ਵਿਚਾਰਸਾਗਰ

ਸਾਧੁਸ਼੍ਰੀਨਿਸ਼੍ਚਲਦਾਸਜੀਕ੍ਰਿਤ.

ਵਿਚਾਰਸਾਗਰ

ਸਾਧੁ ਸ੍ਰੀ ਨਿਸ਼੍ਚਲਦਾਸ ਜੀ ਕ੍ਰਿਤ.

ਜਿਸਮੇਂ ਸ਼੍ਰੁਤਿ. ਸ੍ਮ੍ਰਿਤਿ. ਪੁਰਾਣੋਂਕਾ ਸਿੱਧਾਂਤ ਜੋ ਸਾਰਗ੍ਰਾਹੀ ਵਾਕ੍ਯੋਂਕੋ ਗ੍ਰਹਣ ਕਰਕੇ ਅਨੇਕ ਦ੍ਵੈਤਵਾਦਿਯੋਂਕੇ ਮਤਕਾ ਖੰਡਨ ਵ ਅਦ੍ਵੈਤ ਮਤ ਜੋ ਜੀਵ ਬ੍ਰਹ੍ਮਕੀ ਏਕ੍ਯਤਾਕਾ ਪ੍ਰਤਿਪਾਦਨ ਕਿਯਾ ਹੈ. ਔਰ ਪ੍ਰਪੰਚਕਾ ਕਾਰਣ ਜੋ ਅਗ੍ਯਾਨ ਤਿਸ ਕੀ ਨਿਵ੍ਰਿੱਤਿ ਵ ਪਰਮਾਨੰਦਕੀ ਪ੍ਰਾਪ੍ਤਿ ਇਹ ਪਰਮ ਪ੍ਰਯੋਜਨ ਵਰ੍ਣਿਤ ਹੈਂ.

ਜਿਸਕੋ ਸੰਪੂਰਣ ਮੁਮੁੱਛੁ ਜਨੋਂਕੇ ਹਿਤਾਰ੍ਥ ਅਤਿ ਉੱਤਮ ਲੇਖ ਔ ਪ੍ਰਸ਼ਸ੍ਤ ਵ ਸ੍ਵੱਛ ਕਾਗ਼ਜ਼ ਪਰ ਅਤਿ ਸ਼ੁੱਧਤਾ ਪੂਰਕ ਉੱਤਮ ਪ੍ਰਬੰਧ ਸੇ (ਦੂਸਰੀ ਬਾਰ)

ਕਾਨਪੁਰ.

ਮੁੰਨਸ਼ੀ ਨਵਲਕਿਸ਼ੋਰ. ਸੀ. ਆਈ. ਈ. ਕੇ ਛਾਪੇਖ਼ਾਨੇ ਮੇਂ ਛਾਪਾ ਗਯਾ

ਦੋਹਾ.

ਬ੍ਰਹ੍ਮਰੂਪ ਅਹਿ ਬ੍ਰਹ੍ਮਵਿਤ ਤਾਕੀ ਵਾਣੀ ਵੇਦ;
ਭਾਖਾ ਅਥਵਾ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਕਰਤ ਭੇਦ ਭ੍ਰਮ ਛੇਦ.

ਜੁਲਾਈ ਸਨ ੧੮੯੩ ਈ.

ਵਿਗ੍ਯਾਪਨਪਤ੍ਰ.

ਪ੍ਰਕਟ ਹੋ ਕਿ ਹਮਾਰੇ ਕਾਰਖ਼ਾਨੇ ਅਰਥਾਤ ਲਖਨਊ. ਕਾਨਪੁਰ ਲਾਹੌਰ ਕੇ ਛਾਪੇਖ਼ਾਨੇ ਮੈਂ ਜੋ ਪੁਸਤਕੇਂ ਗੁਰਮੁਖੀ ਅੱਛਰੋਂ ਮੈਂ ਛਪਕਰ ਵਿਕ੍ਰੀ ਕੇ ਲਿਯੇ ਤੈਯਾਰ ਹੈਂ. ਔਰ ਜੋ ਤੈਯਾਰ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈਂ ਉਸਕਾ ਨਾਮ ਵ ਸ੍ਵਲਪ ਵ੍ਰਿਤਾਂਤ ਨੀਚੇ ਦਰਜ ਹੈਂ. ਔਰ ਕ਼ੀਮਤ ਭੀ ਬਹੁਤ ਕਿਫ਼ਾਯਤ ਕੇ ਸਾਥ ਕੈ ਰੱਖੀ ਗਈ ਹੈ. ਪਰੰਤੁ ਵ੍ਯੋਪਾਰਿਯੋਂ ਕੇ ਵਾਸਤੇ ਔਰ ਭੀ ਸਸਤੀ ਹੋਂਗੀ ਜਿਸਕੋ ਵ੍ਯੋਪਾਰ ਕੀ ਇੱਛਾ ਹੋ ਵਹ ਛਾਪੇਖ਼ਾਨੇ ਕੇ ਮੁਹਤਮਿਮ ਅਥਵਾ ਮਾਲਿਕ ਕੇ ਨਾਮ ਖ਼ਤ ਭੇਜ ਕਰ ਕ਼ੀਮਤ ਕਾ ਨਿਰਣਯ ਕਰ ਲੇਂ.

ਪੰਜਗ੍ਰੰਥੀ.

ਜਿਸ ਮੇਂ ਸ਼੍ਰੀ ਯੁਤ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਬ ਜੀ ਕੇ ਸ਼੍ਰੀ ਮੁਖ ਵਾਕ੍ਯ ਸ਼ਬਦੋਂ ਕੇ ਆਠ ਪੁਸਤਕ ਅਰਥਾਤ੍ ਜਪਜੀ. ਰਹਿਰਾਸ. ਓਅੰਕਾਰ. ਸਿੱਧਗੋਸ਼ਟੀ. ਆਨੰਦ. ਬਾਵਨਅਖਰੀ. ਸੁਖਮਨੀ. ਆਸਾਕੀਵਾਰ. ਇਹ ਬਾਣੀ ਹੈਂ. ਬਹੁਤ ਮੋਟੇ ਅੱਖਰੋਂ ਮੇਂ ਬੜੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਕੇ ਸਾਥ ਛਪੀ ਹੈ.

ਪ੍ਰੇਮਸਾਗਰ.

ਲੱਲੂ ਜੀ ਲਾਲ ਕਵਿ ਕ੍ਰਿਤ ਜਿਸ ਮੈਂ ਦਸ਼ਮ ਸ੍ਕੰਧ ਸ਼੍ਰੀ ਮਦ੍ ਭਾਗਵਤ ਕੀ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਕਥਾ ਜੋ ਕਿ ਸ਼੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਚੰਦ੍ਰ ਪਰਬ੍ਰਹਮ ਪਰਮੇਸ਼੍ਵਰ ਕਾ ਜਨਮੋਤ੍ਸਵ. ਪੂਤਨਾ ਰਾਖਸੀ. ਵ ਕੰਸਾਦਿਕ ਰਾਖਸੋਂ ਕਾ ਬਧ ਉਗ੍ਰਸੇਨ ਕਾ ਰਾਜਤਿਲਕ ਆਦਿ ਵਿਸਤਾਰ ਪੂਰਵਕ ਅਤਿ ਉੱਤਮ ਬ੍ਰਜਭਾਖਾ ਮੇਂ ਵਰਣਿਤ ਹੈਂ. ਯਿਹ ਭੀ ਹਮਾਰੇ ਯਹਾਂ ਛਪਕਰ ਤੈਯਾਰ ਹੈਂ.

ਸ੍ਰੀ ਵਿਚਾਰਸਾਗਰ ਜੀ

ਅਨੁਕ੍ਰਮਣਿਕਾ.

ਪ੍ਰਥਮਸ੍ਤਰੰਗ: ੧

ਅਨੁਬੰਧ ਸਾਮਾਨ੍ਯ ਨਿਰੂਪਣ

ਵਿਖ੍ਯ ਔ ਪ੍ਰਯੋਜਨ.

ਦ੍ਵਿਤੀਯਸ੍ਤਰੰਗ: ੨

ਅਨੁਬੰਧ ਵਿਸ਼ੇਖ ਨਿਰੂਪਣ.

ਤ੍ਰਿਤੀਯਸ੍ਤਰੰਗ: ੩

ਗੁਰੁ ਸਿੱਖ੍ਯ ਲੱਛਣ.

ਪੰਚਮਸ੍ਤਰੰਗ: ੫

ਖਸ਼੍ਠਸ੍ਤਰੰਗ: ੬

ਸਪਤਮ ਤਰੰਗ: ੭

ਇਤਿ.

ਸ੍ਰੀਗਣੇਸ਼ਾਯਨਮਃ

ਅਥਸ਼੍ਰੀਵਿਚਾਰਸਾਗਰਪ੍ਰਾਰੰਭਃ

ਪ੍ਰਥਮਸ੍ਤਰੰਗ:੧

ਅਥਅਨੁਬੰਧਸਾਮਾਨ੍ਯਨਿਰੂਪਣੰ.

ਅਥਵਸ੍ਤੁਨਿਰ੍ਦੇਸ਼ਰੂਪਮੰਗਲ.

ਦੋਹਾ.

ਜੋ ਸੁਖ ਨਿਤ੍ਯ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿਭੁ, ਨਾਮ ਰੂਪ ਆਧਾਰ;
ਮਤਿ ਨ ਲਖੈ ਜਿਹਿਂ ਮਤਿ ਲਖੈ, ਸੋ ਮੈਂ ਸ਼ੁੱਧ ਅਪਾਰ.੧
ਅਬ੍ਧਿ ਅਪਾਰ ਸ੍ਵਰੂਪ ਮਮ, ਲਹਰੀ ਵਿਸ਼੍ਨੁ ਮਹੇਸ਼;
ਵਿਧਿ ਰਵਿ ਚੰਦਾ ਵਰੁਣ ਯਮ, ਸ਼ਕ੍ਤਿ ਧਨੇਸ਼ ਗਣੇਸ਼.੨
ਜਾ ਕ੍ਰਿਪਾਲੁ ਸਰਵਗ੍ਯ ਕੋ, ਹਿਯ ਧਾਰਤ ਮੁਨਿ ਧ੍ਯਾਨ;
ਤਾਕੋ ਹੋਤ ਉਪਾਧਿ ਤੈਂ, ਮੋ ਮੈਂ ਮਿਥ੍ਯਾ ਭਾਨ. ੩
ਹੈ ਜਿਹਿਂ ਜਾਨੈ ਬਿਨ ਜਗਤ, ਮਨਹੁ ਜੇਵਰੀ ਸਾਂਪ;
ਨਸੈ ਭੁਜਗ ਜਗ ਜਿਹਿਂ ਲਹੈ, ਸੋऽਹੰ ਆਪੇ ਆਪ.੪
ਬੋਧ ਚਾਹਿ ਜਾਕੋ ਸੁਕ੍ਰਿਤਿ, ਭਜਤ ਰਾਮ ਨਿਸ਼੍ਕਾਮ;
ਸੋ ਮੇਰੋ ਹੈ ਆਤਮਾ, ਕਾਕੂੰ ਕਰੂੰ ਪ੍ਰਣਾਮ. ੫
ਭੁਕੌਜੇ ਵੇਦ ਸਿਧਾਂਤ ਜਲ, ਜਾਮੈਂ ਅਤਿ ਗੰਭੀਰ;

ਅਸ ਵਿਚਾਰ ਸਾਗਰ ਕਹੂੰ, ਪੇਖਿ ਮੁਦਿਤ ਹ੍ਵੈ ਧੀਰ.੬

ਸੂਤ੍ਰ ਭਾਸ਼੍ਯ ਵਾਰ੍ਤਿਕ ਪ੍ਰਭ੍ਰਿਤਿ, ਗ੍ਰੰਥ ਬਹੁਤ ਸੁਰਵਾਨਿ;
ਤਦ੍ਯਪਿ ਮੈਂ ਭਾਖਾ ਕਰੂੰ, ਲਖਿ ਮਤਿਮੰਦ ਅਜਾਨਿ.੭

ਟੀਕਾ:- ਯਦ੍ਯਪਿ ਸੂਤ੍ਰ, ਭਾਸ਼੍ਯ, ਵਾਰ੍ਤਿਕ ਮੈਂ ਪ੍ਰਭ੍ਰਿਤਿ ਕਹਿਏ ਆਦਿ ਲੇਕੇ ਸੁਰਵਾਣੀ ਕਹਿਏ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਗ੍ਰੰਥ ਬਹੁਤ ਹੈਂ, ਤਥਾਪਿ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਗ੍ਰੰਥਨ ਮੈਂ ਮੰਦਬੁਧਿ ਪੁਰਖੋਂ ਕੋ ਬੋਧ ਨਹੀਂ ਹੋਵੈ, ਔਰ ਭਾਖਾ ਗ੍ਰੰਥੋਂ ਸੈਂ ਮੰਦ ਬੁਧਿ ਪੁਰਖੋਂ ਕੋ ਬੀ ਬੋਧ ਹੋਵੈ ਹੈ; ਯਾਤੇਂ ਭਾਖਾ ਗ੍ਰੰਥ ਕਾ ਆਰੰਭ ਨਿਸ੍ਫਲ ਨਹੀਂ ਕਿੰਤੁ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਗ੍ਰੰਥਨ ਕੇ ਵਿਚਾਰਨੇ ਮੇਂ ਜਿਨ ਕੀ ਬੁਧਿ ਸਮਰਥ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਉਨ ਕੇ ਨਿਮਿੱਤ ਗ੍ਰੰਥ ਕਾ ਆਰੰਭ ਸਫਲ ਹੈ.

ਦੋਹਾ.

ਕਵਿਜਨ ਕ੍ਰਿਤ ਭਾਖਾ ਬਹੁਤ, ਗ੍ਰੰਥ ਜਗਤ ਵਿਖ੍ਯਾਤ;
ਬਿਨ ਵਿਚਾਰਸਾਗਰ ਲਖੇ, ਨਹਿੰ ਸੰਦੇਹ ਨਸਾਤ.੮

ਟੀਕਾ:- ਯਦ੍ਯਪਿ ਭਾਖਾ ਗ੍ਰੰਥ ਬਹੁਤ ਹੈਂ, ਤਥਾਪਿ ਵਿਚਾਰ ਸਾਗਰ ਬਿਨਾ ਔਰ ਭਾਖਾ ਗ੍ਰੰਥੋਂ ਸੈਂ, ਆਤਮ ਵਸ੍ਤੁ ਮੇਂ ਸੰਦੇਹ ਦੂਰਿ ਨਹੀਂ ਹੋਤਾ, ਇਸ ਮੈਂ ਇਹ ਹੇਤੁ ਹੈ; ਕਿ ਕਿਤਨੇ ਤੌ ਸ਼੍ਰਵਨ ਕਰਕੇ ਭਾਖਾ ਗ੍ਰੰਥ ਰਚੇ ਹੈਂ, ਜੈਸੇ ਪੰਚਭਾਖਾ ਹੈਂ; ਤਿਨ ਕੀ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਯਾ ਕਿਸੀ ਅੰਸ਼ ਮੈਂ ਤੌ ਸ਼ਾਸ੍ਤ੍ਰ ਕੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹੈ; ਔਰ ਜੋ ਸ਼੍ਰਵਣ ਕਿਯਾ ਅਰਥ ਯਥਾਰ੍ਥ ਗ੍ਰਹਣ ਨਹੀਂ ਹੁਆ, ਉਸ ਅੰਸ਼ ਮੈਂ ਸ਼ਾਸ੍ਤ੍ਰ ਸੈਂ ਵਿਰੋਧ ਹੈ; ਯਾਮੈਂ ਸ਼੍ਰੋਤਾ ਕ੍ਰਿਤ ਗ੍ਰੰਥ ਮੈਂ ਸੰਦੇਹ ਰਹਿਤ ਬੋਧ ਨਹੀਂ ਹੋਤਾ. ਔਰ ਕੋਈ ਭਾਖਾ ਗ੍ਰੰਥ ਕਿੰਚਿਤ ਸ਼ਾਸ੍ਤ੍ਰ ਪੜ੍ਹਕਰ ਰਚੇ ਹੈਂ; ਜੈਸੇ ਆਤ੍ਮਬੋਧ ਹੈ. ਉਨ ਸੈਂ ਬੀ ਸੰਦੇਹ ਰਹਿਤ ਬੋਧ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ. ਕ੍ਯੋਂਕਿ, ਤਿਨ ਮੈਂ ਵੇਦਾਂਤ ਕੀ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਯਾ ਸੰਪੂਰਣ ਨਹੀਂ ਹੈ. ਔ ਵਿਚਾਰਸਾਗਰ ਗ੍ਰੰਥ ਮੈਂ ਸੰਪੂਰ

ਣ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਯਾ ਹੈ. ਔਰ ਵੇਦਾਂਤ ਸ਼ਾਸ੍ਤ੍ਰ ਕੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹੈ, ਕਾਹੂ ਸ੍ਥਾਨ ਮੈਂ ਭੀ ਵਿਰੁਧ ਨਹੀਂ ਹੈ. ਔਰ ਆਤ੍ਮਗ੍ਯਾਨ ਮੈਂ ਉਪਯੋਗੀ ਜੋ ਪਦਾਰ੍ਥ ਹੈਂ, ਤਿਨਕਾ ਨਿਰੂਪਣ ਵਿਸ੍ਤਾਰ ਮੈਂ ਕਿਯਾ ਹੈ; ਯਾਤੈਂ ਔਰ ਭਾਖਾ ਗ੍ਰੰਥੋਂ ਕੇ ਸਮਾਨ ਇਹ ਗ੍ਰੰਥ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਕਿੰਤੁ ਸਰਬ ਭਾਖਾ ਗ੍ਰੰਥੋਂ ਮੈਂ ਇਹ ਗ੍ਰੰਥ ਉੱਤਮ ਹੈ

ਚੌਪਾਈ.

ਨਹਿੰ ਅਨੁਬੰਧ ਪਿਛਾਨੇ ਜੌਲੌਂ,
ਹ੍ਵੈ ਨ ਪ੍ਰਵ੍ਰਿਤ ਸੁਧਰ ਨਰ ਤੌਲੌਂ;
ਜਾਨਿ ਜਿਨੈ ਇਹ ਸੁਨੈ ਪ੍ਰਬੰਧਾ,
ਕਹੁੰ ਵ ਯਾਤੈਂ ਤੇ ਅਨੁਬੰਧਾ; ੯

ਟੀਕਾ:- ਅਧਿਕਾਰੀ, ਸੰਬੰਧ, ਵਿਖਯ, ਪ੍ਰਯੋਜਨ ਕਾ ਨਾਮ ਅਨੁਬੰਧ ਹੈ, ਅਧਿਕਾਰੀ ਆਦਿ ਗ੍ਰੰਥ ਕੇ ਅਨੁਬੰਧ ਜਾਨੇ ਬਿਨ ਸੁਧਰ ਕਹਿਏ ਵਿਵੇਕੀ ਪੁਰਖੋਂ ਕੀ ਗ੍ਰੰਥ ਮੈਂ ਪ੍ਰਵ੍ਰਿਤਿ ਹੋਤੀ ਨਹੀਂ. ਯਾਤੈਂ ਜਿਨ ਅਨੁਬੰਧੋਂ ਕੇ ਜਾਨਿ ਕੇ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਹਿਏ ਗ੍ਰੰਥ ਕੋ ਸੁਨੈ. ਤਿਨ ਅਨੁਬੰਧੋਂ ਕੋ ਵ ਕਹਿਏ ਅਬ ਕਹੂੰ ਹੂੰ.

ਸੋਰਠਾ.

ਅਧਿਕਾਰੀ ਸੰਬੰਧ, ਵਿਖਯ ਪ੍ਰਯੋਜਨ ਮੇਲਿ ਚਵ;
ਕਹਤ ਸੁਕਵਿ ਅਨੁਬੰਧ, ਤਿਨ ਮੈਂ ਅਧਿਕਾਰੀ ਸੁਨਹੁ.੧੦

ਦੋਹਾ.

ਮਲ ਵਿਛੇਪ ਜਾਕੇ ਨਹੀਂ, ਕਿੰਤੁ ਏਕ ਅਗ੍ਯਾਨ;
ਹ੍ਵੈ ਚਵ ਸਾਧਨ ਸਹਿਤ ਨਰ, ਜੋ ਅਧਿਕ੍ਰਿਤ ਮਤਿਮਾਨ.੧੦

ਟੀਕਾ:- ਅੰਤਹਕਰਣ ਮੈਂ ਤੀਨ ਦੋਖ ਹੋਤੇ ਹੈਂ:- ਏਕ ਤੌ ਮਲ ਹੋਤਾ ਹੈ ਦੂਸਰਾ ਵਿਛੇਪ ਹੋਤਾ ਹੈ, ਔ ਤੀਸਰਾ ਆਵਰਣ ਹੋਤਾ ਹੈ; ਨਿਸ਼ਕਾਮ ਕਰਮ ਸੈਂ ਅੰਤਹਕਰਣ ਕਾ ਮਲ ਦੋਖ ਦੂਰਿ ਹੋਤਾ ਹੈ; ਉਪਾਸਨਾ

ਸੈਂ ਵਿੱਛੇਪ ਦੋਖ ਦੂਰਿ ਹੋਤਾ ਹੈ, ਗਜ਼ਾਨ ਸੈਂ ਆਵਰਣ ਦੋਖ ਦੂਰਿ ਹੋਤਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਪੁਰੁਖ ਨੇ ਨਿਸ਼੍ਕਾਮ ਕਰ੍ਮ ਔ ਉਪਾਸਨਾ ਕਰਿਕੇ ਮਲ ਔ ਵਿੱਛੇਪ ਦੋਖ ਦੂਰ ਕਿਏ ਹੈਂ; ਔਰ ਏਕ ਅਗਜ਼ਾਨ ਕਹਿਏ ਸ੍ਵਰੂਪ ਕਾ ਆਵਰਣ ਜਾਕੇ ਚਿੱਤ ਮੇਂ ਹੋਵੇ. ਔਰ ਚਾਰ ਸਾਧਨ ਸੰਜੁਕ੍ਤ ਹੋਵੇ ਸੋ ਪੁਰੁਖ ਅਧਿਕ੍ਰਿਤ ਕਹਿਏ ਅਧਿਕਾਰੀ ਹੈ. ੧੧

ਅਥ ਸਾਧਨ ਚਤੁਸ੍ਟਯ ਨਾਮ ਵਰਣਨ.

ਦੋਹਾ.

ਪ੍ਰਥਮ ਵਿਵੇਕ ਵਿਰਾਗ ਪੁਨਿ, ਸਮਾਦਿ[1] ਖਟ ਸੰਪੱਤਿ;
ਕਹੀ ਚਤੁਰਥ ਮੁਮੁੱਛੁਤਾ, ਏ ਚਵ ਸਾਧਨ ਸੰਤਿ. ੧੨

ਅਥ ਵਿਵੇਕ ਲੱਛਣ.

ਦੋਹਾ.

ਅਵਿਨਾਸ਼ੀ ਆਤਮ ਅਚਲ, ਜਗਤ ਤਾਤੇਂ ਪ੍ਰਤਿਕੂਲ;
ਐਸੋ ਗਜ਼ਾਨ ਵਿਵੇਕ ਹੈ, ਸਬ ਸਾਧਨ ਕੋ ਮੂਲ. ੧੩

ਟੀਕਾ:- ਆਤਮਾ, ਅਵਿਨਾਸ਼ੀ ਕਹਿਏ ਨਾਸ਼ ਰਹਿਤ ਹੈ, ਔ ਅਚਲ ਕਹਿਏ ਕ੍ਰਿਯਾ ਰਹਿਤ ਹੈ, ਔ ਜਗਤ ਆਤਮਾ ਤੇਂ ਪ੍ਰਤਿਕੂਲ ਕਹਿਏ ਵਿਪਰੀਤ ਸ੍ਵਭਾਵ ਵਾਲਾ ਹੈ, ਵਿਨਾਸ਼ੀ ਹੈ, ਔ ਚਲ ਹੈ, ਇਸ ਗਜ਼ਾਨ ਕਾ ਨਾਮ ਵਿਵੇਕ ਹੈ, ਇਹ ਵਿਵੇਕ ਹੀ ਸਰਵ ਸਾਧਨ ਕਾ ਮੂਲ ਹੈ. ਕਾਹੇ ਤੇਂ, ਪ੍ਰਥਮ ਵਿਵੇਕ ਹੋਵੇ, ਤੌ ਵੈਰਾਗ ਸੈਂ ਆਦਿ ਲੇਕੇ ਉੱਤਰ ਸਾਧਨ ਹੋਵੇ ਹੈਂ. ਔ ਵਿਵੇਕ ਨਹੀਂ ਹੋਵੈ ਤੌ ਉੱਤਰ ਸਾਧਨ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ. ਯਾਤੇਂ ਵੈਰਾਗ, ਸਮਾਦਿ ਖਟ ਸੰਪੱਤਿ, ਮੁਮੁੱਛੁਤਾ; ਇਨ ਕਾ ਵਿਵੇਕ ਹੇਤੁ ਹੈ. ੧੩

੧ ਇਸ ਜਗੇ ਖਟ ਸਮਾਦਿ ਸੰਪੱਤਿ ਇਹ ਪਾਠ ਉੱਤਮ ਹੈ.

ਅਥ ਵੈਰਾਗ ਲੱਛਣ.

ਦੋਹਾ.

ਬ੍ਰਹਮਲੋਕ ਲੌਂ ਭੋਗ ਜੇ, ਚਹੈ ਸਬਨ ਕੋ ਤ੍ਯਾਗ;
ਵੇਦ ਅਰਥ ਗ੍ਯਾਤਾ ਮੁਨਿ, ਕਹਤ ਤਾਹਿ ਵੈਰਾਗ.੧੪

ਅਥ ਸਮਾਦਿਖਟਨਾਮ.

ਦੋਹਾ.

ਸਮ ਦਮ ਸ਼੍ਰਧਾ ਤੀਸਰੀ, ਸਮਾਧਾਨ ਉਪਰਾਮ;
ਛਠੀ ਤਿਤੀਛਾ ਜਾਨਿਏ, ਭਿੰਨ ਭਿੰਨ ਇਹ ਨਾਮ.੧੫

ਅਥ ਸਮ ਦਮ ਲੱਛਣ.

ਦੋਹਾ.

ਮਨ ਵਿਖਯਨ ਤੈਂ ਰੋਕਨੋਂ, ਸਮ ਤਿਹਿੰ ਕਹਤ ਸੁਧੀਰ;
ਇੰਦ੍ਰਿਯ ਗਣ ਕੋ ਰੋਕਨੋਂ, ਦਮ ਭਾਖਤ ਬੁਧ ਵੀਰ.੧੬

ਅਥ ਸ਼੍ਰਧਾ ਸਮਾਧਾਨ ਲੱਛਣ.

ਦੋਹਾ.

ਸੁਤ੍ਯ ਵੇਦ ਗੁਰੁ ਵਾਕ੍ਯ ਹੈਂ, ਸ਼੍ਰਧਾ ਅਸ ਵਿਸ਼੍ਵਾਸ;
ਸਮਾਧਾਨ ਤਾਕੂੰ ਕਹਤ, ਮਨ ਵਿਛੇਪ ਕੋ ਨਾਸ.੧੭

ਅਥ ਉਪਰਾਮ ਲੱਛਣ.

ਚੌਪਾਈ.

ਸਾਧਨ ਸਹਿਤ ਕਰਮ ਸਬ ਤ੍ਯਾਗੈ,
ਲਖਿ ਵਿਖ ਸਮ ਵਿਖਯਨ ਤੈਂ ਭਾਗੈ;
ਤ੍ਰਿਗ ਨਾਰੀ ਲਖਿ ਹ੍ਵੈ ਜਿਯ ਗਲਾਨਾ,

ਇਹ ਲੱਛਣ ਉਪਰਾਮ ਬਖਾਨ.੧੮

ਅਥ ਤਿਤਿੱਛਾ ਲੱਛਣ.

ਦੋਹਾ.

ਆਤਪ ਸੀਤ ਛੁਧਾ ਤ੍ਰਿਖਾ, ਇਨ ਕੇ ਸਹਨ ਸ੍ਵਭਾਵ;
ਤਾਹਿ ਤਿਤਿੱਛਾ ਕਹਤ ਹੈਂ. ਕੋਵਿਦ ਮੁਨਿਵਰ ਰਾਵ.੧੯
ਸਮਾਦਿ ਖਟ ਸੰਪੱਤਿ ਕੋ, ਭਾਖਤ ਸਾਧਨ ਏਕ;
ਇਮ ਨਵ ਨਹਿੰ ਸਾਧਨ ਬਨੈ, ਕਿੰਤੁ ਚਾਰਿ ਸਵਿਵੇਕ.੨੦

ਟੀਕਾ:- ਸਮਾਦਿ ਖਟਕ ਜੋ ਸੰਪੱਤਿ ਕਹਿਏ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਸੋ ਏਕ ਸਾਧਨ ਕਰਿਕੇ ਗਿਨਿਏ ਹੈ. ਯਾਤੇਂ ਨਵ ਸਾਧਨ ਨਹੀਂ. ਕਿੰਤੁ ਸ-ਵਿਵੇਕ ਕਹਿਏ ਵਿਵੇਕੀ ਜਨ ਚਾਰ ਸਾਧਨ ਕਹੈ ਹੈਂ. ੨੦

ਅਥ ਮੁਮੁੱਛਤਾ ਲੱਛਣ.

ਦੋਹਾ.

ਬ੍ਰਹ੍ਮ ਪ੍ਰਾਪ੍ਤਿ ਅਰੁ ਬੰਧ ਕੀ, ਹਾਨਿ ਮੋਛ ਕੋ ਰੂਪ;
ਤਾ ਕੀ ਚਾਹ ਮੁਮੁੱਛਤਾ, ਭਾਖਤ ਮੁਨਿ ਵਰ ਭੂਪ. ੨੧

ਟੀਕਾ:- ਬ੍ਰਹ੍ਮ ਕੀ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਔਰ ਅਨਰਥ ਕੀ ਨਿਵ੍ਰਿਤਿ ਮੋਛ ਕਾ ਸ੍ਵਰੂਪ ਹੈ. ਤਾ ਕੀ ਇੱਛਾ ਕਾ ਨਾਮ ਮੁਮੁੱਛਤਾ ਹੈ. ਮੁਮੁੱਛਤਾ ਕਾ ਮੁਮੁੱਛਤ੍ਵ ਪਰਜਾਯ ਸ਼ਬਦ ਹੈ. ੨੧

ਦੋਹਾ.

ਏ ਚਵ ਸਾਧਨ ਗ੍ਯਾਨ ਕੇ, ਸ਼੍ਰਵਣਾਦਿਕ ਤ੍ਰਯ ਮੇਲਿ;
ਤਤ੍ਪਦ ਤ੍ਵੰਪਦ ਅਰਥ ਕੋ, ਸੋਧਨ ਅਸ੍ਤਮ ਭੇਲਿ.੨੨

ਟੀਕਾ:- ਵਿਵੇਕਾਦਿਕ ਚਾਰ, ਸ਼੍ਰਵਣ, ਮਨਨ, ਨਿਦਧ੍ਯਾਸਨ

ਏ ਤੀਨਿ; ਤਤਪਦ ਕੇ ਅਰਥ ਕਾ ਔਰ ਤ੍ਵੰਪਦ ਕੇ ਅਰਥ ਕਾ ਸੋਧਨ ਏ ਆਠ ਗ੍ਯਾਨ ਕੇ ਸਾਧਨ ਹੈਂ. ੨੨

ਦੋਹਾ.

ਅੰਤਰੰਗ ਏ ਆਠ ਹੈਂ, ਯਗ੍ਯਾਦਿਕ ਬਹਿਰੰਗ;
ਅੰਤਰੰਗ ਧਾਰੈ ਤਜੈ, ਬਹਿਰੰਗਨ ਕੇ ਸੰਗ. ੨੩

ਟੀਕਾ:- ਪੂਰਵ ਦੋਹੇ ਮੈਂ ਕਹੇ ਵਿਵੇਕਾਦਿਕ ਆਠ ਅੰਤਰੰਗ ਸਾਧਨ ਕਹਾਤੇ ਹੈਂ; ਔ ਯਗ੍ਯਾਦਿ ਕਰਮ ਬਹਿਰੰਗ ਸਾਧਨ ਕਹਾਤੇ ਹੈਂ. ਉਨ ਮੈਂ ਬਹਿਰੰਗੋਂ ਕੋ ਜਿਗ੍ਯਾਸੁ ਤ੍ਯਾਗੈ; ਔਰ ਅੰਤਰੰਗੋਂ ਕੋ ਧਾਰੈ. ਜਿਨ ਕਾ ਸ਼੍ਰਵਣ ਮੈਂ ਅਥਵਾ ਗ੍ਯਾਨ ਮੈਂ ਪ੍ਰਤ੍ਯੱਛ ਫਲ ਹੋਵੈ ਸੋ ਅੰਤਰੰਗ ਸਾਧਨ ਕਹਿਏ ਹੈ. ਵਿਵੇਕਾਦਿਕ ਚਾਰਿ ਕਾ ਸ਼੍ਰਵਣ ਮੈਂ ਉਪਯੋਗ ਹੈ. ਕਾਹੇ ਤੈਂ, ਵਿਵੇਕਾਦਿਕ ਬਿਨਾ ਬਹਿਰ੍ਮੁਖ ਕੋ ਸ਼੍ਰਵਣ ਬਨੈ ਨਹੀਂ. ਤੈਸੇ ਸ਼੍ਰਵਣ ਮਨਨ ਨਿਦਿਧ੍ਯਾਸਨ ਕਾ ਗ੍ਯਾਨ ਮੈਂ ਉਪਯੋਗ ਹੈ; ਸ਼੍ਰਵਣਾਦਿਕ ਬਿਨਾ ਗ੍ਯਾਨ ਹੋਤਾ ਨਹੀਂ, ਤੈਸੇ ਤਤਪਦ ਕਾ ਅਰਥ ਔ ਤ੍ਵੰਪਦ ਕਾ ਅਰਥ ਜਾਨੈ ਬਿਨਾ ਭੀ ਅਭੇਦ ਗ੍ਯਾਨ ਹੋਤਾ ਨਹੀਂ ਇਸ ਰੀਤਿ ਸੈਂ ਵਿਵੇਕਾਦਿਕ ਚਾਰ ਸਾਧਨੋਂ ਕਾ ਸ਼੍ਰਵਣ ਮੈਂ ਉਪਯੋਗ ਹੈ. ਔ ਸ਼੍ਰਵਣਾਦਿਕ ਚਾਰਿ ਸਾਧਨੋਂ ਕਾ ਗ੍ਯਾਨ ਮੈਂ ਉਪਯੋਗ ਹੈ. ਯਾਤੈਂ ਆਠ ਅੰਤਰੰਗ ਸਾਧਨ ਹੈਂ.

ਜਿਸ ਕਾ ਗ੍ਯਾਨ ਮੈਂ ਅਥਵਾ ਸ਼੍ਰਵਣ ਮੈਂ ਪ੍ਰਤ੍ਯੱਛ ਫਲ ਨਹੀਂ ਹੋਤਾ; ਕਿੰਤੂ ਅੰਤਸ੍ਕਰਣ ਕੀ ਸ਼ੁੱਧਿ ਜਿਸ ਕਾ ਫਲ ਹੋਵੈ; ਸੋ ਗ੍ਯਾਨ ਕਾ ਬਹਿਰੰਗ ਸਾਧਨ ਕਹਾਤਾ ਹੈ. ਐਸੇ ਯਗ੍ਯਾਦਿਕ ਕਰ੍ਮ ਹੈਂ, ਯਦ੍ਯਪਿ ਯਗ੍ਯਾਦਿਕ ਕਰਮ ਸੰਸਾਰ ਕੇ ਸਾਧਨ ਹੈਂ, ਤਿਨ ਤੈਂ ਅੰਤਸ੍ਕਰਣ ਕੀ ਸ਼ੁੱਧਿ ਬੀ ਕਹਨਾ ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ; ਤਥਾਪਿ ਸਕਾਮ ਪੁਰਖ ਕੋ ਸੰਸਾਰ ਕੇ ਹੇਤੁ ਹੈਂ. ਔ ਨਿਸ਼੍ਕਾਮ ਕੋ ਅੰਤਸ੍ਕਰਣ ਕੀ ਸ਼ੁੱਧਿ ਕੇ ਹੇਤੁ ਹੈ ਇਸ ਰੀਤਿ ਸੈਂ ਨਿਸ਼੍ਕਾਮ ਪੁਰਖ ਕੇ ਅੰਤਸ੍ਕਰਣ ਕੀ ਸ਼ੁੱਧਿ ਦ੍ਵਾਰਾ

ਗ੍ਯਾਨ ਕੇ ਹੇਤੁ ਹੈ ਯਾਤੈਂ ਬਹਿਰੰਗ ਸਾਧਨ ਕਹਿਯੇ ਹੈਂ, ਔ ਵਿਵੇਕਾਦਿਕ ਅੰਤਰੰਗ ਸਾਧਨ ਕਹਿਯੇ ਹੈਂ, ਬਹਿਰੰਗ ਨਾਮ ਦੂਰਿ ਕਾ ਹੈ, ਔ ਅੰਤਰੰਗ ਨਾਮ ਸਮੀਪ ਕਾ ਹੈ. ਯਗ੍ਯਾਦਿਕ ਕਰ੍ਮ ਔਰ ਉਨ ਕੇ ਸਾਧਨ ਸ੍ਤ੍ਰੀ, ਧਨ, ਪੁਤ੍ਰਾਦਿਕੋਂ ਕੇ ਤ੍ਯਾਗੇ; ਸੋ ਗ੍ਯਾਨ ਕਾ ਅਧਿਕਾਰੀ ਹੈ, ਗ੍ਯਾਨ ਕੇ ਅਧਿਕਾਰੀ ਮੈਂ ਯਗ੍ਯਾਦਿਕ ਸੰਭਵੈ ਨਹੀਂ. ਯਾਤੈਂ ਦੂਰਿ ਹੈਂ.

ਵਿਵੇਕਾਦਿਕ ਗ੍ਯਾਨ ਕੇ ਅਧਿਕਾਰੀ ਮੈਂ ਸੰਭਵੈ ਹੈਂ, ਯਾਤੈਂ ਸਮੀਪ ਹੈਂ. ਉਨ ਮੈਂ ਬੀ ਇਤਨਾ ਭੇਦ ਹੈ; ਵਿਵੇਕਾਦਿਕਨ ਕਾ ਸ਼੍ਰਵਣ ਮੈਂ ਉਪਯੋਗ ਹੈ, ਔਰ ਸ਼੍ਰਵਣਾਦਿਕੋਂ ਕਾ ਗ੍ਯਾਨ ਮੈਂ ਉਪਯੋਗ ਹੈ, ਯਾਤੈਂ ਵਿਵੇਕਾਦਿਕੋਂ ਕੀ ਅਪੇਖ੍ਯਾ ਸੈਂ ਸ਼੍ਰਵਣਾਦਿਕ ਅੰਤਰੰਗ ਹੈਂ ਤਿਨ ਕੀ ਅਪੇਖ੍ਯਾ ਤੈਂ ਵਿਵੇਕਾਦਿਕ ਬਹਿਰੰਗ ਹੈਂ. ਯਦ੍ਯਪਿ ਵਿਵੇਕਾਦਿਕ ਬੀ ਗ੍ਯਾਨ ਕੇ ਅੰਤਰੰਗ ਸਾਧਨ ਹੀ ਸਰ੍ਵ ਗ੍ਰੰਥੋਂ ਮੈਂ ਕਹੇ ਹੈਂ, ਬਹਿਰੰਗ ਨਹੀਂ ਕਹੇ; ਤਥਾਪਿ ਵਿਵੇਕਾਦਿਕੋਂ ਕਾ ਗ੍ਯਾਨ ਕੇ ਸਾਧਨ ਸ਼੍ਰਵਣ ਮੈਂ ਪ੍ਰਤ੍ਯਖ੍ਯ ਫਲ ਹੈ; ਔਰ ਸ਼੍ਰਵਣਾਦਿਕੋਂ ਕੇ ਸਦ੍ਰਿਸ਼ ਵਿਵੇਕਾਦਿਕ ਜਿਗ੍ਯਾਸੁ ਕੇ ਉਪਾਦੇਯ ਹੈਂ, ਯਗ੍ਯਾਦਿਕੋਂ ਕੇ ਸਮਾਨ ਜਿਗ੍ਯਾਸੁ ਕੇ ਹੇਯ ਨਹੀਂ, ਯਾਸੈਂ ਅੰਤਰੰਗ ਕਹੇ ਹੈਂ. ਔ ਯਗ੍ਯਾਦਿਕਨ ਕੀ ਅਪੇਖ੍ਯਾ ਤੈਂ ਬੀ ਅੰਤਰੰਗ ਹੈਂ, ਯਾਤੈਂ ਬੀ ਅੰਤਰੰਗ ਸਾਧਨੋਂ ਮੈਂ ਕਹੇ ਹੈਂ.

ਔ ਵਿਚਾਰ ਸੈਂ ਦੇਖਿਯੇ ਤੋ ਗ੍ਯਾਨ ਕੇ ਮੁਖ੍ਯ ਅੰਤਰੰਗ ਸਾਧਨ (ਤਤ੍ਵਮਸਿ) ਆਦਿ ਮਹਾਵਾਕ੍ਯ ਹੈਂ. ਸ਼੍ਰਵਣਾਦਿਕ ਬੀ ਨਹੀਂ. ਕਾਹੇਤੈਂ ਯੁਕ੍ਤਿ ਸੈਂ ਵੇਦਾਂਤ ਵਾਕ੍ਯੋਂ ਕਾ ਤਾਤਪਰ੍ਯ ਨਿਸ਼੍ਚਯ. ਸ਼੍ਰਵਣ ਕਹਿਯੇ ਹੈ. ਜੀਵ ਬ੍ਰਹਮ ਕੇ ਅਭੇਦ ਕੀ ਸਾਧਕ ਔ ਭੇਦ ਕੀ ਬਾਧਕ ਯੁਕ੍ਤਿਯੋਂ ਸੈਂ ਅਦ੍ਵਿਤੀਯ ਬ੍ਰਹਮ ਕਾ ਚਿੰਤਵਨ ਮਨਨ ਕਹਿਯੇ ਹੈ. ਅਨਾਤਮਾਕਾਰ ਵ੍ਰਿਤਿ ਕਾ ਵ੍ਯਵਧਾਨ ਰਹਿਤ ਬ੍ਰਹਮਾਕਾਰ ਵ੍ਰਿਤਿ ਕੀ ਸ੍ਥਿਤਿ, ਨਿਦਿਧ੍ਯਾਸਨ ਕਹਿਯੇ ਹੈਂ. ਨਿਦਿਧ੍ਯਾਸਨ ਕੀ ਪਰਿਪਾਕ ਅਵਸ੍ਥਾ ਕੋ ਹੀ ਸਮਾਧਿ ਕਹਤੇ ਹੈਂ. ਯਾਤੈਂ ਸਮਾਧਿ ਕਾ ਬੀ ਨਿਦਿਧ੍ਯਾਸਨ ਮੈਂ ਅੰਤਰਭਾਵ ਹੈ ਪ੍ਰਿਥਕ ਸਾਧਨ ਨਹੀਂ. ਏ ਸ਼੍ਰਵਣ ਮਨਨ ਨਿਦਿਧ੍ਯਾਸਨ ਗ੍ਯਾਨ ਕੇ

ਸਾੱਛਾਤ ਸਾਧਨ ਨਹੀਂ. ਕਿੰਤੁ ਬੁੱਧਿ ਕੇ ਦੋਖ ਜੋ ਅਸੰਭਾਵਨਾ, ਔ ਵਿਪਰੀਤ ਭਾਵਨਾ, ਤਾਕੇ ਨਾਸ਼ਕ ਹੈਂ, ਸੰਸ਼ਯ ਕੋ ਅਸੰਭਾਵਨਾ ਕਹਤੇ ਹੈਂ, ਵਿਪਰ੍ਯਯ ਕੋ ਵਿਪਰੀਤ ਭਾਵਨਾ ਕਹੇ ਹੈਂ.

ਸ਼੍ਰਵਣ ਸੇਂ ਪ੍ਰਮਾਣ ਕਾ ਸੰਦੇਹ ਦੂਰਿ ਹੋਤਾ ਹੈ. ਔ ਮਨਨ ਸੇਂ ਪ੍ਰਮੇਯ ਕਾ ਸੰਦੇਹ ਦੂਰਿ ਹੋਤਾ ਹੈ. ਵੇਦਾਂਤ ਵਾਕ੍ਯ ਅਦ੍ਵਿਤੀਯ ਬ੍ਰਹ੍ਮ ਕੇ ਪ੍ਰਤਿਪਾਦਕ ਹੈਂ, ਅਥਵਾ ਅਨ੍ਯ ਅਰਥ ਕੇ ਪ੍ਰਤਿਪਾਦਕ ਹੈਂ? ਐਸਾ ਪ੍ਰਮਾਣ ਮੇਂ ਸੰਦੇਹ ਹੋਵੈ, ਸੋ ਸ਼੍ਰਵਣ ਸੇਂ ਦੂਰਿ ਹੋਤਾ ਹੈ. ਔ ਜੀਵ ਬ੍ਰਹ੍ਮ ਕਾ ਅਭੇਦ ਸਤ੍ਯ ਹੈ ਅਥਵਾ ਭੇਦ ਸਤ੍ਯ ਹੈ? ਐਸੇ ਪ੍ਰਮੇਯ ਮੇਂ ਸੰਦੇਹ ਹੋਵੈ, ਸੋ ਮਨਨ ਸੇਂ ਦੂਰਿ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਦੇਹਾਦਿਕ ਸਤ੍ਯ ਹੈਂ; ਔ ਜੀਵ ਬ੍ਰਹ੍ਮ ਕਾ ਭੇਦ ਸਤ੍ਯ ਹੈ, ਐਸੇ ਗ੍ਯਾਨ ਕੋ ਵਿਪਰੀਤ ਭਾਵਨਾ ਕਹੇ ਹੈਂ. ਉਸੀ ਕੋ ਵਿਪਰ੍ਯਯ ਕਹੇ ਹੈਂ; ਉਸ ਕੋ ਨਿਦਿਧ੍ਯਾਸਨ ਦੂਰਿ ਕਰੈ ਹੈ. ਇਸ ਰੀਤਿ ਸੇਂ ਸ਼੍ਰਵਣਾਦਿਕ ਤੀਨੋਂ ਅਸੰਭਾਵਨਾ ਔ ਵਿਪਰੀਤ ਭਾਵਨਾ ਕੇ ਨਾਸ਼ਕ ਹੈਂ. ਔ ਅਸੰਭਾਵਨਾ ਔ ਵਿਪਰੀਤ ਭਾਵਨਾ ਗ੍ਯਾਨ ਕੇ ਪ੍ਰਤਿਬੰਧਕ ਹੈਂ, ਯਾਤੇਂ ਗ੍ਯਾਨ ਕਾ ਜੋ ਪ੍ਰਤਿਬੰਧਕ, ਤਾਕੇ ਨਾਸ਼ ਦੁਆਰਾ ਸ਼੍ਰਵਣਾਦਿਕ ਗ੍ਯਾਨ ਕੇ ਹੇਤੁ ਕਹਿਏ ਹੈਂ, ਸਾੱਛਾਤ ਹੇਤੁ ਨਹੀਂ.

ਗ੍ਯਾਨ ਕੇ ਸਾੱਛਾਤ ਸਾਧਨ ਸ਼੍ਰੋਤ੍ਰ ਸੰਬੰਧੀ ਵੇਦਾਂਤ ਵਾਕ੍ਯ ਹੈਂ. ਸੋ ਵੇਦਾਂਤ ਵਾਕ੍ਯ ਦੋ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੇ ਹੈਂ:- ਏਕ ਅਵਾਂਤਰ ਵਾਕ੍ਯ ਹੈ, ਏਕ ਮਹਾਵਾਕ੍ਯ ਹੈ. ਪਰਮਾਤਮਾ ਕੇ ਅਥਵਾ ਜੀਵ ਕੇ ਸ੍ਵਰੂਪ ਕਾ ਬੋਧਕ ਜੋ ਵਾਕ੍ਯ, ਸੋ ਅਵਾਂਤਰ ਵਾਕ੍ਯ ਕਹਿਏ ਹੈ. ਜੀਵ ਪਰਮਾਤਮਾ ਕੀ ਏਕਤਾ ਬੋਧਕ ਵਾਕ੍ਯ, ਮਹਾਵਾਕ੍ਯ ਕਹਿਏ ਹੈ. ਅਵਾਂਤਰ ਵਾਕ੍ਯ ਸੇਂ ਪਰੋਛ ਗ੍ਯਾਨ ਹੋਤਾ ਹੈ, ਮਹਾਵਾਕ੍ਯ ਸੇਂ ਅਪਰੋਛ ਗ੍ਯਾਨ ਹੋਤਾ ਹੈ. "ਬ੍ਰਹ੍ਮ ਹੈ" ਇਸ ਗ੍ਯਾਨ ਕੂੰ ਪਰੋਛ ਗ੍ਯਾਨ ਕਹੇ ਹੈਂ. "ਬ੍ਰਹ੍ਮ ਮੈਂ ਹੂੰ" ਇਸ ਗ੍ਯਾਨ ਕੂੰ ਅਪਰੋਛ ਗ੍ਯਾਨ ਕਹੇ ਹੈਂ. "ਤੂੰ ਬ੍ਰਹ੍ਮ" ਐਸਾ ਆਚਾਰਯ ਨੈ ਉਚਾਰਣ ਕਿਯਾ ਜੋ ਵਾਕ੍ਯ, ਤਿਸਕਾ ਸ਼੍ਰੋਤਾ ਕੇ ਸ਼੍ਰਵਣ ਸੇਂ ਸੰਬੰਧ ਹੋਤੇ ਹੀ "ਮੈਂ ਬ੍ਰਹ੍ਮ ਹੂੰ" ਐਸਾ ਅਪਰੋ- [illegible] ਕੂੰ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਔਰ ਸ਼੍ਰੋਤਾ ਕੇ ਕਰਣ ਸੇਂ ਵਾਕ੍ਯ ਕਾ ਸੰਬੰਧ ਹੁ

ਏ ਬਿਨ ਗ੍ਯਾਨ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ. ਯਾਤੈਂ ਸ਼੍ਰੋਤ੍ਰ ਸੰਬੰਧੀ ਵਾਕ੍ਯ ਹੀ ਗ੍ਯਾਨ ਕਾ ਹੇਤੁ ਹੈ. ਸ਼੍ਰੋਤ੍ਰ ਸੰਬਧੀ ਅਵਾਂਤਰ ਵਾਕ੍ਯ ਪਰੋਛ ਗ੍ਯਾਨ ਕਾ ਹੇਤੁ ਹੈ, ਔ ਸ਼੍ਰੋਤ੍ਰ ਸੰਬੰਧਿ ਮਹਾਵਾਕ੍ਯ ਅਪਰੋਛ ਗ੍ਯਾਨ ਕਾ ਹੇਤੁ ਹੈ. ਮਹਾਵਾਕ੍ਯ ਸੈਂ ਸਰ੍ਵ ਕੂੰ ਅਪਰੋਛ ਹੀ ਗ੍ਯਾਨ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਪਰੋਛ ਨਹੀਂ ਹੋਤਾ.

ਔਰ ਏਕਦੇਸ਼ੀ ਕਾ ਇਹ ਮਤ ਹੈ:- ਸ਼੍ਰਵਣ, ਮਨਨ, ਨਿਦਿਧ੍ਯਾਸਨ ਸਹਿਤ ਵਾਕ੍ਯ ਸੈਂ ਅਪਰੋਛ ਗ੍ਯਾਨ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਕੇਵਲ ਵਾਕ੍ਯ ਤੈਂ ਪਰੋਛ ਗ੍ਯਾਨ ਹੋਵੈ ਹੈ; ਅਪਰੋਛ ਨਹੀਂ. ਜੋ ਕੇਵਲ ਵਾਕ੍ਯ ਤੈਂ ਹੀ ਅਪਰੋਛ ਗ੍ਯਾਨ ਹੋਵੈ ਤੌ ਸ਼੍ਰਵਣ, ਮਨਨ, ਨਿਦਿਧ੍ਯਾਸਨ, ਵ੍ਯਰ੍ਥ ਹੋਵੈਂਗੇ ਯਦ੍ਯਪਿ ਸਿੱਧਾਂਤ ਮਤ ਮੈਂ ਕੇਵਲ ਵਾਕ੍ਯ ਤੈਂ ਅਪਰੋਛ ਗ੍ਯਾਨ ਹੋਵੈ ਹੈ ਔ ਸ਼੍ਰਵਣਾਦਿਕੋਂ ਸੈਂ ਅਸੰਭਾਵਨਾ ਵਿਪਰੀਤ ਭਾਵਨਾ ਕਾ ਨਾਸ਼ ਹੋਵੈ ਹੈ ਯਾਤੈਂ ਸ਼੍ਰਵਣਾਦਿਕ ਵ੍ਯਰ੍ਥ ਨਹੀਂ, ਤਥਾਪਿ ਜਾ ਵਸ੍ਤੁ ਕਾ ਅਪਰੋਛ-ਗ੍ਯਾਨ ਹੋਵੈ, ਤਾਕੇ ਵਿਖੈ, ਅਸੰਭਾਵਨਾ ਵਿਪਰੀਤਭਾਵਨਾ ਕਿਸੀ ਕੇ ਬੀ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ. ਯਾਤੈਂ ਕੇਵਲ ਵਾਕ੍ਯ ਤੈਂ ਅਪਰੋਛ ਗ੍ਯਾਨ ਵਾਦੀ ਕੇ ਸਿਧਾਂਤ ਮੈਂ "ਤੱਤ੍ਵਮਸਿ" ਆਦਿਕ ਵਾਕ੍ਯੋਂ ਸੈਂ ਅਪਰੋਛ ਗ੍ਯਾਨ ਬ੍ਰਹਮ ਕਾ ਹੋਨੇ ਸੈਂ ਪੀਛੇ ਅਸੰਭਾਵਨਾ ਵਿਪਰੀਤਭਾਵਨਾ ਸੰਭਵੈ ਨਹੀਂ. ਯਾਤੈਂ ਸ਼੍ਰਵਣਾਦਿਕ ਸਾਧਨ ਵ੍ਯਰ੍ਥ ਹੋਵੈਂਗੇ. ਔ ਕੇਵਲ ਵਾਕ੍ਯ ਤੈਂ ਪਰੋਛ ਗ੍ਯਾਨ ਹੋਵੈ ਹੈ, ਸ਼੍ਰਵਣ, ਮਨਨ, ਨਿਦਿਧ੍ਯਾਸਨ ਕਿਏ ਤੈਂ ਅਪਰੋਛ ਗ੍ਯਾਨ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਯਾ ਮਤ ਮੈਂ ਸ਼੍ਰਵਣਾਦਿਕ ਵ੍ਯਰ੍ਥ ਨਹੀਂ. ਇਹ ਬਹੁਤ ਗ੍ਰੰਥਕਾਰੋਂ ਕਾ ਮਤ ਹੈ, ਤਥਾਪਿ ਇਹ ਮਤ ਸਮੀਚੀਨ ਨਹੀਂ. ਕਾਹੇਤੈਂ:-

ਸ਼ਬਦ ਕਾ ਇਹ ਸ੍ਵਭਾਵ ਹੈ:- ਜੋ ਵਸ੍ਤੁ ਵ੍ਯਵਹਿਤ ਹੋਵੈ, ਤਾਕਾ ਸ਼ਬਦ ਸੈਂ ਪਰੋਛ ਹੀ ਗ੍ਯਾਨ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਕਿਸੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਤੈਂ ਵ੍ਯਵਹਿਤ ਵਸ੍ਤੁ ਕਾ ਸ਼ਬ੍ਦ ਸੈਂ ਅਪਰੋਛ ਗ੍ਯਾਨ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ. ਜੈਸੇ ਵ੍ਯਵਹਿਤ ਸ੍ਵਰ੍ਗ ਕਾ ਔ ਇੰਦ੍ਰਾਦਿਕ ਦੇਵਤਾਓਂ ਕਾ, ਸ਼ਾਸ੍ਤ੍ਰ ਰੂਪੀ ਸ਼ਬ੍ਦ ਤੈਂ ਪਰੋਛ ਹੀ ਗ੍ਯਾਨ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਔ ਜੋ ਵਸ੍ਤੁ ਅਵ੍ਯਵਹਿਤ ਹੋਵੈ, ਤਾਕਾ ਸ਼ਬ੍ਦ ਸੈਂ ਅਪਰੋਛ ਗ੍ਯਾਨ ਔ ਪਰੋਛ ਗ੍ਯਾਨ ਦੋਨੋਂ ਹੋਤੇ ਹੈਂ. ਜਹਾਂ ਅਵ੍ਯਵਹਿਤ

ਵਸ੍ਤੁਕੂੰ ਸ਼ਬਦ ਅਸ੍ਤਿਰੂਪ ਤੈਂ ਬੋਧਨ ਕਰੈ, ਤਹਾਂ ਅਵ੍ਯਵਹਿਤ ਕਾ ਬੀ ਪਰੋਛ ਗ੍ਯਾਨ ਹੋਵੈ ਹੈ; ਜੈਸੇ "ਦਸਮ ਪੁਰਖ ਹੈ". ਇਸ ਰੀਤਿ ਸੈਂ ਅਸ੍ਤਿਰੂਪ ਤੈਂ ਬੋਧਨ ਕਿਯਾ ਜੋ ਅਵ੍ਯਵਹਿਤ ਦਸਮ ਤਾਕਾ ਸ਼ਬਦ ਸੈਂ ਪਰੋਛ ਹੀ ਗ੍ਯਾਨ ਹੁਆ ਹੈ. ਔ ਜਹਾਂ ਅਵ੍ਯਵਹਿਤ ਵਸ੍ਤੁਕੂੰ "ਇਹ ਹੈ" ਇਸ ਰੀਤਿ ਸੈਂ ਸ਼ਬਦ ਬੋਧਨ ਕਰੈ, ਤਹਾਂ ਅਵ੍ਯਵਹਿਤ ਕਾ, ਸ਼ਬਦ ਸੈਂ ਅਪਰੋਛ ਗ੍ਯਾਨ ਹੀ ਹੋਵੈ ਹੈ, ਪਰੋਛ ਨਹੀਂ. ਜੈਸੇ "ਦਸਮਾਂ ਤੂੰ ਹੈ" ਇਸ ਰੀਤਿ ਸੈਂ ਸ਼ਬਦ ਨੈਂ ਬੋਧਨ ਕਿਯਾ ਜੋ ਦਸਮਾਂ ਤਾਕਾ ਅਪਰੋਛ ਗ੍ਯਾਨ ਹੀ ਹੁਆ ਹੈ, ਤੈਸੇ ਬ੍ਰਹਮ ਸਰ੍ਵ ਕਾ ਆਤਮਾ ਹੋਨੈ ਤੈਂ ਅਤ੍ਯੰਤ ਅਵ੍ਯਵਹਿਤ ਹੈ; ਤਾਕੂੰ ਅਵਾਂਤਰ ਵਾਕ੍ਯ ਅਸ੍ਤਿਰੂਪ ਤੈਂ ਬੋਧਨ ਕਰੈ ਹੈ, ਯਾਤੈਂ ਅਵ੍ਯਵਹਿਤ ਬ੍ਰਹਮ ਕਾ ਬੀ ਅਵਾਂਤਰ ਵਾਕ੍ਯ ਤੈਂ ਪਰੋਛ ਗ੍ਯਾਨ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਔ "ਦਸਮਾਂ ਤੂੰ ਹੈ ਇਸ ਵਾਕ੍ਯ ਕੀ ਸਦ੍ਰਿਸ਼ ਸ਼੍ਰੋਤਾ ਕਾ ਆਤਮਰੂਪ ਕਰਿਕੇ ਬ੍ਰਹਮਕੂੰ ਮਹਾਵਾਕ੍ਯ ਬੋਧਨ ਕਰੈ ਹੈ, ਯਾਤੈਂ ਮਹਾਵਾਕ੍ਯ ਤੈਂ ਅਵ੍ਯਵਹਿਤ ਬ੍ਰਹਮ ਕਾ ਪਰੋਛ ਗ੍ਯਾਨ ਸੰਭਵੈ ਨਹੀਂ, ਕਿੰਤੁ ਅਪਰੋਛ ਗ੍ਯਾਨ ਹੀ ਹੋਵੈ ਹੈ.

ਔਰ ਜੋ ਕਹ੍ਯਾ:-"ਜਾ ਵਸ੍ਤੁ ਕਾ ਅਪਰੋਛ ਗ੍ਯਾਨ ਹੋਵੈ ਤਾਕੇ ਵਿਖੈ ਅਸੰਭਾਵਨਾ ਵਿਪਰੀਤ ਭਾਵਨਾ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ, ਯਾਤੈਂ ਸ਼੍ਰਵਣਾਦਿਕ ਵਿਫਲ ਹੋਵੈਂਗੇ" ਸੋ ਸ਼ੰਕਾ ਬਨੈ ਨਹੀਂ. ਕਾਹੇਤੈਂ, ਜੈਸੇ ਰਾਜਾ ਕੂੰ ਭਰਛੁ ਕਾ ਨੇਤ੍ਰ ਸੈਂ ਅਪਰੋਛ ਗ੍ਯਾਨ ਹੁਵੇ ਤੇ ਬੀ ਵਿਪਰੀਤ ਭਾਵਨਾ ਦੂਰਿ ਹੁਈ ਨਹੀਂ; ਤੈਸੇ ਮਹਾਵਾਕ੍ਯ ਤੈਂ ਬ੍ਰਹਮ ਕਾ ਅਪਰੋਛ ਗ੍ਯਾਨ ਹੋਵੈ ਹੈ; ਪਰੰਤੁ ਜਾਕੀ ਬੁਧਿ ਮੈਂ ਅਸੰਭਾਵਨਾ ਵਿਪਰੀਤ ਭਾਵਨਾ ਦੋਖ ਹੋਵੈ, ਤਾਕਾ ਦੋਖਰੂਪ ਕਲੰਕ ਸਹਿਤ ਗ੍ਯਾਨ ਫਲ ਕਾ ਹੇਤੁ ਨਹੀਂ; ਦੋਖ ਕੀ ਨਿਵ੍ਰਿਤਿ ਵਾਸ੍ਤੇ ਸ਼੍ਰਵਣਾਦਿਕ ਕਰੈ 'ਜਾਕੀ ਬੁਧਿ ਮੈਂ ਦੋਖ ਨਹੀਂ, ਸੋ ਨ ਕਰੈ. ਇਸ ਰੀਤਿ ਸੈਂ ਗ੍ਯਾਨ ਕੇ ਸਾਧਨ ਮਹਾਵਾਕ੍ਯ ਹੈਂ; ਸ਼੍ਰਵਣਾਦਿਕ ਨਹੀਂ. ਪਰੰਤੁ ਗ੍ਯਾਨ ਕਾ ਪ੍ਰਤਿਬੰਧਕ ਜੋ ਦੋਖ ਹੈਂ; ਤਾਕੇ ਨਾਸ਼ਕ ਹੈਂ; ਯਾਤੈਂ ਸ਼੍ਰਵਣਾਦਿਕ ਗ੍ਯਾਨ ਕੇ ਹੇਤੁ ਕਹਿਏ ਹੈਂ. ਸ਼੍ਰਵਣਾਦਿ

ਕੋਂਕੇਹੇਤੁ ਵਿਵੇਕਾਦਿਕਹੈਂ. ਯਾਤੈਂ ਵਿਵੇਕਾਦਿਕ ਗ੍ਯਾਨਕੇ ਸਾਧਨ ਕ-
ਹਿਏਹੈਂ; ਵਿਵੇਕਾਦਿਕਚਾਰਿਸਾਧਨ ਸੰਯੁਕ੍ਤ ਜੋ ਪੁਰੁਖਹੈ, ਸੋ ਅ-
ਧਿਕਾਰੀ ਹੈ. ੨੩

ਅਥ ਸੰਬੰਧ ਵਰ੍ਣਨ.

ਦੋਹਾ.

ਪ੍ਰਤਿਪਾਦਕ ਪ੍ਰਤਿਪਾਦ੍ਯਤਾ, ਗ੍ਰੰਥ ਬ੍ਰਹ੍ਮ ਸੰਬੰਧ;
ਪ੍ਰਾਪ੍ਯਪ੍ਰਾਪਕਤਾ ਕਹਤਹੈ, ਫਲ ਅਧਿਕ੍ਰਿਤ ਕੇ ਫੰਦ ੨੪

ਟੀਕਾ:- ਗ੍ਰੰਥਕਾ ਔ ਵਿਖਯਕਾ ਪ੍ਰਤਿਪਾਦ੍ਯ ਪ੍ਰਤਿਪਾਦਕਭਾ-
ਵ ਸੰਬੰਧਹੈ. ਗ੍ਰੰਥ ਪ੍ਰਤਿਪਾਦਕਹੈ, ਔ ਵਿਖਯ ਪ੍ਰਤਿਪਾਦ੍ਯਹੈ. ਜੋ
ਪ੍ਰਤਿਪਾਦਨ ਕਰਨੇ ਵਾਲਾ ਹੋਵੈ, ਸੋ ਪ੍ਰਤਿਪਾਦਕ ਕਹਿਏਹੈ. ਜੋ ਪ੍ਰ-
ਤਿਪਾਦਨ ਕਰਨੇਕੂੰ ਯੋਗ੍ਯ ਹੋਵੈ, ਸੋ ਪ੍ਰਤਿਪਾਦ੍ਯ ਕਹਿਏ ਹੈ. ਅ-
ਧਿਕਾਰੀਕਾ ਔ ਫਲਕਾ ਪ੍ਰਾਪ੍ਯ ਪ੍ਰਾਪਕ ਭਾਵ ਸੰਬੰਧ ਹੈ. ਫਲ ਪ੍ਰਾ-
ਪ੍ਯਹੈ, ਔ ਅਧਿਕਾਰੀ ਪ੍ਰਾਪਕਹੈ. ਜੋ ਵਸਤੁ ਪ੍ਰਾਪ੍ਤ ਹੋਵੈ, ਸੋ ਪ੍ਰਾਪ੍ਯ ਕ-
ਹਿਏਹੈ. ਜਾਕੂੰ ਪ੍ਰਾਪ੍ਤ ਹੋਵੈ, ਸੋ ਪ੍ਰਾਪਕ ਕਹਿਏ ਹੈ. ਅਧਿਕਾਰੀਕਾ
ਔਰ ਵਿਚਾਰਕਾ ਕਰਤ੍ਰਿ ਕਰ੍ਤਵ੍ਯ ਭਾਵ ਸੰਬੰਧਹੈ. ਅਧਿਕਾਰੀ
ਕਰ੍ਤਾਹੈ, ਔ ਵਿਚਾਰ ਕਰ੍ਤਵ੍ਯ ਹੈ. ਜੋ ਕਰਨੇ ਵਾਲਾ ਹੋਵੈ, ਸੋ ਕਰ੍-
ਤਾ ਕਹਿਏਹੈ, ਔ ਕਰਨੇ ਯੋਗ੍ਯ ਹੋਵੈ, ਸੋ ਕਰ੍ਤਵ੍ਯ ਕਹਿਏਹੈ. ਗ੍ਰੰ-
ਥਕਾ ਔ ਗ੍ਯਾਨਕਾ ਜਨ੍ਯ ਜਨਕ ਭਾਵ ਸੰਬੰਧਹੈ. ਵਿਚਾਰ ਦੁ-
ਆਰਾ ਗ੍ਰੰਥ ਗ੍ਯਾਨਕਾ ਜਨਕਹੈ; ਔ ਗ੍ਯਾਨ ਜਨ੍ਯ ਹੈ. ਜੋ ਉਤ-
ਪੱਤਿ ਕਰਨੇ ਵਾਲਾ ਹੋਵੈ, ਸੋ ਜਨਕ ਕਹਿਏਹੈ; ਜਾਕੀ ਉਤਪੱਤਿ ਹੋ-
ਵੈ ਸੋ ਜਨ੍ਯ ਕਹਿਏਹੈ. ਇਸ ਮੈਂ ਆਦਿ ਲੇਕੇ ਔਰ ਭੀ ਸੰਬੰਧ
ਜਾਨਿ ਲੇਨੇ. ੨੪

ਅਥ ਵਿਖਯ ਵਰ੍ਣਨ.

ਦੋਹਾ.

ਜੀਵ ਬ੍ਰਹ੍ਮ ਕੀ ਏਕਤਾ, ਕਹਤ ਵਿਖਯ ਜਨ ਬੁਧਿ;
ਤਿਨਕੇ ਜੋ ਅੰਤਰ ਲਹੈ, ਤੇ ਮਤਿ ਮੰਦ ਅਬੁਧਿ. ੨੫

ਟੀਕਾ:- ਜੀਵ ਬ੍ਰਹ੍ਮਕੀ ਏਕਤਾ ਇਸ ਗ੍ਰੰਥ ਕਾ ਵਿਖਯ ਹੈ. ਜੋ ਪ੍ਰਤਿਪਾਦਨ ਕਰਿਏ, ਸੋ ਵਿਖਯ ਕਹਿਏ ਹੈ, ਯਾ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿਖੇ ਜੀਵ ਬ੍ਰਹ੍ਮ ਕੀ ਏਕਤਾ ਪ੍ਰਤਿਪਾਦਨ ਕਰਿਏ ਹੈ, ਯਾਤੇਂ ਸੋ ਏਕਤਾ ਗ੍ਰੰਥ ਕਾ ਵਿਖਯ ਹੈ. ਸੋ ਏਕਤਾ ਸਰ੍ਵ ਵੇਦ ਕੇ ਵਚਨ ਪ੍ਰਤਿਪਾਦਨ ਕਰੈ ਹੈ. ਯਾਤੇਂ ਜੀਵ ਬ੍ਰਹ੍ਮ ਕਾ ਭੇਦ ਕਹੈ ਹੈਂ ਤੇ ਪੁਰੁਖ ਸ਼ਠ ਹੈਂ. ਔਰ ਵੇਦ ਕੇ ਵਿਰੋਧੀ ਹੈਂ. ੨੫

ਅਥ ਪ੍ਰਯੋਜਨ ਵਰ੍ਣਨ.

ਦੋਹਾ.

ਪਰਮਾਨੰਦ ਸ੍ਵਰੂਪ ਕੀ, ਪ੍ਰਾਪ੍ਤਿ ਪ੍ਰਯੋਜਨ ਜਾਨਿ;
ਜਗਤ ਸਮੂਲ ਅਨਰ੍ਥ ਧੁਨਿ, ਵੇਦ ਤਾਕੀ ਅਤਿ ਹਾਨਿ. ੨੬

ਟੀਕਾ:- ਪ੍ਰਪੰਚ ਕਾ ਕਾਰਣ ਜੋ ਅਗ੍ਯਾਨ ਔ ਪ੍ਰਪੰਚ, ਜਨਮ ਮਰਣ ਰੂਪੀ ਦੁਖ ਕਾ ਹੇਤੁ ਹੈ; ਯਾਤੇਂ ਅਨਰ੍ਥ ਕਹਿਏ ਹੈ. ਤਾ ਅਨਰ੍ਥ ਕੀ ਨਿਵ੍ਰਿਤਿ ਔ ਪਰਮਾਨੰਦ ਕੀ ਪ੍ਰਾਪ੍ਤਿ. ਮੋਖ ਕਹਿਏ ਹੈ. ਸੋ ਗ੍ਰੰਥ ਕਾ ਪਰਮ ਪ੍ਰਯੋਜਨ ਹੈ. ਔ ਅਵਾਂਤਰ ਪ੍ਰਯੋਜਨ ਗ੍ਯਾਨ ਹੈ. ਜਾ ਵਿਖੈ ਪੁਰੁਖ ਕੀ ਅਭਿਲਾਖਾ ਹੋਵੈ, ਸੋ ਪਰਮ ਪ੍ਰਯੋਜਨ ਕਹਿਏ ਹੈ; ਔ ਤਾਕੂੰ ਪੁਰੁਖਾਰਥ ਭੀ ਕਹਿਏ ਹੈ, ਸੋ ਅਭਿਲਾਖਾ ਦੁਖ ਕੀ ਨਿਵ੍ਰਿਤਿ ਵਿਖੈ ਔ ਸੁਖ ਕੀ ਪ੍ਰਾਪ੍ਤਿ ਵਿਖੈ ਸਰ੍ਵ ਪੁਰੁਖਨ ਕੀ ਹੋਵੈ ਹੈ; ਸੋਈ ਮੋਖ ਕਾ ਸ੍ਵਰੂਪ ਹੈ. ਯਾਤੇਂ ਪਰਮ ਪ੍ਰਯੋਜਨ ਮੋਖ ਹੈ; ਔ ਗ੍ਯਾਨ ਨਹੀਂ ਹੈ. ਕਾਹੇਤੈਂ ਸੁਖ ਕੀ ਪ੍ਰਾਪ੍ਤਿ ਔ ਦੁਖ ਕੀ ਨਿਵ੍ਰਿਤਿ ਕਾ ਸਾਧਨ ਤੌ ਗ੍ਯਾਨ ਹੈ, ਔ ਸੁਖ ਕੀ ਪ੍ਰਾਪ੍ਤਿ ਵਾ ਦੁਖ

ਕੀ ਨਿਵ੍ਰਿਤਿ ਰੂਪ ਗ੍ਯਾਨ ਨਹੀਂ, ਯਾਤੇਂ ਅਵਾਂਤਰ ਪ੍ਰਯੋਜਨ ਗ੍ਯਾਨ ਹੈ ਜਾ ਵਸ੍ਤੁ ਦ੍ਵਾਰਾ ਪਰਮ ਪ੍ਰਯੋਜਨ ਕੀ ਪ੍ਰਾਪ੍ਤਿ ਹੋਵੈ, ਸੋ ਅਵਾਂਤਰ ਪ੍ਰਯੋਜਨ ਕਹਿਏ ਹੈ; ਐਸਾ ਗ੍ਯਾਨ ਹੈ. ਕਾਹੇਤੇਂ ਗ੍ਰੰਥ ਕਰਿਕੇ ਗ੍ਯਾਨ ਦ੍ਵਾਰਾ ਮੁਕਤਿ ਰੂਪ ਪਰਮ ਪ੍ਰਯੋਜਨ ਕੀ ਪ੍ਰਾਪ੍ਤਿ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਯਾਤੇਂ ਗ੍ਯਾਨ ਅਵਾਂਤਰ ਪ੍ਰਯੋਜਨ ਹੈ. ੨੬

ਸ਼ੰਕਾ ਪੂਰ੍ਵਕ ਉੱਤਰ ਕਾ ਕਵਿੱਤ.

ਜੀਵ ਕੋ ਸ੍ਵਰੂਪ ਅਤਿ ਆਨੰਦ ਕਹਤ ਵੇਦ,
ਤਾਕੂੰ ਸੁਖ ਪ੍ਰਾਪ੍ਤਿ ਕੋ ਅਸੰਭਵ ਬਖਾਨਿਏ;
ਆਗੇ ਜੋ ਅਪ੍ਰਾਪ੍ਤ ਵਸ੍ਤੁ ਤਾਕੀ ਪ੍ਰਾਪ੍ਤਿ ਸੰਭਵਤ,
ਨਿਤ੍ਯ ਪ੍ਰਾਪ੍ਤ ਵਸ੍ਤੁ ਕੀ ਤੌ ਪ੍ਰਾਪ੍ਤਿ ਕਿਮ ਮਾਨਿਏ?
ਐਸੀ ਸ਼ੰਕਾ ਲੇਸ ਆਨਿ ਕੀਜੈ ਨ ਵਿਸ਼੍ਵਾਸ ਹਾਨਿ,
ਗੁਰੁ ਕੇ ਪ੍ਰਸਾਦ ਤੈਂ ਕੁਤਰਕ ਭਲੇ ਭਾਨਿਏ.
ਕਰਕੇ ਕੰਕਨ ਖੋਯੋ ਐਸੇ ਭ੍ਰਮ ਭਯੋ ਜਿਹਿੰ,
ਗ੍ਯਾਨ ਤੈਂ ਮਿਲਤ ਇਮ ਪ੍ਰਾਪ੍ਤ ਪ੍ਰਾਪ੍ਤਿ ਜਾਨਿਏ. ੨੭

ਟੀਕਾ:- ਪੂਰ੍ਵ ਕਹ੍ਯਾ ਥਾ "ਅਨਰ੍ਥ ਕੀ ਨਿਵ੍ਰਿਤਿ, ਔਰ ਪਰਮਾਨੰਦ ਕੀ ਪ੍ਰਾਪ੍ਤਿ ਗ੍ਰੰਥ ਕਾ ਪ੍ਰਯੋਜਨ ਹੈ." ਸੋ ਬਨੈ ਨਹੀਂ, ਕਾਹੇਤੇਂ ਸਰ੍ਵ ਵੇਦ ਜੀਵ ਕੂੰ ਪਰਮਾਨੰਦ ਸ੍ਵਰੂਪ ਵਰ੍ਣਨ ਕਰੈ ਹੈਂ, ਔ ਤੁਮ ਅੰਗੀਕਾਰ ਬੀ ਕਰੋ ਹੋ. ਔ ਜੋ ਵਸ੍ਤੁ ਅਪ੍ਰਾਪ੍ਤ ਹੋਵੈ, ਤਾਕੀ ਪ੍ਰਾਪ੍ਤਿ ਸੰਭਵੈ ਹੈ, ਸਦਾ ਪ੍ਰਾਪ੍ਤ ਵਸ੍ਤੁ ਕੀ ਪ੍ਰਾਪ੍ਤਿ ਸਰ੍ਵਥਾ ਬਨੈ ਨਹੀਂ ਯਾਤੇਂ ਸਦਾ ਪਰਮਾਨੰਦ ਸ੍ਵਰੂਪ ਆਤਮਾ ਕੂੰ ਪਰਮਾਨੰਦ ਕੀ ਪ੍ਰਾਪ੍ਤਿ ਕਹਨਾ ਸਰ੍ਵ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕਰਿਕੇ ਅਸੰਭਵ ਹੈ; ਐਸੀ ਕੋਊ ਸ਼ੰਕਾ ਕਰੈ ਹੈ.

ਤਾ ਸ਼ੰਕਾ ਕੂੰ ਸੁਨਿਕੈ ਗ੍ਰੰਥ ਕੇ ਪ੍ਰਯੋਜਨ ਮੈਂ ਵਿਸ਼੍ਵਾਸ ਦੂਰਿ ਨਹੀਂ ... ਆਤਮ ਵਿਦ੍ਯਾ ਕੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਰਨੇ ਵਾਲਾ ਜੋ ਗੁਰੂ

ਹੈ, ਤਿਨ ਕੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਤੈਂ ਸ਼ੰਕਾ ਰੂਪੀ ਜੋ ਕੁਤਰ੍ਕ ਹੈ. ਸੋ ਦ੍ਰਿਸ਼੍ਟਾਂਤ ਸੈਂ ਦੂਰਿ ਕਰਿ ਦੇਨਾ. ਸੋ ਦ੍ਰਿਸ਼੍ਟਾਂਤ ਕਹਿਏ ਹੈ:-ਜੈਸੇ ਕਾਹੂ ਕੇ ਹਾਥ ਮੈਂ ਕੰਕਨ ਹੋਵੈ ਤਾਕੂੰ ਐਸਾ ਭ੍ਰਮ ਹੋ ਜਾਵੇ ਕਿ "ਮੇਰੇ ਹਾਥ ਕਾ ਕੰਕਨ ਖੋਯ ਗਯਾ." ਤਬ ਵਾਕੂੰ ਕਿਸੀ ਕੇ ਕਹੇ ਸੈਂ ਕੰਕਨ ਕਾ ਐਸਾ ਗਯਾਨ ਹੋ ਜਾਵੈ ਜੋ "ਮੇਰਾ ਕੰਕਨ ਹਾਥ ਮੈਂ ਹੈ." ਤਬ ਵਹ ਐਸੇ ਕਹੈ ਹੈ:-"ਮੇਰਾ ਕੰਕਨ ਮਿਲ ਗ-ਯਾ ਹੈ." ਇਸ ਰੀਤਿ ਸੈਂ ਪ੍ਰਾਪ੍ਤ ਜੋ ਕੰਕਨ ਹੈ, ਤਾ ਕੀ ਬੀ ਪ੍ਰਾਪ੍ਤਿ ਕਹਿਏ ਹੈ, ਤੈਸੇ ਪਰਮਾਨੰਦ ਸ੍ਵਰੂਪ ਆਤਮਾ ਵਿਖੈ ਅਵਿਦ੍ਯਾ ਕੇ ਬਲ ਸੈਂ ਐਸੀ ਭ੍ਰਾਂਤਿ ਹੋਵੈ ਹੈ:-ਆਤਮਾ ਪਰਮਾਨੰਦ ਸ੍ਵਰੂਪ ਨਹੀਂ ਹੈ; ਕਿੰਤੁ ਪਰਮਾਨੰਦ ਸ੍ਵਰੂਪ ਬ੍ਰਹ੍ਮ ਹੈ. ਤਾ ਬ੍ਰਹ੍ਮ ਕਾ ਔ ਮੇਰਾ ਵਿਯੋਗ ਹੋ ਗਯਾ ਹੈ. ਉਪਾਸਨਾ ਕਰਿ ਕੇ ਤਾ ਬ੍ਰਹ੍ਮ ਕੂੰ ਮੈਂ ਪ੍ਰਾਪ੍ਤ ਹੋਊਂਗਾ." ਇਸ ਰੀਤਿ ਕੀ ਭ੍ਰਾਂਤਿ ਬਹੁਤ ਮੂਰਖ ਪ੍ਰਾਣਿਯੋਂ ਕੋ ਹੋਇ ਰਹੀ ਹੈ. ਯਦ੍ਯਪਿ ਬਹੁਤ ਪੰਡਿਤ ਬੀ ਐਸੇ ਕਹੇ ਹੈ, ਤਥਾਪਿ ਵੇ ਮੂਰਖ ਹੀ ਹੈਂ. ਕਾਹੇਤੈਂ. ਜੋ ਜੀਵ ਬ੍ਰਹ੍ਮ ਕਾ ਵਿਯੋਗ ਅੰਗੀਕਾਰ ਕਰੇ ਹੈਂ, ਤੇ ਮੂਰਖ ਕਹਿਏ ਹੈ. ਤਿਨ ਪੁਰੁਖਨ ਕੂੰ ਉੱਤਮ ਸੰਸਕਾਰ ਸੈਂ ਜੋ ਕਦਾਚਿਤ ਬ੍ਰਹ੍ਮ ਗਯਾਨੀ ਆਚਾਰ੍ਯ ਸੈਂ ਵੇਦਾਂਤ ਗ੍ਰੰਥ ਕੇ ਸ਼੍ਰਵਣ ਕੀ ਪ੍ਰਾਪ੍ਤਿ ਹੋਯ ਜਾਵੇ, ਤਬ ਸੁਨੇ ਅਰਥ ਕੂੰ ਨਿਸ਼੍ਚਯ ਕਰਿ ਕੇ ਕਹੈ ਹੈਂ:-"ਪਰਮਾਨੰਦ ਹਮਾਰੇ ਕੂੰ ਗ੍ਰੰਥ ਔ ਆਚਾਰ੍ਯ ਕੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਸੈਂ ਪ੍ਰਾਪ੍ਤ ਭਯਾ ਹੈ," ਇਹ ਉਨ ਕੇ ਕਹਨੇ ਕਾ ਅਭਿਪ੍ਰਾਯ ਹੈ. ਆਤਮਾ ਤੌ ਪਰਮ ਆਨੰਦ ਸ੍ਵਰੂਪ ਆਗੇ ਬੀ ਥਾ; ਪਰੰਤੂ "ਮੇਰਾ ਆਤਮਾ ਪਰਮ ਆਨੰਦ ਰੂਪ ਹੈ." ਇਸ ਰੀਤਿ ਸੈਂ ਭਾਨ ਨਹੀਂ ਹੋਵੈ ਥਾ. ਯਾਤੈਂ ਅਪ੍ਰਾਪ੍ਤ ਕੀ ਨ੍ਯਾਈਂ ਥਾ. ਆਚਾਰ੍ਯ ਦ੍ਵਾਰਾ ਗ੍ਰੰਥ ਸ਼੍ਰਵਣ ਸੈਂ ਪਰਮਾਨੰਦ ਕਾ ਬੋਧ ਵਿਖੈ ਭਾਨ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਯਾਤੈਂ ਪਰਮਾਨੰਦ ਕੀ ਪ੍ਰਾਪ੍ਤਿ ਕਹੇ ਹੈਂ. ਇਸ ਰੀਤਿ ਸੈਂ ਪ੍ਰਾਪ੍ਤ ਕੀ ਬੀ ਪ੍ਰਾਪ੍ਤਿ ਬਨਨੇ ਤੈਂ, ਪਰਮਾਨੰਦ ਕੀ ਪ੍ਰਾਪ੍ਤਿ ਰੂਪ ਗ੍ਰੰਥ ਕਾ ਪ੍ਰਯੋਜਨ ਸੰਭਵੈ ਹੈ. ਜੈਸੇ ਪ੍ਰਾਪ੍ਤ ਕੀ ਪ੍ਰਾਪ੍ਤਿ ਗ੍ਰੰਥ ਕਾ ਪ੍ਰਯੋਜਨ ਹੈ, ਤੈਸੇ,

——— ਨਿਵ੍ਰਿਤਿ ਕੀ ਨਿਵ੍ਰਿਤਿ ਬੀ ਪ੍ਰਯੋਜਨ ਸੰਭਵੈ ਹੈ, ਦ੍ਰਿਸ਼੍ਟਾਂ

ਤ:- ਜੇਵਰੀ ਵਿਖੈ ਸਰਪ ਨਿਤ੍ਯ ਨਿਵ੍ਰਿਤਿ ਹੈ. ਔ ਜੇਵਰੀ ਕੇ ਗਯਾਨ ਸੈਂ ਨਿਵ੍ਰਿਤਿ ਹੋਵੈ ਹੈ, ਤੈਸੈਂ ਆਤਮਾ ਵਿਖੈ ਸੰਸਾਰ ਨਿਤ੍ਯ ਨਿਵ੍ਰਿਤ ਹੈ, ਤਾ ਕੀ ਨਿਵ੍ਰਿਤਿ ਆਤਮਾ ਕੇ ਗਯਾਨ ਸੈਂ ਹੋਵੈ ਹੈ, ਯਾਤੈਂ ਨਿਤ੍ਯ ਨਿਵ੍ਰਿਤ ਕੀ ਨਿਵ੍ਰਿਤਿ, ਔ ਨਿਤ੍ਯ ਪ੍ਰਾਪ੍ਤ ਕੀ ਪ੍ਰਾਪ੍ਤਿ, ਗ੍ਰੰਥ ਕਾ ਪ੍ਰਯੋਜਨ ਹੈ. ੨੭

ਕਾਰਣ ਸਹਿਤ ਜਗਤ ਕੀ ਨਿਵ੍ਰਿਤਿ, ਔ ਪਰਮਾਨੰਦ ਕੀ ਪ੍ਰਾਪ੍ਤਿ ਗ੍ਰੰਥ ਕਾ ਪ੍ਰਯੋਜਨ ਹੈ;" ਇਹ ਪੂਰ੍ਵ ਕਹ੍ਯਾ; ਸੋ ਸੰਭਵੈ ਨਹੀਂ. ਕਾਹੇ ਤੈਂ ਨਿਵ੍ਰਿਤਿ ਨਾਮ ਧ੍ਵੰਸ ਕਾ ਹੈ. ਧ੍ਵੰਸ ਔਰ ਨਾਸ਼ ਦੋਨੋਂ ਪਰਯਾਯ ਸ਼ਬਦ ਹੈਂ. ਸੋ ਨਾਸ਼ ਅਭਾਵ ਰੂਪ ਹੈਂ ਯਾਤੈਂ ਮੋਕ੍ਸ਼ ਵਿਖੈ ਭਾਵ ਰੂਪਤਾ, ਔ ਅਭਾਵ ਰੂਪਤਾ, ਦੋਨੋਂ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੋਵੈ ਹੈਂ. ਅਨਰਥ ਕੀ ਨਿਵ੍ਰਿਤਿ ਕਹਨੇ ਸੈਂ ਅਭਾਵ ਰੂਪਤਾ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੋਵੈ ਹੈ, ਔ ਪਰਮਾਨੰਦ ਕੀ ਪ੍ਰਾਪ੍ਤਿ ਕਹਨੇ ਸੈਂ ਭਾਵ ਰੂਪਤਾ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੋਵੈ ਹੈ, ਸੋ ਦੋਨੋਂ ਏਕ ਪਦਾਰਥ ਵਿਖੈ ਬਨੈ ਨ ਹੀਂ. ਕਾਹੇਤੈਂ, ਭਾਵ ਰੂਪਤਾ, ਔ ਅਭਾਵ ਰੂਪਤਾ, ਦੋਨੋਂ ਆਪਸ ਮੈਂ ਵਿਰੋਧੀ ਹੈਂ ਜੋ ਵਿਰੋਧੀ ਧਰਮ ਹੋਵੈ, ਸੋ ਏਕ ਕਾਲ ਮੈਂ ਏਕ ਵਸਤੁ ਵਿਖੈ ਰਹੈ ਨਹੀਂ. ਯਾਤੈਂ ਗ੍ਰੰਥ ਕਾ ਪ੍ਰਯੋਜਨ ਸੰਭਵੈ ਨਹੀਂ. ਐਸੀ ਕੋਊ ਸ਼ੰਕਾ ਕਰੈ ਹੈ.

ਤਾ ਸ਼ੰਕਾ ਕੇ ਉੱਤਰ ਕਾ ਦੋਹਾ.

ਅਧਿਸ਼੍ਠਾਨ ਤੈਂ ਭਿੰਨ ਨਹਿੰ, ਜਗਤ ਨਿਵ੍ਰਿਤਿ ਬਖਾਨ;
ਪਰਮ ਨਿਵ੍ਰਿਤਿ ਰੱਜੁ ਜਿਮ, ਭਏ ਰੱਜੁ ਕੇ ਗਯਾਨ. ੨੮

ਟੀਕਾ:- ਕਾਰਣ ਸਹਿਤ ਜਗਤ ਕੀ ਨਿਵ੍ਰਿਤਿ ਅਧਿਸ਼੍ਠਾਨ ਬ੍ਰਹਮ ਰੂਪ ਹੈ; ਯਾਤੈਂ ਪ੍ਰਿਥਕ ਨਹੀਂ. ਜੈਸੇ ਸਰਪ ਕੀ ਨਿਵ੍ਰਿਤਿ ਅਧਿਸ਼੍ਠਾਨ ਜੇਵਰੀ ਰੂਪ ਹੈ. "ਸਾਰੇ ਕਲਪਿਤ ਵਸਤੁ ਕੀ ਨਿਵ੍ਰਿਤਿ ਅਧਿਸ਼੍ਠਾਨ ਰੂਪ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਯਾਤੈਂ ਪ੍ਰਿਥਕ ਨਹੀਂ," ਇਹ ਭਾਸ਼੍ਯਕਾਰ ਕਾ ਸਿੱਧਾਂਤ ਹੈ. ਯਾਤੈਂ ਇਸ ਸ੍ਥਾਨ ਵਿਖੈ ਅਨਰਥ ਕੀ ਨਿਵ੍ਰਿਤਿ ਬ੍ਰ[illegible] ਹੈ. ਕਾਹੇਤੈਂ, ਜੋ ਸਰ੍ਵ ਅਨਰਥ ਕਾ ਅਧਿਸ਼੍ਠਾਨ ਬ੍ਰਹਮ ਹੈ

ਸੋ ਬ੍ਰਹ੍ਮ ਭਾਵ ਰੂਪ ਹੈ. ਜਾਤੈਂ ਅਨਰ੍ਥ ਕੀ ਨਿਵ੍ਰਿਤਿ ਭਾਵ ਰੂਪ ਹੋਨੇ ਤੈਂ ਗ੍ਰੰਥ ਕਾ ਪ੍ਰਯੋਜਨ ਬਨੈ ਹੈ. ਇਹ ਵਾਰ੍ਤਾ ਸਿੱਧ ਭਈ. ੨੮

ਦੋਹਾ.

ਜੋ ਜਨ ਪ੍ਰਥਮ ਤਰੰਗ ਇਹ, ਪੜ੍ਹੈ ਤਾਹਿ ਤਤਕਾਲ ;
ਕਰਹੁ ਮੁਕ੍ਤ ਗੁਰੁ ਮੂਰਤਿ ਹ੍ਵੈ, ਦਾਦੂ ਦੀਨਦਯਾਲ. ੨੯

ਇਤਿ ਅਨੁਬੰਧ ਸਾਮਾਨ੍ਯ ਨਿਰੂਪਣੰ ਨਾ
ਮ ਪ੍ਰਥਮਸ੍ਤਰੰਗ: ਸਮਾਪ੍ਤ:

ਸ਼੍ਰੀਗਣੇਸ਼ਾਯਨਮਃ

ਅਥਸ਼੍ਰੀ ਵਿਚਾਰਸਾਗਰੇ

ਦ੍ਵਿਤੀਯਸ੍ਤਰੰਗਃ ਪ੍ਰਾਰੰਭਃ੨

ਅਥ ਅਨੁਬੰਧ ਵਿਸ਼ੇਖ ਨਿਰੂਪਣੰ

ਦੋਹਾ.

ਯਾਕੇ ਪ੍ਰਥਮ ਤਰੰਗ ਮੈਂ, ਕਿਯ ਅਨੁਬੰਧ ਵਿਚਾਰ;
ਕਹੂੰ ਵ ਦ੍ਵਿਤੀਯ ਤਰੰਗ ਮੈਂ, ਤਿਨਹੀਂ ਕੇ ਵਿਸ੍ਤਾਰ. ੧

ਟੀਕਾਃ- ਚਾਰ ਸਾਧਨ ਯੁਕ੍ਤ ਅਧਿਕਾਰੀ ਕਹ੍ਯਾ. ਤਿਨਚਾਰਿ ਸਾਧਨ ਮੈਂ ਮੁਮੁੱਛੁਤਾ ਗਿਨੀ ਹੈ. ਮੋਛ ਕੀ ਇੱਛਾ ਕਾ ਨਾਮ ਮੁਮੁੱਛੁਤਾ ਹੈ. ਕਾਰਣ ਸਹਿਤ ਜਗਤ ਕੀ ਨਿਵ੍ਰਿਤਿ ਔ ਬ੍ਰਹ੍ਮ ਕੀ ਪ੍ਰਾਪ੍ਤਿ ਮੋਛ ਕਹਿਏ ਹੈ. ਤਾਕੇ ਵਿਖੈ ਕਾਰਣ ਸਹਿਤ ਜਗਤ ਕੀ ਨਿਵ੍ਰਿਤਿਰੂਪ ਮੋਛ ਕਾ ਅੰਸ਼, ਤਾਕੂੰ ਕੋਊ ਚਾਹੈ ਨਹੀਂ ਇਹ ਵਾਰਤਾਃ-

ਪੂਰ੍ਵ ਪੱਛੀ ਪ੍ਰਤਿਪਾਦਨ ਕਰੈ ਹੈ.

ਅਥ ਅਧਿਕਾਰੀ ਖੰਡਨ.

ਦੋਹਾ.

ਮੂਲ ਸਹਿਤ ਜਗ ਧ੍ਵੰਸ ਕੀ, ਕੋਉ ਕਰਤ ਨਹਿੰ ਆਸ;
ਕਿੰਤੁ ਵਿਵੇਕੀ ਚਹਤ ਹੈਂ, ਤ੍ਰਿਵਿਧਿ ਦੁੱਖ ਕੇ ਨਾਸ਼. ੨

ਟੀਕਾਃ- ਮੂਲ ਅਵਿਦ੍ਯਾ ਸਹਿਤ ਜੋ ਜਗਤ ਕਾ ਧ੍ਵੰਸ, ਕਹਿ[illegible]ਕੀ ਆਸ਼ ਕਹਿਏ ਇੱਛਾ, ਕੋਊ ਪੁਰੁਖ ਕਰੇ ਨਹੀਂ

ਹੈ. ਕਿੰਤੁ ਕਹਿਏ ਕਹਾ ਕਰੈ ਹੈ? ਤੀਨਿ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੇ ਜੋ ਦੁੱਖ ਹੈਂ. ਤਿਨਕਾਨਾ ਸ਼ ਵਿਵੇਕੀ ਪੁਰੁਖ ਚਾਹੈ ਹੈ. ਯਾ ਕਾ ਇਹ ਅਭਿਪ੍ਰਾਯ ਹੈ:- ਦੁੱਖ ਤੀਨਿ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੇ ਹੈਂ:- ਏਕ ਤੋ ਅਧ੍ਯਾਤਮ ਦੁੱਖ ਹੈ, ਦੂਸਰਾ ਅਧਿਭੂਤ ਦੁੱਖ ਹੈ. ਔ ਤੀਸਰਾ ਅਧਿਦੈਵ ਦੁੱਖ ਹੈ. ਰੋਗ ਛੁਧਯਾਦਿਕੋਂ ਮੈਂ ਜੋ ਦੁੱਖ ਹੋਵੈ, ਸੋ ਅਧ੍ਯਾਤਮ ਦੁੱਖ ਕਹਿਏ ਹੈ. ਚੋਰ ਵਯਾਘ੍ਰ ਸਰ੍ਪਾਦਿਕੋਂ ਸੈਂ ਜੋ ਦੁੱਖ ਹੋਵੈ ਸੋ ਅਧਿਭੂਤ ਦੁੱਖ ਕਹਿਏ ਹੈ. ਯੱਛ ਰਾੱਛਸ ਪ੍ਰੇਤ ਗ੍ਰਹਾਦਿਕ, ਔ ਸ਼ੀਤ ਵਾਤ ਆਤਪ ਤੈਂ ਜੋ ਦੁੱਖ ਹੋਵੈ, ਸੋ ਅਧਿਦੈਵ ਦੁੱਖ ਕਹਿਏ ਹੈ. ਇਸ ਰੀਤਿ ਮੈਂ ਤੀਨ ਭਾਂਤਿ ਕੇ ਜੋ ਦੁੱਖ ਹੈਂ, ਤਿਨ ਕੇ ਨਾਸ਼ ਕੀ ਸਰ੍ਵ ਪੁਰੁਖੋਂ ਕੂੰ ਇੱਛਾ ਹੈ ਦੁੱਖ ਸੈਂ ਭਿੰਨ ਜੋ ਪਦਾਰ੍ਥ ਹੈਂ, ਤਿਨ ਕੇ ਨਾਸ਼ ਕੀ ਵਿਵੇਕੀ ਪੁਰੁਖ ਇੱਛਾ ਕਰੈ ਨਹੀਂ. ਯਾਂਤੇਂ ਅਗ੍ਯਾਨ ਸਹਿਤ ਸਕਲ ਜਗਤ ਕੀ ਨਿਵ੍ਰਿਤਿ ਕੀ ਕਾਹੂ ਕੂੰ ਇੱਛਾ ਬਨੈ ਨਹੀਂ.

ਔ ਜੋ ਸਿਧਾਂਤੀ ਐਸੇ ਕਹੈ:- "ਯਦ੍ਯਪਿ ਸਕਲ ਪੁਰੁਖ ਦੁੱਖ ਨਿਵ੍ਰਿਤਿ ਕੀ ਇੱਛਾ ਕਰੈ ਹੈਂ; ਤਥਾਪਿ ਅਗ੍ਯਾਨ ਸਹਿਤ ਸਰ੍ਵ ਜਗਤ ਕੀ ਨਿਵ੍ਰਿਤਿ ਬਿਨਾ ਦੁੱਖੋਂ ਕੀ ਨਿਵ੍ਰਿਤਿ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ. ਯਾਂਤੇਂ ਦੁੱਖ ਨਿਵ੍ਰਿਤਿ ਕੇ ਨਿਮਿੱਤ ਅਗ੍ਯਾਨ ਸਹਿਤ ਜਗਤ ਕੀ ਨਿਵ੍ਰਿਤਿ ਕੂੰ ਬੀ ਚਾਹੈ ਹੈਂ;" ਸੋ ਬਨੈ ਨਹੀਂ. ਕਾਹੇ ਤੈਂ:-

ਜੋ ਆਯੁਰ੍ਵੇਦ ਮੈਂ ਔਖਧਿ ਕਹੈ ਹੈਂ, ਤਿਨ ਤੈਂ ਰੋਗ ਜਨ੍ਯ ਦੁੱਖ ਕੀ ਨਿਵ੍ਰਿਤਿ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਔ ਭੋਜਨ ਸੈਂ ਛੁਧਯਾ ਜਨ੍ਯ ਦੁੱਖ ਕੀ ਨਿਵ੍ਰਿਤਿ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਇਸ ਰੀਤਿ ਸੈਂ ਅਪਨੇ ਅਪਨੇ ਉਪਾਯਨ ਤੈਂ ਸਰ੍ਵ ਦੁੱਖੋਂ ਕੀ ਨਿਵ੍ਰਿਤਿ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਯਾਂਤੇਂ ਅਗ੍ਯਾਨ ਸਹਿਤ ਜਗਤ ਕੀ ਨਿਵ੍ਰਿਤਿ ਬਿਨਾ ਬੀ ਦੁੱਖੋਂ ਕੀ ਨਿਵ੍ਰਿਤਿ ਬਨੈ ਹੈ. ਦੁੱਖੋਂ ਕੀ ਨਿਵ੍ਰਿਤਿ ਕੇ ਨਿਮਿੱਤ ਅਗ੍ਯਾਨ ਸਹਿਤ ਜਗਤ ਕੀ ਨਿਵ੍ਰਿਤਿ ਕੀ ਚਾਹਨਾ ਬਨੈ ਨਹੀਂ. "ਕਾਰਣ ਸਹਿਤ ਜਗਤ ਕੀ ਨਿਵ੍ਰਿਤਿ. ਔ ਬ੍ਰਹਮ ਕੀ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਮੋਛ ਕਹਿਏ ਹੈ." ਤਾ ਕੇ ਵਿਖੈ ਕਾਰਣ ਸਹਿਤ ਜਗਤ ਕੀ ਨਿਵ੍ਰਿਤਿ ਰੂਪ ਮੋਛ ਕੇ ਅੰਸ਼ ਕੀ ਬੀ ਇੱਛਾ ਕਾਹੂ ਕੂੰ ਬਨੈ ਨਹੀਂ; ਇਹ ਵਾਰ੍ਤਾ ਪ੍ਰਥਮ ਦੋਹਾ ਵਿਖੈ ਕਹੀ.

ਬ੍ਰਹਮ ਪ੍ਰਾਪ੍ਤਿ ਰੂਪ ਮੋਛ ਕੇ ਦ੍ਵਿਤੀਯ ਅੰਸ਼ ਕੀ ਬੀ ਇੱਛਾ ਕਾਹੂ ਕੂੰ ਬਨੈ ਨਹੀਂ; ਇਹ ਵਾਰ੍ਤਾ:-

ਪੂਰਵ ਪੱਛੀ ਕਹੈ ਹੈ.

ਦੋਹਾ.

ਕਿਯ ਅਨੁਭਵ ਜਾ ਵਸ੍ਤੁ ਕੇ, ਤਾ ਕੀ ਇੱਛਾ ਹੋਇ;
ਬ੍ਰਹਮ ਨਹੀਂ ਅਨੁਭੂਤ ਇਮ, ਚਹੈ ਨ ਤਾ ਕੂੰ ਕੋਇ. ੩

ਟੀਕਾ:- ਜਾ ਵਸ੍ਤੁ ਕਾ ਅਨੁਭਵ ਕਹਿਯੇ ਗ੍ਯਾਨ ਹੋਯ, ਤਾ ਵਸ੍ਤੁ ਕੀ ਪ੍ਰਾਪ੍ਤਿ ਕੀ ਇੱਛਾ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਜਾ ਵਸ੍ਤੁ ਕਾ ਗ੍ਯਾਨ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ ਤਾ ਕੀ ਪ੍ਰਾਪ੍ਤਿ ਕੀ ਇੱਛਾ ਬੀ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ, ਜੈਸੇ ਅਨ੍ਯ ਦੇਸ਼ ਕੇ ਅਨੰਤ ਪਦਾਰ੍ਥ ਅਗ੍ਯਾਤ ਹੈਂ. ਤਿਨ ਕੀ ਪ੍ਰਾਪ੍ਤਿ ਕੀ ਇੱਛਾ ਕਾਹੂ ਪੁਰੁਖ ਕੂੰ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ, ਔ ਅਧਿਕਾਰੀ ਪੁਰੁਖ ਕੂੰ ਬ੍ਰਹਮ ਕਾ ਗ੍ਯਾਨ ਹੈ ਨਹੀਂ. ਔ ਜਾ ਕੂੰ ਬ੍ਰਹਮ ਕਾ ਗ੍ਯਾਨ ਹੈ ਸੋ ਅਧਿਕਾਰੀ ਨਹੀਂ, ਕਿੰਤੂ ਮੁਕ੍ਤ ਹੈ; ਤਾ ਕੂੰ ਬ੍ਰਹਮ ਪ੍ਰਾਪ੍ਤਿ ਕੀ ਇੱਛਾ ਬਨੈ ਨਹੀਂ. ਯਾਤੈਂ ਵੇਦਾਂਤ ਸ਼੍ਰਵਣ ਤੈਂ ਪੂਰਵ ਅਗ੍ਯਾਤ ਜੋ ਬ੍ਰਹਮ, ਤਾ ਕੀ ਪ੍ਰਾਪ੍ਤਿ ਕੀ ਇੱਛਾ ਬਨੈ ਨਹੀਂ. ਇਸ ਰੀਤਿ ਸੇਂ ਅਗ੍ਯਾਨ ਸਹਿਤ ਜਗਤ ਕੀ ਨਿਵ੍ਰਿਤਿ ਔ ਬ੍ਰਹਮ ਕੀ ਪ੍ਰਾਪ੍ਤਿ ਰੂਪ ਜੋ ਮੋਛ, ਤਾ ਕੀ ਇੱਛਾ ਕਾਹੂ ਕੂੰ ਬਨੈ ਨਹੀਂ. ਯਾਤੈਂ ਮੁਮੁੱਛੁ ਕੋਊ ਹੈ ਨਹੀਂ. ੩

ਅਨ੍ਯ ਰੀਤਿ ਸੇਂ ਅਧਿਕਾਰੀ ਕਾ ਅਭਾਵ.

ਪੂਰਵ ਪੱਛੀ ਪ੍ਰਤਿਪਾਦਨ ਕਰੈ ਹੈ.

ਦੋਹਾ.

ਚਹਤ ਵਿਖਯ ਸੁਖ ਸਕਲ ਜਨ, ਨਹੀਂ ਮੋਛ ਕੋ ਪੰਥ;
ਅਧਿਕਾਰੀ ਯਾਤੈਂ ਨਹੀਂ, ਪੜ੍ਹੈ ਸੁਨੈ ਜੋ ਗ੍ਰੰਥ. ੪

ਟੀਕਾ:- ਸਰਵ ਪੁਰੁਖ ਵਿਖਯ ਸੁਖ ਕੂੰ ਚਾਹੈ ਹੈਂ. ਔਰ ਜੋ

ਕੋਈ ਸਕਲ ਵਿਖਯਨ ਕਾ ਤ੍ਯਾਗ ਕਰਿਕੇ ਤਪ ਵਿਖੈ ਆਰੂੜ੍ਹ ਹੈ, ਸੋ ਬੀ ਪਰਲੋਕ ਕੇ ਉੱਤਮ ਭੋਗਨ ਕੀ ਇੱਛਾ ਕਰਿਕੇ ਨਾਨਾ ਕਲੇਸ਼ ਸਹਾਰੇ ਹੈਂ. ਯਾਤੈਂ ਇਸ ਲੋਕ ਕਾ; ਅਥਵਾ ਪਰਲੋਕ ਕਾ ਵਿਖਯ ਸੁਖ ਸਰਵ ਚਾਹੈ ਹੈਂ. ਸੋ ਵਿਖਯ ਸੁਖ ਮੋਛ ਵਿਖੈ ਹੈ ਨਹੀਂ; ਯਾਤੈਂ ਮੋਛ ਕਾ ਪੰਥ ਕਹਿਏ ਸਾਧਨ, ਤਾਕੂੰ ਕੋਈ ਪੁਰਖ ਚਾਹੈ ਨਹੀਂ. ਇਸ ਰੀਤਿ ਸੈਂ ਮੋਛ ਕੀ ਇੱਛਾ ਰੂਪ ਮੁਮੁੱਛਤਾ ਬਨੈ ਨਹੀਂ, ਔ ਸਕਲ ਪੁਰਖਨ ਕੂੰ ਵਿਖਯ ਸੁਖ ਕੀ ਇੱਛਾ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਯਾਤੈਂ ਵੈਰਾਗਯ, ਸਮ, ਦਮ, ਉਪਰਤਿ ਬੀ ਕਾਹੂ ਵਿਖੈ ਬਨੈ ਨਹੀਂ. ਯਾਤੈਂ ਚਤੁਸ਼੍ਟਯ ਸਾਧਨ ਸਹਿਤ ਅਧਿਕਾਰੀ ਕਾ ਅਭਾਵ ਹੋਨੈ ਤੈਂ ਗ੍ਰੰਥ ਕਾ ਆਰੰਭ ਨਿਸ਼ਫਲ ਹੈ. ੪

ਅਥ ਵਿਖਯਖੰਡਨ ਪੂਰ੍ਵਪੱਛ.

ਦੋਹਾ.

ਜੀਵ ਬ੍ਰਹਮ ਕੀ ਏਕਤਾ, ਕਹ੍ਯੋ ਵਿਖਯ ਸੋ ਕੂਰ ;
ਕਲੇਸ਼ ਰਹਿਤ ਵਿਭੁ ਬ੍ਰਹਮ ਇਕ, ਜੀਵ ਕਲੇਸ਼ ਬੇਭੂਰ. ੫

ਟੀਕਾ:- ਪੂਰਵ ਕਹ੍ਯਾ ਜੋ "ਜੀਵ ਬ੍ਰਹਮ ਕੀ ਏਕਤਾ ਯਾ ਗ੍ਰੰਥ ਕਾ ਵਿਖਯ ਹੈ" ਸੋ ਸੰਭਵੈ ਨਹੀਂ. ਕਾਹੇਤੈਂ, ਬ੍ਰਹਮ ਤੌ ਅਵਿਦ੍ਯਾ, ਅਸਿਮੰਤਾ, ਰਾਗ, ਦ੍ਵੇਖ, ਅਭਿਨਿਵੇਸ, ਇਨ ਪੰਚ ਕਲੇਸ਼ ਤੈਂ ਰਹਿਤ ਹੈ. ਔ ਵਿਭੁ ਕਹਿਏ ਵ੍ਯਾਪਕ ਹੈ, ਏਕ ਹੈ. ਸਜਾਤੀਯ ਭੇਦ ਰਹਿਤ ਹੈ ਕਾਹੇਤੈਂ, ਬ੍ਰਹਮ ਕੇ ਸਜਾਤੀਯ ਔਰ ਬ੍ਰਹਮ ਹੈ ਨਹੀਂ, ਔ ਜੀਵ ਵਿਖੈ ਸਰਵ ਕਲੇਸ਼ ਹੈਂ; ਔ ਪਰਿੱਛਿੰਨ ਹੈਂ, ਔ ਜੀਵ ਨਾਨਾ ਹੈਂ. ਕਾਹੇਤੈਂ ਜਿਤਨੇ ਸ਼ਰੀਰ ਹੈਂ, ਉਤਨੇ ਜੀਵ ਹੈਂ. ਜੋ ਸਰ੍ਵ ਸ਼ਰੀਰ ਵਿਖੈ ਜੀਵ ਏਕ ਹੋਵੈ ਤੌ, ਏਕ ਸ਼ਰੀਰ ਮੈਂ ਸੁਖ ਅਥਵਾ ਦੁੱਖ ਹੋਨੈ ਤੈਂ ਸਰ੍ਵ ਸ਼ਰੀਰ ਵਿਖੈ ਸੁਖ ਔਰ ਦੁੱਖ ਹੁਆ ਚਾਹਿਏ.

ਔ ਜੋ ਵੇਦਾਂਤੀ ਕਹੈ ਹੈਂ: "ਸੁਖ ਸੈਂ ਆਦਿ ਲੇਕੈ ਅੰਤਸ਼੍ਕਰਣ ਕੇ ਧਰਮ ਹੈਂ, ਸੋ ਅੰਤਸ਼੍ਕਰਣ ਨਾਨਾ ਹੈਂ, ਯਾਤੈਂ ਏਕ ਕੇ ਸੁਖੀ

ਦੁਖੀ ਹੋਨੇ ਤੈਂ ਸਰਵ ਸੁਖੀ ਦੁਖੀ ਨਹੀਂ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਔ ਸਾਖੀ ਸੁਖ ਦੁਖ ਤੈਂ ਰਹਿਤ ਹੈ ਏਕ ਹੈ ਔ ਸਰਵ ਕ੍ਲੇਸ਼ ਤੈਂ ਰਹਿਤ ਹੈ ਔ ਤਾਕੀ ਬ੍ਰਹਮ ਕੇ ਸਾਥ ਏਕਤਾ ਬਨੇ ਹੈ." ਸੋ ਵਾਰਤਾ ਬਨੈ ਨਹੀਂ. ਕਾਹੇ ਤੈਂ:-

ਜੋ ਕਰਤਾ ਭੋਗਤਾ ਜੀਵ ਹੈ, ਤਿਸ ਤੈਂ ਭਿੰਨ ਸਾਖੀ ਬੰਧ੍ਯਾ ਪੁਤ੍ਰ ਕੇ ਸਮਾਨ ਹੈ. ਔ ਜੋ ਸਾਖੀ ਅੰਗੀਕਾਰ ਬੀ ਕਰੇ, ਸੋ ਬੀ ਏਕ ਬਨੇ ਨਹੀਂ; ਨਾਨਾ ਸਾਖੀ ਮਾਨਨੇ ਹੋਵੈਂਗੇ. ਕਾਹੇ ਤੈਂ" ਇਹ ਵੇਦਾਂਤ ਕਾ ਸਿਧਾਂਤ ਹੈ:-"ਅੰਤਹਕਰਣ ਔ ਸੁਖ ਦੁਖ ਸੇਂ ਆਦਿ ਲੇਕੇ ਅੰਤਹਕਰਣ ਕੇ ਧਰਮ, ਏ ਇੰਦ੍ਰਿਯ ਔ ਅੰਤਹਕਰਣ ਕੇ ਵਿਖਯ ਨਹੀਂ, ਕਿੰਤੁ ਸਾਖੀ ਕੇ ਵਿਖਯ ਹੈਂ. ਕਾਹੇ ਤੈਂ, ਇੰਦ੍ਰਿਯ ਤੌ ਪੰਚੀਕ੍ਰਿਤ ਭੂਤਨ ਕੂੰ ਵਿਖਯ ਕਰੇ ਹੈਂ ਯਾ ਮੈਂ ਇਤਨਾ ਭੇਦ ਹੈ:- ਨੇਤ੍ਰ ਇੰਦ੍ਰਿਯ ਤੌ ਰੂਪਵਾਨ ਜੋ ਵਸਤੂ ਹੈ, ਤਾਕੇ ਰੂਪ ਕੂੰ, ਔ ਰੂਪ ਕੇ ਆਸ਼੍ਰਯ ਕੂੰ, ਦੋਨੋਂ ਵਾ ਕੂੰ ਵਿਖਯ ਕਰੈ ਹੈ, ਜੈਸੇ ਨੀਲ ਪੀਤਾਦਿਕ ਘਟ ਕਾ ਰੂਪ, ਔ ਤਿਸ ਰੂਪ ਕੇ ਆਸ਼੍ਰਯ ਘਟ ਕੂੰ, ਨੇਤ੍ਰ ਇੰਦ੍ਰਿਯ ਵਿਖਯ ਕਰੈ ਹੈ. ਔ ਤ੍ਵਚਾ ਇੰਦ੍ਰਿਯ ਬੀ ਸ੍ਪਰਸ਼ ਕੂੰ, ਔ ਤਾਕੇ ਆਸ਼੍ਰਯ ਕੂੰ, ਦੋਨੋਂ ਵਾ ਕੂੰ ਵਿਖਯ ਕਰੈ ਹੈ. ਔ ਰਸਨਾ, ਘ੍ਰਾਣ, ਸ਼੍ਰਵਣ; ਏ ਤੀਨਿ ਤੌ ਰਸ, ਗੰਧ, ਸ਼ਬਦ ਮਾਤ੍ਰ ਕੂੰ ਵਿਖਯ ਕਰੈ ਹੈਂ; ਤਿਨ ਕੇ ਆਸ਼੍ਰਯ ਕੂੰ ਵਿਖਯ ਕਰੈ ਨਹੀਂ. ਯਾਤੈਂ ਇਨ ਤੀਨੋਂ ਸੇਂ ਤੌ ਅੰਤਹਕਰਣ ਕਾ ਗ੍ਯਾਨ ਬਨੇ ਨਹੀਂ. ਔ ਨੇਤ੍ਰ ਸੈਂ ਤਥਾ ਤ੍ਵਚਾ ਸੈਂ ਅੰਤਹਕਰਣ ਕਾ ਗ੍ਯਾਨ ਬਨੈ ਨਹੀਂ, ਕਾਹੇ ਤੈਂ, ਪੰਚੀਕ੍ਰਿਤ ਭੂਤ ਅਥਵਾ ਪੰਚੀਕ੍ਰਿਤ ਭੂਤਨ ਕਾ ਕਾਰਜ; ਜੋ ਰੂਪਵਾਨ ਅਥਵਾ ਸ੍ਪਰਸ਼ਵਾਨ ਹੋਵੈ, ਸੋ ਨੇਤ੍ਰ ਔ ਤ੍ਵਚਾ ਕਾ ਵਿਖਯ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਅੰਤਹਕਰਣ ਅਪੰਚੀਕ੍ਰਿਤ ਭੂਤਨ ਕਾ ਕਾਰਜ ਹੈ, ਯਾਤੈਂ ਨੇਤ੍ਰ ਔ ਤ੍ਵਚਾ ਕਾ ਬੀ ਵਿਖਯ ਨਹੀਂ. ਇਸੀ ਕਾਰਣ ਤੈਂ ਅਪੰਚੀਕ੍ਰਿਤ ਭੂਤਨ ਕਾ ਕਾਰਜ ਨੇਤ੍ਰ ਇੰਦ੍ਰਿਯ ਬੀ ਨੇਤ੍ਰ ਕਾ ਵਿਖਯ ਨਹੀਂ ਹੈ. ਔ ਬਾਹਜ ਵਸਤੁ ਇੰਦ੍ਰਿਯ ਕਾ ਵਿਖਯ ਹੋਵੈ ਹੈ; ਔ ਅੰਤਹਕਰਣ ਇੰਦ੍ਰਿਯ ਕੀ ਅਪੇਖ੍ਯਾ ਤੈਂ ਅੰਤਰ ਹੈ, ਯਾਤੈਂ ਬੀ ਇੰਦ੍ਰਿਯਨ ਕਾ ਵਿਖਯ ਨਹੀਂ.

ਔ ਅੰਤਹਕਰਣ ਕੀ ਬ੍ਰਿਤਿ ਕਾ ਬੀ ਅੰਤਹਕਰਣ ਵਿਖਯ ਨਹੀਂ ਕਾਹੇਤੈਂ; ਅੰਤਹਕਰਣ ਬ੍ਰਿਤਿ ਕਾ ਆਸ੍ਰਯ ਹੈ; ਯਾਤੈਂ ਅੰਤਹਕਰਣ ਅਪਨੀ ਬ੍ਰਿਤਿ ਕਾ ਵਿਖਯ ਬਨੈ ਨਹੀਂ. ਜੈਸੇ ਅਗਨਿ ਦਾਹ ਕਾ ਆਸ੍ਰਯ ਹੈ; ਸੋ ਦਾਹ ਕਾ ਵਿਖਯ ਨਹੀਂ ਹੋਵੈ ਹੈ; ਕਿੰਤੁ ਅਗਨਿ ਸੈਂ ਭਿੰਨ ਜੋ ਕਾਸ੍ਠ ਸੈਂ ਆਦਿ ਲੇਕੇ ਵਸ੍ਤੁ ਹੈਂ, ਸੋ ਦਾਹ ਕਾ ਵਿਖਯ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਤੈਸੇ ਅੰਤਹਕਰਣ ਸੈਂ ਭਿੰਨ ਜੋ ਵਸ੍ਤੁ ਹੈਂ, ਸੋ ਅੰਤਹਕਰਣ ਜਨਯ ਬ੍ਰਿਤਿ ਕੇ ਵਿਖਯ ਹੈਂ; ਔ ਅੰਤਹਕਰਣ ਨਹੀਂ.

ਤੈਸੇ ਅੰਤਹਕਰਣ ਕੇ ਧਰਮ ਬੀ ਅੰਤਹਕਰਣ ਕੀ ਬ੍ਰਿਤਿ ਕੇ ਵਿਖਯ ਨਹੀਂ ਕਾਹੇਤੈਂ, ਅੰਤਹਕਰਣ ਕੂੰ ਵਿਖਯ ਕਰਨੇ ਵਾਸ੍ਤੇ ਜੋ ਅੰਤਹਕਰਣ ਕੀ ਬ੍ਰਿਤਿ ਹੋਵੈ ਤੌ ਅੰਤਹਕਰਣ ਕੇ ਧਰਮ ਜੋ ਸੁਖਾਦਿਕ ਹੈਂ, ਤਿਨ ਕੂੰ ਬੀ ਵਿਖਯ ਕਰੈ. ਸੋ ਅੰਤਹਕਰਣ ਕੂੰ ਵਿਖਯ ਕਰਨੇ ਵਾਲੀ ਬ੍ਰਿਤਿ ਤੌ ਅੰਤਹਕਰਣ ਕੇ ਸਨਮੁਖ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ, ਯਾਤੈਂ ਅੰਤਹਕਰਣ ਕੇ ਧਰਮ ਬੀ ਅੰਤਹਕਰਣ ਕੀ ਬ੍ਰਿਤਿ ਕੇ ਵਿਖਯ ਨਹੀਂ. ਔ ਇਹ ਨਿਯਮ ਹੈ:- ਜੋ ਬ੍ਰਿਤਿ ਕੇ ਆਸ੍ਰਯ ਸੈਂ ਕਿੰਚਿਤ ਦੂਰਿ ਵਸ੍ਤੁ ਹੋਵੈ ਸੋ ਬ੍ਰਿਤਿ ਕਾ ਵਿਖਯ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਜੋ ਵਸ੍ਤੁ ਬ੍ਰਿਤਿ ਕੇ ਆਸ੍ਰਯ ਸੈਂ ਅਤਯੰਤ ਸਮੀਪ ਹੋਵੈ, ਸੋ ਬ੍ਰਿਤਿ ਕਾ ਵਿਖਯ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ. ਜੈਸੇ ਨੇਤ੍ਰ ਕੀ ਬ੍ਰਿਤਿ ਕਾ ਆਸ੍ਰਯ ਜੋ ਨੇਤ੍ਰ, ਤਾਕੇ ਅਤਯੰਤ ਸਮੀਪ ਅੰਜਨ, ਨੇਤ੍ਰ ਕੀ ਬ੍ਰਿਤਿ ਕਾ ਵਿਖਯ ਨਹੀਂ. ਤੈਸੇ ਅੰਤਹਕਰਣ ਕੀ ਬ੍ਰਿਤਿ ਕਾ ਆਸ੍ਰਯ ਜੋ ਅੰਤਹਕਰਣ, ਤਾਕੇ ਅਤਯੰਤ ਸਮੀਪ ਜੋ ਸੁਖ ਸੈਂ ਆਦਿ ਲੇਕੇ ਧਰਮ, ਸੋ ਅੰਤਹਕਰਣ ਕੀ ਬ੍ਰਿਤਿ ਕੇ ਵਿਖਯ ਬਨੈ ਨਹੀਂ. ਇਸ ਰੀਤਿ ਸੈਂ ਧਰਮ ਸਹਿਤ ਅੰਤਹਕਰਣ ਕਾ ਇੰਦ੍ਰਿਯ ਤੈਂ ਅਥਵਾ ਆਪਨੇ ਤੈਂ ਭਾਨ ਬਨੈ ਨਹੀਂ. ਕਿੰਤੁ ਸਾਖੀ ਕੇ ਵਿਖਯ ਹੈਂ.

ਸੋ ਸਾਖੀ ਏਕ ਅੰਗੀਕਾਰ ਕਰੈਂ ਤੌ ਜੈਸੇ ਏਕ ਅੰਤਹਕਰਣ ਕੇ ਸੁਖ ਦੁੱਖ ਕਾ ਸਾਖੀ ਸੈਂ ਭਾਨ ਹੋਵੈ ਹੈ, ਤੈਸੇ ਸਰਵ ਕੇ ਸੁਖ ਦੁੱਖ ਕਾ ਭਾਨ ਹੂਆ ਚਾਹਿਏ. ਯਾਤੈਂ ਸਾਖੀ ਨਾਨਾ ਹੈਂ ਜਬ ਨਾਨਾ ਸਾਖੀ ਅੰਗੀ-

ਕਾਰ ਕਹਿਏ ਤਬ ਦੋਖ ਨਹੀਂ. ਕਾਹੇਤੈਂ, ਜਾ ਸਾੱਛੀ ਕੀ ਉਪਾਧਿ ਅੰਤਸ੍ਕਰਣ ਹੈ, ਤਾ ਸਾੱਛੀ ਮੈਂ ਅਪਨੀ ਉਪਾਧਿ ਕੇ ਧਰ੍ਮ ਕਾ ਭ੍ਰਾਨ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਯਾਤੈਂ ਸਰ੍ਵ ਕੇ ਸੁਖ ਦੁੱਖ ਕਾ ਭ੍ਰਾਨ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ. ਇਸ ਰੀਤਿ ਸੈਂ ਨਾਨਾ ਜੋ ਸਾੱਛੀ, ਤਿਨ ਕੀ ਏਕ ਬ੍ਰਹਮ ਕੇ ਸਾਥ ਏਕਤਾ ਬਨੈ ਨਹੀਂ.

ਅਥ ਪ੍ਰਯੋਜਨ ਖੰਡਨ ਪੂਰ੍ਵ ਪੱਛ.

ਦੋਹਾ.

ਬੰਧ ਨਿਵ੍ਰਿੱਤੀ ਗ੍ਯਾਨ ਤੈਂ, ਬਨੈ ਨ ਬਿਨ ਅਧ੍ਯਾਸ;
ਸਾਮਗ੍ਰੀ ਤਾ ਕੀ ਨਹੀਂ, ਤਜੋ ਗ੍ਯਾਨ ਕੀ ਆਸ. ੬

ਟੀਕਾ:—"ਅਹੰਕਾਰ ਸੈਂ ਆਦਿ ਲੇਕੇ ਜੋ ਅਨਾਤ੍ਮ ਵਸ੍ਤੁ ਹੈ, ਸੋ ਬੰਧ ਕਹਿਏ ਹੈ." ਸੋ ਬੰਧ ਜੋ ਅਧ੍ਯਾਸ ਰੂਪ ਹੋਵੈ ਤੌ ਗ੍ਯਾਨ ਤੈਂ ਨਿਵ੍ਰਿੱਤ ਹੋਵੈ, ਔ ਅਧ੍ਯਾਸ ਰੂਪ ਨਹੀਂ ਹੋਵੈ ਤੌ ਗ੍ਯਾਨ ਤੈਂ ਨਿਵ੍ਰਿੱਤ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ. ਕਾਹੇਤੈਂ ਗ੍ਯਾਨ ਕਾ ਇਹ ਸ੍ਵਭਾਵ ਹੈ:- ਜਾ ਵਸ੍ਤੁ ਕਾ ਗ੍ਯਾਨ ਹੋਵੈ, ਤਾਕੇ ਵਿਖੈ ਅਧ੍ਯਾਸ ਔ ਅਗ੍ਯਾਨ ਤਿਨ ਕੂੰ ਦੂਰਿ ਕਰੈ ਹੈ; ਜੈਸੇ ਜੇਵਰੀ ਕਾ ਗ੍ਯਾਨ, ਜੇਵਰੀ ਵਿਖੈ ਸਰ੍ਪ ਅਧ੍ਯਾਸ ਕੂੰ; ਔ ਜੇਵਰੀ ਕੇ ਅਗ੍ਯਾਨ ਕੂੰ ਦੂਰਿ ਕਰੈ ਹੈ, ਭ੍ਰਾਂਤਿ ਗ੍ਯਾਨ ਕਾ ਵਿਖਯ ਜੋ ਮਿਥ੍ਯਾ ਵਸ੍ਤੁ ਔ ਭ੍ਰਾਂਤਿ ਗ੍ਯਾਨ ਤਾ ਕਾ ਨਾਮ ਅਧ੍ਯਾਸ ਹੈ. ਜਾਕੇ ਵਿਖੈ ਜੋ ਵਸ੍ਤੁ ਮਿਥ੍ਯਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਕਿੰਤੂ ਸਤ੍ਯ ਹੈ; ਤਾ ਕੀ ਗ੍ਯਾਨ ਸੈਂ ਨਿਵ੍ਰਿੱਤਿ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ. ਤੈਸੇ ਆਤਮਾ ਵਿਖੈ ਅਹੰਕਾਰ ਸੈਂ ਆਦਿ ਲੇਕੇ ਬੰਧ ਜੋ ਅਧ੍ਯਾਸ ਕਹਿਏ ਮਿਥ੍ਯਾ ਹੋਵੈ ਤੌ ਗ੍ਯਾਨ ਸੈਂ ਨਿਵ੍ਰਿੱਤਿ ਹੋਵੈ ਸੋ ਆਤਮਾ ਵਿਖੈ ਮਿਥ੍ਯਾ ਬੰਧ ਕੀ ਸਾਮਗ੍ਰੀ ਹੈ ਨਹੀਂ ਔ ਬੰਧ ਪ੍ਰਤੀਤਿ ਹੋਵੈ ਹੈ; ਯਾਤੈਂ ਬੰਧ ਸਤ੍ਯ ਹੈ. ਤਾ ਸਤ੍ਯ ਬੰਧ ਕੀ ਗ੍ਯਾਨ ਸੈਂ ਨਿਵ੍ਰਿੱਤਿ ਕੀ ਆਸ਼ਾ ਨਿਸ੍ਫਲ ਹੈ.

ਅਥ ਅਧ੍ਯਾਸ ਸਾਮਗ੍ਰੀ ਨਿਰੂਪਣੰ.

ਦੋਹਾ.

ਸਤ੍ਯ ਵਸ੍ਤੁ ਕੇ ਗ੍ਯਾਨ ਤੈਂ, ਸੰਸਕਾਰ ਇਕ ਜਾਨ;
ਤ੍ਰਿਵਿਧ ਦੋਖ ਅਗ੍ਯਾਨ ਪੁਨਿ ਸਾਮਗ੍ਰੀ ਪਹਿਚਾਨ.੭

ਟੀਕਾ:- ਸਤ੍ਯ ਵਸ੍ਤੁ ਕੇ ਗ੍ਯਾਨ ਜਨ੍ਯ ਸੰਸਕਾਰ, ਔ ਤੀਨ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੇ ਦੋਖ; ਪ੍ਰਮਾਤਾ ਕਾ ਦੋਖ, ਪ੍ਰਮਾਣ ਕਾ ਦੋਖ, ਪ੍ਰਮੇਯ ਕਾ ਦੋਖ ਔ ਅਧਿਸ਼੍ਠਾਨ ਕੇ ਵਿਸ਼ੇਖ ਰੂਪ ਕਾ ਅਗ੍ਯਾਨ; ਇਤਨੀ ਅਧ੍ਯਾਸ ਕੀ ਸਾਮਗ੍ਰੀ ਹੈ. ਯਾ ਬਿਨਾ ਅਧ੍ਯਾਸ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ. ਜੈਸੇ ਸੀਪੀ ਮੈਂ ਰੂਪੇ ਕਾ, ਔ ਜੇਵਰੀ ਮੈਂ ਸਰ੍ਪ ਕਾ ਅਧ੍ਯਾਸ ਹੋਵੈ ਹੈ; ਸੋ ਜਿਸ ਪੁਰੁਖ ਨੇ ਸਤ੍ਯ ਰੂਪਾ ਔ ਸਰ੍ਪ ਦੇਖਾ ਹੈ, ਤਾਕੂੰ ਹੋਵੈ ਹੈ, ਔ ਜਾਕੂੰ ਸਤ੍ਯ ਰੂਪੇ ਕਾ ਔ ਸਰ੍ਪ ਕਾ ਗ੍ਯਾਨ ਨਹੀਂ ਤਾਕੂੰ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ. ਯਾਤੇਂ ਸਤ੍ਯ ਵਸ੍ਤੁ ਕੇ ਗ੍ਯਾਨ ਕੇ ਸੰਸਕਾਰ ਅਧ੍ਯਾਸ ਕੇ ਹੇਤੁ ਹੈਂ. ਔ ਸੀਪੀ ਮੈਂ ਸਰ੍ਪ ਕਾ, ਜੇਵਰੀ ਮੈਂ ਰੂਪੇ ਕਾ ਅਧ੍ਯਾਸ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ. ਯਾਤੈਂ ਪ੍ਰਮੇਯ ਵਿਖੈ ਸਾਦ੍ਰਿਸ਼੍ਯ ਦੋਖ ਅਧ੍ਯਾਸ ਕਾ ਹੇਤੁ ਹੈ. ਇਸ ਰੀਤਿ ਸੈਂ ਪ੍ਰਮਾਤਾ ਵਿਖੈ ਲੋਭ-ਰੂਪ ਸੈਂ ਆਦਿ ਲੇਕੇ, ਔ ਨੇਤ੍ਰ ਆਦਿਕ ਪ੍ਰਮਾਣ ਵਿਖੈ ਪਿੱਤ ਕਾਮਲ ਸੇਂ ਆਦਿ ਲੇਕੇ ਜੋ ਦੋਖ, ਸੋ ਅਧ੍ਯਾਸ ਕੇ ਹੇਤੁ ਹੈਂ. ਔ ਸੀਪੀ ਕਾ "ਇਦੰ" ਰੂਪ ਕਰਿਕੇ ਸਾਮਾਨ੍ਯ ਗ੍ਯਾਨ ਹੋਵੈ, ਔ "ਇਹ ਸੀਪੀ ਹੈ" ਐਸਾ ਵਿਸ਼ੇਖ ਗ੍ਯਾਨ ਨਹੀਂ ਹੋਵੈ, ਜਬ ਅਧ੍ਯਾਸ ਹੋਵੈ ਹੈ. "ਸੀਪੀ ਹੈ" ਐਸਾ ਵਿਸ਼ੇਖ ਰੂਪ ਕਰਿਕੇ ਗ੍ਯਾਨ ਹੋਵੈ, ਤਬ ਅਧ੍ਯਾਸ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ. ਔ ਸਾਮਾਨ੍ਯ ਰੂਪ ਕਰਿ ਕੇ ਗ੍ਯਾਨ ਨਹੀਂ ਹੋਵੈ, ਤੌ ਬੀ ਅਧ੍ਯਾਸ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ. ਯਾਤੈਂ ਅਧਿਸ਼੍ਠਾਨ ਕਾ ਵਿਸ਼ੇਖ ਰੂਪ ਕਰਿ ਕੇ ਅਗ੍ਯਾਨ; ਔ ਸਾਮਾਨ੍ਯ ਰੂਪ ਕਰਿਕੇ ਗ੍ਯਾਨ, ਅਧ੍ਯਾਸ ਕਾ ਹੇਤੁ ਹੈ ਇਤਨੀ ਅਧ੍ਯਾਸ ਕੀ ਸਾਮਗ੍ਰੀ ਹੈ. ਇਨ ਮੈਂ ਕੋਈ ਇਕ ਨਹੀਂ ਹੋਵੈ ਤੌ ਬੀ ਅਧ੍ਯਾਸ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ. ਜੈਸੇ ਕੁਲਾਲ, ਚਕ੍ਰ, ਦੰਡ,

ਮ੍ਰਿਤਿਕਾ, ਘਟ ਕੀ ਸਾਮਗ੍ਰੀ ਹੈ. ਕੋਈ ਏਕ ਨਹੀਂ ਹੋਵੈ ਤੌ ਘਟ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ, ਤੈਸੇ ਅਧ੍ਯਾਸ ਬੀ ਸਾਰੀ ਸਾਮਗ੍ਰੀ ਸੇਂ ਹੋਵੈ ਹੈ.

ਔ ਬੰਧ ਕੇ ਅਧ੍ਯਾਸ ਮੇਂ ਏਕ ਬੀ ਕਾਰਣ ਹੈ ਨਹੀਂ. ਬੰਧ ਕਹੂੰ ਸਤ੍ਯ ਹੋਵੈ ਤੌ ਤਾਕੇ ਗ੍ਯਾਨ ਜਨ੍ਯ ਸੰਸਕਾਰ ਤੇਂ ਆਤਮਾ ਵਿਖੈ ਮਿਥ੍ਯਾ ਬੰਧ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੋਵੈ; ਸੋ ਸਿੱਧਾਂਤ ਮੇਂ ਆਤਮਾ ਸੇਂ ਭਿੰਨ ਕੋਈ ਸਤ੍ਯ ਵਸਤੂ ਹੈ ਨਹੀਂ; ਯਾਤੇਂ ਸਤ੍ਯ ਬੰਧ ਕੇ ਗ੍ਯਾਨ ਜਨ੍ਯ ਸੰਸਕਾਰ ਕਾ ਅਭਾਵ ਹੋਨੇ ਤੇਂ ਆਤਮਾ ਵਿਖੈ ਬੰਧ ਕਾ ਅਧ੍ਯਾਸ ਬਨੈ ਨਹੀਂ.

ਤੈਸੇ ਆਤਮਾ ਕਾ ਔ ਬੰਧ ਕਾ ਸਾਦ੍ਰਿਸ਼੍ਯ ਬੀ ਹੈ ਨਹੀਂ. ਉਲਟਾ ਤਮ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕੀ ਨਾਈਂ ਵਿਪਰੀਤ ਸ੍ਵਭਾਵ ਹੈਂ. ਆਤਮਾ ਪ੍ਰਤ੍ਯਕ ਹੈ; ਔ ਬੰਧ ਪਰਾਕ ਹੈ. ਪ੍ਰਤ੍ਯਕ ਨਾਮ ਅੰਤਰ ਕਾ ਹੈ, ਔ ਪਰਾਕ ਨਾਮ ਬਾਹ੍ਯ ਕਾ ਹੈ. ਆਤਮਾ ਵਿਖਈ ਹੈ. ਔ ਬੰਧ ਵਿਖਯ ਹੈ. ਜੋ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਰਨੈ ਵਾਲਾ ਹੋਵੈ, ਸੋ ਵਿਖਈ ਕਹਿਏ ਹੈ. ਜਾ ਕਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਰਿਏ ਸੋ ਵਿਖਯ ਕਹਿਏ ਹੈ. ਪ੍ਰਤ੍ਯਕ ਵਿਖੈ ਪਰਾਕ ਕਾ, ਤਥਾ ਪਰਾਕ ਵਿਖੈ ਪ੍ਰਤ੍ਯਕ ਕਾ ਅਧ੍ਯਾਸ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ. ਜੈਸੇ ਘ੍ਰਾਣਾਦਿਕਨ ਕੀ ਅਪੇਛਾ ਤੇਂ ਦੇਹ ਪ੍ਰਤ੍ਯਕ ਹੈ ਤਾਕੇ ਵਿਖੈ ਘ੍ਰਾਣਾਦਿਕਨ ਕਾ, ਔ ਘ੍ਰਾਣਾਦਿਕ ਵਿਖੈ ਦੇਹ ਕਾ ਅਧ੍ਯਾਸ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ. ਔ ਵਿਖਯ ਮੇਂ ਵਿਖਈ ਕਾ ਤਥਾ ਵਿਖਈ ਮੇਂ ਵਿਖਯ ਕਾ ਅਧ੍ਯਾਸ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ. ਜੈਸੇ ਵਿਖਯ ਜੋ ਘਟਾਦਿਕ ਤਿਨ ਵਿਖੈ ਵਿਖਈ ਦੀਪਕ ਕਾ, ਔ ਦੀਪਕ ਵਿਖੈ ਘਟਾਦਿਕ ਕਾ ਅਧ੍ਯਾਸ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ, ਤੈਸੇ ਸਾਦ੍ਰਿਸ਼੍ਯ ਕੇ ਅਭਾਵ ਹੋਨੈ ਤੇਂ ਪ੍ਰਤ੍ਯਕ ਵਿਖਈ ਜੋ ਆਤਮਤਾ ਵਿਖੈ ਪਰਾਕ ਵਿਖਯ ਰੂਪ ਬੰਧ ਕਾ ਅਧ੍ਯਾਸ ਬਨੈ ਨਹੀਂ. ਪ੍ਰਤ੍ਯਕ ਕਾ ਔ ਪਰਾਕ ਕਾ ਵਿਰੋਧ ਹੈ. ਵਿਖਯ ਕਾ ਔ ਵਿਖਈ ਕਾ ਵਿਰੋਧ ਹੈ; ਸਾਦ੍ਰਿਸ਼੍ਯ ਨਹੀਂ. ਯਾਤੇਂ ਬੰਧ ਕਾ ਅਧ੍ਯਾਸ ਆਤਮਾ ਵਿਖੈ ਬਨੈ ਨਹੀਂ.

ਤੈਸੇ ਪ੍ਰਮਾਤਾ ਕੇ ਦੋਖ ਕਾ, ਔ ਪ੍ਰਮਾਣ ਕੇ ਦੋਖ ਕਾ ਬੀ ਅਭਾਵ ਹੈ. ਕਾਹੇ ਤੇਂ, ਪ੍ਰਮਾਤਾ ਸੇਂ ਆਦਿ ਲੇ ਕੇ ਸਰਵ ਪ੍ਰਪੰਚ ਅਧ੍ਯਾਸ ਰੂਪ ਹੈ; ਸੋਈ ਬੰਧ ਹੈ ਇਹ ਵੇਦਾਂਤ ਕਾ ਸਿੱਧਾਂਤ ਹੈ. ਇਸ ਰੀਤਿ ਸੇਂ ਬੰਧ

ਕੇ ਅਧ੍ਯਾਸ ਮੈਂ ਪੂਰਵ ਪ੍ਰਮਾਤਾ ਪ੍ਰਮਾਣ ਕਾ ਸ੍ਵਰੂਪ ਅਸਿੱਧ ਹੈ ਔ ਤਾਕਾ ਦੋਖ ਬੀ ਅਸਿੱਧ ਹੈ. ਯਾਤੈਂ ਬੰਧ ਕਾ ਅਧ੍ਯਾਸ ਬਨੈ ਨਹੀਂ.

ਔ ਅਧਿਸ਼ਠਾਨ ਕਾ ਵਿਸ਼ੇਖ ਰੂਪ ਕਰਿਕੇ ਅਗ੍ਯਾਨ ਬੀ ਬਨੈ ਨਹੀਂ. ਕਾਹੇਤੈਂ, ਜੋ ਬੰਧ ਕਾ ਅਧਿਸ਼ਠਾਨ ਬ੍ਰਹਮ ਹੈ, ਸੋ ਸ੍ਵਯੰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਯਾਨਰੂਪ ਹੈ. ਤਾ ਸ੍ਵਯੰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਯਾਨ ਰੂਪ ਬ੍ਰਹਮ ਵਿਖੈ ਸੂਰ੍ਯ ਵਿਖੈ ਤਮ ਕੀ ਨ੍ਯਾਈਂ ਅਗ੍ਯਾਨ ਬਨੈ ਨਹੀਂ. ਜੈਸੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਭਾਨ ਸੂਰ੍ਯ ਸੈਂ ਤਮ ਕਾ ਵਿਰੋਧ ਹੈ; ਤੈਸੇਂ ਚੇਤਨ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਔ ਤਮ ਰੂਪ ਅਗ੍ਯਾਨ ਕਾ ਪਰਸਪਰ ਵਿਰੋਧ ਹੈ. ਔ ਅਧਿਸ਼ਠਾਨ ਕਾ ਅਗ੍ਯਾਨ ਅੰਗੀਕਾਰ ਕਰੈਂ, ਤੌ ਬੀ ਬੰਧ ਕਾ ਅਧ੍ਯਾਸ ਬਨੈ ਨਹੀਂ. ਕਾਹੇਤੈਂ ਅਤ੍ਯੰਤ ਅਗ੍ਯਾਤ ਵਿਖੈ; ਤਥਾ ਅਤ੍ਯੰਤ ਗ੍ਯਾਤ ਵਿਖੈ ਅਧ੍ਯਾਸ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ. ਕਿੰਤੂ ਵਿਸ਼ੇਖ ਰੂਪ ਸੈਂ ਅਗ੍ਯਾਤ, ਔ ਸਾਮਾਨ੍ਯ ਰੂਪ ਸੈਂ ਗ੍ਯਾਤ ਵਿਖੈ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਔ ਬ੍ਰਹਮ ਸਾਮਾਨ੍ਯ ਵਿਸ਼ੇਖ ਭਾਵ ਸੈਂ ਰਹਿਤ ਹੈ. ਨਿਰ੍ਵਿਸ਼ੇਖ ਹੈ; ਇਹ ਸਿੱਧਾਂਤ ਹੈ. ਯਾਤੈਂ ਵਿਸ਼ੇਖ ਰੂਪ ਸੈਂ ਅਗ੍ਯਾਤ, ਔ ਸਾਮਾਨ੍ਯ ਰੂਪ ਸੈਂ ਗ੍ਯਾਤ, ਬ੍ਰਹਮ ਬਨੈ ਨਹੀਂ, ਔ ਅਧ੍ਯਾਸ ਕੇ ਲੋਭ ਸੈਂ ਬ੍ਰਹਮ ਵਿਖੈ ਸਾਮਾਨ੍ਯ ਵਿਸ਼ੇਖ ਭਾਵ ਅੰਗੀਕਾਰ ਕਰੋਗੇ; ਤੌ ਸਿੱਧਾਂਤ ਕਾ ਤ੍ਯਾਗ ਹੋਵੈਗਾ. ਇਸ ਰੀਤਿ ਸੈਂ ਨਿਰ੍ਵਿਸ਼ੇਖ ਜੋ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਰੂਪ ਬ੍ਰਹਮ ਤਾਕਾ ਵਿਸ਼ੇਖ ਰੂਪ ਸੈਂ ਅਗ੍ਯਾਨ, ਔ ਸਾਮਾਨ੍ਯ ਰੂਪ ਸੈਂ ਗ੍ਯਾਨ ਕਾ ਅਭਾਵ ਹੋਨੈ ਤੈਂ ਤਾਕੇ ਵਿਖੈ ਅਧ੍ਯਾਸ ਬਨੈ ਨਹੀਂ. ਯਾਤੈਂ ਬ੍ਰਹਮ ਵਿਖੈ ਬੰਧ ਅਧ੍ਯਾਸ ਰੂਪ ਹੈ. ਇਹ ਕਹਨਾ ਬਨੈ ਨਹੀਂ; ਕਿੰਤੂ ਬੰਧ ਸਤ੍ਯ ਹੈ. ਤਾ ਸਤ੍ਯ ਬੰਧ ਕੀ ਗ੍ਯਾਨ ਸੈਂ ਨਿਵ੍ਰਿਤਿ ਕਾ ਅਸੰਭਵ ਹੈ. ਯਾਤੈਂ ਗ੍ਯਾਨ ਦ੍ਵਾਰਾ ਮੋਛ ਰੂਪ ਪ੍ਰਯੋਜਨ ਗ੍ਰੰਥ ਕਾ ਬਨੈ ਨਹੀਂ. ਔ ਗ੍ਯਾਨ ਸੈਂ ਮੋਛ ਕਾ ਪ੍ਰਤਿਪਾਦਕ ਜੋ ਸਿੱਧਾਂਤ ਸੋ ਸਮੀਚੀਨ ਨਹੀਂ. ਕਿੰਤੂ ਕਰਮ ਸੈਂ ਮੋਛ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਇਹ ਵਾਰਤਾ ਏਕਭਵਿਕ ਵਾਦ ਕੀ ਰੀਤਿ ਸੈਂ ਪ੍ਰਤਿਪਾਦਨ ਕਰੈ ਹੈ.

ਦੋਹਾ.

ਸਤ੍ਯ ਬੰਧ ਕੀ ਗ੍ਯਾਨ ਤੈਂ, ਨਹੀਂ ਨਿਵ੍ਰਿਤਿ ਸਯੁਕ੍ਤ,

ਨਿਤ੍ਯ ਕਰ੍ਮ ਸੰਤਤ ਕਰੈ, ਭਯੋ ਚਹੈ ਜੋ ਮੁਕ੍ਤ. ੮

ਟੀਕਾ:- ਸਤ੍ਯ ਬੰਧ ਕੀ ਗ੍ਯਾਨ ਸੈਂ ਨਿਵ੍ਰਿਤਿ ਮਾਨਨੀ, ਸਯੁਕ੍ਤ ਕਹਿਏ ਯੁਕ੍ਤਿ ਸਹਿਤ ਨਹੀਂ; ਕਿੰਤੁ ਅਯੁਕ੍ਤ ਹੈ. ਯਾਂਤੈਂ ਜੋ ਪੁਰੁਖ ਮੁਕ੍ਤ ਹੂਆ ਚਾਹੈ, ਸੋ ਸੰਤਤ ਕਹਿਏ ਨਿਰੰਤਰ ਨਿਤ੍ਯ ਕਰ੍ਮ ਕਰੈ ਯਾ ਕਾ ਇਹ ਅਭਿਪ੍ਰਾਯ ਹੈ:-

ਕਰ੍ਮ ਦੋ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕਾ ਹੈ; ਏਕ ਵਿਹਿਤ ਹੈ, ਔ ਏਕ ਨਿਖਿੱਧ ਹੈ. ਪੁਰੁਖ ਕੀ ਪ੍ਰਵ੍ਰਿਤਿ ਕੇ ਨਿਮਿੱਤ ਜਾ ਕਾ ਸ੍ਵਰੂਪ ਵੇਦ ਨੈ ਬੋਧਨ ਕਿਯਾ ਹੈ ਸੋ ਵਿਹਿਤ ਕਰ੍ਮ ਕਹਿਏ ਹੈ. ਔ ਪੁਰੁਖ ਕੀ ਨਿਵ੍ਰਿਤਿ ਜਾਸੇਂ ਬੋਧਨ ਕਰੀ ਹੈ, ਸੋ ਨਿਖਿੱਧ ਕਰ੍ਮ ਕਹਿਏ ਹੈ. ਔ ਸ੍ਵਭਾਵ ਸਿੱਧ ਜੋ ਕ੍ਰਿਯਾ ਹੈ ਸੋ ਕਰ੍ਮ ਨਹੀਂ. ਕ੍ਯੋਂਹੈਂ ਜੋ ਵੇਦ ਨੈ ਪ੍ਰਵ੍ਰਿਤਿ ਅਥਵਾ ਨਿਵ੍ਰਿਤਿ ਕੇ ਨਿਮਿੱਤ ਬੋਧਨ ਕਿਯਾ ਹੈ, ਸੋ ਕਰ੍ਮ ਕਹਿਏ ਹੈ. ਉਦਾਸੀਨ ਕ੍ਰਿਯਾ ਕਰ੍ਮ ਨਹੀਂ. ਯਾਂਤੈਂ ਦੋ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕਾ ਕਰਮ ਹੈ. ਤੀਨ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕਾ ਨਹੀਂ.

ਵਿਹਿਤ ਕਰ੍ਮ ਚਾਰ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕਾ ਹੈ:- ਏਕ ਨਿਤ੍ਯ ਹੈ, ਔ ਨੈਮਿੱਤਿਕ ਹੈ, ਕਾਮ੍ਯ ਹੈ, ਔ ਪ੍ਰਾਯਸ਼੍ਚਿਤ ਹੈ. ਪਾਪ ਨਾਸ਼ ਕੇ ਨਿਮਿੱਤ ਵਿਧਾਨ ਕਿਯਾ ਜੋ ਕਰ੍ਮ, ਸੋ ਪ੍ਰਾਯਸ਼੍ਚਿਤ ਕਹਿਏ ਹੈ. ਜੈਸੇ ਪ੍ਰਮਾਦ ਸੈਂ ਦ੍ਰਵ੍ਯ ਕੇ ਗ੍ਰਹਣ ਜਨ੍ਯ ਜੋ ਯਤੀ ਕੂੰ ਪਾਪ, ਤਾ ਕੇ ਨਾਸ਼ ਕੇ ਨਿਮਿੱਤ ਦ੍ਰਵ੍ਯ ਕਾ ਤ੍ਯਾਗ, ਔ ਤੀਨਿ ਉਪਵਾਸ ਹੈ. ਫਲ ਕੇ ਨਿਮਿੱਤ ਵਿਧਾਨ ਕਿਯਾ ਜੋ ਕਰ੍ਮ, ਸੋ ਕਾਮ੍ਯ ਕਹਿਏ ਹੈ. ਜੈਸੇ ਵ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਕਾਮ ਕੂੰ ਕਾਰੀਰੀ ਯਾਗ ਹੈ. ਔ ਸ੍ਵਰ੍ਗ ਕਾਮ ਕੂੰ ਅਗਨਿਹੋਤ੍ਰ ਸੋਮ ਯਾਗ ਸੈਂ ਆਦਿ ਲੇ ਕੈ ਹੈਂ. ਜਾ ਕਰ੍ਮ ਕੇ ਨਹੀਂ ਕਿਏ ਸੈਂ ਪਾਪ ਹੋਵੈ; ਔ ਕਿਏ ਸੈਂ ਪੁਨ੍ਯ ਪਾਪ ਰੂਪ ਫਲ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ ਔ ਸਦਾ ਜਾ ਕਾ ਵਿਧਾਨ ਨਹੀਂ, ਕਿੰਤੁ ਕਿਸੀ ਨਿਮਿੱਤ ਕੂੰ ਲੇ ਕੇ ਵਿਧਾਨ ਕਿਯਾ ਹੋਵੈ, ਸੋ ਕਰ੍ਮ ਨੈਮਿੱਤਿਕ ਕਹਿਏ ਹੈ; ਜੈਸੇ ਗ੍ਰਹਣ, ਸ਼੍ਰਾਧ ਹੈ. ਔ ਅਵਸ੍ਥਾ ਵ੍ਰਿੱਧ, ਜਾਤਿ ਵ੍ਰਿੱਧ, ਆਸ਼੍ਰਮ ਵ੍ਰਿੱਧ, ਵਿਦ੍ਯਾ ਵ੍ਰਿੱਧ, ਧਰ੍ਮ ਵ੍ਰਿੱਧ, ਗ੍ਯਾਨ ਵ੍ਰਿੱਧ, ਪੁਰੁਖ ਕੇ ਆਗਮਨ ਤੈਂ ਉਥਾਨ ਰੂਪ ਕਰ੍ਮ ਹੈ. ਵਿਦ੍ਯਾ ਸ਼ਬਦ ਸੈਂ ਸ਼ਾਸ੍ਤ੍ਰ-

ਗਜਾਨ ਕਾ ਗ੍ਰਹਣ ਹੈ; ਔਗਜਾਨ ਸ਼ਬਦ ਸੈਂ ਅਧਯੋਛ ਵਿਦ੍ਯਾ ਕਾ ਗ੍ਰਹਣ ਹੈ. ਪੂਰਵ ਪੂਰਵ ਸੈਂ ਉੱਤਰ ਉੱਤਰ ਉੱਤਮ ਹੈਂ. ਜਾਕੇ ਨਹੀਂ ਕਿਯੇ ਸੈਂ ਪਾਪ ਹੋਵੈ. ਕਿਯੇ ਸੈਂ ਫਲ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ; ਔ ਸਦਾ ਜਾ ਕਾ ਵਿਧਾਨ ਹੋ-ਵੈ. ਸੋ ਨਿਤ੍ਯ ਕਰਮ ਕਹਿਏ ਹੈ; ਜੈਸੇ ਸ੍ਨਾਨ ਸੰਧ੍ਯਾਦਿਕ ਹੈ. ਇਸਰੀਤਿ ਸੈਂ ਚਾਰਿ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕਾ ਵਿਹਿਤ ਔ ਨਿਖਿਧ ਮਿਲਿ ਕੇ ਪਾਂਚ ਪ੍ਰ-ਕਾਰ ਕਾ ਕਰਮ ਹੈ.

ਮੋਛ ਕੀ ਇੱਛਾਵਾਨ ਕਾਮ੍ਯ ਔ ਨਿਖਿਧ ਕਰਮ ਕਰੈ ਨਹੀਂ. ਕਾਹੇਤੈਂ. ਕਾਮ੍ਯ ਕਰਮ ਸੈਂ ਉੱਤਮ ਲੋਕ ਕੂੰ ਜਾਵੈ ਹੈ. ਔ ਨਿਖਿਧ ਸੈਂ ਨੀਚ ਲੋਕ ਕੂੰ ਜਾਵੈ ਹੈ. ਯਾਤੈਂ ਦੋਨੂੰ ਕੋ ਤ੍ਯਾਗ ਕਰੈ. ਔ ਨਿਤ੍ਯ ਕਰਮ ਸਦਾ ਕਰੈ. ਔ ਨੈਮਿੱਤਿਕ ਕਾ ਜਬ ਨਿਮਿੱਤ ਹੋਵੈ ਤਬ ਨੈਮਿੱਤਿਕ ਬੀ ਕਰੈ. ਕਾਹੇਤੈਂ. ਨਿਤ੍ਯ ਨੈਮਿੱਤਿਕ ਕਰਮ ਨਹੀਂ ਕਰੈ ਤੌ ਪਾਪ ਹੋਵੈਗਾ. ਤਾ ਪਾਪ ਸੈਂ ਨੀਚ ਜੋਨਿ ਕੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਵੈਗਾ. ਯਾਤੈਂ ਪਾਪ ਕੇ ਰੋਕਨੈ ਵਾਸ੍ਤੇ ਨਿਤ੍ਯ ਨੈਮਿੱਤਿਕ ਕਰਮ ਕਰੈ. ਨਿਤ੍ਯ ਨੈਮਿੱਤਿਕ ਕਰਮ ਕਾ ਔਰ ਫਲ ਨਹੀਂ. ਯਹੀ ਫਲ ਹੈ. ਜੋ ਤਿਨ ਕੇ ਨਹੀਂ ਕਰਨੈ ਸੈਂ ਪਾਪ ਹੋਵੈ ਹੈ ਸੋ ਤਿਨ ਕੇ ਕਰਨੇ ਸੈਂ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ. ਯਾਤੈਂ ਮੁਮੁੱਛੂ ਨਿਤ੍ਯ ਨੈਮਿੱਤਿਕ ਕਰਮ ਅਵਸ਼੍ਯ ਕਰੈ.

ਔਰ ਜੋ ਕਦਾਚਿਤ ਪ੍ਰਮਾਦ ਸੈਂ ਨਿਖਿਧ ਕਰਮ ਹੋਯ ਜਾਵੈ ਤੌ ਤਾ ਕਾ ਦੋਖ ਦੂਰ ਕਰਨੈ ਕੂੰ ਪ੍ਰਾਯਸ਼੍ਚਿਤ ਕਰੈ. ਜੋ ਨਿਖਿਧ ਕਰਮ ਨਹੀਂ ਕਿਯਾ ਹੋਵੈ, ਤੌ ਬੀ ਜਨਮਾਂਤਰ ਕੇ ਜੋ ਪਾਪ ਹੈਂ, ਤਿਨ ਕੇ ਦੂਰ ਕਰਨੈ ਵਾ-ਸ੍ਤੇ ਪ੍ਰਾਯਸ਼੍ਚਿਤ ਕਰਮ ਕਰੈ, ਪਰੰਤੂ ਇਤਨਾ ਭੇਦ ਹੈ:-ਪ੍ਰਾਯਸ਼੍ਚਿਤ ਦੋ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕਾ ਹੈ, ਏਕ ਤੌ ਅਸਾਧਾਰਣ ਹੈ, ਔ ਏਕ ਸਾਧਾਰਣ ਹੈ. ਜੋ ਕਿਸੀ ਪਾਪ ਵਿਸ਼ੇਖ ਕੇ ਦੂਰਿ ਕਰਨੈ ਵਾਸ੍ਤੇ ਸ਼ਾਸ੍ਤ੍ਰ ਨੈ ਵਿਧਾਨ ਕਿਯਾ ਹੋਵੈ, ਸੋ ਅਸਾਧਾਰਣ ਪ੍ਰਾਯਸ਼੍ਚਿਤ ਕਹਿਯੇ ਹੈ; ਜੈਸੇ ਪੂਰਵ ਕਹ੍ਯਾ ਉਪਵਾਸ ਹੈ. ਔ ਸਰਵ ਪਾਪ ਕੇ ਦੂਰਿ ਕਰਨੈ ਵਾਸ੍ਤੇ ਸ਼ਾਸ੍ਤ੍ਰ ਨੈ ਜੋ ਵਿਧਾਨ ਕਿਯਾ ਕਰਮ, ਸਾਧਾਰਣ ਪ੍ਰਾਯਸ਼੍ਚਿਤ ਕਹਿਏ ਹੈ, ਜੈਸੇ ਗੰਗਾ-

ਸ੍ਨਾਨ ਔ ਈਸ਼੍ਵਰ ਕੇ ਨਾਮ ਉਚਾਰਣ ਹੈਂ; ਇਸਤੈਂ ਆਦਿ ਲੇਕੇ ਔਰਬੀ ਜਾਨਿ ਲੇਨੇ. ਇਸ ਰੀਤਿ ਮੈਂ ਦੋ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੇ ਪ੍ਰਾਯਸ਼੍ਚਿਤ ਹੈਂ. ਜੋ ਗ੍ਯਾਤਪਾਪ ਹੋਵੈ ਤੌ ਤਿਸ ਪਾਪ ਕਾ ਨਾਸ਼ਕ ਜੋ ਅਸਾਧਾਰਣ ਪ੍ਰਾਯਸ਼੍ਚਿਤ ਸ਼ਾਸ੍ਤ੍ਰ ਨੈ ਬੋਧਨ ਕੀਯਾ ਹੈ, ਤਾਕੂ ਕਰੈ. ਔ ਜੋ ਜਨਮਾਂਤਰ ਕੇ ਅਗ੍ਯਾਤ ਪਾਪ ਹੈਂ ਤਿਨ ਕੇ ਦੂਰਿ ਕਰਨੇ ਵਾਸਤੇ ਸਾਧਾਰਣ ਪ੍ਰਾਯਸ਼੍ਚਿਤ ਕਰੈ. ਕਾਹੇਤੈਂ, ਅਸਾਧਾਰਣ ਪ੍ਰਾਯਸ਼੍ਚਿਤ ਕਾ ਇਹ ਸ੍ਵਭਾਵ ਹੈ:- ਜਾ ਪਾਪ ਕਾ ਨਾਸ਼ ਕਰਨੇ ਵਾਸਤੇ ਸ਼ਾਸ੍ਤ੍ਰ ਨੈ ਜੋ ਪ੍ਰਾਯਸ਼੍ਚਿਤ ਵਿਧਾਨ ਕੀਯਾ ਹੈ. ਸੋ ਪਾਪ ਪ੍ਰਾਯਸ਼੍ਚਿਤ ਸੈਂ ਦੂਰਿ ਹੋਵੈ ਹੈ, ਔਰ ਨਹੀਂ. ਔ ਜਨਮਾਂਤਰ ਕੇ ਪਾਪ ਕਾ ਐਸਾ ਗ੍ਯਾਨ ਹੈ ਨਹੀਂ, ਜੋ ਕੌਨ ਸਾ ਪਾਪ ਹੈ; ਕਿਸ ਪ੍ਰਾਯਸ਼੍ਚਿਤ ਸੈਂ ਦੂਰਿ ਹੋਵੈਗਾ, ਯਾਤੈਂ ਸਾਧਾਰਣ ਪ੍ਰਾਯਸ਼੍ਚਿਤ ਕਰੈ.

ਸਾਧਾਰਣ ਪ੍ਰਾਯਸ਼੍ਚਿਤ ਸੈਂ ਸਰ੍ਵ ਪਾਪ ਦੂਰਿ ਹੋਵੈ ਹੈਂ. ਯਦ੍ਯਪਿ ਗੰਗਾ ਸ੍ਨਾਨ ਸੈਂ ਆਦਿ ਲੇਕੇ ਜੋ ਸਾਧਾਰਣ ਪ੍ਰਾਯਸ਼੍ਚਿਤ ਕਹੇ, ਸੋ ਕੇਵਲ ਪ੍ਰਾਯਸ਼੍ਚਿਤ ਰੂਪ ਨਹੀਂ ਕਿੰਤੁ ਕਾਮ੍ਯ ਰੂਪ ਔ ਪ੍ਰਾਯਸ਼੍ਚਿਤ ਰੂਪ ਹੈਂ, ਕਾਹੇਤੈਂ "ਗੰਗਾ ਸ੍ਨਾਨ ਸੈਂ ਉੱਤਮ ਲੋਕ ਕੀ ਪ੍ਰਾਪ੍ਤਿ" ਸ਼ਾਸ੍ਤ੍ਰ ਮੈਂ ਕਹੀ ਹੈ. ਤੈਸੇ "ਈਸ਼੍ਵਰ ਕੇ ਨਾਮ ਉਚਾਰਣ ਸੈਂ ਬੀ ਉੱਤਮ ਲੋਕ ਕੀ ਪ੍ਰਾਪ੍ਤਿ" ਕਹੀ ਹੈ. ਯਾਤੈਂ ਕਾਮ੍ਯ ਰੂਪ ਹੈਂ; ਔ ਪਾਪ ਕੇ ਨਾਸ਼ਕ ਹੈਂ, ਯਾਤੈਂ ਪ੍ਰਾਯਸ਼੍ਚਿਤ ਰੂਪ ਹੈਂ. ਜੈਸੇ ਅਸ਼੍ਵਮੇਧ ਬ੍ਰਹਮਹਤ੍ਯਾਦਿਕ ਪਾਪ ਕਾ ਨਾਸ਼ਕ ਹੈਂ, ਔਰ ਸ੍ਵਰਗ ਕੀ ਪ੍ਰਾਪ੍ਤਿ ਰੂਪ ਫਲ ਕਾ ਹੇਤੁ ਹੈ. ਤੈਸੇ ਗੰਗਾ ਸ੍ਨਾਨਾਦਿ ਕਹੇ ਹੈਂ ਕੇਵਲ ਪ੍ਰਾਯਸ਼੍ਚਿਤ ਨਹੀਂ. ਯਾਤੈਂ ਗੰਗਾ ਸ੍ਨਾਨਾਦਿਕਨ ਤੈਂ ਉਤਮ ਲੋਕ ਕੀ ਪ੍ਰਾਪ੍ਤਿ ਹੋਵੈ ਹੈ, ਸੋ ਮੁਮੁਕ੍ਸ਼ੁ ਕੂੰ ਵਾਂਛਿਤ ਹੈ ਨਹੀਂ. ਤਥਾਪਿ ਜਾਕੂੰ ਉੱਤਮ ਲੋਕ ਕੀ ਵਾਂਛਾ ਹੈ, ਤਾਕੂੰ ਤੌ ਗੰਗਾ ਸ੍ਨਾਨਾਦਿਕ, ਪਾਪਨਾਸ਼ ਕਰਿਕੇ ਉੱਤਮ ਲੋਕ ਕੂੰ ਪ੍ਰਾਪ੍ਤ ਕਰੈ ਹੈ. ਜਾਕੂੰ ਲੋਕ ਕੀ ਕਾਮਨਾ ਨਹੀਂ ਹੈ. ਤਾਕੇ ਕੇਵਲ ਪਾਪਹੀ ਕੇ ਨਾਸ਼ਕ ਹੈਂ, ਯਾਤੈਂ ਕਾਮਨਾ ਸਹਿਤ ਅਨੁਸ਼੍ਠਾਨ ਕੀਏ ਕਾਮ੍ਯ ਰੂਪ ਪ੍ਰਾਯਸ਼੍ਚਿਤ ਹੈਂ, ਲੋਕ ਕਾਮਨਾ ਸੈਂ ਬਿਨਾ ਅਨੁਸ਼੍ਠਾਨ ਕੀਏ ਕੇਵਲ ਪ੍ਰਾਯਸ਼੍ਚਿਤ ਰੂਪ ਹੈਂ. ਜੈਸੇ ਵੇਦਾਂਤ

ਮਤ ਮੈਂ; ਸੰਪੂਰਣ ਕਰਮ ਸਕਾਮ ਪੁਰਖ ਕੂੰ ਸੰਸਾਰ ਕੇ ਹੇਤੁ ਹੈਂ, ਔ ਨਿਸ਼ਕਾਮ ਕੂੰ ਅੰਤਸ਼ਕਰਣ ਸੁਧਿ ਕਰਕੇ ਮੋਛ ਕੇ ਹੇਤੁ ਹੈਂ. ਤੈਸੇ ਏਕਹੀ ਗੰਗਾ ਸ੍ਨਾਨ ਤਥਾ ਈਸ਼੍ਵਰ ਕਾ ਨਾਮ ਉੱਚਾਰਣ ਸਕਾਮ ਕੂੰ ਤੌ ਕਾਮ੍ਯ ਰੂਪ ਪ੍ਰਾਯਸ਼੍ਚਿਤ ਹੈ, ਔ ਨਿਸ਼ਕਾਮ ਕੂੰ ਕੇਵਲ ਪ੍ਰਾਯਸ਼੍ਚਿਤ ਰੂਪ ਹੈਂ. ਜਾਤੈਂ ਮੁਮੁਛੁ ਸਾਧਾਰਣ ਪ੍ਰਾਯਸ਼੍ਚਿਤ ਕਰੇ. ਇਸ ਰੀਤਿ ਸੇਂ ਜਨਮਾਂਤਰ ਕੇ ਸੰਪੂਰਣ ਪਾਪ ਕਾ ਗ੍ਯਾਨ ਸੈਂ ਬਿਨਾਹੀਂ ਨਾਸ਼ ਹੋਵੈ ਹੈ.

ਤੈਸੇ ਜਨਮਾਂਤਰ ਕੇ ਕਾਮ੍ਯ ਕਰਮ ਬੀ ਮੁਮੁਛੁ ਕੇ ਬੰਧ੍ਯਾ ਕੇ ਸਮਾਨ ਹੈਂ; ਫਲ ਕੇ ਹੇਤੁ ਨਹੀਂ. ਕਾਹੇਤੈਂ ਜੈਸੇ ਕਰਮ ਕੇ ਅਨੁਸ਼ਠਾਨ ਕਾਲ ਵਿਖੈ ਪੁਰਖ ਕੀ ਇੱਛਾ ਫਲ ਕਾ ਹੇਤੁ ਵੇਦਾਂਤ ਮਤ ਮੈਂ ਅੰਗੀਕਾਰ ਕਰੀ ਹੈ. ਇੱਛਾ ਸਹਿਤ ਅਨੁਸ਼ਠਾਨ ਕਿਏ ਕਰਮ ਸ੍ਵਰਗਾਦਿਕ ਫਲ ਕੇ ਹੇਤੁ ਹੈਂ. ਔ ਨਿਸ਼ਕਾਮ ਅਨੁਸ਼ਠਾਨ ਕਿਏ ਸ੍ਵਰਗਾਦਿਕ ਫਲ ਕੇ ਹੇਤੁ ਨਹੀਂ, ਇਹ ਵੇਦਾਂਤ ਕਾ ਸਿਧਾਂਤ ਹੈ. ਤੈਸੇ ਕਰਮ ਕੀ ਸਿੱਧਿ ਸੈਂ ਅਨੰਤਰ ਬੀ ਪੁਰਖ ਕੀ ਇੱਛਾ ਫਲ ਕਾ ਹੇਤੁ ਹੈ. ਸੋ ਪੁਰਖ ਕੀ ਇੱਛਾ ਜਿਸ ਕਾਲ ਮੈਂ ਪੁਰਖ ਮੁਮੁਛੁ ਹੂਆ. ਤਬ ਦੂਰਿ ਹੋਗਈ. ਜਾਤੈਂ ਜਨਮਾਂਤਰ ਕੇ ਕਾਮ੍ਯ ਕਰਮ ਬੀ ਫਲ ਕੇ ਹੇਤੁ ਨਹੀਂ. ਜੈਸੇ ਕਿਸੀ ਪੁਰਖ ਨੇ ਧਨ ਕੀ ਪ੍ਰਾਪ੍ਤਿ ਕੀ ਇੱਛਾ ਤੈਂ ਧਨੀ ਪੁਰਖ ਕਾ ਆਰਾਧਨ ਕਿਯਾ ਹੋਵੈ, ਤਾ ਧਨੀ ਕੇ ਆਰਾਧਨ ਸੈਂ ਅਨੰਤਰ ਬੀਜੇ ਧਨ ਕੀ ਇੱਛਾ ਦੂਰਿ ਹੋਇ ਜਾਵੈ ਤੌ ਧਨ ਕੀ ਪ੍ਰਾਪ੍ਤਿ ਰੂਪ ਫਲ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ. ਤੈਸੇ ਜਨਮਾਂਤਰ ਕੇ ਕਾਮ੍ਯ ਕਰਮ ਕਾ ਬੀ ਮੁਮੁਛੁ ਕੂੰ ਇੱਛਾ ਕੇ ਅਭਾਵ ਤੈਂ ਫਲ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ. ਇਸ ਰੀਤਿ ਸੈਂ ਕੇਵਲ ਕਰਮ ਸੈਂ ਮੋਛ ਹੋਵੈ ਹੈ.

ਵਰਤਮਾਨ ਜਨਮ ਵਿਖੈ ਕਾਮ੍ਯ ਔ ਨਿਖਿਧ ਕਿਏ ਨਹੀਂ, ਜਾਤੈਂ ਊਰਧਲੋਕ ਅਧੋਲੋਕ ਕੂੰ ਜਾਵੈ. ਜਨਮਾਂਤਰ ਕੇ ਪ੍ਰਾਰਬਧ ਜੋ ਨਿਖਿਧ ਔ ਕਾਮ੍ਯ, ਤਿਨ ਕਾ ਭੋਗ ਸੈਂ ਨਾਸ਼ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਨਿਤ੍ਯ ਔ ਨੈਮਿਤਿਕ ਕੇ ਨਹੀਂ ਕਰਨੇ ਤੈਂ ਜੋ ਪਾਪ ਹੋਵੈ ਸੋ ਤਿਨ ਕੇ ਕਰਨੇ ਤੈਂ ਮੁਮੁਛੁ ਕੂੰ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ; ਔ ਜਨਮਾਂਤਰ ਕੇ ਸੰਚਿਤ ਜੋ ਨਿਖਿਧ ਹੈਂ; ਤਿਨ ਕਾ ਸਾਧਾਰਣ ਪ੍ਰਾਯਸ਼੍ਚਿਤ ਸੈਂ ਨਾਸ਼ ਹੋਵੈ ਹੈ, ਜਨਮਾਂਤਰ ਕਾ ਸੰਚਿਤ ਕਾਮ੍ਯ ਕਰਮ

ਮੁਮੁੱਛੂ ਕੂੰ ਇੱਛਾ ਕੇ ਅਭਾਵ ਤੈਂ ਫਲ ਦੇਵੇ ਨਹੀਂ. ਯਾਤੈਂ ਮੁਮੁੱਛੂ ਨਿਤ੍ਯ ਨੈ-
ਮਿੱਤਿਕ ਔ ਸਾਧਾਰਣ ਪ੍ਰਾਯਸ਼੍ਚਿਤ ਰੂਪ ਕਰ੍ਮ ਕਰੈ. ਔ ਵਰਤਮਾ
ਨ ਜਨਮ ਕਾ ਗਜਾਤ ਨਿਖਿੱਧ ਕਰ੍ਮ ਹੋਵੇ, ਤੌ ਅਸਾਧਾਰਣ ਪ੍ਰਾਯ-
ਸ਼੍ਚਿਤ ਕਰੈ; ਅਥਵਾ ਨਿਤ੍ਯ ਨੈਮਿੱਤਿਕ ਹੀ ਕਰੈ; ਪ੍ਰਾਯਸ਼੍ਚਿਤ ਨਹੀਂ
ਕਰੈ. ਕਾਹੇਤੈਂ ਜੋ ਸੰਚਿਤ ਨਿਖਿੱਧ ਕਰ੍ਮ, ਔ ਕਾਮ੍ਯ ਕਰ੍ਮ ਸੋ ਮੁ-
ਮੁੱਛੂ ਕੇ ਨਾਸ਼ ਹੋਯ ਜਾਵੈਂ ਹੈਂ, ਜੈਸੇ ਗਜਾਨਵਾਨ ਕੇ ਸੰਚਿਤ ਕਰ੍ਮ ਕਾ
ਨਾਸ਼ ਵੇਦਾਂਤ ਮਤ ਮੈਂ ਅੰਗੀਕਾਰ ਕਿਯਾ ਹੈ; ਤੈਸੇ ਨਿਖਿੱਧ ਕਾਮ੍ਯ ਕਾ
ਤ੍ਯਾਗ ਕਰਿਕੈ ਨਿਤ੍ਯ ਨੈਮਿੱਤਿਕ ਕਰ੍ਮ ਵਿਖੈ ਵਰਤਮਾਨ ਜੋ ਮੁਮੁੱਛੂ
ਤਾਕੇ ਸੰਚਿਤ ਕਰ੍ਮ ਕਾ ਨਾਸ਼ ਹੋਵੈ ਹੈ; ਅਥਵਾ ਸੰਚਿਤ ਜੋ ਕਾਮ੍ਯ ਔ
ਨਿਖਿੱਧ, ਸੋ ਸਾਰੇ ਮਿਲਿ ਕੇ ਏਕ ਜਨ੍ਮ ਕਾ ਆਰੰਭ ਕਰੈ ਹੈ. ਯਾਤੈਂ ਮੁ
ਮੁੱਛੂ ਕੂੰ ਏਕ ਜਨ੍ਮ ਔਰ ਹੋਵੈ ਹੈ; ਅਥਵਾ ਯੋਗੀ ਕੇ ਕਾਯਵ੍ਯੂਹ ਕੀ
ਨਿਆਈਂ, ਏਕ ਹੀ ਕਾਲ ਵਿਖੈ ਸਾਰੇ ਸੰਚਿਤ ਅਨੰਤ ਸ਼ਰੀਰਨ ਕਾ ਆ
ਰੰਭ ਕਰੈ ਹੈ; ਤਿਨ ਤੈਂ ਮੁਮੁੱਛੂ ਉੱਤਰ ਜਨਮ ਵਿਖੈ ਸਰ੍ਵ ਕਾ ਫਲ ਭੋਗ
ਲੇਵੈ ਹੈ. ਅਥਵਾ ਨਿਤ੍ਯ ਔ ਨੈਮਿੱਤਿਕ ਕਰ੍ਮ ਕੇ ਅਨੁਸ਼ਠਾਨ ਤੈਂ ਜੋ
ਕਲੇਸ਼ ਹੋਵੈ ਹੈ, ਸੋ ਜਨਮਾਂਤਰ ਕੇ ਸੰਚਿਤ ਨਿਖਿੱਧ ਕਰ੍ਮ ਕਾ ਫਲ
ਹੈ ਯਾਤੈਂ ਜਨਮਾਂਤਰ ਕਾ ਸੰਚਿਤ ਨਿਖਿੱਧ ਔਰ ਜਨਮ ਕਾ ਆਰੰਭ-
ਕਰੈ ਨਹੀਂ. ਕਾਮ੍ਯ ਜੋ ਸੰਚਿਤ ਹੈ ਸੋ ਏਕ ਜਨਮ ਅਥਵਾ ਏਕ ਕਾਲ-
ਮੈਂ ਅਨੰਤ ਸ਼ਰੀਰਨ ਕਾ ਆਰੰਭ ਕਰੈ ਹੈ. ਯਾਤੈਂ ਮੁਮੁੱਛੂ ਕੂੰ ਉੱਤਰ ਜਨ
ਮ ਵਿਖੈ ਦੁਖ ਕਲੇਸ ਭੀ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ; ਕੇਵਲ ਸੁਖ ਕਾ ਭੋਗ ਹੋਵੈ ਹੈ
ਕਾਹੇ ਤੈਂ ਜਨਮਾਂਤਰ ਕੇ ਸੰਚਿਤ ਜੋ ਵਿਹਿਤ ਕਰ੍ਮ ਹੈਂ, ਤਿਨ ਤੈਂ ਸ਼ਰੀਰ
ਹੁਆ ਹੈ. ਔ ਸੰਚਿਤ ਜੋ ਨਿਖਿੱਧ ਹੈਂ. ਸੋ ਨਿਤ੍ਯ ਨੈਮਿੱਤਿਕ ਕੇ ਅਨੁ-
ਸ਼ਠਾਨ ਕੇ ਕਲੇਸ਼ ਤੈਂ ਪੂਰਵ ਜਨਮ ਵਿਖੈ ਭੋਗਿ ਲਿਏ; ਇਸ ਰੀਤਿ ਸੈਂ
ਪ੍ਰਾਯਸ਼੍ਚਿਤ ਸੈਂ ਬਿਨਾ ਕੇਵਲ ਨਿਤ੍ਯ ਔ ਨੈਮਿੱਤਿਕ ਕਰ੍ਮ ਕੇ ਅਨੁ-
ਸ਼ਠਾਨ ਤੈਂ ਮੋਛ ਹੋਵੈ ਹੈ! ਯਾਤੈਂ ਨੈਮਿੱਤਿਕ ਕਰ੍ਮ ਕੇ ਸਮਯ ਨੈਮਿੱਤਿ-
ਕ ਅਨੁਸ਼ਠਾਨ ਕਰੈ. ਔ ਨਿਤ੍ਯ ਕਰ੍ਮ ਸੰਤਤ ਅਨੁਸ਼ਠਾਨ ਕਰੈ. ਯਾ

ਮਤ ਕੂੰ ਸਾਸ੍ਤ੍ਰ ਮੈਂ ਏਕ ਤ੍ਰਿਵਿਕਵਾਦ ਕਹੇਤੇ ਹੈਂ.

ਯਾਤੈਂ ਬੀ ਬੰਧ ਕੀ ਨਿਵ੍ਰਿੱਤਿ ਗਜਾਨ ਦ੍ਵਾਰਾ ਗ੍ਰੰਥ ਕਾ ਪ੍ਰਯੋਜਨ ਨਹੀਂ ਕਾਹੇਤੈਂ, ਜੋ ਵਸ੍ਤੁ ਔਰ ਸੈਂ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ; ਸੋ ਮੁਖ੍ਯ ਪ੍ਰਯੋਜਨ ਹੋਵੈ ਹੈ, ਜੈਸੈ ਰੂਪ ਕਾ ਗਜਾਨ ਨੇਤ੍ਰ ਬਿਨਾ ਔਰ ਸੈਂ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ; ਸੋ ਰੂਪ ਗਜਾਨ ਨੇਤ੍ਰ ਕਾ ਪ੍ਰਯੋਜਨ ਹੈ. ਔ ਬੰਧ ਕੀ ਨਿਵ੍ਰਿੱਤਿ ਗ੍ਰੰਥ ਸੈਂ ਬਿਨਾ ਕਰਮ ਤੈਂ ਹੋਵੈ ਹੈ, ਯਾਤੈਂ ਬੰਧ ਕੀ ਨਿਵ੍ਰਿੱਤਿ ਗ੍ਰੰਥ ਕਾ ਪ੍ਰਯੋਜਨ ਨਹੀਂ. ਇਸ ਰੀਤਿ ਸੈਂ ਗ੍ਰੰਥ ਕੇ ਅਧਿਕਾਰੀ, ਵਿਖ੍ਯ, ਪ੍ਰਯੋਜਨ, ਬਨੈ ਨਹੀਂ.

ਅਧਿਕਾਰੀ ਆਦਿ ਕੇ ਅਭਾਵ ਤੈਂ ਸੰਬੰਧ ਬੀ ਬਨੈ ਨਹੀਂ. ਕਾਹੇਤੈਂ, ਵਿਖ੍ਯ ਕੇ ਅਭਾਵ ਤੈਂ ਗ੍ਰੰਥ ਕਾ ਔ ਵਿਖ੍ਯ ਕਾ ਪ੍ਰਤਿਪਾਦ੍ਯ ਪ੍ਰਤਿਪਾਦਕ ਭਾਵ ਸੰਬੰਧ ਬਨੈ ਨਹੀਂ; ਅਧਿਕਾਰੀ ਔ ਫਲ ਕੇ ਅਭਾਵ ਤੈਂ, ਤਿਨ ਕਾ ਪ੍ਰਾਪ੍ਯ ਪ੍ਰਾਪਕ ਭਾਵ ਸੰਬੰਧ ਬਨੈ ਨਹੀਂ. ਅਧਿਕਾਰੀ ਕੇ ਅਭਾਵ ਤੈਂ ਤਾ ਕਾ ਔਰ ਵਿਚਾਰ ਕਾ ਕਰਤ੍ਰਿ ਕਰਤਵ੍ਯਤਾ ਭਾਵ ਸੰਬੰਧ ਬਨੈ ਨਹੀਂ. ਗਜਾਨ ਕੂੰ ਨਿਸ੍ਫਲਤਾ ਹੋਨੈ ਤੈਂ ਗ੍ਰੰਥ ਕਾ ਔ ਗਜਾਨ ਕਾ ਜਨ੍ਯ ਜਨਕ ਭਾਵ ਸੰਬੰਧ ਬਨੈ ਨਹੀਂ. ਸਫਲ ਵਸ੍ਤੁ ਜਨ੍ਯ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਪੂਰਵ ਕਹੀ ਰੀਤਿ ਸੈਂ ਗਜਾਨ ਸਫਲ ਹੈ ਨਹੀਂ; ਔ ਗਜਾਨ ਕੇ ਸ੍ਵਰੂਪ ਕਾ ਬੀ ਅਭਾਵ ਹੈ; ਯਾਤੈਂ ਬੀ ਗਜਾਨ ਕਾ ਔ ਗ੍ਰੰਥ ਕਾ ਸੰਬੰਧ ਬਨੈ ਨਹੀਂ. ਕਾਹੇਤੈਂ, ਜੀਵ ਬ੍ਰਹਮ ਕੇ ਅਭੇਦ ਨਿਸ਼੍ਚਯ ਕਾ ਨਾਮ ਸਿੱਧਾਂਤ ਮੈਂ ਗਜਾਨ ਹੈ. ਸੋ ਅਭੇਦ ਨਿਸ਼੍ਚਯ ਬਨੈ ਨਹੀਂ. ਕਾਹੇਤੈਂ ਜੀਵ ਬ੍ਰਹਮ ਕਾ ਅਭੇਦ ਹੈ ਨਹੀਂ. ਇਹ ਵਾਰਤਾ ਵਿਖ੍ਯ ਕੇ ਨਿਰਾਕਰਣ ਮੈਂ ਪੂਰਵ ਪ੍ਰਤਿਪਾਦਨ ਕਰੀ ਹੈ. ਯਾਤੈਂ ਅਭੇਦ ਨਿਸ਼੍ਚਯ ਰੂਪ ਗਜਾਨ ਬਨੈ ਨਹੀਂ. ਇਸ ਰੀਤਿ ਸੈਂ ਅਧਿਕਾਰੀ ਆਦਿਕ ਅਨੁਬੰਧ ਕੇ ਅਭਾਵ ਤੈਂ ਗ੍ਰੰਥ ਕਾ ਆਰੰਭ ਬਨੈ ਨਹੀਂ.

ਅਥ ਪੂਰਵ ਪੱਛੀ ਕ੍ਰਮ ਤੈਂ ਉੱਤਰ.

ਪੂਰਵ ਪੱਛੀ ਨੇ ਪ੍ਰਥਮ ਕਹ੍ਯਾ "ਜੋ ਮੋਛ ਕੀ ਇੱਛਾ ਕਾਹੂ ਕੂੰ ਬੀ ਹੈ ਨਹੀਂ, ਕਾਹੇਤੈਂ, ਮੋਛ ਵਿਖੈ ਦੋ ਅੰਸ ਹੈ:— ਏਕ ਤੌ ਕਾਰਣ ਸਹਿਤ

ਜਗਤ ਕੀ ਨਿਵ੍ਰਿਤਿ ਮੋਛ ਕਾ ਅੰਸ ਹੈ: ਔ ਦੂਸਰਾ ਅੰਸ ਬ੍ਰਹ੍ਮ ਕੀ ਪ੍ਰਾ-ਪ੍ਤਿਰੂਪ ਹੈ. ਤਿਨ ਵਿਖੈ ਕਾਰਣ ਸਹਿਤ ਜਗਤ ਕੀ ਨਿਵ੍ਰਿਤਿਰੂਪ ਮੋਛ ਕੇ ਪ੍ਰਥਮ ਅੰਸ ਕੀ ਇੱਛਾ ਕਾਹੂ ਕੂੰ ਹੈ ਨਹੀਂ ਕਿੰਤੁ ਤੀਨ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੇ ਦੁੱਖ ਕੀ ਨਿਵ੍ਰਿਤਿ ਕੀ ਇੱਛਾ ਸਰ੍ਵ ਪੁਰੁਖਨ ਕੂੰ ਹੈ. ਸੋ ਦੁੱਖ ਕੀ ਨਿਵ੍ਰਿਤਿ ਅਪਨੇ ਅਪਨੇ ਉਪਾਯਨ ਤੈਂ ਹੋਯ ਜਾਵੈ ਹੈ. ਯਾਤੈਂ ਮੂਲ ਸਹਿਤ ਜਗਤ ਕੀ ਨਿਵ੍ਰਿਤਿ ਕੀ ਇੱਛਾ ਵਾਲਾ ਮੁਮੁੱਛੁ ਅਧਿਕਾਰੀ ਬਨੈ ਨਹੀਂ." ਤਾਕਾ:-

ਸਮਾਧਾਨ ਪ੍ਰਥਮ ਕਹੈ ਹੈ.

ਦੋਹਾ.

ਮੂਲ ਸਹਿਤ ਜਗ ਹਾਨਿ ਬਿਨ, ਹ੍ਵੈ ਨ ਤ੍ਰਿਵਿਧ ਦੁਖ ਧ੍ਵੰਸ;
ਯਾਤੈਂ ਜਨ ਚਾਹਤ ਸਕਲ, ਪ੍ਰਥਮ ਮੋਛ ਕੇ ਅੰਸ. ੯

ਟੀਕਾ:-ਮੂਲ ਕਹਿਏ ਜਗਤ ਕਾ ਕਾਰਣ ਜੋ ਅਗ੍ਯਾਨ, ਔ ਜਗਤ ਕੇ ਨਾਸ਼ ਬਿਨਾ ਤੀਨ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੇ ਦੁੱਖ ਕਾ ਔਰ ਉਪਾਯਨ ਤੈਂ ਧ੍ਵੰਸ ਕਹਿਏ ਨਾਸ਼ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ, ਔ ਮੂਲ ਅਵਿਦ੍ਯਾ ਕੇ ਨਾਸ਼ ਤੈਂ ਸਰ੍ਵ ਦੁੱਖ ਔ ਦੁੱਖ ਕੇ ਕਾਰਣ ਰੋਗਾਦਿਕ, ਔ ਰੋਗਾਦਿਕਨ ਕੇ ਆਸ਼੍ਰਯ ਸ਼ਰੀਰਾਦਿਕਨ ਕਾ ਨਾਸ ਹੋਵੈ ਹੈ, ਯਾਤੈਂ ਤ੍ਰਿਵਿਧ ਦੁੱਖ ਕੇ ਨਾਸ਼ ਕੇ ਨਿਮਿੱਤ-ਕਾਰਣ ਸਹਿਤ ਜਗਤ ਕੀ ਨਿਵ੍ਰਿਤਿਰੂਪ ਮੋਛ ਕੇ ਪ੍ਰਥਮ ਅੰਸ ਕੂੰ ਸਕਲ ਪੁਰੁਖ ਚਾਹੈ ਹੈਂ. ਤਾਤਪਰ੍ਯ ਇਹ ਹੈ; ਜੋ ਸਰ੍ਵ ਔਖਧ ਆਦਿਕ ਉਪਾਯ ਕਰਨੇ ਵਿਖੈ ਸਮਰ੍ਥ ਹੈਂ; ਤਿਨ ਕੇ ਬੀ ਦੁੱਖ ਨਿਯਮ ਕਰਿ ਦੂਰਿ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ. ਕਾਹੂ ਪੁਰੁਖ ਕਾ ਰੋਗਾਦਿ ਜਨ੍ਯ ਦੁੱਖ ਔਖਧਾਦਿਕ ਉਪਾਯਨ ਤੈਂ ਨਾਸ਼ ਹੋਵੈ ਹੈ ਔ ਕਾਹੂ ਕੇ ਦੁੱਖ ਕਾ ਔਖਧ ਆਦਿਕ ਉਪਾਯਨ ਤੈਂ ਨਾਸ਼ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ ਯਾਤੈਂ ਔਖਧ ਆਦਿਕ ਉਪਾਯਨ ਤੈਂ ਰੋਗਾਦਿ ਜਨ੍ਯ ਦੁੱਖ ਕੀ ਨਿਯਮ ਕਰਿਕੇ ਨਿਵ੍ਰਿਤਿ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ. ਔ ਜਾ ਕੇ ਔਖਧਾਦਿਕ ਉਪਾਯਨ ਤੈਂ ਦੁੱਖ ਕੀ ਨਿਵ੍ਰਿਤਿ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਤਾਕੇ ਬੀ ਦੁੱਖ ਕੀ ਉਤਪੱਤਿ ਫੇਰਿ ਹੋਵੈ ਹੈ ਯਾਤੈਂ ਔਖਧ ਆਦਿਕ ਉਪਾਯਨ ਤੈਂ ਦੁੱਖ ਕੀ ਅਤ੍ਯੰਤ-

ਨਿਵ੍ਰਿੱਤਿ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ. ਜਾਕੀ ਨਿਵ੍ਰਿੱਤਿ ਹੁਈ ਹੈ, ਤਾਕੀ ਫੇਰਿ ਉਤਪੱਤਿ ਨਹੀਂ ਹੋਵੈ ਸੋ ਅਤਯੰਤ ਨਿਵ੍ਰਿੱਤਿ ਕਹਿਯੇ ਹੈ. ਔਖਧ ਆਦਿਕ ਉਪਾਯਨ ਤੈਂ ਦੁੱਖ ਕੀ ਨਿਵ੍ਰਿੱਤਿ ਨਿਯਮ ਕਰਿਕੈ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ. ਔ ਨਿਵ੍ਰਿਤ ਜੋ ਦੁੱਖ ਤਾ-ਕੀ ਫੇਰਿ ਬੀ ਉਤਪੱਤਿ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਯਾਤੈਂ ਅਤਯੰਤ ਨਿਵ੍ਰਿੱਤਿ ਬੀ ਤਿਨ ਉਪਾਯਨ ਤੈਂ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ. ਔ ਦੁੱਖ ਕੇ ਸਕਲ ਸਾਧਨ ਕਾ ਨਾਸ਼ ਹੋਵੈ ਤੌ ਸਕਲ ਦੁੱਖ ਕੀ ਨਿਯਮ ਕਰਿਕੇ ਨਿਵ੍ਰਿੱਤਿ ਹੋਵੈ. ਔ ਦੁੱਖ ਕੇ ਸਾਧਨ ਕਾ ਨਾਸ਼ ਹੁਏ ਤੈਂ ਫੇਰਿ ਦੁੱਖ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ. ਯਾਤੈਂ ਦੁੱਖ ਕੀ ਨਿਵ੍ਰਿੱਤਿ ਕੇ ਨਿਮਿੱਤ ਦੁੱਖ ਕੇ ਸਾਧਨ ਕੀ ਨਿਵ੍ਰਿੱਤਿ ਕੀ ਇੱਛਾ ਸਰਵ ਕੂੰ ਹੋਵੈ ਹੈ.

ਸੋ ਦੁੱਖ ਕਾ ਸਾਧਨ ਅਗਯਾਨ ਔ ਤਾਕਾ ਕਾਰਯ ਪ੍ਰਪੰਚ ਹੈ. ਇਹ ਵਾਰਤਾ ਛਾਂਦੋਗ੍ਯ ਉਪਨਿਖਦ ਮੈਂ ਭੂਮ ਵਿਦ੍ਯਾ ਵਿਖੈ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ. ਤਹਾਂ ਇਹ ਪ੍ਰਸੰਗ ਹੈ:-"ਏਕ ਸਮਯ ਸਨਤਕੁਮਾਰ ਕੇ ਪਾਸ ਨਾਰਦ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁਵੇ. ਔ ਨਾਰਦ ਨੈ ਕਹਾ:-"ਹੇ ਭਗਵਨ! ਜੋ ਆਤਮਗਯਾਨੀ ਪੁਰਖ ਹੈਂ, ਤਾਕੂੰ ਸ਼ੋਕ ਨਹੀਂ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਔ ਮੈਂ ਸ਼ੋਕ ਸਹਿਤ ਹੂੰ, ਯਾਤੈਂ ਮੈਂ ਅਗਯਾਨੀ ਹੂੰ. ਮੇਰੇ ਕੂੰ ਐਸਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਰੋ, ਜਾਸੈਂ ਮੇਰਾ ਅਗਯਾ-ਨ ਦੂਰਿ ਹੋਵੈ." ਤਬ ਸਨਤਕੁਮਾਰ ਨੈ ਨਾਰਦ ਕੂੰ ਕਹਾ ਕਿ, ਹੇ ਨਾਰਦ! ਭੂਮਾ ਸ਼ੋਕ ਰਹਿਤ ਹੈ, ਸੁਖਰੂਪ ਹੈ, ਔ ਭੂਮਾ ਸੈਂ ਭਿੰਨ ਸਕਲ ਤੁੱਛ ਹੈ; ਔ ਦੁੱਖ ਕਾ ਸਾਧਨ ਹੈ." ਭੂਮਾ ਨਾਮ ਬ੍ਰਹਮ ਕਾ ਹੈ ਇਸ ਰੀਤਿ ਸੈਂ ਬ੍ਰਹਮ ਸੈਂ ਭਿੰਨ ਜੋ ਵਸਤੁ, ਸੋ ਸਕਲ ਦੁੱਖ ਕਾ ਸਾਧਨ ਕਹੇ ਹੈਂ, ਅਗਯਾਨ, ਔ ਤਾਕਾ ਕਾਰਯ ਬ੍ਰਹਮ ਸੈਂ ਭਿੰਨ ਹੈ; ਯਾਤੈਂ ਦੁੱਖ ਕਾ ਸਾਧਨ ਹੈਂ, ਤਾਕੀ-ਨਿਵ੍ਰਿੱਤਿ ਹੁਏ ਸੈਂ ਸਰਵ ਦੁੱਖ ਕੀ ਨਿਯਮ ਕਰਿਕੇ ਅਤਯੰਤ ਨਿਵ੍ਰਿੱਤਿ ਬਨੇ ਹੈਂ. ਯਾਤੈਂ ਸਕਲ ਦੁੱਖ ਕੀ ਨਿਵ੍ਰਿੱਤਿ ਕੇ ਨਿਮਿੱਤ ਅਗਯਾਨ ਸਹਿਤ ਪ੍ਰਪੰਚ ਕੀ ਨਿਵ੍ਰਿੱਤਿ ਰੂਪ ਮੋਖ ਕੇ ਪ੍ਰਥਮ ਅੰਸ ਕੀ ਚਾਹ ਬਨੇ ਹੈ.

ਔਰ ਜੋ ਪੂਰਵ ਪੱਛੀ ਨੈ ਕਹ੍ਯਾ," ਜਾ ਵਸਤੁ ਕਾ ਅਨੁਭਵ ਕਿ-ਯਾ ਹੋਵੈ, ਤਾਕੀ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਕੀ ਇੱਛਾ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਬ੍ਰਹਮ ਕਾ ਅਨੁਭਵ ਕਾਹੂ ਨੈ ਕਿਯਾ ਹੈ ਨਹੀਂ, ਯਾਤੈਂ ਬ੍ਰਹਮ ਕੀ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਰੂਪ ਮੋਖ ਕੇ ਦ੍ਵਿਤੀਯ ਅੰਸ

ਕੀ ਇੱਛਾ ਕਾਹੂ ਕੂੰ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ," ਤਾਕਾ:-

ਸਮਾਧਾਨ ਕਹੈ ਹੈਂ.

ਦੋਹਾ.

ਵਿਸ਼ਯ ਅਨੁਭਵ ਸੁਖ ਕੋ ਸਬਹਿ, ਬ੍ਰਹਮ ਸੁਨ੍ਯੋ ਸੁਖ ਰੂਪ
ਬ੍ਰਹਮ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਯਾ ਹੇਤੁ ਤੈਂ, ਚਹਤ ਵਿਵੇਕੀ ਭੂਪ. ੧੦

ਟੀਕਾ:- ਸਰਵ ਪੁਰੁਖ ਨੇ ਸੁਖ ਕਾ ਅਨੁਭਵ ਕਿਯਾ ਹੈ, ਯਾਤੇ ਸੁਖ ਕੀ ਇੱਛਾ ਸਰਵ ਕੂੰ ਹੈ. ਔ "ਬ੍ਰਹਮ ਨਿਤ੍ਯ ਸੁਖ ਰੂਪ ਹੈ" ਐਸਾ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਮੈਂ ਸਾਨਾ ਹੈ. ਯਾਤੈਂ ਵਿਵੇਕੀ ਭੂਪ ਕਹਿਏ ਉੱਤਮ ਵਿਵੇਕੀ ਸੁਖ ਸ੍ਵਰੂਪ ਬ੍ਰਹਮ ਕੀ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਕੂੰ ਚਾਹੈ ਹੈ. ੧੦

ਦੋਹਾ.

ਕੇਵਲ ਸੁਖ ਸਬ ਜਨ ਚਹੈ, ਨਹੀਂ ਵਿਖਯ ਕੀ ਚਾਹ;
ਅਧਿਕਾਰੀ ਯਾਤੈਂ ਬਨੈ, ਗ੍ਰੰਥ ਵਿਵੇਕੀ ਨਾਹ. ੧੧

ਟੀਕਾ:- ਪੂਰਵ ਕਹ੍ਯਾ ਜੋ "ਸਰਵ ਪੁਰੁਖ ਵਿਖਯ ਜਨ੍ਯ ਸੁਖ ਚਾਹੈ ਹੈਂ. ਸੋ ਵਿਖਯ ਜਨ੍ਯ ਸੁਖ ਮੋਛ ਵਿਖੈ ਪ੍ਰਾਪਤੁ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ ਕਿੰਤੁ ਜਗਤ ਮੈਂ ਪ੍ਰਾਪਤੁ ਹੋਵੈ ਹੈ, ਯਾਤੈਂ ਮੋਛ ਕੀ ਇੱਛਾਵਾਨ ਅਧਿਕਾਰੀ ਕੇ ਅਭਾਵ ਤੈਂ ਗ੍ਰੰਥ ਕਾ ਆਰੰਭ ਨਿਸਫਲ ਹੈ." ਤਾਕੂੰ ਇਹ ਪੂੰਛੇ ਹੈ:- ਜੋ ਕੋਈ ਮੁਮੁੱਛੁ ਨਹੀਂ ਹੈ? ਅਥਵਾ ਮੁਮੁੱਛੁ ਤੋ ਹੈ, ਪਰੰਤੁ ਤਿਨ ਕੀ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿਖੈ ਪ੍ਰਵ੍ਰਿਤਿ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ? ਜੋ ਐਸੇ ਕਹੈ:- "ਮੁਮੁੱਛੁ ਨਹੀਂ ਹੈ," ਸੋ ਬਨੈ ਨਹੀਂ. ਕਾਹੇਤੈਂ, ਸਰਵ ਪੁਰੁਖ ਸਰਵ ਦੁੱਖ ਕਾ ਨਾਸ਼, ਔ ਨਿਤ੍ਯ ਸੁਖ ਕੀ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਚਾਹੈ ਹੈ; ਸੋ ਸਰਵ ਦੁੱਖ ਕਾ ਨਾਸ਼ ਔ ਸੁਖ ਕੀ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਰੂਪ ਮੋਛ ਹੈ. ਯਾਤੈਂ ਸਰਵ ਪੁਰੁਖ ਮੁਮੁੱਛੁ ਹੈ.

ਔਰ ਕਹ੍ਯਾ ਜੋ "ਵਿਖਯ ਜਨ੍ਯ ਸੁਖ ਚਾਹੈ ਹੈਂ," ਸੋ ਨਹੀਂ. ਕਿੰ... ਚਾਹੈ ਹੈਂ. ਸੋ ਸੁਖ ਵਿਖਯ ਮੈਂ ਹੋਵੈ. ਅਥਵਾ ਵਿਖਯ

ਚਿਨਾ ਹੋਵੈ. ਜੋ ਵਿਖਯ ਜਨ੍ਯ ਸੁਖ ਕੂੰ ਹੀ ਚਾਹੈ. ਤੌ ਸੁਖੁਪ੍ਤਿ ਕੇ ਸੁਖ ਕੀ ਇੱਛਾ ਨਹੀਂ ਹੋਨੀ ਚਾਹਿਏ. ਸੁਖੁਪ੍ਤਿ ਕਾ ਸੁਖ ਵਿਖਯ ਜਨ੍ਯ ਹੈ ਨਹੀਂ ਯਾਤੈਂ ਸੁਖਮਾਤ੍ਰ ਕੂੰ ਚਾਹੈ ਹੈ. ਕੇਵਲ ਵਿਖਯ ਜਨ੍ਯ ਕੂੰ ਹੀ ਨਹੀਂ. ਉਲ-ਟਾ ਆਤਮਸੁਖ ਕੂੰ ਚਾਹੈ ਹੈਂ. ਵਿਖਯ ਜਨ੍ਯ ਕੂੰ ਨਹੀਂ ਚਾਹੈ ਹੈਂ. ਕਾਹੇ ਤੈਂ ਸਰ੍ਵ ਪੁਰਖਨ ਕੂੰ ਨ੍ਯੂਨ ਅਥਵਾ ਅਧਿਕ ਵਿਖਯ ਸੁਖ ਪ੍ਰਾਪ੍ਤ ਭੀ ਹੈ, ਪਰੰਤੁ ਐਸੀ ਇੱਛਾ ਸਦਾ ਰਹੈ ਹੈ:- "ਹਮਾਰੇ ਕੂੰ ਐਸਾ ਸੁਖ ਪ੍ਰਾਪ੍ਤ ਹੋਵੈ, ਜਾ ਸੁਖ ਕਾ ਨਾਸ਼ ਕਭੀ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ." ਐਸਾ ਸੁਖ ਆਤਮ ਸ੍ਵਰੂਪ ਮੋਖ ਹੈ. ਯਾਤੈਂ ਸਰ੍ਵ ਪੁਰਖ ਮੁਮੁੱਛੂ ਹੈਂ." "ਕੋਊ ਮੁਮੁੱਛੂ ਨਹੀਂ" ਐਸਾ ਕਹਨਾ ਬਨੈ ਨਹੀਂ.

ਔਰ ਜੋ ਐਸੇ ਕਹੈ," ਮੁਮੁੱਛੂ ਤੌ ਹੈਂ, ਪਰੰਤੁ ਗ੍ਰੰਥ ਮੈਂ ਪ੍ਰਵ੍ਰਿੱਤਿ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ, ਯਾਤੈਂ ਗ੍ਰੰਥ ਕਾ ਆਰੰਭ ਨਿਸਫਲ ਹੈ." ਤਾਕੂੰ ਇਹ ਪੂਛੈ ਹੈਂ: ਗ੍ਰੰਥ ਮੋਖ ਕਾ ਸਾਧਨ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਯਾਤੈਂ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿਖੈ ਪ੍ਰਵ੍ਰਿੱਤਿ ਨਹੀਂ ਹੋਵੈ? ਅਥਵਾ ਗ੍ਰੰਥ ਸੈਂ ਔਰ ਭੀ ਕੋਈ ਸਾਧਨ ਹੈ, ਜਾਕੇ ਵਿਖੈ ਪ੍ਰਵ੍ਰਿੱਤਿ ਹੋਨੈ ਤੈਂ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿਖੈ ਪ੍ਰਵ੍ਰਿੱਤਿ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ? ਅਥਵਾ ਜਿਨ ਸਭਾਗ੍ਯਨ ਤੈਂ ਗ੍ਰੰਥ ਮੈਂ ਅਧਿਕਾਰ ਕਹ੍ਯਾ ਸੋ ਸਭਾਗ੍ਯਮਾਨ ਹਜ਼ਾਰਨ ਮੈਂ ਕੋਇਕ ਕੇ ਭੀ ਅਧਿਕਾਰੀ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਯਾਤੈਂ ਗ੍ਰੰਥ ਮੈਂ ਪ੍ਰਵ੍ਰਿੱਤਿ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ. ਜੋ ਐ-ਸੇ ਕਹੈ:-"ਗ੍ਰੰਥ ਮੋਖ ਕਾ ਸਾਧਨ ਨਹੀਂ." ਸੋ ਵਾਰ੍ਤਾ ਬਨੈ ਨਹੀਂ. ਕਾਹੇ ਤੈਂ, ਗ੍ਯਾਨ ਤੈਂ ਨਿਸ਼ਚਯ ਕਰਿਕੈ ਹੋਵੈ ਹੈ; ਇਹ ਵੇਦ ਕਾ ਸਿੱਧਾਂਤ ਹੈ. ਸੋ ਗ੍ਯਾਨ ਸ਼੍ਰਵਣ ਸੈਂ ਹੋਵੈ ਹੈ.

ਸ਼੍ਰਵਣ ਦੋ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕਾ ਹੈ:- ਏਕ ਤੌ ਵੇਦਾਂਤ ਵਾਕ੍ਯ ਕਾ ਔ ਸ਼੍ਰੋਤ੍ਰ ਕਾ ਸੰਯੋਗ ਰੂਪ ਹੈ; ਔ ਦੂਸਰਾ ਵੇਦਾਂਤ ਵਾਕ੍ਯ ਕਾ ਵਿਚਾਰ ਰੂਪ ਹੈ. ਗ੍ਯਾਨ ਕਾ ਹੇਤੁ ਪ੍ਰਥਮ ਸ਼੍ਰਵਣ ਹੈ; ਦੂਸਰਾ ਨਹੀਂ ਕਾਹੇ ਤੈਂ, ਸ਼ਬਦ ਜਨ੍ਯ ਗ੍ਯਾਨ ਵਿਖੈ ਇੰਦ੍ਰਿਯ ਕੇ ਸਾਥ ਸ਼ਬਦ ਕਾ ਸੰਯੋਗ ਹੀ ਸਰ੍ਵਤ੍ਰ ਹੇਤੁ ਹੈ. ਯਾਤੈਂ ਵੇਦਾਂਤ ਵਾਕ੍ਯ ਕਾ ਔ ਸ਼੍ਰੋਤ੍ਰ ਕਾ ਸੰਯੋਗ ਰੂਪ ਸ਼੍ਰਵਣ [illegible] ਕਾ ਹੇਤੁ ਹੈ. ਅਵਾਂਤਰ ਵਾਕ੍ਯ ਕਾ ਸ਼੍ਰਵਣ ਪਰੋਖ ਗ੍ਯਾਨ

ਕਾ ਹੇਤੁ ਹੈ. ਔ ਮਹਾਵਾਕ੍ਯ ਕਾ ਸ੍ਰਵਣ ਅਪਰੋਛ ਗ੍ਯਾਨ ਕਾ ਹੇਤੁ ਹੈ. ਇਹ ਵਾਰਤਾ ਪੂਰਵ ਪ੍ਰਤਿਪਾਦਨ ਕਰੀ ਹੈ. ਜਾਕੂੰ ਗ੍ਯਾਨ ਹੂਏ ਤੈਂ ਬੀ ਅਸੰਭਾਵਨਾ ਔ ਵਿਪਰੀਤ ਭਾਵਨਾ ਹੋਵੈ. ਸੋ ਦੂਸਰਾ ਸ੍ਰਵਣ ਔ ਮਨਨ, ਨਿਦਿਧ੍ਯਾਸਨ ਕਰੈ, ਵੇਦਾਂਤ ਵਾਕ੍ਯ ਕਾ ਵਿਚਾਰ ਰੂਪ ਜੋ ਸ੍ਰਵਣ, ਤਾਸੂੰ ਵੇਦਾਂਤ ਵਾਕ੍ਯ ਵਿਖੈ ਅਸੰਭਾਵਨਾ ਦੂਰਿ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਵੇਦਾਂਤ ਵਾਕ੍ਯ ਬ੍ਰਹਮ ਕੇ ਪ੍ਰਤਿਪਾਦਕ ਹੈਂ, ਅਥਵਾ ਔਰ ਅਰਥ ਕੇ ਪ੍ਰਤਿਪਾਦਕ ਹੈਂ? ਐਸਾ ਸੰਸ਼ਯ ਵੇਦਾਂਤ ਵਾਕ੍ਯ ਕੀ ਅਸੰਭਾਵਨਾ ਹੈ, ਸੋ ਤਿਨ ਕੇ ਵਿਚਾਰ ਸੈਂ ਦੂਰਿ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਔ ਮਨਨ ਸੈਂ ਪ੍ਰਮੇਯ ਕੀ ਅਸੰਭਾਵਨਾ ਦੂਰਿ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਜੀਵ ਬ੍ਰਹਮ ਕੀ ਏਕਤਾ ਵੇਦਾਂਤ ਕਾ ਪ੍ਰਮੇਯ ਕਹਿਏ ਹੈ. ਸੋ ਏਕਤਾ ਸਤ੍ਯ ਹੈ? ਅਥਵਾ ਜੀਵ ਬ੍ਰਹਮ ਕਾ ਭੇਦ ਸਤ੍ਯ ਹੈ? ਐਸਾ ਜੋ ਸੰਸ਼ਯ; ਸੋ ਪ੍ਰਮੇਯ ਕੀ ਅਸੰਭਾਵਨਾ ਕਹਿਏ ਹੈ, ਸੋ ਮਨਨ ਸੈਂ ਦੂਰਿ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਬਿਪਰੀਤ ਭਾਵਨਾ ਨਿਦਿਧ੍ਯਾਸਨ ਸੈਂ ਦੂਰਿ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਇਸ ਰੀਤਿ ਸੈਂ ਪ੍ਰਥਮ ਸ੍ਰਵਣ ਤੈ ਗ੍ਯਾਨ ਦ੍ਵਾਰਾ ਮੋਛ ਕਾ ਹੇਤੁ ਹੈ, ਔ ਵਿਚਾਰ ਰੂਪ ਸ੍ਰਵਣ, ਔ ਮਨਨ, ਔ ਨਿਦਿਧ੍ਯਾਸਨ, ਏ ਅਸੰਭਾਵਨਾ ਔ ਵਿਪਰੀਤ ਭਾਵਨਾ ਕੀ ਨਿਵ੍ਰਿਤਿ ਦ੍ਵਾਰਾ ਮੋਛ ਕੇ ਹੇਤੁ ਹੈਂ. ਵੇਦਾਂਤ ਨਾਮ ਉਪਨਿਖਦ ਕਾ ਹੈ. ਸੋ ਯਦ੍ਯਪਿ ਯਾ ਗ੍ਰੰਥ ਤੈਂ ਭਿੰਨ ਹੈ, ਤਥਾਪਿ ਤਿਨ ਕੇ ਸਮਾਨ ਅਰਥ ਵਾਲੇ ਭਾਖਾ ਵਾਕ੍ਯ ਯਾ ਗ੍ਰੰਥ ਮੈਂ ਹੈਂ. ਤਿਨ ਕੇ ਸ੍ਰਵਣ ਤੈਂ ਬੀ ਗ੍ਯਾਨ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਇਹ ਵਾਰਤਾ ਆਗੇ ਪ੍ਰਤਿਪਾਦਨ ਕਰੈਂਗੇ. ਇਸ ਰੀਤਿ ਸੈਂ ਗ੍ਯਾਨ ਦ੍ਵਾਰਾ ਗ੍ਰੰਥ ਮੋਛ ਕਾ ਹੇਤੁ ਹੈ. ਔ ਵਿਚਾਰ ਰੂਪ ਮਨਨ ਰੂਪ ਇਹ ਗ੍ਰੰਥ ਹੈ. ਯਾਤੈਂ ਅਸੰਭਾਵਨਾ ਦੋਖ ਕੀ ਨਿਵ੍ਰਿਤਿ ਦ੍ਵਾਰਾ ਮੋਛ ਕਾ ਹੇਤੁ ਹੈ; ਯਾਤੈਂ "ਗ੍ਰੰਥ ਸੈਂ ਮੋਛ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ." ਇਹ ਕੇਵਲ ਹਠ ਮਾਤ੍ਰ ਹੈ.

ਔਰ ਜੋ ਐਸੈ ਕਹੈ "ਗ੍ਰੰਥ ਸੈਂ ਮੋਛ ਤੌ ਹੋਵੈ ਹੈ; ਪਰੰਤੁ ਔਰ ਸਾਧਨ ਸੈਂ ਬੀ ਮੋਛ ਹੋਵੈ ਹੈ, ਯਾਤੈਂ ਗ੍ਰੰਥ ਕਾ ਆਰੰਭ ਨਿਸਫਲ ਹੈ. ਤਾਕੂੰ ਇਹ ਪੂਛੈ ਹੈਂ:— ਸੋ ਔਰ ਸਾਧਨ ਕੌਨ ਹੈ, ਜਾਤੈਂ ਮੋਛ ਹੋਵੈ ਹੈ

ਜੇ ਐਸੈ ਕਹੈ:- ਉਪਨਿਖਦ ਸੂਤ੍ਰ ਭਾਸ੍ਯ ਸੇਂ ਆਦਿ ਲੇਕੇ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਗ੍ਰੰਥ ਜੀਵ ਬ੍ਰਹਮ ਕੀ ਏਕਤਾ ਕੇ ਪ੍ਰਤਿਪਾਦਕ ਬਹੁਤ ਹੈ. ਤਿਨ ਸੇਂ ਬੀ ਗ੍ਯਾਨ ਦੁਆਰਾ ਮੋਛ ਹੋਵੈ ਹੈ, ਯਾਕਾ ਭਿਨ ਅਧਿਕਾਰੀ ਨਹੀਂ. ਯਾਤੇਂ ਇਹ ਗ੍ਰੰਥ ਨਿਸਫਲ ਹੈ." ਸੋ ਵਾਰਤਾ ਯਦ੍ਯਪਿ ਸਤ੍ਯ ਹੈ. ਤਥਾਪਿ ਤਿਨਕਾ ਅਰਥ ਗ੍ਰਹਣ ਕਰਨੇ ਵਿਖੈ ਜਾਕੀ ਬੁਧਿ ਸਮਰਥ ਨਹੀਂ ਹੈ. ਐਸਾ ਜੋ ਮੁਮੁਛੂ, ਤਾਕੂੰ ਤਿਨ ਸੇਂ ਗ੍ਯਾਨ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ. ਯਾਤੇਂ ਮੰਦ ਬੁਧਿ ਮੁਮੁਛੂ ਕੀ ਤਿਨ ਵਿਖੈ ਪ੍ਰਵ੍ਰਿਤਿ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ; ਯਾ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿਖੈ ਹੀ ਪ੍ਰਵ੍ਰਿਤਿ ਹੋਵੈਗੀ.

ਔਰ ਜੋ ਐਸੈ ਕਹੈ "ਗ੍ਰੰਥ ਸੇਂ ਮੋਛ ਬੀ ਹੋਵੈ ਹੈ, ਔ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਗ੍ਰੰਥਨ ਸੇਂ ਮੰਦ ਬੁਧਿ ਕੂੰ ਬੋਧ ਬੀ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ. ਔ ਮੁਮੁਛੂ ਬੀ ਹੈ, ਤੌ ਬੀ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿਖੈ ਪ੍ਰਵ੍ਰਿਤਿ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ. ਕਾਹੇਤੇਂ, ਜੋ ਵਿਵੇਕ ਵੈਰਾਗ੍ਯ ਸਮਾਦਿਮਾਨ ਅਧਿਕਾਰੀ ਕਹ੍ਯਾ ਸੋ ਦੁਰਲਭ ਹੈ. ਯਾਤੇਂ ਅਪਨੇ ਵਿਖੈ ਸਾਧਨ ਕਾ ਅਭਾਵ ਦੇਖਿਕੈ ਗ੍ਰੰਥ ਮੇਂ ਪ੍ਰਵ੍ਰਿਤਿ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ." ਤਾਕੂੰ ਇਹ ਪੂੰਛੈ ਹੈਂ:— ਬਹੁਤ ਅਧਿਕਾਰੀ ਨਹੀਂ? ਅਥਵਾ ਕੋਈ ਬੀ ਨਹੀਂ? ਜੇ ਐਸੈ ਕਹੈ:— "ਬਹੁਤ ਅਧਿਕਾਰੀ ਨਹੀਂ" ਸੋ ਤੌ ਹਮ ਬੀ ਅੰਗੀਕਾਰ ਕਰੈ ਹੈਂ. ਔ ਜੇ ਐਸੈ ਕਹੈ:— "ਕੋਈ ਬੀ ਗ੍ਯਾਨ ਕੇ ਯੋਗ੍ਯ ਅਧਿਕਾਰੀ ਨਹੀਂ." ਸੋ ਵਾਰਤਾ ਬਨੈ ਨਹੀਂ. ਕਾਹੇਤੇਂ, ਅੰਤਸ੍ਕਰਣ ਵਿਖੈ ਤੀਨ ਦੋਖ ਹੈਂ:— ਏਕ ਮਲ ਹੈ ਔ ਵਿਛੇਪ ਹੈ, ਔ ਸ੍ਵਰੂਪ ਕਾ ਆਵਰਣ ਹੈ. ਮਲ ਨਾਮ ਪਾਪ ਕਾ ਹੈ. ਵਿਛੇਪ ਨਾਮ ਚੰਚਲਤਾ ਕਾ ਹੈ. ਔ ਆਵਰਣ ਨਾਮ ਅਗ੍ਯਾਨ ਕਾ ਹੈ. ਸੁਭ ਕਰਮ ਤੈਂ ਮਲ ਦੋਖ ਦੂਰਿ ਹੋਵੈ ਹੈ, ਔ ਉਪਾਸਨਾ ਤੈਂ ਵਿਛੇਪ ਦੋਖ ਦੂਰਿ ਹੋਵੈ ਹੈ, ਗ੍ਯਾਨ ਤੈਂ ਆਵਰਣ ਦੋਖ ਦੂਰਿ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਜਿਨਕੇ ਅੰਤਸ੍ਕਰਣ ਵਿਖੈ ਮਲ ਔ ਵਿਛੇਪ ਦੋਖ ਹੈ; ਸੋ ਅਧਿਕਾਰੀ ਨਹੀਂ ਬੀ ਹੈ. ਪਰੰਤੂ ਇਸ ਜਨਮ ਵਿਖੈ ਅਥਵਾ ਪੂਰਵ ਜਨਮ ਵਿਖੈ ਸੁਭ ਕਰਮ, ਔ ਉਪਾਸਨਾ ਕੇ ਅਨੁਸ੍ਠਾਨ ਤੈਂ ਜਿਨ ਕੇ ਮਲ ਔ ਵਿਛੇਪ ਦੋਖ ਨਾਸ਼

ਹੁਏ ਹੈਂ. ਐਸੇ ਗ੍ਯਾਨ ਯੋਗ੍ਯ ਅਧਿਕਾਰੀ ਹੈਂ; ਤਿਨ ਕੀ ਗ੍ਰੰਥ ਮੈਂ ਪ੍ਰਵ੍ਰਿਤਿ ਬਨੈ ਹੈ.

ਔਰ ਜੋ ਐਸੇ ਪੂਰ੍ਵ ਕਹ੍ਯਾ " ਸਰ੍ਵ ਕੂੰ ਵਿਖ੍ਯ ਸੁਖ ਮੈਂ ਅਲੰਬੁਧਿ ਹੈ. ਨਿਤ੍ਯ ਸੁਖ ਕੂੰ ਕੋਈ ਚਹੈ ਨਹੀਂ." ਸੋ ਬਨੈ ਨਹੀਂ ਕਾਹੇਤੇਂ ਚਾਰਿ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੇ ਪੁਰੁਖ ਹੈਂ:– ਪਾਮਰ. ਵਿਖਈ, ਜਿਗ੍ਯਾਸੂ, ਮੁਕ੍ਤ, ਇਸ ਲੋਕ ਕੇ ਨਿਖਿੱਧ ਔ ਵਿਹਿਤ ਭੋਗਨ ਵਿਖੈ ਆਸਕ੍ਤ ਜੋ ਸ਼ਾਸ੍ਤ੍ਰ ਸੰਸਕਾਰ ਰਹਿਤ ਪੁਰੁਖ ਸੋ ਪਾਮਰ ਕਹਿਏ ਹੈ. ਸ਼ਾਸ੍ਤ੍ਰ ਕੇ ਅਨੁਸਾਰ ਵਿਖ੍ਯਨ ਕੂੰ ਭੋਗਤਾ ਹੁਆ ਪਰਲੋਕ ਕੇ ਅਥਵਾ ਇਸਲੋਕ ਕੇ ਭੋਗਨ ਕੇ ਨਿਮਿੱਤ ਜੋ ਕਰ੍ਮ ਕਰੈ ਸੋ ਵਿਖਈ ਕਹਿਏ ਹੈ.

ਔ ਐਸਾ ਪੁਰੁਖ ਜਿਗ੍ਯਾਸੂ ਕਹਿਏ ਹੈ:– ਜਾ ਪੁਰੁਖ ਕੂੰ ਉੱਤਮ ਸੰਸਕਾਰ ਸੇਂ ਸੱਛਾਸ੍ਤ੍ਰ ਕਾ ਸ਼੍ਰਵਣ ਹੋਵੈ, ਤਾ ਉੱਤਮ ਕੂੰ ਐਸਾ ਵਿਵੇਕ ਹੋਵੈ ਹੈ:– ਵਿਖ੍ਯ ਸੁਖ ਅਨਿਤ੍ਯ ਹੈ, ਜਿਤਨਾ ਕਾਲ ਵਿਖ੍ਯ ਸੁਖ ਹੋਵੈ ਹੈ, ਤਬ ਬੀ ਕੋਈ ਦੁੱਖ ਅਵਸ਼੍ਯ ਰਹੈ ਹੈ. ਔ ਪਰਿਣਾਮ ਮੈਂ ਵਿਨਾਸੀ ਸੁਖ ਦੁੱਖ ਕਾ ਹੇਤੁ ਹੈ, ਔ ਵਰ੍ਤਮਾਨ ਕਾਲ ਮੈਂ ਬੀ ਨਾਸ਼ ਕੇ ਭ੍ਯ ਤੇਂ ਦੁੱਖ ਕਾ ਹੇਤੁ ਹੈ. ਇਸ ਰੀਤਿ ਸੇਂ ਵਿਖ੍ਯ ਸੁਖ ਦੁੱਖ ਸੇਂ ਗ੍ਰਸਾ ਹੁਆ ਹੈ; ਯਾਤੇਂ ਦੁੱਖ ਰੂਪ ਹੈ. ਔ ਦੁੱਖ ਕੀ ਨਿਵ੍ਰਿਤਿ ਲੌਕਿਕ ਉਪਾਯ ਤੇਂ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ. ਕਾਹੇਤੇਂ ਜੋ ਉਪਾਯ ਕਰੈ ਹੈ ਤਿਨ ਕੇ ਬੀ ਸਾਰੇ ਦੁੱਖ ਨਿਵ੍ਰਿਤਿ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ ਔ ਨਿਵ੍ਰਿਤਿ ਹੁਵੈ ਬੀ ਫੇਰਿ ਹੋਵੈ ਹੈ, ਔ ਜਿਤਨੇ ਕਾਲ ਸ਼ਰੀਰ ਹੈ, ਤਬ ਪਰ੍ਯੰਤ ਦੁੱਖ ਕੀ ਨਿਵ੍ਰਿਤਿ ਸੰਭਵੈ ਬੀ ਨਹੀਂ. ਕਾਹੇਤੇਂ, ਜੋ ਸ਼ਰੀਰ ਹੈ ਸੋ ਸਾਰੇ ਪੁੰਨ੍ਯ ਔ ਪਾਪ ਸੇਂ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਮਨੁਖ੍ਯ ਸ਼ਰੀਰ ਤੌ ਮਿਸ਼੍ਰਿਤ ਕਰ੍ਮ ਕਾ ਫਲ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ, ਔ ਦੇਵ ਸ਼ਰੀਰ ਬੀ ਮਿਸ਼੍ਰਿਤ ਕਰ੍ਮ ਕਾਹੀ ਫਲ ਹੈ. ਜੋ ਕੇਵਲ ਪੁੰਨ੍ਯ ਕਾ ਫਲ ਦੇਵ ਸ਼ਰੀਰ ਹੋਵੈ, ਤੌ ਅਪਨੇ ਸੇਂ ਅਧਿਕ ਅਨ੍ਯ ਦੇਵ ਕੀ ਵਿਭੂਤਿ ਦੇਖਿ ਕੈ ਜੋ ਦੇਵਨ ਕੂੰ ਤਾਪ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਸੋ ਨਹੀਂ ਹੁਵਾ ਚਾਹਿਏ. ਸਰ੍ਵ ਦੇਵਨ ਮੈਂ ਪ੍ਰਧਾਨ ਜੋ ਇ-

...ਨੇਕ ਦੈਤ੍ਯ ਦਾਨਵ ਕੇ ਭ੍ਯ ਜਨ੍ਯ ਦੁੱਖ ਸ਼ਾਸ੍ਤ੍ਰ-

ਮੈਂ ਕਹ੍ਯਾ ਹੈ. ਜੋ ਦੇਵ ਸ਼ਰੀਰ ਕੇਵਲ ਪੁੰਨ੍ਯ ਕਾ ਹੀ ਫਲ ਹੋਵੈ, ਤੌ ਦੇਵਨ ਕੂੰ ਦੁੱਖ ਨਹੀਂ ਹੂਆ ਚਾਹਿਏ. ਯਾਤੈਂ ਦੇਵ ਸ਼ਰੀਰ ਬੀ ਪੁੰਨ੍ਯ ਪਾਪ ਦੋਨੋਂ ਕਾ ਫਲ ਹੈ. ਔ ਜੋ ਸ਼੍ਰੁਤਿ ਮੈਂ ਕਹ੍ਯਾ ਹੈ:- "ਦੇਵਤਾ ਪਾਪ ਰਹਿਤ ਹੈਂ," ਤਾ ਕਾ ਇਹ ਅਭਿਪ੍ਰਾਯ ਹੈ:- ਕਰਮ ਕਾ ਅਧਿਕਾਰ ਕੇਵਲ ਮਨੁਖ੍ਯ ਸ਼ਰੀਰ ਮੈਂ ਹੈ, ਔਰ ਮੈਂ ਨਹੀਂ. ਯਾਤੈਂ ਦੇਵ ਸ਼ਰੀਰ ਮੈਂ ਕ੍ਰਿਯਾ ਜੋ ਸ਼ੁਭ ਅਥਵਾ ਅਸ਼ੁਭ, ਤਿਨ ਕਾ ਫਲ ਦੇਵਨ ਕੂੰ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ. ਔ ਦੇਵ ਸ਼ਰੀਰ ਸੈਂ ਪੂਰਵ ਸ਼ਰੀਰ ਮੈਂ ਕ੍ਰਿਯਾ ਜੋ ਸ਼ੁਭ ਔ ਅਸ਼ੁਭ, ਤਿਨ ਕਾ ਫਲ ਤੌ ਦੇਵ ਸ਼ਰੀਰ ਮੈਂ ਬੀ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਇਸ ਰੀਤਿ ਸੈਂ ਦੇਵ ਸ਼ਰੀਰ ਮਿਸ਼੍ਰਿਤ ਕਰਮ ਕਾ ਫਲ ਹੈ.

ਔ ਤਿਰ੍ਯਕ ਪਸ਼ੂ ਪੰਛੀ ਕਾ ਸ਼ਰੀਰ ਬੀ ਮਿਸ਼੍ਰਿਤ ਕਰਮ ਕਾ ਫਲ ਹੈ ਕਾਹੇਤੈਂ, ਜੋ ਤਿਨ ਕੂੰ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਦੁੱਖ ਹੈ, ਸੋ ਤੌ ਪਾਪ ਕਾ ਫਲ ਹੈ. ਔ ਮੈਥੁਨਾਦਿਕਨ ਕਾ ਸੁਖ ਹੈ, ਸੋ ਪੁੰਨ੍ਯ ਕਾ ਫਲ ਹੈ. ਉਦਰ ਸੈਂ ਜੋ ਗਮਨ ਕਰੈ, ਸੋ ਤਿਰ੍ਯਕ ਕਹਿਏ ਹੈਂ. ਪੰਖ ਸੈਂ ਗਮਨ ਕਰੈ, ਸੋ ਪੰਛੀ ਕਹਿਏ ਹੈ ਚਾਰ ਪਾਦ ਸੈਂ ਗਮਨ ਕਰੈ, ਸੋ ਪਸ਼ੂ ਕਹਿਏ ਹੈ. ਕਹੂੰ ਪਸ਼ੂ ਪੰਛੀ ਬੀ ਤਿਰ੍ਯਕ ਹੀ ਕਹਿਏ ਹੈ. ਇਸ ਰੀਤਿ ਸੈਂ ਸਰਵ ਸ਼ਰੀਰ ਪੁੰਨ੍ਯ ਔ ਪਾਪ ਸੈਂ ਰਚਿਤ ਹੈਂ. ਕੋਈ ਸ਼ਰੀਰ ਤੌ ਨ੍ਯੂਨ ਪਾਪ ਔ ਅਧਿਕ ਪੁੰਨ੍ਯ ਤੈਂ ਰਚਿਤ ਹੈਂ ਜੈਸੇ ਦੇਵ ਸ਼ਰੀਰ ਹੈਂ. ਅਪਨੇ ਅਪਨੇ ਜੋ ਪੁੰਨ੍ਯ ਹੈਂ, ਤਿਨ ਹੀ ਤੈਂ ਸਰਵ ਦੇਵਨ ਵਿਖੈ ਪਾਪ ਪੁੰਨ੍ਯ ਹੈ. ਯਾਤੈਂ ਨ੍ਯੂਨ ਪਾਪ ਅਧਿਕ ਪੁੰਨ੍ਯ ਤੈਂ ਰਚਿਤ ਦੇਵ ਸ਼ਰੀਰ ਕਹਿਏ ਹੈਂ. ਯਾ ਅਭਿਪ੍ਰਾਯ ਤੈਂ ਹੀ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਮੈਂ ਕੇਵਲ ਪੁੰਨ੍ਯ ਕਾ ਫਲ ਦੇਵ ਸ਼ਰੀਰ ਕਹ੍ਯਾ ਹੈ. ਯਾਤੈਂ ਵਿਰੋਧ ਨਹੀਂ. ਜੈਸੇ ਬਹੁਤ ਬ੍ਰਾਹਮਣੋਂ ਸੈਂ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਗ੍ਰਾਮ ਕਹਿਏ ਹੈ; ਤੈਸੇ ਅਧਿਕ ਪੁੰਨ੍ਯ ਕਾ ਫਲ ਹੋਨੇ ਤੈਂ ਦੇਵ ਸ਼ਰੀਰ ਕੇਵਲ ਪੁੰਨ੍ਯ ਕਾ ਫਲ ਕਹਿਏ ਹੈਂ. ਪਰੰਤੁ ਕੇਵਲ ਪੁੰਨ੍ਯ ਕਾ ਫਲ ਨਹੀਂ.

ਤਿਰ੍ਯਕ ਪਸ਼ੂ ਪੰਛੀ ਕਾ ਸ਼ਰੀਰ ਅਧਿਕ ਪਾਪ ਨ੍ਯੂਨ ਪੁੰਨ੍ਯ ਸੈਂ ਰਚਿਤ ਹੈਂ ਜੋ ਉੱਤਮ ਮਨੁਖ੍ਯ ਹੈਂ. ਤਿਨ ਕੀ ਦੇਵਨ ਕੇ ਸਮਾਨ ਰੀਤਿ ਹੈਂ ਔ ਨੀਚਨ ਕੀ ਸਰ੍ਪਾਦਿਕਨ ਕੇ ਸਮਾਨ ਹੈਂ. ਇਸ ਰੀਤਿ ਸੈਂ

ਸਰਵ ਸਰੀਰ ਪ੍ਰਲਬਧ ਪਾਪ ਰਚਿਤ ਹੈ. ਔ ਪਾਪ ਕਾ ਫਲ ਦੁਖ ਹੈ; ਜਾ ਤੈਂ ਸਰੀਰ ਰਹੈ ਤਬ ਪਰਜੰਤ ਦੁਖ ਕੀ ਨਿਵ੍ਰਿਤਿ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ. ਸੋ ਸਰੀਰ, ਧਰਮ ਔ ਅਧਰਮ ਕਾ ਫਲ ਹੈ. ਤਿਨਕੀ ਨਿਵ੍ਰਿਤਿ ਬਿਨਾ ਸਰੀਰ ਕੀ ਨਿਵ੍ਰਿਤਿ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ. ਕਾਹੇ ਤੇ. ਵਰਤਮਾਨ ਸਰੀਰ ਦੂਰਿ ਹੁਏ ਸੈਂ ਭੀ ਪ੍ਰ-ਲਬਧ ਪਾਪ ਤੈਂ ਔਰ ਸਰੀਰ ਹੋਵੈਗਾ. ਜਾਤੈਂ ਪ੍ਰਲਬਧ ਪਾਪ ਕੀ ਨਿਵ੍ਰਿਤਿ ਬਿਨਾ ਸਰੀਰ ਕੀ ਨਿਵ੍ਰਿਤਿ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ. ਸੋ ਪ੍ਰਲਬਧ ਪਾਪ ਰਾਗ ਦ੍ਵੇਖ ਕੇ ਨਾ-ਸ ਬਿਨਾ ਦੂਰਿ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ; ਕਾਹੇ ਤੈਂ ਵਰਤਮਾਨ ਪ੍ਰਲਬਧ ਪਾਪ ਕੀ ਭੋਗ ਸੈਂ ਨਿਵ੍ਰਿਤਿ ਹੁਏ ਸੈਂ ਭੀ ਰਾਗ ਦ੍ਵੇਖ ਤੈਂ ਔਰ ਪ੍ਰਲਬਧ ਪਾਪ ਹੋਵੈਂਗੇ ਜਾ ਤੈਂ ਰਾਗ ਦ੍ਵੇਖ ਕੀ ਨਿਵ੍ਰਿਤਿ ਬਿਨਾ ਪ੍ਰਲਬਧ ਪਾਪ ਦੂਰਿ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ. ਸੋ ਰਾਗ ਦੇਖ ਅਨੁਕੂਲ ਗਯਾਨ ਔ ਪ੍ਰਤਿਕੂਲ ਗਯਾਨ ਸੈਂ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਜਾ ਵਿਖੈ ਅਨੁਕੂਲ ਗਯਾਨ ਹੋਵੈ, ਤਾ ਵਿਖੈ ਰਾਗ ਹੋਵੈ ਹੈ, ਔ ਜਾ ਵਿ-ਖੈ ਪ੍ਰਤਿਕੂਲ ਗਯਾਨ ਹੋਵੈ ਤਾ ਵਿਖੈ ਦ੍ਵੇਖ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਜਾਤੈਂ ਅਨੁਕੂਲ ਗਯਾਨ ਔ ਪ੍ਰਤਿਕੂਲ ਗਯਾਨ ਕੀ ਨਿਵ੍ਰਿਤਿ ਬਿਨਾ ਰਾਗ ਦ੍ਵੇਖ ਕੀ ਨਿਵ੍ਰਿਤਿ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ. ਸੋ ਅਨੁਕੂਲ ਗਯਾਨ ਔ ਪ੍ਰਤਿਕੂਲ ਗਯਾ-ਨ ਭੇਦ ਗਯਾਨ ਸੈਂ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਕਾਹੇ ਸੈਂ ਜਾ ਵਸਤੂੰ ਕੂੰ ਅਪਨੇ ਸ੍ਵਰੂਪ ਸੈਂ-ਭਿੰਨ ਜਾਨੈ, ਤਾਕੇ ਵਿਖੈ ਅਨੁਕੂਲ ਗਯਾਨ ਅਥਵਾ ਪ੍ਰਤਿਕੂਲ ਗਯਾ-ਨ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਅਪਨੇ ਸ੍ਵਰੂਪ ਮੈਂ ਅਨੁਕੂਲ ਗਯਾਨ ਔ ਪ੍ਰਤਿਕੂਲ-ਗਯਾਨ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ ਸੁਖ ਕੇ ਸਾਧਨ ਕਾ ਨਾਮ ਅਨੁਕੂਲ ਹੈ, ਔ ਦੁ-ਖ ਕੇ ਸਾਧਨ ਕਾ ਨਾਮ ਪ੍ਰਤਿਕੂਲ ਹੈ. ਅਪਨਾ ਸ੍ਵਰੂਪ ਸੁਖ ਕਾ ਅ-ਥਵਾ ਦੁਖ ਕਾ ਸਾਧਨ ਨਹੀਂ. ਜਦਯਪਿ ਸੁਖ ਰੂਪ ਹੈ ਤਥਾਪਿ ਸੁਖ ਕਾ ਸਾਧਨ ਨਹੀਂ. ਜਾਤੈਂ ਸ੍ਵਰੂਪ ਸੈਂ ਭਿੰਨ ਜੋ ਵਸਤੁ ਜਾਨਤਾ ਹੈ, ਤਾ ਵਿਖੈ ਅਨੁਕੂਲ ਗਯਾਨ ਔ ਪ੍ਰਤਿਕੂਲ ਗਯਾਨ ਹੋਵੈ ਹੈ ਇਸ ਰੀਤਿ ਸੈਂ ਪਦਾਰਥ ਵਿਖੈ ਅਪਨੇ ਸੈਂ ਜੋ ਭੇਦ ਗਯਾਨ ਸੋ ਅਨੁਕੂਲ ਗਯਾ-ਨ ਔ ਪ੍ਰਤਿਕੂਲ ਗਯਾਨ ਕਾ ਹੇਤੁ ਹੈ. ਤਾ ਭੇਦ ਗਯਾਨ ਕੀ ਨਿਵ੍ਰਿਤਿ ਬਿਨਾ ਅਨੁਕੂਲ ਗਯਾਨ ਪ੍ਰਤਿਕੂਲ ਗਯਾਨ ਕੀ ਨਿਵ੍ਰਿਤਿ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ

ਸੋ ਭੇਦ ਗ੍ਯਾਨ ਅਵਿਦ੍ਯਾ ਜਨ੍ਯ ਹੈ ਕਾਹੇਤੈਂ, ਸੰਪੂਰਣ ਪ੍ਰਪੰਚ ਔ ਤਾਕਾ ਗ੍ਯਾਨ ਸ੍ਵਰੂਪ ਕੇ ਅਗ੍ਯਾਨ ਕਾਲ ਮੈਂ ਹੈ; ਇਹ ਸੰਪੂਰਣ ਵੇਦ ਅਰੁ ਸ਼ਾਸ੍ਤ੍ਰ ਕਾ ਢੰਢੋਰਾ ਹੈ. ਇਸ ਰੀਤਿ ਸੇਂ ਸੰਪੂਰਣ ਦੁਖ ਕਾ ਹੇਤੁ ਸ੍ਵਰੂਪ ਕਾ ਅਗ੍ਯਾਨ ਹੈ. ਸੋ ਸ੍ਵਰੂਪ ਕਾ ਅਗ੍ਯਾਨ, ਸ੍ਵਰੂਪ ਗ੍ਯਾਨ ਬਿਨਾ ਦੂਰਿ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ. ਕਾਹੇਤੈਂ ਜਾ ਵਸ੍ਤੁ ਕਾ ਅਗ੍ਯਾਨ ਹੋਵੈ ਸੋ ਤਾਕੇ ਗ੍ਯਾਨ ਸੇਂ ਦੂਰਿ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਜੈਸੇ ਰੱਜੁ ਕਾ ਅਗ੍ਯਾਨ ਰੱਜੁ ਕੇ ਗ੍ਯਾਨ ਸੇਂ ਦੂਰਿ ਹੋਵੈ ਹੈ, ਔਰ ਸੇਂ ਨਹੀਂ. ਯਾਤੈਂ ਸ੍ਵਰੂਪ ਕਾ ਗ੍ਯਾਨ ਹੀ ਅਗ੍ਯਾਨ ਕੀ ਨਿਵ੍ਰਿਤਿ ਦੁਆਰਾ ਦੁਖ ਕੀ ਨਿਵ੍ਰਿਤਿ ਕਾ ਹੇਤੁ ਹੈ. ਔ ਸ੍ਵਰੂਪ ਗ੍ਯਾਨ ਸੈਂ ਬ੍ਰਹਮ ਕੀ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਸੋ ਬ੍ਰਹਮ ਨਿਤ੍ਯ ਹੈ. ਔ ਆਨੰਦ ਸ੍ਵਰੂਪ ਹੈ. ਦੁਖ ਸੰਬੰਧ ਸੇਂ ਰਹਿਤ ਹੈ. ਯਾਤੈਂ ਸ੍ਵਰੂਪ ਗ੍ਯਾਨ ਸੇਂ ਨਿਤ੍ਯ ਔ ਦੁਖ ਕੇ ਸੰਬੰਧ ਸੇਂ ਰਹਿਤ, ਜੋ ਬ੍ਰਹਮ ਸ੍ਵਰੂਪ ਆਨੰਦ, ਤਾਕੀ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਬੀ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਇਸ ਰੀਤਿ ਸੇਂ ਦੁਖ ਕੀ ਨਿਵ੍ਰਿਤਿ ਔ ਪਰਮਾਨੰਦ ਕੀ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਕਾ ਹੇਤੁ ਸ੍ਵਰੂਪ ਗ੍ਯਾਨ ਹੈ. ਯਾਤੈਂ ਸ੍ਵਰੂਪ ਜਾਨਨੇ ਕੂੰ ਜੋਗ੍ਯ ਹੈ. ਐਸਾ ਜਾਕੇ ਵਿਵੇਕ ਹੋਵੈ, ਸੋ ਜਿਗ੍ਯਾਸੁ ਕਹਿਏ ਹੈ. ਸ੍ਥੂਲ ਸੂਛਮ ਕਾਰਣ ਸ਼ਰੀਰ ਤੈਂ ਭਿੰਨ ਜੋ ਅਪਨਾ ਸ੍ਵਰੂਪ ਤਾਕਾ ਬ੍ਰਹਮ ਰੂਪ ਕਰਿਕੇ ਅਪਰੋਛ ਗ੍ਯਾਨ ਜਾਕੂੰ ਹੋਵੈ; ਸੋ ਮੁਕ੍ਤ ਕਹਿਏ ਹੈ.

ਇਸ ਰੀਤਿ ਸੇਂ ਚਾਰਿ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੇ ਪੁਰਖ ਹੈਂ. ਤਿਨ ਵਿਖੈ ਪਾਮਰ ਔ ਵਿਖਈ ਕੂੰ ਤੌ ਜਦ੍ਯਪਿ ਵਿਖਯ ਸੁਖ ਮੇਂ ਹੀ ਅਲੰਬੁਧਿ ਹੈ, ਔ ਕਿਸੀ ਵਿਖਈ ਕੂੰ ਪਰਮ ਸੁਖ ਕੀ ਇੱਛਾ ਬੀ ਹੋਵੈ. ਤਬ ਬੀ ਤਾਕੇ ਜੋ ਉਪਾਯ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਤਿਨ ਮੇਂ ਉਪਾਯ ਬੁਧਿ ਕਰਿਕੇ ਪ੍ਰਵ੍ਰਿਤਿ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਕਾਹੇਤੈਂ, ਉਪਾਯ ਕਾ ਗ੍ਯਾਨ ਸਤਸੰਗ ਔ ਸੱਛਾਸ੍ਤ੍ਰ ਕੇ ਸ਼੍ਰਵਣਤੈਂ ਹੋਵੈ ਹੈ; ਸੋ ਤਾਕੇ ਹੈ ਨਹੀਂ. ਯਾਤੈਂ ਪਾਮਰ ਔ ਵਿਖਈ ਕੀ ਸੁਖ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਕੇ ਨਿਮਿਤ ਗ੍ਰੰਥ ਮੇਂ ਪ੍ਰਵ੍ਰਿਤਿ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ.. ਦੁਖ ਕੀ ਨਿਵ੍ਰਿਤਿ ਕੇ ਨਿਮਿਤ ਬੀ ਦੋਨੋਂ ਅਨ੍ਯ ਉਪਾਯਨ ਮੇਂ ਪ੍ਰਵ੍ਰਿਤਿ ਹੋਵੈ ਹੈ, ਤਾਕੇ ਨਿਮਿਤ ਬੀ ਗ੍ਰੰਥ ਮੇਂ ਪ੍ਰਵ੍ਰਿਤਿ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ ਯਾਤੈਂ ਵਿਖਈ ਔ-

ਪਾਮਰ ਕੀ ਗ੍ਰੰਥ ਮੈਂ ਪ੍ਰਵ੍ਰਿਤਿ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ. ਔ ਮੁਕ੍ਤ ਕੀ ਪ੍ਰਵ੍ਰਿਤਿ ਬੀ ਹੋ-ਵੈ ਨਹੀਂ. ਕਾਹੇਤੈਂ ਗਜ਼ਾਨਵਾਨ ਮੁਕ੍ਤ ਕਹਿਏ ਹੈ. ਸੋ ਗਜਾਨੀ ਕ੍ਰਿਤ ਕ੍ਰਿ-ਤਜ ਹੈ. ਤਾਕੂੰ ਕੁਛ ਕਰਤਵ੍ਯ ਨਹੀਂ ਇਹ ਵਾਰ੍ਤਾ ਆਗੇ ਪ੍ਰਤਿਪਾਦ ਨ ਕਰੈਂਗੇ. ਔ ਲੀਲਾ ਕਰਿਕੇ ਮੁਕ੍ਤ ਪ੍ਰਵ੍ਰਿਤ ਹੋਵੈ ਤੌ ਬੀ ਮੁਕ੍ਤ ਕੂੰ ਗ੍ਰੰਥ ਮੈਂ ਪ੍ਰਵ੍ਰਿਤਿ ਮੈਂ ਕੋਈ ਪ੍ਰਯੋਜਨ ਸਿਧ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ. ਯਾਤੈਂ ਮੁਕ੍ਤ ਕੇ ਨਿਮਿ-ਤ ਬੀ ਗ੍ਰੰਥ ਨਹੀਂ. ਤਥਾਪਿ ਜਿਗਜਾਸੁ ਜੋ ਪੁਰੁਖ ਹੈਂ, ਤਾਕੂੰ ਵਿਖ-ਯ ਸੁਖ ਮੈਂ ਅਲੰਬੁਧਿ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ. ਕਿੰਤੂ ਪਰਮ ਸੁਖ ਕੀ ਤਾਕੂੰ ਇੱਛਾ ਹੈ ਔ ਦੁਖ ਕੀ ਅਤ੍ਯੰਤ ਕਰਿਕੇ ਨਿਵ੍ਰਿਤਿ ਕੀ ਇੱਛਾ ਹੈ, ਸੋ ਪਰਮ ਸੁਖ ਕੀ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਔ ਦੁਖ ਕੀ ਅਤ੍ਯੰਤ ਨਿਵ੍ਰਿਤਿ, ਗਜਾਨ ਸੈਂ ਬਿ-ਨਾ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ. ਐਸਾ ਜਾਕੂੰ ਸਤਸੰਗ ਮੈਂ ਵਿਵੇਕ ਹੈ; ਤਾਕੀ ਗ੍ਰੰਥ ਮੈਂ ਪ੍ਰਵ੍ਰਿਤਿ ਬਨੈ ਹੈ. ਇਸ ਰੀਤਿ ਸੈਂ ਮੋਛ ਕੀ ਇੱਛਾਵਾਨ ਅਧਿ-ਕਾਰੀ ਬਨੈ ਹੈਂ.

ਦੋਹਾ.

ਸਾੱਛੀ ਬ੍ਰਹਮ ਸ੍ਵਰੂਪ ਇਕ, ਨਹੀਂ ਭੇਦ ਕੋ ਗੰਧ;
ਰਾਗ ਦ੍ਵੇਖ ਮਤਿ ਕੇ ਧਰਮ, ਤਾਮੈਂ ਮਾਨਤ ਅੰਧ. ੧੨

ਟੀਕਾ:– ਪੂਰਵ ਕਹਜਾ ਜੋ "ਜੀਵ ਰਾਗਾਦਿਕ ਕਲੇਸ਼ ਸ-ਹਿਤ ਹੈ; ਔ ਬ੍ਰਹਮ ਕਲੇਸ ਰਹਿਤ ਹੈ. ਯਾਤੈਂ ਜੀਵ ਬ੍ਰਹਮ ਕੀ ਏਕ-ਤਾ ਗ੍ਰੰਥ ਕਾ ਵਿਖਯ ਬਨੈ ਨਹੀਂ." ਇਹ ਵਾਰਤਾ ਯਦ੍ਯਪਿ ਸਤ੍ਯ ਹੈ, ਤਥਾਪਿ ਰਾਗ ਦ੍ਵੇਖ ਰਹਿਤ ਜੋ ਸਾੱਛੀ ਹੈ, ਤਾਕੀ ਬ੍ਰਹਮ ਸੈਂ ਏਕ-ਤਾ ਬਨੈ ਹੈ. ਔਰ ਜੋ ਪੂਰਵ ਕਹਜਾ "ਕਰਤਾ ਭੋਗਤਾ ਸੈਂ ਭਿੰਨ ਸਾੱ-ਛੀ ਬੰਧਜਾ ਪੁਤ੍ਰ ਕੇ ਸਮਾਨ ਅਸਤ ਹੈ." ਸੋ ਬਨੈ ਨਹੀਂ. ਕਾਹੇਤੈਂ, ਕਰਤਾ ਭੋਗਤਾ ਜੋ ਸੰਸਾਰੀ, ਤਾਕੇ ਵਿਸੇਖ ਭਾਗ ਕਾ ਨਾਮ ਸਾੱਛੀ ਹੈ. ਜੋ ਸਾੱਛੀ ਕਾ ਨਿਖੇਧ ਕਰੈਂ, ਤੌ ਸੰਸਾਰੀ ਕੇ ਵਿਸੇਖ ਭਾਗ ਕਾ ਨਿ-ਖੇਧ ਹੋਨੈ ਤੈਂ, ਕਰਤਾ ਭੋਗਤਾ ਜੋ ਸੰਸਾਰੀ ਤਾਕਾ ਹੀ ਨਿਖੇਧ ਹੋਵੈਗਾ

ਏਕਹੀ ਚੇਤਨ ਕੇ ਵਿਖੈ ਸਾੱਛੀ ਭਾਵ ਕੀ ਅੰਤਸ੍ਕਰਣ ਉਪਾਧਿ ਹੈ. ਔ ਕਰਤਾਭੋਗਤਾਪਨੇ ਕਾ ਵਿਸ਼ੇਖਣ ਹੈ. ਵਿਸ਼ੇਖਣ ਸਹਿਤ ਵਿਸ਼ਿਸ਼੍ਟ ਕਹਿਏ ਹੈ. ਉਪਾਧਿ ਵਾਲਾ ਉਪਹਿਤ ਕਹਿਏ ਹੈ. ਜੋ ਵਸਤੁ ਜਿਤਨੇ ਦੇਸ਼ ਮੇਂ ਆਪ ਹੋਵੈ, ਉਸ ਦੇਸ਼ ਮੈਂ ਸ੍ਥਿਤ ਵਸ੍ਤੁ ਕੂੰ ਜਨਾਵੈ, ਔ ਆਪ ਪ੍ਰਿਥਕ ਰਹੈ ਸੋ ਉਪਾਧਿ ਕਹਿਏ ਹੈ. ਜੈਸੇ ਨੈਯਾਇਕ ਮਤ ਮੈਂ ਕਰ੍ਣਗੋਲਕ ਵ੍ਰਿਤਿ ਆਕਾਸ਼ ਸ਼੍ਰੋਤ੍ਰ ਕਹਿਏ ਹੈ. ਸੋ ਕਰ੍ਣਗੋਲਕ ਸ਼੍ਰੋਤ੍ਰ ਕੀ ਉਪਾਧਿ ਹੈ. ਕਾਹੇਤੈਂ ਸੋ ਕਰਣ ਗੋਲਕ ਜਿਤਨੇ ਦੇਸ਼ ਮੈਂ ਆਪ ਹੈ; ਉਤਨੇ ਦੇਸ ਮੈਂ ਸ੍ਥਿਤ ਆਕਾਸ਼ ਕੂੰ ਸ਼੍ਰੋਤ੍ਰ ਰੂਪ ਕਰਿਕੇ ਜਨਾਵੈ ਹੈ; ਔ ਆਪ ਪ੍ਰਿਥਕ ਰਹੈ ਹੈ. ਯਾਤੈਂ ਕਰ੍ਣ ਗੋਲਕ ਸ਼੍ਰੋਤ੍ਰ ਕੀ ਉਪਾਧਿ ਹੈ. ਤੈਸੇ ਅੰਤਸਕਰਣ ਬੀ ਜਿਤਨੇ ਦੇਸ਼ ਮੈਂ ਆਪ ਹੈਂ. ਉਤਨੇ ਦੇਸ਼ ਮੈਂ ਸ੍ਥਿਤ ਚੇਤਨ ਕੂੰ ਸਾੱਛੀ ਸੰਗਯਾ ਕਰਿਕੇ ਜਨਾਵੈ ਹੈ; ਆਪ ਪ੍ਰਿਥਕ ਰਹੈ ਹੈ. ਯਾਤੈਂ ਅੰਤਸਕਰਣ ਸਾਛੀ ਕੀ ਉਪਾਧਿ ਹੈ. ਯਾਤੈਂ ਇਹ ਅਰ੍ਥ ਸਿੱਧ ਹੂਆ:- ਅੰਤਸਕਰਣ ਵਿਖੈ ਵ੍ਰਿਤਿ ਸੈ ਚੇਤਨ ਮਾਤ੍ਰ ਸੋ ਸਾੱਛੀ ਕਹਿਏ ਹੈ.

ਅਪਨੇ ਸਹਿਤ ਵਸਤੁ ਕੂੰ ਜੋ ਜਨਾਵੈ, ਸੋ ਵਿਸ਼ੇਖਣ ਕਹਿਏ ਹੈ ਜੈਸੇ "ਕੁੰਡਲ ਵਾਲਾ ਪੁਰੁਖ ਆਯਾ ਹੈ" ਯਾ ਸ੍ਥਾਨ ਮੈਂ ਪੁਰੁਖ ਕਾ ਕੁੰਡਲ ਵਿਸ਼ੇਖਣ ਹੈ. ਕਾਹੇ ਤੈਂ. ਅਪਨੇ ਸਹਿਤ ਪੁਰੁਖ ਕਾ ਆਗਮਨ ਕੁੰਡਲ ਜਨਾਵੈ ਹੈ. ਯਾਤੈਂ ਵਿਸ਼ੇਖਣ ਹੈ. "ਨੀਲ ਰੂਪ ਵਾਨ ਘਟ ਕੂੰ ਮੈਂ ਦੇਖੂੰ ਹੂੰ." ਯਾ ਸ੍ਥਾਨ ਮੈਂ ਬੀ ਨੀਲ ਰੂਪ ਘਟ ਕਾ ਵਿਸ਼ੇਖਣ ਹੈ. ਤੈਸੇ ਅੰਤਸਕਰਣ ਬੀ ਕਰਤਾ ਭੋਗਤਾ ਜੋ ਜੀਵ ਚੇਤਨ, ਤਾਕਾ ਵਿਸ਼ੇਖਣ ਹੈ. ਕਾਹੇਤੈਂ, ਅੰਤਸਕਰਣ ਸਹਿਤ ਚੇਤਨ ਕੂੰ ਕਰਤਾ ਭੋਗਤਾ ਰੂਪ ਕਰਿਕੇ ਅੰਤਸਕਰਣ ਜਨਾਵੈ ਹੈ. ਯਾਤੈਂ ਸੰਸਾਰੀ ਕਾ ਅੰਤਸਕਰਣ ਵਿਸ਼ੇਖਣ ਹੈ. ਯਾਤੈਂ ਇਹ ਸਿੱਧ ਹੂਆ:- ਅੰਤਸਕਰਣ ਵਿਖੈ ਵ੍ਰਿਤਿ ਚੇਤਨ ਔ ਅੰਤਸ੍ਕਰਣ, ਸੰਸਾਰੀ ਕਹਿਏ ਹੈ. ਯਾ ਅਰ੍ਥ ਕੂੰ ਵਿਸਤਾਰ ਸੈਂ ਆਗੇ ਕਹੈਂਗੇ.

ਰਾਗ ਦ੍ਵੇਖਾਦਿਕ ਕਲੇਸ਼ ਸੰਸਾਰੀ ਵਿਖੈ ਹੈਂ, ਔ ਸਾੱਛੀ ਵਿਖੈ

ਨਹੀਂ. ਸੰਸਾਰੀ ਕਾ ਬੀ ਜੋ ਵਿਸ਼ੇਖਣ ਅੰਤਸਕਰਣ ਹੈ, ਤਾਕੇ ਵਿਖੈ ਹੈ. ਔ ਵਿਸ਼ੇਖ੍ਯ ਜੋ ਚੇਤਨ੍ਯ, ਤਾਕੇ ਵਿਖੈ ਨਹੀਂ ਕਾਹੇਤੇਂ. ਸੰਸਾਰੀ ਵਿਖੈ ਵਿਸ਼ੇਖ੍ਯ ਜੋ ਚੇਤਨ੍ਯ ਭਾਗ, ਤਾਕਾ ਸਾਖ੍ਯੀ ਸੇਂ ਭੇਦ ਨਹੀਂ. ਕਾਹੇਤੇਂ ਏਕਹੀ ਚੇਤਨ੍ਯ ਅੰਤਸਕਰਣ ਸਹਿਤ ਸੰਸਾਰੀ ਹੈ; ਔ ਅੰਤਸ੍ਕਰਣ ਭਾਗ ਤ੍ਯਾਗਿ ਕੈ ਸਾਖ੍ਯੀ ਕਹਿਏ ਹੈ, ਯਾਤੇਂ ਸਾਖ੍ਯੀ ਕਾ ਔ ਸੰਸਾਰੀ ਕੇ ਵਿਸ਼ੇਖ੍ਯ ਭਾਗ ਕਾ ਭੇਦ ਨਹੀਂ. ਜੋ ਵਿਸ਼ੇਖ੍ਯ ਭਾਗ ਮੈਂ ਕਲੇਸ਼ ਅੰਗੀਕਾਰ ਕਰੈਂ, ਤਬ ਸਾਖ੍ਯੀ ਮੈਂ ਬੀ ਅੰਗੀਕਾਰ ਕਰਨੇ ਹੋਵੈਂਗੇ. ਔ "ਸਾਖ੍ਯੀ ਸਰ੍ਵ ਕਲੇਸ਼ ਰਹਿਤ ਹੈ; ਇਹ ਵੇਦ ਕਾ ਸਿੱਧਾਂਤ ਹੈ. ਯਾਤੇਂ ਸੰਸਾਰੀ ਕੇ ਵਿਸ਼ੇਖ੍ਯ ਭਾਗ ਮੈਂ ਕਲੇਸ਼ ਨਹੀਂ. ਕਿੰਤੁ ਵਿਸ਼ੇਖਣ ਮਾਤ੍ਰ ਅੰਤਸਕਰਣ ਮੈਂ ਹੈਂ. ਇਸ ਅਭਿਪ੍ਰਾਯ ਤੇਂ ਦੋਹੇ ਕੇ ਤ੍ਰਿਤੀਯ ਪਾਦ ਮੈਂ ਰਾਗ ਦ੍ਵੇਖ ਬੁੱਧਿ ਕੇ ਧਰਮ ਕਹੇ; ਔ ਜੀਵ ਕੇ ਨਹੀਂ ਕਹੇ. ਇਸ ਰੀਤਿ ਸੇਂ ਅੰਤਸਕਰਣ ਵਿਸ਼ਿਸ਼ਟ ਕੀ ਬ੍ਰਹਮ ਤੇਂ ਏਕਤਾ ਨਹੀਂ ਬੀ ਬਨੇ, ਪਰੰਤੁ ਅੰਤਸਕਰਣ ਉਪਹਿਤ ਜੋ ਸਾਖ੍ਯੀ ਤਾ ਕੀ ਬ੍ਰਹਮ ਸੇਂ ਏਕਤਾ ਬਨੇ ਹੈਂ.

ਔਰ ਜੋ ਪੂਰਵ ਕਹ੍ਯਾ: "ਸਾਖ੍ਯੀ ਨਾਨਾ ਹੈਂ, ਔ ਬ੍ਰਹਮ ਏਕ ਹੈ, ਯਾਤੇਂ ਨਾਨਾ ਸਾਖ੍ਯੀ ਕੀ ਏਕ ਬ੍ਰਹਮ ਸੇਂ ਏਕਤਾ ਬਨੇ ਨਹੀਂ; ਔ ਜੋ ਵ੍ਯਾਪਕ-ਏਕ ਬ੍ਰਹਮ ਤੇਂ ਸਾਖ੍ਯੀ ਕਾ ਅਭੇਦ ਅੰਗੀਕਾਰ ਕਰੋਗੇ; ਤੌ ਸਾਖ੍ਯੀ ਬੀ ਸਰ੍ਵ ਸ਼ਰੀਰ ਮੈਂ ਵ੍ਯਾਪਕ ਏਕ ਹੀ ਹੋਵੈਗਾ ਯਾਤੇ ਸਰ੍ਵ ਸ਼ਰੀਰ ਕੇ ਸੁਖ ਦੁਖ ਭਾਨ ਹੁਏ ਚਾਹਿਏ." ਸੋ ਸ਼ੰਕਾ ਬਨੈ ਨਹੀਂ, ਕਾਹੇਤੇਂ, ਯਦ੍ਯਪਿ ਈਸ਼੍ਵਰ ਸਾਖ੍ਯੀ ਏਕ ਹੈ, ਔ ਜੀਵ ਸਾਖ੍ਯੀ ਨਾਨਾ ਹੈਂ, ਔ ਪਰਿਛਿੰਨ ਹੈਂ, ਤੌ ਬੀ ਵ੍ਯਾਪਕ ਬ੍ਰਹਮ ਸੇਂ ਭਿੰਨ ਨਹੀਂ. ਜੈਸੇ ਘਟਾਕਾਸ਼ ਨਾਨਾ ਹੈਂ, ਔ ਪਰਿਛਿੰਨ ਹੈਂ, ਤੌ ਬੀ ਮਹਾਕਾਸ਼ ਸੇਂ ਭਿੰਨ ਨਹੀਂ; ਕਿੰਤੁ ਮਹਾਕਾਸ਼ ਰੂਪ ਹੀ ਘਟਾਕਾਸ਼ ਹੈਂ. ਤੈਸੇ ਨਾਨਾ ਜੋ ਪਰਿਛਿੰਨ ਸਾਖ੍ਯੀ, ਸੋ ਬੀ ਬ੍ਰਹਮ ਰੂਪ ਹੀ ਹੈਂ.

ਔਰ ਜੋ ਪੂਰਵ ਕਹ੍ਯਾ; "ਸੁਖ ਦੁਖ ਅੰਤਸਕਰਣ ਕੀ ਵ੍ਰਿਤਿ ਕੇ ਬਿਨਾ [illegible] ਹੀਂ." ਸੋ ਅਸੰਗਤ ਹੈ. ਕਾਹੇਤੇਂ, ਯਦ੍ਯਪਿ ਸੁਖ ਦੁਖ-

ਸਾੱਖੀ ਭਾਸਜ ਹੈਂ, ਸੋ ਸਾੱਖੀ ਨਾਨਾ ਹੈਂ; ਤਥਾਪਿ ਜਬ ਅੰਤਹਕਰਣ ਕਾ ਪਰਿਣਾਮ ਸੁਖਰੂਪ ਵਾ ਦੁੱਖਰੂਪ ਹੋਵੈ ਹੈ, ਤਾਂਹੀ ਸਮਸਤ ਅੰਤਹਕਰਣ ਕੀ ਗਜਾਨਰੂਪ ਵ੍ਰਿਤਿ ਸੁਖਦੁੱਖਕੂੰ ਵਿਖਯ ਕਰਨੈ ਵਾਲੀ ਹੋਵੈ ਹੈਂ. ਤਾ ਵ੍ਰਿਤਿ ਮੈਂ ਆਰੂੜ੍ਹ ਸਾੱਖੀ ਤਿਨਕੂੰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ੈ ਹੈ ਇਸ ਰੀਤਿ ਸੈਂ ਗ੍ਰੰਥਕਾਰੋਂ ਨੈ ਸੁਖਦੁੱਖ ਸਾੱਖੀ ਕੇ ਵਿਖਯ ਕਹੇ ਹੈਂ. ਵ੍ਰਿਤਿ ਬਿਨਾ ਕੇਵਲ ਸਾੱਖੀ ਕੇ ਵਿਖਯ ਨਹੀਂ. ਯਾ ਸ੍ਥਾਨ ਮੈਂ ਇਹ ਰਹਸਜ ਹੈ:- ਆਕਾਸ਼ ਮੈਂ ਘਟਾਕਾਸ਼ ਨਾਮ ਔ ਜਲ ਕਾ ਆਨਯਨ ਰੂਪ ਜੋ ਕਾਰਯ ਪ੍ਰਤੀਤਿ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਸੋ ਘਟ ਰੂਪ ਉਪਾਧਿ ਕੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਸੈਂ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੋਵੈ ਹੈ; ਘਟ ਰੂਪ ਉਪਾਧਿ ਕੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਬਿਨਾ ਘਟਾਕਾਸ਼ ਨਾਮ ਔ ਜਲ ਕਾ ਆਨਯਨਰੂਪ ਕਾਰਯ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ; ਕਿੰਤੁ ਆਕਾਸਮਾਤ੍ਰ ਹੀ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੋਵੈ. ਯਾਤੈਂ ਘਟਾਕਾਸ਼ ਮਹਾਕਾਸ਼ ਰੂਪ ਹੈ. ਤੈਸੇ ਚੇਤਨ ਵਿਖੈ ਸਾੱਖੀ ਨਾਮ, ਔ ਪਰਭਾਸਹਿਤ ਅੰਤਹਕਰਣ ਕਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਰੂਪ ਕਾਰਯ, ਅੰਤਹਕਰਣ ਰੂਪ ਉਪਾਧਿ ਕੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਸੈਂ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਔ ਅੰਤਹਕਰਣ ਰੂਪ ਉਪਾਧਿ ਕੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਬਿਨਾ ਸਾੱਖੀ ਨਾਮ ਔ ਪਰਭਾਸਹਿਤ ਅੰਤਹਕਰਣ ਕਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਰੂਪ ਕਾਰਯ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ. ਕਿੰਤੁ ਚੈਤਨਜ ਮਾਤ੍ਰ ਬ੍ਰਹਮ ਹੀ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੋਵੈ; ਯਾਤੈਂ ਸਾੱਖੀ ਬ੍ਰਹਮ ਰੂਪ ਹੈ. ਯਹ ਅਭਿਪ੍ਰਾਯ ਤੈਂ ਦੋਹੇ ਕੇ ਪ੍ਰਥਮ ਪਾਦ ਮੈਂ ਸਾੱਖੀ ਏਕਵਚਨ. ਕਾਹੇ ਤੈਂ ਉਪਾਧਿ ਕੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਬਿਨਾ ਸਾੱਖੀ ਮੈਂ ਨਾਨਾਪਨਾ ਔ ਪਰਿੱਛਿੰਨ ਭਾਵ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ. ਸੋ ਸਾੱਖੀ ਜੀਵ ਪਦ ਕਾ ਲਖ੍ਯ ਹੈ. ਇਹ ਵਾਰਤਾ ਆਗੇ ਕਹੈਂਗੇ. ਇਸ ਰੀਤਿ ਸੈਂ ਜੀਵ ਬ੍ਰਹਮ ਕੀ ਏਕਤਾ ਗ੍ਰੰਥ ਕਾ ਵਿਖਯ ਬਨੈ ਹੈ. ੧੨

ਅਥ ਕਾਰਜਾਧਜਾਸ ਨਿਰੂਪਣ.

ਕਵਿੱਤ.

ਸਜਾਤੀਯ ਗਜਾਨ ਸੰਸਕਾਰ ਤੈਂ ਅਧਜਾਸ ਹੋਤ,

ਸਤ੍ਯ ਗ੍ਯਾਨ ਜਨ੍ਯ ਸੰਸਕਾਰ ਕੋ ਨ ਨੇਮ ਹੈ;
ਦੋਖ ਕੇਨ ਹੇਤੁਤਾ ਅਧ੍ਯਾਸ ਵਿਖੈ ਦੇਖਿਯਤ,
ਪਟ ਵਿਖੈ ਹੇਤੁ ਜੈਸੇ ਤੁਰੀ ਤੰਤੁ ਵੇਮ ਹੈ ;
ਆਤਮਾ ਵਿਜਾਤੀ ਸੰਖ ਪੀਤ ਸੀਤਾ ਕਟੁ ਰੂਪੈ,
ਸੀਪ ਮੈਂ ਵਿਰਾਗੀ ਰੂਪ ਦੇਖੈ ਬਿਨ ਪ੍ਰੇਮ ਹੈ ;
ਨਭ ਨੀਲ ਰੂਪਵਾਨ ਭਾਸਤ ਕਟਾਹ ਤੈਯੂ ,
ਜਿਨ ਕੇ ਨ ਕੋਊ ਪਿੱਤ ਪ੍ਰਭ੍ਰਿਤਿ ਅਛੇਮ ਹੈ ;

ਟੀਕਾ:-ਪੂਰਵ ਕਹ੍ਯਾ ਜੋ "ਬੰਧ ਸਤ੍ਯ ਹੈ, ਤਾਕੀ ਗ੍ਯਾਨ ਸੇਂ ਨਿਵ੍ਰਿਤਿ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ." ਔ ਮਿਥ੍ਯਾ ਵਸਤੁ ਕੀ ਗ੍ਯਾਨ ਸੇਂ ਨਿਵ੍ਰਿਤਿ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਆਤਮਾ ਮੈਂ ਮਿਥ੍ਯਾ ਬੰਧ ਕੀ ਸਾਮਗ੍ਰੀ ਹੈ ਨਹੀਂ; ਯਾਤੇਂ ਬੰਧ ਸਤ੍ਯ ਹੈ. ਤਾਕੀ ਗ੍ਯਾਨ ਸੇਂ ਨਿਵ੍ਰਿਤਿ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ" ਸੋ ਵਾਰਤਾ ਬਨੈ ਨਹੀਂ. ਕਾਹੇਤੇਂ ਬੰਧ ਮਿਥ੍ਯਾ ਹੈ, ਤਾਕੀ ਗ੍ਯਾਨ ਸੇਂ ਨਿਵ੍ਰਿਤਿ ਬਨੈ ਹੈ.

ਔ ਪੂਰਵ ਕਹ੍ਯਾ ਜੋ "ਸਤ੍ਯ ਵਸ੍ਤੁ ਕਾ ਗ੍ਯਾਨ ਸੰਸਕਾਰ ਦ੍ਵਾਰਾ ਅਧ੍ਯਾਸ ਕਾ ਹੇਤੁ ਹੈ. ਜੈਸੇ ਸਤ੍ਯ ਸਰ੍ਪ ਕਾ ਗ੍ਯਾਨ ਸੰਸਕਾਰ ਦ੍ਵਾਰਾ ਸਰ੍ਪ ਅਧ੍ਯਾਸ ਕਾ ਹੇਤੁ ਹੈ; ਤੈਸੇ ਸਤ੍ਯ ਬੰਧ ਹੋਵੈ ਤੌ ਸਤ੍ਯ ਬੰਧ ਕਾ ਗ੍ਯਾਨ ਹੋਵੈ. ਸੋ ਸਿੱਧਾਂਤ ਮੈਂ ਅਨਾਤਮ ਵਸ੍ਤੁ ਕੋਈ ਸਤ੍ਯ ਹੈ ਨਹੀਂ. ਯਾਤੇਂ ਸਤ੍ਯ ਵਸ੍ਤੁ ਕਾ ਗ੍ਯਾਨ, ਜੋ ਸੰਸਕਾਰ ਦ੍ਵਾਰਾ ਅਧ੍ਯਾਸ ਕੀ ਸਾਮਗ੍ਰੀ, ਤਾਕਾ ਅਭਾਵ ਹੋਨੇ ਤੇਂ ਬੰਧ ਅਧ੍ਯਾਸ ਨਹੀਂ. ਕਿੰਤੁ ਸਤ੍ਯ ਹੈ" ਸੋ ਸ਼ੰਕਾ ਬਨੈ ਨਹੀਂ. ਕਾਹੇਤੇਂ, ਅਧ੍ਯਾਸ ਵਿਖੈ ਸੰਸਕਾਰ ਦ੍ਵਾਰਾ ਸਤ੍ਯ ਵਸ੍ਤੁ ਕਾ ਗ੍ਯਾਨ ਹੇਤੁ ਨਹੀਂ. ਕਿੰਤੁ ਵਸ੍ਤੁ ਕਾ ਗ੍ਯਾਨ ਹੇਤੁ ਹੈ ਸੋ ਵਸ੍ਤੁ ਸਤ੍ਯ ਹੋਵੈ ਅਥਵਾ ਮਿਥ੍ਯਾ ਹੋਵੈ. ਜੋ ਸਤ੍ਯ ਵਸ੍ਤੁ ਕਾ ਗ੍ਯਾਨ ਹੀ ਅਧ੍ਯਾਸ ਵਿਖੈ ਹੇਤੁ ਹੋਵੈ, ਤੌ ਜਾ ਪੁਰੁਖ ਨੇ ਸਤ੍ਯ ਛੁਹਾਰੇ ਕਾ ਵ੍ਰਿਛ ਨਹੀਂ ਦੇਖ੍ਯਾ ਹੋਵੈ, ਔ ਬਾਜੀਗਰ ਕਾ ਬਨਾਯਾ ਮਿਥ੍ਯਾ ਛੁਹਾਰੇ ਕਾ ਵ੍ਰਿਛ ਬਹੁਤ ਬਾਰ ਦੇਖ੍ਯਾ ਹੋਵੈ; ਔ ਬਾਜੀਗਰ ਸੇਂ ਐਸਾ ਸੁਨ੍ਯਾ ਹੋਵੈ

ਜੋ "ਇਹ ਛੁਹਾਰੇ ਕਾ ਬ੍ਰਿਛ ਹੈ." ਔ ਖਜੂਰ ਕਾ ਬ੍ਰਿਛ ਕਰ ਦੇਖਣਾ ਸੁਣਾ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ, ਤਾਕੂੰ ਖਜੂਰ ਕਾ ਬ੍ਰਿਛ ਦੇਖਿਕੈ ਛੁਹਾਰੇ ਕਾ ਅਧ੍ਯਾਸ ਹੋਵੈ ਹੈ; ਸੋ ਨਹੀਂ ਹੂਆ ਚਾਹਿਏ. ਕਾਹੇਤੈਂ ਸਤ੍ਯ ਛੁਹਾਰੇ ਕਾ ਤਾਕੂੰ ਗ੍ਯਾਨ ਹੈ ਨਹੀਂ. ਔ ਹਮਾਰੀ ਰੀਤਿ ਸੋਂ ਤੋ ਬਾਜੀਗਰ ਕਾ ਦੇਖਣਾ ਜੋ ਮਿਥ੍ਯਾ ਛੁਹਾਰਾ ਤਾਕਾ ਗ੍ਯਾਨ ਹੈ. ਯਾਤੈਂ ਅਧ੍ਯਾਸ ਬਨੈ ਹੈ. ਯਾਤੈਂ ਸਜਾਤੀਯ ਵਸਤੁ ਕੇ ਗ੍ਯਾਨ ਜਨ੍ਯ ਸੰਸਕਾਰ ਹੀ ਅਧ੍ਯਾਸ ਕੇ ਹੇਤੁ ਹੈਂ. ਸੋ ਸੰਸਕਾਰ ਕਾ ਜਨਕ ਗ੍ਯਾਨ, ਔ ਤਾਕਾ ਵਿਖਯ ਮਿਥ੍ਯਾ ਹੋਵੈ, ਅਥਵਾ ਸਤ੍ਯ ਹੋਵੈ. ਸੰਸਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਗ੍ਯਾਨ ਹੇਤੁ ਹੈ. ਔ "ਗ੍ਯਾਨ ਜਨ੍ਯ ਸੰਸਕਾਰ ਹੇਤੁ ਹੈ." ਯਾ ਕਹਨੇ ਮੈਂ ਅਰਥ ਕਾ ਭੇਦ ਨਹੀਂ, ਏਕ ਹੀ ਅਰਥ ਹੈ. ਕਾਹੇਤੈਂ ਸੰਸਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਗ੍ਯਾਨ ਹੇਤੁ ਹੈ. ਯਾ ਕਾ ਅਰਥ ਇਹ ਹੈ:- ਗ੍ਯਾਨ ਸੰਸਕਾਰ ਕਾ ਹੇਤੁ ਹੈ ਔ ਸੰਸਕਾਰ ਅਧ੍ਯਾਸ ਕਾ ਹੇਤੁ ਹੈ. ਯਾਤੈਂ ਸੰਸਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਗ੍ਯਾਨ ਕੂੰ ਹੇਤੁਤਾ ਕਹਨੇ ਤੈਂ ਬੀ ਗ੍ਯਾਨ ਜਨ੍ਯ ਸੰਸਕਾਰ ਕੂੰ ਹੀ ਅਧ੍ਯਾਸ ਵਿਖੈ ਹੇਤੁਤਾ ਸਿੱਧ ਹੋਵੈ ਹੈ.

ਔ ਕੇਵਲ ਵਸਤੁ ਕੇ ਗ੍ਯਾਨ ਕੂੰ ਹੀ ਅਧ੍ਯਾਸ ਵਿਖੈ ਹੇਤੁ ਕਹੈਂ ਤੌ ਬਨੈ ਨਹੀਂ. ਕਾਹੇਤੈਂ ਇਹ ਨਿਯਮ ਹੈ:- "ਜੋ ਹੇਤੁ ਹੋਵੈ ਸੋ ਕਾਰਯ ਸੋਂ ਅਵ੍ਯਵਹਿਤ ਪੂਰਵ ਕਾਲ ਮੈਂ ਹੋਵੈ ਹੈ." ਜੈਸੇ ਘਟ ਕਾ ਹੇਤੁ ਦੰਡ ਹੈ ਸੋ ਘਟ ਸੈਂ ਅਵ੍ਯਵਹਿਤ ਪੂਰਵ ਕਾਲ ਮੈਂ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਤੈਸੇ ਜੋ ਅਧ੍ਯਾਸ ਕਾ ਹੇਤੁ ਗ੍ਯਾਨ ਅੰਗੀਕਾਰ ਕਰੈਂ; ਸੋ ਬੀ ਅਧ੍ਯਾਸ ਤੈਂ ਅਵ੍ਯਵਹਿਤ ਪੂਰਵ ਕਾਲ ਮੈਂ ਚਾਹਿਏ. ਸੋ ਬਨੈ ਨਹੀਂ. ਕਾਹੇਤੈਂ, ਜਾ ਪੁਰਖ ਕੂੰ ਸਰਪ ਕਾ ਗ੍ਯਾਨ ਹੋਵੈ, ਤਾਕੂੰ ਗ੍ਯਾਨ ਸੈਂ ਮਹੀਨੇ ਪੀਛੇ ਬੀ ਰੱਜੁ ਵਿਖੈ ਸਰਪ ਕਾ ਅਧ੍ਯਾਸ ਹੋਵੈ ਹੈ, ਸੋ ਨਹੀਂ ਹੂਆ ਚਾਹਿਏ. ਕਾਹੇਤੈਂ ਜੋ ਰੱਜੁ ਮੈਂ ਸਰਪ ਅਧ੍ਯਾਸ ਕਾ ਹੇਤੁ ਸਰਪ ਕਾ ਗ੍ਯਾਨ ਹੈ. ਤਾਕਾ ਨਾਸ਼ ਹੋਇ ਗਯਾ, ਯਾਤੈਂ ਅਵ੍ਯਵਹਿਤ ਪੂਰਵ ਕਾਲ ਮੈਂ ਹੈ ਨਹੀਂ. ਯਦ੍ਯਪਿ ਪੂਰਵ ਕਾਲ ਮੈਂ ਤੌ ਹੈ, ਤਥਾਪਿ ਅਵ੍ਯਵਹਿਤ ਪੂਰਵ ਕਾਲ ਮੈਂ ਹੈ ਨਹੀਂ. ਅੰਤਰਾਯ ਰਹਿਤ ਕਾ ਨਾਮ ਅਵ੍ਯਵਹਿਤ ਹੈ. ਔ

ਅੰਤਰਾਯ ਸਹਿਤ ਕਾ ਨਾਮ ਵ੍ਯਵਹਿਤ ਹੈ. ਔ ਜੋ ਐਸੇ ਕਹੈਂ:-ਕਾ-
ਰ੍ਯ ਤੈਂ ਪੂਰ੍ਵ ਕਾਲ ਮੈਂ ਹੇਤੁ ਚਾਹਿਏ, ਵ੍ਯਵਹਿਤ ਪੂਰ੍ਵ ਕਾਲ ਮੈਂ ਹੋ-
ਵੈ; ਅਥਵਾ ਅਵ੍ਯਵਹਿਤ ਪੂਰ੍ਵ ਕਾਲ ਮੈਂ ਹੋਵੈ. ਔ "ਕਾਰ੍ਯ ਤੈਂ
ਅਵ੍ਯਵਹਿਤ ਪੂਰ੍ਵ ਕਾਲ ਮੈਂ ਹੀ ਹੇਤੁ ਹੋਵੈ ਹੈ." ਐਸਾ ਨਿਯਮ ਅੰ-
ਗੀਕਾਰ ਕਰੈਂ ਤੌ "ਵਿਹਿਤ ਕਰ੍ਮ ਸ੍ਵਰ੍ਗ ਪ੍ਰਾਪ੍ਤਿ ਕਾ ਹੇਤੁ ਹੈ, ਔ
ਨਿਖਿੱਧ ਕਰ੍ਮ ਨਰ੍ਕ ਪ੍ਰਾਪ੍ਤਿ ਕਾ ਹੇਤੁ ਹੈ." ਇਹ ਸ਼ਾਸ੍ਤ੍ਰ ਕੀ ਵਾਰ੍ਤਾ-
ਅਪ੍ਰਮਾਣ ਹੋਇ ਜਾਵੈਗੀ. ਕਾਹੇ ਤੈਂ: ਕਾਇਕ, ਵਾਚਿਕ, ਮਾਨਸ,
ਕ੍ਰਿਯਾ ਕਾ ਨਾਮ ਕਰ੍ਮ ਹੈ. ਸੋ ਕ੍ਰਿਯਾ ਅਨੁਸ੍ਠਾਨ ਕਾਲ ਮੈਂ ਅਨੰਤਰ
ਹੀ ਨਾਸ਼ ਹੋਇ ਜਾਵੈ ਹੈ. ਔ ਸ੍ਵਰ੍ਗ ਨਰ੍ਕ ਕਾਲਾਂਤਰ ਮੈਂ ਹੋਵੈਂ ਹੈਂ. ਯਾ-
ਤੈਂ ਸ੍ਵਰ੍ਗ ਨਰ੍ਕ ਪ੍ਰਾਪ੍ਤਿ ਕੇ ਅਵ੍ਯਵਹਿਤ ਪੂਰ੍ਵ ਕਾਲ ਮੈਂ ਵਿਹਿਤ ਕ-
ਰ੍ਮ ਔ ਨਿਖਿੱਧ ਕਰ੍ਮ ਹੈਂ ਨਹੀਂ. ਜੈਸੇ ਵ੍ਯਵਹਿਤ ਪੂਰ੍ਵ ਕਾਲ ਕੇ
ਸ਼ੁਭ ਕਰ੍ਮ, ਔ ਅਸ਼ੁਭ ਕਰ੍ਮ, ਸ੍ਵਰ੍ਗ ਪ੍ਰਾਪ੍ਤਿ ਔਰ ਨਰ੍ਕ ਪ੍ਰਾਪ੍ਤਿ
ਕੇ ਹੇਤੁ ਹੈਂ. ਤੈਸੇ "ਵ੍ਯਵਹਿਤ ਪੂਰ੍ਵ ਕਾਲ ਮੈਂ ਜੋ ਸਰ੍ਪ ਕਾ ਗ੍ਯਾਨ;
ਸੋ ਵੀ ਰੱਜੁ ਮੈਂ ਸਰ੍ਪ ਅਧ੍ਯਾਸ ਕਾ ਹੇਤੁ ਹੈ," ਸੋ ਵਾਰ੍ਤਾ ਬਨੈ ਨਹੀਂ ਕਾ-
ਹੇ ਤੈਂ; ਜੈਸੇ ਨਸ਼੍ਟ ਗ੍ਯਾਨ ਔਰ ਨਸ਼੍ਟ ਕਰ੍ਮ ਤੈਂ ਅਧ੍ਯਾਸ ਔ ਸ੍ਵਰ-
ਗ ਨਰ੍ਕ ਕੀ ਪ੍ਰਾਪ੍ਤਿ ਅੰਗੀਕਾਰ ਕਰੀ, ਤੈਸੇ ਮ੍ਰਿਤ ਕੁਲਾਲ ਔ ਨਸ਼੍ਟ
ਦੰਡ ਸੈਂ ਬੀ ਘਟ ਹੁਆ ਚਾਹਿਏ ਕਾਹੇ ਤੈਂ ਜੈਸੇ ਰੱਜੁ ਮੈਂ ਸਰ੍ਪ ਅਧ੍ਯਾ-
ਸ ਤੈਂ ਵ੍ਯਵਹਿਤ ਪੂਰ੍ਵ ਕਾਲ ਮੈਂ ਸਰ੍ਪ ਕਾ ਗ੍ਯਾਨ ਹੈ. ਔ ਸ੍ਵਰ੍ਗ ਨ-
ਰ੍ਕ ਕੀ ਪ੍ਰਾਪ੍ਤਿ ਤੈਂ ਵ੍ਯਵਹਿਤ ਪੂਰ੍ਵ ਕਾਲ ਮੈਂ ਸ਼ੁਭ ਅਸ਼ੁਭ ਕਰ੍ਮ ਹੈ; ਤੈ-
ਸੈਂ ਘਟ ਤੈਂ ਵ੍ਯਵਹਿਤ ਪੂਰ੍ਵ ਕਾਲ ਮੈਂ ਨਸ਼੍ਟ ਦੰਡ ਔ ਮ੍ਰਿਤ ਕੁਲਾਲ ਬੀ
ਹੈਂ. ਤਿਨ ਤੈਂ ਬੀ ਘਟ ਹੁਆ ਚਾਹਿਏ. ਸੋ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ ਯਾਤੈਂ.

ਵ੍ਯਵਹਿਤ ਪੂਰ੍ਵ ਕਾਲ ਮੈਂ ਜੋ ਵਸ੍ਤੁ ਹੋਵੈ, ਸੋ ਹੇਤੁ ਨਹੀਂ. ਕਿੰਤੁ
ਅਵ੍ਯਵਹਿਤ ਪੂਰ੍ਵ ਕਾਲ ਮੈਂ ਜੋ ਵਸ੍ਤੁ ਹੋਵੈ, ਸੋਈ ਹੇਤੁ ਹੋਵੈ ਹੈ,
ਔ ਸ਼ੁਭ ਅਸ਼ੁਭ ਕਰ੍ਮ ਬੀ ਕਾਲਾਂਤਰ ਭਾਵੀ ਜੋ ਸ੍ਵਰ੍ਗ ਨਰ੍ਕ ਕੀ
ਪ੍ਰਾਪ੍ਤਿ. ਤਾਕੇ ਹੇਤੁ ਨਹੀਂ. ਕਿੰਤੁ ਸ਼ੁਭ ਕਰ੍ਮ ਤੈਂ ਅਪਨੈ ਤੈਂ ਅਵ੍ਯਵ

ਹਿਤ ਉੱਤਰ ਕਾਲ ਮੈਂ ਧਰ੍ਮ ਕੀ ਉਤਪੱਤਿ ਕਰੈ ਹੈ. ਅਸੁਭ ਕਰ੍ਮ ਅਧਰ੍ਮ ਕੀ ਉਤਪੱਤਿ ਕਰੈ ਹੈ. ਸੋ ਧਰਮ ਅਧਰ੍ਮ ਅੰਤਹਕਰਣ ਵਿਖੈ ਰਹੈ ਹੈ. ਤਿਨ ਤੈਂ ਕਾਲਾਂਤਰ ਮੈਂ ਸ੍ਵਰਗ ਔ ਨਰਕ ਕੀ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਤਾਸੈਂ ਅਨੰਤਰ ਧਰ੍ਮ ਅਧਰ੍ਮ ਕਾ ਨਾਸ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਇਸ ਅਭਿਪ੍ਰਾਯ ਸੈਂਹੀ ਸਾਸਤ੍ਰ ਮੈਂ ਸੁਭ ਕਰਮ ਔ ਅਸੁਭ ਕਰ੍ਮ ਅਪੂਰ੍ਵ ਦ੍ਵਾਰਾ ਫਲ ਕੇ ਹੇਤੁ ਕਹੇ ਹੈਂ: ਸਾੱਖਾਤ ਨਹੀਂ ਅਪੂਰ੍ਵ ਨਾਮ ਧਰ੍ਮ ਅਧਰ੍ਮ ਕਾ ਹੈ: ਔ ਅਦ੍ਰਿਸ਼ਟ ਬੀ ਤਿਨ ਕੂੰ ਕਹੇ ਹੈਂ, ਔ ਪੁੰਨ੍ਯ ਪਾਪ ਬੀ ਤਿਨ ਕੂੰ ਹੀ ਕਹੈ ਹੈਂ. ਔ ਕਹੀਂ ਧਰ੍ਮ ਅਧਰ੍ਮ ਕੀ ਜਨਕ ਜੋ ਸੁਭ ਅਸੁਭ ਕ੍ਰਿਯਾ ਹੈ, ਤਾ ਕੂੰ ਬੀ ਧਰ੍ਮ ਅਧਰਮ ਕਹੇ ਹੈਂ. ਜੈਸੇ ਕੋਈ ਸੁਭ ਕ੍ਰਿਯਾ ਕਰਤਾ ਹੋਵੈ, ਤਾ ਕੂੰ ਲੋਕ ਐਸਾ ਕਹੈ ਹੈਂ:-"ਇਹ ਧਰਮ ਕਰੈ ਹੈ." ਔ ਅਸੁਭ ਕ੍ਰਿਯਾ ਕਰਨੇ ਵਾਲੇ ਕੂੰ ਐਸਾ ਕਹੈ ਹੈਂ:-"ਇਹ ਅਧਰ੍ਮ ਕਰੈ ਹੈ." ਸੋ ਸੁਭ ਅਸੁਭ ਕ੍ਰਿਯਾ ਕਾ ਨਾਮ ਧਰ੍ਮ ਅਧਰ੍ਮ ਨਹੀਂ ਕਿੰਤੁ ਸੁਭ ਅਸੁਭ ਕ੍ਰਿਯਾ ਧਰਮ ਅਧਰ੍ਮ ਕੀ ਜਨਕ ਹੈ. ਯਾਤੈਂ ਕ੍ਰਿਯਾ ਕੂੰ ਧਰ੍ਮ ਅਧਰ੍ਮ ਕਹੇ ਹੈਂ, ਜੈਸੇ ਆਯੁ ਕਾ ਵਰਧਕ ਜੋ ਘ੍ਰਿਤ ਹੈ ਤਾ ਕੂੰ ਸਾਸਤ੍ਰ ਮੈਂ ਆਯੁ ਕਹੈ ਹੈਂ. ਇਸ ਰੀਤਿ ਸੈਂ ਅਵ੍ਯਵਹਿਤ ਪੂਰ੍ਵ ਕਾਲ ਮੈਂ ਹੇਤੁ ਹੋਵੈ ਹੈ.

ਔ ਰੱਜੁ ਮੈਂ ਸਰ੍ਪ ਅਧ੍ਯਾਸ ਤੈਂ ਅਵ੍ਯਵਹਿਤ ਪੂਰ੍ਵ ਕਾਲ ਮੈਂ ਸਰ੍ਪ ਕਾ ਗ੍ਯਾਨ ਹੈ ਨਹੀਂ. ਯਾਤੈਂ ਸਰ੍ਪ ਕਾ ਗ੍ਯਾਨ ਰੱਜੁ ਮੈਂ ਸਰ੍ਪ ਅਧ੍ਯਾਸ ਕਾ ਹੇਤੁ ਨਹੀਂ, ਕਿੰਤੁ ਸਰ੍ਪ ਗ੍ਯਾਨ ਜਨ੍ਯ ਸੰਸਕਾਰ ਹੀ ਰੱਜੁ ਮੈਂ ਸਰ੍ਪ ਅਧ੍ਯਾਸ ਕਾ ਹੇਤੁ ਹੈ; ਤੈਸੇ ਸੀਪੀ ਮੈਂ ਰੂਪ ਅਧ੍ਯਾਸ ਕਾ ਹੇਤੁ ਰੂਪ ਗ੍ਯਾਨ ਜਨ੍ਯ ਸੰਸਕਾਰ ਹੈ. ਇਸ ਰੀਤਿ ਸੈਂ ਸਾਰੇ ਸੰਸਕਾਰ ਹੀ ਅਧ੍ਯਾਸ ਕੇ ਹੇਤੁ ਹੈ ਔ ਵਸਤੁ ਕਾ ਗ੍ਯਾਨ ਸੰਸਕਾਰ ਕਾ ਹੇਤੁ ਹੈ. ਜੈਸੇ ਸੁਭ ਅਸੁਭ ਕਰ੍ਮ ਜਨ੍ਯ ਧਰ੍ਮ ਅਧਰ੍ਮ ਅੰਤਹਕਰਣ ਮੈਂ ਰਹੈ ਹੈਂ; ਤੈਸੇ ਵਸਤੁ ਕੇ ਗ੍ਯਾਨ ਜਨ੍ਯ ਸੰਸਕਾਰ ਬੀ ਅੰਤਹਕਰਣ ਮੈਂ ਰਹੈ ਹੈ. ਜਾ ਪੁਰਖ ਕੂੰ ਪੂਰ੍ਵ ਸਰ੍ਪ

ਕਾ ਗ੍ਯਾਨ ਨਹੀਂ ਹੁਆ ਤਾਕੇ ਬੀ ਔਰ ਵਸ੍ਤੁ ਕੇ ਗ੍ਯਾਨ ਜਨ੍ਯ ਸੰਸਕਾਰ ਤੌ ਹੈਂ; ਪਰੰਤੁ ਰਜ੍ਜੁ ਮੈਂ ਸਰ੍ਪ ਕਾ ਅਧ੍ਯਾਸ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ. ਜਾ ਵਸ੍ਤੁ ਕਾ ਅਧ੍ਯਾਸ ਹੋਵੈ; ਤਾਕੇ ਸਜਾਤੀਯ ਵਸ੍ਤੁ ਕੇ ਗ੍ਯਾਨ ਕਾ ਸੰਸਕਾਰ ਅਧ੍ਯਾਸ ਕਾ ਹੇਤੁ ਹੈ. ਵਿਜਾਤੀਯ ਕੇ ਗ੍ਯਾਨ ਕੇ ਸੰਸਕਾਰ ਹੇਤੁ ਨਹੀਂ. ਸਰ੍ਪ ਕੇ ਸਜਾਤੀਯ ਸਰ੍ਪ ਹੋਵੈ ਹੈ: ਔਰ ਨਹੀਂ. ਸਰ੍ਪ ਕਾ ਜਾਕੂੰ ਪੂਰ੍ਵ ਗ੍ਯਾਨ ਨਹੀਂ, ਅਨ੍ਯ ਵਸ੍ਤੁ ਕਾ ਗ੍ਯਾਨ ਹੈ. ਤਾਕੂੰ ਸਜਾਤੀਯ ਵਸ੍ਤੁ ਕੇ ਗ੍ਯਾਨ ਜਨ੍ਯ ਸੰਸਕਾਰ ਨਹੀਂ, ਯਾਤੇਂ ਰੱਜੁ ਮੈਂ ਸਰ੍ਪ ਕਾ ਅਧ੍ਯਾਸ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ. ਸੂਖਮ ਅਵਸ੍ਥਾ ਕਾ ਨਾਮ ਸੰਸਕਾਰ ਹੈ- ਇਸ ਰੀਤਿ ਸੇਂ ਅਧ੍ਯਾਸ ਤੇਂ ਪੂਰ੍ਵ ਜੋ ਸਜਾਤੀਯ ਵਸ੍ਤੁ ਕਾ ਗ੍ਯਾਨ ਤਾਕੇ ਸੰਸਕਾਰ ਅਧ੍ਯਾਸ ਕੇ ਹੇਤੁ ਹੈਂ." ਔ ਸਤ੍ਯ ਵਸ੍ਤੁ ਕੇ ਗ੍ਯਾਨ ਕੇ ਸੰਸਕਾਰ ਹੀ ਅਧ੍ਯਾਸ ਕੇ ਹੇਤੁ ਹੈਂ; ਮਿਥ੍ਯਾ ਵਸ੍ਤੁ ਕੇ ਗ੍ਯਾਨ ਕੇ ਨਹੀਂ." ਇਹ ਨਿਯਮ ਨਹੀਂ. ਇਹ ਵਾਰ੍ਤਾ ਛੁਹਾਰੇ ਕੇ ਦ੍ਰਿਸ਼੍ਟਾਂਤ ਮੈਂ ਪ੍ਰਤਿਪਾਦਨ ਕਰੀ ਹੈ. ਯਾਤੇਂ ਮਿਥ੍ਯਾ ਵਸ੍ਤੁ ਕੇ ਗ੍ਯਾਨ ਜਨ੍ਯ ਸੰਸਕਾਰ ਬੀ ਅਧ੍ਯਾਸ ਕੇ ਹੇਤੁ ਹੈਂ.

ਸੋ ਬੰਧ ਕੇ ਅਧ੍ਯਾਸ ਵਿਖੇ ਬੀ ਬਨੇ ਹੈ. ਕਾਹੇਤੇਂ, ਸੋ ਅਹੰਕਾਰ ਸੇਂ ਆਦਿ ਲੇਕੇ ਅਨਾਤਮ ਵਸ੍ਤੁ, ਔ ਤਾ ਕਾ ਗ੍ਯਾਨ ਬੰਧ ਕਹਿਏ ਹੈ." ਸੋ ਅਨਾਤਮ ਵਸ੍ਤੁ ਰੱਜੁ ਕੇ ਸਰ੍ਪ ਕੀ ਨ੍ਯਾਈਂ ਜਬ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੋਵੈ ਤਬ ਹੀ ਹੈ, ਔ ਪ੍ਰਤੀਤ ਨਹੀਂ ਹੋਵੈ ਤਬ ਨਹੀਂ." ਇਹ ਮਾਰਗ ਵੇਦ ਸੰਮਤ ਸਿੱਧਾਂਤ ਹੈ. ਇਸ ਕਾਰਣ ਤੇਂ ਹੀ ਸੁਖੁਪ੍ਤਿ ਵਿਖੈ ਸਰ੍ਵ ਪ੍ਰਪੰਚ ਕਾ ਅਭਾਵ ਪ੍ਰਤਿਪਾਦਨ ਕਿਯਾ ਹੈ. ਸੁਖੁਪ੍ਤਿ ਮੈਂ ਕੋਈ ਪਦਾਰਥ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ. ਯਾਤੇਂ ਸਰ੍ਵ ਪ੍ਰਪੰਚ ਕਾ ਸੁਖੁਪ੍ਤਿ ਮੈਂ ਲਯ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਇਸ ਕਾ ਨਾਮ ਸ਼ਾਸ੍ਤ੍ਰ ਮੈਂ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਸ੍ਰਿਸ਼੍ਟਿਵਾਦ ਕਹੇ ਹੈਂ. ਯਾ ਅਰਥ ਕੂੰ ਆਗੇ ਪ੍ਰਤਿਪਾਦਨ ਕਰੈਂਗੇ ਇਸ ਰੀਤਿ ਸੇਂ ਅਨਿਤ੍ਯ ਅਹੰਕਾਰਾਦਿਕ ਔ ਤਿਨ ਕੇ ਗ੍ਯਾਨ [illegible] ਹੋਵੈ ਹੈਂ. ਔ ਲਯ ਹੋਵੈ ਹੈਂ. ਅਹੰਕਾਰਾਦਿਕ ਔ

ਤਿਨ ਕੇ ਗ੍ਯਾਨ ਕੀ ਸਾਥ ਹੀ ਉਤਪੱਤਿ ਲਯ ਹੋਵੈ ਹੈਂ. ਜਬ ਅਹੰ-
ਕਾਰਾਦਿਕਨ ਕੀ ਪ੍ਰਤੀਤਿ ਕੀ ਉਤਪੱਤਿ ਹੋਵੈ, ਤਬ ਅਹੰਕਾਰਾਦਿ
ਕਨ ਕੀ ਉਤਪੱਤਿ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਔ ਪ੍ਰਤੀਤਿ ਕਾ ਲਯ ਹੋਵੈ. ਤਬ ਅਹੰਕਾਰਾ
ਦਿਕਨ ਕਾ ਲਯ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਅਹੰਕਾਰਾਦਿਕ ਔ ਤਿਨ ਕਾ ਗ੍ਯਾਨ ਕਾਨ
ਮ ਅਧ੍ਯਾਸ ਹੈ. ਇਹ ਵਾਰਤਾ ਅਨਿਰਵਚਨੀਯ ਖ੍ਯਾਤਿ ਕੇ ਪ੍ਰਤਿ
ਪਾਦਨ ਮੈਂ ਕਹੈਂਗੇ. ਯਦ੍ਯਪਿ ਅਹੰਕਾਰ ਸਾੱਖੀ ਭਾਸ੍ਯ ਹੈ, ਇਹ ਵਾਰ
ਤਾ ਵਿਖ੍ਯ ਪ੍ਰਤਿਪਾਦਨ ਮੈਂ ਕਹੀ ਹੈ, ਯਾਤੈਂ ਅਹੰਕਾਰ ਕੀ ਪ੍ਰਤੀਤਿ-
ਸਾੱਖੀ ਰੂਪ ਹੈ ਤਾ ਕੀ ਉਤਪੱਤਿ ਔ ਲਯ ਬਨੈ ਨਹੀਂ, ਤਥਾਪਿ ਅਹੰਕਾ
ਰ ਕਾ ਬੀ ਬ੍ਰਿਤਿ ਮੈਂ ਹੀ ਸਾੱਖੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਰੈ ਹੈ; ਸਾੱਛਾਤ ਨਹੀਂ ਤਾ ਬ੍ਰਿਤਿ
ਕੀ ਉਤਪੱਤਿ ਲਯ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਯਾਤੈਂ ਅਹੰਕਾਰ ਕੀ ਪ੍ਰਤੀਤਿ ਕੀ ਉਤਪੱ
ਤਿ ਲਯ ਕਹਿਏ ਹੈ. ਇਸ ਰੀਤਿ ਸੈਂ ਉੱਤਰ ਉੱਤਰ ਅਹੰਕਾਰਾਦਿਕ
ਔ ਤਿਨ ਕੇ ਗ੍ਯਾਨ ਕੀ ਜੋ ਉਤਪੱਤਿ, ਤਾ ਕੇ ਹੇਤੁ ਪੂਰਵ ਪੂਰਵ ਮਿ-
ਥ੍ਯਾ ਅਹੰਕਾਰਾਦਿਕਨ ਕੇ ਗ੍ਯਾਨ ਜਨ੍ਯ ਸੰਸਕਾਰ ਬਨੈ ਹੈਂ.

ਔਰ ਜੋ ਐਸੇ ਕਹੈਂ:-"ਉੱਤਰ ਉੱਤਰ ਅਹੰਕਾਰਾਦਿਕਨ ਕੇ
ਅਧ੍ਯਾਸ ਵਿਖੈ ਤੌ ਯਦ੍ਯਪਿ ਪੂਰਵ ਪੂਰਵ ਅਧ੍ਯਾਸ ਕੇ ਸੰਸ
ਕਾਰ ਹੇਤੁ ਬਨੈ ਹੈਂ; ਤਥਾਪਿ ਪ੍ਰਥਮ ਉਤਪੰਨ ਜੋ ਅਹੰਕਾਰ, ਔ
ਤਾ ਕਾ ਗ੍ਯਾਨ, ਤਾ ਕੇ ਹੇਤੁ ਸੰਸਕਾਰ ਬਨੈ ਨਹੀਂ. ਕਾਹੇਤੈਂ. ਜੋ ਤਾ ਕੇ
ਪੂਰਵ ਔਰ ਅਹੰਕਾਰ ਉਤਪੰਨ ਹੂਆ ਹੋਵੈ, ਤੌ ਤਾ ਕੇ ਗ੍ਯਾਨ ਕੇ ਸੰ
ਸਕਾਰ ਬੀ ਹੋਵੈਂ ਸੋ ਪ੍ਰਥਮ ਅਹੰਕਾਰ ਸੈਂ ਪੂਰਵ ਔਰ ਅਹੰਕਾਰ ਹੂ-
ਆ ਨਹੀਂ. ਤੈਸੇ "ਸਰਵ ਵਸਤੁ ਕੇ ਪ੍ਰਥਮ ਅਧ੍ਯਾਸ ਕੇ ਹੇਤੁ ਸੰਸਕਾ
ਰ ਬਨੈ ਨਹੀਂ." ਇਹ ਸ਼ੰਕਾ ਬੀ ਸਿੱਧਾਂਤ ਕੇ ਅਗ੍ਯਾਨ ਸੈਂ ਹੋਵੈ ਹੈ, ਕਾ
ਹੇਤੈਂ:- ਇਹ ਵੇਦਾਂਤ ਕਾ ਸਿੱਧਾਂਤ ਹੈ:- ਏਕ ਬ੍ਰਹਮ, ਔ ਈਸ਼੍ਵਰ, ਜੀ
ਵ, ਅਵਿਦ੍ਯਾ, ਔ ਅਵਿਦ੍ਯਾ ਕਾ ਚੇਤਨ੍ਯ ਸੈਂ ਸੰਬੰਧ, ਔ ਅ-
ਨਾਦਿ ਵਸਤੁ ਕਾ ਭੇਦ, ਇਹ ਖਟ ਵਸਤੁ ਸ੍ਵਰੂਪ ਸੈਂ ਅਨਾਦਿ ਹੈਂ ਜਾ
[illegible]ਤਿ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ, ਸੋ ਵਸਤੁ ਸ੍ਵਰੂਪ ਸੈਂ ਅਨਾਦਿ

ਕਹਿਏ ਹੈ. ਇਨ ਘਟ ਕੀ ਉਤਪਤਿ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ. ਜਾਤੈਂ ਸ੍ਵਰੂਪ ਸੈਂ ਅਨਾ-
ਦਿ ਹੈਂ. ਔ ਅਹੰਕਾਰਾਦਿਕਨ ਕੀ ਤੌ ਸ੍ਰੁਤਿ ਮੈਂ ਉਤਪਤਿ ਕਹੀ ਹੈ; ਜਾਤੈਂ
ਸ੍ਵਰੂਪ ਸੈਂ ਅਨਾਦਿ ਜਦ੍ਯਪਿ ਅਹੰਕਾਰਾਦਿਕ ਨਹੀਂ, ਤਥਾਪਿ ਪ੍ਰਵਾ-
ਹਰੂਪ ਤੈਂ ਸਰਵ ਵਸਤੁ ਅਨਾਦਿ ਹੈਂ. ਸਰਵ ਵਸਤੁ ਕਾ ਪ੍ਰਵਾਹ ਤੂਰਿ ਹੋਵੈ ਨ-
ਹੀਂ ਅਨਾਦਿ ਕਾਲ ਮੈਂ ਐਸਾ ਸਮਯ ਕੋਈ ਪੂਰਵ ਹੂਆ ਨਹੀਂ. ਜਾ ਸ-
ਮਯ ਕੋਈ ਘਟ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ. ਜਾਤੈਂ ਘਟ ਕਾ ਪ੍ਰਵਾਹ ਅਨਾਦਿ ਹੈ. ਇਸ
ਰੀਤਿ ਸੈਂ ਸਰਵ ਵਸਤੁ ਕਾ ਪ੍ਰਵਾਹ ਅਨਾਦਿ ਹੈ. ਪ੍ਰਲਯ ਕਾਲ ਮੈਂ ਭੀ ਸੁ-
ਖੁਪ੍ਤਿ ਕੀ ਨਯਾਈਂ ਸਰਵ ਵਸਤੁ ਸੰਸਕਾਰ ਰੂਪ ਹੋਇ ਕੇ ਰਹੈ ਹੈਂ. ਜਾਤੈਂ
ਪ੍ਰਪੰਚ ਕਾ ਪ੍ਰਵਾਹ ਅਨਾਦਿ ਹੋਨੇ ਤੈਂ, ਪ੍ਰਪੰਚ ਅਨਾਦਿ ਕਹਿਏ ਹੈ ਐ-
ਸਾ ਜਾਕੂੰ ਗ੍ਯਾਨ ਨਹੀਂ ਹੈ. ਤਾਕੂੰ ਇਹ ਸ਼ੰਕਾ ਹੋਵੈ ਹੈ, "ਜੋ ਪ੍ਰਥਮ ਅ-
ਧ੍ਯਾਸ ਕੇ ਹੇਤੁ ਸੰਸਕਾਰ ਬਨੈ ਨਹੀਂ." ਔ ਸਿਧਾਂਤ ਮੈਂ ਕਿਸੀ ਅਹੰ-
ਕਾਰਾਦਿਕ ਵਸਤੁ ਕਾ ਅਧ੍ਯਾਸ ਸਰਵ ਸੈਂ ਪ੍ਰਥਮ ਹੈ ਨਹੀਂ, ਕਿੰਤੁ ਅ-
ਪਨੇ ਸੈਂ ਪੂਰਵ ਪੂਰਵ ਅਧ੍ਯਾਸ ਤੈਂ ਸੰਪੂਰਣ ਉੱਤਰ ਹੈਂ; ਜਾਤੈਂ ਸ਼ੰਕਾ
ਬਨੈ ਨਹੀਂ. ਇਸ ਰੀਤਿ ਸੈਂ ਸਰਗ ਤੀਯ ਕੇ ਪੂਰਵ ਗ੍ਯਾਨ ਜਨ੍ਯ ਸੰਸ-
ਕਾਰ ਸੈਂ ਅਹੰਕਾਰਾਦਿਕ ਬੰਧ ਕਾ ਅਧ੍ਯਾਸ ਬਨੈ ਹੈ: ਇਹ ਪ੍ਰਥਮ
ਪਾਦ ਕਾ ਅਰਥ ਹੈ.

ਔਰ ਜੋ ਪੂਰਵ ਕਹਾ "ਤੀਨ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕਾ ਦੋਖ ਅਧ੍ਯਾਸ ਕਾ
ਹੇਤੁ ਹੈ. ਔ ਬੰਧ ਕੇ ਅਧ੍ਯਾਸ ਮੈਂ ਕੋਈ ਬੀ ਦੋਖ ਬਨੈ ਨਹੀਂ: ਜਾਤੈਂ ਬੰਧ
ਸਤ੍ਯ ਹੈ." ਸੋ ਸ਼ੰਕਾ ਬਨੈ ਨਹੀਂ. ਕਾਹੇਤੈਂ, ਜੋ ਦੋਖ ਤੈਂ ਬਿਨਾ ਅਧ੍ਯਾਸ
ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ; ਤੌ ਅਧ੍ਯਾਸ ਕਾ ਹੇਤੁ ਦੋਖ ਹੋਵੈ; ਜੈਸੇ ਤੁਰੀ ਤੰਤੁ ਵੇਮ ਪ-
ਟ ਕੇ ਹੇਤੁ ਹੈਂ. ਤੁਰੀ ਤੰਤੁ ਵੇਮ ਹੋਵੈਂ ਤੌ ਪਟ ਹੋਵੈ. ਔ ਨਹੀਂ ਹੋਵੈ ਤੌ ਪਟ ਹੋ-
ਵੈ ਨਹੀਂ, ਤੈਸੇ ਦੋਖ ਅਧ੍ਯਾਸ ਕੇ ਹੇਤੁ ਨਹੀਂ. ਕਾਹੇਤੈਂ, ਸਾਦ੍ਰਿਸ਼੍ਯ ਦੋਖ
ਬਿਨਾ ਆਤਮਾ ਮੈਂ ਜਾਤਿ ਕਾ ਅਧ੍ਯਾਸ ਹੋਵੈ ਹੈ, ਬ੍ਰਾਹਮਣਤ੍ਵ ਸੈਂ ਆ-
ਦਿ ਲੇਕੇ ਜੋ ਜਾਤਿ ਹੈ ਸੋ ਸ੍ਥੂਲ ਸਰੀਰ ਕਾ ਧਰਮ ਹੈ, ਆਤਮਾ ਕਾ
ਔ ਸੂਖਮ ਸਰੀਰ ਕਾ ਧਰਮ ਨਹੀਂ. ਕਾਹੇਤੈਂ, ਔਰ ਸਰੀਰ ਕੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤੁ-

ਹੋਵੈ. ਤਬ ਆਤਮਾ ਔ ਸੂੱਛਮ ਸ਼ਰੀਰ ਤੌ ਜੋ ਪੂਰਵ ਸ਼ਰੀਰ ਮੈਂ ਹੈ ਸੋਈ ਰਹੈ ਹੈ. ਜਾਤਿ ਔਰ ਬੀ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਇਹ ਨਿਯਮ ਨਹੀਂ:- "ਜੋ ਪੂਰਵ ਸ਼ਰੀਰ ਮੈਂ ਜਾਤਿ ਹੈ, ਸੋਈ ਉੱਤਰ ਸ਼ਰੀਰ ਮੈਂ ਹੋਵੈ ਹੈ." ਆਤਮਾ ਕਾ ਅਥਵਾ ਸੂੱਛਮ ਸ਼ਰੀਰ ਕਾ ਧਰਮ ਜਾਤਿ ਹੋਵੈ, ਤੌ ਉੱਤਰ ਸ਼ਰੀਰ ਵਿਖੇ ਔਰ ਜਾਤਿ ਨਹੀਂ ਹੁਈ ਚਾਹਿਏ. ਯਾਤੈਂ ਆਤਮਾ ਕਾ ਔ ਸੂੱਛਮ ਸ਼ਰੀਰ ਕਾ ਧਰਮ ਜਾਤਿ ਨਹੀਂ; ਕਿੰਤੂ ਸ੍ਥੂਲ ਸ਼ਰੀਰ ਕਾ ਧਰਮ ਹੈ. ਔ "ਮੈਂ ਦ੍ਵਿਜਾਤਿ ਹੂੰ" ਇਸ ਰੀਤਿ ਮੈਂ ਬ੍ਰਾਹਮਣਤ੍ਵ, ਛਤ੍ਰਿਯਤ੍ਵ, ਵੈਸ਼ਯਤ੍ਵ ਜਾਤਿ ਕਾ ਆਤਮਾ ਮੈਂ ਭ੍ਰਾਨ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਯਾਤੈਂ ਆਤਮਾ ਮੈਂ ਜਾਤਿ ਕਾ ਅਧ੍ਯਾਸ ਹੈ. ਜੈਸੇ ਰਜੁ ਮੈਂ ਸਰ੍ਪ ਪਰਮਾਰਥ ਸੈਂ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਔ ਭ੍ਰਾਨ ਹੋਵੈ ਹੈ; ਯਾਤੈਂ ਰੱਜੁ ਮੈਂ ਸਰ੍ਪ ਕਾ ਅਧ੍ਯਾਸ ਹੈ. ਤੈਸੇ ਆਤਮਾ ਮੈਂ ਜਾਤਿ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਔ ਭ੍ਰਾਨ ਹੋਵੈ ਹੈ; ਯਾਤੈਂ ਆਤਮਾ ਮੈਂ ਜਾਤਿ ਕਾ ਅਧ੍ਯਾਸ ਹੈ. ਔ ਆਤਮਾ ਕੇ ਸਾਥ ਜਾਤਿ ਕਾ ਸਾਦ੍ਰਿਸ਼੍ਯ ਨਹੀਂ ਹੈ. ਕਾਹੇਤੈਂ, ਆਤਮਾ ਵ੍ਯਾਪਕ ਹੈ. ਔ ਜਾਤਿ ਪਰਿੱਛਿੰਨ ਹੈ. ਆਤਮਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ ਹੈ. ਔ ਜਾਤਿ ਪ੍ਰਕਾਸ਼੍ਯ ਹੈ. ਆਤਮਾ ਵਿਖਈ ਹੈ. ਔ ਜਾਤਿ ਵਿਖਯ ਹੈ. ਇਸ ਰੀਤਿ ਮੈਂ ਆਤਮਾ ਮੈਂ ਵਿਰੋਧਿ ਜਾਤਿ ਕਾ ਬੀ ਅਧ੍ਯਾਸ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਦ੍ਵਿਜਾਤਿ ਨਾਮ ਤ੍ਰਿਵਰਣ ਕਾ ਹੈ. ਜੈਸੇ ਆਤਮਾ ਵਿਖੈ ਸਾਦ੍ਰਿਸ਼੍ਯ ਤੈਂ ਬਿਨਾ ਜਾਤਿ ਕਾ ਅਧ੍ਯਾਸ ਹੋਵੈ ਹੈ, ਤੈਸੇਂ ਸਾਦ੍ਰਿਸ਼੍ਯ ਬਿਨਾ ਅਹੰਕਾਰਾਦਿਕ ਬੰਧ ਕਾ ਅਧ੍ਯਾਸ ਬੀ ਆਤਮਾ ਮੈਂ ਬਨੈ ਹੈ. ਸਾਦ੍ਰਿਸ਼੍ਯ ਦੋਖ ਅਧ੍ਯਾਸ ਕਾ ਹੇਤੁ ਨਹੀਂ. ਜੋ ਸਾਦ੍ਰਿਸ਼੍ਯ ਦੋਖ ਅਧ੍ਯਾਸ ਕਾ ਹੇਤੁ ਹੋਵੈ, ਤੌ ਆਤਮਾ ਮੈਂ ਜਾਤਿ ਕਾ ਅਧ੍ਯਾਸ ਨਹੀਂ ਹੂਆ ਚਾਹਿਏ, ਔ ਸ਼ੰਖ ਮੈਂ ਪੀਤਤਾ ਕਾ ਅਧ੍ਯਾਸ ਨਹੀਂ ਹੂਆ ਚਾਹਿਏ. ਔ ਮਿਸਰੀ ਮੈਂ ਕਟੁਤਾ ਕਾ ਅਧ੍ਯਾਸ ਨਹੀਂ ਹੂਆ ਚਾਹਿਏ. ਕਾਹੇਤੈਂ, ਸ਼੍ਵੇਤ ਔ ਪੀਤ ਕਾ ਵਿਰੋਧ ਹੈ: ਸਾਦ੍ਰਿਸ਼੍ਯ ਨਹੀਂ. ਤੈਸੇ ਮਧੁਰ ਔ ਕਟੁ ਕਾ ਵਿਰੋਧ ਹੈ, ਸਾਦ੍ਰਿਸ਼੍ਯ ਨਹੀਂ ਯਾਤੈਂ ਅਧਿਸ਼੍ਠਾਨ ਮੈਂ ਮਿਥ੍ਯਾ ਵਸਤੁ ਕਾ ਸਾਦ੍ਰਿਸ਼੍ਯ ਦੋਖ ਅਧ੍ਯਾਸ ਕਾ ਹੇਤੁ ਨਹੀਂ.

ਤੈਸੇ ਪ੍ਰਮਾਤਾ ਕਾ, ਲੋਭ ਭਯਾਦਿਕ ਦੋਖ ਬੀ ਅਧ੍ਯਾਸ ਕਾ ਹੇਤੁ ਨਹੀਂ. ਕਾਹੇਤੈਂ, ਜੋ ਲੋਭ ਰਹਿਤ ਵੈਰਾਗ੍ਯਵਾਨ ਪੁਰੁਖ ਹੈ, ਤਾਕੂੰ ਬੀ ਸੀਪੀ ਮੈਂ ਰੂਪੇ ਕਾ ਅਧ੍ਯਾਸ ਹੋਵੈ ਹੈ; ਸੋ ਨਹੀਂ ਹੂਆ ਚਾਹਿਏ. ਯਾਤੈਂ ਪ੍ਰਮਾਤਾ ਕਾ ਦੋਖ ਬੀ ਅਧ੍ਯਾਸ ਕਾ ਹੇਤੁ ਨਹੀਂ ਔ ਪ੍ਰਮਾਣ ਕਾ ਦੋਖ-ਬੀ ਅਧ੍ਯਾਸ ਕਾ ਹੇਤੁ ਨਹੀਂ. ਕਾਹੇਤੈਂ, ਸਰ੍ਵ ਪੁਰੁਖਨ ਕੂੰ ਰੂਪਰਹਿਤ ਜੋ ਆਕਾਸ਼ ਹੈ, ਸੋ ਨੀਲ ਰੂਪ ਵਾਲਾ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੋਵੈ ਹੈ, ਔ ਕਟਾਹ ਕੇ ਤਥਾ ਤੰਬੂ ਕੇ ਆਕਾਰ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਯਾਤੈਂ ਸਰ੍ਵ ਕੂੰ ਆਕਾਸ਼ ਮੈਂ ਨੀਲਰੂਪ ਕਾ, ਕਟਾਹ ਕਾ, ਤਥਾ ਤੰਬੂ ਕਾ ਅਧ੍ਯਾਸ ਹੈ. ਔ ਸਰ੍ਵ ਕੇ ਨੇਤ੍ਰ ਰੂਪ ਪ੍ਰਮਾਣ ਮੈਂ ਦੋਖ ਕਹਨਾ ਬਨੈ ਨਹੀਂ. ਯਾਤੈਂ ਪ੍ਰਮਾਣ ਕਾ ਦੋਖ ਅਧ੍ਯਾਸ ਕਾ ਹੇਤੁ ਨਹੀਂ. ਆਕਾਸ਼ ਮੈਂ ਨੀਲਤਾਦਿਕਨ ਕਾ ਜੋ ਅਧ੍ਯਾਸ ਹੈ, ਤਾਕੇ ਵਿਖੈ ਏਕ ਪ੍ਰਮਾਣ ਦੋਖ ਕਾਹੀ ਅਭਾਵ ਨਹੀਂ ਹੈ; ਕਿੰਤੁ ਸਰ੍ਵ ਦੋਖਨ ਕਾ ਅਭਾਵ ਹੈ; ਸਾਦ੍ਰਿਸ਼੍ਯ ਬੀ ਨਹੀਂ, ਔ ਪ੍ਰਮਾਤਾ ਕਾ ਦੋਖ ਬੀ ਨਹੀਂ, ਜੈਸੇ ਸਰ੍ਵ ਦੋਖ ਕੇ ਅਭਾਵ ਤੈਂ ਬੀ ਆਕਾਸ਼ ਮੈਂ ਨੀਲਤਾਦਿਕਨ ਕਾ ਅਧ੍ਯਾਸ ਹੋਵੈ ਹੈ, ਤੈਸੇ ਆਤਮਾ ਵਿਖੈ ਬੀ ਬੰਧ ਕਾ ਅਧ੍ਯਾਸ ਦੋਖ ਬਿਨਾਹੀ ਬਨੈ ਹੈ. ਯਾਤੈਂ "ਦੋਖ ਕੇ ਅਭਾਵ ਤੈਂ ਬੰਧ ਅਧ੍ਯਾਸ ਰੂਪ ਨਹੀਂ." ਇਹ ਸ਼ੰਕਾ ਬਨੈ ਨਹੀਂ. ਕਾਹੇਤੈਂ, ਸਰ੍ਵ ਦੋਖ ਕਾ ਅਭਾਵ ਬੀ ਹੈ; ਤੌ ਬੀ ਆਕਾਸ਼ ਮੈਂ ਨੀਲਤਾਦਿਕਨ ਕਾ ਅਧ੍ਯਾਸ ਸਰ੍ਵ ਪੁਰੁਖਨ ਕੋ ਹੋਵੈ ਹੈਂ, ਯਾਤੈਂ ਦੋਖ ਅਧ੍ਯਾਸ ਕਾ ਹੇਤੁ ਨਹੀਂ. ਕਵਿਤ੍ਵ ਕੇ ਚਤੁਰਥ ਪਾਦ ਕਾ ਇਹ ਅਰਥ ਹੈ:- ਜਿਨ ਕੇ ਕੋਈ ਚਿੱਤ ਪ੍ਰਵ੍ਰਿੱਤਿ ਕਹਿਏ ਚਿੱਤ ਮੈਂ ਆਦਿ ਲੇਕੇ, ਅਛੋਭ ਕਹਿਏ, ਦੋਖ ਨਹੀਂ ਹੈ. ਤਿਨ ਕੂੰ ਬੀ ਆਕਾਸ਼ ਨੀਲ ਰੂਪਵਾਨ, ਔ ਕਟਾਹਾਕਾਰ, ਔ ਤੰਬੂ ਕੇ ਆਕਾਰ ਭਾਸੈ ਹੈ. ਯਾਤੈਂ, ਪ੍ਰਮਾਣ ਦੋਖ ਅਧ੍ਯਾਸ ਕਾ ਹੇਤੁ ਨਹੀਂ. ਛੋਭ ਨਾਮ ਕੁਸ਼ਲ ਕਾ ਹੈ. ਤਾ ਕਾ ਵਿਰੋਧੀ ਜੋ ਪ੍ਰਮਾਣ ਦੋਖ ਸੋ ਅਛੋਭ ਕਹਿਏ ਹੈ. ਗ੍ਯਾਨ ਕਾ ਸਾਧਨ ਜੋ ਇੰਦ੍ਰਿਯ ਸੋ ਪ੍ਰਮਾਣ ਕਹਿਏ ਹੈ. ਇਸ ਰੀਤਿ ਮੈਂ ਦੋਖ ਅਧ੍ਯਾਸ ਕੇ ਹੇਤੁ ਨਹੀਂ. ਯਾਤੈਂ ਬੰਧ ਕੇ ਅਧ੍ਯਾਸ

ਮੈਂ ਦੋਖ ਕੀ ਅਪੇਖ੍ਯਾ ਨਹੀਂ. ਔ ਸੰਛੇਪ ਸਾਰੀਰਕ ਮੈਂ ਬੰਧ ਕੇ ਅਧ੍ਯਾ-
ਸ ਸਮਯ ਦੋਖ ਕੀ ਪ੍ਰਤਿਪਾਦਨ ਕਿਏ ਹੈਂ. ਵਿਸਤਾਰ ਕੇ ਭਯ ਸੈਂ ਹਮ ਨੇ
ਨਹੀਂ ਲਿਖੇ. ਔ ਅਧ੍ਯਾਸ ਕੇ ਹੇਤੁ ਜੋ ਦੋਖ ਹੋਵੈਂ, ਤੌ ਦੋਖ ਨਿਰੂਪਣ
ਕਰਤੇ. ਸੋ ਦੋਖ ਅਧ੍ਯਾਸ ਕੇ ਹੇਤੁ ਨਹੀਂ ਹੈਂ. ਯਾਤੇਂ ਬੀ ਦੋਖ ਕਾ ਨਿਰੂਪ
ਣ ਨਹੀਂ ਕਿਯਾ.

ਅਵਰਣਾਧ੍ਯਾਸ ਨਿਰੂਪਣ.

ਦੋਹਾ.

ਚਿਤ ਸਾਮਾਨ੍ਯ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਤੈਂ, ਨਹੀਂ ਨਸੈਂ ਅਗ੍ਯਾਨ;
ਨਹੈ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸੁਖੁਪ੍ਤਿ ਮੈਂ, ਚੇਤਨ ਤੈਂ ਅਗ੍ਯਾਨ, ੧੪

ਟੀਕਾ:- ਪੂਰਵ ਕਹ੍ਯਾ ਜੋ " ਵਿਸੇਖ ਰੂਪ ਸੈਂ ਅਗ੍ਯਾਤ ਵਸਤੁ
ਮੈਂ ਅਧ੍ਯਾਸ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਔ ਆਤਮਾ ਸ੍ਵਯੰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੈ, ਤਾਂ ਕੇ ਵਿਖੈ ਅ-
ਗ੍ਯਾਨ ਬਨੈ ਨਹੀਂ. ਕਾਹੇਤੇਂ, ਤਮ ਕਾ ਔ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਾ ਪਰਸਪਰ ਵਿਰੋਧ ਹੈ
ਯਾਤੇਂ ਜੈਸੇਂ ਅਖੰਡ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਮੈਂ ਸ੍ਥਿਤ ਰੱਜੁ ਮੈਂ ਸਰਪ ਕਾ ਅਧ੍ਯਾਸ
ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ. ਤੈਸੈ ਸ੍ਵਯੰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਆਤਮਾ ਮੈਂ ਬੰਧ ਕਾ ਅਧ੍ਯਾਸ ਬਨੈ ਨ
ਹੀਂ." ਸੋ ਸ਼ੰਕਾ ਬੀ ਬਨੈ ਨਹੀਂ. ਕਾਹੇਤੈਂ, ਯਦ੍ਯਪਿ ਆਤਮਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼
ਰੂਪ ਹੈ; ਤਥਾਪਿ ਆਤਮਾ ਕਾ ਸ੍ਵਰੂਪ ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਅਗ੍ਯਾਨ ਕਾ ਵਿਰੋ
ਧੀ ਨਹੀਂ; ਜੋ ਆਤਮਾ ਸ੍ਵਰੂਪ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਅਗ੍ਯਾਨ ਕਾ ਵਿਰੋਧੀ ਹੋਵੈ
ਤੌ ਸੁਖੁਪ੍ਤਿ ਮੈਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਰੂਪ ਆਤਮਾ ਵਿਖੈ ਅਗ੍ਯਾਨ ਪ੍ਰਤੀਤ
ਹੋਵੈ ਹੈ, ਸੋ ਨਹੀਂ ਹੂਆ ਚਾਹਿਏ. ਔਰ ਨਿਦ੍ਰਾ ਸੈਂ ਜਾਗ੍ਯਾ ਜੋ ਪੁ-
ਰੁਖ ਹੈ, ਤਾਕੂੰ ਐਸਾ ਗ੍ਯਾਨ ਹੋਵੈ ਹੈ:-"ਮੈਂ ਸੁਖ ਸੈਂ ਸੋਯਾ ਔ ਕਛੁ-
ਬੀ ਨਹੀਂ ਜਾਨਤਾ ਹੂਆ." ਯਾ ਗ੍ਯਾਨ ਕਾ ਸੁਖ ਔ ਅਗ੍ਯਾਨ ਵਿ-
ਖਯ ਹੈ, ਸੋ ਸੁਖ ਔ ਅਗ੍ਯਾਨ ਕਾ ਜੋ ਜਾਗ੍ਰਤ ਮੈਂ ਗ੍ਯਾਨ ਹੈ, ਸੋ ਪ੍ਰ
ਤ੍ਯੱਖ ਰੂਪ ਨਹੀਂ. ਕਾਹੇਤੇਂ, ਜਾ ਗ੍ਯਾਨ ਕਾ ਵਿਖਯ ਸਨਮੁਖ ਹੋਵੈ,
ਸੋ ਗ੍ਯਾਨ ਪ੍ਰਤ੍ਯੱਖ ਰੂਪ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਔ ਜਾਗ੍ਰਤ ਕਾਲ ਮੈਂ ਸੁਖ ਔ

ਅਗ੍ਯਾਨ ਹੈ ਨਹੀਂ. ਯਾਤੈਂ ਜਾਗ੍ਰਤ ਮੈਂ ਸੁਖ ਔ ਅਗ੍ਯਾਨ ਕਾ ਗ੍ਯਾਨ ਪ੍ਰਤ੍ਯਛ ਰੂਪ ਨਹੀਂ; ਕਿੰਤੁ ਸ੍ਮ੍ਰਿਤਿ ਰੂਪ ਹੈ. ਸੋ ਸ੍ਮ੍ਰਿਤਿ ਅਗ੍ਯਾਤਵਸ੍ਤੁ ਕੀ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ, ਕਿੰਤੁ ਗ੍ਯਾਤ ਵਸ੍ਤੁ ਕੀ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਯਾਤੈਂ ਸੁਖੁਪ੍ਤਿ ਮੈਂ ਸੁਖ ਔ ਅਗ੍ਯਾਨ ਕਾ ਗ੍ਯਾਨ ਹੈ; ਸੋ ਸੁਖੁਪ੍ਤਿ ਕਾ ਗ੍ਯਾਨ ਅੰਤਸ਼੍ਕਰਣ ਔ ਇੰਦ੍ਰਿਯ ਜਨ੍ਯ ਤੌ ਹੈ ਨਹੀਂ. ਕਾਹੇਤੈਂ, ਸੁਖੁਪ੍ਤਿ ਮੈਂ ਅੰਤਸ਼੍ਕਰਣ ਔ ਇੰਦ੍ਰਿਯ ਕਾ ਅਭਾਵ ਹੈ. ਯਾਤੈਂ ਸੁਖੁਪ੍ਤਿ ਮੈਂ ਆਤਮ ਸ੍ਵਰੂਪ ਹੀ ਗ੍ਯਾਨ ਹੈ. ਗ੍ਯਾਨ ਔ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਾ ਏਕ ਹੀ ਅਰ੍ਥ ਹੈ ਇਸ ਰੀਤਿ ਸੈਂ ਸੁਖੁਪ੍ਤਿ ਮੈਂ ਆਤਮਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਰੂਪ ਹੈ. ਤਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਰੂਪ ਆਤਮਾ ਸੈਂ ਸ੍ਵਰੂਪ ਸੁਖ ਔ ਅਗ੍ਯਾਨ ਕੀ ਪ੍ਰਤੀਤਿ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਜੋ ਆਤਮ ਸ੍ਵਰੂਪ ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਅਗ੍ਯਾਨ ਕਾ ਵਿਰੋਧੀ ਹੋਵੈ, ਤੌ ਸੁਖੁਪ੍ਤਿ ਮੈਂ ਅਗ੍ਯਾਨ ਕੀ ਪ੍ਰਤੀਤਿ ਨਹੀਂ ਹੁਈ ਚਾਹਿਏ. ਯਾਤੈਂ ਆਤਮਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਰੂਪ ਤੌ ਹੈ. ਪਰੰਤੁ ਆਤਮਾ ਕਾ ਸ੍ਵਰੂਪ ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਅਗ੍ਯਾਨ ਕਾ ਵਿਰੋਧੀ ਨਹੀਂ. ਉਲਟਾ ਆਤਮਾ ਕਾ ਸ੍ਵਰੂਪ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਅਗ੍ਯਾਨ ਕਾ ਸਾਧਕ ਹੈ ਇਸ ਅਭਿਪ੍ਰਾਯ ਤੈਂ ਹੀ ਵੇਦਾਂਤ ਸਾਸ੍ਤ੍ਰ ਮੈਂ ਕਹ੍ਯਾ ਹੈ:-"ਸਾਮਾਨ੍ਯ ਚੈਤਨ੍ਯ ਅਗ੍ਯਾਨ ਕਾ ਵਿਰੋਧੀ ਨਹੀਂ." ਕਿੰਤੁ ਵਿਸ਼ੇਖ ਚੈਤਨ੍ਯ ਹੀ ਅਗ੍ਯਾਨ ਕਾ ਵਿਰੋਧੀ ਹੈ. ਵ੍ਯਾਪਕ ਜੋ ਚੈਤਨ੍ਯ ਹੈ; ਸੋ ਸਾਮਾਨ੍ਯ ਚੈਤਨ੍ਯ ਕਹਿਏ ਹੈ. ਔ ਵ੍ਰਿਤਿ ਮੈਂ ਸ੍ਥਿਤ ਜੋ ਚੈਤਨ੍ਯ, ਸੋ ਵਿਸ਼ੇਖ ਚੈਤਨ੍ਯ ਕਹਿਏ ਹੈ. ਜੈਸੈ ਕਾਸ਼੍ਠ ਮੈਂ ਸ੍ਥਿਤ ਜੋ ਸਾਮਾਨ੍ਯ ਅਗ੍ਨਿ ਹੈ, ਸੋ ਅੰਧਕਾਰ ਕਾ ਵਿਰੋਧੀ ਨਹੀਂ, ਔ ਮਥਨ ਸੈਂ ਪ੍ਰਗਟ ਕਿਯਾ ਜੋ ਅਗਨਿ ਹੈ, ਸੋ ਬੱਤੀ ਮੈਂ ਸ੍ਥਿਤ ਹੋਇ ਕੈ ਅੰਧਕਾਰ ਕਾ ਵਿਰੋਧੀ ਹੈ. ਤੈਸੈ ਵ੍ਯਾਪਕ ਚੈਤਨ੍ਯ ਅਗ੍ਯਾਨ ਕਾ ਵਿਰੋਧੀ ਨਹੀਂ ਬੀ ਹੈ ਪਰੰਤੁ ਵੇਦਾਂਤ ਕੇ ਵਿਚਾਰ ਮੈਂ ਅੰਤਸ਼੍ਕਰਣ ਕੀ ਜੋ ਬ੍ਰਹ੍ਮਾਕਾਰ ਵ੍ਰਿਤਿ ਹੁਈ ਹੈ, ਤਾ ਕੇ ਵਿਖੈ ਸ੍ਥਿਤ ਚੈਤਨ੍ਯ ਅਗ੍ਯਾਨ ਕਾ ਵਿਰੋਧੀ ਹੈ. ਇਸ ਰੀਤਿ ਸੈਂ ਕੇਵਲ ਚੈਤਨ੍ਯ ਅਗ੍ਯਾਨ ਕਾ ਵਿਰੋਧੀ ਨਹੀਂ; ਕਿੰਤੁ ਵ੍ਰਿਤਿ ਸਹਿਤ ਚੈਤਨ੍ਯ ਅਗ੍ਯਾਨ ਕਾ ਵਿਰੋਧੀ ਹੈ. ਅਥਵਾ ਚੈਤਨ੍ਯ ਸਹਿਤ ਵ੍ਰਿਤਿ ਅਗ੍ਯਾਨ ਕੀ ਵਿਰੋਧੀ ਹੈ.

ਪ੍ਰਥਮ ਪੱਛ ਮੈਂ ਤੌ ਅਗ੍ਯਾਨ ਕੇ ਨਾਸ਼ ਕਾ ਹੇਤੁ ਚੇਤਨ੍ਯ ਹੈ; ਔ ਬ੍ਰਿੱਤਿ ਸਹਾਯਕ ਹੈ. ਦੂਸਰੇ ਪੱਛ ਮੈਂ ਅਗ੍ਯਾਨ ਕੇ ਨਾਸ਼ ਕਾ ਹੇਤੁ ਬ੍ਰਿੱਤਿ ਹੈ ਔ ਚੇਤਨ੍ਯ ਸਹਾਯਕ ਹੈ. ਇਹ ਅਵੱਛੇਦਵਾਦ ਕੀ ਰੀਤਿ ਹੈ. ਔ ਆਭਾਸਵਾਦ ਮੈਂ ਤੌ ਸਾਮਾਨ੍ਯ ਚੇਤਨ੍ਯ ਕੀ ਨ੍ਯਾਈਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਚੇਤਨ੍ਯ ਬੀ ਅਗ੍ਯਾਨ ਕਾ ਵਿਰੋਧੀ ਨਹੀਂ, ਕਿੰਤੁ ਬ੍ਰਿੱਤਿ ਸਹਿਤ ਆਭਾਸ ਅਥਵਾ ਆਭਾਸ ਸਹਿਤ ਬ੍ਰਿੱਤਿ ਅਗ੍ਯਾਨ ਕਾ ਵਿਰੋਧੀ ਹੈ. ਇਸ ਰੀਤਿ ਸੈਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਰੂਪ ਚੇਤਨ੍ਯ ਅਗ੍ਯਨ ਕਾ ਵਿਰੋਧੀ ਨਹੀਂ. ਯਾਤੈਂ ਚੇਤਨ੍ਯ ਕੇ ਆਸ਼੍ਰਿਤ ਅਗ੍ਯਾਨ ਹੈ. ਤਾ ਅਗ੍ਯਾਨ ਸੈਂ ਆਵ੍ਰਿਤ ਜੋ ਆਤਮਾ, ਤਾਕੇ ਵਿਖੈ ਬੰਧ ਕਾ ਅਧ੍ਯਾਸ ਬਨੈ ਹੈ.

ਔਰ ਪੂਰਵ ਕਹ੍ਯਾ ਜੋ "ਸਾਮਾਨ੍ਯ ਰੂਪ ਤੈਂ ਗ੍ਯਾਤ, ਔ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਰੂਪ ਤੈਂ ਅਗ੍ਯਾਤ ਵਸਤੁ ਮੈਂ ਅਧ੍ਯਾਸ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਔ ਆਤਮਾ ਮੈਂ ਸਾਮਾਨ੍ਯ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਭਾਵ ਹੈ ਨਹੀਂ ਯਾਤੈਂ ਨਿਰਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਆਤਮਾ ਗ੍ਯਾਤ ਔ ਅਗ੍ਯਾਤ ਬਨੈ ਨਹੀਂ. ਤਾਕੇ ਵਿਖੈ ਅਧ੍ਯਾਸ ਕਾ ਅਸੰਭਵ ਹੈ." ਸੋ ਵਾਰਤਾ ਬੀ ਬਨੈ ਨਹੀਂ. ਕਾਹੇਤੈਂ, "ਆਤਮਾ ਹੈ," ਇਹ ਸਰਵ ਕੂੰ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਆਤਮਾ ਨਾਮ ਅਪਨੇ ਸ੍ਵਰੂਪ ਕਾ ਹੈ. "ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਹੂੰ" ਇਹ ਕਿਸੀ ਕੂੰ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ. ਕਿੰਤੁ "ਮੈਂ ਹੂੰ" ਇਹ ਪ੍ਰਤੀਤਿ ਸਰਵ ਕੂੰ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਯਾਤੈਂ ਸਤ ਰੂਪ ਕਰਿਕੇ ਆਤਮਾ ਸਰਵ ਕੂੰ ਭਾਨ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਔ "ਚੇਤਨ੍ਯ ਆਨੰਦ ਵ੍ਯਾਪਕ ਨਿਤ੍ਯ ਸ਼ੁੱਧ ਨਿਤ੍ਯ ਮੁਕ੍ਤ ਰੂਪ ਆਤਮਾ ਹੈ;" ਇਹ ਸਰਵ ਕੂੰ ਪ੍ਰਤੀਤਿ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ. ਯਾਤੈਂ ਚੇਤਨ੍ਯ ਆਨੰਦ ਵ੍ਯਾਪਕ ਨਿਤ੍ਯ ਸ਼ੁੱਧ ਨਿਤ੍ਯ ਮੁਕ੍ਤ ਰੂਪ ਤੈਂ ਆਤਮਾ ਅਗ੍ਯਾਤ ਹੈ, ਔ ਸਤ ਰੂਪ ਕਰਿਕੇ ਗ੍ਯਾਤ ਹੈ; ਇਹ ਵਾਰਤਾ ਅਨੁਭਵ ਸਿੱਧ ਹੈ. ਸੋ ਅਨੁਭਵ ਸਿੱਧ ਵਾਰਤਾ ਯੁਕ੍ਤਿ ਸੈਂ ਦੂਰਿ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ ਸਰਵ ਕੂੰ ਪ੍ਰਤੀਤ ਜੋ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਆਤਮਾ ਕਾ ਸਤ ਰੂਪ, ਸੋ ਤੌ ਸਾਮਾਨ੍ਯ ਰੂਪ ਹੈ. ਔ ਕੇਵਲ ਗ੍ਯਾਨੀ ਕੂੰ ਜੋ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੋਵੈ ਚੇਤਨ ਆਨੰਦਾਦਿਕ ਸੋ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਰੂਪ ਹੈ. ਸੋ ਅਧਿਕ ਕਾਲ ਮੈਂ ਅਧਿਕ ਦੇਸ਼ ਮੈਂ ਹੋਵੈ ਸੋ ਸਾ-

ਸਾਮਾਨ੍ਯ ਰੂਪ ਕਹਿਏ ਹੈ. ਔ ਨ੍ਯੂਨ ਦੇਸ਼ ਮੈਂ ਨ੍ਯੂਨ ਕਾਲ ਮੈਂ ਹੋਵੈ, ਸੋ ਵਿਸ਼ੇਖ ਰੂਪ ਕਹਿਏ ਹੈ. ਯਦ੍ਯਪਿ ਆਤਮਾ ਕਾ ਸ੍ਵਰੂਪ ਹੀ ਚੇਤਨ ਆਨੰਦਾਦਿਕ ਹੈ, ਯਾਤੈਂ ਸਤ ਕੀ ਨ੍ਯਾਈਂ ਚੇਤਨ ਆਨੰਦਾਦਿਕ ਸਰ੍ਵਤ੍ਰ ਵ੍ਯਾਪਕ ਹੈ. ਸਤ ਕੀ ਅਪੇਛ੍ਯਾ ਤੈਂ ਚੇਤਨ ਆਨੰਦਾਦਿਕਨ ਕੂੰ, ਨ੍ਯੂਨ ਦੇਸ ਮੈਂ-ਔ ਚੇਤਨ ਆਨੰਦਾਦਿਕਨ ਕੀ ਅਪੇਛ੍ਯਾ ਤੈਂ ਸਤ ਰੂਪ ਕੂੰ ਅਧਿਕ ਦੇਸ਼ ਮੈਂ ਕਹਨਾ ਬਨੈ ਨਹੀਂ. ਯਾਤੈਂ ਸਤ ਰੂਪ ਆਤਮਾ ਕਾ ਸਾਮਾਨ੍ਯ ਅੰਸ਼ ਹੈ, ਔ ਚੇਤਨ ਆਨੰਦਾਦਿਕ ਵਿਸ਼ੇਖ ਅੰਸ਼ ਹੈ, ਇਹ ਕਹਨਾ ਬੀ ਬਨੈ ਨਹੀਂ. ਤਥਾਪਿ ਸਤ ਕੀ ਪ੍ਰਤੀਤਿ ਸਰ੍ਵ ਕੂੰ ਅਵਿਦ੍ਯਾ ਕਾਲ ਮੈਂ ਬੀ ਹੋਵੈ ਹੈ, ਔ "ਚੇਤਨ ਆਨੰਦ ਰੂਪ ਆਤਮਾ ਹੈ." ਇਹ ਪ੍ਰਤੀਤ ਸਰ੍ਵ ਕੂੰ ਅਵਿਦ੍ਯਾ ਕਾਲ ਮੈਂ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ. ਕੇਵਲ ਗ੍ਯਾਨੀ ਕੂੰ ਹੀ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਅਵਿਦ੍ਯਾ ਕਾਲ ਮੈਂ ਚੇਤਨ, ਆਨੰਦ, ਮੁਕ੍ਤਤਾ, ਸੁੰਯਤਾ ਬੀ ਹੈ; ਪਰੰਤੁ ਪ੍ਰਤੀਤਿ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ. ਯਾਤੈਂ ਅਨਹੁਏ ਕੇ ਸਮਾਨ ਹੈ. ਇਸ ਅਭਿਪ੍ਰਾਯ ਤੈਂ ਚੇਤਨ੍ਯ ਆਨੰਦਾਦਿਕ ਨ੍ਯੂਨ ਕਾਲ ਬ੍ਰਿਤਿ ਕਹਿਏ ਹੈ. ਔ ਸਤ ਰੂਪ ਅਧਿਕ ਕਾਲ ਬ੍ਰਿਤਿ ਕਹਿਏ ਹੈ. ਇਸ ਰੀਤਿ ਮੈਂ ਸਤ ਰੂਪ ਕਾ ਔ ਚੇਤਨ ਆਨੰਦਾਦਿਕਨ ਕਾ ਸਾਮਾਨ੍ਯ ਵਿਸ਼ੇਖ ਭਾਵ ਨਹੀਂ ਬੀ ਹੈ. ਪਰੰਤੁ ਅਲਪ ਕਾਲ ਔ ਅਧਿਕ ਕਾਲ ਮੈਂ ਪ੍ਰਤੀਤਿ ਹੋਨੈ ਤੈਂ ਸਾਮਾਨ੍ਯ ਵਿਸ਼ੇਖ ਭਾਵ ਕੀ ਨ੍ਯਾਈਂ ਹੈ. ਯਾ ਕਾਰਣ ਤੈਂ ਆਤਮਾ ਕਾ ਸਤ ਰੂਪ ਸਾਮਾਨ੍ਯ ਅੰਸ਼ ਕਹਿਏ ਹੈ. ਔ ਚੇਤਨ ਆਨੰਦਾਦਿਕ ਵਿਸ਼ੇਖ ਅੰਸ਼ ਕਹਿਏ ਹੈ.

ਔ ਆਤਮਾ ਨਿਰ੍ਵਿਸ਼ੇਖ ਹੈ, ਯਾ ਸਿਧਾਂਤ ਕੀ ਬੀ ਹਾਨੀ ਨਹੀਂ ਜੋ ਆਤਮਾ ਮੈਂ ਸਾਮਾਨ੍ਯ ਵਿਸ਼ੇਖ ਭਾਵ ਅੰਗੀਕਾਰ ਕਰੈਂ, ਤੌ "ਨਿਰ੍ਵਿਸ਼ੇਖ ਆਤਮਾ ਹੈ." ਯਾ ਸਿਧਾਂਤ ਕੀ ਹਾਨਿ ਹੋਵੈ, ਸੋ ਸਾਮਾਨ੍ਯ ਵਿਸ਼ੇਖ ਭਾਵ ਅੰਗੀਕਾਰ ਕਿਯਾ ਨਹੀਂ, ਕਿੰਤੁ ਅਵਿਦ੍ਯਾ ਮੈਂ ਸਾਮਾਨ੍ਯ ਵਿਸ਼ੇਖ ਕੀ ਨ੍ਯਾਈਂ ਪ੍ਰਤੀਤਿ ਹੋਵੈ ਹੈ; ਯਾਤੈਂ ਸਾਮਾਨ੍ਯ ਵਿਸ਼ੇਖ ਭਾਵ ਕਹੈ ਹੈਂ. ਇਸ ਰੀਤਿ ਮੈਂ ਸਤ੍ਯ ਰੂਪ ਕਰਿਕੇ ਗ੍ਯਾਤ, ਔ

ਚੇਤਨ, ਆਨੰਦ, ਨਿਤ੍ਯ ਸ਼ੁੱਧ, ਨਿਤ੍ਯ ਮੁਕ੍ਤ, ਬ੍ਰਹਮਰੂਪ ਕਰਿਕੇ ਅਗ੍ਯਾਤ, ਆਤਮਾ ਵਿਖੈ ਬੰਧ ਕਾ ਅਧ੍ਯਾਸ ਬਨੈਹੈ. ਅਧ੍ਯਾਸਰੂਪ ਬੰਧ ਕੀ ਗ੍ਯਾਨ ਸੈਂ ਨਿਵ੍ਰਿੱਤਿ ਭੀ ਬਨੈਹੈ, ਯਾਤੈਂ ਗ੍ਰੰਥ ਕਾ ਪ੍ਰਯੋਜਨ ਸੰਭਵੈਹੈ.

ਔਰ ਪੂਰਵਪਖ੍ਯਾ ਜੋ "ਨਿਸ਼ਿੱਧ ਕਾਮ੍ਯ ਕਰਮ ਕਾ ਤ੍ਯਾਗ ਕਰਿਕੇ ਨਿਤ੍ਯ ਨੈਮਿੱਤਿਕ ਪ੍ਰਾਯਸ਼੍ਚਿੱਤ ਕਰਮ ਕਰੈ; ਯਾਤੈਂ ਨਿਸ਼ਿੱਧ ਕਰਮ ਕੇ ਅਭਾਵ ਤੈਂ ਨੀਚ ਲੋਕ ਕੂੰ ਪ੍ਰਾਪ੍ਤ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ; ਔ ਕਾਮ੍ਯ ਕਰਮ ਕੇ ਅਭਾਵ ਤੈਂ ਉੱਤਮ ਲੋਕ ਕੂੰ ਪ੍ਰਾਪ੍ਤ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ. ਔ ਨਿਤ੍ਯ ਨੈਮਿੱਤਿਕ ਕਰਮ ਕੇ ਨਹੀਂ ਕਰਨੇ ਤੈਂ ਜੋ ਪਾਪ ਹੋਵੈ, ਸੋ ਤਿਨ ਕੇ ਕਰਨੇ ਤੈਂ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ. ਔ ਇਸ ਜਨਮ ਵਿਖੈ ਅਥਵਾ ਅਨ੍ਯ ਜਨਮ ਵਿਖੈ ਪੂਰਵ ਕਰੇ ਜੋ ਪਾਪ ਹੈਂ, ਤਿਨ ਕਾ ਸਾਧਾਰਣ ਔ ਅਸਾਧਾਰਣ ਪ੍ਰਾਯਸ਼੍ਚਿੱਤ ਸੈਂ ਨਾਸ਼ ਹੋਵੈ ਹੈ, ਔ ਪੂਰਵ ਕਰੇ ਜੋ ਕਾਮ੍ਯ ਕਰਮ ਹੈਂ. ਤਿਨ ਕੇ ਫਲ ਕੀ ਇੱਛਾ ਕੇ ਅਭਾਵ ਤੈਂ ਮੁਮੁੱਛੂ ਕੂੰ ਤਿਨ ਕਾ ਫਲ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ. ਯਾਤੈਂ ਮੁਮੁੱਛੂ ਕੂੰ ਗ੍ਯਾਨ ਸੈਂ ਬਿਨਾ ਹੀ ਜਨਮ ਕਾ ਅਭਾਵਰੂਪ ਮੋਛ ਹੋਵੈ ਹੈ." ਸੋ ਬਨੈ ਨਹੀਂ. ਕਾਹੇਤੈਂ,

ਨਿਤ੍ਯ ਨੈਮਿੱਤਿਕ ਕਰਮ ਕਾ ਭੀ ਸ੍ਵਰਗਰੂਪ ਫਲ ਹੈ. ਇਹ ਵਾਰ੍ਤਾ ਭਾਸ਼੍ਯਕਾਰ ਨੈ ਸ਼੍ਰੁਤਿ ਔ ਪ੍ਰਮਾਣ ਸੈਂ ਪ੍ਰਤਿਪਾਦਨ ਕਰੀ ਹੈ. ਯਾਤੈਂ ਨਿਤ੍ਯ ਨੈਮਿੱਤਿਕ ਕਰਮ ਸੈਂ ਉੱਤਮ ਲੋਕ ਕੂੰ ਪ੍ਰਾਪ੍ਤ ਹੋਵੈਗਾ; ਜਨਮ ਕਾ ਅਭਾਵ ਬਨੈ ਨਹੀਂ. ਔ ਨਿਤ੍ਯ ਨੈਮਿੱਤਿਕ ਕਰਮ ਕਾ ਜੋ ਫਲ ਅੰਗੀਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰੈ ਤੌ ਨਿਤ੍ਯ ਨੈਮਿੱਤਿਕ ਕਰਮ ਕਾ ਬੋਧਕ ਜੋ ਵੇਦ ਹੈ ਸੋ ਨਿਸ਼ਫਲ ਹੋਵੈਗਾ. ਕਾਹੇਤੈਂ, ਜੋ ਨਿਤ੍ਯ ਨੈਮਿੱਤਿਕ ਕਰਮ ਕੇ ਨਹੀਂ ਕਰਨੇ ਤੈਂ ਪਾਪ ਹੋਵੈ, ਤੌ ਤਾ ਪਾਪ ਕੀ ਅਨੁਤ੍ਪੱਤਿ ਤਿਨ ਕਾ ਫਲ ਬਨੈ. ਸੋ ਨਿਤ੍ਯ ਨੈਮਿੱਤਿਕ ਕਰਮ ਕੇ ਨਹੀਂ ਕਰਨੇ ਤੈਂ ਪਾਪ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ ਕਾਹੇਤੈਂ, ਜੋ ਨਿਤ੍ਯ ਨੈਮਿੱਤਿਕ ਕਰਮ ਕਾ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਸੋ ਅਭਾਵਰੂਪ ਹੈ ਔ ਪਾਪ ਭਾਵਰੂਪ ਹੈ. ਅਭਾਵ ਸੈਂ ਭਾਵ ਕੀ ਉਤ੍ਪੱਤਿ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ. ਯਾਤੈਂ ਨਿਤ੍ਯ ਨੈਮਿੱਤਿਕ ਕਰਮ ਕੇ ਨਹੀਂ ਕਰਨੇ ਤੈਂ ਪਾਪ ਹੋਵੈ ਹੈ; ਇਹ ਕਥਨ ਬਨੈ ਨਹੀਂ. ਜੋ ਨਿਤ੍ਯ ਨੈਮਿੱਤਿਕ ਕਰਮ ਕੇ ਨਹੀਂ ਕਰਨੇ ਤੈਂ ਪਾਪ

ਕੀ ਉਤਪੱਤਿ ਅੰਗੀਕਾਰ ਕਰੈਂ,ਤੌ "ਅਭਾਵ ਤੈਂ ਭਾਵ ਕੀ ਉਤਪੱਤਿ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ." ਇਹ ਦੂਸਰੇ ਅਧ੍ਯਾਸ ਮੈਂ ਭਗਵਾਨ ਨੈ ਕਹ੍ਯਾ ਹੈ; ਤਾਸੈਂ ਵਿਰੋਧ ਹੋਵੈਗਾ. ਯਾਤੈਂ ਨਿਤ੍ਯ ਨੈਮਿੱਤਿਕ ਕਰ੍ਮ ਕੇ ਅਭਾਵ ਤੈਂ ਭਾਵ ਰੂਪ ਪਾਪਕੀ ਉਤਪੱਤਿ ਬਨੈ ਨਹੀਂ. ਇਸ ਰੀਤਿ ਸੈਂ ਨਿਤ੍ਯ ਨੈਮਿੱਤਿਕ ਕਰ੍ਮ ਕਾ ਪਾਪਕੀ ਅਨੁਤਪੱਤਿ ਫਲ ਨਹੀਂ; ਕਿੰਤੁ ਨਿਤ੍ਯ ਨੈਮਿੱਤਿਕ ਕਰ੍ਮ ਸੈਂ ਬੀਨਾ ਬੀ ਪਾਪਕੀ ਅਨੁਤਪੱਤਿ ਸਿੱਧ ਹੈ ਯਾਤੈਂ ਨਿਤ੍ਯ ਨੈਮਿੱਤਿਕ ਕਰ੍ਮ ਕਾ ਸੋ ਸ੍ਵਰਗ ਰੂਪ ਫਲ ਅੰਗੀਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰੈਂ;ਤੌ ਕਰ੍ਮ ਨਿਸ਼ਫਲ ਹੋਵੈਂਗੇ. ਔ ਨਿਸ਼ਫਲ ਜੋ ਨਿਤ੍ਯ ਨੈਮਿੱਤਿਕ ਕਰ੍ਮ ਹੈਂ, ਤਿਨਕਾ ਬੋਧਕ ਵੇਦ ਬੀ ਨਿਸ਼ਫਲ ਹੋਵੈਗਾ. ਯਾਤੈਂ ਨਿਤ੍ਯ ਨੈਮਿੱਤਿਕ ਕਰ੍ਮ ਸੈਂ ਬੀ ਸ੍ਵਰਗ ਫਲ ਹੋਵੈ ਹੈ.

ਔ "ਜਨ੍ਮਾਂਤਰ ਕੇ ਜੋ ਕਾਮ੍ਯ ਕਰ੍ਮ ਹੈਂ, ਤਿਨ ਕਾ ਇੱਛਾ ਕੇ ਅਭਾਵ ਤੈਂ ਫਲ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ. ਸੋ ਵਾਰਤਾ ਬੀ ਬਨੈ ਨਹੀਂ. ਕਾਹੇਤੈਂ,ਕਰ੍ਮ ਰੂਪੀ ਬੀਜ ਸੈਂ ਦੋ ਅੰਕੁਰ ਉਤਪੰਨ ਹੋਵੈ ਹੈਂ. ਏਕ ਤੌ ਵਾਸਨਾ, ਔ ਦੂਸਰਾ ਅਦ੍ਰਿਸ੍ਟ. ਧਰਮ ਅਧਰਮ ਕਾ ਨਾਮ ਅਦ੍ਰਿਸ੍ਟ ਹੈ. ਸੁਭ ਕਰ੍ਮ ਸੈਂ ਤੌ ਸੁਭ ਵਾਸਨਾ ਔ ਧਰਮ ਰੂਪ ਅੰਕੁਰ ਹੋਵੈ ਹੈਂ; ਔ ਅਸੁਭ ਕਰ੍ਮ ਸੈਂ ਅਸੁਭ-ਵਾਸਨਾ ਔ ਅਧਰ੍ਮ ਰੂਪ ਅੰਕੁਰ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਸੁਭ ਵਾਸਨਾ ਸੈਂ ਤੌ ਆਗੇ ਸੁਭ ਕਰ੍ਮ ਮੈਂ ਪ੍ਰਵ੍ਰਿਤਿ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਔ ਧਰਮ ਸੈਂ ਸੁਖ ਕਾ ਭੋਗ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਇਸ ਰੀਤਿ ਸੈਂ ਅਸੁਭ ਵਾਸਨਾ ਸੈਂ ਅਸੁਭ ਕਰ੍ਮ ਮੈਂ ਪ੍ਰਵ੍ਰਿਤਿ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਔ ਅਧਰ੍ਮ ਸੈਂ ਦੁੱਖ ਕਾ ਭੋਗ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਇਸ ਰੀਤਿ ਸੈਂ ਵਾਸਨਾ ਰੂਪ ਔ ਅਦ੍ਰਿਸ੍ਟ ਰੂਪ ਅੰਕੁਰ ਕਰ੍ਮ ਰੂਪੀ ਬੀਜ ਸੈਂ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਤਿਨ ਵਿਖੈ "ਵਾਸਨਾ ਰੂਪ ਅੰਕੁਰ ਕਾ ਤੌ ਉਪਾਯ ਸੈਂ ਨਾਸ਼ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਔ ਅਦ੍ਰਿਸ੍ਟ ਰੂਪ ਅੰਕੁਰ ਕਾ ਫਲ ਕੀ ਉਤਪੱਤਿ ਸੈਂ ਬਿਨਾ ਕਿਸੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸੈਂ ਬੀ ਨਾਸ਼ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ." ਇਹ ਸ਼ਾਸ੍ਤ੍ਰ ਕਾ ਨਿਰਣਯ ਹੈ. ਅਸੁਭ ਕਰ੍ਮ ਸੈਂ ਉਤਪੰਨ ਹੁਆ ਜੋ ਅਸੁਭ ਵਾਸਨਾ ਰੂਪ ਅੰਕੁਰ ਹੈ, ਤਾਕਾ ਤੌ ਸਤਸੰਗ ਆਦਿਕ ਉਪਾਯ ਤੈਂ ਨਾਸ਼ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਔ ਸੁਭ ਕਰ੍ਮ ਸੈਂ ਉਤਪੰਨ ਜੋ

ਹੁਈ ਸੁਭ ਵਾਸਨਾ, ਤਾਕਾ ਕੁਸੰਗ ਆਦਿਕਨਤੈਂ ਨਾਸ਼ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਮੈਂ ਜਿਤਨਾ ਪੁਰੁਖਾਰਥ ਕਹਯਾ ਹੈ; ਤਾਸੈਂ ਪ੍ਰਵ੍ਰਿਤਿ ਕੀ ਹੇਤੂ ਜੋ ਵਾਸਨਾ ਤਾਕਾਹੀ ਨਾਸ਼ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਯਾਤੈਂ ਪੁਰੁਖਾਰਥ ਬੀ ਸਫਲ ਹੈ. ਔ ਭੋਗ ਕਾ ਹੇਤੂ ਜੋ ਅਦ੍ਰਿਸ਼ਟ ਤਾਕਾ ਨਾਸ਼ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ. ਯਾਤੈਂ "ਫਲ ਦਿਏ ਬਿਨਾ ਕਰਮ ਕੀ ਨਿਵ੍ਰਿਤਿ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ" ਇਹ ਵਾਰਤਾ ਜੋ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਮੈਂ ਕਹੀ ਹੈ, ਤਾਸੈਂ ਬੀ ਵਿਰੋਧ ਨਹੀਂ. ਇਸ ਰੀਤਿ ਮੈਂ ਅਗਯਾਨੀ ਕੂੰ ਫਲ ਭੋਗ ਬਿਨਾ ਕਰਮ ਕੀ ਨਿਵ੍ਰਿਤਿ ਬਨੈ ਨਹੀਂ; ਔ ਗਯਾਨੀ ਕੂੰ ਤੌ ਭੋਗ ਸੈਂ ਬਿਨਾ ਬੀ ਕਰਮ ਕੀ ਨਿਵ੍ਰਿਤਿ ਬਨੈ ਹੈ. ਕਾਹੇਤੈਂ, ਕਰਮ ਔ ਕਰਤਾ ਤਥਾ ਫਲ ਪਰਮਾਰਥ ਮੈਂ ਤੌ ਹੈ ਨਹੀਂ; ਕਿੰਤੂ ਅਵਿਦ੍ਯਾ ਮੈਂ ਕਲਪਿਤ ਹੈ. ਤਾ ਅਵਿਦ੍ਯਾ ਕਾ ਗਯਾਨ ਵਿਰੋਧੀ ਹੈ. ਯਾਤੈਂ ਅਵਿਦ੍ਯਾ ਕਲਪਿਤ ਜੋ ਕਰਮਾਦਿਕ ਹੈਂ ਤਿਨਕਾ ਬੀ ਗਯਾਨ ਸੈਂ ਨਾਸ਼ ਹੋਵੈ ਹੈ, ਜੈਸੇ ਸ੍ਵਪਨ ਵਿਖੈ ਨਿਦ੍ਰਾ ਸੈਂ ਜੋ ਪਦਾਰਥ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਤਿਨਕਾ ਜਾਗ੍ਰਤਿ ਵਿਖੈ ਨਿਦ੍ਰਾ ਕੀ ਨਿਵ੍ਰਿਤਿ ਸੈਂ ਅਭਾਵ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਤੈਸੇ ਅਵਿਦ੍ਯਾ ਰੂਪ ਨਿਦ੍ਰਾ ਸੈਂ ਪ੍ਰਤੀਤ ਜੋ ਹੋਵੈ ਹੈਂ-ਕਰਮ, ਕਰਤਾ, ਫਲ; ਤਿਨਕਾ ਬੀ ਗਯਾਨ ਦਸ਼ਾ ਰੂਪ ਜਾਗ੍ਰਤਿ ਵਿਖੈ ਅਵਿਦ੍ਯਾ ਕੀ ਨਿਵ੍ਰਿਤਿ ਸੈਂ ਅਭਾਵ ਹੋਵੈ ਹੈ, ਔ ਗਯਾਨ ਬਿਨਾ ਅਭਾਵ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ. ਔ ਇੱਛਾ ਕੇ ਅਭਾਵ ਤੈਂ ਜੋ ਕਰਮ ਕਾ ਫਲ ਭੋਗ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ ਤੌ ਈਸ਼੍ਵਰ ਕਾ ਸੰਕਲਪ ਮਿਥ੍ਯਾ ਹੋਵੈਗਾ. ਕਾਹੇਤੈਂ, "ਫਲ ਭੋਗ ਬਿਨਾ ਅਗਯਾਨੀ ਕੇ ਕਰਮ ਕੀ ਨਿਵ੍ਰਿਤਿ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ." ਇਹ ਈਸ਼੍ਵਰ ਕਾ ਸੰਕਲਪ ਹੈ ਜੋ ਇੱਛਾ ਕੇ ਅਭਾਵ ਤੈਂ ਕਰੇ ਕਰਮ ਕਾ ਫਲ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ ਤੌ ਈਸ਼੍ਵਰ ਕਾ ਸੰਕਲਪ ਮਿਥ੍ਯਾ ਹੀ ਹੋਵੈਗਾ. ਔ "ਸਤ੍ਯ ਸੰਕਲਪ ਈਸ਼੍ਵਰ ਹੈ," ਇਹ ਵਾਰਤਾ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਮੈਂ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ. ਯਾਤੈਂ, "ਇੱਛਾ ਕੇ ਅਭਾਵ ਤੈਂ ਪੂਰਵ ਕਰੇ ਕਾਮ੍ਯ ਕਰਮ ਕਾ ਫਲ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ" ਇਹ ਵਾਰਤਾ ਵਿਰੁੱਧ ਹੈ. ਜੋ ਇੱਛਾ ਕੇ ਅਭਾਵ ਤੈਂ ਹੀ ਕਾਮ੍ਯ ਕਰਮ ਕਾ ਫਲ ਨਹੀਂ ਹੋਵੈ ਤੌ ਅਸੁਭ ਕਰਮ ਕਾ ਫਲ ਕਿਸੀ ਕੂੰ ਬੀ ਨਹੀਂ ਹੁਆ ਚਾਹਿਏ ਕਾਹੇਤੈਂ, ਅਸੁਭ ਕਰਮ ਕਾ ਫਲ ਦੁੱਖ ਹੈ; ਤਾਕੀ ਕਿਸੀ ਕੂੰ ਬੀ ਇੱਛਾ ਹੈ ਨਹੀਂ

ਯਾਤੈਂ ਗ੍ਯਾਨ ਬਿਨਾ ਕਰ੍ਮ ਕੇ ਫਲ ਕਾ ਅਭਾਵ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ.

ਔਰ ਜੋ ਪੂਰਵ ਕਹ੍ਯਾ," ਜੈਸੇ ਕਰ੍ਮ ਕੇ ਅਨੁਸ਼੍ਠਾਨ ਕਾਲ ਮੈਂ ਜੋ ਇੱਛਾ ਰਹਿਤ ਪੁਰੁਖ ਹੈ, ਤਾਕੂੰ ਕਰ੍ਮ ਕਾ ਫਲ ਵੇਦਾਂਤ ਮਤ ਮੈਂ ਅੰਗੀਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕਹ੍ਯਾ; ਤੈਸੇ ਕਰ੍ਮ ਕੇ ਅਨੁਸ਼੍ਠਾਨ ਸੈਂ ਅਨੰਤਰ ਬੀ ਜੋ ਪੁਰੁਖ ਕੀ ਇੱਛਾ ਦੂਰਿ ਹੋਇ ਜਾਵੈ, ਤੌ ਕਰ੍ਮ ਕਾ ਫਲ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ." ਸੋ ਵਾਰ੍ਤਾ ਬੀ ਵੇਦਾਂਤ ਮਤ ਕੂੰ ਨਹੀਂ ਜਾਨਿ ਕੇ ਕਹੀ ਹੈ. ਕਾਹੇਤੈਂ, ਫਲ ਕੀ ਇੱਛਾ ਸਹਿਤ ਜੋ ਕਰ੍ਮ ਕਰੈ, ਅਥਵਾ ਫਲ ਕੀ ਇੱਛਾ ਰਹਿਤ ਜੋ ਕਰ੍ਮ ਕਰੈ ਹੈ, ਤਿਨ ਕੂੰ ਕਰ੍ਮ ਕਾ ਫਲ ਭੋਗ ਤੈਂ ਨਿਸ਼੍ਚੈ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਪਰੰਤੁ ਇੱਛਾ ਰਹਿਤ ਕਰ੍ਮ ਸੈਂ ਅੰਤਸ਼੍ਕਰਣ ਸ਼ੁਧ ਹੋਵੈ ਹੈ, ਔ ਇੱਛਾ ਸਹਿਤ ਜੋ ਕਰ੍ਮ ਕਰੈ ਹੈ, ਤਾਕੂੰ ਕੇਵਲ ਭੋਗ ਤੈਂ ਹੋਵੈ ਹੈ; ਪਰੰਤੁ ਅੰਤਸ਼੍ਕਰਣ ਸ਼ੁਧ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ. ਜੋ ਇੱਛਾ ਰਹਿਤ ਕਰ੍ਮ ਕਰਨੇ ਤੈਂ ਸ਼ੁਧ ਅੰਤਸ਼੍ਕਰਣ ਹੋਇ ਕੇ ਸ਼੍ਰਵਣ ਤੈਂ ਗ੍ਯਾਨ ਹੋਇ ਜਾਵੈ, ਤਾਕੂੰ ਤੌ ਕਰ੍ਮ ਕਾ ਫਲ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ. ਔ "ਜਾਨੇ ਕਰ੍ਮ ਤੌ ਫਲ ਕੀ ਇੱਛਾ ਰਹਿਤ ਕਿਏ ਹੈਂ, ਪਰੰਤੁ ਸ਼੍ਰਵਣ ਕੇ ਅਭਾਵ ਤੈਂ, ਅਥਵਾ ਕਿਸੀ ਅਨ੍ਯ ਨਿਮਿੱਤ ਤੈਂ ਗ੍ਯਾਨ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ ਤਾਕੂੰ ਤੌ ਇੱਛਾ ਰਹਿਤ ਕਰ੍ਮ ਕੇ ਫਲ ਕਾ ਭੋਗ ਦੂਰਿ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ ਇਹ ਵੇਦਾਂਤ ਕਾ ਸਿੱਧਾਂਤ ਹੈ. ਯਾਤੈਂ ਗ੍ਯਾਨ ਸੈਂ ਬਿਨਾ ਕਰ੍ਮ ਕਾ ਫਲ ਭੋਗ ਦੂਰਿ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ.

ਔਰ ਪੂਰਵ ਕਹ੍ਯਾ ਜੋ "ਪ੍ਰਾਯਸ਼੍ਚਿਤ ਸੈਂ ਸੰਪੂਰਣ ਅਸ਼ੁਭ ਕਰ੍ਮ ਕਾ ਨਾਸ਼ ਹੋਵੈ ਹੈ." ਸੋ ਵਾਰ੍ਤਾ ਬੀ ਬਨੈ ਨਹੀਂ. ਕਾਹੇਤੈਂ ਅਨੰਤ ਕਲ੍ਪ ਕੇ ਜੋ ਅਸ਼ੁਭ ਕਰ੍ਮ ਹੈਂ, ਤਿਨ ਕਾ ਏਕ ਜਨ੍ਮ ਵਿਖੈ ਪ੍ਰਾਯਸ਼੍ਚਿਤ ਬਨੈ ਨਹੀਂ. ਔ ਗੰਗਾ ਸ੍ਨਾਨ ਔ ਈਸ਼੍ਵਰ ਕਾ ਨਾਮ ਉੱਚਾਰਣ ਸੈਂ ਆਦਿ ਲੇ ਕੇ ਸਰ੍ਵ ਪਾਪ ਕੇ ਨਾਸ਼ਕ ਜੋ ਸਾਧਾਰਣ ਪ੍ਰਾਯਸ਼੍ਚਿਤ ਕਹੇ ਹੈਂ. ਸੋ ਬੀ ਗ੍ਯਾਨ ਕੇ ਹੀ ਸਾਧਨ ਹੈਂ, ਯਾਤੈਂ ਸਰ੍ਵ ਪਾਪ ਕੇ ਨਾਸ਼ਕ ਕਹੇ ਹੈਂ. ਯਾਤੈਂ ਗ੍ਯਾਨ ਸੈਂ ਹੀ ਸਰ੍ਵ ਪਾਪ ਕਾ ਨਾਸ਼ ਹੋਵੈ ਹੈ.

ਔਰ ਪੂਰਵ ਕਹ੍ਯਾ ਜੋ "ਨਿਤ੍ਯ ਨੈਮਿੱਤਿਕ ਕਰ੍ਮ ਕਰਨੇ ਤੈਂ ਜੋ ਕਲੇਸ਼ ਹੋਵੈ ਹੈ, ਸੋ ਪੂਰਵ ਸੰਚਿਤ ਨਿਸ਼ਿੱਧ ਕਰ੍ਮ ਕਾ ਫਲ ਹੈ. ਯਾਤੈਂ

ਸੰਚਿਤ ਨਿਖਿੱਧ ਕਰ੍ਮ ਕਾ ਫਲ ਔਰ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ." ਸੋ ਵਾਰ੍ਤਾ ਬੀ ਬਨੈ ਨਹੀਂ ਕਾਹੇਤੇ, ਅਨੰਤ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੇ ਸੰਚਿਤ ਨਿਖਿੱਧ ਜੋ ਕਰ੍ਮ ਹੈਂ ਤਿਨਕਾ ਫਲ ਬੀ ਅਨੰਤ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕਾ ਦੁੱਖ ਹੈ, ਕੇਵਲ ਕਰ੍ਮ ਕੇ ਅਨੁਸ਼ਠਾਨ ਕਾ ਕਲੇਸ਼ ਹੀ ਤਿਨਕਾ ਫਲ ਬਨੈ ਨਹੀਂ.

ਔਰ ਪੂਰਵ ਕਹ੍ਯਾ ਜੋ "ਸੰਪੂਰਣ ਸੰਚਿਤ ਕਾਮ੍ਯ ਕਰ੍ਮ ਤੈਂ ਏਕ ਹੀ ਸ਼ਰੀਰ ਹੋਵੈ ਹੈ." ਸੋ ਵਾਰਤਾ ਬੀ ਬਨੈ ਨਹੀਂ. ਕਾਹੇਤੈਂ, ਸੰਚਿਤ ਕਾਮ੍ਯ ਕਰ੍ਮ ਅਨੰਤ ਹੈਂ. ਤਿਨਕਾ ਏਕ ਜਨਮ ਵਿਖੈ ਭੋਗ ਬਨੈ ਨਹੀਂ ਔ ਏਕ ਪੁਰੁਖ ਕੂੰ ਏਕ ਕਾਲ ਮੈਂ ਨਾਨਾ ਸ਼ਰੀਰ ਸੈਂ ਜੋ ਭੋਗ ਕਹ੍ਯਾ, ਸੋ ਬੀ ਸਿੱਧ ਯੋਗੀ ਬਿਨਾ ਔਰ ਕੂੰ ਬਨੈ ਨਹੀਂ ਔ "ਸਿੱਧ ਯੋਗੀ ਕੂੰ ਬੀ ਔਰ ਤੌ ਸੰਪੂਰਣ ਸਾਮਰ-ਥ੍ਯ ਹੋਵੈ ਹੈ; ਪਰੰਤੁ ਗ੍ਯਾਨ ਬਿਨਾ ਮੋਖ਼ ਤੌ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ." ਇਹ ਵੇਦ ਕਾ ਸਿਧਾਂਤ ਹੈ. ਇਸ ਰੀਤਿ ਸੈਂ ਕਾਮ੍ਯ ਕਰ੍ਮ ਔ ਨਿਖਿੱਧ ਕਰ੍ਮ ਕੂੰ ਤ੍ਯਾਗਿ ਕੇ ਜੋ ਕੇਵਲ ਨਿਤ੍ਯ ਨੈਮਿੱਤਿਕ ਕਰ੍ਮ ਅਗ੍ਯਾਨੀ ਕਰੈ, ਤਾਕੂੰ ਨਿਤ੍ਯ ਨੈਮਿੱਤਿਕ ਕਰ੍ਮ ਕੇ ਫਲ ਭੋਗਨੇ ਕੇ ਵਾਸਤੇ; ਔ ਪੂਰਵ ਜੋ ਸ਼ੁਭ ਅਸ਼ੁਭ ਕਰ੍ਮ ਕਰੇ ਹੈਂ, ਤਿਨਕਾ ਫਲ ਭੋਗਨੇ ਵਾਸਤੇ, ਅਨੰਤ ਸ਼ਰੀਰ ਹੋਵੈਂਗੇ; ਮੋਖ਼ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ. ਯਾਤੈਂ ਗ੍ਯਾਨ ਦ੍ਵਾਰਾ ਬੰਧ ਕੀ ਨਿਵ੍ਰਿੱਤਿ ਗ੍ਰੰਥ ਕਾ ਪ੍ਰਯੋਜਨ ਬਨੈ ਹੈ. ਜੈਸੇ ਸ੍ਵਪਨ ਵਿਖੈ ਜੋ ਮਿਥ੍ਯਾ ਪਦਾਰ੍ਥ ਪ੍ਰਤੀਤਿ ਹੋਵੈ ਹੈਂ, ਤਿਨ-ਕੀ ਜਾਗ੍ਰਤ ਬਿਨਾ ਨਿਵ੍ਰਿੱਤਿ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ. ਤੈਸੇ ਬੰਧ ਬੀ ਮਿਥ੍ਯਾ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਤਾਕੀ ਬੀ ਗ੍ਯਾਨ ਰੂਪ ਜਾਗ੍ਰਤ ਬਿਨਾ ਨਿਵ੍ਰਿੱਤਿ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ.

ਇਸ ਰੀਤਿ ਸੈਂ ਗ੍ਰੰਥ ਕੇ ਅਧਿਕਾਰੀ ਵਿਖ੍ਯ ਪ੍ਰਯੋਜਨ ਸੰਭਵੈ ਹੈਂ, ਔ ਅਧਿਕਾਰੀ ਆਦਿਕਨ ਕੇ ਸੰਭਵ ਤੈਂ ਸੰਬੰਧ ਬੀ ਸੰਭਵੈ ਹੈ. ਯਾਤੈਂ ਗ੍ਰੰਥ ਕਾ ਆਰੰਭ ਕਰਨੇ ਹੈ.

ਦੋਹਾ.

ਦਾਦੂ ਦੀਨਦਯਾਲ ਜੂ, ਸਤ ਸੁਖ ਪਰਮ ਪ੍ਰਕਾਸ਼;
ਜਾਮੈਂ ਮਤਿ ਕੀ ਗਤਿ ਨਹੀਂ, ਸੋ ਈ ਨਿਸ਼੍ਚਲਦਾਸ,੧੫

ਇਤਿ ਅਨੁਬੰਧ ਵਿਸ਼ੇਖ ਨਿਰੂਪਣ ਨਾਮ ਦ੍ਵਿਤੀਯਸ੍ਤਰੰਗ: ਸਮਾਪ੍ਤ:

ਸ੍ਰੀਗਣੇਸ਼ਾਯਨਮਃ

ਅਥਸ੍ਰੀ ਵਿਚਾਰਸਾਗਰੇ

ਤ੍ਰਿਤੀਯਸ੍ਤਰੰਗਃ ਪ੍ਰਾਰਭ੍ਯਤੇ ੩

ਅਥਸ੍ਰੀਗੁਰੁ ਸਿਖ੍ਯਲੱਛਣ.

ਗੁਰੁਭਕ੍ਤਿਫਲ ਪ੍ਰਕਾਰ ਨਿਰੂਪਣੰ.

ਦੋਹਾ.

ਪੇਖਚ੍ਯਾਰਿ ਅਨੁਬੰਧਜੁਤ, ਪਢੈ ਸੁਨੈ ਇਹਗ੍ਰੰਥ;
ਗ੍ਯਾਨ ਸਹਿਤ ਗੁਰੁਸੈਂ ਜੁ ਨਰ, ਲਹੈ ਮੋਛ ਕੋ ਪੰਥ. ੧

ਟੀਕਾ:—ਚ੍ਯਾਰਿ ਅਨੁਬੰਧ ਸਹਿਤ ਗ੍ਰੰਥ ਕੂੰ ਜਾਨਿਕੈ ਗ੍ਯਾਨ ਸਹਿਤ ਗੁਰੁਸੈਂ ਜੋ ਪੁਰਖ ਪਢੈ, ਅਥਵਾ ਏਕਾਗ੍ਰ ਚਿਤ ਕਰਿਕੇ ਸੁਨੈ ਸੋ ਪੁਰੁਖ ਮੋਛ ਕਾ ਪੰਥ ਜੋ ਗ੍ਯਾਨ ਹੈ; ਤਾਕੂੰ ਪ੍ਰਾਪ੍ਤ ਹੋਵੈ. ੧

ਦੋਹਾ.

ਅਨਯਾਸਹਿ ਮਤਿ ਭੂਮਿ ਮੈਂ, ਗ੍ਯਾਨ ਚਿਮਨ ਆਬਾਦ;
ਹ੍ਵੈ ਇਹਿ ਕਾਰਣ ਕਹਤ ਹੂੰ, ਗੁਰੂ ਸਿਖ੍ਯ ਸੰਬਾਦ. ੨

ਟੀਕਾ:—ਗੁਰੁ ਸਿਖ੍ਯ ਕੇ ਸੰਵਾਦ ਮੈਂ ਅਰਥ ਨਿਰੂਪਣ ਕਰਨੈ ਤੈਂ ਸ੍ਰੋਤਾ ਕੂੰ ਬੋਧ ਸੁਖ ਸੈਂ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਇਸ ਕਾਰਣ ਤੈਂ ਗੁਰੁ ਸਿਖ੍ਯ ਕੇ ਸੰਵਾਦ ਮੈਂ ਗ੍ਰੰਥ ਕਾ ਆਰੰਭ ਕਰਿਏ ਹੈ.

ਅਥਸ੍ਰੀਗੁਰੁਲੱਛਣ.

ਚੌਪਾਈ.

ਵੇਦ ਅਰਥ ਕੂੰ ਭਲੈ ਪਿਛਾਨੈ,

ਆਤਮ ਬ੍ਰਹਮਰੂਪ ਇਕ ਜਾਨੈ ;
ਭੇਦ ਪੰਚਕੀ ਬੁੱਧਿ ਨਸਾਵੈ ,
ਅਦ੍ਵਯ ਅਮਲ ਬ੍ਰਹਮ ਦਰਸਾਵੈ; ੩
ਭ੍ਰਮ ਮਿਥ੍ਯਾ ਮ੍ਰਿਗ ਤ੍ਰਿਖਾ ਸਮਾਨ,
ਅਨੁਭਵ ਇਮ ਭਾਖਤ ਨਹਿੰ ਆਨ;
ਸੋ ਗੁਰੁ ਦੇ ਅਦ੍ਭੁਤ ਉਪਦੇਸ਼,
ਛੇਦਕ ਸਿਖਾਨ ਲੁੰਚਿਤ ਕੇਸ; ੪

ਟੀਕਾ:-"ਵੇਦਕੇ ਅਰ੍ਥਕੂੰ ਭਲੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸੈਂ ਪਿਛਾਨੈ" ਇਹ ਕਹਨੈ ਸੈਂ ਅਧੀਤ ਵੇਦ ਆਚਾਰ੍ਯ ਹੋਵੈ ਹੈ; ਇਹ ਕਹ੍ਯਾ. ਔ ਜੀਵਬ੍ਰਹ ਕੀ ਏਕਤਾ ਨਿਸ਼੍ਚਯ ਕਰਿਕੇ ਜਾਨੈ ਯਾਤੈਂ, ਆਤਮਗ੍ਯਾਨ ਵਿਖੈ ਜਾਕੀ ਸ੍ਥਿਤਿ ਹੋਵੈ, ਸੋ ਆਚਾਰ੍ਯ ਹੋਵੈ ਹੈ; ਇਹ ਕਹ੍ਯਾ. ਜੋ ਵੇਦ ਪੜ੍ਹ੍ਯਾ ਹੋਵੈ, ਔ ਗ੍ਯਾਨ ਵਿਖੈ ਜਾਕੀ ਨਿਸ਼੍ਠਾ ਨ ਹੋਵੈ ਸੋ ਆਚਾਰ੍ਯ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਔ ਗ੍ਯਾਨ ਵਿਖੈ ਜਾਕੀ ਨਿਸ਼੍ਠਾ ਹੋਵੈ ਔ ਵੇਦ ਨਹੀਂ ਪੜ੍ਹ੍ਯਾ ਸੋ ਭੀ ਆਪ ਤੈਂ ਮੁਕ੍ਤ ਹੈ, ਪਰੰਤੁ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਰਨੈ ਯੋਗ੍ਯ ਆਚਾਰ੍ਯ ਨਹੀਂ ਹੈ. ਕਾਹੇਤੈਂ ਵਾਕੂੰ ਜਿਗ੍ਯਾਸੁ ਕੀ ਸ਼ੰਕਾ ਮੇਟਨੈ ਕੀ ਯੁਕ੍ਤਿ ਨਹੀਂ ਆਵੈ ਹੈ. ਜਾਕੇ ਚਿੱਤ ਵਿਖੈ ਸ਼ੰਕਾ ਉਠੈ ਨਹੀਂ. ਐਸਾ ਜੋ ਉੱਤਮ ਸੰਸਕਾਰ ਵਾਲਾ ਜਿਗ੍ਯਾਸੂ ਹੈ, ਤਾਕੇ ਤੈਂ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਰਨੈ ਵਿਖੈ ਸਮਰ੍ਥ ਹੈ ਭੀ, ਪਰੰਤੁ ਸਰ੍ਵ ਕੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਰਨੈ ਯੋਗ੍ਯ ਨਹੀਂ; ਯਾਤੈਂ ਆਚਾਰ੍ਯ ਨਹੀਂ. ਕਿੰਤੁ ਅਧੀਤ ਵੇਦ ਹੋਵੈ, ਔ ਗ੍ਯਾਨ ਵਿਖੈ ਜਾਕੀ ਨਿਸ਼੍ਠਾ ਹੋਵੈ, ਸੋ ਆਚਾਰ੍ਯ ਕਹਿਏ ਹੈ. ਔ ਸ਼ਿਸ਼੍ਯ ਕੀ ਬੁੱਧਿ ਮੈਂ ਭਾਨ ਜੋ ਹੋਵੈ ਪੰਚ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕਾ ਭੇਦ, ਤਾਕੂੰ ਨਾਨਾ ਯੁਕ੍ਤਿ ਸੈਂ ਦੂਰਿ ਕਰਨੈ ਵਿਖੈ ਸਮਰ੍ਥ ਹੋਵੈ:- ੧ ਜੀਵ ਈਸ਼ ਕਾ ਭੇਦ, ੨ ਜੀਵਨ ਕਾ ਪਰਸ੍ਪਰ ਭੇਦ, ੩ ਜੀਵ ਜੜ੍ਹ ਕਾ ਭੇਦ, ੪ ਈਸ਼ ਜੜ੍ਹ ਕਾ ਭੇਦ, ੫ ਜੜ੍ਹ ਜੜ੍ਹ ਕਾ ਭੇਦ. ਇਹ ਪੰਚ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕਾ ਭੇਦ ਹੈ. ਤਾਕੂੰ ਖੰਡਨ ਕਰੈ. ਕਾਹੇਤੈਂ

ਭੇਦ ਭ੍ਰਮ ਕਾ ਹੇਤੁ ਹੈ. ਯਾਤੈਂ ਭੇਦ ਕਾ ਨਿਰਾਕਰਣ ਅਵਸ਼੍ਯ ਕਰਤਵ੍ਯ ਹੈ. ਭੇਦ ਕਾ ਨਿਰਾਕਰਣ ਕਰਿਕੇ ਅਦ੍ਵਯ ਔ ਅਮਲ ਕਹਿਏ ਅਵਿਦ੍ਯਾ ਦਿ ਮਲ ਰਹਿਤ ਸੋ ਬ੍ਰਹਮ ਤਾਕੂੰ ਦਰਸਾਵੈ ਹੈ, ਕਹਿਏ ਆਤਮਰੂਪ ਕਰਿਕੇ ਸੋਊ ਉਪਕਾਰ ਕਰਤਾ ਹੈ. ਔ ਸਰਵ ਸੰਸਾਰ ਕੂੰ ਸਿਖ੍ਯ ਰੂਪ ਕਰਿਕੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਰੈ. ਸੋ ਅਦਭੁਤ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇਨੇ ਵਾਲਾ ਆਚਾਰ੍ਯ ਕਹਿਏ ਹੈ. ਔ ਕੇਵਲ ਆਪ ਮੰਡਨ ਕਰਾਇਕੇ ਸਿਖ੍ਯ ਕੀ ਸਿਖਾ ਛੇਦਨ ਮਾਤ੍ਰ ਕਰਨੈ ਵਾਲਾ; ਅਥਵਾ ਔਰ ਕੋਊ ਸੰਪ੍ਰਦਾਯ ਕੇ ਚਿਨ੍ਹਮਾਤ੍ਰ ਮੈਂ ਅੰਕਿਤ ਕਰਨੈ ਵਾਲਾ; ਆਚਾਰ੍ਯ ਨਹੀਂ ਕਹਿਏ ਹੈ.

ਦੋਹਾ.

ਕਰਤ ਸੋਊ ਉਦਧਾਰ ਤੈਂ, ਦੇ ਅਸਿ ਨਿਜ ਉਪਦੇਸ਼;
ਸੋ ਦੇਸਿਕ ਬੁਧ ਜਨ ਕਹਤ, ਨਹਿਂ ਕ੍ਰਿਤ ਗੇਰਿਕ ਵੇਸ. ੫

ਅਰਥ ਸ੍ਪਸ਼੍ਟ.

ਦੋਹਾ.

ਦੇਸਿਕ ਕੇ ਲੱਛਣ ਕਹੇ, ਸ਼੍ਰੁਤਿ ਮੁਨਿ ਵਚ ਅਨੁਸਾਰ;
ਸੋ ਲੱਛਣ ਹੈਂ ਸਿਖ੍ਯ ਕੇ, ਹ੍ਵੈ ਜਿਨ ਤੈਂ ਅਧਿਕਾਰ. ੬

ਟੀਕਾ:- ਸ਼ਾਸ੍ਤ੍ਰ ਕੇ ਅਨੁਸਾਰ ਦੇਸਿਕ ਕਹਿਏ ਗੁਰੂ, ਤਾਕੇ ਲੱਛਣ ਕਹੇ, ਔ ਜਿਨ ਸਾਧਨ ਸੈਂ ਗ੍ਰੰਥ ਮੈਂ ਅਧਿਕਾਰੀ ਹੋਵੈ ਸੋ ਸਾਧਨ ਸਿਖ੍ਯ ਕੇ ਲੱਛਣ ਹੈ. ਯਾਕਾ ਇਹ ਅਭਿਪ੍ਰਾਯ ਹੈ:- ਜੋ ਅਧਿਕਾਰੀ ਕੇ ਲੱਛਣ ਪੂਰਵ ਕਹੇ, ਸੋਈ ਲੱਛਣ ਸਿਖ੍ਯ ਕੇ ਜਾਨਿ ਲੇਨੈ. ੬

ਅਥ ਗੁਰੁਭਕ੍ਤਿ ਕਾ ਫਲ ਵਰਣਨ.

ਦੋਹਾ.

ਈਸ਼੍ਵਰ ਤੈਂ ਗੁਰ ਮੈਂ ਅਧਿਕ, ਧਾਰੈ ਭਕ੍ਤਿ ਸੁਜਾਨ;
ਬਿਨ ਗੁਰੁਭਕ੍ਤਿ ਪ੍ਰਵੀਨ ਹੂ, ਲਹੈ ਨ ਆਤਮ ਗ੍ਯਾਨ. ੭

ਟੀਕਾ:- ਗੁਰੂ ਮੈਂ ਈਸ਼੍ਵਰ ਮੈਂ ਅਧਿਕ ਭਕ੍ਤਿ ਕਰੈ. ਕਾਹੇਤੈਂ, ਜੋ ਸ-ਰ੍ਵ ਸ਼ਾਸ੍ਤ੍ਰ ਮੈਂ ਪ੍ਰਵੀਨ ਬੀ ਪੁਰੁਖ ਹੋਵੈ, ਸੋ ਬੀ ਗੁਰੁ ਕੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਬਿਨਾ ਗਜਾਨ ਕੂੰ ਪ੍ਰਾਪ੍ਤ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ. ੭

ਜੋ ਪੂਰ੍ਵ ਦੋਹੇ ਮੈਂ ਬਾਤ ਕਹੀ ਸੋਈ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਸੈਂ ਪ੍ਰਤਿਪਾਦਨ ਕਰੈ ਹੈਂ:-

ਦੋਹਾ.

ਵੇਦ ਉਦਧਿ ਬਿਨ ਗੁਰੁ ਲਖੈ, ਲਾਗੈ ਲੋਨ ਸਮਾਨ;
ਬਾਦਰ ਗੁਰੁ ਮੁਖ ਦ੍ਵਾਰ ਹ੍ਵੈ, ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸੈਂ ਅਧਿਕਾਨ. ੮

ਟੀਕਾ:- ਵੇਦ ਰੂਪੀ ਉਦਧਿ ਕਹਿਏ ਜੋ ਸਮੁਦ੍ਰ ਹੈ ਸੋ ਗੁਰੁ ਬਿਨਾ ਲੋਨ ਕੇ ਸਮਾਨ ਖਾਰ ਹੈ. ਜੈਸੇ ਖਾਰ ਸਮੁਦ੍ਰ ਮੈਂ ਬੈਠਿਕੇ ਵਾ ਕੇ ਜਲ ਕੂੰ ਜੋ ਪਾਨ ਕਰੈ, ਸੋ ਕੇਵਲ ਖਾਰਤਾ ਕੂੰ ਅਨੁਭਵ ਕਰੈ ਹੈ; ਔ ਤਾਸੂੰ ਕਲੇਸ਼ ਕੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤੁ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਤੈਸੇ ਗੁਰੁ ਬਿਨਾ ਜੋ ਵੇਦ ਕੇ ਅਰ੍ਥ ਕੂੰ ਵਿਚਾਰੈ ਹੈ. ਸੋ ਭੇਦ ਰੂਪੀ ਖਾਰ ਕੂੰ ਅਨੁਭਵ ਕਰਿਕੇ ਜਨਮ ਮਰਣ ਰੂਪੀ ਖੇਦ ਕੂੰ ਪ੍ਰਾਪ੍ਤ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਇਸੀ ਕਾਰਣ ਸੈਂ ਰਾਮਾਨੁਜ ਔ ਮਧ੍ਵ ਸੈਂ ਆਦਿ ਲੇਕੇ, ਜੋ ਨਾਨਾ ਪੁਰੁਖ ਹੁਏ ਹੈਂ, ਤਿਨ੍ਹੋਂ ਨੇ ਵੇਦ ਕੇ ਅਰ੍ਥ ਕਾ ਵਿਚਾਰ ਬੀ ਕਿਯਾ ਹੈ; ਪਰੰਤੁ ਗੁਰੁ ਦੁਆਰਾ ਨਹੀਂ ਕਿਯਾ, ਯਾਤੈਂ ਭੇਦ ਵਿਖੈ ਨਿਸ਼੍ਚਯ ਕਰਿਕੇ ਜਨਮ ਮਰਣ ਰੂਪੀ ਖੇਦ ਕੂੰ ਹੀ ਪ੍ਰਾਪ੍ਤ ਭਏ. ਮੁਕ੍ਤਿ ਰੂਪ ਆਨੰਦ ਉਨ ਕੂੰ ਪ੍ਰਾਪ੍ਤ ਨਹੀਂ ਭਯਾ. ਯਦ੍ਯਪਿ ਰਾਮਾਨੁਜ ਆਦਿ ਜੋ ਭਏ ਹੈਂ, ਤਿਨ੍ਹੋਂ ਨੇ ਬੀ ਵੇਦ ਅਪਨੇ ਅਪਨੇ ਗੁਰੁ ਸੈਂ ਹੀ ਪਢਿਕੇ ਵਿਚਾਰ੍ਯਾ ਹੈ; ਔ ਵਿਚਾਰਿਕੇ ਵ੍ਯਾਖ੍ਯਾਨ ਕਿਯਾ ਹੈ; ਤਥਾਪਿ ਜਿਨ ਕੇ ਪਾਸ ਉਨ੍ਹੋਂ ਨੇ ਵੇਦ ਪੜ੍ਹਾ ਸੋ ਗੁਰੂ ਨਹੀਂ; ਕਾਹੇਤੈਂ, "ਜੋ ਜੀਵ ਬ੍ਰਹਮ ਕੀ ਏਕਤਾ ਕਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਰੈ ਸੋ ਗੁਰੂ ਹੋਵੈ ਹੈ." ਇਹ ਪੂਰ੍ਵ ਗੁਰੁਲੱਛਣ ਕੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਮੈਂ ਕਹਿ ਆਏ. ਔ ਉਨ ਕੇ ਜੋ ਪਾਠਕ ਹੁਏ ਹੈਂ, ਸੋ ਜੀਵ [illegible] ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇਨੇ ਵਾਲੇ ਹੁਏ ਹੈਂ. ਯਾਤੈਂ ਉਨ ਕੇ ਵਿਖੈ-

ਜੋ ਗੁਰੁ ਸ਼ਬਦ ਕਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਕਰੈ ਹੈ; ਸੋ ਅਰਹੰਤ ਕੇ ਸਮਾਨ ਕਹੈ ਹੈ. ਜੈਸੇ ਅਰਹੰਤ ਕੇ ਸ਼ਿਖ੍ਯ ਅਰਹੰਤ ਕੂੰ ਗੁਰੁ ਕਹੈ ਹੈਂ. ਪਰੰਤੁ ਅਰਹੰਤ, ਗੁਰੁ ਪਦ ਕਾ ਵਿਖ੍ਯ ਨਹੀਂ ਹੈ. ਤੈਸੇ ਭੇਦਵਾਦੀ ਪੁਰੁਖਨ ਕੇ ਜੋ ਸਿਖ੍ਯ ਹੈਂ, ਸੋ ਅਪਨੇ ਪਾਠਕੇਂ ਕੂੰ ਗੁਰੁ ਕਹੈ ਹੈਂ; ਪਰੰਤੁ ਸੋ ਗੁਰੁ ਨਹੀਂ ਹੈ. ਯਾਤੇਂ ਰਾਮਾਨੁਜ ਸੇਂ ਆਦਿ ਲੇਕੇ ਜੋ ਭੇਦਵਾਦੀ ਹੁਏ ਹੈਂ, ਤਿਨੋਂ ਨੈਂ ਗੁਰੁਦੁਆਰਾ ਵਿਚਾਰ ਨਹੀਂ ਕਿਯਾ ਇਸ ਕਾਰਣ ਤੈਂ ਭੇਦ ਮੈਂ ਅਭਿਨਿਵੇਸ ਕਰਿਕੇ ਜਨ੍ਮ ਮਰਣ ਰੂਪੀ ਕਲੇਸ਼ ਕੂੰ ਹੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਭਏ. ਤੈਸੇ ਔਰ ਬੀ ਜੋ ਕੋਊ ਪੂਰਵ ਲਛਣ ਯੁਕਤ ਗੁਰੁ ਸੇਂ ਬਿਨਾ ਆਪ ਹੀ ਵੇਦ ਕੇ ਅਰਥ ਕਾ ਵਿਚਾਰ ਕਰੈ, ਅਥਵਾ ਭੇਦਵਾਦੀ ਪੁਰੁਖ ਸੇਂ ਪੜ੍ਹਿਕੇ ਵਿਚਾਰੈ, ਸੋ ਬੀ ਭੇਦ ਰੂਪੀ ਖਾਰ ਕੂੰ ਅਨੁਭਵ ਕਰਿਕੇ ਜਨਮ ਮਰਣ ਰੂਪੀ ਕਲੇਸ਼ ਕੂੰ ਹੀ ਅਨੁਭਵ ਕਰੈ ਹੈ, ਇਹ ਦੋਹੇ ਕੇ ਪੂਰਵਾਰਧ ਕਾ ਅਰਥ ਹੈ. ਔ ਵਾਦਰ ਰੂਪੀ ਬ੍ਰਹਮਵਿਤ ਗੁਰੁ ਕੇ ਮੁਖ ਦੁਆਰਾ ਜੋ ਸੁਨਿਕੇ ਵਿਚਾਰੈ ਤਾ ਕੂੰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸੇਂ ਬੀ ਅਧਿਕ ਆਨੰਦ ਕਾ ਹੇਤੁ ਵੇਦ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਜੈਸੇ ਸਮੁਦ੍ਰ ਕਾ ਜਲ ਸ੍ਵਰੂਪ ਸੇਂ ਖਾਰ ਹੈ. ਔ ਵਾਦਰ ਦੁਆਰਾ ਮਧੁਰ ਹੋਵੈ ਹੈ; ਤੈਸੇ ਵੇਦ ਕਾ ਅਰਥ ਬ੍ਰਹਮਗ੍ਯਾਨੀ ਗੁਰੁਦੁਆਰਾ ਆਨੰਦ ਕਾ ਹੇਤੁ ਹੈ. ੮

ਪੂਰਵ ਦੋਹੇ ਮੈਂ ਇਹ ਬਾਤ ਕਹੀ ਜੋ "ਗੁਰੁ ਸੇਂ ਪੜ੍ਹਨਾ ਜੋ ਵੇਦ ਕਾ ਅਰਥ ਹੈ," ਤਾ ਕੇ ਵਿਚਾਰ ਮੈਂ ਮੁਕ੍ਤਿ ਰੂਪੀ ਫਲ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਵੈ ਹੈ; ਤਾਸੇਂ ਗੁਰੁ ਗ੍ਯਾਨੀ ਹੋਵੈ ਅਥਵਾ ਅਗ੍ਯਾਨੀ ਹੋਵੈ, ਐਸਾ ਵਿਸ਼ੇਖ ਨਹੀਂ ਕਹ੍ਯਾ; ਸੋ ਅਬ ਕਹੈ ਹੈਂ. "ਯਦ੍ਯਪਿ ਗ੍ਯਾਨਹੀਨ ਗੁਰੁ ਨਹੀਂ," ਇਹ ਪੂਰਵ ਕਹਿ ਆਏ, ਤਥਾਪਿ ਪੂਰਵ ਕਹੀ ਵਾਰਤਾ ਕੂੰ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਸੇਂ ਪ੍ਰਤਿਪਾਦਨ ਕਰੈ ਹੈਂ:-

ਦੋਹਾ.

ਦ੍ਰਿਤਿ ਪੁਟ ਪਯ ਘਟ ਸਮ ਅਗ੍ਯ ਜਨ ਮੇਘ ਸਮਾਨ ਸੁਜਾਨ
ਪੜ੍ਹੈ ਵੇਦ ਇਹਿ ਹੇਤੁ ਤੈਂ, ਗ੍ਯਾਨੀ ਪੈ ਤਜਿ ਆਨ. ੯

ਟੀਕਾ:- ਅਗ੍ਯ ਕਹਿਏ ਅਗ੍ਯਾਨੀ ਜੋ ਜਨ ਹੈ, ਸੋ ਦ੍ਰਿਤਿਪੁਟ ਕਹਿਏ ਮਸਕ ਔ ਚਰ੍ਮ ਆਦਿ ਜੋ ਚਰਮਪਾਤ੍ਰ, ਅਥਵਾ ਘਟ ਦੁਆਰਾ ਗ੍ਰਹਣ ਕਿਯਾ ਜੋ ਸਮੁਦ੍ਰ ਕਾ ਜਲ, ਸੋ ਵਿਲੱਛਣ ਸੁਆਦ ਕਾ ਹੇਤੁ ਨਹੀਂ ਹੈ. ਤੈਸੇ ਅਗ੍ਯਾਨੀ ਪੁਰੁਖ ਦੁਆਰਾ ਗ੍ਰਹਣ ਜੋ ਕਿਯਾ ਵੇਦਰੂਪੀ ਸਮੁਦ੍ਰ ਕਾ ਅਰ੍ਥਰੂਪੀ ਜਲ, ਸੋ ਵਿਲੱਛਣ ਆਨੰਦ ਕਾ ਹੇਤੁ ਨਹੀਂ. ਯਾਤੈਂ ਅਗ੍ਯਾਨੀ ਪਾਠਕ ਚਰ੍ਮਪਾਤ੍ਰ ਔ ਘਟ ਕੇ ਸਮਾਨ ਹੈਂ. ਔ ਸੁਜਾਨ ਕਹਿਏ ਗ੍ਯਾਨੀ ਮੇਘ ਕੇ ਸਮਾਨ ਹੈਂ. ਇਹ ਵਾਰ੍ਤਾ ਪੂਰ੍ਵ ਪ੍ਰਤਿਪਾਦਨ ਕਰੀ ਹੈ. ਯਾਤੈਂ ਚਰ੍ਮਪਾਤ੍ਰ ਔ ਘਟ ਕੇ ਸਮਾਨ ਜੋ ਅਗ੍ਯਾਨੀ ਪਾਠਕ ਹੈਂ. ਤਾਕੂੰ ਤ੍ਯਾਗਿ ਕੇ ਮੇਘ ਸਮਾਨ ਜੋ ਗ੍ਯਾਨੀ ਤਾਹੀ ਸੂੰ ਵੇਦ ਕਾ ਅਰ੍ਥ ਪੜ੍ਹੈ ਅਥਵਾ ਸੁਨੈ. ੯

"ਗ੍ਯਾਨਵਾਨ ਕੇ ਪਾਸ ਵੇਦ ਪੜ੍ਹੈ." ਯਾ ਕਹਨੇ ਤੇ ਇਹ ਸ਼ੰਕਾ ਹੋਵੈ ਹੈ:- ਜੋ ਵੇਦ ਕੀ ਸ਼੍ਰੁਤਿ ਹੈ, ਤਿਨਹੀ ਦੁਆਰਾ ਜੀਵ ਬ੍ਰਹ੍ਮ ਕਾ ਸ੍ਵਰੂਪ ਵਿਚਾਰਨੇ ਤੈਂ ਗ੍ਯਾਨ ਹੋਵੈ ਹੈ; ਅਨ੍ਯ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਗ੍ਰੰਥਨ ਸੇਂ ਔ ਭਾਖਾ ਗ੍ਰੰਥਨ ਸੈਂ ਗ੍ਯਾਨ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ. ਯਾਤੈਂ ਭਾਖਾ ਗ੍ਰੰਥ ਕਾ ਆਰੰਭ ਨਿਸ਼ਫਲ ਹੋਵੈਗਾ.

ਤਾਕੇ ਸਮਾਧਾਨ ਕਾ ਦੋਹਾ.

ਬ੍ਰਹ੍ਮਰੂਪ ਅਹਿ ਬ੍ਰਹ੍ਮਵਿਤ, ਜਾਕੀ ਵਾਣੀ ਵੇਦ ;
ਭਾਖਾ ਅਥਵਾ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ, ਕਰਤ ਭੇਦ ਭ੍ਰਮ ਛੇਦ.੧੦

ਟੀਕਾ:- "ਬ੍ਰਹ੍ਮਵੇਤਾ ਜੋ ਪੁਰੁਖ ਹੈ ਸੋ ਬ੍ਰਹ੍ਮਰੂਪ ਹੈ." ਇਹ ਵਾਰ੍ਤਾ ਸ਼੍ਰੁਤਿ ਵਿਖੈ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ. ਯਾਤੈਂ ਤਾਕੀ ਵਾਣੀ ਵੇਦਰੂਪ ਹੈ. ਸੋ ਭਾਖਾਰੂਪ ਹੋਵੈ, ਅਥਵਾ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤਰੂਪ ਹੋਵੈ, ਸਰ੍ਵਥਾ ਭੇਦ ਭ੍ਰਮ ਕਾ ਛੇਦ ਕਰੈ ਹੈ. ਔਰ ਜੋ ਕਹੈ ਹੈ:- "ਵੇਦ ਕੇ ਵਚਨ ਬਿਨਾ ਗ੍ਯਾਨ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ," ਸੋ ਨਿਯਮ ਨਹੀਂ. ਜੈਸੇ ਆਯੁਰ੍ਵੇਦ ਮੈਂ ਕਹੇ ਜੋ ਰੋਗ ਔ ਤਿਨ ਕਾ ਨਿਦਾਨ, ਔ ਔਖਧ, ਤਿਨ ਸੈਂ ਪੂਰਣ ਕਾ ਅਨ੍ਯ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ

ਗ੍ਰੰਥਨ ਮੈਂ, ਔ ਭਾਖਾ ਫ਼ਾਰਸੀ ਗ੍ਰੰਥਨ ਮੈਂ, ਗ੍ਯਾਨ ਹੋਇ ਜਾਵੈਹੈ. ਤੈਸੇ ਸ-
ਰ੍ਵਕਾ ਆਤਮਾ ਜੋ ਬ੍ਰਹਮ, ਤਾਕਾ ਗ੍ਯਾਨ ਬੀ ਭਾਖਾਦਿਕ ਗ੍ਰੰਥਨ ਮੈਂ ਹੋ-
ਵੈਹੈ. ਇਸ ਵਾਸ੍ਤੇ ਸਰ੍ਵਗ੍ਯ ਜੋ ਰਿਖਿ ਔ ਮੁਨਿ ਹੁਏਹੈਂ, ਤਿਨੋਂ ਨੈ ਸ-
ਮ੍ਰਿਤਿ, ਔ ਪੁਰਾਣ, ਔ ਇਤਿਹਾਸ ਗ੍ਰੰਥਨ ਮੈਂ ਬ੍ਰਹਮਵਿਦ੍ਯਾ ਕੇ ਪ੍ਰਕਰ-
ਣ ਕਹੇਹੈਂ; ਜੋ ਵੇਦ ਮੈਂ ਬਿਨਾ ਗ੍ਯਾਨ ਨਹੋਵੈ, ਤੌ ਵੇ ਸੰਪੂਰਣ ਪ੍ਰਕਰਣ ਨਿ-
ਸ਼੍ਫਲ ਹੋਇ ਜਾਵੈਂਗੇ. ਜਾਤੈਂ ਆਤਮਾ ਕੇ ਸ੍ਵਰੂਪ ਕਾ ਪ੍ਰਤਿਪਾਦਕ ਜੋ ਵਾ-
ਕ੍ਯ ਹੈ, ਤਾਸੂੰ ਗ੍ਯਾਨ ਹੋਵੈਹੈ; ਸੋ ਵੇਦ ਕਾ ਹੋਵੈ, ਅਥਵਾ ਅਨ੍ਯ ਹੋਵੈ ਜਾ-
ਤੈਂ ਭਾਖਾ ਗ੍ਰੰਥ ਮੈਂ ਬੀ ਗ੍ਯਾਨ ਹੋਵੈਹੈ, ਇਹ ਵਾਰ੍ਤਾ ਸਿੱਧ ਹੁਈ.੧੦

ਦੋਹਾ.

ਵਾਣੀ ਜਾਕੀ ਵੇਦ ਸਮ, ਕੀਜੈ ਤਾਕੀ ਸੇਵ ;
ਹ੍ਵੈ ਪ੍ਰਸੰਨ ਜਬ ਸੇਵ ਤੈਂ, ਤਬ ਜਾਨੈਂ ਨਿਜ ਭੇਵ.੧੧

ਟੀਕਾ:- ਜਾ ਬ੍ਰਹਮਵੇਤਾ ਕੀ ਵਾਣੀ ਕਹਿਏ ਵਚਨ ਵੇਦ ਕੇ ਸਮਾ-
ਨ ਹੈ. ਤਾ ਬ੍ਰਹਮਵੇਤਾ ਆਚਾਰ੍ਯ ਕੀ ਜਿਗ੍ਯਾਸੂ ਸੇਵਾ ਕਰੈ. ਕਾਹੇਤੈਂ ਸੇ-
ਵਾ ਸੈਂ ਜਬ ਆਚਾਰ੍ਯ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਵੈ, ਤਬ ਨਿਜ ਭੇਵ ਕਹਿਏ ਅਪਨਾ ਸ੍ਵ-
ਰੂਪ ਜਾਨੈਂ. ਇਹ ਕਹਨੇ ਤੈਂ ਇਹ ਵਾਰ੍ਤਾ ਜਨਾਈ:- ਜੋ ਆਚਾਰ੍ਯ ਕੀ
ਸੇਵਾ ਹੈ, ਸੋ ਈਸ਼੍ਵਰ ਕੀ ਸੇਵਾ ਸੈਂ ਬੀ ਅਧਿਕ ਹੈ; ਕਾਹੇਤੈਂ, ਜੋ ਈਸ਼੍ਵਰ ਕੀ
ਸੇਵਾ ਹੈ, ਸੋ ਤੌ ਅਦ੍ਰਿਸ਼੍ਟ ਫਲ ਕਾ ਹੇਤੁ ਹੈ, ਔ ਆਚਾਰ੍ਯ ਕੀ ਸੇਵਾ ਹੈ,
ਸੋ ਅਦ੍ਰਿਸ਼੍ਟ ਫਲ ਔ ਦ੍ਰਿਸ਼੍ਟ ਫਲ ਦੋਨੂੰ ਕਾ ਹੇਤੁ ਹੈ. ਜੋ ਵਸ੍ਤੁ ਧਰ੍ਮ ਅ-
ਧਰ੍ਮ ਕੀ ਉਤਪੱਤਿ ਦ੍ਵਾਰਾ ਫਲ ਕਾ ਹੇਤੁ ਹੋਵੈ ਸੋ ਅਦ੍ਰਿਸ਼੍ਟ ਫਲ-
ਕਾ ਹੇਤੁ ਕਹਿਏ ਹੈ. ਔ ਜੋ ਵਸ੍ਤੁ ਧਰ੍ਮ ਅਧਰ੍ਮ ਕੀ ਉਤਪੱਤਿ ਸੈਂ ਬਿ-
ਨਾ ਸਾਖ੍ਯਾਤ ਫਲ ਕਾ ਹੇਤੁ ਹੋਵੈ, ਸੋ ਦ੍ਰਿਸ਼੍ਟ ਫਲ ਕਾ ਹੇਤੁ ਕਹਿਏ ਹੈ. ਈ-
ਸ਼੍ਵਰ ਕੀ ਜੋ ਸੇਵਾ ਹੈ ਸੋ ਧਰ੍ਮ ਕੀ ਉਤਪੱਤਿ ਦ੍ਵਾਰਾ ਅੰਤਸ਼੍ਕਰਣ ਕੀ
ਸੁੱਧਿ ਰੂਪ ਫਲ ਕਾ ਹੇਤੁ ਹੈ. ਯਾਤੈਂ ਈਸ਼੍ਵਰ ਕੀ ਸੇਵਾ ਅਦ੍ਰਿਸ਼੍ਟ ਫਲ ਕਾ
ਹੇਤੁ ਹੈ. ਔ ਆਚਾਰ੍ਯ ਕੀ ਸੇਵਾ ਧਰ੍ਮ ਕੀ ਅਪੇਖ੍ਯਾ ਬਿਨਾ ਆ-

ਚਾਰ੍ਯਕੀ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਕਰਿਕੇ ਉਪਦੇਸ਼ਰੂਪ ਫਲ ਕਾ ਹੇਤੁ ਹੈ; ਜਾਤੇਂ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟ ਫਲ ਕਾ ਹੇਤੁ ਹੈ; ਔ ਧਰ੍ਮ ਕੀ ਉਤਪੱਤਿ ਦੁਆਰਾ ਅੰਤਸ਼ਕਰਣ ਕੀ ਸ਼ੁਧਿਰੂਪ ਫਲ ਕਾ ਹੇਤੁ ਹੈ. ਜਾਤੇਂ ਅਦ੍ਰਿਸ਼ਟ ਫਲ ਕਾ ਭੀ ਹੇਤੁ ਹੈ. ਇਸ ਰੀਤਿ ਸੇਂ ਆਚਾਰ੍ਯ ਕੀ ਸੇਵਾ ਈਸ਼੍ਵਰ ਕੀ ਸੇਵਾ ਸੇਂ ਭੀ ਉੱਤਮ ਹੈ. ਜਾਤੇਂ ਜਿਗ੍ਯਾਸੂ ਸਰ੍ਵ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸੇਂ ਬ੍ਰਹਮਵੇੱਤਾ ਆਚਾਰ੍ਯ ਕੀ ਸੇਵਾ ਕਰੈ. ੧੧

ਅਥ ਆਚਾਰ੍ਯ ਸੇਵਾ ਪ੍ਰਕਾਰ.

ਸੋਰਠਾ.

ਹ੍ਵੈ ਜਬਹੀ ਗੁਰੁ ਸੰਗ, ਕਰੈ ਦੰਡ ਜਿਮਿ ਦੰਡਵਤ ;
ਧਾਰੈ ਉੱਤਮ ਅੰਗ, ਪਾਵਨ ਪਾਦ ਸਰੋਜ ਰਜ. ੧੨

ਟੀਕਾ:- ਜਬ ਗੁਰੁ ਪ੍ਰਾਪਤੁ ਹੋਵੈ ਤਬ ਦੰਡ ਕੀ ਨ੍ਯਾਈਂ ਸਾਸ਼੍ਟਾਂਗ ਪ੍ਰਣਾਮ ਕਰੈ. ਔ ਪਾਵਨ ਕਹਿਯੇ ਪਵਿਤ੍ਰ ਜੋ ਹੈਂ ਪਾਦਰੂਪੀ ਸਰੋਜ ਕਮਲ ਤਿਨ ਕੀ ਰਜ ਜੋ ਧੂਰਿ, ਤਾਕੂੰ ਉੱਤਮ ਅੰਗ ਕਹਿਯੇ ਮਸ੍ਤਕ ਉਪਰ ਧਾਰੈ. ੧੨

ਚੌਪਾਈ.

ਗੁਰੁ ਸਮੀਪ ਪੁਨਿ ਕਰਿਯੇ ਵਾਸਾ,
ਜੋ ਅਤਿ ਉਤਕਟ ਹ੍ਵੈ ਜਿਗ੍ਯਾਸਾ ;
ਤਨ ਮਨ ਧਨ ਵਚ ਅਰਪੀ ਦੇਵੈ,
ਜੋ ਚਾਹੈ ਨਿਜ ਬੰਧਨ ਛੇਦੈ. ੧੩

ਅਰ੍ਥ ਸ੍ਪਸ਼ਟ.

ਅਥ ਤਨ ਅਰ੍ਪਣ ਪ੍ਰਕਾਰ.

ਚੌਪਾਈ.

ਤਨ ਕਰਿ ਬਹੁ ਸੇਵਾ ਵਿਸ੍ਤਾਰੈ,

ਆਗ੍ਯਾ ਗੁਰੁ ਕੀ ਕਬਹੁੰ ਨ ਟਾਰੈ;

ਅਥ ਮਨ ਅਰ੍ਪਣ ਪ੍ਰਕਾਰ.

ਮਨ ਮੈਂ ਪ੍ਰੇਮ ਰਾਮ ਸਮ ਰਾਖੈ,
ਹ੍ਵੈ ਪ੍ਰਸੰਨ ਗੁਰੁ ਇਮ ਅਭਿਲਾਖੈ.੧੪
ਦੇਖ ਦ੍ਰਿਸ਼੍ਟਿ ਸ੍ਵਪਨੈ ਨਹਿੰ ਆਨੈ,
ਹਰਿ ਹਰ ਬ੍ਰਹ੍ਮ ਗੰਗ ਗਹਿ ਜਾਨੈ;
ਗੁਰੁ ਮੂਰਤਿ ਕੋ ਹਿਯ ਮੈਂ ਧ੍ਯਾਨਾ,
ਧਾਰੈ ਸੋ ਪਾਵੈ ਕਲ੍ਯਾਨਾ.੧੫

ਅਥ ਧਨ ਅਰ੍ਪਣ ਪ੍ਰਕਾਰ.

ਚੌਪਾਈ.

ਪਤਨੀ ਪੁਤ੍ਰ ਭੂਮਿ ਪਸ਼ੁ ਦਾਸੀ,
ਦਾਸ ਦ੍ਰਬ੍ਯ ਗ੍ਰਿਹ ਛੀਹਿ ਵਿਨਾਸੀ;
ਧਨ ਪਦ ਇਨ ਸਭਹਿਨ ਕੂੰ ਭਾਖੈ,
ਹ੍ਵੈ ਗੁਰੁ ਸ਼ਰਣ ਦੂਰਿ ਤਿਹਿ ਨਾਖੈ.੧੬

ਸੋਰਠਾ.

ਧਨ ਅਰ੍ਪਣ ਕੇ ਭੇਦ, ਏਕ ਕਹ੍ਯੋ ਸੁਨ ਦੂਸਰੋ;
ਹ੍ਵੈ ਗ੍ਰਿਹਸ੍ਥ ਗੁਰੁਦੇਵ. ਯਾਗ੍ਯਵਲ੍ਕ੍ਯ ਸਮ ਤ੍ਯਾਗ ਤਿਹਿੰ੧੭

ਟੀਕਾ:- ਪਤਨੀ ਸੇਂ ਆਦਿਲੇਕੇ ਛੀਹਿ ਕਹਿਏ ਪਾਂਚ ਪਰ੍ਯੰਤ ਸਾਰੇ ਧਨ ਕਹਿਏ ਹੈਂ. ਤਿਨ ਸਰਬ ਕੂੰ ਤ੍ਯਾਗਿ ਕੈ, ਤ੍ਯਾਗੀ ਜੋ ਗੁਰੂ ਹੈ. ਤਾਕੇ ਸ਼ਰਣ ਹੋਵੈ; ਇਹ ਧਨ ਅਰ੍ਪਣ ਕਹਿਏ ਹੈ. ਕਾਹੇਤੇਂ, ਗੁਰੂ ਤ੍ਯਾਗੀ ਹੈ, ਸੋ ਆਪ ਤੋ ਅੰਗੀਕਾਰ ਕਰੈ ਨਹੀਂ. ਪਰੰਤੁ ਤਿਨ ਗੁਰੂ ਕੀ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਵਾਸਤੇ ਧਨ ਕਾ ਤ੍ਯਾਗ ਕਿਯਾ ਹੈ. ਯਾਤੇਂ ਐਸਾ ਜੋ

ਤ੍ਯਾਗ ਹੈ, ਸੋ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਕੂੰ ਹੀ ਅਰ੍ਪਣ ਕਰਿਏ ਹੈ.

ਔ ਗ੍ਰਿਹਸ੍ਥ ਜੋ ਗੁਰੂ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਤਿਨ ਕੂੰ ਸਮਗ੍ਰ ਚੜ੍ਹਾਇਏ ਹੈ. ਇਹ ਦੂਸਰੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕਾ ਧਨ ਅਰ੍ਪਣ ਕਹਿਏ ਹੈ.

ਯਾ ਮੈਂ ਕੋਊ ਸ਼ੰਕਾ ਕਰੇ ਹੈ:-

ਜੋ ਬ੍ਰਹ੍ਮ ਵਿਦ੍ਯਾ ਕੇ ਆਚਾਰ੍ਯ ਗ੍ਰਿਹਸ੍ਥ ਨਹੀਂ ਹੋਵੈ ਹੈ.

ਸੋ ਸ਼ੰਕਾ ਬਨੈ ਨਹੀਂ.

ਕਾਹੇ ਤੈਂ, ਯਾਗ੍ਯਵਲਕ੍ਯ ਔ ਉੱਦਾਲਕ ਸੇਂ ਆਦਿ ਲੇਕੇ ਬ੍ਰਹ੍ਮ ਵਿਦ੍ਯਾ ਕੇ ਆਚਾਰ੍ਯ ਗ੍ਰਿਹਸ੍ਥ ਹੀ ਵੇਦ ਵਿਖੈ ਬਹੁਤ ਸੁਨੇ ਜਾਵੈ ਹੈ ਯਾਤੈਂ ਗ੍ਰਿਹਸ੍ਥ ਬੀ ਆਚਾਰ੍ਯ ਸੰਭਵੈ ਹੈ.੧੭

ਅਬ ਵਾਣੀ ਅਰ੍ਪਣ ਵਿਖੈ ਕਹੈਂ.

ਭਾਖਤ ਗੁਣ ਗਣ ਗੁਰੁ ਕੇ ਵਾਣੀ ਸੋਯ;
ਦੇਖਨ ਕਬਹੂੰ ਅਰ੍ਪਣ ਕਰਿ ਇਮ ਜ੍ਰੋਯ.

ਸੋਰਠਾ.

ਜੋ ਚਾਹੈ ਕਲ੍ਯਾਨ, ਤਨ ਮਨ ਧਨ ਵਚ ਅਰਪਿ ਇਮ;
ਬਸੈ ਬਹੁਤ ਗੁਰੁ ਸ੍ਥਾਨ. ਭਿੱਛਾ ਤੈਂ ਜੀਵਨ ਕਰੈ.੧੯

ਟੀਕਾ:- ਜੋ ਪੁਰਖ ਅਪਨਾ ਕਲ੍ਯਾਣ ਚਾਹੈ, ਸੋ ਪੂਰ੍ਵ ਰੀਤਿ ਸੈਂ ਤਨ ਆਦਿ ਅਰ੍ਪਣ ਕਰਿਕੇ ਆਪ ਬਹੁਤ ਕਾਲ ਗੁਰੂ ਜਹਾਂ ਹੋਵੈ ਤਾ ਸ੍ਥਾਨ ਵਿਖੈ, ਵਾ ਸਮੀਪ ਮੈਂ ਵਾਸ ਕਰੈ. ਔ ਆਪ ਭਿੱਛਾ ਤੈਂ ਜੀਵਨ ਕਰਿਏ ਪ੍ਰਾਣ ਧਾਰਣ ਕਰੈ.੧੯

ਚੌਪਾਈ.

ਸੋ ਭਿੱਛਾ ਧਰਿ ਦੈ ਸਿਖ ਆਗੇ,
ਨਿਜ ਭੋਜਨ ਕੂੰ ਨਹਿੰ ਪੁਨਿ ਮਾਂਗੇ;

ਜੇ ਗੁਰ ਦੇਇ ਤੁ ਜਾਠਰ ਡਾਰੇ,
ਨਹਿੰ ਦੂਜੇ ਦਿਨ ਛ੍ਰਿਤਿ ਸੰਭਾਰੇ. ੨੦

ਟੀਕਾ:-ਜੋ ਭਿਛਾ ਕਾ ਅੰਨ ਸਿਖ੍ਯ ਲ੍ਯਾਵੈ ਸੋ ਆਪਹੀ ਭੋਜਨ ਨਹੀਂ ਕਰਿ ਲੇਵੈ. ਕਿੰਤੂ ਜੋ ਸਿਰ ਜੋ ਗੁਰੂ ਹੈਂ, ਤਿਨਕੇ ਆਗੇ ਧਰਿ ਦੇਵੈ ਔ ਭਿਛਾ ਗੁਰੂ ਕੇ ਆਗੇ ਧਰਿਕੇ ਅਪਨੇ ਭੋਜਨ ਕੂੰ ਗੁਰੂ ਸੇਂ ਮਾਂਗੇ ਨਹੀਂ. ਔ ਏਕ ਦਿਨ ਮੈਂ ਦੂਸਰੀ ਵਾਰ ਭਿਛਾ ਗ੍ਰਾਮ ਮੈਂ ਭੀ ਮਾਂਗੇ ਨਹੀਂ. ਕਿਤੂ ਗੁਰੂ ਜੋ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਿਕੇ ਦੇਵੈ, ਤੌ ਭੋਜਨ ਕਰੈ ਔ ਗੁਰੁ ਜੋ ਸਿਖ੍ਯ ਕੀ ਸ਼ੁਧਾ ਕੀ ਪਰੀਛਾ ਕੇ ਨਿਮਿਤ ਨਹੀਂ ਦੇਵੈ, ਤੌ ਦੂਸਰੇ ਦਿਨ ਛ੍ਰਿਤਿ ਜੋ ਭਿਛਾ ਤਾਕੂੰ ਸੰਭਾਰੈ. ੨੦

ਦੋਹਾ.

ਪੁਨਿ ਗੁਰੂ ਕੇ ਆਗੇ ਧਰੇ, ਭਿਛਾ ਸਿਖ੍ਯ ਸੁਜਾਨ;
ਨਿਰ੍ਵੇਦਨ ਜਿਯ ਮੈਂ ਕਰੈ, ਜੋ ਨਿਜ ਚਹੈ ਕਲ੍ਯਾਨ. ੨੧

ਟੀਕਾ:-ਨਿਰ੍ਵੇਦਨ ਨਾਮ ਗਲਾਨਿ ਕਾ ਹੈ. ਅਨ੍ਯ ਅਰ੍ਥ ਸ੍ਪਸ਼ਟ ਹੈ. ੨੧

ਚੌਪਾਈ.

ਇਮ ਬ੍ਯਵਹ੍ਰਿਤ ਅਵਸਰ ਜਬ ਪੇਖੈ,
ਮੁਖ ਪ੍ਰਸੰਨ ਗੁਰੁ ਸਨ੍ਮੁਖ ਲੇਖੈ;
ਬਿਨਤੀ ਕਰੈ ਦੋਊ ਕਰ ਜੋਰੀ,
ਗੁਰੁ ਆਗ੍ਯਾ ਤੇਂ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਬਹੋਰੀ. ੨੨

ਟੀਕਾ:- ਇਸ ਰੀਤਿ ਕਾ ਬ੍ਯਵਹਾਰ ਕਰਤੇ ਜਬ ਗੁਰੂ ਕਾ ਅਵਕਾਸ ਦੇਖੈ, ਔ ਪ੍ਰਸੰਨ ਮੁਖ ਮੈਂ ਗੁਰੁ ਜਬ ਅਪਨੇ ਸਨ੍ਮੁਖ ਦੇਖੈ, ਤਬ ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਕੇ ਗੁਰੂ ਕੀ ਸ੍ਤੁਤਿ ਕਰੈ; ਔ ਬਿਨਤੀ ਕਰੈ:-ਹੇ ਭਗਵਨ੍. "ਮੈਂ ਪੂਛਨਾ ਚਾਹੂੰ ਹੂੰ." ਤਬ ਗੁਰੁ ਆਗ੍ਯਾ ਕਰੈ ਤੌ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰੈ.

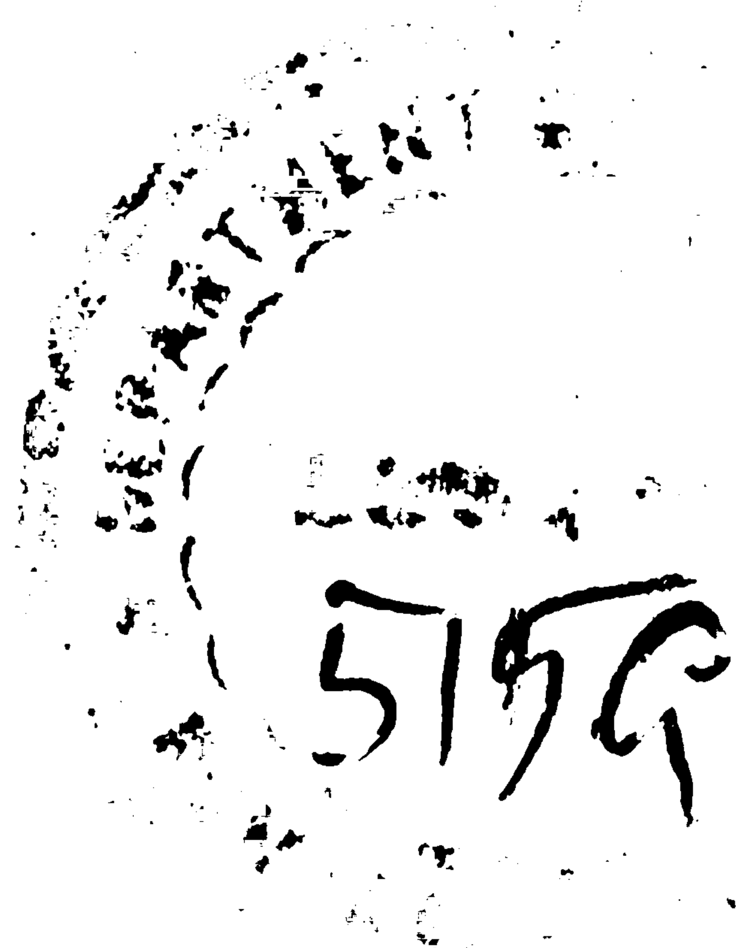
ਔ [illegible]ਚਿਤ ਜਨ੍ਮਾਂਤਰ ਕੇ ਉੱਤਮ ਕਰ੍ਮ ਤੇਂ ਗੁਰ ਕ੍ਰਿਪਾ

ਕਰਿਕੇ ਸਿਖ੍ਯ ਕੂੰ ਤਨ ਅਰਪਣ ਆਦਿ ਸੇਵਾ ਮੈਂ ਬਿਨਾ ਹੀ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਰਿ ਦੇਵੈ, ਤੌ ਭੀ ਸੁੱਧ ਅਧਿਕਾਰੀ ਕਾ ਕਲ੍ਯਾਣ ਹੋਇ ਜਾਵੈ ਹੈ. ਕਾਹੇ ਤੈਂ, ਗੁਰੁ ਸੇਵਾ ਕਾ ਦੋ ਫਲ ਹੈਂ:- ਏਕ ਤੌ ਗੁਰੂ ਕੀ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ, ਔਰ ਦੂਸਰਾ ਅੰਤਹ਼ਕਰਣ ਕੀ ਸੁੱਧਿ, ਸੋ ਦੋਨੂੰ ਵਾਕੇ ਸਿੱਧ ਹੈਂ. ੨੨

ਦੋਹਾ.

ਤਨ ਮਨ ਧਨ ਵਾਣੀ ਅਰਪਿ, ਜਿਹਿੰ ਸੇਵਤ ਚਿਤ ਲਾਯ;
ਸਕਲ ਸੁਧ ਸੋ ਆਧ ਹੈ, ਵਾਕੂੰ ਸਦਾ ਸਹਾਯ. ੨੨

ਇਤਿ ਗੁਰੁ ਸਿਖ੍ਯ ਲੱਛਣ, ਗੁਰੂ ਭਕ੍ਤਿ
ਫਲ ਪ੍ਰਕਾਰ ਨਿਰੂਪਣੰ ਨਾਮ ਤ੍ਰਿਤੀਯਸ੍
ਤਰੰਗ: ਸਮਾਪ੍ਤ:੩

ਸ਼੍ਰੀਗਣੇਸ਼ਾਯਨਮ:

ਅਥਸ੍ਰੀਵਿਚਾਰਸਾਗਰੇ

ਚਤੁਰ੍ਥਸ੍ਤਰੰਗ:ਪ੍ਰਾਰੰਭ:੪

ਅਥਉੱਤਮਾਧਿਕਾਰੀਉਪਦੇਸ਼ਨਿਰੂਪਣੰ.

ਦੋਹਾ.

ਗੁਰੁ ਸ਼ਿਖਕੇ ਸੰਵਾਦ ਕੀ, ਕਹੂੰ ਦ ਗਾਥ ਨਵੀਨ;
ਪੇਖਿ ਜਾਹਿ ਜਿਗਜਾਸੁ ਜਨ, ਹੋਤ ਵਿਚਾਰ ਪ੍ਰਵੀਨ.੧
ਤੀਨਿ ਸਹੋਦਰ ਬਾਲ ਸੁਤ, ਚਕ੍ਰਵਤੀ ਸੰਤਾਨ ;
ਸੁਤਸੰਤਤਿਪਿਤੁਤਿਹਿਂਨਮੈਂ,ਸ੍ਵਰਗਪਤਾਲਜਹਾਨ.੨

ਤੀਨੋਂਬਾਲਨਾਮ.

ਤਤ੍ਵਦ੍ਰਿਸ਼੍ਟਿ ਇਕ ਨਾਮ ਅਹਿ, ਦੂਜੋ ਕਹਤ ਅਦ੍ਰਿਸ਼੍ਟ;
ਤਰ੍ਕਦ੍ਰਿਸ਼੍ਟਿ ਪੁਨਿ ਤੀਸਰੋ, ਉੱਤਮ ਮਧ੍ਯਕਨਿਸ਼੍ਟ.੩

ਚੌਪਈ.

ਬਾਲਪਨੇ ਸਬ ਖੇਲਤ ਖੋਯੋ ;
ਤਰੁਣ ਪਾਯ ਪੁਨਿ ਮਦਨ ਵਿਗੋਯੋ;
ਪਾਛਿਲਾਗਿ ਗ੍ਰਿਹ ਭਾਰ ਪ੍ਰਕਾਸੀ,
ਭੋਗਲਹੈ ਤਿਹੂੰ ਸਬ ਸੁਖ ਰਾਸੀ.੪

ਦੋਹਾ.

ਸ੍ਵਰਗ ਭੂਮਿ ਪਾਤਾਲ ਕੇ, ਭੋਗਹਿ ਸਰ੍ਵ ਸਮਾਜ ;
[illegible]ਤਿ ਨਿਜ ਤੇਜ ਬਲ, ਕਰਤ ਰਾਜ ਕੇ ਕਾਜ.੫

ਲਹਿ ਅਵਸਰ ਇਕ ਤਿਹਿੰ ਪਿਤਾ, ਨਿਜ ਹਿਯ ਮਝੇ ਵਿਚਾਰ
ਸੁਖ ਸ੍ਵਰੂਪ ਅਜ ਆਤਮਾ, ਤਾਸੂੰ ਭਿੰਨ ਅਸਾਰ.੬
ਇਹਿੰ ਕਾਰਣ ਤਜਿ ਰਾਜ ਇਹ, ਜਾਨੂੰ ਆਤਮ ਰੂਪ;
ਸ੍ਵਰਗ ਭੂਮਿ ਪਾਤਾਲ ਕੇ, ਤਿਹੁੰ ਪੁਤ੍ਰਹ ਕਰਿ ਭੂਪ.੭

ਚੌਪਾਈ.

ਅਸ ਵਿਚਾਰ ਸੁਤ੍ਰ ਸੰਤਤਿ ਕੀਨ,
ਮੰਤ੍ਰਿ ਬੋਧਿ ਤਿਹੁੰ ਪੁਤ੍ਰ ਪ੍ਰਵੀਨ;
ਦੇਸ਼ ਇਕੰਤ ਸਮੀਪ ਬੁਲਾਏ,
ਨਿਜ ਵਿਰਾਗ ਕੇ ਵਚਨ ਸੁਨਾਏ.੮
ਭ੍ਰਾਪਜੇ ਪੁਨਿ ਇਹ ਰਾਜ ਸੰਭਾਰਹੁ,
ਇਕ ਪਤਾਲ ਇਕ ਸ੍ਵਰਗ ਸਿਧਾਰਹੁ;
ਅਪਰ ਬਸਹੁ ਕਾਸ਼ੀ ਭੁਵਿ ਸ੍ਵਾਮੀ,
ਰਹਤ ਜਹਾਂ ਸ਼ਿਵ ਅੰਤਰਯਾਮੀ.੯
ਜਿਹਿ ਮਰਤ ਹਿ ਸੁਨਿ ਸ਼ਿਵ ਉਪਦੇਸ਼,
ਅਨਯਾਸਹਿ ਤਿਹਿੰ ਲੈਕ ਪ੍ਰਵੇਸ਼;
ਗੰਗਾ ਅੰਗ ਮਨੁ ਕਿਰਤਿ ਪ੍ਰਕਾਸੇਂ,
ਉੱਤਰ ਵਾਹਨਿ ਅਧਿਕ ਉਜਾਸੇ.੧੦

ਦੋਹਾ.

ਕਰਹੁ ਰਾਜ ਇਮ ਭਿੰਨ ਤਿਹੁੰ, ਪਾਲਹੁ ਨਿਜ ਨਿਜ ਦੇਸ਼
ਬਿਨ ਬਿਭਾਗ ਭ੍ਰਾਤਾਨ ਕੇ ਭੂਮਿ ਰਾਜ ਹ੍ਵੈ ਕਲੇਸ਼.੧੧

ਇੰਦ੍ਰਵਜ੍ਰ. ਰਾਜ ਸਮਾਜ ਤਜੈਂ ਸਬ ਮੈਂ ਅਬ,
ਜਾਨਿ ਇਸੇ ਦੁਖ ਤਾਹਿ ਅਸਾਰ;

ਔਰ ਤੁ ਲੋਕ ਦੁਖੀ ਅਪਨੈ ਦੁਖ,
ਮੈਂ ਭੁਗਤਜੇ ਜਗ ਕ੍ਲੇਸ਼ ਅਪਾਰ;
ਜੋ ਭਗਵਾਨ ਪ੍ਰਧਾਨ ਅਜਾਨ,
ਸਮਾਨ ਦਰਿਦ੍ਰਨ ਤੇ ਜਨ ਸਾਰ;
ਹੇਤੁ ਵਿਚਾਰ ਹਿਏ ਜਗ ਕੇ ਭਗ,
ਤ੍ਯਾਗਿ ਲਿਉਂ ਨਿਜ ਰੂਪ ਸੁਖਾਵਾ.੧੨
ਵਾਕ੍ਯ ਅਨੇਤ ਕਹੇ ਇਮ ਤਾਤ,
ਸੁਨੇ ਤਿਹੰ ਭ੍ਰਾਤ ਸੁਬੋਧਿ ਨਿਧਾਨ;
ਬੈਠਿ ਇਕੰਤ ਵਿਚਾਰ ਅਪਾਰ,
ਭਲੇ ਪੁਨਿ ਆਪ ਸਮਾਹਿੰ ਸੁਜਾਨ;
ਏ ਦੁਖ ਮੂਲ ਸਮਾਜ ਰਮੈਂ ਇਹ,
ਆਪ ਭੁਗੋ ਚਹ ਪ੍ਰਾਹ ਸਮਾਨ;
ਜੋ ਜਨ ਨਾਗਰ ਬੋਧਿਕ ਸਾਗਰ,
ਆਗਾਰ ਦੂੰਖ ਤਜੈ ਸੁ ਜਹਾਨ.੧੩

ਦੋਹਾ.

ਯਾਤੈਂ ਤਜਿ ਦੁਖ ਮੂਲ ਇਹ, ਰਾਜ ਕਰੈ ਨਿਜ ਕਾਜ;
ਕਰਿ ਵਿਚਾਰ ਇਮ ਗੇਹ ਤੈਂ, ਨਿਕਸੇ ਭ੍ਰਾਤ ਸਮਾਜ.੧੪
ਤਿਹੁੰ ਖੋਜਤ ਸਤ੍ਗੁਰੂ ਚਲੇ, ਧਾਰਿ ਮੋਛ ਹਿਯ ਕਾਮ;
ਅਰ੍ਥ ਸਹਿਤ ਕਿਯ ਤਾਤ ਕੇ, ਸੁਭ ਸੰਤਤਿ ਇਹ ਨਾਮ.੧੫
ਖੋਜਤ ਖੋਜਤ ਦੇਸ਼ ਬਹੁ, ਸੁਰਸਰਿ ਤੀਰ ਇਕੰਤ;
ਤਰੁ ਪੱਲਵ ਸ਼ਾਖਾ ਸਘਨ, ਬਨ ਤਾਮੈਂ ਇਕ ਸੰਤ.੧੬
ਬੈਠੋ ਬਟ ਵਿਟਪਹਿੰ ਤਰੈ, ਭੁਦ੍ਰਾ ਮੁਦ੍ਰਾ ਧਾਰਿ;

ਜੀਵ ਬ੍ਰਹਮਕੀ ਏਕਤਾ, ਉਪਦੇਸਤ ਗੁਣ ਧਾਰਿ.੧੭
ਦੋਖ ਰਹਿਤ ਏਕਾਗ੍ਰ ਚਿਤ, ਸਿਖ੍ਯ ਸੰਧ੍ਯ ਪਰਿਵਾਰ;
ਲਖਿ ਦੈ ਸਿਖ ਉਪਦੇਸ ਹਿਤ, ਚਹੁਧ੍ਯਾ ਕਰਤ ਵਿਚਾਰ.੧੮
ਮਨਹੁੰ ਸੰਭੁ ਕੈਲਾਸ ਮੈਂ, ਉਪਦੇਸਤ ਸਨਕਾਦਿ;
ਪੇਖਿ ਤਾਹਿ ਤਿਹਿਂ ਲਹਿ ਸਰਨ, ਕਰੀ ਦੰਡਵਤ ਆਦਿ.੧੯
ਕਿਯੋ ਵਾਸ ਖਟ ਮਾਸ ਪੁਨਿ, ਸਿਖ੍ਯ ਰੀਤਿ ਅਨੁਸਾਰ;
ਕਰੀ ਅਧਿਕ ਗੁਰੁ ਸੇਵ ਤਿਹੁਂ, ਮੋਛ ਕਾਮ ਹਿਯ ਧਾਰਿ.੨੦
ਹ੍ਵੈ ਪ੍ਰਸੰਨ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਤਬੈ, ਤੈ ਪੂਛੇ ਮ੍ਰਿਦੁ ਵਾਨਿ;
ਕਿਹਿਂ ਕਾਰਣ ਤੁਮ ਤਾਤ ਤਿਹੁਂ, ਬਸਹੁ ਕੌਨ ਕਰ ਆਨਿ.੨੧
ਤਤ੍ਵ ਜਿਗ੍ਯਾਸ਼ੁ ਤਬ ਲਖਿ ਹਿਏ, ਨਿਜ ਅਨੁਜਨ ਕੀ ਸੈਨ;
ਕਹੈ ਉਭਯ ਕਰ ਜੋਰਿ ਨਿਜ, ਅਤਿ ਪ੍ਰਯਯ ਕੇ ਬੈਨ. ੨੨

ਤਤ੍ਵਜਿਗ੍ਯਾਸ਼ੁਰੁਵਾਚ.

ਭੋ ਭਗਵਾਨ ਹਮ ਭ੍ਰਾਤ ਤਿਹੁਂ, ਸੁਭ ਸੰਤਤਿ ਸੰਤਾਨ, ;
ਲਖ੍ਯੋ ਰਹੈਂ ਬਹੁ ਭੋਗ ਹਿਯ, ਦੀਨ ਨਵੀਨ ਅਜਾਨ.੨੩
ਜੋ ਆਰਜਾ ਹ੍ਵੈ ਜਾਵਰੀ, ਤੌ ਹ੍ਵੈ ਮੁਕ੍ਤਿ ਪ੍ਰਵੀਨ ;
ਆਪ ਦਯਾਨਿਧਿ ਕਲ੍ਪਤਰੁ, ਹਮ ਅਤਿ ਦੁਖਿਤ ਅਧੀਨ

ਸ਼੍ਰੀਗੁਰੁਰੁਵਾਚ.

ਸੋਰਠਾ.

ਸੁਨਹੁ ਸਿਖ੍ਯ ਮਮ ਬਾਤ, ਜੋ ਪੂਛਹੁ ਤੁਮ ਸੋ ਕਹੁੰ ;
ਲਹੋ ਹਿਯੇ ਕੁਸਲਾਤ, ਸੰਸਯ ਕੋਊ ਨਾ ਰਹੈ. ੨੫

ਦੋਹਾ.

ਗੁਰੁਕੀ ਲਖੀ ਦਯਾਲੁਤਾ, ਸਿਖ੍ਯ ਹਿਯੇ ਕੇ ਚੈਨ;

ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਨਿਜ ਮਾਨਿ ਹਿਯ, ਭਾਖੇ ਸਹਿਤ ਵਿਨਯ ਬੈਨ.੨੬

ਤਤ੍ਵਜ੍ਞਿਸ਼ਿਸ਼੍ਯ ਉਵਾਚ.

ਚੌਪਾਈ.

ਭੋ ਭਗਵਨ ਤੁਮ ਕ੍ਰਿਪਾਨਿਧਾਨਾ,
ਹੋ ਸਰਬਗ੍ਯ ਮਹੇਸ਼ ਸਮਾਨਾ ;
ਹਮ ਅਜਾਨ ਮਤਿ ਕਛੂ ਨ ਜਾਨੈ,
ਜਨਮਾਦਿਕ ਸੰਸ੍ਰਿਤਿ ਦੁਖ ਮਾਨੈ. ੨੭
ਕਰਮ ਉਪਾਸਨ ਕੀਨੇ ਭਾਰੀ,
ਔਰ ਅਧਿਕ ਜਗ ਪਾਸੀ ਡਾਰੀ;
ਆਪ ਉਪਾਯ ਕਹੋ ਗੁਰਦੇਵਾ ,
ਹੈ ਜਾਤੇਂ ਭਵ ਦੁਖ ਕੋ ਛੇਵਾ . ੨੮
ਪੁਨਿ ਚਾਹਤ ਹਮ ਪਰਮਾਨੰਦਾ,
ਤਾਕੋ ਕਹੋ ਉਪਾਯ ਸੁਛੰਦਾ ;
ਜਬੈ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਿ ਕਹਿਯੋ ਤਾਤਾ,
ਤਬ ਹੂ ਹੈ ਹਮਰੋ ਕੁਸ਼ਲਾਤਾ. ੨੯

ਟੀਕਾ:-ਹੇ ਭਗਵਨ੍! ਆਪ ਕ੍ਰਿਪਾਨਿਧਾਨ ਹੋ; ਔ ਸਦਾ-ਸ਼ਿਵ ਕੇ ਸਮਾਨ ਆਪ ਸਰਬਗ੍ਯ ਹੋ. ਔ ਹੇ ਭਗਵਨ੍! ਹਮ ਜਨਮ ਮਰਣ ਸੇਂ ਆਦਿ ਲੇਕੇ ਜੋ ਦੁਖ ਰੂਪ ਸੰਸਾਰ ਹੈ, ਤਾ ਸੇਂ ਡਰੇ ਹੈਂ. ਤਾ ਕੀ ਨਿਵ੍ਰਿਤਿ ਕਾ ਆਪ ਉਪਾਯ ਕਹੋ, ਔ ਪਰਮਾਨੰਦ ਕੀ ਪ੍ਰਾਪ੍ਤਿ ਕਾ ਉਪਾਯ ਕਹੋ. ਔ ਹੇ ਗੁਰੋ! ਉਪਾਸਨਾ ਔ ਕਰਮ ਕੇ ਅਨੇਕ ਅਨੁਸ਼ਠਾਨ ਕਰੇ ਥੀ, ਪਰੰਤੂ ਤਿਨ ਸੇਂ ਹਮਾਰੇ ਕੂੰ ਵਾਂਛਿਤ ਫਲ ਪ੍ਰਾਪ੍ਤ ਭਯਾ ਨਹੀਂ. ਔ ਉਲਟਾ ਸੰਸਾਰ ਤਿਨ ਸੇਂ ਬੰਧਤਾ ਗਯਾ. ਯਾਤੇਂ, ਆਪ ਔਰ ਉਪਾਯ ਬਤਾਓ, ਜਾ ਕਰਿਕੇ ਹਮ ਕ੍ਰਿਤਾਰਥ ਹੋਵੈਂ . ੨੯

ਦੋਹਾ.

ਮੋਛ ਕਾਮ ਗੁਰੁ ਸ਼ਿਖ੍ਯ ਲਖਿ, ਤਾਂਕੇ ਸਾਧਨ ਗ੍ਯਾਨ;
ਵੇਦ ਉਕਤ ਭਾਖਨ ਲਗੇ, ਜੀਵ ਬ੍ਰਹਮ ਭਿਦ ਭਾਨ ੩੦

ਟੀਕਾ:—ਦੁਖ ਕੀ ਨਿਵ੍ਰਿਤਿ ਔ ਪਰਮਾਨੰਦ ਕੀ ਪ੍ਰਾਪ੍ਤਿ ਕੂੰ ਮੋਛ ਕਹੈ ਹੈਂ. ਤਾਂਕੀ ਕਾਮਨਾ ਸ਼ਿਖ੍ਯ ਕੇ ਹ੍ਰਿਦਯ ਮੈਂ ਦੇਖਿ ਕੈ ਤਾਂਕਾ ਸਾਧਨ ਜੋ ਵੇਦ ਉਕਤ ਗ੍ਯਾਨ ਹੈ, ਸੋ ਕਹਤੇ ਭਏ. ਜਦ੍ਯਪਿ ਗ੍ਯਾਨ ਕਾ ਸ੍ਵਰੂਪ ਅਨੇਕ ਸ਼ਾਸ੍ਤ੍ਰ ਵਿਖੈ ਭਿੰਨ ਭਿੰਨ ਵਰ੍ਣਨ ਕੀਆ ਹੈ ਤਥਾਪਿ ਜੀਵ ਬ੍ਰਹਮ ਕੀ ਭਿਦ ਕਹਿਏ ਭੇਦ, ਤਾਂਕੂੰ ਦੂਰਿ ਕਰਨੈ ਵਾਲਾ ਜੋ ਗ੍ਯਾਨ ਹੈ ਸੋਈ ਵੇਦ ਮੈਂ ਮੋਛ ਕਾ ਸਾਧਨ ਕਹ੍ਯਾ ਹੈ; ਯਾਤੈਂ ਤਾਂਹੀ ਕੂੰ ਕਹੈ ਹੈਂ. ੩੦

ਸ਼੍ਰੀਗੁਰੁਰੁਵਾਚ.

ਦੋਹਾ.

ਪਰਮਾਨੰਦ ਮਿਲਾਪ ਕੂੰ, ਜੋ ਸ਼ਿਖ ਚਹੈ ਸੁਜਾਨ;
ਜਨਮਾਦਿਕ ਦੁਖ ਨਾਸ਼ ਪੁਨਿ, ਭ੍ਰਾਂਤਿਜਨ੍ਯ ਤਿਹਿ ਮਾਨ ੩੧
ਪਰਮਾਨੰਦ ਸ੍ਵਰੂਪ ਤੂੰ, ਨਹਿਂ ਤੋ ਮੈਂ ਦੁਖ ਲੇਸ਼;
ਅਜ ਅਵਿਨਾਸ਼ੀ ਬ੍ਰਹਮ ਚਿਤ, ਜਿਨ ਆਨੈ ਹਿਯ ਕ੍ਲੇਸ਼ ੩੨

ਟੀਕਾ:—ਹੇ ਸ਼ਿਖ੍ਯ! ਪਰਮਾਨੰਦ ਕੀ ਪ੍ਰਾਪ੍ਤਿ ਵਿਖੈ ਔ ਜਨ੍ਮ ਮਰਣ ਸੈਂ ਆਦਿ ਲੇਕੇ ਜੋ ਦੁਖ ਰੂਪ ਸੰਸਾਰ ਹੈ, ਤਾਂਕੀ ਨਿਵ੍ਰਿਤਿ ਵਿਖੈ ਜੋ ਤੇਰੇ ਕੂੰ ਇੱਛਾ ਭਈ ਹੈ, ਤਾ ਇੱਛਾ ਕੀ ਭ੍ਰਾਂਤਿ ਸੈਂ ਉਤਪਤਿ ਹੁਈ ਹੈ; ਤੂ ਐਸੇ ਜਾਨ. ਕਾਹੇ ਤੈਂ, ਤੂੰ ਆਪ ਪਰਮਾਨੰਦ ਸ੍ਵਰੂਪ ਹੈ; ਯਾਤੈਂ ਤਾਂਕੀ ਪ੍ਰਾਪ੍ਤਿ ਕੀ ਇੱਛਾ ਬਨੈ ਨਹੀਂ. ਜੋ ਵਸ੍ਤੁ ਅਪ੍ਰਾਪ੍ਤ ਹੋਵੈ, ਤਾਂਕੀ ਪ੍ਰਾਪ੍ਤਿ ਕੀ ਇੱਛਾ ਬਨੈ ਹੈ. ਔ ਅਪਨਾ ਜੋ ਸ੍ਵਰੂਪ ਹੈ, ਸੋ ਸਦਾ ਪ੍ਰਾਪ੍ਤ ਹੈ. ਤਾਂਕੀ ਪ੍ਰਾਪ੍ਤਿ ਵਿਖੈ ਜੋ ਇੱਛਾ, ਸੋ ਭ੍ਰਾਂਤਿ ਬਿਨਾ ਬਨੈ [illegible] ਮੈਂ ਆਦਿ ਲੇਕੇ ਜੋ ਸੰਸਾਰ ਹੈ, ਸੋ ਜੋ ਕਦਾਚਿਤ

ਹੋਵੈ, ਤੌ ਵਾਕੀ ਨਿਵ੍ਰਿਤਿ ਵਿਖੈ ਇੱਛਾ ਬਨੈ. ਸੋ ਜਨਮਾਦਿਕ ਸੰਸਾਰ ਕਾ ਕਲੇਸ਼ ਬੀ ਤੇਰੇ ਵਿਖੈ ਨਹੀਂ ਹੈ. ਜਾਤੈਂ ਅਨਹੁਏ ਦੁਖ ਕੀ ਨਿਵ੍ਰਿਤਿ ਵਿਖੈ ਬੀ ਇੱਛਾ ਬੁੱਧਿ ਬਿਨਾ ਬਨੈ ਨਹੀਂ. ਔਰ ਹੇ ਸਿਖ੍ਯ! ਜਨਮ ਔਰ ਨਾਸ਼ ਕਰਕੇ ਰਹਿਤ ਜੋ ਚੇਤਨ ਰੂਪ ਬ੍ਰਹਮ ਹੈ. ਸੋ ਤੂੰ ਹੈ. ਯਾਤੈਂ ਆਪ ਕੈ ਵਿਖੈ ਜਨਮਾਦਿਕ ਖੇਦ ਮਤਿ ਮਾਨ. ੩੨

ਤਤ੍ਵਜਿਗ੍ਯਾਸੁਰੁਵਾਚ.

ਦੋਹਾ.

ਵਿਖ੍ਯ ਸੰਗ ਕ੍ਯੂੰ ਭਾਨ ਹ੍ਵੈ, ਜੋ ਮੈਂ ਆਨੰਦ ਰੂਪ ;
ਅਬ ਉੱਤਰ ਯਾ ਕੋ ਕਹੋ, ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਮੁਨਿ ਵਰ ਭੂਪ. ੩੩

ਟੀਕਾ:- ਹੇ ਭਗਵਨ! ਜੋ ਮੇਰਾ ਆਤਮਾ ਆਨੰਦ ਰੂਪ ਹੋਵੈ ਤੌ ਵਿਖ੍ਯ ਕੇ ਸੰਬੰਧ ਮੈਂ ਆਨੰਦ ਕਾ ਆਤਮਾ ਵਿਖੈ ਭਾਨ ਨਹੀਂ ਹੁਆ ਚਾਹਿਏ. ਯਾਤੈਂ ਆਤਮਾ ਆਨੰਦ ਰੂਪ ਨਹੀਂ, ਕਿੰਤੁ ਵਿਖ੍ਯ ਕੇ ਸੰਬੰਧ ਮੈਂ ਆਤਮਾ ਵਿਖੈ ਆਨੰਦ ਹੋਵੈ ਹੈ. ੩੩

ਸ਼੍ਰੀਗੁਰੁਰੁਵਾਚ.

ਚੌਪਾਈ.

ਆਤਮ ਵਿਮੁਖ ਬੁੱਧਿ ਜਨ ਜੋਈ,
ਇੱਛਾ ਤਾਹਿ ਵਿਖ੍ਯ ਕੀ ਹੋਈ;
ਤਾਸੂੰ ਚੰਚਲ ਬੁੱਧਿ ਬਖਾਨੀ,
ਸੁਖ ਆਭਾਸ ਹੋਹਿ ਤਹੰ ਹਾਨੀ. ੩੪
ਜਬ ਅਭਿਲਖਿਤ ਪਦਾਰਥ ਪਾਵੈ,
ਤਬ ਮਤਿ ਛਨਕ ਵਿਛੇਪ ਨਸਾਵੈ;
ਤਾਮੈਂ ਹ੍ਵੈ ਆਨੰਦ ਪ੍ਰਤਿਬਿੰਬਾ,
ਥਿਰ ਛਨ ਮੈਂ ਬਹੁ ਚਾਹ ਵਿਡੰਬਾ. ੩੫

ਤਾਤੈਂ ਹੈ ਵਿਰਤਾ ਕੀ ਹਾਨੀ,
ਸੋ ਆਨੰਦ ਪ੍ਰਤਿਬਿੰਬ ਨਸਾਨੀ;
ਵਿਖਯ ਸੰਗ ਆਨੰਦ ਜੁ ਹੋਈ,
ਬਿਨ ਸਤਗੁਰੁ ਇਹ ਲਖੈ ਨ ਕੋਈ. ੩੬

ਟੀਕਾ:-ਹੇ ਸਿਖ੍ਯ! ਆਤਮਾ ਮੈਂ ਵਿਮੁਖ ਹੋਏ ਬ੍ਰਿਤਿ ਜਾਕੀ, ਐਸਾ ਜੋ ਪੁਰਖ, ਤਾਕੂੰ ਵਿਖਯ ਕੀ ਇੱਛਾ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਜਾ ਸ੍ਥਾਨ ਵਿਖੈ ਜੋ ਭੋਗ ਕਾ ਸਾਧਨ ਹੋਵੈ, ਸੋ ਵਿਖਯ ਕਹੀਏ ਹੈ. ਜੈਸੇਂ ਧਨ ਪੁਤ੍ਰਾਦਿਕਨ ਕਾ ਭੀ ਗ੍ਰਹਣ ਕਰਿ ਲੇਨਾ. ਤਾ ਵਿਖਯ ਕੀ ਇੱਛਾ ਤੈਂ ਬ੍ਰਿਤਿ ਚੰਚਲ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਤਾ ਚੰਚਲ ਬ੍ਰਿਤਿ ਮੈਂ ਆਤਮਸ੍ਵਰੂਪ ਆਨੰਦ ਕਾ ਆਭਾਸ ਕਹੀਏ ਪ੍ਰਤਿਬਿੰਬ ਨਹੀਂ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਔ ਜਿਸ ਵਿਖਯ ਕੀ ਇੱਛਾ ਹੁਈ ਹੋਵੈ ਸੋ ਵਿਖਯ ਜਾਕੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇ ਜਾਵੈ. ਤਬ ਜਾ ਪੁਰਖ ਕੀ ਬ੍ਰਿਤਿ ਛਿਨ ਮਾਤ੍ਰ ਸ੍ਥਿਤ ਹੋਇ ਕੇ ਅੰਤਰਮੁਖ ਬ੍ਰਿਤਿ ਕੀ ਵ੍ਰਿਤਿ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਤਾ ਅੰਤਰਮੁਖ ਵ੍ਰਿਤਿ ਵਿਖੈ ਆਤਮਾ ਕਾ ਸ੍ਵਰੂਪ ਜੋ ਆਨੰਦ ਤਾਕਾ ਪ੍ਰਤਿਬਿੰਬ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਤਿਸ ਆਤਮ ਸ੍ਵਰੂਪ ਆਨੰਦ ਕੇ ਪ੍ਰਤਿਬਿੰਬ ਕੂੰ ਅਨੁਭਵ ਕਰਿ ਕੇ ਪੁਰਖ ਕੂੰ ਭ੍ਰਾਂਤਿ ਹੋਵੈ ਹੈ; ਜੋ ਮੇਰੇ ਕੂੰ ਵਿਖਯ ਮੈਂ ਆਨੰਦ ਕਾ ਲਾਭ ਹੂਆ ਹੈ. ਪਰੰਤੂ ਵਿਖਯ ਮੈਂ ਆਨੰਦ ਹੈ ਨਹੀਂ.

ਜੋ ਕਦਾਚਿਤ੍ ਵਿਖਯ ਮੈਂ ਆਨੰਦ ਹੋਵੈ, ਤੌ ਏਕ ਵਿਖਯ ਮੈਂ ਤ੍ਰਿਪਤਿ ਜੋ ਪੁਰਖ, ਤਾਕੂੰ ਜਬ ਦੂਸਰੇ ਵਿਖਯ ਕੀ ਇੱਛਾ ਹੋਵੈ ਤਬ ਭੀ ਪ੍ਰਥਮ ਵਿਖਯ ਮੈਂ ਆਨੰਦ ਹੂਆ ਚਾਹੀਏ; ਸੋ ਹੋਵੈ ਤੌ ਨਹੀਂ ਹੈ. ਔ ਹਮਾਰੀ ਰੀਤਿ ਮੈਂ ਸ੍ਵਰੂਪ ਆਨੰਦ ਕਾ ਤੌ ਭਾਨ ਬਨੈ ਨਹੀਂ ਕਾਹੇਤੈਂ, ਜੋ ਦੂਸਰੇ ਵਿਖਯ ਕੀ ਇੱਛਾ ਕਰਿ ਕੇ ਬ੍ਰਿਤਿ ਚੰਚਲ ਹੈ ਤਾਕੇ ਵਿਖੈ ਪ੍ਰਤਿਬਿੰਬ ਬਨੈ ਨਹੀਂ. ਕਿੰਵਾ:-

ਜੋ ਵਿਖਯ ਮੈਂ ਹੀ ਆਨੰਦ ਹੋਵੈ, ਤੌ ਜਾ ਪੁਰਖ ਕਾ ਪ੍ਰਿਯ ਪੁਤ੍ਰ, ਅਥਵਾ ਔਰ ਕੋਈ ਅਤਿ ਪ੍ਰਿਯ ਪਦਾਰਥ; ਜੋ ਅਕਸਮਾਤ ਬਹੁਤ ਕਾਲ

ਪੀਛੇ ਮਿਲਿ ਜਾਵੈ, ਤਬ ਵਾ ਕੂੰ ਦੇਖਤੇ ਹੀ ਪ੍ਰਥਮ ਜੋ ਆਨੰਦ ਹੋਵੈ, ਸੋ ਆਨੰਦ ਫੇਰਿ ਸਦਾ ਨਹੀਂ ਹੋਤਾ; ਸੋ ਸਦਾ ਹੀ ਹੁਆ ਚਾਹਿਏ. ਕਾਹੇਤੇਂ, ਆਨੰਦ ਕਾ ਹੇਤੁ ਜੋ ਪਦਾਰਥ ਹੈ. ਸੋ ਵਾਕੇ ਸਮੀਪ ਹੈ. ਔਰ ਜਾਗ੍ਰਤ ਕੀ ਰੀਤਿ ਮੈਂ ਤੋ ਪ੍ਰਥਮ ਹੀ ਆਨੰਦ ਬਨੈ ਹੈ; ਸਦਾ ਬਨੈ ਨਹੀਂ. ਕਾਹੇਤੇਂ, ਏਕ ਬੇਰਿ ਪਦਾਰਥ ਕੂੰ ਦੇਖਿਕੈ ਵ੍ਰਿਤਿ ਸ੍ਥਿਤਿ ਹੋਵੈ ਹੈ, ਫੇਰਿ ਵ੍ਰਿਤਿ ਔਰ ਪਦਾਰਥ ਮੈਂ ਲਗਿ ਜਾਵੈ ਹੈ; ਯਾਤੇਂ ਚੰਚਲ ਹੈ. ਯਾਤੇਂ ਪਦਾਰਥ ਮੈਂ ਆਨੰਦ ਨਹੀਂ. ਕਿੰਚ:-

ਜੋ ਵਿਸ਼ਯ ਮੈਂ ਆਨੰਦ ਹੋਵੈ. ਤੋ ਸਮਾਧਿ ਕਾਲ ਵਿਖੈ ਜੋ ਜੋਗਾਨੰਦ ਕਾ ਭਾਨ ਹੋਵੈ ਹੈ, ਸੋ ਨ ਹੁਆ ਚਾਹਿਏ. ਕਾਹੇਤੇਂ ਸਮਾਧਿ ਮੈਂ ਕਿਸੀ ਵਿਸ਼ਯ ਕਾ ਸੰਬੰਧ ਨਹੀਂ ਹੈ. ਕਿੰਚ:-

ਜੋ ਵਿਸ਼ਯ ਮੈਂ ਹੀ ਆਨੰਦ ਹੋਵੈ ਤੋ ਸੁਸ਼ੁਪ੍ਤਿ ਮੈਂ ਆਨੰਦ ਕਾ ਭਾਨ ਨਹੀਂ ਹੁਆ ਚਾਹਿਏ. ਕਾਹੇਤੇਂ, ਸੁਸ਼ੁਪ੍ਤਿ ਵਿਖੈ ਭੀ ਕਿਸੀ ਵਿਸ਼ਯ ਕਾ ਸੰਬੰਧ ਹੈ ਨਹੀਂ. ਯਾਤੇਂ ਵਿਸ਼ਯ ਮੈਂ ਆਨੰਦ ਨਹੀਂ. ਕਿੰਤੁ ਆਤਮਸ੍ਵਰੂਪ ਆਨੰਦ ਸਾਰੇ ਭਾਨ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਇਸੀ ਵਾਸਤੇ ਵੇਦ ਮੈਂ ਲਿਖਾ ਹੈ:- "ਆਤਮਸ੍ਵਰੂਪ ਆਨੰਦ ਕੂੰ ਲੇਕੇ ਸਾਰੇ ਆਨੰਦ ਵਾਲੇ ਹੋਵੈ ਹੈਂ." ੨੬

ਦੋਹਾ.

ਵਿਸ਼ਯ ਸੰਗ ਤੇਂ ਹ੍ਵੈ ਪ੍ਰਗਟ, ਆਤਮ ਆਨੰਦ ਰੂਪ ;
ਸਿਖ਼੍ਯ ਸੁਨਾ ਜੋ ਤੋਹਿ ਮੈਂ, ਇਹ ਸਿੱਧਾਂਤ ਅਨੂਪ. ੨੭

ਸੋਰਠਾ.

ਸੋ ਤੂੰ ਮੋਹਿ ਦ ਭਾਖ, ਜੋ ਯਾ ਮੈਂ ਸੰਕਾ ਰਹੀ ;
ਨਿਜ ਮਤਿ ਮੈਂ ਮਤਿ ਰਾਖ, ਮੈਂ ਤਾਕੇ ਉੱਤਰ ਕਹੂੰ. ੨੮

ਤਤ੍ਵਜਿਗ੍ਯਾਸੁਰੁਵਾਚ.

ਚੌਪਾਈ.

ਭੋ ਭਗਵਨ ਤੁਮ ਦੀਨ ਦਯਾਲਾ,
ਮੇਟ ਜੋ ਭ੍ਰਮ ਸੰਸ਼ਯ ਤਤਕਾਲਾ ;

ਯਾਮੈਂ ਕਛੁਕ ਰਹੀ ਆਸ਼ੰਕਾ,
ਸੋ ਭਾਖਹੁ ਅਬ ਹ੍ਵੈ ਨਿਰਸ਼ੰਕਾ. ੩੯
ਆਤਮ ਬਿਮੁਖ ਬ੍ਰੂਯਿ ਅਗ੍ਯਾਨੀ,
ਤਾਕੀ ਇਹ ਸਬ ਰੀਤਿ ਬਖਾਨੀ;
ਗ੍ਯਾਨੀ ਜਨ ਕੇ ਕਹੌ ਵਿਚਾਰਾ,
ਕੋਉ ਨ ਤੁਮ ਜਸ ਔਰ ਉਦਾਰਾ. ੪੦

ਟੀਕਾ:-ਹੇ ਭਗਵਨ! ਆਪਨੇ ਪੂਰ੍ਵ ਵਿਖਯਕੇ ਸੰਬੰਧਮੈਂ ਆਤਮਾਨੰਦਕੇ ਗ੍ਯਾਨਕੀ ਜੋ ਰੀਤਿ ਕਹੀ, ਸੋ ਅਗ੍ਯਾਨੀ ਪੁਰੁਖਕੀ ਕਹੀ, ਔਰ ਗ੍ਯਾਨੀਕੀ ਨਹੀਂ ਕਹੀ. ਕ੍ਯੋਂਕਿ, ਆਤਮਾਸੇਂ ਵਿਮੁਖ ਹੋਕੇ ਬ੍ਰੂਯਿ ਜਾਵੀ, ਤਾਕਾ ਆਪਨੇ ਨਾਮ ਲਿਯਾ ਹੈ; ਸੋ ਆਤਮਾਸੇਂ ਵਿਮੁਖ ਬ੍ਰੂਯਿ ਅਗ੍ਯਾਨੀ ਕੀ ਹੋਤੇ ਹੈਂ; ਗ੍ਯਾਨੀ ਕੀ ਨਹੀਂ. ਯਾਤੇਂ ਆਪ ਅਬ ਗ੍ਯਾਨੀਕਾ ਵਿਚਾਰ ਕਹੋ. ਜੋ ਗ੍ਯਾਨਵਾਨ ਹੂੰ ਵਿਖਯਾਂਕੀ ਇੱਛਾ ਸੇ ਤਾਕੇ ਸੰਬੰਧ ਸੇਂ ਪੂਰ੍ਵਕੀ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਕਰਿਕੇ ਸੁਖਕਾ ਭਾਨ ਹੋਤੇ ਹੈਂ ਹੈ, ਅਥਵਾ ਨਹੀਂ? ਇਹ ਵਾਰਤਾ ਆਪ ਕਹੋ. ੪੦

ਸ਼੍ਰੀਗੁਰੁਰੁਵਾਚ.

ਦੋਹਾ.

ਸੁਨਹੁ ਸਿਸ਼੍ਯ ਇਕ ਬਾਤ ਅਬ, ਸਾਵਧਾਨ ਮਨ ਕਾਨ;
ਹੈਂ ਦ੍ਵੈ ਵਿਧਿ ਆਤਮ ਬਿਮੁਖ, ਅਗ੍ਯਾਨੀ ਰੁ ਸੁਜਾਨ. ੪੧
ਦ੍ਵੈ ਵਿਸ਼ਿਸ਼ਟ ਵ੍ਯਵਹਾਰ ਮੈਂ, ਕਹਹੁ ਗ੍ਯਾਨੀ ਸੰਤ;
ਅਗ੍ਯਾਨੀ ਵਿਸ਼ਯਾਧਿ ਕਹੈ, ਇਹ ਤੂੰ ਜਾਨ ਸਿਧੰਤ. ੪੨

ਟੀਕਾ:-ਹੇ ਸਿਸ਼੍ਯ. ਤੂੰ ਚਿੱਤ ਔਰ ਸ੍ਰਵਣ ਕੂੰ ਸਾਵਧਾਨ ਕਰਕੇ ਸੁਨ. ਪੂਰ੍ਵ ਜੋ ਹਮਨੇ ਆਤਮ ਵਿਮੁਖ ਕਹ੍ਯਾ ਹੈ, ਸੋ ਆਤਮਾ ਵਿਮੁਖ ਅਗ੍ਯਾਨੀ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੋਤੇ ਹੈਂ, ਕਿੰਤੂ ਗ੍ਯਾਨਵਾਨ ਕੀ ਭੀ ਬ੍ਰਿਤਿ ਜਬ ਵ੍ਯਵਹਾਰ ਮੈਂ ਆਈ ਜਾਤੀ ਹੈ, ਤਬ ਵਹ ਤਤ੍ਵ ਕੂੰ ਭੂਲਿ ਜਾਤੇ ਹੈਂ, ਜਿਸ ਕਾਲ

ਵਿਖੈ ਗ੍ਯਾਨਵਾਨ ਬੀ ਆਤਮ ਵਿਮੁਖ ਹੀ ਹੋਵੈ ਹੈ, ਔ ਗ੍ਯਾਨੀ ਕੀ ਬ੍ਰਿਤਿ ਜੋ ਸਦਾ ਆਤਮਾਕਾਰ ਹੀ ਰਹੈ ਤੌ ਭੋਜਨਾਦਿਕ ਵ੍ਯਵਹਾਰ ਨ ਹੋਵੈ. ਯਾਤੈਂ ਆਤਮ ਵਿਮੁਖ ਬ੍ਰਿਤਿ ਦੋਨੂੰਵਾਂ ਕੀ ਬਨੈ ਹੈ. ਅਗ੍ਯਾਨੀ ਕੀ ਤੌ ਬ੍ਰਿਤਿ ਸਦਾ ਆਤਮ ਵਿਮੁਖ ਹੈ. ਔ ਗ੍ਯਾਨੀ ਕੀ ਬ੍ਰਿਤਿ ਆਤ-ਮ ਵਿਮੁਖ ਹੋਵੈ ਤਿਸ ਕਾਲ ਮੈਂ ਗ੍ਯਾਨੀ ਕੂੰ ਬੀ ਇੱਛਾ, ਔ ਵਿਖ੍ਯ ਕੇ ਸੰਬੰਧ ਮੈਂ ਜੋ ਆਤਮ ਸ੍ਵਰੂਪ ਆਨੰਦ ਕਾ ਭਾਨ ਅਗ੍ਯਾਨੀ ਕੇ ਸਮਾਨ ਹੈ; ਪਰੰਤੂ ਇਤਨਾ ਭੇਦ ਹੈ:- ਵਿਖ੍ਯ ਕੇ ਸੰਬੰਧ ਮੈਂ ਜੋ ਆਨੰਦ ਕਾ-ਭਾਨ ਹੋਵੈ ਹੈ, ਤਾਕੂੰ ਗ੍ਯਾਨੀ ਤੌ ਜਾਨੈ ਹੈ, ਜੋ ਇਹ ਆਨੰਦ ਹੈ ਸੋ ਮੇਰੇ ਸ੍ਵਰੂਪ ਮੈਂ ਨ੍ਯਾਰਾ ਨਹੀਂ ਹੈ; ਕਿੰਤੂ ਤਾਕਾ ਹੀ ਆਭਾਸ ਹੈ. ਯਾਤੈਂ ਗ੍ਯਾ-ਨੀ ਕੂੰ ਵਿਖ੍ਯ ਭੋਗ ਮੈਂ ਬੀ ਸਮਾਧਿ ਹੀ ਹੈ. ਔ ਅਗ੍ਯਾਨੀ ਨਹੀਂ ਜਾਨੈ ਹੈ; ਜੋ ਮੇਰਾ ਹੀ ਸ੍ਵਰੂਪ ਆਨੰਦ ਹੈ. ਔ ਦੋਨੂੰ ਕਾ ਸ੍ਵਰੂਪ ਆਨੰਦ ਹੈ ਵਿਖ੍ਯ ਮੈਂ ਕੇਵਲ ਅਗ੍ਯਾਨੀ ਕੂੰ ਭ੍ਰਾਂਤਿ ਹੋਵੈ ਹੈ.

ਸ਼ਿਖ੍ਯ ਉਵਾਚ.

ਚੌਪਾਈ.

ਹੇ ਪ੍ਰਭੁ ਪਰਮਾਨੰਦ ਬਖਾਨੇ,
ਮੇਰੋ ਰੂਪ ਸੁ ਮੈਂ ਪਹਿਚਾਨੇ;
ਨਹੀਂ ਤੌ ਮੈਂ ਭਵਬੰਧਨ ਲੇਸ਼,
ਕਹ੍ਯੋ ਆਪ ਪੁਨਿ ਇਹ ਉਪਦੇਸ਼. ੪੩
ਯਾਮੈਂ ਸ਼ੰਕਾ ਮੁਹਿ ਹਿਯ ਆਵੈ,
ਜਾਤੈਂ ਤਵ ਵਚ ਹਿਯ ਨ ਸੁਹਾਵੈ;
ਨਹਿੰ ਮੋ ਮੈਂ ਇਹ ਬੰਧ ਪਸਾਰੋ,
ਕਹੌ ਕੌਨ ਤੈਂ ਆਸ਼੍ਯ ਨ੍ਯਾਰੋ? ੪੪

ਟੀ.—ਹੇ ਭਗਵਨ! ਆਪ ਨੈ ਕਹ੍ਯਾ "ਤੂੰ ਪਰਮ ਆਨੰਦ

ਸ੍ਵਰੂਪ ਹੈ" ਸੋ ਮੈਂ ਭਲੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸੇਂ ਜਾਨ੍ਯਾ. ਔਰ ਆਪ ਨੈ ਕਹ੍ਯਾ ਜੋ "ਜਨ੍ਮ ਮਰਣ ਸੇਂ ਆਦਿ ਲੇਕੇ ਸੰਸਾਰ ਰੂਪ ਦੁੱਖ ਤੇਰੇ ਵਿਖੈ ਹੈ ਨਹੀਂ; ਯਾਤੈਂ ਤਾਕੀ ਨਿਵ੍ਰਿੱਤਿ ਬਨੈ ਨਹੀਂ." ਯਾਕੇ ਵਿਖੈ ਮੇਰੇ ਕੂੰ ਸ਼ੰਕਾ ਹੈ:-ਜੋ ਜਨ੍ਮ-ਆਦਿਕ ਦੁੱਖ ਮੇਰੇ ਵਿਖੈ ਨਹੀਂ ਹੈਂ; ਤੌ ਜਾ ਵਿਖੈ ਇਹ ਸੰਸਾਰ ਹੈ, ਸੋ ਮੇਰੇ ਸੇਂ ਨ੍ਯਾਰਾ ਕਹਿਏ ਭਿੰਨ ਆਸ਼੍ਰਯ ਆਪ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਿਕੇ ਬਤਾਓ, ਜਾਕੇ ਵਿਖੈ ਸੰਸਾਰ ਦੁੱਖ ਜਾਨਿਕੇ ਅਪਨੇ ਵਿਖੈ ਨਹੀਂ ਮਾਨੂੰ.

ਸ਼੍ਰੀਗੁਰੁਰੁਵਾਚ.

ਸੋਰਠਾ.

ਸੁਨਹੁ ਸ਼ਿੱਖ੍ਯ ਮਮ ਵਾਨਿ, ਜਾਤੈਂ ਵਹ ਸ਼ੰਕਾ ਮਿਟੈ;
ਹੈ ਜਗ ਕੀ ਅਤਿ ਹਾਨਿ, ਤੌ ਮੋ ਮੈਂ ਨਹਿਂ ਔਰ ਮੈਂ.੪੫

ਅਰ੍ਥ ਸ੍ਪਸ਼ਟ.

ਤਤ੍ਵਜਿਗ੍ਯਾਸੁਰੁਵਾਚ.

ਦੋਹਾ.

ਜੋ ਭਗਵਨ ਕਹੁੰ ਹੈ ਨਹੀਂ, ਜਨਮ ਮਰਣ ਜਗ ਖੇਦ;
ਤੌ ਪ੍ਰਤ੍ਯੱਛ ਪ੍ਰਤੀਤਿ ਕ੍ਯੂੰ? ਕਹੋ ਆਪ ਇਹ ਭੇਦ.੪੬

ਟੀਕਾ:-ਹੇ ਭਗਵਨ! ਜੋ ਜਨ੍ਮ ਮਰਣ ਸੇਂ ਆਦਿ ਲੇਕੇ ਸੰਸਾਰ ਦੁੱਖ ਮੇਰੇ ਵਿਖੈ ਤਥਾ ਔਰ ਵਿਖੈ ਕਹੂੰ ਬੀ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਤੌ ਪ੍ਰਤ੍ਯੱਛ ਪ੍ਰਤੀਤ ਕ੍ਯੂੰ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਜੋ ਵਸਤੁ ਨਹੀਂ ਹੋਵੈ, ਸੋ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ. ਜੈਸੇ ਬੰਧ੍ਯਾ ਕਾ ਪੁਤ੍ਰ ਔ ਆਕਾਸ਼ ਵਿਖੈ ਪੁਸ਼੍ਪ ਨਹੀਂ ਹੈ; ਸੋ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ. ਤੈਸੇ ਸੰਸਾਰ ਬੀ ਨਹੀਂ ਹੋਵੈ ਤੌ ਪ੍ਰਤੀਤ ਨਹੀਂ ਹੁਆ ਚਾਹਿਏ. ਔ ਜਨ੍ਮ ਸੇਂ ਆਦਿ ਲੇਕੇ ਸੰਸਾਰ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਯਾਤੈਂ "ਜਨ੍ਮਾਦਿਕ ਸੰਸਾਰ ਰੂਪੀ ਦੁੱਖ ਨਹੀਂ ਹੈ;" ਇਹ ਕਹਨਾ ਬਨੈ ਨਹੀਂ.੪੬

ਸ੍ਰੀਗੁਰੁਰੁਵਾਚ.

ਦੋਹਾ.

ਆਤਮਰੂਪ ਅਗ੍ਯਾਨ ਤੈਂ, ਹ੍ਵੈ ਮਿਥ੍ਯਾ ਪਰਤੀਤਿ ;
ਜਗਤ ਸ੍ਵਪਨ ਨਭ ਨੀਲਤਾ, ਰੱਜੁ ਭੁਜਗ ਕੀ ਰੀਤਿ. ੪੭

ਟੀਕਾ:- ਜਨਮਾਦਿਕ ਜਗਤ ਪਰਮਾਰ੍ਥ ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਹੈਂ. ਤੌ ਬੀ ਆਤਮਾ ਕਾ ਬ੍ਰਹ੍ਮ ਸ੍ਵਰੂਪ ਕਰਿਕੇ, ਅਗ੍ਯਾਨ ਤੈਂ ਮਿਥ੍ਯਾ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਜੈਸੇ ਸ੍ਵਪਨ ਕੇ ਪਦਾਰ੍ਥ, ਆਕਾਸ਼ ਮੈਂ ਨੀਲਤਾ, ਔ ਰੱਜੁ ਮੈਂ ਸਰ੍ਪ ਪਰਮਾਰ੍ਥ ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਹੈ; ਔ ਮਿਥ੍ਯਾ ਪ੍ਰਤੀਤਿ ਹੋਵੈ ਹੈ; ਤੈਸੇ ਜਨਮਾਦਿਕ ਜਗਤ ਪਰਮਾਰਥ ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਹੈ. ਮਿਥ੍ਯਾ ਪ੍ਰਤੀਤਿ ਹੋਵੈ ਹੈ. ੪੭

ਤਤ੍ਵਦ੍ਰਿਸ਼੍ਟਿਰੁਵਾਚ.

ਚੌਪਾਈ.

ਮਿਥ੍ਯਾ ਸਰ੍ਪ ਰੱਜੁ ਮੈਂ ਜੈਸੇ,
ਬੰਧਮੋਖ ਭ੍ਰਮ ਆਤਮ ਮੈਂ ਤੈਸੇ ;
ਕੈਸੇ ਸਰ੍ਪ ਰੱਜੁ ਮੈਂ ਭਾਸੇ ,
ਇਹ ਮੈਂ ਸੰਸ਼ਯ ਮਨ ਬੁਧਿ ਵਿਨਾਸੇ. ੪੮

ਟੀਕਾ:- ਜੈਸੇ ਰੱਜੁ ਮੈਂ ਸਰ੍ਪ ਮਿਥ੍ਯਾ ਹੈ, ਤੈਸੇ ਆਤਮਾ ਮੈਂ ਬੰ-ਧ ਮੋਖ ਮਿਥ੍ਯਾ ਕਹ੍ਯਾ; ਤਹਾਂ ਦ੍ਰਿਸ਼੍ਟਾਂਤ ਕੇ ਗ੍ਯਾਨ ਬਿਨਾ ਦਾਰ੍ਸ਼੍ਟਾਂਤ ਕਾ ਗ੍ਯਾਨ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ. ਯਾਤੈਂ ਰੱਜੁ ਮੈਂ ਸਰ੍ਪ ਕੈਸੇ ਭਾਸੇ : ਇਹ ਦ੍ਰਿ-ਸ਼੍ਟਾਂਤ ਮੈਂ ਪ੍ਰਸ਼੍ਨ ਹੈ. ੪੮

ਅਥ ਪ੍ਰਸ਼੍ਨ ਅਭਿਪ੍ਰਾਯ.

ਚੌਪਾਈ.

ਅਸਤ ਅਜਾਤਿ ਪੁਨਿ ਆਤਮ ਅਜਾਤੀ,

ਖ੍ਯਾਤਿ ਅਨ੍ਯਥਾ ਅਰੁ ਅਖ੍ਯਾਤੀ;
ਸੁਨੇ ਚਾਰਿਮਤ ਭ੍ਰਮ ਕੀ ਠੌਰਾ,
ਮਾਨੂੰ ਕੌਨ ਕਹੈ ਇਹ ਔਰਾ.੪੯

ਟੀਕਾ:- ਜਹਾਂ ਰੱਜੁ ਮੈਂ ਸਰ੍ਪ ਔ ਸੀਪੀ ਮੈਂ ਰੂਪਾ, ਇਤ੍ਯਾਦਿਕ ਭ੍ਰਮ ਹੈ, ਤਹਾਂ ਚ੍ਯਾਰਿ ਮਤ ਸੁਨੈ ਹੈਂ:- ਸੂਨ੍ਯਵਾਦੀ ਅਸਤ੍ਯਖ੍ਯਾਤਿ ਕਹੈਹੈਂ ਛਨਿਕਵਿਗ੍ਯਾਨਵਾਦੀ ਆਤਮਖ੍ਯਾਤਿ ਕਹੈਹੈਂ. ਨ੍ਯਾਯ ਔ ਵੈਸੇਖਿਕ ਮਤ ਮੈਂ ਅਨ੍ਯਥਾ ਖ੍ਯਾਤਿ ਕਹੈਹੈਂ. ਸਾਂਖ੍ਯ ਔ ਪ੍ਰਭਾਕਰ ਅਖ੍ਯਾਤਿ ਕਹੈਹੈਂ. ਤਹਾਂ.

ਸੂਨ੍ਯਵਾਦੀ ਕਾ ਇਹ ਅਭਿਪ੍ਰਾਯ ਹੈ:- ਜੇਵਰੀ ਦੇਸ ਮੈਂ ਸਰ੍ਪ ਅਤ੍ਯੰਤ ਅਸਤ ਹੈ. ਤੈਸੇ ਅਨ੍ਯ ਦੇਸ ਮੈਂ ਭੀ ਅਤ੍ਯੰਤ ਅਸਤ ਹੈ. ਐਸੇ ਅਤ੍ਯੰਤ ਅਸਤ ਸਰ੍ਪ ਕੀ ਜੇਵਰੀ ਦੇਸ ਮੈਂ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੋਵੈ ਹੈ; ਯਾਕੂੰ- ਅਸਤ੍ਯਖ੍ਯਾਤਿ ਕਹੈ ਹੈਂ, ਅਤ੍ਯੰਤ ਅਸਤ੍ਯ ਸਰ੍ਪ ਕੀ ਖ੍ਯਾਤਿ ਕਹਿਏ ਭਾਨ ਔ ਕਥਨ ਹੈ.

ਵਿਗ੍ਯਾਨਵਾਦੀ ਕਾ ਇਹ ਅਭਿਪ੍ਰਾਯ ਹੈ:- ਜੇਵਰੀ ਦੇਸ ਮੈਂ ਤਥਾ ਅਨ੍ਯ ਦੇਸ ਮੈਂ ਬੁੱਧਿ ਕੇ ਬਾਹਰ ਕਹੂੰ ਸਰ੍ਪ ਹੈ ਨਹੀਂ. ਸਾਰੇ ਪਦਾਰ੍ਥ ਬੁੱਧਿ ਸੈਂ ਭਿੰਨ ਨਹੀਂ. ਕਿੰਤੂ ਸਰ੍ਵ ਪਦਾਰ੍ਥੋਂ ਕੇ ਆਕਾਰ ਕੂੰ ਬੁੱਧਿ ਹੀ ਧਾਰੇ ਹੈ. ਸੋ ਬੁੱਧਿ ਛਨਿਕ ਵਿਗ੍ਯਾਨ ਰੂਪ ਹੈ. ਛਨ ਛਨ ਮੈਂ ਨਾਸ ਔ ਉਤਪੱਤਿ ਕੇ ਪ੍ਰਾਪਤੁ ਹੋਵੈ ਹੈ ਜੋ ਵਿਗ੍ਯਾਨ, ਸੋਈ ਸਰ੍ਪ ਰੂਪ ਪ੍ਰਤੀਤਿ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਯਾਕੂੰ ਆਤਮਖ੍ਯਾਤਿ ਕਹੈਹੈਂ. ਆਤਮਾ ਕਹਿਏ ਛਨਿਕ ਵਿਗ੍ਯਾਨ ਰੂਪ ਬੁੱਧਿ, ਤਾਕਾ ਸਰ੍ਪ ਰੂਪ ਸੈਂ ਖ੍ਯਾਤਿ ਕਹਿਏ ਭਾਨ ਔ ਕਥਨ ਹੈ.

ਨੈਯਾਇਕ ਕਾ ਔ ਵੈਸੇਖਿਕ ਕਾ ਇਹ ਅਭਿਪ੍ਰਾਯ ਹੈ:- ਬੰਬੀ ਆਦਿਕ ਸ੍ਥਾਨ ਮੈਂ ਸਾਂਚਾ ਸਰ੍ਪ ਹੈ, ਤਾਕੂੰ ਨੇਤ੍ਰ ਸੈਂ ਦੇਖੈ ਹੈ. ਔ ਨੇਤ੍ਰ ਸੈਂ ਦੇਖੈ ਹੈ, ਤਾਕੇ ਬਲ ਤੈਂ ਸਨਮੁਖ ਸਮੀਪ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਜਦ੍ਯਪਿ ਸਾਂਚਾ ਸਰ੍ਪ ਔ ਨੇਤ੍ਰ ਕੇ ਮਧ੍ਯ ਭੀਤਿ ਆਦਿਕ ਅੰਤਰਾਯ ਹੈ. ਤ-

ਬਾਧਿ ਦੋਖ ਸਹਿਤ ਨੇਤ੍ਰ ਤੈਂ ਅੰਤਰਾਯ ਸਹਿਤ ਹੀ ਸਰਪ ਦੀਖੈ ਹੈ. ਔ
ਜਾਮੈਂ ਕੋਊ ਐਸੀ ਸ਼ੰਕਾ ਕਰੈ:- ਦੋਖ ਤੈਂ ਸਾਮਰਥ੍ਯ ਘਟੈ ਹੈ. ਬਢੈ ਨ-
ਹੀਂ. ਜੈਸੈ ਜਠਰਾਗ੍ਨਿ ਮੈਂ ਪਾਚਨ ਸਾਮਰਥ੍ਯ ਵਾਤ ਪਿਤ ਕਫ ਦੋਖ ਤੈਂ-
ਘਟੈ ਹੈ. ਤੈਸੈ ਨੇਤ੍ਰ ਮੈਂ ਬੀ ਤਿਮਿਰਾਦਿ ਦੋਖ ਤੈਂ ਸਾਮਰਥ੍ਯ ਘਟੀ ਚਾ-
ਹਿਏ. ਔ ਬੰਬੀ ਆਦਿਕ ਸ੍ਥਾਨ ਮੈਂ ਸ੍ਥਿਤ ਸਰਪ ਕਾ ਦੋਖ ਸਹਿਤ ਨੇ-
ਤ੍ਰ ਤੈਂ ਗ੍ਯਾਨ ਕਹ੍ਯਾ, ਤਹਾਂ ਸ਼ੁਧ ਨੇਤ੍ਰ ਸੈਂ ਤੌ ਪਰਦੇਸ਼ ਮੈਂ ਸ੍ਥਿਤ ਕਾ ਪ੍ਰ-
ਤ੍ਯੱਛ ਗ੍ਯਾਨ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ; ਔ ਦੋਖ ਸਹਿਤ ਸੈਂ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਯਾਤੈਂ ਦੋਖ-
ਤੈਂ ਨੇਤ੍ਰ ਕਾ ਸਾਮਰਥ੍ਯ ਅਧਿਕ ਹੋਵੈ ਹੈ; ਇਹ ਮਾਨਨੇ ਮੈਂ ਕੋਈ ਦ੍ਰਿ-
ਸ਼੍ਟਾਂਤ ਨਹੀਂ ਸੋ ਸ਼ੰਕਾ ਬਨੈ ਨਹੀਂ. ਕਾਹੇਤੈਂ ਕਿਸੀ ਕੂੰ ਪਿਤ ਦੋਖ ਤੈਂ ਐ-
ਸਾ ਰੋਗ ਹੋਵੈ ਹੈ: ਸੋ ਚਤੁਰਗੁਣ ਭੋਜਨ ਕਿਏ ਤੈਂ ਬੀ ਤ੍ਰਿਪ੍ਤਿ ਹੋਵੈ ਨ-
ਹੀਂ. ਜੈਸੈ ਪਿਤ ਦੋਖ ਤੈਂ ਜਠਰਾਗ੍ਨਿ ਮੈਂ ਪਾਚਨ ਸਾਮਰਥ੍ਯ ਬਢੈ ਹੈ;
ਤੈਸੈ ਨੇਤ੍ਰ ਮੈਂ ਬੀ ਤਿਮਿਰਾਦਿ ਦੋਖ ਤੈਂ ਪਰਦੇਸ਼ ਮੈਂ ਸ੍ਥਿਤ ਸਰਪ ਕੇ ਪ੍ਰ-
ਤ੍ਯੱਛ ਕਰਨੇ ਕਾ ਸਾਮਰਥ੍ਯ ਬਢੇ ਹੈ. ਇਸ ਰੀਤਿ ਸੈਂ ਬੰਬੀ ਆਦਿ
ਕ ਦੇਸ਼ ਮੈਂ ਸ੍ਥਿਤ ਸਰਪ ਕਾ ਅਨ੍ਯਥਾ ਕਹਿਏ ਔਰ ਪ੍ਰਕਾਰ ਤੈਂ ਸ-
ਨਮੁਖ ਜੇਵਰੀ ਦੇਸ਼ ਮੈਂ ਜੋ ਖ੍ਯਾਤਿ ਕਹਿਏ ਭਾਨ ਔ ਕਥਨ ਸੋ ਅਨ੍ਯ-
ਥਾਖ੍ਯਾਤਿ ਕਹਿਏ ਹੈ. ਔ

ਚਿੰਤਾਮਣਿਕਾਰ ਨੈਯਾਇਕ ਕਾ ਇਹ ਮਤ ਹੈ:- ਜੋ ਦੋਖ ਸ-
ਹਿਤ ਨੇਤ੍ਰ ਤੈਂ ਬੰਬੀ ਮੈਂ ਸ੍ਥਿਤ ਸਰਪ ਕਾ ਗ੍ਯਾਨ ਹੋਵੈ ਤੌ ਬੀਚ ਕੇ-
ਔਰ ਪਦਾਰਥਨ ਕਾ ਗ੍ਯਾਨ ਬੀ ਹੂਆ ਚਾਹਿਏ. ਯਾਤੈਂ ਪਰਦੇਸ਼
ਮੈਂ ਸ੍ਥਿਤ ਵਸ੍ਤੁ ਕਾ ਨੇਤ੍ਰ ਸੈਂ ਗ੍ਯਾਨ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ; ਕਿੰਤੁ ਦੋਖ ਸਹਿਤ ਨੇ-
ਤ੍ਰ ਤੈਂ ਜੇਵਰੀ ਕਾ ਨਿਜ ਰੂਪ ਤੈਂ ਭਾਨ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ. ਸਰਪ ਰੂਪ ਤੈਂ ਭਾਨ ਹੋ-
ਵੈ ਹੈ. ਯਾਤੈਂ ਜੇਵਰੀ ਕਾਹੀਂ ਅਨ੍ਯਥਾ ਕਹਿਏ ਔਰ ਪ੍ਰਕਾਰ ਤੈਂ ਸਰ-
ਪ ਰੂਪ ਤੈਂ ਜੋ ਖ੍ਯਾਤਿ ਕਹਿਏ ਭਾਨ ਔ ਕਥਨ. ਸੋ ਅਨ੍ਯਥਾਖ੍ਯਾ-
ਤਿ ਕਹਿਏ ਹੈ.

ਔ ਅਖ੍ਯਾਤਿਵਾਦੀ ਕਾ ਇਹ ਅਭਿਪ੍ਰਾਯ ਹੈ:- ਜੋ ਅਸ-

ਤਰੀ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਤੌ ਬੰਧ੍ਯਾ ਪੁਤ੍ਰ, ਔ ਸਸਸ੍ਰਿੰਗ ਕੀ ਪ੍ਰਤੀਤਿ ਹੁਈ ਚਾਹਿਏ ਯਾਤੈਂ ਅਸਤਖ੍ਯਾਤਿ ਅਸੰਗਤ ਹੈ. ਛਨਿਕ ਵਿਗ੍ਯਾਨ ਕਾ ਹੀ ਆਕਾਰ ਸਰ੍ਪਾਦਿਕ ਹੋਵੈ ਤੌ ਛਨ ਮਾਤ੍ਰ ਮੈਂ ਅਧਿਕ ਕਾਲ ਸ੍ਥਿਰ ਪ੍ਰਤੀਤਿ ਨਹੀਂ ਹੁਈ ਚਾਹਿਏ. ਯਾਤੈਂ ਆਤਮਖ੍ਯਾਤਿ ਅਸੰਗਤ ਹੈ. ਔ ਅਨ੍ਯਥਾਖ੍ਯਾਤਿ ਕੀ ਪ੍ਰਥਮ ਰੀਤਿ ਤੌ ਚਿੰਤਾਮਣਿ ਕੇ ਮਤ ਮੈਂ ਦੂਖਿਤ ਹੀ ਹੈ ਤੈਸੇ ਚਿੰਤਾਮਣਿ ਕੀ ਰੀਤਿ ਮੈਂ ਭੀ ਅਨ੍ਯਥਾਖ੍ਯਾਤਿ ਮਤ ਅਸੰਗਤ ਹੈ ਕਾਹੇਤੈਂ ਗ੍ਯੇਯ ਕੇ ਅਨੁਸਾਰ ਗ੍ਯਾਨ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਗ੍ਯੇਯ ਰੱਜੁ ਔ ਸਰ੍ਪ ਕਾ ਗ੍ਯਾਨ. ਇਹ ਕਹਨਾ ਅਤ੍ਯੰਤ ਵਿਰੁੱਧ ਹੈ. ਯਾਤੈਂ ਇਹ ਰੀਤਿ ਮਾਨਨੀ ਯੋਗ੍ਯ ਹੈ:-

ਜਹਾਂ ਰੱਜੁ ਮੈਂ ਸਰ੍ਪ ਭ੍ਰਮ ਹੈ. ਤਹਾਂ ਰੱਜੁ ਮੈਂ ਨੇਤ੍ਰ ਕਾ ਅਪਨੀ ਵ੍ਰਿਤਿ ਦ੍ਵਾਰਾ ਸੰਬੰਧ ਹੋਇ ਕੇ ਰੱਜੁ ਕਾ ਇਦੰ ਰੂਪ ਤੈਂ ਸਾਮਾਨ੍ਯ ਗ੍ਯਾਨ ਹੋਵੈ ਹੈ; ਔ ਸਰ੍ਪ ਕੀ ਸਮ੍ਰਿਤਿ ਹੋਵੈ ਹੈ. "ਇਹ ਸਰ੍ਪ ਹੈ." ਯਾਮੈਂ ਦੋ ਗ੍ਯਾਨ ਹੈਂ:-"ਇਹ" ਅੰਸ਼ ਤੌ ਰੱਜੁ ਕਾ ਸਾਮਾਨ੍ਯ ਪ੍ਰਤ੍ਯੱਛ ਗ੍ਯਾਨ ਹੈ. ਔ "ਸਰ੍ਪ ਹੈ" ਐਸੇ ਸਰ੍ਪ ਕਾ ਸਮ੍ਰਿਤਿ ਰੂਪ ਗ੍ਯਾਨ ਹੈ. ਇਸ ਰੀਤਿ ਸੇਂ "ਇਹ ਸਰ੍ਪ ਹੈ" ਇਹਾਂ ਦੋ ਗ੍ਯਾਨ ਹੈ; ਪਰੰਤੁ ਭਯ ਦੋਖ ਪ੍ਰਮਾਤਾ ਮੈਂ ਔ ਤਿਮਿਰ ਦੋਖ ਪ੍ਰਮਾਣ ਮੈਂ. ਤਾਕੇ ਬਲ ਤੈਂ ਪੁਰੁਖ ਕੂੰ ਐਸਾ ਵਿਵੇਕ ਨਹੀਂ ਹੋਤਾ, ਜੋ ਮੇਰੇ ਕੂੰ ਦੋ ਗ੍ਯਾਨ ਹੁਏ ਹੈਂ. ਯਦ੍ਯਪਿ "ਇਹ" ਅੰਸ਼ ਰੱਜੁ ਕਾ ਸਾਮਾਨ੍ਯ ਗ੍ਯਾਨ ਯਥਾਰਥ ਹੈ. ਔ ਪੂਰਵ ਦੇਖੇ ਸਰ੍ਪ ਕਾ ਸਮ੍ਰਿਤਿ ਗ੍ਯਾਨ ਭੀ ਯਥਾਰਥ ਹੀ ਹੈ. ਤੌ ਭੀ ਮੇਰੇ ਕੂੰ ਦੋ ਗ੍ਯਾਨ ਹੁਏ ਹੈਂ, ਤਿਨ ਮੈਂ ਰੱਜੁ ਕਾ ਸਾਮਾਨ੍ਯ ਪ੍ਰਤ੍ਯੱਛ ਗ੍ਯਾਨ ਹੈ; ਔ ਸਰ੍ਪ ਕਾ ਸਮ੍ਰਿਤਿ ਗ੍ਯਾਨ ਹੈ; ਇਹ ਵਿਵੇਕ ਨਹੀਂ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਤਿਸ ਦੋ ਗ੍ਯਾਨ ਕੇ ਅਵਿਵੇਕ ਕੂੰ ਹੀ ਸਾਂਖ੍ਯ ਪ੍ਰਭਾਕਰ ਮਤ ਮੈਂ ਭ੍ਰਮ ਕਹੈ ਹੈਂ. ਇਹੀ ਰੀਤਿ ਸਾਰੇ ਭ੍ਰਮ ਸ੍ਥਲ ਮੈਂ ਜਾਨਨੀ. ਯਾ ਰੀਤਿ ਮੈਂ ਰੱਜੁ ਆਦਿਕਨ ਮੈਂ ਸਰ੍ਪਾਦਿਕ ਭ੍ਰਮ ਜਹਾਂ ਹੋਵੈ. ਤਹਾਂ ਅਖ੍ਯਾਤਿ ਮਤ ਸੁਨੈ ਹੈਂ. ਤਿਨ ਮੈਂ ਨੀਕਾ ਮਤ ਹੋਇ ਸੋ ਕਹੋ; ਤਾਹੀ ਕੂੰ ਮੈਂ ਮਾਨੂੰ. ਇਹ ਸ਼ਿਖ੍ਯ ਕਾ ਪ੍ਰਸ਼੍ਨ ਹੈ. ੪੯

ਸ੍ਰੀਗੁਰੁਰੁਵਾਚ.

ਦੋਹਾ.

ਖ੍ਯਾਤਿ ਅਨਿਰ੍ਵਚਨੀਯ ਲਖਿ, ਪੰਚਮ ਤਿਨ ਤੈਂ ਔਰ;
ਯੁਕ੍ਤਿਹੀਨ ਮਤ ਚ੍ਯਾਰਿ ਏ. ਮਾਨਹੁ ਭ੍ਰਮ ਕੀ ਠੌਰ. ੫੦

ਟੀਕਾ:- ਹੇ ਸਿਖ੍ਯ. ਤਿਨ ਚ੍ਯਾਰਿ ਖ੍ਯਾਤਿ ਤੈਂ ਔਰ ਹੀ ਭ੍ਰਮ ਕੀ ਠੌਰ ਅਨਿਰ੍ਵਚਨੀਯ ਖ੍ਯਾਤਿ ਪੰਚਮ ਲਖ. ਔਰ ਅਸਤ ਖ੍ਯਾਤਿ, ਆਤਮ ਖ੍ਯਾਤਿ, ਅਨ੍ਯਥਾ ਖ੍ਯਾਤਿ, ਅਖ੍ਯਾਤਿ; ਏ ਚਾਰਿ ਮਤ ਯੁਕ੍ਤਿਹੀਨ ਹੈ. ਜੈਸੇ ਉੱਤਰ ਉੱਤਰ ਮਤ ਨਿਰੂਪਣ ਮੈਂ ਤੀਨਿ ਮਤ ਅਸੰਗਤ ਕਹੇ; ਤੈਸੇ ਅਖ੍ਯਾਤਿ ਮਤ ਬੀ ਅਸੰਗਤ ਹੈ. ਕਾਹੇਤੈਂ, "ਇਹ ਸਰ੍ਪ ਹੈ." ਯਾ ਗ੍ਯਾਨ ਮੈਂ ਪ੍ਰਥਮ "ਇਹ" ਅੰਸ ਤੌ ਰੱਜੁ ਕਾ ਸਾਮਾਨ੍ਯ ਗ੍ਯਾਨ ਪ੍ਰਤ੍ਯਕ੍ਸ਼ ਹੈ; ਔ "ਸਰ੍ਪ ਹੈ" ਇਤਨਾ ਅੰਸ਼ ਪੂਰ੍ਵ ਦ੍ਰਿਸ਼੍ਟ ਸਰ੍ਪ ਕਾ ਸ੍ਮਰਣ ਗ੍ਯਾਨ ਹੈ. ਇਹ ਅਖ੍ਯਾਤਿਵਾਦੀ ਕਾ ਮਤ ਹੈ. ਤਹਾਂ ਪੂਰ੍ਵ ਦ੍ਰਿਸ਼੍ਟ ਸਰ੍ਪ ਕਾ ਸ੍ਮਰਣ ਹੀ ਮਾਨੈਂ. ਔ ਸਨਮੁਖ ਰੱਜੁ ਦੇਸ਼ ਮੈਂ ਸਰ੍ਪ ਕਾ ਗ੍ਯਾਨ ਨਹੀਂ ਮਾਨੈਂ ਤੌ, ਸਨਮੁਖ ਰੱਜੁ ਤੈਂ ਪੁਰਖ ਕੂੰ ਭਯ ਹੋਇਕੈ ਉਲਟਾ ਭਾਗੈ ਹੈ. ਸੋ ਭਯ ਔ ਭਾਗਨਾ ਨਹੀਂ ਹੂਆ ਚਾਹਿਏ. ਯਾਤੈਂ:-

ਸਨਮੁਖ ਰੱਜੁ ਦੇਸ਼ ਮੈਂ ਹੀ ਸਰ੍ਪ ਕੀ ਪ੍ਰਤੀਤਿ ਹੋਵੈ ਹੈ; ਪੂਰ੍ਵ ਦ੍ਰਿਸ਼੍ਟ ਸਰ੍ਪ ਕੀ ਸਮ੍ਰਿਤਿ ਨਹੀਂ. ਕਿਵਾ:- ਰੱਜੁ ਕੇ ਵਿਸ਼ੇਖ ਰੂਪ ਤੈਂ ਯਥਾਰਥ ਗ੍ਯਾਨ ਹੁਏ ਤੈਂ ਅਨੰਤਰ ਐਸਾ ਬਾਧ ਹੋਵੈ ਹੈ:- "ਮੇਰੇ ਕੂੰ ਰੱਜੁ ਮੈਂ ਸਰ੍ਪ ਕੀ ਪ੍ਰਤੀਤਿ ਮਿਥ੍ਯਾ ਹੋਤੀ ਭਈ." ਯਾ ਬਾਧ ਤੈਂ ਬੀ ਰੱਜੁ ਮੈਂ ਹੀ ਸਰ੍ਪ ਕੀ ਪ੍ਰਤੀਤਿ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਪੂਰ੍ਵ ਦ੍ਰਿਸ਼੍ਟ ਸਰ੍ਪ ਕੀ ਸਮ੍ਰਿਤਿ ਨਹੀਂ. ਔ "ਇਹ ਸਰ੍ਪ ਹੈ" ਇਹਾਂ ਗ੍ਯਾਨ ਏਕ ਹੀ ਪ੍ਰਤੀਤਿ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਦੋ ਨਹੀਂ. ਔ ਏਕ ਕਾਲ ਮੈਂ ਅੰਤਸ਼ਕਰਣ ਤੈਂ ਸਮ੍ਰਿਤਿ ਰੂਪ ਔ ਪ੍ਰਤ੍ਯਕ੍ਸ਼ ਰੂਪ ਦੋ ਗ੍ਯਾਨ ਹੋਵੈ ਹੈ ਬੀ ਨਹੀਂ. ਯਾਤੈਂ ਅਖ੍ਯਾਤਿ ਮਤ ਬੀ ਅਤ੍ਯੰਤ ਅਸੰ-
[illegible] ਖ੍ਯਾਤੂੰ ਮਤਨ ਕਾ ਪ੍ਰਤਿਪਾਦਨ ਔ ਖੰਡਨ, ਵਿਵਰਣ

ਔ ਸ੍ਵਾਰਾਜਸਿੱਧਿ ਆਦਿਕ ਗ੍ਰੰਥਨ ਮੈਂ ਵਿਸ੍ਤਾਰਸੈਂ ਲਿਖ੍ਯਾ ਹੈ.
ਪ੍ਰਤਿਪਾਦਨ ਔ ਖੰਡਨ ਕੀ ਯੁਕ੍ਤਿ ਕਠਿਨ ਹੈਂ. ਯਾਤੈਂ ਸੰਛੇਪ ਤੈਂ ਜਿਗ੍ਯਾ-
ਸੂਕੂੰ ਰੀਤਿ ਜਨਾਈ ਹੈ; ਵਿਸ੍ਤਾਰ ਹਮਨੈ ਲਿਖ੍ਯਾ ਨਹੀਂ.

ਸਿਧਾਂਤ ਮੈਂ ਅਨਿਰ੍ਵਚਨੀਯਖ੍ਯਾਤਿ ਹੈ: ਤਾਕੀ ਇਹ ਰੀਤਿ ਹੈ.
ਅੰਤਹ਼ਕਰਣ ਕੀ ਵ੍ਰਿੱਤਿ ਨੇਤ੍ਰਾਦਿ ਦ੍ਵਾਰਾ ਨਿਕਸਿਕੇ ਵਿਖਯਕੇ ਸਮਾ-
ਨ ਆਕਾਰਕੂੰ ਪ੍ਰਾਪ੍ਤ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਤਾਤੈਂ ਵਿਖਯ ਕਾ ਆਵਰਣ ਭੰਗ ਹੋਇਕੇ
ਤਾਕੀ ਪ੍ਰਤੀਤਿ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਤਹਾਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਬੀ ਸਹਾਯਕ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਪ੍ਰਕਾਸ਼-
ਬਿਨਾ ਪਦਾਰ੍ਥ ਕੀ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ. ਜਹਾਂ ਰੱਜੁ ਮੈਂ ਸਰ੍ਪ ਭ੍ਰਮ ਹੋਵੈ ਹੈ
ਤਹਾਂ ਅੰਤਹ਼ਕਰਣ ਕੀ ਵ੍ਰਿੱਤਿ ਨੇਤ੍ਰ ਦ੍ਵਾਰਾ ਨਿਕਸੀ ਬੀ, ਔ ਰੱਜੁ ਸੈਂ
ਤਾਕਾ ਸੰਬੰਧ ਬੀ ਹੋਵੈ; ਪਰੰਤੁ ਤਿਮਿਰਾਦਿਕ ਦੋਖ ਪ੍ਰਤਿਬੰਧਕ ਹੈਂ. ਯਾ-
ਤੈਂ ਰੱਜੁ ਕੇ ਸਮਾਨਾਕਾਰ ਵ੍ਰਿੱਤਿ ਕਾ ਸ੍ਵਰੂਪ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ: ਯਾਤੈਂ ਰੱਜੁ ਕਾ ਆ-
ਵਰਣ ਨਾਸ਼ੈ ਨਹੀਂ ਇਸ ਰੀਤਿ ਸੈਂ ਆਵਰਣ ਭੰਗ ਕਾ ਨਿਮਿੱਤ ਵ੍ਰਿੱਤਿ
ਕਾ ਸੰਬੰਧ ਹੁਏ ਤੈਂ ਬੀ, ਜਬ ਰੱਜੁ ਕਾ ਆਵਰਣ ਭੰਗ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ, ਤਬ
ਰੱਜੁ ਚੇਤਨ ਮੈਂ ਸ੍ਥਿਤ ਅਵਿਦ੍ਯਾ ਮੈਂ ਛੋਭ ਹੋਇਕੇ, ਸੋ ਅਵਿਦ੍ਯਾ ਸ-
ਰ੍ਪਾਕਾਰ ਪਰਿਣਾਮਕੂੰ ਪ੍ਰਾਪ੍ਤ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਸੋ ਅਵਿਦ੍ਯਾ ਕਾ ਕਾਰ੍ਯ ਸ-
ਰ੍ਪ ਸਤ ਹੋਵੈ ਤੌ ਰੱਜੁ ਕੇ ਗ੍ਯਾਨ ਸੈਂ ਤਾਕਾ ਬਾਧ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ. ਔ ਬਾਧ
ਹੋਵੈ ਹੈ; ਯਾਤੈਂ, ਸਤ ਨਹੀਂ. ਔ ਅਸਤ ਹੋਵੈ ਤੌ ਬੰਧ੍ਯਾਪੁਤ੍ਰ ਕੀ ਨ੍ਯਾ-
ਈਂ ਪ੍ਰਤੀਤਿ ਨਹੀਂ ਹੋਵੈ, ਔ ਪ੍ਰਤੀਤਿ ਹੋਵੈ ਹੈ; ਯਾਤੈਂ ਅਸਤ ਬੀ ਨਹੀਂ.
ਕਿੰਤੁ ਸਤ ਅਸਤ ਸੈਂ ਵਿਲਛਣ ਅਨਿਰ੍ਵਚਨੀਯ ਹੈ. ਸੁਕ੍ਤਿ ਆ-
ਦਿਕਨ ਮੈਂ ਰੂਪਾਦਿਕ ਬੀ ਯਾਹੀ ਰੀਤਿ ਸੈਂ ਅਨਿਰ੍ਵਚਨੀਯ ਉਤ੍-
ਪੰਨ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਤਾ ਅਨਿਰ੍ਵਚਨੀਯ ਕੀ ਖ੍ਯਾਤਿ ਕਹਿਯੇ ਪ੍ਰਤੀਤਿ-
ਔ ਕਥਨ, ਸੋ ਅਨਿਰ੍ਵਚਨੀਯਖ੍ਯਾਤਿ ਕਹਿਯੇ ਹੈ.

ਜੈਸੇ ਸਰ੍ਪ ਅਵਿਦ੍ਯਾ ਕਾ ਪਰਿਣਾਮ ਹੈ. ਤੈਸੇ ਤਾਕਾ ਗ੍ਯਾਨ
ਰੂਪ ਵ੍ਰਿੱਤਿ ਬੀ ਅਵਿਦ੍ਯਾ ਹੀ ਕਾ ਪਰਿਣਾਮ ਹੈ. ਅੰਤਹ਼ਕਰਣ ਕਾ ਨ-
ਹੀਂ. ਯਾਤੈਂ ਜੈਸੇ ਰੱਜੁ ਗ੍ਯਾਨ ਤੈਂ ਸਰ੍ਪ ਕਾ ਬਾਧ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਤੈਸੇ ਤਾਕੇ

ਗ੍ਯਾਨ ਕਾ ਭੀ ਬਾਧ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਔਰ ਸ਼੍ਵਰਣ ਕਾ ਗ੍ਯਾਨ ਹੋਵੈ ਤੌ ਬਾਧ ਨਹੀਂ ਹੁਆ ਚਾਹਿਏ. ਯਾਤੈਂ ਗ੍ਯਾਨ ਭੀ ਸਰ੍ਪ ਕੀ ਨ੍ਯਾਂਈ ਅਵਿਦ੍ਯਾ ਕਾ ਕਾਰ੍ਯ ਸਤ ਅਸਤ ਸੈਂ ਵਿਲੱਛਣ ਅਨਿਰ੍ਵਚਨੀਯ ਹੈ. ਪਰੰਤੁ ਰੱਜੁ ਉਪਹਿਤ ਚੇਤਨ ਮੈਂ ਸ੍ਥਿਤ ਤਮੋਗੁਣ ਪ੍ਰਧਾਨ ਅਵਿਦ੍ਯਾ ਅੰਸ਼ ਕਾ ਪਰਿਣਾਮ ਸਰ੍ਪ ਹੈ. ਔ ਸਾੱਛੀ ਚੇਤਨ ਮੈਂ ਸ੍ਥਿਤ ਅਵਿਦ੍ਯਾ ਕੇ ਸਤੋਗੁਣ ਕਾ ਪਰਿਣਾਮ ਵ੍ਰਿੱਤਿ ਗ੍ਯਾਨ ਹੈ. ਰੱਜੁ ਚੇਤਨ ਕੀ ਅਵਿਦ੍ਯਾ ਕਾ ਜਾ ਸਮਯ ਸਰ੍ਪਾਕਾਰ ਪਰਿਣਾਮ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਤਾਹੀ ਸਮਯ ਸਾੱਛੀ ਆਸ਼੍ਰਿਤ ਅਵਿਦ੍ਯਾ ਕਾ ਗ੍ਯਾਨਾਕਾਰ ਪਰਿਣਾਮ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਕਾਹੇਤੈਂ ਰਜੁ ਚੇਤਨ ਆਸ਼੍ਰਿਤ ਅਵਿਦ੍ਯਾ ਮੈਂ ਛੋਭ ਕਾ ਜੋ ਨਿਮਿੱਤ ਹੈ, ਤਾ ਨਿਮਿੱਤ ਸੈਂ ਹੀ ਸਾੱਛੀ ਆਸ਼੍ਰਿਤ ਅਵਿਦ੍ਯਾ ਅੰਸ਼ ਮੈਂ ਛੋਭ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਯਾਤੈਂ ਭ੍ਰਮਕਾਲ ਮੈਂ ਸਰ੍ਪਾਦਿਕ ਵਿਖਯ. ਔ ਤਿਨ ਕਾ ਗ੍ਯਾਨ ਏਕ ਹੀ ਸਮਯ ਉਤਪੰਨ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਔ ਰੱਜੁ ਆਦਿਕ ਅਧਿਸ਼੍ਠਾਨ ਕੇ ਗ੍ਯਾਨ ਤੈਂ ਏਕ ਹੀ ਸਮਯ ਲੀਨ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਯਾ ਰੀਤਿ ਸੈਂ ਸਰ੍ਪਾਦਿਕ ਭ੍ਰਮ ਵਿਖੈ ਬਾਹ੍ਯ ਅਵਿਦ੍ਯਾ ਅੰਸ਼ ਸਰ੍ਪਾਦਿਕ ਵਿਖਯ ਕਾ ਉਪਾਦਾਨ ਕਾਰਣ ਹੈ. ਔ ਸਾੱਛੀ ਚੇਤਨ ਆਸ਼੍ਰਿਤ ਅੰਤਰ ਅਵਿਦ੍ਯਾ ਅੰਸ਼ ਤਿਨ ਕੇ ਗ੍ਯਾਨ ਰੂਪ ਵ੍ਰਿੱਤਿ ਕਾ ਉਪਾਦਾਨ ਕਾਰਣ ਹੈ.

ਔ ਸ੍ਵਪ੍ਨ ਮੈਂ ਤੌ ਸਾੱਛੀ ਆਸ਼੍ਰਿਤ ਅਵਿਦ੍ਯਾ ਕਾ ਹੀ ਤਮੋਗੁਣ ਅੰਸ਼ ਵਿਖਯ ਰੂਪ ਪਰਿਣਾਮ ਕੂੰ ਪ੍ਰਾਪ੍ਤ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਤਾ ਅਵਿਦ੍ਯਾ ਮੈਂ ਸਤ੍ਵਗੁਣ ਅੰਸ਼ ਗ੍ਯਾਨ ਰੂਪ ਪਰਿਣਾਮ ਕੂੰ ਪ੍ਰਾਪ੍ਤ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਯਾਤੈਂ ਸ੍ਵਪ੍ਨ ਮੈਂ ਅੰਤਰ ਅਵਿਦ੍ਯਾ ਹੀ ਵਿਖਯ ਔਰ ਗ੍ਯਾਨ ਦੋਨੂੰ ਕਾ ਉਪਾਦਾਨ ਕਾਰਣ ਹੈ. ਯਾਹੀ ਤੈਂ ਬਾਹ੍ਯ ਰੱਜੁ ਸਰ੍ਪਾਦਿਕ, ਔ ਅੰਤਰ ਸ੍ਵਪ੍ਨ ਪਦਾਰ੍ਥ, ਸਾੱਛੀ ਭਾਸ੍ਯ ਕਹਿਏ ਹੈ. ਅਵਿਦ੍ਯਾ ਕੀ ਵ੍ਰਿੱਤਿ ਦ੍ਵਾਰਾ ਜਾਕੂੰ ਸਾੱਛੀ, ਭਾਸੈ ਕਹਿਏ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ੈ; ਸੋ ਸਾੱਛੀ ਭਾਸ੍ਯ ਕਹਿਏ ਹੈ.

ਰੱਜੁ ਆਦਿਕ ਮੈਂ ਅਨਿਰ੍ਵਚਨੀਯ ਸਰ੍ਪਾਦਿਕ, ਔ ਤਿਨ ... ਮ ਕਹਿਏ ਹੈ; ਔ ਅਧ੍ਯਾਸ ਕਹਿਏ ਹੈ. ਸੋ ਭ੍ਰਮ ਅਵਿ

ਦ੍ਯਾ ਕਾ ਪਰਿਣਾਮ ਹੈ: ਔ ਚੇਤਨ ਕਾ ਵਿਵਰ੍ਤ ਹੈ. ਉਪਾਦਾਨ ਕਾਰਣ ਕੇ ਸਮਾਨ ਸ੍ਵਭਾਵ ਵਾਲਾ ਅਨ੍ਯਥਾ ਸ੍ਵਰੂਪ ਪਰਿਣਾਮ ਕਹਿਏ ਹੈ. ਔ ਅਧਿਸ਼ਠਾਨ ਤੈਂ ਵਿਪਰੀਤ ਸ੍ਵਭਾਵ ਵਾਲਾ ਅਨ੍ਯਥਾ ਸ੍ਵਰੂਪ ਵਿਵਰ੍ਤ ਕਹਿਏ ਹੈਂ, ਉਪਾਦਾਨ ਕਾਰਣ ਅਵਿਦ੍ਯਾ, ਸੋ ਅਨਿਰ੍ਵਚਨੀਯ ਹੈ. ਤੈਸੇ ਰੱਜੁ ਮੈਂ ਸਰ੍ਪ ਔ ਤਾ ਕਾ ਗ੍ਯਾਨ ਬੀ ਅਨਿਰ੍ਵਚਨੀਯ ਹੈ. ਯਾਤੈਂ ਰੱਜੁ ਸਰ੍ਪ ਔ ਤਾ ਕਾ ਗ੍ਯਾਨ ਅਵਿਦ੍ਯਾ ਕੇ ਸਮਾਨ ਸ੍ਵਭਾਵ ਵਾਲਾ ਅਨ੍ਯਥਾ ਸ੍ਵਰੂਪ ਕਹਿਏ ਅਵਿਦ੍ਯਾ ਤੈਂ ਔਰ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕਾ ਆਕਾਰ ਹੈ. ਸੋ ਅਵਿਦ੍ਯਾ ਕਾ ਪਰਿਣਾਮ ਹੈ. ਤੈਸੇ ਰੱਜੁ ਅਵੱਛਿੰਨ ਅਧਿਸ਼ਠਾਨ, ਚੇਤਨ ਸ੍ਵਰੂਪ ਹੈ, ਸਰ੍ਪ ਔ ਤਾ ਕਾ ਗ੍ਯਾਨ ਸਤ ਸੈਂ ਵਿਲੱਛਣ ਹੈਂ. ਯਾਤੈਂ ਰੱਜੁ ਸਰ੍ਪ ਔ ਤਾ ਕਾ ਗ੍ਯਾਨ ਅਧਿਸ਼ਠਾਨ ਚੇਤਨ ਤੈਂ ਵਿਪਰੀਤ ਸ੍ਵਭਾਵ ਵਾਲਾ ਅਨ੍ਯਥਾ ਸ੍ਵਰੂਪ ਕਹਿਏ ਚੇਤਨ ਸੈਂ ਔਰ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕਾ ਆਕਾਰ ਹੈ.

ਮਿਥ੍ਯਾ ਸਰ੍ਪ ਕਾ ਅਧਿਸ਼ਠਾਨ ਰੱਜੁ ਉਪਹਿਤ ਚੇਤਨ ਹੈ. ਰੱਜੁ ਨਹੀਂ. ਕਾਹੇਤੈਂ, ਸਰ੍ਪ ਕੀ ਨ੍ਯਾਈਂ ਰੱਜੁ ਬੀ ਕਲ੍ਪਿਤ ਹੈ. ਕਲ੍ਪਿਤ ਵਸ੍ਤੁ ਅਨ੍ਯ ਕਲ੍ਪਿਤ ਕਾ ਅਧਿਸ਼ਠਾਨ ਬਨੈ ਨਹੀਂ. ਯਾਤੈਂ ਰੱਜੁ ਉਪਹਿਤ ਚੇਤਨ ਹੀ ਅਧਿਸ਼ਠਾਨ ਹੈ. ਰੱਜੁ ਨਹੀਂ. ਔ ਰੱਜੁ ਵਿਸਿਸ਼ਠ ਕੂੰ ਅਧਿਸ਼ਠਾਨ ਕਹੈਂ, ਤੌ ਬੀ ਰੱਜੁ ਔ ਚੇਤਨ ਦੋਨੂੰ ਅਧਿਸ਼ਠਾਨ ਹੋਵੈਂਗੇ. ਤਹਾਂ ਰੱਜੁ ਭਾਗ ਮੈਂ ਅਧਿਸ਼ਠਾਨਪਨਾ ਬਾਧਿਤ ਹੈ. ਯਾਤੈਂ ਰੱਜੁ ਉਪਹਿਤ ਚੇਤਨ ਹੀ ਅਧਿਸ਼ਠਾਨ ਹੈ. ਰੱਜੁ ਵਿਸਿਸ਼ਠ ਚੇਤਨ ਨਹੀਂ. ਤੈਸੇ ਸਰ੍ਪ ਕੇ ਗ੍ਯਾਨ ਕਾ ਸਾੱਛੀ ਚੇਤਨ ਅਧਿਸ਼ਠਾਨ ਹੈ. ਯਾ ਰੀਤਿ ਸੈਂ ਭ੍ਰਮ ਸ੍ਥਾਨ ਮੈਂ ਵਿਖ੍ਯ ਕਾ ਔ ਤਾ ਕੇ ਗ੍ਯਾਨ ਕਾ ਉਪਾਧਿ ਭੇਦ ਸੈਂ ਅਧਿਸ਼ਠਾਨ ਭਿੰਨ ਹੈ; ਏਕ ਨਹੀਂ. ਔ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਰੂਪ ਤੈਂ ਰੱਜੁ ਕੀ ਅਪ੍ਰਤੀਤਿ ਅਵਿਦ੍ਯਾ ਮੈਂ ਛੋਭ ਦ੍ਵਾਰਾ ਦੋਨੂੰ ਕੀ ਉਤਪੱਤਿ ਮੈਂ ਨਿਮਿੱਤ ਹੈ. ਤੈਸੇ ਰੱਜੁ ਕਾ ਗ੍ਯਾਨ ਦੋਨੂੰ ਕੀ ਨਿਵ੍ਰਿੱਤਿ ਮੈਂ ਬੀ ਨਿਮਿੱਤ ਕਹੀ ਹੈ. ਯਾ ਕੇ ਵਿਖੈ:-

ਐਸੀ ਸ਼ੰਕਾ ਹੋਵੈ ਹੈ:-

ਰੱਜੁ ਕੇ ਗ੍ਯਾਨ ਤੈਂ ਸਰ੍ਪ ਕੀ ਨਿਵ੍ਰਿੱਤਿ ਬਨੈ ਨਹੀਂ ਕਾਹੇਤੈਂ ਮਿ

ਥ੍ਯਾਵਸ੍ਤੁ ਕਾ ਜੋ ਅਧਿਸ਼ਠਾਨ ਹੋਵੈ. ਤਾ ਅਧਿਸ਼ਠਾਨ ਕੇ ਗ੍ਯਾਨ ਤੈਂ ਮਿਥ੍ਯਾ ਕੀ ਨਿਵ੍ਰਿਤਿ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਇਹ ਅਦ੍ਵੈਤਵਾਦ ਕਾ ਸਿੱਧਾਂਤ ਹੈ. ਔ ਮਿਥ੍ਯਾ ਸਰ੍ਪ ਕਾ ਅਧਿਸ਼ਠਾਨ ਰੱਜੁ ਉਪਹਿਤ ਚੇਤਨ ਹੈ; ਰੱਜੁ ਨਹੀਂ. ਯਾਤੈਂ ਰੱਜੁ ਕੇ ਗ੍ਯਾਨ ਤੈਂ ਸਰ੍ਪ ਕੀ ਨਿਵ੍ਰਿਤਿ ਬਨੈ ਨਹੀਂ. ਯਾ ਸ਼ੰਕਾ ਕਾ

ਇਹ ਸਮਾਧਾਨ ਹੈ:-

ਰੱਜੁ ਆਦਿਕ ਜੜ੍ਹ ਪਦਾਰਥ ਕਾ ਗ੍ਯਾਨ ਅੰਤਸ਼ਕਰਣ ਕੀ ਵ੍ਰਿਤਿਰੂਪ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਤਾਕਾ ਆਵਰਣਭੰਗ ਵ੍ਰਿਤਿ ਕਾ ਪ੍ਰਯੋਜਨ ਹੈ. ਸੋ ਆਵਰਣ ਅਗ੍ਯਾਨ ਕੀ ਸ਼ਕ੍ਤਿ ਹੈ. ਯਾਤੈਂ ਆਵਰਣ ਜੜ੍ਹ ਕੇ ਆਸ਼੍ਰਿਤ ਹੈ ਨਹੀਂ. ਕਿੰਤੁ ਜੜ੍ਹ ਕਾ ਅਧਿਸ਼ਠਾਨ ਜੋ ਚੇਤਨ ਤਾਕੇ ਆਸ਼੍ਰਿਤ ਹੈ. ਯਾਤੈਂ ਰੱਜੁ ਸਮਾਨਾਕਾਰ ਅੰਤਸ਼ਕਰਣ ਕੀ ਵ੍ਰਿਤਿ ਤੈਂ ਰੱਜੁ ਅਵੱਛਿੰਨ ਚੇਤਨ ਕਾਹੀ ਆਵਰਣ ਭੰਗ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਵ੍ਰਿਤਿ ਮੈਂ ਜੋ ਚਿਦਾਭਾਸ ਹੈ. ਤਾਤੈਂ ਰੱਜੁ ਕਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਚੇਤਨ ਸ੍ਵਯੰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੈ, ਤਾਮੈਂ ਆਭਾਸ ਕਾ ਉਪਯੋਗ ਨਹੀਂ ਇਹ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਯਾ ਸੰਪੂਰਣ ਆਗੇ ਪ੍ਰਤਿਪਾਦਨ ਕਰੈਂਗੇ. ਇਸ ਰੀਤਿ ਸੇਂ ਚਿਦਾਭਾਸ ਸਹਿਤ ਅੰਤਸ਼ਕਰਣ ਕੀ ਵ੍ਰਿਤਿਰੂਪ ਗ੍ਯਾਨ ਮੈਂ ਜੋ ਵ੍ਰਿਤਿਭਾਗ ਤਾਕਾ ਆਵਰਣਭੰਗਰੂਪ ਫਲ ਚੇਤਨ ਮੈਂ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਔ ਚਿਦਾਭਾਸਭਾਗ ਕਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਰੂਪ ਫਲ ਰੱਜੁ ਮੈਂ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਯਾਤੈਂ ਵ੍ਰਿਤਿਗ੍ਯਾਨ ਕੇਵਲ ਜੜ੍ਹ ਰੱਜੁ ਵਿਖਯ ਨਹੀਂ. ਕਿੰਤੁ ਅਧਿਸ਼ਠਾਨ ਚੇਤਨ ਸਹਿਤ ਰੱਜੁ ਸਾਭਾਸ ਵ੍ਰਿਤਿ ਕਾ ਵਿਖਯ ਹੈ. ਇਸੀ ਕਾਰਣ ਤੈਂ ਸਿੱਧਾਂਤ ਗ੍ਰੰਥ ਮੈਂ ਇਹ ਲਿਖ੍ਯਾ ਹੈ-"ਅੰਤਸ਼ਕਰਣ ਜਨ੍ਯ ਵ੍ਰਿਤਿਗ੍ਯਾਨ ਸਾਠੇਬ੍ਰਹ੍ਮ ਕੂੰ ਵਿਖਯ ਕਰੈ ਹੈ." ਯਾ ਪ੍ਰਕਾਰ ਮੈਂ ਰੱਜੁ ਗ੍ਯਾਨ ਸੈਂ ਨਿਰਾਵਰਣ ਹੋਇ ਕੇ ਸਰ੍ਪ ਕਾ ਅਧਿਸ਼ਠਾਨ ਰੱਜੁ ਅਵੱਛਿੰਨ ਚੇਤਨ ਕਾਹੀ ਨਿਜ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਤੈਂ ਭਾਨ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਯਾਤੈਂ ਰੱਜੁ ਕਾ ਗ੍ਯਾਨ ਹੀ ਸਰ੍ਪ ਕੇ ਅਧਿਸ਼ਠਾਨ ਕਾ ਗ੍ਯਾਨ ਹੈ. ਤਾਤੈਂ ਸਰ੍ਪ ਕੀ ਨਿਵ੍ਰਿਤਿ ਸੰਭਵੈ ਹੈ.

ਆਸ਼ੰਕਾ.

ਯਦ੍ਯਪਿ ਯਾ ਰੀਤਿ ਸੈਂ ਸਰ੍ਪ ਕੀ ਨਿਵ੍ਰਿਤਿ ਰੱਜੁ ਕੇ ਗ੍ਯਾਨ ਤੈਂ ਸੰਭਵੈ ਹੈ. ਤਥਾਪਿ ਸਰ੍ਪ ਕੇ ਗ੍ਯਾਨ ਕੀ ਨਿਵ੍ਰਿਤਿ ਸੰਭਵੈ ਨਹੀਂ. ਕਾਹੇ ਤੈਂ; ਸਰ੍ਪ ਕਾ ਅਧਿਸ਼੍ਠਾਨ ਰੱਜੁ ਅਵੱਛਿੰਨ ਚੇਤਨ ਹੈ. ਔ ਸਰ੍ਪ ਕੇ ਗ੍ਯਾਨ ਕਾ ਅਧਿਸ਼੍ਠਾਨ ਸਾੱਛੀ ਚੇਤਨ ਹੈ. ਪੂਰਵ ਉਕ੍ਤ ਪ੍ਰਕਾਰ ਤੈਂ ਰੱਜੁ ਗ੍ਯਾਨ ਸੈਂ ਰੱਜੁ ਅਵੱਛਿੰਨ ਚੇਤਨ ਕਾ ਹੀ ਭਾਨ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਸਾੱਛੀ ਚੇਤਨ ਕਾ ਨਹੀਂ. ਯਾਤੈਂ ਰੱਜੁ ਕਾ ਗ੍ਯਾਨ ਹੁਏ ਤੈਂ ਬੀ ਸਰ੍ਪ ਗ੍ਯਾਨ ਕਾ ਅਧਿਸ਼੍ਠਾਨ ਸਾੱਛੀ ਚੇਤਨ ਅਗ੍ਯਾਤ ਹੈ. ਔ ਅਗ੍ਯਾਤ ਅਧਿਸ਼੍ਠਾਨ ਮੈਂ ਕਲ੍ਪਿਤ ਕੀ ਨਿਵ੍ਰਿਤਿ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ. ਕਿੰਤੁ ਗ੍ਯਾਤ ਅਧਿਸ਼੍ਠਾਨ ਮੈਂ ਹੀ ਕਲ੍ਪਿਤ ਕੀ ਨਿਵ੍ਰਿਤਿ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਯਾਤੈਂ ਰੱਜੁ ਗ੍ਯਾਨ ਤੈਂ ਸਰ੍ਪ ਗ੍ਯਾਨ ਕੀ ਨਿਵ੍ਰਿਤਿ ਬਨੈ ਨਹੀਂ ਤਾ ਕਾ.

ਸਮਾਧਾਨ ਇਹ ਹੈ:-

ਵਿਖਯ ਕੇ ਆਧੀਨ ਗ੍ਯਾਨ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਵਿਖਯ ਜੋ ਸਰ੍ਪ ਤਾ ਕੀ ਨਿਵ੍ਰਿਤਿ ਹੋਤੇ ਹੀ ਸਰ੍ਪ ਕੇ ਗ੍ਯਾਨ ਕੀ ਵਿਖਯ ਕੇ ਅਭਾਵ ਤੈਂ ਆਪ ਹੀ ਨਿਵ੍ਰਿਤਿ ਹੋਵੈ ਹੈ.

ਔਰ ਜੋ ਐਸੇ ਕਹੈਂ:- ਕਲ੍ਪਿਤ ਕੀ ਨਿਵ੍ਰਿਤਿ ਅਧਿਸ਼੍ਠਾਨ-ਗ੍ਯਾਨ ਬਿਨਾ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ; ਔ ਸਰ੍ਪ ਕਾ ਗ੍ਯਾਨ ਬੀ ਕਲ੍ਪਿਤ ਹੈ; ਤਾ ਕਾ ਅਧਿਸ਼੍ਠਾਨ ਸਾੱਛੀ ਚੇਤਨ ਹੈ; ਤਾ ਕੇ ਗ੍ਯਾਨ ਬਿਨਾ ਕਲ੍ਪਿਤ ਸਰ੍ਪ ਕੇ ਗ੍ਯਾਨ ਕੀ ਨਿਵ੍ਰਿਤਿ ਬਨੈ ਨਹੀਂ.

ਤਾ ਕਾ ਸਮਾਧਾਨ ਇਹ ਹੈ:- ਨਿਵ੍ਰਿਤਿ ਦੋ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੀ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਏਕ ਤੌ ਅਤ੍ਯੰਤ ਨਿਵ੍ਰਿਤਿ ਹੋਵੈ ਹੈ, ਔ ਦੂਸਰੀ ਕਾਰਣ ਮੈਂ ਜੋ ਲਯ, ਸੋ ਬੀ ਨਿਵ੍ਰਿਤਿ ਕਹਿਏ ਹੈ. ਕਾਰਣ ਸਹਿਤ ਕਾਰ੍ਯ ਕੀ ਨਿਵ੍ਰਿਤਿ ਅਤ੍ਯੰਤ ਨਿਵ੍ਰਿਤਿ ਕਹਿਏ ਹੈ. ਸਾਰੇ ਕਲਪਿਤ ਵਸ੍ਤੁ ਕਾ ਕਾਰਣ ਅਧਿਸ਼੍ਠ

ਨ ਕੇ ਆਸ਼੍ਰਿਤ ਅਗ੍ਯਾਨ ਹੈ. ਤਾ ਅਗ੍ਯਾਨ ਸਹਿਤ ਕਲਪਿਤ ਕਾਰ੍ਯ
ਕੀ ਨਿਵ੍ਰਿਤਿ ਤੌ ਅਧਿਸ਼੍ਠਾਨ ਗ੍ਯਾਨ ਤੈਂ ਹੀ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਪਰੰਤੁ ਕਾਰਣ ਮੈਂ ਲ-
ਯਰੂਪ ਜੋ ਨਿਵ੍ਰਿਤਿ, ਸੋ ਅਧਿਸ਼੍ਠਾਨ ਗ੍ਯਾਨ ਬਿਨਾ ਬੀ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਜੈਸੇ ਸੁ-
ਖੁਪ੍ਤਿ ਔ ਪ੍ਰਲਯ ਮੈਂ ਸਰ੍ਵ ਪਦਾਰ੍ਥਨ ਕਾ ਅਗ੍ਯਾਨ ਮੈਂ ਲਯ ਅਧਿ-
ਸ਼੍ਠਾਨ ਗ੍ਯਾਨ ਸੈਂ ਬਿਨਾ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਤਹਾਂ ਸਰ੍ਵ ਪਦਾਰ੍ਥਨ ਕੇ ਲਯ ਮੈਂ ਨਿ-
ਮਿੱਤ, ਭੋਗ ਕੇ ਸਨਮੁਖ ਕਰ੍ਮ ਕਾ ਅਭਾਵ ਹੈ. ਤੈਸੇ ਅਧਿਸ਼੍ਠਾਨ ਸਾਂਛੀ
ਕੇ ਗ੍ਯਾਨ ਬਿਨਾ ਹੀ ਸਰ੍ਪ ਗ੍ਯਾਨ ਕਾ ਲਯ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਤਹਾਂ ਸਰ੍ਪ ਗ੍ਯਾ-
ਨ ਕਾ ਵਿਖਯ ਜੋ ਸਰ੍ਪ ਤਾ ਕਾ; ਅਭਾਵ ਸਰ੍ਪ ਗ੍ਯਾਨ ਕੇ ਲਯ ਮੈਂ ਨਿ-
ਮਿੱਤ ਹੈ. ਯਾ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸੈਂ ਸਰ੍ਪ ਕੀ ਨਿਵ੍ਰਿਤਿ ਰੱਜੁ ਗ੍ਯਾਨ ਤੈਂ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਔ
ਸਰ੍ਪ ਗ੍ਯਾਨ ਕਾ ਵਿਖਯ ਜੋ ਸਰ੍ਪ; ਤਾ ਕੇ ਅਭਾਵ ਤੈਂ ਸਰ੍ਪ ਗ੍ਯਾਨ
ਕਾ ਲਯ ਹੋਵੈ ਹੈ.

ਅਥਵਾ ਸਰ੍ਪ ਔ ਤਾ ਕਾ ਗ੍ਯਾਨ ਦੋਨੂੰ ਕੀ ਨਿਵ੍ਰਿਤਿ ਰੱਜੁ ਗ੍ਯਾ-
ਨ ਤੈਂ ਹੀ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਕਾਹੇ ਤੈਂ, ਜਬ ਰੱਜੁ ਕਾ ਪ੍ਰਤ੍ਯੱਛ ਗ੍ਯਾਨ ਹੋਵੈ ਤਬ ਅੰਤ-
ਸ਼੍ਕਰਣ ਕੀ ਵ੍ਰਿਤਿ ਨੇਤ੍ਰ ਦੁਆਰਾ ਨਿਕਸਿ ਕੇ ਰੱਜੁ ਦੇਸ ਮੈਂ ਧਾਵਤੁ ਹੋਵੈ ਹੈ.
ਔ ਰੱਜੁ ਕੇ ਸਮਾਨ ਵ੍ਰਿਤਿ ਕਾ ਆਕਾਰ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਯਾਤੈਂ ਰੱਜੁ ਕੇ ਪ੍ਰਤ੍ਯੱਛ
ਸਮਯ ਵ੍ਰਿਤਿ ਉਪਹਿਤ ਚੇਤਨ, ਔ ਰੱਜੁ ਉਪਹਿਤ ਚੇਤਨ ਦੋਨੂੰ ਏਕ ਹੋ
ਵੈ ਹੈ. ਤਿਨ ਕਾ ਭੇਦ ਰਹੈ ਨਹੀਂ. ਯਾ ਮੈਂ ਇਹ ਹੇਤੁ ਹੈ:-ਚੇਤਨ ਕਾ ਸ੍ਵਰੂਪ
ਸੈਂ ਤੌ ਭੇਦ ਕਹੂੰ ਬੀ ਨਹੀਂ ਕਿੰਤੁ ਉਪਾਧਿ ਕੇ ਭੇਦ ਸੈਂ ਚੇਤਨ ਕਾ ਭੇਦ ਹੋਵੈ ਹੈ
ਵ੍ਰਿਤਿ ਉਪਹਿਤ ਚੇਤਨ ਔ ਰੱਜੁ ਉਪਹਿਤ ਚੇਤਨ ਕਾ ਭੇਦਕ ਉਪਾਧਿ,
ਵ੍ਰਿਤਿ ਔ ਰੱਜੁ ਹੈ. ਸੋ ਵ੍ਰਿਤਿ ਔ ਰੱਜੁ ਭਿੰਨ ਭਿੰਨ ਦੇਸ਼ ਮੈਂ ਸ੍ਥਿਤ ਹੋਵੈਂ, ਜ-
ਬ ਤੌ ਉਪਾਧਿ ਵਾਲੇ ਚੇਤਨ ਕਾ ਭੇਦ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਔ ਦੋਨੂ ਉਪਾਧਿ ਏਕ ਦੇ-
ਸ਼ ਮੈਂ ਸ੍ਥਿਤ ਹੋਵੈ, ਤਬ ਉਪਹਿਤ ਚੇਤਨ ਕਾ ਭੇਦ ਬਨੈ ਨਹੀਂ. ਇਹ-
ਵਾਰ੍ਤਾ ਵੇਦਾਂਤ ਪਰਿਭਾਖਾਦਿਕ ਗ੍ਰੰਥਨ ਮੈਂ ਲਿਖੀ ਹੈ. ਭਿੰਨ ਦੇਸ਼
ਮੈਂ ਸ੍ਥਿਤ ਉਪਾਧਿ ਤੈਂ ਹੀ ਉਪਹਿਤ ਚੇਤਨ ਕਾ ਭੇਦ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਏਕ ਦੇਸ ਮੈਂ
ਜਬ ਦੋਨੋਂ ਉਪਾਧਿ ਸ੍ਥਿਤ ਹੋਵੈ, ਤਬ ਦੋਊ ਉਪਾਧਿ ਸੈਂ ਉਪਹਿਤ

ਬੀ ਚੇਤਨ ਏਕਹੀ ਹੋਵੈਹੈ. ਜਾਪ੍ਰਕਾਰਤੈਂ ਰੱਜੁਕੇ ਪ੍ਰਤ੍ਯੱਛ ਗ੍ਯਾਨ ਸਮਯ
ਰੱਜੁ ਉਪਹਿਤ ਚੇਤਨ ਔ ਵ੍ਰਿਤਿ ਉਪਹਿਤ ਚੇਤਨ ਏਕਹੈ. ਤਹਾਂ ਸਾੱਛੀ ਚੇਤ
ਨਹੀ ਵ੍ਰਿਤਿ ਉਪਹਿਤ ਚੇਤਨ ਹੈ, ਕਾਹੇਤੈਂ ਅੰਤਸ਼ਕਰਣ ਔ ਤਾਕੀ ਵ੍ਰਿਤਿ ਮੈਂ ਸ੍ਥਿ
ਤ ਜੋ ਤਿਨਕਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ ਚੇਤਨ ਮਾਤ੍ਰ. ਸੋ ਸਾੱਛੀ ਕਹਿਏਹੈ. ਇਸ ਰੀਤਿ ਮੈਂ
ਰੱਜੁ ਗ੍ਯਾਨ ਸਮਯ ਸਾੱਛੀ ਚੇਤਨ ਔ ਰੱਜੁ ਉਪਹਿਤ ਚੇਤਨ ਕਾ ਅਭੇਦ
ਹੋਵੈਹੈ. ਔ ਰੱਜੁ ਉਪਹਿਤ ਚੇਤਨ ਕਾ ਰੱਜੁ ਗ੍ਯਾਨ ਮੈਂ ਭਾਨ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਔ
ਰੱਜੁ ਉਪਹਿਤ ਚੇਤਨ ਮੈਂ ਅਭਿੰਨ ਸਾੱਛੀ ਕਾ ਬੀ ਰੱਜੁ ਗ੍ਯਾਨ ਮੈਂ ਭਾਨ ਹੋ
ਵੈਹੈ. ਯਾਪ੍ਰਕਾਰਤੈਂ ਰੱਜੁ ਗ੍ਯਾਨ ਸਮਯ ਅਧਿਸ਼ਠਾਨ ਸਾੱਛੀ ਕਾ ਭਾਨ
ਹੋਨੇਤੈਂ ਕਲਪਿਤ ਸਰਪ ਗ੍ਯਾਨ ਕੀ ਨਿਵ੍ਰਿਤਿ ਸੰਭਵੈ ਹੈ. ਕਿੰਵਾ :-
ਕੂਟਸ੍ਥਦੀਪ ਮੈਂ ਵਿਦ੍ਯਾਰਨ੍ਯ ਸ੍ਵਾਮੀ ਨੇ ਇਹ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਯਾ ਕਹੀ
ਹੈ:-"ਆਭਾਸ ਸਹਿਤ ਅੰਤਸ਼ਕਰਣ ਕੀ ਵ੍ਰਿਤਿ ਇੰਦ੍ਰਿਯ ਦ੍ਵਾਰਾ ਨਿ
ਕਸਿਕੇ ਘਟਾਦਿਕ ਵਿਸ਼ਯਕੂੰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ੈ ਹੈਂ. ਘਟਾਦਿਕ ਵਿਸ਼ਯ. ਔ ਤੈ-
ਸੇ ਆਭਾਸ ਸਹਿਤ ਵ੍ਰਿਤਿ ਰੂਪ ਤਿਨਕਾ ਗ੍ਯਾਨ. ਤਥਾ ਆਭਾਸ ਸਹਿ-
ਤ ਅੰਤਸ੍ਕਰਣ ਰੂਪ ਗ੍ਯਾਤਾ. ਇਨ ਤੀਨੂੰਕੂੰ ਸਾੱਛੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ੈਹੈ." "ਇਹ
ਘਟਹੈ" ਇਸ ਰੀਤਿ ਮੈਂ ਆਭਾਸ ਸਹਿਤ ਵ੍ਰਿਤਿ ਮੈਂ ਘਟ ਮਾਤ੍ਰ ਕਾ ਪ੍ਰਕਾ-
ਸ਼ ਹੋਵੈਹੈ. "ਮੈਂ ਘਟਕੂੰ ਜਾਨੂੰਹੂੰ" ਯਾ ਰੀਤਿ ਮੈਂ "ਮੈਂ" ਸ਼ਬਦ ਕਾ ਅਰ-
ਥ ਗ੍ਯਾਤਾ; ਔ ਗ੍ਯੇਯ ਘਟ ਔ ਤਾਕਾ ਗ੍ਯਾਨ; ਯਾ ਤ੍ਰਿਪੁਟੀ ਕਾ ਸਾੱ
ਛੀ ਮੈਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੋਵੈਹੈ. ਯਾਪ੍ਰਕਾਰਤੈਂ ਸਰ੍ਵ ਤ੍ਰਿਪੁਟਿਯੋਂ ਕਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ ਸਾੱ
ਛੀ ਹੈ. ਸਾੱਛੀ ਆਪ ਅਗ੍ਯਾਤ ਹੋਵੈ ਤੋ, ਤ੍ਰਿਪੁਟੀ ਕਾ ਗ੍ਯਾਨ ਸਾੱਛੀ ਮੈਂ
ਬਨੈ ਨਹੀਂ. ਯਾਤੈਂ ਸਰ੍ਵ ਤ੍ਰਿਪੁਟਿਯੋਂ ਕੇ ਗ੍ਯਾਨ ਮੈਂ ਸਾੱਛੀ ਕਾ ਗ੍ਯਾਨ ਅ
ਵਸ਼੍ਯ ਹੋਵੈਹੈ. ਤਾ ਸਾੱਛੀ ਗ੍ਯਾਨਤੈਂ ਸਰ੍ਪ ਗ੍ਯਾਨ ਕੀ ਨਿਵ੍ਰਿਤਿ ਸੰਭਵੈ
ਹੈ ਯਾ ਪੂਰ੍ਵ ਰੀਤਿ ਮੈਂ ਸਰ੍ਪ ਔ ਤਾਕੇ ਗ੍ਯਾਨ ਕਾ ਅਧਿਸ਼ਠਾਨ ਭਿੰਨ-
ਭਿੰਨ ਕਹ੍ਯਾ. ਤਾਮੈਂ ਇਤਨੇ ਸ਼ੰਕਾ ਸਮਾਧਾਨ ਹੈ. ਯਾ ਪੱਛ ਮੈਂ ਸ਼ੰਕਾ ਸ-
ਮਾਧਾਨ ਰੂਪ ਵਿਵਾਦ ਔਰ ਬੀ ਬਹੁਤ ਹੈਂ. ਯਾਤੈਂ,
ਸਰਪ ਔ ਤਾਕੇ ਗ੍ਯਾਨ ਕਾ ਅਧਿਸ਼ਠਾਨ ਏਕਹੀ ਹੈ. ਇਹ ਪੱਛ-

ਕਹੈਹੈਂ:- ਤਹਾਂ ਬਾਹਜ ਜੈਸੇ ਰੱਜੁ ਚੇਤਨ ਹੈ. ਤਾਕੂੰ ਸਰਪ ਔ ਤਾਕੇ ਗਜਾਨ ਕਾ ਅਧਿਸ਼ਠਾਨ ਕਹੈਂ, ਤੌ ਬਨੈ ਨਹੀਂ. ਕਾਹੇਤੇਂ. ਜਿਤਨੇ ਗਜਾਨ ਹੋਵੈਂ ਹੈਂ. ਸੋ ਪ੍ਰਮਾਤਾ ਅਵਛਾ ਸਾਖੀ ਕੇ ਆਸ਼੍ਰਿਤ ਹੋਵੈਂ ਹੈਂ. ਬਾਹਜ ਜੈਸੇ ਰੱਜੁ ਚੇਤਨ, ਤਾਕੇ ਆਸ਼੍ਰਿਤ ਗਜਾਨ ਬਨੈ ਨਹੀਂ. ਤੈਸੇ ਸਰਪ ਔ ਸਰਪ ਕੇ ਗਜਾਨ ਕਾ ਅਧਿਸ਼ਠਾਨ ਅੰਤਸ਼ਕਰਣ ਉਪਹਿਤ ਸਾਖੀ ਚੇਤਨ ਕੂੰ ਮਾਨੈ ਤੌ ਸਰੀਰ ਕੇ ਭੀਤਰ ਅੰਤਸ਼ਕਰਣ ਦੇਸ਼ ਮੈਂ ਸਰਪ ਕੀ ਪ੍ਰਤੀਤਿ ਚਾਹਿਏ: ਰੱਜੁ ਦੇਸ਼ ਮੈਂ ਸਰਪ ਕੀ ਪ੍ਰਤੀਤਿ ਨਹੀਂ ਚਾਹਿਏ. ਅੰਤਰ ਉਪਜੇ ਸਰਪ ਕੀ ਬਾਹਿਰ ਪ੍ਰਤੀਤਿ ਮਾਯਾ ਕੇ ਬਲ ਤੇਂ ਮਾਨੈਂ, ਤੌ ਆਤਮਖ੍ਯਾਤਿ ਮਤ ਕੀ ਸਿੱਧਿ ਹੋਵੈਗੀ. ਇਸ ਰੀਤਿ ਸੈਂ ਰੱਜੁ ਉਪਹਿਤ ਚੇਤਨ. ਗਜਾਨ ਕਾ ਅਧਿਸ਼ਠਾਨ ਬਨੈ ਨਹੀਂ. ਔ ਅੰਤਸ਼ਕਰਣ ਉਪਹਿਤ ਚੇਤਨ, ਸਰਪ ਕਾ ਅਧਿਸ਼ਠਾਨ ਬਨੈ ਨਹੀਂ. ਯਾਤੇਂ ਸਰਪ ਔ ਤਾਕੇ ਗਜਾਨ ਕਾ ਅਧਿਸ਼ਠਾਨ ਏਕ ਨਹੀਂ ਬਨੈ. ਤਥਾਪਿ ਰੱਜੁ ਕੇ ਸਮੀਪ ਪ੍ਰਾਪਤ ਜੋ ਅੰਤਸ਼ਕਰਣ ਕੀ ਇਦਮਾਕਾਰ ਬ੍ਰਿਤਿ, ਤਾ ਮੈਂ ਸਥਿਤ ਚੇਤਨ ਕੇ ਆਸ਼੍ਰਿਤ ਅਵਿਦਯਾ. ਸਰਪਾਕਾਰ ਔ ਗਜਾਨਾਕਾਰ ਪਰਿਣਾਮ ਕੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਬ੍ਰਿਤਿ ਉਪਹਿਤ ਚੇਤਨ ਮੈਂ ਸਥਿਤ ਅਵਿਦਯਾ ਕਾ ਤਮੋਗੁਣ ਅੰਸ਼ ਸਰਪ ਕਾ ਉਪਾਦਾਨ ਕਾਰਣ ਹੈ. ਤਾਹੀ ਮੈਂ ਸਥਿਤ ਸਤ੍ਵਗੁਣ ਅੰਸ਼ ਸਰਪ ਕੇ ਗਜਾਨ ਕਾ ਉਪਾਦਾਨ ਕਾਰਣ ਹੈ. ਸਰਪ ਔ ਤਾਕੇ ਗਜਾਨ ਕਾ ਬ੍ਰਿਤਿ ਉਪਹਿਤ ਚੇਤਨ ਅਧਿਸ਼ਠਾਨ ਹੈ. ਬ੍ਰਿਤਿ ਰੱਜੁ ਦੇਸ਼ ਮੈਂ ਬਾਹਿਰ ਗਈ. ਯਾਤੇਂ ਬ੍ਰਿਤਿ ਉਪਹਿਤ ਚੇਤਨ ਭੀ ਬਾਹਿਰ ਹੈ. ਯਾਤੇਂ ਸਰਪ ਕਾ ਆਸ਼੍ਰਯ ਬਨੈ ਹੈ. ਜਿਤਨਾ ਅੰਤਸ਼ਕਰਣ ਕਾ ਸ੍ਵਰੂਪ ਹੋਵੈ ਹੈ ਤਿਤਨਾ ਹੀ ਸਾਖੀ ਕਾ ਸ੍ਵਰੂਪ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਸਰੀਰ ਕੇ ਭੀਤਰ ਸਥਿਤ ਜੋ ਅੰਤਸ਼ਕਰਣ, ਸੋਈ ਬ੍ਰਿਤਿ ਸ੍ਵਰੂਪ ਪਰਿਣਾਮ ਕੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਵੈ ਹੈਂ. ਯਾਤੇਂ ਬ੍ਰਿਤਿ ਉਪਹਿਤ ਚੇਤਨ ਸਾਖੀ ਹੈ. ਯਾਤੇਂ ਗਜਾਨ ਕਾ ਆਸ਼੍ਰਯ ਬਨੈ ਹੈ. ਰੱਜੁ ਕਾ ਜਬ ਸਾਖ੍ਯਾਤਕਾਰ ਹੋਵੈ ਹੈ ਤਬ ਰੱਜੁ ਚੇਤਨ ਔ ਬ੍ਰਿਤਿ ਚੇਤਨ ਦੋਨੂੰ ਏਕ ਹੋਵੈ ਹੈਂ. ਯਾਤੇਂ ਰੱਜੁ ਕੇ ਗਜਾਨ ਸੈਂ ਸਰਪ ਔ ਤਾਕੇ ਗਜਾਨ ਕੀ ਨਿਬ੍ਰਿਤਿ ਭੀ ਬਨੈ ਹੈ.

ਜਹਾਂ ਏਕ ਰੱਜੁ ਮੈਂ ਦਸ ਪੁਰੁਖਨ ਕੂੰ ਕਿਸੀ ਕੂੰ ਸਰਪ ਕਿਸੀ ਕੂੰ ਦੰਡ

ਕਿਸੀਕੂੰ ਮਾਲਾ. ਕਿਸੀਕੂੰ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀਕੀ ਦਰਾਰ. ਕਿਸੀਕੂੰ ਜਲ ਧਾਰਾ; ਇਸ ਰੀਤਿ ਸੈਂ ਭਿੰਨ ਭਿੰਨ ਪ੍ਰਤੀਤਿ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਅਥਵਾ ਸਭਹੂੰ ਸਰਪਹੀ ਪ੍ਰਤੀਤਿ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਤਹਾਂ ਜਾ ਪੁਰੁਖ ਕੂੰ ਰੱਜੁ ਕਾ ਸਾਖ੍ਯਾਤਕਾਰ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਤਾ ਕੀ ਬ੍ਰਿਤਿ ਚੇਤਨ ਮੈਂ ਕਲਪਿਤ ਅਧ੍ਯਾਸ ਕੀ ਨਿਬ੍ਰਿਤਿ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਜਾ ਕੂੰ ਰੱਜੁ ਗ੍ਯਾਨ ਨਹੀਂ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਤਾ ਕੇ ਅਧ੍ਯਾਸ ਕੀ ਨਿਬ੍ਰਿਤਿ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ. ਜਾਤੇਂ ਬ੍ਰਿਤਿ ਚੇਤਨ ਹੀ ਕਲਪਿਤ ਕਾ ਅਧਿਸ਼ਠਾਨ ਹੈ. ਰੱਜੁ ਆਦਿਕ ਵਿਸ਼ਯ ਉਪਹਿਤ ਚੇਤਨ ਨਹੀਂ. ਜੋ ਰੱਜੁ ਉਪਹਿਤ ਚੇਤਨ ਕੂੰ ਸਰਪ ਦੰਡਾਦਿਕਨ ਕਾ ਅਧਿਸ਼ਠਾਨ ਮਾਨੈਂ ਤੌ ਦਸ ਪੁਰੁਖਨ ਕੂੰ ਪ੍ਰਤੀਤਿ ਜੋ ਹੋਵੈ ਦਸ ਪਦਾਰਥ. ਸੋ ਏਕ ਏਕ ਕੂੰ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੂਏ ਚਾਹਿਏ. ਔਰ ਹਮਾਰੀ ਰੀਤਿ ਸੈਂ ਤੌ ਜਾ ਕੀ ਬ੍ਰਿਤਿ ਚੇਤਨ ਮੈਂ ਜੋ ਪਦਾਰਥ ਕਲਪਿਤ ਹੈ. ਸੋ ਤਾਹੀ ਕੂੰ ਪ੍ਰਤੀਤਿ ਹੋਵੈ ਹੈ: ਅਨ੍ਯ ਕੂੰ ਨਹੀਂ. ਇਸ ਰੀਤਿ ਸੈਂ ਬਾਹ੍ਯ ਸਰਪਾਦਿਕ ਔ ਤਿਨ ਕੇ ਗ੍ਯਾਨ ਕਾ ਬ੍ਰਿਤਿ ਉਪਹਿਤ ਸਾਖੀ ਅਧਿਸ਼ਠਾਨ ਹੈ. ਸ੍ਵਪਨ ਕੇ ਪਦਾਰਥ, ਔ ਤਿਨ ਕੇ ਗ੍ਯਾਨ ਕਾ ਭੀ ਅੰਤਹਕਰਣ ਉਪਹਿਤ ਸਾਖੀ ਹੀ ਅਧਿਸ਼ਠਾਨ ਹੈ. ਯਾ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸੈਂ ਸਤ ਅਸਤ ਸੈਂ ਵਿਲੱਛਣ ਜੋ ਅਨਿਰਬਚਨੀਯ ਅਵਿਦ੍ਯਾ ਕਾ ਪਰਿਣਾਮ ਅਨਿਰਬਚਨੀਯ ਸਰਪਾਦਿਕ ਤਿਨ ਕੀ ਖ੍ਯਾਤਿ ਕਹਿਏ ਪ੍ਰਤੀਤਿ ਔ ਕਥਨ, ਸੋ ਅਨਿਰਬਚਨੀਯ ਖ੍ਯਾਤੀ ਕਹਿਏ ਹੈ. ੫੦

ਸ਼ਿਖ੍ਯ ਉਵਾਚ.

ਦੋਹਾ.

ਇਹ ਮਿਥ੍ਯਾ ਪਰਤੀਤ ਹ੍ਵੈ, ਜਾਮੈਂ ਜਗਤ ਅਪਾਰ;
ਸੋ ਭਗਵਨ ਮੋਕੂੰ ਕਹੋ. ਕੋ ਤਾਕੋ ਆਧਾਰ. ੫੧

ਅਰਥ ਸ੍ਪਸ਼ਟ. ੫੧

ਸ਼੍ਰੀਗੁਰੁਰੁਵਾਚ.

ਦੋਹਾ.

ਤਵ ਨਿਜ ਰੂਪ ਅਗ੍ਯਾਨ ਤੈਂ, ਹ੍ਵੈ ਮਿਥ੍ਯਾ ਜਗ ਭਾਨ:

ਅਧਿਸ਼ਠਾਨ ਆਧਾਰ ਤੂੰ, ਰੱਜੁ ਭੁਜੰਗ ਸਮਾਨ.੫੨

ਟੀਕਾ:-ਹੇ ਸ਼ਿਖ੍ਯ! ਤੇਰਾ ਜੋ ਨਿਜ ਰੂਪ ਕਹਿਏ ਬ੍ਰਹਮ ਰੂਪ ਕਰਿ ਕੇ ਅਗ੍ਯਾਨ ਤਿਸਤੈਂ ਮਿਥ੍ਯਾ ਜਗਤ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੋਵੈਹੈ. ਯਾਤੈਂ ਜਗਤ ਕਾ ਆਧਾਰ ਔ ਅਧਿਸ਼ਟਾਨ ਤੂੰ ਹੈ. ਜੈਸੇ ਰੱਜੁ ਕੇ ਅਗ੍ਯਾਨਤੈਂ ਮਿਥ੍ਯਾ ਭੁਜੰਗ ਪ੍ਰਤੀਤਿ ਹੋਵੈਹੈ. ਤਹਾਂ ਮਿਥ੍ਯਾ ਭੁਜੰਗ ਕਾ ਆਧਾਰ ਔ ਅਧਿਸ਼ਠਾਨ ਰੱਜੁ ਹੈ. ਯਦ੍ਯਪਿ ਮਿਥ੍ਯਾ ਸਰ੍ਪ ਕਾ ਅਧਿਸ਼ਠਾਨ ਮੁਖ੍ਯ ਦ੍ਵਿਤੀਯ ਪੱਛ ਮੈਂ ਦ੍ਵਿਤਿ ਉਪਹਿਤ ਚੇਤਨ ਹੈ, ਔ ਪ੍ਰਥਮ ਪੱਛ ਮੈਂ ਰੱਜੁ ਉਪਹਿਤ ਚੇਤਨ ਹੈ. ਕਿਸੀ ਪੱਛ ਮੈਂ ਰੱਜੁ ਅਧਿਸ਼ਠਾਨ ਨਹੀਂ; ਤਥਾਪਿ ਪ੍ਰਥਮ ਪੱਛ ਮੈਂ ਚੇਤਨ ਮੇਂ ਅਧਿਸ਼ਠਾਨ ਪਨੇ ਕੀ ਉਪਾਧਿ ਰੱਜੁ ਹੈ. ਯਾਤੈਂ ਸ੍ਥੂਲ ਦ੍ਰਿਸ਼੍ਟਿ ਮੇਂ ਰੱਜੁ ਅਧਿਸ਼ਠਾਨ ਕਹਿਏ ਹੈ. ਜੈਸੇ ਮਿਥ੍ਯਾ ਭੁਜੰਗ ਕਾ ਅਧਿਸ਼ਠਾਨ ਤਥਾ ਆਧਾਰ ਰੱਜੁ ਹੈ, ਤੈਸੇ ਮਿਥ੍ਯਾ ਜਗਤ ਕਾ ਅਧਿਸ਼ਟਾਨ ਔਰ ਆਧਾਰ ਤੂੰ ਹੈ.

ਯਾ ਸ੍ਥਾਨ ਮੇਂ ਇਹ ਰਹਸ੍ਯ ਹੈ:-ਜੇਵਰੀ ਕੇ ਦੋ ਸ੍ਵਰੂਪ ਹੈਂ; ਏਕ ਤੌ ਸਾਮਾਨ੍ਯ ਰੂਪ ਹੈ. ਏਕ ਵਿਸ਼ੇਖ ਰੂਪ ਹੈ. ਸਾਮਾਨ੍ਯ ਰੂਪ "ਇਦੰ" ਹੈ. ਵਿਸ਼ੇਖ ਰੂਪ "ਰੱਜੁ" ਹੈ. "ਇਹ ਸਰ੍ਪ ਹੈ." ਯਾ ਰੀਤਿ ਮੇਂ ਮਿਥ੍ਯਾ ਸਰ੍ਪ ਸੇ ਅਭਿੰਨ ਹੋਇਕੇ ਭ੍ਰਾਂਤਿ ਕਾਲ ਮੈਂ ਬੀ ਪ੍ਰਤੀਤਿ ਹੋਵੈ ਜੋ "ਇਦੰ ਰੂਪ" ਸੋ ਸਾਮਾਨ੍ਯ ਰੂਪ ਹੈ. ਔ ਜੋ ਸ੍ਵਰੂਪ ਕੀ ਭ੍ਰਾਂਤਿ ਕਾਲ ਮੈਂ ਪ੍ਰਤੀਤ ਨ ਹੋਵੈ ਕਿੰਤੁ ਜਾਕੀ ਪ੍ਰਤੀਤਿ ਹੁਏ ਤੈਂ ਭ੍ਰਾਂਤਿ ਦੂਰਿ ਹੋਵੈ, ਸੋ ਰੱਜੁ ਕਾ ਵਿਸ਼ੇਖ ਰੂਪ ਹੈ. ਤੈਸੇ ਆਤਮਾ ਕੇ ਬੀ ਦੋ ਸ੍ਵਰੂਪ ਹੈਂ. ਏਕ ਸਾਮਾਨ੍ਯ ਰੂਪ. ਦੂਸਰਾ ਵਿਸ਼ੇਖ ਰੂਪ. ਸਤ ਰੂਪ ਸਾਮਾਨ੍ਯ ਹੈ. ਅਸੰਗਤਾ ਕੂਟਸ੍ਥਤਾ ਨਿਤ੍ਯ ਮੁਕਤਾਦਿਕ ਵਿਸ਼ੇਖ ਰੂਪ ਹੈ. ਕਾਹੇਤੈਂ; "ਸ੍ਥੂਲ ਸੂਛਮ ਸੰਘਾਤ ਹੈ." ਯਾ ਮੇਂ ਸ੍ਥੂਲ ਸੂਛਮ ਸੰਘਾਤ ਕੀ ਭ੍ਰਾਂਤਿ ਸਮਯ ਬੀ ਮਿਥ੍ਯਾ ਸੰਘਾਤ ਮੇਂ ਅਭਿੰਨ ਹੋਇਕੇ ਸਤ ਰੂਪ ਪ੍ਰਤੀਤਿ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਯਾਤੈਂ ਆਤਮਾ ਕਾ ਸਤ ਸ੍ਵਰੂਪ ਸਾਮਾਨ੍ਯ ਰੂਪ ਹੈ. ਔ ਸ੍ਥੂਲ ਸੂਛਮ ਸੰਘਾਤ ਕੀ ਭ੍ਰਾਂਤਿ ਸਮਯ ਆਤਮਾ ਕਾ ਅਸੰਗ ਕੂਟਸ੍ਥ ਨਿਤ੍ਯ ਮੁਕਤ ਸ੍ਵਰੂਪ ਪ੍ਰਤੀਤਿ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ

ਕਿੰਤੁ ਅਸੰਗਾਦਿ ਸ੍ਵਰੂਪ ਆਤਮਾ ਕੀ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁਏ ਤੈਂ ਸੰਘਾਤ ਭ੍ਰਾਂਤਿ ਦੂਰਿ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਯਾਤੈਂ ਅਸੰਗਤਾ, ਕੂਟਸ੍ਥਤਾ, ਨਿਤ੍ਯਮੁਕ੍ਤਾ, ਵ੍ਯਾਪਕਤਾਦਿਕ ਵਿਸ਼ੇਖ ਰੂਪ ਹੈਂ. ਸਰ੍ਵ ਭ੍ਰਾਂਤਿ ਮੈਂ ਸਾਮਾਨ੍ਯ ਰੂਪ ਆਧਾਰ ਕਹਿਏ ਹੈ. ਔ ਵਿਸ਼ੇਖ ਰੂਪ ਅਧਿਸ਼੍ਠਾਨ ਕਹਿਏ ਹੈ. ਜੈਸੇ ਸਰ੍ਪ ਕਾ ਆਸ਼੍ਰਯ ਜੋ ਜੇਵਰੀ ਤਾ ਕਾ ਸਾਮਾਨ੍ਯ "ਇਦੰ" ਸ੍ਵਰੂਪ ਸਰਪ ਕਾ ਆਧਾਰ ਹੈ. ਔ ਵਿਸ਼ੇਖ ਰੱਜੁ ਸ੍ਵਰੂਪ ਅਧਿਸ਼੍ਠਾਨ ਹੈ. ਤੈਸੇ ਮਿਥ੍ਯਾ ਪ੍ਰਪੰਚ ਕਾ ਆਸ਼੍ਰਯ ਜੋ ਆਤਮਾ ਤਾ ਕਾ ਸਾਮਾਨ੍ਯ ਸਤ ਰੂਪ ਪ੍ਰਪੰਚ ਕਾ ਆਧਾਰ ਹੈ. ਔ ਅਸੰਗਤਾਦਿਕ ਵਿਸ਼ੇਖ ਰੂਪ ਅਧਿਸ਼੍ਠਾਨ ਹੈ ਇਸ ਰੀਤਿ ਸੈਂ ਆਧਾਰ ਔ ਅਧਿਸ਼੍ਠਾਨ ਕਾ ਸਰ੍ਵਦਾਨਾਭ ਨਾਮ ਮੁਨਿ ਨੈ ਕਿੰਚਿਦ ਭੇਦ ਪ੍ਰਤਿਪਾਦਨ ਕਿਯਾ ਹੈ.

ਸ਼ਿਸ਼੍ਯ ਉਵਾਚ.

ਦੋਹਾ.

ਭਗਵਨ ਮਿਥ੍ਯਾ ਜਗਤ ਕੇ, ਦ੍ਰਸ਼੍ਟਾ ਕਹਿਏ ਕੌਨ;
ਅਧਿਸ਼੍ਠਾਨ ਆਧਾਰ ਜੋ, ਦ੍ਰਸ਼੍ਟਾ ਹੋਇ ਨ ਤੌਨ. ੫੩

ਅਰ੍ਥ ਸ੍ਪਸ਼੍ਟ. ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ:- ਜਗਤ ਕਾ ਆਧਾਰ ਔ ਅਧਿਸ਼੍ਠਾਨ ਆਤਮਾ ਹੈ. ਯਾਤੈਂ ਜਗਤ ਕਾ ਦ੍ਰਸ਼੍ਟਾ ਆਤਮਾ ਸੈਂ ਭਿੰਨ ਕਹ੍ਯਾ ਚਾਹਿਏ. ਜੈਸੇ ਸਰ੍ਪ ਕਾ ਆਧਾਰ ਔ ਅਧਿਸ਼੍ਠਾਨ ਜੋ ਰੱਜੁ ਤਾ ਸੈਂ ਭਿੰਨ ਪੁਰੁਖ ਸਰ੍ਪ ਕਾ ਦ੍ਰਸ਼੍ਟਾ ਹੈ. ੫੩

ਸ਼੍ਰੀਗੁਰੁਰੁਵਾਚ.

ਚੌਪਾਈ.

ਮਿਥ੍ਯਾ ਵਸ੍ਤੁ ਜਗਤ ਮੈਂ ਜੇਤੇ,
ਅਧਿਸ਼੍ਠਾਨ ਮੈਂ ਕਲਪਿਤ ਤੇਤੇ;
ਅਧਿਸ਼੍ਠਾਨ ਸੇ ਦ੍ਵਿਵਿਧ ਪਿਛਾਨਹੁ,

ਇਕ ਚੇਤਨ ਦੂਜੇ ਜੜ੍ਹ ਜਾਨਹੁ. ੫੪
ਅਧਿਸ਼੍ਠਾਨ ਜੜ੍ਹ ਵਸ੍ਤੁ ਜਹਾਂ ਹੈਂ,
ਦ੍ਰਸ਼੍ਟਾ ਤਾਤੇਂ ਭਿੰਨ ਤਹਾਂ ਹੈਂ;
ਜਹਾਂ ਹੋਇ ਚੇਤਨ ਆਧਾਰ,
ਤਹਾਂ ਨ ਦ੍ਰਸ਼੍ਟਾ ਹੋਵੈ ਨ੍ਯਾਰ. ੫੫

ਅਰਥ ਸ੍ਪਸ਼੍ਟ. ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ:- ਜਹਾਂ ਜੜ੍ਹ ਅਧਿਸ਼੍ਠਾਨ ਹੋਵੈ, ਤਹਾਂ ਅਧਿਸ਼੍ਠਾਨ ਸੈਂ ਭਿੰਨ ਦ੍ਰਸ਼੍ਟਾ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਜਹਾਂ ਚੇਤਨ ਅਧਿਸ਼੍ਠਾਨ ਹੋਵੈ, ਤਹਾਂ ਅਧਿਸ਼੍ਠਾਨ ਹੀ ਦ੍ਰਸ਼੍ਟਾ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਭਿੰਨ ਨਹੀਂ. ੫੫

ਦੋਹਾ.

ਚੇਤਨ ਮਿਥ੍ਯਾ ਸ੍ਵਪ੍ਨ ਕੇ, ਅਧਿਸ਼੍ਠਾਨ ਨਿਰਧਾਰ;
ਸੋਈ ਦ੍ਰਸ਼੍ਟਾ ਭਿੰਨ ਨਹਿੰ, ਤੈਸੇ ਜਗਤ ਵਿਚਾਰ. ੫੬

ਟੀਕਾ:- ਜੈਸੇ ਸ੍ਵਪ੍ਨ ਕਾ ਅਧਿਸ਼੍ਠਾਨ ਸਾੱਖ੍ਯੀ ਚੇਤਨ ਹੈ, ਸੋਈ ਸ੍ਵਪ੍ਨ ਕਾ ਦ੍ਰਸ਼੍ਟਾ ਹੈ, ਤੈਸੇ ਜਗਤ ਕਾ ਆਤਮਾ ਹੀ ਅਧਿਸ਼੍ਠਾਨ ਹੈ, ਸੋਈ ਦ੍ਰਸ਼੍ਟਾ ਹੈ. ਇਹ ਸ਼ੰਕਾ ਔ ਸਮਾਧਾਨ ਸ੍ਥੂਲ ਦ੍ਰਿਸ਼੍ਟਿ ਸੈਂ ਜੋ ਵਾਦੀ ਕੂੰ ਸਰ੍ਪ ਕਾ ਅਧਿਸ਼੍ਠਾਨ ਮਾਨਿ ਕੇ ਕਹੇ ਹੈਂ. ਔ ਸਿੱਧਾਂਤ ਮਤ ਮੈਂ ਤੋ ਸਰ੍ਪ ਕਾ ਅਧਿਸ਼੍ਠਾਨ ਸਾੱਖ੍ਯੀ ਚੇਤਨ ਹੈ. ਸੋਈ ਦ੍ਰਸ਼੍ਟਾ ਹੈ. ਯਾਤੇਂ ਸਾਰੇ ਕਲ੍ਪਿਤ ਕਾ ਅਧਿਸ਼੍ਠਾਨ ਹੀ ਦ੍ਰਸ਼੍ਟਾ ਹੈ. ਸ਼ੰਕਾ ਸਮਾਧਾਨ ਬਨੈ ਨਹੀਂ. ੫੬

ਦੋਹਾ.

ਇਹ ਮਿਥ੍ਯਾ ਸੰਸਾਰ ਦੁਖ, ਹੈ ਤੇ ਮੈਂ ਭ੍ਰਮ ਭਾਨ ;
ਤਾਕੀ ਕਹਾ ਨਿਵ੍ਰਿਤਿ ਕੂੰ, ਚਾਹੈ ਸਿਖ੍ਯ ਸੁਜਾਨ. ੫੭

ਟੀਕਾ:- ਹੇ ਸਿਖ੍ਯ! ਇਸ ਰੀਤਿ ਸੈਂ ਤੇਰੇ ਵਿਖੈ ਸੰਸਾਰ ਰੂਪੀ ਦੁਖ ਮਿਥ੍ਯਾ ਹੀ ਭ੍ਰਾਂਤਿ ਸੈਂ ਪ੍ਰਤੀਤਿ ਹੋਵੈ ਹੈ, ਤਾ ਮਿਥ੍ਯਾ ਕੀ ਨਿਵ੍ਰਿਤਿ

ਕੀਚਾਹ ਬੰਨੇ ਨਹੀਂ, ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ:- ਜੈਸੇ ਬਾਜੀਗਰਨੇ ਕਿਸੀ ਪੁਰੁਖਕੂੰ ਭਿਖ੍ਯਾ ਸ਼ਤ੍ਰੁ ਮੰਤ੍ਰਕੇ ਬਲਸੇਂ ਦਿਖਾਯਾ ਹੋਵੈ, ਤਾਂਕੇ ਮਾਰਨੇ ਵਿਖੈ ਵਹ ਪੁਰੁਖ ਉਦ੍ਯੋਗ ਨਹੀਂ ਕਰਤਾ. ਤੈਸੇ ਭਿਖ੍ਯਾ ਸੰਸਾਰਕੀ ਨਿਵ੍ਰਿਤਿਕੀ ਚਾਹ ਬਨੈ ਨਹੀਂ. ੫੭

ਸ਼ਿਖ੍ਯ ਉਵਾਚ.

ਚੌਪਾਈ.

ਜਗ ਯਦ੍ਯਪਿ ਭਿਖ੍ਯਾ ਗੁਰੁਦੇਵਾ,
ਤਥਾਪਿ ਮੈਂ ਚਾਹੂੰ ਤਿਹਿ ਛੇਵਾ ;
ਸ੍ਵਪ੍ਨ ਭੁਯਾਨਕ ਜਾਕੂੰ ਭਾਸੇ ,
ਕਰਿ ਸਾਧਨ ਜਨ ਜਿਮ ਤਿਹਿ ਨਾਸੇ. ੫੮
ਯਾਤੇਂ ਹ੍ਵੈ ਜਾਤੇਂ ਜਗ ਹਾਨ,
ਸੋ ਉਪਾਵ ਭਾਖੋ ਭਗਵਾਨ;
ਤੁਮ ਸਮਾਨ ਸਤਗੁਰੁ ਨਹਿ ਆਨ,
ਸ੍ਰਵਣ ਫੁਕਰੇ ਵਚਨ ਨਾਨਾ. ੫੯

ਟੀਕਾ:- ਹੇ ਭਗਵਨ. ਆਪਨੈ ਕਹ੍ਯਾ ਜੋ "ਜਗਤ ਤੇਰੇ ਵਿਖੈ ਭਿਖ੍ਯਾਰੂਪ ਕਰਿਕੈ ਹੈ; ਔ ਸਤ੍ਯਰੂਪ ਕਰਿਕੈ ਨਹੀਂ." ਸੋ ਯਦ੍ਯਪਿ ਸਤ੍ਯ ਹੈ. ਤਥਾਪਿ ਹੇ ਭਗਵਨ. ਸੋ ਭਿਖ੍ਯਾਰੂਪ ਕਰਿਕੈ ਵਾ ਜਾ ਉਪਾਯ ਕਰਿਕੈ ਜਨਮ ਮਰਣਾਦਿਕ ਸੰਸਾਰ ਮੇਰੇ ਵਿਖੈ ਭਾਨ ਨ ਹੋਵੈ. ਸੋ ਉਪਾਯ ਆਪ ਕਹੋ. ਔਰ ਆਪਨੈ ਕਹ੍ਯਾ ਥਾ, ਜੋ "ਭਿਖ੍ਯਾਕੀ ਨਿਵ੍ਰਿਤਿ ਵਾਸਤੇ ਸਾਧਨ ਚਾਹਿਏ ਨਹੀਂ." ਸੋ ਵਾਰ੍ਤਾ ਭੀ ਸਤ੍ਯ ਹੈ. ਪਰੰਤੁ ਹੇ ਭਗਵਨ. ਜਾਕੂੰ ਭਿਖ੍ਯਾ ਪਦਾਰ੍ਥ ਭੀ ਦੁੱਖਕਾ ਹੇਤੁ ਹੋਵੈ, ਤਾਕੂੰ ਵਹ ਭਿਖ੍ਯਾ ਭੀ ਸਾਧਨ ਸੇਂ ਦੂਰਿ ਕਰਨਾ ਯੋਗ੍ਯ ਹੈ. ਜੈਸੇ ਕਿਸੀ ਪੁਰੁਖਨੰ ਪ੍ਰਤਿਦਿਨ ਭੁਯਾਨਕ ਸ੍ਵਪ੍ਨ ਆਵਤੇ ਹੋਵੈਂ, ਸੋ ਭਿਖ੍ਯਾ -

ਬੀ ਹੈਂ ਪਰੰਤੁ ਤਿਨ ਕੇ ਬੀ ਦੂਰ ਕਰਨੇ ਕੂੰ ਜਪ ਔ ਪਾਦਪ੍ਰਛਾਲਨਾਦਿਕ ਨਾਨਾ ਸਾਧਨ ਅਨੁਸ਼੍ਠਾਨ ਕਰੈ ਹੈਂ: ਤੈਸੇ ਇਹ ਸੰਸਾਰ ਮਿਥ੍ਯਾ ਬੀ ਹੈ ਪਰੰਤੁ ਜਨਮਾਦਿਕ ਦੁੱਖ ਕਾ ਹੇਤੁ ਮੇਰੇ ਕੂੰ ਪ੍ਰਤੀਤਿ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਯਾਤੈਂ ਸੰਸਾਰ ਕੀ ਨਿਵ੍ਰਿੱਤਿ ਚਾਹੂੰ ਹੂੰ, ਆਪ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਿਕੇ ਉਪਾਯ ਬਤਾਓ.

ਸ਼੍ਰੀਗੁਰੁਰੁਵਾਚ.

ਸੋਰਠਾ.

ਸੋ ਮੈਂ ਕਹ੍ਯੋ ਬਖਾਨਿ, ਜੋ ਸਾਧਨ ਤੈਂ ਪੂਛਿਯੋ;
ਨਿਜ ਹਿਯ ਨਿਸ਼੍ਚਯ ਆਨਿ, ਰਹੈ ਨ ਰੰਚਕ ਖੇਦ ਜਗ.੬੦

ਟੀਕਾ:- ਹੇ ਸ਼ਿਖ੍ਯ! ਜੋ ਤੂ ਜਗਤਰੂਪੀ ਦੁੱਖ ਕੀ ਨਿਵ੍ਰਿੱਤਿ ਕਾ ਸਾਧਨ ਪੂਛ੍ਯਾ, ਸੋ ਹਮ ਤੇਰੇ ਕੂੰ ਪ੍ਰਥਮ ਹੀ ਕਹਿ ਦਿਯਾ. ਤਿਸ ਵਿਖੈ ਤੂੰ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਨਿਸ਼੍ਚਯ ਕਰ; ਤਾਤੈਂ ਜਗਤਰੂਪੀ ਖੇਦ ਰਹੇਗਾ ਨਹੀਂ.੬੦

ਦੋਹਾ.

ਨਿਜ ਆਤਮ ਅਗ੍ਯਾਨ ਤੈਂ, ਹ੍ਵੈ ਪ੍ਰਤੀਤਿ ਜਗ ਖੇਦ;
ਨਸੈ ਸੁ ਤਾਕੇ ਬੋਧ ਸੋਂ, ਇਹ ਭਾਖਤ ਸ਼੍ਰੁਤਿ ਵੇਦ.੬੧
ਜਗ ਮੋ ਮੈਂ ਨਹਿਂ "ਬ੍ਰਹਮ ਮੈਂ" "ਅਹੈ ਬ੍ਰਹਮ" ਇਹ ਗ੍ਯਾਨ
ਸੋ ਤੋ ਕੂੰ ਸ਼ਿਖ ਮੈਂ ਕਹ੍ਯੋ, ਨਹਿਂ ਉਪਾਯ ਕੋ ਆਨ.੬੨

ਟੀਕਾ:- ਹੇ ਸ਼ਿਖ੍ਯ! ਅਪਨੇ ਆਤਮਸ੍ਵਰੂਪ ਕੇ ਅਗ੍ਯਾਨ ਤੈਂ ਜਗਤਰੂਪੀ ਖੇਦ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੋਵੈ ਹੈ; ਸੋ ਆਤਮਗ੍ਯਾਨ ਤੈਂ ਮਿਟੈ ਹੈ. ਜੋ ਵਸ੍ਤੁ ਜਾਕੇ ਅਗ੍ਯਾਨ ਤੈਂ ਪ੍ਰਤੀਤਿ ਹੋਵੈ, ਸੋ ਤਾਕੇ ਗ੍ਯਾਨ ਤੈਂ ਮਿਟੈ ਹੈ, ਇਹ ਨਿਯਮ ਹੈ. ਜੈਸੇ ਰੱਜੁ ਕੇ ਅਗ੍ਯਾਨ ਤੈਂ ਸਰ੍ਪ ਪ੍ਰਤੀਤਿ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਸੋ ਰੱਜੁ ਕੇ ਬੋਧ ਤੈਂ ਮਿਟੈ ਹੈ, ਤੈਸੇ ਆਤਮਗ੍ਯਾਨ ਤੈਂ ਜਗਤ ਮਿਟੈ ਹੈ. ਸੋ ਆਤਮਗ੍ਯਾਨ ਹਮ ਕਹਿ ਦਿਯਾ, ਜਗਤ ਤੌ ਮੇਰੇ ਵਿਖੈ ਤੀਨ ਕਾਲ ਮੈਂ ਹੈ ਨਹੀਂ. ਕਾਹੇ ਤੈਂ ਮਿਥ੍ਯਾ ਹੈ. ਜੋ ਮਿਥ੍ਯਾ ਵਸ੍ਤੁ ਹੋਵੈ ਹੈ, ਸੋ ਅਧਿਸ਼੍ਠਾਨ

ਕੀਹਾਨਿ ਨਹੀਂ ਕਰੈ ਹੈ. ਜੈਸੇ ਮਰੀਚਿਕਾ ਕਾ ਜੋ ਜਲ ਹੈ, ਸੋ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਕੂੰ ਗੀਲੀ ਨਹੀਂ ਕਰੈ ਹੈ. ਤੈਸੇ "ਜਗਤ ਪ੍ਰਤੀਤਿ ਬੀ ਹੋਵੈ ਹੈ." ਪਰੰਤੂ ਮਿਥ੍ਯਾ ਹੈ. ਕਛੁ ਮੇਰੀ ਹਾਨਿ ਕਰਨੇ ਵਿਖੈ ਸਮਰਥ ਹੈ ਨਹੀਂ; ਔਰ ਮੈਂ "ਸਤਚਿਤ-ਆਨੰਦਰੂਪ ਬ੍ਰਹਮ ਸ੍ਵਰੂਪ ਹੂੰ." ਐਸਾ ਜੋ ਨਿਸ਼੍ਚਯ, ਤਾ ਕਾ ਨਾਮ ਗ੍ਯਾਨ ਹੈ. ਸੋਈ ਮੋਛ ਕਾ ਸਾਧਨ ਹੈ, ਔਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ. ਸੋ ਗ੍ਯਾਨ ਹਮ ਪ੍ਰਥਮ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਰਿ ਦਿਯਾ. ੬੨

ਦੋਹਾ.

ਕਰ੍ਮ ਉਪਾਸਨ ਤੈਂ ਨਹੀਂ, ਜਗ ਨਿਦਾਨ ਤਮ ਨਾਸ਼;
ਅੰਧਕਾਰ ਜਿਮ ਗੇਹ ਮੈਂ, ਨਸੈ ਨ ਬਿਨ ਪਰਕਾਸ਼. ੬੩

ਟੀਕਾ:- ਹੇ ਸ਼ਿਖ੍ਯ! ਜਗਤ ਕਾ ਨਿਦਾਨ ਕਹਿਏ ਉਪਾਦਾਨ ਕਾਰਣ ਤਮ ਕਹਿਏ ਅਗ੍ਯਾਨ ਹੈ. ਤਾ ਅਗ੍ਯਾਨ ਕੇ ਨਾਸ਼ ਤੈਂ ਜਗਤ ਕਾ ਆਪ ਹੀ ਨਾਸ਼ ਹੋਇ ਜਾਵੈ ਹੈ. ਕਾਹੇਤੈਂ, ਉਪਾਦਾਨ ਕੇ ਨਾਸ਼ ਹੁਏ ਪੀਛੇ ਕਾਰਯ ਰਹੈ ਨਹੀਂ ਹੈ. ਤਾ ਅਗ੍ਯਾਨ ਕਾ ਨਾਸ਼ ਕੇਵਲ ਗ੍ਯਾਨ ਕਰਿ ਕੇ ਹੈ, ਕਰਮ ਔਰ ਉਪਾਸਨਾ ਕਰ ਕੇ ਨਾਸ਼ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ. ਕਾਹੇਤੈਂ, ਅਗ੍ਯਾਨ ਕਾ ਵਿਰੋਧੀ ਗ੍ਯਾਨ ਹੈ. ਕਰਮ ਉਪਾਸਨਾ ਵਿਰੋਧੀ ਨਹੀਂ. ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ:- ਜੈਸੇ ਗ੍ਰਿਹ ਕੇ ਵਿਖੈ ਜੋ ਅੰਧਕਾਰ ਹੈ. ਸੋ ਕਾਹੂ ਕ੍ਰਿਯਾ ਸੂੰ ਦੂਰਿ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ. ਕੇਵਲ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸੈਂ ਦੂਰਿ ਹੋਵੈ ਹੈ; ਤੈਸੇ ਅਗ੍ਯਾਨ ਰੂਪੀ ਜੋ ਅੰਧਕਾਰ ਹੈ. ਸੋ ਗ੍ਯਾਨ ਰੂਪੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸੈਂ ਦੂਰਿ ਹੋਵੈ ਹੈ, ਔਰ ਕਾਹੂ ਸਾਧਨ ਸੈਂ ਨਹੀਂ. ੬੩

ਦੋਹਾ.

ਭਾਖ੍ਯੋ ਜੋ ਸ਼ਿਖ ਉਪਦੇਸ਼ ਮੈਂ, ਜਗ ਬੀਜ ਕਹਿਯ ਪਾਰਿ;
ਜੋ ਯਾ ਮੈਂ ਸੰਸ਼ਯ ਰਹ੍ਯੋ, ਸੋ ਤੂੰ ਪੂਛ ਵਿਚਾਰਿ. ੬੪

ਸ਼ਿਸ਼੍ਯ ਉਵਾਚ.

ਚੌਪਾਈ.

ਹੇ ਭਗਵਨ ਜੋ ਕਛੁ ਤੁਮ ਭਾਖ੍ਯੋ,
ਸੋ ਸਬ ਸਤ੍ਯ ਜਾਨਿ ਹਿਯ ਰਾਖ੍ਯੋ;
ਜਗ ਨਿਦਾਨ ਅਗ੍ਯਾਨ ਬਖਾਨ੍ਯੋ,
ਤਾਕੋ ਭੰਜਕ ਗ੍ਯਾਨ ਪਿਛਾਨ੍ਯੋ. ੬੫
ਗ੍ਯਾਨਰੂਪ ਵਰਣਨ ਪੁਨਿ ਕੀਨਾ,
ਜਗ ਮਿਥ੍ਯਾ ਸੋ ਮੈਂ ਭਲ ਚੀਨਾ;
ਸੁਖਸ੍ਵਰੂਪ ਆਤਮ ਪਰਕਾਸ਼੍ਯੋ,
ਦ੍ਯਾ ਤਿਹਾਰੀ ਸੋਂ ਮੁਹਿ ਭਾਸ੍ਯੋ. ੬੬
ਪੁਨਿ ਭਾਖ੍ਯੋ "ਤੂੰ ਬ੍ਰਹਮਸ੍ਵਰੂਪੀ".
ਇਹ ਮੈਂ ਲਖ੍ਯੋ ਨ ਭੇਦ ਅਨੂਪੀ;
ਯਾਮੈਂ ਮੁਹਿ ਸ਼ੰਕਾ ਇਕ ਆਵੈ,
ਜੀਵ ਬ੍ਰਹਮ ਕੋ ਭੇਦ ਜਨਾਵੈ. ੬੭

ਟੀਕਾ:- ਹੇ ਭਗਵਨ! ਆਪਨੈ ਜੋ ਕਹ੍ਯਾ, ਸੋ ਮੈਂ ਆਪਕੇ ਵਚਨ ਸਤ੍ਯ ਜਾਨੂੰ ਹੂੰ. ਆਪ ਨੈ ਕਹ੍ਯਾ ਜੋ "ਜਗਤ ਕਾ ਕਾਰਣ ਅਗ੍ਯਾਨ ਹੈ, ਤਾ ਅਗ੍ਯਾਨ ਕੇ ਨਾਸ਼ ਕਰਿਕੇ, ਜਗਤ ਕੀ ਨਿਵ੍ਰਿਤਿ ਗ੍ਯਾਨ ਕਰਿਕੇ ਹੋਵੈ ਹੈ:" ਸੋ ਵਾਰ੍ਤਾ ਮੈਂ ਜਾਨੀ. ਸੋ ਗ੍ਯਾਨ ਕਾ ਸ੍ਵਰੂਪ ਆਪ ਨੈ ਕਹ੍ਯਾ:- "ਜਗਤ ਮਿਥ੍ਯਾ ਹੈ. ਔ ਜੀਵ ਆਨੰਦ ਸ੍ਵਰੂਪ ਹੈ. ਸੋ ਬ੍ਰਹਮ ਸੇਂ ਭਿੰਨ ਨਹੀਂ. ਕਿੰਤੁ ਬ੍ਰਹਮ ਰੂਪ ਹੈ. ਐਸੇ ਨਿਸ਼੍ਚਯ ਕਾ ਨਾਮ ਗ੍ਯਾਨ ਹੈ. ਤਾਕੇ ਵਿਖੈ ਜਗਤ ਮਿਥ੍ਯਾ ਹੈ. ਔ ਜੀਵ ਆਨੰਦ ਸ੍ਵਰੂਪ ਹੈ." ਇਹ ਵਾਰ੍ਤਾ ਮੈਂ ਜਾਨੀ. ਪਰੰਤੁ "ਜੀਵ ਬ੍ਰਹਮ ਦੋਨੂੰ ਏਕ ਹੈਂ." ਇਹ ਵਾਰ੍ਤਾ ਨਹੀਂ ਜਾਨੀ. ਕਾਹੇਤੇਂ, ਜੀਵ ਬ੍ਰਹਮ ਕੇ ਭੇਦ ਕੂੰ ਜਨਾਵਨੇ

ਵਾਲੀ ਸ਼ੰਕਾ ਮੇਰੇ ਹ੍ਰਿਦਯ ਮੈਂ ਫੁਰੈ ਹੈ. ੬੭

ਅਥ ਸ਼ੰਕਾ ਕੀ ਚੌਪਾਈ.

ਪੁੰਨ ਪਾਪ ਕਾ ਹੂੰ ਮੈਂ ਕਰਤਾ,
ਜਨਮ ਮਰਣ ਔ ਸੁਖ ਦੁਖ ਧਰਤਾ;
ਔਰ ਅਨੇਕ ਭਾਂਤਿ ਜਗ ਭਾਸੈ,
ਚਹੂੰ ਗਯਾਨ ਅਗਯਾਨ ਜੁ ਨਾਸੈ. ੬੮
ਜੋ ਯਾਤੇਂ ਵਿਪਰੀਤ ਸ੍ਵਰੂਪਾ,
ਤਾਕੂੰ ਬ੍ਰਹਮ ਕਹਤ ਮੁਨਿ ਭੂਪਾ;
ਕਹੋ ਏਕਤਾ ਕੈਸੇ ਜਾਨੂੰ ?
ਰੂਪ ਵਿਰੋਧ ਇਸੇ ਪਹਿਚਾਨੂੰ. ੬੯

ਟੀਕਾ:- ਹੇ ਭਗਵਨ! ਮੈਂ ਪੁੰਨ ਪਾਪ ਕਾ ਕਰਤਾ ਹੂੰ ਔ ਤਿਨ ਕਾ ਜੋ ਫਲ ਜਨਮ ਮਰਣ ਔ ਸੁਖ ਦੁਖ, ਤਿਨ ਕੂੰ ਧਾਰਣ ਕਰੂੰ ਹੂੰ, ਔ ਨਾਨਾ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕਾ ਜਗਤ ਮੇਰੇ ਵਿਖੈ ਪ੍ਰਤੀਤਿ ਹੋਵੈ ਹੈ; ਔ ਜਗਤ ਕਾ ਕਾਰਣ ਜੋ ਅਗਯਾਨ ਹੈ, ਤਾ ਕੇ ਦੂਰਿ ਕਰਣੇ ਕੂੰ ਮੈਂ ਗਯਾਨ ਚਾਹੂੰ ਹੂੰ. ਔ ਬ੍ਰਹਮ ਵਿਖੈ ਨ ਪੁੰਨ ਹੈ ਨ ਪਾਪ ਹੈ, ਨ ਜਨਮ ਹੈ ਨ ਮਰਣ ਹੈ, ਨ ਸੁਖ ਹੈ, ਨ ਦੁਖ ਹੈ, ਔਰ ਕੋਈ ਕਲੇਸ਼ ਬ੍ਰਹਮ ਵਿਖੈ ਨਹੀਂ. ਔ ਗਯਾਨ ਕੀ ਇੱਛਾ ਨਹੀਂ ਹੈ. ਯਾਤੈਂ ਬ੍ਰਹਮ ਕਾ ਔ ਮੇਰਾ ਸ੍ਵਰੂਪ ਪਰਸਪਰ ਵਿਰੁਧ ਹੈ ਯਾਤੈਂ ਦੋਨੂੰਹਾਂ ਕੀ ਏਕਤਾ ਬਨੈ ਨਹੀਂ. ਯਦ੍ਯਪਿ ਮੇਰੇ ਵਿਖੈ ਬੀ ਜਨਮਾਦਿਕ ਸੰਸਾਰ ਪਰਮਾਰਥ ਕਰਿਕੇ ਹੈ ਨਹੀਂ, ਤਥਾਪਿ ਮਿਥ੍ਯਾ ਜੋ ਜਨਮਾਦਿਕ ਹੈਂ. ਸੋ ਮੇਰੇ ਕੂੰ ਭ੍ਰਾਂਤਿ ਮੈਂ ਪ੍ਰਤੀਤਿ ਹੋਵੈ ਹੈ ਔ ਬ੍ਰਹਮ ਮੈਂ ਨਹੀਂ. ਯਾਤੈਂ ਇਤਨਾ ਭੇਦ ਹੈ. ਏਕਤਾ ਬਨੈ ਨਹੀਂ.

ਅਨ੍ਯ ਸੰਸ਼ਯ ਕੀ ਚੌਪਾਈ.

ਸੁਨਹੁ ਗੁਰੂ ਦੂਜੇ ਪੁਨਿ ਸੰਸੇ,

ਜੀਵ ਬ੍ਰਹ੍ਮ ਏਕਤੂ ਪ੍ਰਨੈਸੇ ;
ਏਕ ਬ੍ਰਿਛ ਮੈਂ ਸਮ ਦ੍ਵਯ ਪੰਛੀ,
ਫਲ ਭੋਗੇ ਇਕ ਦੂਜੇ ਸ੍ਵੱਛੀ. ੭੦
ਭੋਗ ਰਹਿਤ ਪਰਕਾਸ਼ ਅਸੰਗਾ,
ਵੇਦ ਵਚਨ ਇਹ ਕਹਤ ਪ੍ਰਸੰਗਾ;
ਕਰ੍ਮ ਉਪਾਸਨ ਪੁਨਿ ਬਹੁ ਭਾਖੈ,
ਜੀਵ ਬ੍ਰਹ੍ਮ ਯਾਤੈਂ ਦ੍ਵਯ ਰਾਖੈ . ੭੧

ਟੀਕਾ:-ਹੇ ਗੁਰੋ . ਮੇਰੇ ਏਕ ਔਰ ਸੰਸ਼ਯ ਹੈ; ਸੋ ਆਪ ਸੁਨੋ ਕੈਸਾ ਵਹ ਸੰਸ਼ਯ ਹੈ:- ਜਾਸੂੰ ਜੀਵ ਬ੍ਰਹ੍ਮ ਕੀ ਏਕਤਾ ਕਾ ਨਿਸ਼੍ਚਯ ਪ੍ਰਨੈਸੇ ਕਹਿ ਏ ਦੂਰਿ ਹੋਇ ਜਾਵੈ; ਸੋ ਸੰਸ਼ਯ ਮੈਂ ਆਪ ਕੂੰ ਕਹੂੰ. ਆਪ ਸੁਨਿ ਕੈ-ਤਿਸ ਸੰਸ਼ਯ ਕੂੰ ਦੂਰਿ ਕਰੋ. ਵੇਦ ਵਿਖੈ ਮੈਂਨੇ ਐਸਾ ਦੇਖ੍ਯਾ ਹੈ:- ਏ-ਕ ਬੁੱਧਿ ਰੂਪੀ ਬ੍ਰਿਛ ਮੈਂ ਦੋ ਪੰਛੀ ਹੈਂ. ਸੋ ਦੋਨੂੰ ਸਮਾਨ ਹੈਂ. ਤਿਨ ਵਿਖੈ ਏ-ਕ ਤੌ ਕਰ੍ਮ ਕੇ ਫਲ ਕੂੰ ਭੋਗੈ ਹੈ, ਏਕ ਸ੍ਵੱਛ ਕਹਿਏ ਸ਼ੁਧ ਹੈ, ਭੋਗ ਰਹਿਤ ਹੈ ਅਸੰਗ ਹੈ, ਔ ਤਾ ਭੋਗਨੇ ਵਾਲੇ ਕੂੰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ੈ ਹੈ. ਯਾਕੇ ਵਿਖੈ ਭੋਗਨੇ ਵਾ-ਲਾ ਜੀਵ ਪ੍ਰਤੀਤਿ ਹੋਵੈ ਹੈ, ਔ ਦੂਸਰਾ ਪਰਮਾਤਮਾ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਯਾ ਤੈਂ ਉਨਕੀ ਏਕਤਾ ਬਨੈ ਨਹੀਂ.

ਔ ਵੇਦ ਕੇ ਵਿਖੈ ਕਰ੍ਮ ਔ ਉਪਾਸਨਾ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੇ ਕਹੇ ਹੈਂ ਸੋ ਜੀਵ ਬ੍ਰਹ੍ਮ ਕੀ ਏਕਤਾ ਵਿਖੈ ਨਿਸ਼ਫਲ ਹੋਇ ਜਾਵੈਂਗੇ. ਕਾਹੇ ਤੈਂ ਜੋ-ਆਪ ਜੀਵ ਬ੍ਰਹ੍ਮ ਕੀ ਏਕਤਾ ਕਹੋ ਹੋ; ਸੋ ਬ੍ਰਹ੍ਮ ਵਿਖੈ ਜੀਵ ਸ੍ਵਰੂਪ ਕੂੰ ਅੰਤਰ ਭਾਵ ਕਹੋ ਹੋ. ਅਥਵਾ ਜੀਵ ਵਿਖੈ ਬ੍ਰਹ੍ਮ ਕੇ ਸ੍ਵਰੂਪ ਕੂੰ ਅੰਤਰ ਭਾਵ ਕਹੋ ਹੋ: ਜੋ ਕਦਾਚਿਤ ਬ੍ਰਹ੍ਮ ਵਿਖੈ ਜੀਵ ਕੇ ਸ੍ਵਰੂਪ ਕੂੰ ਅੰਤਰ ਭਾਵ ਕਹੋਗੇ ਤੌ ਜੀਵ ਕੂੰ ਬ੍ਰਹ੍ਮ ਰੂਪ ਹੋਨੇ ਤੈਂ ਅਧਿਕਾਰੀ ਕਾ ਅਭਾ-ਵ ਹੋਵੈਗਾ. ਯਾਤੈਂ ਕਰਮ ਔ ਉਪਾਸਨਾ ਨਿਸ਼ਫਲ ਹੋਵੈਂਗੇ. ਔ ਜੋ-ਜੀਵ ਵਿਖੈ ਬ੍ਰਹ੍ਮ ਕੇ ਸ੍ਵਰੂਪ ਕਾ ਅੰਤਰਭਾਵ ਕਹੋਗੇ ਤੌ ਬ੍ਰਹ੍ਮ ਕੂੰ ਜੀਵ

ਰੂਪ ਹੋਨੇਤੈਂ ਜਾਕੀ ਉਪਾਸਨਾ ਕਰਿਏਹੈ; ਤਾ ਉਪਾਸ੍ਯ ਕਾ ਅਭਾਵ ਹੋ-ਵੈਗਾ. ਯਾਤੈਂ ਉਪਾਸਨਾ ਨਿਸ਼ਫਲ ਹੋਵੈਗੀ. ਔ ਕਰਮ ਕਾ ਫਲ ਦੇਨੇ-ਵਾਲਾ ਜੋ ਪਰਮਾਤਮਾ, ਤਾਕਾ ਅਭਾਵ ਹੋਵੈਗਾ, ਯਾਤੈਂ ਕਰਮ ਨਿਸ਼ਫ-ਲ ਹੋਵੈਂਗੇ. ਔ ਮੀਮਾਂਸਕ ਜੋ ਕਹੇਹੈਂ, ਕਰਮ ਹੀ ਈਸ਼੍ਵਰ ਹੈ. ਤਿਨਸੈਂ ਹੀ ਫਲ ਹੋਵੈ ਹੈ, ਸੋ ਵਾਰਤਾ ਸਮੀਚੀਨ ਨਹੀਂ. ਕਾਹੇਤੈਂ, ਜੋ ਕਰਮ ਹੈ. ਸੋ ਜ-ੜ ਹੈ. ਤਿਨਕੂੰ ਫਲ ਦੇਨੇ ਕਾ ਸਾਮਰਥ੍ਯ ਬਨੈ ਨਹੀਂ; ਯਾਤੈਂ ਕਰਮ ਕਾ ਫ-ਲ ਈਸ਼੍ਵਰ ਹੀ ਦੇਵੈ ਹੈ. ਯਾਹੀ ਤੈਂ ਪਰਮਾਤਮਾ ਔ ਜੀਵ ਕੀ ਏਕ-ਤਾ ਬਨੈ ਨਹੀਂ.

ਸ਼੍ਰੀਗੁਰੁਰੁਵਾਚ.

ਚੌਪਾਈ.

ਸੁਨਹੁ ਸਿਖ੍ਯ ਇਕ ਕਹੂੰ ਵਿਚਾਰ,
ਹ੍ਵੈ ਜਾਤੈਂ ਸ਼ੰਕਾ ਨਿਸ੍ਤਾਰ;
ਘਟਾਕਾਸ਼ ਇਕ ਜਲ ਆਕਾਸ਼,
ਮੇਘਾਕਾਸ਼ ਮਹਾ ਆਕਾਸ਼. ੭੨
ਚਾਰਿ ਭੇਦ ਏ ਨਭ ਕੇ ਜਾਨਹੁ,
ਪੁਨਿ ਚੇਤਨ ਕੇ ਤਥਾ ਪਿਛਾਨਹੁ;
ਇਕ ਕੂਟਸ੍ਥ ਜੀਵ ਪੁਨਿ ਕਹਿਏ,
ਈਸ਼ ਬ੍ਰਹਮ ਇਮ ਮਾਨ ਰਹਿਏ. ੭੩
ਜਬ ਇਨਕੇ ਤੂ ਰੂਪ ਪਿਛਾਨੈ,
ਨਿਜ ਸ਼ੰਕਾ ਤਬਹੀ ਸਬ ਭਾਨੈ;
ਯਾਤੈਂ ਸੁਨ ਇਨਕੇ ਅਬ ਭੇਦਾ,
ਨਸੈ ਸੁਨਤ ਜਨਮਾਦਿਕ ਖੇਦਾ. ੭੪

ਟੀਕਾ:-ਜੋ ਤੇਰੇ ਕੂੰ ਸ਼ੰਕਾ ਹੁਈ ਹੈ, ਤਿਨਕਾ ਨਿਸ੍ਤਾਰ ਕਹਿਏ-

ਨਿਰਾਕਰਣ ਜਾਤੇ ਹੋਵੈਂ, ਸੋ ਵਿਚਾਰ ਮੈਂ ਕਰੂੰਹੂੰ; ਤੂੰ ਸੁਨ. ਜੈਸੇ ਏਕ ਆ-ਕਾਸ਼ ਮੈਂ ਚਾਰਿਭੇਦ ਹੈਂ:- ਏਕ ਘਟਾਕਾਸ਼ ਹੈ, ਔ ਏਕ ਜਲਾਕਾਸ਼ ਹੈ ਔ ਮੇਘਾਕਾਸ਼ ਹੈ, ਔ ਮਹਾਕਾਸ਼ ਹੈ. ਤੈਸੇ ਏਕ ਚੇਤਨ ਕੇ ਚਾਰਿਭੇ-ਦ ਹੈ. ਏਕ ਕੂਟਸਥ ਹੈ, ਔ ਜੀਵ ਹੈ, ਔ ਈਸ਼੍ਵਰ ਹੈ, ਔ ਬ੍ਰਹ੍ਮ ਹੈ. ਏ ਚਾਰਿਭੇਦ ਆਕਾਸ਼ ਕੀ ਨ੍ਯਾਈਂ ਚੇਤਨ ਵਿਖੈ ਹੈਂ. ਹੇ ਸਿਖ੍ਯ! ਜ-ਬ ਇਨਕੇ ਸ੍ਵਰੂਪ ਕੂੰ ਤੂੰ ਭਲੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸੈਂ ਪਿਛਾਨੈਗਾ; ਤਬ ਅਪਨੀ ਸ਼ੰਕਾ ਕਾ ਤੂੰ ਆਪ ਹੀ ਸਮਾਧਾਨ ਜਾਨਿ ਲੇਵੈਗਾ. ਯਾਤੇਂ ਮੈਂ ਇਨਕਾ ਸ੍ਵਰੂਪ ਵਰਣਨ ਕਰੂੰਹੂੰ, ਤੂੰ ਸੁਨ. ਜਾਕੂੰ ਸੁਨਿਕੇ ਸੰਸ਼ਯਰਹਿਤ ਗ੍ਯਾਨ ਹੋਇਕੇ ਜਨਮਾਦਿਕ ਦੁਖ ਕਾ ਨਾਸ਼ ਹੋਵੈਗਾ.੭੪

ਅਥ ਘਟਾਕਾਸ਼ ਵਰ੍ਣਨ.

ਦੋਹਾ.

ਜਲ ਪੂਰਿਤ ਘਟ ਕੂੰ ਸੁਦੇ, ਜਿਤਨੋ ਨਭ ਅਵਕਾਸ਼;
ਸੁਕ੍ਰਿ ਨਿਪੁਣ ਪੰਡਿਤ ਕਹੈ, ਤਾਕੂੰ ਘਟ ਆਕਾਸ਼.੭੫

ਟੀਕਾ:- ਹੇ ਸ਼ਿਖ੍ਯ! ਜਲ ਸੈਂ ਭਰੇ ਘਟ ਕੂੰ ਜਿਤਨਾ ਆਕਾਸ਼ ਅਵ ਕਾਸ ਦੇਵੈ ਹੈ. ਤਿਤਨੇ ਆਕਾਸ ਕੂੰ ਪੰਡਿਤ ਜਨ ਘਟਾਕਾਸ਼ ਕਹੈ ਹੈਂ.੭੫

ਅਥ ਜਲਾਕਾਸ਼ ਵਰ੍ਣਨ.

ਦੋਹਾ.

ਜਲ ਪੂਰਿਤ ਘਟ ਮੈਂ ਸੁ ਪੁਨਿ, ਹੈ ਨਭ ਕੇ ਆਭਾਸ;
ਘਟਾਕਾਸ਼ ਯੁਤ ਵਿਗ੍ਯਜਨ, ਭਾਖਤ ਜਲ ਆਕਾਸ਼.੭੬

ਟੀਕਾ:- ਹੇ ਸ਼ਿਖ੍ਯ! ਜਲ ਸੈਂ ਭਰ੍ਯਾ ਜੋ ਘਟ ਹੈ, ਤਾਕੇ ਵਿਖੈ ਨਛਤ੍ਰਾਦਿ ਸਹਿਤ ਆਕਾਸ਼ ਕਾ ਪ੍ਰਤਿਬਿੰਬ ਹੋਵੈ ਹੈ; ਸੋ ਆਕਾ-ਸ਼ ਕਾ ਪ੍ਰਤਿਬਿੰਬ, ਔ ਘਟਾਕਾਸ਼ ਦੋਨੂੰ ਮਿਲੇ ਹੁਏ ਜਲਾਕਾਸ਼ ਕ-ਹਿਏ ਹੈ. ਯਾਕੇ ਵਿਖੈ,

ਕੋਈ ਸ਼ੰਕਾ ਕਰੈ ਹੈ:-

ਆਕਾਸ਼ ਕਾ ਪ੍ਰਤਿਬਿੰਬ ਨਹੀਂ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਕਿੰਤੂ ਕੇਵਲ ਨਛਤ੍ਰਾਦਿਕ-ਨਕਾਹੀ ਪ੍ਰਤਿਬਿੰਬ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਕਾਹੇਤੇਂ, ਆਕਾਸ਼ ਸ੍ਵਰੂਪ ਕਰਿਕੇ ਰਹਿਤ ਹੈ; ਔ ਰੂਪ ਵਾਲੇ ਪਦਾਰਥ ਕਾ ਪ੍ਰਤਿਬਿੰਬ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਯਾਤੇਂ ਆਕਾਸ਼ ਕਾ ਪ੍ਰਤਿਬਿੰਬ ਬਨੈ ਨਹੀਂ. ਐਸੀ ਸੰਕਾ ਕਰੈ ਹੈ.੭੬

ਤਾਕੇ ਸਮਾਧਾਨ ਕਾ ਦੋਹਾ.

ਜੋ ਜਲਮੈਂ ਆਕਾਸ਼ ਕੋ, ਨਹਿਂ ਪ੍ਰਤਿਬਿੰਬ ਲਖਾਇ;
ਥੋਰੈ ਮੈਂ ਗੰਭੀਰਤਾ, ਹ੍ਵੈ ਪ੍ਰਤੀਤ ਕਿਹਿ ਭਾਇ.੭੭
ਯਾਤੇਂ ਜਲਮੈਂ ਹ੍ਵੈ ਜੋ ਭੌਕੋ, ਲਖਿ ਆਭਾਸ ਸੁਜਾਨ;
ਰੂਪਰਹਿਤ ਜਿਮ ਸ਼ਬਦਤੈਂ, ਹ੍ਵੈ ਪ੍ਰਤਿਧੁਨਿ ਕੋ ਭਾਨ.੭੮

ਟੀਕਾ:- ਜੋ ਜਲਕੇ ਵਿਖੈ ਆਕਾਸ਼ ਕਾ ਪ੍ਰਤਿਬਿੰਬ ਨਹੀਂ ਹੋਵੈ ਤੋ ਗੋਡ੍ਹ ਪਰਿਮਾਨ ਜਲ ਵਿਖੈ. ਮਨੁਖ੍ਯ ਪਰਿਮਾਨ ਗੰਭੀਰਤਾ ਕੀ ਜੋ ਪ੍ਰਤਿਤ ਹੋਵੈ ਹੈ, ਸੋ ਨਹੀਂ ਹੁਈ ਚਾਹਿਏ. ਯਾਤੇਂ ਆਕਾਸ਼ ਕਾ ਪ੍ਰਤਿਬਿੰਬ ਅੰਗੀਕਾਰ ਕਰਨਾ ਜੋਗ੍ਯ ਹੈ. ਔਰ ਜੋ ਕਹੈ ਹੈਂ: "ਰੂਪਰਹਿਤ ਪਦਾਰਥ ਕਾ-ਪ੍ਰਤਿਬਿੰਬ ਨਹੀਂ ਹੋਵੈ ਹੈ." ਸੋਬੀ ਨਿਯਮ ਨਹੀਂ ਹੈ. ਕਾਹੇਤੇਂ, ਰੂਪਰਹਿਤ-ਜੋ ਸ਼ਬਦ ਹੈ, ਤਾਕੀ ਪ੍ਰਤਿਧੁਨਿ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਸੋ ਸ਼ਬਦ ਕਾ ਪ੍ਰਤਿਬਿੰਬ ਹੈ. ਯਾਤੇਂ ਰੂਪਰਹਿਤ ਜੋ ਆਕਾਸ ਹੈ. ਤਾਕਾ ਬੀ ਪ੍ਰਤਿਬਿੰਬ ਬਨੈ ਹੈ. ੭੮

ਅਥ ਮੇਘਾਕਾਸ਼ ਵਰਨਨ.

ਦੋਹਾ.

ਜੋ ਮੇਘਹਿ ਅਵਕਾਸ਼ ਦੇ, ਪੁਨਿ ਤਾਮੈਂ ਆਭਾਸ;
ਤਿਨ ਦੋਨੂੰਕੂੰ ਕਹਤ ਹੈਂ, ਬੁਧ ਜਨ ਮੇਘਾਕਾਸ਼.੭੯

ਟੀਕਾ:- ਮੇਘ ਜੋ ਬਾਦਲ, ਤਿਨਕੂੰ ਜੋ ਆਕਾਸ਼ ਅਵਕਾਸ਼

ਹੋਵੈਹੈ, ਔ ਮੇਘਕੇ ਜਲ ਮੈਂ ਜੋ ਆਕਾਸ਼ ਕਾ ਪ੍ਰਤਿਬਿੰਬ ਹੈ, ਤਿਨ ਦੋਨੂੰ ਕੂੰ ਮੇਘਾਕਾਸ਼ ਕਹੈਹੈ. ਯਾਕੇ ਵਿਖੈ.੭੯

ਕੋਈ ਸ਼ੰਕਾ ਕਰੈਹੈ:-

ਜੋ ਮੇਘ ਤੌ ਆਕਾਸ਼ ਵਿਖੈ ਹੈਂ. ਤਿਨ ਮੈਂ ਜਲ ਔ ਆਕਾਸ਼ ਕਾ ਪ੍ਰਤਿਬਿੰਬ ਦੀਖੈ ਬਿਨਾ ਕੈਸੇ ਜਾਨੇ ਜਾਵੈਹੈ?

ਤਾਕੇ ਸਮਾਧਾਨ ਕਾ ਦੋਹਾ.

ਯਦਯਪ ਮੇਘ ਅਨੰਤ ਜਲ, ਉਦਕ ਸਹਿਤ ਇਹਿ ਹੇਤ;
ਦਕ ਨਹਿੰ ਨਭ ਆਭਾਸ ਬਿਨ, ਇਮ ਪ੍ਰਤਿਬਿੰਬ ਸਮੇਤ.੮੦

ਟੀਕਾ:- ਯਦਯਪਿ ਮੇਘ ਵਿਖੈ ਜਲ ਔ ਆਕਾਸ਼ ਕਾ ਪ੍ਰਤਿਬਿੰਬ ਪ੍ਰਤੱਖ ਨਹੀਂ ਹੈ. ਤਥਾਪਿ ਅਨੁਮਾਨ ਕਰਿਕੇ ਜਾਨੇ ਜਾਵੈਹੈ. ਮੇਘ ਜੋ ਜਲ ਕੀ ਵ੍ਰਿਸ਼੍ਟਿ ਕਰੈਹੈ, ਯਾਤੈਂ ਐਸਾ ਅਨੁਮਾਨ ਹੋਵੈਹੈ; ਜੋ ਮੇਘਾਂ ਵਿਖੈ ਜਲ ਹੈ. ਜੋ ਮੇਘਾ ਵਿਖੈ ਜਲ ਨ ਹੋਵੈ, ਤੌ ਜਲ ਕੀ ਵ੍ਰਿਸ਼੍ਟਿ ਮੇਘਾਂ ਸੈਂ ਨਹੀਂ ਹੋਵੈ, ਔ ਮੇਘਾ ਵਿਖੈ ਜਲ ਹੈ. ਸੋ ਆਕਾਸ਼ ਕੇ ਪ੍ਰਤਿਬਿੰਬ ਸਹਿਤ ਹੈ. ਕਾਹੇਤੈਂ, ਜੋ ਜਲ ਹੋਵੈਹੈ, ਸੋ ਆਕਾਸ਼ ਕੇ ਪ੍ਰਤਿਬਿੰਬ ਬਿਨਾ ਨਹੀਂ ਹੋਵੈਹੈ. ਯਾਤੈਂ ਮੇਘਾਂ ਵਿਖੈ ਜੋ ਜਲ ਹੈ, ਸੋ ਬੀ ਆਕਾਸ਼ ਕੇ ਪ੍ਰਤਿਬਿੰਬ ਵਾਲਾ ਹੈ. ਇਸ ਰੀਤਿ ਸੈਂ ਮੇਘ ਵਿਖੈ ਜਲ ਔ ਆਕਾਸ ਕੇ ਪ੍ਰਤਿਬਿੰਬ ਕਾ ਅਨੁਮਾਨ ਹੋਵੈਹੈ. ਉਦਕ ਔ ਦਕ ਏ ਦੋਨੂੰ ਜਲ ਕੇ ਨਾਮ ਹੈ.

ਅਥ ਮਹਾਕਾਸ਼ ਵਰਣਨ.

ਦੋਹਾ.

ਬਾਹਿਰ ਭੀਤਰ ਏਕ ਰਸ, ਵ੍ਯਾਪਕ ਜੋ ਨਭ ਰੂਪ;
ਮਹਾਕਾਸ਼ ਤਾਕੂੰ ਕਹੈ, ਕੋਵਿਦ ਬ੍ਰੁਧਿ ਅਨੂਪ.੮੧

ਟੀਕਾ:- ਬਾਹਿਰ ਔ ਭੀਤਰ ਸਾਰੇ ਏਕ ਰਸ ਵ੍ਯਾਪਕ ਜੋ ਨਭ

ਕਹੀਏ ਆਕਾਸ਼ ਸ੍ਵਰੂਪ ਹੈ. ਤਾਕੂੰ ਅਨੂਪ ਕਹੀਏ ਅਦ੍ਭੁਤ ਬੋਧਿ ਵਾਲੇ ਪੰਡਿਤ, ਮਹਾਕਾਸ਼ ਕਹੀਏ ਹੈ. ੮੧

ਦੋਹਾ.

ਚਤੁਰ ਭਾਂਤਿ ਨਭ ਕੇ ਕਹੇ, ਲੱਛਣ ਸ੍ਰੁਤਿ ਅਨੁਸਾਰ;
ਅਬ ਚੇਤਨ ਕੇ ਸਿਖ੍ਯ ਸੁਨ, ਜਾਸੂੰ ਲਹੈ ਵਿਚਾਰ. ੮੨

ਟੀਕਾ:- ਹੇ ਸਿਖ੍ਯ. ਚ੍ਯਾਰਿ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੇ ਆਕਾਸ਼ ਕੇ ਲੱਛਣ ਕਹੈ, ਅਬ ਚ੍ਯਾਰਿ ਭਾਂਤਿ ਕੇ ਚੇਤਨ ਕੇ ਲੱਛਣ ਸੁਨ, ਜਾਕੇ ਸੁਨੇ ਤੈਂ ਵਿਚਾਰ ਕਹੀਏ ਵਿਚਾਰ ਕਾ ਫਲ ਗ੍ਯਾਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਵੈ. ੮੨

ਅਬ ਕੂਟਸਥ ਵਰਣਨ.

ਦੋਹਾ.

ਮਤਿ ਵਾ ਵ੍ਯਸ਼੍ਟਿ ਅਗ੍ਯਾਨ ਕੇ, ਅਧਿਸ਼੍ਠਾਨ ਚੈਤਨ੍ਯ;
ਘਟਾਕਾਸ਼ ਸਮ ਮਾਨਿਯੇ, ਜੋ ਕੂਟਸਥ ਅਜਨ੍ਯ. ੮੩

ਟੀਕਾ:- ਬੁਧਿ ਅਥਵਾ ਵ੍ਯਸ਼੍ਟਿ ਅਗ੍ਯਾਨ ਕੇ ਜੋ ਅਧਿਸ਼੍ਠਾਨ ਚੇਤਨ ਹੈ. ਸੋ ਕੂਟਸਥ ਕਹੀਏ ਹੈ. ਜਾ ਪੱਛ ਮੈਂ ਬੁਧਿ ਸਹਿਤ ਚੇਤਨ ਜੀਵ ਹੈ, ਤਾ ਪੱਛ ਮੈਂ ਬੁਧਿ ਕਾ ਅਧਿਸ਼੍ਠਾਨ ਕੂਟਸਥ ਕਹੀਏ ਹੈ. ਔ ਜਾ ਪੱਛ ਮੈਂ ਵ੍ਯਸ਼੍ਟਿ ਅਗ੍ਯਾਨ ਸਹਿਤ ਚੇਤਨ ਜੀਵ ਕਹੀਏ ਹੈ, ਤਾ ਪੱਛ ਮੈਂ ਵ੍ਯਸ਼੍ਟਿ ਅਗ੍ਯਾਨ ਕਾ ਜੋ ਅਧਿਸ਼੍ਠਾਨ ਹੈ, ਸੋ ਕੂਟਸਥ ਕਹੀਏ ਹੈ ਯਾ ਸ੍ਥਾਨ ਵਿਖੈ ਇਹ ਸਿੱਧਾਂਤ ਹੈ:- ਜੀਵਪਨੇ ਕਾ ਜੋ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਣ ਹੈ ਤਾਕੇ ਅਧਿਸ਼੍ਠਾਨ ਕਾ ਨਾਮ ਕੂਟਸਥ ਕਹੀਏ ਹੈ. ਸੋ ਕੂਟਸ੍ਥ ਅਜਨ੍ਯ ਹੈ. ਉਤਪੱਤਿ ਸੈਂ ਰਹਿਤ ਹੈ. ਯਾ ਕਾ ਅਭਿਪ੍ਰਾਯ ਇਹ ਹੈ:- ਬ੍ਰਹ੍ਮ ਸੈਂ ਨ੍ਯਾਰਾ ਜੈਸੇ ਚਿਦਾਭਾਸ ਉਤਪੰਨ ਹੋਵੈ ਹੈ, ਤੈਸੇ ਇਹ ਉਤਪੰਨ ਨਹੀਂ ਹੁਆ ਕਿੰਤੁ ਬ੍ਰਹ੍ਮ ਰੂਪ ਹੀ ਹੈ. ਜੈਸੇ ਘਟਾਕਾਸ਼ ਮਹਾਕਾਸ਼ ਸੈਂ ਨ੍ਯਾਰਾ ਨਹੀਂ ਹੋਇ ਗਯਾ, ਕਿੰਤੁ ਮਹਾਕਾਸ਼ ਰੂਪ ਹੈ. ਇਹ ਜੋ ਕੂਟਸਥ ਹੈ. ਸੋਈ

ਆਤਮਪਦ ਕਾ ਲਛ੍ਯ ਅਰ੍ਥ ਹੈ. ਔ ਯਾਹੀ ਕੂੰ ਪ੍ਰਤ੍ਯਕ ਕਹੈ ਹੈਂ. ਔ ਯਾਹੀ ਕੂੰ ਨਿਜ ਰੂਪ ਕਹੈ ਹੈਂ, ਔ ਯਾਹੀ ਜੀਵ ਸਾਖੀ ਹੈ. ੮੩

ਅਥ ਜੀਵ ਵਰ੍ਣਨ.

ਦੋਹਾ.

ਕਾਮ ਕਰ੍ਮ ਯੁਤ ਬੁਧਿ ਮੈਂ, ਜੋ ਚੇਤਨ ਪ੍ਰਤਿਬਿੰਬ;
ਜੀਵ ਕਹੈਂ ਵਿਦ੍ਵਾਨ ਤਿਹਿ, ਜਲ ਨਭ ਤੁਲ੍ਯ ਸਬਿੰਬ. ੮੪

ਟੀਕਾ:- ਨਾਨਾ ਕਾਮ ਔ ਕਰ੍ਮ ਸਹਿਤ ਜੋ ਬੁਧਿ ਹੈ, ਤਾ ਮੈਂ ਜੋ ਚੇਤਨ ਕਾ ਪ੍ਰਤਿਬਿੰਬ ਹੈ, ਵਿਦ੍ਵਾਨ ਕਹਿਏ ਗ੍ਯਾਨੀ, ਜੀਵ ਕਹੈ ਹੈਂ. ਸੋ ਕੇਵਲ ਪ੍ਰਤਿਬਿੰਬ ਮਾਤ੍ਰ ਕੂੰ ਨਹੀਂ ਜੀਵ ਕਹੈ ਹੈਂ; ਕਿੰਤੂ ਜੈਸੇ ਘਟਾਕਾਸ਼ ਸਹਿਤ ਆਕਾਸ਼ ਕੇ ਪ੍ਰਤਿਬਿੰਬ ਕੂੰ ਜਲਾਕਾਸ਼ ਕਹੈ ਹੈਂ, ਤੈਸੇ ਸਬਿੰਬ ਕਹਿਏ ਬਿੰਬ ਜੋ ਕੂਟਸ੍ਥ, ਤਾ ਸਹਿਤ ਚਿਦਾਭਾਸ ਕੂੰ ਜੀਵ ਕਹੈ ਹੈਂ. ਯਾਤੈਂ ਇਹ ਸਿੱਧਾਂਤ ਹੂਆ:- ਬੁਧਿ ਮੈਂ ਜੋ ਚਿਦਾਭਾਸ ਔ ਬੁਧਿ ਕਾ ਅਧਿਸ਼੍ਠਾਨ ਚੇਤਨ, ਦੋਨੂੰ ਵਾ ਕਾ ਨਾਮ ਜੀਵ ਹੈ. ੮੪

ਦੋਹਾ.

ਅਧਿਸ਼੍ਠਾਨ ਕੂਟਸ੍ਥ ਮੈਂ, ਹ੍ਵੈ ਆਭਾਸ ਬਹਾਲ;
ਰਕ੍ਤ ਪੁਸ਼੍ਪ ਊਪਰ ਧਰ੍ਯੋ, ਸ੍ਫਟਿਕ ਹੋਇ ਜਿਮਿ ਲਾਲ. ੮੫

ਟੀਕਾ:- ਪੂਰਵ ਦੋਹੇ ਵਿਖੈ ਬਿੰਬ ਜੋ ਕੂਟਸ੍ਥ ਤਾ ਸਹਿਤ ਆਭਾਸ ਕੂੰ ਜੀਵ ਕਹ੍ਯਾ. ਯਾਤੈਂ ਇਹ ਪ੍ਰਤੀਤਿ ਹੋਵੈ ਹੈ:- ਜੋ ਬੁਧਿ ਮੈਂ ਪ੍ਰਤਿਬਿੰਬ ਹੈ ਸੋ ਕੂਟਸ੍ਥ ਕਾ ਹੈ; ਔ ਬਾਹਿਰ ਕੇ ਬ੍ਰਹ੍ਮ ਚੇਤਨ ਕਾ ਨਹੀਂ. ਕਾਹੇਤੈਂ, ਜਾ ਕਾ ਪ੍ਰਤਿਬਿੰਬ ਹੋਵੈ, ਸੋ ਬਿੰਬ ਕਹਿਏ ਹੈ. ਸੋ ਕੂਟਸ੍ਥ ਕੂੰ ਬਿੰਬ ਕਹ੍ਯਾ ਯਾਤੈਂ ਤਾ ਕਾ ਪ੍ਰਤਿਬਿੰਬ ਹੈ; ਇਹ ਪ੍ਰਤੀਤਿ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਸੋ ਯਾ ਦੋਹੇ ਮੈਂ ਪ੍ਰਤਿਪਾਦਨ ਕਰੈ ਹੈਂ:- ਜੈਸੇ ਬਡੇ ਲਾਲ ਪੁਸ਼੍ਪ ਕੇ ਊਪਰ ਜੋ ਧਰ੍ਯਾ ਜੋ ਸੁਫੇਦ ਸ੍ਫਟਿਕ ਹੈ, ਤਾ ਕੇ ਵਿਖੈ ਫੂਲ ਕੀ ਲਾਲੀ ਕੀ ਦਮਕ ਹੋਵੈ ਹੈ: ਸੋ

ਲਾਲ ਫੂਲ ਕਾ ਪ੍ਰਤਿਬਿੰਬ ਹੈ; ਤੈਸੇ ਕੂਟਸ੍ਥ ਕੇ ਆਸ਼੍ਰਿਤ ਜੋ ਬੁੱਧਿ, ਤਾ ਕੇ ਵਿਖੈ ਕੂਟਸ੍ਥ ਕੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕੀ ਦਮਕ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਜੈਸੇ ਸ੍ਫਟਿਕ ਅਤ੍ਯੰਤ ਉਜ੍ਵਲ ਹੈ. ਤੈਸੇ ਬੁੱਧਿ ਬੀ ਅਤ੍ਯੰਤ ਸ਼ੁੱਧ ਹੈ. ਕਾਹੇਤੇਂ ਬੁੱਧਿ ਸਤ੍ਵਗੁਣ ਕਾ ਕਾਰਜ ਹੈ; ਯਾਤੇਂ ਕੂਟਸ੍ਥ ਕੀ ਦਮਕ ਕਾ ਨਾਮ ਪ੍ਰਤਿਬਿੰਬ ਹੈ.

ਅਥਵਾ ਬ੍ਰਹ੍ਮਚੇਤਨ ਕਾ ਪ੍ਰਤਿਬਿੰਬ ਹੈ. ਜੈਸੇ ਮਹਾਕਾਸ਼ ਕਾ ਘਟ ਕੇ ਜਲ ਮੈਂ ਪ੍ਰਤਿਬਿੰਬ ਹੋਵੈ ਹੈ, ਔ ਭੀਤਰ ਕੇ ਆਕਾਸ਼ ਕੇ ਨਹੀਂ. ਕਾਹੇਤੇਂ- ਜਿਤਨੀ ਗੰਭੀਰਤਾ ਜਲ ਵਿਖੈ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਉਤਨੀ ਗੰਭੀਰਤਾ ਭੀਤਰ ਕੇ ਆਕਾਸ਼ ਮੈਂ ਹੈ ਨਹੀਂ, ਸੋ ਗੰਭੀਰਤਾ ਆਕਾਸ਼ ਕਾ ਪ੍ਰਤਿਬਿੰਬ ਹੈ. ਯਾਤੈਂ ਬਾਹਿਰ ਕੇ ਆਕਾਸ਼ ਕਾ ਪ੍ਰਤਿਬਿੰਬ ਹੈ. ਇਹ ਜੋ ਕਹੈ ਹੈਂ, "ਵ੍ਯਾਪਕ-ਚੇਤਨ ਕਾ ਪ੍ਰਤਿਬਿੰਬ ਬਨੈ ਨਹੀਂ," ਸੋ ਆਕਾਸ਼ ਕੇ ਦ੍ਰਿਸ਼੍ਟਾਂਤ ਮੈਂ ਸ਼ੰਕਾ-ਦੂਰਿ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਕਾਹੇਤੇਂ, ਜੋ ਆਕਾਸ਼ ਬੀ ਵ੍ਯਾਪਕ ਹੈ. ਔ ਤਾ ਕਾ ਪ੍ਰਤਿਬਿੰਬ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਤੈਸੇ ਵ੍ਯਾਪਕ ਚੇਤਨ ਕਾ ਬੀ ਪ੍ਰਤਿਬਿੰਬ ਬਨੈ ਹੈ.

ਔਰ ਜੋ ਕਹੈ ਹੈਂ: "ਰੂਪਵਾਲੇ ਪਦਾਰਥ ਕਾ ਰੂਪ ਵਾਲੇ ਪਦਾਰਥ ਮੈਂ ਪ੍ਰਤਿਬਿੰਬ ਹੋਵੈ ਹੈ;" ਸੋ ਬੀ ਨਿਯਮ ਨਹੀਂ ਹੈ. ਕਾਹੇਤੇਂ. ਰੂਪਰਹਿਤ ਸ਼ਬਦ ਕਾ ਰੂਪ ਰਹਿਤ ਆਕਾਸ਼ ਮੈਂ ਪ੍ਰਤਿਬਿੰਬ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਇਹ ਪੂਰਵ ਕਹਿ ਆਏ; ਯਾਤੇਂ ਚੇਤਨ ਕਾ ਪ੍ਰਤਿਬਿੰਬ ਬਨੈ ਹੈ.

ਇਸ ਰੀਤਿ ਸੇਂ ਬੁੱਧਿ ਮੈਂ ਆਭਾਸ ਔ ਬੁੱਧਿ ਕਾ ਅਧਿਸ਼੍ਠਾਨ ਚੇਤਨ, ਦੋਨੂੰ ਕਾ ਨਾਮ ਜੀਵ ਹੈ, ਇਹ ਕਹ੍ਯਾ. ਸੋ ਜੀਵ ਤ੍ਵੰ ਪਦ ਕਾ ਵਾਚ੍ਯ ਕਹਿਏ ਹੈ. ਔ ਤਾ ਕੇ ਵਿਖੈ ਚਿਦਾਭਾਸ ਕਾ ਤ੍ਯਾਗ ਕਰਿਕੇ ਕੇਵਲ ਜੋ ਕੂਟਸ੍ਥ ਹੈ, ਸੋ ਤ੍ਵੰ ਪਦ ਕਾ ਲਕ੍ਸ਼੍ਯ ਕਹਿਏ ਹੈ. ਔ ਅਹੰ ਸ਼ਬਦ ਕਾ ਵਾਚ੍ਯ ਬੀ ਜੀਵ ਹੈ. ਕੇਵਲ ਕੂਟਸ੍ਥ ਲਕ੍ਸ਼੍ਯ ਹੈ. ੮੫

ਦੋਹਾ.

ਬੁੱਧਿ ਮਾਹਿ ਆਭਾਸ ਜੋ, ਪੁਨ੍ਯ ਪਾਪ ਫਲ ਭੋਗ;
ਗਮਨ ਆਗਮਨ ਸੋ ਕਰੈ, ਨਹਿਂ ਚੇਤਨ ਮੈਂ ਯੋਗ. ੮੬

ਮਿਥ੍ਯਾ ਨਭ ਘਟ ਸੰਗ ਜਲੁੰ, ਲਹੈ ਕ੍ਰਿਯਾ ਬਹੁ ਭਾਂਤਿ ;
ਘਟਾਕਾਸ਼ ਅਕ੍ਰਿਯ ਸਦਾ, ਰਹੈ ਏਕ ਰਸ ਸਾਂਤਿ.੮੭

ਟੀਕਾ:- ਯਦ੍ਯਪਿ ਜੀਵ ਨਾਮ ਚਿਦਾਭਾਸ ਔ ਕੂਟਸ੍ਥ ਦੋਨੂ-ਵਾਂ ਕਾ ਹੈ, ਤਥਾਪਿ ਜੀਵਪਨੇ ਕੇ ਜੋ ਧਰਮ ਹੈਂ, ਸੋ ਸਾਰੇ ਆਭਾਸ ਵਿਖੈ ਹੈਂ. ਪੁਨ੍ਯ ਔ ਪਾਪ ਔ ਪੁਨ੍ਯ ਪਾਪ ਕੇ ਫਲ ਸੁਖ ਦੁਖ, ਔ ਲੋਕਾਂਤਰ ਵਿਖੈ ਗਮਨ. ਔ ਯਾ ਲੋਕ ਵਿਖੈ ਆਗਮਨ, ਇਨ੍ਸੇਂ ਆਦਿ ਲੇਕੇ ਸਾਰੇ ਆਭਾਸ ਸਹਿਤ ਬੁਧਿ ਕਰੈ ਹੈ. ਔ ਕੂਟਸ੍ਥ ਨਹੀਂ ਕਰੈ ਹੈ. ਕੂਟਸ੍ਥ ਵਿਖੈ ਕੇਵਲ ਭ੍ਰਾਂਤਿ ਸੇਂ ਪ੍ਰਤੀਤਿ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਸੋ ਭ੍ਰਾਂਤਿ ਸੇਂ ਪ੍ਰਤੀਤਿ ਭੀ ਬੁਧਿ ਸਹਿਤ ਆਭਾਸ ਕੂੰ ਹੋਵੈ ਹੈ; ਕੂਟਸ੍ਥ ਕੂੰ ਨਹੀਂ. ਕਾਹੇਤੇਂ ਕੂਟ ਜੋ ਲੁਹਾਰ ਕਾ ਅਹਰਨ. ਤਾਕੀ ਨ੍ਯਾਈਂ ਨਿਰਵਿਕਾਰ ਰੂਪ ਸੇਂ ਸ੍ਥਿਤ ਹੋਵੈ, ਸੋ ਕੂਟਸ੍ਥ ਕਹਿਏ ਹੈ. ਅਥਵਾ ਕੂਟ ਕਹਿਏ ਮਿਥ੍ਯਾ ਜੋ ਬੁਧਿ ਔ ਚਿਦਾਭਾਸ, ਤਾਕੇ ਵਿਖੈ ਅਸੰਗ ਰੂਪ ਸੇਂ ਸ੍ਥਿਤ ਹੋਵੈ, ਸੋ ਕੂਟਸ੍ਥ ਕਹਿਏ ਹੈ, ਯਾਤੇਂ ਕੂਟਸ੍ਥ ਵਿਖੈ ਭ੍ਰਾਂਤਿ ਆਦਿਕ ਬਨੈ ਨਹੀਂ. ਕਿੰਤੁ ਚਿਦਾਭਾਸ ਮੈਂ ਬਨੈ ਹੈ.

ਔ ਅਦ੍ਵੈਤ ਵਿਚਾਰ ਸੇਂ ਦੇਖਿਏ ਤੌ ਪੁਨ੍ਯ ਪਾਪ ਸੁਖ ਦੁਖ ਲੋਕਾਂਤਰ ਮੈਂ ਗਮਨ ਔ ਆਗਮਨ ਕੇਵਲ ਬੁਧਿ ਮੈਂ ਹੈਂ; ਆਭਾਸ ਮੈਂ ਭੀ ਨਹੀਂ. ਬੁਧਿ ਕੇ ਸੰਯੋਗ ਸੇਂ ਆਭਾਸ ਮੈਂ ਹੈਂ. ਜੈਸੇ ਜਲ ਸਹਿਤ ਜੋ ਘਟ ਹੈ, ਸੋ ਟੇਢਾ ਹੋਵੈ ਹੈ, ਔ ਸੀਧਾ ਹੋਵੈ ਹੈ, ਔ ਜਾਵੈ ਆਵੈ ਹੈ; ਔ ਤਾਕੇ ਸੰਬੰਧ ਸੇਂ ਵ੍ਯੋਮ ਕਾ ਆਭਾਸ ਸੰਪੂਰਨ ਕ੍ਰਿਯਾ ਕਰੈ ਹੈ. ਔ ਸ੍ਵਤੰਤ੍ਰ ਕਛੁ ਭੀ ਨਹੀਂ ਕਰੈ ਹੈ. ਤੈਸੇ ਕਾਮ ਕਰਮ ਰੂਪੀ ਜਲ ਸੇਂ ਭਰ੍ਯਾ ਜੋ ਬੁਧਿ ਰੂਪੀ ਘਟ ਹੈ, ਸੋ ਪ੍ਰਲਯ ਸੇਂ ਆਦਿ ਲੇਕੇ ਸੰਪੂਰਨ ਵਿਕਾਰ ਧਾਰੈ ਹੈ, ਔ ਤਾਕੇ ਸੰਬੰਧ ਸੇਂ ਚਿਦਾਭਾਸ ਧਾਰੈ ਹੈ. ਔ ਕੂਟਸ੍ਥ ਸਰਵ ਵਿਕਾਰ ਸੇਂ ਰਹਿਤ ਹੈ. ਜੈਸੇ ਜਲ ਪੂਰਿਤ ਘਟ ਕੇ ਵਿਕਾਰ ਸੇਂ ਰਹਿਤ ਘਟਾਕਾਸ਼ ਹੈ. ਤਾਕੀ ਨ੍ਯਾਈਂ ਕੂਟਸ੍ਥ ਕੂੰ ਜਾਨ. ਯਾਤੇਂ ਜੀਵਪਨੇ ਕੇ ਧਰਮ ਚਿਦਾਭਾਸ ਮੈਂ ਹੈਂ; ਤਥਾਪਿ ਕੂਟਸ੍ਥ ਮੈਂ ਅਗ੍ਯਾਨ ਸੇਂ ਪ੍ਰਤੀਤਿ ਹੋਵੈ ਹੈਂ, ਯਾਤੇਂ ਬੁਧਿ ਕੇ ਵਿਖੈ ਕੂਟਸ੍ਥ ... ਚਿਦਾਭਾਸ ਸੋ ਜੀਵ ਕਹਿਏ ਹੈ.੮੭

ਇਹ ਜੋ ਜੀਵ ਕਾ ਸ੍ਵਰੂਪ ਵਰਣਨ ਕਿਯਾ, ਯਾ ਵਿਖੈ ਪ੍ਰਾਗ੍ਯ ਕੀ ਹਾਨਿ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਕਾਹੇਤੇਂ ਜੋ ਸੁਖੁਪਤਿ ਕੇ ਅਭਿਮਾਨੀ ਜੀਵ ਕਾ ਨਾਮ ਪ੍ਰਾਗ੍ਯ ਹੈ, ਤਾ ਸੁਖੁਪਤਿ ਵਿਖੈ ਬੁੱਧਿ ਕਾ ਅਭਾਵ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਯਾਤੇਂ ਬੁੱਧਿ ਮੈਂ ਆਭਾਸ ਬੀ ਬਨੈ ਨਹੀਂ. ਯਾਤੇਂ ਪ੍ਰਾਗ੍ਯ ਕੇ ਸ੍ਵਰੂਪ ਕਾ ਪ੍ਰਤਿਪਾਦਕ ਜੋ ਸ਼ਾਸ੍ਤ੍ਰ ਹੈ, ਤਾ ਕਾ ਵਿਰੋਧ ਹੋਵੈਗਾ. ਇਸ ਕਾਰਣ ਤੇਂ ਜੀਵ ਕਾ ਸ੍ਵਰੂਪ ਔਰ ਪ੍ਰਤਿਪਾਦਨ ਕਰੈ ਹੈਂ.

ਦੋਹਾ.

ਅਥਵਾ ਵ੍ਯਸ਼ਟਿ ਅਗ੍ਯਾਨ ਮੈਂ, ਜੋ ਚੇਤਨ ਆਭਾਸ ;
ਅਧਿਸ਼੍ਠਾਨ ਕੂਟਸ੍ਥ ਯੁਤ, ਕਹੈ ਜੀਵ ਪਦ ਤਾਸ. ੮੮

ਟੀਕਾ:- ਅਗ੍ਯਾਨ ਕੇ ਅੰਸ਼ ਕਾ ਨਾਮ ਵ੍ਯਸ਼ਟਿ ਅਗ੍ਯਾਨ ਕਹਿਏ ਹੈ. ਔਰ ਸੰਪੂਰਣ ਅਗ੍ਯਾਨ ਕਾ ਨਾਮ ਸਮਸ਼ਟਿ ਅਗ੍ਯਾਨ ਹੈ ਤਾ ਅਗ੍ਯਾਨ ਕੇ ਅੰਸ਼ ਵਿਖੈ ਜੋ ਚੇਤਨ ਕਾ ਆਭਾਸ, ਔ ਅਗ੍ਯਾਨ ਕੇ ਅੰਸ਼ ਕਾ ਅਧਿਸ਼੍ਠਾਨ ਜੋ ਕੂਟਸ੍ਥ ਹੈ, ਤਿਨ ਦੋਨੂੰ ਵਾਂ ਕੂੰ ਜੀਵ ਪਦ ਕਹੈ ਹੈਂ. ਯਾਤੇਂ ਪ੍ਰਾਗ੍ਯ ਕਾ ਅਭਾਵ ਨਹੀਂ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਕਾਹੇਤੇਂ, ਸੁਖੁਪਤਿ ਵਿਖੈ ਅਗ੍ਯਾਨ ਰਹੈ ਹੈ ਜੋ ਸੁਖੁਪਤਿ ਵਿਖੈ ਚੇਤਨ ਕੇ ਪ੍ਰਤਿਬਿੰਬ ਸਹਿਤ ਅਗ੍ਯਾਨ ਕਾ ਅੰਸ਼ ਹੈ, ਸੋਈ ਬੁੱਧਿਰੂਪ ਕੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਔ ਚੇਤਨ ਕਾ ਪ੍ਰਤਿਬਿੰਬ ਸਾਥੀ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਤਾ ਚਿਦਾਭਾਸ ਸਹਿਤ ਬੁੱਧਿ ਮੈਂ ਪ੍ਰਲਜਾਦਿਕ ਸੰਸਾਰ ਪ੍ਰਤੀਤਿ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਇਸ ਅਭਿਪ੍ਰਾਯ ਮੈਂ ਬੁੱਧਿ ਹੀ ਕਹੂੰ ਸ਼ਾਸ੍ਤ੍ਰਨ ਵਿਖੈ ਜੀਵ ਪਨੇ ਕੀ ਉਪਾਧਿ ਵਰਣਨ ਕਰੀ ਹੈ. ਔ ਵਿਚਾਰ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਮੈਂ ਜੀਵ ਪਨੇ ਕੀ ਉਪਾਧਿ ਅਗ੍ਯਾਨ ਹੈ. ੮੮

ਅਥ ਈਸ਼ ਵਰਣਨ.

ਦੋਹਾ.

ਚਿਤ ਛਾਯਾ ਮਾਯਾ ਵਿਖੈ, ਅਧਿਸ਼੍ਠਾਨ ਸੰਯੁਕਤ ;

ਸੋਧ ਵ੍ਯੋਮ ਸਮ ਈਸ਼ ਸੋ. ਅੰਤਰਯਾਮੀ ਮੁਕ੍ਤ. ੮੯

ਟੀਕਾ:- ਮਾਯਾ ਕੇ ਵਿਖੇ ਜੋ ਚੇਤਨ ਕੀ ਛਾਯਾ ਕਹਿਏ ਆਭਾਸ ਅਰੁ ਮਾਯਾ ਕਾ ਅਧਿਸ਼ਠਾਨ ਚੇਤਨ, ਦੋਨੂੰ ਹੂੰ ਕੂੰ ਈਸ਼੍ਵਰ ਕਹੈ ਹੈ. ਸੋ ਈਸ਼੍ਵਰ ਆਕਾਸ਼ ਕੇ ਸਮ ਹੈ. ਸੋ ਈਸ਼੍ਵਰ ਅੰਤਰਯਾਮੀ ਹੈ. ਕਾਹੇਤੇਂ, ਸਰਵ ਕੇ ਅੰਤਰ ਪ੍ਰੇਰਨ ਕਰੈ ਹੈ; ਯਾਤੇਂ ਅੰਤਰਯਾਮੀ ਹੈ. ਅਰੁ ਸਦਾ ਮੁਕਤ ਹੈ. ਕਾਹੇਤੇਂ ਵਾਕੂੰ ਅਪਨੇ ਸ੍ਵਰੂਪ ਮੈਂ ਆਵਰਣ ਨਹੀਂ. ਯਾਤੇਂ ਜਨਮ ਮਰਣਾਦਿਕ ਬੰਧ ਕੀ ਪ੍ਰਤੀਤਿ ਨਹੀਂ. ਇਸ ਹੇਤੁ ਤੇਂ ਈਸ਼੍ਵਰ ਨਿਤ੍ਯ ਮੁਕਤ ਹੈ: ਅਰੁ ਸਰਵਗ੍ਯ ਹੈ, ਸਰਵ ਪਦਾਰਥਨ ਕੇ ਜਾਨਨੇ ਵਾਲਾ ਹੈ. ਯਾ ਕੇ ਵਿਖੇ ਇਹ ਹੇਤੁ ਹੈ:- ਮਾਯਾ ਵਿਖੇ ਸ਼ੁੱਧ ਸਤ੍ਵਗੁਣ ਹੈ. ਤਮੋਗੁਣ ਅਰੁ ਰਜੋਗੁਣ ਸੇਂ ਦਬ੍ਯਾ ਹੂਆ ਸਤ੍ਵਗੁਣ ਨਹੀਂ ਹੋਵੈ; ਕਿੰਤੁ ਰਜੋਗੁਣ ਅਰੁ ਤਮੋਗੁਣ ਕੂੰ ਆਪ ਦਬਾਵਨੇ ਵਾਲਾ ਹੋਵੈ, ਸੋ ਸ਼ੁੱਧ ਸਤ੍ਵਗੁਣ ਕਹਿਏ ਹੈ. ਸਤ੍ਵਗੁਣ ਸੇਂ ਗ੍ਯਾਨ ਕੀ ਉਤਪੱਤਿ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਯਾਤੇਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸ੍ਵਭਾਵ ਵਾਲਾ ਸਤ੍ਵਗੁਣ ਹੈ. ਐਸੀ ਸਤ੍ਵਗੁਣ ਵਾਲੀ ਮਾਯਾ ਕੇ ਵਿਖੇ ਜੋ ਚੇਤਨ ਕਾ ਆਭਾਸ, ਤਾਕੂੰ ਸ੍ਵਰੂਪ ਵਿਖੇ ਅਰੁ ਔਰ ਪਦਾਰਥ ਵਿਖੇ ਆਵਰਣ ਸੰਭਵੈ ਨਹੀਂ; ਯਾਤੇਂ ਮੁਕਤ ਹੈ, ਅਰੁ ਸਰਵਗ੍ਯ ਹੈ.

ਅਧਿਸ਼ਠਾਨ ਜੋ ਚੇਤਨ ਹੈ, ਸੋ ਤੋ ਜੀਵ ਅਰੁ ਈਸ਼੍ਵਰ ਦੋਨੂੰ ਵਿਖੇ ਬੰਧ ਮੋਛ ਭੇਦ ਸੇਂ ਰਹਿਤ ਹੈ; ਆਕਾਸ਼ ਕੀ ਨ੍ਯਾਈਂ ਏਕ ਰਸ ਹੈ. ਪਰੰਤੂ ਆਭਾਸ ਅੰਸ਼ ਵਿਖੇ ਬੰਧ ਮੋਛ ਹੈ. ਅਧਿਸ਼ਠਾਨ ਵਿਖੇ ਆਭਾਸ ਕੂੰ ਭ੍ਰਾਂਤਿ ਸੇਂ ਪ੍ਰਤੀਤਿ ਹੋਵੈ ਹੈ; ਯਾਤੇਂ ਕੇਵਲ ਆਭਾਸ ਮੈਂ ਬੰਧ ਮੋਛ ਹੈ. ਤਿਸ ਵਿਖੇ ਬੀ ਇਤਨਾ ਭੇਦ ਹੈ:- ਜਾ ਆਭਾਸ ਮੈਂ ਆਵਰਣ ਹੈ. ਤਾ ਕੇ ਵਿਖੇ ਬੰਧ ਹੈ; ਜਾ ਵਿਖੇ ਸ੍ਵਰੂਪ ਕਾ ਆਵਰਣ ਨਹੀਂ ਹੈ. ਸੋ ਮੁਕਤ ਹੈ. ਈਸ਼੍ਵਰ ਮੈਂ ਆਵਰਣ ਨਹੀਂ; ਯਾਤੇਂ ਈਸ਼੍ਵਰ ਸਦਾ ਮੁਕਤ ਹੈ. ਅਰੁ ਜੀਵ ਵਿਖੇ ਆਵਰਣ ਹੈ. ਸੋ ਬੰਧ ਹੈ. ਬੰਧ ਕਹਿਏ ਬੰਧ੍ਯਾ ਹੂਆ ਹੈ. ਕਾਹੇਤੇਂ ਜ ਅਵਿਦ੍ਯਾ ਕੇ ਅੰਸ਼ ਮੈਂ ਚੇਤਨ ਕੇ ਆਭਾਸ ਕੂੰ ਜੀਵ ਕਹ੍ਯਾ, ਤਾ ਅਵਿਦ੍ਯਾ ਕਾ ਆਵਰਣ ਕਰਨੇ ਕਾ ਸ੍ਵਭਾਵ ਹੈ. ਯਦ੍ਯਪਿ ਅਵਿਦ੍ਯਾ

ਔ ਅਗ੍ਯਾਨ ਔ ਮਾਯਾ ਏਕਹੀ ਵਸ੍ਤੁ ਕੂੰ ਕਹੈਹੈਂ; ਤਥਾਪਿ ਸੁੱਧ ਸਤ੍ਵ
ਗੁਣ ਕੀ ਪ੍ਰਧਾਨਤਾ ਸੈਂ ਮਾਯਾ ਕਹਿਯੇਹੈ. ਔ ਮਲਿਨ ਸਤ੍ਵਗੁਣ ਕੀ ਪ੍ਰ-
ਧਾਨਤਾ ਸੈਂ ਅਗ੍ਯਾਨ ਔ ਅਵਿਦ੍ਯਾ ਕਹੈਹੈਂ. ਰਜੋਗੁਣ ਔ ਤਮੋਗੁਣ
ਸੈਂ ਦਬ੍ਯਾ ਜੋ ਸਤ੍ਵਗੁਣ ਹੈ, ਸੋ ਮਲਿਨ ਸਤ੍ਵਗੁਣ ਕਹਿਯੇਹੈ. ਯਾਤੈਂ ਤ-
ਮੋਗੁਣ ਔਰ ਰਜੋਗੁਣ ਕੀ ਅਧਿਕਤਾ ਹੋਨੈ ਤੈਂ, ਅਵਿਦ੍ਯਾ ਮੈਂ ਜੋ ਜੀਵ
ਕਾ ਆਭਾਸ ਅੰਸ਼, ਤਾਕੂੰ ਅਵਿਦ੍ਯਾ, ਸ੍ਵਰੂਪ ਕਾ ਆਵਰਣ ਕਰੈਹੈ
ਯਾਤੈਂ ਜੀਵ ਮੈਂ ਬੰਧਨ ਹੈ; ਔ ਈਸ਼੍ਵਰ ਮੈਂ ਨਹੀਂ. ਅਧਿਸ਼੍ਠਾਨ ਚੇਤਨ ਸ-
ਹਿਤ ਜੋ ਮਾਯਾ ਮੈਂ ਆਭਾਸਰੂਪ ਈਸ਼੍ਵਰ ਹੈ, ਸੋ ਤਤਪਦ ਕਾ ਵਾਚ੍ਯ ਕ-
ਹਿਯੇ ਹੈ; ਔ ਕੇਵਲ ਅਧਿਸ਼੍ਠਾਨ ਚੇਤਨ ਤਤਪਦ ਕਾ ਲਕ੍ਸ਼੍ਯ ਹੈ. ਜੋ ਈ-
ਸ਼੍ਵਰ ਹੈ, ਸੋਈ ਜਗਤ ਕੀ ਉਤਪੱਤਿ ਔ ਪਾਲਨ ਔ ਸੰਹਾਰ ਕਰੈ ਹੈ;
ਇਸ ਸੰਪੂਰਣ ਸ਼ਾਸ੍ਤ੍ਰ ਮੈਂ ਕਹ੍ਯਾ ਹੈ. ਤਾ ਕਾ ਇਹ ਅਭਿਪ੍ਰਾਯ ਹੈ:-ਚੇ-
ਤਨ ਅੰਸ਼ ਤੈਂ ਆਕਾਸ਼ ਕੀ ਨ੍ਯਾਈਂ ਅਸੰਗ ਹੈ, ਔ ਆਭਾਸ ਅੰਸ਼ ਜ-
ਗਤ ਕੀ ਉਤਪੱਤਿ ਆਦਿ ਕਰੈ ਹੈ; ਔ ਤਾਹੀ ਵਿਖੈ ਸਰ੍ਵਗ੍ਯਤਾ ਹੈ. ਔ
ਭਕ੍ਤਜਨ ਕੇ ਊਪਰਿ ਅਨੁਗ੍ਰਹ ਜੋ ਕਰੈ ਹੈ, ਸੋ ਬੀ ਕੇਵਲ ਆਭਾਸ ਅੰ-
ਸ਼ ਕਰੈ ਹੈ. ਔਰ ਜੋ ਕਛੁ ਐਸ਼੍ਵਰ੍ਯ ਹੈ ਸੋ ਕੇਵਲ ਆਭਾਸ ਮੈਂ ਹੈ. ਔ ਚੇ-
ਤਨ ਅੰਸ਼ ਏਕਰਸ ਹੈ, ਵਾਕੇ ਵਿਖੈ ਸੱਤਾ ਸ੍ਫੁਰਤਿ ਦੇਨੈ ਬਿਨਾ ਔਰ-
ਐਸ਼੍ਵਰ੍ਯ ਬਨੈ ਨਹੀਂ. ੮੯

ਅਥ ਬ੍ਰਹਮ ਸ੍ਵਰੂਪ ਵਰਣਨ.

ਦੋਹਾ.

ਅੰਤਰ ਬਾਹਿਰ ਏਕਰਸ, ਜੋ ਚੇਤਨ ਭਰ ਪੂਰ ;
ਵਿਭੁ ਨਭ ਸਮ ਸੋ ਬ੍ਰਹਮ ਹੈ, ਨਹਿੰ ਨੇਰੇ ਨਹਿੰ ਦੂਰ. ੯੦

ਟੀਕਾ:- ਬ੍ਰਹਮੰਡ ਕੇ ਅੰਤਰ ਕਹਿਯੇ ਭੀਤਰ, ਔ ਬਾਹਿਰ ਜੋ ਮ-
ਹਾਕਾਸ਼ ਕੀ ਨ੍ਯਾਈਂ ਭਰਪੂਰ ਚੇਤਨ ਹੈ; ਸੋ ਬ੍ਰਹਮ ਕਹਿਯੇ ਹੈ. ਸੋ ਬ੍ਰ-
ਹਮ ਨੇਰੇ ਨਹੀਂ, ਔ ਦੂਰਿ ਨਹੀਂ. ਕਾਹੇਤੈਂ, ਜੋ ਵਸ੍ਤੁ ਅਪਨੇ ਸੈਂ ਭਿੰਨ ਹੋਵੈ

ਔਰ ਦੇਸ ਰੂਪ ਉਪਾਧਿ ਵਾਲਾ ਹੋਵੈ, ਸੋ ਨੇੜੇ ਔਰ ਦੂਰਿ ਕਹਿ ਜਾਵੈ ਹੈ. ਬ੍ਰ-
ਹ੍ਮ ਭਿੰਨ ਨਹੀਂ, ਕਿੰਤੂ ਸਰਬ ਕਾ ਆਤਮਾ ਹੈ. ਔਰ ਦੇਸਾਦਿਕ ਸਰਬ ਉ-
ਪਾਧਿ ਤੇਂ ਰਹਿਤ ਹੈ; ਯਾਤੇਂ ਨੇੜੇ ਔਰ ਦੂਰਿ ਨਹੀਂ ਕਹ੍ਯਾ ਜਾਵੈ. ਯਦ੍ਯ-
ਪਿ ਬ੍ਰਹ੍ਮ ਸਬਦ ਕਾ ਵਾਚ੍ਯ ਬੀ ਸੋਪਾਧਿਕ ਹੈ. ਕਾਹੇਤੇਂ, ਵ੍ਯਾਪਕ ਵ-
ਸ੍ਤੁ ਕਾ ਨਾਮ ਬ੍ਰਹ੍ਮ ਹੈ. ਸੋ ਵ੍ਯਾਪਕਤਾ ਦੋ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੀ ਹੈ:- ਏਕ ਤੌ ਆਪੇ-
ਛਿਕ ਵ੍ਯਾਪਕਤਾ ਹੈ, ਔਰ ਏਕ ਨਿਰਪੇਛਿਕ ਵ੍ਯਾਪਕਤਾ ਹੈ. ਜੋ ਵਸ੍ਤੁ
ਕਿਸੀ ਪਦਾਰਥ ਕੀ ਅਪੇਛਾ ਮੈਂ ਵ੍ਯਾਪਕ ਹੋਵੈ, ਔਰ ਕਿਸੀ ਕੀ ਅਪੇ-
ਛਾ ਮੈਂ ਨ ਹੋਵੈ, ਤਾਕੇ ਵਿਖੈ ਆਪੇਛਿਕ ਵ੍ਯਾਪਕਤਾ ਕਹਿਏ ਹੈ. ਜੈਸੇ
ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਆਦਿ ਕੀ ਅਪੇਛਾ ਮੈਂ ਮਾਯਾ ਵ੍ਯਾਪਕ ਹੈ. ਔਰ ਚੇਤਨ ਕੀ
ਅਪੇਛਾ ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਹੈ. ਯਾਤੇਂ ਮਾਯਾ ਵਿਖੈ ਆਪੇਛਿਕ ਵ੍ਯਾਪਕਤਾ ਹੈ
ਔਰ ਜੋ ਵਸ੍ਤੁ ਸਰਬ ਕੀ ਅਪੇਛਾ ਮੈਂ ਵ੍ਯਾਪਕ ਹੋਵੈ ਤਾਕੇ ਵਿਖੈ ਜੋ ਵ੍ਯਾ-
ਪਕਤਾ, ਸੋ ਨਿਰਪੇਛਿਕ ਵ੍ਯਾਪਕਤਾ ਕਹਿਏ ਹੈ. ਸੋ ਨਿਰਪੇਛਿਕ-
ਵ੍ਯਾਪਕਤਾ ਚੇਤਨ ਵਿਖੈ ਹੈ. ਕਾਹੇਤੇਂ ਚੇਤਨ ਕੇ ਸਮਾਨ ਅਥਵਾ ਚੇਤ-
ਨ ਸੇਂ ਅਧਿਕ ਔਰ ਕੋਈ ਵ੍ਯਾਪਕ ਹੈ ਨਹੀਂ, ਕਿੰਤੂ ਚੇਤਨ ਹੀ ਸਰਬ
ਮੈਂ ਵ੍ਯਾਪਕ ਹੈ. ਯਾਤੇਂ ਚੇਤਨ ਵਿਖੈ ਨਿਰਪੇਛਿਕ ਵ੍ਯਾਪਕਤਾ ਹੈ. ਇ-
ਹ ਦੋਨੂੰ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੀ ਵ੍ਯਾਪਕਤਾ ਸਹਿਤ ਜੋ ਵਸ੍ਤੁ ਹੈ. ਸੋ ਬ੍ਰਹ੍ਮ ਸਬਦ-
ਕਾ ਵਾਚ੍ਯ ਹੈ. ਸੋ ਦੋਨੂੰ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੀ ਵ੍ਯਾਪਕਤਾ ਮਾਯਾ ਵਿਸਿਸ਼੍ਟ ਚੇਤ-
ਨ ਵਿਖੈ ਹੈ. ਕਾਹੇਤੇਂ ਵਿਸਿਸ਼੍ਟ ਵਿਖੈ ਜੋ ਮਾਯਾ ਅੰਸ ਹੈ, ਤਾਕੇ ਵਿਖੈ
ਤੌ ਆਪੇਛਿਕ ਵ੍ਯਾਪਕਤਾ ਹੈ. ਔਰ ਚੇਤਨ ਅੰਸ ਵਿਖੈ ਨਿਰਪੇਛਿਕ
ਵ੍ਯਾਪਕਤਾ ਹੈ. ਯਦ੍ਯਪਿ ਮਾਯਾ ਵਿਸਿਸ਼੍ਟ ਚੇਤਨ ਵਿਖੈ ਨਿਰਪੇ-
ਛਿਕ ਵ੍ਯਾਪਕਤਾ ਬਨੈ ਨਹੀਂ. ਕਾਹੇਤੇਂ ਮਾਯਾ ਚੇਤਨ ਕੇ ਏਕ ਦੇਸ ਵਿ-
ਖੈ ਹੈ. ਤਾ ਮਾਯਾ ਵਿਸਿਸ਼੍ਟ ਚੇਤਨ ਮੈਂ ਸ਼ੁਧ ਚੇਤਨ ਕੀ ਵ੍ਯਾਪਕਤਾ ਅ-
ਧਿਕ ਹੈ; ਯਾਤੇਂ ਸ਼ੁਧ ਚੇਤਨ ਵਿਖੈ ਨਿਰਪੇਛਿਕ ਵ੍ਯਾਪਕਤਾ ਹੈ. ਤ-
ਥਾਪਿ ਮਾਯਾ ਵਿਸਿਸ਼੍ਟ ਜੋ ਚੇਤਨ ਹੈ, ਸੋ ਪਰਮਾਰਥ ਦ੍ਰਿਸ਼੍ਟਿ ਕ-
ਰਿਕੇ ਸ਼ੁਧ ਤੇਂ ਭਿੰਨ ਨਹੀਂ; ਕਿੰਤੂ ਸ਼ੁਧ ਰੂਪ ਹੀ ਹੈ. ਯਾਤੇਂ ਮਾਯਾ ਵਿ-

ਸਿਸ਼੍ਟ ਮੈਂ ਬੀ ਜੋ ਚੇਤਨ ਅੰਸ਼ ਹੈ, ਤਾਕੇ ਵਿਖੈ ਨਿਰਪੇਛ ਕਹੀ ਵ੍ਯਾਪਕਤਾ ਹੈ. ਇਸ ਰੀਤਿ ਸੈਂ ਮਾਯਾ ਵਿਸਿਸ਼੍ਟ ਹੀ ਬ੍ਰਹਮ ਸ਼ਬਦ ਕਾ ਵਾਚ੍ਯ ਬਨੈ ਹੈ. ਔ ਸ਼ੁੱਧ ਚੇਤਨ ਬ੍ਰਹਮ ਸ਼ਬਦ ਕਾ ਲੱਛ੍ਯ ਹੈ. ਯਾਤੈਂ ਈਸ਼੍ਵਰ ਸ਼ਬਦ ਔ ਬ੍ਰਹਮ ਸ਼ਬਦ ਦੋਨੂੰ ਵਾਂਕਾ ਸਮਾਨ ਹੀ ਅਰਥ ਪ੍ਰਤੀਤਿ ਹੋਵੈ ਹੈ; ਭਿੰਨ ਅਰਥ ਨਹੀਂ. ਤਥਾਪਿ ਬ੍ਰਹਮ ਸ਼ਬਦ ਕਾ ਤੌ ਇਹ ਸ੍ਵਭਾਵ ਹੈ:- ਜੋ ਬਹੁਤ ਸ੍ਥਾਨ ਵਿਖੈ ਲੱਛ੍ਯ ਅਰਥ ਕੂੰ ਬੋਧਨ ਕਰੈ ਹੈ. ਔ ਕਾਹੂ ਸ੍ਥਾਨ ਵਿਖੈ ਵਾਚ੍ਯ ਅਰਥ ਕੂੰ ਕਹੈ ਹੈ. ਔ ਈਸ਼੍ਵਰ ਸ਼ਬਦ ਕਾ ਇਹ ਸ੍ਵਭਾਵ ਹੈ:- ਜੋ ਬਹੁਤ ਸ੍ਥਾਨ ਮੈਂ ਵਾਚ੍ਯ ਅਰਥ ਕਾ ਬੋਧਨ ਕਰੈ ਹੈ; ਇਤਨਾ ਭੇਦ ਹੈ. ਯਾਤੈਂ ਲੱਛ੍ਯ ਅਰਥ ਕੂੰ ਲੇਕੇ ਬ੍ਰਹਮ ਸ਼ਬਦ ਕਾ ਅਰਥ ਭਿੰਨ ਨਿਰੂਪਣ ਕਿਯਾ ਹੈ. ੯੦

ਦੋਹਾ.

ਚਤੁਰ ਭਾਂਤਿ ਚੇਤਨ ਕਹ੍ਯੋ, ਤਾ ਮੈਂ ਮਿਥ੍ਯਾ ਜੀਵ ;
ਪੁੰਨ੍ਯ ਪਾਪ ਫਲ ਭੋਗ ਹੈ, ਚਿਤ ਕੂਟਸ੍ਥ ਸੁ ਸੀਵ. ੯੧

ਟੀਕਾ:- ਹੇ ਸ਼ਿਸ਼੍ਯ. ਚ੍ਯਾਰਿ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕਾ ਚੇਤਨ ਕਹ੍ਯਾ ਤਾ ਮੈਂ ਜੀਵ ਕੇ ਸ੍ਵਰੂਪ ਮੈਂ ਜੋ ਮਿਥ੍ਯਾ ਆਭਾਸ ਅੰਸ਼ ਹੈ, ਸੋ ਪੁੰਨ੍ਯ ਪਾਪ ਕਰੈ ਹੈ. ਔ ਤਿਨ ਕੇ ਫਲ ਕੂੰ ਭੋਗੈ ਹੈ. ਔ ਕੂਟਸ੍ਥ ਜੋ ਚੇਤਨ ਹੈ ਸੋ ਸੀਵ ਕਹਿਏ ਸ਼ਿਵ ਰੂਪ ਹੈ. ਸ਼ਿਵ ਨਾਮ ਕਲ੍ਯਾਣ ਕਾ ਹੈ. ਯਾਤੈਂ ਪ੍ਰਥਮ ਜੋ ਸ਼ੰਕਾ ਕਰੀ ਥੀ; "ਜੋ ਬੁਧਿਰੂਪੀ ਛਿਦ੍ਰ ਮੈਂ ਦੋ ਪੰਛੀ ਹੈਂ; ਏਕ ਪਰਮਾਤਮਾ ਔ ਜੀਵ;" ਤਾ ਕਾ ਇਹ ਉੱਤਰ ਕਹ੍ਯਾ. ਪਰਮਾਤਮਾ ਔ ਜੀਵ ਕਾ ਗ੍ਰਹਣ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਕਿੰਤੁ ਕੂਟਸ੍ਥ ਤੌ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਮਾਨ ਹੈ, ਔ ਆਭਾਸ ਭੋਗੈ ਹੈ. ੯੧

ਦੋਹਾ.

ਕਰ੍ਮੀ ਛਾਯਾ ਦੇਤ ਫਲ, ਨਹਿੰ ਚੇਤਨ ਮੈਂ ਯੋਗ ;
ਸੋ ਅਸੰਗ ਸ਼ਿਵ ਰੂਪ ਹੈ, ਜਾਨੈ ਭਿੰਨ ਕੁਲੋਗ. ੯੨

ਟੀਕਾ:- ਜੀਵ ਕੇ ਸ੍ਵਰੂਪ ਮੈਂ ਜੋ ਚੇਤਨ ਕੀ ਛਾਯਾ ਕਹਿਏ ਆਭਾ

ਸ ਅੰਸ਼ ਹੈ. ਸੋ ਕਰਮੀ ਕਹੀਏ ਕਰਮ ਕਰੈ ਹੈ. ਤਾ ਕਰਮ ਕਰਨੇ ਵਾਲੇ ਕੂੰ ਫ਼
ਲ ਜੋ ਈਸ਼੍ਵਰ ਕਾ ਆਭਾਸ ਅੰਸ ਹੈ ਸੋ ਫਲ ਦੇਵੈ ਹੈ. ਛਾਯਾ ਸ਼ਬਦ ਕਾ
ਦੇਹਲੀ ਦੀਪਕ ਨ੍ਯਾਯ ਕਰਕੇ ਪੂਰਵ ਉੱਤਰ ਦੋਨੂੰ ਔਰ ਕੂੰ ਸੰਬੰਧ ਹੈ ਜੈ
ਸੇ ਦੇਹਲੀ ਕੇ ਊਪਰ ਧਰ੍ਯਾ ਜੋ ਦੀਪਕ ਹੈ. ਸੋ ਦੋਨੂੰ ਔਰ ਕੂੰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ੈ ਹੈ.
"ਛਾਯਾ ਕਰਮੀ" ਔ "ਛਾਯਾ ਦੇਤ ਫਲ," ਯਾਤੈਂ ਇਹ ਵਾਰਤਾ ਸਿੱਧ
ਹੂਈ:- ਜੀਵ ਕੇ ਸ੍ਵਰੂਪ ਮੈਂ ਜੋ ਆਭਾਸ ਅੰਸ਼ ਹੈ. ਸੋ ਤੌ ਪੁੰਨ ਪਾਪ ਕ-
ਰੈ ਹੈ. ਔ ਤਿਨ ਕਾ ਫਲ ਭੋਗੈ ਹੈ: ਔ ਈਸ਼੍ਵਰ ਮੈਂ ਜੋ ਆਭਾਸ ਅੰਸ਼ ਹੈ ਸੋ
ਕਰਮ ਕਾ ਫਲ ਦੇਵੈ ਹੈ. ਔ ਦੋਨੂੰਵਾ ਵਿਖੈ ਜੋ ਚੇਤਨ ਅੰਸ਼ ਹੈ, ਤਿਸ ਵਿਖੈ
ਕਿਸੀ ਬਾਤ ਕਾ ਯੋਗ ਨਹੀਂ. ਜੀਵ ਮੈਂ ਜੋ ਚੇਤਨ ਅੰਸ਼ ਹੈ ਤਾ ਵਿਖੈ ਤੌ ਕਰ
ਮ ਔ ਫਲ ਕਾ ਯੋਗ ਨਹੀਂ. ਔ ਈਸ਼੍ਵਰ ਮੈਂ ਜੋ ਚੇਤਨ ਅੰਸ਼ ਹੈ. ਤਾ ਮੈਂ ਫ-
ਲ ਦੇਨੇ ਕਾ ਯੋਗ ਨਹੀਂ ਹੈ. ਤਾ ਚੇਤਨ ਮੈਂ ਜੋ ਕਹੈ ਹੈ. ਸੋ ਮੂਰਖ ਹੈ. ਕਾਹੇ ਤੈਂ
ਚੇਤਨ ਦੋਨੂੰਵਾ ਵਿਖੈ ਅਸੰਗ ਹੈ; ਔ ਏਕ ਰੂਪ ਹੈ. ਚੇਤਨ ਮੈਂ ਭੇਦ ਨਹੀਂ
ਜੀਵ ਚੇਤਨ ਕੂੰ ਜੋ ਈਸ਼੍ਵਰ ਚੇਤਨ ਸੇਂ, ਅਥਵਾ ਈਸ਼੍ਵਰ ਚੇਤਨ ਕੂੰ ਜੋ ਜੀ-
ਵ ਚੇਤਨ ਸੇਂ ਭਿੰਨ ਕਹੀਏ ਨ੍ਯਾਰਾ ਜਾਨੈ ਸੋ ਕੁਲੋਗ ਕਹੀਏ ਨਿੰਦਨ ਕਰ
ਨੇ ਯੋਗ੍ਯ ਲੋਕ ਹੈ. ਯਾ ਕਹਨੇ ਤੈ ਦੂਸਰਾ ਜੋ ਪ੍ਰਸ਼੍ਨ ਕਿਯਾ ਥਾ ਜੋ "ਜੀ-
ਵ ਔ ਪਰਮਾਤਮਾ ਕੀ ਏਕਤਾ ਅੰਗੀਕਾਰ ਕਰਨੇ ਤੈਂ ਕਰਮ ਔ ਉਪਾਸ
ਨਾ ਕਾ ਪ੍ਰਤਿਪਾਦਕ ਵੇਦ ਨਿਸ਼ਫਲ ਹੋਵੈਗਾ," ਤਾ ਕਾ ਉੱਤਰ ਕਹ੍ਯਾ. ਜੋ
ਜੀਵ ਔ ਈਸ਼੍ਵਰ ਮੈਂ ਚੇਤਨ ਭਾਗ ਹੈ, ਤਿਨ ਕਾ ਤੌ ਅਭੇਦ ਹੈ: ਔ ਆਭਾ
ਸ ਕਾ ਭੇਦ ਹੈ. ਯਾਤੈਂ ਦੋਨੂੰ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੇ ਵਚਨ ਬਨੇ ਹੈ. ੯੨

ਚੌਪਾਈ.

ਅਹੋ ਸਿਖ੍ਯ ਜ ਤੈਂ ਪ੍ਰਸ਼੍ਨ ਜੁ ਕੀਨੇ,
ਤਿਨ ਕੇ ਏ ਉੱਤਰ ਮੈਂ ਦੀਨੇ:
ਕਹੇ ਜੁ ਤੈਂ ਤਰੁ ਮੈਂ ਦ੍ਵੈ ਪੰਛੀ,
ਇਕ ਭੋਗੇ ਇਕ ਆਹਿ ਅਨਿੱਛੀ. ੯੩

ਤੇ ਚੇਤਨ ਆਭਾਸ ਲਖਾਏ.
ਨਭ ਛਾਯਾ ਜੁੰਜ ਭਿਨ ਬਤਾਏ:
ਕਹ੍ਯੋ ਭਿਨ ਕਰਮੀ ਫਲ ਦਾਤਾ.
ਮਤਿ ਮਾਯਾ ਛਾਯਾ ਸੋ ਤਾਤਾ. ੯੪
ਜੀਵ ਈਸ ਮੈਂ ਚੇਤਨ ਰੂਪੰ,
ਭੇਦ ਗੰਧ ਤੈਂ ਰਹਿਤ ਅਨੂਪੰ:
ਯਾਤੈਂ "ਅਹੰਬ੍ਰਹਮ" ਇਹਿ ਜਾਨੋ.
"ਅਹੰ" ਸ਼ਬਦ ਕੂਟਸ੍ਥ ਪਿਛਾਨੋ. ੯੫
"ਬ੍ਰਹਮ" ਸ਼ਬਦ ਕੇ ਅਰਥ ਸੁ ਭਾਖੇ.
ਮਹਾਕਾਸ਼ ਸਮ ਲਛਨ ਜੁ ਰਾਖੇ:
"ਅਹੰਬ੍ਰਹਮ" ਨਹਿੰ ਜੌ ਲੌ ਜਾਨੇ,
ਤੌ ਲੌਂ ਦੀਨ ਦੁਖਿਤ ਭੁਯ ਮਾਨੇ. ੯੬

ਟੀਕਾ:-ਹੇ ਸਿਖ੍ਯ! ਜੋ ਤੈਂਨੈ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰੈ. ਤਿਨਕੇ ਮੈਂ ਉੱਤਰ ਕਹੇ. ਜੋ ਤੈਂ ਕਹ੍ਯਾ ਥਾ. "ਏਕ ਬ੍ਰਿਛ ਮੈਂ ਦੋ ਪੰਛੀ ਹੈਂ. ਏਕ ਭੋਗੇ ਹੈ, ਅੌ ਏਕ ਇੱਛਾ ਤੈਂ ਰਹਿਤ ਹੈ. ਯਾਤੈਂ ਜੀਵ ਬ੍ਰਹਮ ਕੀ ਏਕਤਾ ਬਨੈ ਨਹੀਂ." ਯਾਕਾ ਹਮਨੈ ਉੱਤਰ ਕਹ੍ਯਾ ਜੋ "ਯਾ ਸ੍ਥਾਨ ਮੈਂ ਜੀਵ ਬ੍ਰਹਮ ਕਾ ਗ੍ਰਹਣ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਕਿੰਤੂ ਕੂਟਸ੍ਥ, ਅੌ ਬੁਧਿ ਮੈਂ ਜੋ ਆਭਾਸ ਤਿਨ ਕਾ ਗ੍ਰਹਣ ਕਰਨਾ. ਸੋ ਆਪਸ ਮੈਂ ਘਟਾਕਾਸ਼ ਅੌ ਆਕਾਸ਼ ਕੀ ਛਾਯਾ ਕੀ ਨ੍ਯਾਈਂ ਭਿਨ ਹੈ." ਅੌਰ ਜੋ ਤੈਂ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਿਯਾ ਥਾ:- "ਜੀਵ ਤੌ ਪਰਮ ਉਪਾਸਨਾ ਕਰਨੈ ਵਾਲਾ ਹੈ. ਅੌ ਪਰਮਾਤਮਾ ਫਲ ਦੇਨੈ ਵਾਲਾ ਹੈ; ਤਿਨ ਕੀ ਏਕਤਾ ਬਨੈ ਨਹੀਂ," ਯਾਕਾ ਬੀ ਹਮਨੈ ਇਹ ਉੱਤਰ ਕਹ੍ਯਾ ਜੋ "ਕਰਮ ਕਰਨੈ ਵਾਲਾ ਜੀਵ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਅੌ ਫਲ ਦੇਨੈ ਵਾਲਾ ਈਸ਼੍ਵਰ ਨਹੀਂ ਹੈ. ਕਿੰਤੂ ਜੀਵ ਮੈਂ ਜੋ ਆਭਾਸ ਅੰਸ਼ ਹੈ ਸੋ ਕਰੈ ਹੈ. ਈਸ਼੍ਵਰ ਮੈਂ ਜੋ ਆਭਾਸ ਅੰਸ਼ ਹੈ ਸੋ

ਫਲ ਦੇਵੈ ਹੈ. ਔ ਜੀਵ ਈਸ਼੍ਵਰ ਮੈਂ ਜੋ ਚੇਤਨ ਅੰਸ਼ ਹੈ, ਸੋ ਘਟਾਕਾਸ਼ ਮਹਾ ਕਾਸ਼ ਕੀ ਨ੍ਯਾਈਂ ਭੇਦ ਕਾ ਜੋਗੰਧ ਕਹਿਏ ਲੇਸ, ਤਾ ਸੈਂ ਰਹਿਤ ਹੈ." ਇਸ ਰੀਤਿ ਸੈਂ ਹੇ ਸ਼ਿਖ੍ਯ! ਜੀਵ ਔ ਬ੍ਰਹਮ ਕੀ ਏਕਤਾ ਬਨੈ ਹੈ. ਯਾਤੇ "ਅਹੰ" ਕਹਿਏ "ਮੈਂ ਬ੍ਰਹਮ ਹੂੰ" ਐਸੇ ਤੂ ਜਾਨ. ਅਹੰ ਸ਼ਬਦ ਕਾ ਅਰਥ ਤੈਂ ਕੂਟਸਥ ਕੂੰ ਪਿਛਾਨ. ਔ ਬ੍ਰਹਮ ਸ਼ਬਦ ਕਾ ਜੋ ਮਹਾਕਾਸ਼ ਕੇ ਸਮ ਲੱਛ੍ਯ ਅਰਥ ਕਹ੍ਯਾ ਹੈ, ਸੋ ਜਾਨ: "ਅਹੰ" ਸ਼ਬਦ ਕਾ ਔ "ਬ੍ਰਹਮ" ਸ਼ਬਦ ਕਾ ਵਾ-ਚ੍ਯ ਅਰਥ ਕਾ ਅਭੇਦ ਨਹੀਂ ਬੀ ਹੈ. ਪਰੰਤੂ ਲੱਛ੍ਯ ਅਰਥ ਕਾ ਅਭੇ-ਦ ਹੈ. ਔ ਹੇ ਸ਼ਿਖ੍ਯ! ਜਬ ਲਗ ਤੂੰ "ਅਹੰ ਬ੍ਰਹਮਾਸ੍ਮਿ" ਐਸੇ ਨਹੀਂ ਜਾ-ਨੈਗਾ ਤਬ ਲਗ ਤੂੰ ਅਪਨੇ ਕੂੰ ਦੀਨ ਮਾਨੈਗਾ; ਔ ਦੁਖੀ ਮਾਨੈਗਾ. ਔ ਨ੍ਯਾਰਾ ਜੋ ਪਰਮਾਤਮਾ ਜਾਨ੍ਯਾ ਹੈ, ਸੋ ਤੇਰੇ ਕੂੰ ਭਯ ਕਾ ਹੇਤੁ ਹੋਵੈਗਾ. ਯਾਤੈਂ "ਮੈਂ ਬ੍ਰਹਮ ਹੂੰ" ਐਸੈਂ ਜਾਨ.

ਤਤ੍ਰ ਸ਼ਿਸ਼੍ਯ ਉਵਾਚ.

ਦੋਹਾ.

ਕਹੋ ਗੁਰੂ ਹ੍ਵੈ ਕੌਨ ਕੂੰ, "ਅਹੰ ਬ੍ਰਹਮ" ਇਹ ਗ੍ਯਾਨ ?
ਨਹਿੰ ਜਾਨੂੰ ਮੈਂ ਆਪ ਕੇ, ਭਾਖੇ ਬਿਨਾ ਸੁਜਾਨ. ੮੭

ਟੀਕਾ:-ਹੇ ਗੁਰੁ! ਆਪ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਿਕੇ ਕਹੋ. "ਅਹੰ ਬ੍ਰਹਮਾ-ਸ੍ਮਿ" ਐਸਾ ਗ੍ਯਾਨ ਕਿਸ ਕੂੰ ਹੋਵੈ ਹੈ? ਆਪ ਕੇ ਕਹੇ ਬਿਨਾ ਇਹ ਵਾਰਤਾ ਮੈਂ ਜਾਨੂੰ ਨਹੀਂ ਹੂੰ. ਸਿਖ੍ਯ ਕੇ ਚਿੱਤ ਮੈਂ ਇਹ ਗੂੜ੍ਹ ਅਭਿਪ੍ਰਾਯ ਹੈ: "ਮੈਂ ਬ੍ਰਹਮ ਹੂੰ" ਐਸਾ ਗ੍ਯਾਨ ਕੂਟਸਥ ਵਿਖੈ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਅਥਵਾ ਆਭਾ-ਸ ਸਹਿਤ ਬੁਧਿ ਮੈਂ ਹੋਵੈ ਹੈ: ਜੋ ਕੂਟਸਥ ਮੈਂ ਕਹੋਗੇ ਤੋ ਕੂਟਸਥ ਵਿਕਾ-ਰੀ ਹੋਵੈਗਾ. ਔ ਆਭਾਸ ਸਹਿਤ ਬੁਧਿ ਮੈਂ ਕਹੋਗੇ ਤੋ ਵਾ ਕੂੰ "ਮੈਂ ਬ੍ਰ-ਹਮ ਹੂੰ" ਐਸਾ ਗ੍ਯਾਨ ਭ੍ਰਾਂਤਿ ਰੂਪ ਹੋਵੈਗਾ. ਕਾਹੇ ਤੈਂ ਆਪਨੇ ਐਸਾ ਪੂ-ਰਵ ਕਹ੍ਯਾ ਜੋ "ਕੂਟਸਥ ਕੀ ਔ ਬ੍ਰਹਮ ਕੀ ਏਕਤਾ ਹੈ. ਔ ਆਭਾਸ ਭਿ-ਨ੍ਨ ਹੈ" ਯਾਤੈਂ ਬ੍ਰਹਮ ਸੈਂ ਭਿੰਨ ਜੋ ਆਭਾਸ ਤਾ ਕਾ ਬ੍ਰਹਮ ਰੂਪ ਕਰਿਕੇ ਜੋ-

ਗ੍ਯਾਨ ਸੇ ਭ੍ਰਾਂਤਿਹਿ ਹੋਵੈਗਾ. ਜੈਸੇ ਸਰਪ ਮੈਂ ਭਿੰਨ ਜੋ ਰੱਜੁ, ਤਾਕਾ ਸਰਪ ਰੂਪ ਕਰਿਕੇ ਗ੍ਯਾਨ ਭ੍ਰਾਂਤਿ ਹੈ. ਇਸ ਰੀਤਿ ਸੇਂ ਆਭਾਸ ਸਹਿਤ ਬੋਧਿ ਕੂੰ "ਮੈਂ ਬ੍ਰਹਮ ਹੂੰ" ਇਹ ਗ੍ਯਾਨ ਜਥਾਰਥ ਨਹੀਂ ਹੋਵੈਗਾ. ਕਿੰਤੂ ਭ੍ਰਾਂਤਿ ਰੂਪ ਹੋਵੈਗਾ ਔਰ ਜੋ ਕਦਾਚਿਤ "ਅਹੰ ਬ੍ਰਹਮਾਸ੍ਮਿ" ਇਸ ਗ੍ਯਾਨ ਕੂੰ ਭ੍ਰਾਂਤਿ ਰੂਪਹੀ ਅੰਗੀਕਾਰ ਕਰੋਗੇ, ਤੌ ਯਾ ਗ੍ਯਾਨ ਤੈਂ ਮਿਥ੍ਯਾ ਜਗਤ ਕੀ ਨਿਵ੍ਰਿਤਿ ਨਹੀਂ ਹੋਵੈਗੀ, ਕਿੰਤੂ ਜਥਾਰਥ ਗ੍ਯਾਨ ਸੇਂ ਮਿਥ੍ਯਾ ਕੀ ਨਿਵ੍ਰਿਤਿ ਹੋਵੈ ਹੈ ਜੈਸੇ ਰੱਜੁ ਕੇ ਜਥਾਰਥ ਗ੍ਯਾਨ ਸੇਂ ਮਿਥ੍ਯਾ ਸਰਪ ਕੀ ਨਿਵ੍ਰਿਤਿ ਹੋਵੈ ਹੈ ਇਸ ਰੀਤਿ ਸੇਂ ਆਭਾਸ ਸਹਿਤ ਬੋਧਿ ਕੂੰ "ਮੈਂ ਬ੍ਰਹਮ ਹੂੰ" ਇਹ ਗ੍ਯਾਨ ਬਨੈ ਨਹੀਂ. ੯੭

ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੁਰੁਵਾਚ.

ਸੋਰਠਾ.

ਕਹੂੰ ਅਵਸ੍ਥਾ ਸਾਤ, ਸੁਨ ਸ਼ਿਖ੍ਯ ਵ ਆਭਾਸ ਕੀ;
ਨਹਿੰ ਚੇਤਨ ਕੀ ਤਾਤ, ਤਿਨਹੀਂ ਮੈਂ ਇਹ ਗ੍ਯਾਨ ਹੈ. ੯੮

ਟੀਕਾ:- ਹੇ ਸ਼ਿਖ੍ਯ! ਅਬ ਆਭਾਸ ਕੀ ਸਾਤ ਅਵਸ੍ਥਾ ਮੈਂ ਕਹੂੰ ਹੂੰ. ਸੋ ਤੂ ਸੁਨ:- ਅਬ ਕੀ ਔਰ ਵ੍ਯਾਕਰਨ ਪੜ੍ਯਾ ਹੈ. ਤਿਨ ਸਾਤ ਅਵਸ੍ਥਾ ਮੈਂ ਕੋਈ ਬੀ ਚੇਤਨ ਜੋ ਕੂਟਸ੍ਥ, ਤਾਕੀ ਨਹੀਂ ਹੈ. ਔਰ "ਮੈਂ ਬ੍ਰਹਮ ਹੂੰ" ਇਹ ਗ੍ਯਾਨ ਬੀ ਤਿਨ ਸਾਤ ਕੇ ਭੀਤਰ ਹੀ ਹੈ. ੯੮

ਅਥ ਸਪ੍ਤ ਅਵਸ੍ਥਾ ਨਾਮ.

ਚੌਪਾਈ.

ਇਕ ਅਗ੍ਯਾਨ ਆਵਰਣ ਸੁਜਾਨੋ,
ਭ੍ਰਾਂਤਿ ਦ੍ਵਿਵਿਧ ਪੁਨਿ ਗ੍ਯਾਨ ਪਿਛਾਨੋ;
ਸ਼ੋਕ ਨਾਸ਼ ਅਤਿ ਹਰਖ ਅਪਾਰਾ,
ਸਪ੍ਤ ਅਵਸ੍ਥਾ ਇਮ ਨਿਰਧਾਰਾ. ੯੯

ਅਰਥ ਸ੍ਯਸ਼੍ਰ. ੯੯

ਅਥ ਅਗ੍ਯਾਨ ਔ ਆਵਰ੍ਣ ਸ੍ਵਰੂਪ ਵਰ੍ਣਨ.

ਦੋਹਾ.

ਨਹਿੰ 'ਜਾਨੂੰ ਮੈਂ ਬ੍ਰਹਮਕੂੰ,' ਯਾਕੂੰ ਕਹਤ ਅਗ੍ਯਾਨ;
ਬ੍ਰਹਮ ਹੈ ਨ ਨਹਿੰ ਭਾਨ ਹੈ, ਇਹ ਆਵਰ੍ਣ ਸੁਜਾਨ. ੧੦੦

ਟੀਕਾ:- ਹੇ ਸਿਖ੍ਯ! "ਮੈਂ ਬ੍ਰਹਮ ਕੂੰ ਨਹੀਂ ਜਾਨੂੰ ਹੂੰ" ਇਹ ਜੋ ਪੁਰੁਖ ਕਹੈ ਹੈਂ ਯਾ ਵ੍ਯਵਹਾਰ ਕਾ ਹੇਤੁ ਅਗ੍ਯਾਨ ਹੈ. "ਬ੍ਰਹਮ ਹੈ ਨਹੀਂ, ਔ ਭਾਨ ਨਹੀਂ ਹੋਵੈ ਹੈ." ਇਸ ਵ੍ਯਵਹਾਰ ਕਾ ਹੇਤੁ ਆਵਰ੍ਣ ਹੈ. ਆਵਰ੍ਣ ਸੇਂ ਇਹ ਵ੍ਯਵਹਾਰ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਕਾਹੇਤੈਂ ਦੋ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੀ ਅਗ੍ਯਾਨ ਕੀ ਸ਼ਕ੍ਤਿ ਹੈ:- ਏਕ ਤੌ ਅਸਤ੍ਵਾਪਾਦਕ ਹੈ, ਔ ਏਕ ਅਭਾਨਾਪਾਦਕ ਹੈ. ਤਿਨ ਦੋਨੂੰ ਕੂੰ ਆਵਰ੍ਣ ਕਹੈ ਹੈ. "ਵਸ੍ਤੁ ਨਹੀਂ ਹੈ." ਐਸੀ ਪ੍ਰਤੀਤਿ ਕਰਾਵਨੇ ਵਾਲੀ ਜੋ ਸ਼ਕ੍ਤਿ, ਅਸਤ੍ਵਾਪਾਦਕ ਕਹਿਏ ਹੈ. ਔ ਵਸ੍ਤੁ ਕਾ ਭਾਨ ਨਹੀਂ ਹੋਵੈ ਹੈ, ਐਸੀ-ਪ੍ਰਤੀਤਿ ਕਰਾਵਨੇ ਵਾਲੀ ਜੋ ਅਗ੍ਯਾਨ ਕੀ ਸ਼ਕ੍ਤਿ, ਸੋ ਅਭਾਨਾਪਾਦਕ ਕਹਿਏ ਹੈ. ਇਸ ਰੀਤਿ ਸੇਂ "ਬ੍ਰਹਮ ਨਹੀਂ ਹੈ." ਇਸ ਵ੍ਯਵਹਾਰ ਕੀ ਹੇਤੁ ਅਗ੍ਯਾਨ ਕੀ ਅਸਤ੍ਵਾਪਾਦਕ ਸ਼ਕ੍ਤਿ ਹੈ. ਔ "ਬ੍ਰਹਮ ਭਾਨ ਨਹੀਂ ਹੋਵੈ ਹੈ." ਇਸ ਵ੍ਯਵਹਾਰ ਕੀ ਹੇਤੁ ਅਗ੍ਯਾਨ ਕੀ ਅਭਾਨਾਪਾਦਕ ਸ਼ਕ੍ਤਿ ਹੈ. ਇਨ ਦੋਨੂੰ ਕਾ ਨਾਮ ਆਵਰ੍ਣ ਹੈ. ੧੦੦

ਅਥ ਭ੍ਰਾਂਤਿ ਵਰ੍ਣਨ.

ਦੋਹਾ.

ਜਨ੍ਮ ਮਰਣ ਗਮਨਾਗਮਨ, ਪੁੰਨ੍ਯ ਪਾਪ ਸੁਖ ਖੇਦ:
ਨਿਜ ਸ੍ਵਰੂਪ ਮੈਂ ਭਾਨ ਹੈ, ਭ੍ਰਾਂਤਿ ਬਖਾਨੀ ਵੇਦ. ੧੦੧

ਟੀਕਾ:- ਜਨ੍ਮ ਸੇਂ ਆਦਿ ਲੇਕੇ ਜੋ ਸੰਸਾਰ ਹੈ, ਤਾਕੀ ਜੋ ਨਿਜ ਸ੍ਵਰੂਪ ਕਹਿਏ ਕੂਟਸ੍ਥ ਮੈਂ ਪ੍ਰਤੀਤਿ, ਸੋ ਵੇਦ ਮੈਂ ਭ੍ਰਾਂਤਿ ਕਹਿਏ ਹੈ. ਔ

ਯਾਹੀਕੂੰ ਸ੍ਰੇਕ ਕਹੈ ਹੈ. ੧੦੧

ਅਥ ਦ੍ਵਿਵਿਧ ਗ੍ਯਾਨ ਵਰ੍ਣਨ.

ਦੋਹਾ.

ਦ੍ਵੈਵਿਧ ਗ੍ਯਾਨ ਬਖਾਨਿਏ, ਇਕ ਪਰੋਛ ਅਪਰੋਛ;
"ਅਸ੍ਤਿਬ੍ਰਹ੍ਮ" ਪਰੋਛ ਹੈ, "ਅਹੰਬ੍ਰਹ੍ਮ" ਅਪਰੋਛ.
"ਨਹੀਂ ਬ੍ਰਹ੍ਮ" ਯਾ ਅੰਸ਼ ਕੋ, ਕਰੈ ਪਰੋਛ ਬਿਨਾਸ਼;
ਸਕਲ ਅਵਿਦ੍ਯਾ ਜਾਲਕੂੰ, ਦੂਜੇ ਨਸੈਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼. ੧੦੨

ਟੀਕਾ:-ਬ੍ਰਹ੍ਮ "ਨਹੀਂ ਹੈ" ਯਾ ਆਵਰਣ ਕੇ ਅੰਸ਼ਕੂੰ "ਬ੍ਰਹ੍ਮ ਹੈ" ਐਸਾ ਪਰੋਛ ਗ੍ਯਾਨ ਬਿਨਾਸੈ ਹੈ. ਕਾਹੇਤੈਂ "ਸਤ੍ਯਗ੍ਯਾਨ ਅਨੰਤ ਰੂਪ ਬ੍ਰਹ੍ਮ ਹੈ." ਐਸਾ ਜੋ ਗ੍ਯਾਨ, ਤਾਕਾ ਨਾਮ ਪਰੋਛ ਗ੍ਯਾਨ ਹੈ, ਸੋ "ਬ੍ਰਹ੍ਮ ਨਹੀਂ ਹੈ." ਐਸੀ ਪ੍ਰਤੀਤਿ ਕਾ ਵਿਰੋਧੀ ਹੈ; ਔਰ ਕਾ ਨਹੀਂ ਔ-"ਮੈਂ ਬ੍ਰਹ੍ਮ ਹੂੰ" ਐਸਾ ਜੋ ਅਪਰੋਛ ਗ੍ਯਾਨ ਸੋ ਸਕਲ ਅਵਿਦ੍ਯਾ ਜਾਲ ਕਾ ਵਿਰੋਧੀ ਹੈ. ਯਾ ਕਾਰਣ ਤੈਂ. "ਮੈਂ ਬ੍ਰਹ੍ਮ ਕੂੰ ਨਹੀਂ ਜਾਨੂੰ ਹੂੰ" ਯਿਹ ਅਗ੍ਯਾਨ; ਔ "ਬ੍ਰਹ੍ਮ ਨਹੀਂ ਹੈ." ਔ "ਭਾਨ ਨਹੀਂ ਹੋਵੈ ਹੈ" ਇਹ ਆਵਰਣ; ਔ "ਮੈਂ ਬ੍ਰਹ੍ਮ ਨਹੀਂ ਹੂੰ, ਕਿੰਤੁ ਪੁਨ੍ਯ ਪਾਪ ਕਾ ਕਰਤਾ ਔ ਸੁਖ ਦੁਖ ਕਾ ਭੋਕ੍ਤਾ ਜੀਵ ਹੂੰ" ਇਹ ਭ੍ਰਾਂਤਿ; ਇਤਨਾ ਜੋ ਅਵਿਦ੍ਯਾ-ਜਾਲ ਹੈ, ਤਾਕੂੰ ਅਪਰੋਛ ਗ੍ਯਾਨ ਨਾਸ਼ ਕਰੈ ਹੈ. ੧੦੨

ਅਥ ਭ੍ਰਾਂਤਿ ਨਾਸ਼ ਵਰ੍ਣਨ.

ਦੋਹਾ.

ਜਨ੍ਮ ਮਰਣ ਮੋ ਮੈਂ ਨਹੀਂ, ਨਹਿੰ ਸੁਖ ਦੁਖ ਕੇ ਲੇਸ;
ਕਿੰਤੁ ਅਜ ਨਜ ਕੂਟਸ੍ਥ ਮੈਂ, ਭ੍ਰਾਂਤਿ ਨਾਸ਼ ਇਹ ਬੇਸ. ੧੦੪

ਟੀਕਾ:-ਮੇਰੇ ਵਿਖੈ ਜਨ੍ਮ ਔ ਮਰਣ ਨਹੀਂ ਹੈ. ਔ ਸੁਖ ਦੁਖ ਕਾ ਲੇਸ ਬੀ ਨਹੀਂ ਹੈ. ਔਰ ਕੋਈ ਬੀ ਸੰਸਾਰੀ ਧਰਮ ਮੇਰੇ ਵਿਖੈ ਨਹੀਂ ਹੈ

ਕਿੰਤੁ ਅਜਨਮ ਕਹਿਏ ਜਨਮ ਸੇਂ ਰਹਿਤ ਜੋ ਕੂਟਸਥ ਸੋ "ਮੈਂ ਹੂੰ" ਹੇ ਸਿੱਖ੍ਯ
! ਇਸ ਰੀਤਿ ਸੇਂ ਸਰਵ ਅਨਰਥ ਕਾ ਜੋ ਨਿਖੇਧ, ਇਹ ਭ੍ਰਾਂਤਿਨਾਸ਼ ਕਾ ਬੋ
ਸ ਕਹਿਏ ਸ੍ਵਰੂਪ ਹੈ. ਅਥਵਾ ਇਹ ਭ੍ਰਾਂਤਿ ਨਾਸ਼ ਥੇਸ ਕਹਿਏ ਉੱਤਮ ਹੈ. ਯਾ
ਜਗੈ ਕੂਟਸ੍ਥ ਮੈਂ ਜਨਮ ਕਾ ਨਿਖੇਧ ਕਰਨੇ ਤੈਂ ਸਰਵ ਕਾ ਨਿਖੇਧ ਜਾਨਿ ਲੇ
ਨਾ. ਕਾਹੇਤੈਂ, ਜਨਮ ਪ੍ਰਤੀਤਿ ਸੈਂ ਅਨੰਤਰ ਔਰ ਅਨਰਥ ਪ੍ਰਤੀਤਿ ਹੋਵੈ ਹੈ.
ਯਾਤੈਂ ਜਨਮ ਕੇ ਨਿਖੇਧ ਤੈਂ ਸਰਵ ਅਨਰਥ ਕਾ ਨਿਖੇਧ ਹੈ. ਇਹ ਜੋ ਭ੍ਰਾਂ-
ਤਿਨਾਸ਼ ਹੈ. ਯਾਹੀ ਕੂੰ ਸ਼ੇਖ ਨਾਸ਼ ਭੀ ਕਹੈ ਹੈਂ. ੧੦੪

ਅਥ ਹਰਖ ਸ੍ਵਰੂਪ ਵਰਣਨ.

ਦੋਹਾ.

ਸੰਸ਼ਯ ਰਹਿਤ ਸ੍ਵਰੂਪ ਕੇ, ਹੋਇ ਜੁ ਅਦ੍ਵਯ ਗ੍ਯਾਨ :
ਤਬ ਉਪਜੈ ਹਿਯ ਮੋਦ ਤਬ, ਸੋ ਤੂੰ ਹਰਖ ਪਿਛਾਨ. ੧੦੫

ਟੀਕਾ:- ਹੇ ਸਿੱਖ੍ਯ! ਜਬ ਤੇਰੇ ਕੂੰ ਸੰਸ਼ਯ ਰਹਿਤ ਅਪਨੇ ਸ੍ਵਰੂਪ
ਕਾ ਐਸਾ ਗ੍ਯਾਨ ਹੋਵੈਗਾ; ਜੋ "ਮੈਂ ਅਦ੍ਵਯ ਬ੍ਰਹਮਰੂਪ ਹੂੰ" ਤਬ ਤੇਰੇ
ਕੂੰ ਜੋ ਮੋਦ ਹੋਵੈਗਾ, ਤਾਕੂੰ ਤੂੰ ਹਰਖ ਪਿਛਾਨ. ੧੦੫

ਦੋਹਾ.

ਕਹੀ ਅਵਸਥਾ ਸਾਤ ਮੈਂ, ਤੋਕੂੰ ਸ਼ਿਖ੍ਯ ਸੁਜਾਨ ;
ਸੋ ਸਗਰੀ ਆਭਾਸ ਕੀ, ਹੈ ਤਿਨਹੀ ਮੈਂ ਗ੍ਯਾਨ. ੧੦੬
"ਗ੍ਯਾਨ ਹੋਤ ਹੈ ਕੌਨ ਕੂੰ," ਇਹ ਪੂਛੀ ਤੈਂ ਬਾਤ ;
ਮੈਂ ਤਾਕੇ ਉੱਤਰ ਕਹ੍ਯੋ, ਚਹੈ ਜੋ ਪੂਛਵ ਤਾਤ. ੧੦੭

ਅਰਥ ਸ੍ਪਸ਼੍ਟ ਹੈ. ੧੦੭

ਜਾ ਗੁਰੂ ਅਭਿਪ੍ਰਾਯ ਤੈਂ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰ੍ਯਾ ਥਾ, ਤਾਕੂੰ ਅਬ ਸਿ-
ਖ੍ਯ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰੈ ਹੈ:-

ਦੋਹਾ.

ਭਗਵਨ ਹ੍ਵੈ ਆਭਾਸ ਕੂੰ, "ਅਹੰ ਬ੍ਰਹਮ" ਇਹ ਗ੍ਯਾਨ;
ਤੁਮ ਭਾਖ੍ਯੋ ਜੋ ਸੋ ਮੈਂ ਲਖ੍ਯੋ, ਪੁਨਿ ਸ਼ੰਕਾ ਇਕ ਆਨ.੧੦੮

ਚੌਪਾਈ.

ਹੈ ਆਭਾਸ ਬ੍ਰਹਮ ਤੈਂ ਨ੍ਯਾਰਾ,
ਅਸ ਤੁਮ ਪੂਰਵ ਕਿਯੋ ਨਿਰਧਾਰਾ;
"ਅਹੰ ਬ੍ਰਹਮ" ਸੋ ਕੈਸੇ ਜਾਨੈਂ?
ਆਪਹਿ ਭਿੰਨ ਬ੍ਰਹਮ ਤੈਂ ਮਾਨੈਂ.੧੦੯
ਜੋ ਜਾਨੈ ਤੌ ਮਿਥ੍ਯਾ ਗ੍ਯਾਨਾ,
ਹੋਇ ਜੇਵਰੀ ਭੁਜਗ ਸਮਾਨਾ;
ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਇਹ ਸੰਦੇਹ ਮਿਟਾਊ,
ਜੁਕ੍ਤਿ ਸਹਿਤ ਨਿਜ ਉਕ੍ਤਿ ਸੁਨਾਊ.੧੧੦

ਟੀਕਾ:- ਹੇ ਭਗਵਨ! ਆਪ ਨੈ ਇਹ ਪੂਰਵ ਕਹ੍ਯਾ ਜੋ:-"ਕੂਟਸ੍ਥ ਔ ਬ੍ਰਹਮ ਤੌ ਦੋਨੂੰ ਏਕ ਹੈਂ; ਔ ਆਭਾਸ ਬ੍ਰਹਮ ਤੈਂ ਨ੍ਯਾਰਾ ਹੈ," ਤਾ ਬ੍ਰਹਮ ਸੈਂ ਭਿੰਨ ਆਭਾਸ ਕੂੰ "ਮੈਂ ਬ੍ਰਹਮ ਹੂੰ," ਐਸਾ ਬ੍ਰਹਮ ਰੂਪ ਕਰਿਕੇ ਗ੍ਯਾਨ ਬਨੈ ਨਹੀਂ. ਮੇਰਾ ਅਧਿਸ਼੍ਠਾਨ ਜੋ ਕੂਟਸ੍ਥ ਸੋ ਬ੍ਰਹਮ ਰੂਪ ਹੈ ਐਸਾ ਜੋ ਆਭਾਸ ਕੂੰ ਗ੍ਯਾਨ ਹੋਵੈ, ਤੌ ਯਥਾਰ੍ਥ ਗ੍ਯਾਨ ਹੋਵੈ; ਔ "ਅਹੰ ਬ੍ਰਹਮ" ਇਹ ਗ੍ਯਾਨ ਯਥਾਰ੍ਥ ਨਹੀਂ ਬਨੈ. ਕਾਹੇ ਤੈਂ, ਅਹੰ ਨਾਮ ਅਪਨੇ ਸ੍ਵਰੂਪ ਕਾ ਹੈ. ਜਾਕੂੰ ਮੈਂ ਕਹੇ ਹੈਂ. ਸੋ ਆਭਾਸ ਕਾ ਸ੍ਵਰੂਪ ਮਿਥ੍ਯਾ ਹੈ, ਯਾਤੈਂ ਭਿੰਨ ਹੈ. ਯਾਤੈਂ ਬ੍ਰਹਮ ਸੈਂ ਭਿੰਨ ਆਭਾਸ ਕਾ ਜੋ ਸ੍ਵਰੂਪ ਵਾਕੂੰ ਬ੍ਰਹਮ ਰੂਪ ਕਰਿਕੇ ਗ੍ਯਾਨ ਹੋਵੈ, ਤੌ ਮਿਥ੍ਯਾ ਗ੍ਯਾਨ ਹੋਵੈ, ਜੈਸੇ ਸਰ੍ਪ ਸੈਂ ਭਿੰਨ ਜੋ ਜੇਵਰੀ, ਤਾਕਾ ਸਰ੍ਪ ਰੂਪ ਕਰਿਕੇ ਗ੍ਯਾਨ ਮਿਥ੍ਯਾ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਮਿਥ੍ਯਾ ਨਾਮ ਭ੍ਰਾਂਤਿ ਕਾ ਹੈ. ਸੋ ਬ੍ਰਹਮ ਗ੍ਯਾਨ ਕੂੰ-

ਭ੍ਰਾਂਤਿਰੂਪ ਕਹਨਾ ਬਨੈ ਨਹੀਂ. ੧੧੦

ਦੋਹਾ.

"ਅਹੰ" ਸ਼ਬਦ ਕੇ ਅਰਥ ਕੋ, ਸੁਨ ਅਬ ਸਿਖ੍ਯ ਵਿਵੇਕ:
ਤਹਾਂ ਹਿਯ ਕੇ ਜਾਨਸੁੰ ਨਸੈਂ, ਸੰਕ ਕਲੰਕ ਅਨੇਕ. ੧੧੧

ਅਰਥ ਸਪਸ਼ਟ. ੧੧੧

ਹ੍ਵੈ ਯਦ੍ਯਪਿ ਆਭਾਸ ਮੈਂ, "ਅਹੰ ਬ੍ਰਹਮ" ਇਹ ਗ੍ਯਾਨ;
ਤਥਾਪਿ ਸੋ ਕੂਟਸਥ ਕੋ, ਲਹੈ ਆਪ ਅਭਿਮਾਨ. ੧੧੨
ਤਾਕੇ ਸਦਾ ਅਭੇਦ ਹੈ, ਵਿਭੁ ਚੇਤਨ ਤੈਂ ਤਾਤ;
ਯਾਂਯ ਸਭੈ ਨਿਜ ਰੂਪ ਹੂ, ਬ੍ਰਹਮਰੂਪ ਦਰਸਾਤ. ੧੧੩

ਟੀਕਾ:- ਹੇ ਸਿਖ੍ਯ! ਯਦ੍ਯਪਿ "ਮੈਂ ਬ੍ਰਹਮ ਹੂੰ" ਐਸਾ ਗ੍ਯਾਨ ਬੁਧਿ ਸਹਿਤ ਆਭਾਸ ਕੂੰ ਹੋਵੈ ਹੈ, ਔ ਕੂਟਸਥ ਕੂੰ ਨਹੀਂ; ਤਥਾਪਿ ਸੋ ਆਭਾਸ ਕੂਟਸਥ ਕੂੰ ਔ ਅਪਨੇ ਸ੍ਵਰੂਪ ਕੂੰ, ਦੋਨੂੰ ਕੂੰ ਅਪਨਾ ਆਤਮਾ ਜਾਨੇ ਹੈ. ਤਾ ਆਤਮਾ ਕਾ ਮੈਂ ਸ਼ਬਦ ਕਰਿਕੇ ਗ੍ਰਹਣ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਯੋਹੀ, ਅਹੰ ਸ਼ਬਦ ਕਾ ਅਰਥ ਹੈ.

ਤਾ ਅਹੰ ਸ਼ਬਦ ਮੈਂ ਭਾਨ ਜੋ ਹੋਵੈ ਹੈ ਕੂਟਸਥ; ਤਾ ਕਾ ਤੈਂ ਬ੍ਰਹਮ ਕੇ ਸਾਥ ਸਦਾ ਅਭੇਦ ਹੈ. ਜੈਸੇ ਘਟਾਕਾਸ਼ ਕਾ ਔ ਮਹਾਕਾਸ਼ ਕਾ ਸਦਾ ਅਭੇਦ ਹੈ. ਇਸੀ ਕਾਰਣ ਤੈਂ ਕੂਟਸਥ ਕਾ ਬ੍ਰਹਮ ਕੇ ਸਾਥ ਮੁਖ੍ਯ ਸਮਾਨਾਧਿਕਰਣ ਵੇਦਾਂਤ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਮੈਂ ਕਹ੍ਯਾ ਹੈ. ਜਾ ਵਸਤੁ ਕਾ ਜਾ ਵਸਤੁ ਕੇ ਸੰਗ ਸਦਾ ਅਭੇਦ ਹੋਵੈ, ਤਾ ਵਸਤੁ ਕਾ ਤਾਕੇ ਸੰਗ ਮੁਖ੍ਯ ਸਮਾਨਾਧਿਕਰਣ ਕਹਿਏ ਹੈ, ਜੈਸੇ ਘਟਾਕਾਸ਼ ਕਾ ਮਹਾਕਾਸ਼ ਕੇ ਸੰਗ ਸਦਾ ਅਭੇਦ ਹੈ. ਯਾਤੈਂ ਘਟਾਕਾਸ਼ ਮਹਾਕਾਸ਼ ਹੈ. ਇਸ ਰੀਤਿ ਮੈਂ ਘਟਾਕਾਸ਼ ਕਾ ਮਹਾਕਾਸ਼ ਕੇ ਸਾਥ ਮੁਖ੍ਯ ਸਮਾਨਾਧਿਕਰਣ ਹੈ. ਇਸ ਰੀਤਿ ਮੈਂ ਕੂਟਸਥ ਕਾ ਬ੍ਰਹਮ ਕੇ ਸੰਗ ਮੁਖ੍ਯ ਸਮਾਨਾਧਿਕਰਣ ਹੈ. ਕਾਹੇਤੈਂ, ਕੂਟਸਥ ਕਾ ਬ੍ਰਹਮ ਤੈਂ ਸਦਾ ਅਭੇਦ ਹੈ. ਯਾਤੈਂ ਮੈਂ ਸ਼ਬਦ ਮੈਂ ਭਾਨ ਜੋ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਕੂਟਸਥ-

ਤਾਕਾਤੈਂ ਬ੍ਰਹਮਕੇ ਸੰਗ ਸਦਾ ਅਭੇਦ ਹੈ.

ਔ ਮੈਂ ਸ਼ਬਦ ਮੈਂ ਭਾਨ ਜੋ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਆਭਾਸ, ਤਾਕਾ ਬ੍ਰਹਮ ਸੈਂ ਅਪ-ਨੇ ਸ੍ਵਰੂਪਕੂੰ ਬਾਧਿਕੇ ਅਭੇਦ ਹੋਵੈ ਹੈ; ਜੈਸੇ ਮੁਖਕਾ ਜੋ ਪ੍ਰਤਿਬਿੰਬ, ਤਾਕਾ ਬਿੰਬ ਸ੍ਵਰੂਪ ਮੁਖਕੇ ਸੰਗ ਪ੍ਰਤਿਬਿੰਬ ਸ੍ਵਰੂਪਕੂੰ ਬਾਧਿਕੇ ਅਭੇਦ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਇਸੀਕਾਰਣਤੈਂ ਵੇਦਾਂਤ ਸ਼ਾਸ੍ਤ੍ਰ ਵਿਖੇ ਆਭਾਸ ਕਾ ਬ੍ਰਹਮਕੇ ਸੰਗ ਬਾਧ ਸਮਾਨਾਧਿਕਰਣ ਕਹ੍ਯਾ ਹੈ. ਜਾ ਵਸਤੁਕਾ ਬਾਧ ਹੋਇਕੇ ਜਾਕੇ ਸੰਗ ਅਭੇਦ ਹੋਵੀ, ਤਾ ਵਸਤੁਕਾ ਤਾਕੇ ਸੰਗ ਬਾਧ ਸਮਾਨਾਧਿਕਰਣ ਕ-ਹਿਏ ਹੈ. ਜੈਸੇ ਮੁਖਕੇ ਪ੍ਰਤਿਬਿੰਬਕਾ ਬਾਧ ਹੋਇਕੇ ਮੁਖਕੇ ਸਾਥ ਅਭੇਦ-ਹੋਵੈ ਹੈ. ਯਾਤੈਂ ਪ੍ਰਤਿਬਿੰਬ ਮੁਖ ਹੈ, ਨ੍ਯਾਰਾ ਨਹੀਂ: ਐਸਾ ਪ੍ਰਤਿਬਿੰਬ ਕਾ ਮੁਖਕੇ ਸਾਥ ਬਾਧ ਸਮਾਨਾਧਿਕਰਣ ਹੈ.

ਕਿੰਵਾ, ਜੈਸੇ ਸ੍ਥਾਣੁ ਮੈਂ ਪੁਰੁਖ ਭ੍ਰਮ ਹੋਇਕੇ ਸ੍ਥਾਣੁ ਗਯਾਨ ਸੈਂ ਅਨੰਤਰ, "ਪੁਰੁਖ ਸ੍ਥਾਣੁ ਹੈ." ਇਸਰੀਤਿ ਸੈਂ ਪੁਰੁਖਕਾ ਸ੍ਥਾਣੁ ਸੈਂ ਬਾਧ ਸਮਾਨਾਧਿਕਰਣ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਤੈਸੇ ਆਭਾਸਕਾ ਬਾਧ ਹੋਇਕੇ ਬ੍ਰਹਮਕੇ ਸਾਥ ਅਭੇਦ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਯਾਤੈਂ ਮੈਂ ਸ਼ਬਦ ਵਿਖੇ ਭਾਨ ਜੋ ਹੋਵੈ ਆਭਾਸ ਸੋ ਬ੍ਰਹਮ ਹੈ, ਨ੍ਯਾਰਾ ਨਹੀਂ. ਐਸਾ ਬਾਧ ਸਮਾਨਾਧਿਕਰਣ ਆਭਾਸ ਕਾ ਬ੍ਰਹਮਕੇ ਸਾਥ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਇਸਰੀਤਿ ਸੈਂ, ਹੇ ਸ਼ਿਖ੍ਯ ਅਹੰ ਸ਼ਬਦ ਮੈਂ ਭਾਨ ਜੋ ਹੋਵੈ ਹੈ ਕੂਟਸ੍ਥ ਤਾਕਾਤੈਂ ਮੁਖ੍ਯ ਅਭੇਦ ਹੈ, ਔ ਆਭਾਸ ਕਾ-ਬਾਧ ਕਰਿਕੇ ਅਭੇਦ ਹੈ. ੧੧੩

ਤਤ੍ਵਦ੍ਰਿਸ਼੍ਟਿਰੁਵਾਚ.

ਦੋਹਾ.

ਅਹੰ ਵ੍ਰਿਤਿ ਮੈਂ ਭਾਨ ਹ੍ਵੈ, ਸਾਖੀ ਅਰੁ ਆਭਾਸ;
ਸੋ ਭ੍ਰਮ ਤੈਂ ਵਾ ਭ੍ਰਮ ਬਿਨਾ, ਯਾਕੋ ਕਰਹੁ ਪ੍ਰਕਾਸ.੧੧੪

ਟੀਕਾ:-ਹੇ ਭਗਵਨ! ਆਪਨੇ ਕਹ੍ਯਾ ਜੋ "ਅਹੰ ਵ੍ਰਿਤਿ ਮੈਂ ਸਾਖੀ ਅਰੁ ਆਭਾਸ ਦੋਨੂੰ ਕਾ ਭਾਨ ਹੋਵੈ ਹੈ." ਯਾਕੇ ਵਿਖੇ ਮੈਂ-

ਏਕ ਵਾਰ੍ਤਾ ਨਹੀਂ ਜਾਨੂੰਹੂੰ. ਸੋ ਕੂਟਸ੍ਥ ਔ ਆਭਾਸ ਕਾ ਭਾਨ ਅਹੰ ਵ੍ਰਿਤਿ ਵਿਖੈ ਕ੍ਰਮ ਸੈਂ ਹੋਵੈ ਹੈ; ਅਥਵਾ ਕ੍ਰਮ ਸੈਂ ਬਿਨਾ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਯਾਕਾ ਅਰ੍ਥ ਯਿਹ ਹੈ:- ਕ੍ਰਮ ਸੈਂ ਕਹਿਯੇ ਭਿੰਨ ਭਿੰਨ ਕਾਲ ਮੈਂ ਹੋਵੈ ਹੈ ਅਥਵਾ ਦੋਨੂੰਹਾਂ ਕਾ ਏਕਹੀ ਕਾਲ ਮੈਂ ਭਾਨ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਯਾਕਾ ਆਪ ਮੇਰੇ ਕੂੰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਹਿਯੇ ਬੋਧ ਕਰੋ. ੧੧੪

ਸ਼੍ਰੀਗੁਰੁਰੁਵਾਚ.

ਦੋਹਾ.

ਸਾਵਧਾਨ ਹ੍ਵੈ ਸਿਖ੍ਯ ਸੁਨ, ਭਾਖੂੰ ਉੱਤਰ ਸਾਰ;
ਸੁਨਤਨ ਸੈਂ ਅਗ੍ਯਾਨ ਤਮ, ਬੋਧ ਭਾਨੁ ਉਜਿਯਾਰ. ੧੧੫

ਟੀਕਾ:- ਹੇ ਸਿਖ੍ਯ! ਜੋ ਤੈਂਨੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਿਯਾ, ਮੈਂ ਤਾਕਾ ਸਾਰਭੂਤ ਉੱਤਰ ਕਹੂੰਹੂੰ. ਤੂੰ ਸਾਵਧਾਨ ਹੋਇਕੇ ਸੁਨ. ਕੈਸਾ ਉੱਤਰ ਹੈ. ਯਾਕੇ ਸੁਨਤੇਹੀ ਬੋਧਰੂਪੀ ਸੂਰਜ ਕਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੋਇਕੇ ਅਗ੍ਯਾਨਰੂਪੀ ਤਮ ਕੂੰ ਨਾਸ਼ੈ ਹੈ. ੧੧੫

ਦੋਹਾ.

ਏਕ ਸਮਯਹਿ ਭਾਨ ਹ੍ਵੈ, ਸਾੱਛੀ ਅਰੁ ਆਭਾਸ;
ਦੂਜੇ ਚੇਤਨ ਕੇ ਵਿਸ਼ਯ, ਸਾੱਛੀ ਸ੍ਵਯੰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼. ੧੧੬

ਟੀਕਾ:- ਹੇ ਸਿਖ੍ਯ! ਏਕਹੀ ਸਮਯ ਸਾੱਛੀ ਕਾ ਔ ਆਭਾਸ ਕਾ ਅਹੰ ਵ੍ਰਿਤਿ ਵਿਖੈ ਭਾਨ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਕਰਨ ਵਿਖੈ ਆਭਾਸ ਸ਼ਬ੍ਦ ਸੈਂ ਅੰਤਸ਼ਕਰਣ ਸਹਿਤ ਆਭਾਸ ਕਾ ਗ੍ਰਹਣ ਕਰਨਾ, ਯਾਤੈਂ ਦੂਜੇ ਕਹਿਯੇ ਅੰਤਸ਼ਕਰਣ ਸਹਿਤ ਜੋ ਆਭਾਸ ਹੈ, ਸੋ ਤੌ ਚੇਤਨ ਜੋ ਸਾੱਛੀ, ਤਾਕਾ ਵਿਸ਼ਯ ਹੋਇਕੇ ਭਾਨ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਔ ਸਾੱਛੀ ਸ੍ਵਯੰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਰੂਪ ਕਰਿਕੇ ਭਾਨ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਔ ਅੰਤਸ਼ਕਰਣ ਕੀ ਜੋ ਆਭਾਸ ਸਹਿਤ ਵ੍ਰਿਤਿ, ਤਾਕਾ ਵਿਸ਼ਯ ਸਾੱਛੀ ਨਹੀਂ. ਔ ਘਟਾਦਿਕ ਬਾਹਿਰ ਕੇ ਪਦਾਰ੍ਥਨ ਵਿਖੈ

ਤੈਂ ਐਸੀ ਰੀਤਿ ਹੈ:- ਜਬ ਇੰਦ੍ਰਿਯ ਕਾ ਔ ਘਟ ਕਾ ਸੰਯੋਗ ਹੋਵੈ; ਤਬ ਇੰਦ੍ਰਿਯ ਦੁਆਰਾ ਅੰਤਸ਼੍ਕਰਣ ਕੀ ਬ੍ਰਿਤਿ ਨਿਕਸਿਕੇ ਘਟ ਕੇ ਸਮਾਨ ਆਕਾਰ ਕੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਜੈਸੇ ਮੂਖਾ ਮੈਂ ਗੇਰ੍ਯਾ ਜੋ ਤਾਮ੍ਰ, ਤਾਕੇ ਮੂਖਾ ਕੇ ਆਕਾਰ ਕੇ ਸਮਾਨ ਆਕਾਰ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਤੈਸੇ. ਅੰਤਸ਼੍ਕਰਣ ਕੀ ਬ੍ਰਿਤਿ ਕਾ ਬੀ ਘਟ ਕੇ ਆਕਾਰ ਕੇ ਸਮਾਨ ਆਕਾਰ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਸੋ ਬ੍ਰਿਤਿ ਆਭਾਸ ਬਿਨਾ ਨਹੀਂ ਹੋਵੈ ਹੈ; ਕਿੰਤੂ ਆਭਾਸ ਸਹਿਤ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਕਾਹੇਤੇਂ ਬ੍ਰਿਤਿ ਅੰਤਸ਼੍ਕਰਣ ਕਾ ਪਰਿਣਾਮ ਹੈ. ਅੰਤਸ਼੍ਕਰਣ ਕਾ ਜੋ ਪਰਿਣਾਮ ਤਾਕੂੰ ਬ੍ਰਿਤਿ ਕਹੈ ਹੈ. ਜੈਸੇ ਅੰਤਸ਼੍ਕਰਣ ਸਤੂਗੁਣ ਕਾ ਕਾਰਯ ਹੋਨੈ ਤੇਂ ਸ੍ਵੱਛ ਹੈ, ਯਾਤੇਂ ਅੰਤਸ਼੍ਕਰਣ ਵਿਖੈ ਚੇਤਨ ਕਾ ਆਭਾਸ ਹੋਵੈ ਹੈ; ਤੈਸੇ ਬ੍ਰਿਤਿ ਬੀ ਸ੍ਵੱਛ ਅੰਤਸ਼੍ਕਰਣ ਕਾ ਕਾਰਯ ਹੈ. ਯਾਤੇਂ ਬ੍ਰਿਤਿ ਵਿਖੈ ਚੇਤਨ ਕਾ ਆਭਾਸ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਔ ਬ੍ਰਿਤਿ ਜੋ ਉਤਪੰਨ ਹੋਵੈ ਹੈ, ਸੋ ਆਭਾਸ ਸਹਿਤ ਅੰਤਸ਼੍ਕਰਣ ਮੈਂ ਉਤਪੰਨ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਇਸ ਕਾਰਣ ਤੈਂ ਬੀ ਬ੍ਰਿਤਿ ਆਭਾਸ ਸਹਿਤ ਹੀ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਔ,

ਵਿਖਯ ਜੋ ਘਟ ਹੈ, ਸੋ ਤਮੋਗੁਣ ਕਾ ਕਾਰਯ ਹੈ, ਯਾਤੇਂ ਸ੍ਵਰੂਪ ਸੈਂ ਜੜ ਹੈ, ਔ ਤਾਕੇ ਵਿਖੈ ਅਗ੍ਯਾਨ ਔ ਤਾਕਾ ਆਵਰਣ ਹੈ. ਯਾਮੈਂ ਇਹ ਸ਼ੰਕਾ ਹੋਵੈ ਹੈ:- ਅਗ੍ਯਾਨ ਔ ਤਾਕਾ ਆਵਰਣ ਵਿਚਾਰ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਸੈਂ ਚੇਤਨ ਵਿਖੈ ਹੈ. ਘਟ ਵਿਖੈ ਨਹੀਂ ਕਾਹੇਤੈਂ, ਅਗ੍ਯਾਨ ਚੇਤਨ ਕੇ ਆਸ਼੍ਰਿਤ ਹੈ. ਔ ਚੇਤਨ ਹੀ ਕੂੰ ਵਿਖਯ ਕਰੈ ਹੈ, ਇਹ ਵੇਦਾਂਤ ਕਾ ਸਿਧਾਂਤ ਹੈ. ਔ ਸਾਤ ਅਵਸ੍ਥਾ ਕੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਮੈਂ ਜੋ ਅਗ੍ਯਾਨ ਕਾ ਆਸ਼੍ਰਯ ਅੰਤਸ਼੍ਕਰਣ ਸਹਿਤ ਆਭਾਸ ਕਹ੍ਯਾ, ਸੋ ਅਗ੍ਯਾਨ ਕਾ ਅਭਿਮਾਨੀ ਹੈ; "ਮੈਂ ਅਗ੍ਯਾਨੀ ਹੂੰ" ਐਸਾ ਅਭਿਮਾਨ ਅੰਤਸ਼੍ਕਰਣ ਸਹਿਤ ਆਭਾਸ ਕੂੰ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਇਸ ਕਾਰਣ ਤੈਂ ਅਗ੍ਯਾਨ ਕਾ ਆਸ਼੍ਰਯ ਕਹਿਏ ਹੈ. ਔ ਮੁਖ੍ਯ ਆਸ਼੍ਰਯ ਚੇਤਨ ਹੈ; ਆਭਾਸ ਸਹਿਤ ਅੰਤਸ਼੍ਕਰਣ ਨਹੀਂ ਕਾਹੇਤੈਂ ਆਭਾਸ ਸਹਿਤ ਅੰਤਸ਼੍ਕਰਣ ਅਗ੍ਯਾਨ ਕਾ ਕਾਰਯ ਹੈ. ਸੋ ਜਾਕਾ ਕਾਰਯ ਹੋਵੈ ਹੈ; ਸੋ ਤਾਕਾ ਆਸ਼੍ਰਯ ਬਨੈ ਨਹੀਂ. ਯਾਤੈਂ ਚੇਤਨ ਹੀ ਅਗ੍ਯਾਨ ਕਾ ਅਧਿਸ਼ਠਾਨ ਰੂਪ ਆਸ਼੍ਰਯ ਹੈ. ਔ ਚੇਤਨ ਹੀ ਕੂੰ ਅਗ੍ਯਾਨ

ਵਿਖਯ ਕਰੈ ਹੈ. ਸ੍ਵਰੂਪਕਾ ਜੋ ਆਵਰਣ ਕਰਨਾ ਸੋਈ ਅਗ੍ਯਾਨਕਾ ਵਿਖਯ ਕਰਨਾ ਹੈ. ਸੋ ਅਗ੍ਯਾਨ ਕ੍ਰਿਤ ਆਵਰਣ ਜੜ੍ਹ ਵਸ੍ਤੁ ਵਿਖੈ ਬਨੈ ਨਹੀਂ. ਕਾਹੇਤੈਂ, ਜੜ੍ਹ ਵਸ੍ਤੁ ਸ੍ਵਰੂਪ ਸੇਂ ਹੀ ਆਛ੍ਵਿਤ ਹੈਂ. ਤਾਕੇ ਵਿਖੈ ਅਗ੍ਯਾਨ ਕ੍ਰਿਤ ਆਵਰਣ ਕਾ ਕਛੁ ਉਪਯੋਗ ਨਹੀਂ ਇਸ ਰੀਤਿ ਸੇਂ ਅਗ੍ਯਾਨ ਕਾ ਆਸ਼੍ਰਯ ਔ ਵਿਖਯ ਚੈਤਨ੍ਯ ਹੈ. ਜੈਸੇ ਗ੍ਰਿਹ ਕੇ ਮਧ੍ਯ ਜੋ ਅੰਧਕਾਰ ਹੈ, ਸੋ ਗ੍ਰਿਹ ਕੇ ਮਧ੍ਯ ਕੂੰ ਆਵਰਣ ਕਰੈ ਹੈ. ਯਾਤੇਂ ਘਟ ਕੇ ਵਿਖੈ ਅਗ੍ਯਾਨ ਔ ਤਾਕਾ ਆਵਰਣ ਬਨੈ ਨਹੀਂ.

ਤਾਕਾ ਇਹ ਸਮਾਧਾਨ ਹੈ.

ਜੈਸੇ ਚੇਤਨ ਕੇ ਸ੍ਵਰੂਪ ਸੇਂ ਭਿੰਨ ਸਤ ਅਸਤ ਸੇਂ ਵਿਲੱਛਣ ਅਗ੍ਯਾਨ, ਚੇਤਨ ਕੇ ਆਸ਼੍ਰਿਤ ਹੈ ਤਾ ਅਗ੍ਯਾਨ ਸੇਂ ਚੇਤਨ ਆਛ੍ਵਿਤ ਹੋਵੈ ਹੈ: ਤੈਸੇ ਘਟ ਕੇ ਸ੍ਵਰੂਪ ਸੇਂ ਭਿੰਨ ਅਗ੍ਯਾਨ ਜਦ੍ਯਪਿ ਘਟ ਕੇ ਆਸ਼੍ਰਿਤ ਨਹੀਂ ਹੈ. ਤਥਾਪਿ ਅਗ੍ਯਾਨ ਨੈਂ ਘਟਾਦਿਕ ਸ੍ਵਰੂਪ ਸੇਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਰਹਿਤ ਜੜ੍ਹ ਸ੍ਵਰੂਪ ਰਚੇ ਹੈਂ. ਯਾਤੇਂ ਸਦਾ ਹੀ ਅੰਧ ਕੇ ਸਮਾਨ ਆਛ੍ਵਿਤ ਹੈਂ. ਸੋ ਆਛ੍ਵਿਤ ਸ੍ਵਭਾਵ ਘਟਾਦਿਕਨ ਕਾ ਅਗ੍ਯਾਨ ਨੈ ਕਿਯਾ ਹੈ. ਕਾਹੇਤੈਂ ਤਮੋਗੁਣ ਪ੍ਰਧਾਨ ਅਗ੍ਯਾਨ ਸੇਂ ਭੂਤ ਕੀ ਉਤਪੱਤਿ ਦ੍ਵਾਰਾ ਘਟਾਦਿਕ ਉਪਜੇ ਹੈਂ. ਸੋ ਤਮੋਗੁਣ ਆਵਰਣ ਸ੍ਵਭਾਵ ਵਾਲਾ ਹੈ. ਯਾਤੇਂ ਘਟਾਦਿਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਰਹਿਤ ਅੰਧ ਹੀ ਹੋਵੈ ਹੈਂ. ਇਸ ਰੀਤਿ ਸੇਂ ਅੰਧਤਾ ਰੂਪ ਆਵਰਣ ਘਟਾਦਿਕਨ ਮੈਂ ਅਗ੍ਯਾਨ ਕ੍ਰਿਤ ਸ੍ਵਭਾਵ ਸਿੱਧ ਹੈ ਔ ਘਟਾਦਿਕਨ ਕੇ ਅਧਿਸ਼੍ਠਾਨ ਚੇਤਨ ਆਸ਼੍ਰਿਤ ਅਗ੍ਯਾਨ, ਚੇਤਨ ਕੂੰ ਆੱਛਾਦਿਤ ਕਰਿਕੇ ਸ੍ਵਭਾਵ ਸੇਂ ਆਛ੍ਵਿਤ ਘਟਾਦਿਕਨ ਕੂੰ ਬੀ ਆਛ੍ਵਿਤ ਕਰੈ ਹੈ. ਜਦ੍ਯਪਿ ਸ੍ਵਭਾਵ ਸੇਂ ਆਛ੍ਵਿਤ ਪਦਾਰ੍ਥ ਕੇ ਆਵਰਣ ਮੈਂ ਪ੍ਰਯੋਜਨ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਤਥਾਪਿ ਆਵਰਣ ਕਰਤਾ ਪਦਾਰ੍ਥ ਪ੍ਰਯੋਜਨ ਕੀ ਅਪੇਛਾ ਸੈਂ ਬਿਨਾ ਹੀ ਨਿਰਾਵਰਣ ਕੀ ਨ੍ਯਾਈਂ ਆਵਰਣ ਸਹਿਤ ਮੈਂ ਬੀ ਆਵਰਣ ਕਰੈ ਹੈ, ਇਹ ਲੋਕ ਮੈਂ

ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ. ਤਾ ਅਗ੍ਯਾਨ ਸੈਂ ਆੱਛਾਦਿਤ ਘਟ ਕੂੰ ਜਨਾਵੂ ਜੋ ਹੋਵੈ ਹੈ, ਅੰਤਹਕਰਣ ਕੀ ਆਭਾਸ ਸਹਿਤ ਘਟਾਕਾਰ ਬ੍ਰਿਤਿ; ਤਾਮੈਂ ਬ੍ਰਿਤਿ ਭਾਗ ਤੈਂ ਘਟ ਕੇ ਆਵਰਣ ਕੂੰ ਦੂਰਿ ਕਰੈ ਹੈ. ਔ ਬ੍ਰਿਤਿ ਮੈਂ ਜੋ ਆਭਾਸ ਭਾਗ ਹੈ: ਸੋ ਘਟ ਕਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਰੈ ਹੈ. ਇਸ ਰੀਤਿ ਸੈਂ ਬਾਹਰ ਕੇ ਪਦਾਰਥ-ਵਿਖੈ ਬ੍ਰਿਤਿ ਔ ਆਭਾਸ ਦੋਨੂੰਹਾ ਕਾ ਉਪਯੋਗ ਹੈ.

ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ.

ਜੈਸੇ ਅੰਧਕਾਰ ਮੈਂ ਕੁੰਭ ਸੈਂ ਮਿਸ੍ਰਿਤਾ ਅਸ੍ਵਾਲੋਹ ਕਾ ਪਾਤ੍ਰ ਢਕਣਾ ਪੜਾ ਹੋਵੈ, ਤਹਾਂ ਨੇਤ੍ਰ ਸੈਂ ਕੁੰਭ ਕੂੰ, ਦੇਖ੍ਯੋ ਚਾਹੇ ਤੌ ਭੀ ਦੀਪਕ-ਬਿਨਾ ਇਸ ਨਿਰਾਵਰਣ ਪਾਤ੍ਰ ਕਾ ਭੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ ਕਿੰਤੂ ਦੀਪਕ ਸੈਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੋਵੈ ਹੈ; ਤੈਸੇ ਅਗ੍ਯਾਨ ਸੈਂ ਆੱਛਾਦਿਤ ਜੋ ਘਟ, ਤਾ ਕੇ ਆਵਰਣ ਕੂੰ ਬ੍ਰਿਤਿ ਭੰਗ ਭੀ ਕਰੈ ਹੈ, ਤਥਾਪਿ ਘਟ ਕਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ ਕਾਹੇ ਤੈਂ, ਘਟ ਤੌ ਸ੍ਵਰੂਪ ਸੈਂ ਜੜ ਹੈ; ਔ ਬ੍ਰਿਤਿ ਭੀ ਜੜ ਹੈ; ਤਾ ਕਾ ਆਵਰਣ ਭੰਗ ਮਾਤ੍ਰ ਪ੍ਰਯੋਜਨ ਹੈ. ਤਾਮੈਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ. ਜਾਤੇਂ ਘਟ ਕਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ ਆਭਾਸ ਹੈ. ਨੇਤ੍ਰ ਕਾ ਵਿਖਯ ਜੋ ਰੂਪ ਹੈ, ਤਾ ਕੇ ਪ੍ਰਤ੍ਯਕ੍ਸ਼ ਗ੍ਯਾਨ ਕੀ ਇਹ ਰੀਤਿ ਕਹੀ. ਔ ਸ੍ਰਵਣਾਦਿਕ ਕਾ ਜੋ ਵਿਖਯ ਹੈ, ਤਾ ਕੇ ਪ੍ਰਤ੍ਯਕ੍ਸ਼ ਕੀ ਭੀ ਰੀਤਿ ਐਸੇ ਹੀ ਜਾਨਿ ਲੇਣੀ.

ਬ੍ਰਿਤਿ ਔ ਘਟ ਦੋਨੂੰ ਏਕ ਦੇਸ਼ ਮੈਂ ਸਥਿਤ ਹੋਨੇ ਤੈਂ ਘਟ ਕਾ ਗ੍ਯਾਨ ਪ੍ਰਤ੍ਯਕ੍ਸ਼ ਕਹਿਯੇ ਹੈ. ਔ ਅੰਤਹਕਰਣ ਕੀ ਬ੍ਰਿਤਿ ਤੈਂ ਘਟਾਕਾਰ ਹੋਵੈ, ਔ-ਘਟ ਕੇ ਸੰਗ ਬ੍ਰਿਤਿ ਕਾ ਸੰਬੰਧ ਨ ਹੋਵੈ, ਕਿੰਤੂ ਅੰਤਰ ਹੀ ਬ੍ਰਿਤਿ ਹੋਵੈ, ਸੋ-ਘਟ ਕਾ ਪਰੋਖ੍ਯ ਗ੍ਯਾਨ ਕਹਿਯੇ ਹੈ. "ਇਹ ਘਟ ਹੈ." ਐਸਾ ਅਪਰੋਖ੍ਯ ਗ੍ਯਾਨ ਕਾ ਆਕਾਰ ਹੈ, ਔ "ਘਟ ਹੈ" ਅਥਵਾ "ਸੋ ਘਟ ਹੈ." ਐਸਾ ਪਰੋਖ੍ਯ ਗ੍ਯਾਨ ਕਾ ਆਕਾਰ ਹੈ. ਯਦ੍ਯਪਿ ਸਮ੍ਰਿਤਿ ਗ੍ਯਾਨ ਭੀ ਪਰੋਖ੍ਯ ਗ੍ਯਾਨ ਹੀ ਹੈ. ਤਥਾਪਿ ਸਮ੍ਰਿਤਿ ਗ੍ਯਾਨ ਤੌ ਸੰਸਕਾਰ ਜਨ੍ਯ ਹੈ. ਔ ਅਨੁਮਿਤਿ ਆਦਿਕ ਪਰੋਖ੍ਯ ਗ੍ਯਾਨ ਪ੍ਰਮਾਣ ਜਨ੍ਯ ਹੈਂ: ਇਤਨਾ ਭੇਦ ਹੈ. ਪ੍ਰਮਾਣ ਕੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਮੈਂ.

ਖਟ ਪ੍ਰਮਾਣ ਨਿਰੂਪਣ ਕਰੈਹੈਂ.

ਚਾਰਵਾਕ ਜੋਹੈਂ ਸੋ ਏਕ ਪ੍ਰਤ੍ਯੱਛ ਪ੍ਰਮਾਣ ਅੰਗੀਕਾਰ ਕਰੈਹੈਂ. ਔ,

ਕਣਾਦ ਔ ਸੁਗਤ ਮਤ ਕੇ ਜੋ ਅਨੁਸਾਰੀ ਹੈਂ, ਸੋ ਦੂਸਰਾ ਅਨੁਮਾਨ ਪ੍ਰਮਾਣ ਬੀ ਅੰਗੀਕਾਰ ਕਰੈਹੈਂ. ਕਾਹੇਤੈਂ, ਏਕ ਪ੍ਰਤ੍ਯੱਛ ਹੀ ਪ੍ਰਮਾਣ ਅੰਗੀਕਾਰ ਕਰੈਂ ਤੌ ਤ੍ਰਿਪ੍ਤਿ ਕੇ ਅਰ੍ਥੀ ਕੀ ਭੋਜਨ ਵਿਖੈ ਪ੍ਰਵ੍ਰਿਤਿ ਨਹੀਂ ਹੋਵੈਗੀ. ਕਾਹੇਤੈਂ, ਅਭੁਕ੍ਤ ਭੋਜਨ ਵਿਖੈ ਤ੍ਰਿਪ੍ਤਿ ਕੀ ਹੇਤੁਤਾ ਕਾ ਪ੍ਰਤ੍ਯੱਛ ਪ੍ਰਮਾਣ ਜਨ੍ਯ ਪ੍ਰਤ੍ਯੱਛ ਗ੍ਯਾਨ ਨ ਹੈ. ਨਹੀਂ ਯਾਤੈਂ ਭੁਕ੍ਤ ਭੋਜਨ ਮੈਂ ਅਨੁਭਵ ਸੇ ਕਰੀ ਹੈ ਤ੍ਰਿਪ੍ਤਿ ਕੀ ਹੇਤੁਤਾ ਸੋ ਅਭੁਕ੍ਤ ਭੋਜਨ ਮੈਂ ਬੀ ਅਨੁਮਾਨ ਸੈਂ ਜਾਨਿਕੇ ਤ੍ਰਿਪ੍ਤਿ ਕੀ ਅਰ੍ਥੀ ਕੀ ਭੋਜਨ ਮੈਂ ਪ੍ਰਵ੍ਰਿਤਿ ਹੋਹੈ ਨੈ ਤੈਂ ਅਨੁਮਾਨ ਪ੍ਰਮਾਣ ਬੀ ਅੰਗੀਕਾਰ ਕਰ੍ਣਾ ਚਾਹਿਏ. ਇਸ ਰੀਤਿ ਸੈਂ ਕਣਾਦ ਔ ਸੁਗਤ ਮਤ ਕੇ ਅਨੁਸਾਰੀ ਪ੍ਰਤ੍ਯੱਛ ਔ ਅਨੁਮਾਨ ਦੋ ਪ੍ਰਮਾਣ ਅੰਗੀਕਾਰ ਕਰੈਹੈਂ. ਔ,

ਸਾਂਖ੍ਯ ਸ਼ਾਸ੍ਤ੍ਰ ਕਾ ਕਰਤਾ ਜੋ ਕਪਿਲਦੇਵ ਹੈਂ; ਤਾਕੇ ਮਤਕੇ ਅਨੁਸਾਰੀ ਤੀਸਰਾ ਸ਼ਬ੍ਦ ਪ੍ਰਮਾਣ ਬੀ ਅੰਗੀਕਾਰ ਕਰੈਹੈਂ, ਕਾਹੇਤੈਂ, ਜੋ ਪ੍ਰਤ੍ਯੱਛ ਔ ਅਨੁਮਾਨ ਦੋਨੋਂ ਪ੍ਰਮਾਣ ਅੰਗੀਕਾਰ ਕਰੈਂ ਤੌ ਦੇਸਾਂਤਰ ਵਿਖੈ ਜਿਸਕਾ ਪਿਤਾ ਮਰਿਗਯਾ ਹੋਵੈ, ਤਾਕੂੰ ਕੋਈ ਯਥਾਰ੍ਥ ਵਕ੍ਤਾ ਆਨਿਕੇ ਕਹੈ, "ਤੇਰਾ ਪਿਤਾ ਮਰਗਯਾ ਹੈ." ਤਬ ਸ਼੍ਰੋਤਾ ਕੂੰ ਪਿਤਾ ਕੇ ਮਰਨੇ ਕਾ ਨਿਸ਼੍ਚਯ ਨਹੀਂ ਹੂਆ ਚਾਹਿਏ, ਕਾਹੇਤੈਂ, ਦੇਸਾਂਤਰ ਵਿਖੈ ਸ੍ਥਿਤ ਪਿਤਾ ਕੇ ਮਰਨ ਕਾ ਗ੍ਯਾਨ ਪ੍ਰਤ੍ਯੱਛ ਔ ਅਨੁਮਾਨ ਕਰਿਕੇ ਬਨੈ ਨਹੀਂ. ਇਸ ਰੀਤਿ ਸੈਂ ਕਪਿਲ ਮਤ ਕੇ ਅਨੁਸਾਰੀ ਪ੍ਰਤ੍ਯੱਛ ਔ ਅਨੁਮਾਨ ਔ ਸ਼ਬ੍ਦ ਤੀਨਿ ਪ੍ਰਮਾਣ ਅੰਗੀਕਾਰ ਕਰੈਹੈਂ. ਔ,

ਨ੍ਯਾਯ ਸ਼ਾਸ੍ਤ੍ਰ ਕਾ ਕਰਤਾ ਜੋ ਗੌਤਮ ਹੈਂ, ਤਾਕੇ ਮਤ ਕੇ ਅਨੁਸਾਰੀ ਉਪਮਾਨ ਚਤੁਰ੍ਥ ਪ੍ਰਮਾਣ ਬੀ ਅੰਗੀਕਾਰ ਕਰੈਹੈਂ. ਕਾਹੇਤੈਂ ਪ੍ਰਤ੍ਯੱਛ ਆਦਿਕ ਤੀਨਿਹੀ ਪ੍ਰਮਾਣ ਅੰਗੀਕਾਰ ਕਰੈਂ ਤੌ ਜਾ ਪੁਰਖ ਨੈ

ਗਵਯ ਨਹੀਂ ਦੇਖਤਾ ਹੈ. ਔ ਬਨਵਾਸੀ ਪੁਰੁਖ ਮੇਂ ਐਸਾ ਸ੍ਰਵਣ ਕਿਯਾ
ਹੈ:-"ਗੋ ਕੇ ਸਾਦ੍ਰਿਸ਼੍ਯ ਗਵਯ ਹੋਵੈ ਹੈ." ਸੋ ਪੁਰੁਖ ਜੋ ਬਨ ਮੈਂ ਚਲਤਾ
ਜਾਵੈ. ਔ ਗਵਯ ਕੂੰ ਦੇਖ ਲੇਵੈ, ਤਬ ਵਾਕੂੰ ਬਨਵਾਸੀ ਪੁਰੁਖ ਨੇ ਕ-
ਹਯਾ ਜੋ "ਗੌ ਕੇ ਸਾਦ੍ਰਿਸ਼੍ਯ ਗਵਯ ਹੋਵੈ ਹੈ," ਇਹ ਵਾਕ੍ਯ; ਤਾਕੇ ਅ-
ਰਥ ਕਾ ਸ੍ਮਰਣ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਤਾ ਸਮ੍ਰਿਤਿ ਮੈਂ ਅਨੰਤਰ ਪੁਰੁਖ ਕੂੰ ਐਸਾ-
ਗ੍ਯਾਨ ਹੋਵੈ ਹੈ:-"ਇਹ ਪਸ਼ੁ ਗਵਯ ਹੈ." ਐਸਾ ਗ੍ਯਾਨ ਨਹੀਂ ਹੁ-
ਆ ਚਾਹਿਏ. ਯਾਤੇਂ ਐਸੇ ਵਿਲੱਛਣ ਗ੍ਯਾਨ ਕਾ ਹੇਤੁ ਉਪਮਾਨ ਪ੍ਰ-
ਮਾਣ ਬੀ ਅੰਗੀਕਾਰ ਕਰੈ ਹੈਂ. ਔ,

ਪੂਰਵ ਮੀਮਾਂਸਾ ਕਾ ਏਕ ਦੇਸ਼ੀ ਜੋ ਭੱਟ ਕਾ ਸਿੱਖ੍ਯ ਪ੍ਰਭਾਕਰ ਹੈ, ਸੋ
ਪੰਚਮ ਅਰਥਾਪੱਤਿ ਪ੍ਰਮਾਣ ਬੀ ਅੰਗੀਕਾਰ ਕਰੈ ਹੈ. ਦਿਨ ਮੈਂ ਭੋਜਨ
ਤ੍ਯਾਗੀ ਪੁਰੁਖ ਕੂੰ ਸ੍ਥੂਲ ਦੇਖਿਕੇ ਐਸਾ ਗ੍ਯਾਨ ਹੋਵੈ ਹੈ:-"ਇਹ ਪੁਰੁਖ
ਰਾਤ੍ਰਿ ਕੂੰ ਭੋਜਨ ਕਰੈ ਹੈ." ਤਹਾਂ ਰਾਤ੍ਰਿ ਭੋਜਨ ਬਿਨਾ ਦਿਨ ਮੈਂ ਭੋਜਨ ਤ੍ਯਾ
ਗੀ ਕੇ ਵਿਖੈ ਸ੍ਥੂਲਤਾ ਬਨੈ ਨਹੀਂ. ਯਾਤੇਂ ਰਾਤ੍ਰਿ ਭੋਜਨ ਕਾ ਸ੍ਥੂਲਤਾ ਸੰਪਾ
ਦਕ ਹੈ. ਰਾਤ੍ਰਿ ਭੋਜਨ ਸੰਪਾਦ੍ਯ ਹੈ, ਸੰਪਾਦ੍ਯ ਜੋ ਰਾਤ੍ਰਿ ਭੋਜਨ, ਤਾਕੇ ਗ੍ਯਾ-
ਨ ਕਾ ਹੇਤੁ ਸ੍ਥੂਲਤਾ ਕਾ ਗ੍ਯਾਨ ਅਰਥਾਪੱਤਿ ਪ੍ਰਮਾਣ ਕਹਿਏ ਹੈ. ਔ,

ਪੂਰਵ ਮੀਮਾਂਸਕ ਜੋ ਭੱਟ ਹੈਂ, ਸੋ ਖਸ਼ਟ ਅਨੁਪਲਬਧਿ ਪ੍ਰਮਾਣ ਬੀ
ਅੰਗੀਕਾਰ ਕਰੈ ਹੈ. ਔ ਵੇਦਾਂਤ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਵਿਖੈ ਬੀ ਖਟ੍ ਪ੍ਰਮਾਣ ਅੰਗੀ
ਕਾਰ ਕਿਏ ਹੈਂ. ਅਨੁਪਲਬਧਿ ਪ੍ਰਮਾਣ ਕਾ ਪ੍ਰਯੋਜਨ ਇਹ ਹੈ:- ਗ੍ਰਿ-
ਹਾਦਿਕਨ ਮੈਂ ਘਟਾਦਿਕਨ ਕੇ ਅਭਾਵ ਕਾ ਗ੍ਯਾਨ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਤਹਾਂ ਜਾ ਪ
ਦਾਰਥ ਕੀ ਪ੍ਰਤੀਤਿ ਨਹੀਂ ਹੋਵੈ ਹੈ, ਤਾਕੇ ਅਭਾਵ ਕਾ ਗ੍ਯਾਨ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਅ
ਪ੍ਰਤੀਤਿ ਕੂੰ ਅਨੁਪਲਬਧਿ ਕਹੈ ਹੈਂ. ਘਟ ਕੀ ਜੋ ਅਨੁਪਲਬਧਿ ਕਹਿ-
ਏ ਅਪ੍ਰਤੀਤਿ, ਤਾਤੇਂ ਘਟ ਕਾ ਅਭਾਵ ਨਿਸ਼੍ਚਯ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਐਸੇ ਪਦਾਰ
ਥਨ ਕੇ ਅਭਾਵ ਨਿਸ਼੍ਚਯ ਕਾ ਹੇਤੁ ਜੋ ਪਦਾਰਥਨ ਕੀ ਅਪ੍ਰਤੀਤਿ ਤਾਕੂੰ
ਅਨੁਪਲਬਧਿ ਪ੍ਰਮਾਣ ਕਹੈ ਹੈਂ.

ਪ੍ਰਮਾ ਗ੍ਯਾਨ ਕਾ ਜੋ ਕਰਣ ਹੈ, ਸੋ ਪ੍ਰਮਾਣ ਕਹਿਏ ਹੈ. ਸਮ੍ਰਿਤਿ

ਸੈਂ ਭਿੰਨ ਜੋ ਅਬਾਧਿਤ ਅਰਥ ਕੂੰ ਵਿਖਯ ਕਰਨੈ ਵਾਲਾ ਗ੍ਯਾਨ ਹੈ, ਸੋ ਪ੍ਰ-
ਮਾ ਕਹਿਏ ਹੈ. ਸਮ੍ਰਿਤਿ ਗ੍ਯਾਨ ਜੋ ਹੈ, ਸੋ ਪ੍ਰਮਾ ਨਹੀਂ ਹੈ. ਕਾਹੇਤੈਂ ਜੋ ਪ੍ਰ-
ਮਾ ਗ੍ਯਾਨ ਹੈ, ਸੋ ਪ੍ਰਮਾਤ੍ਰਾ ਕੇ ਆਸ਼੍ਰਿਤ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਔ, ਸਮ੍ਰਿਤਿ ਪ੍ਰਮਾਤ੍ਰਾ
ਕੇ ਆਸ਼੍ਰਿਤ ਨਹੀਂ; ਕਿੰਤੂ ਸਾਖੀ ਕੇ ਆਸ਼੍ਰਿਤ ਅੰਗੀਕਾਰ ਕਰੀ ਹੈ. ਔ,
ਭ੍ਰਾਂਤਿ ਗ੍ਯਾਨ ਔ ਸੰਸ਼ਯ ਭੀ ਸਾਖੀ ਕੇ ਆਸ਼੍ਰਿਤ ਅੰਗੀਕਾਰ ਕੀਏ-
ਹੈਂ. ਇਸੀ ਕਾਰਣ ਤੈਂ ਸਮ੍ਰਿਤਿ ਔ ਭ੍ਰਾਂਤਿ ਔ ਸੰਸ਼ਯ ਗ੍ਯਾਨ, ਏ ਤੀਨੂੰ
ਆਭਾਸ ਸਹਿਤ ਅਵਿਦ੍ਯਾ ਕੀ ਬ੍ਰਿਤਿ ਰੂਪ ਹੈਂ; ਅੰਤਹਕਰਣ ਕੀ ਬ੍ਰਿ-
ਤਿ ਰੂਪ ਨਹੀਂ. ਯਾਤੈਂ ਪ੍ਰਮਾਤ੍ਰਾ ਕੇ ਆਸ਼੍ਰਿਤ ਨਹੀਂ; ਕਿੰਤੂ ਸਾਖੀ ਕੇ ਆ-
ਸ਼੍ਰਿਤ ਹੈਂ. ਜੋ ਅੰਤਹਕਰਣ ਕੀ ਬ੍ਰਿਤਿ ਰੂਪ ਗ੍ਯਾਨ ਹੋਵੈ. ਸੋ ਪ੍ਰਮਾਤ੍ਰਾ ਕੇ
ਆਸ਼੍ਰਿਤ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਔ ਸੋਈ ਪ੍ਰਮਾ ਕਹਿਏ ਹੈ. ਸਮ੍ਰਿਤਿ ਗ੍ਯਾਨ ਅੰਤ-
ਹਕਰਣ ਕੀ ਬ੍ਰਿਤਿ ਨਹੀਂ; ਯਾਤੈਂ ਪ੍ਰਮਾਤ੍ਰਾ ਕੇ ਆਸ਼੍ਰਿਤ ਨਹੀਂ; ਔ ਪ੍ਰਮਾ
ਭੀ ਨਹੀਂ. ਯਾਤੈਂ ਪ੍ਰਮਾ ਕੇ ਲੱਛਣ ਵਿਖੈ ਸਮ੍ਰਿਤਿ ਸੈਂ ਭਿੰਨ ਕਹ੍ਯਾ ਚਾ-
ਹਿਏ. ਅਬਾਧਿਤ ਅਰਥ ਕੂੰ ਵਿਖਯ ਕਰਨੈ ਵਾਲਾ ਗ੍ਯਾਨ ਤੌ ਸਮ੍ਰਿ-
ਤਿ ਗ੍ਯਾਨ ਭੀ ਹੈ. ਪਰੰਤੂ ਸਮ੍ਰਿਤਿ ਗ੍ਯਾਨ ਸਮ੍ਰਿਤਿ ਸੈਂ ਭਿੰਨ ਨਹੀਂ
ਹੈ. ਯਾਤੈਂ ਅਬਾਧਿਤ ਅਰਥ ਕੂੰ ਵਿਖਯ ਕਰਨੈ ਵਾਲਾ ਜੋ ਸਮ੍ਰਿਤਿ
ਸੈਂ ਭਿੰਨ ਗ੍ਯਾਨ ਹੈ, ਸੋ ਪ੍ਰਮਾ ਕਹਿਏ ਹੈ. ਯਾ ਲੱਛਣ ਵਿਖੈ ਕੋਈ-
ਦੋਖ ਨਹੀਂ.

ਔਰ ਕੋਈ ਸਮ੍ਰਿਤਿ ਗ੍ਯਾਨ ਕੂੰ ਭੀ ਪ੍ਰਮਾ ਰੂਪ ਮਾਨੈ ਹੈਂ. ਤਿਨ ਕੇ
ਮਤ ਮੈਂ ਪ੍ਰਮਾ ਕੇ ਲੱਛਣ ਵਿਖੈ ਸਮ੍ਰਿਤਿ ਸੈਂ ਭਿੰਨ ਐਸਾ ਨਹੀਂ ਕਹਨਾ
ਕਿੰਤੂ ਅਬਾਧਿਤ ਅਰਥ ਕੂੰ ਵਿਖਯ ਕਰਨੈ ਵਾਲਾ ਜੋ ਗ੍ਯਾਨ ਹੈ.
ਸੋ ਪ੍ਰਮਾ ਕਹਿਏ ਹੈ. ਭ੍ਰਾਂਤਿ ਗ੍ਯਾਨ ਜੋ ਹੈ, ਸੋ ਅਬਾਧਿਤ ਅਰਥ ਕੂੰ-
ਵਿਖਯ ਨਹੀਂ ਕਰੈ ਹੈ. ਕਿੰਤੂ ਬਾਧਿਤ ਅਰਥ ਕੂੰ ਵਿਖਯ ਕਰੈ ਹੈ; ਯਾ-
ਤੈਂ ਪ੍ਰਮਾ ਕਾ ਲੱਛਣ ਭ੍ਰਾਂਤਿ ਗ੍ਯਾਨ ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਜਾਵੈ ਹੈ. ਜਿਨੋਂ ਕੇ ਮਤ ਮੈਂ
ਸਮ੍ਰਿਤਿ ਗ੍ਯਾਨ ਵਿਖੈ ਭੀ ਪ੍ਰਮਾ ਵ੍ਯਵਹਾਰ ਹੈ; ਤਿਨ ਕੇ ਮਤ ਮੈਂ ਸਮ੍ਰਿ-
ਤਿ ਗ੍ਯਾਨ ਅੰਤਹਕਰਣ ਕੀ ਬ੍ਰਿਤਿ ਹੈ; ਅਵਿਦ੍ਯਾ ਕੀ ਬ੍ਰਿਤਿ ਨਹੀਂ.

ਔ ਸਾਖੀ ਕੇ ਆਸ਼੍ਰਿਤ ਭੀ ਨਹੀਂ; ਕਿੰਤੁ ਪ੍ਰਮਾਤਾ ਕੇ ਆਸ਼੍ਰਿਤ ਹੈ. ਕਾਹੇਤੇਂ, ਅੰਤਹਕਰਣ ਕੀ ਵ੍ਰਿਤਿ ਕਾ ਆਸ਼੍ਰਯ ਪ੍ਰਮਾਤਾ ਹੀ ਬਨੈ ਹੈ. ਸਾਖੀ ਬਨੈ ਨਹੀਂ. ਇਸ ਰੀਤਿ ਸੇਂ ਸਮ੍ਰਿਤਿ ਗ੍ਯਾਨ ਕਿਸੀ ਕੇ ਮਤ ਮੈਂ ਤੌ ਅੰਤਹਕਰਣ ਕੀ ਵ੍ਰਿਤਿ ਹੈ; ਯਾਤੇਂ ਪ੍ਰਮਾ ਰੂਪ ਹੈ ਔ ਕਿਸੀ ਕੇ ਮਤ ਮੈਂ ਅਵਿਦ੍ਯਾ ਕੀ ਵ੍ਰਿਤਿ ਹੈ; ਯਾਤੇਂ ਪ੍ਰਮਾ ਰੂਪ ਨਹੀਂ ਹੈ. ਔ ਭ੍ਰਾਂਤਿ ਗ੍ਯਾਨ ਔ ਸੰਸ਼ਯ ਗ੍ਯਾਨ ਏ ਦੋਨੂੰ ਸਰਬ ਕੇ ਮਤ ਮੈਂ ਅਵਿਦ੍ਯਾ ਕੀ ਵ੍ਰਿਤਿ ਹੈਂ; ਔ ਸਾਖੀ ਕੇ ਆਸ਼੍ਰਿਤ ਹੈਂ; ਯਾ ਮੈਂ ਕੋਈ ਵਿਵਾਦ ਨਹੀਂ. ਔ ਵਿਚਾਰ ਕਰਿ ਕੇ ਦੇਖਿਏ ਤੌ ਸਮ੍ਰਿਤਿ ਗ੍ਯਾਨ ਭੀ ਅਵਿਦ੍ਯਾ ਕੀ ਵ੍ਰਿਤਿ ਹੈ; ਔ ਸਾਖੀ ਕੇ ਆਸ਼੍ਰਿਤ ਹੈ; ਪ੍ਰਮਾ ਰੂਪ ਨਹੀਂ. ਕਾਹੇਤੇਂ, ਜੋ ਵੇਦਾਂਤ ਸੰਪ੍ਰਦਾਯ ਕੇ ਵੇਤਾ ਹੈਂ, ਤਿਨੋਂ ਨੇ ਪ੍ਰਮਾ ਗ੍ਯਾਨ ਖਟ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕਾ ਕਹ੍ਯਾ ਹੈ. ਤਾ ਖਟ ਪ੍ਰਕਾਰ ਮੈਂ ਸਮ੍ਰਿਤਿ ਗ੍ਯਾਨ ਹੈ ਨਹੀਂ, ਯਾਤੇਂ ਪ੍ਰਮਾ ਨਹੀਂ.

ਔ ਮਧੁਸੂਦਨ ਸ੍ਵਾਮੀ ਨੇ ਸਮ੍ਰਿਤਿ ਗ੍ਯਾਨ ਸਾਖੀ ਕੇ ਆਸ਼੍ਰਿਤ ਹੀ ਕਹ੍ਯਾ ਹੈ. ਏਕ ਤੌ ਪ੍ਰਤ੍ਯਕ੍ਸ਼ ਪ੍ਰਮਾ ਹੈ. ਔ ਦੂਸਰੀ, ਅਨੁਮਿਤਿ ਪ੍ਰਮਾ ਹੈ, ਤੀਸਰੀ ਉਪਮਿਤਿ ਪ੍ਰਮਾ ਹੈ, ਔ ਚਤੁਰਥੀ ਸ਼ਾਬਦੀ ਪ੍ਰਮਾ ਹੈ. ਔ ਪੰਚਮੀ ਅਰਥਾਪੱਤਿ ਪ੍ਰਮਾ ਹੈ. ਔ ਖਸ਼੍ਟੀ ਅਭਾਵ ਪ੍ਰਮਾ ਹੈ; ਏ ਖਟ ਪ੍ਰਮਾ ਹੈਂ, ਔ ਪੂਰਬ ਕਹੇ ਜੋ ਪ੍ਰਤ੍ਯਕ੍ਸ਼ ਆਦਿਕ ਖਟ ਪ੍ਰਮਾਣ ਹੈਂ, ਸੋ ਇਨ ਕੇ ਕ੍ਰਮ ਤੈਂ ਕਰਣ ਹੈਂ. ਪ੍ਰਤ੍ਯਕ੍ਸ਼ ਪ੍ਰਮਾ ਕਾ ਜੋ ਕਰਣ ਹੋਵੈ, ਸੋ ਪ੍ਰਤ੍ਯਕ੍ਸ਼ ਪ੍ਰਮਾਣ ਕਹਿਏ ਹੈ. ਅਸਾਧਾਰਣ ਕਾਰਣ ਜੋ ਹੋਵੈ ਸੋ ਕਰਣ ਕਹਿਏ ਹੈ. ਜੋ ਸਰਬ ਕਾਰਜ ਕਾ ਕਾਰਣ ਹੋਵੈ, ਸੋ ਸਾਧਾਰਣ ਕਾਰਣ ਕਹਿਏ ਹੈ. ਜੈਸੇ ਧਰਮ ਅਧਰਮਾਦਿਕ ਸਰਬ ਕਾਰਜ ਕੇ ਕਾਰਣ ਹੈਂ ਯਾਤੇਂ ਸਾਧਾਰਣ ਕਾਰਣ ਹੈਂ. ਸਰਬ ਕਾਰਜ ਕਾ ਕਾਰਣ ਨ ਹੋਵੈ. ਕਿੰਤੁ ਕਿਸੀ ਕਾਰਜ ਕਾ ਕਾਰਣ ਹੋਵੈ ਸੋ ਅਸਾਧਾਰਣ ਕਾਰਣ ਕਹਿਏ ਹੈ. ਜੈਸੇ ਦੰਡ ਐਸੇ ਹੈ. ਸੋ ਸਰਬ ਕਾਰਜ ਕਾ ਕਾਰਣ ਨਹੀਂ; ਕਿੰਤੁ ਘਟ ਆਦਿਕ ਜੋ ਕਾਰਜ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਹੈਂ, ਤਿਨ ਕਾ ਕਾਰਣ ਹੈਂ. ਯਾਤੇਂ ਦੰਡ ਅਸਾਧਾਰਣ ਕਾਰਣ ਕਹਿਏ ਹੈ. ਔ ਘਟ ਕਾ ਕਰਣ ਭੀ ਕਹਿਏ ਹੈ. ਤੈਸੇ ਪ੍ਰਤ੍ਯਕ੍ਸ਼ ਪ੍ਰਮਾ

ਕੇ ਈਸ਼੍ਵਰ ਔ ਤਾ ਕੀ ਇੱਛਾ ਸੈਂ ਆਦਿ ਲੇਕੇ ਤੌ ਸਾਧਾਰਣ ਕਾਰਣ ਹੈ. ਕਾਹੇਤੈਂ ਈਸ਼੍ਵਰ ਸੈਂ ਆਦਿ ਲੇਕੇ ਸਰ੍ਵ ਕਾਰ੍ਯ ਕੇ ਕਾਰਣ ਹੈਂ. ਤਿਨ ਬਿਨਾ ਕੋਈ ਕਾਰਯ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ. ਯਾਤੈਂ ਈਸ਼੍ਵਰਾਦਿਕ ਸਾਧਾਰਣ ਕਾਰਣ ਹੈਂ. ਔ ਨੇਤ੍ਰ ਸੈਂ ਆਦਿ ਲੇਕੇ ਜੋ ਇੰਦ੍ਰਿਯ ਹੈਂ. ਸੋ ਪ੍ਰਤ੍ਯੱਛ ਪ੍ਰਮਾ ਕੇ ਅਸਾਧਾਰਣ ਕਾਰਣ ਹੈਂ. ਯਾਤੈਂ ਨੇਤ੍ਰ ਆਦਿਕ ਜੋ ਇੰਦ੍ਰਿਯ ਹੈਂ, ਸੋ ਪ੍ਰਤ੍ਯੱਛ ਪ੍ਰਮਾ ਕੇ ਕਰਣ ਹੈਂ. ਇਸ ਰੀਤਿ ਸੈਂ ਨੇਤ੍ਰ ਆਦਿਕ ਜੋ ਇੰਦ੍ਰਿਯ ਹੈਂ, ਸੋ ਪ੍ਰਤ੍ਯੱਛ ਪ੍ਰਮਾਣ ਕਹਿਯੇ ਹੈ.

ਯਦ੍ਯਪਿ ਇੰਦ੍ਰਿਯ ਕੂੰ ਵੇਦਾਂਤ ਸਿੱਧਾਂਤ ਵਿਖੈ ਪ੍ਰਮਾ ਗ੍ਯਾਨ ਕੀ ਕਾਰਣਤਾ ਕਹਨਾ ਬਨੈ ਨਹੀਂ. ਕਾਹੇਤੈਂ, ਚੇਤਨ ਕੇ ਚ੍ਯਾਰਿ ਭੇਦ ਹੈਂ:- ਏਕ ਤੌ ਪ੍ਰਮਾਤਾ ਚੇਤਨ ਹੈ, ਔ ਦੂਸਰਾ ਪ੍ਰਮਾਣ ਚੇਤਨ ਹੈ, ਔ ਤੀਸਰੀ ਪ੍ਰਮਿਤਿ ਚੇਤਨ ਹੈ, ਤਾਹੀ ਕੂੰ ਪ੍ਰਮਾ ਚੇਤਨ ਬੀ ਕਹੈ ਹੈਂ ਔ ਚੌਥਾ ਪ੍ਰਮੇਯ ਚੇਤਨ ਹੈ, ਤਾਹੀ ਕੂੰ ਵਿਖਯ ਚੇਤਨ ਬੀ ਕਹੈ ਹੈਂ. ਇਸ ਰੀਤਿ ਸੈਂ ਪ੍ਰਮਾ ਨਾਮ ਚੇਤਨ ਕਾ ਹੈ; ਸੋ ਨਿਤ੍ਯ ਹੈ ਇੰਦ੍ਰਿਯ ਜਨ੍ਯ ਨਹੀਂ. ਯਾਤੈਂ ਇੰਦ੍ਰਿਯਤਾ ਕਾ ਕਾਰਣ ਨਹੀਂ. ਤਥਾਪਿ ਚੇਤਨ ਮੈਂ ਪ੍ਰਮਾ ਵ੍ਯਵਹਾਰ ਕਾ ਸੰਪਾਦਕ ਵ੍ਰਿਤਿ ਬੀ ਪ੍ਰਮਾ ਕਹਿਯੇ ਹੈ. ਤਾਕੇ ਇੰਦ੍ਰਿਯ ਕਰਣ ਹੈ.

ਦੇਹ ਕੇ ਮਧ੍ਯ ਜੋ ਅੰਤਸ਼੍ਕਰਣ, ਤਾ ਕਰਿਕੇ ਅਵੱਛਿਨ ਜੋ ਚੇਤਨ ਸੋ ਪ੍ਰਮਾਤਾ ਕਹਿਯੇ ਹੈ. ਸੋਈ ਅੰਤਸ਼੍ਕਰਣ ਨੇਤ੍ਰਾਦਿਕ ਇੰਦ੍ਰਿਯ ਦ੍ਵਾਰਾ ਨਿਕਸਿਕੇ ਜਿਤਨੇ ਦੂਰਿ ਘਟਾਦਿਕ ਵਿਖਯ ਸ੍ਥਿਤ ਹੋਵੈ. ਉਤਨਾ ਲੰਬਾ ਪਰਿਣਾਮ ਅੰਤਸ਼੍ਕਰਣ ਕਾ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਔ ਆਗੇ ਵਿਖਯ ਜੋ ਘਟਾਦਿਕ ਹੈਂ, ਤਿਨ ਸੈਂ ਮਿਲਿਕੇ ਜੈਸੇ ਘਟਾਦਿਕ ਕਾ ਆਕਾਰ ਹੋਵੈ ਤੈਸਾ ਹੀ ਅੰਤਸ਼੍ਕਰਣ ਕਾ ਆਕਾਰ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਜੈਸੇ ਕੋਠੇ ਮੈਂ ਭਰ੍ਯਾ ਜੋ ਜਲ ਸੋ ਛਿਦ੍ਰ ਦ੍ਵਾਰਾ ਨਿਕਸਿਕੇ, ਲੰਬੇ ਨਾਲੇ ਕਾ ਆਕਾਰ ਹੋਇਕੇ, ਬਗੀਚੇ ਕੇ ਕੇਦਾਰ ਮੈਂ ਜਾਵੈ ਹੈ, ਔ ਕੇਦਾਰ ਮੈਂ ਜਾਇਕੇ ਜੈਸਾ ਕੇਦਾਰ ਕਾ ਆਕਾਰ ਹੋਵੈ, ਤਿਸ ਆਕਾਰ ਕੂੰ ਜਲ ਪ੍ਰਾਪ੍ਤ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਤੈਸੇ ਅੰਤਸ਼੍ਕਰਣ ਭੀ ਇੰਦ੍ਰਿਯ ਰੂਪੀ ਛਿਦ੍ਰ ਦ੍ਵਾਰਾ ਨਿਕਸਿਕੇ ਵਿਖਯ-

ਰੂਪੀ ਕੇਦਾਰ ਕੂੰ ਜਾਵੈ ਹੈ. ਤਹਾਂ ਸ਼ਰੀਰ ਮੈਂ ਲੇਕੇ ਘਟਾਦਿਕ ਵਿਖਯ ਪਰ੍ਯੰਤ ਜੋ ਅੰਤਸ਼ਕਰਣ ਕਨਾਲੇ ਕੇ ਸਮਾਨ ਪਰਿਣਾਮ. ਤਾਕੂੰ ਬ੍ਰਿਤਿਗ੍ਯਾਨ ਕਹੈ ਹੈਂ. ਤਾ ਕਰਿਕੇ ਅਵੱਛਿੰਨ ਜੋ ਚੇਤਨ, ਤਾਕੂੰ ਪ੍ਰਮਾਣ ਚੇਤਨ ਕਹੈ ਹੈਂ. ਔ ਬ੍ਰਿੱਤਿਗ੍ਯਾਨ ਰੂਪ ਜੋ ਅੰਤਸ਼ਕਰਣ ਕਾ ਪਰਿਣਾਮ, ਤਾਕੂੰ ਪ੍ਰਮਾਣ ਕਹੈ ਹੈਂ. ਜੈਸੇ ਕੇਦਾਰ ਵਿਖੈ ਜਲ ਜਾਇਕੇ ਕੇਦਾਰ ਕੇ ਸਮਾਨ ਆਕਾਰ ਹੋਵੈ ਹੈ; ਤੈਸੇ ਘਟਾਦਿਕ ਜੋ ਵਿਖਯ ਹੈਂ, ਤਿਨ ਮੈਂ ਬ੍ਰਿੱਤਿ ਜਾਇਕੇ ਘਟਾਦਿਕ ਕੇ ਸਮਾਨ ਆਕਾਰ ਕੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤੁ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਤਾ ਕਰਿਕੇ ਅਵੱਛਿੰਨ ਜੋ ਚੇਤਨ ਸੋ ਪ੍ਰਮਾ ਚੇਤਨ ਕਹਿਏ ਹੈ. ਗ੍ਯਾਨ ਕੇ ਵਿਖਯ ਜੋ ਘਟਾਦਿਕ ਤਿਨ ਕਰਕੇ ਅਵੱਛਿੰਨ ਜੋ ਚੇਤਨ, ਸੋ ਵਿਖਯ ਚੇਤਨ ਕਹਿਏ ਹੈ; ਔ ਪ੍ਰਮੇਯ ਚੇਤਨ ਬੀ ਕਹਿਏ ਹੈ, ਇਹ ਵੇਦ ਅਰ੍ਥ ਕੇ ਜਾਨਨੇ ਵਾਲੇ ਆਚਾਰ੍ਯ ਹੈਂ, ਤਿਨ ਕੀ ਪਰਿਭਾਖਾ ਹੈਂ.

ਯਾ ਮੈਂ ਇਤਨਾ ਭੇਦ ਹੈ ਜੋ ਅਵੱਛੇਦਵਾਦ ਅੰਗੀਕਾਰ ਕਰੈ ਹੈਂ, ਤਿਨ ਕੇ ਮਤ ਮੈਂ ਤੌ ਅੰਤਸ਼ਕਰਣ ਵਿਸ਼ਿਸ਼ਟ ਜੋ ਚੇਤਨ ਹੈ. ਸੋ ਪ੍ਰਮਾਤਾ ਹੈ ਔ ਸੋਈ ਕਰਤਾ ਭੁਕ੍ਤਾ ਹੈ. ਔ ਅੰਤਸ਼ਕਰਣ ਉਪਹਿਤ ਸਾਖੀ ਹੈ. ਏਕਹੀ ਅੰਤਸ਼ਕਰਣ ਪ੍ਰਮਾਤਾ ਕਾ ਤੌ ਵਿਸ਼ੇਖਣ ਹੈ, ਔ ਸਾਖੀ ਕੀ ਉਪਾਧਿ ਹੈ. ਸ੍ਵਰੂਪ ਵਿਖੈ ਜਾ ਕਾ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਹੋਵੈ, ਔਸੀ ਜੋ ਵ੍ਯਾਵਰ੍ਤਕ ਵਸ੍ਤੁ ਹੈ ਸੋ ਵਿਸ਼ੇਖਣ ਕਹਿਏ ਹੈ. ਔਰ ਪਦਾਰ੍ਥ ਸੇਂ ਭਿੰਨਤਾ ਕਰਿਕੇ ਵਸ੍ਤੁ ਕੇ ਸ੍ਵਰੂਪ ਕੂੰ ਜੋ ਜਨਾਵੈ, ਸੋ ਵ੍ਯਾਵਰ੍ਤਕ ਕਹਿਏ ਹੈ. ਜਾਕੂੰ ਭਿੰਨਤਾ ਕਰਿਕੇ ਜਨਾਵੈ, ਸੋ ਵ੍ਯਾਵਰ੍ਤ੍ਯ ਕਹਿਏ ਹੈ. ਜੈਸੇ "ਨੀਲ ਘਟ ਹੈ" ਯਾ ਸ੍ਥਾਨ ਮੈਂ ਘਟ ਕਾ ਨੀਲਤਾ ਵਿਸ਼ੇਖਣ ਹੈ. ਕਾਹੇਤੈਂ, ਨੀਲ ਘਟ ਕੇ ਵਿਖੈ ਨੀਲਤਾ ਕਾ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਹੈ, ਔ ਪੀਤ ਸ਼੍ਵੇਤਾਦਿਕਨ ਸੇਂ ਭਿੰਨਤਾ ਕਰਿਕੇ ਜਨਾਵੈ ਹੈ, ਯਾਤੈਂ ਵ੍ਯਾਵਰ੍ਤਕ ਹੈਂ. ਇਸ ਰੀਤਿ ਮੈਂ ਨੀਲਤਾ ਘਟ ਕਾ ਵਿਸ਼ੇਖਣ ਹੈ ਔ ਘਟ ਪਰਿੱਛੇਦ੍ਯ ਹੈ. ਕਾਹੇਤੈਂ, ਪੀਤ ਸ਼੍ਵੇਤਾਦਿਕਨਤੈਂ ਭਿੰਨਤਾ ਕਰਿਏ ਜੁਦਾ ਕਰਿਕੇ ਜਨਾਇਏ ਹੈ; ਜੋ ਭਿੰਨਤਾ ਕਰਿਕੇ ਜਨਾਇਏ ਸੋ ਪਰਿੱਛੇਦ੍ਯ ਕਹਿਏ ਹੈ, ਵ੍ਯਾਵਰ੍ਤ੍ਯ ਕਹਿਏ ਹੈ, ਔ ਵਿਸ਼ੇਖ੍ਯ ਬੀ ਕਹਿਏ ਹੈ ਔ

"ਦੰਡੀ ਪੁਰੁਖ ਹੈ." ਯਾ ਸ੍ਥਾਨ ਮੈਂ ਬੀ ਪੁਰੁਖ ਕਾ ਦੰਡ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਣ ਹੈ. ਇਸ ਰੀਤਿ ਸੈਂ ਪ੍ਰਮਾਤਾ ਕਾ ਅੰਤਸ਼੍ਕਰਣ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਣ ਹੈ. ਕਾਹੇਤੈਂ ਪ੍ਰਮਾਤਾ ਕੇ ਸ੍ਵਰੂਪ ਵਿਖੈ ਅੰਤਸ਼੍ਕਰਣ ਕਾ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਹੈ. ਔ.

ਪ੍ਰਮੇਯ ਚੇਤਨ ਸੈਂ ਭਿੰਨਤਾ ਕਰਿਕੇ ਪ੍ਰਮਾਤਾ ਕੇ ਸ੍ਵਰੂਪ ਕੂੰ ਜਨਾਵੈ ਹੈ. ਯਾਤੈਂ ਵ੍ਯਾਵਰ੍ਤਕ ਹੈ; ਜਾ ਵਸ੍ਤੁ ਕਾ ਸ੍ਵਰੂਪ ਵਿਖੈ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਨ ਹੋਵੈ, ਔ ਵ੍ਯਾਵਰ੍ਤਕ ਹੋਵੈ, ਸੋ ਉਪਾਧਿ ਕਹਿਏ ਹੈ; ਜੈਸੇ ਨੈਯਾਇਕ ਕੇ ਮਤ ਮੈਂ ਕਰ੍ਣ ਸਸ਼੍ਕੁਲੀ ਸੈਂ ਅਵਛਿੰਨ ਜੋ ਆਕਾਸ਼ ਹੈ, ਸੋ ਸ਼੍ਰੋਤ੍ਰ ਕਹਿਏ ਹੈ. ਯਾ ਸ੍ਥਾਨ ਮੈਂ ਕਰ੍ਣ ਸਸ਼੍ਕੁਲੀ ਸ਼੍ਰੋਤ੍ਰ ਕੀ ਉਪਾਧਿ ਹੈ. ਕਾਹੇਤੈਂ ਸ਼੍ਰੋਤ੍ਰ ਕੇ ਸ੍ਵਰੂਪ ਵਿਖੈ ਤੌ ਕਰ੍ਣ ਸਸ਼੍ਕੁਲੀ ਕਾ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਹੈ ਨਹੀਂ. ਔ ਬਾਹਿਰ ਕੇ ਆਕਾਸ਼ ਤੈਂ ਭਿੰਨਤਾ ਕਰਿਕੇ ਸ਼੍ਰੋਤ੍ਰ ਕੂੰ ਜਨਾਵੈ ਹੈ. ਯਾਤੈਂ ਵ੍ਯਾਵਰ੍ਤਕ ਹੈ. ਔ ਘਟਾਕਾਸ਼ ਜੋ ਹੈ. ਸੋ ਮਨ ਪਰਿਮਾਣ ਅੰਨ ਕੂੰ ਅਵਕਾਸ਼ ਦੇਵੈ ਹੈ. ਯਾ ਸ੍ਥਾਨ ਮੈਂ ਬੀ ਆਕਾਸ਼ ਕੀ ਘਟ ਉਪਾਧਿ ਹੈ ਕਾਹੇਤੈਂ ਮਨ ਅੰਨ ਕੂੰ ਅਵਕਾਸ਼ ਦੇਨੈ ਵਾਲਾ ਜੋ ਆਕਾਸ਼ ਹੈ. ਤਾ ਕੇ ਸ੍ਵਰੂਪ ਵਿਖੈ ਤੌ ਘਟ ਕਾ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਹੈ ਨਹੀਂ, ਘਟ ਪਾਰਥਿਵ ਹੈ. ਤਾ ਕੇ ਵਿਖੈ ਅਵਕਾਸ਼ ਦੇਨਾ ਬਨੈ ਨਹੀਂ; ਯਾਤੈਂ ਘਟ ਕਾ ਸ੍ਵਰੂਪ ਮੈਂ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਬਨੈ ਨਹੀਂ. ਔ ਵ੍ਯਾਪਕ ਆਕਾਸ਼ ਤੈਂ ਭਿੰਨਤਾ ਕਰਿਕੇ ਜਨਾਵੈ ਹੈ. ਯਾਤੈਂ ਮਨ ਅੰਨ ਕੂੰ ਅਵਕਾਸ਼ ਦੇਨੈ ਵਾਲਾ ਜੋ ਆਕਾਸ਼ ਤਾ ਕੀ ਘਟ ਉਪਾਧਿ ਹੈ. ਤੈਸੇ ਅੰਤਸ਼੍ਕਰਣ ਉਪਹਿਤ ਜੋ ਚੇਤਨ ਹੈ, ਸੋ ਸਾਛੀ ਹੈ. ਯਾ ਸ੍ਥਾਨ ਮੈਂ ਅੰਤਸ਼੍ਕਰਣ ਸਾਛੀ ਕੀ ਉਪਾਧਿ ਹੈ. ਕਾਹੇਤੈਂ,

ਸਾਛੀ ਕੇ ਸ੍ਵਰੂਪ ਵਿਖੈ ਤੌ ਅੰਤਸ਼੍ਕਰਣ ਕਾ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਹੈ ਨਹੀਂ. ਔ ਪ੍ਰਮੇਯ ਚੇਤਨ ਸੈਂ ਸਾਛੀ ਕੂੰ ਭਿੰਨਤਾ ਕਰਿਕੇ ਜਨਾਵੈ ਹੈ. ਯਾਤੈਂ ਏਕ ਹੀ ਅੰਤਸ਼੍ਕਰਣ ਸਾਛੀ ਕੀ ਤੌ ਉਪਾਧਿ ਹੈ, ਔ ਪ੍ਰਮਾਤਾ ਕਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਣ ਹੈ. ਇਸ ਰੀਤਿ ਸੈਂ ਅੰਤਸ਼੍ਕਰਣ ਉਪਹਿਤ ਜੋ ਚੇਤਨ ਹੈ. ਸੋ ਤੌ ਸਾਛੀ ਹੈ: ਔ, ਅੰਤਸ਼੍ਕਰਣ ਵਿਸ਼ਿਸ਼੍ਟ ਚੇਤਨ ਪ੍ਰਮਾਤਾ ਹੈ. ਜੋ ਉਪਾਧਿ ਵਾਲਾ ਹੋਵੈ ਸੋ ਉਪਹਿਤ ਕਹਿਏ ਹੈ. ਔ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਣ ਵਾਲਾ ਹੋਵੈ ਸੋ ਵਿਸ਼ਿਸ਼੍ਟ ਕਹਿਏ ਹੈ. ਜੋ ਅੰਤ[illegible]ਣ ਵਿਸ਼ਿਸ਼੍ਟ ਪ੍ਰਮਾਤਾ ਹੈ, ਸੋਈ ਕਰਤਾ ਭੋਕ੍ਤਾ ਸੁਖੀ ਦੁਖੀ ਸੰ

ਸਾਰੀ ਜੀਵ ਹੈ. ਇਹ ਅਵੱਛੇਦਵਾਦ ਕੀ ਰੀਤਿ ਹੈ. ਔ.

ਆਭਾਸਵਾਦ ਮੈਂ ਆਭਾਸ ਸਹਿਤ ਅੰਤਸ਼ਕਰਣ ਜੀਵ ਕਾ ਵਿਸ਼ੇਖਣ ਹੈ. ਔ ਆਭਾਸ ਸਹਿਤ ਅੰਤਸ਼ਕਰਣ ਸਾਖੀ ਕੀ ਉਪਾਧਿ ਹੈ. ਯਾਤੇਂ ਸਾਭਾਸ ਅੰਤਸ਼ਕਰਣ ਵਿਸ਼ਿਸ਼ਟ ਚੇਤਨ ਜੀਵ ਹੈ. ਔ ਸਾਭਾਸ ਅੰਤਸ਼ਕਰਣ ਉਪਹਿਤ ਚੇਤਨ ਸਾਖੀ ਹੈ. ਯਦ੍ਯਪਿ ਦੋਨੂੰ ਪੱਛ ਮੈਂ ਵਿਸ਼ੇਖਣ ਸਹਿਤ ਚੇਤਨ ਜੀਵ ਹੈ. ਸੋਈ ਸੰਸਾਰੀ ਹੈ: ਤਥਾਪਿ ਵਿਸ਼ੇਖ੍ਯ ਭਾਗ ਜੋ ਚੇਤਨ ਹੈ. ਤਾਕੇ ਵਿਖੈ ਤੌ ਜਨਮ ਮਰਣ ਮੈਂ ਆਦਿ ਲੇਕੇ ਸੰਸਾਰ ਕਾ ਸੰਬੰਧ ਹੈ ਨਹੀਂ. ਯਾਤੇਂ ਵਿਸ਼ੇਖਣ ਮਾਤ੍ਰ ਸੇਂ ਸੰਸਾਰ ਹੈ, ਸੋਈ ਵਿਸ਼ਿਸ਼ਟ ਚੇਤਨ ਮੈਂ ਪ੍ਰਤੀਤਿ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਕਹੂੰ ਤੌ ਵਿਸ਼ੇਖਣ ਕੇ ਧਰਮ ਕਾ ਵਿਸ਼ਿਸ਼ਟ ਮੈਂ ਵ੍ਯਵਹਾਰ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਔ ਕਹੂੰ ਵਿਸ਼ੇਖ੍ਯ ਕੇ ਧਰਮ ਕਾ ਵਿਸ਼ਿਸ਼ਟ ਮੈਂ ਵ੍ਯਵਹਾਰ ਹੋਵੈ ਹੈ: ਔ ਕਹੂੰ ਵਿਸ਼ੇਖਣ ਵਿਸ਼ੇਖ੍ਯ ਦੋਨੂੰਵਾ ਕੇ ਧਰਮ ਕਾ ਵਿਸ਼ਿਸ਼ਟ ਮੈਂ ਵ੍ਯਵਹਾਰ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਜੈਸੇ ਦੰਡ ਕਰਕੇ ਘਟਾਕਾਸ਼ ਕਾ ਨਾਸ਼ ਹੋਵੈ ਹੈ, ਯਾ ਸ੍ਥਾਨ ਮੈਂ ਵਿਸ਼ੇਖਣ ਜੋ ਘਟ ਹੈ. ਤਾਕਾ ਦੰਡ ਕਰਿਕੇ ਨਾਸ਼ ਹੋਵੈ ਹੈ: ਔ ਵਿਸ਼ੇਖ੍ਯ ਜੋ ਆਕਾਸ਼ ਹੈ, ਤਾਕਾ ਨਾਸ਼ ਬਨੈ ਨਹੀਂ. ਤੌ ਬੀ ਵਿਸ਼ਿਸ਼ਟ ਜੋ ਘਟਾਕਾਸ਼ ਹੈ. ਤਾਕਾ ਨਾਸ਼ ਪ੍ਰਤੀਤਿ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਔ "ਕੁੰਡਲੀ ਪੁਰੁਖ ਸੋਵੈ ਹੈ." ਯਾ ਸ੍ਥਾਨ ਮੈਂ ਕੁੰਡਲ ਵਿਸ਼ੇਖਣ ਹੈ; ਔ ਪੁਰੁਖ ਵਿਸ਼ੇਖ੍ਯ ਹੈ ਵਿਸ਼ੇਖਣ ਜੋ ਕੁੰਡਲ ਹੈ. ਤਾਕੇ ਵਿਖੈ ਸੋਵਨਾ ਬਨੈ ਨਹੀਂ, ਕਿੰਤੁ ਵਿਸ਼ੇਖ੍ਯ ਜੋ ਪੁਰੁਖ ਹੈ, ਤਾਕੇ ਵਿਖੈ ਸੋਵਨਾ ਹੈ. ਔ "ਕੁੰਡਲ ਵਿਸ਼ਿਸ਼ਟ ਸੋਵੈ ਹੈ." ਐਸਾ ਵਿਸ਼ਿਸ਼ਟ ਮੈਂ ਵ੍ਯਵਹਾਰ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਔ "ਸ਼ਸਤ੍ਰੀ ਪੁਰੁਖ ਯੁੱਧ ਮੈਂ ਗਯਾ ਹੈ." ਯਾ ਸ੍ਥਾਨ ਮੈਂ ਵਿਸ਼ੇਖਣ ਜੋ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਔ ਵਿਸ਼ੇਖ੍ਯ ਪੁਰੁਖ, ਦੋਨੂੰ ਯੁੱਧ ਮੈਂ ਗਏ ਹੈਂ. ਯਾਤੇਂ ਦੋਨੂੰਵਾ ਕੇ ਧਰਮ ਕਾ ਵਿਸ਼ਿਸ਼ਟ ਮੈਂ ਵ੍ਯਵਹਾਰ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਯਾ ਸ੍ਥਾਨ ਮੈਂ ਅਵੱਛੇਦਵਾਦ ਮੈਂ ਤੌ ਅੰਤਸ਼ਕਰਣ ਵਿਸ਼ੇਖਣ ਹੈ, ਔ ਆਭਾਸਵਾਦ ਮੈਂ ਸਾਭਾਸ ਅੰਤਸ਼ਕਰਣ ਵਿਸ਼ੇਖਣ ਹੈ; ਔ ਦੋਨੂੰ ਪੱਛ ਮੈਂ ਚੇਤਨ ਵਿਸ਼ੇਖ੍ਯ ਹੈ. ਤਾਕੇ ਵਿਖੈ ਤੌ ਜਨਮਾਦਿ ਸੰਸਾਰ ਬਨੈ ਨਹੀਂ ਕਿੰਤੁ ਵਿਸ਼ੇਖਣ ਅੰਤਸ਼ਕਰਣ ਅਥਵਾ ਸਾਭਾਸ ਅੰਤਸ਼ਕਰਣ ਤਾ

ਕਾ ਧਰ੍ਮ ਜੋ ਜਨ੍ਮਾਦਿਕ ਸੰਸਾਰ, ਤਾਕਾ ਵਿਸ਼ਿਸ਼੍ਟ ਚੇਤਨ ਮੈਂ ਵ੍ਯਵਹਾਰ ਕਹਿਏ ਹੈ. ਵ੍ਯਵਹਾਰ ਨਾਮ ਪ੍ਰਤੀਤਿ ਔ ਕਹਨੇ ਕਾ ਹੈ. ਇਸ ਰੀਤਿ ਸੈਂ ਆਭਾਸਵਾਦ ਔ ਅਵੱਛੇਦਵਾਦ ਕਾ ਭੇਦ ਹੈ.

ਆਭਾਸਵਾਦ ਮੈਂ ਤੌ ਅੰਤਸ਼੍ਕਰਣ ਆਭਾਸ ਸਹਿਤ ਹੈ. ਔ ਅਵੱਛੇਦਵਾਦ ਮੈਂ ਅੰਤਸ਼੍ਕਰਣ ਆਭਾਸ ਰਹਿਤ ਹੈ. ਦੋਨੂੰ ਪੱਛ ਮੈਂ ਆਭਾਸਵਾਦ ਸ੍ਰੇਸ਼੍ਠ ਹੈ. ਕਾਹੇਤੇਂ, ਭਾਸ਼੍ਯਕਾਰ ਨੇ ਆਭਾਸਵਾਦ ਅੰਗੀਕਾਰ ਕਿਯਾ ਹੈ. ਔ ਅਵੱਛੇਦਵਾਦ ਮੈਂ ਵਿਦ੍ਯਾਰਣ੍ਯ ਸ੍ਵਾਮੀ ਨੇ ਦੋਖ ਬੀ ਕਹ੍ਯਾ ਹੈ:- ਜੋ ਆਭਾਸ ਰਹਿਤ ਅੰਤਸ਼੍ਕਰਣ ਅਵੱਛਿੰਨ ਚੇਤਨ ਕੂੰ ਪ੍ਰਮਾਤਾ ਮਾਨੈ ਤੌ ਘਟ ਅਵਛਿੰਨ ਚੇਤਨ ਬੀ ਪ੍ਰਮਾਤਾ ਹੂਆ ਚਾਹਿਏ. ਕਾਹੇਤੈਂ ਜੈਸੇ ਅੰਤਸ਼੍ਕਰਣ ਭੂਤਨ ਕਾ ਕਾਰ੍ਯ ਹੈ, ਤੈਸੇ ਘਟ ਬੀ ਭੂਤਨ ਕਾ ਕਾਰ੍ਯ ਹੈ. ਔ ਜੈਸੇ ਅੰਤਸ਼੍ਕਰਣ ਚੇਤਨ ਕਾ ਅਵੱਛੇਦਕ ਕਹਿਏ ਵ੍ਯਾਵਰ੍ਤਕ ਹੈ. ਤੈਸੇ ਘਟ ਬੀ ਚੇਤਨ ਕਾ ਅਵੱਛੇਦਕ ਹੈ. ਯਾਤੇਂ ਅੰਤਸ਼੍ਕਰਣ-ਵਿਸ਼ਿਸ਼੍ਟ ਕੀ ਨ੍ਯਾਈਂ ਘਟ ਵਿਸ਼ਿਸ਼੍ਟ ਬੀ ਪ੍ਰਮਾਤਾ ਹੂਆ ਚਾਹਿਏ. ਔ ਅੰਤਸ਼੍ਕਰਣ ਮੈਂ ਆਭਾਸ ਅੰਗੀਕਾਰ ਕਿਏ ਤੈਂ ਇਹ ਦੋਖ ਨਹੀਂ. ਕਾਹੇਤੇਂ, ਅੰਤਸ਼੍ਕਰਣ ਤੌ ਭੂਤਨ ਕੇ ਸਤ੍ਵਗੁਣ ਕਾ ਕਾਰ੍ਯ ਹੈ; ਯਾਤੇਂ ਸ੍ਵੱਛ ਹੈ. ਔ ਘਟਾਦਿਕ ਭੂਤਨ ਕੇ ਤਮੋਗੁਣ ਕੇ ਕਾਰ੍ਯ ਹੈਂ. ਯਾਤੇਂ. ਸ੍ਵੱਛ ਨਹੀਂ. ਜੋ ਸ੍ਵੱਛ ਪਦਾਰ੍ਥ ਹੋਵੈ, ਸੋਈ ਆਭਾਸ ਕੇ ਯੋਗ੍ਯ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਮਲੀਨ ਪਦਾਰ੍ਥ ਆਭਾਸ ਕੇ ਯੋਗ੍ਯ ਨਹੀਂ. ਜੈਸੇ ਕਾਂਚ ਔ ਭੀਤ ਕਾ ਢਕਨਾ ਦੋਨੂੰ ਪ੍ਰਿਥ੍ਵੀ ਕਾ ਕਾਰ੍ਯ ਹੈ. ਪਰੰਤੁ ਕਾਂਚ ਤੌ ਸ੍ਵੱਛ ਹੈ, ਤਾ ਮੈਂ ਮੁਖ ਕਾ ਆਭਾਸ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਢਕਨਾ ਸ੍ਵੱਛ ਨਹੀਂ ਯਾਤੈਂ ਤਾ ਮੈਂ ਆਭਾਸ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ. ਤੈਸੇ ਸਤ੍ਵਗੁਣ ਕਾ ਕਾਰ੍ਯ ਹੋਨੇ ਤੈਂ ਅੰਤਸ਼੍ਕਰਣ ਸ੍ਵੱਛ ਹੈ, ਤਾ ਹੀ ਮੈਂ ਚੇਤਨ ਕਾ ਆਭਾਸ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਸ਼ਰੀਰਾਦਿਕ ਔ ਘਟਾਦਿਕ ਤਮੋਗੁਣ ਕੇ ਕਾਰ੍ਯ ਹੋਨੇ ਤੈਂ ਸ੍ਵੱਛ ਨਹੀਂ, ਤਿਨ ਮੈਂ ਚੇਤਨ ਕਾ ਆਭਾਸ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ.

ਇਸ ਰੀਤਿ ਸੈਂ ਅੰਤਸ਼੍ਕਰਣ ਮੈਂ ਦ੍ਵਿਵਿਧ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੈ, ਏਕ ਤੌ ਵ੍ਯਾਪਕ ਚੇਤਨ ਕਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਔ ਦੂਸਰਾ ਆਭਾਸ ਕਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੈ. ਸ਼ਰੀ-

ਰਾਦਿਕ ਔ ਘਟਾਦਿਕਨ ਮੈਂ ਏਕ ਵ੍ਯਾਪਕ ਚੇਤਨ ਕਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਤੌ ਹੈ. ਦੂ-
ਸਰਾ ਆਭਾਸ ਕਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਨਹੀਂ. ਯਾਤੈਂ ਦ੍ਵਿਵਿਧ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਹਿਤ ਅੰ-
ਤਹ਼ਕਰਣ ਵਿਸ਼ਿਸ਼ਟ ਹੀ ਚੇਤਨ ਪ੍ਰਮਾਤਾ ਕਹਿਯੇ ਹੈ. ਏਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸ-
ਹਿਤ ਜੋ ਘਟਾਦਿਕ ਤਿਨ ਕਰਿਕੇ ਸੰਯੁਕ੍ਤ ਚੇਤਨ ਪ੍ਰਮਾਤਾ ਨਹੀਂ. ਜਿ-
ਨਕੇ ਮਤ ਮੈਂ ਅੰਤਹ਼ਕਰਣ ਮੈਂ ਆਭਾਸ ਨਹੀਂ, ਤਿਨਕੇ ਮਤ ਮੈਂ ਘਟਾ-
ਦਿਕਨ ਕੀ ਨ੍ਯਾਈਂ ਅੰਤਹ਼ਕਰਣ ਮੈਂ ਬੀ ਆਭਾਸ ਕਾ ਦੂਸਰਾ ਪ੍ਰਕਾ-
ਸ਼ ਤੌ ਹੈ ਨਹੀਂ. ਵ੍ਯਾਪਕ ਚੇਤਨ ਕਾ ਜੋ ਏਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਅੰਤਹ਼ਕਰਣ ਮੈਂ,
ਸੋਈ ਵ੍ਯਾਪਕ ਚੇਤਨ ਕਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਘਟਾਦਿਕਨ ਮੈਂ ਹੈ. ਯਾਤੈਂ ਅੰਤ-
ਹ਼ਕਰਣ ਵਿਸ਼ਿਸ਼ਟ ਕੀ ਨ੍ਯਾਈਂ ਘਟ ਵਿਸ਼ਿਸ਼ਟ, ਵਾ ਸ਼ਰੀਰ ਵਿਸ਼ਿਸ਼ਟ
ਵਾ ਭੀਤਿ ਵਿਸ਼ਿਸ਼ਟ ਚੇਤਨ ਬੀ ਪ੍ਰਮਾਤਾ ਹੂਆ ਚਾਹਿਯੇ. ਇਸ ਰੀਤਿ ਸੈਂ
ਘਟ ਸ਼ਰੀਰਾਦਿਕਨ ਸੈਂ ਅੰਤਹ਼ਕਰਣ ਮੈਂ ਯਹੀ ਵਿਲੱਛਣਤਾ ਹੈ. ਅੰਤ-
ਹ਼ਕਰਣ ਸਤ੍ਵਗੁਣ ਕਾ ਕਾਰ੍ਯ ਹੈ. ਯਾਤੈਂ ਸ੍ਵੱਛ ਹੋਨੈ ਤੈਂ ਚੇਤਨ ਕਾ ਆਭਾ-
ਸ ਗ੍ਰਹਣ ਕਰਨੈ ਕੇ ਯੋਗ੍ਯ ਹੈ. ਔਰ ਪਦਾਰ੍ਥ ਸ੍ਵੱਛ ਨਹੀਂ; ਯਾਤੈਂ ਆ-
ਭਾਸ ਗ੍ਰਹਣ ਕਰਨੈ ਕੇ ਯੋਗ੍ਯ ਨਹੀਂ. ਆਭਾਸ ਗ੍ਰਹਣ ਕੇ ਯੋਗ੍ਯ ਜੋ
ਅੰਤਹ਼ਕਰਣ, ਤਾ ਕਰਿਕੇ ਸੰਯੁਕ੍ਤ ਹੀ ਚੇਤਨ ਪ੍ਰਮਾਤਾ ਕਹਿਯੇ ਹੈ. ਘ-
ਟਾਦਿਕ ਔ ਸ਼ਰੀਰਾਦਿਕ ਆਭਾਸ ਗ੍ਰਹਣ ਕਰਨੇ ਕੇ ਯੋਗ੍ਯ ਨਹੀਂ-
ਯਾਤੈਂ ਤਿਨ ਕਰਕੇ ਵਿਸ਼ਿਸ਼ਟ ਚੇਤਨ ਪ੍ਰਮਾਤਾ ਨਹੀਂ ਇਸ ਰੀਤਿ ਸੈਂ ਆ-
ਭਾਸਵਾਦ ਹੀ ਉੱਤਮ ਹੈ; ਅਵੱਛੇਦਵਾਦ ਨਹੀਂ.

ਜੈਸੇ ਅੰਤਹ਼ਕਰਣ ਆਭਾਸ ਸਹਿਤ ਹੈ, ਤੈਸੇ ਅੰਤਹ਼ਕਰਣ ਕੀ ਵ੍ਰਿ-
ਤਿ ਬੀ ਆਭਾਸ ਸਹਿਤ ਹੀ ਹੋਵੈ ਹੈ, ਸਾਭਾਸ ਵ੍ਰਿਤਿ ਵਿਸ਼ਿਸ਼ਟ ਚੇਤਨ-
ਪ੍ਰਮਾਣ ਚੇਤਨ ਕਹਿਯੇ ਹੈ. ਅੰਤਹ਼ਕਰਣ ਕੀ ਘਟਾਦਿ ਵਿਖਯਾਕਾਰ
ਜੋ ਵ੍ਰਿਤਿ, ਤਾ ਮੈਂ ਆਰੂਢ਼ ਚੇਤਨ ਕੂੰ ਪ੍ਰਮਾ ਔ ਯਥਾਰ੍ਥ ਗ੍ਯਾਨ ਕ-
ਹੈ ਹੈਂ. ਤਾ ਕਾ ਸਾਧਨ ਜੋ ਇੰਦ੍ਰਿਯ ਸੋ ਪ੍ਰਮਾਣ ਕਹਿਯੇ ਹੈਂ. ਕਾਹੇ ਤੈਂ ਵਿ-
ਖਯਾਕਾਰ ਵ੍ਰਿਤਿ ਮੈਂ ਆਰੂਢ਼ ਚੇਤਨ ਕੂੰ ਪ੍ਰਮਾ ਕਹੈ ਹੈਂ ਤਹਾਂ ਚੇਤਨ ਯ-
ਦ੍ਯਪਿ ਸ੍ਵਰੂਪ ਕਰਿਕੇ ਨਿਤ੍ਯ ਹੈ. ਯਾਤੈਂ ਇੰਦ੍ਰਿਯ ਜਨ੍ਯ ਤਾਕੇ ਅ-

ਭਾਵ ਤੈਂ ਪ੍ਰਮਾ ਚੇਤਨ ਕਾ ਸਾਧਨ ਇੰਦ੍ਰਿਯ ਨਹੀਂ: ਤਥਾਪਿ ਨਿਰੂਪਾਧਿਕ ਚੇਤਨ ਮੈਂ ਤੈਂ ਪ੍ਰਮਾ ਬ੍ਯਵਹਾਰ ਹੋਇ ਨਹੀਂ, ਕਿੰਤੁ ਵਿਖਯਾਕਾਰ ਬ੍ਰਿਤਿ ਉਪਹਿਤ ਚੇਤਨ ਮੈਂ ਪ੍ਰਮਾ ਬ੍ਯਵਹਾਰ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਯਾਤੈਂ ਚੇਤਨ ਵਿਖੈ ਪ੍ਰਮਾ ਸ਼ਬਦ ਕੀ ਪ੍ਰਵ੍ਰਿਤਿ ਮੈਂ ਵਿਖਯਾਕਾਰ ਬ੍ਰਿਤਿ ਉਪਾਧਿ ਹੈ. ਸੋ ਵਿਖਯਾਕਾਰ ਬ੍ਰਿਤਿ ਇੰਦ੍ਰਿਯਜਨ੍ਯ ਹੈ, ਇੰਦ੍ਰਿਯਤਾ ਕਾ ਸਾਧਨ ਹੈ. ਪ੍ਰਮਾਪਨੇ ਕੀ ਉਪਾਧਿ ਜੋ ਬ੍ਰਿਤਿ, ਤਾਕੇ ਇੰਦ੍ਰਿਯਜਨ੍ਯ ਹੋਨੈ ਤੈਂ ਉਪਹਿਤ ਜੋ ਪ੍ਰਮਾ, ਸੋ ਭੀ ਇੰਦ੍ਰਿਯ-ਜਨ੍ਯ ਕਹੀਏ ਹੈ. ਯਾਤੈਂ ਇੰਦ੍ਰਿਯ ਪ੍ਰਮਾ ਕਾ ਸਾਧਨ ਕਹੀਏ ਹੈ. ਪਰੰਤੁ ਅੰਤਸ਼ਕਰਣ ਕਾ ਪਰਿਣਾਮ ਸਾਰਾ ਪ੍ਰਮਾ ਨਹੀਂ ਕਹੀਏ ਹੈ. ਕਿੰਤੁ ਸ਼ਰੀਰ ਕੇ ਭੀਤਰ ਜੋ ਅੰਤਸ਼ਕਰਣ ਤਾਕਾ ਵਿਖਯ ਘਟਾਦਿਕਨ ਤੇਡੀ ਪਰਿਣਾਮ, ਤਾਕੂੰ ਪ੍ਰਮਾਣ ਕਹੈ ਹੈਂ. ਵਿਖਯ ਤੈਂ ਮਿਲਿ ਕੇ ਵਿਖਯ ਕੇ ਸਮਾਨ ਜੋ ਅੰ-ਤਸ਼ਕਰਣ ਕਾ ਪਰਿਣਾਮ. ਉਤਨੇ ਕੂੰ ਪ੍ਰਮਾ ਕਹੈ ਹੈਂ. ਸ਼ਰੀਰ ਕੇ ਭੀਤਰ ਜੋ ਅੰਤਸ਼ਕਰਣ ਤਾ ਮੈਂ ਲੇ ਕੇ ਘਟਾਦਿਕ ਵਿਖਯ ਤੇਡੀ ਪਹੁੰਚਾ ਜੋ ਅੰਤਸ਼-ਕਰਣ ਕਾ ਪਰਿਣਾਮ, ਸੋਈ ਪ੍ਰਮਾ ਰੂਪ ਕੂੰ ਪਾਵੈ ਹੈ. ਯਾਤੈਂ ਪ੍ਰਮਾ ਕਾ ਪ੍ਰਮਾ-ਣ ਰੂਪ ਅੰਤਸ਼ਕਰਣ ਕੀ ਬ੍ਰਿਤਿ ਮੈਂ ਅਤ੍ਯੰਤ ਭੇਦ ਨਹੀਂ ਇਸ ਰੀਤਿ ਸੇਂ-ਬਾਹਿਰ ਕੇ ਪਦਾਰਥਨ ਕਾ ਪ੍ਰਤ੍ਯਕ੍ਸ਼ ਗ੍ਯਾਨ ਜਹਾਂ ਹੋਵੈ ਤਹਾਂ ਅੰਤਸ਼ਕਰਣ ਕੀ ਬ੍ਰਿਤਿ ਬਾਹਿਰ ਜਾਇ ਕੇ ਵਿਖਯ ਜੋ ਘਟਾਦਿਕ, ਤਿਨ ਕੇ ਸਮਾਨ ਆਕਾਰ ਰੂਪ ਕੂੰ ਪਾਵੈ ਹੈ. ਔ ਸ਼ਰੀਰ ਕੇ ਅੰਤਰ ਜੋ ਆਤਮਾ ਤਾਕਾ ਪ੍ਰ-ਤ੍ਯਕ੍ਸ਼ ਹੋਵੈ, ਤਬ ਅੰਤਸ਼ਕਰਣ ਕੀ ਬ੍ਰਿਤਿ ਬਾਹਿਰ ਜਾਵੈ ਨਹੀਂ. ਕਿੰਤੁ ਸ਼ਰੀਰ ਕੇ ਭੀਤਰ ਹੀ ਬ੍ਰਿਤਿ ਆਤਮਾਕਾਰ ਹੋਵੈ ਹੈ, ਤਾ ਬ੍ਰਿਤਿ ਮੈਂ ਆ-ਤਮਾ ਕੇ ਆਸ਼੍ਰਿਤ ਆਵਰਣ ਦੂਰਿ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਔ ਆਤਮਾ ਅਪਨੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਤੈਂ ਤਾ ਬ੍ਰਿਤਿ ਮੈਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ੈ ਹੈ. ਇਸੀ ਕਾਰਣ ਤੈਂ ਬ੍ਰਿਤਿ ਕਾ ਵਿਖਯ-ਆਤਮਾ ਕਹ੍ਯਾ ਹੈ. ਔ ਚਿਦਾਭਾਸ ਰੂਪ ਜੋ ਬ੍ਰਿਤਿ ਮੈਂ ਫਲ, ਤਾਕਾ ਵਿਖਯ ਆਤਮਾ ਨਹੀਂ, ਯਾ ਪ੍ਰਕਾਰ ਤੈਂ ਸੋਊ ਆਤਮਾ ਸ੍ਵਯੰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਰੂਪ ਭਾਨ ਹੋਵੈ ਹੈ; ਇਹ ਸਿੱਧ ਹੂਆ. ੧੧੬

ਤਤ੍ਵਦ੍ਰਿਸ਼੍ਟਿਰੁਵਾਚ.

ਦੋਹਾ.

ਇੰਦ੍ਰਿਯਕੇ ਸੰਬੰਧ ਬਿਨ, "ਅਹੰ ਬ੍ਰਹ੍ਮ" ਇਹ ਗ੍ਯਾਨ;
ਕੈਸੇ ਹ੍ਵੈ ਪ੍ਰਤ੍ਯੱਛ ਪ੍ਰਭੁ? ਮੋਕੂੰ ਕਹੋ ਬਖਾਨ,੧੧੭

ਟੀਕਾ:-"ਬ੍ਰਹ੍ਮਕੇ ਅਪਰੋਛ ਗ੍ਯਾਨ ਤੈਂ ਸਕਲ ਅਵਿਦ੍ਯਾ ਜਾਲ ਕਾ ਨਾਸ਼ ਹੋਵੈ ਹੈ; ਪਰੋਛ ਗ੍ਯਾਨ ਤੈਂ ਨਹੀਂ," ਇਹ ਪੂਰਵ ਕਹ੍ਯਾ. ਤਾਕੇ ਵਿਖੈ ਸ਼ੰਕਾ ਕਰੈ ਹੈ:- ਬ੍ਰਹ੍ਮ ਕਾ ਗ੍ਯਾਨ ਪ੍ਰਤ੍ਯੱਛ ਬਨੈ ਨਹੀਂ ਕਾਹੇ ਤੈਂ ਇੰਦ੍ਰਿਯ ਜਨ੍ਯ ਗ੍ਯਾਨ ਪ੍ਰਤ੍ਯੱਛ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਬ੍ਰਹ੍ਮ ਕਾ ਗ੍ਯਾਨ ਇੰਦ੍ਰਿਯ ਜਨ੍ਯ ਬਨੈ ਨਹੀਂ, ਕਾਹੇ ਤੈਂ,

ਨੇਤ੍ਰ ਇੰਦ੍ਰਿਯ ਤੈਂ ਰੂਪਵਾਨ ਕਾ ਅਥਵਾ ਨੀਲਾਦਿਕ ਰੂਪ ਕਾ ਗ੍ਯਾਨ ਹੋਵੈ ਹੈ, ਐਸਾ ਬ੍ਰਹ੍ਮ ਨਹੀਂ. ਯਾਤੈਂ ਨੇਤ੍ਰ ਇੰਦ੍ਰਿਯ ਜਨ੍ਯ ਗ੍ਯਾਨ ਬ੍ਰਹ੍ਮ ਕਾ ਬਨੈ ਨਹੀਂ. ਰਾਮ ਕ੍ਰਿਸ਼੍ਨਾਦਿਕਨ ਕੀ ਜੋ ਮਨੁਖ੍ਯਾਕਾਰ ਮੂਰਤਿ ਹੈ. ਸੋ ਯਦ੍ਯਪਿ ਰੂਪਵਾਲੀ ਹੈ, ਤਥਾਪਿ ਸੋ ਮੂਰਤਿ ਮਾਯਾ ਰਚਿਤ ਹੈ, ਮਿਥ੍ਯਾ ਹੈ, ਸੋ ਮੂਰਤਿ ਬ੍ਰਹ੍ਮ ਨਹੀਂ. ਔ ਪੁਰਾਣ ਮੈਂ ਰਾਮ ਕ੍ਰਿਸ਼੍ਨਾਦਿਕਨ ਕੂੰ ਬ੍ਰਹ੍ਮਰੂਪਤਾ ਕਹੀ ਹੈ; ਸੋ ਤਿਨ ਕੀ ਸ਼ਰੀਰਰੂਪ ਮੂਰਤਿ ਬ੍ਰਹ੍ਮਰੂਪ ਹੈ: ਇਸ ਅਭਿਪ੍ਰਾਯ ਤੈਂ ਨਹੀਂ ਕਹੀ ਕਿੰਤੁ ਤਿਨਕੇ ਸਰੀਰਨ ਕਾ ਅਧਿਸ਼੍ਠਾਨ ਚੇਤਨ ਬ੍ਰਹ੍ਮ ਹੈ; ਇਸ ਅਭਿਪ੍ਰਾਯ ਤੈਂ ਕਹੀ ਹੈ. ਯਾਕੇ ਵਿਖੈ ਐਸੀ ਸ਼ੰਕਾ ਹੋਵੈ ਹੈ:- ਸਰ੍ਵ ਸ਼ਰੀਰਨ ਕਾ ਅਧਿਸ਼੍ਠਾਨ ਚੇਤਨ ਬ੍ਰਹ੍ਮ ਹੈ, ਯਾਤੈਂ ਅਧਿਸ਼੍ਠਾਨ ਚੇਤਨ ਅਭਿਪ੍ਰਾਯ ਤੈਂ ਰਾਮ ਕ੍ਰਿਸ਼੍ਨਾਦਿਕਨ ਕੂੰ ਬ੍ਰਹ੍ਮਰੂਪ ਕਹੀ ਹੋਵੈ ਤੌ ਸਰ੍ਵ ਸ਼ਰੀਰਨ ਕਾ ਅਧਿਸ਼੍ਠਾਨ ਚੇਤਨ ਬ੍ਰਹ੍ਮ ਹੋਨੇ ਤੈਂ ਮਨੁਖ੍ਯ ਪਸ਼ੁ ਪੰਛੀ ਆਦਿਕ ਸਰ੍ਵ ਹੀ ਬ੍ਰਹ੍ਮਰੂਪ ਹੈਂ. ਤਿਨਕੇ ਸਮਾਨ ਹੀ ਰਾਮ ਕ੍ਰਿਸ਼੍ਨਾਦਿਕ ਹੋਵੈਂਗੇ. ਯਾਤੈਂ ਰਾਮ ਕ੍ਰਿਸ਼੍ਨਾਦਿਕਨ ਕੂੰ, ਅਧਿਸ਼੍ਠਾਨ ਚੇਤਨ ਬ੍ਰਹ੍ਮ ਹੈ. ਇਸ ਅਭਿਪ੍ਰਾਯ ਤੈਂ ਬ੍ਰਹ੍ਮਰੂਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਹੀ ਕਿੰਤੁ ਤਿਨ ਕੂੰ ਔਰ ਜੀਵ ਤੈਂ ਵਿਸ਼ੇ

ਰੂਪਤਾ ਕੀ ਸਿੱਧਿ ਵਾਸਤੇ, ਤਿਨਕਾ ਸ਼ਰੀਰਹੀ ਬ੍ਰਹਮ ਹੈ, ਐਸਾ ਮਾਨਨਾ-ਯੋਗ੍ਯ ਹੈ.

ਸੋ ਬਨੈ ਨਹੀਂ. ਕਾਹੇਤੈਂ ਸ਼ਰੀਰਕ ਬਾਧ ਕਰਿਕੇ ਤਿਨਕਾ ਸ਼ਰੀਰਨਕੂੰ ਬ੍ਰਹਮਰੂਪਤਾ ਮਾਨੈਂ, ਤੌ ਸਰਵ ਸ਼ਰੀਰਨਕਾ ਬਾਧ ਕਰਿਕੇ ਸਾਰੇਹੀ ਸ਼ਰੀਰ ਬ੍ਰਹਮਰੂਪ ਹੈਂ. ਔ ਬਾਧ ਕਿਏ ਬਿਨਾ ਤੌ ਅਨ੍ਯ ਸ਼ਰੀਰਨ ਕੀ-ਨ੍ਯਾਈਂ, ਹਸ੍ਤ ਪਾਦਾਦਿਕ ਅਵਯਵ ਸਹਿਤ ਰੂਪਵਾਨ ਕ੍ਰਿਯਾਵਾਨ ਸ਼ਰੀਰ ਕਾ ਨਿਰਵਯਵ ਨਿਰੂਪ ਅਕ੍ਰਿਯ ਬ੍ਰਹਮ ਤੈਂ ਅਭੇਦ ਬਨੈ ਨਹੀਂ. ਯਾਤੈਂ ਰਾਮ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾਦਿਕਨ ਕਾ ਸ਼ਰੀਰ ਬ੍ਰਹਮ ਨਹੀਂ. ਪਰੰਤੂ ਇਤਨਾ ਭੇਦ ਹੈ:- ਜੀਵਨ ਕੇ ਸ਼ਰੀਰ ਪੁਨ੍ਯ ਪਾਪ ਕੇ ਆਧੀਨ ਹੈਂ. ਭੂਤਨ ਕੇ ਕਾਰ੍ਯ ਹੈਂ. ਔ ਜੀਵਨ ਕੂੰ ਦੇਹਾਦਿਕ ਅਨਾਤਮ ਪਦਾਰ੍ਥਨ ਵਿਖੈ ਅਵਿਦ੍ਯਾ ਬਲ ਤੈਂ ਅਹੰਮਮ ਅਧ੍ਯਾਸ ਹੈ; ਆਚਾਰ੍ਯ ਕੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਤੈਂ ਤਾ ਅਧ੍ਯਾਸ ਕੀ ਨਿਵ੍ਰਿਤਿ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਔ ਰਾਮ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾਦਿਕਨ ਕੇ ਸ਼ਰੀਰ ਅਪਨੇ ਪੁ-ਨ੍ਯ ਪਾਪ ਤੈਂ ਰਚਿਤ ਨਹੀਂ. ਭੂਤਨ ਕੇ ਕਾਰ੍ਯ ਨਹੀਂ.

ਕਿੰਤੂ ਜੈਸੇ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਕੇ ਆਦਿ ਮੈਂ ਪ੍ਰਾਣਿਯੋਂ ਕੇ ਕਰ੍ਮ ਭੋਗ ਦੇਨੇ-ਕੂੰ ਸਨਮੁਖ ਹੋਵੈਂ, ਤਬ ਆਪ੍ਤਕਾਮ ਈਸ਼੍ਵਰ ਮੈਂ ਬੀ ਪ੍ਰਾਣਿਯੋਂ ਕੇ ਕਰ੍ਮ ਕੇ ਅਨੁਸਾਰ "ਮੈਂ ਜਗਤ ਕੀ ਉਤਪੱਤਿ ਕਰੂੰ" ਐਸਾ ਸੰਕਲ੍ਪ ਹੋਵੈ ਹੈ ਤਾ ਸੰਕਲ੍ਪ ਤੈਂ ਜਗਤ ਕੀ ਉਤਪੱਤਿ ਰੂਪ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਤੈਸੇ ਸ੍ਰਿ-ਸ਼ਟਿ ਤੈਂ ਅੰਤਰ ਬੀ "ਮੈਂ ਜਗਤ ਕਾ ਪਾਲਨ ਕਰੂੰ" ਐਸਾ ਈਸ਼੍ਵਰ-ਕਾ ਸੰਕਲ੍ਪ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਤਾ ਸੰਕਲ੍ਪ ਤੈਂ ਜਗਤ ਕਾ ਪਾਲਨ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਕਰ੍-ਮਨ ਕੇ ਅਨੁਸਾਰ ਸੁਖ ਦੁੱਖ ਕਾ ਸੰਬੰਧ ਪਾਲਨ ਕਹਿਏ ਹੈ. ਤਾ ਪਾਲ-ਨ ਸੰਕਲ੍ਪ ਕੇ ਮਧ੍ਯ ਉਪਾਸਕ ਪੁਰੁਖਨ ਕੀ ਉਪਾਸਨਾ ਕੇ ਬਲ ਤੈਂ ਈਸ਼੍ਵਰ ਕੂੰ ਐਸਾ ਸੰਕਲ੍ਪ ਹੋਵੈ ਹੈ:- "ਰਾਮ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾਦਿਕ ਨਾਮ ਸਹਿ-ਤ ਮੂਰ੍ਤਿ ਸਰ੍ਵ ਕੂੰ ਪ੍ਰਤੀਤਿ ਹੋਵੈ." ਤਾ ਈਸ਼੍ਵਰ ਸੰਕਲ੍ਪ ਤੈਂ ਵਿਸ਼ੇਖਨ ਮ ਰੂਪ ਰਚਿਤ ਈਸ਼੍ਵਰ ਮੈਂ ਰਾਮ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾਦਿਕ ਨਾਮ ਪੀਤਾਂਬਰ ਧਰ ਦਿ ਸ਼੍ਯਾਮਸੁੰਦਰ ਵਿਗ੍ਰਹ ਰੂਪ ਕੀ ਉਤਪੱਤਿ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਸੋ ਵਿਗ੍ਰਹ-

ਕਰ੍ਮ ਕੇ ਆਧੀਨ ਨਹੀਂ. ਯਦ੍ਯਪਿ ਰਾਮ ਕ੍ਰਿਸ਼੍ਨਾਦਿਕ ਵਿਗ੍ਰਹ ਤੈਂ
ਸਾਧੁ ਔ ਦੁਸ਼੍ਟਨ ਕੂੰ ਕ੍ਰਮ ਤੈਂ ਸੁਖ ਦੁੱਖ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਜੋ ਜਾਕੇ ਸੁਖ ਦੁੱਖ ਕਾ ਹੇ
ਤੁ ਹੋਵੈ ਹੈ, ਸੋ ਤਾਕੇ ਪੁਨ੍ਯ ਪਾਪ ਤੈਂ ਰਹਿਤ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਯਾਤੈਂ ਪੁਨ੍ਯ ਪਾਪ
ਆਧੀਨ ਕਹਿਏ ਹੈ; ਇਸ ਰੀਤਿ ਸੈਂ ਅਵਤਾਰਨ ਕੇ ਸ਼ਰੀਰ ਸਾਧੁ ਪੁ
ਰੁਖਨ ਕੂੰ ਸੁਖ ਕੇ ਹੇਤੁ ਹੋਨੈ ਤੈਂ ਸਾਧੁ ਪੁਰੁਖਨ ਕੇ ਪੁਨ੍ਯ ਸਮੁਦਾਯ ਤੈਂ
ਰਚਿਤ ਹੈਂ. ਤੈਸੇ ਅਸੁਰਾਦਿਕ ਅਸਾਧੁ ਪੁਰੁਸ਼ਨ ਕੂੰ ਦੁੱਖ ਕੇ ਹੇਤੁ ਹੋਨੈ
ਤੈਂ ਤਿਨਕੇ ਪਾਪ ਕੇ ਰਚਿਤ ਹੈਂ. ਯਾਤੈਂ "ਅਵਤਾਰਨ ਕੇ ਸ਼ਰੀਰ ਪੁਨ੍ਯ ਪਾ
ਪ ਕੇ ਆਧੀਨ ਨਹੀਂ," ਇਹ ਕਹਨਾ ਨਹੀਂ ਸੰਭਵੈ. ਤਥਾਪਿ ਜੈਸੇ ਜੀ-
ਵਨੇ ਪੂਰਵ ਸ਼ਰੀਰ ਮੈਂ ਪੁਨ੍ਯ ਪਾਪ ਕਰ੍ਮ ਕਿਏ ਹੈਂ, ਤਿਨ ਕਾ ਫਲ ਉੱਤ
ਰ ਸ਼ਰੀਰ ਮੈਂ ਤਾ ਜੀਵ ਕੂੰ ਸੁਖ ਦੁੱਖ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਤਹਾਂ ਸ਼ਰੀਰ ਅਭਿਮਾ-
ਨੀ ਜੀਵ ਕੇ ਪੂਰਵ ਸ਼ਰੀਰ ਕੇ ਅਪਨੇ ਪੁਨ੍ਯ ਪਾਪ ਕੇ ਆਧੀਨ ਉੱ-
ਤਰ ਸ਼ਰੀਰ ਕਹਿਏ ਹੈ. ਤੈਸੇ ਰਾਮ ਕ੍ਰਿਸ਼੍ਨਾਦਿਕਨ ਕੇ ਸ਼ਰੀਰ ਯਦ੍ਯਪਿ
ਸਾਧੁ ਅਸਾਧੁ ਪੁਰੁਖਨ ਕੇ ਪੁਨ੍ਯ ਪਾਪ ਕੇ ਆਧੀਨ ਹੈਂ, ਔ ਤਿਨ ਕੂੰ ਸੁ
ਖ ਦੁੱਖ ਕੇ ਹੇਤੁ ਹੈਂ; ਪਰੰਤੁ ਰਾਮ ਕ੍ਰਿਸ਼੍ਨਾਦਿਕਨ ਕੇ ਪੁਨ੍ਯ ਪਾਪ ਤੈਂ ਰਚਿ
ਤ ਅਵਤਾਰ ਸ਼ਰੀਰ ਨਹੀਂ. ਔ ਤਿਨ ਕੂੰ ਅਪਨੇ ਸ਼ਰੀਰ ਤੈਂ ਸੁਖ ਕਾ ਤਥਾ
ਦੁੱਖ ਕਾ ਭੋਗ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ. ਯਾਤੈਂ ਰਾਮ ਕ੍ਰਿਸ਼੍ਨਾਦਿਕਨ ਕੇ ਸ਼ਰੀਰ ਅਪ
ਨੇ ਪੁਨ੍ਯ ਪਾਪ ਕੇ ਆਧੀਨ ਨਹੀਂ, ਇਹ ਸੰਭਵੈ ਹੈ.

ਤੈਸੇ ਭੂਤਨ ਕੇ ਪਰਿਣਾਮ ਬੀ ਰਾਮ ਕ੍ਰਿਸ਼੍ਨਾਦਿਕ ਸ਼ਰੀਰ ਨਹੀਂ.
ਕਿੰਤੁ ਚੇਤਨ ਆਸ਼੍ਰਿਤ ਮਾਯਾ ਕਾ ਪਰਿਣਾਮ ਹੈ. ਜੋ ਪੰਚੀ ਕ੍ਰਿਤ ਭੂਤਨ ਕੇ
ਪਰਿਣਾਮ ਹੋਵੈ ਤੌ ਕ੍ਰਿਸ਼੍ਨ ਸ਼ਰੀਰ ਵਿਖੈ ਰੋਗ ਕ੍ਰਿਤ ਬੰਧਨਾਦਿਕਨ ਕਾ
ਅਭਾਵ ਸ਼ਾਸ੍ਤ੍ਰ ਮੈਂ ਕਹ੍ਯਾ ਹੈ. ਸੋ ਅਸੰਗਤ ਹੋਵੈਗਾ. ਯਦ੍ਯਪਿ ਪੰਚ-
ਭੂਤ ਰਚਿਤ ਸਿੱਧ ਯੋਗੀ ਸ਼ਰੀਰ ਮੈਂ ਬੀ ਬੰਧਨਾਦਿਕ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ, ਤ-
ਥਾਪਿ ਯੋਗੀ ਸ਼ਰੀਰ ਮੈਂ ਪ੍ਰਥਮ ਬੰਧਨਾਦਿਕਨ ਕਾ ਸੰਭਵ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਫੇ
ਰਿ ਯੋਗਾਭ੍ਯਾਸ ਰੂਪ ਪੁਰੁਖਾਰਥ ਤੈਂ ਬੰਧਨ ਦਾਹਾਦਿਕਨ ਕੀ ਯੋ-
ਗ੍ਯਤਾ ਨਾਸ਼ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਕ੍ਰਿਸ਼੍ਨਾਦਿਕਨ ਕੇ ਸ਼ਰੀਰ ਮੈਂ ਯੋਗੀ ਕੀ ਨ੍ਯਾਈਂ

ਕਛੁ ਪੁਰੁਖਾਰਥ ਮੈਂ ਬੰਧਨਾਦਿਕਨ ਕਾ ਅਭਾਵ ਨਹੀਂ. ਕਿੰਤੁ ਤਿਨਕੇ ਸ਼ਰੀਰ ਸਹਜ ਹੀ ਬੰਧਨਾਦਿ ਯੋਗ੍ਯ ਨਹੀਂ, ਯਾਤੈਂ ਭੂਤਨਕੇ ਪਰਿਣਾਮ ਨਹੀਂ. ਔ ਜੋ ਮਾਂਡੂਕ੍ਯ ਭਾਸ਼੍ਯ ਕੀ ਟੀਕਾ ਮੈਂ ਆਨੰਦ ਗਿਰਿ ਨੈ ਰਾਮਾਦਿਕ ਸ਼ਰੀਰ ਭੂਤਨਕੇ ਪਰਿਣਾਮ ਕਹੇ ਹੈਂ, ਸੋ ਸ੍ਥੂਲ ਦ੍ਰਿਸ਼੍ਟਿ ਮੈਂ ਔਰ ਸ਼ਰੀਰਨਕੇ ਸਮਾਨ ਵੇ ਸ਼ਰੀਰ ਪ੍ਰਤੀਤਿ ਹੋਵੈ ਹੈਂ: ਇਸ ਅਭਿਪ੍ਰਾਯ ਤੈਂ ਕਹੇ ਹੈਂ. ਕਾਹੇਤੈਂ. ਭਾਸ਼੍ਯਕਾਰ ਨੈਂ ਗੀਤਾ ਭਾਸ਼੍ਯ ਮੈਂ ਇਹ ਕਹ੍ਯਾ ਹੈ:- "ਜੀਵਨਕੇ ਊਪਰ ਅਨੁਗ੍ਰਹ ਕਰਿਕੇ ਸ਼ਰੀਰ ਧਾਰੀ ਕੀ ਨ੍ਯਾਈਂ ਮਾਯਾ ਕੇ ਬਲ ਤੈਂ ਪਰਮਾਤ੍ਮਾ ਕ੍ਰਿਸ਼੍ਨ ਰੂਪ ਪ੍ਰਤੀਤਿ ਹੋਵੈ ਹੈ, ਸੋ ਜਨ੍ਮਾਦਿਕ ਰਹਿਤ ਹੈਂ. ਤਾਕਾ ਵਸੁਦੇਵ ਦੁਆਰਾ ਦੇਵਕੀ ਤੈਂ ਜਨ੍ਮ ਭੀ ਮਾਯਾ ਤੈਂ ਪ੍ਰਤੀਤਿ ਹੋਵੈ ਹੈ." ਇਸ ਰੀਤਿ ਸੈਂ ਭਾਸ਼੍ਯਕਾਰ ਨੇ ਕ੍ਰਿਸ਼੍ਨ ਸ਼ਰੀਰ ਮਾਯਾ ਕਾ ਕਾਰ੍ਯ ਕਹ੍ਯਾ ਹੈ, ਯਾਤੈਂ ਭੂਤਨ ਤੈਂ ਅਵਤਾਰ ਸ਼ਰੀਰਨ ਕੀ ਉਤਪੱਤਿ ਨਹੀਂ: ਕਿੰਤੁ ਤਿਨਕੇ ਸ਼ਰੀਰਨ ਕਾ ਉਪਾਦਾਨ ਕਾਰਣ ਸਾੱਛਾਤ ਮਾਯਾ ਹੈ.

ਔਰ ਜੀਵਨ ਕੂੰ ਦੇਹਾਦਿਕਨ ਮੈਂ ਆਤਮ ਭ੍ਰਾਂਤਿ ਹੈ: ਰਾਮ ਕ੍ਰਿਸ਼੍ਨਾਦਿਕਨ ਕੂੰ ਨਹੀਂ. ਕਾਹੇਤੈਂ ਜੀਵ ਕੀ ਉਪਾਧਿ ਅਵਿਦ੍ਯਾ ਮਲੀਨ ਸਤ੍ਵਗੁਣ ਵਾਲੀ ਹੈ. ਰਾਮ ਕ੍ਰਿਸ਼੍ਨਾਦਿਕਨ ਕੀ ਉਪਾਧਿ ਮਾਯਾ ਸ਼ੁੱਧ ਸਤ੍ਵਗੁਣ ਵਾਲੀ ਹੈ, ਯਾਤੈਂ ਜੀਵਨ ਕੂੰ ਅਵਿਦ੍ਯਾ ਕ੍ਰਿਤ ਭ੍ਰਾਂਤਿ, ਔ ਰਾਮ ਕ੍ਰਿਸ਼੍ਨਾਦਿਕਨ ਕੂੰ ਮਾਯਾ ਕ੍ਰਿਤ ਸਰ੍ਵਗ੍ਯਤਾ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਜੀਵਨ ਕੂੰ ਅਗ੍ਯਾਨ ਕ੍ਰਿਤ ਆਵਰਣ ਔ ਭ੍ਰਾਂਤਿ ਕੇ ਨਾਸ਼ ਨਿਮਿੱਤ ਆਚਾਰ੍ਯ ਦ੍ਵਾਰਾ ਮਹਾਵਾਕ੍ਯ ਕੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਜਨ੍ਯ ਗ੍ਯਾਨ ਕੀ ਅਪੇਕ੍ਸ਼ਾ ਹੈ. ਤੈਸੇ ਰਾਮ ਕ੍ਰਿਸ਼੍ਨਾਦਿਕਨ ਕੂੰ ਆਵਰਣ ਔ ਭ੍ਰਾਂਤਿ ਨਹੀਂ; ਯਾਤੈਂ ਉਪਦੇਸ਼ ਜਨ੍ਯ ਗ੍ਯਾਨ ਕੀ ਅਪੇਕ੍ਸ਼ਾ ਨਹੀਂ. ਕਿੰਤੁ ਜੀਵ ਕੂੰ ਅੰਤਸ਼ਕਰਣ ਕੀ ਵ੍ਰਿੱਤਿ ਰੂਪ ਗ੍ਯਾਨ ਕੀ ਨ੍ਯਾਈਂ, ਈਸ਼੍ਵਰ ਕੂੰ ਮਾਯਾ ਕੀ ਵ੍ਰਿੱਤਿ ਰੂਪ ਆਤ੍ਮਾ ਕਾ ਗ੍ਯਾਨ ਤੌ ਉਪਦੇਸ਼ਾਦਿਕ ਬਿਨਾ ਭੀ ਹੋਵੈ ਹੈ; ਪਰੰਤੁ ਤਾ ਗ੍ਯਾਨ ਤੈਂ ਕਛੁ ਪ੍ਰਯੋਜਨ ਤਿਨ ਕੂੰ ਸਿੱਧ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ. ਕਾਹੇਤੈਂ, ਜੀਵਨ ਕੂੰ ਘਟਾਦਿਕਨ ਕੇ ਗ੍ਯਾਨ ਤੈਂ ਆਵਰਣ ਭੰਗ. ਔ ਵਿਸ਼ਯ ਜੋ ਘਟਾਦਿਕ ਤਿਨ ਕਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੋਵੈ ਹੈ.

ਔ ਬ੍ਰਹਮ ਰੂਪ ਤੇਂ ਆਤਮਾ ਕਾ ਗ੍ਯਾਨ ਜੋ ਜੀਵਨ ਕੂੰ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਤਹਾਂ ਗ੍ਯਾ-
ਨ ਕਾ ਵਿਖਯ ਜੋ ਆਤਮਾ, ਤਾ ਕਾ ਆਵਰਣ ਭੰਗ ਤੌ ਗ੍ਯਾਨ ਤੈਂ ਹੋਵੈ ਹੈ ਔ
ਆਤ੍ਮਾ ਵਿਖਯ ਸ੍ਵਯੰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੈ; ਯਾਤੈਂ ਆਤਮ ਗ੍ਯਾਨ ਤੈਂ ਵਿਖਯ
ਕਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ. ਤੈਸੇ ਈਸ਼੍ਵਰ ਕੂੰ ਮਾਯਾ ਕੀ ਬ੍ਰਿਤਿ ਰੂਪ ਜੋ "ਅਹੰ
ਬ੍ਰਹਮਾਸ੍ਮਿ" ਐਸਾ ਗ੍ਯਾਨ, ਤਾ ਕਾ ਵਿਖਯ ਈਸ਼੍ਵਰ ਕਾ ਆਤਮਾ-
ਸੋ ਆਵਰਣ ਰਹਿਤ ਸ੍ਵਯੰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੈ, ਯਾਤੈਂ ਆਵਰਣ ਭੰਗ, ਵਾ ਵਿ-
ਖਯ ਕਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਈਸ਼੍ਵਰ ਕੇ ਗ੍ਯਾਨ ਕਾ ਪ੍ਰਯੋਜਨ ਨਹੀਂ. ਜੈਸੇ ਜੀਵਨ
ਮੁਕ੍ਤ ਵਿਦ੍ਵਾਨ ਕੂੰ ਨਿਰਾਵਰਣ ਆਤਮਾ ਕੂੰ ਵਿਖਯ ਕਰਨੇ ਵਾਲੀ ਅੰਤ
ਸ਼ਕਰਣ ਕੀ "ਅਹੰ ਬ੍ਰਹਮਾਸ੍ਮਿ" ਐਸੀ ਬ੍ਰਿਤਿ ਆਵਰਣ ਭੰਗਾਦਿ-
ਕ ਪ੍ਰਯੋਜਨ ਰਹਿਤ ਹੋਵੈ ਹੈ; ਤੈਸੇ ਈਸ਼੍ਵਰ ਕੂੰ ਬੀ ਆਵਰਣ ਭੰਗਾਦਿ-
ਕ ਪ੍ਰਯੋਜਨ ਬਿਨਾ ਮਾਯਾ ਕੀ ਬ੍ਰਿਤਿ ਰੂਪ "ਅਹੰ ਬ੍ਰਹਮਾਸ੍ਮਿ" ਐਸਾ
ਗ੍ਯਾਨ ਉਪਦੇਸ਼ਾਦਿਕ ਤੈਂ ਬਿਨਾ ਹੋਵੈ ਹੈ.

ਇਸ ਰੀਤਿ ਸੇਂ ਰਾਮ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾਦਿਕਨ ਕੂੰ ਜੀਵਨ ਤੈਂ ਵਿਲੱਛਣਤਾ
ਈਸ਼੍ਵਰਤਾ ਹੈ, ਤੌ ਬੀ ਤਿਨ ਕਾ ਸ਼ਰੀਰ ਮਾਯਾ ਰਚਿਤ ਹੈ, ਯਾਤੈਂ ਬ੍ਰਹਮ
ਨਹੀਂ. ਕਿੰਤ ਮਿਥ੍ਯਾ ਹੈ, ਮਾਯਾ ਨੇ ਉਤਪੰਨ ਕਿਯਾ ਜੋ ਅਵਤਾਰਨ ਕਾ
ਸ਼ਰੀਰ ਸੋ ਹਸ੍ਤ ਪਾਦਾਦਿਕ ਅਵਯਵ ਸਹਿਤ, ਔ ਰੂਪ ਸਹਿਤ ਕਿਯਾ ਹੈ
ਯਾਤੈਂ ਨੇਤ੍ਰ ਇੰਦ੍ਰਿਯ ਕਾ ਵਿਖਯ ਤਿਨ ਕਾ ਸ਼ਰੀਰ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਬ੍ਰਹਮ ਕੂੰ ਨੇਤ੍ਰ ਇੰ-
ਦ੍ਰਿਯ ਵਿਖਯ ਕਰੈ ਨਹੀਂ.

ਤੈਸੇ ਤ੍ਵਚਾ ਇੰਦ੍ਰਿਯ ਬੀ ਸ੍ਪਰਸ਼ ਕੂੰ, ਔ ਸ੍ਪਰਸ਼ ਕੇ ਆਸ਼੍ਰਯ ਕੂੰ ਵਿ-
ਖਯ ਕਰੈ ਹੈ. ਬ੍ਰਹਮ ਸ੍ਪਰਸ਼ ਕਾ ਆਸ਼੍ਰਯ ਨਹੀਂ, ਔ ਸ੍ਪਰਸ਼ ਨਹੀਂ. ਯਾ-
ਤੈਂ ਤ੍ਵਚਾ ਇੰਦ੍ਰਿਯ ਕਾ ਵਿਖਯ ਨਹੀਂ.

ਰਸਨਾ ਇੰਦ੍ਰਿਯ ਤੈਂ ਰਸ ਕਾ ਗ੍ਯਾਨ, ਘ੍ਰਾਣ ਤੈਂ ਗੰਧ ਕਾ ਗ੍ਯਾਨ, ਸ਼੍ਰੋ-
ਤ੍ਰ ਤੈਂ ਸ਼ਬਦ ਕਾ ਗ੍ਯਾਨ, ਹੋਵੈ ਹੈ. ਰਸ ਗੰਧ ਸ਼ਬਦ ਤੈਂ ਬ੍ਰਹਮ ਵਿਲੱਛਣ
ਹੈ; ਯਾਤੈਂ ਰਸਨਾ ਘ੍ਰਾਣ ਔ ਸ਼੍ਰੋਤ੍ਰ ਤੈਂ ਬ੍ਰਹਮ ਕਾ ਗ੍ਯਾਨ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ.

ਔ ਕਰਮ ਇੰਦ੍ਰਿਯ ਗ੍ਯਾਨ ਕੇ ਸਾਧਨ ਨਹੀਂ. ਕਿੰਤੁ ਵਚਨਾਦਿਕ

੍ਰਿਯਾਂ ਕੇ ਸਾਧਨ ਹੈਂ. ਯਾਤੈਂ ਤਿਨ ਤੈਂ ਤੌ ਕਿਸੀ ਕਾ ਗ੍ਯਾਨ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ. ਇਸ ਰੀਤਿ ਸੈਂ ਕਿਸੀ ਇੰਦ੍ਰਿਯ ਤੈਂ ਬ੍ਰਹਮ ਕਾ ਗ੍ਯਾਨ ਬਨੈ ਨਹੀਂ. ਔ ਇੰਦ੍ਰਿਯ ਤੈਂ ਜੋ ਗ੍ਯਾਨ ਹੋਵੈ. ਸੋ ਗ੍ਯਾਨ ਪ੍ਰਤ੍ਯਕ੍ਸ਼ ਕਹਿਏ ਹੈ, ਪ੍ਰਤ੍ਯਕ੍ਸ਼ ਕੂੰਹੀ ਅਪਰੋਕ੍ਸ਼ ਕਹੈ ਹੈਂ. ਯਾਤੈਂ ਬ੍ਰਹਮ ਕਾ ਅਪਰੋਕ੍ਸ਼ ਗ੍ਯਾਨ ਬਨੈ ਨਹੀਂ; ਕਿੰਤੁ ਸ਼ਬਦ ਸੈਂ ਬ੍ਰਹਮ ਕਾ ਗ੍ਯਾਨ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਜੋ ਸ਼ਬਦ ਸੈਂ ਗ੍ਯਾਨ ਹੋਵੈ, ਸੋ ਪਰੋਕ੍ਸ਼ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਯਾਤੈਂ ਬ੍ਰਹਮ ਕਾ ਗ੍ਯਾਨ ਬੀ ਪਰੋਕ੍ਸ਼ ਹੀ ਹੋਵੈ ਹੈ. ੧੧੭

ਸ਼੍ਰੀਗੁਰੁਰੁਵਾਚ.

ਦੋਹਾ.

ਇੰਦ੍ਰਿਯ ਬਿਨ ਪ੍ਰਤ੍ਯਕ੍ਸ਼ ਨਹਿੰ, ਸਿਖ ਇਹ ਨਿਯਮ ਨ ਜਾਨ;
ਬਿਨ ਇੰਦ੍ਰਿਯ ਪ੍ਰਤ੍ਯਕ੍ਸ਼ ਹ੍ਵੈ, ਜੈਸੇ ਸੁਖ ਦੁਖ ਗ੍ਯਾਨ. ੧੧੮

ਟੀਕਾ:- ਇੰਦ੍ਰਿਯ ਸੰਬੰਧ ਬਿਨਾ ਪ੍ਰਤ੍ਯਕ੍ਸ਼ ਗ੍ਯਾਨ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ. ਇਹ ਨਿਯਮ ਨਹੀਂ. ਕਾਹੇਤੈਂ, ਜੈਸੇ ਸੁਖ ਕਾ ਔ ਦੁੱਖ ਕਾ ਗ੍ਯਾਨ ਹੋਵੈ ਸੋ ਕਿਸੀ ਇੰਦ੍ਰਿਯ ਤੈਂ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ. ਸੋ ਸੁਖ ਦੁੱਖ ਕਾ ਗ੍ਯਾਨ ਬੀ ਪ੍ਰਤ੍ਯਕ੍ਸ਼ ਹੋਵੈ ਹੈ ਯਾਤੈਂ ਇੰਦ੍ਰਿਯ ਸੰਬੰਧ ਤੈਂ ਜੋ ਗ੍ਯਾਨ ਹੋਵੈ ਸੋਈ ਪ੍ਰਤ੍ਯਕ੍ਸ਼ ਗ੍ਯਾਨ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਇਹ ਨਿਯਮ ਨਹੀਂ. ਕਿੰਤੁ ਵਿਸ਼ਯ ਤੈਂ ਵ੍ਰਿੱਤਿ ਕਾ ਸੰਬੰਧ ਹੋਇ ਕੇ ਵਿਸ਼ਯਾਕਾਰ ਵ੍ਰਿੱਤਿ ਜਹਾਂ ਹੋਵੈ, ਤਹਾਂ ਪ੍ਰਤ੍ਯਕ੍ਸ਼ ਗ੍ਯਾਨ ਕਹਿਏ ਹੈ. ਸੋ ਵਿਸ਼ਯ ਤੈਂ ਵ੍ਰਿੱਤਿ ਕਾ ਸੰਬੰਧ ਕਹੂੰ ਇੰਦ੍ਰਿਯ ਦ੍ਵਾਰਾ ਹੋਵੈ ਹੈ; ਔ ਕਹੂੰ ਸ਼ਬਦ ਸੈਂ ਹੋਵੈ ਹੈ; ਜੈਸੇ "ਦਸ਼ਮ ਤੂੰ ਹੈ." ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਤੈਂ ਦਸ਼ਮ ਜੋ ਆਪ ਤਾਤੈਂ ਅੰਤਸ਼ਕਰਣ ਕੀ ਵ੍ਰਿੱਤਿ ਕਾ ਸੰਬੰਧ ਹੋਇ ਕੇ ਦਸ਼ਮਾਕਾਰ ਵ੍ਰਿੱਤਿ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਯਾਤੈਂ ਸ਼ਬਦ ਜਨ੍ਯ ਬੀ ਦਸ਼ਮ ਕਾ ਗ੍ਯਾਨ ਪ੍ਰਤ੍ਯਕ੍ਸ਼ ਹੋਵੈ ਹੈ.

ਤੈਸੇ ਪ੍ਰਮਾਤਾ ਵਿਖੈ ਸੁਖ ਦੁਖ ਹੋਵੈ, ਤਬ ਸੁਖਾਕਾਰ ਦੁਖਾਕਾਰ ਅੰਤਸ਼ਕਰਣ ਕੀ ਵ੍ਰਿੱਤਿ ਹੋਵੈ; ਤਾ ਵ੍ਰਿੱਤਿ ਸੈਂ ਸੁਖ ਦੁਖ ਕਾ ਸੰਬੰਧ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਯਾਤੈਂ ਸੁਖ ਦੁਖ ਕਾ ਗ੍ਯਾਨ ਪ੍ਰਤ੍ਯਕ੍ਸ਼ ਕਹਿਏ ਹੈ. ਪੂਰ੍ਵ ਉਤਪੰਨ ਸੁਖ

ਦੁੱਖ ਨਸ਼ਟ ਹੁਏ ਪਾਛੇ ਜਹਾਂ ਪੁਰਖ ਕੂੰ ਯਾਦ ਆਵੈ ਤਹਾਂ ਸੁਖਾਕਾਰ ਦੁੱਖਾਕਾਰ ਅੰਤਹਕਰਣ ਕੀ ਬ੍ਰਿਤਿ ਤੌ ਹੋਵੈ ਹੈ, ਪਰੰਤੁ ਬ੍ਰਿਤਿ ਕਾ ਨਸ਼ਟ ਹੁਏ ਸੁਖਦੁਖ ਤੈਂ ਸੰਬੰਧ ਨਹੀਂ. ਯਾਤੈਂ ਸੋ ਗਯਾਨ ਸਮ੍ਰਿਤਿ ਰੂਪ ਹੈ; ਪ੍ਰਤਯੱਛ ਰੂਪ ਨਹੀਂ. ਯਦਯਪਿ ਅੰਤਹਕਰਣ ਕੇ ਧਰਮ ਸੁਖ ਦੁੱਖ ਸਾੱਛੀ ਭਾਸ਼ਯ ਹੈ. ਤਥਾਪਿ ਸੁਖਾਕਾਰ ਦੁੱਖਾਕਾਰ ਅੰਤਹਕਰਣ ਕੀ ਬ੍ਰਿਤਿ ਦੁਆਰਾ ਸਾੱਛੀ ਸੁਖਦੁਖ ਕਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਰੇ ਹੈ. ਜੋ ਸਾੱਛੀ ਭਾਸ਼ਯ ਪਦਾਰਥ ਹੈ. ਤਿਨ ਕੂੰ ਬੀ ਸਾੱਛੀ ਬ੍ਰਿਤਿ ਕੀ ਅਪੇਛਾ ਤੈਂ ਹੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ੈ ਹੈ. ਜੈਸੇ ਸੁਕ੍ਤਿ ਰਜਤ ਸਾੱਛੀ ਭਾਸ਼ਯ ਹੈ, ਤਹਾਂ ਅਵਿਦਯਾ ਕੀ ਬ੍ਰਿਤਿ ਕੀ ਅਪੇਛਾ ਕਰਿਕੇ ਸਾੱਛੀ ਰਜਤ ਕੂੰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ੈ ਹੈ. ਪਰੰਤੁ ਸੁਖ ਦੁੱਖ ਕੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਮੈਂ ਅੰਤਹਕਰਣ ਕੀ ਬ੍ਰਿਤਿ ਸਾੱਛੀ ਕੀ ਸਹਾਯਕ ਹੈ. ਔ ਮਿਥਯਾ ਰਜਤਾਦਿਕਨ ਕੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਮੈਂ ਅਵਿਦਯਾ ਕੀ ਬ੍ਰਿਤਿ ਸਹਾਯਕ ਹੈ.

ਇਸ ਰੀਤਿ ਸੈਂ ਸਾੱਛੀ ਭਾਸ਼ਯ ਪਦਾਰਥ ਕੇ ਗਯਾਨ ਮੈਂ ਬੀ ਬ੍ਰਿਤਿ ਕੀ ਅਪੇਛਾ ਹੈ. ਸੋ ਬ੍ਰਿਤਿ ਜਹਾਂ ਇੰਦ੍ਰਿਆਦਿਕ ਬਾਹਯ ਸਾਧਨ ਤੈਂ ਹੋਵੈ ਤਾ ਕਾ ਵਿਸ਼ਯ ਸਾੱਛੀ ਭਾਸ਼ਯ ਨਹੀਂ ਕਹਿਏ ਹੈਂ, ਸੁਖ ਦੁੱਖ ਕੂੰ ਵਿਸ਼ਯ ਕਰਨੇ ਵਾਲੀ ਬ੍ਰਿਤਿ ਮੈਂ ਬਾਹਯ ਇੰਦ੍ਰਿਯਾਦਿਕ ਹੇਤੁ ਨਹੀਂ ਕਿੰਤੁ ਜਬ ਸੁਖਾਦਿਕ ਉਤਪੰਨ ਹੋਵੈਂ; ਤਿਸੀ ਕਾਲ ਮੈਂ ਅਨਯ ਸਾਧਨ ਕੀ ਅਪੇਛਾ ਬਿਨਾ ਸੁਖਾਕਾਰ ਦੁੱਖਾਕਾਰ ਅੰਤਹਕਰਣ ਕੀ ਬ੍ਰਿਤਿ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਤਾ ਬ੍ਰਿਤਿ ਮੈਂ ਆਰੂੜ੍ਹ ਸਾੱਛੀ ਸੁਖ ਦੁਖ ਕੂੰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ੈ ਹੈ, ਯਾਤੈਂ ਸੁਖ ਦੁੱਖ ਸਾੱਛੀ ਭਾਸ਼ਯ ਕਹਿਏ ਹੈ.

ਔ ਬਾਹਯ ਜੋ ਘਟਾਦਿਕ ਹੈਂ ਤਿਨ ਮੈਂ ਅੰਤਹਕਰਣ ਕੀ ਬ੍ਰਿਤਿ ਕਾ ਸੰਬੰਧ ਨੇਤ੍ਰਾਦਿਕ ਇੰਦ੍ਰਿਯ ਦੁਆਰਾ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਯਾਤੈਂ ਘਟਾਦਿਕ ਸਾੱਛੀ ਭਾਸ਼ਯ ਨਹੀਂ. ਤੈਸੇ ਬ੍ਰਹਮਾਕਾਰ ਅੰਤਹਕਰਣ ਕੀ ਬ੍ਰਿਤਿ ਹੋਵੈ ਹੈ; ਸੋ ਅੰਤਹਕਰਣ ਕੀ ਬ੍ਰਿਤਿ ਬਾਹਿਰ ਨਹੀਂ ਜਾਵੈ ਹੈ; ਕਿੰਤੁ ਸ਼ਰੀਰ ਕੇ ਅੰਤਰ ਹੀ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਤਾ ਬ੍ਰਿਤਿ ਸੈਂ ਬ੍ਰਹਮ ਕਾ ਸੰਬੰਧ ਹੈ. ਯਾਤੈਂ ਬ੍ਰਹਮ ਕਾ ਗਯਾਨ ਬੀ ਸੁ-
[illegible] ਕੀ ਨਯਾਈਂ ਪ੍ਰਤਯੱਛ ਰੂਪ ਹੈ. ਪਰੰਤੁ ਸੁਖਾਕਾਰ ਦੁੱਖ

ਕਾਰ ਬ੍ਰਿਤਿ ਮੈਂ ਬਾਹਜ ਸਾਧਨ ਕੀ ਅਪੇਛਾ ਨਹੀਂ. ਯਾਤੇਂ ਸੁਖ ਦੁੱਖ ਸਾ-
ਛੀ ਭਾਸ੍ਯ ਹੈਂ. ਔ ਬ੍ਰਹਮਾਕਾਰ ਜੋ ਅੰਤਸ਼ਕਰਣ ਕੀ ਬ੍ਰਿਤਿ, ਤਾਮੈਂ ਤੌ ਗੁ-
ਰੁ ਦੁਆਰਾ ਵੇਦ ਵਚਨ ਕਾ ਸ੍ਰੋਤ੍ਰ ਮੈਂ ਸੰਬੰਧ ਬਾਹਜ ਸਾਧਨ ਚਾਹਿਏ ਹੈ.
ਯਾਤੇਂ ਬ੍ਰਹਮ ਸਾਛੀ ਭਾਸ੍ਯ ਨਹੀਂ. ਇਸ ਰੀਤਿ ਸੈਂ ਜਹਾਂ ਵਿਖਯ ਤੇਂ ਬ੍ਰਿਤਿ
ਕਾ ਸੰਬੰਧ ਹੋਵੈ, ਤਹਾਂ ਪ੍ਰਤ੍ਯਛ ਗ੍ਯਾਨ ਕਹਿਏ ਹੈ. "ਅਹੰ ਬ੍ਰਹਮਾਸ੍ਮਿ"
ਯਾ ਬ੍ਰਿਤਿ ਕਾ ਵਿਖਯ ਜੋ ਬ੍ਰਹਮ, ਤਾਸੈਂ ਸੰਬੰਧ ਹੈ. ਯਾਤੇਂ ਬ੍ਰਹਮ ਕਾ ਗ੍ਯਾ-
ਨ ਪ੍ਰਤ੍ਯਛ ਸੰਭਵੇ ਹੈ.

ਔ ਜਹਾਂ ਧੂਮ ਕੂੰ ਦੇਖਿ ਕੈ ਅਗਨਿ ਕਾ ਗ੍ਯਾਨ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਤਹਾਂ ਧੂ-
ਮ ਕਾ ਗ੍ਯਾਨ ਤੌ ਪ੍ਰਤ੍ਯਛ ਹੈ. ਔ ਅਗਨਿ ਕਾ ਗ੍ਯਾਨ ਪ੍ਰਤ੍ਯਛ ਨਹੀਂ.
ਕਾਹੇ ਤੇਂ, ਨੇਤ੍ਰ ਦੁਆਰਾ ਅੰਤਸ਼ਕਰਣ ਕੀ ਬ੍ਰਿਤਿ ਕਾ ਧੂਮ ਤੇਂ ਸੰਬੰਧ ਹੈ;
ਯਾਤੇਂ ਧੂਮ ਕਾ ਗ੍ਯਾਨ ਪ੍ਰਤ੍ਯਛ ਕਹਿਏ ਹੈ. ਔ ਅਨੁਮਾਨ ਤੇਂ ਅੰਤਸ਼ਕ-
ਰਣ ਕੀ ਬ੍ਰਿਤਿ ਸ਼ਰੀਰ ਕੇ ਭੀਤਰ ਅਗਨਿ ਕੇ ਆਕਾਰ ਕੂੰ ਗ੍ਰਹਣ ਕਰ
ਨੇ ਵਾਲੀ ਤੌ ਹੁਈ, ਪਰੰਤੁ ਅਗਨਿ ਸੈਂ ਬ੍ਰਿਤਿ ਕਾ ਸੰਬੰਧ ਨਹੀਂ. ਯਾਤੇ
ਅਗਨਿ ਕਾ ਗ੍ਯਾਨ ਪ੍ਰਤ੍ਯਛ ਨਹੀਂ. ਇਸ ਰੀਤਿ ਸੈਂ ਜਹਾਂ ਬ੍ਰਿਤਿ ਸੈਂ
ਵਿਖਯ ਕਾ ਸੰਬੰਧ ਹੋਵੈ, ਤਹਾਂ ਪ੍ਰਤ੍ਯਛ ਗ੍ਯਾਨ ਕਹਿਏ ਹੈ. ਜਹਾਂ ਬ੍ਰਿ-
ਤਿ ਸੈਂ ਵਿਖਯ ਕਾ ਸੰਬੰਧ ਨਹੀਂ ਹੋਵੈ; ਵਿਖਯ ਬਾਹਿਰ ਦੂਰਿ ਹੋਵੈ,
ਅਥਵਾ ਭੂਤ ਵਾ ਭਵਿਖ੍ਯਤ ਹੋਵੈ, ਔ ਅਨੁਮਾਨ ਤੇਂ, ਅਥਵਾ ਸ਼ਬ੍-
ਦ ਤੇਂ ਵਿਖਯਾਕਾਰ ਬ੍ਰਿਤਿ ਅੰਤਰ ਹੋਵੈ ਸੋ ਗ੍ਯਾਨ ਪਰੋਛ ਕਹਿਏ-
ਹੈ. ਇੰਦ੍ਰਿਯ ਜਨ੍ਯ ਗ੍ਯਾਨ ਹੀ ਪ੍ਰਤ੍ਯਛ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਇਹ ਨਿਯਮ ਨਹੀਂ
ਜੈਸੇ ਸੁਖ ਦੁੱਖ ਕਾ ਗ੍ਯਾਨ ਇੰਦ੍ਰਿਯ ਜਨ੍ਯ ਨਹੀਂ. ਔ ਪ੍ਰਤ੍ਯਛ ਹੈ;
ਤੈਸੇ ਦਸਮ ਪੁਰਖ ਕਾ ਗ੍ਯਾਨ ਸ਼ਬਦ ਜਨ੍ਯ ਹੈ; ਤੌ ਭੀ ਪ੍ਰਤ੍ਯਛ ਹੋ-
ਵੈ ਹੈ. ਇਸ ਰੀਤਿ ਸੈਂ ਗੁਰੁ ਦੁਆਰਾ ਸ਼੍ਰਵਣ ਕਿਯਾ ਜੋ 'ਮਹਾਵਾ-
ਕ੍ਯ ਰੂਪ ਵੇਦ ਸ਼ਬਦ' ਤਾਸੈਂ ਉਤਪੰਨ ਹੂਆ ਬ੍ਰਹਮਗ੍ਯਾਨ ਭੀ ਪ੍ਰ-
ਤ੍ਯਛ ਹੀ ਸੰਭਵੇ ਹੈਂ. ੧੧੮

ਦੋਹਾ.

ਗੁਰੁਕੇ ਅਸ ਉਪਦੇਸ਼ ਸੁਨਿ, ਤਤ੍ਵ ਦ੍ਰਿਸ਼੍ਟਿ ਭ੍ਰਯਿ ਭੰਤ;
ਬ੍ਰਹ੍ਮਰੂਪ ਲਖਿ ਆਤਮਾ, ਕਿਯੋ ਭੇਦ ਭ੍ਰਮ ਅੰਤ.੧੧੯
"ਅਹੰਬ੍ਰਹ੍ਮ" ਯਾ ਵ੍ਰਿੱਤਿ ਮੈਂ, ਨਿਰਾਵਰ੍ਣ ਹ੍ਵੈ ਭਾਨ ;
ਦਾਦੂ ਆਦੂਰੂਪ ਸੋ; ਸ੍ਵੰਹਮ ਲਿਯੋ ਪਿਛਾਨ. ੧੨੦

ਇਤੀ ਸ਼੍ਰੀ ਉੱਤਮਾਧਿਕਾਰੀ ਉਪਦੇਸ਼ ਨਿਰੂਪਣੰ
ਨਾਮ ਚਤੁਰ੍ਥਸ੍ਤਰੰਗਃ ਸਮਾਪ੍ਤਃ ੪

ਸ਼੍ਰੀ ਗਣੇਸ਼ਾਯ ਨਮ:

ਅਥ ਸ਼੍ਰੀ ਵਿਚਾਰ ਸਾਗਰੇ

ਪੰਚਮਸ੍ਤਰੰਗ: ਪ੍ਰਾਰੰਭ: ੫

ਅਥ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਵੇਦਾਦਿ ਵ੍ਯਾਵਹਾਰਿਕ ਪ੍ਰਤਿਪਾਦਨ

ਮਧ੍ਯਮਾਧਿਕਾਰੀ ਸਾਧਨ ਨਿਰੂਪਣੰ.

ਪੂਰਵ ਤਰੰਗ ਮੈਂ ਇਹ ਕਹ੍ਯਾ:-"ਗੁਰੁਮੁਖ ਦ੍ਵਾਰਾ ਸ਼੍ਰਵਣ ਕਿਏ ਵੇਦਵਾਕ੍ਯ ਤੈਂ ਅਦ੍ਵੈਤ ਬ੍ਰਹਮ ਕਾ ਸਾੱਛਾਤਕਾਰ ਹੋਵੈ ਹੈ." ਤਾਕੂੰ ਸੁਨਿਕੈ ਅਦ੍ਰਿਸ਼੍ਟ ਨਾਮ ਦ੍ਵਿਤੀਯ ਸ਼ਿਖ੍ਯ, ਇਹ ਸ਼ੰਕਾ ਕਰੈ ਹੈ:- ਵੇਦ ਗੁਰੁ ਸਤ੍ਯ ਹੋਵੈਂ ਤੌ ਅਦ੍ਵੈਤ ਕੀ ਹਾਨਿ; ਅਸਤ੍ਯ ਹੋਵੈਂ ਤੌ ਤਿਨ ਤੈਂ ਪੁਰੁਸ਼ਾਰ੍ਥ ਕੀ ਪ੍ਰਾਪ੍ਤਿ ਬਨੈ ਨਹੀਂ ਦੋਨੂੰ ਰੀਤਿ ਸੈਂ ਵੇਦ ਗੁਰੁ ਤੈਂ ਅਦ੍ਵੈਤ ਗ੍ਯਾਨ ਬਨੈ ਨਹੀਂ.

ਚੌਪਾਈ.

ਵੇਦ ਰੁ ਗੁਰੁ ਜੋ ਮਿਥ੍ਯਾ ਕਹਿਏ,
ਤਿਨ ਤੈਂ ਭਵ ਦੁਖ ਨਸ਼੍ਯੋ ਨ ਚਹਿਏ;
ਜੈਸੇ ਮਿਥ੍ਯਾ ਮਰੁਥਲ ਕੇ ਜਲ,
ਪ੍ਯਾਸ ਨਾਸ਼ ਕੇ ਨਹਿੰ ਤਾਮੈਂ ਬਲ. ੧
ਸਤ੍ਯ ਵੇਦ ਗੁਰੁ ਕਹੈਂ ਤੁ ਦ੍ਵੈਤ,
ਭਯੋ ਗਯੋ ਸਿਧਾਂਤ ਅਦ੍ਵੈਤ;
ਯੂੰ ਸ਼ੰਕਰ ਮਤ ਦੇਖਿ ਅਸੂਯਾ,

ਤਜਜੇ ਸਕਲ ਮਤ੍ਹਾਦਿ ਪ੍ਰਯੋਯਾ. ੨

"ਭੁਯੋ" ਪਦਕੇ ਪ੍ਰਥਮ ਪਾਦ ਮੈਂ ਅਨ੍ਵਯ ਹੈ.

ਇਹ ਸ਼ੰਕਾ ਭਗਵਨ ਮੁਹਿ ਉਪਜੈ,
ਉੱਤਰ ਦੇਹੁ ਦਯਾਲ ਨ ਕ੍ਰੁਧਿਜੈ;
ਗੁਰੁ ਬੋਲੇ ਸਿਖ ਕੀ ਸੁਨਿ ਬਾਨੀ,
ਸ਼ੰਕਰ ਕੇ ਮਤ ਪਰਮ ਪ੍ਰਮਾਨੀ. ੩
ਚ੍ਯਾਰਿ ਯਾਰ ਮਤ੍ਹਾਦਿਕ ਜੇ ਹੈਂ,
ਵੇਦ ਵਿਰੁਧ ਕਹਤ ਸਬ ਤੇ ਹੈਂ;
ਯਾ ਮੈਂ ਵ੍ਯਾਸ ਵਚਨ ਸੁਨਿ ਲੀਜੈ,
ਸ਼ੰਕਰ ਮਤਹਿ ਪ੍ਰਮਾਣ ਕਰੀਜੈ. ੪
ਕਲਿ ਮੈਂ ਵੇਦ ਅਰਥ ਬਹੁ ਕਰਿਹੈ,
ਸ਼੍ਰੀ ਸ਼ੰਕਰ ਸ਼ਿਵ ਤਬ ਅਵਤਰਿਹੈ;
ਜੈਨ ਬੌਧ ਮਤ ਮੂਲ ਉਪਾਰੇ, ,
ਗੰਗਾ ਤੈਂ ਪ੍ਰਭੁ ਮੂਰਤਿ ਨਿਕਾਰੇ. ੫
ਜੈਸੇ ਭਾਨੁ ਉਦਯ ਉਜਿਯਾਰੇ,
ਦੂਰਿ ਕਰੈ ਜਗ ਮੈਂ ਅੰਧਿਯਾਰੇ;
ਸਬ ਵਾਕ੍ਯਹਿ ਜ੍ਯੂੰ ਕੇ ਤ੍ਯੂੰ ਭਾਸੈ,
ਸੰਸ਼ਯ ਔਰ ਵਿਪਰ੍ਯਯ ਨਾਸੈ. ੬
ਵੇਦ ਅਰਥ ਮੈਂ ਤ੍ਯੂੰ ਅਗ੍ਯਾਨ,
ਨਸਿਹੈ ਸ਼੍ਰੀ ਸ਼ੰਕਰ ਵ੍ਯਾਖ੍ਯਾਨ;
ਕਰਿ ਹੈਂ ਤੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਯਥਾਰਥ.
ਨਾਸ਼ਹਿ ਸੰਸ਼ਯ ਅਰੁ ਅਯਥਾਰਥ. ੭

ਅਜਥਾਰ੍ਥ, ਕਹਿਏ ਭ੍ਰਾਂਤਿ.

ਔਰ ਸੁ ਵੇਦ ਅਰ੍ਥਕੂੰ ਕਰਿ ਹੈਂ,
ਤੇ ਸਠ ਵ੍ਰਿਥਾ ਧਰਿਸ਼੍ਰਮ ਧਰਿਹੈਂ;
ਯੁੰ ਪੁਰਾਣ ਮੈਂ ਵ੍ਯਾਸ ਕਹੀ ਹੈ,
ਸੰਕਰ ਮਤਮੈਂ ਮਾਨ ਏਹੀ ਹੈ; ੮
ਮਧ੍ਵਾਦਿਕਕੇ ਮਤ ਨ ਪ੍ਰਮਾਣੀ,
ਇਹ ਹਮ ਵ੍ਯਾਸ ਵਚਨ ਤੈ ਜਾਣੀ;
ਔਰ ਪ੍ਰਮਾਣ ਕਹੁੰ ਸੋ ਸੁਣਿਏ,
ਵਾਲਮੀਕ ਰਿਖਿ ਮੁਖ੍ਯਜੁ ਗਿਣਿਏ. ੯
ਤਿਨ ਮੁਨਿ ਕਿਯੋ ਗ੍ਰੰਥ ਵਾਸਿਸ਼੍ਟਾ,
ਤਾਮੈਂ ਮਤ ਅਦ੍ਵੈਤ ਸਪਸ਼੍ਟਾ;
ਸ਼੍ਰੀ ਸ਼ੰਕਰ ਅਦ੍ਵੈਤਹਿ ਗਾਣ੍ਯੋ,
ਤਿਨਕੇ ਮਤ ਇਹ ਹੇਤੁ ਪ੍ਰਮਾਣ੍ਯੋ. ੧੦
ਵਾਲਮੀਕ ਰਿਖਿ ਵਚਨ ਵਿਰੁਧੈ,
ਭੇਦਵਾਦ ਲਖਿ ਸਕਲ ਅਸ਼ੁਧੈ. ੧੧

ਟੀਕਾ:- ਸਰ੍ਵ ਪ੍ਰਕਰਣ ਕਾ ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ:- ਵ੍ਯਾਸ ਭਗਵਾਨ ਨੈ ਪੁਰਾਣ ਮੈਂ ਇਹ ਕਹੀ ਹੈ:- "ਜਬ ਕਲਿ ਮੈਂ ਵੇਦ ਕੇ ਅਰ੍ਥ ਕੂੰ ਨਾਨਾ ਭ੍ਰਾਂਤਿ ਕਰੈਂਗੇ, ਤਬ ਕ੍ਰਿਪਾਲੁ ਸ਼ਿਵ, ਸ਼੍ਰੀ ਸ਼ੰਕਰ ਨਾਮ ਧਾਰਕੇ ਅਵਤਾਰ ਲੇਕੇ ਬਦ੍ਰਿਨਾਥ ਕੀ ਮੂਰ੍ਤਿ ਕਾ ਦੇਵਨਦੀ ਮਧ੍ਯ ਤੈਂ ਉੱਧਾਰ, ਸ੍ਵਸ੍ਥਾਨ ਮੈਂ ਸ੍ਥਾਪਨ, ਜੈਨ ਬੌਧ ਮਤ ਖੰਡਨ, ਔ ਵੇਦ ਕਾ ਯਥਾਰ੍ਥ ਵ੍ਯਾਖ੍ਯਾਨ ਕਰੈਂਗੇ" ਯਾ ਵ੍ਯਾਸ ਵਚਨ ਤੈਂ ਸ਼੍ਰੀ ਸ਼ੰਕਰ ਮਤ ਪ੍ਰਮਾਣ ਹੈ, ਔ ਮਧ੍ਵਾਦਿਕਨ ਕਾ ਭੇਦ ਮਤ ਅਪ੍ਰਮਾਣ ਹੈ. ਔਰ ਉਪਨਿਸ਼ਦ, ਗੀਤਾ, ਸੂਤ੍ਰ, ਏ ਤੀਨਿ ਜੋ ਵੇਦਾਂਤ ਕੇ ਪ੍ਰਸ੍ਥਾਨ ਹੈ. ਤਿਨਕੇ

ਯਦ੍ਯਪਿ ਮਧ੍ਵਾਦਿਕਨ ਨੈ ਕਿਸੀ ਤੌਰੈ ਖੀਂਚ ਕੇ ਸ੍ਵ ਸ੍ਵ ਮਤ ਕੇ ਅਨੁਸਾਰ ਵ੍ਯਾਖ੍ਯਾਨ ਕਿਯੇ ਹੈਂ; ਤਥਾਪਿ ਵ੍ਯਾਸ ਵਚਨ ਤੈਂ ਸ੍ਰੀ ਸ਼ੰਕਰ ਕ੍ਰਿਤ ਵ੍ਯਾਖ੍ਯਾਨ ਹੀ ਯਥਾਰ੍ਥ ਹੈ. ਔ ਆਦਿ ਕਵਿ ਸਰ੍ਵਗ੍ਯ ਵਾਲਮੀਕ ਰਿਖਿ ਨੈ ਉੱਤਰ ਰਾਮਾਯਣ ਵਾਸਿਸ਼੍ਟ ਨਾਮ ਗ੍ਰੰਥ ਕਿਯਾ ਹੈ ਤਹਾਂ ਅਦ੍ਵੈਤ ਮਤ ਮੈਂ ਪ੍ਰਧਾਨ ਜੋ ਦ੍ਰਿਸ਼੍ਟਿ ਸ੍ਰਿਸ਼੍ਟਿਵਾਦ ਹੈ. ਸੋ ਅਨੇਕ ਇਤਿਹਾਸਨ ਮੈਂ ਪ੍ਰਤਿਪਾਦਨ ਕਿਯਾ ਹੈ. ਯਾਤੈਂ ਵਾਲਮੀਕ ਵਚਨ ਅਨੁਸਾਰ ਅਦ੍ਵੈਤ ਮਤ ਪ੍ਰਮਾਣ ਹੈ. ਔ ਵਾਲਮੀਕ ਵਚਨ-ਵਿਰੁੱਧ ਭੇਦ ਮਤ ਅਪ੍ਰਮਾਣ ਹੈ. ਇਸ ਰੀਤਿ ਸੈਂ ਸਰ੍ਵਗ੍ਯ ਰਿਖਿ ਮੁਨਿ ਵਚਨ ਵਿਰੋਧ ਤੈਂ ਭੇਦਵਾਦ ਅਪ੍ਰਮਾਣ ਕਹ੍ਯਾ. ਔ ਯੁਕ੍ਤਿ ਸੈਂ ਬੀ ਭੇਦਵਾਦ ਵਿਰੁੱਧ ਹੈ. ਇਹ ਖੰਡਨ ਆਦਿਕ ਗ੍ਰੰਥਨ ਮੈਂ ਸ੍ਰੀ ਹਰ੍ਖਾਦਿਕਨ ਨੈ ਪ੍ਰਤਿਪਾਦਨ ਕਿਯਾ ਹੈ. ਯੁਕ੍ਤਿ ਕਠਿਨ ਹੈ, ਯਾਤੈਂ ਭੇਦ ਮਤ ਖੰਡਨ ਕੀ ਯੁਕ੍ਤਿ ਨਹੀਂ ਲਿਖੀ: ਔ,

ਰਿਖਿ ਮੁਨਿ ਵਚਨ ਤੈਂ ਵਿਰੁੱਧ ਭੇਦ ਮਤ ਮੈਂ ਜੈਨ ਮਤ ਕੀ ਨਾਈਂ ਅਪ੍ਰਮਾਣਤਾ ਨਿਸ਼੍ਚਯ ਹੁਏ ਤੈਂ ਯੁਕ੍ਤਿ ਸੈਂ ਖੰਡਨ ਕੀ ਆਸ੍ਤਿਕ ਅਧਿਕਾਰੀ ਕੂੰ ਅਪੇਛਾ ਬੀ ਨਹੀਂ. ਇਹ ਤੀਨ ਚੌਪਾਈ ਸੈਂ ਕਹੈ ਹੈਂ:-

ਚੌਪਾਈ.

ਕਿਯੇ ਗ੍ਰੰਥ ਸ੍ਰੀ ਹਰ੍ਖ ਜੁ ਖੰਡਨ,
ਖੰਡਨ ਭੇਦ ਏਕਤਾ ਮੰਡਨ; ;
ਲਿਖ੍ਯੋ ਤਹਾਂ ਇਹ ਬਹੁ ਵਿਸ੍ਤਾਰਾ,
ਭੇਦਵਾਦ ਨਹਿੰ ਯੁਕ੍ਤਿ ਸਹਾਰਾ. .੧੨
ਔਰ ਭੇਦ ਧਿੱਕਾਰ ਜੁ ਗ੍ਰੰਥਾ ,
ਤਹਾਂ ਭੇਦ ਖੰਡਨ ਕੇ ਪੰਥਾ ;
ਕਠਿਨ ਦੁਰੂਹ ਤਰ੍ਕ ਹੈ ਤੇ ਅਤਿ ,
ਨਹਿੰ ਪੈਠਹਿ ਸਿਖ ਤਿਨ ਮੈਂ ਤੇ ਮਤਿ. ੧੩

ਯਾਤੇਂ ਕਹੀ ਨ ਤੇ ਤੁਹਿ ਉਕਤੀ,
ਕਰੈ ਜੁ ਭੇਦਹਿ ਖੰਡਨ ਯੁਕਤੀ:
ਅਧ੍ਯਾਸ ਮਤ ਭੇਦ ਲਖੀਜੇ ਜਬ,
ਖੰਡਨ ਮੈਂ ਸ਼੍ਰੁਤਿ ਨ ਚਹਿਯਤ ਤਬ. ੧੪

ਵੇਦ ਵਚਨ ਮੈਂ ਬੀ ਭੇਦ ਮਤ ਵਿਰੁੱਧ ਹੈ: ਇਹ ਕਹੈ ਹੈਂ:-

ਭੇਦ ਪ੍ਰਤੀਤਿ ਮਹਾ ਦੁਖ ਦਾਤਾ,
ਯਮ ਕਰ ਮੈਂ ਇਹ ਦੇਵਤ ਤਾਤਾ:
ਯਾਤੈਂ ਭੇਦਵਾਦ ਚਿਤ ਤ੍ਯਾਗਹੁ,
ਇਕ ਅਦ੍ਵੈਤਵਾਦ ਅਨੁਰਾਗਹੁ. ੧੫

* "ਮ੍ਰਿਤੋ: ਸ ਮ੍ਰਿਤ੍ਯੁਮਾਪ੍ਨੋਤਿ ਯ ਇਹ
ਨਾਨੇਵ ਪਸ਼੍ਯਤੀ" ਇਤਿ ਸ਼੍ਰੁਤੇ:

"ਦ੍ਵਿਤੀਯਾਦ੍ਵੈ ਭਯੰ ਭਵਤਿ"

"ਅਨ੍ਯੋ ਸਾਵਨ੍ਯੋਹਮਸ੍ਮੀਤਿ ਨ ਸ ਵੇਦ ਯਥਾ
ਪਸ਼ੁਰੇਵ ਸ ਦੇਵਾਨਾਂ" ਇਤਿ ਦ੍ਵੈ ਸ਼੍ਰੁਤਿ.

ਅਰਥ:- ਜੇ ਦ੍ਵਿਤੀਯਕੂੰ ਮਤਿ ਮੈਂ ਧਾਰੈ,
ਭਯ ਤਾਕੂੰ ਇਹ ਵੇਦ ਪੁਕਾਰੈ;
ਅਨ੍ਯ ਅਨ੍ਯ ਮੈਂ ਤੈਂ ਕਹੁ ਔਰਾ,
ਲਖੈ ਸੁ ਪਸ਼ੁ ਇਹ ਵੇਦ ਢੰਢੋਰਾ. ੧੬
ਮ੍ਰਿਤ੍ਯੁ ਯਾਤੈਂ ਮਧ੍ਯਾਦਿਕ ਵਾਨੀ,

* ਅਰਥ "ਜੋ ਪੁਰਖ ਇਸ ਪਰਮਾਤ੍ਮਾ ਵਿਖੈ ਨਾਨਾ ਕੀ ਨ੍ਯਾਈਂ ਦੇਖਤਾ ਹੈ, ਸੋ ਮ੍ਰਿਤ੍ਯੁ ਤੈਂ ਮ੍ਰਿਤ੍ਯੁ ਕੂੰ ਪਾਵਤਾ ਹੈ." ਇਤਿ.

ਸੁਨੀ ਸੁ ਬਿਸਿਰਨ ਅਤਿ ਦੁਖਦਾਨੀ:
ਦ੍ਵੈਤ ਵਚਨ ਤਬ ਕਿਯ ਮੈਂ ਜੋਨੇਂ.
ਹੈ ਸੱਦ੍ਯਾਤ ਅਦ੍ਵੈਤ ਨ ਤੌਨੇਂ. ੧੭
ਦ੍ਵੈਤ ਵਚਨ ਕੇ ਸ੍ਮਰਣ ਸੁ ਹੋਵੈਂ.
ਹੈ ਸੱਦ੍ਯਾਤ ਤੁ ਤਾਹਿ ਬਿਗੋਵੈਂ;
ਪੂਰਬ ਸ੍ਮ੍ਰਿਤਿ ਸੱਦ੍ਯਾਤ ਬਿਨਾਸ਼ਤ.
ਸੁਨ ਸ਼ਿਵ ਅਸ ਤੁਹਿ ਕਥਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤ. ੧੮
ਰਾਜਾ ਕੇ ਸ਼ਿਵ ਭੁਰਕੂ ਐਸੀ.
ਰਾਜ ਕਾਜ ਸਬ ਤਾਂਕੇ ਤੈਸੀ:
ਔਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿਕ ਐਸੀ ਜੇਤੇ.
ਕਰੈਂ ਈਰਖਾ ਤਾਸੂੰ ਤੇਤੇ. ੧੯

ਤੈਸੀ ਕਹਿਏ ਆਪੀਨ.

ਕਹੀ ਨ ਸਕਤ ਭੁਰਕੂ ਕੀ ਹਾਨ.
ਮਹਾਰਾਜ ਲਿਜ ਜਿਯ ਪਹਿਚਾਨ;
ਤਪਸਬ ਮਿਲਿ ਇਹਿ ਕਜੋ ਉਪਾਯਾ,
ਯਾਹਿ ਦੇਹਿ ਦੇਗਾ ਮਰਵਾਯਾ. ੨੦
ਸੋ ਸੁਨਿ ਰਾਜਾਹਿ ਕਹੀ ਕਹਾਨੀ.
ਲਿਏ ਬੁਲਾਯ ਪ੍ਰਸਾਦਿਕ ਜਾਨੀ:
ਤਿਨ ਸੂੰ ਕਹ੍ਯੋ ਬੇਗਿ ਚਲਿ ਜਾਵਹੁ.
ਦੈਰਤ ਯਾਹਿ ਸੁ ਪ੍ਰਾਨ ਨਸਾਵਹੁ. ੨੧
ਤਪਸਬ ਮਿਲਿ ਉੱਤਰ ਇਹਿ ਦੀਨ,
ਸਦਾ ਏਕ ਭੁਰਕੂਹਿ ਤੁਮ ਚੀਨ:

ਮਰਣ ਲਿਏ ਅਬਹਮਹਿੰਧਾਵਤੁ;
ਬ੍ਰਿਤ੍ਰਹੂੰ ਕਹੁ ਕਊਂ ਨ ਛੁਡਾਵਤੁ. ੨੨
ਤਬ ਬੋਲ੍ਯੋ ਬ੍ਰਿਤ੍ਰ ਕਰ ਜੋਰੀ,
ਮਹਾਰਾਜ ਸੁਨੁ ਬਿਨਤੀ ਮੋਰੀ;
ਆਗ੍ਯਾ ਹੋਯ ਮੋਹਿ ਇਹ ਤੋਰੀ.
ਮਾਰੂੰ ਸਕਲ ਧਾਰਿ ਜੋ ਵੈਰੀ. ੨੩
ਤਬ ਬ੍ਰਿਤ੍ਰਹੂੰ ਬੋਲ੍ਯੋ ਰਾਜਾ,
ਤੁਮ ਚਢ੍ਹਿ ਜਾਹੁ ਸੰਭਾਰਹੁ ਕਾਜਾ;
ਤੇ ਜਾਤਹਿ ਬ੍ਰਿਤ੍ਰ ਸਬ ਮਾਰੇ,
ਧਨਕ ਰ੍ਰਿਖੀ ਬਲ ਕਿਏ ਸੁਖਾਰੇ. ੨੪
ਬ੍ਰਿਤ੍ਰ ਵਿਜਯ ਸੁਨ੍ਯੋ ਤਿਨ ਜਬਹੀਂ,
ਰਾਜਾ ਪੈ ਭਾਖ੍ਯੋ ਇਹ ਤਬਹੀਂ;
ਬ੍ਰਿਤ੍ਰ ਮਰ੍ਯੋ ਨ ਸੁਧਰ੍ਯੋ ਕਾਜਾ,
ਮਿਥ੍ਯਾ ਵਚਨ ਸੁਨਤੰਹੀ ਰਾਜਾ. ੨੫
ਔਰ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੁਸਾਹਿਬ ਕੀਨੇਂ,
ਛਤ੍ਰ ਰੁ ਪੀਨਸ ਪੰਖਾ ਦੀਨੇਂ;
ਕੈਦੇਬਸ ਤਿਨ ਕੀਨੇ ਅਪਨਹੁ,
ਸੁਨੈਨ ਰਾਜਾ ਬ੍ਰਿਤ੍ਰਹਿ ਸੁਪਨਹੁ. ੨੬
ਸਬ ਬ੍ਰਿਤੰਤ ਬ੍ਰਿਤ੍ਰ ਤਬ ਸੁਨਿਕੇ,
ਨ੍ਰਿਪਤਪਸ੍ਵਿਯਕ੍ਯੋ ਇਹ ਗੁਨਿਕੇ;
ਰਾਜਾ ਪੈ ਮੁਹਿ ਜਾਨ ਨ ਦੈਹੈਂ,
ਰਾਏ ਦ੍ਵਾਰ ਲਗ ਪ੍ਰਾਣਹੁ ਲੈਹੈਂ. ੨੭

ਅਬਲਗ ਸਬਹਿ ਪਦਾਰਥ ਭੋਗੇ.
ਦੇਹ ਰੁ ਇੰਦ੍ਰਿਯ ਰਹੇ ਅਰੋਗੇ;
ਤਿਯ ਜੋ ਚਾਰਿ ਚਤੁਰ੍ਪਦ ਸੋਹਤ,
ਚ੍ਯਾਰਿ ਫੂਲ ਫਲ ਖਗ ਮਨ ਮੋਹਤ. ੨੮

"ਤਿਯ" ਆਦਿ."ਖਗ" ਅੰਤ.ਏਦੋ ਪਦਕੇ ਅਰਥਕ.

ਦੋਹਾ.

ਚ੍ਯਾਰਿ ਚਤੁਰ੍ਪਦ.

ਕਰਿਕਰ ਉਰੁ ਮ੍ਰਿਗ ਖੁਰ ਪੁਰਜ, ਕੇਹਰਿ ਸੀ ਕਟਿ ਮਾਨ;
ਲੋਚਨ ਚਪਲ ਤੁਰੰਗ ਸੇਂ, ਵਰ੍ਨੈ ਪਰਮ ਸੁਜਾਨ. ੨੯

ਚ੍ਯਾਰਿ ਫੂਲ.

ਕਮਲ ਵਦਨ ਅਲਸੀ ਕੁਸੁਮ, ਚਿਬੁਕ ਚੀਨ ਮਤਿ ਧਾਮ;
ਤਿਲ ਪ੍ਰਸੂਨ ਸੀ ਨਾਸਿਕਾ, ਚੰਪਕ ਤਨੁ ਅਭਿਰਾਮ. ੩੦

ਚ੍ਯਾਰਿ ਫਲ.

ਬਿੰਬ ਅਧਰ ਦਾਰਿਮ ਦਸਨ, ਉਰਜ ਬਿੱਲ ਸੇ ਪੀਰ;
ਕੇਹਰ ਸੀ ਏੜੀ ਕਹਤ, ਕੋਵਿਦ ਮਤਿ ਗੰਭੀਰ. ੩੧

ਚ੍ਯਾਰਿ ਖਗ.

ਹੈ ਮਰਾਲ ਸੀ ਮੰਦ ਗਤਿ, ਕੰਠ ਕਪੋਤ ਸੁਢਾਰ;
ਪਿਕ ਸੀ ਬਾਨੀ ਅਤਿ ਮਧੁਰ, ਮੋਰ ਪੁੱਛ ਸੇ ਵਾਰ. ੩੨

ਚੌਪਾਈ.

ਗੰਗਾ ਪਖੋਲਿ ਪਿਕ ਵਰੁਨ ਤ੍ਯਾਗਾਤ,

ਜਾਤੈਂ ਰਸਿਕ ਸੁਮਨ ਅਨੁਰਾਗਤ:
ਵਿਧਿ ਤਿਲੋਤਮਾ ਅਧਰ ਬਨਾਈ,
ਰਨਤੇ ਸੁੰਦਰ ਜਿਨ ਸੇ ਨ ਸੁਹਾਈ. ੩੩
ਮਿਹਿੰਦੀ ਜਾਵਕ ਕਰ ਪਦਰਾਗਾ.
ਤਿਨਕੈਮੈਂਕਿਯਨਿਮਿਖਨਤ੍ਯਾਗਾ:
ਔਰ ਭੋਗ ਤਿਨਕੇ ਉਪਕਰਨ ,
ਭੋਗੌਂ ਸਯੈ ਨਿਕਟ ਭੇ ਮਰਨ . ੩੪
ਅਹੋ ਮੂਢ ਕੇ ਮਮ ਸਮ ਜਗ ਮੈਂ,
ਭੇ ਲੰਪਟ ਅਘ ਲਗ ਮੈਂ ਭਗ ਮੈਂ;
ਗੀਲੇ ਮਲਿਨ ਮੂਤ੍ਰ ਤੈਂ ਨਿਸਿ ਦਿਨ,
ਸ੍ਰਵਤ ਮਾਂਸ ਮਜ ਰੁਧਿਰ ਸੁਛਤ ਬਿਨ. ੩੫
ਚਰ੍ਮ ਲਪੇਟ੍ਯੋ ਮਾਂਸ ਮਲੀਨਾ,
ਉਪਰੀ ਦ੍ਵਾਰ ਅਸੁੱਧ ਅਲੀਨਾ ;
ਇਨਮੈਂ ਕੈਨ ਪਦਾਰਥ ਸੁੰਦਰ,
ਅਤਿ ਅਪਵਿਤ੍ਰ ਗ੍ਲਾਨਿ ਕੋ ਮੰਦਿਰ. ੩੬
ਤ੍ਯਕੀ ਜੰਘ੍ਯ ਜਘਨਜ ਸਦਾਹੀ.
ਰੰਭਾ ਕਰਿ ਕਰ ਉਪਮਿਤ ਜਾਹੀ:
ਆਰ੍ਦ੍ਰ ਭੂਤਕੇ ਮਹੁ ਪਤਨਾਰੇ :
ਰੁਧਿਰ ਮਾਂਸ ਭੂਕ ਅਸ੍ਥਿ ਪਸਾਰੇ. ੩੭
ਲਗਤ ਜੁ ਨੀਕੇ ਸ੍ਥੂਲ ਨਿਤੰਬਾ.
ਤਿਨਕੇ ਮਧ੍ਯ ਮਲਿਨ ਮਲ ਕੰਬਾ:
ਤਟ ਤਾਕੇ ਤੈਂ ਅਤਿ ਦੁਰ੍ਗੰਧਾ.

ਹ੍ਵੈ ਆਸਕ੍ਤੁ ਤਹਾਂ ਸੋ ਅੰਧਾ. ੩੮
ਅਧਰ ਸੋ ਸ੍ਰੁਕ ਲਾਰ ਸੋਂ ਭੀਜਤ,
ਤਜਿ ਗ੍ਲਾਨਿ ਨਿਜ ਮੁਖ ਮੈਂ ਦੀਜਤ;
ਦ੍ਰਿਸ਼੍ਟਮਦਾ ਨਾਰੀ ਮਦਿਰਾ ਭੁਜਿ,
ਸ਼ੁਧ ਅਸ਼ੁਧ ਵਿਵੇਕ ਦਿਯੋ ਤਜਿ. ੩੯

ਦ੍ਰਿਸ਼੍ਟਮਦਾ ਕਹਿਏ ਜਾਕੇ ਦੇਖਤਹੀ ਮਦ ਚੜ੍ਹੇ.

ਕਹਤ ਨਾਰਿ ਕੇ ਅੰਗ ਜੁ ਨੀਕੇ,
ਕਰਤ ਵਿਚਾਰ ਲਗਤ ਸੁ ਫੀਕੇ;
ਕਪਟ ਕੁਟਕੇ ਆਕਰ ਨਾਰੀ,
ਮੈਂ ਜਾਨੀ ਅਬ ਤਜਨ ਵਿਚਾਰੀ. ੪੦
ਕਲਾਕੰਦ ਦਧਿ ਪਾਯਸ ਪੇਰਾ,
ਤੰਦੁਲ ਘ੍ਰਿਤ ਵ੍ਯੰਜਨ ਬਹੁਤੇਰਾ;
ਔਰ ਵਿਵਿਧ ਭੋਜਨ ਜੋ ਕੀਨੇ,
ਤਿਨ ਸਬ ਕੇ ਰਸਨਾ ਰਸ ਲੀਨੇ. ੪੧
ਅਬਲੌ ਤ੍ਰਿਪਤੀ ਨ ਛਿਧ੍ਰੁ ਜੁ ਯਾਕੂੰ,
ਯਾਤੈਂ ਵ੍ਰਿਥਾ ਪੋਖਿਨਾ ਤਾਕੂੰ;
ਛੁਧਾ ਵਿਨਾਸਹਿ ਵਨ ਫਲ ਕੰਦਾ,
ਹ੍ਵੈ ਕ੍ਯੋਂ ਪਰਾਧੀਨ ਇਹ ਬੰਦਾ. ੪੨
ਗ੍ਰਿਹ ਮਹਲ ਧਨ ਬਾਗ ਘਨੇਰਾ,
ਕ੍ਯੋਂ ਰਾਜਾ ਕੇ ਹ੍ਵੈ ਹੂੰ ਚੇਰਾ;
ਸੇਜ ਸ਼ਿਲਾ ਅਰੁ ਨਿਜ ਭੁਜ ਤਕਿਯਾ,
ਨਿਰ੍ਝਰ ਜਲ ਕਰ ਪਾਤ੍ਰ ਨਰੁ ਕਿਯਾ. ੪੩

ਬੈਠਿ ਇਕੰਤ ਹੋਯ ਸੁਛੰਦਾ,
ਲਹਿਏ ਬ੍ਰਹਮ ਪਰਮਾਨੰਦਾ;
ਬਿਨ ਏਕਾਂਤ ਨ ਆਨੰਦ ਕਬਹੂ,
ਮਿਲੈ ਅਬ੍ਯਿਲੈਂ ਪ੍ਰਿਥ੍ਵੀ ਸਬਹੂ. ੪੪

ਦੋਹਾ.

ਪ੍ਰਿਥ੍ਵੀਪਤੀ ਨਿਰੋਗ ਜੁਵ, ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਸ੍ਥੂਲ ਬਲਵੰਤ;
ਵਿਦ੍ਯਾ ਜੁਤ ਤਿਹਿ ਭੂਪ ਮੈਂ, ਮਾਨੁਖ ਸੁਖ ਕੋ ਅੰਤ. ੪੫

ਚੌਪਾਈ.

ਜੋ ਮਾਨਵ ਗੰਧਰਵ ਕਹਾਵਤ,
ਤਾ ਨ੍ਰਿਪ ਤੈਂ ਸਤਗੁਣ ਸੁਖ ਪਾਵਤ;
ਹੋਤ ਦੇਵ ਗੰਧਰ੍ਵ ਜੁ ਔਰ,
ਤਿਨ ਤੈਂ ਤਹਂ ਸੌਗੁਣ ਸੁਖ ਹੁਜੌਰ. ੪੬
ਸੁਖ ਗੰਧਰਵ ਦੇਵ ਕੇ ਜੋ ਹੈ,
ਤਾ ਤੈਂ ਸਤਗੁਣ ਪਿਤਰਨ ਕੋ ਹੈ;
ਪੁਨਿ ਆਜਾਨ ਦੇਵ ਮੈਂ ਤਿਨ ਤੈਂ,
ਸੌਗੁਣ ਕਰਮ ਦੇਵ ਮੈਂ ਜਿਨ ਤੈਂ. ੪੭
ਸੁਖ੍ਯਦੇਵ ਜੋ ਹੈਂ ਪੁਨਿ ਤਿਨ ਮੈਂ,
ਕਰ੍ਮਦੇਵ ਤੈਂ ਸੌਗੁਣ ਜਿਨ ਮੈਂ;
ਜੋ ਤ੍ਰਿਲੋਕ ਪਤਿ ਇੰਦ੍ਰ ਕਹੀਜੈ,
ਤਾ ਮੈਂ ਪੁਨਿ ਸੌਗੁਣ ਗਿਨਿ ਲੀਜੈ. ੪੮

ਸੁਖ੍ਯਦੇਵ ਕਹਿਏ ਗ੍ਯਾਰਾ ਰੁਦ੍ਰ, ਬਾਰਾ ਆਦਿਤ, ਆਠ ਵਸੁ ਦੋ ਇਕਤੀਸ.

ਸਬ ਦੇਵਨਕੇ ਗੁਰੂ ਬ੍ਰਿਹਸਪਤਿ,
ਲਹੇ ਇੰਦ੍ਰਤੈਂ ਸਤਗੁਣ ਸੁਖਗਤਿ;
ਜਾਕੇ ਨਾਮ ਪ੍ਰਜਾਪਤਿ ਭਾਖਤ,
ਗੁਰੁਤੈਂ ਸੁਖ ਸੌਗੁਣ ਸੋ ਰਾਖਤ. ੪੯
ਤਾਹੂਤੈਂ ਸੌਗੁਣ ਬ੍ਰਹਮਹਿ ਸੁਖ,
ਲਹੇ ਨ ਰੰਚਕ ਸੋ ਕਬਹੂੰ ਦੁਖ;
ਇਤਨੇ ਯਾ ਕ੍ਰਮਤੈਂ ਸੁਖ ਪਾਵਤ,
ਤੈਤਿਰੀਯ ਸ਼੍ਰੁਤਿ ਯੂੰ ਸਮੁਝਾਵਤ. ੫੦

ਸੋਰਠਾ.

ਰਾਜਾਤੈਂ ਬ੍ਰਹਮਾਂਤ, ਕਹੇ ਜੁ ਸੁਖ ਸਗਰੇ ਲਹੇ;
ਰਹਤ ਸਦਾ ਏਕਾਂਤ, ਕਾਮਦਗ੍ਧ ਜਾਕੇ ਨ ਹਿਯ. ੫੧

ਚੌਪਾਈ.

ਹ੍ਵੈ ਏਕਾਂਤ ਦੇਸ਼ ਮੈਂ ਅਸ ਸੁਖ,
ਯੁਵਤਿ ਪੁਤ੍ਰ ਧਨ ਸੰਗ ਸਦਾ ਦੁਖ;

ਅਥ ਯੁਵਤੀ ਸੰਗ ਦੁਖ ਵਰਣਨ.

ਯੁਵਤਿ ਕੁਰੂਪ ਕੁਬੋਲਨਿ ਜਾਕੇ,
ਸਦਾ ਸੋਕ ਹਿਯ ਹ੍ਵੈ ਤਿਹ ਤਾਕੇ. ੫੨
ਪ੍ਰਭੁ ਪ੍ਰਗੀਖ ਪੰਡਾ ਇਹ ਰੰਡਾ,
ਦਿਯ ਮੁਹਿ ਕੈਨ ਪਾਪਕੋ ਦੰਡਾ;
ਬੋਲਤ ਬੈਨ ਵ੍ਯਾਲ ਨਾਗਨਿਕੇ,
ਭੇੜ ਭੈਂਸਿ ਨਜੋਗੀ ਨਾਗਨਿ ਕੇ. ੫੩
ਭੂਤ ਭਾਵਤੀ ਉਠਨਿ ਰੋ ਹੈ,

ਬੋਲ ਖਰੀਕੇ ਸੁਨਿ ਖਰ ਮੋਹੇ;
ਰੈਨਿ ਸੁ ਊਂਚੇ ਸ੍ਵਰਹਿ ਉਚਾਰਤ ,
ਸਜਾਰ ਹਜ਼ਾਰਨ ਸੁਨਤ ਪੁਕਾਰਤ .੫੪
ਨਿਰਪਰਾਧ ਤਿਯ ਬਿਨ ਵੈਰਾਗਾ,
ਤਜਤਨਬਨਤਪਾਪਜਿਯਲਾਗਾ;
ਰਹਤਦੁਖੀਯੁੰ ਨਿਸਿ ਦਿਨ ਧਿਯਮਨ,
ਤਿਯਕੁਬੋਲ ਸੁਨਿਲਖਿਕੁਰੂਪ ਤਨ. ੫੫
ਕਾਮਿਨਿ ਹੈ ਜੁ ਸੁਰੂਪ ਸੁਵਾਨੀ,
ਸੋ ਕੁਰੂਪ ਤੈਂ ਹੈ ਦੁਖ ਦਾਨੀ ;
ਚਮਕਚਾਮਰੀ ਧਿਯਜਹਿ ਧਿਯਾਰੀ,
ਅਰ੍ਥ ਧਰ੍ਮ ਨਸਿ ਸੋਂਹ ਬਿਗਾਰੀ. ੫੬

ਅਥ ਧਨ ਵਿਗਾਰ.

ਮੀਠੇ ਬੈਨ ਜ਼ਹਰ ਸੁਤ ਲਡੂਵਾ,
ਖਾਜ ਗਮਾਜ ਕ੍ਰੋਧਿ ਹੈ ਭੜੂਵਾ;
ਔਰ ਕਹੂ ਸੁਪਨਹੁ ਨਹਿੰ ਦੇਖੈ ,
ਕਾਮ ਅੰਧ ਇਕ ਕਾਮਨੀ ਲੇਖੈ . ੫੭
ਧਨਕਛੁ ਮਿਲੇ ਜੁ ਬਾਹਿਰ ਘਰਮੈਂ,
ਸੋ ਸਬ ਖਰਚੈ ਕਾਮਨਿ ਧਰਮੈਂ;
ਭੂਖਨ ਵਸਤ੍ਰ ਤਾਹਿ ਪਹਿਰਾਵੈ ,
ਗੁਰੁਪਿਤੁਮਾਤੁ ਜਾਚਿਹੁ ਨ ਆਵੈ. ੫੮
ਪਾਯਸ ਪਾਨ ਮਿਠਾਈ ਮੇਵਾ;
ਦੇਯ ਭਕ੍ਤਿ ਤੈਂ ਤਿਯ ਨਿਜ ਦੇਵਾ,

ਨੇਹ ਨਾਥ ਨਾਥ੍ਯੋ ਨਹਿਂ ਛੂਟੇ,
ਤਿਯ ਕ੍ਰਿਸਾਨ ਪਿਯ ਬੈਲਹਿ ਕੂਟੇ. ੫੯

ਅਥ ਧਰਮ ਬਿਗਾਰ.

ਜ੍ਯੂੰ ਸੂਵਾ ਪਿੰਜਰੇ ਮੈਂ ਬੰਧੁਵਾ,
ਸਿਖ੍ਯੋ ਬੋਲਤ ਸੁਧ ਅਸੁਧਵਾ;
ਤੈਸੇ ਜੋ ਕਛੁ ਨਾਰਿ ਸਿਖਾਵਤ,
ਸੋ ਗੁਰੁ ਪਿਤੁ ਮਾਤਹੀ ਸੁਨਾਵਤ. ੬੦
ਜੈਸੇ ਮੋਰ ਮੋਰਨੀ ਆਗੇ,
ਨਾਚਿ ਰਿਝਾਯ ਆਪੁ ਅਨੁਰਾਗੇ;
ਤੈਸੇ ਵਿਵਿਧ ਵੇਖ ਕਰਿ ਤ੍ਰਿਯ ਕੇ,
ਮਨ ਰਿਝ੍ਯਾਯ ਰੀਝਤ ਮਨ ਪਿਯ ਕੇ. ੬੧
ਜਬ ਦੁਹੂਨ ਕੇ ਮਨ ਅਨੁਰਾਗ੍ਯੋ,
ਤਬਹਿ ਮਦਨ ਮਦਿਰਾ ਮਦ ਜਾਗ੍ਯੋ;
ਭੂਏ ਬਾਵਰੇ ਵਸਨਹੁ ਤ੍ਯਾਗੇ,
ਅਤਿ ਉਨਮਤ ਘੂਰਨ ਧੁਨਿ ਲਾਗੇ. ੬੨
ਧੂਤ ਲੂਪ ਧਰਿ ਨਗਨ ਅਮੰਗਲ,
ਭਿਰਿ ਫਿਰਿ ਭਿਰਤ ਮੇਖ ਮਨੁ ਦੰਗਲ;
ਜ੍ਯੂੰ ਲੋਟਤ ਮਦ੍ਯਪਿ ਮਤਵਾਰੇ,
ਗਿਨਤ ਮਲੀਨ ਗਲੀਨ ਨ ਨ੍ਯਾਰੇ. ੬੩
ਤ੍ਯੂੰ ਨਰ ਨਾਰਿ ਮਦਨ ਮਦ ਅੰਧੇ,
ਅਤਿ ਮਲੀਨ ਅੰਗਨ ਮੈਂ ਬੀਧੇ;
ਕਰਤ ਮਦਨ ਮਦ ਛੂਮ ਜ੍ਯੂੰ ਮਨ ਕੂੰ,

ਹ੍ਵੈ ਅਚਰਜ ਸੁਨਿ ਤ੍ਯਾਗੀ ਜਨਕੂੰ. ੬੪
ਨਸੈਂ ਮਦਨ ਮਦਤੈਂ ਮਤਿ ਨਰਕੀ,
ਲਖਤ ਨ ਉਂਚ ਨੀਚ ਧਰਮ੍ਯਧਰਕੀ;
ਤਿਯਹੁ ਬਾਵਰੀ ਮਦਨ ਬਨਾਈ,
ਕ੍ਰਿਯਾ ਦੁਖਦ ਜਿਹਿ ਹ੍ਵੈ ਸੁਖਦਾਈ. ੬੫
ਪ੍ਰਬਲ ਕਾਮਮਦਿਰਾ ਮਦ ਜਾਗੈ,
ਤਬ ਦ੍ਵਿਜ ਤਿਯ ਯਾਨਕਤੈਂ ਲਾਗੈ;
ਪਿਏ ਮਦਨ ਮਦਿਰਾ ਨਰ ਨਾਰੀ,
ਐਸੇ ਕਰਤ ਅਨੀਤ ਖੁਵਾਰੀ. ੬੬
ਕਾਮਦੇਖ ਯੂੰ ਨਰਹਿ ਬਿਗੋਵਤ,
ਸੋ ਪ੍ਰਗਟ ਸੁੰਦਰੀ ਤਿਯ ਜੋਵਤ;
ਯਾਤੈਂ ਅਤਿਸੁਰੂਪ ਤਿਯ ਦੁਖਦਾ,
ਤਾਕੋ ਤ੍ਯਾਗ ਕਹਤ ਮੁਨਿ ਸੁਖਦਾ. ੬੭
ਜੋ ਸੁਰੂਪ ਤਿਯ ਮੈਂ ਅਨੁਰਾਗਤ,
ਵਿਖਸਮ ਦੁਖਦ ਪੇਖਿ ਨ ਹਿੰਭਾਗਤ;
ਉਭ੍ਯ ਲੋਕਕੀ ਕਰਤ ਸੁਹਾਨੀ,
ਮੁਨਿਜਨ ਗਨਗੁਣ ਸਾਖ ਬਖਾਨੀ. ੬੮
ਜੋ ਨਾਨਾ ਵਿਧ ਭੋਜਨ ਖਾਵੈ,
ਰਸ ਤਾਕੋ ਫਲ ਬਿੰਦੁ ਉਪਾਵੈ;
ਜੀਵਨ ਬਿੰਦੁ ਅਧੀਨ ਸਬਨਕੇ,
ਨਸਤ ਸੋਕ ਬਿੰਦੁ ਹੁਤੈਂ ਮਨ ਕੇ. ੬੯
ਹ੍ਵੈ ਜਬ ਜਨਕੇ ਮਨ ਮਲਵਾਸੀ,

ਕਰਤ ਸ਼ੋਕ ਅਤਿ ਧਰਤ ਉਦਾਸੀ;
ਰੁਧਿਰ ਨਿਵਾਸ ਧਰਤ ਮਨ ਜਬਹੂ,
ਚੰਚਲ ਅਧਿਕ ਰਜੋਗੁਣ ਤਬਹੂ. ੭੦
ਜਬ ਮਨ ਕਰਤ ਬਿੰਦੁ ਮੈਂ ਵਾਸਾ,
ਤਬੈ ਸ਼ੋਕ ਚੰਚਲਤਾ ਨਾਸਾ; ;
ਪੁਨਿ ਆਪਹਿ ਬਲਵੰਤ ਜਨ ਜਾਨੈ,
ਹ੍ਵੈ ਪ੍ਰਸੰਨ ਸੁਭ ਕਾਰਜ ਠਾਨੈ. ੭੧
ਬਿੰਦੁ ਅਧਿਕ ਹੋਵੈ ਜਾ ਜਨ ਮੈਂ,
ਸੁੰਦਰ ਕਾਂਤਿ ਰੂਪ ਤਾ ਤਨ ਮੈਂ;
ਬਿੰਦੁ ਹੁਰੇ ਤਨ ਮੈਂ ਉਜਿਆਰੇ,
ਨਸੈਂ ਬਿੰਦੁ ਤਨ ਮਨੁ ਹਤਿਯਾਰੇ. ੭੨
ਜਾਕੇ ਬਿੰਦੁ ਨ ਕਬਹੂ ਨਾਸੈ, ,
ਬਲਿਨ ਪਲਿਤ ਤਿਹਿ ਤਨ ਪ੍ਰਕਾਸੈ;
ਯੋਗੀ ਕਰਤ ਖੇਚਰੀ ਮੁਦ੍ਰਾ,
ਤਾਤੈਂ ਬਿੰਦੁ ਰਾਖਿ ਹ੍ਵੈ ਭਦ੍ਰਾ. ੭੩
ਅਸ਼ਟ ਸਿੱਧਿ ਜੇ ਧਾਰਤ ਯੋਗੀ,
ਬਿੰਦੁ ਖਸੈ ਹਾਰਤ ਤੇ ਭੋਗੀ;
ਅਸ ਅਤਿ ਉੱਤਮ ਬਿੰਦੁ ਜੁ ਜਗ ਮੈਂ,
ਤਿਹਿੰ ਤਿਯ ਛੀਨਿ ਲੇਤ ਨਿਜ ਭਗ ਮੈਂ. ੭੪
ਜ੍ਯੂੰ ਕਿਸਾਨ ਵੇਲਨ ਮੈਂ ਊਖਹਿ,
ਪਿਰਤ ਲੇਤ ਨਿਚੋਰਿ ਪਿਯੂਖਹਿ :
...ਾਰ ਬਾਰ ਵੇਲਨ ਮੈਂ ਧਾਰਹਿ,

ਹ੍ਵੈ ਅਸਾਰ ਦੋਬਾ ਤਬ ਜਾਰਹਿ.੭੫

ਹਲਕੀ ਖਾਕ ਗੰਡੇ ਕੀ ਬੰਧੀ ਹੁਈ ਬੋਲਨ ਮੈਂ ਦੇਵੇ, ਤਾਕਾ ਨਾਮ ਟੋਬਾ ਪੰਜਾਬ ਮੈਂ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ.

ਤ੍ਰੁੰ ਤਿਯ ਭੀਚਿ ਭੁਜਨ ਮੈਂ ਪੀਵੂੰ,
ਭਰਤ ਯੋਨਿ ਪ੍ਯਟ ਪੀਚਿ ਅਭੀਰੂੰ;
ਪੁਨਿ ਪੁਨਿ ਕਰਤ ਕ੍ਰਿਯਾ ਤਿਨ ਤੋਲੇਂ,
ਸੇਖ ਬਿੰਦੁ ਕੇ ਬਿੰਦੁਤ ਜੋਲੇਂ .੭੬
ਕਿਯੋ ਅਸਾਰ ਨਾਰਿ ਨਰ ਦੇਹਾ,
ਖੀਚ ਫੁਲੇਲ ਫੂਲ ਜ੍ਯੁੰ ਖੇਹਾ;
ਤੌ ਅਕਾਮ ਸਬ ਤਾਹਿ ਜਰਾਵੈ,
ਸੂਕੇ ਖੈਨ ਮੁਕਾਰ ਲਗਾਵੈ .੭੭
ਹ੍ਵੈ ਜੁ ਸਰੂਪ ਜੋਰ ਧਨ ਭੂਰੀ,
ਤਾ ਨਰ ਪੈ ਨਾਰੀ ਬਲਿਹਾਰੀ;
ਕਰਿ ਸਰੂਪ ਧਨ ਬਲ ਕੋ ਅੰਤਾ,
ਕਹਤ ਤਾਹਿ ਤੂੰ ਕਾਕੋ ਕੰਤਾ. ,੭੮
ਤਿਹਿ ਪੁਨਿ ਮਿਲਨ ਚਹੈ ਜੁ ਅਨਾਰੀ,
ਕਰ ਪਕਰੈਂ ਪਰਤਹੁ ਦੇ ਗਾਰੀ;
ਨਾਕ ਚੜ੍ਹਾਯ ਆਂਖਿਹੂ ਮੋਰੈ, ,
ਜਾਯ ਨ ਪਤਿ ਸੇਜਹੁ ਕੇ ਪੋਰੈ .੭੯
ਕੋਟਿ ਯਤ੍ਨ ਸੰਪ੍ਯਾਤ ਜੁ ਕਰਿਏ,
ਸਬ ਕੋ ਸਾਰ ਖੀਂਚਿ ਇਕ ਧਰਿਏ;
ਜਿਸਕੇ ਰਿਦ ਸਮ ਸੋ ਨ ਕਠੋਰਾ,

ਰਿਖਿ ਮੁਨਿ ਗਣ ਇਹ ਦੇਤ ਢੰਢੋਰਾ. ੮੦
ਕਰਤ ਗੁਮਾਨ ਹਠਤ ਤਿਯ ਜੂੰ ਜੂੰ,
ਚਿਪਟਤ ਸ਼ੁਨ ਮਤਿ ਜਲ ਮਲ ਤੂੰਤੂੰ;
ਕਬਹੁਕ ਤਾਕੇ ਵਾਂਛਿਤ ਕਰਿਕੈ,
ਮਰਣ ਅੰਤ ਛੋਡਤ ਨ ਪਕਰਿਕੈ. ੮੧
ਪੜ੍ਹੇ ਪੁਰਾਣ ਵੇਦ ਸਿਮ੍ਰਿਤਿ ਗੀਤਾ,
ਤਤ੍ਰ ਦ੍ਰਿਪਣ ਪੁਨਿ ਕਿਨਹੁਨ ਜੀਤਾ;
ਕਰਤ ਅਧੀਨ ਤਾਹਿ ਤਿਯ ਐਸੇ,
ਬਾਜੀਗਰ ਬੰਦਰ ਕੂੰ ਜੈਸੇ. ੮੨
ਸਬ ਕਛੁ ਮਨ ਭਾਵਤ ਕਰਵਾਵਤ,
ਪਕੜੈ ਪਸੁ ਕਿਭੁਲ ਭਾਂਤਿ ਨਚਾਵਤ;
ਉਤ੍ਰਿ ਯੁਕ੍ਤਿ ਸਬ ਤਬਹੀ ਬਿਸਰੈ,
ਜਬ ਪੰਡਿਤ ਪੜ੍ਹਿ ਤ੍ਰਿਯ ਮੈਂ ਫਿਸਰੈ. ੮੩
ਜਬ ਕਬਹੂੰ ਸੁਮਰਤ ਨਿਜ ਵੇਦਾ,
ਤਬ ਤ੍ਰਿਯ ਮੈਂ ਮਾਨਤ ਕਛੁ ਖੇਦਾ;
ਤਿਹਿੰ ਤਜਾਵਨ ਕੀ ਇੱਛਾ ਧਾਰੈ,
ਪੁਨਿ ਤ੍ਰਿਯ ਨੈਨ ਸੈਨ ਸਰ ਮਾਰੈ. ੮੪
ਜ਼ਹਰ ਕਟਾਛ ਨੈਨ ਸਰ ਬੋਰੈ,
ਤਾਨਿ ਕਮਾਨ ਭ੍ਰੌਂਹ ਜੁਗ ਜੋਰੈ;
ਮਾਰਤ ਸਾਰਤ ਹਿਯ ਸਬ ਜਨ ਕੇ,
ਵਿਰਜਹੁ ਬਚਤ ਨ ਪਨ ਸ਼ੁਨਗਣ ਕੇ. ੮੫

ਬੂਝੇ ਨ ਤਿਸ ਮੈਂ ਤੀਬ੍ਰ ਵਿਰਾਗਾ,
ਯੂੰ ਮਤਿ ਮੰਦ ਕਰਤ ਪ੍ਰਨਿਰਾਗਾ;
ਕਰਤ ਵਿਵਿਧ ਅਾਗਜਾਤੂੰਚਾਕਰ,
ਹੁਕਮ ਕਰੈ ਬੈਠੀ ਮਨੁ ਠਾਕਰ . ੮੬
ਜੇ ਨਰ ਨਾਰਿ ਨਯਨ ਸਰ ਬੀਧੇ,
ਤਿਨਕੇ ਹਿਏ ਹੇਤ ਨਹਿੰ ਸੀਧੇ;
ਭੂਲੇ ਬੁਰੇ ਸੁਖ ਦੁਖ ਸਬ ਬਿਸਰਤ,
ਤੇ ਕੈਸੇ ਭਵ ਦੁੱਖ ਤੈਂ ਨਿਸਰਤ . ੮੭
ਨਾਰਿ ਬੁਰੀ ਵੇਸ੍ਯਾ ਅਰੁ ਪਰਕੀ,
ਤੀਜੀ ਨਰਕ ਨਿਸਾਨੀ ਘਰਕੀ;
ਤਜਤ ਵਿਵੇਕੀ ਤਿਹੁੰ ਮੈਂ ਨੇਹਾ,
ਕਰੈ ਨੇਹ ਤਿਹ ਸੁਠ ਮੁਖ ਖੇਹਾ . ੮੮

ਦੋਹਾ.

ਅਰਥ ਧਰਮ ਅਰੁ ਮੋਛ ਕੂੰ, ਨਾਰਿ ਬਿਗਾਰਤ ਐਨ;
ਸਬ ਅਨਰਥ ਕੋ ਮੂਲ ਲਖਿ, ਤਜੇ ਤਾਹਿ ਹ੍ਵੈ ਚੈਨ . ੮੯
ਪੁਤ੍ਰ ਸਦਾ ਦੁਖ ਦੇਤ ਯੂੰ, ਬਿਨਾ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਦੁਖ ਏਕ;
ਗਰਭਸਮਯ ਦੁਖ ਜਨਮ ਦੁਖ, ਮਰੈ ਤੁ ਦੁੱਖ ਅਨੇਕ . ੯੦

ਚੌਪਾਈ.

ਗਰਭ ਧਰਤ ਜੌਲੌਂ ਨਹਿੰ ਨਾਰੀ,
ਦੁਖ ਦੰਪਤਿ ਮਨ ਤੌਲੌਂ ਭਾਰੀ;
ਹ੍ਵੈ ਜੁ ਗਰਭ ਇਹ ਚਿੰਤਨ ਨਾਸੇ,
ਪੁਤ੍ਰੀ ਹੋਯ ਕਿ ਪੁਤ੍ਰ ਪ੍ਰਕਾਸੇ? ੯੧

ਗਰ੍ਭ ਗਿਰਨਕੇ ਹੇਤੁ ਅਨੰਤਾ,
ਤਿਨਤੈਂ ਡਰਤ ਕਰਤ ਅਤਿ ਚਿੰਤਾ;
ਹ੍ਵੈ ਜੁ ਪ੍ਰਸੂਤ ਨਵ ਮਾਸ ਵਿਹਾਨੈ,
ਜਨਨੀਜਨਕ ਅਧਿਕ ਦੁਖ ਸਾਨੈਂ. ੯੨
ਨਵਗ੍ਰਹ ਮੈਂ ਇਕ ਹ੍ਵੈ ਨਹਿੰ ਖਿਗਰੇ,
ਅਸਜਨਕੇ ਜਨ੍ਮ ਨ ਜਗ ਸਗਰੇ;
ਖਿਗਰੇ ਗ੍ਰਹ ਕੀ ਨਿਸਿ ਦਿਨ ਚਿੰਤਾ,
ਕਰਤ ਮਾਤ ਪਿਤੁ ਬੈਠਿ ਇਕੰਤਾ. ੯੩
ਸਿਸੁ ਉਦਾਸ ਹ੍ਵੈ ਜਬਤਜਿ ਬੋਬਾ,
ਤਬਦੋਉ ਮਿਲਿ ਲਾਗਤ ਰੋਬਾ;
ਯੁੰ ਚਿੰਤਤ ਕਛੁ ਗਏ ਮਹੀਨੇ,
ਦਾਂਤ ਪ੍ਰਸੂਤ ਕੇ ਨਿਕਸੈ ਝੀਨੇ. ੯੪
ਮਰਤ ਬਾਲ ਬਹੁ ਨਿਕਸਤ ਦੰਤਾ,
ਤਬ ਇਹ ਚਿੰਤਾ ਦੁਖ ਤਿਯ ਕੰਤਾ;
ਜਿਏ ਦੁਬਰੇ ਦੁਖ ਤੈਂ ਬਾਰੇ,
ਦੇਖਿ ਜੁਹਾਰੇ ਧਰਤ ਉਤਾਰੇ. ੯੫
ਮ੍ਲੇਛ ਚਮਾਰ ਚੂਹਰੇ ਰੋਗੀ,
ਤਿਨਤੈਂ ਝਰਵਾਵਤ ਦ੍ਵਿਜ ਯੋਗੀ;
ਸਇਯਦ ਖ੍ਵਾਜਾ ਪੀਰ ਫ਼ਕੀਰਾ,
ਪੋਕਤ ਜੋਰਤ ਹਾਥ ਅਧੀਰਾ. ੯੬
ਜਾਕੂੰ ਹਿੰਦੂ ਕਬਹੂੰ ਨਹਿੰ ਮਾਨੈ,
ਸੁਤ ਹੇਤੁ ਤਿਹਿ ਇਸ਼ਟ ਪਿਛਾਨੈ;

ਭੈਰੋਂ ਭੂਤ ਮਨਾਵਤ ਨਾਨਾ,
ਧਰਤ ਸਿਵਾਬਲ ਭੂਮਿ ਮਸਾਨਾ. ੯੭
ਧਾਨਕਰੇ ਡਮਰੂ ਧਰਿ ਬਾਜੈ,
ਕਰ ਜੋਰਤ ਪੂਜਤ ਨਹਿਂ ਲਾਜੈ;
ਔਰ ਜੰਤ੍ਰ ਤਾਵੀਜ਼ ਘਨੇਰੇ,
ਲਿਖਿ ਮਨੁਵਾਯ ਭੂਤਗਰ ਗੇਰੈ. ੯੮
ਨਿਜਕੁਲ ਮੈਂ ਇਕ ਅਛੂਤ ਪੂਜਾ,
ਕਿਨਹੁ ਨ ਸੁਧਨਹੁ ਸੁਮਰੈ ਦੂਜਾ;
ਸੋ ਕੁਲ ਨੇਮ ਪੂਤ ਹਿਤ ਤ੍ਯਾਗੈ,
ਵਜਭਿਚਾਰਨ ਜੂੰ ਜਹੰ ਤਹੰ ਲਾਗੈ. ੯੯
ਹੋਤ ਸੀਤਲਾ ਕੇ ਜਬ ਨਿਕਸਨ,
ਨਸ਼ਤ ਮਾਤ ਪਿਤੁ ਮਨ ਕੇ ਬਿਕਸਨ;
ਗ੍ਯਾਨ ਕ੍ਰਿਯਾ ਤਜਿ ਰਹਤ ਮਲੀਨਾ,
ਧਰਮਦੇਵ ਗਦਹਾ ਕੂੰ ਕੀਨਾ. ੧੦੦
ਮੋਰਿ ਧਾਗ ਬਕਸਹੁ ਸਿਸੁ ਮੇਰਾ,
ਗਦਹਾ ਮਾਤ ਚਰਾਊਂ ਤੇਰਾ;
ਯੂੰ ਕਹਿ ਚਨਾ ਗੋਦ ਮੈਂ ਧਾਰੈ,
ਬਿਨਤੀ ਕਰਿ ਗਦਹਾ ਕੂੰ ਚਾਰੈ. ੧੦੧
ਅਸ ਅਨੇਤ ਦੁਖ ਤੈਂ ਸਿਸੁ ਪਾਰਨ,
ਯੁਵਾ ਹੋਤ ਲੈਂ ਔਰ ਹਜਾਰਨ;
ਉਮਰ ਪੂਤ ਕੀ ਹੈ ਜੋ ਥੋਰੀ,
ਮਰਿਹੈ ਕਰਹੁ ਉਪਾਯ ਕਰੋਰੀ. ੧੦੨

ਮਰੈ ਮਾਤ ਪਿਤੁ ਭੂਲਹਿ ਸਾਖਾ,
ਮਾਨਹਿ ਆਪਹੁੰ ਦੀਨ ਅਨਾਥਾ;
ਹਾਇ ਹਾਇ ਕਰਹਿ ਨਿਸ ਦਿਨ ਰੋਵੈ,
ਕਰਿ ਧਿਕ ਧਿਕ ਨਿਜ ਜਨ੍ਮ ਬਿਗੋਵੈ. ੧੦੩
ਸੁਤ ਮਰਨਪੈ ਹੈ ਦੁਖ ਜੈਸੇ,
ਲਖਨ ਸਪੂਤ ਅਪੂਤਨ ਤੈਸੇ;
ਜੋ ਜੀਵੈ ਤੌ ਰੋਤਹਿ ਤਰੁਨ,
ਲਗਤ ਨਾਰਿਕੇ ਪੇਖਨ ਭੁਰਨਾ. ੧੦੪

ਸਪੂਤ ਕਹਿਏ ਜਾਕਾ ਪੁਤ ਜੀਵੈ ਹੈ, ਔ ਅਪੂਤ ਕਹਿਏ ਜਾਕੇ ਪੂਤ ਨਹੀਂ ਹੁਆ.

ਜਿਨ ਅਨੇਕ ਜਤਨਨਿ ਪ੍ਰਤਿਪਾਰੇ,
ਤਿਨਹੂੰ ਜਲ ਪਯਾਵਨ ਹੈ ਭਾਰੇ;
ਰਜਨਿ ਸੇਜਪੈ ਜਿਵੈ ਨਾਰੀ,
ਤਬ ਪਿਤ ਮਾਤ ਦੇਹੁ ਸੁਹਿਕਾਰੀ. ੧੦੫
ਹੈ ਸੁਪੂਤ ਤੈ ਪੂਜਹਿ ਉਠਿਕੈ,
ਨਹੈ ਕੂਪ ਤੈਂ ਮਾਘ ਨ ਗਹਿ ਕੈ:
ਕਹੈ ਮਾਤ ਪਿਤ ਆਵੈ ਨੇਰੈ,
ਪੂਤ ਨ ਸਨ੍ਮੁਖ ਆਵਹੁ ਟੇਰੈ. ੧੦੬
ਹੈ ਕੁਪੂਤ ਤੈ ਉਠਹਿ ਪ੍ਰਾਤਾ,
ਵਚਨ ਗਾਰਿ ਸਮ ਕਹਿ ਅਸੁਹਾਤਾ;
ਜੁਰੇ ਹੋਇ ਲੇ ਸਬ ਪਰ ਕੇ ਧਨ,
ਦੇ ਪਿਤ ਮਾਤਹਿ ਫਿਕ ਭਿਨ ਕੇ ਤਨ. ੧੦੭

ਫੇਰਿ ਸੰਭ੍ਰਾਰਤ ਕਥਹੁ ਨ ਤਿਨਕੂੰ,
ਪੇਖਤ ਸਬ ਦਿਨ ਤ੍ਰਿਯ ਨਿਜਤਨਕੂੰ;
ਦੇਖਿ ਲੇਤ ਪਿਤ ਮਾਤ ਉਸਾਸਾ,
ਯਾ ਵਿਧਿ ਪੁਤ੍ਰ ਸਦਾ ਦੁਖ ਰਾਸਾ. ੧੦੮

ਦੋਹਾ.

ਕਰਿ ਵਿਚਾਰ ਜੁੰ ਦੇਖਿਏ, ਪੁਤ੍ਰ ਸਦਾ ਦੁਖ ਰੂਪ;
ਸੁਖ ਚਾਹਤ ਜੇ ਪੁਤ੍ਰ ਤੈਂ, ਤੇ ਮੂਢਨ ਕੇ ਭੂਪ. ੧੦੯
ਤਜਿ ਤ੍ਰਿਯ ਪੁਤ੍ਰ ਜੁ ਧਨ ਚਹੈ, ਤਾਕੇ ਮੁਖ ਮੈਂ ਧੂਰ;
ਧਨ ਜੋਰਨ ਇੱਛਾ ਕਰਨ, ਖ਼ਰ੍ਚ ਨਾਸ਼ ਦੁਖਮੂਰ. ੧੧੦

ਚੌਪਈ.

ਜੋ ਚਾਹੈ ਮਾਯਾ ਬਹੁ ਜੋਰੀ,
ਕਰੈ ਅਨਰ੍ਥ ਸੁ ਲਾਖ ਕਰੋਰੀ;
ਜਾਤਿਧਰ੍ਮਕੁਲਧਰ੍ਮਸੁਤ੍ਯਾਗੈ,
ਜੋ ਧਨਕੂੰ ਜੋਰਨ ਜਨ ਲਾਗੈ. ੧੦੧
ਬਿਨਾ ਭਾਗ ਤਦਪਿ ਨ ਧਨ ਜੁਰਿਹੈਂ,
ਜੁਰੈ ਤੁ ਇੱਛਾ ਕਰਿ ਕਰਿ ਮਰਿਹੈਂ;
ਖ਼ਰ੍ਚਤ ਧਨ ਘਟਿਹੈ ਇਹ ਚਿੰਤਾ,
ਨਾਸੈਂ ਨਿਸ਼ਿ ਦਿਨ ਤਾਪ ਅਨੰਤਾ. ੧੦੨
ਸਦਾ ਕਰਤ ਜੁੰ ਦੁਖ ਧਨ ਮਨਕੂੰ,
ਚਹੈ ਤਾਹਿ ਧਿਕ ਧਿਕ ਤਿਹਿ ਜਨਕੂੰ;
ਜੁਵਤਿ ਪੁਤ੍ਰ ਧਨ ਲਖਿ ਦੁਖਦਾਤਾ,
ਤਜੋ ਭੁਵਹੁ ਮਾਤਾ ਕੇ ਨਾਤਾ. ੧੦੩

ਕੁੰਡਲਿਯਾ ਛੰਦ.

ਭਰਥੁ ਬਨ ਏਕਾਂਤ ਮੈਂ, ਗਯੋ ਕਿਯੋ ਚਿਤ ਸਾਂਤ ;
ਭੁਯੋ ਨਯੋ ਦੀਵਾਨ ਤਿਨ, ਸੁਨ੍ਯੋ ਸਕਲ ਬ੍ਰਿਤਾਂਤ ;
ਸੁਨ੍ਯੋ ਸਕਲ ਬ੍ਰਿਤਾਂਤ, ਚਿਤ ਇਹ ਉਪਜੀ ਤਾਕੇ;
ਜੋ ਨ੍ਰਿਪ ਜੀਵਤ ਸੁਨੈ, ਮਿਲੈ ਵਾ ਕਾਹੂ ਨਾਕੇ ;
ਤੌ ਝੂਠੇ ਹਮ ਹੋਹਿ, ਭੂਪ ਦੇ ਸਬ ਹੂੰ ਦੰਡਾ ;
ਯਾਤੈਂ ਅਬ ਮਿਲਿ ਕਹੈਂ, ਭਰਥੁ ਭੌ ਪ੍ਰੇਤ ਪ੍ਰਚੰਡਾ;੧੧੪

ਦੋਹਾ.

ਕਰਿ ਸਲਾਹ ਇਹ ਪਰਸਪਰ ਗਏ ਕਚਹਰੀ ਬੀਚ;
ਸਬਹਿ ਕਹੀ ਇਹ ਭੂਪ ਤੈਂ, ਭਰਥੁ ਪ੍ਰੇਤ ਭੌ ਨੀਚ.੧੧੫
ਰਾਖ ਲਗਾਏ ਦੇਹ ਮੈਂ, ਮਿਲੈ ਜਾਹਿ ਬਤਰਾਤ;
ਤਿਹਿ ਮਾਰਤ ਜੋ ਨਰ ਬਚਤ, ਜੋ ਤਿਹਿ ਦੇਖਿ ਪਰਾਤ.੧੧੬

ਪਰਾਤ ਕਹਿਏ ਭਾਗ ਜਾਵੈ.

ਸੁਨਿ ਭੂਪਹ ਨਿਸ਼ਚਯ ਕਿਯੋ, ਭਰਥੁ ਮਰਿ ਭੌ ਪ੍ਰੇਤ;
ਸਾਂਚ ਝੂਠ ਭੂਪ ਨ ਲਖਤ, ਹ੍ਵੈ ਜੁ ਪ੍ਰਮਾਦ ਅਚੇਤ.੧੧੭
ਬਹੁ ਦਿਨ ਬੀਤੇ ਭੂਪ ਤਬ, ਮਾਰਨ ਗਏ ਸਿਕਾਰ;
ਪੈਠ੍ਯੋ ਗਿਰਿ ਬਨ ਸਘਨ ਮੈਂ, ਜਹਂ ਮ੍ਰਿਗ ਗਜ ਗਜਗ੍ਹਾਰ.੧੧੮
ਤਪਤ ਤਹਾਂ ਇਕ ਤਰੁ ਤਰੈ, ਭਰਥੁ ਨਿਜ ਦੀਵਾਨ ;
ਪੇਖਿ ਤਾਹਿ ਭਾਜ੍ਯੋ ਉਲਟਿ, ਮਾਨਿ ਪ੍ਰੇਤ ਦੁਖਦਾਨ.੧੧੯

ਇੰਦ੍ਰਵ ਛੰਦ.

ਭਰਥੁ ਮਰ੍ਯੋ ਹੁ ਪਰੇਤ ਭਯੋ ਇਹ,
ਵਾਕ੍ਯ ਅਸਤ੍ਯ ਹੁ ਸਤ੍ਯ ਪਿਛਾਨਹੁ;

ਦੇਖਿਲਿਯੋ ਨਿਜ ਅੰਗਿਨਜੀਵਤ,
ਤੌਹੁ ਪਰੋਤਹੁ ਮਾਨਿ ਭੁਗਾਨ;
ਈਸ਼ਰਤੈਂਸੁਨਿਦ੍ਵੈਤ ਤਥਾ ਅਤਿ ਮੈਂ,
ਵਿਸ਼੍ਵਾਸ ਕਰੈ ਜੁ ਅਜਾਨ;
ਬ੍ਰਹ੍ਮ ਅਦ੍ਵੈਤ ਲਖੈ ਪਰਤੱਛਹੁ,
ਤੌਹੁ ਨ ਤਾਹਿ ਗਿਏ ਠਗਰਾਨ. ੧੨੦

ਦੋਹਾ.

ਭੇਦ ਵਚਨ ਵਿਸ੍ਵਾਸ ਕਰਿ, ਸੁਨਤ ਜੁ ਕੋਊ ਅਜਾਨ;
ਸੋ ਜਨ ਦੁਖ ਭੁਗਤੇ ਸਦਾ, ਹ੍ਵੈ ਨ ਬ੍ਰਹ੍ਮ ਕੋ ਗ੍ਯਾਨ. ੧੨੧
ਜਾਤੈਂ ਸੁਨੈ ਜੁ ਭੇਦ ਕੇ, ਵਚਨ ਲਖੈ ਸੁ ਅਸਤ੍ਯ;
ਤਬਹੀ ਤਾਕੂੰ ਗ੍ਯਾਨ ਹ੍ਵੈ, ਮਹਾਵਾਕ੍ਯ ਤੈਂ ਸਤ੍ਯ. ੧੨੨

ਚੌਪਾਈ.

ਸਿਖ ਤੈਂ ਸੁਨੀ ਜੁ ਭੇਦ ਕਹਾਨੀ,
ਜਾਨਿ ਝੂਠ ਤੇ ਨਰਕ ਨਿਸਾਨੀ;
ਤਿਨਕੇ ਕਹਨਹਾਰ ਸਬ ਝੂਠੇ,
ਪਰਮਾਨਦ ਸੁਖ ਤੈਂ ਜਨ ਰੂਠੇ. ੧੨੩
ਤਿਨਕੇ ਸੰਗ ਨ ਕਬਹੂੰ ਕੀਜੇ,
ਹ੍ਵੈ ਜੋ ਸੰਗ ਨ ਵਚਨ ਸੁਨੀਜੇ;
ਜੋ ਕਹੁੰ ਸੁਨੈ ਤੌ ਸੁਨਤ ਹਿ ਤ੍ਯਾਗਹੁ,
ਮ੍ਲੇਛ ਜੈਨ ਵਚ ਸਮ ਲਖਿ ਭਾਗਹੁ. ੧੨੪
ਜੋ ਮਿਥ੍ਯਾ ਹ੍ਵੈ ਦੋਜਿਕ ਵੇਦਾ,
ਕੈਸੇ ਕਹੀ ਭੇਦ ਦੁਖ ਛੇਦਾ;

ਯਾਕੋ ਅਬ ਉੱਤਰ ਸੁਨਿ ਲੀਜੇ,
ਮਿਥ੍ਯਾ ਦੁਖ ਮਿਥ੍ਯਾ ਤੈਂ ਛੀਜੈ: ੧੨੫
ਹੋਇ ਨੁ ਗ੍ਯਾਨੁ ਸਤ੍ਯ ਜੋ ਹੋਵੈ,
ਤੌ ਮਿਥ੍ਯਾ ਕੁਹ ਦੁਖ ਨਹਿੰ ਖੋਵੈ;
ਯਾਮੈਂ ਇਕ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਸੁਨਾਉਂ,
ਜਾਤੈਂ ਤੁਵ ਸੰਦੇਹ ਨਸਾਉਂ. ੧੨੬
ਸੁਰਪਤਿ ਇੰਦ੍ਰ ਸ੍ਵਰਗ ਮੈਂ ਜੈਸੇ,
ਪ੍ਰਬਲ ਪ੍ਰਤਾਪ ਭੂਪ ਇਕ ਐਸੇ;
ਭੀਮ ਸਮਾਨ ਸੂਰ ਬਹੁਤੇਰੇ,,
ਤਿਨ ਕੇ ਚਹੁੰਧਾ ਡੇਰੇ ਘੇਰੇ. ੧੨੭
ਜੋਧਾ ਲੇ ਨਿਜ ਨਿਜ ਹਥਿਯਾਰਨ,
ਖਰੇ ਰਹੈ ਤਿਹਿ ਦ੍ਵਾਰ ਹਜਾਰਨ;
ਅੰਦਰ ਮੰਦਿਰ ਡਯੋੜ੍ਹੀ ਨਾਹ੍ਰੇ,
ਲਿਯੇ ਖੜ੍ਗ ਕੋਸਨ ਤੈਂ ਕਾਢ੍ਹੇ. ੧੨੮

ਕੋਸ ਕਹਿਯੇ ਮਯਾਨ.

ਊਂਚੇ ਮਹਲ ਅਟਾਰੀ ਜਾਮੈਂ,
ਫੂਲਸੇਜ ਸੋਵੈ ਨ੍ਰਿਪ ਤਾਮੈਂ;
ਪੰਛੀਹੂੰ ਪੈਠਨ ਨਹਿੰ ਪਾਵੈ,
ਤਹਾਂ ਔਰ ਕੈਸੇ ਚਲਿ ਜਾਵੈ. ੧੨੯
ਤਹਾਂ ਭੂਪ ਦੇਖ੍ਯੋ ਅਸ ਸੁਪਨਾ,
ਪਕਰ੍ਯੋ ਪੈਰ ਗਾਦਰੀ ਅਪਨ;
ਭੂਪ ਛੁਡਾਯੋ ਚਾਹਤ ਨਿਜ ਪਗ,

ਤਜਤ ਨ ਗਾਦਰਿ ਪਕਰਿ ਸੁ ਪਗਾਰਗ. ੧੩੦
ਤਬ ਰਾਜਾ ਸੂੰ ਖਰੇ ਪੁਕਾਰੇ,
ਹੈ ਕੇ ਅਸ ਜੋ ਗਾਦਰਿ ਮਾਰੇ;
ਜੋਯਾ ਸੋ ਟਰੈ ਲਿਸ ਹੂਰਗ,
ਤਿਲ ਲੈਖਕਹੁ ਨ ਦਿਸੋ ਸਗਾਰਗ. ੧੩੧
ਤਬ ਨ੍ਰਿਪ ਦੈਰ ਲਿਯੋ ਨਿਜਕਰ ਮੈਂ,
ਆਪੁ ਹਿ ਆਕੇ ਸਗਾਰਹਿ ਸਿਰ ਮੈਂ;
ਲਗਤ ਦੈਰ ਤੈ ਤਾਕੇ ਅੰਤ,
ਤਬ ਲਿਸਕੇ ਪਗਾਰਗ ਤੈਂ ਦੈਤ. ੧੩੨
ਦੰਤ ਲਗੋ ਗਾਲੈ ਨ੍ਰਿਪ ਪਗ ਮੈਂ,
ਸੂੰ ਲੰਗਾਤ ਸੁ ਜਾਲਤ ਮਗ ਮੈਂ;
ਤਬ ਚਾਲਜੋ ਲੈ ਲਾਠੀ ਕਰ ਮੈਂ,
ਪਹੁੰਚੋ ਖਾਦਰਿਆ ਕੇ ਘਰ ਮੈਂ. ੧੩੩
ਤਾਹਿ ਕਹੋ ਫੋਹਾ ਅਸ ਦੀਜੇ,
ਖਾਦ ਪਾਂਦ ਕੇ ਤੁਰਤ ਭਰੀਜੇ;
ਖਾਦਰਿਯਾ ਨ੍ਰਿਪ ਤੈਂ ਇਹ ਭਾਖੇ,
ਫੋਹਾ ਨਹਿੰ ਤਯਾਰ ਪਰ ਰਾਖੇ. . ੧੩੪
ਜੋ ਤੂੰ ਦੈ ਪੈਸਾ ਇਕ ਮੋਕੂੰ, ,
ਤੌ ਤਯਾਰ ਕਰਿ ਦੇਹੂੰ ਤੋਕੂੰ;
ਤਬ ਉਲਟੋ ਨ੍ਰਿਪ ਲਾਠੀ ਟੇਕ,
ਨਹੀਂ ਦੈਨਕੂੰ ਕੌਡਿਹੁ ਏਕ. ੧੩੫
ਲਾਗਜੋ ਸੋਚ ਕਰਨ ਟਰਿ ਘਰ ਤੈਂ,

ਸੂਝੈ ਬਾਤ ਕੌਨ ਬਿਨ ਜਰ ਤੈਂ;
ਜੋ ਮੈਂ ਹੋਤ ਧਨੀ ਬੜ ਭਾਗਾ,
ਆਵਤੁ ਪ੍ਯਰ ਪ੍ਯਾਰਿਯਾ ਭਾਗਾ. ੧੩੬
ਮੋਹਿ ਨਿਕੰਮਾ ਜਾਨਿ ਕੰਗਾਲਾ,
ਪ੍ਯਰਤੈਂ ਤੁਰਤ ਰੋਗ ਜ੍ਯੂੰ ਟਾਲਾ;
ਯਾਹੀਕੂੰ ਕਛੂ ਦੋਸ਼ ਨ ਦੀਜੈ,
ਬਿਨ ਸ੍ਵਾਰਥਕੇ ਕਿਹਿ ਨ ਪਤੀਜੈ. ੧੩੭
ਮਾਤ ਪਿਤਾ ਬਾਂਧਵ ਸੁਤ ਨਾਰੀ,
ਕਰਤ ਪਯਾਰ ਸ੍ਵਾਰਥ ਤੈਂ ਭਾਰੀ;
ਜੋ ਨਹਿਂ ਸ੍ਵਾਰਥ ਸਿਧੀ ਪਾਵੈ,
ਤੌ ਇਨਕੂੰ ਦੇਖਨੋਹੂ ਨ ਭਾਵੈ. ੧੩੮
ਜਾ ਬਿਨ ਪ੍ਯਰੀ ਏਕ ਨਹਿਂ ਰਹਤੇ,
ਦੁਖ ਅਪਾਰ ਬਿਛੁਰੇ ਸਬ ਲਹਤੇ;
ਜਬ ਦੇਖੈ ਆਯੋ ਪ੍ਯਰ ਪੌਰੀ,
ਪ੍ਯਰਕੇ ਮਿਲਤ ਭਾਜਿਭਰਿ ਕੌਰੀ. ੧੩੯
ਵ੍ਰਿਧਿ ਅਧੀਨ ਕੋੜ੍ਹੀ ਸੋ ਹੋਵੈ,
ਸਬ ਅੰਗਨਿ ਮੈਂ ਪਾਨੀ ਚੋਵੈ;
ਅਰੁ ਜਰਿਧਰੀ ਅਂਗੁਰੀ ਜਾਕੇ,
ਭਿਨਭਿਨਾਤ ਮੁਖ ਮਾਖੀ ਤਾਕੇ. ੧੪੦
ਕਹਤ ਤਾਹਿਤੇ ਪ੍ਯਰਕੇ ਪਯਾਰੇ,
ਮਰਿਯਾਧੀ ਅਬਤੌ ਹਤਿਯਾਰੇ;
ਜਿਹਿਦੇਖਤ ਅੰਖਿਯਾਂਨ ਅਘਾਨੀ,

ਤਿਹਿਲਖਿਗ੍ਲਾਨਿਵਮਨਜੁੰਭਾਨੀ.੧੪੧
ਜੋ ਤਿਯ ਹਿਯਲਾਗਤ ਪਤਿਪਯਾਰੇ,
ਕਿਯਨਬਚਨਤ ਪਲ ਉਰ ਤੈਂ ਨਯਾਰੇ:
ਤਾਕੀ ਪਵਨ ਬਚਾਯੋ ਲੈਰੈ,,
ਭਿਰੈ ਜੁ ਵਸਨ ਤੁ ਨਾਕ ਸਕੋਰੈ. ੧੪੨
ਜਿਹਿ ਪਿਤੁ ਮਾਤੁ ਗੋਦ ਮੈਂ ਲੇਤੇ,
ਸਕੁਚਤ ਤਿਹਿ ਕਰਤੇ ਕਛੁ ਦੇਤੇ ;
ਮਿਲਤ ਭ੍ਰਾਤ ਜੋ ਭੁਰਿ ਭੁਜ ਕੇਰੀ ,
ਸੋ ਬਤਰਾਤ ਬੀਚ ਦੈ ਫੇਰੀ. ੧੪੩
ਐਸੇ ਜਗ ਸ੍ਵਾਰਥ ਕੇ ਸਾਰੇ,
ਬਿਨ ਸ੍ਵਾਰਥ ਕੇ ਕਾਕੇ ਪਯਾਰੇ;
ਮੁਹਿਸ੍ਵਾਰਥਯੋਗਯਨਵਿਧਿਕੀਨੇ,
ਯਾਤੈਂ ਇਨ ਨੇਹਾ ਨਹਿੰ ਦੀਨੇ. ੧੪੪
ਸੁੰਚਿੰਤਤ ਇਕ ਮੁਨਿ ਤਿਹਿ ਭੇਟਯੋ,
ਤਿਨ ਦੈ ਜਰੀ ਬ੍ਯਾਧ ਦੁਖ ਮੇਟਯੋ;
ਨਿਦ੍ਰਾਤੈਂ ਜਾਗਯੋ ਨ੍ਰਿਪ ਜਬਹੀ ,
ਬ੍ਯਾਧ ਦਰਦ ਮੁਨਿ ਨਾਸੈ ਤਬਹੀ. ੧੪੫
ਸਿਖ ਇਹ ਤੁਹਿ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤਪ੍ਰਕਾਸ਼ੇ,
ਲਖਿ ਮਿਥਯਾ ਤੈਂ ਮਿਥਯਾ ਨਾਸ਼ੇ;
ਮਿਥਯਾ ਦੁਖ ਦੇਖਯੋ ਜਥ ਰਾਜਾ,
ਸਾਂਚਸਮਾਜਨਕਿਯਕਛੁਕਾਜਾ. ੧੪੬

ਟੀਕਾ:- ਸਰਵ ਪ੍ਰਕਰਣ ਕਾ ਅਰਥ ਸ੍ਪਸ਼ਟ. ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ:-

ਸੰਸਾਰ ਰੂਪ ਦੁੱਖ ਮਿਥਜਾ ਹੈ. ਯਾਤੇਂ ਤਿਸਕੇ ਦੂਰਿ ਕਰਨੇ ਕੇ ਸਾਧਨ ਵੇਦ ਗੁਰੂ ਮਿਥਜਾ ਹੀ ਚਾਹਿਏਂ ਹੈਂ ਮਿਥਜਾ ਕੇ ਨਾਸ਼ ਮੈਂ ਸਤ੍ਯ ਸਾਧਨ ਕੀ ਅਪੇਛਾ ਨਹੀਂ. ਔ ਸਤ੍ਯ ਸਾਧਨ ਹੋਵੈ ਤੌ ਤਿਨ ਤੈਂ ਮਿਥਜਾ ਕਾ ਨਾਸ਼ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ; ਜੈਸੇ ਰਾਜਾ ਕੇ ਸਮੀਪ ਮਿਥਜਾ ਰਾਦਰੀ ਸ੍ਵਪਨ ਮੈਂ ਪਹੁੰਚੀ, ਕਿਸੀ ਸਤ੍ਯ ਯੋਧਾ ਸੇਂ ਰੁਕੀ ਨਹੀਂ; ਔ ਰਾਜਾ ਪੁਕਾਰਤੇ ਜਥਕ ਰੁਸੈਂ ਬੀ ਮਰਾ ਨਹੀਂ; ਔ ਰਾਜਾ ਕੇ ਪਾਸ ਅਨੇਕ ਸਾਚੇ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਪਰੇ ਰਹੇ ਤੌ ਬੀ ਮਿਥਜਾ ਦੰਡ ਸੈਂ ਮਰੀ. ਔ ਰਾਜਾ ਕੇ ਮਿਥਜਾ ਘਾਵ ਭਯਾ, ਤਬ ਕੋਈ ਵੈਦ੍ਯ ਜ਼ਰਾਹ ਸਾਂਚਾ ਪਾਯਾ ਨਹੀਂ. ਮਿਥਜਾ ਜਰਾਹ ਕੇ ਪਾਸ ਗਯਾ; ਤਾਨੈ ਪੈਸਾ ਮਾਂਗਯਾ, ਤੌ ਅਨੰਤ ਖਜ਼ਾਨੇ ਸਾਚੇ ਪਰੇ ਹੀ ਰਹੇ, ਏਕ ਪੈਸਾ ਬੀ ਰਾਜਾ ਕੂੰ ਮਿਲਯਾ ਨਹੀਂ. ਕੋਈ ਬੀ ਸਤ੍ਯ ਸਾਧਨ ਰਾਜਾ ਕੇ ਦੁੱਖ ਕੇ ਨਾਸ਼ ਕਰਨੇ ਮੈਂ ਸਮਰਥ ਹੁਆ ਨਹੀਂ; ਕਿੰਤੂ ਮਿਥਜਾ ਮੁਨਿ ਨੇ ਮਿਥਜਾ ਜੜੀ ਦੇਕੇ ਮਿਥਜਾ ਦੁੱਖ ਕਾ ਨਾਸ਼ ਕਿਯਾ. ਇਸ ਰੀਤਿ ਕੇ ਸ੍ਵਪਨ ਸਰਵ ਕੂੰ ਅਨੁਭਵ ਸਿੱਧ ਹੈਂ. ਜਾਗ੍ਰਤ ਪਦਾਰਥ ਕਾ ਸ੍ਵਪਨ ਮੈਂ ਕਾਹੂ ਕੂੰ ਕਦੇ ਬੀ ਉਪਯੋਗ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ. ਤੈਸੇ ਮਿਥਜਾ ਜੋ ਸੰਸਾਰ ਦੁੱਖ ਤਾ ਕਾ ਨਾਸ਼ ਮਿਥਜਾ ਵੇਦ ਗੁਰੂ ਸੈਂ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਸਾਚੇ ਵੇਦ ਗੁਰੂ ਅਪੇਛਿਤ ਨਹੀਂ.

ਜੈਸੇ ਮਰੁਥਲ ਕੇ ਮਿਥਜਾ ਜਲ ਤੈਂ ਤ੍ਰਿਖਾ ਕਾ ਨਾਸ਼ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ ਤੈਸੇ ਮਿਥਜਾ ਵੇਦ ਗੁਰੂ ਤੈਂ ਸੰਸਾਰ ਦੁੱਖ ਕਾ ਨਾਸ਼ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ; ਔ ਮਿਥਜਾ ਵੇਦ ਗੁਰੂ ਮਾਨਿ ਕੇ ਸੰਸਾਰ ਦੁੱਖ ਕਾ ਤਿਨ ਤੈਂ ਨਾਸ਼ ਅੰਗੀਕਾਰ ਕਰੋਗੇ, ਤੌ ਮਰੁਭੂਮਿ ਕੇ ਜਲ ਤੈਂ ਬੀ ਤ੍ਰਿਖਾ ਕਾ ਨਾਸ਼ ਹੁਆ ਚਾਹਿਏ. ਇਹ ਸ਼ੰਕਾ ਸਿੱਖ ਨੇ ਕਰੀ ਥੀ.

ਤਾਕਾ ਸਮਾਧਾਨ.

ਚੌਪਾਈ.

ਜਦਯਪਿ ਮਿਥਜਾ ਮਰੁਥਲ ਪਾਨੀ,

ਤਾਤੈਂ ਕਿਨਹੁ ਨ ਪਜਾਸ ਬੁਝਾਨੀ;
ਤਦਪਿ ਵਿਖਮ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਸੁ ਤੇਰੇ,
ਸੱਤਾ ਭੇਦ ਦੁਹੁਨ ਮੈਂ ਹੇਰੇ.. ੧੪੭

ਟੀਕਾ:- ਜਲਜਧਿ ਮਿਥ੍ਯਾ ਜੋ ਮਰੁਭੂਮਿ ਕਾ ਪਾਨੀ, ਤਾਤੈਂ ਕਿਸੀ ਨੇ ਪਜਾਸ ਨਹੀਂ ਬੁਝਾਈ; ਔ ਮਿਥ੍ਯਾ ਗੁਰੁ ਵੇਦ ਤੈਂ ਦੁੱਖ ਕੇ ਨਾਸ਼ ਕੀ ਨ੍ਯਾਈਂ ਮਿਥ੍ਯਾ ਜਲ ਸੈਂ ਪਜਾਸ ਕਾ ਨਾਸ਼ ਹੂਆ ਚਾਹਿਏ; ਔ ਪਜਾਸ ਨਾਸ਼ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ, ਤੈਸੇ ਮਿਥ੍ਯਾ ਵੇਦ ਗੁਰੁ ਤੈਂ ਸੰਸਾਰ ਕਾ ਨਾਸ਼ ਬਨੇ ਨਹੀਂ; ਯਦਪਿ ਕਹਿਏ ਤੌ ਭੀ ਤੇਰਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਵਿਖਮ ਹੈ. ਕਾਹੇ ਤੈਂ, ਦੁਹੁਨ ਮੈਂ ਕਹਿਏ ਮਰੁਥਲ ਕਾ ਜਲ ਔ ਪਜਾਸ ਇਨ ਦੋਨੂੰ ਮੈਂ ਸੱਤਾ ਕਾ ਭੇਦ ਹੈ, ਤਾਕੂੰ ਹੇਰੇ ਕਹਿਏ ਦੇਖੇ.

ਚੌਪਾਈ.

ਸਮ ਸੱਤਾ ਭਵ ਦੁਖ ਗੁਰੁ ਵੇਦਾ,
ਯੂੰ ਗੁਰੁ ਵੇਦ ਕਰਤ ਭਵ ਛੇਦਾ;
ਆਪਸ ਮੈਂ ਸਮ ਸੱਤਾ ਜਿਨ ਕੀ,
ਲਖਿ ਸਾਧਕ ਬਾਧਕਤਾ ਤਿਨ ਕੀ. ੧੪੮

ਟੀਕਾ:- ਭਵ ਦੁੱਖ ਔ ਗੁਰ ਵੇਦ ਕੀ ਸਮ ਸੱਤਾ ਕਹਿਏ ਏਕ ਸੱਤਾ ਹੈ; ਯਾਤੈਂ ਗੁਰੁ ਵੇਦ ਤੈਂ ਭਵ ਦੁੱਖ ਕਾ ਛੇਦ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਜਿਨ ਕੀ ਆਪਸ ਮੈਂ ਸਮ ਸੱਤਾ ਹੋਵੈ, ਤਿਨ ਕੀ ਆਪਸ ਮੈਂ ਸਾਧਕਤਾ ਔ ਬਾਧਕਤਾ ਹੋਵੈ ਹੈ; ਜੈਸੇ ਮ੍ਰਿਤਿਕਾ ਔ ਘਟ ਕੀ ਸਮ ਸੱਤਾ ਹੈ. ਯਾਤੈਂ ਮ੍ਰਿਤਿਕਾ ਘਟ ਕਾ ਸਾਧਕ ਹੈ; ਅਗਨਿ ਔ ਕਾਸ਼ਟ ਕੀ ਸਮ ਸੱਤਾ ਹੈ, ਤਹਾਂ ਅਗਨਿ ਕਾਸ਼ਟ ਕਾ ਬਾਧਕ ਹੈ. ਸਾਧਕ ਕਹਿਏ ਕਾਰਣ, ਔ ਬਾਧਕ ਕਹਿਏ ਨਾਸ਼ਕ, ਮਰੁਥਲ ਕੇ ਜਲ ਕੀ ਔ ਪਜਾਸ ਕੀ ਸਮ ਸੱਤਾ ਨਹੀਂ, ਯਾਤੈਂ ਮਰੁਥਲ ਕਾ ਜਲ ਪਜਾਸ ਕਾ ਬਾਧਕ ਨਹੀਂ ਯਾ ਸ੍ਥਾਨ-

ਮੈਂ ਇਹ ਰਹਸਜ ਹੈ:-ਚੇਤਨ ਮੈਂ ਪਰਮਾਰ੍ਥ ਸੱਤਾ ਹੈ. ਔ ਚੇਤਨ ਸੈਂ ਭਿੰਨ ਜੋ ਮਿਥਜਾ ਪਦਾਰ੍ਥ ਤਿਨ ਮੈਂ ਦੋ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੀ ਸੱਤਾ ਹੈਂ- ਏਕ ਤੌ ਵਜਵਹਾਰ ਸੱਤਾ ਹੈ, ਔ ਦੂਸਰੀ ਪ੍ਰਤਿਭਾਸ ਸੱਤਾ ਹੈ.

ਜਾ ਪਦਾਰ੍ਥ ਕਾ ਬ੍ਰਹਮ ਗਜਾਨ ਬਿਨਾ ਬਾਧ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ. ਕਿੰਤੂ ਬ੍ਰਹਮ ਗਜਾਨ ਸੈਂ ਹੀ ਬਾਧ ਹੋਵੈ, ਤਾ ਪਦਾਰਥ ਮੈਂ ਵਜਵਹਾਰ ਸੱਤਾ ਕਹਿਏ ਹੈ. ਸੋ ਵਜਵਹਾਰ ਸੱਤਾ ਈਸ਼੍ਵਰ ਸ੍ਰਿਸ਼੍ਟਿ ਮੈਂ ਹੈ; ਕਾਹੇਤੈਂ, ਦੇਹ ਇੰਦ੍ਰਿਯਾਦਿਕ ਪ੍ਰਪੰਚ ਜੋ ਈਸ਼੍ਵਰ ਸ੍ਰਿਸ਼੍ਟਿ, ਤਾ ਕਾ ਬ੍ਰਹਮਗਜਾਨ ਸੈਂ ਬਿਨਾ ਬਾਧ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ, ਬ੍ਰਹਮਗਜਾਨ ਸੈਂ ਹੀ ਬਾਧ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਯਦਜਪਿ ਈਸ਼੍ਵਰ ਸ੍ਰਿਸ਼੍ਟਿ ਕੇ ਪਦਾਰ੍ਥਨ ਕਾ ਬ੍ਰਹਮਗਜਾਨ ਸੈਂ ਬਿਨਾ ਨਾਸ਼ ਤੌ ਹੋਵੈ, ਬੀ ਹੈ, ਪਰੰਤੂ ਬ੍ਰਹਮਗਜਾਨ ਸੈਂ ਬਿਨਾ ਬਾਧ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ. ਅਧਿਸ਼੍ਠਾਨ ਸਹਿਤ ਮਿਥਜਾ ਨਿਸ਼੍ਚਯ ਕਾ ਨਾਮ ਬਾਧ ਹੈ. ਸੋ ਅਧਿਸ਼੍ਠਾਨ ਸਹਿਤ ਮਿਥਜਾ ਨਿਸ਼੍ਚਯ ਈਸ਼੍ਵਰ ਸ੍ਰਿਸ਼੍ਟਿ ਕੇ ਪਦਾਰ੍ਥਨ ਮੈਂ ਬ੍ਰਹਮਗਜਾਨ ਸੈਂ ਪ੍ਰਥਮ ਕਿਸੀ ਕੂੰ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ: ਬ੍ਰਹਮਗਜਾਨ ਸੈਂ ਅਨੰਤਰ ਹੀ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਯਾਤੈਂ ਮੂਲ ਅਵਿਦਜਾ ਕੇ ਕਾਰ੍ਯ ਜੋ ਜਾਗ੍ਰਤ ਕੇ ਪਦਾਰ੍ਥ; ਈਸ਼੍ਵਰ ਸ੍ਰਿਸ਼੍ਟਿ ਤਾ ਮੈਂ ਵਜਵਹਾਰ ਸੱਤਾ ਹੈ. ਜਨਮ ਮਰਣ ਬੰਧ ਮੋਕ੍ਸ਼ ਆਦਿਕ ਵਜਵਹਾਰ ਕੇ ਸਿੱਧ ਕਰਨੇ ਵਾਲੀ ਜੋ ਸੱਤਾ ਕਹਿਏ ਹੋਨਾ, ਸੋ ਵਜਵਹਾਰ ਸੱਤਾ ਕਹਿਏ ਹੈ.

ਔ ਬ੍ਰਹਮਗਜਾਨ ਸੈਂ ਬਿਨਾ ਹੀ ਜਿਨ ਕਾ ਬਾਧ ਹੋਵੈ, ਤਿਨ ਪਦਾਰ੍ਥਨ ਮੈਂ ਪ੍ਰਤਿਭਾਸ ਸੱਤਾ ਕਹਿਏ ਹੈ. ਜੈਸੇ ਬ੍ਰਹਮਗਜਾਨ ਸੈਂ ਬਿਨਾ ਹੀ, ਸੁਕ੍ਤਿ, ਜੇਵਰੀ, ਮਰੁਥਲ ਆਦਿਕਨ ਕੇ ਗਜਾਨ ਤੈਂ ਰੂਪਾ, ਸਰ੍ਪ, ਜਲ, ਆਦਿਕਨ ਕਾ ਬਾਧ ਹੋਵੈ ਹੈ, ਤਿਨ ਮੈਂ ਪ੍ਰਤਿਭਾਸ ਸੱਤਾ ਹੈ. ਪ੍ਰਤਿਭਾਸ ਕਹਿਏ ਪ੍ਰਤੀਤਿ ਮਾਤ੍ਰ ਜੋ ਸੱਤਾ ਕਹਿਏ ਹੋਨਾ ਸੋ ਪ੍ਰਤਿਭਾਸ ਸੱਤਾ ਕਹਿਏ ਹੈ. ਤੂਲ ਅਵਿਦਜਾ ਕੇ ਕਾਰ੍ਯ, ਰੂਪਾ ਆਦਿਕ ਪਦਾਰ੍ਥਨ ਕਾ ਪ੍ਰਤੀਤਿ ਮਾਤ੍ਰ ਹੀ ਹੋਨਾ ਹੈ; ਯਾਤੈਂ ਤਿਨ ਕੀ ਪ੍ਰ- ... ਹੈ.

ਜਾਕਾ ਤੀਨਿ ਕਾਲ ਮੈਂ ਬਾਧ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ, ਤਾਕੀ ਪਰਮਾਰਥ ਸੱਤਾ ਕਹਿਏ ਹੈ. ਚੇਤਨ ਕਾ ਬਾਧ ਕਦੇ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ. ਯਾਤੈਂ ਪਰਮਾਰਥ ਸੱਤਾ ਚੇਤਨ ਕੀ ਹੈ

ਇਸ ਰੀਤਿ ਸੈਂ ਵੇਦਗੁਰੁ ਅਰੁ ਸੰਸਾਰਦੁੱਖ ਇਨ ਕੀ ਏਕ ਵ੍ਯਵਹਾਰ ਸੱਤਾ ਹੋਨੈ ਤੈਂ ਆਪਸ ਮੈਂ ਸਮਸੱਤਾ ਹੈ. ਯਾਤੈਂ ਮਿਥ੍ਯਾ ਗੁਰੁ ਵੇਦ ਤੈਂ ਮਿਥ੍ਯਾ ਭ੍ਰਮਦੁੱਖ ਕਾ ਨਾਸ਼ ਬਨੈ ਹੈ ਅਰੁ ਛੁਧਾ ਪਿਪਾਸਾ ਪ੍ਰਾਣ ਕੇ ਧਰਮ ਹੈਂ. ਪ੍ਰਾਣ ਅਰੁ ਤਾਕੇ ਧਰਮਨ ਕਾ ਬ੍ਰਹਮਗ੍ਯਾਨ ਸੈਂ ਬਿਨਾ ਬਾਧ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ, ਯਾਤੈਂ ਪਿਪਾਸਾ ਕੀ ਵ੍ਯਵਹਾਰ ਸੱਤਾ ਹੈ; ਮਰੁਥਲ ਕੇ ਜਲ ਕਾ ਬ੍ਰਹਮਗ੍ਯਾਨ ਸੈਂ ਬਿਨਾ ਹੀ ਮਰੁਥਲ ਕੇ ਗ੍ਯਾਨ ਤੈਂ ਬਾਧ ਹੋਨੈ ਤੈਂ ਮਰੁਥਲ ਕੇ ਜਲ ਕੀ ਪ੍ਰਤਿਭਾਸ ਸੱਤਾ ਹੈ. ਯਾਤੈਂ ਪਿਆਸ ਅਰੁ ਮਰੁਥਲ ਕੇ ਜਲ ਕੀ ਸਮਸਤਾ ਨਹੀਂ ਹੋਨੈ ਤੈਂ ਤਾ ਜਲ ਤੈਂ ਪਿਆਸ ਕਾ ਨਾਸ਼ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ. ਯਾ ਪ੍ਰਕਾਰ ਤੈਂ ਦਾਰਸ਼ਟਾਂਤ ਵਿਖੈ ਬਾਧਕ ਵੇਦਗੁਰੁ, ਅਰੁ ਬਾਧ੍ਯ ਸੰਸਾਰਦੁੱਖ, ਤਿਨ ਕੀ ਸੱਤਾ ਏਕ ਹੈ, ਅਰੁ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਵਿਖੈ ਜਲ ਅਰੁ ਪਿਆਸ ਕੀ ਸੱਤਾ ਕਾ ਭੇਦ ਹੈ ਯਾਤੈਂ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਵਿਖਮ ਕਹਿਏ ਦਾਰਸ਼ਟਾਂਤ ਕੇ ਸਮ ਨਹੀਂ.

ਸ਼ੰਕਾ.

ਚੌਪਾਈ.

ਬ੍ਰਹਮ ਭਿੰਨ ਮਿਥ੍ਯਾ ਸਭ ਭਾਖੈ,
ਤਿਨਕੇ ਭੇਦ ਹੇਤੁ ਕਿਹਿ ਰਾਖੈ;
ਉਪਜੇ ਇਹ ਮੋਕੂੰ ਸੰਦੇਹਾ,
ਪ੍ਰਭੁ ਤਾਕੋ ਅਬ ਕੀਜੈ ਛੇਹਾ. ੧੪੯

ਟੀਕਾ:- ਹੇ ਪ੍ਰਭੁ ! ਬ੍ਰਹਮ ਸੈਂ ਭਿੰਨ ਆਪ ਸਰ੍ਵਕੂੰ ਮਿਥ੍ਯਾ ਕਹੋ ਹੋ; ਤਿਨ ਮਿਥ੍ਯਾ ਪਦਾਰਥ ਮੈਂ ਸੁਕ੍ਤਿਰੂਪ੍ਯਾ, ਰੱਜੁਸਰ੍ਪ, ਮਰੁਥਲਜਲ ਆਦਿਕਨ ਕਾ ਬ੍ਰਹਮਗ੍ਯਾਨ ਸੈਂ ਬਿਨਾ ਹੀ ਬਾਧ, ਅਰੁ ਸੰਸਾਰਦੁੱਖ ਕਾ ਬ੍ਰਹਮਗ੍ਯਾਨ ਸੈਂ ਅਨੰਤਰ ਬਾਧ, ਇਹ ਭੇਦ ਕੌਨ ਹੇਤੁ

ਉੱਤਰ.

ਚੌਪਾਈ.

ਸਕਲ ਅਵਿਦ੍ਯਾ ਕਾਰਜ ਮਿਥ੍ਯਾ,
ਸਿਖ ਤਾਂਮੈਂ ਰੰਚਕਹੁ ਨ ਤਥ੍ਯਾ ;
ਜਾ ਅਗ੍ਯਾਨ ਮੈਂ ਉਪਜਤ ਜੇਈ,
ਤਾਕੇ ਗ੍ਯਾਨ ਬਾਧ ਤਿਹਿ ਹੋਈ. ੧੫੦

ਟੀਕਾ:- ਹੇ ਸਿਖ੍ਯ : ਯਦ੍ਯਪਿ ਬ੍ਰਹਮ ਮੈਂ ਤਿਨ ਸਕਲ ਅਵਿਦ੍ਯਾ ਕਾ ਕਾਰਜ ਹੈ, ਯਾਤੇਂ ਮਿਥ੍ਯਾ ਹੈ; ਤਾਂਮੈਂ ਰੰਚਕ ਬੀ ਤਥ੍ਯਾ ਕਹਿਏ ਸਤ੍ਯ ਨਹੀਂ; ਪਰੰਤੂ ਜਾਕੇ ਅਗ੍ਯਾਨ ਮੈਂ ਜੋ ਉਪਜੇ ਹੈਂ. ਤਾਕੇ ਗ੍ਯਾਨ ਮੈਂ ਤਾਕਾ ਬਾਧ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਸੁਕ੍ਤਿ ਰੱਜੁ ਮਰੁਥਲ ਆਦਿਕਨ ਕੇ ਅਗ੍ਯਾਨ ਤੈਂ, ਰੂਪਾ ਸਰਪ ਜਲ ਆਦਿ ਉਪਜੇ ਹੈਂ, ਤਿਨ ਕਾ ਬਾਧ ਸੁਕ੍ਤਿ ਰੱਜੁ ਮਰੁਥਲ ਆਦਿਕਨ ਕੇ ਗ੍ਯਾਨ ਤੈਂ ਹੋਵੈ ਹੈ; ਐਸੇ ਬ੍ਰਹਮ ਕੇ ਅਗ੍ਯਾਨ ਮੈਂ ਜੋ ਜਨਮ ਮਰਣਾਦਿਕ ਸੰਸਾਰ ਦੁਖ ਉਪਜੇ ਹੈਂ. ਤਾਕਾ ਬਾਧ ਬ੍ਰਹਮ ਗ੍ਯਾਨ ਮੈਂ ਹੋਵੈ ਹੈ. ੧੫੦

ਸਿਖ੍ਯ ਉਵਾਚ.

ਦੋਹਾ.

ਤੁਮ ਵਰਨਨ ਪ੍ਰਭੁ ਅਗ੍ਯਾਨ ਤੈਂ, ਜੋ ਉਪਜੈ ਸੰਸਾਰ;
ਸੋ ਕਿਹਿ ਕ੍ਰਮ ਤੈਂ ਹੋਤ ਹੈ, ਕਹੌ ਮੋਹਿ ਨਿਰਧਾਰ. ੧੫੧

ਅਰਥ ਸ੍ਪਸ਼੍ਟ.

ਸ਼੍ਰੀਗੁਰੁਰੁਵਾਚ.

ਚੌਪਾਈ.

ਜੈਸੇ ਸ੍ਵਪ੍ਨ ਹੋਤ ਬਿਨ ਕ੍ਰਮ ਤੈਂ,

ਤਊਂ ਮਿਥ੍ਯਾ ਜਗ ਭ੍ਰਾਸਤ ਭ੍ਰਮਤੈਂ;
ਜੋ ਤਾਕੇ ਕ੍ਰਮ ਜਾਨੋ ਲੋਰੈ, ,
ਸੋ ਮਰੁਥਲ ਜਲ ਵਸਨ ਨਿਚੋਰੈ. ੧੫੨

ਅਰ੍ਥ ਸ੍ਪਸ਼੍ਟ. ੧੫੨

ਦੋਹਾ.

ਉਪਨਿਖਦਨ ਮੈਂ ਬਹੁਤ ਵਿਧਿ, ਜਗ ਉਤਪੱਤਿ ਪ੍ਰਕਾਰ;
ਅਭਿਪ੍ਰਾਯ ਤਿਨਕੋ ਇਹੀ, ਚੇਤਨ ਭਿੰਨ ਅਸਾਰ. ੧੫੩

ਟੀਕਾ:- ਯਦ੍ਯਪਿ ਉਪਨਿਖਦਨ ਮੈਂ ਜਗਤ ਕੀ ਉਤਪੱਤਿ ਅਨੇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸੈਂ ਕਹੀ ਹੈ. ਛਾਂਦੋਗ੍ਯ ਮੈਂ ਤੌ ਸਤਰੂਪ ਪਰਮਾਤਮਾ ਤੈਂ ਅਗ੍ਨਿ ਜਲ ਪ੍ਰਿਥ੍ਵੀ ਕ੍ਰਮ ਤੈਂ ਉਪਜੇ ਹੈਂ, ਇਹ ਕਹ੍ਯਾ ਹੈ. ਔ ਤੈਤਿਰੀਯ ਮੈਂ ਆਕਾਸ਼, ਵਾਯੁ, ਅਗ੍ਨਿ, ਜਲ, ਪ੍ਰਿਥ੍ਵੀ, ਕ੍ਰਮ ਤੈਂ ਹੋਵੈ ਹੈਂ. ਇਸ ਰੀਤਿ ਸੈਂ ਪਾਂਚ ਭੂਤ ਕੀ ਉਤਪੱਤਿ ਕਹੀ ਹੈ. ਔ ਕਹੂੰ ਸਰ੍ਵ ਕੀ ਪਰਮੇਸ਼੍ਵਰ ਉਤਪੱਤਿ ਕਰੈ ਹੈ; ਇਸ ਰੀਤਿ ਸੈਂ ਕ੍ਰਮ ਸੈਂ ਬਿਨਾ ਹੀ ਉਤਪੱਤਿ ਕਹੀ ਹੈ ਔ ਸੇ ਜਗਤ ਕੀ ਉਤਪੱਤਿ ਵੇਦ ਮੈਂ ਅਨੇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸੈਂ ਕਹੀ ਹੈ. ਤਹਾਂ ਵੇਦ ਕਾ ਇਹ ਅਭਿਪ੍ਰਾਯ ਹੈ:- ਜਗਤ ਮਿਥ੍ਯਾ ਹੈ. ਜੋ ਜਗਤ ਵਸ੍ਤੁ ਪਦਾਰਥ ਹੋਤਾ ਤੌ ਤਾਕੀ ਉਤਪੱਤਿ, ਅਨੇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸੈਂ ਵੇਦ ਨਹੀਂ ਕਹਤਾ ਅਨੇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸੈਂ ਜਗਤ ਕੀ ਉਤਪੱਤਿ ਕਹੀ ਹੈ, ਯਾਤੈਂ ਜਗਤ ਕੀ ਉਤਪੱਤਿ ਪ੍ਰਤਿਪਾਦਨ ਮੈਂ ਵੇਦ ਕਾ ਅਭਿਪ੍ਰਾਯ ਨਹੀਂ. ਕਿੰਤੁ ਅਦ੍ਵੈਤ ਬ੍ਰਹ੍ਮ ਲਖਾਵਨੇ ਕੂੰ ਜਗਤ ਕੇ ਨਿਖੇਧ ਕਰਨੇ ਵਾਸ੍ਤੇ ਮਿਥ੍ਯਾ ਜਗਤ ਕਾ ਕਿਸੀ ਰੀਤਿ ਸੈਂ ਆਰੋਪ ਕਿਯਾ ਹੈ. ਦ੍ਰਿਸ਼੍ਟਾਂਤ:- ਜੈਸੇ ਵਿਨੋਦ ਕੇ ਨਿਮਿੱਤ ਦਾਰੂ ਕਾ ਹਸ੍ਤੀ ਉਠਾਵਨੇ ਕੂੰ ਬਨਾਵੈ ਹੈ, ਤਾਕੇ ਕਾਨ ਪੂੰਛ ਟੇਢੇ ਹੋਵੈ ਤੌ ਸੂਧੇ ਕਰਨੇ ਵਾਸ੍ਤੇ ਯਤ੍ਨ ਨਹੀਂ ਕਰਤੇ. ਤੈਸੇ ਅਦ੍ਵੈਤ ਗ੍ਯਾਨ ਕੇ ਨਿਮਿੱਤ ਪ੍ਰਪੰਚ ਕੇ ਨਿਖੇਧਨ ਕੂੰ ਪ੍ਰਪੰਚ ਕਾ ਆਰੋਪ ਕਿਯਾ ਹੈ. [illegible] ਪ੍ਰਪੰਚ ਕੀ ਉਤਪੱਤਿ ਕ੍ਰਮ, ਏਕਰੂਪ ਕਹਨੇ ਮੈਂ ਯਤ੍ਨ

ਨਹੀਂ ਕਿਯਾ. ਪ੍ਰਪੰਚਕੀ ਉਤਪੱਤਿ ਏਕਰੂਪਸੈਂ ਵੇਦਨੇ ਨਹੀਂ ਕਹੀਂ ਯਾਤੈਂ ਇਹ ਜਾਨੀਐ ਹੈ:- ਵੇਦਕਾ ਅਭਿਪ੍ਰਾਯ ਪ੍ਰਪੰਚ ਨਿਖੇਧਨ ਮੈਂ ਹੈ, ਤਾਕੀ ਉਤਪੱਤਿ ਮੈਂ ਅਭਿਪ੍ਰਾਯ ਨਹੀਂ. ਔਰ

ਸੂਤ੍ਰਕਾਰ ਭਾਸ੍ਯਕਾਰਨੇ ਦ੍ਵਿਤੀਯ ਅਧ੍ਯਾਯਮੈਂ ਉਤਪੱਤਿ ਕਹਨੈ ਵਾਲੇ ਸ੍ਰੁਤਿ ਵਚਨ ਕਾ ਵਿਰੋਧ ਦੂਰਿ ਕਰਿਕੇ ਜੋ ਏਕਰੂਪਸੈਂ ਤੈਤ੍ਰੀਯ ਸ੍ਰੁਤਿਕੇ ਅਨੁਸਾਰ ਉਤਪੱਤਿ ਮੈਂ ਸਰ੍ਵ ਉਪਨਿਖਦਨ ਕਾ ਅਭਿਪ੍ਰਾਯ ਕਹ੍ਯਾ ਹੈ, ਸੋ ਮੰਦ ਜਿਗ੍ਯਾਸੁ ਕੇ ਨਿਮਿੱਤ ਕਹ੍ਯਾ ਹੈ. ਜੋ ਉਤਪੱਤਿ ਵਾਕ੍ਯਨ ਕੇ ਪੂਰ੍ਵ ਕਹੇ ਅਭਿਪ੍ਰਾਯਕੂੰ ਨਹੀਂ ਜਾਨੈ, ਤਾ ਮੰਦ ਜਿਗ੍ਯਾਸੁਕੂੰ ਉਪਨਿਖਦਨ ਮੈਂ ਨਾਨਾਪ੍ਰਕਾਰਸੈਂ ਜਗਤਕੀ ਉਤਪੱਤਿ ਦੇਖਿਕੈ ਆਪਸਮੈਂ ਉਪਨਿਖਦਨ ਕਾ ਵਿਰੋਧ ਹੈ, ਇਹ ਭ੍ਰਾਂਤਿ ਹੋਇ ਜਾਵੈਗੀ. ਤਾਕੇ ਦੂਰਿ ਕਰਨੈਕੂੰ ਸਰ੍ਵ ਉਪਨਿਖਦਨ ਮੈਂ ਏਕਰੂਪ ਸੈਂ ਜਗਤ ਕੀ ਉਤਪੱਤਿ ਪ੍ਰਤਿਪਾਦਨ ਕਾ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕਹ੍ਯਾ ਹੈ. ਔ ਜਾਕੂੰ ਬ੍ਰਹ੍ਮ ਵਿਚਾਰ ਸੈਂ ਯਥਾਰ੍ਥ ਗ੍ਯਾਨ ਨਹੀਂ ਹੋਵੈ, ਤਾਕੂੰ ਲਯ ਚਿੰਤਨ ਕੇ ਨਿਮਿੱਤ ਬੀ ਉਤਪੱਤਿ ਕ੍ਰਮ ਕਹ੍ਯਾ ਹੈ; ਜਾ ਕ੍ਰਮਤੈਂ ਉਤਪੱਤਿ ਕਹੀ ਹੈ; ਤਾਸੈਂ ਵਿਪਰੀਤਿ ਕ੍ਰਮਤੈਂ ਲਯ ਚਿੰਤਨ ਕਰੈ. ਤਾ ਲਯ ਚਿੰਤਨ ਸੈਂ ਅਦ੍ਵੈਤ ਮੈਂ ਬੁਧਿ ਸ੍ਥਿਤ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਸੋ ਲਯ ਚਿੰਤਨਕਾ ਪ੍ਰਕਾਰ ਪੰਚੀਕਰਣ ਮੈਂ ਵਾਰ੍ਤਿਕਕਾਰ ਸੁਰੇਸ਼੍ਵਰਾਚਾਰ੍ਯਨੇ ਕਹ੍ਯਾ ਹੈ. ਇਹ ਗ੍ਰੰਥ ਉੱਤਮ ਜਿਗ੍ਯਾਸੁ ਕੇ ਨਿਮਿੱਤ ਹੈ, ਯਾਤੈਂ ਜਗਤਕੀ ਉਤਪੱਤਿ ਔ ਲਯ ਕਾ ਪ੍ਰਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕਹ੍ਯਾ. ਔ ਸਾਗਰਰੂਪ ਹੈ ਯਾਤੈਂ ਸੰਛੇਪਤੈਂ ਦਿਖਾਵੈ ਹੈ. ਸ਼ੁਧ ਬ੍ਰਹ੍ਮ ਸੈਂ ਜਗਤ ਕੀ ਉਤਪੱਤਿ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ, ਕਾਹੇਤੈਂ ਸ਼ੁਧ ਬ੍ਰਹ੍ਮ ਅਸੰਗ ਹੈ, ਔ ਅਕ੍ਰਿਯ ਹੈ; ਕਿੰਤੁ ਮਾਯਾਵਿਸ਼ਿਸ਼੍ਟ ਜੋ ਈਸ਼੍ਵਰ, ਤਾਸੈਂ ਜਗਤ ਕੀ ਉਤਪੱਤਿ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਯਾਤੈਂ ਮਾਯਾ ਔ ਈਸ਼੍ਵਰ ਕਾ ਸ੍ਵਰੂਪ ਪ੍ਰਤਿਪਾਦਨ ਕਰੈ ਹੈਂ. ੧੫੩

ਕਵਿੱਤ.

ਜੀਵ ਈਸ਼ ਭੇਦ ਹੀਨ ਚੇਤਨ ਸ੍ਵਰੂਪ ਮਾਹਿ,
ਸੋ ਅਨਾਦਿ ਏਕ ਸਾਂਤ ਤਾਹਿ ਮਾਨਿਯੇ;

ਸਤ ਔ ਅਸਤ ਤੈਂ ਵਿਲੱਛਣ ਸ੍ਵਰੂਪ ਤਾਕੋ ,
ਤਾਹਿ ਕੂੰ ਅਵਿਦ੍ਯਾ ਔ ਅਗ੍ਯਾਨਹੂ ਬਖਾਨਿਯੇ;
ਚੇਤਨ ਸਾਭਾਸ ਗ੍ਯਾਨ ਵਿਰੋਧੀ ਤਾਕੋ ਸਾਧਕ ਹੈ ,
ਬ੍ਰਿਤਿ ਮੈਂ ਆਰੂੜ੍ਹ ਵਾ ਵਿਰੋਧੀ ਬ੍ਰਿਤਿ ਜਾਨਿਯੇ;
ਮਾਯਾ ਮੈਂ ਆਭਾਸ ਅਧਿਸ਼ਠਾਨ ਅਰੁ ਮਾਯਾ ਮਿਲ,
ਈਸ਼ ਸਰ੍ਵਗ੍ਯ ਜਗ ਹੇਤੁ ਪਹਿਚਾਨਿਯੇ . ੧੫੪

ਟੀਕਾ:- ਜੀਵ ਈਸ਼੍ਵਰ ਭੇਦ ਰਹਿਤ ਜੋ ਸ਼ੁੱਧ ਚੇਤਨ, ਤਾਕੇ ਆਸ਼੍ਰਿਤ ਮਾਯਾ ਹੈ. ਸੋ ਮਾਯਾ ਅਨਾਦਿ ਕਹਿਯੇ ਆਦਿ ਰਹਿਤ ਹੈ ਆਦਿ ਨਾਮ ਉਤਪੱਤਿ ਕਾ ਹੈ. ਜੋ ਮਾਯਾ ਕੀ ਉਤਪੱਤਿ ਅੰਗੀਕਾਰ ਕਰੈਂ, ਤੌ ਮਾਯਾ ਕੇ ਕਾਰ੍ਯ ਪ੍ਰਪੰਚ ਸੈਂ ਤੌ ਪੁਤ੍ਰ ਸੈਂ ਪਿਤਾ ਕੀ ਨ੍ਯਾਈਂ ਮਾਯਾ ਕੀ ਉਤਪੱਤਿ ਬਨੈ ਨਹੀਂ. ਚੇਤਨ ਸੈਂ ਹੀ ਮਾਯਾ ਕੀ ਉਤਪੱਤਿ ਮਾਨਨੀ ਹੋਵੈਗੀ. ਤਹਾਂ ਜੀਵ ਭਾਵ ਔ ਈਸ਼੍ਵਰ ਭਾਵ ਤੌ ਮਾਯਾ ਕੇ ਕਾਰ੍ਯ ਹੈਂ, ਮਾਯਾ ਕੀ ਸਿੱਧਿ ਹੁਏ ਬਿਨਾ ਜੀਵ ਈਸ਼੍ਵਰ ਕਾ ਸ੍ਵਰੂਪ ਅਸਿੱਧ ਹੈ. ਯਾਤੈਂ ਜੀਵ ਚੇਤਨ ਵਾ ਈਸ਼੍ਵਰ ਚੇਤਨ ਸੈਂ ਮਾਯਾ ਕੀ ਉਤਪੱਤਿ ਕਹਨਾ ਅਸੰਭਵ ਹੈ. ਔ ਸ਼ੁੱਧ ਚੇਤਨ ਅਸੰਗ ਹੈ, ਅਕ੍ਰਿਯ ਹੈ, ਨਿਰ੍ਵਿਕਾਰ ਹੈ; ਤਾਤੈਂ ਮਾਯਾ ਕੀ ਉਤਪੱਤਿ ਮਾਨੈ ਵਿਕਾਰੀ ਹੋਵੈਗਾ. ਔ ਸ਼ੁੱਧ ਚੇਤਨ ਸੈਂ ਮਾਯਾ ਕੀ ਉਤਪੱਤਿ ਹੋਵੈ ਤੌ ਮੋਖ ਦਸ਼ਾ ਵਿਖੈ ਮਾਯਾ ਫਿਰ ਉਪਜੈਗੀ. ਯਾਤੈਂ ਮੋਖ ਨਿਮਿੱਤ ਸਾਧਨ ਨਿਸ਼ਫਲ ਹੋਵੈਂਗੇ ਇਸ ਰੀਤਿ ਸੈਂ ਮਾਯਾ ਉਤਪੱਤਿ ਰਹਿਤ ਹੈ; ਯਾਤੈ ਅਨਾਦਿ ਹੈ; ਔ ਏਕ ਹੈ, ਸਾਂਤ ਕਹਿਯੇ ਅੰਤ ਵਾਲੀ ਹੈ; ਗ੍ਯਾਨ ਤੈਂ ਮਾਯਾ ਕਾ ਅੰਤ ਹੋਵੈ ਹੈ, ਔ ਸਤ ਅਸਤ ਸੈਂ ਵਿਲੱਛਣ ਹੈ. ਜਾ ਕਾ ਤੀਨਿ ਕਾਲ ਮੈਂ ਬਾਧ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ, ਸੋ ਸਤ ਕਹਿਯੇ ਹੈ ਐਸਾ ਚੇਤਨ ਹੈ. ਮਾਯਾ ਕਾ ਗ੍ਯਾਨ ਤੈਂ ਬਾਧ ਹੋਵੈ ਹੈ; ਯਾਤੈਂ ਸਤ ਸੈਂ ਵਿਲੱਛਣ ਹੈ. ਜਾ ਕੀ ਤੀਨ ਕਾਲ ਮੈਂ ਪ੍ਰਤੀਤਿ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ, ਸੋ [illegible] ਧ੍ਯਾ ਪੁਤ੍ਰ, ਆਕਾਸ਼ ਫੂਲ, ਆਦਿਕ ਅਸਤ ਕਹਿਯੇ

ਹੈ. ਅਗ੍ਯਾਨ ਸੈਂ ਪ੍ਰਥਮ ਮਾਯਾ ਔ ਤਾਕਾ ਕਾਰਯ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਜਾਗ੍ਰਤ ਵਿਖੈ "ਮੈਂ ਅਗ੍ਯਾਨੀ ਹੂੰ, ਬ੍ਰਹਮ ਕੂੰ ਨਹੀਂ ਜਾਨੂੰ ਹੂੰ:" ਇਸ ਰੀਤਿ ਸੈਂ ਮਾਯਾ ਪ੍ਰਤੀਤਿ ਹੋਵੈ ਹੈ, ਔ ਸ੍ਵਪਨ ਕੇ ਵਿਖੈ ਜੋ ਨਾਨਾ ਪਦਾਰਥ ਪ੍ਰਤੀਤਿ ਹੋਵੈ ਹੈਂ, ਤਿਨ ਕਾ ਉਪਾਦਾਨ ਕਾਰਣ ਮਾਯਾ ਹੈ.

ਔ ਸੁਖੁਪਤਿ ਮੈਂ ਅਨੰਤਰ ਅਗ੍ਯਾਨ ਕੀ ਇਸ ਰੀਤਿ ਸੈਂ ਸਮ੍ਰਿਤਿ ਹੋਵੈ ਹੈ:– "ਮੈਂ ਸੁਖ ਸੈਂ ਸੋਯਾ, ਕਛੂ ਬੀ ਨ ਜਾਨਤਾ ਭਯਾ." ਜੋ ਸਮ੍ਰਿਤਿ ਅਗ੍ਯਾਤ ਵਸਤੁ ਕੀ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ, ਯਾਤੈਂ ਸੁਖੁਪਤਿ ਮੈਂ ਅਗ੍ਯਾਨ ਕਾ ਭਾਨ ਹੋਵੈ ਹੈ ਨਹੀਂ, ਸੋ ਅਗ੍ਯਾਨ ਔ ਮਾਯਾ ਏਕ ਹੀ ਹੈ; ਤਿਨ ਕਾ ਭੇਦ ਨਹੀਂ. ਯਾ ਪ੍ਰਕਾਰ ਤੈਂ ਤੀਨੂੰ ਅਵਸਥਾ ਵਿਖੈ ਮਾਯਾ ਕੀ ਪ੍ਰਤੀਤਿ ਹੋਵੈ ਹੈ; ਅਸਤ ਸੈਂ ਵਿਲੱਛਣ ਹੈ ਇਸ ਰੀਤਿ ਸੈਂ ਸਤ ਅਸਤ ਸੈਂ ਵਿਲੱਛਣ ਜੋ ਮਾਯਾ, ਤਾ ਕਾ ਕਾਰਯ ਬੀ ਸਤ ਅਸਤ ਸੈਂ ਵਿਲੱਛਣ ਹੈ. ਸਤ ਅਸਤ ਸੈਂ ਵਿਲੱਛਣ ਕੂੰ ਹੀ ਅਦ੍ਵੈਤ ਮਤ ਮੈਂ ਮਿਥ੍ਯਾ ਕਹੈ ਹੈ; ਔ ਅਨਿਰਵਚਨੀਯ ਕਹੈ ਹੈਂ. ਯਾਤੈਂ ਮਾਯਾ ਔ ਤਾਕੇ ਕਾਰਯ ਤੈਂ ਦ੍ਵੈਤ ਕੀ ਸਿਧਿ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ. ਕਾਹੇਤੈਂ, ਜੋ ਸੈ ਚੇਤਨ ਸਤ ਰੂਪ ਹੈ, ਤੈਸੇ ਮਾਯਾ ਔ ਤਾ ਕਾ ਕਾਰਯ ਸਤ ਰੂਪ ਹੋਵੈ ਤੌ ਦ੍ਵੈਤ ਹੋਵੈ, ਸੋ ਮਾਯਾ ਔ ਤਾ ਕਾ ਕਾਰਯ ਸਤ ਅਸਤ ਸੈਂ ਵਿਲੱਛਣ ਹੋਨੇ ਤੈਂ ਮਿਥ੍ਯਾ ਹੈ. ਮਿਥ੍ਯਾ ਪਦਾਰਥ ਸੈਂ ਦ੍ਵੈਤ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ. ਜੈਸੇ ਸ੍ਵਪਨ ਕੇ ਪਦਾਰਥ ਮਿਥ੍ਯਾ ਹੈ. ਤਿਨ ਤੈਂ ਦ੍ਵੈਤ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ.

ਜੈਸੇ ਈਸ਼੍ਵਰ ਤ੍ਰਿਗੁਣ ਰਹਿਤ ਸ਼ੁੱਧ ਬ੍ਰਹਮ ਕੇ ਆਸ਼੍ਰਿਤ ਮਾਯਾ ਹੈ ਔ ਸ਼ੁੱਧ ਬ੍ਰਹਮ ਕੂੰ ਹੀ ਆਛਾਦਨ ਕਰੈ ਹੈ; ਜੈਸੇ ਮੇਘ ਕੇ ਆਸ਼੍ਰਿਤ ਅੰਧਕਾਰ ਮੇਘ ਕੂੰ ਆਛਾਦਨ ਕਰੈ ਹੈ. ਯਾ ਪੱਛ ਕੂੰ ਸ੍ਵਾਸ਼੍ਰਯ ਸ੍ਵਵਿਸ਼ਯ ਪੱਛ ਕਹੈ ਹੈਂ. ਸ੍ਵ ਕਹਿਯੇ ਸ਼ੁੱਧ ਬ੍ਰਹਮ ਹੀ ਆਸ਼੍ਰਯ ਔ ਸ੍ਵ ਕਹਿਯੇ ਸ਼ੁੱਧ ਬ੍ਰਹਮ ਹੀ ਵਿਸ਼ਯ. ਕਹਿਯੇ ਮਾਯਾ ਤੈਂ ਆਛਾਦਿਤ ਹੈ. ਅਰਥ ਯਿਹ, ਢਕਨਾ ਹੈ. ਸੰਖੇਪ ਸ਼ਾਰੀਰਕ, ਵਿਵਰਣ, ਵੇਦਾਂਤ ਮੁਕਤਾਵਲੀ, ਅਦ੍ਵੈਤ ਸਿਧਿ:

ਆਦਿਕ ਗ੍ਰੰਥਨ ਮੈਂ ਸ੍ਵਾਸ਼੍ਰਯ ਸ੍ਵਵਿਸ਼ਯ ਹੀ ਮ-

ਗਜ਼ਾਨ ਅੰਗੀਕਾਰ ਕਿਯਾ ਹੈ.

ਔ ਵਾਚਸ੍ਪਤਿ ਕਾ ਇਹ ਮਤ ਹੈ:- ਅਗਜ਼ਾਨ ਜੀਵ ਕੇ ਆਸ਼੍ਰਿਤ ਹੈ. ਔ ਬ੍ਰਹ੍ਮ ਕੂੰ ਵਿਖਯ ਕਰੈ ਹੈ; " ਮੈਂ ਅਗਜ਼ਾਨੀ ਬ੍ਰਹ੍ਮ ਕੂੰ ਨਹੀਂ ਜਾਨੂੰ ਹੂੰ " ਯਾ ਪ੍ਰਤੀਤਿ ਮੈਂ "ਮੈਂ" ਸਬਦ ਕਾ ਅਰਥ ਜੀਵ "ਅਗਜ਼ਾਨੀ ਕਹਨੇ ਤੈਂ ਅਗਜ਼ਾਨ ਕਾ ਆਸ਼੍ਰਯ ਭਾਨ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਔ " ਬ੍ਰਹ੍ਮ ਕੂੰ ਨਹੀਂ ਜਾਨੂੰ ਹੂੰ " ਯਾਤੈਂ ਅਗਜ਼ਾਨ ਕਾ ਵਿਖਯ ਬ੍ਰਹ੍ਮ ਪ੍ਰਤੀਤਿ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਇਸ ਰੀਤਿ ਮੈਂ ਅਗਜ਼ਾਨ ਜੀਵ ਕੇ ਆਸ਼੍ਰਿਤ ਔ ਬ੍ਰਹ੍ਮ ਕੂੰ ਵਿਖਯ ਕਰਿਏ ਆੱਛਾਦਨ ਕਰੈ ਹੈ. ਸੋ ਅਗਜ਼ਾਨ ਏਕ ਨਹੀਂ, ਕਿੰਤੁ ਅਨੰਤ ਹੈਂ; ਕਾਹੇਤੈਂ ਸੋ ਏਕ ਅਗਜ਼ਾਨ ਮਾਨੈ ਤੌ ਏਕ ਅਗਜ਼ਾਨ ਕੀ ਏਕ ਕੇ ਗਜ਼ਾਨ ਤੈਂ ਨਿਵ੍ਰਿਤਿ ਹੁਏ ਤੈਂ ਔਰਨ ਕੂੰ ਅਗਜ਼ਾਨ ਔ ਤਾ ਕਾ ਕਾਰਯ ਸੰਸਾਰ ਪ੍ਰਤੀਤ ਨਹੀਂ ਹੁਆ ਚਾਹਿਏ. ਜੋ ਐਸੇ ਕਹੈ ਆਜ ਤੋੜੀ ਕਿਸੀ ਕੂੰ ਗਜ਼ਾਨ ਹੁਆ ਨਹੀਂ, ਤੌ ਆਗੇ ਬੀ ਕਿਸੀ ਕੂੰ ਗਜ਼ਾਨ ਨਹੀਂ ਹੋਵੈਗਾ. ਯਾਤੈਂ ਸ਼੍ਰਵਣਾਦਿਕ ਸਾਧਨ ਨਿਸ਼ਫਲ ਹੋਵੈਂਗੇ. ਯਾਤੈਂ ਅਨੰਤ ਜੀਵਨ ਕੇ ਆਸ਼੍ਰਿਤ ਅਗਜ਼ਾਨ ਅਨੰਤ ਹੈਂ, ਅਨੰਤ ਜੀਵਨ ਕੇ ਅਨੰਤ ਅਗਜ਼ਾਨ ਕਲ੍ਪਿਤ, ਈਸ਼੍ਵਰ ਅਨੰਤ ਔ ਬ੍ਰਹ੍ਮੰਡ ਅਨੰਤ ਹੈਂ, ਜਾ ਜੀਵ ਕੂੰ ਗਜ਼ਾਨ ਹੋਵੈ ਤਾ ਕਾ ਅਗਜ਼ਾਨ ਈਸ਼੍ਵਰ ਬ੍ਰਹ੍ਮੰਡ ਕੀ ਨਿਵ੍ਰਿਤਿ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਜਾ ਕੂੰ ਗਜ਼ਾਨ ਨਹੀਂ ਹੋਵੈ, ਤਾ ਕੂੰ ਬੰਧ ਰਹੈ ਹੈ. ਇਹ ਵਾਚਸ੍ਪਤਿ ਕਾ ਮਤ ਹੈ, ਸੋ ਸਮੀਚੀਨ ਨਹੀਂ. ਕਾਹੇਤੈਂ,

" ਈਸ਼੍ਵਰ ਜੀਵ ਕੇ ਅਗਜ਼ਾਨ ਮੈਂ ਕਲ੍ਪਿਤ ਹੈ." ਇਹ ਕਹਨਾ ਸ਼੍ਰੁਤਿ ਸਮ੍ਰਿਤਿ ਪੁਰਾਣ ਤੈਂ ਵਿਰੁਧ ਹੈ. ਈਸ਼੍ਵਰ ਅਨੰਤ ਹੈ, ਔ ਜੀਵ ਜੀਵ ਮੈਂ ਸ੍ਰਿਸ਼੍ਟਿ ਕਾ ਭੇਦ, ਇਹ ਬੀ ਵਿਰੁਧ ਹੈ. ਯਾਤੈਂ ਨਾਨਾ ਅਗਜ਼ਾਨ ਮਾਨਣੇ ਅਸੰਗਤ ਹੈ. ਔ ਨਾਨਾ ਅਗਜ਼ਾਨ ਮਾਨਿ ਕੇ ਈਸ਼੍ਵਰ ਔ ਸ੍ਰਿਸ਼੍ਟਿ ਏਕ ਮਾਨੈਂ, ਤੌ ਬਨੈ ਨਹੀਂ. ਕਾਹੇਤੈਂ, ਜੀਵ ਈਸ਼੍ਵਰ ਪ੍ਰਪੰਚ ਅਗਜ਼ਾਨ ਕਲ੍ਪਿਤ ਹੈ. ਅਨੰਤ ਅਗਜ਼ਾਨ ਮਾਨੈ ਤੌ, ਏਕ ਏਕ ਅਗਜ਼ਾਨ ਕਲ੍ਪਿਤ ਜੀਵ ਕੀ ਨਜਾਈਂ ਈਸ਼੍ਵਰ ਔ ਪ੍ਰਪੰਚ ਬੀ ਅਨੰਤ ਹੀ ਹੋਵੈਂਗੇ.

ਜਾਹੀਤੈਂ ਵਾਰਸ੍ਥਤਿਨੈ ਅਨੰਤਈਸ਼੍ਵਰ ਔਂ ਅਨੰਤ ਸ੍ਰਿਸ਼੍ਟਿ ਕਰੀਹੈ.
ਯਾਤੈਂ ਅਗ੍ਯਾਨ ਏਕਹੈ. ਇਹ ਮਤ ਸਮੀਚੀਨਹੈ.

ਸੋਏਕ ਅਗ੍ਯਾਨਬੀ ਜੀਵ ਕੇ ਆਸ਼੍ਰਿਤ ਨਹੀਂ; ਕਿੰਤੁਸ਼ੁੱਧ ਬ੍ਰ-
ਹ੍ਮਕੇ ਆਸ਼੍ਰਿਤ ਹੈ. ਕਾਹੇਤੈਂ, ਜੀਵਭਾਵ ਅਗ੍ਯਾਨਕਾ ਕਾਰ੍ਯਹੈ. ਸੋ
ਅਗ੍ਯਾਨ ਸ੍ਵਤੰਤ੍ਰ ਕਦੇ ਬੀ ਰਹੈ ਨਹੀਂ, ਯਾਤੈਂ ਨਿਰਾਸ਼੍ਰਯ ਅਗ੍ਯਾਨ
ਸੈਂਤੈ ਜੀਵਭਾਵ ਬਨੈ ਨਹੀਂ. ਪ੍ਰਥਮ ਕਿਸੀਕੇ ਆਸ਼੍ਰਿਤ ਅਗ੍ਯਾਨਹੋ-
ਵੈ, ਤਬ ਅਗ੍ਯਾਨ ਕਾ ਕਾਰ੍ਯ ਜੀਵਭਾਵਹੋਵੈ. ਜੀਵਪਨੈ ਕੀ ਨ੍ਯਾ-
ਈਂ ਈਸ਼੍ਵਰਤਾ ਬੀ ਅਗ੍ਯਾਨਕਾ ਕਾਰ੍ਯ ਹੈ ਤਾਕੇ ਆਸ਼੍ਰਿਤਬੀ ਅ-
ਗ੍ਯਾਨ ਨਹੀਂ. ਕਿੰਤੁਸ਼ੁੱਧ ਬ੍ਰਹ੍ਮਕੇ ਆਸ਼੍ਰਿਤ ਅਨਾਦਿ ਅਗ੍ਯਾਨਹੈ.
ਅਨਾਦਿ ਜੋ ਚੇਤਨ ਔਂ ਅਗ੍ਯਾਨ ਤਿਨਕਾ ਸੰਬੰਧ ਬੀ ਅਨਾਦਿ
ਚੇਤਨ ਅਗ੍ਯਾਨ ਕੇ ਅਨਾਦਿ ਸੰਬੰਧ ਮੈਂ ਜੀਵਭਾਵ ਈਸ਼੍ਵਰ ਭਾਵ
ਬੀ ਅਨਾਦਿਹੈ. ਪਰੰਤੁ ਜੀਵ ਭਾਵ ਔਂ ਈਸ਼੍ਵਰਭਾਵ ਅਗ੍ਯਾਨਕੇ
ਆਧੀਨਹੈ. ਯਾਤੈਂ ਅਗ੍ਯਾਨ ਕਾ ਕਾਰ੍ਯ ਕਹਿਏਹੈ. ਯਦ੍ਯਪਿ "ਮੈਂ
ਅਗ੍ਯਾਨੀ ਹੂੰ" ਇਸ ਰੀਤਿ ਸੈਂ ਜੀਵਕੇ ਆਸ਼੍ਰਿਤ ਅਗ੍ਯਾਨ, ਪ੍ਰਤੀ-
ਤਿਹੋਵੈਹੈ; ਤਥਾਪਿ ਸ਼ੁੱਧ ਬ੍ਰਹ੍ਮਕੇ ਆਸ਼੍ਰਿਤ ਜੋ ਅਗ੍ਯਾਨ, ਤਾਕਾ ਜੀ-
ਵਕੂੰ "ਮੈਂ ਅਗ੍ਯਾਨੀ ਹੂੰ" ਇਹ ਅਭਿਮਾਨ ਹੋਵੈਹੈ. ਔਂ ਜੀਵ ਅਗ੍ਯਾ-
ਨ ਕਾ ਕਾਰ੍ਯ ਹੈ. ਯਾਤੈਂ ਅਗ੍ਯਾਨ ਕਾ ਅਧਿਸ਼੍ਠਾਨਰੂਪ ਆਸ਼੍ਰਯ ਜੀ-
ਵ ਬਨੈ ਨਹੀਂ, ਕਿੰਤੁ ਸ਼ੁੱਧ ਬ੍ਰਹ੍ਮਹੀ ਅਗ੍ਯਾਨ ਕਾ ਅਧਿਸ਼੍ਠਾਨਰੂਪ ਆ-
ਸ਼੍ਰਯਹੈ. ਸ਼ੁੱਧ ਬ੍ਰਹ੍ਮ ਅਧਿਸ਼੍ਠਾਨ ਕੇ ਆਸ਼੍ਰਿਤ ਜੋ ਅਗ੍ਯਾਨ, ਸੋ ਤਾ ਬ੍ਰ-
ਹ੍ਮਕੂੰਹੀ ਆੱਛਾਦਨ ਕਰੈਹੈ. ਤਿਸਤੈਂ ਅਨੰਤਰ "ਮੈਂ ਅਗ੍ਯਾਨੀ ਹੂੰ"
ਇਸ ਰੀਤਿ ਸੈਂ ਅਗ੍ਯਾਨਕਾ ਅਭਿਮਾਨੀ ਰੂਪ ਆਸ਼੍ਰਯ ਜੀਵ ਹੋਵੈਹੈ
ਯਾ ਪ੍ਰਕਾਰ ਤੈਂ ਆਸ਼੍ਰਯ ਸ੍ਵ ਵਿਸ਼ਯ ਅਗ੍ਯਾਨਹੈ.

ਸੋ ਅਗ੍ਯਾਨ ਯਦ੍ਯਪਿ ਏਕਹੈ, ਔਂ ਗ੍ਯਾਨ ਤੈਂ ਨਿਵ੍ਰਿਤਿਹੋਵੈ
ਹੈ. ਪਰੰਤੁ ਜਾ ਅੰਤਹ੍ਕਰਣ ਮੈਂ ਅਗ੍ਯਾਨ ਹੋਵੈ, ਤਾ ਅੰਤਹ੍ਕਰਣ ਅ-
[illegible] ਮੈਂ ਸਥਿਤ ਜੋ ਅਗ੍ਯਾਨ ਕਾ ਅੰਸ਼ ਤਾ ਕੀ ਨਿਵ੍ਰਿਤਿ

ਗ੍ਯਾਨ ਮੈਂ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਸੋਈ ਮੁਕ੍ਤ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਜਾ ਅੰਤਹਕਰਣ ਮੈਂ ਗ੍ਯਾਨ ਨਹੀਂ ਹੋਵੈ, ਤਹਾਂ ਅਗ੍ਯਾਨ ਕਾ ਅੰਸ਼ ਰਹੈ ਹੈ, ਔ ਬੰਧ ਰਹੈ ਹੈ. ਜਾ ਰੀਤਿ ਮੈਂ ਏਕ ਅਗ੍ਯਾਨ ਪੱਛ ਮੈਂ ਬੰਧ ਮੋਛ ਬ੍ਯਵਹਾਰ ਬਨੈ ਹੈ. ਔ ਕਿਸੀ ਕੂੰ ਵਾਚਸਪਤਿ ਕੀ ਰੀਤਿ ਮੈਂ ਨਾਨਾ ਅਗ੍ਯਾਨ ਵਾਦ ਹੀ ਬੁਧਿ ਮੈਂ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਹੋਵੈ ਤੌ ਵਹ ਬੀ ਅਦ੍ਵੈਤ ਗ੍ਯਾਨ ਕਾ ਉਪਾਯ ਹੈ ਤਾਕੇ ਖੰਡਨ ਮੈਂ ਕਛੂ ਆਗ੍ਰਹ ਨਹੀਂ. ਜਿਸ ਰੀਤਿ ਸੈਂ ਜਿਗ੍ਯਾਸੁ ਕੂੰ ਅਦ੍ਵੈਤ ਬੋਧ ਹੋਵੈ ਤੈਸੈ ਬੁਧਿ ਕੀ ਸ੍ਥਿਤਿ ਕਰੈ. ਸ਼ੁੱਧ ਬ੍ਰਹਮ ਕੇ ਆਸ਼੍ਰਿਤ ਜੋ ਮਾਯਾ, ਤਾਕੂੰ ਅਵਿਦ੍ਯਾ ਔ ਅਗ੍ਯਾਨ ਕਹੈ ਹੈਂ. ਅਚਿੰਤ੍ਯ ਸ਼ਕ੍ਤਿ ਔ ਯੁਕ੍ਤਿ ਕੂੰ ਨਹੀਂ ਸਹਾਰੈ, ਯਾਤੈਂ ਮਾਯਾ ਕਹੈ ਹੈਂ. ਵਿਦ੍ਯਾ ਤੈਂ ਨਾਸ਼ ਹੋਵੈ ਹੈ, ਯਾਤੈਂ ਅਵਿਦ੍ਯਾ ਕਹੈ ਹੈ. ਸ੍ਵਰੂਪ ਕਾ ਆਛਾਦਨ ਕਰੈ ਹੈ ਯਾਤੈਂ ਅਗ੍ਯਾਨ ਕਹੈ ਹੈ. ਜਾ ਚੇਤਨ ਕੇ ਆਸ਼੍ਰਿਤ ਹੈ, ਸੋ ਸਾਮਾਨ੍ਯ ਚੇਤਨਤਾ ਕਾ ਵਿਰੋਧੀ ਨਹੀਂ. ਕਿੰਤੁ ਸਾਮਾਨ੍ਯ ਚੇਤਨ ਮਾਯਾ ਕਾ ਸਾਧਕ ਹੈ, ਸੋਤ ਸ੍ਫੁਰਨ ਦੇਵੈ ਹੈ. ਔ ਵ੍ਰਿਤਿ ਮੈਂ ਆਰੂੜ੍ਹ ਕਹਿਏ ਸ੍ਥਿਤ ਜੋ ਚੇਤਨ ਅਥਵਾ-ਚੇਤਨ ਸਹਿਤ ਵ੍ਰਿੱਤਿ ਤਾਕੀ ਵਿਰੋਧੀ ਜਾਨਿਏ. ਕਹਿਤੂ ਕੇ ਤੀਨਿ ਪਾਦਨ ਤੈਂ ਮਾਯਾ ਕਾ ਸ੍ਵਰੂਪ ਕਹ੍ਯਾ.

"ਮਾਯਾ ਮੈਂ ਆਭਾਸ" ਇਤ੍ਯਾਦਿ ਚਤੁਰਥ ਪਾਦ ਮੈਂ ਈਸ਼੍ਵਰ ਕਾ ਸ੍ਵਰੂਪ ਕਹੈ ਹੈਂ. ਸ਼ੁੱਧ ਸਤ੍ਵਗੁਣ ਸਹਿਤ ਮਾਯਾ ਔ ਮਾਯਾ ਕਾ ਅਧਿਸ਼੍ਠਾਨ ਚੇਤਨ, ਮਾਯਾ ਮੈਂ ਆਭਾਸ, ਤੀਨੂੰ ਮਿਲੇ ਈਸ਼੍ਵਰ ਕਹਿਏ ਹੈਂ. ਸੋ ਈਸ਼੍ਵਰ ਸਰ੍ਵਗ੍ਯ ਹੈ. ਸੋਈ ਜਗਤ ਕਾ ਹੇਤੁ ਕਹਿਏ ਕਾਰਣ ਹੈ. ਕਾਰਣ ਦੋਇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕਾ ਹੋਵੈ ਹੈ:-ਏਕ ਤੌ ਉਪਾਦਾਨ ਕਾਰਣ ਹੋਵੈ ਹੈ, ਏਕ ਨਿਮਿਤ ਕਾਰਣ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਜਾ ਕਾ ਕਾਰਜ ਕੇ ਸ੍ਵਰੂਪ ਮੈਂ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਹੋਵੈ, ਔ ਜਾ ਬਿਨ ਕਾਰਜ ਕੀ ਸ੍ਥਿਤਿ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ; ਸੋ ਉਪਾਦਾਨ ਕਾਰਣ ਕਹਿਏ ਹੈ, ਜੈਸੇ ਮ੍ਰਿਤਿਕਾ ਘਟ ਕਾ ਉਪਾਦਾਨ ਕਾਰਣ ਹੈ. ਘਟ ਕੇ ਸ੍ਵਰੂਪ ਮੈਂ ਤਾ ਕਾ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਹੈ. ਔ ਮ੍ਰਿਤਿਕਾ ਬਿਨਾ ਘਟ ਕੀ ਸ੍ਥਿਤਿ ਨਹੀਂ. ਜਾ ਕਾ ਸ੍ਵਰੂਪ ਮੈਂ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਨਹੀਂ, ਕਿੰਤੂ ਕਾਰਜ ਕੂੰ ਭਿੰਨ ਸ੍ਥਿਤਿ ਹੋਇ ਕੇ ਕਰੈ; ਔ ਜਾ ਕੇ ਨਾਸ਼ ਤੈਂ ਕਾਰਜ ਬਿਗਰੈ ਨਹੀਂ; ਸੋ ਨਿਮਿੱਤ ਕਾਰਣ ਕਹਿਏ ਹੈ ਜੈਸੇ ਘਟ ਕੇ

ਕੁਲਾਲ ਦੰਡ ਚਕ੍ਰ ਆਦਿਕ ਨਿਮਿੱਤ ਕਾਰਣ ਹੈਂ, ਘਟ ਕੇ ਸ੍ਵਰੂਪ ਮੈਂ ਤਿਨਕਾ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਨਹੀਂ. ਘਟ ਮੈਂ ਭਿੰਨ ਕਹਿਏ ਕਿਨਾਰੇ ਸਥਿਤ ਹੋਏ ਇਕੇ ਘਟ ਕੀ ਉਤਪੱਤਿ ਕਰੈ ਹੈਂ. ਔ ਉਤਪੱਤਿ ਹੁਏ ਪਾਛੇ ਕੁਲਾਲ ਦੰਡ ਚਕ੍ਰ ਆਦਿਕਨ ਕੇ ਨਾਸ਼ ਤੈਂ ਘਟ ਬਿਗਰੈ ਨਹੀਂ. ਇਸ ਰੀਤਿ ਮੈਂ ਉਪਾਦਾਨ ਔ ਨਿਮਿੱਤ ਦੋ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕਾ ਕਾਰਣ ਹੋਵੈ ਹੈ.

ਔ ਜਗਤ ਕਾ ਉਪਾਦਾਨ ਔ ਨਿਮਿੱਤ ਦੋਨੂੰ ਪ੍ਰਕਾਰ ਤੈਂ ਈਸ਼੍ਵਰ ਹੀ ਕਾਰਣ ਹੈ. ਜੈਸੇ ਏਕ ਹੀ ਮਕਰੀ ਜਾਲੇ ਕਾ ਉਪਾਦਾਨ ਕਾਰਣ ਔ ਨਿਮਿੱਤ ਕਾਰਣ ਹੈ, ਔ ਜੇ ਐਸੇ ਕਹੈ:- ਮਕਰੀ ਕਾ ਜੜ ਸ਼ਰੀਰ ਜਾਲੇ ਕਾ ਉਪਾਦਾਨ ਕਾਰਣ, ਔ ਮਕਰੀ ਕੇ ਸ਼ਰੀਰ ਮੈਂ ਜੋ ਚੇਤਨ ਭਾਗ ਸੋ ਨਿਮਿੱਤ ਕਾਰਣ ਹੈ; ਯਾਤੈਂ ਏਕ ਈਸ਼੍ਵਰ ਕੂੰ ਨਿਮਿੱਤ ਕਾਰਣ, ਔ ਉਪਾਦਾਨ ਕਾਰਣ ਮਾਨਨੇ ਮੈਂ ਕੋਈ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਨਹੀਂ ਤੌ ਮਕਰੀ ਕੀ ਨ੍ਯਾਈਂ ਈਸ਼੍ਵਰ ਕਾ ਸ਼ਰੀਰ ਜੜ ਮਾਯਾ ਜਗਤ ਕਾ ਉਪਾਦਾਨ ਕਾਰਣ, ਔ ਚੇਤਨ ਭਾਗ ਨਿਮਿੱਤ ਕਾਰਣ, ਇਸ ਰੀਤਿ ਸੈਂ ਏਕ ਹੀ ਈਸ਼੍ਵਰ ਜਗਤ ਕਾ ਉਪਾਦਾਨ ਔ ਨਿਮਿੱਤ ਕਾਰਣ ਹੈ. ਤਾ ਮੈਂ ਮਕਰੀ ਕਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਔ ਮੁਖ੍ਯ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਸ੍ਵਪ੍ਨ ਹੈ. ਜਾ ਸਮਯ ਜੀਵਨ ਕੇ ਕਰ੍ਮ ਫਲ ਦੇਨੇ ਕੂੰ ਸਨਮੁਖ ਨਹੀਂ ਹੋਵੈ, ਤਬ ਪ੍ਰਲਯ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਔ ਜੀਵਨ ਕੇ ਕਰ੍ਮ ਫਲ ਦੇਨੇ ਕੂੰ ਸਨਮੁਖ ਹੋਵੈ, ਤਬ ਸ੍ਰਿਸ਼੍ਟਿ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਇਸ ਰੀਤਿ ਸੈਂ ਜੀਵ ਕਰ੍ਮ ਕੇ ਆਧੀਨ ਸ੍ਰਿਸ਼੍ਟਿ ਹੈ. ਯਾਤੈਂ,

ਜੀਵ ਕਾ ਸ੍ਵਰੂਪ ਕਹੈ ਹੈਂ:-

ਦੋਹਾ.

ਮਲਿਨ ਸਤ੍ਵ ਅਗ੍ਯਾਨ ਮੈਂ, ਜੋ ਚੇਤਨ ਆਭਾਸ ;
ਅਧਿਸ਼੍ਠਾਨ ਜੁਤ ਜੀਵ ਸੋ, ਕਰਤ ਕਰ੍ਮ ਫਲ ਆਸ. ੧੫੫

ਟੀਕਾ:- ਰਜੋਗੁਣ ਤਮੋਗੁਣ ਕੂੰ ਦਾਬਿ ਲੇਵੈ, ਸੋ ਸ਼ੁੱਧ ਸਤ੍ਵਗੁਣ ਕਹਿਏ ਹੈ. ਔ ਰਜੋਗੁਣ ਤਮੋਗੁਣ ਮੈਂ ਆਪ ਦਬੈ ਸੋ ਮਲਿਨ

ਸਤ੍ਵਗੁਣ ਕਹਿਏਹੈ. ਤਾ ਮਲਿਨ ਸਤ੍ਵਗੁਣ ਸਹਿਤ ਅਗਯਾਨਕੇ ਅੰਸ਼ ਮੈਂ ਜੋ ਚੇਤਨਕਾ ਆਭਾਸ, ਔ ਅਗਯਾਨ ਔ ਤਾਕਾ ਅਧਿਸ਼੍ਠਾਨ ਕੂਟਸ੍ਥ, ਤੀਨੂੰ ਮਿਲੇ ਜੀਵ ਕਹਿਏ ਹੈ. ਸੋ ਜੀਵ ਕਰ੍ਮ ਕਰੈ ਹੈ. ਔ ਫਲ ਕੀ ਆਸ਼ ਕਰੈ ਹੈ.

ਤਾ ਜੀਵਕੇ ਕਰਮਨਕੇ ਅਨੁਸਾਰ ਊਂਚ ਨੀਚ ਭੋਗਕੇ ਨਿਮਿੱਤ ਈਸ਼੍ਵਰ ਸ੍ਰਿਸ਼੍ਟਿ ਰਚੈ ਹੈ. ਯਾਤੈਂ ਈਸ਼੍ਵਰ ਮੈਂ ਵਿਖਮ ਦ੍ਰਿਸ਼੍ਟਿ ਔ ਕ੍ਰੂਰਤਾ ਨਹੀਂ, ਔ ਜੋ ਐਸੇ ਕਹੈਂ:-ਸਰ੍ਵ ਸੈਂ ਪ੍ਰਥਮ ਸ੍ਰਿਸ਼੍ਟਿ ਮੈਂ ਪੂਰ੍ਵ ਕਰ੍ਮ ਨਹੀ. ਔ ਪ੍ਰਥਮ ਸ੍ਰਿਸ਼੍ਟਿ ਮੈਂ ਊਂਚ ਨੀਚ ਸ਼ਰੀਰ ਔ ਭੋਗ ਈਸ਼੍ਵਰ ਨੈ ਰਚੇ ਹੈਂ, ਯਾਤੈਂ ਈਸ਼੍ਵਰ ਵਿਖਮ ਦ੍ਰਿਸ਼੍ਟਿ ਹੈ. ਸੋ ਬਨੈ ਨਹੀਂ. ਕਾਹੇਤੈਂ, ਸੰਸਾਰ ਅਨਾਦਿ ਹੈ. ਉੱਤਰ ਉੱਤਰ ਸ੍ਰਿਸ਼੍ਟਿ ਮੈਂ ਪੂਰ੍ਵ ਪੂਰ੍ਵ ਸ੍ਰਿਸ਼੍ਟਿ ਕੇ ਕਰ੍ਮ ਹੇਤੁ ਹੈਂ. ਸਰ੍ਵ ਸੈਂ ਪ੍ਰਥਮ ਕੋਈ ਸ੍ਰਿਸ਼੍ਟਿ ਨਹੀਂ. ਯਾਤੈਂ ਈਸ਼੍ਵਰ ਮੈਂ ਦੋਖ ਨਹੀਂ.

ਕਵਿਤ੍ਵ.

ਜੀਵਨ ਕੇ ਪੂਰ੍ਵ ਸ੍ਰਿਸ਼੍ਟਿ ਕਰ੍ਮ ਅਨੁਸਾਰ ਈਸ਼,
ਇੱਛਾ ਹੋਇ ਜੀਵ ਭੋਗ ਜਗ ਉਪਜਾਇਏ;
ਨਭ ਵਾਯੁ ਤੇਜ ਜਲ ਭੂਮਿ ਭੂਤ ਰਚੈ ਤਹਾਂ,
ਸ਼ਬਦ ਸ੍ਪਰਸ਼ ਰੂਪ ਰਸ ਗੰਧ ਗੁਣ ਗਾਇਏ;
ਸਤ੍ਵ ਅੰਸ਼ ਪੰਚਨ ਕੇ ਮੇਲਿ ਉਪਜਤ ਸਤ੍ਵ,
ਰਜੋਗੁਣ ਅੰਸ਼ ਮਿਲਿ ਪ੍ਰਾਣ ਤ੍ਰਯੰ ਉਪਾਇਏ;
ਏਕ ਏਕ ਭੂਤ ਸਤ੍ਵ ਅੰਸ ਗਯਾਨ ਇੰਦ੍ਰਿ ਰਚੈ,
ਕਰ੍ਮ ਇੰਦ੍ਰਿ ਰਜੋਗੁਣ ਅੰਸ਼ਤੈਂ ਲਗਾਇਏ.੧੫੬

ਟੀਕਾ:-ਜਬ ਜੀਵਨ ਕੇ ਕਰ੍ਮ ਭੋਗ ਦੇਨੇ ਸੈਂ ਉਦਾਸੀਨ ਹੋਵੈ ਤਬ ਪ੍ਰਲਯ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਪ੍ਰਲਯ ਮੈਂ ਸਰ੍ਵ ਪਦਾਰਥਨਕੇ ਸੰਸਕਾਰ ਮਾਯਾ ਮੈਂ ਰਹੈ ਹੈ. ਤਾਤੈਂ ਜੀਵਨ ਕੇ ਕਰ੍ਮ ਭੀ ਜੋ ਮਾਯਾ ਮੈਂ ਰਹੇ ਥੇ ਸੋ ਸੂਛਮ ਹੋਇ-

ਕੇ ਮਾਯਾ ਮੈਂ ਰਹੈ ਹੈਂ. ਜਬ ਕਰਮ ਭੋਗ ਦੇਨੇ ਕੂੰ ਸਨਮੁਖ ਹੋਵੈ, ਤਬ ਈਸ਼੍ਵਰ ਕੂੰ ਇਹ ਇੱਛਾ ਹੋਵੈ ਹੈ:—"ਜੀਵਨ ਕੇ ਭੋਗ ਨਿਮਿੱਤ ਜਗਤ ਉਪਜਾਇਯੇ

ਐਸੀ ਈਸ਼੍ਵਰ ਕੀ ਇੱਛਾ ਤੈਂ ਮਾਯਾ ਤਮੋਗੁਣ ਪ੍ਰਧਾਨ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਤਾ ਤਮੋਗੁਣ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮਾਯਾ ਤੈਂ ਨਭ, ਵਾਯੁ, ਤੇਜ, ਜਲ, ਭੂਮਿ, ਏ ਪੰਚ ਭੂਤ ਹੋਏ ਜਾਵੈ ਹੈਂ. ਤਿਨ ਭੂਤਨ ਮੈਂ ਕ੍ਰਮ ਤੈਂ ਸ਼ਬਦ, ਸਪਰਸ਼, ਰੂਪ, ਰਸ, ਗੰਧ ਏ ਪਾਂਚ ਗੁਣ ਹੋਵੈ ਹੈਂ. ਮਾਯਾ ਤੈਂ ਸ਼ਬਦ ਸਹਿਤ ਆਕਾਸ਼ ਕੀ ਉਤਪੱਤਿ ਔ ਆਕਾਸ ਤੈਂ ਵਾਯੁ ਕੀ ਉਤਪੱਤਿ, ਵਾਯੁ ਆਕਾਸ਼ ਕਾ ਕਾਰਯ ਹੈ; ਤਾਤੈਂ ਆਕਾਸ਼ ਕਾ ਸ਼ਬਦ ਗੁਣ ਵਾਯੁ ਮੈਂ ਹੋਵੈ ਹੈਂ; ਅਪਨਾ ਗੁਣ-ਸਪਰਸ਼ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਵਾਯੁ ਤੈਂ ਤੇਜ ਕੀ ਉਤਪੱਤਿ ਔ ਤੇਜ ਮੈਂ ਆਕਾਸ਼ ਕਾ ਸ਼ਬਦ ਵਾਯੁ ਕਾ ਸਪਰਸ਼ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਅਪਨਾ ਰੂਪ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਤੇਜ ਤੈਂ ਜਲ ਕੀ ਉਤਪੱਤਿ, ਆਕਾਸ਼ ਕਾ ਸ਼ਬਦ, ਵਾਯੁ ਕਾ ਸਪਰਸ਼, ਤੇਜ ਕਾ ਰੂਪ; ਜਲ ਮੈਂ ਹੋਵੈ ਹੈ; ਅਪਨਾ ਰਸ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਜਲ ਤੈਂ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਕੀ ਉਤਪੱਤਿ ਔ ਆਕਾਸ਼ ਕਾ ਸ਼ਬਦ, ਵਾਯੁ ਕਾ ਸਪਰਸ਼, ਤੇਜ ਕਾ ਰੂਪ, ਜਲ ਕਾ ਰਸ, ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਮੈਂ ਹੋਵੈ ਹੈ; ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਕਾ ਗੰਧ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਆਕਾਸ਼ ਮੈਂ ਪ੍ਰਤਿਧ੍ਵਨਿ ਰੂਪ ਸ਼ਬਦ ਹੈ. ਵਾਯੁ ਮੈਂ ਸੀਂ ਸੀਂ ਸ਼ਬਦ, ਔ ਉਸ਼ਨ ਸ਼ੀਤ ਕਠਿਨ ਤੈਂ-ਵਿਲੱਛਣ ਸਪਰਸ਼ ਹੈ. ਅਗਨਿ ਰੂਪ ਤੇਜ ਮੈਂ ਭੁਕ ਭੁਕ ਸ਼ਬਦ, ਔ ਉਸ਼ਨ ਸਪਰਸ਼ ਔ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਰੂਪ ਹੈ. ਜਲ ਮੈਂ ਚੁਲ ਚੁਲ ਸ਼ਬਦ ਸ਼ੀਤ ਸਪਰਸ਼ ਸ਼ੁਕਲ ਰੂਪ ਮਧੁਰ ਰਸ ਹੈ. ਔ ਖਾਰ ਤਥਾ ਕਟੁ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਕੇ ਸੰਬੰਧ ਸੈਂ ਜਲ ਪ੍ਰਤੀਤਿ ਹੋਵੈ ਹੈ, ਜਲ ਕਾ ਰਸ ਮਧੁਰ ਹੀ ਹੈ. ਸੋ ਮਧੁਰਤਾ ਹਰੀਤਕੀ ਆਦਿਕ ਭੱਛਣ ਕਰਿਕੇ ਜਲ ਪਾਨ ਕਿਏ ਪ੍ਰਕਟ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਮੈਂ ਕਟ-ਕਟ ਸ਼ਬਦ ਉਸ਼ਨ ਸ਼ੀਤ ਸੈਂ ਵਿਲੱਛਣ ਕਠਿਨ ਸਪਰਸ਼ ਹੈ. ਸ਼੍ਵੇਤ, ਨੀਲ ਪੀਤ, ਰਕ੍ਤ, ਹਰੀਤ, ਆਦਿ ਰੂਪ ਹੈਂ. ਮਧੁਰ, ਆਮ੍ਲ, ਖਾਰ, ਕਟੁ, ਕਖਾਯ, ਤਿਕ੍ਤ ਰਸ ਹੈਂ. ਸੁਗੰਧ ਔ ਦੁਰਗੰਧ ਦੋ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕਾ ਗੰਧ ਹੈ, ਇਸ ਰੀਤਿ ਸੈਂ ਆਕਾਸ਼ ਮੈਂ ਏਕ, ਵਾਯੁ ਮੈਂ ਦੋਯ, ਤੇਜ ਮੈਂ ਤੀਨ, ਜਲ ਮੈਂ [illegible] ਵੀ ਮੈਂ ਪਾਂਚ ਗੁਣ ਹੈਂ. ਤਿਨ ਮੈਂ ਏਕ ਏਕ ਅਪਨਾ

ਹੈ. ਅਧਿਕ ਕਾਰਣ ਵੇ ਹੈਂ. ਔ ਸਰ੍ਵ ਕਾ ਮੂਲ ਕਾਰਣ ਈਸ਼੍ਵਰ ਹੈ. ਤਾਮੈਂ ਆਯਾ ਔ ਚੇਤਨ ਦੋ ਭਾਗ ਹੈਂ. ਮਿਥ੍ਯਾਪਨਾ ਮਾਯਾ ਕਾ, ਔ ਸੱਤਾ ਸ੍ਫੁਰ੍ਤਿ ਚੇਤਨ ਕਾ ਸਰ੍ਵ ਭੂਤਨ ਮੈਂ ਹੈਂ. ਕਵਿਤ੍ਵ ਕੇ ਦੋ ਪਾਦ ਕਾ ਇਹ ਅਰ੍ਥ ਹੈ.

ਪੰਚ ਭੂਤਨ ਕਾ ਸਤ੍ਵਗੁਣ ਅੰਸ਼ ਮਿਲਿ ਕੇ ਸਤ੍ਵ ਕਹਿਏ ਅੰਤਸ਼੍ਕਰਣ ਕੂੰ ਉਪਜਾਵੈ ਹੈ. ਅੰਤਸ਼੍ਕਰਣ ਗ੍ਯਾਨ ਕਾ ਹੇਤੁ ਹੈ. ਔ ਗ੍ਯਾਨ ਕੀ ਉਤਪੱਤਿ ਸਤ੍ਵਗੁਣ ਤੈਂ ਅੰਗੀਕਾਰ ਕਰੀ ਹੈ. ਯਾਤੈਂ ਅੰਤਸ਼੍ਕਰਣ ਭੂਤਨ ਕੇ ਸਤ੍ਵਗੁਣ ਕਾ ਕਾਰ੍ਯ ਹੈ. ਔ ਪੰਚ ਭੂਤਨ ਕੇ ਕਾਰ੍ਯ ਪੰਚ ਗ੍ਯਾਨੇਦ੍ਰਿਯ; ਤਿਨ ਸਬ ਕਾ ਸਹਾਯਕ ਹੈ. ਯਾਤੈਂ ਪੰਚ ਭੂਤਨ ਕੇ ਮਿਲੇ ਸਤ੍ਵਗੁਣ ਤੈਂ ਅੰਤਸ਼੍ਕਰਣ ਕੀ ਉਤਪੱਤਿ ਹੈ. ਦੇਹ ਕੇ ਅੰਤਰ ਕਹਿਏ ਭੀਤਰ ਹੈ. ਔ ਕਰਣ ਕਹਿਏ ਗ੍ਯਾਨ ਕਾ ਸਾਧਨ ਹੈ; ਯਾਤੈਂ ਅੰਤਸ਼੍ਕਰਣ ਕਹਿਏ ਹੈ. ਔ ਭੂਤਨ ਕੇ ਸਤ੍ਵਗੁਣ ਕਾ ਕਾਰ੍ਯ ਹੈ. ਯਾਤੈਂ ਅੰਤਸ੍ਕਰਣ ਕਾ ਸਤ੍ਵ ਭੀ ਨਾਮ ਹੈ.

ਅੰਤਸ੍ਕਰਣ ਕਾ ਜੋ ਪਰਿਣਾਮ ਤਾਕੂੰ ਵ੍ਰਿੱਤਿ ਕਹੈ ਹੈ. ਸੋ ਅੰਤਸ਼੍ਕਰਣ ਕੀ ਵ੍ਰਿੱਤਿ ਚਯਾਰਿ ਹੈਂ. ਪਦਾਰ੍ਥ ਕੇ ਭਲੇ ਬੁਰੇ ਸ੍ਵਰੂਪ ਕੂੰ ਨਿਸ਼੍ਚਯ ਕਰਨੇ ਵਾਲੀ ਵ੍ਰਿੱਤਿ, ਬੁਧਿ ਕਹਿਏ ਹੈ. ਸੰਕਲ੍ਪ ਵਿਕਲ੍ਪ ਵ੍ਰਿੱਤਿ ਮਨ ਕਹਿਏ ਹੈ, ਚਿੰਤਾ ਵ੍ਰਿੱਤਿ ਚਿੱਤ ਕਹਿਏ ਹੈ. "ਅਹੰ" ਐਸੀ ਅਭਿਮਾਨ ਵ੍ਰਿੱਤਿ ਅਹੰਕਾਰ ਕਹਿਏ ਹੈ.

ਪੰਚ ਭੂਤਨ ਕੇ ਮਿਲੇ ਰਜੋਗੁਣ ਅੰਸ਼ ਤੈਂ ਪ੍ਰਾਣ ਕੀ ਉਤਪੱਤਿ ਹੋਵੈ ਹੈ ਸੋ ਪ੍ਰਾਣ ਕ੍ਰਿਯਾ ਭੇਦ ਤੈਂ ਔ ਸ੍ਥਾਨ ਭੇਦ ਤੈਂ ਪੰਚ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕਾ ਹੈ ਜਾ ਕਾ ਹ੍ਰਿਦਯ ਸ੍ਥਾਨ ਔ ਛੁਧਾ ਪਿਪਾਸਾ ਕ੍ਰਿਯਾ, ਸੋ ਪ੍ਰਾਣ ਕਹਿਏ ਹੈ. ਔ ਜਾ ਕਾ ਗੁਦਾ ਸ੍ਥਾਨ, ਮੂਤ੍ਰ ਮਲ ਅਧੋਨਯਨ ਕ੍ਰਿਯਾ ਸੋ ਅਪਾਨ. ਜਾਕਾ ਨਾਭਿ ਸ੍ਥਾਨ, ਔ ਭੁਕ੍ਤ ਪੀਤ ਅੰਨ ਜਲ ਕੂੰ ਪਾਚਨ ਯੋਗ੍ਯ ਸਮ ਕਰੈ ਸੋ ਸਮਾਨ. ਜਾ ਕਾ ਕੰਠ ਸ੍ਥਾਨ, ਔ ਸ੍ਵਾਸ ਕ੍ਰਿਯਾ, ਸੋ ਉਦਾਨ. ਜਾ ਕਾ ਸਰ੍ਵ ਸ਼ਰੀਰ ਸ੍ਥਾਨ ਰਸਮੇਲਨ ਕ੍ਰਿਯਾ, ਸੋ ਵ੍ਯਾਨ. ਔ ਕ[illegible]ਮ, ਕ੍ਰਿਕਲ, ਦੇਵਦੱਤ, ਧਨੰਜਯ; ਪੰਚ ਪ੍ਰਾਣ ਅਧਿ

ਰ ਕਰੈਹੈ. ਤਿਨਕੀ ਉਦਗਾਰ, ਨਿਮੇਖ, ਛੀਕ, ਜ੍ਰਿੰਭਾਈ, ਮ੍ਰਿਤਸ਼ਰੀਰ ਫੁਲਾਵਨ; ਏਕ੍ਰਮਤੈਂ, ਕ੍ਰਿਯਾ ਕਹੀ ਹੈ. ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ, ਜਲ, ਤੇਜ, ਵਾਯੁ, ਆਕਾਸ਼, ਪੰਚਨ ਕੇ ਰਜੋਗੁਣ ਅੰਸ਼ਤੈਂ ਏਕ ਏਕ ਕੀ ਕ੍ਰਮਤੈਂ ਉਤਪੱਤਿ ਕਹੀਹੈ. ਔ ਅਪਾਨ, ਸਮਾਨ, ਪ੍ਰਾਣ, ਉਦਾਨ, ਵ੍ਯਾਨ, ਇਨਕੀ ਬੀ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਆਦਿਕ ਏਕ ਏਕ ਕੇ ਰਜੋਗੁਣ ਅੰਸ਼ਤੈਂ, ਉਤਪੱਤਿ ਕਹੀਹੈ. ਸਰ੍ਵ ਕੇ ਮਿਲੇ ਰਜੋਗੁਣ ਅੰਸ਼ਤੈਂ ਨਹੀਂ. ਪਰੰਤੂ ਅਦ੍ਵੈਤ ਸਿੱਧਾਂਤ ਮੈਂ ਇਹ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਯਾ ਨਹੀਂ. ਕਾਹੇਤੈਂ, ਵਿਦ੍ਯਾਰਣ੍ਯ ਸ੍ਵਾਮੀ ਨੈ ਤਥਾ ਪੰਚੀਕਰਣ ਮੈਂ ਵਾਰਤਿਕਕਾਰ ਨੈ ਸੂਖਮ ਸ਼ਰੀਰ ਮੈਂ ਔ ਪੰਚਕੋਸ਼ਨ ਮੈਂ ਨਾਗ ਕੂਰਮ ਆਦਿਕਨ ਕਾ ਗ੍ਰਹਣ ਕਿਯਾ ਨਹੀਂ. ਔ ਤਿਨ ਨੈ ਅਪਾਨ ਆਦਿਕ ਪੰਚ ਪ੍ਰਾਣ ਕੀ ਉਤਪੱਤਿ ਬੀ ਭੂਤਨ ਕੇ ਮਿਲੇ ਰਜੋਗੁਣ ਅੰਸ਼ਤੈਂ ਕਹੀ ਹੈ. ਯਾਤੈਂ ਏਕ ਏਕ ਕੇ ਰਜੋਗੁਣ ਅੰਸਤੈਂ ਅਪਾਨ ਆਦਿਕਨ ਕੀ ਉਤਪੱਤਿ ਕਥਨ ਅਸੰਗਤ ਔ ਸੂਖਮ ਸ਼ਰੀਰ ਮੈਂ ਨਾਗ ਕੂਰ੍ਮ ਆਦਿਕਨ ਕਾ ਗ੍ਰਹਣ ਅਸੰਗਤ. ਪੰਚ ਪ੍ਰਾਣ ਹੀ ਸੂਖਮ ਸ਼ਰੀਰ ਮੈਂ ਗ੍ਰਹਣ ਹੈ. ਪ੍ਰਾਣ ਵਿਛੇਪ ਰੂਪ ਹੈਂ. ਔ ਵਿਛੇਪ ਸ੍ਵਭਾਵ ਰਜੋਗੁਣ ਕਾ ਹੈ. ਯਾਤੈਂ ਭੂਤਨ ਕੇ ਰਜੋਗੁਣ ਅੰਸ਼ਤੈਂ ਪ੍ਰਾਣ ਕੀ ਉਤਪੱਤਿ ਕਹੀ ਹੈ. ਇਹ ਦ੍ਵਿਤੀਯ ਪਾਦ ਕਾ ਅਰਥ ਹੈ.

ਏਕ ਏਕ ਭੂਤ ਕਾ ਸਤੋਗੁਣ ਅੰਸ਼ ਪੰਚ ਗ੍ਯਾਨੇਂਦ੍ਰਿਯ ਰਚੇ ਹੈਂ. ਔ ਏਕ ਏਕ ਕੇ ਰਜੋਗੁਣ ਅੰਸ਼ ਏਕ ਏਕ ਕਰ੍ਮ ਇੰਦ੍ਰਿਯ ਰਚੇ ਹੈਂ. ਆਕਾਸ਼ ਕੇ ਸਤ੍ਵਗੁਣ ਤੈਂ ਸ਼੍ਰੋਤ੍ਰ. ਵਾਯੁ ਕੇ ਸਤ੍ਵਗੁਣ ਅੰਸ਼ਤੈਂ ਤ੍ਵਕ ਤੇਜ ਕੇ ਸਤ੍ਵਗੁਣ ਅੰਸ਼ਤੈਂ ਨੇਤ੍ਰ, ਜਲ ਕੇ ਸਤ੍ਵਗੁਣ ਅੰਸ਼ਤੈਂ ਰਸਨਾ, ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਕੇ ਸਤ੍ਵਗੁਣ ਅੰਸ਼ਤੈਂ ਘ੍ਰਾਣ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਏ ਪੰਚੋਂ ਇੰਦ੍ਰਿਯ ਗ੍ਯਾਨ ਕੇ ਸਾਧਨ ਹੈਂ. ਯਾਤੈਂ ਗ੍ਯਾਨੇਂਦ੍ਰਿਯ ਕਹਿਏ ਹੈ. ਔ ਗ੍ਯਾਨ ਸਤ੍ਵਗੁਣ ਤੈਂ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਯਾਤੈਂ ਭੂਤਨ ਕੇ ਸਤੋਗੁਣ ਤੈਂ ਉਤਪੱਤਿ ਕਹੀ ਹੈ. ਸ਼੍ਰੋਤ੍ਰੇਂਦ੍ਰਿਯ ਆਕਾਸ਼ ਕੇ ਗੁਣ ਕੂੰ ਗ੍ਰਹਣ ਕਰੈ ਹੈ; ਯਾਤੈਂ ਸ਼੍ਰੋਤ੍ਰੇਂਦ੍ਰਿਯ ਕੀ ਆਕਾਸ਼ ਤੈਂ ਉ-

ਤੈਸੇ ਜਾ ਭੂਤ ਕੇ ਗੁਣ ਕੂੰ ਜੋ ਇੰਦ੍ਰਿਯ ਗ੍ਰਹਣ ਕਰੈ ਤਾ

ਭੂਤ ਸੈਂ ਤਾ ਇੰਦ੍ਰਿਯ ਕੀ ਉਤਪੱਤਿ ਕਹੀ ਹੈ.

ਆਕਾਸ ਕੇ ਰਜੋਗੁਣ ਅੰਸ ਤੈਂ ਵਾਕ ਇੰਦ੍ਰਿਯ ਕੀ ਉਤਪੱਤਿ; ਵਾਯੁ ਕੇ ਰਜੋਗੁਣ ਅੰਸ ਤੈਂ ਪਾਣਿ ਕੀ; ਤੇਜ ਕੇ ਰਜੋਗੁਣ ਅੰਸ ਤੈਂ ਪਾਦ ਕੀ; ਜਲ ਕੇ ਰਜੋਗੁਣ ਅੰਸ ਤੈਂ ਉਪਸ੍ਥ ਕੀ; ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਕੇ ਰਜੋਗੁਣ ਅੰਸ ਤੈਂ ਗੁਦਾ ਕੀ ਉਤਪੱਤਿ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਸ੍ਤ੍ਰੀ ਕੀ ਯੋਨਿ ਔ ਪੁਰਖ ਕੇ ਮੇਢ੍ਰ ਮੈਂ ਜੋ ਵਿਖਯਾਨੰਦ ਕਾ ਸਾਧਨ ਇੰਦ੍ਰਿਯ ਸੋ ਉਪਸ੍ਥ ਕਹਿਯੇ ਹੈ. ਕਰ੍ਮ ਨਾਮ ਕ੍ਰਿਯਾ ਕਾ ਹੈ. ਏ ਪੰਚ ਇੰਦ੍ਰਿਯ ਕ੍ਰਿਯਾ ਕੇ ਸਾਧਨ ਹੈਂ, ਯਾਤੈਂ ਕਰ੍ਮੇਂਦ੍ਰਿਯ ਕਹਿਯੇ ਹੈਂ. ਕ੍ਰਿਯਾ ਰਜੋਗੁਣ ਤੈਂ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਯਾਤੈਂ ਭੂਤਨ ਕੇ ਰਜੋਗੁਣ ਅੰਸ ਤੈਂ ਇਨ ਕੀ ਉਤਪੱਤਿ ਕਹੀ ਹੈ.

ਸਵੈਯਾ ਛੰਦ.

ਭੂਤ ਅਪੰਚੀ ਕ੍ਰਿਤ ਔ ਕਾਰਜ,
ਇਤਨੀ ਸੂਛਮ ਸ੍ਰਿਸ੍ਟਿ ਪਿਛਾਨ;
ਪੰਚੀਕ੍ਰਿਤ ਭੂਤਨ ਤੈਂ ਉਪਜਤ,
ਸ੍ਥੂਲ ਪਸਾਰੇ ਸਾਰੇ ਮਾਨ;
ਕਾਰਣ ਸੂਛਮ ਸ੍ਥੂਲ ਦੇਹ ਅਰੁ,
ਪੰਚਕੋਸ ਇਨਹੀ ਮੈਂ ਜਾਨ;
ਕਹਿ ਵਿਵੇਕ ਨਹਿ ਆਤਮ ਨ੍ਯਾਰੋ,
ਮੁੰਜ ਇਖੀਕਾ ਤੈਂ ਜ੍ਯੂੰ ਭਾਨ. ੧੫੭

ਟੀਕਾ:- ਅਪੰਚੀਕ੍ਰਿਤ ਭੂਤ ਔ ਤਿਨ ਕਾ ਕਾਰਜ ਅੰਤਸ਼ਕਰਣ, ਪ੍ਰਾਣ, ਕਰ੍ਮ ਇੰਦ੍ਰਿਯ, ਗ੍ਯਾਨ ਇੰਦ੍ਰਿਯ, ਇਤਨੀ ਸੂਛਮ ਸ੍ਰਿਸ੍ਟਿ ਕਹਿਯੇ ਹੈ. ਸੂਛਮ ਸ੍ਰਿਸ੍ਟਿ ਕਾ ਗ੍ਯਾਨ, ਇੰਦ੍ਰਿਯ ਤੈਂ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ. ਨੇਤ੍ਰ-ਨਾਸਿਕਾਦਿਕ ਗੋਲਕ ਤੌ ਇੰਦ੍ਰਿਯਨ ਕੇ ਵਿਖਯ ਹੈਂ: ਪਰੰਤੁ ਤਿਨ ਗੋਲਕਨ ਮੈਂ ਸ੍ਥਿਤ ਜੋ ਇੰਦ੍ਰਿਯ: ਸੋ ਕਾਹੂ ਕੇ ਇੰਦ੍ਰਿਯਨ ਕੇ ਵਿਖਯ

ਨਹੀਂ. ਸੂਖਮ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਕੀ ਉਤਪਤਿ ਸੇ ਅਨੰਤਰ ਈਸ਼੍ਵਰ ਕੀ ਇੱਛਾ ਤੇਂ ਸ੍ਥੂਲ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਕੇ ਨਿਮਿੱਤ ਭੂਤਨ ਕਾ ਪੰਚੀਕਰਣ ਹੋਤਾ ਭਯਾ.

ਪੰਚੀਕਰਣ ਦੋ ਭਾਂਤਿ ਸੇਂ ਕਹ੍ਯਾ ਹੈ. ਏਕ ਏਕ ਭੂਤ ਕੇ ਦੋ ਦੋ ਭਾਗ ਸਮ ਹੋਏ ਫਿਰ ਏਕ ਏਕ ਭਾਗ ਕੇ ਚ੍ਯਾਰਿ ਚ੍ਯਾਰਿ ਭਾਗ ਭਏ. ਪਾਂਚ ਭੂਤਨ ਕਾ ਆਧਾ ਆਧਾ ਭਾਗ, ਪ੍ਰਥਮ ਜੁਦਾ ਕਾ ਜੁਦਾ ਰਹ੍ਯਾ ਹੈ. ਆਧੇ ਆਧੇ ਭਾਗ ਕੇ ਜੋ ਚ੍ਯਾਰਿ ਚ੍ਯਾਰਿ ਭਾਗ ਸੋ ਪ੍ਰਿਥਕ ਰਹੇ. ਬੰੜੇ ਅਰ੍ਧ ਭਾਗਨ ਮੇਂ ਅਪਨੇ ਅਪਨੇ ਭਾਗ ਕੂੰ ਛੋਡ਼ਿ ਕੇ ਮਿਲੇ ਤੇਂ ਅਰ੍ਧ ਭਾਗ ਸਬ ਭੂਤਨ ਮੇਂ ਅਪਨਾ, ਔ ਅਰ੍ਧ ਭਾਗ ਅਪਨੇ ਸੇਂ ਇਤਰ ਚ੍ਯਾਰਿ ਭੂਤਨ ਕਾ ਮਿਲਿ ਕੇ ਪੰਚੀਕਰਣ ਕਹਾਵੈ ਹੈ.

ਔ ਦੂਸਰਾ ਇਹ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੈ:- ਏਕ ਏਕ ਭੂਤ ਕੇ ਦੋ ਦੋ ਭਾਗ ਭਏ ਸੋ ਸਮ ਨਹੀਂ; ਕਿੰਤੂ ਏਕ ਭਾਗ ਚ੍ਯਾਰਿ ਅੰਸ਼ ਕਾ, ਔ ਪੰਚਮ ਅੰਸ਼ ਕਾ ਏਕ ਭਾਗ. ਇਸ ਰੀਤਿ ਸੇਂ ਨ੍ਯੂਨ ਅਧਿਕ ਦੋ ਦੋ ਭਾਗ ਭਏ. ਤਿਨ ਮੇਂ ਸਬ ਕੇ ਅਧਿਕ ਭਾਗ ਜ੍ਯੂੰ ਕੇ ਤ੍ਯੂੰ ਪ੍ਰਿਥਕ ਸਥਿਤ ਰਹੇ. ਔ ਪੰਚ ਭੂਤਨ ਕੇ ਨ੍ਯੂਨ ਜੋ ਪੰਚ ਭਾਗ, ਤਿਨ ਕੇ ਏਕ ਏਕ ਭਾਗ ਕੇ ਪੰਚ ਪੰਚ ਭਾਗ ਕਰਿ ਕੇ ਪ੍ਰਿਥਕ ਸ੍ਥਿਤ, ਅਧਿਕ ਪੰਚ ਭਾਗਨ ਮੇਂ ਏਕ ਏਕ ਭਾਗ ਮਿਲਿ ਕੇ ਪੰਚੀਕਰਣ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਪ੍ਰਥਮ ਪੱਛ ਮੇਂ ਏਕ ਭਾਗ ਕੇ ਚ੍ਯਾਰਿ ਭਾਗ ਪ੍ਰਿਥਕ ਰਹੇ. ਆਧੇ ਆਧੇ ਭਾਗਨ ਮੇਂ ਅਪਨੇ ਭਾਗ ਕੂੰ ਛੋਡ਼ਿ ਕੇ ਮਿਲੇ. ਔ ਦੂਸਰੇ ਪੱਛ ਮੇਂ ਨ੍ਯੂਨ ਭਾਗ ਕੇ ਪੰਚ ਭਾਗ ਪ੍ਰਿਥਕ ਰਹੇ. ਅਧਿਕ ਪੰਚ ਭਾਗਨ ਮੇਂ ਅਪਨੇ ਭਾਗ ਸਹਿਤ ਮੇਂ ਮਿਲੇ. ਔ ਪ੍ਰਥਮ ਪੱਛ ਮੇਂ ਪੰਚੀਕ੍ਰਿਤ ਭੂਤਨ ਮੇਂ ਅਪਨਾ ਅੰਸ਼ ਅਰ੍ਧ, ਔ ਅਰ੍ਧ ਅੰਸ਼ ਔਰਨ ਕਾ. ਦੂਸਰੇ ਪੱਛ ਮੇਂ ਪੰਚੀਕਰਣ ਕਿਏ ਤੇਂ ਅਪਨੇ ਅੰਸ਼ ਇਕੀਸ, ਔਰ ਇਤਰਨ ਕੇ ਅੰਸ਼ ਚ੍ਯਾਰਿ. ਔ ਦੂਸਰੇ ਪੱਛ ਕੀ ਸੁਗਮ ਰੀਤਿ ਇਹ ਹੈ:- ਏਕ ਏਕ ਭੂਤ ਕੇ ਪਚੀਸ, ਪਚੀਸ, ਭਾਗ ਹੋਏ; ਇਕੀਸ, ਇਕੀਸ ਭਾਗ, ਔ ਚ੍ਯਾਰਿ ਚ੍ਯਾਰਿ ਭਾਗ ਪ੍ਰਿਥਕ ਭਏ. ਚ੍ਯਾਰਿ ਚ੍ਯਾਰਿ ਭਾ- ... ਏਕ ਭਾਗ ਇਕੀਸ ਇਕੀਸ ਭਾਗਨ ਮੇਂ ਮਿਲੇ, ਅਪ

ਨੇ ਇਵੇਂ ਸਭ੍ਰਾਰਾਨ ਕੂੰ ਛੋੜਿਕੇ. ਇਸ ਗੀਤਿ ਮੈਂ ਦੋ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕਾ ਪੰਚੀਕਰਣ ਕਯਾ ਹੈ. ਏਕ ਏਕ ਭੂਤ ਮੈਂ ਪਾਂਚ ਪਾਂਚ ਭੂਤ ਮਿਲਾਯ ਕੇ ਕਰਣੇ ਕਾ ਨਾਮ ਪੰਚੀਕਰਣ ਹੈ. ਜਿਨ ਭੂਤਨ ਕਾ ਪੰਚੀਕਰਣ ਕਿਯਾ ਹੈ, ਤਿਨ ਕੂੰ ਪੰਚੀ ਕ੍ਰਿਤ ਕਹੈਂ ਹੈਂ.

ਤਿਨ ਪੰਚੀ ਕ੍ਰਿਤ ਭੂਤਨ ਤੈਂ ਇੰਦ੍ਰਿਯਨ ਕਾ ਵਿਖਯ ਸ੍ਥੂਲ ਬ੍ਰਹ੍ਮੰਡ ਹੋਤਾ ਭਯਾ. ਤਾ ਬ੍ਰਹ੍ਮੰਡ ਕੇ ਭੀਤਰ, ਭੂਰਲੋਕ, ਭੁਵਰਲੋਕ, ਸ੍ਵਰਲੋਕ, ਮਹਰਲੋਕ, ਜਨ ਲੋਕ, ਤਪਲੋਕ, ਸਤ੍ਯਲੋਕ; ਏ ਸਾਤ ਭੁਵਨ ਊਪਰ ਕੇ ਹੋਤੇ ਭਏ. ਔ ਅਤਲ, ਸੁਤਲ, ਪਾਤਾਲ, ਵਿਤਲ, ਰਸਾਤਲ, ਤਲਾਤਲ, ਮਹਾਤਲ, ਏ ਸਾਤ ਲੋਕ ਨੀਚੇ ਕੇ ਹੋਤੇ ਭਏ. ਤਿਨ ਚਤੁਰਦਸ ਲੋਕਨ ਮੈਂ ਜੀਵਨ ਕੇ ਭੋਗ ਯੋਗਯ ਅੰਨਾਦਿਕ, ਔ ਭੋਗ ਕਾ ਸ੍ਥਾਨ ਦੇਵ ਮਨੁਖ੍ਯ ਪਸੂ ਆਦਿ ਸ੍ਥੂਲ ਸ਼ਰੀਰ ਹੋਤੇ ਭਏ. ਇਹ ਸੰਛੇਪ ਤੈਂ ਸ੍ਰਿਸ਼੍ਟਿ ਕਾ ਨਿਰੂਪਣ ਕਿਯਾ. ਔ ਮਾਯਾ ਕੇ ਕਾਰ੍ਯ ਕਾ ਵਿਸ੍ਤਾਰ ਸੇਂ ਨਿਰੂਪਣ ਕਿਏ ਤੈਂ ਕੋਇ ਬ੍ਰਹ੍ਮਚਾਰੀ ਉਪਮਰਤੈਂ ਬੀ ਮਾਯਾ ਕ੍ਰਿਤ ਪਦਾਰ੍ਥ ਨਿਰੂਪਣ ਕਾ ਅੰਤ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ; ਇਹ ਵਾਲਮੀਕਿ ਨੇ ਅਨੇਕ ਇਤਿਹਾਸਨ ਤੈਂ ਵਾਸਿਸ਼੍ਠ ਮੈਂ ਨਿਰੂਪਣ ਕਿਯਾ ਹੈ. ਇਹ ਸੰਛੇਪ ਤੈਂ ਕੇ ਦੋ ਪਾਦ ਕਾ ਅਰ੍ਥ ਹੈ.

ਤ੍ਰਿਤੀਯ ਪਾਦ ਕਾ ਅਰ੍ਥ ਇਹ ਹੈ:- ਇਨ ਹੀ ਮੈਂ ਰਹਿਏ, ਮਾਯਾ ਔ ਤਾ ਕੇ ਕਾਰ੍ਯ ਮੈਂ ਤੀਨਿ ਸ਼ਰੀਰ ਔ ਪੰਚ ਕੋਸ ਹੈਂ. ਸ਼ੁਧ ਸਤ੍ਵਗੁਣ ਸਹਿਤ ਮਾਯਾ ਈਸ਼੍ਵਰ ਕਾ ਕਾਰਣ ਸ਼ਰੀਰ ਔ ਮਲਿਨ ਸਤ੍ਵਗੁਣ ਸਹਿਤ ਅਵਿਦ੍ਯਾ ਅੰਸ਼ ਜੀਵ ਕਾ ਕਾਰਣ ਸ਼ਰੀਰ ਹੈ. ਉੱਤਰ ਸ਼ਰੀਰ ਕੇ ਅਰੰਭਕ ਪੰਚ ਸੂਖ੍ਮ ਭੂਤ ਮਨ, ਬੁਧਿ, ਚਿੱਤ, ਅਹੰਕਾਰ, ਪੰਚ ਪ੍ਰਾਣ ਪੰਚ ਕਰ੍ਮ ਇੰਦ੍ਰਿਯ, ਪੰਚ ਗ੍ਯਾਨ ਇੰਦ੍ਰਿਯ; ਜੀਵ ਕਾ ਸੂਖ੍ਮ ਸ਼ਰੀਰ ਹੈ. ਔਰ ਸਰ੍ਵ ਜੀਵਨ ਕੇ ਸੂਖ੍ਮ ਸ਼ਰੀਰ ਹੀ ਮਿਲਿ ਕੇ ਈਸ਼੍ਵਰ ਕਾ ਸੂਖ੍ਮ ਸ਼ਰੀਰ ਹੈ. ਸੰਪੂਰਣ ਸ੍ਥੂਲ ਬ੍ਰਹ੍ਮੰਡ ਈਸ਼੍ਵਰ ਕਾ ਸ੍ਥੂਲ ਸ਼ਰੀਰ ਹੈ. ਔ ਜੀਵਨ ਕੇ ਦ੍ਰਿਸ਼੍ਟਿ ਸ੍ਥੂਲ ਸ਼ਰੀਰ ਪ੍ਰਸਿਧ ਹੈ. ਇਨ ਤੀਨਿ ਸ਼ਰੀਰਨ ਮੈਂ ਹੀ ਪੰਚ ਕੋਸ਼ ਹੈਂ. ਕਾਰਣ ਸ਼ਰੀਰ ਕੂ ਆਨੰਦਮਯ ਕੋਸ ਕਹੇ ਹੈ. ਵਿਗ੍ਯਾਨਮਯ, ਮਨੋਮਯ, ਪ੍ਰਾਣਮਯ, ਤੀਨ ਕੋਸ ਸੂਖ੍ਮ ਸ਼ਰੀਰ

ਸੇ ਹੈਂ. ਪੰਚਗ੍ਯਾਨੇਂਦ੍ਰਿਯ ਔ ਨਿਸ਼੍ਚਯਰੂਪ ਅੰਤਸ਼੍ਕਰਣ ਕੀ ਵ੍ਰਿੱਤਿ ਬੁੱਧਿ ਵਿਗ੍ਯਾਨਮਯ ਕੋਸ਼ ਕਹਿਏ ਹੈ. ਪੰਚਗ੍ਯਾਨੇਂਦ੍ਰਿਯ ਔ ਸੰਕਲਪ ਵਿਕਲਪ ਅੰਤਸ਼੍ਕਰਣ ਕੀ ਵ੍ਰਿੱਤਿ ਮਨ ਮਨੋਮਯ ਕੋਸ਼ ਕਹਿਏ ਹੈ. ਪੰਚਪ੍ਰਾਣ ਔ ਪੰਚ ਕਰ੍ਮੇਂਦ੍ਰਿਯ ਪ੍ਰਾਣਮਯ ਕੋਸ਼ ਹੈਂ, ਸ੍ਥੂਲ ਸ਼ਰੀਰ ਕੂੰ ਅੰਨਮਯ ਕੋਸ਼ ਕਹੈ ਹੈਂ ਇਸ ਰੀਤਿ ਸੇਂ ਤੀਨ ਸ਼ਰੀਰਨ ਮੈਂ ਹੀ ਪੰਚਕੋਸ਼ ਹੈਂ. ਈਸ਼੍ਵਰ ਕੇ ਸ਼ਰੀਰ ਮੈਂ ਈਸ਼੍ਵਰ ਕੇ ਕੋਸ਼ ਔ ਜੀਵ ਕੇ ਸ਼ਰੀਰਨ ਮੈਂ ਜੀਵ ਕੇ ਕੋਸ਼ ਹੈਂ. ਕੋਸ਼ ਨਾਮ ਮ੍ਯਾਨ ਕਾ ਹੈ. ਮ੍ਯਾਨ ਕੀ ਨ੍ਯਾਈਂ ਪੰਚਕੋਸ਼ ਆਤਮਾ ਕੇ ਸ੍ਵਰੂਪ ਕੂੰ ਆੱਛਾਦਨ ਕਰੈ ਹੈਂ. ਯਾਤੇਂ ਅੰਨਮਯਾਦਿਕ ਕੋਸ਼ ਕਹਿਏ ਹੈਂ. ਅਨੇਕ ਮੰਦਮਤਿ ਪੁਰੁਖ ਪੰਚਕੋਸ਼ਨ ਮੈਂ ਜੋ ਆਤ੍ਮਪਦਾਰ੍ਥ ਹੈਂ, ਤਿਨ ਮੈਂ ਕਿਸੀ ਏਕ ਕੂੰ ਆਤਮਾ ਮਾਨਿਕੇ ਮੁਖ੍ਯ ਸਾੱਛੀ ਆਤਮ ਸ੍ਵਰੂਪ ਤੈਂ ਵਿਮੁਖ ਹੀ ਰਹੈ ਹੈਂ ਯਾਤੇਂ ਅੰਨਮਯਾਦਿਕ ਆਤ੍ਮ ਸ੍ਵਰੂਪ ਕੂੰ ਆੱਛਾਦਨ ਕਰੈ ਹੈਂ. ਤਹਾਂ,

ਕਿਤਨੇ ਪਾਮਰ ਵਿਰੋਚਨ ਮਤ ਕੇ ਅਨੁਸਾਰੀ. ਸ੍ਥੂਲ ਸ਼ਰੀਰਰੂਪ ਅੰਨਮਯ ਕੋਸ਼ ਕੂੰ ਹੀ ਆਤਮਾ ਕਹੈ ਹੈਂ. ਔ ਇਹ ਯੁਕ੍ਤਿ ਕਹੈ ਹੈਂ:- ਜਾ ਮੈਂ ਅਹੰਬੁੱਧਿ ਹੋਵੈ ਸੋ ਆਤਮਾ ਹੈ. ਸੋ ਅਹੰਬੁੱਧਿ ਸ੍ਥੂਲ ਸ਼ਰੀਰ ਮੈਂ ਹੋਵੈ ਹੈ: "ਮੈਂ ਮਨੁਖ੍ਯ ਹੂੰ, ਮੈਂ ਬ੍ਰਾਹ੍ਮਣ ਹੂੰ" ਐਸੀ ਪ੍ਰਤੀਤ ਸਰ੍ਵ ਕੂੰ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਔ ਮਨੁਖ੍ਯਪਨਾ, ਬ੍ਰਾਹ੍ਮਣਪਨਾ ਸ੍ਥੂਲ ਸ਼ਰੀਰ ਮੈਂ ਹੀ ਹੈਂ. ਯਾਤੇਂ ਸ੍ਥੂਲ ਸ਼ਰੀਰ ਹੀ ਅਹੰਬੁੱਧਿ ਕਾ ਵਿਖ੍ਯ ਹੋਨੇ ਤੈਂ ਆਤਮਾ ਹੈ. ਕਿੰਵਾ ਜਾ ਮੈਂ ਮੁਖ੍ਯ ਪ੍ਰੀਤਿ ਹੋਵੈ ਸੋ ਆਤਮਾ ਹੈ. ਸ੍ਤ੍ਰੀ ਪੁਤ੍ਰ, ਧਨ, ਪਸ਼ੁ, ਆਦਿਕ ਸ੍ਥੂਲ ਸ਼ਰੀਰ ਕੇ ਉਪਕਾਰਕ ਹੋਵੈ ਤੈਂ ਤਿਨ ਮੈਂ ਪ੍ਰੀਤਿ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਔ ਸ੍ਥੂਲ ਸ਼ਰੀਰ ਕੇ ਉਪਕਾਰਕ ਨਹੀਂ ਹੋਵੈ ਤੈਂ ਪ੍ਰੀਤਿ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ. ਜਾ ਕੇ ਨਿਮਿੱਤ ਅਨ੍ਯ ਪਦਾਰ੍ਥ ਮੈਂ ਪ੍ਰੀਤਿ ਹੋਵੈ ਤਾ ਸ੍ਥੂਲ ਸ਼ਰੀਰ ਮੈਂ ਹੀ ਮੁਖ੍ਯ ਪ੍ਰੀਤਿ ਹੈ. ਯਾਤੇਂ ਸ੍ਥੂਲ ਸ਼ਰੀਰ ਹੀ ਆਤਮਾ ਹੈ. ਤਾ ਕਾ ਵਸ੍ਤ੍ਰ, ਭੂਖਣ ਅੰਜਨ, ਮੰਜਨ, ਨਾਨਾ ਵਿਧ ਭੋਜਨ ਸੇਂ ਸ਼ਿੰਗਾਰ ਪੋਖਣ ਹੀ ਪਰਮ ਪੁਰੁਖਾਰਥ ਹੈ. ਇਹ ਅਸੁਰ ਸ੍ਵਾਮੀ ਵਿਰੋਚਨ ਕਾ ਸਿੱਧਾਂਤ ਹੈ.

... ਐਸੇ ਕਹੈ ਹੈਂ:- ਸ੍ਥੂਲ ਸ਼ਰੀਰ ਹੀ ਆਤਮਾ ਨਹੀਂ.

ਕਿੰਤੂ ਸ੍ਥੂਲ ਸ਼ਰੀਰ ਮੈਂ ਜਾਗੇ ਹੋਏ ਹੋਨੇ ਤੈਂ ਜੀਵਨ ਵ੍ਯਵਹਾਰ ਹੋਵੈ ਹੈ, ਔਰ ਜਾਗੇ ਨਹੀਂ ਹੋਨੇ ਤੈਂ ਮਰਣ ਵ੍ਯਵਹਾਰ ਹੋਵੈ ਹੈ, ਸੋ ਆਤਮਾ ਸ੍ਥੂਲ ਸ਼ਰੀਰ ਮੈਂ ਭਿੰਨ ਹੈ. ਜੀਵਨ ਮਰਣ ਇੰਦ੍ਰਿਯਨ ਕੇ ਆਧੀਨ ਹੈਂ. ਜਿਤਨੇ ਕਾਲ ਸ਼ਰੀਰ ਮੈਂ ਇੰਦ੍ਰਿਯ ਹੋਵੈਂ ਉਤਨੇ ਕਾਲ ਜੀਵਨ ਹੈ. ਔਰ ਕੇਹੂ ਇੰਦ੍ਰਿਯ ਨ ਹੋਵੈ ਤਬ ਮਰਣ ਕਹੀਏ ਹੈ. ਔਰ "ਮੈਂ ਦੇਖੂੰ ਹੂੰ" "ਮੈਂ ਸੁਨੂੰ ਹੂੰ" "ਮੈਂ ਬੋਲੂੰ ਹੂੰ" ਇਸ ਰੀਤਿ ਮੈਂ ਅਹੰਬੁੱਧਿ ਬੀ ਇੰਦ੍ਰਿਯਨ ਮੈਂ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਯਾਤੈਂ ਇੰਦ੍ਰਿਯ ਹੀ ਆਤਮਾ ਹੈ.

ਔਰ ਹਿਰਣ੍ਯਗਰਭ ਕੇ ਉਪਾਸੀ ਪ੍ਰਾਣ ਕੂੰ ਆਤਮਾ ਕਹੈ ਹੈਂ, ਤਾ ਮੈਂ ਇਹ ਯੁਕ੍ਤਿ ਕਹੈ ਹੈਂ:- ਜਬ ਮਰਣ ਸਮਯ ਮੂਰਛਾ ਹੋਵੈ ਹੈ; ਤਬ ਤਾ ਕੇ ਸੰਬੰਧੀ ਪੁਤ੍ਰਾਦਿਕ ਪ੍ਰਾਣ ਸ਼ੇਸ਼ ਹੋਵੈ ਤੌ ਜੀਵਨ ਜਾਨੈ ਹੈਂ, ਔਰ ਪ੍ਰਾਣ ਸ਼ੇਸ਼ ਨ ਹੋਵੈ ਤੌ ਮਰਣ ਜਾਨੈ ਹੈਂ, ਕਿਵਾ ਸ਼ਰੀਰ ਮੈਂ ਨੇਤ੍ਰ ਇੰਦ੍ਰਿਯ ਨਹੀਂ ਹੋਵੈ, ਤੌ ਅੰਧਾ ਸ਼ਰੀਰ ਰਹੈ ਹੈ. ਸ਼੍ਰੋਤ੍ਰ ਸੈਂ ਬਿਨਾ ਬਧਿਰ ਰਹੈ ਹੈ. ਵਾਕ ਬਿਨਾ ਮੂਕ ਰਹੈ ਹੈ. ਐਸੇ ਜੋ ਇੰਦ੍ਰਿਯ ਨਹੀਂ ਹੋਵੈ ਤਾ ਕੇ ਵ੍ਯਾਪਾਰ ਸੈਂ ਬਿਨਾ ਬੀ ਸ਼ਰੀਰ ਸ੍ਥਿਰ ਹੀ ਰਹੈ ਹੈ. ਔਰ ਪ੍ਰਾਣ ਸੈਂ ਬਿਨਾ ਤਿਸੀ ਛਿਣ ਮੈਂ ਸ਼੍ਮਸ਼ਾਨ ਕੇ ਸਮਾਨ ਅਮੰਗਲ ਭਯੰਕਰ ਹੋਇਕੇ ਗਿਰੈ ਹੈ. ਔਰ "ਮੈਂ ਦੇਖੂੰ ਹੂੰ" "ਸੁਨੂੰ ਹੂੰ" ਯਾ ਪ੍ਰਤੀਤਿ ਮੈਂ ਬੀ ਇੰਦ੍ਰਿਯਨ ਤੈਂ ਭਿੰਨ ਹੀ ਆਤਮਾ ਸਿੱਧ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਕਾਹੇਤੈਂ, "ਨੇਤ੍ਰ ਸ੍ਵਰੂਪ ਮੈਂ ਦੇਖੂੰ ਹੂੰ" ਸ਼੍ਰਵਣ ਸ੍ਵਰੂਪ "ਮੈਂ ਸੁਨੂੰ ਹੂੰ." ਜੋ ਐਸੀ ਪ੍ਰਤੀਤਿ ਹੋਵੈ ਤੌ ਇੰਦ੍ਰਿਯ ਰੂਪ ਆਤਮਾ ਸਿੱਧ ਹੋਵੈ; ਕਿੰਤੂ "ਮੈਂ ਨੇਤ੍ਰ ਵਾਲਾ ਦੇਖੂੰ ਹੂੰ, ਸ਼੍ਰੋਤ੍ਰ ਵਾਲਾ ਮੈਂ ਸੁਨੂੰ ਹੂੰ" ਐਸੀ ਪ੍ਰਤੀਤਿ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਯਾਤੈਂ ਇੰਦ੍ਰਿਯਨ ਤੈਂ, ਭਿੰਨ ਹੀ ਆਤਮਾ ਹੈ. ਔਰ ਸੁਸ਼ੁਪਤਿ ਮੈਂ ਸਰਵ ਇੰਦ੍ਰਿਯਨ ਕਾ ਅਭਾਵ ਹੈ; ਤੌ ਬੀ ਪ੍ਰਾਣ ਕੇ ਹੋਨੇ ਤੈਂ ਜੀਵਨ ਵ੍ਯਵਹਾਰ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਯਾਤੈਂ ਜੀਵਨ ਮਰਣ ਬੀ ਇੰਦ੍ਰਿਯਨ ਕੇ ਆਧੀਨ ਨਹੀਂ ਕਿੰਤੂ ਸ੍ਥੂਲ ਸ਼ਰੀਰ ਔਰ ਪ੍ਰਾਣ ਕੇ ਵਿਯੋਗ ਕੂੰ ਮਰਣ ਕਹੈ ਹੈਂ. ਯਾਤੈਂ ਜੀਵਨ ਮਰਣ ਪ੍ਰਾਣ ਕੇ ਹੀ ਆਧੀਨ ਹੈਂ. ਸੋਈ ਆਤਮਾ ਹੈ.

ਔਰ ਕੇਈ ਐਸੇ ਕਹੈ ਹੈਂ:- ਪ੍ਰਾਣ ਜੜ ਹੈ, ਯਾਤੈਂ ਘਟ ਕੀ ਨ੍ਯਾ

ਥੀਂ ਅਨਾਤਮਾ ਹੈ. ਔਰ ਬੰਧ ਮੋਛ ਮਨ ਕੇ ਅਧੀਨ ਹੈਂ. ਵਿਖ੍ਯ ਮੈਂ ਆਸ ਕ੍ਤ ਜੋ ਮਨ, ਸੋ ਮਨ ਬੰਧਨ ਕਾ ਹੇਤੁ ਹੈ. ਵਿਖ੍ਯ ਵਾਸਨਾ ਰਹਿਤ ਮਨ ਮੋਛ ਕਾ ਹੇਤੁ ਹੈ. ਔਰ ਮਨ ਕੇ ਸੰਬੰਧ ਤੇਂ ਹੀ ਇੰਦ੍ਰਿਯ ਗ੍ਯਾਨ ਕੇ ਹੇਤੁ ਹੈ ਮਨ ਕੇ ਸੰ-ਬੰਧ ਬਿਨਾ ਇੰਦ੍ਰਿਯੋਂ ਤੇਂ ਗ੍ਯਾਨ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ. ਯਾਤੇਂ ਸਰ੍ਵ ਵ੍ਯਵਹਾਰ ਕਾ ਹੇਤੁ ਮਨ ਹੈ, ਸੋਈ ਆਤਮਾ ਹੈ.

ਔਰ ਛਣਿਕ ਵਿਗ੍ਯਾਨਵਾਦੀ ਬੌਧ ਇਹ ਕਹੈ ਹੈ:- ਮਨ ਕਾ ਵ੍ਯਾ-ਪਾਰ ਬੁੱਧਿ ਕੇ ਅਧੀਨ ਹੈ, ਕਾਹੇਤੇਂ, ਬੁੱਧਿ ਕਾ ਹੀ ਆਕਾਰ ਮਨ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਯਾਤੈਂ ਛਣਿਕ ਵਿਗ੍ਯਾਨ ਰੂਪ ਬੁੱਧਿ ਹੀ ਆਤਮਾ ਹੈ. ਮਨ ਨਹੀਂ. ਇ-ਹ ਤਿਨ ਕਾ ਅਭਿਪ੍ਰਾਯ ਹੈ:- ਸੰਪੂਰਣ ਪਦਾਰ੍ਥ ਵਿਗ੍ਯਾਨ ਕੇ ਹੀ ਆਕਾਰ ਹੈਂ. ਸੋ ਵਿਗ੍ਯਾਨ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਰੂਪ ਹੈ. ਔਰ ਛਨ ਛਨ ਮੈਂ ਵਿਗ੍ਯਾਨ ਕੇ ਉਤਪੱਤਿ ਨਾਸ਼ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਪੂਰ੍ਵ ਵਿਗ੍ਯਾਨ ਕੇ ਸਮਾਨ ਅਨ੍ਯ ਵਿਗ੍ਯਾ-ਨ ਕੀ ਉਤਪੱਤਿ, ਹੁਏ ਤੈਂ ਪੂਰ੍ਵ ਵਿਗ੍ਯਾਨ ਕਾ ਨਾਸ਼ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਤੈਸੇ ਤ੍ਰਿਤੀਯ ਵਿਗ੍ਯਾਨ ਕੀ ਉਤਪੱਤਿ, ਔਰ ਦ੍ਵਿਤੀਯ ਵਿਗ੍ਯਾਨ ਕਾ ਨਾਸ਼, ਚਤੁਰ੍ਥ ਕੀ ਉਤਪੱਤਿ, ਤ੍ਰਿਤੀਯ ਕਾ ਨਾਸ਼ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਯਾ ਰੀਤਿ ਸੈਂ ਨਦੀ ਕੇ ਪ੍ਰਵਾਹ ਕੀ ਨ੍ਯਾਈਂ ਵਿਗ੍ਯਾਨ ਕੀ ਧਾਰਾ ਚਲੀ ਰਹੈ ਹੈ. ਸੋ ਵਿਗ੍ਯਾਨ ਕੀ ਧਾਰਾ ਦੋ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੀ ਹੈ. ਏਕ ਤੌ ਆਲਯ ਵਿਗ੍ਯਾਨ ਧਾਰਾ ਹੈ, ਔਰ ਦੂਸਰੀ ਪ੍ਰ-ਵ੍ਰਿੱਤਿ ਵਿਗ੍ਯਾਨ ਧਾਰਾ ਹੈ. "ਅਹੰ, ਅਹੰ" ਐਸੀ ਵਿਗ੍ਯਾਨ ਧਾਰਾ ਕੂੰ ਆਲਯ ਵਿਗ੍ਯਾਨ ਧਾਰਾ ਕਹੈ ਹੈਂ. ਤਾਹੀ ਕੂੰ ਬੁੱਧਿ ਕਹੈ ਹੈਂ. "ਇ-ਹ ਘਟ ਹੈ, ਇਹ ਸਰੀਰ ਹੈ" ਐਸੀ ਵਿਗ੍ਯਾਨ ਧਾਰਾ ਕੂੰ ਪ੍ਰਵ੍ਰਿੱਤਿ-ਵਿਗ੍ਯਾਨ ਧਾਰਾ ਕਹੈ ਹੈਂ. ਆਲਯ ਵਿਗ੍ਯਾਨ ਧਾਰਾ ਸੈਂ ਪ੍ਰਵ੍ਰਿੱਤਿ ਵਿ-ਗ੍ਯਾਨ ਧਾਰਾ ਕੀ ਉਤਪੱਤਿ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਮਨ ਕਾ ਸ੍ਵਰੂਪ ਭੀ ਪ੍ਰਵ੍ਰਿੱਤਿ ਵਿ-ਗ੍ਯਾਨ ਧਾਰਾ ਮੈਂ ਹੈ. ਯਾਤੈਂ ਆਲਯ ਵਿਗ੍ਯਾਨ ਧਾਰਾ ਰੂਪ ਬੁੱਧਿ ਕਾ ਕਾਰ੍ਯ ਹੈ. ਸੋ ਬੁੱਧਿ ਹੀ, ਆਤਮਾ ਹੈ. ਆਲਯ ਵਿਗ੍ਯਾਨ ਧਾਰਾ ਵਿ-ਖੈ ਪ੍ਰਵ੍ਰਿੱਤਿ ਵਿਗ੍ਯਾਨ ਧਾਰਾ ਕਾ ਬਾਧ ਚਿੰਤਨ ਤੈਂ ਨਿਰ੍ਵਿਸ਼ੇਖ ਛਣਿ-ਕ ਵਿਗ੍ਯਾਨ ਧਾਰਾ ਕੀ ਸਥਿਤਿ ਹੀ ਤਿਨ ਕੇ ਮਤ ਮੈਂ ਮੋਛ ਹੈ. ਇਸ ਰੀ-

ਤਿਸੈਂ ਵਿਗ੍ਯਾਨਵਾਦੀ ਬੁੱਧਿ ਕੂੰ ਹੀ ਛਨਿਕ ਰੂਪ ਔਰ ਸ੍ਵਯੰਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਰੂਪ ਕਲ੍ਪਨਾ ਕਰਿਕੇ ਆਤਮਾ ਕਹੈ ਹੈਂ.

ਔਰ ਪੂਰਵਮੀਮਾਂਸਾ ਕਾ ਵਾਰ੍ਤਿਕਕਾਰ ਭੱਟ ਇਹ ਕਹੈ ਹੈਂ:-ਵਿਦ੍ਯੁਤ ਕੀ ਨ੍ਯਾਈਂ ਛਨਿਕ ਰੂਪ ਆਤਮਾ ਨਹੀਂ. ਕਿੰਤੁ ਸ੍ਥਿਰ ਰੂਪ ਆਤਮਾ ਜੜ੍ਹ ਸ੍ਵਰੂਪ ਔਰ ਚੇਤਨ ਰੂਪ ਹੈ. ਇਹ ਤਾਕਾ ਅਭਿਪ੍ਰਾਯ ਹੈ, ਸੁਖੁਪ੍ਤਿ ਸੈਂ ਜਾਗਿਕੈ ਪੁਰੁਖ ਇਹ ਕਹੈ:-"ਮੈਂ ਜੜ੍ਹ ਹੋਇਕੈ ਸੋਵਤਾ ਭ੍ਯਾ" ਯਾਤੈਂ ਆਤਮਾ ਜੜ੍ਹ ਰੂਪ ਹੈ. ਔਰ ਜਾਗੇ ਕੂੰ ਸਮ੍ਰਿਤਿ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਅਗ੍ਯਾਤ ਕੀ ਸਮ੍ਰਿਤਿ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ. ਆਤਮ ਸ੍ਵਰੂਪ ਸੈਂ ਭਿੰਨ ਗ੍ਯਾਨ ਕੇ ਸੁਖੁਪ੍ਤਿ ਮੈਂ ਔਰ ਸਾਧਨ ਨਹੀਂ. ਯਾਤੈਂ ਸਮ੍ਰਿਤਿ ਕਾ ਹੇਤੁ ਸੁਖੁਪ੍ਤਿ ਮੈਂ ਗ੍ਯਾਨ ਹੈ, ਸੋ ਆਤਮਾ ਕਾ ਸ੍ਵਰੂਪ ਹੀ ਹੈ. ਇਸ ਰੀਤਿ ਸੈਂ ਖਦ੍ਯੋਤ ਕੀ ਨ੍ਯਾਈਂ ਆਤਮਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਔਰ ਅਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਰੂਪ ਹੈ. ਗ੍ਯਾਨ ਰੂਪ ਹੈ. ਯਾਤੈਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਰੂਪ; ਔਰ ਜੜ੍ਹ ਹੈ, ਯਾਤੈਂ ਅਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਰੂਪ ਹੈ. ਸੋ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਰੂਪ ਔਰ ਅਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਰੂਪ ਆਨੰਦਮਯਕੋਸ਼ ਹੈ. ਕਾਹੇਤੈਂ, ਸੁਖੁਪ੍ਤਿ ਮੈਂ ਚੇਤਨ ਕੇ ਆਭਾਸ ਸਹਿਤ ਜੋ ਅਗ੍ਯਾਨ, ਤਾਕੂੰ ਆਨੰਦਮਯਕੋਸ਼ ਕਹੈ ਹੈਂ. ਤਹਾਂ ਆਭਾਸ ਤੈਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਰੂਪ ਔਰ ਅਗ੍ਯਾਨ ਅਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਰੂਪ ਹੈ. ਯਾਤੈਂ ਭੱਟ ਕੇ ਮਤ ਮੈਂ ਆਨੰਦਮਯਕੋਸ਼ ਹੀ ਆਤਮਾ ਹੈ.

ਔਰ ਸ਼ੂਨ੍ਯਵਾਦੀ ਬੌਧ ਇਹ ਕਹੈ ਹੈ:- ਆਤਮਾ ਨਿਰੰਸ਼ ਹੈ, ਯਾਤੈਂ ਏਕ ਆਤਮਾ ਕੂੰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਰੂਪ ਔਰ ਅਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਰੂਪ ਕਹਨਾ ਬਨੈ ਨਹੀਂ. ਔਰ ਖਦ੍ਯੋਤ ਕਾ ਤੌ ਏਕ ਅੰਸ਼ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਰੂਪ ਹੈ, ਔਰ ਦੂਸਰਾ ਅੰਸ਼ ਅਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਰੂਪ ਹੈ. ਤਾਕੀ ਨ੍ਯਾਈਂ ਅੰਸ਼ ਰਹਿਤ ਆਤਮਾ ਵਿਖੈ ਉਭਯ ਰੂਪ ਕਹਨਾ ਅਸੰਗਤ ਹੈ. ਯਾਤੈਂ ਉਭਯ ਰੂਪ ਕੀ ਸਿੱਧਿ ਵਾਸ੍ਤੇ ਆਤਮਾ ਅੰਸ਼ ਸਹਿਤ ਹੀ ਮਾਨਨਾ ਹੋਵੈਗਾ. ਜੋ ਅੰਸ਼ ਵਾਲੇ ਪਦਾਰ੍ਥ ਘਟਾਦਿਕ ਹੈਂ, ਸੋ ਉਤਪੱਤਿ ਔਰ ਨਾਸ਼ ਵਾਲੇ ਹੋਵੈ ਹੈਂ, ਤੈਸੇ ਆਤਮਾ ਬੀ ਅੰਸ਼ ਸਹਿਤ ਹੋਨੇ ਤੈਂ ਉਤਪੱਤਿ ਨਾਸ਼ ਵਾਲਾ ਹੀ ਮਾਨਨਾ ਹੋਵੈਗਾ. ਜੋ ਉਤਪੱਤਿ-ਨਾਸ਼ ਵਾਲਾ ਪਦਾਰ੍ਥ ਹੋਵੈ ਸੋ ਉਤਪੱਤਿ ਸੈਂ ਪੂਰਵ ਔਰ ਨਾਸ਼ ਤੈਂ ਅਨੰ-

ਤਨ ਅੰਸਤ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਜੋ ਆਦਿ ਅੰਤ ਮੈਂ ਅਸਤ ਹੋਵੈ, ਸੋ ਮਧ੍ਯ ਬੀ ਸਤ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ. ਕਿੰਤੁ ਮਧ੍ਯ ਬੀ ਅਸਤ ਹੀ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਯਾਤੇਂ ਆਤਮਾ ਅਸਤ ਰੂਪ ਹੈ. ਤੈਸੇ ਆਤਮਾ ਸੇਂ ਭਿੰਨ ਬੀ ਸੰਪੂਰਣ ਪਦਾਰ੍ਥ ਉਤਪੱਤਿ ਨਾਸ਼ ਵਾਲੇ ਹੈਂ. ਯਾਤੇਂ ਅਸਤ ਰੂਪ ਹੈਂ. ਇਸ ਰੀਤਿ ਸੇਂ ਆਤਮਾ ਔ ਅਨਾਤਮਾ ਸਮਗ੍ਰ ਵਸ੍ਤੁ ਅਸਤ ਰੂਪ ਹੋਨੇ ਤੇਂ ਸ਼ੂਨ੍ਯ ਹੀ ਪਰਮਤਤ੍ਵ ਹੈ, ਇਹ ਸ਼ੂਨ੍ਯਵਾਦੀ ਮਾਧ੍ਯਮਿਕ ਬੌਧ ਕਾ ਮਤ ਹੈ.

ਸੋ ਬੀ ਅਗ੍ਯਾਨ ਰੂਪ ਆਨੰਦਮਯਕੋਸ਼ ਕੂੰ ਪ੍ਰਤਿਪਾਦਨ ਕਰੈ ਹੈਂ. ਕਾਹੇਤੇਂ, ਅਗ੍ਯਾਨ ਤੀਨਿ ਰੂਪ ਸੇਂ ਪ੍ਰਤੀਤਿ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਅਦ੍ਵੈਤ ਸ਼ਾਸ੍ਤ੍ਰ ਕੇ ਸੰਸਕਾਰ ਰਹਿਤ ਜੋ ਮੂੜ੍ਹ, ਤਿਨਕੂੰ ਤੌ ਜਗਤ ਰੂਪ ਪਰਿਣਾਮ ਕੂੰ ਪ੍ਰਾਪ੍ਤ ਅਗ੍ਯਾਨ ਸਤ੍ਯ ਪ੍ਰਤੀਤਿ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਔ ਅਦ੍ਵੈਤ ਸ਼ਾਸ੍ਤ੍ਰ ਕੇ ਅਨੁਸਾਰ ਯੁਕ੍ਤਿ ਨਿਪੁਣ ਪੰਡਿਤ ਕੂੰ ਸਤ ਅਸਤ ਸੇਂ ਵਿਲੱਖਣ ਅਨਿਰਵਚਨੀਯ ਰੂਪ ਅਗ੍ਯਾਨ ਔ ਤਾਕਾ ਕਾਰ੍ਯ ਜਗਤ ਪ੍ਰਤੀਤਿ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਗ੍ਯਾਨ ਨਿਸ਼ਠਾ ਕੂੰ ਪ੍ਰਾਪ੍ਤ ਜੋ ਜੀਵਨਮੁਕ੍ਤ ਵਿਦ੍ਵਾਨ ਤਿਨਕੂੰ ਕਾਰ੍ਯ ਸਹਿਤ ਅਗ੍ਯਾਨ ਤੁਛ ਰੂਪ ਪ੍ਰਤੀਤਿ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਤੁੱਛ, ਅਸਤ੍ਯ, ਸ਼ੂਨ੍ਯ ਏ ਤੀਨ ਸ਼ਬਦ ਏਕ ਹੀ ਅਰ੍ਥ ਕੂੰ ਕਹੈ ਹੈਂ. ਇਸ ਰੀਤਿ ਸੇਂ ਜੀਵਨਮੁਕ੍ਤਨ ਕੂੰ ਤੁੱਛ ਰੂਪ ਜੋ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੋਵੈ ਹੈ ਅਗ੍ਯਾਨ ਤਾਕੇ ਵਿਖੈ ਮੋਹਿਤ ਸ਼ੂਨ੍ਯਵਾਦੀ ਪਰਮਪੁਰੁਖਾਰ੍ਥ ਕੂੰ ਨਹੀਂ ਜਾਨੈ ਹੈਂ. ਕਿੰਤੁ ਤੁੱਛ ਰੂਪ ਆਨੰਦਮਯਕੋਸ਼ ਕੂੰ ਹੀ ਆਤਮਾ ਕਹੈ ਹੈਂ.

ਔ ਪੂਰਵਮੀਮਾਂਸਾ ਕਾ ਏਕ ਦੇਸ਼ੀ ਪ੍ਰਭਾਕਰ ਔ ਨੈਯਾਇਕ ਇਹ ਕਹੈ ਹੈਂ:- ਆਤਮਾ ਸ਼ੂਨ੍ਯ ਰੂਪ ਨਹੀਂ. ਕਾਹੇਤੇਂ, ਜੋ ਸ਼ੂਨ੍ਯ ਰੂਪ ਆਤਮਾ ਮਾਨੈ, ਤਾਕੂੰ ਇਹ ਪੂਛੈ ਹੈਂ:- ਸ਼ੂਨ੍ਯ ਰੂਪ ਕਾ ਤੈਂਨੇ ਅਨੁਭਵ ਕਿਯਾ ਹੈ, ਅਥਵਾ ਨਹੀਂ: ਜੋ ਐਸੇ ਕਹੈ:- ਸ਼ੂਨ੍ਯ ਰੂਪ ਕਾ ਅਨੁਭਵ ਨਹੀਂ ਕਿਯਾ ਤੌ ਸ਼ੂਨ੍ਯ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਇਹ ਸਿਧ ਹੂਆ. ਔ ਜੋ ਕਹੈਂ ਸ਼ੂਨ੍ਯ ਕਾ ਅਨੁਭਵ ਕਿਯਾ ਹੈ ਤੌ ਜਾਨੈ ਸ਼ੂਨ੍ਯ ਕਾ ਅਨੁਭਵ ਕਿਯਾ ਹੈ, ਸੋ ਆਤਮਾ ਸ਼ੂਨ੍ਯ ਸੇਂ ਵਿਲੱਖਣ ਸਿੱਧਿ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਇਸ ਰੀਤਿ ਸੇਂ ਸ਼ੂਨ੍ਯ ਤੇਂ ਵਿਲੱਖਣ [illegible] ਕੇ ਵਿਖੈ ਮਨ ਕੇ ਸੰਯੋਗ ਤੇਂ ਗ੍ਯਾਨ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਤਾ ਗ੍ਯਾਨ

ਗੁਣ ਤੈਂ ਆਤਮਾ ਚੇਤਨ ਕਹਿਏ ਹੈ. ਔ ਸ੍ਵਰੂਪ ਸੈਂ ਆਤਮਾ ਜੜ ਹੈ. ਤੈਸੇ ਸੁਖ, ਦੁਖ, ਇੱਛਾ, ਦ੍ਵੇਖ, ਪ੍ਰਯਤਨ, ਧਰਮ, ਅਧਰਮ, ਆਦਿਕ ਗੁਣ ਆਤਮਾ ਵਿਖੈ ਹੈਂ, ਤਿਨਕੇ ਮਤ ਮੈਂ ਬੀ ਆਨੰਦਮਯ ਕੋਸ਼ ਹੀ ਆਤਮਾ ਹੈ. ਔ ਵਿਗ੍ਯਾਨਮਯ ਕੋਸ਼ ਮੈਂ ਜੋ ਬੁਧਿ ਹੈ, ਸੋ ਆਤਮਾ ਕਾ ਗ੍ਯਾਨ ਗੁਣ ਕਹੈ ਹੈਂ. ਕਾਹੇਤੈਂ ਆਨੰਦਮਯ ਕੋਸ਼ ਮੈਂ ਚੇਤਨ ਥੋੜਾ ਹੈ, ਵਿਵੇਕ ਹੀਨ ਕੂੰ ਪ੍ਰਤੀਤਿ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ. ਔ ਪ੍ਰਭਾਕਰ ਤਥਾ ਨੈਯਾਇਕ ਆਤਮਾ ਕੂੰ ਸੁਖੁਪਤਿ ਮੈਂ ਗ੍ਯਾਨਹੀਨ ਮਾਨਿਕੇ ਸ੍ਵਰੂਪ ਸੈਂ ਜੜ ਕਹੈ ਹੈਂ. ਯਾਤੈਂ ਥੋੜਾ ਚੇਤਨ ਆਨੰਦਮਯ ਕੋਸ਼ ਮੈਂ ਹੀ ਤਿਨਕੂੰ ਆਤਮਭ੍ਰਾਂਤਿ ਹੈ. ਔ ਆਤਮ ਸ੍ਵਰੂਪ ਨਿਤ੍ਯ ਗ੍ਯਾਨ ਕੂੰ ਤੌ ਜੀਵ ਮੈਂ ਮਾਨੈ ਨਹੀਂ; ਕਿੰਤੂ ਅਨਿਤ੍ਯ ਗ੍ਯਾਨ ਮਾਨੈ ਹੈ. ਸੋ ਅਨਿਤ੍ਯ ਗ੍ਯਾਨ ਸਿੱਧਾਂਤ ਮੈਂ ਅੰਤਹਕਰਣ ਕੀ ਵ੍ਰਿਤਿ ਬੁਧਿ ਰੂਪ ਹੈ. ਯਾ ਰੀਤਿ ਸੈਂ ਪ੍ਰਭਾਕਰ ਨੈਯਾਇਕ ਮਤ ਮੈਂ ਆਨੰਦਮਯ ਕੋਸ਼ ਆਤਮਾ ਹੈ; ਔ ਬੁਧਿ ਤਾਕਾ ਗੁਣ ਹੈ. ਤਿਨ ਕਾ ਮਤ ਬੀ ਸਮੀਚੀਨ ਨਹੀਂ. ਕਾਹੇਤੈਂ,

ਗ੍ਯਾਨ ਸੈਂ ਭਿੰਨ ਜੋ ਜੜ ਵਸ੍ਤੂ ਘਟਾਦਿਕ ਹੈਂ, ਸੋ ਅਨਿਤ੍ਯ ਹੈਂ ਤੈਸੇ ਆਤਮਾ ਬੀ ਗ੍ਯਾਨ ਸ੍ਵਰੂਪ ਨਹੀਂ ਹੋਵੈ, ਤੌ ਘਟਾਦਿਕ ਕੀ ਨ੍ਯਾਈ ਜੜ ਹੋਨੈ ਤੈਂ ਅਨਿਤ੍ਯ ਹੋਵੈਗਾ, ਜੌ ਆਤਮਾ ਅਨਿਤ੍ਯ ਹੋਵੈ ਤੌ ਮੋਛ ਕੇ ਅਰਥ ਸਾਧਨ ਨਿਸ਼ਫਲ ਹੋਵੈਗਾ. ਇਸ ਰੀਤਿ ਸੈਂ ਵੇਦਾਂਤ ਵਾਕ੍ਯਨ ਮੈਂ ਵਿਸ੍ਵਾਸਹੀਨ ਅਨੇਕ ਬਹਿਰਮੁਖ ਪੰਚਕੋਸ਼ਨ ਮੈਂ ਹੀ ਕਿਸੀ ਪਦਾਰਥ ਕੂੰ ਆਤਮਾ ਮਾਨੈ ਹੈ. ਔ ਮੁਖ੍ਯ ਆਤਮ ਸ੍ਵਰੂਪ ਸਾਖੀ ਕੂੰ ਨਹੀਂ ਜਾਨੈ ਹੈਂ. ਯਾਤੈਂ ਅੰਨਮਯਾਦਿਕ ਆਤਮਾ ਕੇ ਆਛਾਦਕ ਹੋਨੈ ਤੈਂ ਕੋਸ਼ ਕਹਿਏ ਹੈਂ.

ਜੈਸੇ ਜੀਵ ਕੇ ਪੰਚਕੋਸ਼ ਜੀਵ ਕੇ ਯਥਾਰਥ ਸ੍ਵਰੂਪ ਸਾਖੀ ਕੂੰ ਆਛਾਦਨ ਕਰੈ ਹੈਂ; ਤੈਸੇ ਈਸ਼੍ਵਰ ਕੇ ਸਮਸ਼੍ਟਿ ਪੰਚਕੋਸ਼ ਈਸ਼੍ਵਰ ਕੇ ਯਥਾਰਥ ਸ੍ਵਰੂਪ ਕੂੰ ਆਛਾਦਨ ਕਰੈ ਹੈਂ. ਕਾਹੇਤੈਂ, ਈਸ਼੍ਵਰ ਕਾ ਯਥਾਰਥ ਸ੍ਵ-

ਟ ਕਾ ਲਛਣ ਹੈ. ਤਾਕੂੰ ਤ੍ਯਾਗਿ ਕੇ ਕੇਈ ਤੌ ਮਾਯਾ ਰੂਪ

ਆਨੰਦਮਯਕੋਸ਼ ਵਿਸ਼ਿਸ਼੍ਟ ਜੋ ਅੰਤਰ੍ਯਾਮੀ ਤਤ ਪਦ ਕਾ ਵਾਚ੍ਯ,ਤਾ-ਕੂੰਹੀ ਪਰਮਤ ਕੂੰ ਕਹੇ ਹੈਂ. ਤੈਸੇ ਹਿਰਨ੍ਯਗਰ੍ਭ,ਵੈਸ਼੍ਵਾਨਰ,ਵਿਸ਼ਨੁ,ਬ੍ਰਹ੍ਮਾ ਸ਼ਿਵ,ਗਣੇਸ਼,ਦੇਵੀ,ਸੂਰ੍ਯ ਸੇਂ ਆਦਿ ਲੇਕੇ ਅਗਿ,ਕੁਦਾਲ,ਪੀਪਲ ਅਰਕ,ਬੰਸ ਪਰਯੰਤ ਪਦਾਰਥਨ ਮੈਂ ਪਰਮਾਤਮਾ ਭ੍ਰਾਂਤਿ ਕਰੈ ਹੈ. ਯ-ਦ੍ਯਪਿ ਸਰ੍ਵ ਪਦਾਰ੍ਥਨ ਮੈਂ ਲਛ੍ਯ ਭਾਗ ਪਰਮਾਤਮਾ ਸੈਂ ਭਿੰਨ ਨਹੀਂ ਤਥਾਪਿ ਤਿਸ ਤਿਸ ਉਪਾਧਿ ਸਹਿਤ ਕੂੰ ਜੋ ਪਰਮਾਤਮਾ ਮਾਨੈ ਹੈ,ਸੋ-ਤਿਨਕੂੰ ਭ੍ਰਾਂਤਿ ਹੈ. ਯਾ ਰੀਤਿ ਸੇਂ ਪੰਚਕੋਸ਼ਨ ਤੈਂ ਆਵ੍ਰਿਤ ਜੋ ਜੀਵ ਈ-ਸ਼੍ਵਰ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ ਸ੍ਵਰੂਪ ਤਾਸੈਂ ਵਿਮੁਖ ਹੋਇਕੇ ਦੇਹਾਦਿਕਨ ਮੈਂ ਆਤਮਭ੍ਰਾਂਤਿ ਕਰਿਕੇ ਪੁੰਨ੍ਯ,ਪਾਪ,ਕਰ੍ਮ ਕਰੈ ਹੈ. ਔ ਅੰਤਰਯਾਮੀ ਸੇਂ ਆਦਿ ਲੇਕੇ ਬੰਸ ਪਰਯੰਤ ਕੂੰ ਈਸ਼੍ਵਰ ਰੂਪ ਮਾਨਿਕੇ ਆਰਾਧਨ-ਕਰਿਕੇ ਸੁਖ ਚਾਹੇ ਹੈਂ. ਜੈਸੀ ਉਪਾਧਿ ਕਾ ਆਰਾਧਨ ਕਰੈ ਹੈਂ,ਤਾਕੇ ਅ-ਨੁਸਾਰਹੀ ਤਿਨਕੂੰ ਫਲ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਕਾਹੇਤੈਂ; ਕਾਰਣ,ਸੂਛਮ,ਸ੍ਥੂਲ ਪ੍ਰਪੰਚ ਸਾਰਾ ਈਸ਼੍ਵਰ ਕੇ ਤੀਨਿ ਸ਼ਰੀਰਨ ਕੇ ਅੰਤਰਭੂਤ ਹੈਂ. ਤਾਸੈਂ ਉਪਾਸਨਾ ਕੇ ਅਨੁਸਾਰ ਫਲ ਬੀ ਸਰ੍ਵ ਸੈਂ ਹੀ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਪਰੰਤੂ ਬ੍ਰਹ੍ਮਗ੍ਯਾਨ ਬਿਨ ਮੋ-ਛ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ. ਜੋ ਮੋਛ ਕੀ ਇਛਾ ਹੋਵੈ,ਤੌ ਵਿਵੇਕ ਤੈਂ ਜੀਵ ਈਸ਼੍ਵਰ ਕੇ ਸ੍ਵ-ਰੂਪ ਕੂੰ ਪੰਚਕੋਸ਼ਨ ਤੈਂ ਪ੍ਰਿਥਕ ਕਰੈ. ਦ੍ਰਿਸ਼੍ਟਾਂਤ:—ਜੈਸੇ ਮੂੰਜ ਔ ਈਖੀ ਕਾ ਕਹਿਏ ਤੂਲੀ ਮਿਲੀ ਹੋਵੈ ਹੈ, ਤਿਨਕੂੰ ਤੋਰਿਕੇ ਪ੍ਰਿਥਕ ਕਰੈ ਹੈ; ਤੈਸੇ ਵਿਵੇਕਤੈਂ ਜੀਵ ਈਸ਼੍ਵਰ ਕੇ ਸ੍ਵਰੂਪ ਕੂੰ ਪੰਚਕੋਸ਼ਨ ਤੈਂ ਪ੍ਰਿਥਕ ਜਾਨੈ ਇ-ਹ ਸਵੈਯਾ ਕਾ ਅਰ੍ਥ ਹੈ. ੧੫੭

ਸੋ ਵਿਵੇਕ ਕਾ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਿਖਾਵੈ ਹੈ.

ਸਵੈਯਾ.

ਸ੍ਥੂਲ ਦੇਹ ਕੇ ਭਾਨ ਨ ਹੋਵੈ,
ਸ੍ਵਪ੍ਨ ਮਾਹਿਂ ਲਖਿ ਆਤਮਗ੍ਯਾਨ;
ਸੂਛਮਗ੍ਯਾਨ ਸੁਸ਼ੁਪ੍ਤਿ ਸਮੈ ਨਹਿਂ,

ਸੁਖ ਸ੍ਵਰੂਪ ਹੈ ਆਤਮ ਭਾਨ;
ਭਾਸੈ ਭਏ ਸਮਾਧਿ ਅਵਸ੍ਥਾ.
ਨਿਰਾਵਰਣ ਆਤਮ ਨ ਅਗ੍ਯਾਨ;
ਐਸੇ ਤੀਨਿ ਦੇਹ ਵ੍ਯਭਿਚਾਰੀ,
ਆਤਮ ਅਨੁਗਤ ਨ੍ਯਾਰੇ ਜਾਨ. ੧੫੮

ਟੀਕਾ:- ਸ੍ਵਪ੍ਨ ਅਵਸ੍ਥਾ ਮਾਹੀ ਸ੍ਥੂਲ ਦੇਹ ਕਾ ਭਾਨ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ ਔ ਆਤਮਾ ਕਾ ਭਾਨ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਤੈਸੇ ਸੁਖੁਪ੍ਤਿ ਅਵਸ੍ਥਾ ਮੈਂ ਸੂਖਮ ਸ਼ਰੀਰ ਕਾ ਗ੍ਯਾਨ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ, ਔ ਸੁਖ ਸ੍ਵਰੂਪ ਆਤਮਾ ਸ੍ਵਯੰਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਰੂਪ ਤੈਂ ਭਾਨ ਕਹਿਯੇ ਪ੍ਰਤੀਤਿ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਸੁਖ ਕਾ ਗ੍ਯਾਨ ਸੁਖੁਪ੍ਤਿ ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਹੋਵੈ ਤੌ, "ਮੈਂ ਸੁਖ ਸੋਂ ਸੋਵਤਾ ਭਯਾ." ਐਸੀ ਸਮ੍ਰਿਤਿ ਜਾਗਿ ਕੇ ਨਹੀਂ ਹੂਈ ਚਾਹਿਯੇ; ਯਾਤੈਂ ਸੁਖ ਕਾ ਗ੍ਯਾਨ ਸੁਖੁਪ੍ਤਿ ਮੈਂ ਹੋਵੈ ਹੈ ਸੋ ਸੁਖ ਵਿਖਯ ਜਨ੍ਯ ਤੌ ਸੁਖੁਪ੍ਤਿ ਮੈਂ ਹੈ ਨਹੀਂ; ਕਿੰਤੁ ਆਤਮ ਸ੍ਵਰੂਪ ਹੀ ਹੈ ਸੋ ਆਤਮ ਸ੍ਵਯੰਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੈਂ. ਯਾਤੈਂ ਸੁਖ ਸ੍ਵਰੂਪ ਆਤਮਾ ਸ੍ਵਯੰਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਰੂਪ ਤੈਂ ਸੁਖੁਪ੍ਤਿ ਮੈਂ ਭਾਸੈ ਹੈ, ਔ ਨਿਦਿਧ੍ਯਾਸਨ ਕਾ ਫਲ ਨਿਰ੍ਵਿਕਲ੍ਪ ਸਮਾ-ਧਿ ਅਵਸ੍ਥਾ ਮੈਂ ਨਿਰਾਵਰਣ ਕਹਿਯੇ ਅਗ੍ਯਾਨ ਕ੍ਰਿਤ ਆਵਰਣ ਰਹਿਤ ਆਤਮਾ ਭਾਸੈ ਹੈ, ਔਰ ਅਗ੍ਯਾਨ ਕਹਿਯੇ ਕਾਰਣ ਸ਼ਰੀਰ ਅਗ੍ਯਾ-ਨ ਨਹੀਂ ਭਾਸੈ ਹੈ, ਐਸੇ ਤੀਨਿ ਦੇਹ ਵ੍ਯਭਿਚਾਰੀ ਹੈਂ. ਏਕ ਅਵਸ੍ਥਾ ਕੂੰ ਛੋਡਿ ਕੇ ਦੂਸਰੀ ਅਵਸ੍ਥਾ ਮੈਂ ਭਾਸੈ ਨਹੀਂ. ਆਤਮਾ ਅਨੁਗਤ ਹੈ, ਸਰ੍-ਵ ਅਵਸ੍ਥਾ ਮੈਂ ਭਾਸੈ ਹੈ, ਯਾਤੈਂ ਵ੍ਯਾਪਕ ਹੈ. ਯਾ ਵਿਵੇਕ ਤੈਂ ਤੀਨਿ ਸ਼-ਰੀਰਨ ਤੈਂ ਆਤਮਾ ਕੂੰ ਨ੍ਯਾਰੇ ਜਾਨ. ਸ੍ਥੂਲ ਸ਼ਰੀਰ ਤੌ ਅੰਨਮਯ ਕੋਸ਼ ਹੈ. ਔ ਕਾਰਣ ਸ਼ਰੀਰ ਆਨੰਦਮਯ ਕੋਸ਼ ਹੈ. ਔ ਸੂਖਮ ਸ਼ਰੀਰ ਮੈਂ ਪ੍ਰਾ-ਣਮਯ, ਮਨੋਮਯ, ਵਿਗ੍ਯਾਨਮਯ, ਤੀਨਿ ਕੋਸ਼ ਹੈਂ, ਯਾਤੈਂ ਤੀਨਿ ਸ਼-ਰੀਰਨ ਕੇ ਵਿਵੇਕ ਤੈਂ ਪੰਚ ਕੋਸ਼ ਕਾਹੀ ਵਿਵੇਕ ਹੋਵੈ ਹੈ, ਜੈਸੇ ਜੀਵ ਕਾ ਸ੍ਵ-
... ਨ ਤੈਂ ਪ੍ਰਿਥਕ ਹੈ, ਤੈਸੇ ਈਸ਼੍ਵਰ ਕਾ ਸ੍ਵਰੂਪ ਭੀ ਸਮਸ਼੍ਟਿ

ਪੰਚਕੋਸਨਤੇਂ ਪ੍ਰਿਥਕਹੈ. ਔਰ ਤ੍ਰਯੋਦਸ਼ ਤਰੰਗ ਮੈਂ ਚਤੁਰ ਵਿਧ ਆਕਾਸ਼ਕੇ ਦ੍ਰਿਸ਼੍ਟਾਂਤ ਮੈਂ ਜੀਵ ਈਸ਼੍ਵਰਕੇ ਲਛਣ ਸ੍ਵਰੂਪਕਾ ਵਿਵੇਕ ਵਿਸ੍ਤਾਰ ਮੈਂ ਕਰਿ ਆਏ ਹੈਂ ਔ ਉੱਤਰ ਤਰੰਗ ਮੈਂ ਅਸ੍ਤਿ ਭਾਂਤਿ ਪ੍ਰਿਯ ਰੂਪਕੇ ਨਿਰੂਪਣ ਮੈਂ ਤਥਾ ਮਹਾਵਾਕ੍ਯਨਕੇ ਅਰ੍ਥ ਨਿਰੂਪਣ ਮੈਂ ਆਤਮਾ ਪਰਮਾਤ੍ਮ ਸ੍ਵਰੂਪ ਪ੍ਰਤਿਪਾਦਨ ਕਰੈਂਗੇ. ਯਾਤੇਂ ਇਹਾਂ ਸੰਛੇਪਤੇਹੀ ਆਤਮ ਵਿਵੇਕ ਕਯਾ ਹੈ. ਇਸ ਰੀਤਿ ਸੈਂ,

ਪੰਚਕੋਸ਼ਤੇਂ ਆਤਮਾਕੂੰ ਨ੍ਯਾਰਾ ਜਾਨੇ ਸੈਂਬੀ ਕ੍ਰਿਤ ਕ੍ਰਿਤ੍ਯ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ, ਕਿੰਤੁ ਜੀਵ ਬ੍ਰਹ੍ਮਕੇ ਅਭੇਦ ਨਿਸ਼੍ਚਯ ਵਾਸ੍ਤੇ ਫੇਰਿਬੀ ਵਿਚਾਰ ਕਰਤਵ੍ਯ ਰਹੇ ਹੈ, ਯਾਤੇਂ ਕਰਤਵ੍ਯ ਕਾ ਅਭਾਵ ਰੂਪ ਕ੍ਰਿਤ ਕ੍ਰਿਤ੍ਯਤਾਕੀ ਸਿੱਧਿ ਵਾਸ੍ਤੇ ਮਹਾਵਾਕ੍ਯਕਾ ਅਰ੍ਥ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਰੇ ਹੈ:-

ਸਵੈਯਾ.

ਪੰਚਕੋਸ਼ ਤੇਂ ਆਤਮ ਨ੍ਯਾਰੇ,
ਜਾਨਿ ਸੁਜਾਨਹੁ ਬ੍ਰਹ੍ਮ ਸ੍ਵਰੂਪ;
ਤਾਤੇਂ ਭਿੰਨ ਜੁ ਦੀਖੈ ਸੁਨਿਯੈ,
ਸੋ ਮਾਨਹੁ ਮਿਥ੍ਯਾ ਭ੍ਰਮ ਕੂਪ;
ਮਿਥ੍ਯਾ ਅਧਿਸ਼੍ਠਾਨ ਨ ਬਿਗਾਰੈ,
ਸ੍ਵਪ੍ਨ ਭੀਖ ਨ ਦਰਿਦ੍ਰੀ ਭੂਪ;
ਸਬ ਕਛੁ ਕਰਤਾ ਤਊ ਅਕਰਤਾ,
ਤਵ ਅਸ ਅਦਭੁਤ ਰੂਪ ਅਨੂਪ. ੧੫੯

ਟੀਕਾ:-ਹੇ ਸ਼ਿਖ੍ਯ. ਪੰਚਕੋਸ਼ਤੇਂ, ਆਤਮਾ ਕੂੰ ਨ੍ਯਾਰਾ ਜਾਨਿਕੇ ਸੁ ਕਹਿਏ ਸੋ ਆਤਮਾ ਬ੍ਰਹ੍ਮ ਸ੍ਵਰੂਪ ਹੈ, ਇਹ ਜਾਨੋ ਯਾਕੇ ਵਿਖੈ,

ਐਸੀ ਸ਼ੰਕਾ ਹੋਵੈ ਹੈ:-

ਆਤਮਾ ਪੁਨ੍ਯ ਪਾਪ ਕਰੈ ਹੈ, ਤਾਤੇਂ ਸ੍ਵਰ੍ਗ ਨਰ੍ਕ ਔ ਮਿਤ੍ਯੁ

ਲੋਕ ਮੈਂ ਨਾਨਾ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੇ ਸੁਖ ਦੁਖ ਭੋਗੇ ਹੈਂ. ਤਾ ਕੀ ਬ੍ਰਹਮ ਸੈਂ ਏਕਤਾ ਬਨੈ ਨਹੀਂ.

ਤਾ ਕਾ ਸਮਾਧਾਨ.

"ਤਾਤੇਂ ਭਿੰਨ ਜੁ ਦੀਖੈ" ਇਤ੍ਯਾਦਿ ਤੀਨਿ ਪਾਦਨ ਤੈਂ ਕਹੈ ਹੈਂ:- ਤਾ ਬ੍ਰਹਮਰੂਪ ਆਤਮਾ ਸੈਂ ਭਿੰਨ ਜੋ ਦੀਖੈ ਹੈ, ਔ ਸੁਨਿਏ ਹੈ. ਸਾਸ੍ਤ੍ਰ ਮੈਂ, ਸ੍ਵਰ੍ਗ ਨਰ੍ਕ, ਪੁਨ੍ਯ ਪਾਪ, ਸੋ ਸੰਪੂਰਣ ਮਿਥ੍ਯਾ ਭ੍ਰਮ ਹੈ; ਐਸੇ ਮਾਨੋ. ਔ ਮਿਥ੍ਯਾ ਵਸ੍ਤੁ ਅਧਿਸ਼੍ਠਾਨ ਕੂੰ ਬਿਗਾਰੈ ਨਹੀਂ. ਜੈਸੇ ਸ੍ਵਪਨ ਕੀ ਮਿਥ੍ਯਾ ਭੀਖ ਕਹਿਏ ਭਿੱਛਾ ਮਾਂਗਨੇ ਤੈਂ ਭੂਪ ਦਰਿਦ੍ਰੀ ਨਹੀਂ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਔ ਮਰੁਥਲ ਕੇ ਮਿਥ੍ਯਾ ਜਲ ਤੈਂ ਭੂਮਿ ਗੀਲੀ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ. ਮਿਥ੍ਯਾ ਸਰ੍ਪ ਤੈਂ ਰੱਜੁ ਵਿਖ ਸਹਿਤ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ. ਯਾਤੈਂ ਸਬ ਕਛੁ ਕਰਤਾ ਕਹਿਏ ਸੰਪੂਰਣ ਮਿਥ੍ਯਾ ਸੁਭ ਅਸੁਭ ਕ੍ਰਿਯਾ ਕਾ ਕਰਤਾ ਹੈ. ਤਊ ਕਹਿਏ ਤੌ ਬੀ, ਅਕਰ੍ਤਾ ਕਹਿਏ ਪਰਮਾਰ੍ਥ ਮੈਂ ਕਰਤਾ ਨਹੀਂ. ਐਸਾ ਤੂ ਕਹਿਏ ਤੇਰਾ ਅਦ੍ਭੁਤ ਆਸ਼੍ਚਰ੍ਯ ਰੂਪ ਅਨੂਪ ਕਹਿਏ ਉਪਮਾ ਰਹਿਤ ਹੈ. ਯਾ ਕਾ ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ:- ਬ੍ਰਹਮ ਸੈਂ ਅਭਿੰਨ ਤੇਰੇ ਸ੍ਵਰੂਪ ਵਿਖੈ ਸ੍ਥੂਲ ਸੂਖਮ ਸ਼ਰੀਰ, ਔ ਤਿਨ ਕੀ ਸੁਭ ਅਸੁਭ ਕ੍ਰਿਯਾ ਔ ਤਾ ਕਾ ਫਲ ਜਨਮ, ਮਰਣ, ਸ੍ਵਰ੍ਗ, ਨਰ੍ਕ, ਸੁਖ ਦੁਖ ਸੰਪੂਰਣ ਅਵਿਦ੍ਯਾ ਸੈਂ ਕਲਪਿਤ ਹੈ. ਤਾ ਕਲਪਿਤ ਸਾਮਗ੍ਰੀ ਸੈਂ ਤੇਰਾ ਬ੍ਰਹਮ ਭਾਵ ਬਿਗਰੈ ਨਹੀਂ. ਯਾਤੈਂ ਗ੍ਯਾਨ ਤੈਂ ਪ੍ਰਥਮ ਬੀ ਆਤਮਾ ਬ੍ਰਹਮ ਸ੍ਵਰੂਪ ਹੀ ਹੈ. ਤਾ ਕੇ ਵਿਖੈ ਤੀਨਿ ਕਾਲ ਮੈਂ ਸ਼ਰੀਰ ਔ ਤਾ ਕੇ ਧਰ੍ਮਨ ਕਾ ਸੰਬੰਧ ਨਹੀਂ. ਕਿੰਤੁ ਆਤਮਾ ਸਦਾ ਹੀ ਨਿਤ੍ਯ ਮੁਕ੍ਤ ਹੈ. ਤਾ ਕਾ ਬ੍ਰਹਮ ਸੈਂ ਕਦੇ ਬੀ ਭੇਦ ਨਹੀਂ. ੧੫੯

ਜੇ ਐਸੈ ਕਹੈਂ:- ਆਤਮਾ ਸਦਾ ਹੀ ਨਿਤ੍ਯ ਮੁਕ੍ਤ ਬ੍ਰਹਮ ਸ੍ਵਰੂਪ ਹੋਵੈ ਤੌ, ਸ਼੍ਰਵਣਾਦਿਕ ਗ੍ਯਾਨ ਕੇ ਸਾਧਨ ਨਿਸ਼ਫਲ ਹੋਵੈਂਗੇ.

ਤਾ ਕਾ ਸਮਾਧਾਨ.

ਇੰਦਵ ਛੰਦ.

ਨਾਹਿੰ ਖਪੁਸ਼੍ਪ ਸਮਾਨ ਪ੍ਰਪੰਚ ਤੂ,

ਈਸ ਕਹਾ ਕਰਤਾ ਜੁ ਕਹਾਵੈ;
ਸਾਖ੍ਯ ਨਹੀਂ ਇਮ ਸਾਖਿ ਸ੍ਵਰੂਪ ਨ,
ਦ੍ਰਿਸ਼੍ਯ ਨਹੀਂ ਦ੍ਰਿਕ ਕਾਹਿ ਜਨਾਵੈ;
ਬੰਧਹੁ ਹੋਇ ਤੁ ਮੋਛ ਬਨੈ ਅਰੁ,
ਹੋਇ ਅਗ੍ਯਾਨ ਤੁ ਗ੍ਯਾਨ ਨਸਾਵੈ;
ਜਾਨਿ ਇਹੀ ਕਰਤਵ੍ਯ ਤਜੈ ਸਬ,
ਨਿਸ਼੍ਚਯ ਹੋਤ ਹਿ ਨਿਸ਼੍ਚਲ ਪਾਵੈ ੧੯੦

ਟੀਕਾ:- ਜੀਵਨਮੁਕ੍ਤ ਵਿਦ੍ਵਾਨ ਕੀ ਦ੍ਰਿਸ਼੍ਟਿ ਮੈਂ ਅਗ੍ਯਾਨ ਔ ਤਾਕਾ ਕਾਰ੍ਯ ਤੁੱਛ ਹੈ. ਸੋ ਜੀਵਨਮੁਕ੍ਤ ਕਾ ਨਿਸ਼੍ਚਯ ਬਤਾਵੈ ਹੈਂ:- ਹੇ ਸ਼ਿਖ੍ਯ. ਇਹ ਪ੍ਰਪੰਚ ਖਪੁਸ਼੍ਪ ਸਮਾਨ ਕਹਿਯੇ ਆਕਾਸ਼ ਕੇ ਫੂਲ ਕੀ ਨ੍ਯਾਈਂ ਹੈ ਯਾਤੈਂ ਤਾਕਾ ਕਰਤਾ ਈਸ਼੍ਵਰ ਬੀ ਨਹੀਂ ਹੈ. ਸਾਖੀ ਕਾ ਵਿਸ਼ਯ ਅਗ੍ਯਾਨਾਦਿਕ ਸਾਖ੍ਯ ਕਹਿਯੇ ਹੈ ਸੋ ਸਾਖ੍ਯ ਨਹੀਂ, ਯਾਤੈਂ ਸਾਖੀ ਬੀ ਨਹੀਂ. ਤੈਸੇ ਦ੍ਰਿਸ਼੍ਯ ਕਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ ਦ੍ਰਿਕ ਕਹਿਯੇ ਹੈ. ਔ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨੇ ਯੋਗ੍ਯ ਦੇਹਾਦਿਕ ਦ੍ਰਿਸ਼੍ਯ ਕਹਿਯੇ ਹੈ. ਸੋ ਦੇਹਾਦਿਕ ਦ੍ਰਿਸ਼੍ਯ ਹੈ ਨਹੀਂ; ਯਾਤੈਂ ਦ੍ਰਿਕ ਬੀ ਨਹੀਂ; ਯਦ੍ਯਪਿ ਕੇਵਲ ਕੂਟਸ੍ਥ ਚੇਤਨ ਕੂੰ ਸਾਖੀ ਔ ਦ੍ਰਿਕ ਕਹੈ ਹੈਂ; ਤਾਕਾ ਨਿਸ਼ੇਧ ਬਨੈ ਨਹੀਂ; ਤਥਾਪਿ ਸਾਖ੍ਯ ਕੀ ਅਪੇਖ੍ਯਾ ਤੈਂ ਸਾਖੀ ਨਾਮ ਔ ਦ੍ਰਿਸ਼੍ਯ ਕੀ ਅਪੇਖ੍ਯਾ ਤੈਂ ਦ੍ਰਿਕ ਨਾਮ ਹੈ. ਸਾਖ੍ਯ ਔ ਦ੍ਰਿਸ਼੍ਯ ਕਾ ਅਭਾਵ ਹੈ. ਯਾਤੈਂ ਸਾਖੀ ਔ ਦ੍ਰਿਕ ਨਾਮ ਕਾ ਨਿਸ਼ੇਧ ਕਰੈ ਹੈਂ. ਸ੍ਵਰੂਪ ਕਾ ਨਹੀਂ. ਔ ਬੰਧ ਹੋਵੈ ਤੌ ਬੰਧ ਕੀ ਨਿਵ੍ਰਿੱਤਿ ਰੂਪ ਮੋਛ ਹੋਵੈ, ਬੰਧ ਨਹੀਂ ਯਾਤੈਂ ਮੋਛ ਬੀ ਨਹੀਂ. ਔ ਅਗ੍ਯਾਨ ਹੋਵੈ ਤੌ ਤਾਕਾ ਗ੍ਯਾਨ ਸੈਂ ਨਾਸ਼ ਹੋਵੈ, ਅਗ੍ਯਾਨ ਹੈ ਨਹੀਂ, ਯਾਤੈਂ ਤਾਕਾ ਨਾਸ਼ਕ ਗ੍ਯਾਨ ਬੀ ਨਹੀਂ. ਇਹ ਜਾਨਿ ਕੇ ਕਰਤਵ੍ਯ ਤਜੈ, ਕਹਿਯੇ "ਮੇਰੇ ਕੂੰ ਇਹ ਕਰਨੇ ਯੋਗ੍ਯ ਹੈ" ਯਾ ਬੁਧਿ ਕੂੰ ਤ੍ਯਾਗੈ. ਕਾਹੇਤੈਂ, ਇਹ ਲੋਕ ਤਥਾ ਪਰਲੋਕ ਤੈਂ ਤੁੱਛ ਹੈ, ਤਿਨ [illegible] ਕਰਤਵ੍ਯ ਨਹੀਂ. ਆਤਮਾ ਮੈਂ ਬੰਧ ਨਹੀਂ. ਯਾਤੈਂ ਮੋਛ

ਕੇ ਨਿਮਿੱਤ ਬੀ ਕਰ੍ਤਵ੍ਯ ਨਹੀਂ. ਯਾਰੀਤਿ ਸੈਂ ਆਤਮਾ ਕੂੰ ਨਿਤ੍ਯ ਮੁਕ੍ਤ ਬ੍ਰ੍ਹਮ ਸ੍ਵਰੂਪ ਜਾਨਿਕੇ ਜਬ ਨਿਸ਼੍ਚਲ ਹੋਵੈ, ਸਬ ਕਰਤਵ੍ਯ ਤ੍ਯਾਗੈ; ਤਬ ਨਿਸ਼੍ਚਲ ਰਹਿਏ ਅਕ੍ਰਿਯ ਬ੍ਰ੍ਹਮ ਸ੍ਵਰੂਪ ਵਿਦੇਹ ਮੋਛ ਕੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਵੈ. ਯਾ ਕਾ ਅਭਿਪ੍ਰਾਯ ਯਿਹ ਹੈ:-

ਯਦ੍ਯਪਿ ਆਤਮਾ, ਗ੍ਯਾਨ ਸੈਂ ਪ੍ਰਥਮ ਬੀ ਨਿਤ੍ਯ ਮੁਕ੍ਤ ਬ੍ਰ੍ਹਮ-ਸ੍ਵਰੂਪ ਹੀ ਹੈ, ਪਰੰਤੁ ਗ੍ਯਾਨ ਸੈਂ ਪੂਰਵ ਆਤਮਾ ਕੂੰ ਕਰਤਾ ਭੋਗਤਾ ਮਿਥ੍ਯਾ ਮਾਨਿਕੇ ਸੁਖ ਪ੍ਰਾਪ੍ਤਿ ਔ ਦੁਖ ਕੀ ਨਿਵ੍ਰਿਤਿ ਵਾਸ੍ਤੇ ਅਨੇਕ ਸਾਧਨ ਕਰੈ ਹੈਂ. ਤਾਸੈਂ ਕਲੇਸ਼ ਕੂੰ ਹੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਵੈ ਹੈਂ. ਜਬ ਉੱਤਮ ਆਚਾਰ੍ਯ ਮਿਲੇ ਤੈਂ ਵੇਦਾਂਤ ਵਾਕ੍ਯਨ ਕਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਰੈ ਹੈ. ਤਿਨ ਵੇਦਾਂਤ ਵਾਕ੍ਯਨ ਕੇ ਸ਼੍ਰਵਣ ਤੈਂ ਐਸਾ ਗ੍ਯਾਨ ਹੋਵੈ ਹੈ:- "ਮੈਂ ਕਰਤਾ ਭੋਕ੍ਤਾ ਨਹੀਂ. ਕਿੰਤੁ ਮੈਂ ਬ੍ਰ੍ਹਮ ਸ੍ਵਰੂਪ ਹੂੰ, ਯਾਤੈਂ ਮੇਰੇ ਕੂੰ ਕਿੰਚਿਤ੍ ਬੀ ਕਰਤਵ੍ਯ ਨਹੀਂ" ਐਸਾ ਜਾਨਨਾ ਹੀ ਸ਼੍ਰਵਣਾਦਿਕਨ ਕਾ ਫਲ ਹੈ. ਔ ਬ੍ਰ੍ਹਮ ਕੀ ਪ੍ਰਾਪ੍ਤਿ ਵੇਦਾਂਤ ਸ਼੍ਰਵਣ ਕਾ ਫਲ ਨਹੀਂ. ਕਾਹੇਤੈਂ, ਬ੍ਰ੍ਹਮ ਅਪਨਾ ਸ੍ਵਰੂਪ ਹੈ. ਯਾਤੈਂ ਨਿਤ੍ਯ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ. ੧੬੦

ਦੋਹਾ.

ਏਹਿ ਚਿੰਨ ਅਗ੍ਯਾਨ ਕੇ, ਜੋ ਮਾਨੈ ਕਰਤਵ੍ਯ ;
ਸੋਈ ਗ੍ਯਾਨੀ ਸੁੱਧ ਨਰ, ਨਹਿੰ ਜਾ ਕੂੰ ਭਵਿਤਵ੍ਯ. ੧੬੧

ਟੀਕਾ:- ਜੋ ਕਰਤਵ੍ਯ ਮਾਨੈ ਸੋ ਅਗ੍ਯਾਨ ਕਾ ਚਿੰਨ ਹੈ, ਔ ਜਾ ਕੂੰ ਭਵਿਤਵ੍ਯ ਨਹੀਂ ਰਹਿਏ ਅਨ੍ਯ ਰੂਪ ਹੁਆ ਨਹੀਂ ਚਾਹੈ ਹੈ, ਸੋ ਨਰ ਗ੍ਯਾਨੀ ਕਹਿਏ ਹੈ

ਇੰਦਵਛੰਦ.

ਏਕ ਅਖੰਡਿਤ ਬ੍ਰ੍ਹਮ ਅਸੰਗ,
ਅਜਨ੍ਮ ਅਦ੍ਰਿਸ਼੍ਯ ਅਰੂਪ ਅਨਾਮੈਂ;
ਮੂਲ ਅਗ੍ਯਾਨ ਨ ਸੂੱਛਮ ਸ੍ਥੂਲ,
ਅਸ੍ਤਿ ਨ ਵ੍ਯਸ਼੍ਟਿ ਪਨੋ ਨਹਿੰ ਤਾਮੈਂ;

ਈਸ਼ ਨ ਸੂਤ੍ਰ ਵਿਰਾਟ ਨ ਪ੍ਰਾਗਯ ਨ,
ਤੈਜਸ ਵਿਸ਼੍ਵ ਸ੍ਵਰੂਪ ਨ ਜਾਮੈਂ;
ਭੋਗ ਨ ਜੋਗ ਨ ਬੰਧ ਨ ਮੋਛ,
ਨਹੀਂ ਕਛੁ ਵਾਮੈਂ ਰੁਹੈ ਸਬ ਵਾਮੈਂ. ੧੬੨
ਜਾਗ੍ਰਤ ਮੈਂ ਜੁ ਪ੍ਰਪੰਚ ਪ੍ਰਭਾਸਤ,
ਸੋ ਸਬ ਬ੍ਰਹਮ ਬਿਲਾਸ ਬਖਾਨੇ ਹੈ;
ਜ੍ਯੋਂ ਸੁਪਨੇ ਮਹਿ ਭੋਗਯ ਨ ਭੋਗ,
ਤਥੈਂ ਇਕ ਚਿਤ ਵਿਚਿਤ੍ਰ ਜਨਾਨੇ ਹੈ;
ਲੀਨ ਸੁਖੁਪਤਿ ਮੈਂ ਮਤਿ ਹੋਤਹਿ,
ਭੇਦ ਭਗੇ ਇਕ ਰੂਪ ਸਨਾਨੇ ਹੈ;
ਬ੍ਰਹਮ ਗਯਾਨ ਜੁ ਮਨੋਰਥ ਮਾਤ੍ਰ ਸੁ,
ਨਿਸ਼੍ਚਲ ਬ੍ਰਹਮ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਭਨਾਨੇ ਹੈ. ੧੬੩

ਸਵੈਯਾ ਛੰਦ.

ਜਾਕੇ ਹਿਯ ਗਯਾਨ ਉਜਿਯਾਰੋ,
ਤਮ ਅੰਧਿਯਾਰੋ ਖੋਰੋ ਕਿ ਨਾਸ਼;
ਸਦਾ ਅਸੰਗ ਏਕ ਰਸ ਆਤਮ,
ਬ੍ਰਹਮਰੂਪ ਸੋ ਸ੍ਵਯੰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼;
ਨਾ ਕਛੁ ਭਯੋ ਨ ਹੈ ਨਹਿੰ ਹ੍ਵੈ ਹੈਂ,
ਜਗਤ ਮਨੋਰਥ ਮਾਤ੍ਰ ਵਿਲਾਸ;
ਤਾਕੀ ਪ੍ਰਾਪ੍ਤਿ ਨਿਵ੍ਰਿਤਿ ਨ ਚਾਹਤ,
ਜ੍ਯੋਂ ਗਯਾਨੀ ਕੇ ਕੋਉ ਨ ਆਸ.. ੧੬੪
ਦੇਖੈ ਸੁਨੈ ਨ ਸੁਨੈ ਨ ਦੇਖੈ,

ਸਬ ਰਸ ਗ੍ਰਹੇ ਹੁ ਲੇਤ ਨ ਸ੍ਵਾਦ;
ਸੁੰਘਿ ਪਰਸਿ ਪਰਸੈ ਨ ਨ ਸੁੰਘੈ,
ਬੈਨ ਨ ਬੋਲੇ ਕਰੈ ਵਿਵਾਦ; ;
ਗ੍ਰਹਿ ਨ ਗ੍ਰਹੇ ਮਲ ਤਜੈ ਨ ਤ੍ਯਾਗੈ,
ਚਲੈ ਨਹੀਂ ਅਰੁ ਧਾਵਤ ਧਾਦ ;
ਭੋਗੈ ਯੁਵਤਿ ਸਦਾ ਸਨ੍ਯਾਸੀ,
ਸਿਖ ਲਖਿ ਇਹ ਅਦਭੁਤ ਸੰਵਾਦ.੧੬੫

ਤਾ ਕਾ ਅਭਿਪ੍ਰਾਯ ਕਹੈ ਹੈਂ:-

ਸੋਹੇਯਾ ਛੰਦ.

ਨਿਜ ਵਿਖਯਨ ਮੈਂ ਇੰਦ੍ਰਿਯ ਵਰਤੇ,
ਤਿਨ ਤੈਂ ਮੇਰੋ ਨਾਹੀਂ ਸੰਗ; ;
ਮੈਂ ਇੰਦ੍ਰਿਯ ਨਹਿਂ ਮਮ ਇੰਦ੍ਰਿਯ ਨਹਿਂ,
ਮੈਂ ਸਾਖੀ ਕੂਟਸਥ ਅਸੰਗ;
ਤ੍ਯਾਗਹੁ ਵਿਖਯ ਕਿ ਭੋਗਹੁ ਇੰਦ੍ਰਿਯ,
ਮੋਕੂੰ ਲਗੈ ਨ ਰੰਚਕ ਰੰਗ ;
ਇਹ ਨਿਸ਼੍ਚਯ ਗ੍ਯਾਨੀ ਕੇ ਜਾਤੇਂ,
ਕਰਤਾ ਦੀਖੈ ਕਰੈ ਨ ਅੰਗ.੧੬੬

ਹੇ ਅੰਗ, ਪ੍ਰਿਯ ਅਨ੍ਯ ਅਰਥ ਸ੍ਪਸ਼੍ਟ.੧੬੬

ਇਸ ਗੀਤਿ ਮੈਂ ਆਚਾਰ੍ਯ ਨੈ ਸ਼ਿਖ੍ਯ ਕੂੰ ਗੋਪ੍ਯ ਤਤ੍ਵ ਕਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਿਯਾ ਤੌ ਬੀ ਸ਼ਿਖ੍ਯ ਕਾ ਮੁਖ ਅਤ੍ਯੰਤ ਪ੍ਰਸੰਨ ਨਹੀਂ ਦੇਖਿ ਕੇ ਇਹ ਜਾਨ੍ਯਾ ਸ਼ਿਖ੍ਯ ਕ੍ਰਿਤਾਰ੍ਥ ਨਹੀਂ ਹੂਆ. ਜੋ ਕ੍ਰਿਤਾਰਥ ਹੋਤਾ ਤੌ ਯਾ ਕਾ ਮੁਖ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਤੇ [illegible] ਫੇਰਿ ਸ੍ਥੂਲ ਗੀਤਿ ਮੈਂ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਰਨੇ ਕੂੰ,

ਲਯ ਚਿੰਤਨ ਕਹੈ ਹੈਂ:-

ਸਵੈਯਾ ਛੰਦ.

ਮਾਟੀ ਕੇ ਕਾਰਜ ਘਟ ਜੈਸੇ,
ਮਾਟੀ ਤਾਕੇ ਬਾਹਰਿ ਮਾਹਿ:
ਜਲਤੈਂ ਫੇਨ ਤਰੰਗ ਬੁਦਬੁਦਾ,
ਉਪਜਤ ਜਲਤੈਂ ਜੁਦੇ ਸੁ ਨਾਹਿੰ;
ਐਸੇ ਜੋ ਜਾਕੇ ਹੈ ਕਾਰਜ,
ਕਾਰਣ ਰੂਪ ਪਿਛਾਨਹੁ ਤਾਹਿ;
ਕਾਰਣ ਈਸ਼ ਸਕਲ ਕੇ "ਸੋ ਮੈਂ";
ਲਯ ਚਿੰਤਨ ਜਾਨਹੁ ਹਿਯ ਯਾਹਿ. ੧੬੭

ਟੀਕਾ:- ਜੈਸੇ ਮਾਟੀ ਕੇ ਕਾਰ੍ਯ ਕੇ ਬਾਹਿਰ ਭੀਤਰਿ ਮਾਟੀ ਹੈ; ਯਾਤੈਂ ਮਾਟੀ ਕਾ ਸਰ੍ਵ ਕਾਰ੍ਯ ਮਾਟੀ ਸ੍ਵਰੂਪ ਹੀ ਹੈ. ਫੇਨ ਆਦਿਕ ਜਲ ਕੇ ਕਾਰ੍ਯ ਜਲ ਸ੍ਵਰੂਪ ਹੈ. ਐਸੇ ਜੋ ਜਾ ਕਾ ਕਾਰ੍ਯ ਹੈ, ਸੋ ਤਾ ਕਾਰਣ ਸ੍ਵਰੂਪ ਸੇਂ ਭਿੰਨ ਨਹੀਂ. ਕਿੰਤੂ ਕਾਰ੍ਯ ਕਾਰਣ ਹੀ ਸ੍ਵਰੂਪ ਹੈ. ਐਸੇ ਸਕਲ ਪ੍ਰਪੰਚ ਕਾ ਮੂਲ ਕਾਰਣ ਈਸ਼੍ਵਰ ਹੈ. ਯਾਤੈਂ ਸਰ੍ਵ ਕਾਰ੍ਯ ਪ੍ਰਪੰਚ ਈਸ਼੍ਵਰ ਸ੍ਵਰੂਪ ਸੇਂ ਭਿੰਨ ਨਹੀਂ. ਕਿੰਤੂ ਸਰ੍ਵ ਪ੍ਰਪੰਚ ਕਾ ਸ੍ਵਰੂਪ ਈਸ਼੍ਵਰ ਹੀ ਹੈ. "ਸੋ ਈਸ਼੍ਵਰ ਮੈਂ ਹੂੰ" ਯਾ ਰੀਤਿ ਸੇਂ ਲਯ ਚਿੰਤਨ ਜਾਨਿ ਕੇ ਤੂ ਕਰ.

ਲਯ ਚਿੰਤਨ ਕਾ ਸੰਛੇਪ ਤੈਂ ਇਹ ਕ੍ਰਮ ਹੈ:- ਸ੍ਥੂਲ ਬ੍ਰਹਾਂਡ ਸਾਰਾ ਪੰਚੀ ਕ੍ਰਿਤ ਭੂਤਨ ਕਾ ਕਾਰ੍ਯ ਹੈ, ਤਹਾਂ ਜੋ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਕਾ ਕਾਰ੍ਯ ਸੋ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਸ੍ਵਰੂਪ, ਔ ਜਲ ਕਾ ਕਾਰ੍ਯ ਜਲ ਸ੍ਵਰੂਪ, ਯਾ ਰੀਤਿ ਸੇਂ ਜਾ ਭੂਤਨ ਕਾ ਜੋ ਕਾਰ੍ਯ ਸੋ ਤਾ ਕਾ ਹੀ ਸ੍ਵਰੂਪ ਹੈ. ਇਸ ਰੀਤਿ ਸੇਂ ਸਾਰਾ ਸਮਸ੍ਤ ਬ੍ਰਹਾਂਡ ਪੰਚੀ ਕ੍ਰਿਤ ਭੂਤ ਸ੍ਵਰੂਪ ਹੈ. ਤੈਸੇ ਪੰਚੀ ਕ੍ਰਿਤ ਭੂਤ ਭੀ

ਅਪੰਚੀਕ੍ਰਿਤ ਭੂਤਨ ਕੇ ਕਾਰਯ ਹੈਂ. ਯਾਤੇਂ ਅਪੰਚੀਕ੍ਰਿਤ ਸ੍ਵਰੂਪ ਹੀ ਪੰਚੀਕ੍ਰਿਤ ਭੂਤ ਹੈ, ਭਿੰਨ ਨਹੀਂ. ਔ ਅੰਤਸ਼੍ਕਰਣ ਆਦਿਕ ਸੂਖਮ ਸ੍ਰਿਸ਼੍ਟਿ ਭੀ, ਅਪੰਚੀ ਕ੍ਰਿਤ ਭੂਤਨ ਕਾ ਕਾਰ੍ਯ ਹੋਨੇ ਤੇਂ ਅਪੰਚੀਕ੍ਰਿਤ ਭੂਤ ਸ੍ਵਰੂਪ ਹੈਂ. ਤਾਮੈਂ ਅੰਤਸ਼੍ਕਰਣ ਸਾਰੇ ਭੂਤਨ ਕੇ ਸਤ੍ਵਗੁਣ ਕਾ ਕਾਰਯ ਹੈਂ, ਯਾ-ਤੇਂ ਸਤ੍ਵਗੁਣ ਸ੍ਵਰੂਪ ਹੈਂ. ਔ ਭੂਤਨ ਕੇ ਰਜੋਗੁਣ ਅੰਸ਼ ਕੇ ਕਾਰ੍ਯ ਪ੍ਰਾ-ਣ ਰਜੋਗੁਣ ਸ੍ਵਰੂਪ ਹੈਂ, ਗੁਦਾ ਇੰਦ੍ਰਿਯ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਕੇ ਰਜੋਗੁਣ ਅੰਸ਼ ਕੇ ਕਾਰ੍ਯ ਸੋ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਕਾ ਰਜੋਗੁਣ ਸ੍ਵਰੂਪ; ਘ੍ਰਾਣ ਇੰਦ੍ਰਿਯ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਕੇ ਸਤ੍ਵਗੁਣ ਕਾ ਕਾਰ੍ਯ, ਸੋ ਸਤ੍ਵਗੁਣ ਸ੍ਵਰੂਪ; ਐਸੇ ਰਸਨਾ ਔ ਉਪਸ੍ਥ ਜਲ ਕੇ ਸਤ੍ਵਗੁਣ ਰਜੋਗੁਣ ਸ੍ਵਰੂਪ; ਨੇਤ੍ਰ ਔ ਪਾਦ ਤੇਜ ਕੇ ਸਤ੍ਵਗੁਣ ਰਜੋਗੁਣ ਸ੍ਵਰੂਪ; ਤ੍ਵਕ ਔ ਪਾਣਿ ਵਾਯੁ ਕੇ ਸਤ੍ਵਗੁਣ ਰਜੋਗੁਣ ਸ੍ਵਰੂਪ; ਸ਼੍ਰੋਤ੍ਰ ਔ ਵਾਕ ਆਕਾਸ਼ ਕੇ ਸਤ੍ਵਗੁਣ ਰਜੋਗੁਣ ਸ੍ਵਰੂਪ; ਯਾ ਰੀਤਿ ਸੇਂ ਸਾਰੀ ਸੂਖਮ ਸ੍ਰਿਸ਼੍ਟਿ ਅਪੰਚੀ ਕ੍ਰਿਤ ਭੂਤ ਸ੍ਵਰੂਪ ਹੈਂ.

ਇਹ ਚਿੰਤਨ ਕਰਿਕੇ ਅਪੰਚੀ ਕ੍ਰਿਤ ਭੂਤਨ ਕਾ ਬੀਲਯ ਚਿੰਤਨ ਕਰੈ. ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਜਲ ਕਾ ਕਾਰਯ ਹੈ. ਯਾਤੇਂ ਜਲ ਸ੍ਵਰੂਪ ਹੈ. ਤੇਜ ਕਾ ਕਾਰ੍ਯ ਜਲ, ਤੇਜ ਸ੍ਵਰੂਪ ਹੈ. ਤੇਜ ਵਾਯੁ ਕਾ ਕਾਰ੍ਯ ਹੋਨੇ ਤੇਂ ਵਾਯੁ ਸ੍ਵਰੂਪ ਹੈ. ਆਕਾਸ਼ ਕਾ ਕਾਰ੍ਯ ਵਾਯੁ, ਆਕਾਸ਼ ਸ੍ਵਰੂਪ ਹੈ. ਤਮੋਗੁਣ ਪ੍ਰਧਾਨ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤਿ ਕਾ ਕਾਰ੍ਯ ਆਕਾਸ਼, ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤਿ ਸ੍ਵਰੂਪ ਹੈ.

ਔ ਮਾਯਾ ਕੀ ਅਵਸ੍ਥਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਹੀ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤਿ ਹੈ, ਯਾਤੇਂ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤਿ ਮਾਯਾ ਸ੍ਵਰੂਪ ਹੈ. ਏਕ ਵਸ੍ਤੁ ਕੇ ਪ੍ਰਧਾਨ, ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤਿ, ਮਾਯਾ, ਅਵਿਦ੍ਯਾ ਅਗ੍ਯਾਨ, ਏ ਨਾਮ ਹੈਂ. ਸਰ੍ਵ ਕਾਰ੍ਯ ਕੂੰ ਅਪਨੇ ਮੈਂ ਲੀਨ ਕਰਿਕੇ ਪ੍ਰਲਯ ਮੈਂ ਸਥਿਤ ਉਦਾਸੀਨ ਸ੍ਵਰੂਪ ਕੂੰ ਪ੍ਰਧਾਨ ਕਹੈ ਹੈਂ. ਔ ਸ੍ਰਿਸ਼੍ਟਿ ਕੇ ਉਪਾਦਾਨ ਯੋਗ੍ਯ ਤਮੋਗੁਣ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸ੍ਵਰੂਪ ਕੂੰ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤਿ ਕਹੈ ਹੈਂ. ਜੈਸੇ ਦੇਸ਼ ਕਾਲਾਦਿਕ ਸਾਮਗ੍ਰੀ ਬਿਨਾ ਦੁਰਘਟ ਪਦਾਰਥ ਕੀ ਇੰਦ੍ਰਜਾਲ ਮੈਂ ਉਤਪੱਤਿ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਤਹਾਂ ਇੰਦ੍ਰਜਾਲ ਕੂੰ ਮਾਯਾ ... ਅਸੰਗ ਅਦ੍ਵਿਤੀਯ ਬ੍ਰਹ੍ਮ ਮੈਂ ਇੱਛਾਦਿਕ ਦੁਰਘਟ ਹੈਂ

ਤਿਨ ਕੂੰ ਕਹੈ ਹੈ. ਯਾਤੈਂ ਮਾਯਾ ਕਹੈ ਹੈ. ਸ੍ਵਰੂਪ ਕੂੰ ਆੱਛਾਦਨ ਕਰੈ ਹੈ. ਯਾਤੈਂ ਅਗ੍ਯਾਨ ਕਹੈ ਹੈ. ਬ੍ਰਹ੍ਮ ਵਿਦ੍ਯਾ ਤੈਂ ਨਾਸ਼ ਹੋਵੈ ਹੈ, ਯਾਤੈਂ ਅਵਿਦ੍ਯਾ ਕਹੈ ਹੈ. ਔ ਸ੍ਵਤੰਤ੍ਰ ਕਦੇ ਬੀ ਰਹੈ ਨਹੀਂ; ਕਿੰਤੁ ਚੇਤਨ ਕੇ ਆਸ਼੍ਰਿਤ ਹੀ ਰਹੈ ਹੈ. ਯਾਤੈਂ ਸ਼ਕ੍ਤਿ ਬੀ ਕਹੈ ਹੈ. ਇਸ ਰੀਤਿ ਸੈਂ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤਿ ਆਦਿਕ ਪ੍ਰਧਾਨ ਕੇ ਹੀ ਭੇਦ ਹੈਂ; ਯਾਤੈਂ ਪ੍ਰਧਾਨ ਰੂਪ ਹੈਂ. ਸੋ ਪ੍ਰਧਾਨ ਬ੍ਰਹ੍ਮ ਚੇਤਨ ਕੀ ਸ਼ਕ੍ਤਿ ਹੈ. ਜੈਸੇ ਪੁਰੁਖ ਮੈਂ ਸਾਮਰ੍ਥ ਰੂਪ ਸ਼ਕ੍ਤਿ ਪੁਰੁਖ ਸੈਂ ਭਿੰਨ ਨਹੀਂ ਤੈਸੇ ਚੇਤਨ ਮੈਂ ਪ੍ਰਧਾਨ ਰੂਪ ਸ਼ਕ੍ਤਿ ਬ੍ਰਹ੍ਮ ਚੇਤਨ ਸੈਂ ਭਿੰਨ ਨਹੀਂ. ਯਾ ਪ੍ਰਕਾਰ ਤੈਂ ਸਰ੍ਵ ਅਨਾਤ੍ਮ ਪਦਾਰ੍ਥਨ ਕਾ ਬ੍ਰਹ੍ਮ ਵਿਖੈ ਲਯ ਚਿੰਤਨ ਕਰਿ ਕੇ "ਸੋ ਅਦ੍ਵੈਤ ਬ੍ਰਹ੍ਮ ਮੈਂ ਹੂੰ" ਇਹ ਚਿੰਤਨ ਕਰੈ.

ਜਾ ਕੂੰ ਮਹਾਵਾਕ੍ਯ ਵਿਚਾਰ ਕਿਏ ਤੈਂ ਬੀ ਬੁੱਧਿ ਕੀ ਮੰਦਤਾ ਆਦਿਕ ਕਿਸੀ ਪ੍ਰਤਿਬੰਧਕ ਤੈਂ ਅਪਰੋਖ੍ਹ ਗ੍ਯਾਨ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ; ਤਾ ਕੂੰ ਇਹ ਲਯ ਚਿੰਤਨ ਰੂਪ ਧ੍ਯਾਨ ਕਰ੍ਯਾ ਹੈ. ਧ੍ਯਾਨ ਔ ਗ੍ਯਾਨ ਕਾ ਇਤਨਾ ਭੇਦ ਹੈ :- ਗ੍ਯਾਨ ਤੌ ਪ੍ਰਮਾਣ ਔ ਪ੍ਰਮੇਯ ਕੇ ਆਧੀਨ ਹੈ, ਵਿਧਿ ਔ ਪੁਰੁਖ ਕੀ ਇੱਛਾ ਕੇ ਆਧੀਨ ਨਹੀਂ; ਔ ਧ੍ਯਾਨ, ਵਿਧਿ ਕੇ ਤਥਾ ਪੁਰੁਖ ਕੀ ਇੱਛਾ ਔ ਵਿਸ਼੍ਵਾਸ ਤਥਾ ਹਠ ਕੇ ਆਧੀਨ ਹੈ. ਜੈਸੇ ਪ੍ਰਤ੍ਯੱਖ ਗ੍ਯਾਨ ਮੈਂ ਪ੍ਰਮਾਣ ਨੇਤ੍ਰ ਔ ਪ੍ਰਮੇਯ ਘਟਾਦਿਕ, ਤਹਾਂ ਨੇਤ੍ਰ ਔ ਘਟ ਕਾ ਸੰਬੰਧ ਹੂਏ ਤੈਂ ਪੁਰੁਖ ਕੀ ਇੱਛਾ ਬਿਨਾ ਬੀ ਘਟ ਕਾ ਪ੍ਰਤ੍ਯੱਖ ਗ੍ਯਾਨ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਭਾਦ੍ਰਪਦ ਸੁਪ ਚਤੁਰਥੀ ਕੇ ਦਿਨ ਚੰਦ੍ਰ ਦਰ੍ਸ਼ਨ ਕਾ ਨਿਖੇਧ ਹੈ. ਵਿਧਿ ਨਹੀਂ, ਔ ਪੁਰੁਖ ਕੂੰ ਇਹ ਇੱਛਾ ਹੋਵੈ ਹੈ:- "ਮੇਰੇ ਕੂੰ ਆਜ ਚੰਦ੍ਰ ਦਰ੍ਸ਼ਨ ਨਹੀਂ ਹੋਵੈ," ਤੌ ਬੀ ਕਿਸੀ ਰੀਤਿ ਸੈਂ ਨੇਤ੍ਰ ਪ੍ਰਮਾਣ ਕਾ ਜੋ ਪ੍ਰਮੇਯ ਚੰਦ੍ਰ ਸੈਂ ਸੰਬੰਧ ਹੋਇ ਜਾਵੈ, ਤੌ ਚੰਦ੍ਰ ਕਾ ਪ੍ਰਤ੍ਯੱਖ ਗ੍ਯਾਨ ਅਵਸ਼੍ਯ ਹੀ ਹੋਵੈ ਹੈ ਇਸ ਰੀਤਿ ਸੈਂ ਪ੍ਰਮਾਣ ਪ੍ਰਮੇਯ ਕੇ ਆਧੀਨ ਗ੍ਯਾਨ ਹੈ, ਵਿਧਿ ਔ ਇੱਛਾ ਕੇ ਆਧੀਨ ਨਹੀਂ. ਔ ਸਾਲਿਗ੍ਰਾਮ ਵਿਸ਼ਨੁ ਰੂਪ ਹੈ. ਇਹ ਧ੍ਯਾਨ ਕਰੈ, ਤਾ ਕੂੰ ਉੱਤਮ ਫਲ ਪ੍ਰਾਪ੍ਤ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਤਹਾਂ ਸ਼ਾਸ੍ਤ੍ਰ ਪ੍ਰਮਾਣ ਸੈਂ ਵਿਸ਼ਨੁ ਕੂੰ ਤੌ ਚਤੁਰਭੁਜ ਮੂਰਤਿ. ਸੰਖ ਚਕ੍ਰ, ਗਦਾ, ਪਦਮ. ਲੱਛਿਮੀ ਸਹਿਤ ਜਾਨੈ ਹੈ. ਔ ਨੇਤ੍ਰ

ਪ੍ਰਮਾਣਤੈਂ ਸਾਲਿਗ੍ਰਾਮ ਕੂੰ ਸ਼ਿਲਾ ਜਾਨੈ ਹੈ. ਤਥਾਪਿ ਵਿਧਿ ਵਿਸ਼੍ਵਾਸ ਇੱਛਾਤੈਂ "ਸਾਲਿਗ੍ਰਾਮ ਵਿਸ਼੍ਨੁ ਹੈ" ਇਹ ਧ੍ਯਾਨ ਹੋਵੈ ਹੈ, ਪਰੰਤੁ ਸੋ ਧ੍ਯਾਨ ਨਾਨਾ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕਾ ਹੈ. ਕਹੂੰ ਤੌ ਅਨ੍ਯ ਵਸ੍ਤੁ ਕਾ ਅਨ੍ਯ ਰੂਪ ਸੇਂ ਧ੍ਯਾਨ, ਜੈਸੇ ਸਾਲਿਗ੍ਰਾਮ ਕਾ ਵਿਸ਼੍ਨੁ ਰੂਪ ਸੇਂ ਧ੍ਯਾਨ: ਤਾਕੂੰ ਪ੍ਰਤੀਕ ਧ੍ਯਾਨ ਕਹੈ ਹੈਂ. ਔ ਵੈਕੁੰਠ ਲੋਕ ਵਾਸੀ ਵਿਸ਼੍ਨੁ ਕਾ ਸ਼ੰਖ ਚਕ੍ਰਾਦਿਕ ਸਹਿਤ ਚਤੁਰਭੁਜ ਮੂਰਤਿ ਰੂਪ ਸੈਂ ਧ੍ਯਾਨ ਹੈ. ਤਹਾਂ ਅਨ੍ਯ ਕਾ ਅਨ੍ਯ ਰੂਪ ਸੈਂ ਧ੍ਯਾਨ ਨਹੀਂ. ਕਿੰਤੁ ਧ੍ਯੇਯ ਰੂਪ ਕੇ ਅਨੁਸਾਰ ਇਹ ਧ੍ਯਾਨ ਹੈ. ਵੈਕੁੰਠ ਵਾਸੀ ਵਿਸ਼੍ਨੁ ਕਾ ਸ੍ਵਰੂਪ ਪ੍ਰਤ੍ਯਕ੍ਸ਼ ਤੈਂ ਹੈ ਨਹੀਂ ਕੇਵਲ ਸ਼ਾਸ੍ਤ੍ਰ ਸੈਂ ਜਾਨਿਯੇ ਹੈ. ਔ ਸ਼ਾਸ੍ਤ੍ਰ ਨੈ ਸ਼ੰਖ ਚਕ੍ਰਾਦਿਕ ਸਹਿਤ ਹੀ ਵਿਸ਼੍ਨੁ ਕਾ ਸ੍ਵਰੂਪ ਕਹ੍ਯਾ ਹੈ. ਯਾਤੈਂ ਧ੍ਯੇਯ ਸ੍ਵਰੂਪ ਕੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹੀ ਇਹ ਧ੍ਯਾਨ ਹੈ. ਵਿਧਿ ਵਿਸ਼੍ਵਾਸ ਇੱਛਾ ਬਿਨਾ ਧ੍ਯਾਨ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ. "ਇਹ ਉਪਾਸਨਾ ਕਰੈ" ਐਸਾ ਪੁਰੁਖ ਕਾ ਪ੍ਰੇਰਕ ਵਚਨ ਵਿਧਿ ਕਹਿਯੇ ਹੈ. ਤਾ ਵਚਨ ਮੈਂ ਸ਼੍ਰੱਧਾ ਕੂੰ ਵਿਸ਼੍ਵਾਸ ਕਹੈ ਹੈ, ਔ ਅੰਤਸ਼ਕਰਣ ਕੀ ਕਾਮਨਾ ਰੂਪ ਰਜੋਗੁਣ ਕੀ ਵ੍ਰਿੱਤਿ ਇੱਛਾ ਕਹਿਯੇ ਹੈ- ਧ੍ਯਾਨ ਕੇ ਹੇਤੁ ਇਹ ਤੀਨ ਹੈਂ; ਗ੍ਯਾਨ ਕੇ ਨਹੀਂ. ਔ ਧ੍ਯਾਨ ਹਠ ਸੈਂ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਗ੍ਯਾਨ ਮੈਂ ਹਠ ਕੀ ਅਪੇਕ੍ਸ਼ਾ ਨਹੀਂ ਕਾਹੇਤੈਂ, ਨਿਰੰਤਰ ਧ੍ਯੇਯ ਆਕਾਰ ਚਿੱਤ ਕੀ ਵ੍ਰਿੱਤਿ ਕੂੰ ਧ੍ਯਾਨ ਕਹੈ ਹੈਂ. ਤਹਾਂ ਵ੍ਰਿੱਤਿ ਮੈਂ ਵਿੱਛੇਪ ਹੋਵੈ ਤੌ ਹਠ ਸੈਂ ਵ੍ਰਿੱਤਿ ਕੀ ਸਥਿਤਿ ਕਰੈ. ਔ ਗ੍ਯਾਨ ਰੂਪ ਅੰਤਸ਼ਕਰਣ ਕੀ ਵ੍ਰਿੱਤਿ ਸੈਂ ਤਤਕਾਲ ਆਵਰਣ ਭੰਗ ਹੁਯੇ ਤੈਂ ਵ੍ਰਿੱਤਿ ਕੀ ਸਥਿਤਿ ਕਾ ਉਪਯੋਗ ਨਹੀਂ ਯਾਤੈਂ ਹਠ ਕੀ ਅਪੇਕ੍ਸ਼ਾ ਨਹੀਂ ਵੈਕੁੰਠ ਵਾਸੀ ਚਤੁਰਭੁਜ ਵਿਸ਼੍ਨੁ ਕੇ ਧ੍ਯਾਨ ਕੀ ਨ੍ਯਾਈਂ "ਮੈਂ ਬ੍ਰਹ੍ਮ ਹੂੰ" ਇਹ ਧ੍ਯਾਨ ਬੀ ਧ੍ਯੇਯ ਕੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹੈ. ਪ੍ਰਤੀਕ ਨਹੀਂ. ਪਰੰਤੁ ਇਹ ਅਹੰਗ੍ਰਹ ਧ੍ਯਾਨ ਹੈ. ਧ੍ਯੇਯ ਸ੍ਵਰੂਪ ਕਾ ਅਪਨੇ ਸੈਂ ਅਭੇਦ ਕਰਿਕੈ ਚਿੰਤਨ, ਅਹੰਗ੍ਰਹ ਧ੍ਯਾਨ ਕਹਿਯੇ ਹੈ. ਜਾ ਪੁਰੁਖ ਕੂੰ ਅਪਰੋਕ੍ਸ਼ ਗ੍ਯਾਨ ਨਹੀਂ ਹੋਵੈ, ਔ ਵੇਦ ਕੀ ਆਗ੍ਯਾ ਰੂਪ ਵਿਧਿ ਮੈਂ ਵਿਸ਼੍ਵਾਸ ਕਰਿਕੈ ਹਠ ਤੈਂ ਨਿਰੰਤਰ "ਮੈਂ ਬ੍ਰਹ੍ਮ ਹੂੰ" ਯਾ ਵ੍ਰਿੱਤਿ ਕੀ ਸਥਿਤਿ ਰੂਪ ਅਹੰਗ੍ਰਹ ਧ੍ਯਾਨ ਕਰੈ. ਤਾਕੂੰ ਬੀ ਗ੍ਯਾਨ ਪ੍ਰਾ-

ਪ੍ਰਹੋਇ ਕੇ ਮੋਛ ਕੀ ਪ੍ਰਾਪ੍ਤਿ ਹੋਵੈ ਹੈ. ੧੬੭

ਔਰ ਰੀਤਿ ਸੈਂ ਅਹੰਗ੍ਰਹ ਉਪਾਸਨਾ ਕਹੈ ਹੈਂ:-

ਸਵੈਯਾ ਛੰਦ.

ਧ੍ਯਾਨ ਅਹੰਗ੍ਰਹ ਪ੍ਰਣਵ ਰੂਪ ਕੇ,
ਕਹ੍ਯੋ ਸੁਰੇਸ਼੍ਵਰ ਸ਼੍ਰੁਤਿ ਅਨੁਸਾਰ;
ਅੱਛਰ ਪ੍ਰਣਵ ਬ੍ਰਹ੍ਮ ਮਮ ਰੂਪ ਸੁ,
ਯੁੰ ਅਨੁਲਵ ਨਿਜ ਮਤਿ ਗਤਿ ਧਾਰ;
ਧ੍ਯਾਨ ਸਮਾਨ ਆਨ ਨਹਿੰ ਜਾਕੇ,
ਪੰਚੀਕਰਣ ਪ੍ਰਕਾਰ ਵਿਚਾਰ;
ਜੋ ਇਹ ਕਰਤ ਉਪਾਸਨ ਸੋ ਮੁਨਿ,
ਤੁਰਿਤ ਨਸੈ ਸੰਸਾਰ ਅਪਾਰ. ੧੬੮

ਟੀਕਾ:-ਹੇ ਸ਼ਿਖ੍ਯ! ਪ੍ਰਣਵ ਰੂਪ ਕਹਿਯੇ ਓਂਕਾਰ ਸ੍ਵਰੂਪ ਕਾ ਅ-
ਹੰਗ੍ਰਹ ਧ੍ਯਾਨ ਮਾਂਡੂਕ੍ਯ ਪ੍ਰਸ਼੍ਨ ਆਦਿਕ ਸ਼੍ਰੁਤਿ ਕੇ ਅਨੁਸਾਰ ਸੁਰੇਸ਼੍ਵਰਾ-
ਚਾਰ੍ਯ ਨੈ ਕਹ੍ਯਾ ਹੈ:-ਸੋ ਤੂੰ ਕਰ. ਤਾਕਾ ਸੰਛੇਪ ਤੈਂ ਪ੍ਰਕਾਰ ਇਹ ਹੈ:-ਪ੍ਰ-
ਣਵ ਅੱਛਰ ਬ੍ਰਹ੍ਮ ਸ੍ਵਰੂਪ ਹੈ."ਸੋ ਪ੍ਰਣਵ ਰੂਪ ਬ੍ਰਹ੍ਮ ਮੈਂ ਹੂੰ" ਯਾ ਰੀ-
ਤਿ ਸੈਂ ਅਨੁਲਵ ਕਹਿਯੇ ਛਣਮਾਤ੍ਰ ਅੰਤਰਾਯ ਰਹਿਤ ਨਿਜ ਮਤਿ ਕੀ
ਗਤਿ ਕਹਿਯੇ ਬ੍ਰਿੱਤਿ ਧਾਰ ਸਥਿਤ ਕਰ, ਜਾਕੇ ਸਮਾਨ ਆਨ ਧ੍ਯਾਨ
ਨਹੀਂ ਹੈ. ਔ ਯਾ ਧ੍ਯਾਨ ਕਾ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕਹਿਯੇ ਵਿਸ਼ੇਖ ਰੀਤਿ ਸੁਰੇਸ਼੍ਵਰ
ਕ੍ਰਿਤ ਪੰਚੀਕਰਣ ਨਾਮ ਗ੍ਰੰਥ ਮੈਂ ਵਿਚਾਰ. ਚਤੁਰ੍ਥ ਪਾਦ ਸ੍ਪਸ਼੍ਟ. ਯ-
ਦ੍ਯਪਿ ਪ੍ਰਣਵ ਉਪਾਸਨਾ ਬਹੁਤ ਉਪਨਿਖਦਨ ਮੈਂ ਹੈ; ਤਥਾਪਿ ਮਾਂ-
ਡੂਕ੍ਯ ਉਪਨਿਖਦ ਮੈਂ ਵਿਸ਼ੇਖ ਹੈ. ਤਾਕੇ ਵ੍ਯਾਖ੍ਯਾਨ ਮੈਂ ਭਾਸ਼੍ਯਕਾਰ
ਔ ਆਨੰਦ ਗਿਰਿ ਨੈ ਤਾਕੀ ਰੀਤਿ ਸ੍ਪਸ਼੍ਟ ਲਿਖੀ ਹੈ. ਸੋਈ ਰੀਤਿ ਵਾ-
ਰਤਿਕਕਾਰ ਨੈ ਪੰਚੀਕਰਣ ਮੈਂ ਲਿਖੀ ਹੈ. ਤਥਾਪਿ ਤਿਨ ਗ੍ਰੰਥਨ ਕੇ

ਵਿਚਾਰਨੇ ਮੈਂ ਜਿਨ ਕੀ ਬੁਧਿ ਸਮਰਥ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਤਿਨ ਕੇ ਅਰਥ ਪ੍ਰਣਵ
ਉਪਾਸਨਾ ਕੀ ਰੀਤਿ ਹਮ ਲਿਖੈਂ ਹੈਂ:- ਦੋ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸੈਂ ਪ੍ਰਣਵ ਕਾ ਚਿੰਤਨ ਉ-
ਪਨਿਖਦਨ ਮੈਂ ਕਹ੍ਯਾ ਹੈ, ਏਕ ਤੌ ਪਰਬ੍ਰਹ੍ਮ ਰੂਪ ਤੈਂ ਪ੍ਰਣਵ ਕਾ ਚਿੰਤਨ ਕਹ੍ਯਾ
ਹੈ ਔ ਦੂਸਰਾ ਅਪਰ ਬ੍ਰਹ੍ਮ ਰੂਪ ਤੈਂ ਕਹ੍ਯਾ ਹੈ. ਨਿਰਗੁਣ ਬ੍ਰਹ੍ਮ ਕੂੰ ਪਰਬ੍ਰ-
ਹ੍ਮ ਕਹੈ ਹੈਂ. ਸਗੁਣ ਬ੍ਰਹ੍ਮ ਕੂੰ ਅਪਰਬ੍ਰਹ੍ਮ ਕਹੈ ਹੈਂ. ਪਰਬ੍ਰਹ੍ਮ ਰੂਪ ਤੈਂ ਪ੍ਰ-
ਣਵ ਕਾ ਚਿੰਤਨ ਕਰੈ, ਸੋ ਮੋਖ੍ਯ ਕੂੰ ਪ੍ਰਾਪ੍ਤ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਔ ਅਪਰਬ੍ਰਹ੍ਮ ਰੂਪ ਤੈਂ ਪ੍ਰ-
ਣਵ ਕਾ ਚਿੰਤਨ ਕਰੈ, ਸੋ ਬ੍ਰਹ੍ਮਲੋਕ ਕੂੰ ਪ੍ਰਾਪ੍ਤ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਐਸੇ ਨਿਰਗੁਣ
ਸਗੁਣ ਭੇਦ ਤੈਂ ਪ੍ਰਣਵ ਉਪਾਸਨਾ ਦੋ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੀ ਹੈ. ਤਾਮੈਂ,

ਨਿਰਗੁਣ ਉਪਾਸਨਾ ਕੀ ਰੀਤਿ ਲਿਖੈਂ ਹੈਂ, ਸਗੁਣ ਕੀ ਨਹੀਂ ਕ-
ਹੈਂ ਤੈਂ ਜਾਕੂੰ ਬ੍ਰਹ੍ਮਲੋਕ ਕੀ ਕਾਮਨਾ ਹੋਵੈ ਤਾਕੂੰ ਨਿਰਗੁਣ ਉਪਾਸਨਾ ਤੈਂ
ਬੀ ਕਾਮਨਾ ਰੂਪ ਪ੍ਰਤਿਬੰਧ ਕਰ ਤੈਂ ਗ੍ਯਾਨ ਦੁਆਰਾ ਤਤਕਾਲ ਮੋਖ੍ਯ ਹੋ-
ਵੈ ਨਹੀਂ, ਕਿੰਤੂ ਬ੍ਰਹ੍ਮਲੋਕ ਕੀ ਹੀ ਪ੍ਰਾਪ੍ਤਿ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਤਹਾਂ ਹਿਰਨ੍ਯਗਰ-
ਭ ਕੇ ਸਮਾਨ ਭੋਗ ਕੂੰ ਭੋਗਿ ਕੇ ਗ੍ਯਾਨ ਹੋਵੈ ਤਬ ਮੋਖ੍ਯ ਹੋਵੈ. ਔ ਜਾਕੂੰ
ਬ੍ਰਹ੍ਮਲੋਕ ਕੀ ਕਾਮਨਾ ਨਹੀਂ ਹੋਵੈ, ਤਾਕੂੰ ਇਸ ਲੋਕ ਮੈਂ ਹੀ ਗ੍ਯਾਨ ਹੋ-
ਇ ਕੇ ਮੋਖ੍ਯ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਇਸ ਰੀਤਿ ਮੈਂ ਸਗੁਣ ਉਪਾਸਨਾ ਕਾ ਫਲ ਬੀ ਨਿ-
ਰਗੁਣ ਉਪਾਸਨਾ ਕੇ ਅੰਤਰਭੂਤ ਹੈ. ਯਾਤੈਂ ਨਿਰਗੁਣ ਉਪਾਸਨਾ ਕਾ
ਪ੍ਰਕਾਰ ਕਹੈ ਹੈਂ:- ਜੋ ਕਛੁ ਕਾਰਣ ਕਾਰ੍ਯ ਵਸ੍ਤੁ ਹੈ, ਸੋ ਓਂਕਾਰ ਸ੍ਵਰੂ-
ਪ ਹੈ. ਯਾਤੈਂ ਸਰਵ ਰੂਪ ਓਂਕਾਰ ਹੈ. ਸਰਵ ਪਦਾਰਥਨ ਮੈਂ ਨਾਮ ਔ ਰੂ-
ਪ ਦੋ ਭਾਗ ਹੈਂ. ਤਹਾਂ ਰੂਪ ਭਾਗ ਅਪਨੇ ਅਪਨੇ ਨਾਮ ਭਾਗ ਸੈਂ ਨ੍ਯਾ-
ਰਾ ਨਹੀਂ. ਕਿੰਤੂ ਨਾਮ ਸ੍ਵਰੂਪ ਹੀ ਰੂਪ ਭਾਗ ਹੈ. ਕਾਹੇ ਤੈਂ, ਪਦਾਰ੍ਥ ਕਾ ਰੂਪ
ਕਹਿਏ ਆਕਾਰ. ਤਾ ਕਾ ਨਾਮ ਮੈਂ ਨਿਰੂਪਣ ਕਰਿ ਕੇ ਗ੍ਰਹਣ ਵਾ ਤ੍ਯਾ-
ਗ ਹੋਵੈ ਹੈ, ਨਾਮ ਜਾਨੇ ਬਿਨਾ ਕੇਵਲ ਆਕਾਰ ਤੈਂ ਵ੍ਯਵਹਾਰ ਸਿੱਧ ਹੋ-
ਵੈ ਨਹੀਂ; ਯਾਤੈਂ ਨਾਮ ਹੀ ਸਾਰ ਹੈ. ਔ ਆਕਾਰ ਕੇ ਨਾਸ਼ ਹੁਏ ਤੈਂ ਬੀ ਨਾ-
ਮ ਸ਼ੇਖ ਰਹੈ ਹੈ. ਜੈਸੇ ਘਟ ਕੇ ਨਾਸ਼ ਹੁਏ ਤੈਂ ਮ੍ਰਿਤਿਕਾ ਸੇਖ ਰਹੈ ਹੈ ਤ-
[illegible]ਕਾ ਮੈਂ ਪ੍ਰਿਥਕ ਵਸ੍ਤੁ ਨਹੀਂ; ਮ੍ਰਿਤਿਕਾ ਸ੍ਵਰੂਪ ਹੈ.

ਤੈਸੇ ਆਕਾਰ ਕਾ ਨਾਸ਼ ਹੂਏ ਤੈਂ ਮ੍ਰਿਤਿਕਾ ਕੀ ਨਿਆਈਂ ਸ਼ੇਸ਼ ਰਹੈ ਸੋ ਨਾਮ, ਤਾਸੇਂ ਆਕਾਰ ਪ੍ਰਿਥਕ ਨਹੀਂ: ਨਾਮ ਸ੍ਵਰੂਪ ਹੀ ਆਕਾਰ ਹੈ. ਕਿੰਵਾ ਜੈਸੇ ਘਟ ਸਰਾਵਾਦਿਕਨ ਮੈਂ ਮ੍ਰਿਤਿਕਾ ਅਨੁਗਤ ਹੈ, ਔ ਘਟ ਸਰਾਵਾਦਿਕ ਪਰਸਪਰ ਵ੍ਯਭਿਚਾਰੀ ਹੈਂ. ਯਾਤੈਂ ਘਟ ਸਰਾਵਾਦਿਕ ਮਿਥ੍ਯਾ ਤਿਨ ਮੈਂ ਅਨੁਗਤ ਮ੍ਰਿਤਿਕਾ ਸਤ੍ਯ ਹੈ. ਤੈਸੇ ਘਟ ਆਕਾਰ ਅਨੇਕ ਹੈਂ. ਤਿਨ ਸਬ ਕਾ "ਘਟ" ਇਹ ਦੋ ਅੱਛਰ ਨਾਮ ਏਕ ਹੈ. ਸੋ ਆਕਾਰ ਪਰਸਪਰ ਵ੍ਯਭਿਚਾਰੀ, ਔ ਸਰਵ ਘਟ ਕੇ ਆਕਾਰਨ ਮੈਂ ਨਾਮ ਏਕ ਅਨੁਗਤ ਹੈ. ਯਾਤੈਂ ਮਿਥ੍ਯਾ ਆਕਾਰ ਸਤ੍ਯ ਨਾਮ ਤੈਂ ਪ੍ਰਿਥਕ ਨਹੀਂ. ਇਸ ਰੀਤਿ ਸੈਂ ਸਰਵ ਪਦਾਰਥਨ ਕਾ ਆਕਾਰ ਅਪਨੇ ਅਪਨੇ ਨਾਮ ਸੈਂ ਭਿੰਨ ਨਹੀਂ. ਕਿੰਤੂ ਨਾਮ ਸ੍ਵਰੂਪ ਹੀ ਆਕਾਰ ਹੈ. ਸੋ ਸਾਰੇ ਨਾਮ ਓਅੰਕਾਰ ਸੈਂ ਭਿੰਨ ਨਹੀਂ. ਕਿੰਤੂ ਓਅੰਕਾਰ ਸ੍ਵਰੂਪ ਹੀ ਨਾਮ ਹੈ. ਕਾਹੇਤੈਂ ਵਾਚਕ ਸ਼ਬਦ ਕੂੰ ਨਾਮ ਕਹੈ ਹੈਂ. ਔ ਲੋਕ ਵੇਦ ਕੇ ਸਾਰੇ ਸ਼ਬਦ ਓਅੰਕਾਰ ਸੈਂ ਉਤਪੰਨ ਹੂਏ ਹੈਂ ਇਹ ਸ਼੍ਰੁਤਿ ਮੈਂ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ. ਸੋ ਸਰਬ ਕਾਰਜ ਕਾਰਣ ਸ੍ਵਰੂਪ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਯਾਤੈਂ ਓਅੰਕਾਰ ਕੇ ਕਾਰਜ ਜੋ ਵਾਚਕ ਸ਼ਬਦ ਰੂਪ ਨਾਮ ਸੋ ਓਅੰਕਾਰ ਸ੍ਵਰੂਪ ਹੈ. ਇਸ ਰੀਤਿ ਸੈਂ ਰੂਪ ਭਾਗ ਜੋ ਪਦਾਰਥਨ ਕਾ ਆਕਾਰ ਸੋ ਤੌ ਨਾਮ ਸ੍ਵਰੂਪ ਹੈ. ਔ ਸਰਵ ਨਾਮ ਓਅੰਕਾਰ ਸ੍ਵਰੂਪ ਹੈ. ਯਾਤੈਂ ਸਰਵ ਸ੍ਵਰੂਪ ਓਅੰਕਾਰ ਹੈ.

ਜੈਸੇ ਸਰਵ ਸ੍ਵਰੂਪ ਓਅੰਕਾਰ ਹੈ. ਤੈਸੇ ਸਰਵ ਸ੍ਵਰੂਪ ਬ੍ਰਹਮ ਹੈ: ਯਾਤੈਂ ਓਅੰਕਾਰ ਬ੍ਰਹਮ ਰੂਪ ਹੈ. ਕਿੰਵਾ ਓਅੰਕਾਰ ਬ੍ਰਹਮ ਕਾ ਵਾਚਕ ਹੈ. ਬ੍ਰਹਮ ਵਾਚ੍ਯ ਹੈ. ਵਾਚ੍ਯ ਕਾ ਔ ਵਾਚਕ ਕਾ ਅਭੇਦ ਹੋਵੈ ਹੈ, ਯਾਤੈਂ ਬੀ ਓਅੰਕਾਰ ਬ੍ਰਹਮ ਰੂਪ ਹੈ. ਔ ਵਿਚਾਰ ਦ੍ਰਿਸ਼੍ਟਿ ਤੈਂ ਜੋ ਅੱਛਰ ਬ੍ਰਹਮ ਵਿਖੇ ਅਧ੍ਯਸ੍ਤ ਹੈ: ਬ੍ਰਹਮ ਤਿਸ ਕਾ ਅਧਿਸ਼ਠਾਨ ਹੈ, ਅਧ੍ਯਸ੍ਤ ਕਾ ਸ੍ਵਰੂਪ ਅਧਿਸ਼ਠਾਨ ਤੈਂ ਨਿਆਰਾ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ ਯਾਤੈਂ ਬੀ ਓਅੰਕਾਰ ਬ੍ਰਹਮ ਸ੍ਵਰੂਪ ਹੈ. ਯਾਤੈਂ ਓਅੰਕਾਰ ਕੂੰ ਬ੍ਰਹਮ ਰੂਪ ਕਰਿਕੇ ਚਿੰਤਨ ਕਰੈ.

... ਓਅੰਕਾਰ ਕਾ ਆਤਮਾ ਸੈਂ ਬੀ ਅਭੇਦ ਚਿੰਤਨ ਕਰੈ ਕਾ

ਹੋਤੈਂ, ਆਤਮਾ ਕਾ ਬ੍ਰਹਮ ਸੈਂ ਮੁਖ੍ਯ ਅਭੇਦ ਹੈ. ਔ ਬ੍ਰਹਮ ਕੇ ਚ੍ਯਾਰਿ ਪਾਦ ਹੈਂ; ਤੈਸੇ ਆਤਮਾ ਕੇ ਬੀ ਚ੍ਯਾਰਿ ਪਾਦ ਹੈਂ. ਪਾਦ ਨਾਮ ਭਾਗ ਕਾ ਹੈ. ਤਾਂਹੀ ਕੂੰ ਅੰਸ਼ ਬੀ ਕਹੈ ਹੈਂ. ਵਿਰਾਟ, ਹਿਰਣ੍ਯਗਰਭ, ਈਸ਼੍ਵਰ ਔ ਤਤਪਦ ਕਾ ਲਕ੍ਸ਼੍ਯ ਈਸ਼੍ਵਰ ਸਾਖੀ, ਏ ਚ੍ਯਾਰਿ ਪਾਦ ਬ੍ਰਹਮ ਕੇ ਹੈਂ, ਵਿਸ਼੍ਵ ਤੈਜਸ, ਪ੍ਰਾਗ੍ਯ, ਔ ਤ੍ਵੰਪਦ ਕਾ ਲਕ੍ਸ਼੍ਯ ਜੀਵ ਸਾਖੀ; ਏ ਚ੍ਯਾਰਿ ਪਾਦ ਆਤਮਾ ਕੇ ਹੈਂ. ਜੀਵ ਸਾਖੀ ਕੂੰਹੀ ਤੁਰੀਯ ਕਹੈ ਹੈਂ.

ਸਮਸ਼੍ਟਿ ਸ੍ਥੂਲ ਪ੍ਰਪੰਚ ਸਹਿਤ ਚੇਤਨ ਵਿਰਾਟ ਕਹਿਏ ਹੈ. ਵ੍ਯਸ਼੍ਟਿ ਸ੍ਥੂਲ ਅਭਿਮਾਨੀ ਵਿਸ਼੍ਵ ਕਹਿਏ ਹੈ. ਵਿਰਾਟ ਕੀ ਔ ਵਿਸ਼੍ਵ ਕੀ ਉਪਾਧਿ ਸ੍ਥੂਲ ਹੈ; ਯਾਤੈਂ ਵਿਰਾਟ ਰੂਪ ਹੀ ਵਿਸ਼੍ਵ ਹੈ; ਵਿਰਾਟ ਤੈਂ ਨ੍ਯਾਰਾ ਨਹੀਂ ਵਿਰਾਟ ਰੂਪ ਵਿਸ਼੍ਵ ਕੇ ਸਾਤ ਅੰਗ ਹੈਂ. ਸ੍ਵਰਗ ਲੋਕ ਮੂਰਧਾ ਹੈ. ਸੂਰਯ ਨੇਤ੍ਰ ਹੈਂ. ਵਾਯੁ ਪ੍ਰਾਣ ਹੈਂ. ਆਕਾਸ਼ ਧੜ ਹੈ. ਸਮੁਦ੍ਰਾਦਿ ਰੂਪ ਜਲ ਮੂਤ੍ਰ ਸ੍ਥਾਨ ਹੈ; ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਪਾਦ ਹੈ. ਜਾ ਅਗ੍ਨਿ ਮੈਂ ਹੋਮ ਕਰਿਏ ਸੋ ਅਗਨਿ ਮੁਖ ਹੈ; ਏ ਸਾਤ ਅੰਗ ਵਿਸ਼੍ਵ ਕੇ ਕਹੇ ਹੈਂ. ਮਾਂਡੂਕ੍ਯ ਮੈਂ ਯਦ੍ਯਪਿ ਸ੍ਵਰਗਲੋਕਾਦਿਕ ਵਿਸ਼੍ਵ ਕੇ ਅੰਗ ਬਨੈ ਨਹੀਂ; ਤਥਾਪਿ ਵਿਰਾਟ ਕੇ ਅੰਗ ਹੈਂ. ਤਾ ਵਿਰਾਟ ਤੈਂ ਵਿਸ਼੍ਵ ਕਾ ਅਭੇਦ ਹੈ. ਯਾਤੈਂ ਵਿਸ਼੍ਵ ਕੇ ਅੰਗ ਕਹੇ ਹੈਂ.

ਤੈਸੇ ਵਿਰਾਟ ਵਿਸ਼੍ਵ ਕੇ ਉਨੀਸ ਮੁਖ ਹੈਂ:- ਪੰਚ ਪ੍ਰਾਣ, ਪੰਚ ਕਰ੍ਮਇੰਦ੍ਰਿਯ. ਪੰਚ ਗ੍ਯਾਨ ਇੰਦ੍ਰਿਯ, ਚ੍ਯਾਰਿ ਅੰਤਹਕਰਣ; ਏ ਉਨੀਸ ਮੁਖ ਕੀ ਨ੍ਯਾਈਂ ਭੋਗ ਕੇ ਸਾਧਨ ਹੈਂ; ਯਾਤੈਂ ਮੁਖ ਕਹਿਏ ਹੈਂ. ਇਨ ਉਨੀਸ ਤੈਂ ਸ੍ਥੂਲ ਸ਼ਬਦਾਦਿਕਨ ਕੂੰ ਬਾਹ੍ਯ ਵ੍ਰਿਤਿ ਕਰਿਕੇ ਜਾਗ੍ਰਤ ਅਵਸ੍ਥਾਵਿਖੈ ਭੋਗੈ ਹੈ, ਯਾਤੈਂ ਵਿਰਾਟ ਰੂਪ ਵਿਸ਼੍ਵ ਸ੍ਥੂਲ ਕਾ ਭੋਗਤਾ ਔ ਬਾਹ੍ਯ ਵ੍ਰਿਤਿ ਕਹਿਏ ਹੈ; ਔ ਜਾਗ੍ਰਤ ਅਵਸ੍ਥਾ ਵਾਲਾ ਕਹਿਏ ਹੈ.

ਪ੍ਰਾਣਾਦਿਕ ਉਨੀਸ ਜੋ ਭੋਗ ਕੇ ਸਾਧਨ ਹੈਂ, ਤਿਨ ਵਿਖੈ ਸ਼੍ਰੋਤ੍ਰਾਦਿਕ ਇੰਦ੍ਰਿਯ, ਔ ਅੰਤਹਕਰਣ ਚ੍ਯਾਰਿ, ਏ ਚਤੁਰਦਸ਼ ਅਪਨੇ ਅਪਨੇ ਵਿਸ਼ਯ, ਔ ਅਪਨੇ ਅਪਨੇ ਦੇਵਤਾ ਕੀ ਸਹਾਯ ਚਾਹੈ ਹੈ. ਦੇਵਤਾ ਵਿਸ਼ਯ ਕੀ ਸਹਾਯ ਬਿਨਾ ਕੇਵਲ ਇਨ ਤੈਂ ਭੋਗ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ. ਯਾਤੈਂ ਪੰਚ-

ਪ੍ਰਾਣ ਔ ਚਤੁਰਦਸ ਤ੍ਰਿਪੁਟੀ ਵਿਰਾਟ ਰੂਪ ਵਿਸ਼੍ਵ ਕੇ ਮੁਖ ਕਹਿਏ ਹੈਂ. ਤਿਨਕੇ ਸਮੁਦਾਯ ਕਾ ਨਾਮ ਤ੍ਰਿਪੁਟੀ ਹੈ.

ਸੋ ਤ੍ਰਿਪੁਟੀ ਇਸ ਰੀਤਿ ਸੈਂ ਕਹਿਏ ਹੈ:- ਸ਼੍ਰੋਤ੍ਰ ਇੰਦ੍ਰਿਯ ਅਧ੍ਯਾਤਮ ਹੈ ਔ ਤਾਕਾ ਵਿਸ਼ਯ ਸ਼ਬਦ ਅਧਿਭੂਤ ਹੈ, ਦਿਸ਼ਾ ਕਾ ਅਭਿਮਾਨੀ ਦੇਵਤਾ ਅਧਿਦੈਵ ਹੈ. ਯਾ ਪ੍ਰਕਰਣ ਮੈਂ ਕ੍ਰਿਯਾ ਸ਼ਕ੍ਤਿ ਵਾਲੇ ਔ ਗ੍ਯਾਨ ਸ਼ਕ੍ਤਿ ਵਾਲੇ ਇੰਦ੍ਰਿਯ. ਅੰਤਹਕਰਣ ਅਧ੍ਯਾਤਮ ਕਹਿਏ ਹੈਂ, ਤਿਨਕੇ ਵਿਸ਼ਯ ਅਧਿਭੂਤ ਕਹਿਏ ਹੈਂ. ਔ ਤਿਨਕੇ ਸਹਾਯਕ ਦੇਵਤਾ ਅਧਿਦੈਵ ਕਹਿਏ ਹੈਂ. ਤ੍ਵਚਾ ਇੰਦ੍ਰਿਯ ਅਧ੍ਯਾਤਮ ਹੈ, ਤਾਕਾ ਵਿਸ਼ਯ ਸ੍ਪਰਸ਼ ਅਧਿਭੂਤ ਹੈ. ਵਾਯੁ ਤਤ੍ਵ ਕਾ ਅਭਿਮਾਨੀ ਦੇਵਤਾ ਅਧਿਦੈਵ ਹੈ. ਨੇਤ੍ਰ ਇੰਦ੍ਰਿਯ ਅਧ੍ਯਾਤਮ ਹੈ ਰੂਪ ਅਧਿਭੂਤ ਹੈ, ਸੂਰ੍ਯ ਅਧਿਦੈਵ ਹੈ. ਰਸਨਾ ਇੰਦ੍ਰਿਯ ਅਧ੍ਯਾਤਮ ਹੈ, ਰਸ ਅਧਿਭੂਤ ਹੈ. ਵਰੁਣ ਅਧਿਦੈਵ ਹੈ. ਘ੍ਰਾਣ ਇੰਦ੍ਰਿਯ ਅਧ੍ਯਾਤਮ ਹੈ, ਗੰਧ ਅਧਿਭੂਤ ਹੈ. ਅਸ਼੍ਵਿਨੀਕੁਮਾਰ ਅਧਿਦੈਵ ਹੈ; ਔ ਵਾਰਤਿਕਕਾਰ ਸੁਰੇਸ਼੍ਵਰਾਚਾਰ੍ਯ ਨੈ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਕਾ ਅਭਿਮਾਨੀ ਦੇਵਤ ਘ੍ਰਾਣ ਕਾ ਅਧਿਦੈਵ ਕਹ੍ਯਾ ਹੈ. ਸੋ ਬੀ ਬਨੈ ਹੈ; ਕਾਹੇਤੇਂ, ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਸੈਂ ਘ੍ਰਾਣ ਕੀ ਉਤਪੱਤਿ ਹੈ. ਯਾਤੈਂ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਅਧਿਦੈਵ ਕਹ੍ਯਾ ਹੈ. ਔ ਸੂਰ੍ਯ ਕੀ ਬੜਵਾ ਕੀ ਨਾਸਿਕਾ ਤੈਂ ਅਸ਼੍ਵਿਨੀਕੁਮਾਰ ਕੀ ਉਤਪੱਤਿ ਕਹੀ ਹੈ. ਯਾਤੈਂ ਨਾਸਿਕਾ ਕਾ ਅਧਿਦੈਵ ਕਹੂੰ ਅਸ਼੍ਵਿਨੀਕੁਮਾਰ ਹੀ ਕਹੈ ਹੈਂ. ਵਾਕ੍ ਇੰਦ੍ਰਿਯ ਅਧ੍ਯਾਤਮ ਹੈ. ਵਕ੍ਤਵ੍ਯ ਅਧਿਭੂਤ ਹੈ, ਅਗ੍ਨਿ ਦੇਵਤਾ ਅਧਿਦੈਵ ਹੈ. ਹਸ੍ਤ ਇੰਦ੍ਰਿਯ ਅਧ੍ਯਾਤਮ ਹੈ. ਪਦਾਰਥ ਕਾ ਗ੍ਰਹਣ ਅਧਿਭੂਤ ਹੈ, ਇੰਦ੍ਰ ਅਧਿਦੈਵ ਹੈ. ਪਾਦ ਇੰਦ੍ਰਿਯ ਅਧ੍ਯਾਤਮ ਗਮਨ ਅਧਿਭੂਤ, ਵਿਸ਼ਨੁ ਅਧਿਦੈਵ ਹੈ. ਗੁਦਾ ਇੰਦ੍ਰਿਯ ਅਧ੍ਯਾਤਮ, ਮਲ ਕਾ ਤ੍ਯਾਗ ਅਧਿਭੂਤ, ਯਮ ਅਧਿਦੈਵ ਹੈ; ਉਪਸ੍ਥ ਇੰਦ੍ਰਿਯ ਅਧ੍ਯਾਤਮ, ਗ੍ਰਾਮ੍ਯ ਧਰਮ ਕੇ ਸੁਖ ਕੀ ਉਤਪੱਤਿ ਅਧਿਭੂਤ ਹੈ, ਪ੍ਰਜਾਪਤਿ ਅਧਿਦੈਵ ਹੈ. ਮਨ ਅਧ੍ਯਾਤਮ ਹੈ. ਮਨਨ ਕਾ ਵਿਸ਼ਯ ਅਧਿਭੂਤ ਹੈ, ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਅਧਿਦੈਵ ਹੈ. ਬੁੱਧਿ ਅਧ੍ਯਾਤਮ ਹੈ. ਬੋਧਵ੍ਯ ਅਧਿਭੂਤ ਹੈ,

ਬ੍ਰਿਹਸ੍ਪਤਿ ਅਧਿਦੈਵ ਹੈ. ਗ੍ਯਾਨ ਕਾ ਵਿਖਯ ਬੋਧਯਵ੍ਯ ਕਹਿਏ ਹੈ. ਅ-
ਹੰਕਾਰ ਅਧ੍ਯਾਤਮ ਹੈ, ਅਹੰਕਾਰ ਕਾ ਵਿਖਯ ਅਧਿਭੂਤ ਹੈ, ਰੁਦ੍ਰ ਅ-
ਧਿਦੈਵ ਹੈ. ਚਿੱਤ ਅਧ੍ਯਾਤਮ ਹੈ. ਚਿੰਤਨ ਕਾ ਵਿਖਯ ਅਧਿਭੂਤ ਹੈ. ਖੇ-
ਤ੍ਰਗ੍ਯ ਜੋ ਸਾਖੀ ਸੋ ਅਧਿਦੈਵ ਹੈ. ਏ ਚਤੁਰਦਸ ਤ੍ਰਿਪੁਟੀ ਔ ਪੰਚ ਪ੍ਰਾ-
ਣ ਏ ਉਨੀਸ ਵਿਰਾਟ ਰੂਪ ਵਿਸ਼੍ਵ ਕੇ ਮੁਖ ਹੈਂ. ਜੈਸੇ ਵਿਰਾਟ ਤੈਂ ਵਿਸ਼੍ਵ ਕਾ
ਅਭੇਦ ਹੈ ਤੈਸੇ ਓਂਕਾਰ ਕੀ ਪ੍ਰਥਮ ਮਾਤ੍ਰਾ ਜੋ ਅਕਾਰ, ਤਾ ਕਾ ਬੀ ਵਿਰਾਟ ਰੂ-
ਪ ਵਿਸ਼੍ਵ ਤੈਂ ਅਭੇਦ ਹੈ. ਕਾਹੇਤੈਂ, ਬ੍ਰਹ੍ਮ ਕੇ ਚਤ੍ਵਾਰਿ ਪਾਦਨ ਮੈਂ ਪ੍ਰਥਮ ਪਾਦ
ਵਿਰਾਟ ਹੈ. ਔ ਆਤਮਾ ਕੇ ਚਤ੍ਵਾਰਿ ਪਾਦਨ ਮੈਂ ਪ੍ਰਥਮ ਵਿਸ਼੍ਵ ਹੈ; ਤੈਸੇ ਓਂ-
ਕਾਰ ਕੀ ਚਤ੍ਵਾਰਿ ਮਾਤ੍ਰਾ ਰੂਪ ਪਾਦਨ ਮੈਂ ਪ੍ਰਥਮ ਪਾਦ ਅਕਾਰ ਹੈ. ਯਾਤੈਂ
ਪ੍ਰਥਮਤਾ ਤੀਨੋਂ ਮੈਂ ਸਮਾਨ ਧਰ੍ਮ ਹੋਨੇ ਤੈਂ ਵਿਸ਼੍ਵ ਵਿਰਾਟ ਅਕਾਰ ਕਾ ਅ-
ਭੇਦ ਚਿੰਤਨ ਕਰੈ. ਜੋ ਸਾਤ ਅੰਗ ਉਨੀਸ ਮੁਖ ਵਿਸ਼੍ਵ ਕੇ ਕਹੇ, ਸੋਈ;

ਸਾਤ ਅੰਗ ਔ ਉਨੀਸ ਮੁਖ ਤੈਜਸ ਕੇ ਬੀ ਜਾਨਨੇ ਯੋਗ੍ਯ ਹੈ
ਪਰੰਤੁ ਇਤਨਾ ਭੇਦ ਹੈ:- ਵਿਸ਼੍ਵ ਕੇ ਜੋ ਅੰਗ ਔ ਮੁਖ ਹੈਂ:- ਸੋ ਤੌ ਈਸ਼੍ਵ-
ਰ ਰਚਿਤ ਹੈਂ. ਔ ਤੈਜਸ ਕੇ ਜੋ ਇੰਦ੍ਰਿਯ ਦੇਵਤਾ, ਵਿਖਯ ਰੂਪ ਤ੍ਰਿਪੁ-
ਟੀ ਔ ਮੁਖ੍ਯਾਦਿਕ ਅੰਗ ਸੋ ਮਨੋਮਯ ਹੈ. ਤੈਜਸ ਕਾ ਭੋਗ ਸੂਛਮ ਹੈ.
ਯਦ੍ਯਪਿ ਭੋਗ ਨਾਮ ਸੁਖ ਅਥਵਾ ਦੁੱਖ ਕੇ ਗ੍ਯਾਨ ਕਾ ਹੈ, ਤਾ ਕੇ ਵਿਖੈ
ਸ੍ਥੂਲਤਾ ਔ ਸੂਛਮਤਾ ਕਹਨਾ ਬਨੈ ਨਹੀਂ; ਤਥਾਪਿ ਬਾਹ੍ਯ ਜੋ ਸ਼ਬ੍-
ਦਾਦਿਕ ਵਿਖਯ ਹੈਂ, ਤਿਨ ਕੇ ਸੰਬੰਧ ਤੈਂ ਜੋ ਸੁਖ ਅਥਵਾ ਦੁੱਖ ਕਾ ਸਾੱਛ-
ਤਕਾਰ ਸੋ ਸ੍ਥੂਲ ਕਹਿਏ ਹੈ. ਔ ਮਾਨਸ ਜੋ ਸ਼ਬ੍ਦਾਦਿਕ ਤਿਨ ਕੇ ਸੰਬੰਧ
ਤੈਂ ਜੋ ਭੋਗ ਹੋਵੈ, ਸੋ ਸੂਛਮ ਕਹਿਏ ਹੈ. ਇਸੀ ਕਾਰਣ ਤੈਂ ਵਿਸ਼੍ਵ ਤੌ ਸ੍ਥੂ-
ਲ ਕਾ ਭੋਕ੍ਤਾ ਸ਼੍ਰੁਤਿ ਵਿਖੈ ਕਹ੍ਯਾ ਹੈ. ਔ ਤੈਜਸ ਸੂਛਮ ਕਾ ਭੋਕ੍ਤਾ ਕਹ੍ਯਾ
ਹੈ. ਕਾਹੇਤੈਂ, ਤੈਜਸ ਕੇ ਭੋਗ੍ਯ ਜੋ ਸ਼ਬ੍ਦਾਦਿਕ ਹੈਂ, ਸੋ ਤੌ ਮਾਨਸ ਹੈਂ; ਯਾ-
ਤੈਂ ਸੂਛਮ ਹੈਂ. ਔ ਤਿਨ ਕੀ ਅਪੇਛਾ ਕਰਿਕੇ ਵਿਸ਼੍ਵ ਕੇ ਭੋਗ੍ਯ ਬਾਹ੍ਯ ਸ਼-
ਬ੍ਦਾਦਿਕ ਹੈਂ; ਸੋ ਸ੍ਥੂਲ ਹੈਂ. ਔ ਵਿਸ਼੍ਵ ਬਹਿਰ ਪ੍ਰਗ੍ਯ ਹੈ, ਤੈਜਸ ਅੰਤਰ
ਪ੍ਰਗ੍ਯ ਹੈ. ਕਾਹੇਤੈਂ, ਜੋ ਵਿਸ਼੍ਵ ਕੀ ਅੰਤਸ਼੍ਕਰਣ ਕੀ ਬ੍ਰਿੱਤਿ ਰੂਪ ਪ੍ਰਗ੍ਯਾ

ਹੈ, ਸੋ ਬਾਹਿਰ ਜਾਵੈ ਹੈ, ਔ ਤੈਜਸ ਕੀ ਨਹੀਂ ਜਾਵੈ ਹੈ.

ਜੈਸੇ ਵਿਸ਼੍ਵ ਕਾ ਔ ਵਿਰਾਟ ਕਾ ਅਭੇਦ ਹੈ, ਤੈਸੇ ਤੈਜਸ ਕੂੰ ਬੀ ਹਿ-ਰਣ੍ਯਗਰ੍ਭ ਰੂਪ ਜਾਨੈ. ਕਾਹੇਤੇਂ, ਸੂੱਛਮ ਉਪਾਧਿ ਤੈਜਸ ਕੀ ਹੈ, ਔ ਸੂੱਛਮ ਹੀ ਹਿਰਣ੍ਯਗਰ੍ਭ ਕੀ ਹੈ. ਯਾਤੇਂ ਦੋਨੂੰਵਾਂ ਕੀ ਏਕਤਾ ਜਾਨੈ. ਤੈ-ਜਸ ਹਿਰਣ੍ਯਗਰ੍ਭ ਕੀ ਏਕਤਾ ਜਾਨਿਕੇ ਓਂਕਾਰ ਕੀ ਦ੍ਵਿਤੀਯ ਮਾਤ੍ਰਾ ਉਕਾਰ ਮੈਂ ਤਿਨ ਕਾ ਅਭੇਦ ਚਿੰਤਨ ਕਰੈ ਕਾਹੇਤੈਂ ਆਤਮਾ ਕੇ ਚਤੁਰਥ ਪਾਦਨ ਮੈਂ ਦ੍ਵਿਤੀਯ ਪਾਦ ਤੈਜਸ ਹੈ. ਬ੍ਰਹਮ ਕੇ ਪਾਦਨ ਮੈਂ ਹਿਰਣ੍ਯਗਰ੍ਭ ਦੂਸਰਾ ਪਾਦ ਹੈ. ਓਂਕਾਰ ਕੀ ਮਾਤ੍ਰਾਂ ਮੈਂ ਦ੍ਵਿਤੀਯ ਮਾਤ੍ਰਾ ਉਕਾਰ ਹੈ. ਦ੍ਵਿਤੀ-ਯਤਾ ਤੀਨੂੰ ਮੈਂ ਸਮਾਨ ਧਰਮ ਹੈ; ਯਾਤੇਂ ਤੀਨੂੰ ਕੀ ਏਕਤਾ ਚਿੰਤਨ ਕਰੈ.

ਔ ਪ੍ਰਾਗ੍ਯ ਕੂੰ ਈਸ਼੍ਵਰ ਰੂਪ ਜਾਨੈ. ਕਾਹੇਤੇਂ, ਪ੍ਰਾਗ੍ਯ ਕੀ ਕਾਰਣ ਉਪਾਧਿ ਹੈ; ਔ ਈਸ਼੍ਵਰ ਕੀ ਬੀ ਕਾਰਣ ਉਪਾਧਿ ਹੈ. ਈਸ਼੍ਵਰ ਔ ਪ੍ਰਾ-ਗ੍ਯ ਪਾਦਨ ਮੈਂ ਤ੍ਰਿਤੀਯ ਹੈ. ਓਂਕਾਰ ਕੀ ਤ੍ਰਿਤੀਯ ਮਾਤ੍ਰਾ ਮਕਾਰ ਹੈ. ਤ੍ਰੀ ਸਰਾਧਨ ਤੀਨੂੰ ਮੈਂ ਸਮਾਨ ਧਰਮ ਹੈਂ. ਯਾਤੈਂ ਤੀਨੂੰ ਕੀ ਏਕਤਾ ਜਾਨੈ ਔ ਇਹ ਪ੍ਰਾਗ੍ਯ ਪ੍ਰਗ੍ਯਾਨ ਘਨ ਹੈ. ਕਾਹੇਤੈਂ, ਜਾਗ੍ਰਤ ਔ ਸ੍ਵਪਨ ਕੇ ਜਿਤ ਨੇ ਗ੍ਯਾਨ ਹੈਂ. ਸੋ ਸੁਖੁਪਤਿ ਵਿਖੈ ਘਨ ਕਹਿਏ ਏਕ ਅਵਿਦ੍ਯਾ ਰੂਪ ਹੋਇ ਜਾਵੈ ਹੈਂ. ਯਾਤੈਂ ਪ੍ਰਗ੍ਯਾਨ ਘਨ ਕਹਿਏ ਹੈ. ਔ ਆਨੰਦ ਭੁਕ ਬੀ ਇਹ ਪ੍ਰਾਗ੍ਯ ਸ਼੍ਰੁਤਿ ਨੈ ਕਹ੍ਯਾ ਹੈ. ਕਾਹੇਤੈਂ ਅਵਿਦ੍ਯਾ ਸੈਂ ਆਵ੍ਰਿਤ ਜੋ ਆਨੰਦ ਹੈ, ਤਾਕੂੰ ਇਹ ਪ੍ਰਾਗ੍ਯ ਭੋਗੈ ਹੈ, ਯਾਤੈਂ ਆਨੰਦ ਭੁਕ ਕਹਿਏ ਹੈ.

ਜੈਸੇ ਤੈਜਸ ਔ ਵਿਸ਼੍ਵ ਕਾ ਭੋਗ ਤ੍ਰਿਪਟੀ ਸੈਂ ਹੋਵੈ ਹੈ; ਤੈਸੇ ਪ੍ਰਾਗ੍ਯ ਕੇ ਭੋਗ ਕੀ ਬੀ ਤ੍ਰਿਪਟੀ ਕਹਿਏ ਹੈ:-ਚੇਤਨ ਕੇ ਪ੍ਰਤਿਬਿੰਬ ਸਹਿਤ ਜੋ ਅਵਿਦ੍ਯਾ ਕੀ ਵ੍ਰਿਤਿ ਹੈ, ਸੋ ਅਧ੍ਯਾਤਮ ਹੈ. ਅਗ੍ਯਾਨ ਸੈਂ ਆਵ੍ਰਿਤ ਜੋ ਸ੍ਵਰੂਪ ਆਨੰਦ, ਸੋ ਅਧਿਭੂਤ ਹੈ, ਔ ਈਸ਼੍ਵਰ ਅਧਿਦੈਵ ਹੈ; ਇਸ ਰੀਤਿ ਸੈਂ ਵਿਸ਼੍ਵ ਤੈਂ ਬਹਿਰ ਪ੍ਰਗ੍ਯ ਹੈ, ਔ ਤੈਜਸ ਅੰਤਰ ਪ੍ਰਗ੍ਯ ਹੈ, ਔ ਪ੍ਰਾਗ੍ਯ ਪ੍ਰਗ੍ਯਾਨ ਘਨ ਹੈ.

ਔਰ ਜੋ ਤੀਨੂੰ ਕਾ ਭੇਦ ਹੈ. ਸੋ ਉਪਾਧਿ ਕਰਿਕੈ ਹੈ. ਵਿਸ਼੍ਵ ਕੇ-

ਸ੍ਥੂਲ ਸੂਖਮ ਅਗ੍ਯਾਨ ਤੀਨਿ ਉਪਾਧਿ ਹੈਂ. ਔ ਤੈਜਸ ਕੀ ਸੂਖਮ ਅਗ੍ਯਾਨ ਦੋ ਉਪਾਧਿ ਹੈਂ. ਔ ਪ੍ਰਾਗ੍ਯ ਕੀ ਏਕ ਅਗ੍ਯਾਨ ਉਪਾਧਿ ਹੈ ਇਸ ਰੀਤਿ ਮੈਂ ਉਪਾਧਿ ਕੀ ਨ੍ਯੂਨਤਾ ਅਧਿਕਤਾ ਮੈਂ ਤੀਨੂੰ ਕਾ ਭੇਦ ਹੈ. ਪਰਮਾਰ੍ਥ ਕਰਿਕੈ ਸ੍ਵਰੂਪ ਮੈਂ ਭੇਦ ਨਹੀਂ.

ਵਿਸ਼੍ਵ, ਤੈਜਸ, ਪ੍ਰਾਗ੍ਯ, ਇਨ ਤੀਨੂੰ ਵਿਖੈ ਅਨੁਗਤ ਜੋ ਚੇਤਨ ਹੈ. ਸੋ ਪਰਮਾਰ੍ਥ ਮੈਂ ਤੀਨੂੰ ਉਪਾਧਿ ਕੇ ਸੰਬੰਧ ਮੈਂ ਰਹਿਤ ਹੈ. ਤੀਨੂੰ ਉਪਾਧਿ ਕਾ ਅਧਿਸ਼੍ਠਾਨ ਤੁਰੀਯ ਹੈ, ਸੋ ਬਹਿਰ ਪ੍ਰਗ੍ਯ ਨਹੀਂ, ਔ ਅੰਤਰ ਪ੍ਰਗ੍ਯ ਨਹੀਂ, ਔ ਪ੍ਰਗ੍ਯਾਨਘਨ ਭੀ ਨਹੀਂ, ਕਰ੍ਮ ਇੰਦ੍ਰਿਯ ਕਾ ਔ ਗ੍ਯਾਨ ਇੰਦ੍ਰਿਯ ਕਾ ਵਿਖਯ ਨਹੀਂ, ਔ ਬੁਧਿ ਕਾ ਵਿਖਯ ਨਹੀਂ. ਕਿਸੀ ਸ਼ਬ੍ਦ ਕਾ ਵਿਖਯ ਨਹੀਂ, ਐਸਾ ਜੋ ਤੁਰੀਯ ਹੈ; ਤਾਕੂੰ ਪਰਮਾਤਮਾ ਕਾ ਚਤੁਰਥ ਪਾਦ ਈਸ਼੍ਵਰ ਸਾੱਛੀ ਸ਼ੁੱਧ ਬ੍ਰਹ੍ਮ ਰੂਪ ਜਾਨੈ.

ਇਸ ਰੀਤਿ ਮੈਂ ਦੋ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕਾ ਆਤਮਾ ਕਾ ਸ੍ਵਰੂਪ ਕਹ੍ਯਾ ਏਕ ਤੌ ਪਰਮਾਰ੍ਥ ਰੂਪ ਹੈ. ਔ ਏਕ ਅਪਰਮਾਰਥ ਰੂਪ ਹੈ. ਤੀਨਿ ਪਾਦ ਤੌ ਅਪਰਮਾਰ੍ਥ ਰੂਪ ਹੈਂ. ਔ ਏਕ ਪਾਦ ਤੁਰੀਯ ਪਰਮਾਰ੍ਥ ਰੂਪ ਹੈ. ਜੈਸੇ ਆਤਮਾ ਕੇ ਦੋ ਸ੍ਵਰੂਪ ਹੈਂ, ਤੈਸੇ ਓਅੰਕਾਰ ਕੇ ਭੀ ਦੋ ਸ੍ਵਰੂਪ ਹੈਂ. ਅਕਾਰ ਉਕਾਰ ਮਕਾਰ ਏ ਤੀਨਿ ਮਾਤ੍ਰਾ ਰੂਪ ਜੋ ਵਰਣਨ ਹੈਂ, ਸੋ ਤੌ ਅਪਰਮਾਰਥ ਰੂਪ ਹੈ, ਔ ਤੀਨੂੰ ਮਾਤ੍ਰਾ ਵਿਖੈ ਵ੍ਯਾਪਕ ਜੋ ਅਸ੍ਤਿ ਭਾਤਿ ਪ੍ਰਿਯ ਰੂਪ ਅਧਿਸ਼੍ਠਾਨ ਚੇਤਨ ਹੈ ਸੋ ਪਰਮਾਰ੍ਥ ਰੂਪ ਹੈ, ਜੋ ਓਅੰਕਾਰ ਕਾ ਪਰਮਾਰ੍ਥ ਰੂਪ ਹੈ. ਤਾਕੂੰ ਸ਼੍ਰੁਤਿ ਵਿਖੈ ਅਮਾਤ੍ਰ ਸ਼ਬ੍ਦ ਕਰਿਕੈ ਕਹ੍ਯਾ ਹੈ ਕਾਹੇ ਤੈਂ, ਤਾ ਪਰਮਾਰ੍ਥ ਸ੍ਵਰੂਪ ਵਿਖੈ ਮਾਤ੍ਰਾ ਵਿਭਾਗ ਹੈ ਨਹੀਂ ਯਾ ਤੈਂ ਅਮਾਤ੍ਰ ਕਹਿਏ ਹੈ. ਇਸ ਰੀਤਿ ਮੈਂ ਦੋ ਸ੍ਵਰੂਪ ਵਾਲਾ ਜੋ ਓਅੰਕਾਰ ਹੈ ਤਾ ਕਾ ਦੋ ਸ੍ਵਰੂਪ ਵਾਲੇ ਆਤਮਾ ਸੈਂ ਅਭੇਦ ਜਾਨੈ.

ਵ੍ਯਸ਼੍ਟਿ ਔ ਸਮਸ਼੍ਟਿ ਜੋ ਸ੍ਥੂਲ ਪ੍ਰਪੰਚ ਤਾ ਸਹਿਤ ਵਿਸ਼੍ਵ ਔ ਵਿਰਾਟ ਕਾ ਅਕਾਰ ਸੈਂ ਅਭੇਦ ਜਾਨੈ. ਆਤਮਾ ਕੇ ਜੋ ਪਾਦ ਹੈਂ. ਤਿਨ ਵਿਖੈ ਵਿਸ਼੍ਵ ਆਦਿ ਹੈਂ, ਔ ਓਅੰਕਾਰ ਕੀ ਮਾਤ੍ਰਾ ਵਿਖੈ ਅਕਾਰ ਆਦਿ ਹੈ;

ਯਾਂਤੇਂ ਦੋਨੂੰ ਏਕ ਜਾਨੈ. ਸੂਛਮ ਪ੍ਰਪੰਚ ਸਹਿਤ ਜੋ ਹਿਰਣ੍ਯਗਰਭ ਰੂਪ ਤੈਜਸ ਹੈ, ਤਾਕੂੰ ਉਕਾਰ ਰੂਪ ਜਾਨੈ. ਤੈਜਸ ਬੀ ਦੂਸਰਾ ਹੈ. ਔ ਉਕਾਰ ਬੀ ਦੂਸਰਾ ਹੈ. ਯਾਂਤੇਂ ਦੋਨੂੰ ਕੂੰ ਏਕ ਜਾਨੈ. ਕਾਰਣ ਉਪਾਧਿ ਸਹਿਤ ਜੋ ਈਸ਼੍ਵਰ ਰੂਪ ਪ੍ਰਾਗ੍ਯ ਹੈ ਤਾਕੂੰ ਮਕਾਰ ਰੂਪ ਜਾਨੈ. ਜੈਸੇ ਈਸ਼੍ਵਰ ਰੂਪ ਪ੍ਰਾਗ੍ਯ ਤੀਸਰਾ ਹੈ, ਤੈਸੇ ਮਕਾਰ ਬੀ ਤੀਸਰਾ ਹੈ. ਯਾਂਤੇਂ ਈਸ਼੍ਵਰ ਰੂਪ ਪ੍ਰਾਗ੍ਯ ਔ ਮਕਾਰ ਕੂੰ ਏਕ ਜਾਨੈ. ਤੀਨੂੰ ਵਿਖੈ ਅਨੁਗਤ ਜੋ ਪਰਮਾਰਥ ਰੂਪ ਤੁਰੀਯ ਹੈ; ਤਾਕੂੰ ਓਂਕਾਰ ਵਰਣ ਕੀ ਤੀਨਿ ਮਾਤ੍ਰਾ ਵਿਖੈ ਅਨੁਗਤ ਜੋ ਓਂਕਾਰ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ ਰੂਪ ਅਮਾਤ੍ਰ ਹੈ, ਤਾ ਸੈਂ ਅਭਿੰਨ ਜਾਨੈ. ਜੈਸੇ ਵਿਸ਼੍ਵਾਦਿਕ ਵਿਖੈ ਤੁਰੀਯ ਅਨੁਗਤ ਹੈ. ਤੈਸੇ ਅਕਾਰਾਦਿਕ ਤੀਨਿ ਮਾਤ੍ਰਾ ਵਿਖੈ ਅਮਾਤ੍ਰ ਅਨੁਗਤ ਹੈ. ਯਾਂਤੇਂ ਓਂਕਾਰ ਕੇ ਅਮਾਤ੍ਰ ਰੂਪ ਕੂੰ ਔ ਤੁਰੀਯ ਕੂੰ ਏਕ ਜਾਨੈ. ਇਸ ਰੀਤਿ ਸੈਂ ਆਤਮਾ ਕੇ ਪਾਦ ਔ ਓਂਕਾਰ ਕੀ ਜੋ ਮਾਤ੍ਰਾ ਹੈ ਤਿਨ ਕੀ ਏਕਤਾ ਜਾਨਿ ਕੇ ਲਯ ਚਿੰਤਨ ਕਰੈ.

ਸੋ ਲਯ ਚਿੰਤਨ ਕਹਿਯੇ ਹੈ:- ਵਿਸ਼੍ਵ ਰੂਪ ਜੋ ਅਕਾਰ ਹੈ; ਸੋ ਤੈਜਸ ਰੂਪ ਉਕਾਰ ਸੈਂ ਨ੍ਯਾਰਾ ਨਹੀਂ; ਕਿੰਤੁ ਉਕਾਰ ਰੂਪ ਹੈ. ਐਸਾ ਜੋ ਚਿੰਤਨ ਕਰਨਾ, ਸੋ ਸ਼ਾਸ੍ਤ੍ਰ ਮੈਂ ਲਯ ਕਹਿਯੇ ਹੈ. ਐਸਾ ਹੀ ਔਰ ਮਾਤ੍ਰਾ ਵਿਖੈ ਬੀ ਜਾਨਿ ਲੇਨਾ. ਔਰ ਜਾ ਉਕਾਰ ਵਿਖੈ ਅਕਾਰ ਕਾ ਲਯ ਕਿਯਾ ਹੈ. ਤਾ ਤੈਜਸ ਰੂਪ ਉਕਾਰ ਕਾ ਪ੍ਰਾਗ੍ਯ ਰੂਪ ਜੋ ਮਕਾਰ ਹੈ ਤਾ ਕੇ ਵਿਖੈ ਲਯ ਕਰੈ. ਔ ਪ੍ਰਾਗ੍ਯ ਰੂਪ ਜੋ ਮਕਾਰ ਹੈ ਤਾਕੂੰ ਤੁਰੀਯ ਰੂਪ ਜੋ ਓਂਕਾਰ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ ਰੂਪ ਅਮਾਤ੍ਰ ਹੈ, ਤਾ ਕੇ ਵਿਖੈ ਲੀਨ ਕਰੈ. ਕਾਹੇਤੇਂ, ਸ੍ਥੂਲ ਕੀ ਉਤਪੱਤਿ ਔ ਲਯ ਸੂਛਮ ਵਿਖੈ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਯਾਂਤੇਂ ਵਿਸ਼੍ਵ ਰੂਪ ਜੋ ਅਕਾਰ ਹੈ, ਤਾ ਕਾ ਤੈਜਸ ਰੂਪ ਉਕਾਰ ਮੈਂ ਲਯ ਬਨੈ ਹੈ. ਔ ਸੂਛਮ ਕੀ ਉਤਪੱਤਿ ਔ ਲਯ ਕਾਰਣ ਮੈਂ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਯਾਂਤੇਂ ਵਿਸ਼੍ਵ ਰੂਪ ਜੋ ਅਕਾਰ ਹੈ ਤਾਕਾ ਤੈਜਸ ਰੂਪ ਉਕਾਰ ਮੈਂ ਲਯ ਬਨੈ ਹੈ. ਔ ਸੂਛਮ ਕੀ ਉਤਪੱਤਿ ਔ ਲਯ ਕਾਰਣ ਮੈਂ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਯਾਂਤੇਂ ਤੈਜਸ ਸ੍ਵਰੂਪ ਜੋ ਉਕਾਰ ਹੈ, ਤਾ ਕਾ ਕਾਰਣ ਪ੍ਰਾਗ੍ਯ ਰੂਪ ਜੋ ਮਕਾਰ ਹੈ, ਤਾ ਕੇ ਵਿਖੈ ਲਯ ਬਨੈ ਹੈ. ਯਾ

ਸ੍ਥਾਨ ਵਿਖੈ ਵਿਸ਼੍ਵ ਆਦਿਕ ਕੇ ਗ੍ਰਹਣ ਤੈਂ ਸਮਸ਼੍ਟਿ ਜੋ ਵਿਰਾਟ ਆਦਿਕ ਹੈ, ਤਿਨ ਕਾ; ਔ ਅਪਨੀ ਅਪਨੀ ਜੋ ਤ੍ਰਿਪੁਟੀ ਹੈਂ, ਤਿਨ ਸਰ੍ਵ ਕਾ ਗ੍ਰਹਣ ਜਾਨਨਾ. ਜਾ ਪ੍ਰਾਗ੍ਯ ਰੂਪ ਮਕਾਰ ਵਿਖੈ ਉਕਾਰ ਲਯ ਕਿਯਾ ਹੈ ਤਾ ਮਕਾਰ ਕੂੰ ਤੁਰੀਯ ਰੂਪ ਜੋ ਓਅੰਕਾਰ ਕਾ ਪਰਮਾਰ੍ਥ ਰੂਪ ਅਮਾਤ੍ਰ ਹੈ, ਤਾਕੇ ਵਿਖੈ ਲੀਨ ਕਰੈ. ਕਾਹੇਤੈਂ, ਓਅੰਕਾਰ ਕੇ ਪਰਮਾਰ੍ਥ ਸ੍ਵਰੂਪ ਕਾ ਤੁਰੀਯ ਸੈਂ ਅਭੇਦ ਹੈ. ਸੋ ਤੁਰੀਯ ਬ੍ਰਹਮ ਰੂਪ ਹੈ. ਔ ਸੁਖੁਪ ਵਿਖੈ ਈਸ਼੍ਵਰ ਪ੍ਰਾਗ੍ਯ ਦੋਨੂੰ ਕਲਪਿਤ ਹੈਂ. ਜੋ ਜਾਕੇ ਵਿਖੈ ਕਲਪਿਤ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਸੋ ਤਾ ਕਾ ਸ੍ਵਰੂਪ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਯਾਤੈਂ ਈਸ਼੍ਵਰ ਸਹਿਤ ਪ੍ਰਾਗ੍ਯ ਰੂਪ ਮਕਾਰ ਕਾ ਲਯ ਬਨੈ ਹੈ. ਇਸ ਰੀਤਿ ਸੈਂ ਜੋ ਓਅੰਕਾਰ ਕਾ ਪਰਮਾਰ੍ਥ ਸ੍ਵਰੂਪ ਅਮਾਤ੍ਰ ਵਿਖੈ ਸਰ੍ਵ ਕਾ ਲਯ ਕਿਯਾ ਹੈ; "ਸੋ ਮੈਂ ਹੂੰ" ਐਸਾ ਏਕਾਗ੍ਰ ਚਿਤ ਹੋਇ ਕੇ ਚਿੰਤਨ ਕਰੈ. ਸ੍ਥਾਵਰ ਜੰਗਮ ਰੂਪ, ਔ ਅਸੰਗ, ਅਦ੍ਵਯ, ਅਸੰਸਾਰੀ, ਨਿਤ੍ਯ ਮੁਕ੍ਤ, ਨਿਰਭਯ, ਬ੍ਰਹਮ ਰੂਪ ਜੋ ਓਅੰਕਾਰ ਕਾ ਪਰਮਾਰਥ ਸ੍ਵਰੂਪ "ਸੋ ਮੈਂ ਹੂੰ." ਐਸਾ ਚਿੰਤਨ ਕਰਨੇ ਸੈਂ ਗ੍ਯਾਨ ਉਦਯ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਯਾਤੈਂ ਗ੍ਯਾਨ ਦ੍ਵਾਰਾ ਮੁਕ੍ਤਿ ਰੂਪ ਫਲ ਕਾ ਦੇਨੇ ਵਾਲਾ ਇਹ ਓਅੰਕਾਰ ਕਾ ਨਿਰ੍ਗੁਣ ਉਪਾਸਨਾ ਹੈ. ਸੋ ਸਰ੍ਵ ਸੈਂ ਉੱਤਮ ਹੈ.

ਜੋ ਪੂਰ੍ਵ ਰੀਤਿ ਸੈਂ ਓਅੰਕਾਰ ਕੇ ਸ੍ਵਰੂਪ ਕੂੰ ਜਾਨੈ ਹੈ, ਸੋ ਮੁਨਿ ਹੈ. ਜੋ ਨਹੀਂ ਜਾਨੈ ਹੈ, ਸੋ ਮੁਨਿ ਨਹੀਂ. ਕਾਹੇਤੈਂ, ਮੁਨਿ ਨਾਮ ਮਨਨ ਕਰਨੇ ਵਾਲੇ ਕਾ ਹੈ. ਇਹ ਓਅੰਕਾਰ ਕਾ ਚਿੰਤਨ ਮਨਨ ਰੂਪ ਹੈ. ਜਾਕੇ ਓਅੰਕਾਰ ਕਾ ਚਿੰਤਨ ਰੂਪ ਮਨਨ ਨਹੀਂ ਸੋ ਮੁਨਿ ਨਹੀਂ. ਇਹ ਮਾਂਡੂਕ੍ਯ ਉਪਨਿਖਦ ਕੀ ਰੀਤਿ ਸੈਂ ਸੰਛੇਪ ਤੈਂ ਓਅੰਕਾਰ ਕਾ ਚਿੰਤਨ ਕਹ੍ਯਾ ਹੈ. ਔਰ ਬੀ ਨ੍ਰਿਸਿੰਹ ਤਾਪਨੀ ਆਦਿਕ ਉਪਨਿਖਦਨ ਮੈਂ ਯਾ ਕਾ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੈ. ਇਹ ਓਅੰਕਾਰ ਕਾ ਚਿੰਤਨ ਪਰਮਹੰਸੋਂ ਕਾ ਗੋਪ੍ਯ ਧਨ ਹੈ. ਬਹਿਰਮੁਖ ਪੁਰੁਖ ਕਾ ਯਾ ਵਿਖੈ ਅਧਿਕਾਰ ਨਹੀਂ; ਅਤ੍ਯੰਤ ਅੰਤਰਮੁਖ ਕਾ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ. ਗ੍ਰਿਹਸ੍ਥ ਕਾ ਯਾ ਮੈਂ ਅਧਿਕਾਰ ਨਹੀਂ. ਧਨ ਪੁਤ੍ਰ ਸ੍ਤ੍ਰੀ ਸੰਗਾਦਿਕ ਰਹਿਤ ਪਰਮਹੰਸ ਕਾ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ.

ਪੂਰਵ ਪ੍ਰਕਾਰ ਤੈਂ ਓਂਕਾਰ ਕਾ ਬ੍ਰਹਮ ਰੂਪ ਤੈਂ ਧ੍ਯਾਨ ਕਿਏ ਤੈਂ ਗ੍ਯਾਨ ਦੁ-
ਆਰਾ ਮੋਛ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਪਰੰਤੁ ਜਾ ਪੁਰੁਖ ਕੀ ਇਸ ਲੋਕ ਕੇ ਭੋਗਨ ਮੈਂ ਅਥ-
ਵਾ ਬ੍ਰਹਮਲੋਕ ਕੇ ਭੋਗਨ ਮੈਂ ਕਾਮਨਾ ਹੋਵੈ ਤੀਬ੍ਰ ਵੈਰਾਗ੍ਯ ਨਹੀਂ ਹੋਵੈ
ਔ ਹਠ ਸੇਂ ਕਾਮਨਾ ਕੂੰ ਰੋਕਿਕੇ, ਧਨ ਪੁਤ੍ਰਾਦਿਕਨ ਕੂੰ ਤ੍ਯਾਗਿ ਕੇ, ਪਰ
ਮਹੰਸ ਗੁਰੂ ਕੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਤੈਂ ਓਂਕਾਰ ਰੂਪ ਬ੍ਰਹਮ ਕਾ ਧ੍ਯਾਨ ਕਰੈ; ਤਾਕੂੰ ਭੋ-
ਗ ਕੀ ਕਾਮਨਾ ਗ੍ਯਾਨ ਮੈਂ ਪ੍ਰਤਿਬੰਧ ਹੈ. ਜਾਤੈਂ ਗ੍ਯਾਨ ਨਹੀਂ ਹੋਵੈ ਹੈ,
ਕਿੰਤੁ ਧ੍ਯਾਨ ਕਰਤੇ ਹੀ ਸ਼ਰੀਰ ਤ੍ਯਾਗ ਤੈਂ ਅਨੰਤਰ ਅਨ੍ਯ ਸ਼ਰੀਰ ਕੀ
ਪ੍ਰਾਪ੍ਤਿ ਹੋਵੈ ਹੈ, ਸੋ ਇਸ ਲੋਕ ਕੇ ਭੋਗਨ ਕੀ ਕਾਮਨਾ ਰੋਕਿਕੇ ਧ੍ਯਾਨ ਮੈਂ ਲ-
ਗਾ ਹੋਵੈ, ਤੌ ਇਸ ਲੋਕ ਮੈਂ ਅਤ੍ਯੰਤ ਵਿਭੂਤਿ ਵਾਲੇ ਪਵਿਤ੍ਰ ਸਤਸੰਗੀ ਕੁ-
ਲ ਮੈਂ ਜਨਮ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਤਹਾਂ ਪੂਰਵ ਕਾਮਨਾ ਕੇ ਵਿਖੈ ਸਾਰੇ ਭੋਗ ਪ੍ਰਾਪ੍ਤ ਹੋ-
ਵੈ ਹੈ. ਔਰ ਪੂਰਵ ਜਨਮ ਕੇ ਧ੍ਯਾਨ ਕੇ ਸੰਸਕਾਰਨ ਤੈਂ ਫੇਰਿ ਵਿਚਾਰ ਮੈਂ
ਅਥਵਾ ਧ੍ਯਾਨ ਮੈਂ ਪ੍ਰਵ੍ਰਿਤਿ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਤਾਤੈਂ ਗ੍ਯਾਨ ਹੋਇ ਕੇ ਮੋਛ ਹੋਵੈ ਹੈ.

ਔ ਬ੍ਰਹਮਲੋਕ ਕੇ ਭੋਗਨ ਕੀ ਕਾਮਨਾ ਰੋਕਿਕੈ ਓਂਕਾਰ ਰੂਪ ਬ੍ਰਹਮ
ਕੇ ਧ੍ਯਾਨ ਮੈਂ ਲਗ੍ਯਾ ਹੋਵੈ, ਤੌ ਸ਼ਰੀਰ ਤ੍ਯਾਗਿ ਕੇ ਬ੍ਰਹਮਲੋਕ ਕੂੰ ਜਾਵੈ ਹੈ.
ਤਹਾਂ ਮਨੁਖ੍ਯਨ ਕੂੰ, ਪਿਤਰਨ ਕੂੰ, ਦੇਵਨ ਕੂੰ ਦੁਰਲਭ ਜੋ ਸ੍ਵਤੰਤ੍ਰਤਾ ਹੈ,
ਤਾਕੇ ਆਨੰਦ ਕੋ ਭੋਗੈ ਹੈ. ਜਿਤਨੀ ਹਿਰਨ੍ਯਗਰ੍ਭ ਕੀ ਵਿਭੂਤਿ ਹੈ, ਸੋ
ਸਾਰੀ ਸਤ੍ਯ ਸੰਕਲ੍ਪਾਦਿਕ ਵਿਭੂਤਿ ਇਸ ਕੂੰ ਪ੍ਰਾਪ੍ਤ ਹੋਵੈ ਹੈਂ.

ਜਾ ਮਾਰ੍ਗ ਤੈਂ ਬ੍ਰਹਮਲੋਕ ਕੂੰ ਜਾਵੈ ਹੈ, ਸੋ ਮਾਰ੍ਗ ਕਾ ਕ੍ਰਮ ਇਹ ਹੈ
ਜੋ ਪੁਰੁਖ ਬ੍ਰਹਮ ਕੀ ਉਪਾਸਨਾ ਮੈਂ ਤਤਪਰ ਹੈ, ਤਾਕੇ ਮਰਣ ਸਮਯ ਇੰ-
ਦ੍ਰਿਯ ਅੰਤਹਕਰਣ ਯਦ੍ਯਪਿ ਸਾਰੇ ਮੂਰ੍ਛਿਤ ਹੈਂ. ਕਹੀਂ ਜਾਨੇ ਮੈਂ ਸਮਰ੍-
ਥ ਨਹੀਂ, ਔ ਜਮ ਕੇ ਦੂਤ ਤਾਕੇ ਸਮੀਪ ਆਵੈ ਨਹੀਂ, ਜੋ ਤਾਕੇ ਲਿੰਗਸ਼-
ਰੀਰ ਕੂੰ ਲੇ ਜਾਵੈ. ਪਰੰਤੁ ਅਗ੍ਨਿ ਕਾ ਅਭਿਮਾਨੀ ਦੇਵਤਾ ਤਾਕੂੰ ਮਰ-
ਣ ਸਮਯ ਸ਼ਰੀਰ ਸੈਂ ਨਿਕਾਸਿ ਕੇ ਅਪਨੇ ਲੋਕ ਕੂੰ ਲੇ ਜਾਵੈ ਹੈ. ਤਾ ਅ-
ਗ੍ਨਿ ਲੋਕ ਤੈਂ ਦਿਨ ਕਾ ਅਭਿਮਾਨੀ ਦੇਵਤਾ ਲੇ ਜਾਵੈ ਹੈ. ਤਿਸ ਤੈਂ ਸ਼ੁਕ੍-
ਲ ਪੱਛ ਕਾ ਅਭਿਮਾਨੀ ਦੇਵਤਾ ਅਪਨੇ ਲੋਕ ਕੂੰ ਲੇ ਜਾਵੈ ਹੈ. ਤਿਸ ਤੈਂ

ਆਗੇ ਉਤ੍ਰਾਯਣ ਜੋ ਖਟਮਾਸ ਹੈ. ਤਿਨਕਾ ਅਭਿਮਾਨੀ ਦੇਵਤਾ ਲੇ
ਜਾਵੈਹੈ. ਤਿਸਤੈਂ ਆਗੇ ਸੰਵਤਸਰ ਕਾ ਅਭਿਮਾਨੀ ਦੇਵਤਾ ਲੇ ਜਾਵੈ
ਹੈ ਤਿਸਤੈਂ ਆਗੇ ਦੇਵਲੋਕ ਕਾ ਅਭਿਮਾਨੀ ਦੇਵਤਾ ਲੇ ਜਾਵੈ ਹੈ. ਤਿਸਤੈਂ
ਆਗੇ ਵਾਯੁ ਕਾ ਅਭਿਮਾਨੀ ਦੇਵਤਾ ਲੇ ਜਾਵੈਹੈ. ਤਿਸਤੈਂ ਆਗੇ ਸੂਰ੍
ਜ ਦੇਵਤਾ ਲੇ ਜਾਵੈਹੈਂ. ਤਿਸਤੈਂ ਆਗੇ ਚੰਦ੍ਰ ਦੇਵਤਾ ਲੇ ਜਾਵੈਹੈ. ਤਿਸਤੈਂ
ਆਗੇ ਵਿਜੁਲੀ ਕਾ ਅਭਿਮਾਨੀ ਦੇਵਤਾ ਅਪਨੇ ਲੋਕ ਮੈਂ ਲੇ ਜਾਵੈਹੈ. ਤ
ਹਾਂ ਵਿਜੁਲੀ ਕੇ ਲੋਕ ਮੈਂ ਤਿਸ ਉਪਾਸਕ ਕੇ ਸਾਮਨੇ ਹਿਰਣ੍ਯਗਰ੍ਭ ਕੀ
ਆਗਯਾ ਤੈਂ ਦਿਵ੍ਯ ਪੁਰੁਖ ਹਿਰਣ੍ਯਗਰ੍ਭ ਲੋਕਵਾਸੀ ਹਿਰਣ੍ਯਗ-
ਰ੍ਭ ਸਮਾਨ ਰੂਪ ਤਾਕੇ ਲੇਨੇ ਕੂੰ ਆਵੈਹੈ; ਸੋ ਪੁਰੁਖ ਵਿਜੁਲੀ ਕੇ ਲੋਕ ਤੈਂ
ਵਰੁਣ ਕੇ ਲੋਕ ਕੂੰ ਲੇ ਜਾਵੈਹੈ. ਵਿਜੁਲੀ ਕਾ ਅਭਿਮਾਨੀ ਦੇਵਤਾ ਸਾਥ
ਆਵੈਹੈ. ਵਰੁਣ ਲੋਕ ਤੈਂ ਇੰਦ੍ਰ ਲੋਕ ਕੂੰ ਲੇ ਜਾਵੈਹੈ. ਔ ਵਰੁਣ ਦੇਵਤਾ
ਭੀ ਇੰਦ੍ਰ ਲੋਕਪਰਯੰਤ ਹੀ ਹਿਰਣ੍ਯਗਰ੍ਭ ਲੋਕਵਾਸੀ ਪੁਰੁਖ ਔ ਉਪਾਸ-
ਕ ਕੇ ਸਾਥ ਰਹੈਹੈ. ਤਿਸਤੈਂ ਆਗੇ ਇੰਦ੍ਰ ਦੇਵਤਾ ਪ੍ਰਜਾਪਤਿ ਕੇ ਲੋਕ ਤੇ-
ਈ ਦੋਨੂੰ ਕੇ ਸਾਥ ਰਹੈਹੈਂ. ਤਿਸਤੈਂ ਆਗੇ ਪ੍ਰਜਾਪਤਿ ਤਿਨ ਦੋਨੂੰ ਕੇ ਸਾ-
ਥ ਬ੍ਰਹਮਲੋਕ ਲੇ ਜਾਨੇ ਵਿਖੈ ਸਮਰਥ ਨਹੀਂ. ਯਾਤੈਂ ਬ੍ਰਹਮਲੋਕ ਮੈਂ ਤਾ
ਦਿਵ੍ਯ ਪੁਰੁਖ ਕੇ ਸਾਥ ਸੋ ਉਪਾਸਕ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਵੈਹੈ. ਬ੍ਰਹਮਲੋਕ ਕਾ ਅ-
ਧਿਪਤਿ ਹਿਰਣ੍ਯਗਰ੍ਭ ਹੈ. ਸੂਖਮ ਸਮਸ਼੍ਟਿ ਕਾ ਅਭਿਮਾਨੀ ਚੇਤਨ
ਹਿਰਣ੍ਯਗਰ੍ਭ ਕਹਿਐ ਹੈ; ਤਾਹੀ ਕੂੰ ਕਾਰਯ ਬ੍ਰਹਮ ਕਹੈਹੈ. ਕਾਰਯ ਬ੍ਰ-
ਹਮ ਕੇ ਨਿਵਾਸ ਸ੍ਥਾਨ ਕੂੰ ਬ੍ਰਹਮਲੋਕ ਕਹੈਹੈ.

ਯਦ੍ਯਪਿ ਪੂਰਵ ਗੀਤਿ ਮੈਂ ਓਂਕਾਰ ਕੀ ਉਪਾਸਨਾ ਸ਼ੁਧ ਬ੍ਰਹਮ ਰੂਪ
ਕਰਿਕੇ ਕਹੀ ਹੈ. ਸ਼ੁਧ ਬ੍ਰਹਮ ਕੇ ਉਪਾਸਕ ਕੂੰ ਸ਼ੁਧ ਬ੍ਰਹਮ ਕੀ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਚਾਹਿ-
ਏ ਹੈ. ਤਥਾਪਿ ਸ਼ੁਧ ਬ੍ਰਹਮ ਕੀ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਗਯਾਨ ਤੈਂ ਹੀ ਹੋਵੈਹੈ. ਔ ਕਾਮਨਾ
ਰੂਪ ਪ੍ਰਤਿਬੰਧ ਤੈਂ ਜਾਕੂੰ ਗਯਾਨ ਹੂਆ ਨਹੀਂ, ਤਾਕੂੰ ਕਾਰਯ ਬ੍ਰਹਮ ਕੀ ਸਾ
ਯੁਜ੍ਯ ਰੂਪ ਮੋਖ ਹੋਵੈਹੈ. ਬ੍ਰਹਮਲੋਕ ਮੈਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਜੋ ਉਪਾਸਕ ਹੈ, ਤਾਕੂੰ
ਹਿਰਣ੍ਯਗਰਭ ਕੇ ਸਮਾਨ ਵਿਭੂਤਿ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਵੈ ਹੈ, ਸਤ੍ਯ ਸੰਕਲ-

ਪਹੋਵੈਹੈ. ਜੈਸੇ ਸ਼ਰੀਰ ਕੀ ਇੱਛਾ ਕਰੈ ਤੈਸਾ ਹੀ ਉਸਕਾ ਸ਼ਰੀਰ ਹੋਵੈਹੈ. ਜਿ-
ਨ ਭੋਗਨ ਕੀ ਵਾਂਛਾ ਕਰੈ, ਸੋ ਸਾਰੇ ਭੋਗ ਸੰਕਲਪ ਤੈਂ ਹੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਵੈਹੈ. ਜੋ ਏ-
ਕ ਸਮਯ ਹਜ਼ਾਰ ਸਰੀਰਨ ਮੈਂ ਜੁਦੇ ਜੁਦੇ ਭੋਗਨ ਕੀ ਇੱਛਾ ਕਰੈ, ਤੌ ਤਾਹੀ
ਸਮਯ ਹਜ਼ਾਰ ਸਰੀਰ ਔ ਉਨਕੇ ਭੋਗਨ ਕੀ ਜੁਦੀ ਜੁਦੀ ਸਾਮਗ੍ਰੀ ਉਪ-
ਜੈਹੈਂ. ਔ ਬਹੁਤ ਕ੍ਯਾ ਕਹੈਂ ਜੋ ਕਛੂ ਸੰਕਲਪ ਕਰੈ ਸੋਈ ਸਿੱਧ ਹੋਵੈਹੈ. ਪਰੰ-
ਤੁ ਜਗਤ ਕੀ ਉਤਪੱਤਿ ਪਾਲਨ ਸੰਘਾਰ ਛੋੜਿਕੇ ਔਰ ਸਾਰੀ ਵਿਭੂਤਿ ਈ-
ਸ਼੍ਵਰ ਕੇ ਸਮਾਨ ਹੋਵੈਹੈ. ਯਾਹੀ ਕੂੰ ਸਾਯੁਜ੍ਯ ਮੋਛ ਕਹੈਹੈ. ਐਸੇ ਹਿਰਨ੍ਯ-
ਗਰਭ ਕੇ ਸਮਾਨ ਹੂਆ ਬਹੁਤ ਕਾਲ ਸੰਕਲਪ ਸਿੱਧ ਦਿਬ੍ਯ ਪਦਾਰਥ-
ਨ ਕੂੰ ਭੋਗਿਕੇ ਪ੍ਰਲਯ ਕਾਲ ਮੈਂ ਜਬ ਹਿਰਨ੍ਯਗਰਭ ਕੇ ਲੋਕ ਕਾ ਨਾਸ਼ ਹੋਵੈ
ਤਬ ਗ੍ਯਾਨ ਹੋਇਕੇ ਉਪਾਸਕ ਕੂੰ ਵਿਦੇਹ ਮੋਛ ਕੀ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੋਵੈਹੈ.

ਜੈਸੇ ਓਅੰਕਾਰ ਰੂਪ ਬ੍ਰਹਮ ਕੀ ਉਪਾਸਨਾ ਕਰਨੇ ਵਾਲਾ ਬ੍ਰਹਮਲੋਕ ਕੀ
ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਦ੍ਵਾਰਾ ਮੋਛ ਕੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਵੈਹੈ. ਤੈਸੇ ਔਰ ਬੀ ਉਪਨਿਸ਼ਦਨ ਮੈਂ ਬ੍ਰ-
ਹਮ ਕੀ ਉਪਾਸਨਾ ਕਹੀਹੈ, ਤਿਨਤੈਂ ਇਹੀ ਫਲ ਹੋਵੈਹੈ. ਪਰੰਤੂ ਅਹੰਗ੍ਰਹ
ਉਪਾਸਨਾ ਬਿਨਾ ਔਰ ਉਪਾਸਨਾ ਤੈਂ ਬ੍ਰਹਮਲੋਕ ਕੀ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ.
ਇਹ ਵਾਰਤਾ ਸੂਤ੍ਰਕਾਰ ਨੈ ਔ ਭਾਸ਼੍ਯਕਾਰ ਨੈ ਚਤੁਰਥ ਅਧ੍ਯਾਯ ਮੈਂ
ਪ੍ਰਤਿਪਾਦਨ ਕਰੀਹੈ ਜੈਸੇ ਨਰਮਦੇਸ਼੍ਵਰ ਕਾ ਸ਼ਿਵਰੂਪ ਤੈਂ ਔ ਸਾਲਿਗ੍ਰਾ-
ਮ ਕਾ ਵਿਸ਼ਨੁ ਰੂਪ ਤੈਂ ਧ੍ਯਾਨ ਕਰ੍ਯਾਹੈ, ਸੋ ਪ੍ਰਤੀਕ ਧ੍ਯਾਨ ਹੈ. ਅਹੰਗ੍ਰਹ
ਨਹੀਂ ਔ ਮਨ ਕਾ ਬ੍ਰਹਮ ਰੂਪ ਤੈਂ ਆਦਿਤ੍ਯ ਕਾ ਬ੍ਰਹਮ ਰੂਪ ਤੈਂ ਧ੍ਯਾਨ ਕਰ੍ਯਾ
ਹੈ ਸੋ ਬੀ ਪ੍ਰਤੀਕ ਧ੍ਯਾਨ ਹੈ, ਅਹੰਗ੍ਰਹ ਨਹੀਂ. ਤਿਨਤੈਂ ਬ੍ਰਹਮਲੋਕ ਕੀ ਪ੍ਰਾ-
ਪਤਿ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ, ਸਗੁਣ ਅਥਵਾ ਨਿਰਗੁਣ ਬ੍ਰਹਮ ਕੂੰ ਆਪਣੇ ਤੈਂ ਅਭੇਦ
ਕਰਿਕੇ ਚਿੰਤਨ ਕਰੈ, ਤਾਕੂੰ ਅਹੰਗ੍ਰਹ ਧ੍ਯਾਨ ਕਹੈਹੈਂ. ਤਾਹੀ ਤੈਂ ਬ੍ਰਹਮਲੋ-
ਕ ਕੀ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੋਵੈਹੈ.

ਪੂਰਵ ਕਹ੍ਯਾ ਜੋ ਮਾਰਗ ਹੈ. ਤਾਕੂੰ ਉੱਤਰਾਯਣ ਮਾਰਗ ਕਹੈਹੈ
ਔ ਦੇਵ ਮਾਰਗ ਬੀ ਕਹੈਹੈਂ. ਤਾ ਦੇਵਮਾਰਗ ਤੈਂ ਬ੍ਰਹਮਲੋਕ ਕੂੰ ਜੋ ਉਪਾਸ-
[illegible] ਕੂੰ ਫੇਰਿ ਸੰਸਾਰ ਨਹੀਂ ਹੋਤਾ. ਕਿੰਤੂ ਗ੍ਯਾਨ ਹੋਇਕੇ ਵਿ-

ਦੇਹ ਮੁਕ੍ਤਿ ਕੂੰ ਪ੍ਰਾਪ੍ਤ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਤਹਾਂ ਗ੍ਯਾਨ ਕੇ ਸਾਧਨ ਜੋ ਗੁਰੂ ਉਪਦੇਸਾਦਿ
ਕਹੈਂ, ਤਿਨ ਕੀ ਬੀ ਅਪੇਛਾ ਨਹੀਂ. ਕਿੰਤੁ ਬ੍ਰਹਮਲੋਕ ਮੈਂ ਗੁਰੂ ਉਪਦੇਸਾਦਿ
ਕ ਸਾਧਨ ਬਿਨਾ ਹੀ ਗ੍ਯਾਨ ਹੋਵੈ ਹੈ, ਕਾਹੇਤੈਂ ਬ੍ਰਹਮਲੋਕ ਮੈਂ ਤਮੋਗੁਣ ਰਜੋਗੁ
ਣ ਕਾ ਤੌ ਲੇਸ ਬੀ ਨਹੀਂ. ਕੇਵਲ ਸਤ੍ਵਗੁਣ ਪ੍ਰਧਾਨ ਵਹ ਲੋਕ ਹੈ. ਤਮੋਗੁਣ ਨ
ਹੀਂ; ਯਾਤੈਂ ਜੜ੍ਤਾ ਆਲਸ੍ਯਾਦਿਕ ਨਹੀਂ. ਰਜੋਗੁਣ ਨਹੀਂ ਯਾਤੈਂ ਕਾਮ ਕ੍ਰੋ-
ਧਾਦਿ ਰੂਪ ਰਜੋਗੁਣ ਕਾ ਕਾਰ੍ਯ ਵਿਛੇਪ ਨਹੀਂ. ਕੇਵਲ ਸਤ੍ਵਗੁਣ ਹੈ. ਯਾ
ਤੈਂ ਸਤ੍ਵਗੁਣ ਕਾ ਕਾਰ੍ਯ ਗ੍ਯਾਨ ਰੂਪ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਤਾ ਲੋਕ ਮੈਂ ਪ੍ਰਧਾਨ ਹੈ.

ਓਂਕਾਰ ਕੀ ਬ੍ਰਹਮਰੂਪ ਤੈਂ ਜੋ ਪੂਰ੍ਵ ਉਪਾਸਨਾ ਕਹੀ ਹੈ, ਤਬ ਓਂਕਾਰ
ਕੀ ਮਾਤ੍ਰਾ ਕਾ ਅਰ੍ਥ ਇਸ ਰੀਤਿ ਸੈਂ ਚਿੰਤਨ ਕਿਯਾ ਹੈ:- ਸ੍ਥੂਲ ਉਪਾਧਿ
ਸਹਿਤ ਵਿਰਾਟ ਵਿਸ੍ਵ ਚੇਤਨ ਅਕਾਰ ਕਾ ਵਾਚ੍ਯ ਹੈ. ਸੂਛਮ ਉਪਾਧਿ ਸ-
ਹਿਤ ਚੇਤਨ ਹਿਰਣ੍ਯਗਰ੍ਭ ਤੈਜਸ ੳਕਾਰ ਕਾ ਵਾਚ੍ਯ ਹੈ. ਕਾਰਣ ਉਪਾਧਿ
ਸਹਿਤ ਚੇਤਨ ਈਸ਼੍ਵਰ ਪ੍ਰਾਗ੍ਯ ਮਕਾਰ ਕਾ ਵਾਚ੍ਯ ਹੈ. ਐਸਾ ਅਰ੍ਥ ਜੋ ਪੂ-
ਰ੍ਵ ਚਿੰਤਨ ਕਿਯਾ ਹੈ. ਤਾ ਕੀ ਬ੍ਰਹਮਲੋਕ ਮੈਂ ਸਮ੍ਰਿਤਿ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਔ ਸਤ੍ਵਗੁਣ
ਪ੍ਰਭਾਵ ਤੈਂ ਐਸਾ ਵਿਵੇਚਨ ਹੋਵੈ ਹੈ:- ਸ੍ਥੂਲ ਉਪਾਧਿ ਕਰਿਕੇ ਚੇਤਨ
ਮੈਂ ਵਿਰਾਟਪਨਾ ਔ ਵਿਸ਼੍ਵਪਨਾ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਸ੍ਥੂਲ ਸਮਸ਼੍ਟਿ ਕੀ-
ਦ੍ਰਿਸ਼੍ਟਿ ਤੈਂ ਵਿਰਾਟਪਨਾ ਔ ਸ੍ਥੂਲ ਵ੍ਯਸ਼੍ਟਿ ਕੀ ਦ੍ਰਿਸ਼੍ਟਿ ਤੈਂ ਵਿਸ਼੍ਵਪਨਾ
ਹੈ. ਔ ਸਮਸ਼੍ਟਿ ਵ੍ਯਸ਼੍ਟਿ ਸ੍ਥੂਲ ਕੀ ਦ੍ਰਿਸ਼੍ਟਿ ਬਿਨਾ ਵਿਰਾਟਭਾਵ ਔ ਵਿ
ਸ਼੍ਵਭਾਵ ਪ੍ਰਤੀਤਿ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ. ਕਿੰਤੁ ਚੇਤਨ ਮਾਤ੍ਰ ਹੀ ਪ੍ਰਤੀਤਿ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਤੈਸੇ ਸੂ
ਛਮ ਉਪਾਧਿ ਸਹਿਤ ਹਿਰਣ੍ਯਗਰ੍ਭ ਤੈਜਸ ਚੇਤਨ ਉਕਾਰ ਕਾ ਵਾਚ੍ਯ
ਹੈ. ਤਹਾਂ ਸਮਸ਼੍ਟਿ ਸੂਛਮ ਉਪਾਧਿ ਦ੍ਰਿਸ਼੍ਟਿ ਤੈਂ ਚੇਤਨ ਮੈਂ ਹਿਰਣ੍ਯਗਰਭਤਾ
ਔ ਵ੍ਯਸ਼੍ਟਿ ਸੂਛਮ ਉਪਾਧਿ ਕੀ ਦ੍ਰਿਸ਼੍ਟਿ ਤੈਂ, ਤੈਜਸਤਾ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਸੂਛਮ
ਉਪਾਧਿ ਕੀ ਦ੍ਰਿਸ਼੍ਟਿ ਬਿਨਾ ਹਿਰਣ੍ਯਗਰ੍ਭਤਾ ਔ ਤੈਜਸਤਾ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੋਵੈ
ਨਹੀਂ. ਤੈਸੇ ਮਕਾਰ ਕਾ ਵਾਚ੍ਯ ਈਸ਼੍ਵਰ ਪ੍ਰਾਗ੍ਯ ਹੈ. ਤਹਾਂ ਸਮਸ਼੍ਟਿ ਅਗ੍ਯਾ-
ਨ ਉਪਾਧਿ ਕੀ ਦ੍ਰਿਸ਼੍ਟਿ ਤੈਂ ਚੇਤਨ ਮੈਂ ਈਸ਼੍ਵਰਤਾ, ਔ ਵ੍ਯਸ਼੍ਟਿ ਅਗ੍ਯਾਨ
ਉਪਾਧਿ ਕੀ ਦ੍ਰਿਸ਼੍ਟਿ ਤੈਂ ਚੇਤਨ ਮੈਂ ਪ੍ਰਾਗ੍ਯਤਾ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਅਗ੍ਯਾਨ

ਉਪਾਧਿ ਕੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਬਿਨਾ ਈਸ਼੍ਵਰਤਾ, ਔ ਪ੍ਰਾਗ੍ਯਤਾ ਪ੍ਰਤੀਤਿ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ ਜੋ ਵਸਤੁ ਜਾਕੇ ਵਿਖੈ ਅਨ੍ਯ ਕੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਤੈਂ ਪ੍ਰਤੀਤਿ ਹੋਵੈ, ਸੋ ਤਾਕੇ ਵਿਖੈ ਪਰਮਾਰਥ ਸੈਂ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ. ਜੋ ਜਾਕਾ ਰੂਪ ਅਨ੍ਯ ਕੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਬਿਨਾ ਪ੍ਰਤੀਤਿ ਹੋਵੈ, ਸੋ ਤਾਕਾ ਪਰਮਾਰਥ ਰੂਪ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਜੈਸੇ ਏਕ ਪੁਰਖ ਮੈਂ. ਪਿਤਾ ਕੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਤੈਂ ਪੁਤ੍ਰਤਾ, ਔ ਦਾਦਾ ਕੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਤੈਂ ਪੌਤ੍ਰਤਾਦਿਕ ਰੂਪ ਭਾਨ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਸੋ ਪਰਮਾਰਥ ਸੈਂ ਨਹੀਂ. ਪੁਰਖ ਕਾ ਪਿੰਡ ਹੀ ਪਰਮਾਰਥ ਹੈ. ਤੈਸੇ ਸ੍ਥੂਲ ਸੂਖਮ ਕਾਰਣ ਉਪਾਧਿ ਕੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਤੈਂ ਜੋ ਵਿਰਾਟ ਵਿਸ਼੍ਵਾਦਿਕ ਰੂਪ ਭਾਨ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਸੋ ਮਿਥ੍ਯਾ ਹੈ; ਚੇਤਨ ਮਾਤ੍ਰ ਹੀ ਸਤ੍ਯ ਹੈ. ਸੋ ਚੇਤਨ ਸਰ੍ਵ ਭੇਦ ਰਹਿਤ ਹੈ. ਕਾਹੇਤੈਂ, ਵਿਰਾਟ ਔ ਵਿਸ਼੍ਵ ਕਾ ਜੋ ਭੇਦ ਹੈ, ਸੋ ਉਪਾਧਿ ਤੈਂ ਦੋਨੂੰ ਕੀ ਯਦ੍ਯਪਿ ਸ੍ਥੂਲ ਹੈ, ਤਥਾਪਿ ਸਮਸ਼੍ਟਿ ਉਪਾਧਿ ਵਿਰਾਟ ਕੀ, ਔ ਵ੍ਯਸ਼੍ਟਿ ਉਪਾਧਿ ਵਿਸ਼੍ਵ ਕੀ ਸੋ ਸਮਸ਼੍ਟਿ ਵ੍ਯਸ਼੍ਟਿ ਉਪਾਧਿ ਤੈਂ ਤਿਨ ਕਾ ਭੇਦ ਹੈ ਯਾਤੈਂ ਸ੍ਵਰੂਪ ਤੈਂ ਭੇਦ ਨਹੀਂ. ਤੈਸੇ ਤੈਜਸ ਕਾ ਹਿਰਣ੍ਯਗਰ੍ਭ ਤੈਂ ਭੇਦ ਬੀ ਸਮਸ਼੍ਟਿ ਵ੍ਯਸ਼੍ਟਿ ਉਪਾਧਿ ਤੈਂ ਹੈ; ਸ੍ਵਰੂਪ ਸੈਂ ਨਹੀਂ. ਤੈਸੇ ਈਸ਼੍ਵਰ ਤੈਂ ਪ੍ਰਾਗ੍ਯ ਕਾ ਭੇਦ ਬੀ ਸਮਸ਼੍ਟਿ ਵ੍ਯਸ਼੍ਟਿ ਉਪਾਧਿ ਕੇ ਭੇਦ ਤੈਂ ਹੈ. ਸ੍ਵਰੂਪ ਸੈਂ ਨਹੀਂ ਐਸੇ ਪ੍ਰਾਗ੍ਯ ਕਾ ਈਸ਼੍ਵਰ ਤੈਂ ਅਭੇਦ, ਔ ਤੈਜਸ ਕਾ ਹਿਰਣ੍ਯਗਰ੍ਭ ਤੈਂ ਅਭੇਦ, ਤਥਾ ਵਿਸ਼੍ਵ ਕਾ ਵਿਰਾਟ ਤੈਂ ਅਭੇਦ ਹੈ. ਯਾ ਪ੍ਰਕਾਰ ਤੈਂ ਸ੍ਥੂਲ ਉਪਾਧਿ ਵਾਲੇ ਕਾ ਸੂਖਮ ਉਪਾਧਿ ਵਾਲੇ ਤੈਂ, ਵਾ ਕਾਰਣ ਉਪਾਧਿ ਵਾਲੇ ਤੈਂ ਭੇਦ ਨਹੀਂ. ਕਾਹੇਤੈਂ, ਸ੍ਥੂਲ ਸੂਖਮ ਕਾਰਣ ਉਪਾਧਿ ਕੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਤ੍ਯਾਗੇ ਤੈਂ ਚੇਤਨ ਸ੍ਵਰੂਪ ਮੈਂ ਕਿਸੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕਾ ਭੇਦ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ. ਔ ਅਨਾਤਮ ਮੈਂ ਬੀ ਚੇਤਨ ਕਾ ਭੇਦ ਨਹੀਂ ਕਾਹੇਤੈਂ, ਅਨਾਤਮ ਦੇਹਾਦਿਕ ਅਵਿਦ੍ਯਾ ਕਾਲ ਮੈਂ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਪਰਮਾਰਥ ਮੈਂ ਨਹੀਂ. ਤਿਨ ਕਾ ਬੀ ਚੇਤਨ ਮੈਂ ਭੇਦ ਬਨੈ ਨਹੀਂ. ਐਸੇ ਸਰ੍ਵ ਭੇਦ ਰਹਿਤ, ਅਸੰਗ, ਨਿਰ੍ਵਿਕਾਰ, ਨਿਤ੍ਯ ਮੁਕ੍ਤ; ਬ੍ਰਹਮ ਰੂਪ ਆਤਮਾ, ਓਂਕਾਰ ਕਾ ਲਕ੍ਸ਼੍ਯ ਸ੍ਵਯੰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਰੂਪ ਤਿਸ ਉਪਾਸਕ ਕੂੰ ਭਾਨ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਤਾਤੈਂ ਹਿਰਣ੍ਯਗਰ੍ਭ ਲੋਕ ਵਾ- [illegible] ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ.

ਯਦ੍ਯਪਿ ਮਹਾਵਾਕ੍ਯ ਕੇ ਵਿਵੇਕ ਬਿਨਾ ਗ੍ਯਾਨ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ. ਤਥਾਪਿ ੴਕਾਰ ਕਾ ਵਿਵੇਕ ਹੀ ਮਹਾਵਾਕ੍ਯ ਕਾ ਵਿਵੇਕ ਹੈ. ਸ੍ਥੂਲ ਉਪਾਧਿ ਸਹਿਤ ਚੇਤਨ ਅਕਾਰ ਕਾ ਵਾਚ੍ਯ, ਸ੍ਥੂਲ ਉਪਾਧਿ ਕੂੰ ਤ੍ਯਾਗਿ ਕੇ ਚੇਤਨ ਮਾਤ੍ਰ ਅਕਾਰ ਕਾ ਲਖ੍ਯ, ਤੈਸੇ ਸੂਖ੍ਮ ਉਪਾਧਿ ਸਹਿਤ ਚੇਤਨ ਉਕਾਰ ਕਾ ਵਾਚ੍ਯ; ਸੂਖ੍ਮ ਉਪਾਧਿ ਕੂੰ ਤ੍ਯਾਗਿ ਕੇ ਚੇਤਨ ਮਾਤ੍ਰ ਲਖ੍ਯ, ਕਾਰਣ ਉਪਾਧਿ ਸਹਿਤ ਚੇਤਨ ਮਕਾਰ ਕਾ ਵਾਚ੍ਯ ਕਾਰਣ ਉਪਾਧਿ ਕੂੰ ਤ੍ਯਾਗਿ ਕੇ ਚੇਤਨ ਮਾਤ੍ਰ ਲਖ੍ਯ ਇਸ ਰੀਤਿ ਸੇਂ ਉਪਾਧਿ ਸਹਿਤ ਵਿਸ਼੍ਵਾਦਿਕ ਅਕਾਰਾਦਿ ਮਾਤ੍ਰਾ ਕੇ ਵਾਚ੍ਯ. ਔ ਉਪਾਧਿ ਰਹਿਤ ਚੇਤਨ ਸਰ੍ਵ ਮਾਤ੍ਰਾ ਕੇ ਲਖ੍ਯ ਹੈ. ਤੈਸੇ ਨਾਮ ਰੂਪ ਸਕਲ ਉਪਾਧਿ ਸਹਿਤ ਚੇਤਨ ੴਕਾਰ ਵਰ੍ਣ ਕਾ ਵਾਚ੍ਯ ਹੈ. ਔ ਨਾਮ ਰੂਪ ਸਕਲ ਉਪਾਧਿ ਰਹਿਤ ਚੇਤਨ ੴਕਾਰ ਵਰ੍ਣ ਕਾ ਲਖ੍ਯ ਹੈ. ਐਸੇ ੴਕਾਰ ਕਾ ਔ ਮਹਾਵਾਕ੍ਯਨ ਕਾ ਅਰ੍ਥ ਏਕ ਹੀ ਹੈ. ਯਾਤੇਂ ੴਕਾਰ ਕੇ ਵਿਵੇਕ ਤੈਂ ਅਦ੍ਵੈਤ ਗ੍ਯਾਨ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਐਸੇ ਆਚਾਰ੍ਯ ਕੇ ਮੁਖ ਤੈਂ ਸ਼੍ਰਵਣ ਕਰਿ ਕੇ ਅਧਿਕ੍ਰਿਤ ਨਾਮ ਜੋ ਮਧ੍ਯਮ ਸ਼ਿਖ੍ਯ, ਸੋ ਉਪਾਸਨਾ ਮੈਂ ਪ੍ਰਵ੍ਰਿੱਤ ਹੋਇ ਕੇ ਗ੍ਯਾਨ ਦ੍ਵਾਰਾ ਪਰਮ ਪੁਰੁਸ਼ਾਰ੍ਥ ਮੋਕ੍ਸ਼ ਕੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੂਆ. ੧੬੮

ਨਿਰ੍ਗੁਣ ਉਪਾਸਨਾ ਮੈਂ ਜਾਕਾ ਅਧਿਕਾਰ ਨਹੀਂ ਤਾਕੂੰ ਕਰਤਵ੍ਯ ਕਹੈਂ ਹੈਂ

ਸਵੈਯਾ ਛੰਦ.

ਜੋ ਇਹ ਨਿਰਗੁਣ ਧ੍ਯਾਨ ਨ ਹ੍ਵੈ ਤੈਂ,
ਸਗੁਣ ਈਸ਼ ਕਰਿ ਮਨ ਕੇ ਧਾਮ;
ਸਗੁਣ ਉਪਾਸਨਹੂ ਨਹਿੰ ਹ੍ਵੈ ਤੈਂ,
ਕਰਿ ਨਿਸ਼੍ਕਾਮ ਕਰ੍ਮ ਤਜਿ ਕਾਮ;
ਜੌ ਨਿਸ਼੍ਕਾਮ ਕਰ੍ਮਹੂ ਨਹੀਂ ਹ੍ਵੈ,
ਤੌ ਕਰਿਏ ਸੁਭ ਕਰ੍ਮ ਸਕਾਮ;
ਜੋ ਸਕਾਮ ਕਰਮਹੂ ਨਹੀਂ ਹੋਵੈ,

ਤੈਂ ਸੁਨ ਵਾਰ ਵਾਰ ਮਨਿ ਜਾਮ. ੧੬੯

ਦੋਹਾ.

ਓਅੰਕਾਰ ਕੋ ਅਰਥ ਲਖਿ, ਭਯੋ ਕ੍ਰਿਤਾਰਥ ਅਦ੍ਰਿਸ੍ਟਿ;
ਪਢੈ ਜੁ ਯਾਹਿ ਤਰੰਗ ਤਿਹਿ, ਦਾਦੁ ਕਰਹੁ ਸੁਦ੍ਰਿਸ੍ਟਿ. ੧੭੦

ਇਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੁਵੇਦਾਦਿ ਵ੍ਯਾਵਹਾਰਿਕ ਪ੍ਰਤਿਪਾਦਨ
ਮਯਜਭਾਯਿਕਾਰੀ ਸਾਧਨ ਵਰਣਨੈ
ਨਾਮ ਪੰਚਮਸ੍ਤਰੰਗ:
ਸਮਾਪ੍ਤ: ੫

ਸ਼੍ਰੀਗਣੇਸ਼ਾਯਨਮ:

ਅਥਸ਼੍ਰੀਵਿਚਾਰਸਾਗਰੇ

ਖਸ਼ਠਸ੍ਤਰੰਗ:ਪ੍ਰਾਰੰਭ: ੬

ਅਥਗੁਰੂਵੇਦਾਦਿਸਾਧਨਮਿਥ੍ਯਾਵਰ੍ਣਨੰ.

ਦੋਹਾ.

ਚੇਤਨ ਭਿੰਨ ਅਨਾਤ੍ਮ ਸਬ, ਮਿਥ੍ਯਾ ਸ੍ਵਪ੍ਨ ਸਮਾਨ;
ਸੁੰਸੁਨਿ ਬੋਲ੍ਯੋ ਤੀਸਰੋ, ਤਰ੍ਕ ਦ੍ਰਿਸ਼੍ਟਿ ਮਤਿਮਾਨ.੧

ਟੀਕਾ:—ਚਤੁਰਥ ਤਰੰਗ ਮੈਂ ਉੱਤਮ ਅਧਿਕਾਰੀ ਕੂੰ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਾ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕਹ੍ਯਾ. ਪੰਚਮ ਤਰੰਗ ਮੈਂ ਮਧ੍ਯਮ ਕੂੰ ਕਹ੍ਯਾ. ਯਾ ਤਰੰਗ ਮੈਂ ਕਨਿਸ਼੍ਠ ਅਧਿਕਾਰੀ ਕੂੰ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਾ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕਹੈ ਹੈਂ:—ਜਾਕੂੰ ਸ਼ੰਕਾ ਬਹੁਤ ਉਪਜੈ ਤਾ ਕੀ ਯਦ੍ਯਪਿ ਬੁਧਿ ਤੀਵ੍ਰ ਹੋਵੈ ਹੈ, ਤਥਾਪਿ ਵਹ ਕਨਿਸ਼੍ਠ ਅਧਿਕਾਰੀ ਹੈ. ਇਹ ਤਰੰਗ ਯੁਕ੍ਤਿ ਪ੍ਰਧਾਨ ਹੈ; ਯਾਤੈਂ ਸੁਨੈ ਅਰ੍ਥ ਮੈਂ ਜਾਕੂੰ ਕੁਤਰ੍ਕ ਉਪਜੈ, ਤਾਕੂੰ ਇਸ ਤਰੰਗ ਕਾ ਉਪਯੋਗ ਹੈ. ਕੁਤਰ੍ਕ ਦੂਸ਼ਿਤ ਬੁਧਿ ਕਨਿਸ਼੍ਠ ਅਧਿਕਾਰੀ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਤਾਕੂੰ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਾ ਪ੍ਰਕਾਰ ਯਾ ਤਰੰਗ ਮੈਂ ਹੈ. ਪਹਲੇ ਤਰੰਗ ਮੈਂ ਪ੍ਰਣਵ ਉਪਾਸਨਾ ਔ ਜਗਤ ਕੀ ਉਤਪੱਤਿ ਨਿਰੂਪਣ ਮੈਂ ਪੂਰਵ ਇਹ ਕਹ੍ਯਾ:—ਜੋ ਚੇਤਨ ਸੇਂ ਭਿੰਨ ਅਗ੍ਯਾਨ ਔ ਤਾ ਕਾ ਕਾਰ੍ਯ ਅਨਾਤਮ ਕਹਿਏ ਹੈ. ਸੋ ਅਨਾਤਮ ਪਦਾਰਥ ਸਾਰੇ ਸ੍ਵਪ੍ਨ ਕੀ ਨ੍ਯਾਈਂ ਮਿਥ੍ਯਾ ਹੈ. ਇਸ ਵਾਰ੍ਤਾ ਕੂੰ ਸੁਨਿ ਕੇ ਤੀਨੂੰ ਭ੍ਰਾਤੂੰ ਕੂੰ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਤੈਂ ਉਪਜਾਯਤੇ ਭਿਕੇ,

ਤਰ੍ਕ ਦ੍ਰਿਸ਼੍ਟਿ ਪ੍ਰਸ਼੍ਨ ਕਰੈਹੈਂ:-

ਦੋਹਾ.

ਪਹਿਲੀ ਜਾਨੈ ਵਸਤੁ ਕੀ, ਸਮ੍ਰਿਤਿ ਸ੍ਵਪ੍ਨ ਮੈਂ ਹੋਯ;
ਜਾਗ੍ਰਤ ਮੈਂ ਅਗ੍ਯਾਤ ਅਤਿ, ਤਾਹਿ ਲਖੈ ਨਹਿੰ ਕੋਯ.੨

ਟੀਕਾ:- ਪੂਰ੍ਵ ਜੋ ਅਤ੍ਯੰਤ ਅਗ੍ਯਾਤ ਪਦਾਰ੍ਥ ਹੈ, ਤਾਕਾ ਸ੍ਵਪ੍ਨ ਮੈਂ ਗ੍ਯਾਨ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ, ਕਿੰਤੁ ਜਾਗ੍ਰਤ ਮੈਂ ਜਾਕਾ ਅਨੁਭਵ ਗ੍ਯਾਨ ਹੋਵੈ ਤਾਕੀ ਸ੍ਵਪ੍ਨ ਮੈਂ ਸਮ੍ਰਿਤਿ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਯਾਤੈਂ ਸਮ੍ਰਿਤਿ ਗ੍ਯਾਨ ਕੇ ਵਿਖ-ਯ ਜਾਗ੍ਰਤ ਕੇ ਪਦਾਰ੍ਥ ਸਤ੍ਯ ਹੋਨੈ ਤੈਂ ਤਿਨਕਾ ਸ੍ਵਪ੍ਨ ਮੈਂ ਸਮ੍ਰਿਤਿ ਰੂ-ਪ ਗ੍ਯਾਨ ਬੀ ਸਤ੍ਯ ਹੈ; ਯਾਤੈਂ ਸ੍ਵਪ੍ਨ ਕੇ ਦ੍ਰਿਸ਼੍ਟਾਂਤ ਸੈਂ ਜਾਗ੍ਰਤ ਕੇ ਪਦਾ ਰ੍ਥਨ ਕੂੰ ਮਿਥ੍ਯਾ ਕਹਨਾ ਸੰਭਵੈ ਨਹੀਂ.੨

ਅਨ੍ਯ ਪ੍ਰਕਾਰ ਤੈਂ ਸ੍ਵਪ੍ਨ ਗ੍ਯਾਨ ਕੇ ਵਿਖ਼ਯ ਪਦਾਰ੍ਥਨ ਕੂੰ ਸ-ਤ੍ਯਤਾ ਪ੍ਰਤਿਪਾਦਨ ਕਰੈਹੈ.

ਦੋਹਾ.

ਅਥਵਾ ਸ੍ਥੂਲ ਹਿ ਲਿੰਗ ਤਜਿ, ਬਾਹਰਿ ਦੇਖਤ ਜਾਯ;
ਗਿਰਿ ਸਮੁਦ੍ਰ ਬਨ ਵਾਜਿ ਗਜ, ਸੋ ਮਿਥ੍ਯਾ ਕਿਹਿੰ ਭਾਯ.੩

ਟੀਕਾ:- ਅਥਵਾ ਕਹਿਏ ਔਰ ਪ੍ਰਕਾਰ ਤੈਂ ਸ੍ਵਪ੍ਨ ਕਾ ਗ੍ਯਾਨ ਔ-ਤਾਕੇ ਵਿਖ਼ਯ ਪਦਾਰ੍ਥ ਸਤ੍ਯ ਹੈ; ਮਿਥ੍ਯਾ ਨਹੀਂ. ਕਾਹੇਤੈਂ ਸ੍ਵਪ੍ਨ ਅਵਸ੍ਥਾ ਮੈਂ ਸ੍ਥੂਲ ਸ਼ਰੀਰ ਕੂੰ ਤ੍ਯਾਗਿ ਕੇ ਲਿੰਗ ਸ਼ਰੀਰ ਬਾਹਰਿ ਨਿਕਸਿ ਕੇ ਸਾਚੇ ਗਿਰਿ ਸਮੁਦ੍ਰਾਦਿਕਨ ਕੂੰ ਦੇਖੈ ਹੈ; ਯਾਤੈਂ ਸ੍ਵਪ੍ਨ ਮਿਥ੍ਯਾ ਨਹੀਂ.

ਉੱਤਰ ਦੋਹਾ.

ਇਹ ਹਸ੍ਤੀ ਆਗੇ ਖਰੋ, ਐਸੋ ਹੋਵੈ ਗ੍ਯਾਨ;
ਸ੍ਵਪ੍ਨ ਮਾਹਿਂ ਸ੍ਮ੍ਰਿਤਿ ਰੂਪ ਸੋ, ਕੈਸੋ ਹੋਯ ਸੁਜਾਨ.੪

ਟੀਕਾ:- ਪੂਰ੍ਵ ਕਾਲ ਸੰਬੰਧੀ ਪਦਾਰ੍ਥ ਕਾ ਗ੍ਯਾਨ ਸਮ੍ਰਿਤਿ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਜੈਸੇ ਪੂਰ੍ਵ ਦੇਖੇ ਹਸ੍ਤੀ ਕੀ "ਸੋ ਹਸ੍ਤੀ," ਐਸੀ ਸਮ੍ਰਿਤਿ ਹੋਵੈ ਹੈ." ਔ "ਇਹ ਹਸ੍ਤੀ ਸਨਮੁਖ ਸ੍ਥਿਤ ਹੈ:" ਐਸਾ ਗ੍ਯਾਨ ਸਮ੍ਰਿਤਿ ਨਹੀਂ. ਕਿੰਤੁ ਪ੍ਰਤ੍ਯਕ੍ਸ਼ ਕਹਿਏ ਹੈ. ਔ ਸ੍ਵਪ੍ਨ ਮੈਂ "ਤੈਂ ਇਹ ਹਸ੍ਤੀ ਆਗੇ ਸ੍ਥਿਤ ਹੈ. ਇਹ ਪਰ੍ਵਤ ਹੈ. ਇਹ ਨਦੀ ਹੈ." ਐਸਾ ਗ੍ਯਾਨ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਯਾਤੇਂ ਜਾਗ੍ਰਤ ਮੈਂ ਦੇਖੇ ਪਦਾਰ੍ਥਨ ਕੀ ਸ੍ਵਪ੍ਨ ਮੈਂ ਸਮ੍ਰਿਤਿ ਨਹੀਂ; ਕਿੰਤੁ ਹਸ੍ਤੀ ਆਦਿਕਨ ਕਾ ਪ੍ਰਤ੍ਯਕ੍ਸ਼ ਗ੍ਯਾਨ ਹੋਵੈ ਹੈ.

ਔਰ ਜੋ ਐਸੇ ਕਹੈ:- "ਜਾਗ੍ਰਤ ਮੈਂ ਜਾਨੇ ਪਦਾਰ੍ਥਨ ਕਾ ਹੀ ਸ੍ਵਪ੍ਨ ਮੈਂ ਗ੍ਯਾਨ ਹੋਵੈ ਹੈ, ਅਗ੍ਯਾਤ ਪਦਾਰ੍ਥ ਕਾ ਗ੍ਯਾਨ ਨਹੀਂ ਹੋਵੈ, ਯਾਤੇਂ ਜਾਗ੍ਰਤ ਪਦਾਰ੍ਥਨ ਕੇ ਗ੍ਯਾਨ ਕੇ ਸੰਸਕਾਰਨ ਤੇਂ ਸ੍ਵਪ੍ਨ ਕੇ ਗ੍ਯਾਨ ਕੀ ਉਤਪੱਤਿ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਸੰਸਕਾਰ ਜਨ੍ਯ ਗ੍ਯਾਨ ਸਮ੍ਰਿਤਿ ਕਹਿਏ ਹੈ. ਯਾਤੇਂ ਸ੍ਵਪ੍ਨ ਕਾ ਗ੍ਯਾਨ ਸਮ੍ਰਿਤਿ ਰੂਪ ਹੈ." ਸੋ ਸ਼ੰਕਾ ਬਨੇ ਨਹੀਂ ਕਾਹੇਤੇਂ, ਪ੍ਰਤ੍ਯਕ੍ਸ਼ ਗ੍ਯਾਨ ਦੋ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕਾ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਏਕ ਅਭਿਗ੍ਯਾ ਰੂਪ ਪ੍ਰਤ੍ਯਕ੍ਸ਼ ਹੋਵੈ ਹੈ ਦੂਸਰਾ ਪ੍ਰਤ੍ਯਭਿਗ੍ਯਾ ਰੂਪ ਪ੍ਰਤ੍ਯਕ੍ਸ਼ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਕੇਵਲ ਇੰਦ੍ਰਿਯ ਸੰਬੰਧ ਤੇਂ ਜੋ ਗ੍ਯਾਨ ਹੋਵੈ. ਸੋ ਅਭਿਗ੍ਯਾ ਪ੍ਰਤ੍ਯਕ੍ਸ਼ ਕਹਿਏ ਹੈ. ਜੈਸੇ ਨੇਤ੍ਰ ਕੇ ਸੰਬੰਧ ਤੇਂ ਹਸ੍ਤੀ ਕਾ "ਇਹ ਹਸ੍ਤੀ ਹੈ:" ਐਸਾ ਗ੍ਯਾਨ ਅਭਿਗ੍ਯਾ ਪ੍ਰਤ੍ਯਕ੍ਸ਼ ਹੈ. ਔ ਪੂਰ੍ਵ ਗ੍ਯਾਨ ਕੇ ਸੰਸਕਾਰਨ ਤੇਂ ਔ ਇੰਦ੍ਰਿਯ ਸੰਬੰਧ ਤੇਂ ਜੋ ਗ੍ਯਾਨ ਹੋਵੈ ਸੋ ਪ੍ਰਤ੍ਯਭਿਗ੍ਯਾ ਪ੍ਰਤ੍ਯਕ੍ਸ਼ ਕਹਿਏ ਹੈ. ਜੈਸੇ ਪੂਰ੍ਵ ਦੇਖੇ ਹਸ੍ਤੀ ਕਾ "ਸੋ ਹਸ੍ਤੀ ਇਹ ਹੈ:" ਐਸਾ ਗ੍ਯਾਨ ਹੋਵੈ. ਸੋ ਪ੍ਰਤ੍ਯਭਿਗ੍ਯਾ ਪ੍ਰਤ੍ਯਕ੍ਸ਼ ਕਹਿਏ ਹੈ ਤਹਾਂ ਪੂਰ੍ਵ ਹਸ੍ਤੀ ਕੇ ਗ੍ਯਾਨ ਕੇ ਸੰਸਕਾਰ ਔ ਹਸ੍ਤੀ ਸੈਂ ਨੇਤ੍ਰ ਕਾ ਸੰਬੰਧ ਪ੍ਰਤ੍ਯਭਿਗ੍ਯਾ ਪ੍ਰਤ੍ਯਕ੍ਸ਼ ਕਾ ਹੇਤੁ ਹੈ. ਯਾਤੇਂ "ਸੰਸਕਾਰ ਜਨ੍ਯ ਗ੍ਯਾਨ ਸਮ੍ਰਿਤਿ ਰੂਪ ਹੀ ਹੋਵੈ ਹੈ." ਇਹ ਨਿਯਮ ਨਹੀਂ. ਕਿੰਤੁ ਪ੍ਰਤ੍ਯਭਿਗ੍ਯਾ ਪ੍ਰਤ੍ਯਕ੍ਸ਼ ਬੀ ਸੰਸਕਾਰ ਜਨ੍ਯ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਪਰੰਤੁ ਇੰਦ੍ਰਿਯ ਸੰਬੰਧ ਬਿਨਾ ਕੇਵਲ ਸੰਸਕਾਰ ਜਨ੍ਯ ਗ੍ਯਾਨ ਹੋਵੈ, ਸੋ ਸਮ੍ਰਿਤਿ ਗ੍ਯਾਨ ਕਹਿਏ ਹੈ. ਸ੍ਵਪ੍ਨ ਮੈਂ ਹਸ੍ਤੀ ਆਦਿਕ ਕਾ ਗ੍ਯਾਨ ਕੇਵਲ ਸੰਸਕਾਰ ਜਨ੍ਯ ਨਹੀਂ ਕਿੰਤੁ -

ਨਿਦ੍ਰਾ ਰੂਪ ਦੋਖ ਜਨ੍ਯ ਹੈ. ਔ ਹਸ੍ਤੀ ਆਦਿਕਨ ਕੀ ਨ੍ਯਾਈਂ ਸ੍ਵਪਨ ਮੈਂ ਕਲ੍ਪਿਤ ਇੰਦ੍ਰਿਯ ਬੀ ਹੈਂ. ਯਾਤੇਂ ਇੰਦ੍ਰਿਯ ਜਨ੍ਯ ਹੈਂ. ਯਦ੍ਯਪਿ ਸ੍ਵਪ੍ਨ ਕੇ ਪਦਾਰਥ ਸਾਖੀ ਭਾਸ੍ਯ ਹੈ, ਇੰਦ੍ਰਿਯ ਜਨ੍ਯ ਗ੍ਯਾਨ ਕੇ ਵਿਖਯ ਨਹੀਂ; ਤਥਾਪਿ ਅਵਿਵੇਕੀ ਕੀ ਦ੍ਰਿਸ਼੍ਟਿ ਤੈਂ ਸ੍ਵਪ੍ਨ ਕਾ ਗ੍ਯਾਨ ਇੰਦ੍ਰਿਯ ਜਨ੍ਯ ਕਹਿਏ ਹੈ. ਇਸ ਰੀਤਿ ਸੈਂ ਸ੍ਵਪਨ ਕਾ ਗ੍ਯਾਨ ਜਾਗ੍ਰਤ ਕੇ ਪਦਾਰਥਨ ਕੀ ਸਮ੍ਰਿਤਿ ਨਹੀਂ. ਔ ਨਿਦ੍ਰਾ ਸੈਂ ਜਾਗਿ ਕੇ ਪੁਰੁਖ ਐਸੇ ਕਹੈ ਹੈਂ:- "ਮੈਂ ਸ੍ਵਪਨ ਮੈਂ ਹਸ੍ਤੀ ਆਦਿਕਨ ਕੂੰ ਦੇਖਤਾ ਭਯਾ" ਜੋ ਹਸ੍ਤੀ ਆਦਿਕਨ ਕੀ ਸ੍ਵਪ੍ਨ ਮੈਂ ਸਮ੍ਰਿਤਿ ਹੋਵੈ. ਤੌ ਜਾਗਿ ਕੇ ਐਸਾ ਕਹ੍ਯਾ ਚਾਹਿਏ. "ਮੈਂ ਸ੍ਵਪ੍ਨ ਮੈਂ ਹਸ੍ਤੀ ਆਦਿਕਨ ਕੂੰ ਸ੍ਮਰਣ ਕਰਤਾ ਭਯਾ" ਐਸੇ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਕਹਤਾ, ਯਾਤੇਂ ਜਾਗ੍ਰਤ ਕੇ ਪਦਾਰਥਨ ਕੀ ਸ੍ਵਪ੍ਨ ਮੈਂ ਸਮ੍ਰਿਤਿ ਨਹੀਂ. ਔ "ਜਾਗ੍ਰਤ ਮੈਂ ਜੋ ਦੇਖੇ ਸੁਨੇ ਪਦਾਰ੍ਥ ਹੈਂ, ਤਿਨ ਕਾ ਹੀ ਸ੍ਵਪਨ ਮੈਂ ਗ੍ਯਾਨ ਹੋਵੈ" ਇਹ ਨਿਯਮ ਨਹੀਂ. ਕਿੰਤੁ ਜਾਗ੍ਰਤ ਮੈਂ ਅਗ੍ਯਾਤ ਪਦਾਰਥਨ ਕਾ ਬੀ ਸ੍ਵਪਨ ਮੈਂ ਗ੍ਯਾਨ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਕਦਾਚਿਤ ਸ੍ਵਪ੍ਨ ਮੈਂ ਐਸੇ ਵਿਲੱਛਣ ਪਦਾਰਥ ਪ੍ਰਤੀਤਿ ਹੋਵੈ ਹੈ, ਜੋ ਸਾਰੇ ਜਨਮ ਵਿਖੈ ਕਦੀ ਦੇਖੇ ਸੁਨੇ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ, ਯਾਤੇਂ ਤਿਨ ਕਾ ਗ੍ਯਾਨ ਸਮ੍ਰਿਤਿ ਨਹੀਂ.

ਯਦ੍ਯਪਿ "ਇਸ ਜਨਮ ਕੇ ਪਦਾਰਥਨ ਕਾ ਗ੍ਯਾਨ ਕੇ ਸੰਸਕਾਰ ਹੀ ਸਮ੍ਰਿਤਿ ਕੇ ਹੇਤੁ ਹੈਂ," ਇਹ ਨਿਯਮ ਨਹੀਂ. ਕਿੰਤੁ ਅਨ੍ਯ ਜਨਮ ਕੇ ਗ੍ਯਾਨ ਕੇ ਸੰਸਕਾਰਨ ਤੈਂ ਬੀ ਸਮ੍ਰਿਤਿ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਕਾਹੇ ਤੈਂ, ਅਨੁਕੂਲ ਗ੍ਯਾਨ ਤੈਂ ਪ੍ਰਵ੍ਰਿਤਿ ਹੋਵੈ ਹੈ, ਅਨੁਕੂਲ ਗ੍ਯਾਨ ਬਿਨਾ ਪ੍ਰਵ੍ਰਿਤਿ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ. ਯਾਤੈਂ ਬਾਲਕ ਕੀ ਸ੍ਤਨ ਪਾਨ ਮੈਂ ਜੋ ਪ੍ਰਥਮ ਪ੍ਰਵ੍ਰਿਤਿ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਤਾ ਕਾ ਹੇਤੁ ਬਾਲਕ ਕੂੰ ਬੀ "ਸ੍ਤਨ ਪਾਨ ਮੇਰੇ ਅਨੁਕੂਲ ਹੈ." ਐਸਾ ਗ੍ਯਾਨ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਤਹਾਂ ਅਨ੍ਯ ਜਨ੍ਮ ਵਿਖੈ ਜੋ ਸ੍ਤਨ ਪਾਨ ਮੈਂ ਅਨੁਕੂਲਤਾ ਅਨੁਭਵ ਕਰੀ ਹੈ, ਤਾ ਕੇ ਸੰਸਕਾਰਨ ਤੈਂ ਬਾਲਕ ਕੂੰ ਪ੍ਰਥਮ ਅਨੁਕੂਲਤਾ ਕੀ ਸ੍ਮ੍ਰਿਤਿ ਹੋਵੈ ਹੈ ਯਾਤੈਂ ਜਨਮਾਂਤਰ ਕੇ ਗ੍ਯਾਨ ਸੰਸਕਾਰਨ ਤੈਂ ਬੀ ਸਮ੍ਰਿਤਿ ਹੋਵੈ ਹੈ, ਤੈਸੈ [illegible] ਮ ਵਿਖੈ ਅਗ੍ਯਾਤ ਪਦਾਰ੍ਥਨ ਕੀ ਬੀ ਅਨ੍ਯ ਜਨ੍ਮ ਕੇ

ਗ੍ਯਾਨ ਕੇ ਸੰਸਕਾਰਨ ਤੈਂ ਸ੍ਵਪ੍ਨ ਵਿਖੈ ਸਮ੍ਰਿਤਿ ਸੰਭਵੈ ਹੈ. ਤਥਾਪਿ ਕੇਈ
ਪਦਾਰ੍ਥ ਸ੍ਵਪ੍ਨ ਮੈਂ ਐਸੇ ਪ੍ਰਤੀਤਿ ਹੋਵੈ ਹੈ; ਜਿਨਕਾ ਜਾਗ੍ਰਤ ਮੈਂ ਕਿਸੀ ਜ
ਨ੍ਮ ਵਿਖੈ ਗ੍ਯਾਨ ਸੰਭਵੈ ਨਹੀਂ. ਜੈਸੇ ਅਪਨੇ ਮਸ੍ਤਕ ਛੇਦਨ ਕੂੰ ਆਪ
ਨੇਤ੍ਰਨ ਸੈਂ ਸ੍ਵਪ੍ਨ ਮੈਂ ਦੇਖੈ ਹੈ, ਤਹਾਂ ਅਪਨਾ ਮਸ੍ਤਕ ਛੇਦਨ ਨੇਤ੍ਰਨ ਸੈਂ ਜਾ
ਗ੍ਰਤ ਮੈਂ ਦੇਖੈ ਨਹੀਂ. ਯਾਤੈਂ ਜਾਗ੍ਰਤ ਪਦਾਰਥਨ ਕੇ ਗ੍ਯਾਨ ਕੇ ਸੰਸਕਾਰ
ਨਤੈਂ ਸ੍ਵਪ੍ਨ ਮੈਂ ਸਮ੍ਰਿਤਿ ਨਹੀਂ. ਐਸੇ ਸ੍ਵਪਨ ਕੂੰ ਸਮ੍ਰਿਤਿ ਰੂਪ ਖੰਡਨ ਮੈਂ
ਅਨੇਕ ਯੁਕ੍ਤਿ ਗ੍ਰੰਥਕਾਰੋਂ ਨੈ ਕਹੀ ਹੈ. ਪਰੰਤੂ ਸ੍ਵਪ੍ਨ ਕੂੰ ਸਮ੍ਰਿਤਿ ਮਾਨ-
ਨੇ ਮੈਂ ਪੂਰ੍ਵ ਉਕ੍ਤ ਦੂਖਣ ਅਤਿ ਪ੍ਰਬਲ ਹੈ. ਜੋ ਸਮ੍ਰਿਤਿ ਗ੍ਯਾਨ ਕਾ ਵਿਖ
ਯ ਸਨ੍ਮੁਖ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ. ਔ ਸ੍ਵਪਨ ਕੇ ਹਸ੍ਤੀ ਆਦਿਕ ਸਨ੍ਮੁ
ਖ ਪ੍ਰਤੀਤ ਸ੍ਵਪਨ ਕਾਲ ਮੈਂ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਯਾਤੈਂ ਹਸ੍ਤੀ ਆਦਿਕਨ ਕੀ ਸ੍ਵਪ੍
ਨ ਮੈਂ ਸਮ੍ਰਿਤਿ ਨਹੀਂ.

"ਲਿੰਗ ਸ਼ਰੀਰ ਬਾਹਰਿ ਨਿਕਸਿ ਕੇ ਸਾਚੇ ਗਿਰਿ ਸਮੁਦ੍ਰਾਦਿ
ਕਨ ਕੂੰ ਦੇਖੈ ਹੈ." ਯਾਕਾ.

ਉੱਤਰ ਦੋਹਾ.

ਬਾਹਰਿ ਲਿੰਗ ਜੁ ਨੀਕਸੈ, ਦੇਹ ਅਮੰਗਲ ਹੋਯ;
ਪ੍ਰਾਣ ਸਹਿਤ ਸੁੰਦਰ ਲਸੈ, ਯਾਤੈਂ ਲਿੰਗਹਿ ਜੋਯ. ੫

ਟੀਕਾ:-ਸ੍ਥੂਲ ਸ਼ਰੀਰ ਤੈਂ ਨਿਕਸਿ ਕੇ ਲਿੰਗ ਸ਼ਰੀਰ ਬਾਹਰਿ ਸਾ
ਚੇ ਗਿਰਿ ਸਮੁਦ੍ਰਾਦਿਕਨ ਕੂੰ ਦੇਖੈ. ਤੌ ਲਿੰਗ ਸ਼ਰੀਰ ਕੇ ਨਿਕਸਨੇ ਤੈਂ ਜੈ-
ਸੇ ਮਰਣ ਅਵਸ੍ਥਾ ਮੈਂ ਸ਼ਰੀਰ ਭਯੰਕਰ ਰੂਪ ਪ੍ਰਤੀਤਿ ਹੋਵੈ ਹੈ, ਤੈਸੇ ਸ੍ਵ
ਪ੍ਨ ਅਵਸ੍ਥਾ ਵਿਖੈ ਬੀ ਲਿੰਗ ਕੇ ਅਭਾਵ ਤੈਂ ਸ੍ਥੂਲ ਸ਼ਰੀਰ ਅਮੰਗਲ
ਕਹਿਯੇ ਭਯੰਕਰ ਹੂਆ ਚਾਹਿਯੇ; ਤੈਸੇ ਪ੍ਰਾਣ ਰਹਿਤ ਮ੍ਰਿਤਕ ਸਮਾਨ
ਹੂਆ ਚਾਹਿਯੇ. ਔ ਸ੍ਵਪ੍ਨ ਅਵਸ੍ਥਾ ਮੈਂ ਐਸਾ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ; ਕਿੰਤੂ ਸ੍ਵ-
ਪ੍ਨ ਅਵਸ੍ਥਾ ਮੈਂ ਸ੍ਥੂਲ ਸ਼ਰੀਰ ਪ੍ਰਾਣ ਸਹਿਤ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਔ ਜਾਗ੍ਰਤ
[illegible] ਦਰ ਕਹਿਯੇ ਮੰਗਲ ਰੂਪ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਯਾਤੈਂ ਸ੍ਥੂਲ ਸ਼ਰੀਰ ਕੇ

ਬਾਹਰਿ ਲਿੰਗ ਸ਼ਰੀਰ ਸ੍ਵਪਨਾਵਸ੍ਥਾ ਮੈਂ ਨਿਕਸੈ ਨਹੀਂ. ਔ ਜੋ ਐਸੇ ਕ-
ਹੈਂ:- ਸ੍ਵਪ੍ਨਾਵਸ੍ਥਾ ਮੈਂ ਪ੍ਰਾਣ ਤੌ ਜਾਵੈਂ ਨਹੀਂ, ਕਿੰਤੁ ਅੰਤਸ਼ਕਰਣ ਔ ਇੰਦ੍ਰਿਯ
ਬਾਹਰਿ ਪਰ੍ਵਤਾਦਿਕਨ ਮੈਂ ਜਾਇਕੇ ਤਿਨ ਕੂੰ ਦੇਖੈ ਹੈ, ਪ੍ਰਾਣ ਬਾਹਰਿ ਨ-
ਹੀਂ ਜਾਵੈ, ਯਾਤੈਂ ਸ੍ਥੂਲ ਸ਼ਰੀਰ ਮਰਣ ਅਵਸ੍ਥਾ ਕੇ ਸਮਾਨ ਭੀ ਜੇਕਰ ਹੋਵੈ
ਨਹੀਂ. ਪ੍ਰਾਣ ਕਾ ਬਾਹਰਿ ਜਾਨੇ ਕਾ ਕਛੂ ਪ੍ਰਯੋਜਨ ਬੀ ਨਹੀਂ. ਕਾਹੇਤੈਂ, ਪ੍ਰਾਣ
ਮੈਂ ਗ੍ਯਾਨ ਸ਼ਕ੍ਤਿ ਨਹੀਂ; ਕਿੰਤੁ ਕ੍ਰਿਯਾ ਸ਼ਕ੍ਤਿ ਹੈ. ਯਾਤੈਂ ਬਾਹਰਿ ਕੇ ਪਦਾਰ
ਥਨ ਕੇ ਗ੍ਯਾਨ ਕੀ ਜਿਨ ਮੈਂ ਸਾਮਰਥ੍ਯ ਹੈ, ਸੋਈ ਜਾਵੈ ਹੈ. ਗ੍ਯਾਨ ਸ਼ਕ੍ਤਿ
ਅੰਤਸ਼ਕਰਣ ਔ ਗ੍ਯਾਨ ਇੰਦ੍ਰਿਯਨ ਮੈਂ ਹੈ. ਪ੍ਰਾਣ ਕੀ ਨ੍ਯਾਈਂ ਕਰ੍ਮ
ਇੰਦ੍ਰਿਯਨ ਮੈਂ ਬੀ ਗ੍ਯਾਨ ਸ਼ਕ੍ਤਿ ਨਹੀਂ. ਕ੍ਰਿਯਾ ਸ਼ਕ੍ਤਿ ਹੈ. ਯਾਤੈਂ ਪ੍ਰਾਣ
ਔ ਕਰ੍ਮ ਇੰਦ੍ਰਿਯ ਸ਼ਰੀਰ ਮੈਂ ਰਹੈ ਹੈਂ. ਯਾਤੇ ਮਰਣ ਨਿਮਿੱਤ ਤੈਂ ਦਾਹਾ
ਦਿਕਨ ਕੀ ਰੱਛਾ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਔ ਬਾਹਰਿ ਅੰਤਸ਼ਕਰਣ ਗ੍ਯਾਨ ਇੰਦ੍ਰਿਯ
ਜਾਵੈ ਹੈ. ਸਾਚੇ ਪਰ੍ਵਤਾਦਿਕਨ ਕੂੰ ਦੇਖਿਕੈ ਪ੍ਰਾਣ ਔ ਕਰ੍ਮ ਇੰਦ੍ਰਿਯ
ਨਕੇ ਸਮੀਪ ਆਵੈ ਹੈਂ; ਸੋ ਬੀ ਬਨੈ ਨਹੀਂ. ਕਾਹੇਤੈਂ, ਸ੍ਥੂਲ ਸੂੱਛਮ ਸਮਾ
ਜ ਮੈਂ ਸਰ੍ਵ ਕਾ ਸ੍ਵਾਮੀ ਪ੍ਰਾਣ ਹੈ. ਪ੍ਰਾਣ ਬਿਨਾ ਸ਼ਰੀਰ ਕੂੰ ਦੇਖਿਕੈ ਛਣ
ਮਾਤ੍ਰ ਬੀ ਰਹਨੇ ਨਹੀਂ ਦੇਤੇ. ਬਾਹਰਿ ਲੇ ਜਾਵੈਂ ਹੈਂ, ਦਾਹ ਕਰੈਂ ਹੈਂ; ਸ੍ਪਰ੍ਸ਼
ਤੈਂ ਸ੍ਨਾਨ ਕਰੈਂ ਹੈਂ. ਯਾਤੈਂ ਸ੍ਥੂਲ ਸ਼ਰੀਰ ਕਾ ਸਾਰ ਪ੍ਰਾਣ ਹੈ. ਤੈਸੇ ਸੂੱਛਮ ਸ਼
ਰੀਰ ਮੈਂ ਬੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਪ੍ਰਾਣ ਹੈਂ.

ਪ੍ਰਾਣ ਇੰਦ੍ਰਿਯਾਦਿਕ ਪਰਸ੍ਪਰ ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟਤਾ ਵਿਵਾਦ ਕਰਿਕੇ ਪ੍ਰਜਾ
ਪਤਿ ਕੇ ਸਮੀਪ ਜਾਇਕੇ ਕਹ੍ਯਾ; ਹੇ ਭਗਵਨ. ਹਮਾਰੇ ਵਿਖੈ ਕੌਨ ਸ਼੍ਰੇਸ਼੍ਠ
ਹੈ. ਤਬ ਪ੍ਰਜਾਪਤਿ ਨੈ ਕਹ੍ਯਾ; ਤੁਮ ਸਾਰੇ ਸ੍ਥੂਲ ਸ਼ਰੀਰ ਮੈਂ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰਿ
ਕੇ ਏਕ ਏਕ ਨਿਕਸਤੇ ਜਾਓ. ਜਿਸ ਕੇ ਨਿਕਸਨੇ ਤੈਂ ਸ਼ਰੀਰ ਅਮੰਗ-
ਲ ਰੂਪ ਹੋਇਕੇ ਗਿਰ ਪੜੈ, ਸੋ ਤੁਮਾਰੇ ਮੈਂ ਸ਼੍ਰੇਸ਼੍ਠ ਹੈ, ਪ੍ਰਜਾਪਤਿ ਕੇ ਵਚਨ
ਤੈਂ ਨੇਤ੍ਰਾਦਿਕ ਇੰਦ੍ਰਿਯਨ ਨੈਂ ਏਕ ਏਕ ਕੇ ਅਭਾਵ ਤੈਂ ਅੰਧਾਦਿ ਰੂਪ ਸ਼ਰੀ
ਰ ਕੀ ਸ੍ਥਿਤਿ ਦੇਖੀ. ਔ ਪ੍ਰਾਣ ਕੇ ਨਿਕਸਨੇ ਕਾ ਉਦ੍ਯੋਗ ਕਰਤੇ ਹੀ ਸ਼ਰੀ
ਰ ਗਿਰਨੇ ਲਗਾ ਤਬ ਸਰ੍ਵ ਨੈ ਇਹ ਨਿਸ਼੍ਚਯ ਕਿਯਾ, ਹਮਾਰਾ ਸਰ-

ਵ ਕਾ ਸ੍ਵਾਮੀ ਪ੍ਰਾਣ ਹੈ. ਇਸ ਕਾਰਣ ਤੈਂ ਜਿਤਨੇ ਸ਼ਰੀਰ ਮੈਂ ਪ੍ਰਾਣ ਰਹੈ. ਉਤਨੇ ਰਹੈ ਹੈ. ਸ਼ਰੀਰ ਤੈਂ ਪ੍ਰਾਣ ਕੇ ਨਿਕਸਤੇ ਹੀ ਸਾਰੇ ਨਿਕਸ ਜਾਵੈ ਹੈਂ. ਜਾਤੈਂ ਸੂਖਮ ਸਮਾਜ ਕਾ ਰਾਜਾ ਕੀ ਨ੍ਯਾਈਂ ਪ੍ਰਾਣ ਹੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਹੈ. ਤਾਕੇ ਨਿਕਸੇ ਬਿਨਾ ਅੰਤਸ਼ਕਰਣ ਗ੍ਯਾਨ ਇੰਦ੍ਰਿਯ ਬਾਹਰਿ ਨਿਕਸੇ ਨਹੀਂ ਕਿਵਾ,

ਅੰਤਸ਼ਕਰਣ ਔ ਗ੍ਯਾਨ ਇੰਦ੍ਰਿਯ ਭੂਤਨ ਕੇ ਸਤੋਗੁਣ ਕੇ ਕਾਰਜ ਹੈ. ਤਿਨ ਮੈਂ ਗ੍ਯਾਨ ਸ਼ਕ੍ਤਿ ਹੈ; ਕ੍ਰਿਯਾ ਸ਼ਕ੍ਤਿ ਨਹੀਂ, ਪ੍ਰਾਣ ਮੈਂ ਕ੍ਰਿਯਾ ਸ਼ਕ੍ਤਿ ਹੈ ਤਾਕੇ ਬਲ ਤੈਂ ਮਰਣ ਸਮਯ ਲਿੰਗ ਸ਼ਰੀਰ ਇਸ ਸ੍ਥੂਲ ਕੂੰ ਤ੍ਯਾਗਿ ਕੇ ਲੋਕਾਂਤਰ ਕੂੰ ਜਾਵੈ ਹੈ; ਔ ਪ੍ਰਾਣ ਕੇ ਹੀ ਬਲ ਤੈਂ ਇੰਦ੍ਰਿਯ ਦ੍ਵਾਰਾ ਅੰਤਸ਼ਕਰਣ ਕੀ ਵ੍ਰਿੱਤਿ ਬਾਹਰਿ ਘਟਾਦਿਕਨ ਕੇ ਸਮੀਪ ਜਾਵੈ ਹੈ. ਔ ਪ੍ਰਾਣ ਕੇ ਸਹਾਰੇ ਬਿਨਾ ਅੰਤਸ਼ਕਰਣਾਦਿਕਨ ਕਾ ਬਾਹਰਿ ਗਮਨ ਸੰਭਵੈ ਨਹੀਂ ਇਸੀ ਕਾਰਣ ਤੈਂ ਯੋਗ ਸ਼ਾਸ੍ਤ੍ਰ ਮੈਂ ਕਹ੍ਯਾ ਹੈ:- "ਪ੍ਰਾਣ ਨਿਰੋਧ ਬਿਨਾ ਮਨ ਕਾ ਨਿਰੋਧ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ, ਪ੍ਰਾਣ ਕੇ ਸੰਚਾਰ ਤੈਂ ਮਨ ਕਾ ਸੰਚਾਰ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਪ੍ਰਾਣ ਨਿਰੋਧ ਤੈਂ ਮਨ ਕਾ ਨਿਰੋਧ ਹੋਵੈ ਹੈ." ਯਾਤੈਂ ਮਨ ਕਾ ਨਿਰੋਧ ਰੂਪ ਜੋ ਰਾਜਯੋਗ, ਤਾਕੀ ਜਿਸ ਕੂੰ ਇੱਛਾ ਹੋਵੈ, ਸੋ ਪ੍ਰਾਣ ਨਿਰੋਧ ਰੂਪ ਹਠ ਯੋਗ ਕਾ ਅਨੁਸ਼ਠਾਨ ਕਰੈ; ਯਾਤੈਂ ਬੀ ਪ੍ਰਾਣ ਕੇ ਆਧੀਨ ਅੰਤਸ਼ਕਰਣ ਕਾ ਗਮਨ ਹੈ. ਤਾਕੇ ਨਿਕਸੇ ਬਿਨਾ ਅੰਤਸ਼ਕਰਣ ਗ੍ਯਾਨ ਇੰਦ੍ਰਿਯ ਬਾਹਰਿ ਨਿਕਸੈ ਨਹੀਂ. ਔ ਸ੍ਵਪਨ ਅਵਸ੍ਥਾ ਮੈਂ ਸ੍ਥੂਲ ਸ਼ਰੀਰ ਪ੍ਰਾਣ ਸਮੇਤ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਯਾਤੈਂ; "ਬਾਹਰਿ ਜਾਇਕੇ ਸਾਂਚੇ ਪਦਾਰ੍ਥਨ ਕੂੰ ਸ੍ਵਪ੍ਨ ਮੈਂ ਦੇਖੈ ਹੈ; ਇਹ ਸੰਭਵੈ ਨਹੀਂ ਕਿਵਾ,

ਕੋਈ ਪੁਰੁਖ ਅਪਨੇ ਸੰਬੰਧੀ ਸੈਂ ਸ੍ਵਪ੍ਨ ਮੈਂ ਮਿਲਿਕੇ ਜੋ ਵ੍ਯਵਹਾਰ ਕਰੈ ਤੈਂ ਜਾਗਿਕੇ ਵਹ ਸੰਬੰਧੀ ਮਿਲੈ ਤਬ ਐਸੇ ਨਹੀਂ ਕਹਤਾ, ਜੋ ਰਾਤਿ ਕੂੰ ਹਮ ਮਿਲੇ ਥੇ, ਔ ਅਮੁਕ ਵ੍ਯਵਹਾਰ ਕਿਯਾ ਥਾ ਔ ਪੂਰ੍ਵ ਪੱਖ ਕੀ ਰੀਤਿ ਸੈਂ ਤੂੰ ਬਾਹਰਿ ਨਿਕਸਿਕੇ ਤਾ ਸੰਬੰਧੀ ਸੈਂ ਮਿਲਿਕੇ ਵ੍ਯਵਹਾਰ ਸਾਂਚਾ ਕ੍ਰਿਯਾ ਹੈ. ਤਾ ਮਿਲਨੇ ਕਾ ਔ ਵ੍ਯਵਹਾਰ ਕਾ ਗ੍ਯਾਨ ਸੰਬੰਧੀ ਕੂੰ ਚਾਹਿਏ, ਔ ਮਿਲੈ ਜਬ ਸੰਬੰਧੀ ਨੇ ਕਹ੍ਯਾ ਚਾਹਿਏ; ਔ

ਸਿਧਾਂਤ ਮੈਂ ਤੌ ਸੰਬੰਧੀ ਔਰ ਤਾਕਾ ਮਿਲਾਪ ਸਭ ਅੰਤਰਹੀ ਕਲਪਿਤ ਹੈ. ਕਿਵ

ਜੈਸੇ ਪਹਰਿਆ ਇਕੇ ਸਾਂਚੇ ਪਦਾਰਥਨ ਕੂੰ ਦੇਖੈ, ਤੌ ਰਾਤ੍ਰਿ ਮੈਂ ਸੋ ਜਾਯ ਪੁਰੁਖ ਹਰਿਦ੍ਵਾਰ ਮੈਂ ਮਧ੍ਯਜਾਨ ਕੇ ਸੂਰਜ ਤੈਂ ਤਪੇ ਮਹਲ ਗੰਗਾ ਤੈਂ ਪੂਰਵ ਔਰ ਨੀਲ ਪਰਵਤ ਗੰਗਾ ਤੈਂ ਪਸ਼੍ਚਿਮ ਦੇਖੈ ਹੈ. ਤਹਾਂ ਰਾਤ੍ਰਿ ਮੈਂ ਮਧ੍ਯਜਾਨ ਕਾ ਸੂਰਜ ਨਹੀਂ, ਗੰਗਾ ਤੈਂ ਪੂਰਵ ਦਿਸ਼ਾ ਮੈਂ ਹਰਿਦ੍ਵਾਰ ਪੁਰੀ ਨਹੀਂ ਔਰ ਗੰਗਾ ਤੈਂ ਪਸ਼੍ਚਿਮ ਨੀਲ ਪਰਵਤ ਨਹੀਂ. ਯਾਤੈਂ ਭੀ ਸਾਂਚੇ ਪਦਾਰਥਨ ਕਾ ਦੇਖਨਾ ਸ੍ਵਪਨ ਮੈਂ ਅਸੰਭਵ ਹੈ. ਔਰ ਜਾਗ੍ਰਤ ਕੀ ਸਮ੍ਰਿਤਿ, ਅਥਵਾ ਈਸ਼੍ਵਰ ਕ੍ਰਿਤ ਪਰਵਤਾਦਿਕਨ ਕਾ ਬਾਹਰਿ ਨਿਕਸਿ ਕੇ ਸ੍ਵਪਨ ਮੈਂ ਗ੍ਯਾਨ ਹੋਵੈ ਹੈ; ਇਨ ਦੋਨੂੰ ਪੱਖਨ ਕਾ ਨਿਰਾਕਰਣ ਕਿਯਾ.

ਸਿਧਾਂਤ ਕਹੈ ਹੈ:-

ਦੋਹਾ.

ਯਾਤੈਂ ਅੰਤਰ ਊਪਜੈ, ਤ੍ਰਿਪੁਟੀ ਸਕਲ ਸਮਾਜ;
ਵੇਦ ਕਹਤ ਯਾ ਅਰਥ ਕੂੰ, ਸਭ ਪ੍ਰਮਾਣ ਸਿਰਤਾਜ. ੬

ਟੀਕਾ:- ਜਾਗ੍ਰਤ ਕੇ ਪਦਾਰਥਨ ਕੀ ਸਮ੍ਰਿਤਿ, ਔਰ ਬਾਹਰਿ ਲਿੰਗ ਕਾ ਨਿਕਸਨਾ ਤੌ ਸੰਭਵੈ ਨਹੀਂ. ਤਥਾਪਿ ਜਾਗ੍ਰਤ ਕੀ ਨ੍ਯਾਈਂ ਗ੍ਯਾਤਾ ਗ੍ਯਾਨ ਗ੍ਯੇਯ, ਤ੍ਰਿਪੁਟੀ ਸ੍ਵਪਨ ਮੈਂ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਯਾਤੈਂ ਕੰਠ ਕੀ ਨਾੜੀ ਕੇ ਅੰਤਰ ਹੀ ਸਭ ਕਛੁ ਉਤਪੰਨ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਸਭ ਪ੍ਰਮਾਣ ਕਾ ਸਿਰਤਾਜ ਕਹਿਯੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਜੋ ਵੇਦ ਹੈ, ਤਾਨੈ ਇਹ ਕਹ੍ਯਾ ਹੈ:- ਉਪਨਿਖਦ ਮੈਂ ਇਹ ਪ੍ਰਸੰਗ ਹੈ:- "ਜਾਗ੍ਰਤ ਕੇ ਪਦਾਰਥ ਸ੍ਵਪਨ ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੋਵੈ ਹੈ; ਕਿੰਤੁ ਰਥ ਔਰ ਘੋੜੇ ਤਥਾ ਮਾਰਗ, ਤੈਸੇ ਰਥ ਮੈਂ ਬੈਠਨੇ ਵਾਲੇ ਸ੍ਵਪਨ ਮੈਂ ਨਵੀਨ ਉਤਪੰਨ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਯਾਤੈਂ ਪਰਵਤ ਸਮੁਦ੍ਰ ਨਦੀ ਬਨ ਗ੍ਰਾਮ ਪੁਰੀ ਸੂਰਜ ਚੰਦ੍ਰ ਜੋ ਕਛੁ ਸ੍ਵਪਨ ਮੈਂ ਦੀਖੈ ਹੈ, ਸੋ ਨਵੀਨ ਉਪਜੇ ਹੈਂ. ਜੋ ਸ੍ਵਪਨ ਮੈਂ ਪਰਵਤਾਦਿਕ ਨਹੀਂ ਹੋਵੈ ਤੌ ਤਿਨ ਕਾ ਪ੍ਰਤ੍ਯਛ ਗ੍ਯਾ- [illegible] ਹੋ ਹੈ ਸੋ ਨਹੀਂ ਹੂਆ ਚਾਹਿਏ. ਕਾਹੇ ਤੈਂ, ਵਿਖਯ ਤੈਂ ਇੰਦ੍ਰਿ-

ਯਕਾ ਸੰਬੰਧ, ਵਾ ਅੰਤਹ਼ਕਰਣ ਕੀ ਵ੍ਰਿੱਤਿ ਕਾ ਸੰਬੰਧ, ਪ੍ਰਤ੍ਯੱਛ ਗ੍ਯਾਨ ਕਾ ਹੇਤੁ ਹੈ. ਯਾਤੈਂ ਪਰ੍ਵਤਾਦਿਕ ਵਿਸ਼ਯ, ਔ ਤਿਨ ਕੇ ਗ੍ਯਾਨ ਕੇ ਸਾਧਨ ਇੰਦ੍ਰਿਯ; ਤਥਾ ਅੰਤਹ਼ਕਰਣ ਸਾਰੇ ਅੰਤਰ ਉਤਪੰਨ ਹੋਵੈ ਹੈਂ.

ਯਦ੍ਯਪਿ ਸ੍ਵਪਨ ਕੇ ਪਦਾਰਥ ਸ਼ੁਕ੍ਤਿਰਜਤਾਦਿਕਨ ਕੀ ਨ੍ਯਾਈਂ ਸਾਖੀਭਾਸ੍ਯ ਹੈਂ ਅੰਤਹ਼ਕਰਣ ਇੰਦ੍ਰਿਯਨ ਕਾ ਸ੍ਵਪ੍ਨ ਕੇ ਗ੍ਯਾਨ ਮੈਂ ਉਪਯੋਗ ਨਹੀਂ ਯਾਤੈਂ ਗ੍ਯੇਯ ਜੋ ਪਰਵਤਾਦਿਕ ਹੈਂ ਤਿਨ ਕੀ ਹੀ ਉਤਪੱਤਿ ਸ੍ਵਪ੍ਨ ਮੈਂ ਮਾਨਨੀ ਯੋਗ੍ਯ ਹੈ, ਗ੍ਯਾਤਾ ਗ੍ਯਾਨ ਔ ਇੰਦ੍ਰਿਯਨ ਕੀ ਉਤਪੱਤਿ ਮਾਨਨੀ ਯੋਗ੍ਯ ਨਹੀਂ. ਤਥਾਪਿ ਜੈਸੇ ਸ੍ਵਪਨ ਮੈਂ ਪਰ੍ਵਤਾਦਿਕ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੋਵੈ ਹੈਂ ਤੈਸੇ ਇੰਦ੍ਰਿਯ ਅੰਤਹ਼ਕਰਣ ਪ੍ਰਾਣ ਸਹਿਤ ਸ੍ਥੂਲ ਸ਼ਰੀਰ ਬੀ ਸ੍ਵਪ੍ਨ ਮੈਂ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੋਵੈ ਹੈ; ਯਾਤੈਂ ਤਿਨ ਕੀ ਬੀ ਉਤਪੱਤਿ ਮਾਨੀ ਚਾਹਿਏ. ਕਿੰਵਾ,

ਸ੍ਵਪਨ ਕੇ ਪਦਾਰ੍ਥਨ ਵਿਖੈ ਨੇਤ੍ਰਾਦਿਕਨ ਕੀ ਵਿਸ਼ਯਤਾ ਮਾਨਨੀ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਸੋ ਵ੍ਯਾਵਹਾਰਿਕ ਨੇਤ੍ਰਾਦਿਕਨ ਕੀ ਵਿਸ਼ਯਤਾ ਤੌ ਸ੍ਵਪ੍ਨ ਕੇ ਪ੍ਰਾਤਿਭਾਸਿਕ ਪਦਾਰ੍ਥਨ ਵਿਖੈ ਬਨੈ ਨਹੀਂ. ਕਾਹੇਤੈਂ, ਸਮਸੱਤਾ ਵਾਲੇ ਪਦਾਰ੍ਥ ਹੀ ਆਪਸ ਮੈਂ ਸਾਧਕ ਬਾਧਕ ਹੋਵੈ ਹੈਂ. ਇਹ ਪੰਚਮ ਤਰੰਗ ਮੈਂ ਪ੍ਰਤਿਪਾਦਨ ਕਰੀ ਹੈ. ਯਾਤੈਂ ਵ੍ਯਾਵਹਾਰਿਕ ਨੇਤ੍ਰਾਦਿਕ ਸ਼ਰੀਰ ਮੈਂ ਹੈਂ ਬੀ, ਤਿਨ ਤੈਂ ਸ੍ਵਪਨ ਕੇ ਪਦਾਰ੍ਥਨ ਕੀ ਵਿਸ਼ਮਸੱਤਾ ਹੋਨੈ ਤੈਂ ਤਿਨ ਕੇ ਗ੍ਯਾਨ ਕੀ ਵਿਸ਼ਯਤਾ ਸ੍ਵਪਨ ਕੇ ਪਰ੍ਵਤਾਦਿਕਨ ਕੂੰ ਬਨੈ ਨਹੀਂ. ਕਿੰਵਾ ਵ੍ਯਾਵਹਾਰਿਕ ਜੋ ਇੰਦ੍ਰਿਯ ਹੈਂ, ਸੋ ਅਪਨੇ ਅਪਨੇ ਗੋਲਕ ਕੂੰ ਤ੍ਯਾਗਿ ਕੈ ਕਾਰ੍ਯ ਕਰਨੇ ਮੈਂ ਸਮਰ੍ਥ ਹੋਵੈਂ ਨਹੀਂ. ਔ ਸ੍ਵਪਨ ਅਵਸ੍ਥਾ ਮੈਂ ਹਸ੍ਤ ਪਾਦ ਵਾਕ ਕੇ ਗੋਲਕ ਤੈਂ ਨਿਸ਼੍ਚਲ ਦੂਸਰੇ ਕੂੰ ਦੀਖੈ ਹੈ; ਔ ਹਸ੍ਤ ਮੈਂ ਦ੍ਰਵ੍ਯ ਗ੍ਰਹਣ ਕਰਿ ਕੇ ਪ੍ਰਕਾਰਤਾ ਪਾਵਨ ਕਰੈ ਹੈ. ਯਾਤੈਂ ਸ੍ਵਪਨ ਮੈਂ ਇੰਦ੍ਰਿਯਨ ਕੀ ਉਤਪੱਤਿ ਅਵਸ਼੍ਯ ਮਾਨੀ ਚਾਹਿਏ. ਤੈਸੇ ਸੁਖ ਦੁੱਖ ਔ ਤਿਨ ਕਾ ਗ੍ਯਾਨ ਤਥਾ ਸੁਖ ਦੁਖ ਗ੍ਯਾਨ ਕਾ ਆਸ਼੍ਰਯ ਪ੍ਰਮਾਤਾ ਸ੍ਵਪ੍ਨ ਮੈਂ ਪ੍ਰਤੀਤਿ ਹੋਵੈ ਹੈ, ਔ ਬਿਨਾ ਹੁਏ ਪਦਾਰ੍ਥ ਕੀ ਪ੍ਰਤੀਤਿ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ, ਯਾਤੈਂ ਸਾਰਾ ਤ੍ਰਿਪੁਟੀ

...ਨ ਮੈਂ ਉਤਪੰਨ ਹੋਵੈ ਹੈ.

ਅਨਿਰਵਚਨੀਯ ਖ੍ਯਾਤਿ ਕੀ ਇਹ ਰੀਤਿ ਹੈ:- ਜਿਤਨੇ ਭ੍ਰਮ ਗ੍ਯਾਨ ਹੈਂ. ਤਿਨ ਕੇ ਵਿਖਯ ਸਾਰੇ ਅਨਿਰਵਚਨੀਯ ਉਤਪੰਨ ਹੋਵੈਂ ਹੈਂ. ਵਿਖਯ ਬਿਨਾ ਕੋਈ ਗ੍ਯਾਨ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ, ਇਹ ਸਿੱਧਾਂਤ ਹੈ. ਔਰ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰਨ ਕੇ ਮਤ ਮੈਂ ਤੌ ਅਨ੍ਯ ਪਦਾਰਥ ਕਾ ਅਨ੍ਯ ਰੂਪ ਤੈਂ ਭਾਨ ਹੋਵੈ, ਸੋ ਭ੍ਰਮ ਕਹੀਏ ਹੈ. ਸਿੱਧਾਂਤ ਮੈਂ ਤੌ ਜੈਸਾ ਪਦਾਰਥ ਹੋਵੈ ਤੈਸਾ ਹੀ ਗ੍ਯਾਨ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਯਾਤੈਂ ਭ੍ਰਮਸ੍ਥਲ ਮੈਂ ਬੀ ਵਿਖਯ ਕੀ ਉਤਪੱਤਿ ਅਵਸ਼੍ਯ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਵਿਖਯ ਬਿਨਾ ਗ੍ਯਾਨ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ. ਇਸ ਰੀਤਿ ਸੈਂ ਸ੍ਵਪਨ ਮੈਂ ਤ੍ਰਿਪੁਟੀ ਕੀ ਪ੍ਰਤੀਤਿ ਹੋਨੇ ਤੈਂ ਸਾਰਾ ਸਮਾਜ ਉਤਪੰਨ ਹੋਵੈ ਹੈ.

ਯਾਕੇ ਵਿਖੈ ਐਸੀ ਸ਼ੰਕਾ ਹੋਵੈ ਹੈ:- ਸ੍ਵਪਨ ਕੇ ਜੋ ਪਦਾਰਥ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੋਵੈਂ ਹੈਂ. ਤਿਨ ਕੀ ਉਤਪੱਤਿ ਅੰਗੀਕਾਰ ਹੋਵੈ ਤੌ ਜੈਸੇ ਸ੍ਵਪਨ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਸੈਂ ਜਾਗ੍ਰਤ ਕੇ ਪਦਾਰਥ ਮਿਥ੍ਯਾ ਸਿੱਧਾਂਤ ਮੈਂ ਕਹੇ ਹੈਂ; ਤੈਸੇ ਜਾਗ੍ਰਤ ਕੇ ਪਦਾਰਥਨ ਕੀ ਨ੍ਯਾਈਂ ਉਤਪੱਤਿ ਵਾਲੇ ਹੋਨੇ ਤੈਂ ਸ੍ਵਪਨ ਕੇ ਪਦਾਰਥ ਭੀ ਸਤ੍ਯ ਹੂਆ ਚਾਹੀਏ. ਔ ਸ੍ਵਪ੍ਨ ਕੇ ਪ੍ਰਤੀਤਿ ਪਦਾਰਥਨ ਕੀ ਉਤਪੱਤਿ ਨਹੀਂ ਮਾਨੈ ਤਬ ਇਹ ਦੋਖ ਨਹੀਂ, ਜਾਗ੍ਰਤ ਕੇ ਪਦਾਰਥ ਤੌ ਉਤਪੰਨ ਹੂਏ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੋਵੈਂ ਹੈਂ, ਔ ਸ੍ਵਪ੍ਨ ਮੈਂ ਪਦਾਰਥ ਬਿਨਾ ਹੂਏ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੋਵੈਂ ਹੈਂ. ਯਾਤੈਂ ਸ੍ਵਪਨ ਮੈਂ ਬਿਨਾ ਹੂਏ ਪਦਾਰਥਨ ਕਾ ਗ੍ਯਾਨ ਭ੍ਰਮ ਰੂਪ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਤਿਨ ਕੀ ਉਤਪੱਤਿ ਮਾਨਨੀ ਯੋਗ੍ਯ ਨਹੀਂ. ਤਾ

ਸ਼ੰਕਾ ਕਾ ਸਮਾਧਾਨ.

ਦੋਹਾ.

ਸਾਧਨ ਸਾਮਗ੍ਰੀ ਬਿਨਾ, ਉਪਜੇ ਝੂਠ ਸੁ ਹੋਯ;
ਬਿਨ ਸਾਮਗ੍ਰੀ ਊਪਜੈ, ਸੂੰ ਤਿਹਿ ਮਿਥ੍ਯਾ ਜੋਯ. ੭

ਟੀਕਾ:- ਜਿਸ ਵਸ੍ਤੁ ਕੀ ਉਤਪੱਤਿ ਮੈਂ ਜਿਤਨਾ ਦੇਸ਼ ਕਾਲਾਦਿ ਸਾਮਗ੍ਰੀ, ਸਾਧਨ ਕਹੀਏ ਕਾਰਣ ਹੈ, ਉਤਨੀ ਸਾਮਗ੍ਰੀ ਬਿਨਾ ਉਪਜੈ ਸੋ ਮਿਥ੍ਯਾ ਕਹੀਏ ਹੈ. ਔ ਸ੍ਵਪ੍ਨ ਕੇ ਹਸ੍ਤੀ ਆਦਿਕ ਕੀ ਉਤਪੱਤਿ ਕੇ ਯੋਗ੍ਯ

ਦੇਸ਼ ਕਾਲ ਹੈ ਨਹੀਂ. ਬਹੁਤ ਕਾਲ ਮੈਂ ਔ ਬਹੁਤ ਦੇਸ਼ ਮੈਂ ਉਪਜਨੇ ਜੋਗ ਰਥ ਹ-
ਸ੍ਤੀ ਆਦਿਕ ਛਿਨ ਮਾਤ੍ਰ ਕਾਲ ਮੈਂ ਸੂਖਮ ਕੰਠ ਦੇਸ਼ ਮੈਂ ਉਪਜੈ ਹੈਂ; ਯਾਤੇਂ
ਮਿਥ੍ਯਾ ਹੈਂ. ਯਦ੍ਯਪਿ ਸ੍ਵਪਨ ਅਵਸ੍ਥਾ ਮੈਂ ਕਾਲ ਦੇਸ਼ ਬੀ ਅਧਿਕ ਪ੍ਰਤੀ-
ਤਿ ਹੋਵੈ ਹੈ; ਤਥਾਪਿ ਅਨ੍ਯ ਪਦਾਰ੍ਥਨ ਕੀ ਨ੍ਯਾਈਂ ਸ੍ਵਪਨ ਮੈਂ ਅਧਿ-
ਕ ਕਾਲ ਔ ਅਧਿਕ ਦੇਸ਼ ਬੀ ਅਨਿਰਵਚਨੀਯ ਪ੍ਰਾਤਿਭਾਸਿਕ ਉਤਪੰ-
ਨ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਕਾਹੇਤੇਂ, ਵਿਖਯ ਬਿਨਾ ਪ੍ਰਤ੍ਯਕ੍ਛ ਗ੍ਯਾਨ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ. ਔ ਸ੍ਵਪ੍ਨ ਮੈਂ
ਅਧਿਕ ਦੇਸ਼ ਕਾਲ ਕਾ ਗ੍ਯਾਨ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਵ੍ਯਾਵਹਾਰਿਕ ਦੇਸ਼ ਕਾਲ ਨ੍ਯੂਨ
ਹੈ ਯਾਤੇਂ ਪ੍ਰਾਤਿਭਾਸਿਕ ਉਤਪੰਨ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਪਰੰਤੁ ਸ੍ਵਪਨ ਅਵਸ੍ਥਾ ਮੈਂ ਉਪ-
ਜੈ ਜੋ ਪ੍ਰਾਤਿਭਾਸਿਕ ਦੇਸ਼ ਕਾਲ. ਸੋ ਸ੍ਵਪ੍ਨ ਅਵਸ੍ਥਾ ਕੇ ਹਸ੍ਤੀ ਆਦਿਕਨ
ਕੇ ਕਾਰਣ ਨਹੀਂ. ਕਾਹੇਤੇਂ, ਕਾਰਣ ਹੋਵੈ ਸੋ ਪਹਲੀ ਉਪਜੈ ਹੈ, ਔ ਕਾਰ੍ਯ
ਪਾਛੇ ਉਪਜੈ ਹੈ. ਸ੍ਵਪਨ ਕੇ ਦੇਸ਼ ਕਾਲ ਔ ਹਸ੍ਤੀ ਆਦਿਕ ਏਕ ਹੀ ਸਮ-
ਯ ਮੈਂ ਹੋਵੈ ਹੈਂ, ਯਾਤੇਂ ਤਿਨ ਕਾ ਕਾਰ੍ਯ ਕਾਰਣ ਭਾਵ ਬਨੈ ਨਹੀਂ ਔ ਵ੍ਯਾ-
ਵਹਾਰਿਕ ਦੇਸ਼ ਕਾਲ ਨ੍ਯੂਨ ਹੈਂ, ਹਸ੍ਤੀ ਆਦਿਕਨ ਕੇ ਜੋਗ ਨਹੀਂ, ਯਾ-
ਤੇਂ ਦੇਸ਼ ਕਾਲ ਰੂਪ ਸਾਮਗ੍ਰੀ ਬਿਨਾ ਉਪਜੈ ਹੈ. ਯਾਤੇਂ ਸ੍ਵਪਨ ਕੇ ਪਦਾਰ੍ਥ
ਮਿਥ੍ਯਾ ਹੈਂ. ਔਰ ਬੀ ਮਾਤਾ ਸੈਂ ਆਦਿ ਲੇਕੇ ਹਸ੍ਤੀ ਆਦਿਕਨ ਕੀ ਸਾਮ-
ਗ੍ਰੀ ਸ੍ਵਪਨ ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਹੈ. ਯਦ੍ਯਪਿ ਸ੍ਵਪਨ ਮੈਂ ਪਹਲੀ ਪਦਾਰ੍ਥਨ ਕੇ ਮਾ-
ਤਾ ਪਿਤਾ ਬੀ ਪ੍ਰਤੀਤਿ ਹੋਵੈ ਹੈ, ਤਥਾਪਿ ਸ੍ਵਪਨ ਕੇ ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਪੁਤ੍ਰ ਕੀ
ਉਤਪਤਿ ਕੇ ਕਾਰਣ ਨਹੀਂ, ਕਾਹੇਤੇਂ, ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਔ ਪੁਤ੍ਰ. ਏਕ ਛਿਣ ਮੈਂ ਸਾ-
ਥ ਉਪਜੈ ਹੈਂ, ਯਾਤੇਂ ਤਿਨ ਕਾ ਕਾਰ੍ਯ ਕਾਰਣ ਭਾਵ ਨਹੀਂ. ਜਾ ਨਿਦ੍ਰਾ ਸਹਿਤ
ਅਵਿਦ੍ਯਾ ਮੈਂ ਸ੍ਵਪਨ ਕੇ ਪਦਾਰ੍ਥ ਉਪਜੈ ਹੈਂ, ਸੋਈ ਅਵਿਦ੍ਯਾ ਤਿਨ ਪ-
ਦਾਰ੍ਥਨ ਵਿਖੈ ਮਾਤਾਪਨਾ ਪਿਤਾਪਨਾ ਔ ਪੁਤ੍ਰਪਨਾ ਉਪਜਾਵੈ ਹੈ
ਇਸ ਰੀਤਿ ਸੈਂ ਸ੍ਵਪਨ ਕੇ ਪਦਾਰ੍ਥਨ ਕੀ ਉਤਪਤਿ ਮੈਂ ਔਰ ਕੋਈ ਸਾਮ-
ਗ੍ਰੀ ਨਹੀਂ; ਕਿੰਤੂ ਅਵਿਦ੍ਯਾ ਹੀ ਨਿਦ੍ਰਾਰੂਪ ਦੋਖ ਸਹਿਤ ਕਾਰਣ ਹੈ. ਜੋ ਦੋਖ
ਸਹਿਤ ਅਵਿਦ੍ਯਾ ਮੈਂ ਜਨ੍ਯ ਹੋਵੈ, ਸੋ ਸੁਕ੍ਤਿ ਰਜਤ ਕੀ ਨ੍ਯਾਈਂ ਮਿਥ੍ਯਾ
ਹੋਵੈ ਹੈ. ਯਾਤੇਂ ਸ੍ਵਪਨ ਕੇ ਪਦਾਰ੍ਥ ਸਤ੍ਯ ਨਹੀਂ. ਮਿਥ੍ਯਾ ਹੈਂ. ਤਿਨ

ਤਿਨ ਕਾ ਉਪਾਦਾਨ ਕਾਰਣ ਅੰਤਹਕਰਣ ਹੈ; ਅਥਵਾ ਸਾਛਾਤ ਅਵਿਦ੍ਯਾ ਹੀ ਤਿਨ ਕਾ ਉਪਾਦਾਨ ਕਾਰਣ ਹੈ. ਪਹਲੇ ਪੱਛ ਮੈਂ ਸਾਖੀ ਚੇਤਨ ਸ੍ਵਪ੍ਨ ਕਾ ਅਧਿਸ਼ਠਾਨ ਹੈ, ਔ ਦੂਸਰੇ ਪੱਛ ਮੈਂ ਬ੍ਰਹਮ ਚੇਤਨ ਸ੍ਵਪ੍ਨ ਕਾ ਅਧਿਸ਼ਠਾਨ ਹੈ. ਇਸ ਰੀਤਿ ਸੇਂ ਅੰਤਹਕਰਣ ਕਾ ਅਥਵਾ ਅਵਿਦ੍ਯਾ ਕਾ ਪਰਿਣਾਮ ਔ ਚੇਤਨ ਕਾ ਵਿਵਰਤ, ਸ੍ਵਪਨ ਹੈ.

ਯਾਕੇ ਵਿਖੈ ਐਸੀ ਸ਼ੰਕਾ ਹੋਵੈ ਹੈ:-ਦੂਸਰੇ ਪੱਛ ਮੈਂ ਬ੍ਰਹਮ ਚੇਤਨ ਸ੍ਵਪ੍ਨ ਕਾ ਅਧਿਸ਼ਠਾਨ ਕਹ੍ਯਾ, ਔ ਅਵਿਦ੍ਯਾ ਉਪਾਦਾਨ ਕਾਰਣ ਕਹੀ. ਤਹਾਂ ਅਧਿਸ਼ਠਾਨ ਗ੍ਯਾਨ ਸੇਂ ਕਲਪਿਤ ਕੀ ਨਿਵ੍ਰਿਤਿ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਔ ਸ੍ਵਪ੍ਨ ਕਾ ਅਧਿਸ਼ਠਾਨ ਬ੍ਰਹਮ ਹੈ, ਯਾਤੇਂ ਬ੍ਰਹਮ ਗ੍ਯਾਨ ਬਿਨਾ ਅਗ੍ਯਾਨੀ ਕੂੰ ਜਾਗਰਨ ਮੈਂ ਸ੍ਵਪਨ ਕੀ ਨਿਵ੍ਰਿਤਿ ਨਹੀਂ ਹੁਈ ਚਾਹਿਏ.

ਅਨ੍ਯ ਸ਼ੰਕਾ:- ਜੈਸੇ ਸ੍ਵਪਨ ਕਾ ਅਧਿਸ਼ਠਾਨ ਬ੍ਰਹਮ, ਔ ਉਪਾਦਾਨ ਕਾਰਣ ਅਵਿਦ੍ਯਾ ਹੈ; ਤੈਸੇ ਵੇਦਾਂਤ ਸਿੱਧਾਂਤ ਮੈਂ ਜਾਗ੍ਰਤ ਕੇ ਵ੍ਯਾਵਹਾਰਿਕ ਪਦਾਰਥਨ ਕਾ ਭੀ ਅਧਿਸ਼ਠਾਨ ਬ੍ਰਹਮ ਹੈ, ਔ ਉਪਾਦਾਨ ਕਾਰਣ ਅਵਿਦ੍ਯਾ ਹੈ; ਯਾਤੇਂ ਜਾਗ੍ਰਤ ਕੇ ਪਦਾਰਥਨ ਕੂੰ ਵ੍ਯਾਵਹਾਰਿਕ ਕਹੇ ਹੈਂ; ਔ ਸ੍ਵਪਨ ਕੂੰ ਪ੍ਰਾਤਿਭਾਸਿਕ ਕਹੇ ਹੈਂ; ਐਸਾ ਭੇਦ ਨਹੀਂ ਹੁਆ ਚਾਹਿਏ. ਕਾਹੇਤੇਂ, ਦੋਨੂੰ ਕਾ ਅਧਿਸ਼ਠਾਨ ਬ੍ਰਹਮ ਹੈ; ਔ ਉਪਾਦਾਨ ਕਾਰਣ ਅਵਿਦ੍ਯਾ ਹੈ. ਯਾਤੇਂ ਜਾਗ੍ਰਤ ਸ੍ਵਪਨ ਦੋਨੂੰ ਵ੍ਯਾਵਹਾਰਿਕ ਹੁਏ ਚਾਹਿਏ; ਅਥਵਾ ਦੋਨੂੰ ਪ੍ਰਾਤਿਭਾਸਿਕ ਹੁਏ ਚਾਹਿਏ.

ਸੋ ਦੋਨੂੰ ਸ਼ੰਕਾ ਬਨੈ ਨਹੀਂ. ਕਾਹੇਤੇਂ, ਪ੍ਰਥਮ ਸ਼ੰਕਾ ਕਾ ਇਹ ਸਮਾਧਾਨ ਹੈ:- ਨਿਵ੍ਰਿਤਿ ਦੋਇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੀ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਇਕ ਪੂਰਵ ਕਥਨ ਰੀਤਿ ਨਿਰੂਪਣ ਮੈਂ ਕਹੀ ਹੈ. ਕਾਰਣ ਸਹਿਤ ਕਾਰਜ ਕਾ ਵਿਨਾਸ਼ ਰੂਪ ਅਤ੍ਯੰਤ ਨਿਵ੍ਰਿਤਿ ਤੌ ਸ੍ਵਪ੍ਨ ਕੀ ਜਾਗ੍ਰਤ ਮੈਂ ਬ੍ਰਹਮ ਗ੍ਯਾਨ ਬਿਨਾ ਬਨੈ ਨਹੀਂ, ਪਰੰਤੂ ਦੰਡ ਕੇ ਪ੍ਰਹਾਰ ਤੇਂ ਜੈਸੇ ਘਟ ਕਾ ਮਿੱਤਿਕਾ ਮੈਂ ਲਯ ਹੋਵੈ ਹੈ ਤੈਸੇ ਸ੍ਵਪਨ ਕੀ ਹੇਤੂ ਜੋ ਨਿਦ੍ਰਾ ਦੋਖ ਤਾਂਕੇ ਨਾਸ਼ ਤੇਂ, ਵਾ ਸ੍ਵਪਨ ਕੀ ਵਿਰੋਧੀ ਜਾਗ੍ਰਤ ਕੀ ਉਤਪੱਤਿ ਤੇਂ ਅਵਿਦ੍ਯਾ ਮੈਂ ਲਯ ਰੂਪ ਨਿਵ੍ਰਿਤਿ ਸ੍ਵਪਨ ਕੀ ਬ੍ਰਹਮ ਗ੍ਯਾਨ ਬਿਨਾ ਸੰਭਵੈ ਹੈ.

ਔਰ ਜੋ ਸ਼ੰਕਾ ਕਰੀ:-"ਜਾਗ੍ਰਤ ਸ੍ਵਪਨ ਦੋਨੋਂ ਸਮਾਨ ਹੁਏ ਚਾਹਿਏ"
ਸੋ ਬਨੈ ਨਹੀਂ. ਕਾਹੇਤੇਂ, ਜਾਗ੍ਰਤ ਕੇ ਦੇਹਾਦਿਕ ਪਦਾਰ੍ਥਨ ਕੀ ਉਤਪੱਤਿ ਮੈਂ ਤੌ
ਅਨ੍ਯ ਦੋਖ ਰਹਿਤ ਕੇਵਲ ਅਨਾਦਿ ਅਵਿਦ੍ਯਾ ਹੀ ਉਪਾਦਾਨ ਕਾਰਣ-
ਹੈ. ਔ ਸ੍ਵਪਨ ਕੇ ਪਦਾਰ੍ਥਨ ਮੈਂ ਤੌ ਸਾਦਿ ਨਿਦ੍ਰਾ ਦੋਖ ਬੀ ਅਵਿਦ੍ਯਾ ਕਾ
ਸਹਾਯਕ ਹੈ. ਯਾਤੇਂ ਅਨ੍ਯ ਦੋਖ ਰਹਿਤ ਕੇਵਲ ਅਵਿਦ੍ਯਾ ਜਨ੍ਯ ਵ੍ਯਾ
ਵਹਾਰਿਕ ਕਹਿਏ ਹੈ. ਔ ਸਾਦਿ ਦੋਖ ਸਹਿਤ ਅਵਿਦ੍ਯਾ ਜਨ੍ਯ ਪ੍ਰਾਤਿ
ਭਾਸਿਕ ਕਹਿਏ ਹੈ. ਸ੍ਵਪਨ ਕੇ ਪਦਾਰ੍ਥ ਨਿਦ੍ਰਾ ਦੋਖ ਸਹਿਤ ਅਵਿਦ੍ਯਾ
ਜਨ੍ਯ ਹੋਨੇ ਤੈਂ ਪ੍ਰਾਤਿਭਾਸਿਕ ਹੈ. ਔ ਜਾਗ੍ਰਤ ਕੇ ਪਦਾਰਥ ਅਨ੍ਯ ਦੋਖ ਰ
ਹਿਤ ਅਵਿਦ੍ਯਾ ਜਨ੍ਯ ਹੋਨੈ ਤੈਂ ਵ੍ਯਾਵਹਾਰਿਕ ਕਹਿਏ ਹੈਂ. ਇਸ ਰੀਤਿ ਸੇਂ
ਸ੍ਵਪਨ ਕੇ ਪਦਾਰਥਨ ਮੈਂ ਜਾਗ੍ਰਤ ਕੇ ਪਦਾਰਥਨ ਤੈਂ ਵਿਲੱਛਣਤਾ ਹੈ. ਪ
ਰੰਤੂ ਇਹ ਸੰਪੂਰਣ ਤੀਨ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੀ ਸੱਤਾ ਮਾਨਿਕੇ ਸ੍ਥੂਲ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਸੇਂ ਕ-
ਹੀ ਹੈ, ਵਿਚਾਰ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਮੈਂ ਤੌ ਤੀਨਿ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੀ ਸੱਤਾ ਬਨੈ ਨਹੀਂ. ਔ ਜਾ-
ਗ੍ਰਤ ਸ੍ਵਪਨ ਕੀ ਪਰਸ੍ਪਰ ਵਿਲੱਛਣਤਾ ਬੀ ਬਨੈ ਨਹੀਂ.

ਯਦ੍ਯਪਿ ਵੇਦਾਂਤ ਪਰਿਭਾਖਾਦਿਕ ਗ੍ਰੰਥਨ ਮੈਂ ਪੂਰਵ ਪ੍ਰਕਾਰ ਤੈਂ
ਵ੍ਯਾਵਹਾਰਿਕ ਔ ਪ੍ਰਾਤਿਭਾਸਿਕ ਪਦਾਰ੍ਥਨ ਕਾ ਭੇਦ ਕਹ੍ਯਾ ਹੈ ਯਾ
ਤੈਂ ਤੀਨਿ ਸੱਤਾ ਮਾਨੀ ਹੈਂ. ਤੈਸੇ ਵਿਦ੍ਯਾਰਣ੍ਯ ਸ੍ਵਾਮੀ ਨੈ ਬੀ ਤੀਨਿ ਸੱਤਾ
ਮਾਨੀ ਹੈ. ਕਾਹੇਤੈਂ, ਇਹ ਪ੍ਰਸੰਗ ਤੀਨੋਂ ਨੈ ਲਿਖ੍ਯਾ ਹੈ:-ਦੋ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੇ ਦੇਹਾਦਿ
ਕ ਪਦਾਰ੍ਥ ਹੈਂ, ਏਕ ਤੌ ਈਸ਼੍ਵਰ ਰਚਿਤ ਹੈ ਸੋ ਬਾਹ੍ਯ ਹੈਂ, ਔ ਦੂਸਰੇ ਜੀਵ ਕੇ
ਸੰਕਲ੍ਪ ਰਚਿਤ ਹੈਂ, ਸੋ ਮਨੋਮਯ ਕਹਿਏ ਹੈਂ. ਔ ਅੰਤਰ ਹੈ, ਤਿਨ ਦੋਨੂੰ ਮੈਂ
ਜੀਵ ਸੰਕਲ੍ਪ ਤੈਂ ਰਚਿਤ ਅੰਤਰ ਮਨੋਮਯ ਸਾਖੀ ਭਾਸ੍ਯ ਹੈਂ. ਔ ਈ-
ਸ਼੍ਵਰ ਰਚਿਤ ਬਾਹ੍ਯ ਹੈਂ, ਸੋ ਪ੍ਰਮਾਤਾ ਪ੍ਰਮਾਣ ਕੇ ਵਿਖਯ ਹੈਂ, ਔ ਅੰਤ-
ਰ ਮਨੋਮਯ ਦੇਹਾਦਿਕ ਹੀ ਜੀਵ ਕੂੰ ਸੁਖ ਦੁੱਖ ਕੇ ਹੇਤੂ ਹੈਂ; ਔ ਬਾਹ੍ਯ ਜੋ-
ਈਸ਼੍ਵਰ ਰਚਿਤ ਹੈਂ, ਸੋ ਸੁਖ ਦੁੱਖ ਕੇ ਹੇਤੂ ਨਹੀਂ. ਯਾਤੈਂ ਮਨੋਮਯ ਪਦਾਰ੍ਥ
ਨ ਕੀ ਨਿਵ੍ਰਿਤਿ ਮੁਮੁੱਛੂ ਕੂੰ ਅਪੇਛਿਤ ਹੈ. ਔ ਬਾਹ੍ਯ ਪ੍ਰਪੰਚ, ਸੁਖ ਦੁੱਖ
ਕਾ ਹੇਤੁ ਨਹੀਂ: ਯਾਤੈਂ ਤਾ ਕੀ ਨਿਵ੍ਰਿਤਿ ਅਪੇਛਿਤ ਨਹੀਂ. ਜੈਸੇ ਦੋ ਪੁਰੁਖਨ

ਕੇ ਦੋ ਪੁਤ੍ਰ ਵਿਦੇਸ਼ ਮੈਂ ਗਏ ਹੋਏ ਹੈਂ, ਤਿਨ ਮੈਂ ਏਕ ਕਾ ਪੁਤ੍ਰ ਮਰਿ ਜਾਵੈ ਏਕ ਕਾ ਜੀਵਤਾ ਰਹੈ ਹੈ, ਸੋ ਜੀਵਤਾ ਪੁਤ੍ਰ ਬੜੀ ਵਿਭੂਤਿ ਕੂੰ ਪ੍ਰਾਪ੍ਤ ਹੋਇ ਕੇ ਕਿਸੀ ਪੁਰੁਖ ਦ੍ਵਾਰਾ ਅਪਨੇ ਪਿਤਾ ਕੂੰ ਅਪਨੀ ਵਿਭੂਤਿ ਪ੍ਰਾਪ੍ਤਿ ਕਾ, ਔ ਦ੍ਵਿਤੀਯ ਕੇ ਮਰਣ ਕਾ ਸਮਾਚਾਰ ਭੇਜੈ; ਤਹਾਂ ਸਮਾਚਾਰ ਸੁਨਾਵਨ ਵਾਲਾ ਦੂਤ ਹੋਵੈ, ਯਾਤੇਂ ਜੀਵਤ ਪੁਤ੍ਰ ਕੇ ਪਿਤਾ ਕੂੰ ਕਹੈ, ਤੇਰਾ ਪੁਤ੍ਰ ਮਰਿ ਗਯਾ ਔ ਮਰੇ ਪੁਤ੍ਰ ਕੇ ਪਿਤਾ ਕੂੰ ਕਹੈ, ਤੇਰਾ ਪੁਤ੍ਰ ਸ਼ਰੀਰ ਤੇਂ ਨਿਰੋਗ ਹੈ, ਬੜੀ ਵਿਭੂਤਿ ਕੂੰ ਪ੍ਰਾਪ੍ਤ ਹੂਆ ਹੈ; ਥੋੜੇ ਕਾਲ ਮੈਂ ਹਸ੍ਤੀ ਆਰੂਢ ਬੜੇ ਸਮਾਜ ਤੇਂ ਆਵੈਗਾ. ਤਾ ਵੰਚਕ ਵਚਨ ਕੂੰ ਸੁਨਿ ਕੇ ਜੀਵਤ ਪੁਤ੍ਰ ਕਾ ਪਿਤਾ ਰੋਵੈ ਹੈ, ਬੜੇ ਦੁਖ ਕੋ ਅਨੁਭਵ ਕਰੈ ਹੈ; ਔ ਮਰੇ ਪੁਤ੍ਰ ਕਾ ਪਿਤਾ ਬੜੇ ਹਰਖ ਕੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਇਸ ਰੀਤਿ ਸੇਂ ਦੇਸਾਂਤਰ ਵਿਖੈ ਈਸ਼੍ਵਰ ਰਚਿਤ ਪੁਤ੍ਰ ਜੀਵੈ ਹੈ. ਤੌ ਬੀ ਮਨੋਮਯ ਪੁਤ੍ਰ ਮਰਿ ਗਯਾ, ਯਾਤੇਂ ਦੁਖ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਈਸ਼੍ਵਰ ਰਚਿਤ ਜੀਵਤ ਕਾ ਸੁਖ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ. ਤੈਸੇ ਦੂਸਰੇ ਕਾ ਈਸ਼੍ਵਰ ਰਚਿਤ ਪੁਤ੍ਰ ਮਰਿ ਗਯਾ ਹੈ. ਤਾ ਕਾ ਦੁਖ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ. ਮਨੋਮਯ ਜੀਵੈ ਹੈ. ਤਾ ਕਾ ਸੁਖ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਯਾਤੇਂ ਜੀਵ ਸ੍ਰਿਸ਼੍ਟੀ ਹੀ ਸੁਖ ਦੁਖ ਕੀ ਹੇਤੁ ਹੈ. ਈਸ਼੍ਵਰ ਸ੍ਰਿਸ਼੍ਟਿ ਸੁਖ ਦੁਖ ਕੀ ਹੇਤੁ ਨਹੀਂ. ਇਸ ਰੀਤਿ ਸੇਂ ਵਿਦ੍ਯਾਰਣ੍ਯ ਸ੍ਵਾਮੀ ਨੇ ਜੀਵ ਸ੍ਰਿਸ਼੍ਟਿ ਦੋ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੀ ਕਹੀ ਹੈ. ਤਹਾਂ ਜੀਵ ਸ੍ਰਿਸ਼੍ਟਿ ਪ੍ਰਾਤਿਭਾਸਿਕ ਹੈ. ਔ ਈਸ਼੍ਵਰ ਸ੍ਰਿਸ਼੍ਟਿ ਵ੍ਯਾਵਹਾਰਿਕ ਹੈ, ਐਸੇ ਔਰ ਗ੍ਰੰਥਕਾਰੋਂ ਨੇ ਬੀ ਸੱਤਾ ਤੀਨਿ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੀ ਕਹੀ ਹੈ ਚੇਤਨ ਕੀ ਪਰਮਾਰਥ ਸੱਤਾ ਹੈ. ਔ ਚੇਤਨ ਸੇਂ ਭਿੰਨ ਜੜ ਪਦਾਰ੍ਥਨ ਕੀ ਦੋ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੀ ਸੱਤਾ ਹੈ. ਏਕ ਵ੍ਯਾਵਹਾਰਿਕ ਸੱਤਾ ਔ ਦੂਸਰੀ ਪ੍ਰਾਤਿਭਾਸਿਕ ਸੱਤਾ ਹੈ. ਸ੍ਰਿਸ਼੍ਟਿ ਕੇ ਆਦਿ ਕਾਲ ਮੈਂ ਈਸ਼੍ਵਰ ਸੰਕਲ੍ਪ ਤੇਂ ਉਪਜੇ ਜੋ ਕੇਵਲ ਅਵਿਦ੍ਯਾ ਕਾ ਕਾਰ੍ਯ, ਪੰਚਭੂਤ ਔ ਤਿਨ ਕੇ ਕਾਰ੍ਯ ਕੀ ਵ੍ਯਾਵਹਾਰਿਕ ਸੱਤਾ ਹੈ. ਦੋਖ ਸਹਿਤ ਅਵਿਦ੍ਯਾ ਕੇ ਕਾਰ੍ਯ ਸ੍ਵਪ੍ਨ ਸੁਕ੍ਤਿ ਰਜਤਾਦਿਕਨ ਕੀ ਪ੍ਰਾਤਿਭਾਸਿਕ ਸੱਤਾ ਹੈ. ਇਸ ਰੀਤਿ ਸੇਂ ਜਾਗ੍ਰਤ ਪਦਾਰ੍ਥਨ ਕੀ ਵ੍ਯਾਵਹਾਰਿਕ ਸੱਤਾ ਔ ਸ੍ਵਪਨ ਕੀ ਪ੍ਰਾਤਿਭਾਸਿਕ ਸੱਤਾ ਕਹੀ ਹੈ.

—— ਅਨਾਤ੍ਮ ਪਦਾਰ੍ਥਨ ਕੀ ਸਰ੍ਵ ਕੀ ਪ੍ਰਾਤਿਭਾਸਿਕਤਾ

ਸੱਤਾ ਹੈ. ਯਾਤੈਂ ਦੋ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੀ ਹੀ ਸੱਤਾ ਹੈ. ਚੇਤਨ ਕੀ ਪਰਮਾਰਥ ਸੱਤਾ ਔ ਚੇਤਨ ਸੈਂ ਭਿੰਨ ਸਕਲ ਅਨਾਤਮਾ ਕੀ ਪ੍ਰਾਤਿਭਾਸਿਕ ਹੀ ਸੱਤਾ ਹੈ. ਜਾਗ੍ਰਤ ਸ੍ਵਪਨ ਕੇ ਪਦਾਰਥਨ ਕੀ ਕਿੰਚਿਤ ਮਾਤ੍ਰ ਬੀ ਵਿਲੱਛਣਤਾ ਸਿੱਧ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ. ਯਾ ਉੱਤਮ ਸਿੱਧਾਂਤ ਕੂੰ ਪ੍ਰਤਿਪਾਦਨ ਕਰੈ ਹੈਂ:-

ਚੌਪਾਈ.

ਬਿਨ ਸਾਮਗ੍ਰੀ ਉਪਜਤ ਯਾਤੈਂ,
ਸ੍ਵਪਨ ਸ੍ਰਿਸ਼੍ਟਿ ਸਬ ਮਿਥ੍ਯਾ ਤਾਤੈਂ;
ਦੇਸ਼ ਕਾਲਕੋ ਲੇਸ਼ ਨ ਜਾਮੈਂ,
ਸਰ੍ਵ ਜਗਤ ਉਪਜਤ ਹੈ ਤਾਮੈਂ. ੮
ਸ੍ਵਪਨ ਸਮਾਨ ਝੂਠ ਜਗ ਜਾਨਹੁ,
ਲੇਸ਼ ਸਤ੍ਯ ਤਾਕੂੰ ਮਤਿ ਜਾਨਹੁ;
ਜਾਗ੍ਰਤ ਮਾਹਿੰ ਸ੍ਵਪਨ ਨਹਿੰ ਜੈਸੇ,
ਸ੍ਵਪਨ ਮਾਹਿੰ ਜਾਗ੍ਰਤ ਨਹਿੰ ਤੈਸੇ. ੯

ਟੀਕਾ:-ਦੇਸ਼ ਕਾਲ ਸਾਮਗ੍ਰੀ ਬਿਨਾ ਸ੍ਵਪਨ ਕੇ ਹਸ੍ਤੀ ਪਰਵਤਾਦਿਕ ਉਪਜੇ ਹੈਂ, ਯਾਤੈਂ ਮਿਥ੍ਯਾ ਕਹਿਏ ਹੈਂ. ਤੈਸੇ ਆਕਾਸ਼ਾਦਿ ਪ੍ਰਪੰਚ ਕੀ ਸ੍ਰਿਸ਼੍ਟਿ ਬ੍ਰਹਮ ਤੈਂ ਹੋਵੈ ਹੈ, ਤਾ ਬ੍ਰਹਮ ਵਿਖੈ ਦੇਸ਼ ਕਾਲ ਕਾ ਲੇਸ਼ ਬੀ ਨਹੀਂ ਹੈ. ਸ੍ਵਪ੍ਨ ਵਿਖੈ ਹਸ੍ਤੀ ਪਰ੍ਵਤਾਦਿਕਨ ਕੇ ਜੋਗ੍ਯ ਤੌ ਦੇਸ਼ ਕਾਲ ਨਹੀਂ ਹੈ. ਤਥਾਪਿ ਅਲਪ ਦੇਸ਼ ਕਾਲ ਹੈ; ਤੈਸੇ ਆਕਾਸ਼ਾਦਿਕ ਕੀ ਸ੍ਰਿਸ਼੍ਟਿ ਮੈਂ ਅਲਪ ਦੇਸ਼ ਕਾਲ ਬੀ ਨਹੀਂ ਹੈ; ਕਾਹੇ ਤੈਂ, ਦੇਸ ਕਾਲ ਰਹਿਤ ਪਰਮਾਤਮਾ ਸੈਂ ਆਕਾਸ਼ਾਦਿਕਨ ਕੀ ਸ੍ਰਿਸ਼੍ਟਿ ਕਹੀ ਹੈ. ਇਸ ਕਾਰਣ ਤੈਂ ਤੈਤਿਰੀਯ ਸ਼੍ਰੁਤਿ ਮੈਂ ਆਕਾਸ਼ਾਦਿਕਨ ਕੀ ਕ੍ਰਮ ਤੈਂ ਸ੍ਰਿਸ਼੍ਟਿ ਕਹੀ ਹੈ. ਦੇਸ਼ ਕਾਲ ਕੀ ਸ੍ਰਿਸ਼੍ਟਿ ਨਹੀਂ ਕਹੀ. ਔ ਸੂਤ੍ਰਕਾਰ ਭਾਸ਼੍ਯਕਾਰਨੈ ਬੀ ਦੇਸ਼ ਕਾਲ ਕੀ ਸ੍ਰਿ-[illegible]ੀ. ਸ੍ਰਿਸ਼੍ਟਿ ਨਾਮ ਉਤਪੱਤਿ ਕਾ ਹੈ. ਤਹਾਂ ਤੈਤਿਰੀਯ

ਸ਼੍ਰੁਤਿ ਕਾ ਔ ਸੂਤ੍ਰਕਾਰ ਭਾਸ਼੍ਯਕਾਰ ਕਾ ਯਹੀ ਅਭਿਪ੍ਰਾਯ ਹੈ:- ਆਕਾਸ਼ਾਦਿਕ ਪ੍ਰਪੰਚ ਕੀ ਉਤਪੱਤਿ ਦੇਸ਼ ਕਾਲ ਸਾਮਗ੍ਰੀ ਬਿਨਾ ਹੋਵੈ ਹੈ; ਯਾਤੇਂ ਆਕਾਸ਼ਾਦਿਕ ਸ੍ਵਪ੍ਨ ਕੀ ਨ੍ਯਾਈਂ ਮਿਥ੍ਯਾ ਹੈ.

ਯਦ੍ਯਪਿ ਮਧੁਸੂਦਨ ਸ੍ਵਾਮੀ ਨੈ ਦੇਸ਼ ਕਾਲ ਸਾਂਛਾਤ ਅਵਿਦ੍ਯਾ ਕੇ ਕਾਰਯ ਕਹੇ ਹੈਂ. ਯਾਤੇਂ ਮਾਯਾ ਵਿਸ਼ਿਸ਼ਟ ਪਰਮਾਤਮਾ ਸੈਂ ਪਹਲੀ ਮਾਯਾ ਕੇ ਪਰਿਣਾਮ ਦੇਸ਼ ਕਾਲ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਤਿਸ ਤੇਂ ਅਨੰਤਰ ਆਕਾਸ਼ਾਦਿਕਨ ਕੀ ਉਤਪੱਤਿ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਯਾਤੇਂ ਯੋਗ੍ਯ ਦੇਸ਼ ਕਾਲ ਤੇਂ ਆਕਾਸ਼ਾਦਿਕ ਪ੍ਰਪੰਚ ਕੀ ਉਤਪੱਤਿ ਸੰਭਵੈ ਹੈ.

ਤਥਾਪਿ ਮਧੁਸੂਦਨ ਸ੍ਵਾਮੀ ਕਾ ਇਹ ਅਭਿਪ੍ਰਾਯ ਨਹੀਂ:- ਜੋ ਦੇਸ਼ ਕਾਲ ਪ੍ਰਥਮ ਹੋਵੈ ਹੈ; ਔ ਆਕਾਸ਼ਾਦਿਕ ਉੱਤਰ ਹੋਵੈ ਹੈਂ. ਕਾਹੇ ਤੇਂ, ਅਤੀਤ ਕਾਲ ਮੈਂ ਹੋਵੈ ਸੋ ਪ੍ਰਥਮ ਔ ਪੂਰਵ ਕਹਿਏ ਹੈ. ਔ ਭਵਿਖ੍ਯਤ ਕਾਲ ਮੈਂ ਹੋਵੈ ਸੋ ਉੱਤਰ ਕਹਿਏ ਹੈ. ਯਾਕੂੰ ਪਾਛੈ ਕਹੇ ਹੈ. ਆਕਾਸ਼ਾਦਿਕਨ ਕੀ ਉਤਪੱਤਿ ਤੇਂ ਪ੍ਰਥਮ ਦੇਸ਼ ਕਾਲ ਉਪਜੇ ਹੈਂ. ਯਾ ਕਹਨੇ ਤੇਂ ਆਕਾਸ਼ਾਦਿਕਨ ਕੀ ਉਤਪੱਤਿ ਕਾਲ ਤੇਂ ਪੂਰਵ ਕਾਲ ਉਪਹਿਤ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇਸ਼ ਕਾਲ ਕਾ ਅਧਿਸ਼੍ਠਾਨ ਹੈ ਇਹ ਸਿੱਧ ਹੋਵੈਗਾ. ਯਾਤੇਂ ਦੇਸ਼ ਕਾਲ ਕੀ ਉਤਪੱਤਿ ਮੈਂ ਪੂਰਵ ਕਾਲ ਕੀ ਅਪੇਛਾ ਹੋਵੈਗੀ ਔ ਕਾਲ ਕੀ ਉਤਪੱਤਿ ਬਿਨਾ ਪੂਰਵ ਕਾਲ ਅਸਿੱਧ ਹੈ. ਯਾਤੇਂ ਆਕਾਸ਼ਾਦਿਕਨ ਤੇਂ ਪੂਰਵ ਕਾਲ ਮੈਂ ਦੇਸ਼ ਕਾਲਾਦਿਕ ਹੋਵੈ ਹੈਂ; ਇਹ ਕਹਨਾ ਬਨੈ ਨਹੀਂ. ਕਿੰਤੂ,

ਮਧੁਸੂਦਨ ਸ੍ਵਾਮੀ ਕਾ ਇਹ ਅਭਿਪ੍ਰਾਯ ਹੈ:- ਜੈਸੇ ਭੂਤ ਭੌਤਿਕ ਪ੍ਰਪੰਚ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਤੈਸੇ ਦੇਸ਼ ਕਾਲ ਬੀ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਔ ਆਤਮਾ ਸੈਂ ਭਿੰਨ ਕੋਈ ਨਿਤ੍ਯ ਹੈ ਨਹੀਂ. ਯਾਤੇਂ ਦੇਸ਼ ਕਾਲ ਨਿਤ੍ਯ ਨਹੀਂ. ਔ ਬਿਨਾ ਹੂਏ ਕੀ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ. ਯਾਤੇਂ ਆਕਾਸ਼ਾਦਿਕਨ ਕੀ ਨ੍ਯਾਈਂ ਦੇਸ਼ ਕਾਲ ਕੀ ਬੀ ਉਤਪੱਤਿ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਸੋ ਦੇਸ਼ ਕਾਲ ਮਾਯਾ ਕੇ ਪਰਿਣਾਮ ਹੈਂ; ਔ ਚੇਤਨ ਕੇ ਵਿਵਰਤ ਹੈਂ. ਜੋ ਵਿਵਰਤ ਹੋਵੈ ਸੋ ਕਿਸੀ ਕਾ ਕਾਰਣ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ. ਯਾਤੈਂ [illegible] ਦਿਕ ਪ੍ਰਪੰਚ ਕੀ ਉਤਪੱਤਿ ਮੈਂ ਦੇਸ਼ ਕਾਲ ਕੂੰ ਕਾਰਣਤਾ-

ਬਨੈ ਨਹੀਂ. ਕਿੰਵਾ, ਕਾਰਣ ਪੂਰਬ ਭ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਕਾਰ੍ਯ ਉੱਤਰ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਆਕਾਸ਼ਾਦਿਕ ਪ੍ਰਪੰਚ ਤੈਂ ਦੇਸ਼ ਕਾਲ ਪੂਰਬ ਭ ਹੋਵੈ ਹੈ, ਇਹ ਕਹਨਾ ਬਨੈ ਨਹੀਂ: ਇਹ ਵਾਰ੍ਤਾ ਨੇਰੇ ਹੀ ਕਹਿ ਆਏ ਹੈਂ. ਯਾਤੈਂ ਬੀ ਦੇਸ਼ ਕਾਲ ਕੂੰ ਆਕਾਸ਼ਾਦਿਕ ਪ੍ਰਪੰਚ ਕੀ ਕਾਰਣਤਾ ਬਨੈ ਨਹੀਂ ਕਿੰਤੂ ਸ੍ਵਪਨ ਕੇ ਪਿਤਾ ਪੁਤ੍ਰ ਕੀ ਨਿਆਈਂ ਦੇਸ਼ ਕਾਲ ਸਹਿਤ ਆਕਾਸ਼ਾਦਿਕ ਪ੍ਰਪੰਚ ਮਾਯਾ ਵਿਸ਼ਿਸ਼ਟ ਪਰਮਾਤਮਾ ਤੈਂ ਉਤਪੰਨ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਔ ਕੋਈ ਪਦਾਰ੍ਥ ਕਿਸੀ ਦੇਸ਼ ਮੈਂ ਕਿਸੀ ਕਾਲ ਮੈਂ ਉਪਜੈ ਹੈ ਅਨ੍ਯ ਦੇਸ਼ ਮੈਂ ਅਨ੍ਯ ਕਾਲ ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਉਪਜੈ ਹੈ. ਇਸ ਰੀਤਿ ਸੈਂ ਸਾਰੇ ਪਦਾਰ੍ਥ ਪ੍ਰਲਯ ਕਾਲ ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਉਪਜੈ ਹੈ; ਸ੍ਰਿਸ਼੍ਟਿ ਕਾਲ ਮੈਂ ਉਪਜੈ ਹੈ. ਯਾਤੈਂ ਦੇਸ਼ ਕਾਲ ਕੂੰ ਕਾਰਣਤਾ ਪ੍ਰਤੀਤ ਬੀ ਹੋਵੈ ਹੈ, ਤੌ ਬੀ ਜਾ ਮਾਯਾ ਤੈਂ ਦੇਸ਼ ਕਾਲ ਸਹਿਤ ਪ੍ਰਪੰਚ ਕੀ ਉਤਪਤਿ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਤਾ ਮਾਯਾ ਤੈਂ ਹੀ ਦੇਸ਼ ਕਾਲ ਮੈਂ ਕਾਰਣਤਾ, ਅਨ੍ਯ ਪ੍ਰਪੰਚ ਮੈਂ ਕਾਰਜਤਾ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਔ ਆਕਾਸ਼ਾਦਿ ਪ੍ਰਪੰਚ ਕੇ ਦੇਸ਼ ਕਾਲ ਕਾਰਣ ਨਹੀਂ. ਯਾਕੇ ਵਿਖੈ,

ਐਸੀ ਸ਼ੰਕਾ ਹੋਵੈ ਹੈ:- ਬਿਨਾ ਹੁਏ ਪਦਾਰ੍ਥਨ ਕੀ ਤੌ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ. ਔ ਸਿਧਾਂਤ ਮੈਂ ਅੰਗੀਕਾਰ ਨਹੀਂ. ਜੋ ਬਿਨਾ ਹੁਏ ਕੀ ਪ੍ਰਤੀਤ ਮਾਨੈ; ਤੌ ਅਸਤ ਖ੍ਯਾਤਿ ਕਾ ਅੰਗੀਕਾਰ ਹੋਵੈਗਾ. ਔ ਬਿਨਾ ਹੁਏ ਬੰਧ੍ਯਾਪੁਤ੍ਰ ਸ਼ਸ਼ ਸ਼੍ਰਿੰਗਾਦਿਕਨ ਕੀ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁਈ ਚਾਹਿਏ. ਯਾਤੈਂ ਬਿਨਾ ਹੁਏ ਕੀ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ. ਯਾਤੈਂ ਦੇਸ਼ ਕਾਲ ਮੈਂ ਕਾਰਣਤਾ ਨਹੀਂ ਹੋਵੈ, ਤੌ ਦੇਸ਼ ਕਾਲ ਮੈਂ ਸਰ੍ਵ ਪਦਾਰ੍ਥਨ ਕੀ ਕਾਰਣਤਾ ਮਾਯਾ ਕੇ ਬਲ ਤੈਂ ਬੀ ਪ੍ਰਤੀਤ ਨਹੀਂ ਹੁਈ ਚਾਹਿਏ. ਔ ਕਾਰਣਤਾ ਦੇਸ਼ ਕਾਲ ਮੈਂ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਯਾਤੈਂ ਦੇਸ਼ ਕਾਲ ਸਰ੍ਵ ਪ੍ਰਪੰਚ ਕੇ ਕਾਰਣ ਹੈਂ. ਔ,

ਜੋ ਸਿਧਾਂਤੀ ਐਸੇ ਕਹੈ:- ਸਰ੍ਵ ਪ੍ਰਪੰਚ ਕਾ ਕਾਰਣ ਬ੍ਰਹਮ ਹੈ. ਬ੍ਰਹਮ ਕੀ ਕਾਰਣਤਾ ਦੇਸ਼ ਕਾਲ ਮੈਂ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਔ ਦੇਸ਼ ਕਾਲ ਮੈਂ ਕਾਰਣਤਾ ਨਹੀਂ, ਸੋ ਬੀ ਬਨੈ ਨਹੀਂ. ਕਾਹੇ ਤੈਂ, ਜੈਸੇ ਦੇਸ਼ ਕਾਲ ਕਾ ਅਧਿਸ਼੍ਠਾਨ ਬ੍ਰਹਮ ਹੈ ਤੈਸੇ ਸਰ੍ਵ ਪ੍ਰਪੰਚ ਕਾ ਅਧਿਸ਼੍ਠਾਨ ਬ੍ਰਹਮ ਹੈ. ਦੇਸ਼ ਕਾਲ ਮੈਂ ਹੀ ਬ੍ਰਹਮ ਕੀ ਕਾਰਣਤਾ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਅਨ੍ਯ ਮੈਂ ਨਹੀਂ; ਯਾ ਕਹਨੇ ਮੈਂ ਕੋਈ ਹੇਤੁ ਨਹੀਂ ਯਾਤੈਂ

ਅਧਿਸ਼ਠਾਨ ਬ੍ਰਹਮ ਕੀ ਕਾਰਣਤਾ ਦੇਸ਼ ਕਾਲ ਮੈਂ ਪ੍ਰਤੀਤਿ ਹੋਵੈ ਤੌ ਬ੍ਰਹਮ ਸਰ੍ਵ ਪ੍ਰਪੰਚ ਕਾ ਅਧਿਸ਼ਠਾਨ ਹੈ. ਯਾਤੈਂ, ਸਰ੍ਵ ਪ੍ਰਪੰਚ ਮੈਂ ਕਾਰਣਤਾ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁਈ ਚਾਹਿਏ; ਕਿਸੀ ਮੈਂ ਕਾਰਣਤਾ ਕਿਸੀ ਮੈਂ ਕਾਰ੍ਯਤਾ, ਐਸਾ ਭੇਦ ਨਹੀਂ ਚਾਹਿਏ ਕਿਂਵਾ ਦੇਸ਼ ਕਾਲ ਮੈਂ ਕਾਰਣਤਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਔ ਬ੍ਰਹਮ ਮੈਂ ਕਾਰਣਤਾ ਹੈ, ਸੋ ਬ੍ਰਹਮ ਕੀ ਕਾਰਣਤਾ ਦੇਸ਼ ਕਾਲ ਮੈਂ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਯਾ ਕਹਨੈ ਤੈ ਅਨ੍ਯਥਾ ਖ੍ਯਾਤਿ ਕਾ ਅੰਗੀਕਾਰ ਹੋਵੈਗਾ. ਕਾਹੇਤੈਂ ਅਨ੍ਯ ਵਸ੍ਤੁ ਕੀ ਅਨ੍ਯ ਰੂਪ ਤੈਂ ਪ੍ਰਤੀਤ ਕੂੰ ਅਨ੍ਯਥਾ ਖ੍ਯਾਤਿ ਕਹੈ ਹੈਂ. ਦੇਸ਼ ਕਾਲ ਕਾਰਣ ਨਹੀਂ, ਯਾਤੈਂ ਕਾਰਣ ਤੈਂ ਅਨ੍ਯ ਅਕਾਰਣ ਹੈ, ਤਿਨ ਕੀ ਅਨ੍ਯ ਰੂਪ ਤੈਂ ਕਹਿਏ ਕਾਰਣ ਰੂਪ ਤੈਂ ਪ੍ਰਤੀਤ ਮਾਨਨੈ ਮੈਂ ਅਨ੍ਯਥਾ ਖ੍ਯਾਤਿ ਕਾ ਅੰਗੀਕਾਰ ਹੋਵੈਗਾ; ਔ ਸਿਧਾਂਤ ਮੈਂ ਅਨ੍ਯਥਾ ਖ੍ਯਾਤਿ ਅੰਗੀਕਾਰ ਨਹੀਂ. ਜੋ ਯਾ ਸ੍ਥਾਨ ਮੈਂ ਅਨ੍ਯਥਾ ਖ੍ਯਾਤਿ ਮਾਨੈ ਤੌ ਸ਼ੁਕ੍ਤਿ ਮੈਂ ਅਨਿਰ੍ਵਚਨੀਯ ਰੂਪੇ ਕੀ ਉਤਪੱਤਿ ਸਿਧਾਂਤ ਮੈਂ ਮਾਨੀ ਹੈ, ਸੋ ਨਿਸ਼ਫਲ ਹੋਵੈਗੀ. ਕਾਹੇਤੈਂ ਅਨ੍ਯਥਾ ਖ੍ਯਾਤਿ ਮੈਂ ਦੋ ਮਤ ਹੈਂ:- ਏਕ ਤੌ ਅਨ੍ਯ ਦੇਸ਼ ਮੈਂ ਸ੍ਥਿਤ ਪਦਾਰ੍ਥ ਕੀ ਅਨ੍ਯ ਦੇਸ਼ ਮੈਂ ਪ੍ਰਤੀਤਿ ਅਨ੍ਯਥਾ ਖ੍ਯਾਤਿ ਜੈਸੇ ਕਾਂਤਾਕਰ ਮੈਂ ਸ੍ਥਿਤ ਰਜਤ ਕਾ ਸਨਮੁਖ ਸ਼ੁਕ੍ਤਿ ਦੇਸ਼ ਮੈਂ ਪ੍ਰਤੀਤਿ ਅਨ੍ਯਥਾ ਖ੍ਯਾਤਿ. ਅਥਵਾ ਅਨ੍ਯ ਪਦਾਰ੍ਥ ਕੀ ਅਨ੍ਯ ਰੂਪ ਤੈਂ ਪ੍ਰਤੀਤਿ ਅਨ੍ਯਥਾ ਖ੍ਯਾਤਿ. ਜੈਸੇ ਸ਼ੁਕ੍ਤਿ ਕੀ ਹੀ ਰਜਤ ਰੂਪ ਤੈਂ ਪ੍ਰਤੀਤਿ ਅਨ੍ਯਥਾ ਖ੍ਯਾਤਿ. ਐਸੇ ਸਾਰੇ ਭ੍ਰਮ ਸ੍ਥਲ ਮੈਂ ਅਨ੍ਯਥਾ ਖ੍ਯਾਤਿ ਸੈਂ ਨਿਰ੍ਵਾਹ ਸੰਭਵੈ ਹੈਂ. ਅਨਿਰ੍ਵਚਨੀਯ ਰਜਤਾਦਿਕਨ ਕੀ ਉਤਪੱਤਿ ਕਥਨ ਅਸੰਗਤ ਹੋਵੈਗਾ ਔ

ਸਿਧਾਂਤਿ ਐਸੇ ਕਹੈਂ:- ਵਿਖ੍ਯ ਕੇ ਸਮਾਨਾਕਾਰ ਗ੍ਯਾਨ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਅਨ੍ਯ ਵਸ੍ਤੁ ਕਾ ਅਨ੍ਯ ਰੂਪ ਤੈਂ, ਗ੍ਯਾਨ ਸੰਭਵੈ ਨਹੀਂ. ਯਾਤੈਂ ਰਜਤਾਕਾਰ-ਗ੍ਯਾਨ ਕਾ ਵਿਖ੍ਯ ਭੀ ਅਨਿਰ੍ਵਚਨੀਯ ਰਜਤ ਉਤਪੰਨ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਯਾ ਅਦ੍ਵੈਤ ਸਿਧਾਂਤ ਮੈਂ ਕਾਰਣ ਤੈਂ ਅਨ੍ਯ ਜੋ ਦੇਸ਼ ਕਾਲ ਤਿਨ ਵਿਖੈ ਬ੍ਰਹਮ ਕੀ ਕਾਰਣਤਾ ਕਾ ਗ੍ਯਾਨ ਸੰਭਵੈ ਨਹੀਂ. ਯਾਤੈਂ ਦੇਸ਼ ਕਾਲ ਮੈਂ ਕਾਰਣਤਾ ਜੋ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਤਾ ਕਾ ਬਿਨਾ ਹੁਏ ਕਾ ਅਥਵਾ ਬ੍ਰਹਮ ਮੈਂ ਸ੍ਥਿਤ ਕਾ ਭਾਨ ਸੰਭਵੈ ਨਹੀਂ. ਕਿੰਤੁ ਦੇਸ਼ ਕਾਲ ਮੈਂ ਹੀ ਕਾਰਣਤਾ ਹੈ; ਤਾ ਕਾ ਭਾਨ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਇਸ ਰੀ

ਤਿਸੈਂ "ਆਕਾਸ਼ਾਦਿਕ ਪ੍ਰਪੰਚਕੇ ਕਾਰਣ ਦੇਸ਼ ਕਾਲ ਨਹੀਂ." ਇਹ ਕਥਨ ਅਸੰਗਤ ਹੈ.

ਸੋ ਸੰਕਾ ਬਨੈ ਨਹੀਂ. ਕਾਹੇਤੈਂ, ਬ੍ਰਹਮ ਕੀ ਕਾਰਣਤਾ ਦੇਸ਼ ਕਾਲ ਮੈਂ ਪ੍ਰਤੀਤਿ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਜੈਸੇ ਜਪਾ ਪੁਸ਼੍ਪ ਸੰਬੰਧੀ ਸ੍ਫਟਿਕ ਮੈਂ ਪੁਸ਼੍ਪ ਕੀ ਰਕ੍ਤਤਾ ਪ੍ਰਤੀਤਿ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਅਧਿਸ਼੍ਠਾਨ ਕੀ ਸਤ੍ਯਤਾ ਸ੍ਵਪਨ ਕਾਲ ਮੈਂ ਮਿਥ੍ਯਾ ਹਸ੍ਤੀ ਪਰਵਤਾਦਿਕਨ ਮੈਂ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਤਹਾਂ ਸ੍ਫਟਿਕ ਮੈਂ ਅਨਿਰਵਚਨੀਯ ਰਕ੍ਤਤਾ ਕੀ ਉਤਪੱਤਿ ਕਾ ਅੰਗੀਕਾਰ ਨਹੀਂ; ਕਿੰਤੁ ਪੁਸ਼੍ਪ ਕੀ ਰਕ੍ਤਤਾ ਸ੍ਫਟਿਕ ਮੈਂ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਯਾਤੈਂ ਸ੍ਵੇਤ ਸ੍ਫਟਿਕ ਕੀ ਰਕ੍ਤਰੂਪ ਤੈਂ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੋਨੈ ਤੈਂ ਰਕ੍ਤਤਾ ਕੇ ਗ੍ਯਾਨ ਮੈਂ ਅਨ੍ਯਥਾ ਖ੍ਯਾਤਿ ਹੀ ਮਾਨੀ ਹੈ. ਤੈਸੇ ਸ੍ਵਪਨ ਮੈਂ ਮਿਥ੍ਯਾ ਪਦਾਰ੍ਥਨ ਵਿਖੈ ਸਤ੍ਯਤਾ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੋਵੈ. ਤਹਾਂ ਅਨਿਰਵਚਨੀਯ ਸਤ੍ਯਤਾ ਤਿਨ ਪਦਾਰ੍ਥਨ ਵਿਖੈ ਉਤਪੰਨ ਹੋਵੈ ਹੈ ਇਹ ਕਥਨ ਤੌ "ਸਤ੍ਯ ਮਿਥ੍ਯਾ ਹੈ," ਇਸ (ਵ੍ਯਾਘਾਤ ਦੋਖ ਵਾਲੇ) ਵਚਨ ਕੀ ਨ੍ਯਾਈਂ ਸੰਭਵੈ ਨਹੀਂ. ਔ ਬਿਨਾ ਹੁਏ ਕੀ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ. ਕਿੰਤੁ ਸ੍ਵਪਨ ਕੇ ਅਧਿਸ਼੍ਠਾਨ ਚੇਤਨ ਕੀ ਸਤ੍ਯਤਾ ਮਿਥ੍ਯਾ ਪਦਾਰ੍ਥਨ ਮੈਂ ਪ੍ਰਤੀਤਿ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਯਾਤੈਂ ਮਿਥ੍ਯਾ ਪਦਾਰ੍ਥਨ ਕੀ ਸਤ੍ਯਰੂਪ ਤੈਂ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੋਨੈ ਤੈਂ ਸਤ੍ਯਤਾ ਕੇ ਗ੍ਯਾਨ ਮੈਂ ਅਨ੍ਯਥਾ ਖ੍ਯਾਤਿ ਹੀ ਮਾਨੀ ਹੈ. ਤੈਸੇ ਅਧਿਸ਼੍ਠਾਨ ਬ੍ਰਹਮ ਕੀ ਕਾਰਣਤਾ ਦੇਸ਼ ਕਾਲ ਮੈਂ ਅਨ੍ਯਥਾ ਖ੍ਯਾਤਿ ਸੈਂ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਔਰ,

ਜੌ ਐਸੇ ਕਹੈਂ:- ਇਤਨੇ ਸ੍ਥਾਨ ਮੈਂ ਅਨ੍ਯਥਾ ਖ੍ਯਾਤਿ ਮਾਨੈ ਤੈਂ ਸਾਰੇ ਭ੍ਰਮ ਮੈਂ ਅਨ੍ਯਥਾ ਖ੍ਯਾਤਿ ਹੀ ਮਾਨਨੀ ਚਾਹਿਏ. ਸੋ ਸੰਕਾ ਬਨੈ ਨਹੀਂ. ਕਾਹੇਤੈਂ, ਸ਼ੁਕ੍ਤਿ ਰਜਤਾਦਿਕਨ ਮੈਂ ਅਨ੍ਯਥਾ ਖ੍ਯਾਤਿ ਮਾਨਨੈ ਮੈਂ ਇਹ ਦੋਖ ਕਹ੍ਯਾ ਹੈ:- ਵਿਸ਼ਯ ਤੈਂ ਵਿਲੱਛਣ ਗ੍ਯਾਨ ਬਨੈ ਨਹੀਂ ਔ ਜਹਾਂ ਸ੍ਫਟਿਕ ਮੈਂ ਰਕ੍ਤਤਾ ਕਾ ਗ੍ਯਾਨ ਹੋਵੈ, ਤਹਾਂ ਰਕ੍ਤ ਪੁਸ਼੍ਪ ਕਾ ਸ੍ਫਟਿਕ ਤੈਂ ਸੰਬੰਧ ਹੈ. ਯਾਤੈਂ ਸ੍ਫਟਿਕ ਸੰਬੰਧੀ ਪੁਸ਼੍ਪ ਕੀ ਰਕ੍ਤਤਾ ਸ੍ਫਟਿਕ ਮੈਂ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਕਾਹੇਤੈਂ, ਅੰਤਸ਼ਕਰਣ ਕੀ ਵ੍ਰਿੱਤਿ ਜਥਾ ਰਕ੍ਤ ਪੁਸ਼੍ਪਾਕਾਰ ਹੋਵੈ; ਤਾਹੀ ਵ੍ਰਿੱਤਿ ਕਾ ਵਿਸ਼ਯ ਰਕ੍ਤ ਪੁਸ਼੍ਪ ਸੰਬੰਧੀ ਸ੍ਫਟਿਕ ਹੈ; ਯਾਤੈਂ ਪੁਸ਼੍ਪ ਕੀ ਰਕ੍ਤ

ਤਾ ਸ੍ਫਟਿਕ ਮੈਂ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਔ ਸੁਕ੍ਤਿ ਕਾ ਤੈਂ ਰਜਤ ਰੂਪ ਤੈਂ ਗ੍ਯਾਨ ਸੰਭਵੈ ਨਹੀਂ. ਕਾਹੇਤੈਂ, ਸੁਕ੍ਤਿ ਦੇਸ਼ ਮੈਂ ਅਨਿਰਵਚਨੀਯ ਤਥਾ ਵ੍ਯਾਵਹਾਰਿਕ ਰਜਤ ਤੌ ਅਨ੍ਯਮਤ ਮੈਂ ਹੈ ਨਹੀਂ, ਕਿੰਤੂ ਸੁਕ੍ਤਿ ਹੈ. ਤਾ ਸੁਕ੍ਤਿ ਕੇ ਸੰਬੰਧ ਸੈਂ ਸੁਕ੍ਤਿ ਕੇ ਸਮਾਨਾਕਾਰ ਹੀ ਅੰਤਸ਼੍ਕਰਣ ਕੀ ਵ੍ਰਿਤਿ ਹੋਵੈਗੀ. ਰਜਤਾਕਾਰ ਅੰਤਸ਼੍ਕਰਣ ਕੀ ਵ੍ਰਿਤਿ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ. ਯਾਤੈਂ ਅਵਿਦ੍ਯਾ ਕਾ ਪਰਿਣਾਮ ਚੇਤਨ ਕਾ ਵਿਵਰਤ ਅਨਿਰਵਚਨੀਯ ਰਜਤ, ਔ ਤਾਕਾ ਗ੍ਯਾਨ, ਦੋਨੂੰ ਉਤਪੰਨ ਹੋਵੈ ਹੈਂ. ਔ ਸ੍ਫਟਿਕ ਮੈਂ ਰਕ੍ਤਤਾ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੋਵੈ, ਤਹਾਂ ਵ੍ਰਿਤਿ ਕਾ ਸੰਬੰਧ ਸ੍ਫਟਿਕ ਔ ਰਕ੍ਤ ਪੁਸ਼ਪ ਦੋਨੂੰ ਸੈਂ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਰਕ੍ਤ ਪੁਸ਼ਪ ਕੇ ਸੰਬੰਧ ਤੈਂ ਰਕ੍ਤਾਕਾਰ ਵ੍ਰਿਤਿ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਤਾ ਵ੍ਰਿਤਿ ਕਾ ਸ੍ਫਟਿਕ ਤੈਂ ਬੀ ਸੰਬੰਧ ਹੈ. ਔ ਸ੍ਫਟਿਕ ਮੈਂ ਰਕ੍ਤਤਾ ਕੀ ਛਾਯਾ ਹੈ. ਯਾਤੈਂ ਪੁਸ਼ਪ ਕਾ ਧਰ੍ਮ ਰਕ੍ਤਤਾ ਸ੍ਫਟਿਕ ਮੈਂ, ਤਾਹੀ ਵ੍ਰਿਤਿ ਕਾ ਵਿਸ਼ਯ ਹੈ. ਇਸ ਰੀਤਿ ਸੈਂ ਜਹਾਂ ਦੋ ਪਦਾਰ੍ਥਨ ਕਾ ਸੰਬੰਧ ਹੈ, ਤਹਾਂ ਏਕ ਕੇ ਧਰ੍ਮ ਕੀ ਦੂਸਰੇ ਮੈਂ ਪ੍ਰਤੀਤਿ ਸੰਭਵੈ ਹੈ. ਤਹਾਂ ਅਨ੍ਯਥਾਖ੍ਯਾਤਿ ਹੀ ਸੰਭਵੈ ਹੈ. ਜਹਾਂ ਦੋਨੂੰ ਪਦਾਰ੍ਥਨ ਕਾ ਸੰਬੰਧ ਨਹੀਂ, ਤਹਾਂ ਅਨ੍ਯਥਾਖ੍ਯਾਤਿ ਨਹੀਂ, ਕਿੰਤੂ ਅਨਿਰਵਚਨੀਯਖ੍ਯਾਤਿ ਹੈ. ਜੈਸੇ ਪੁਸ਼ਪ ਸੰਬੰਧੀ ਸ੍ਫਟਿਕ ਮੈਂ ਪੁਸ਼ਪ ਕੀ ਰਕ੍ਤਤਾ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੋਵੈ ਹੈ ਜੈਸੇ ਸ੍ਵਪ੍ਨ ਕੇ ਹਸ੍ਤੀ ਪਰ੍ਵਤਾਦਿਕਨ ਕਾ ਅਧਿਸ਼ਠਾਨ ਚੇਤਨ ਤੈਂ ਸੰਬੰਧ ਹੈ. ਯਾਤੈਂ ਚੇਤਨ ਕਾ ਧਰ੍ਮ ਸਤ੍ਯਤਾ ਬੀ ਚੇਤਨ ਸੰਬੰਧੀ ਹਸ੍ਤੀ ਪਰ੍ਵਤਾਦਿਕਨ ਮੈਂ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੋਵੈ ਹੈ; ਸੋ ਅਨ੍ਯਥਾਖ੍ਯਾਤਿ ਹੈ. ਤੈਸੇ ਅਧਿਸ਼ਠਾਨ ਚੇਤਨ ਕਾ ਧਰ੍ਮ ਕਾਰਣਤਾ ਅਧਿਸ਼ਠਾਨ ਚੇਤਨ ਸੰਬੰਧੀ ਦੇਸ਼ ਕਾਲ ਮੈਂ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੋਵੈ ਹੈ.

ਔ ਜੋ ਪੂਰਵ ਸ਼ੰਕਾ ਕਰੀ:—"ਅਧਿਸ਼ਠਾਨ ਚੇਤਨ ਕਾ ਸੰਬੰਧ ਸਰ੍ਵ ਪ੍ਰਪੰਚ ਤੈਂ ਹੈ. ਜੋ ਸੰਬੰਧੀ ਕਾ ਧਰ੍ਮ ਅਨ੍ਯਥਾਖ੍ਯਾਤਿ ਸੈਂ ਅਨ੍ਯ ਮੈਂ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੋਵੈ, ਤੌ ਚੇਤਨ ਕੀ ਕਾਰਣਤਾ ਸਰ੍ਵ ਪ੍ਰਪੰਚ ਮੈਂ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁਈ ਚਾਹਿਏ." ਸੋ ਸ਼ੰਕਾ ਬਨੈ ਨਹੀਂ. ਕਾਹੇਤੈਂ, ਜੈਸੇ ਸ੍ਵਪਨ ਮੈਂ ਦੋ ਸ਼ਰੀਰ ਉਤਪੰਨ ਹੋਵੈ ਹੈਂ ਏਕ ਸ਼ਰੀਰ ਪਿਤਾਰੂਪ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੋਵੈ ਹੈ, ਔ ਦੂਸਰਾ ਸ਼ਰੀਰ ਪੁਤ੍ਰਰੂਪ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੋਵੈ ਹੈ ਤਹਾਂ ਦੋਨੂੰ ਸ਼ਰੀਰਨ ਕਾ ਸ੍ਵਪਨ ਕੇ ਅਧਿਸ਼ਠਾਨ ਚੇਤਨ ਤੈਂ ਸੰਬੰਧ ਬੀ ਹੋਤ ਬਾਧਿ ਪਿਤਾ ਸ਼ਰੀਰ ਮੈਂ ਅਧਿਸ਼ਠਾਨ ਚੇਤਨ ਕੀ ਕਾਰਣਤਾ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੋਵੈ ਹੈ

ਔ ਪੁਤ੍ਰ ਸ਼ਰੀਰ ਮੈਂ ਕਾਰਣਤਾ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ; ਕਿੰਤੁ ਪਿਤਾ ਜਨ੍ਯ ਪੁਤ੍ਰ ਹੈ,
ਇਸ ਰੀਤਿ ਸੈਂ ਪੁਤ੍ਰ ਸ਼ਰੀਰ ਮੈਂ ਕਾਰ੍ਯਤਾ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਇਸ ਰੀਤਿ ਸੈਂ
ਅਧਿਸ਼ਠਾਨ ਚੇਤਨ ਸੈਂ ਸੰਬੰਧ ਤੈਂ ਸਰ੍ਵ ਕਾ ਹੈ. ਤਥਾਪਿ ਦੇਸ਼ ਕਾਲ ਮੈਂ ਰੇ
ਤਨ ਧਰਮ ਕਾਰਣਤਾ ਕੀ ਪ੍ਰਤੀਤਿ ਹੋਵੈ ਹੈ; ਔਰਨ ਮੈਂ ਕਾਰ੍ਯਤਾ ਕੀ ਪ੍ਰਤੀ
ਤਿ ਹੋਵੈ ਹੈ ਅਥਵਾ,

ਅਧਿਸ਼ਠਾਨ ਚੇਤਨ ਅਸੰਗ ਹੈ. ਸੋ ਕਿਸੀ ਕਾ ਪਰਮਾਰ੍ਥ ਤੈਂ ਕਾਰਣ
ਨਹੀਂ ਮਾਯਾ ਮੈਂ ਆਭਾਸ ਯਦ੍ਯਪਿ ਕਾਰਣ ਹੈ, ਤਥਾਪਿ ਆਭਾਸ ਕਾ ਸ੍ਵ
ਰੂਪ ਮਿਥ੍ਯਾ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਜੋ ਆਪਹੀ ਮਿਥ੍ਯਾ ਹੋਵੈ ਸੋ ਦੂਸਰੇ ਕਾ ਕਾਰਣ ਬ
ਨੈ ਨਹੀਂ. ਯਾਤੈਂ ਪਰਮਾਤਮਾ ਪ੍ਰਪੰਚ ਕੀ ਕਾਰਣਤਾ ਹੋਵੈ ਤੌ ਤਾਕੀ ਦੇਸ਼ ਕਾ
ਲ ਮੈਂ ਭ੍ਰਮ ਤੈਂ ਪ੍ਰਤੀਤਿ ਸੰਭਵੈ, ਸੋ ਪਰਮਾਤਮਾ ਵਿਖੈ ਕਾਰਣਤਾ ਹੈ ਨਹੀਂ.
ਪਰਮਾਤਮਾ ਕਾਰਣਤਾਦਿਕ ਧਰਮ ਰਹਿਤ ਅਸੰਗ ਹੈ. ਤਾਕੀ ਕਾਰਣ
ਤਾ ਦੇਸ਼ ਕਾਲ ਮੈਂ ਪ੍ਰਤੀਤਿ ਹੋਵੈ ਹੈ; ਇਹ ਕਹਨਾ ਸੰਭਵੈ ਨਹੀਂ. ਕਿੰਤੁ ਮਾਯਾ-
ਕ੍ਰਿਤ ਅਨਿਰਵਚਨੀਯ ਦੇਸ਼ ਕਾਲ ਅਨਿਰਵਚਨੀਯ ਕਾਰਣਤਾ ਵਾਲੇ
ਹੋਵੈਂ ਹੈਂ. ਔ ਪਰਮਾਰਥ ਸੈਂ ਦੇਸ਼ ਕਾਲ ਕਾਰਣ ਨਹੀਂ. ਜੈਸੇ ਪੁਤ੍ਰ ਹੀਨ ਪੁਰੁਖ ਸ੍ਵ
ਪਨ ਮੈਂ ਪੁਤ੍ਰ ਪੌਤ੍ਰ ਦੋਨੂੰਹਾਂ ਕੂੰ ਦੇਖੈ; ਤਹਾਂ ਪੁਤ੍ਰ ਪੌਤ੍ਰ ਸ਼ਰੀਰ ਅਨਿਰਵਚਨੀ-
ਯ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਔ ਪੁਤ੍ਰ ਸ਼ਰੀਰ ਮੈਂ ਪੌਤ੍ਰ ਸ਼ਰੀਰ ਕੀ ਅਨਿਰਵਚਨੀਯ ਕਾਰਣ
ਤਾ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਤਹਾਂ ਪਰਮਾਰਥ ਸੈਂ ਪੁਤ੍ਰ ਸ਼ਰੀਰ ਔ ਪੌਤ੍ਰ ਸ਼ਰੀਰ ਕਾ ਪਰਸਪਰ-
ਕਾਰਯ ਕਾਰਣ ਭਾਵ ਨਹੀਂ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਤੈਸੇ ਅਨਿਰਵਚਨੀਯ ਕਾਰਣ ਦੇ
ਸ਼ਕਾਲ ਪ੍ਰਤੀਤਿ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਪਰਮਾਰ੍ਥ ਸੈਂ ਦੇਸ਼ ਕਾਲ ਔ ਆਕਾਸ਼ਾਦਿਕ
ਪ੍ਰਪੰਚ ਕਾ ਕਾਰਯ ਕਾਰਣ ਭਾਵ ਹੈ ਨਹੀਂ ਇਸ ਰੀਤਿ ਸੈਂ ਦੇਸ਼ ਕਾਲ ਸਾ
ਮਗ੍ਰੀ ਬਿਨਾ ਜਾਗ੍ਰਤ ਪ੍ਰਪੰਚ ਕੀ ਉਤਪਤਿ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਯਾਤੈਂ ਸ੍ਵਪਨ ਕੀ-
ਨਾਈਂ ਜਾਗ੍ਰਤ ਭੀ ਮਿਥ੍ਯਾ ਹੈ. ਔਰ ਜੈਸੇ ਸ੍ਵਪਨ ਕੇ ਸ੍ਤ੍ਰੀ ਪੁਤ੍ਰਾਦਿਕ
ਹੀ ਸ੍ਵਪਨ ਮੈਂ ਸੁਖ ਦੁਖ ਕੇ ਹੇਤੁ ਹੈਂ. ਜਾਗ੍ਰਤ ਮੈਂ ਤਿਨਕਾ ਅਭਾਵ ਹੈ; ਤੈਸੇ
ਜਾਗ੍ਰਤ ਕੇ ਪਦਾਰਥਨ ਕਾ ਸ੍ਵਪਨ ਮੈਂ ਅਭਾਵ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਦੋਨੂੰ ਸਮ ਹੈਂ ਔਰ
ਜੋ ਐਸੇ ਕਹੈਂ:- ਜਾਗ੍ਰਤ ਮੈਂ ਸ੍ਵਪਨ ਹੋਇ ਕੇ ਫਿਰ ਜਾਗ੍ਰਤ ਹੋਵੈ ਤਹਾਂ

ਪਹਲੀ ਜਾਗ੍ਰਤ ਕੇ ਜੋ ਪਦਾਰਥ ਹੈਂ; ਸੋਈ ਸ੍ਵਪਨ ਵ੍ਯਵਹਿਤ ਦੂਸਰੇ ਜਾਗ੍ਰਤ ਮੈਂ ਰਹੈ ਹੈਂ. ਔ ਪ੍ਰਥਮ ਸ੍ਵਪਨ ਕੇ ਪਦਾਰ੍ਥ ਦੂਸਰੇ ਸ੍ਵਪ੍ਨ ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਰਹੈ ਹੈਂ. ਯਾਤੇਂ ਸ੍ਵਪ੍ਨ ਕੇ ਪਦਾਰ੍ਥਨ ਤੈਂ ਜਾਗ੍ਰਤ ਕੇ ਪਦਾਰ੍ਥ ਵਿਲੱਛਣ ਹੈ.

ਸੋ ਸ਼ੰਕਾ ਬੀ ਸਿੱਧਾਂਤ ਕੇ ਅਗ੍ਯਾਨੀ ਮੂਢਨ ਕੀ ਦ੍ਰਿਸ਼੍ਟਿ ਤੈਂ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਕ੍ਯਾ ਹੈ ਤੈਂ, ਐਸੀ ਮੂਢ੍ਹਨ ਕੀ ਦ੍ਰਿਸ਼੍ਟਿ ਹੈ. ਸੰਸਾਰ ਪ੍ਰਵਾਹ ਅਨਾਦਿ ਹੈ, ਤਾ ਮੈਂ ਜੀਵਨ ਕੂੰ ਜਾਗ੍ਰਤ ਸ੍ਵਪਨ ਸੁਖੁਪ੍ਤਿ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਜਾਗ੍ਰਤ ਕਾਲ ਮੈਂ ਸ੍ਵਪਨ ਸੁਖੁਪ੍ਤਿ ਨਸ਼੍ਟ ਹੋਵੈ ਹੈਂ. ਔ ਸ੍ਵਪਨ ਕਾਲ ਮੈਂ ਜਾਗ੍ਰਤ ਸੁਖੁਪ੍ਤਿ ਨਸ਼੍ਟ ਹੋਵੈ ਹੈ ਤੈਸੇ ਸੁਖੁਪ੍ਤਿ ਕਾਲ ਮੈਂ ਜਾਗ੍ਰਤ ਸ੍ਵਪ੍ਨ ਨਸ਼੍ਟ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਪਰੰਤੂ ਸ੍ਵਪਨ ਸੁਖੁਪ੍ਤਿ ਹੋਵੈ, ਤਬ ਜਾਗ੍ਰਤ ਕਾਲ ਕੇ ਸ੍ਤ੍ਰੀ ਪੁਤ੍ਰ ਪਸ਼ੂ ਧਨਾਦਿਕ ਦੂਰਿ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ; ਕਿੰਤੂ ਬਨੇ ਰਹੈ ਹੈ. ਤਿਨ ਕਾ ਗ੍ਯਾਨ ਹੀ ਦੂਰਿ ਹੋਵੈ ਹੈਂ. ਫਿਰਿ ਜਾਗ੍ਰਤ ਹੋਵੈ ਤਬ ਪ੍ਰਥਮ ਜਾਗ੍ਰਤ ਕੇ ਵਿਦ੍ਯਮਾਨ ਪਦਾਰ੍ਥਨ ਕਾ ਗ੍ਯਾਨ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਇਹ ਅਗ੍ਯਾਨੀ ਮੂਰ੍ਖਨ ਕੀ ਦ੍ਰਿਸ਼੍ਟਿ ਹੈ. ਔ,

ਸਿੱਧਾਂਤ ਇਹ ਹੈ:-ਸਾਰੇ ਪਦਾਰਥ ਚੇਤਨ ਕਾ ਵਿਵਰ੍ਤ ਹੈ. ਅਵਿਦ੍ਯਾ ਕਾ ਪਰਿਣਾਮ ਹੈ. ਯਾਤੈਂ ਸ੍ਵਪ੍ਨ ਰਚਿਤ ਕੀ ਨਾਈਂ ਜਿਸ ਕਾਲ ਮੈਂ ਜੋ ਪਦਾਰ੍ਥ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੋਵੈ, ਤਿਸ ਕਾਲ ਮੈਂ ਅਧਿਸ਼੍ਠਾਨ ਚੇਤਨ ਆਸ਼੍ਰਿਤ ਅਵਿਦ੍ਯਾ ਕਾ ਵਿਸ਼ਯ ਪਰਿਣਾਮ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਅਵਿਦ੍ਯਾ ਕੇ ਤਮੋਗੁਣ ਅੰਸ਼ ਕਾ ਘਟਾਦਿ ਵਿਸ਼ਯ ਰੂਪ ਪਰਿਣਾਮ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਔ ਅਵਿਦ੍ਯਾ ਕੇ ਸਤੋਗੁਣ ਕਾ ਗ੍ਯਾਨ ਰੂਪ ਪਰਿਣਾਮ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਜਦ੍ਯਪਿ ਚੇਤਨ ਕੂੰ ਗ੍ਯਾਨ ਕਹੈ ਹੈ. ਯਾਤੇਂ ਸਤੋਗੁਣ ਕਾ ਪਰਿਣਾਮ ਗ੍ਯਾਨ ਹੈ. ਇਹ ਕਹਨਾ ਬਨੇ ਨਹੀਂ; ਤਥਾਪਿ ਸਾਰੇ ਵ੍ਯਾਪਕ ਚੇਤਨ ਗ੍ਯਾਨ ਨਹੀਂ. ਕਿੰਤੂ ਸਾਭਾਸ ਚੇਤਨ ਮੈਂ ਆਰੂਢ੍ਹ ਚੇਤਨ ਕੂੰ ਗ੍ਯਾਨ ਕਹੈ ਹੈਂ. ਚੇਤਨ ਮੈਂ ਗ੍ਯਾਨ ਵ੍ਯਵਹਾਰ ਕੀ ਸੰਪਾਦਕ ਵ੍ਰਿਤਿ ਹੈ. ਇਸ ਰੀਤਿ ਸੈਂ ਚੇਤਨ ਮੈਂ ਗ੍ਯਾਨਪਨੇ ਕੀ ਸੰਪਾਦਕ ਵ੍ਰਿਤਿ ਹੈ. ਇਸ ਰੀਤਿ ਸੈਂ ਚੇਤਨ ਮੈਂ ਗ੍ਯਾਨਪਨੇ ਕੀ ਉਪਾਧਿ ਵ੍ਰਿਤਿ ਹੈ. ਤਾ ਕੇ ਵਿਖੈ ਬੀ ਗ੍ਯਾਨ ਸ਼ਬਦ ਕਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਜੈਸੇ ਲੋਕ ਮੈਂ ਕਹੈ ਹੈਂ, "ਘਟ ਕਾ ਗ੍ਯਾਨ ਉਤਪੰਨ ਹੂਆ, ਪਟ [illegible] ਹੂਆ." ਤਹਾਂ ਵ੍ਰਿਤਿ ਮੈਂ ਆਰੂਢ੍ਹ ਚੇਤਨ ਕਾ ਤੌ ਉਤਪੱਤਿ

ਨਾਸ਼ ਸੰਭਵੈ ਨਹੀਂ. ਬ੍ਰਿਤਿ ਕੇ ਉਤਪੱਤਿ ਨਾਸ਼ ਹੋਵੈ ਹੈ; ਔ ਗ੍ਯਾਨ ਕੇ ਉਤਪੱ-
ਤਿ ਨਾਸ਼ ਕਹੈ ਹੈਂ. ਯਾਤੈਂ ਬ੍ਰਿਤਿ ਮੈਂ ਬੀ ਗ੍ਯਾਨ ਸ਼ਬਦ ਕਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਸੋ
ਬ੍ਰਿਤਿ ਰੂਪ ਗ੍ਯਾਨ ਸਤ੍ਵਗੁਣ ਕਾ ਪਰਿਣਾਮ ਹੈ; ਇਹ ਕਹਨਾ ਸੰਭਵੈ ਹੈ ਤਾ
ਬ੍ਰਿਤਿ ਰੂਪ ਪਰਿਣਾਮ ਮੈਂ ਚੇਤਨ ਕਾ ਆਭਾਸ ਹੋਵੈ ਹੈ, ਘਟਾਦਿਕ ਵਿਸ਼ਯ
ਰੂਪ ਪਰਿਣਾਮ ਮੈਂ ਚੇਤਨ ਕਾ ਆਭਾਸ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ. ਕਾਹੇਤੈਂ ਵਿਸ਼ਯ ਔ ਬ੍ਰਿਤਿ ਯਦ੍ਯ-
ਪਿ ਦੋਨੂੰ ਅਵਿਦ੍ਯਾ ਕੇ ਪਰਿਣਾਮ ਹੈਂ; ਤਥਾਪਿ ਘਟਾਦਿਕ ਵਿਸ਼ਯ ਤੌ ਅਵਿ-
ਦ੍ਯਾ ਕੇ ਤਮੋਗੁਣ ਕਾ ਪਰਿਣਾਮ ਹੈਂ; ਯਾਤੈਂ ਮਲਿਨ ਹੈ, ਤਿਨ ਮੈਂ ਆਭਾਸ ਹੋ-
ਵੈ ਨਹੀਂ. ਔ ਬ੍ਰਿਤਿ ਸਤ੍ਵਗੁਣ ਕਾ ਪਰਿਣਾਮ ਸ੍ਵੱਛ ਹੈ, ਤਾਮੈਂ ਆਭਾਸ ਹੋਵੈ
ਹੈ. ਇਸ ਰੀਤਿ ਸੈਂ ਬ੍ਰਿਤਿ ਕੂੰ ਚੇਤਨ ਕੇ ਆਭਾਸ ਗ੍ਰਹਣ ਕੀ ਯੋਗ੍ਯਤਾ ਹੋਨੇ
ਤੈਂ ਬ੍ਰਿਤਿ ਅਵੱਛਿੰਨ ਚੇਤਨ ਕੂੰ ਗ੍ਯਾਨ ਕਹੈ ਹੈਂ; ਔ ਸਾਖ੍ਯੀ ਕਹੈ ਹੈਂ. ਘਟਾਦਿਕ
ਵਿਸ਼ਯਨ ਕੂੰ ਆਭਾਸ ਗ੍ਰਹਣ ਕੀ ਯੋਗ੍ਯਤਾ ਨਹੀਂ ਇਸ ਕਾਰਣ ਤੈਂ ਵਿਸ਼ਯ
ਅਵੱਛਿੰਨ ਚੇਤਨ ਗ੍ਯਾਨ ਨਹੀਂ; ਔ ਸਾਖ੍ਯੀ ਬੀ ਨਹੀਂ, ਇਸ ਰੀਤਿ ਸੈਂ ਜਾ-
ਗ੍ਰਤ ਪਦਾਰਥ ਔ ਤਿਨ ਕਾ ਗ੍ਯਾਨ ਦੋਨੂੰ ਸਾਥ ਹੀ ਉਤਪੰਨ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਔ ਸ
ਥਹੀ ਨਸ਼ਟ ਹੋਵੈ ਹੈਂ, ਇਹ ਵੇਦ ਕਾ ਗੂੜ੍ਹ ਸਿੱਧਾਂਤ ਹੈ. ਯਾਤੈਂ ਜਾਗ੍ਰਤ ਕੇ ਪ-
ਦਾਰਥ ਕੂੰ ਸਹੀ ਜਾਗ੍ਰਤ ਮੈਂ ਰਹੈ ਹੈਂ. ਇਹ ਕਹਨਾ ਸੰਭਵੈ ਨਹੀਂ.

ਯਦ੍ਯਪਿ ਸ੍ਵਪਨ ਤੈਂ ਜਾਗੇ ਪੁਰਖ ਕੂੰ ਐਸੀ ਪ੍ਰਤਿਭਿਗ੍ਯਾ ਹੋ-
ਵੈ ਹੈ, "ਜੋ ਪੂਰਵ ਪਦਾਰਥ ਥੇ. ਸੋਈ ਇਹ ਪਦਾਰਥ ਹੈ." ਯਾਤੈਂ ਜਾ-
ਗ੍ਰਤ ਕੇ ਪਦਾਰਥ ਕਾ ਗ੍ਯਾਨ ਕੇ ਸਮਕਾਲ ਉਤਪੱਤਿ ਨਾਸ਼ ਨਹੀਂ ਹੋਵੈ
ਹੈ. ਕਿੰਤੂ ਗ੍ਯਾਨ ਸੈਂ ਪ੍ਰਥਮ ਅਵਿਦ੍ਯਮਾਨ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਔ ਗ੍ਯਾਨ ਨਾਸ਼ ਤੈਂ,
ਅਨੰਤਰ ਬੀ ਰਹੈ ਹੈ:

ਤਥਾਪਿ ਜੈਸੇ ਸ੍ਵਪਨ ਕੇ ਪਦਾਰਥ ਤਿਸ ਛਣ ਮੈਂ ਉਤਪੰਨ ਹੋਵੈ ਹੈਂ, ਔ
ਐਸੇ ਪ੍ਰਤੀਤਿ ਹੋਵੈ ਹੈ:– "ਮੇਰੇ ਜਨਮ ਸੈਂ ਬੀ ਪ੍ਰਥਮ ਉਪਜੇ ਏ ਪਰਵ-
ਤ ਸਮੁਦ੍ਰਾਦਿਕ ਹੈਂ:" ਤਹਾਂ ਤਤਕਾਲ ਉਪਜੇ ਪਦਾਰਥਨ ਮੈਂ ਬਹੁਕਾਲ ਸ-
ਥਿਰਤਾ ਕੀ ਭ੍ਰਾਂਤਿ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਯਾਤੈਂ ਜ੍ਯੋਂ ਅਵਿਦ੍ਯਾ ਨੈ ਮਿਥ੍ਯਾ ਪਰਵਤ ਸ-
ਮੁਦ੍ਰਾਦਿ[illegible]ਜਾਏ ਹੈਂ; ਤਿਸੀ ਅਵਿਦ੍ਯਾ ਸੈਂ ਬਹੁਕਾਲ ਸ੍ਥਿਰਤਾ ਔ-

ਸ੍ਥਿਰਤਾ ਕੀ ਪ੍ਰਤੀਤਿ ਅਨਿਰਵਚਨੀਯ ਉਪਜੈ ਹੈ. ਤੈਸੇ ਜਾਗ੍ਰਤ ਕੇ ਪਦਾਰ੍ਥਨ ਵਿਖੈ ਬੀ ਅਨੇਕ ਦਿਨ ਸ੍ਥਿਰਤਾ ਹੈ ਨਹੀਂ; ਕਿੰਤੂ ਅਵਿਦ੍ਯਾ ਬਲ ਸੇਂ ਮਿਥ੍ਯਾ ਸ੍ਥਿਰਤਾ ਬੀ ਤਿਨ ਪਦਾਰ੍ਥਨ ਕੇ ਸਾਥ ਉਪਜਿ ਕੇ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਔਰ

ਜੋ ਐਸੇ ਕਹੈ:- ਸ੍ਵਪਨ ਕੇ ਪਦਾਰਥ ਸਾਂਛਾਤ ਅਵਿਦ੍ਯਾ ਕੇ ਪਰਿਣਾਮ ਹੈ, ਔ ਜਾਗ੍ਰਤ ਕੇ ਪਦਾਰ੍ਥ ਸਾਂਛਾਤ ਅਵਿਦ੍ਯਾ ਕੇ ਪਰਿਣਾਮ ਨਹੀਂ ਕਿੰਤੂ ਘਟ ਕੀ ਉਤਪੱਤਿ ਦੰਡ ਚਕ੍ਰ ਕੁਲਾਲ ਸੇਂ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਤੈਸੇ ਸਰ੍ਵ ਪਦਾਰ੍ਥਨ ਕੀ ਉਤਪੱਤਿ ਅਪਨੇ ਅਪਨੇ ਕਾਰਣ ਤੇਂ ਹੋਵੈ ਹੈ; ਸਾਂਛਾਤ ਅਵਿਦ੍ਯਾ ਸੇਂ ਨਹੀਂ ਜੋ ਸਾਂਛਾਤ ਅਵਿਦ੍ਯਾ ਕੇ ਪਰਿਣਾਮ ਹੋਵੈਂ, ਤੌ ਆਕਾਸ਼ਾਦਿਕ ਕ੍ਰਮ ਤੇਂ ਪੰਚ ਭੂਤਨ ਕੀ ਉਤਪੱਤਿ, ਔ ਪੰਚੀਕਰਣ, ਤਿਨ ਸੇਂ ਬ੍ਰਹਮੰਡ ਕੀ ਉਤਪੱਤਿ ਸ਼੍ਰੁਤਿ ਮੇਂ ਕਹੀ ਹੈਂ; ਸੋ ਅਸੰਗਤ ਹੋਵੈਗੀ. ਯਾਤੇਂ ਈਸ਼੍ਵਰ ਸ੍ਰਿਸ਼੍ਟਿ ਜਾਗ੍ਰਤ ਕੇ ਪਦਾਰ੍ਥ ਅਪਨੇ ਅਪਨੇ ਉਪਾਦਾਨ ਕੇ ਪਰਿਣਾਮ ਹੈਂ. ਅਵਿਦ੍ਯਾ ਕੇ ਸਾਂਛਾਤ ਪਰਿਣਾਮ ਨਹੀਂ. ਸ੍ਵਪਨ ਕੇ ਤੌ ਸਾਰੇ ਪਦਾਰਥ ਅਵਿਦ੍ਯਾ ਕੇ ਪਰਿਣਾਮ ਹੈਂ. ਤਿਨ ਕਾ ਏਕ ਅਵਿਦ੍ਯਾ ਉਪਾਦਾਨ ਹੋਵੈਨੇ ਤੇਂ, ਤਿਨ ਪਦਾਰ੍ਥਨ ਕੀ ਔ ਤਿਨ ਕੇ ਗ੍ਯਾਨ ਕੀ ਏਕ ਅਵਿਦ੍ਯਾ ਸੇਂ, ਏਕ ਕਾਲ ਮੈਂ ਉਤਪੱਤਿ ਸੰਭਵੈ ਹੈ. ਜਾਗ੍ਰਤ ਕੇ ਪਦਾਰ੍ਥ ਭਿੰਨ ਭਿੰਨ ਕਾਰਣ ਸੇਂ ਉਤਪੰਨ ਹੋਵੈ ਹੈਂ. ਕਾਰ੍ਯ ਤੇਂ ਪਹਲੀ ਕਾਰਣ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਔ ਕਾਰਣ ਸੇਂ ਕਾਰ੍ਯ ਕਾਲਾਂਤਰ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਯਾਤੇਂ ਘਟ ਕੀ ਉਤਪੱਤਿ ਸੇਂ ਪ੍ਰਥਮ, ਔ ਘਟ ਨਾਸ਼ ਤੇਂ ਆਗੇ ਮ੍ਰਿਤ ਪਿੰਡ ਰਹੇ ਹੈਂ, ਇਸ ਰੀਤਿ ਸੇਂ ਕੇਈ ਪਦਾਰ੍ਥ ਅਲਪ ਕਾਲ ਸ੍ਥਿਰ, ਔ ਕੇਈ ਅਧਿਕ ਕਾਲ ਸ੍ਥਿਰ ਕਾਰ੍ਯ ਕਾਰਣ ਹੈਂ; ਤੈਸੇ ਸ੍ਵਪਨ ਕੇ ਨਹੀਂ.

ਸੋ ਸੰਕਾ ਬਨੈ ਨਹੀਂ. ਕਾਹੇ ਤੇਂ, ਜਾਗ੍ਰਤ ਕੇ ਪਦਾਰ੍ਥਨ ਕੀ ਨਿਆਈਂ ਸ੍ਵਪ੍ਨ ਕੇ ਪਦਾਰ੍ਥਨ ਵਿਖੈ ਬੀ ਕਾਰ੍ਯ ਕਾਰਣ ਭਾਵ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਜੈਸੇ ਕਿਸੀ ਕੂੰ ਐਸਾ ਸ੍ਵਪਨ ਹੋਵੈ ਹੈ:- ਮੇਰੀ ਗਊ ਕੇ ਬਤ੍ਸ ਹੂਆ ਹੈ ਅਥਵਾ ਮੇਰੀ ਸ੍ਤ੍ਰੀ ਕੇ ਪੁਤ੍ਰ ਹੂਆ ਹੈ, ਤਹਾਂ ਗਊ ਔਰ ਸ੍ਤ੍ਰੀ ਵਿਖੈ ਕਾਰਣਤਾ ਕੀ ਪ੍ਰਤੀਤਿ, ਔ ਬਹੁ ਕਾਲ ਸ੍ਥਾਇਤਾ ਕੀ ਪ੍ਰਤੀਤਿ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਵਤ੍ਸ ਔ ਪੁਤ੍ਰ ਵਿਖੈ ਕਾਰ੍ਯਤਾ ਔ [illegible] ਸ੍ਥਿਰਤਾ ਪ੍ਰਤੀਤਿ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਔ ਸਾਰੇ ਸਮ ਕਾਲ ਹੈ. ਕੋਈ

ਕਿਸੀ ਕਾ ਕਾਰਣ ਨਹੀਂ; ਕਿੰਤੂ ਰਾਹੁ ਵਤ ਸ੍ਮ੍ਰਿਤੀ ਆਗਾਦਿਕਨ ਕਾ ਅਵਿਦ੍ਯਾ ਹੀ ਉਪਾਦਾਨ ਹੈ. ਤੈਸੇ ਜਾਗ੍ਰਤ ਵਿਖੈ ਬੀ ਕੋਈ ਅਧਿਕ ਕਾਲ ਸ੍ਥਾਈ ਕਾਰਣ ਰੂਪ ਤੈਂ; ਕੋਈ ਨ੍ਯੂਨ ਕਾਲ ਸ੍ਥਾਈ ਕਾਰ੍ਯ ਰੂਪ ਤੈਂ ਪ੍ਰਤੀਤ ਸ੍ਵਪਨ ਕੀ ਨ੍ਯਾ-ਈ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਕੋਈ ਕਿਸੀ ਕਾ ਪਰਸਪਰ ਕਾਰ੍ਯ ਕਾਰਣ ਨਹੀਂ. ਕਿੰਤੂ ਸਾਛਾਤ ਅਵਿਦ੍ਯਾ ਕੇ ਕਾਰ੍ਯ ਹੈਂ. ਔਰ,

ਸ੍ਰੁਤਿ ਵਿਖੈ ਜੋ ਕ੍ਰਮ ਤੈਂ ਸ੍ਰਿਸ਼੍ਟਿ ਕਹੀ ਹੈ; ਤਹਾਂ ਸ੍ਰਿਸ਼੍ਟਿ ਪ੍ਰਤਿਪਾਦਨ ਮੈਂ ਸ੍ਰੁਤਿ ਕਾ ਅਭਿਪ੍ਰਾਯ ਨਹੀਂ; ਕਿੰਤੂ ਅਦ੍ਵੈਤ ਬੋਧਨ ਮੈਂ ਅਭਿਪ੍ਰਾਯ ਹੈ. ਸਾਰੇ ਪ-ਦਾਰਥ ਪਰਮਾਤਮਾ ਸੇ ਉਪਜੇ ਹੈਂ; ਯਾਤੈਂ ਤਾਕੇ ਵਿਵਰ੍ਤ ਹੈਂ. ਜੋ ਜਾ ਕਾ ਵਿਵਰ੍ਤ ਹੋਵੈ ਸੋ ਤਾਕਾ ਹੀ ਸ੍ਵਰੂਪ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਯਾਤੈਂ ਸਾਰਾ ਨਾਮ ਰੂਪ ਬ੍ਰਹਮ ਤੈਂ ਪ੍ਰਿਥਕ ਨ-ਹੀਂ ਬ੍ਰਹਮ ਹੀ ਹੈ. ਇਸ ਅਰ੍ਥ ਬੋਧਨ ਕਰਨੇ ਕੂੰ ਸ੍ਰਿਸ਼੍ਟਿ ਕਹੀ ਹੈ. ਸ੍ਰਿਸ਼੍ਟਿ ਕਾ ਔਰ ਪ੍ਰਯੋਜਨ ਨਹੀਂ. ਤਹਾਂ ਕ੍ਰਮ ਕਾ ਜੋ ਕਥਨ ਹੈ, ਸੋ ਸ੍ਥੂਲ ਦ੍ਰਿਸ਼੍ਟਿ ਕੂੰ ਵਿਪਰੀਤਿ ਕ੍ਰਮ ਤੈਂ ਲਯ ਚਿੰਤਨ ਕੇ ਨਿਮਿੱਤ ਹੈ. ਤਾਕਾ ਬੀ ਅਦ੍ਵੈਤ ਬੋਧ ਹੀ ਪ੍ਰਯੋਜਨ ਹੈ. ਯਾਤੈਂ ਕ੍ਰਮ ਕਥਨ ਮੈਂ ਬੀ ਅਭਿਪ੍ਰਾਯ ਨਹੀਂ ਸ੍ਰਿਸ਼੍ਟਿ ਮੈਂ ਕ੍ਰਮ ਨਹੀਂ ਹੈ. ਕਿੰਤੂ ਸਾਰੇ ਪਦਾਰ੍ਥ ਏਕ ਅਵਿਦ੍ਯਾ ਸੇ ਉਪਜੇ ਹੈਂ, ਤਿਨ ਕਾ ਪਰਸਪਰ ਕਾਰ੍ਯ ਕਾਰਣ ਭਾਵ, ਔ ਪੂਰ੍ਵ ਉੱਤਰ ਭਾਵ, ਅਵਿਦ੍ਯਾ ਕ੍ਰਿਤ ਸ੍ਵਪਨ ਕੀ ਨ੍ਯਾਈਂ ਮਿਥ੍ਯਾ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਔ ਸ੍ਰੁਤਿ ਨੈ ਤਿਨ ਕੀ ਆਪਸ ਮੈਂ ਕਾਰ੍ਯ ਕਾਰਣ-ਤਾ ਔ ਪੂਰ੍ਵ ਉੱਤਰਤਾ ਕਹੀ ਹੈ. ਸੋ ਲਯ ਚਿੰਤਨ ਕੇ ਨਿਮਿੱਤ ਕਹੀ ਹੈ. ਸ੍ਵਪਨ ਮੈਂ ਇਹ ਨਿਯਮ ਨਹੀਂ, ਜੈਸਾ ਸ੍ਵਰੂਪ ਹੋਵੈ ਤੈਸਾ ਹੀ ਸ੍ਵਪਨ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਯਾਤੈਂ ਜਾਗ੍ਰਤ ਕੇ ਪਦਾਰ੍ਥਨ ਕਾ ਆਪਸ ਮੈਂ ਕਾਰਣ ਕਾਰ੍ਯ ਭਾਵ ਨਹੀਂ. ਕਿੰਤੂ.

ਸਾਰੇ ਪਦਾਰ੍ਥ ਸਾਛਾਤ ਅਵਿਦ੍ਯਾ ਕੇ ਕਾਰ੍ਯ ਹੈਂ, ਸੁਕ੍ਤਿ ਰਜਤ ਕੀ-ਨ੍ਯਾਈਂ ਵਾ ਸ੍ਵਪਨ ਕੀ ਨ੍ਯਾਈਂ ਅਵਿਦ੍ਯਾ ਕੀ ਵ੍ਰਿੱਤਿ ਉਪਹਿਤ ਸਾਛੀ ਤੈਂ ਤਿਨ ਕਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੋਵੈ ਹੈ, ਯਾਤੈਂ ਸਾਰੇ ਪਦਾਰ੍ਥ ਸਾਛੀ ਭਾਸ੍ਯ ਹੈ ਔ ਗ੍ਯਾਨਾਕਾਰ ਔ ਗ੍ਯੇਯਾਕਾਰ ਅਵਿਦ੍ਯਾ ਕਾ ਪਰਿਣਾਮ ਏਕ ਹੀ ਕਾਲ ਮੈਂ ਉਪਜੇ ਹੈ. ਸਬ ਹੀ ਨਸ਼੍ਟ ਹੋਵੈ ਹੈਂ. ਯਾਤੈਂ ਜਬ ਪਦਾਰ੍ਥ ਕੀ ਪ੍ਰਤੀਤਿ ਹੋਵੈ, ਤਬ ਹੀ ਪ੍ਰਤੀਤਿ [illegible] ਪਦਾਰ੍ਥ ਹੋਵੈ ਹੈ ਅਨ੍ਯ ਕਾਲ ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਯਾਹੀ ਕੂੰ ਦ੍ਰਿ

ਸ੍ਰਿ ਸ੍ਰਿਸ਼੍ਟਿਵਾਦ ਕਹੈ ਹੈ.

ਜਾ ਪੱਛ ਮੈਂ ਪਦਾਰ੍ਥ ਕੀ ਅਗ੍ਯਾਤ ਸੱਤਾ ਨਹੀਂ, ਗ੍ਯਾਤ ਸੱਤਾ ਹੈ. ਅਦ੍ਵੈ-
ਤਵਾਦ ਮੈਂ ਇਹ ਸਿੱਧਾਂਤ ਪੱਛ ਹੈ. ਜਾ ਪੱਛ ਮੈਂ ਦੋ ਸੱਤਾ ਹੈਂ; ਤੀਨਿ ਨਹੀਂ, ਕਾਹੇ-
ਤੈਂ, ਅਨਾਤਮ ਪਦਾਰਥ ਸਾਰੇ ਸ੍ਵਪਨ ਕੀ ਨ੍ਯਾਈਂ ਪ੍ਰਾਤਿਭਾਸਿਕ ਹੈਂ. ਪ੍ਰਤੀ
ਤਿਕਾਲ ਸੈਂ ਭਿੰਨਕਾਲ ਮੈਂ ਅਨਾਤਮਾ ਕੀ ਸੱਤਾ ਨਹੀਂ. ਯਾਤੈਂ ਤੀਸਰੀ ਵ੍ਯਾ-
ਵਹਾਰਿਕ ਸੱਤਾ ਨਹੀਂ. ਜਾ ਪੱਛ ਮੈਂ ਸਾਰੇ ਅਨਾਤਮ ਪਦਾਰ੍ਥ ਸਾਖੀ ਭਾ-
ਸ੍ਯ ਹੈਂ. ਪ੍ਰਮਾਤਾ ਪ੍ਰਮਾਣ ਕਾ ਵਿਸ਼ਯ ਕੋਈ ਭੀ ਨਹੀਂ. ਕਾਹੇਤੈਂ, ਅੰਤਹਕਰਣ
ਔਰ ਇੰਦ੍ਰਿਯ ਤਥਾ ਘਟਾਦਿਕ, ਸਾਰੀ ਤ੍ਰਿਪੁਟੀ ਔਰ ਗ੍ਯਾਨ, ਸ੍ਵਪਨ ਕੀ ਨ੍ਯਾ-
ਈਂ ਏਕਕਾਲ ਮੈਂ ਉਪਜੇ ਹੈਂ; ਤਿਨਕਾ ਵਿਸ਼ਯ ਵਿਸ਼ਈਭਾਵ ਬਨੈ ਨਹੀਂ. ਜੋ
ਘਟਾਦਿਕ ਵਿਸ਼ਯ ਔਰ ਨੇਤ੍ਰਾਦਿਕ ਇੰਦ੍ਰਿਯ ਤੈਸੇ ਅੰਤਹਕਰਣ ਏ ਗ੍ਯਾਨ ਸੈਂ
ਪ੍ਰਥਮ ਹੋਏ ਹੈਂ; ਤੌ ਨੇਤ੍ਰਾਦਿ ਦ੍ਵਾਰਾ ਅੰਤਹਕਰਣ ਕੀ ਵ੍ਰਿੱਤਿ ਰੂਪ ਗ੍ਯਾਨ ਪ੍ਰਮਾ
ਣਜਨ੍ਯ ਹੋਵੈ ਜੋ ਅੰਤਹਕਰਣ, ਇੰਦ੍ਰਿਯ, ਵਿਸ਼ਯ, ਤੀਨੂੰ ਗ੍ਯਾਨ ਤੇ ਪੂਰ੍ਵਕ-
ਾਲ ਮੈਂ ਹੈਂ ਨਹੀਂ; ਕਿੰਤੁ ਗ੍ਯਾਨ ਸਮਕਾਲ ਹੀ ਸ੍ਵਪਨ ਕੀ ਨ੍ਯਾਈਂ ਤ੍ਰਿਪੁਟੀ ਉਪਜੀ
ਹੈ. ਯਾਤੈਂ ਤ੍ਰਿਪੁਟੀ ਜਨ੍ਯ ਗ੍ਯਾਨ ਕੋਈ ਭੀ ਨਹੀਂ. ਤਥਾਪਿ ਗ੍ਯਾਨ ਵਿਖੈ ਸ੍ਵਪ-
ਨ ਕੀ ਨ੍ਯਾਈਂ ਤ੍ਰਿਪੁਟੀ ਜਨ੍ਯਤਾ ਪ੍ਰਤੀਤਿ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਯਾਤੈਂ ਜਾਗ੍ਰਤ ਕੇ ਪਦਾਰ੍-
ਥ ਸਾਖੀ ਭਾਸ੍ਯ ਹੈਂ, ਪ੍ਰਮਾਣ ਜਨ੍ਯ ਗ੍ਯਾਨ ਕੇ ਵਿਸ਼ਯ ਨਹੀਂ. ਯਾਤੈਂ ਭੀ ਸ੍ਵ-
ਪਨ ਕੇ ਸਮਾਨ ਮਿਥ੍ਯਾ ਹੈ. ਕਿਤ੍ਨੇ ਜਾਗ੍ਰਤ ਮੈਂ ਕਿਤਨੇ ਪਦਾਰ੍ਥਨ ਕੂੰ ਮਿਥ੍ਯਾ
ਰੂਪ ਕਰਿਕੇ ਜਾਨੈ ਹੈਂ, ਔਰਨ ਕੂੰ ਸਤ੍ਯ ਰੂਪ ਕਰਿਕੇ ਐਸੇ ਜਾਨੈ ਹੈਂ:- ਅਨਾਦਿ
ਕਾਲ ਕੇ ਪਦਾਰ੍ਥ ਹੈਂ, ਤਿਨ ਮੈਂ ਕੋਈ ਨਸ਼੍ਟ ਹੋਵੈ ਹੈਂ, ਔਰ ਤਿਸ ਕੇ ਸਮਾਨ ਉਤ
ਪੰਨ ਹੋਵੈ ਹੈਂ. ਐਸੇ ਪ੍ਰਪੰਚ ਪ੍ਰਵਾਹ ਕਾ ਉੱਛੇਦ ਕਦੇ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ ਜਾਕੂੰ ਗ੍ਯਾਨ ਹੋ
ਵੈ ਹੈ. ਤਾਕੂੰ ਪ੍ਰਪੰਚ ਕੀ ਪ੍ਰਤੀਤਿ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ, ਔਰਨ ਕੂੰ ਪ੍ਰਪੰਚ ਕੀ ਪ੍ਰਤੀਤਿ ਹੋ-
ਵੈ ਹੈ. ਤਤ੍ਵਗ੍ਯਾਨ ਕੇ ਸਾਧਨ ਵੇਦ ਗੁਰੂ ਹੈਂ. ਤਿਨ ਤੈਂ ਪਰਮ ਸਤ੍ਯ ਕੀ ਪ੍ਰਾਪ੍ਤਿ ਹੋਵੈ
ਹੈ; ਐਸੀ ਪ੍ਰਤੀਤਿ ਜਾਗ੍ਰਤ ਮੈਂ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਤਹਾਂ ਕਿਸੀ ਪਦਾਰ੍ਥ ਮੈਂ ਮਿਥ੍ਯਾ-
ਪਨ, ਕਿਸੀ ਮੈਂ ਨਾਸ਼, ਕਿਸੀ ਮੈਂ ਉਤਪੱਤਿ, ਵੇਦ ਗੁਰੂ ਤੈਂ ਪਰਮ ਪੁਰੁਸ਼ਾਰ੍ਥ
ਕੀ ਪ੍ਰਾਪ੍ਤਿ. ਏ ਸਾਰੀ ਅਵਿਦ੍ਯਾ ਕ੍ਰਿਤ ਸ੍ਵਪਨ ਕੀ ਨ੍ਯਾਈਂ ਮਿਥ੍ਯਾ ਹੈ ਦਾ

ਸ੍ਰੁਤਿ ਮੈਂ ਐਸੇ ਅਨੇਕ ਇਤਿਹਾਸ ਕਹੇ ਹੈਂ. ਛਣ ਮਾਤ੍ਰ ਕੇ ਸ੍ਵਪਨ ਮੈਂ ਬਹੁ ਕਾਲ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੋਵੈ ਹੈ: ਔ ਜਾਗ੍ਰਤ ਕੀ ਨ੍ਯਾਈਂ ਸ੍ਥਾਈ ਪਦਾਰ੍ਥ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੋਵੈ ਹੈ, ਔ ਤਿਨਤੈਂ ਬਹੁਤ ਕਾਲ ਭੋਗ ਹੋਵੈ ਹੈ; ਯਾਤੈਂ ਜਾਗ੍ਰਤ ਪਦਾਰ੍ਥ ਕੀ ਸ੍ਵਪਨ ਤੈਂ ਕਿੰਚਿਤ ਵਿਲਛਣਤਾ ਨਹੀਂ. ਕਿੰਤੁ ਆਤਮਾ ਭਿੰਨ ਸਰ੍ਵ ਮਿਥ੍ਯਾ ਹੈ.

ਸਿਖ੍ਯ ਉਵਾਚ.

ਦੋਹਾ.

ਲਾਖ ਹਜਾਰਨ ਕਲਪ ਕੇ, ਇਹ ਉਪਜ੍ਯੋ ਸੰਸਾਰ;
ਯਾਤੈਂ ਗ੍ਯਾਨੀ ਮੁਕ੍ਤ ਹ੍ਵੈ, ਬੰਧ੍ਯੋ ਅਗ੍ਯ ਹਜਾਰ.੧੧
ਝੂਠੋ ਸ੍ਵਪਨ ਸਮਾਨ ਜੋ, ਛਣ ਘਟਿਕਾ ਹ੍ਵੈ ਜਾਮ;
ਬੰਧ ਕੌਨ ਕੇ ਮੁਕ੍ਤ ਹ੍ਵੈ, ਸ਼੍ਰਵਣਾਦਿਕ ਕਿਹ ਕਾਮ.੧੨

ਟੀਕਾ:-ਈਸ਼੍ਵਰ ਸ੍ਰਿਸ਼੍ਟਿ ਅਨੇਕ ਕਲਪ ਤੈਂ ਅਨਾਦਿ ਹੈ. ਤਾ ਮੈਂ ਗ੍ਯਾਨੀ ਮੁਕ੍ਤ ਹੋਵੈ ਹੈ, ਅਗ੍ਯਾਨੀ ਕੂੰ ਬੰਧ ਰਹੈ ਹੈ. ਜੋ ਸ੍ਵਪਨ ਸਮਾਨ ਹੋਵੈ ਤੌ ਸ੍ਵਪਨ ਏਕ ਛਣ ਘਟੀ ਤਥਾ ਪਹਰ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਤੈਸੇ ਸੰਸਾਰ ਬੀ ਛਣ ਅਥਵਾ ਘੜੀ ਵਾ ਪਹਰ ਕਾਲ, ਵਾ ਕਿੰਚਿਤ ਅਧਿਕ ਕਾਲ ਹੋਵੈਗਾ. ਸ੍ਵਪਨ ਕੀ ਨ੍ਯਾਈ ਸ੍ਵਲਪ ਕਾਲ ਸ੍ਥਾਈ ਸੰਸਾਰ ਹੋਵੈ; ਤੌ ਅਨਾਦਿ ਕਾਲ ਕਾ ਬੰਧ ਨਹੀਂ ਹੋਵੈਗਾ. ਬੰਧ ਨਿਵ੍ਰਿਤਿ ਰੂਪ ਮੋਛ ਕੇ ਨਿਮਿੱਤ ਸ਼੍ਰਵਣਾਦਿਕ ਸਾਧਨ ਨਿਸ਼੍ਫਲ ਹੋਵੈਂਗੇ.

ਯਦ੍ਯਪਿ ਪੂਰ੍ਵ ਉਕ੍ਤ ਸਿੱਧਾਂਤ ਮੈਂ ਬੰਧ ਮੋਛ ਵੇਦ ਗੁਰੂ ਅੰਗੀਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕਿੰਤੁ ਚੇਤਨ ਨਿਤ੍ਯ ਮੁਕ੍ਤ ਹੈ. ਅਵਿਦ੍ਯਾ ਕੇ ਪਰਿਣਾਮ ਅਚੇਤਨ ਮੈਂ ਨਾਨਾ ਵਿਕਲਪ ਹੋਵੈ ਹੈ; ਤਾਤੈਂ ਆਤਮ ਰੂਪ ਕੀ ਕਿੰਚਿਤ ਮਾਤ੍ਰ ਬੀ ਹਾਨਿ ਨਹੀਂ. ਆਤਮਾ ਸਦਾ ਅਸੰਗ ਏਕ ਰਸ ਹੈ. ਆਜ ਤੈਂ ਕੋਈ ਮੁਕ੍ਤ ਹੂਆ ਨਹੀਂ; ਆਗੇ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ; ਕਿੰਤੁ ਚੇਤਨ ਨਿਤ੍ਯ ਮੁਕ੍ਤ ਹੈ. ਅਵਿਦ੍ਯਾ ਔ ਤਾ ਕੇ ਪਰਿਣਾਮ ਕਾ ਚੇਤਨ ਸੈਂ ਕਿਸੀ ਕਾਲ ਮੈਂ ਸੰਬੰਧ ਨਹੀਂ ਯਾਤੈਂ ਬੰਧ ਔ ਵੇਦ ਗੁਰੁ ਸ਼੍ਰਵਣਾਦਿਕ ਔ ਸਮਾਧਿ ਤਥਾ ਮੋਛ, ਇਨ ਕੀ ਪ੍ਰਤੀਤਿ ਬੀ ਸ੍ਵਪਨ ਕੀ ਨ੍ਯਾਈਂ

ਅਵਿਦ੍ਯਾ ਜਨ੍ਯ ਹੈ. ਯਾਤੈਂ ਮਿਥ੍ਯਾ ਹੈ. ਇਨ ਵਿਖੈ ਬਹੁਤ ਕਾਲ ਸ੍ਥਾਇਤਾ ਭੀ ਅਵਿਦ੍ਯਾ ਜਨ੍ਯ ਹੈ; ਤਥਾਪਿ ਯਾ ਸਿਧਾਂਤ ਕੂੰ ਨਹੀਂ ਜਾਨਿ ਕੈ ਸ੍ਥੂਲ ਦ੍ਰਿਸ਼੍ਟਿ ਕਾ ਪ੍ਰਸ਼੍ਨ ਹੈ.

ਗੁਰੂ ਵਾਕ੍ਯ

ਦੋਹਾ.

ਅਗ੍ਯ ਦੇਵ ਕੂੰ ਸ੍ਵਪ੍ਨ ਮੈਂ, ਭ੍ਰਮ ਉਪਜ੍ਯੋ ਜਿਹਿ ਰੀਤਿ;
ਸਿਖ ਤੋਕੂੰ ਤਿਹ ਉਪਜੀ, ਬੰਧ ਮੋਛ ਪਰਤੀਤਿ.੧੩

ਟੀਕਾ:-ਹੇ ਸ਼ਿਖ੍ਯ! ਜੈਸੇ ਨਿਦ੍ਰਾ ਦੋਖ ਤੈਂ ਸ੍ਵਪ੍ਨ ਮੈਂ, ਅਧ੍ਯਾਪਕ, ਅਧ੍ਯਯਨ, ਵੇਦ ਸ਼ਾਸ੍ਤ੍ਰ, ਪੁਰਾਣ, ਧਰਮ ਸ਼ਾਸ੍ਤ੍ਰ ਔ ਅਧ੍ਯਯਨ ਕਰਤਾ, ਕਰਮ, ਔ ਤਿਨ ਕਾ ਫਲ ਪ੍ਰਤੀਤਿ ਹੋਵੈ ਹੈ, ਔ ਤਿਨ ਸਰ੍ਵ ਪਦਾਰ੍ਥਨ ਮੈਂ ਸਤ੍ਯਤਾ ਕੀ ਭ੍ਰਾਂਤਿ ਹੋਵੈ ਹੈ; ਤਥਾਪਿ ਸੋ ਸ੍ਵਪਨ ਕੇ ਸਾਰੇ ਪਦਾਰਥ ਮਿਥ੍ਯਾ ਹੈ. ਤੈਸੇ ਜਾਗ੍ਰਤ ਕੇ ਸਾਰੇ ਪਦਾਰ੍ਥ ਮਿਥ੍ਯਾ ਹੈ. ਤਿਨ ਵਿਖੈ ਸਤ੍ਯਤਾ ਪ੍ਰਤੀਤਿ ਭ੍ਰਮ ਹੈ. ਦੋਹੈ ਮੈਂ ਬੰਧ ਮੋਛ ਗ੍ਰਹਣ ਤੈਂ ਸਰ੍ਵ ਅਨਾਤਮਾ ਕਾ ਗ੍ਰਹਣ ਹੈ. ਜੈਸੇ ਤੇਰੇ ਕੂੰ ਹਮ ਗੁਰੂ ਪ੍ਰਤੀਤਿ ਹੋਵੈਂ ਹੈਂ; ਵੇਦ ਅਰ੍ਥ ਕਾ ਬੋਧ ਵਿਧ੍ਯਾ ਤਕ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਰੈ ਹੈਂ ਸੋ ਤੇਰੇ ਕੂੰ ਮਿਥ੍ਯਾ ਪ੍ਰਤੀਤਿ ਹੈ. ਜੈਸੇ ਅਗ੍ਯ ਦੇਵ ਕੂੰ ਸ੍ਵਪਨ ਮੈਂ ਮਿਥ੍ਯਾ ਪ੍ਰਤੀਤਿ ਕੇ ਵਿਖ੍ਯ, ਗੁਰੂ ਵੇਦਾਦਿਕ ਅਨਿਰਵਚਨੀਯ ਉਪਜੇ ਹੈ; ਤੈਸੇ ਤੇਰੀ ਪ੍ਰਤੀਤਿ ਕੇ ਵਿਖੈ ਮੇਰੇ ਸੈਂ ਆਦਿ ਲੇਕੇ ਸਾਰੇ ਅਨਿਰਵਚਨੀਯ ਮਿਥ੍ਯਾ ਹੈ. ਸੋ

ਅਗ੍ਯ ਦੇਵ ਕਾ ਐਸਾ ਸ੍ਵਪਨ ਹੁਆ ਹੈ:-ਏਕ ਅਗ੍ਯ ਨਾਮ ਦੇਵਤਾ ਅਨਾਦਿ ਕਾਲ ਕਾ ਨਿਦ੍ਰਾ ਮੈਂ ਸੋਵਤਾ ਹੁਆ ਸ੍ਵਪ੍ਨ ਕੂੰ ਦੇਖਤਾ ਭਯਾ. ਤਾ ਸ੍ਵਪ੍ਨ ਮੈਂ ਤਿਸ ਪੁਰੁਖ ਕੂੰ ਐਸੀ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁਈ:-ਜੋ ਮੈਂ ਚੰਡਾਲ ਹੂੰ, ਔ ਮਹਾ ਦੁਖੀ ਹੂੰ, ਔ ਅਸ੍ਥਿ ਮੱਜਾ ਰੁਧਿਰ ਰੂਪ ਮਾਂਸ ਮੇਦ ਵੀਰ੍ਯ ਰੂਪ ਸਪ੍ਤ ਧਾਤੂ ਮੈਂ ਮੇਰਾ ਸੁਖ ਭਯਾ ਹੈ ਔ ਮਹਾ ਘੋਰ ਭਯੰਕਰ ਸਰ੍ਪ ਹਸ੍ਤੀ ਆਦਿਕ ਸੈਂ ਯੁਕ੍ਤ ਜੋ ਬਨ ਤਾਕੇ ਵਿਖੈ ਮੈਂ ਭ੍ਰਮਣ ਕਰੂੰ ਹੂੰ. ਸੋ ਦੇਵਤਾ ਭ੍ਰਮਣ ਕਰਤਾ [illegible] ਮੈਂ ਅਨੇਤ [illegible] ਦੇਵਤਾ ਹੁਆ ਕਹੂੰ ਨਾਨਾ ਭਯੰਕਰ-

ਪ੍ਰਾਣੀ ਸਨਮੁਖ ਭੋਜਨ ਕਰਨੇ ਕੂੰ ਯਤਨ ਕਰੈ ਹੈਂ. ਔ ਕਹੂੰ ਗਾਧਿ ਰੁਧਿਰ ਮੈਂ
ਭਰੇ ਕੁੰਡ ਹੈਂ: ਤਿਨ ਮੈਂ ਪੜੇ ਪ੍ਰਾਣੀ ਹਾਹਾਕਾਰ ਸਬਦ ਕਰੈ ਹੈਂ. ਔ ਕਹੂੰ ਲੋਹੇ ਕੇ ਤ-
ਪ੍ਤ ਸ੍ਤੰਭ ਹੈਂ, ਤਿਨ ਤੈਂ ਬੰਧੇ ਪੁਰਖ ਰੋਵੈ ਹੈਂ. ਔ ਕਹੂੰ ਤਪਤ ਬਾਲੂ ਯੁਕਤ ਮਾਰਗ-
ਹੈ ਤਿਸ ਕੇ ਨਗਨ ਪਾਦ ਪੁਰਖ ਜਾਵੈ ਹੈਂ, ਔ ਤਿਨ ਪੁਰਖਨ ਕੂੰ ਰਾਜਭਟ ਲੋ-
ਹਮਯ ਦੰਡਨ ਸੈਂ ਤਾੜਨਾ ਕਰੈ ਹੈਂ. ਇਸ ਰੀਤਿ ਸੈਂ ਨਾਨਾ ਜੋ ਭਯੰਕਰ ਸਥਾ-
ਨ ਹੈਂ; ਤਿਨ ਕੂੰ ਸੋ ਦੇਵਤਾ ਦੇਖਤਾ ਹੁਆ ਔ ਕਦਾਚਿਤ ਆਪ ਭੀ ਅਪਰਾਧ
ਕਰਿਕੇ ਸ੍ਵਪਨ ਮੈਂ ਤਿਨ ਦੁਖਨ ਕੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਤਾ ਭਯਾ. ਔ

ਕਹੂੰ ਦਿਵ੍ਯ ਸ੍ਥਾਨ ਦੇਖਤਾ ਹੁਆ ਤਿਨ ਸ੍ਥਾਨ ਮੈਂ ਉੱਤਮ ਦੇਵ ਵਿਰਾ-
ਜੇ ਹੈਂ. ਤਿਨ ਦੇਵਨ ਕੇ ਦਿਵ੍ਯ ਭੋਗ ਹੈਂ. ਔ ਮਿਤ੍ਰ ਕੇ ਦਰਸਨ ਆਦਿ ਸੈਂ ਤਿਨ ਕੂੰ ਤ੍ਰਿ-
ਪ੍ਤ ਹੋਤੇ ਹੈਂ. ਛੁਧਾ ਤ੍ਰਿਖਾ ਕੀ ਬਾਧਾ ਤਿਨ ਦੇਵਨ ਕੂੰ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ. ਔ ਮਲ ਮੂਤ੍ਰ ਰਹਿ-
ਤ ਜਿਨ ਕਾ ਪ੍ਰਕਾਸਮਾਨ ਸਰੀਰ ਹੈ. ਔ ਉੱਤਮ ਵਿਮਾਨ ਮੈਂ ਸ੍ਥਿਤ ਹੋਇਕੇ ਕੇ-
ਈ ਦੇਵ ਗਮਨ ਕਰੈ ਹੈਂ. ਸੋ ਵਿਮਾਨ ਤਾ ਦੇਵ ਕੀ ਇੱਛਾ ਕੇ ਅਨੁਸਾਰ ਗਮਨ ਕ-
ਰੈ ਹੈਂ, ਔ ਕਹੂੰ ਰੰਭਾ ਉਰਵਸੀ ਸੈਂ ਆਦਿ ਲੇਕੇ ਅਪਸਰਾ ਨ੍ਰਿਤ੍ਯ ਕਰੈ ਹੈਂ. ਤਿ-
ਨ ਕੇ ਸੰਪੂਰਨ ਅੰਗ ਦੋਖ ਰਹਿਤ ਹੈਂ ਔ ਸੰਪੂਰਨ ਸ੍ਤ੍ਰੀ ਗੁਣ ਯੁਕਤ ਹੈਂ ਉੱਤ-
ਮ ਸੁਗੰਧ ਤਿਨ ਕੇ ਸਰੀਰ ਸੈਂ ਬਾਅ ਕੀ ਪ੍ਰਸਰ ਆਵੈ ਹੈ. ਔ ਕਹੂੰ ਤਿਨ ਮੈਂ
ਦੇਵ ਰਮਣ ਕਰੈ ਹੈਂ. ਔ ਕਦਾਚਿਤ ਆਪ ਭੀ ਦੇਵ ਭਾਵ ਕੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇ ਕੇ ਤਿ-
ਨ ਸੈਂ ਬਹੁਤ ਕਾਲ ਰਮਣ ਕਰੈ ਹੈ. ਔ ਕਦਾਚਿਤ ਤਿਨ ਅਪਸਰਾਨ ਸੈਂ ਦਿ-
ਵ੍ਯ ਸ੍ਥਾਨ ਮੈਂ ਗਮਨ ਕਰਤਾ ਹੁਆ ਅਕਸਮਾਤ ਰੁਧਿਰ ਮਲ ਪੂਰਿਤ ਜੋ ਕੁੰ-
ਡ ਹੈਂ ਤਿਨ ਵਿਖੈ ਮੱਜਨ ਕਰੈ ਹੈ. ਔ,

ਏਕ ਸ੍ਥਾਨ ਮੈਂ ਸਰਵ ਕਾ ਅਧਿਪਤਿ ਪੁਰਖ ਸ੍ਥਿਤ ਹੈ. ਤਾ ਕੇ ਆ-
ਗਿਆਕਾਰੀ ਅਨੁਚਰ ਤਾ ਕੇ ਆਗੇ ਸ੍ਥਿਤ ਹੈਂ. ਕਿਤਨੇ ਪੁਰਖਨ ਕੂੰ ਸੋ ਅ-
ਧਿਪਤਿ ਔ ਤਾ ਕੇ ਅਨੁਚਰ ਸੌਮ੍ਯ ਰੂਪ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੋਵੈ ਹੈਂ. ਔ ਕਿਤਨੇ ਪੁਰਖ-
ਨ ਕੂੰ ਮਹਾ ਭਯੰਕਰ ਰੂਪ ਪ੍ਰਤੀਤਿ ਹੋਵੈ ਹੈਂ. ਔ ਤਾ ਥਨ ਮੈਂ ਸ੍ਥਿਤ ਪੁਰਖਨ
ਕੂੰ ਕਰਮ ਕੇ ਅਨੁਸਾਰ ਫਲ ਦੇਵੈ ਹੈਂ. ਇਸ ਰੀਤਿ ਸੈਂ ਅਗ੍ਯਨਾ ਸੋ ਦੇਵਤਾ
ਸ੍ਵਪਨ ਕਾਲ ਮੈਂ ਨਾਨਾ ਜੋ ਸ੍ਥਾਨ ਹੈਂ. ਤਿਨ ਕੂੰ ਦੇਖਤਾ ਹੁਆ ਔ ਕਹੂੰ ਅ-

ਨਤ ਸ੍ਥਾਨ ਮੈਂ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਵੇਦ ਕੀ ਸ੍ਤੁਤਿ ਕਰੈਹੈਂ. ਔ ਕਹੂੰ ਯਗ੍ਯਸਾਲਾ ਮੈਂ ਉ
ਤਮ ਕਰ੍ਮ ਕਰੈਹੈਂ. ਔ ਕਹੂੰ ਉੱਤਮ ਨਦੀ ਬਹੈਹੈਂ, ਤਿਨ ਮੈਂ ਪੁਨ੍ਯ ਕੇ ਨਿਮਿੱਤ
ਲੋਕ ਸ੍ਨਾਨ ਕਰੈਹੈ. ਔ ਕਹੂੰ ਗ੍ਯਾਨਵਾਨ ਆਚਾਰ੍ਯ ਸਿ਼ਖ੍ਯਨ ਕੂੰ ਬ੍ਰਹ੍ਮ
ਵਿਦ੍ਯਾ ਕਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਰੈਹੈਂ. ਤਾ ਬ੍ਰਹ੍ਮ ਵਿਦ੍ਯਾ ਕੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਕੈ ਤਾ ਬਨ
ਸੈਂ ਨਿਕਸਿ ਜਾਵੈਹੈ.

ਇਸ ਰੀਤਿ ਸੈਂ ਸ੍ਵਪਨ ਵਿਖੈ ਅਗ੍ਯ ਨਾਮ ਦੇਵਤਾ ਛਣ ਮਾਤ੍ਰ ਮੈਂ-
ਨਾਨਾ ਆਸ਼੍ਚਰ੍ਯ ਰੂਪ ਪਦਾਰ੍ਥ ਤਾ ਬਨ ਮੈਂ ਦੇਖਤਾ ਹੁਆ ਤਾ ਕੂੰ ਐਸੀ ਪ੍ਰ
ਤੀਤ ਸ੍ਵਪ੍ਨ ਮੈਂ ਹੁਈ:- ਜੋ ਮੈਂ ਅਨੰਤ ਕਾਲ ਕਾ ਇਸ ਬਨ ਮੈਂ ਸਥਿਤ ਹੂੰ, ਯਾ ਬ
ਨ ਕਾ ਕਦੀ ਉਛੇਦ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ. ਕਦਾਚਿਤ ਬਾਗਵਾਨ ਚਨਾਰ ਵ੍ਰਿਖਨ ਸੈਂ ਨਾ
ਨਾ ਬੀਜ ਨਿਕਾਸਿਕੇ ਬਨ ਕੀ ਉਤਪੱਤਿ ਕਰੈਹੈਂ, ਔ ਜਲ ਸੇਚਨ ਸੈਂ ਪਾਲ
ਨ ਕਰੈਹੈ, ਔ ਕਦਾਚਿਤ ਘੋਰ ਗਰਜਨ ਕਰਿਕੇ ਮੁਖ ਸੈਂ ਅਗਨਿ ਨਿਕਾ-
ਸਿਕੇ ਬਨ ਕਾ ਦਾਹ ਕਰੈਹੈ. ਬਨ ਕੀ ਉਤਪੱਤਿ ਕੇ ਸੰਗ ਮੇਰੀ ਉਤਪੱਤਿ ਹੋ-
ਵੈਹੈ, ਔ ਬਨ ਕੇ ਦਾਹ ਸੰਗ ਮੇਰਾ ਦਾਹ ਹੋਵੈਹੈ. ਔ ਸਰ੍ਵ ਬਨ ਕਾ ਦਾਹ
ਕਰਿਕੇ ਸੋ ਬਾਗਵਾਨ ਏਕ ਹੀ ਰਹੈਹੈ. ਤਾ ਕੇ ਸ਼ਰੀਰ ਮੈਂ ਬਨ ਕੇ ਬੀਜ ਰਹੈ
ਹੈ ਇਹ ਪ੍ਰਤੀਤ ਸ੍ਵਪਨ ਵੇਦ ਕੇ ਸ਼੍ਰਵਣ ਸੈਂ ਤਾ ਅਗ੍ਯ ਦੇਵਤਾ ਕੂੰ ਸ੍ਵਪਨ-
ਹੀ ਵਿਖੈ ਹੁਈ ਤਬ,

ਬਾਰੰਬਾਰ ਅਪਨਾ ਜਨ੍ਮ ਮਰਣ ਸੁਨਿਕੇ ਤਾਨੈ ਵਿਚਾਰ ਕਿਯਾ
ਜੋ ਕਿਸੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸੈਂ ਬਨ ਕੇ ਬਾਹਰਿ ਨਿਕਸਿ ਜਾਊਂ ਔ ਬਨ ਕੇ ਬਾਹਰਿ
ਨਹੀਂ ਬੀ ਨਿਕਸੂੰ, ਤੌ ਬੀ ਚੰਡਾਲ ਭ੍ਰਾਤ੍ਰ ਮੇਰਾ ਦੂਰਿ ਹੋਇ ਜਾਵੈਂ ਔ ਦੇਵ-
ਭਾਵ ਸਦਾ ਬਨ੍ਯਾ ਰਹੈ. ਸੋ ਔਰ ਤੌ ਕੋਈ ਉਪਾਯ ਬਨ ਤੈਂ ਨਿਕਸਨੇ ਕਾ ਹੈ
ਨਹੀਂ. ਬ੍ਰਹ੍ਮ ਵਿਦ੍ਯਾ ਕੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਰਨੇ ਵਾਲੇ ਆਚਾਰ੍ਯ ਅਪਨੇ ਸਿ-
ਖ੍ਯਨ ਕੂੰ ਬਨ ਕੇ ਬਾਹਰਿ ਨਿਕਾਸੈਹੈਂ. ਇਹ ਵਿਚਾਰਕੇ ਆਚਾਰ੍ਯ ਕੂੰ
ਸ੍ਵਪਨ ਕਾਲ ਮੈਂ ਹੀ ਸੋ ਅਗ੍ਯ ਦੇਵਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁਆ ਸੋ ਵਿਧਿ ਪੂਰ੍ਵ-
ਕ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁਆ ਜੋ ਸਿ਼ਖ੍ਯ ਤਾ ਕੂੰ ਆਚਾਰ੍ਯ ਦੇਵ ਵਾਣੀ ਰੂਪ ਭਿਕ੍ਯਾ
[illegible] ਰਤਾ ਹੁਆ.

ਜੈਸ ਸ੍ਰਿਤ ਗ੍ਰੰਥ ਮੇ ਸਿਖ੍ਯਾ ਆਚਾਰ੍ਯ ਨੈ ਸਿਖ੍ਯਾ ਸ਼ਿਸ਼੍ਯ ਕੂੰ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਿਯਾ, ਤਾ ਗ੍ਰੰਥ ਕੂੰ ਭਾਖਾ ਕਰਿ ਕੇ ਲਿਖੇ ਹੈਂ. ਜੈਸ ਸ੍ਰਿਤ ਗ੍ਰੰਥ ਕੇ ਭਾਖਾ ਕਰਨੇ ਮੈਂ ਮੰਗਲ ਕਰੈ ਹੈ. ਕਾਹੇ ਤੈਂ, ਮੰਗਲ ਕਰਨੈ ਤੈਂ ਜੋ ਗ੍ਰੰਥ ਕੀ ਸਮਾਪ੍ਤਿ ਕੇ ਪ੍ਰਤਿਬੰਧਕ ਵਿਘਨ ਹੈਂ, ਤਿਨ ਕਾ ਨਾਸ਼ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਵਿਘਨ ਨਾਮ ਪਾਪ ਕਾ ਹੈ. ਪਾਪ ਤੈਂ ਸ਼ੁਭ ਕਾਰ੍ਯ ਕੀ ਸਮਾਪ੍ਤਿ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ. ਤਾ ਪਾਪ ਕਾ ਮੰਗਲ ਤੈਂ ਨਾਸ਼ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਔਰ ਜੋ ਪਾਪ ਰਹਿਤ ਹੋਵੈਂ ਸੋ ਭੀ ਗ੍ਰੰਥ ਕੇ ਆਰੰਭ ਮੈਂ ਮੰਗਲ ਅਵਸ਼੍ਯ ਕਰੈ. ਕਾਹੇ ਤੈਂ, ਜੋ ਗ੍ਰੰਥ ਕੇ ਆਰੰਭ ਮੈਂ ਮੰਗਲ ਨਹੀਂ ਕਿਯਾ ਹੋਵੈ ਤੌ ਗ੍ਰੰਥ ਕਰਤਾ ਵਿਖੈ ਪੁਰਖਨ ਕੂੰ ਨਾਸ੍ਤਿਕ ਭ੍ਰਾਂਤਿ ਹੋਇ ਕੇ ਗ੍ਰੰਥ ਮੈਂ ਪ੍ਰਵ੍ਰਿਤਿ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ

ਸੋ ਮੰਗਲ ਤੀਨਿ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕਾ ਹੈ. ਏਕ ਵਸ੍ਤੁ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਰੂਪ ਹੈ. ਔਰ ਨਮਸ੍ਕਾਰ ਰੂਪ ਹੈ. ਔਰ ਤੀਸਰਾ ਆਸ਼ੀਰਵਾਦ ਰੂਪ ਹੈ, ਸਗੁਣ ਅਥਵਾ ਨਿਰ੍ਗੁਣ ਜੋ ਪਰਮਾਤਮਾ ਸੋ ਵਸ੍ਤੁ ਕਹਿਏ ਹੈ, ਤਾ ਕੇ ਕੀਰਤਨ ਕਾ ਨਾਮ ਵਸ੍ਤੁ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਕਹਿਏ ਹੈ. ਅਪਨਾ ਅਥਵਾ ਸ਼ਿਸ਼੍ਯਨ ਕਾ ਜੋ ਵਾਂਛਿਤ ਵਸ੍ਤੁ ਤਾ ਕੇ ਪ੍ਰਾਰਥਨ ਕਾ ਨਾਮ ਆਸ਼ੀਰਵਾਦ ਰੂਪ ਮੰਗਲ ਕਹਿਏ ਹੈ. ਸੋ ਅਪਨੇ ਵਾਂਛਿਤ ਕਾ ਪ੍ਰਾਰਥਨ ਚਤੁਰਥ ਦੋਹੇ ਮੈਂ ਸ੍ਪਸ਼੍ਟ ਹੈ. ਸਿਖ੍ਯ ਕੇ ਇਸ਼੍ਟ ਕਾ ਪ੍ਰਾਰ੍ਥਨ ਪੰਚਮ ਦੋਹੇ ਮੈਂ ਸ੍ਪਸ਼੍ਟ ਹੈ.

ਗਣੇਸ਼ ਔਰ ਦੇਵੀ ਕੂੰ ਈਸ਼੍ਵਰਤਾ ਪੁਰਾਣ ਮੈਂ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ, ਯਾਤੇਂ ਅਨੀਸ਼੍ਵਰਤਾ ਚਿੰਤਨ ਨਹੀਂ: ਔਰ ਪੁਰਾਣ ਮੈਂ ਗਣੇਸ਼ ਕਾ ਜੋ ਜਨਮ ਹੈ ਸੋ ਜੀਵ ਕੀ ਨਾਈਂ ਕਰਮ ਕਾ ਫਲ ਨਹੀਂ. ਕਿੰਤੂ ਰਾਮ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾਦਿਕਨ ਕੀ ਨਾਈਂ ਭਕ੍ਤ ਜਨੋਂ ਕੇ ਅਨੁਗ੍ਰਹ ਵਾਸ੍ਤੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਹੀ ਆਵਿਰਭਾਵ ਹੋਵੈ ਹੈ; ਇਹ ਵ੍ਯਾਸ ਭਗਵਾਨ ਕਾ ਪਰਮ ਅਭਿਪ੍ਰਾਯ ਹੈ. ਯਾ ਸ੍ਥਾਨ ਮੈਂ ਇਹ ਰਹਸ੍ਯ ਹੈ:- ਪਰਮਾਰ੍ਥ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਸੇਂ ਜੀਵ ਭੀ ਪਰਮਾਤਮਾ ਸੇਂ ਭਿੰਨ ਨਹੀਂ. ਪਰੰਤੁ ਜਨ੍ਮ ਮਰਣਾਦਿਕ ਬੰਧ ਕਾ ਆਤਮਾ ਵਿਖੈ ਜੋ ਅਧ੍ਯਾਸ ਸੋ ਜੀਵ ਕਾ ਜੀਵਪਨ ਹੈ. ਸੋ ਜਨਮਾਦਿਕ ਬੰਧ ਗਣੇਸ਼ਾਦਿਕਨ ਕੂੰ ਆਤਮਾ ਮੈਂ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ ਯਾਤੈਂ ਜੀਵ ਨਹੀਂ. ਇਸ ਰੀਤਿ ਸੇਂ ਗਣੇਸ਼ਾਦਿਕਨ ਕੂੰ ਈਸ਼੍ਵਰਤਾ ਹੈ. ਯਾਤੈਂ ਗ੍ਰੰਥ ਕੇ ਆਰੰਭ ਮੈਂ ਤਿਨ ਕਾ ਚਿੰਤਨ ਯੋਗ੍ਯ ਹੈ. ਨਾਨਾ ਰੂਪ ਈਸ਼੍ਵਰ ਕਾ ਜੋ ਕਥ-

ਹੈ, ਸੋ ਸਰ੍ਵਕੂੰ ਹੀ ਸ੍ਵਰੂਪਤਾ ਦ੍ਯੋਤਨ ਕਰਨੈ ਵਾਸ੍ਤੇ ਹੈ. ਐਸੀ ਸ੍ਵਰੂਪ ਪ੍ਰਵ੍ਰਿਤਿ ਔਰ ਨਿਵ੍ਰਿਤਿ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਾ ਕੀ ਪ੍ਰਾਪ੍ਤਿ ਕਾ ਮੁਖ੍ਯ ਸਾਧਨ ਹੈ; ਇਸ ਅਰ੍ਥਕੂੰ ਭੀ ਦ੍ਯੋਤਨ ਕਰਨੇ ਵਾਸ੍ਤੇ ਹੈ.

ਅਥ ਨਿਰਗੁਣ ਵਸ੍ਤੁ ਨਿਰ੍ਦੇਸ਼ਰੂਪ ਮੰਗਲ

ਦੋਹਾ.

ਜਾ ਵਿਭੁ ਸਤ੍ਯ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤੇਂ, ਪਰਕਾਸ਼ਤ ਰਵਿ ਚੰਦ;
ਸੋ ਸਾੱਖੀ ਮੈਂ ਸ਼ੁੱਧ ਯਿਕੇ, ਸ਼ੁੱਧ ਰੂਪ ਆਨੰਦ.੧

ਅਥ ਸਗੁਣ ਵਸ੍ਤੁ ਨਿਰ੍ਦੇਸ਼ ਮੰਗਲ.

ਦੋਹਾ.

ਨਸੈਂ ਵਿਘਨ ਸਮੂਲ ਤੇਂ, ਸ਼੍ਰੀ ਗਣਪਤਿ ਕੇ ਨਾਮ;
ਜਾ ਚਿੰਤਨ ਬਿਨ ਹੋ ਨਹੀਂ, ਦੇਵਨਹੂ ਕੇ ਕਾਮ.੨

ਟੀਕਾ:- ਸ਼ਿਵਰਹਸ੍ਯ ਮੈਂ ਇਹ ਵਾਰ੍ਤਾ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ.

ਅਥ ਨਮਸਕਾਰਰੂਪ ਮੰਗਲ.

ਸੋਰਠਾ.

ਅਸੁਰਨ ਕੇ ਸੰਹਾਰ, ਲੱਛਿਮੀ ਪਾਰਵਤੀ ਪਤਿ;
ਤਿਨੈਂ ਪ੍ਰਣਾਮ ਹਮਾਰ, ਭਗਤਨ ਕੂੰ ਸੰਤਤ ਭਜੈ. ੩

ਅਥ ਸ੍ਵਵਾਂਛਿਤ ਪ੍ਰਾਰ੍ਥਨਰੂਪ ਆਸ਼ੀਰ੍ਵਾਦ ਮੰਗਲ.

ਦੋਹਾ.

ਜਾ ਸ਼੍ਰੁਤਿ ਕੀ ਸ੍ਮ੍ਰਿਤਿ ਲਹਿ, ਰਚੇ ਸਾਸ਼ਤ੍ਰ ਇਹ ਸਾਜ;
ਮੇਰੀ ਬਾਣੀ ਮੈਂ ਬਸਹੁ, ਗੌਰ ਸਿਧਿ ਕੇ ਰਾਜ.੪

ਅਥ ਸਿਖ੍ਯ ਵਾਂਛਿਤ ਪ੍ਰਾਰਥਨ ਰੂਪ ਆਸ਼ੀਰਵਾਦ

ਦੋਹਾ.

ਬੰਧ ਹਰਣ ਸੁਖ ਕਰਨ ਸ਼੍ਰੀ ਦਾਦੂ ਦੀਨ ਦਯਾਲ;
ਪੜ੍ਹੈ ਸੁਨੈ ਜੋ ਗ੍ਰੰਥ ਇਹ, ਤਾਂਕੇ ਹਰਹੁ ਜੰਜਾਲ .੫

ਅਥ ਵੇਦਾਂਤ ਸ਼ਾਸ੍ਤ੍ਰ ਕਰਤਾ ਆਚਾਰ੍ਯਨ ਨਮਸ੍ਕਾਰ.

ਕਵਿੱਤ.

ਵੇਦ ਵਾਦ ਬ੍ਰਿੱਛ ਬਨ ਭੇਦ ਵਾਦਿ ਵਾਯੁ ਆਯ,
ਬਕਰ ਹਲਾਯ ਕ੍ਰਿਯਾ ਕੰਟਕ ਪਸਾਰਿ ਕੇ;
ਸਕਲ ਸੁਸ਼੍ਰੋਯ ਸਿਖ੍ਯ ਕੰਜ ਪੁਨਿ ਤੋਰਿ ਗੇਰਿ,
ਸੂਲਨ ਮੈਂ ਫੇਰਤ ਫਿਰਤ ਫੇਰਿ ਫਾਰਿ ਕੇ;
ਪੇਖਿ ਸੁ ਪਥਿਕ ਭਗਵਾਨ ਜਾਨਿ ਅਨੁਚਿਤ,
ਅੰਕ ਮੈਂ ਉਠਾਯ ਪਯਾਯ ਵ੍ਯਾਸ ਰੂਪ ਧਾਰਿ ਕੇ;
ਸੂਤ੍ਰ ਕੇ ਬਨਾਇ ਜਾਲ ਬਨ ਕੇ ਵਿਭਾਗ ਕੀਨ,
ਕਰਤ ਪ੍ਰਨਾਮ ਤਾਹਿ ਨਿਸ਼੍ਚਲ ਪ੍ਰਕਾਰਿ ਕੇ.

ਟੀਕਾ:- ਜੈਸੇ ਵਾਯੁ ਬਨ ਮੈਂ ਪੈਠਿ ਕੇ ਬ੍ਰਿੱਛਨ ਕੂੰ ਹਲਾਇਕੇ ਤਿਨ ਕੇ ਕੰ[illegible]ਕ ਪਸਾਰਿਕੇ, ਸੁੰਦਰ ਕਮਲਨ ਕੇ ਪੁਸ਼੍ਪਨ ਕੂੰ ਸ੍ਵਸ੍ਥਾਨ ਸੈਂ ਤੋਰਿਕੇ, ਕੰਟਕਨ ਵਿਖੈ ਭ੍ਰਮਾਵੈ. ਤਿਨ ਭ੍ਰਮਤੇ ਪੁਸ਼੍ਪਨ ਕੂੰ ਦੇਖਿ ਕੇ. ਪਥਿਕ ਕੇ ਚਿਤ ਮੈਂ ਐਸੀ ਆਵੈ:- ਜੋ ਏ ਸੁੰਦਰ ਕਮਲ ਯਾ ਸ੍ਥਾਨ ਜੋਗ੍ਯ ਨਹੀਂ. ਕਿੰਤੁ ਉੱਤਮ ਸ੍ਥਾਨ ਜੋਗ੍ਯ ਹੈ. ਇਹ ਵਿਚਾਰਿਕੇ ਤਿਨ ਪੁਸ਼੍ਪਨ ਕੂੰ ਉਠਾਇ ਲੇਵੈ, ਔਰ ਫੇਰਿ ਵਿਚਾਰ ਕਰੈ, ਜੋ ਆਗੇ ਬੀ ਪਵਨ ਕੰਟਕਨ ਵਿਖੈ ਪੁਸ਼੍ਪਨ ਕੂੰ ਤੋਰਿਕੇ ਭ੍ਰਮਨ ਕਰਾਵੈਗਾ; ਯਾਤੈਂ ਐਸਾ ਉਪਾਯ ਕਰੂੰ, ਜਾਤੈਂ ਫੇਰਿ ਵਾਯੁ ਕੰਟਕਨ ਮੈਂ [illegible] ਭ੍ਰਮਾਵੈ ਨਹੀਂ. ਇਹ ਵਿਚਾਰਿਕੇ ਸੂਤ੍ਰ ਕੇ ਜਾਲ ਮੈਂ ਕੰਟਕਯੁ

ਕੂ ਵ੍ਰਿਛਨ ਕਾ ਵਿਭਾਗ ਕਰਿਦੇਵੈ. ਤਾ ਜਾਲ ਮੈਂ ਪੁਸ਼ਪਨ ਕਾ ਕੰਟਕਨ ਮੈਂ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ.

ਤੈਸੇ ਵੇਦਵਾਦੀ ਆਚਾਰ੍ਯ ਰੂਪ ਜੋ ਵਾਗੁਰ ਹੈ, ਸੋ ਵੇਦ ਰੂਪੀ ਬਨ ਮੈਂ ਵਾਦ ਕਹਿਏ ਅਰ੍ਥਵਾਦ ਰੂਪ ਜੋ ਕੰਟਕ ਸਹਿਤ ਵ੍ਰਿਛ ਹੈਂ. ਤਿਨ ਤੈਂ ਸਕਾਮ ਕਰ੍ਮ ਰੂਪ ਕੰਟਕ ਪ੍ਰਵਰਤ ਕਰਿਕੇ, ਸਰਲ ਕਹਿਏ ਕਪਟ ਰਹਿਤ ਔ ਸੁਸ਼ੁੱਧ ਕਹਿਏ ਅਤਿ ਸ਼ੁੱਧ ਰਾਗਾਦਿ ਦੋਖ ਰਹਿਤ ਜੋ ਸ਼ਿਖ੍ਯ ਰੂਪ ਕਮਲ ਪੁਸ਼ਪ, ਤਿਨ ਕੂੰ ਸਭਾਦਿ ਰੂਪ ਜੋ ਸ੍ਵਸ੍ਥਾਨ ਤਾਸੋਂ ਤੋੜਿਕੇ ਸਕਾਮ ਕਰਮ ਰੂਪ ਕੰਟਕਨ ਵਿਖੈ ਭ੍ਰਮਾਵਤੇ ਦੇਖਿਕੇ, ਪਥਿਕ ਸਮਾਨ ਵ੍ਯਾਪਕ ਵਿਸ਼੍ਨੁ ਨੇ ਵਿਚਾਰ ਕਿਯਾ; ਜੋ ਇਹ ਸ਼ੁੱਧ ਪੁਰਖ ਯਾ ਸ੍ਥਾਨ ਜੋਗ੍ਯ ਨਹੀਂ ਹੈਂ, ਕਿੰਤੁ ਮੇਰੇ ਸ੍ਵਰੂਪ ਕੂੰ ਪ੍ਰਾਪ੍ਤ ਹੋਨੇ ਜੋਗ੍ਯ ਹੈਂ. ਇਹ ਵਿਚਾਰਿਕੇ ਵ੍ਯਾਸ ਰੂਪ ਧਾਰਿਕੇ ਤਿਨ ਸ਼ਿਖ੍ਯਨ ਕੂੰ ਉਪਦੇਸ਼ ਰੂਪ ਅੰਕ ਮੈਂ ਸ੍ਥਾਪਨ ਕਿਯਾ. ਜੈਸੇ ਪੁਰਖ ਕੇ ਅੰਕ ਮੈਂ ਸ੍ਥਿਤ ਪੁਸ਼ਪ ਕੂੰ ਵਾਤ ਉੜਾਵਨੇ ਵਿਖੈ ਸਮਰ੍ਥ ਨਹੀਂ, ਤੈਸੇ ਬ੍ਰਹਮ ਨਿਸ਼ਠ ਆਚਾਰ੍ਯ ਕੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਮੈਂ ਸ੍ਥਿਤ ਪੁਰਖਨ ਕੂੰ ਵੇਦਵਾਦੀ ਬਹਕਾਵਨੇ ਮੈਂ ਸਮਰਥ ਨਹੀਂ ਯਾਤੈਂ ਉਪਦੇਸ਼ ਹੀ ਅੰਕ ਕਹਿਏ ਗੋਦ ਹੈ. ਫਿਰ ਵ੍ਯਾਸ ਭਗਵਾਨ ਨੇ ਵਿਚਾਰ ਕਿਯਾ ਜੋ ਵੇਦਵਾਦੀ ਔਰ ਪੁਰਖਨ ਕੂੰ ਆਗੇ ਬੀ ਸਕਾਮ ਕਰ੍ਮ ਰੂਪ ਕੰਟਕਨ ਮੈਂ ਭ੍ਰਮਾਵੈਂਗੇ. ਯਾਤੈਂ ਐਸਾ ਉਪਾਯ ਹੋਵੈ, ਜਾਤੈਂ ਆਗੇ ਸ਼ਿਖ੍ਯ ਭ੍ਰਮੈ ਨਹੀਂ. ਇਹ ਵਿਚਾਰਿਕੈ ਸੂਤ੍ਰ ਰੂਪੀ ਜਾਲ ਮੈਂ ਵੇਦ ਕੇ ਵਾਕ੍ਯ ਰੂਪ ਵ੍ਰਿਛਨ ਕਾ ਵਿਭਾਗ ਕਰਿ ਦਿਯਾ.

ਜੈਸੇ ਬਨ ਮੈਂ ਦੋ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੇ ਵ੍ਰਿਛ ਹੋਵੈਂ; ਸਕੰਟਕ ਔ ਕੰਟਕ ਰਹਿਤ ਤਿਨ ਕਾ ਜਾਲ ਮੈਂ ਵਿਭਾਗ ਕਰਿਦੇਵੈ; ਔ ਜਾਲ ਤੈਂ ਪੁਸ਼ਪਨ ਕਾ ਕੰਟਕ ਸਹਿਤ ਵ੍ਰਿਛਨ ਮੈਂ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ. ਤੈਸੇ ਵੇਦ ਮੈਂ ਦੋ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੇ ਵਾਕ੍ਯ ਹੈਂ ਏਕ ਤੌ ਕਰ੍ਮ ਕੀ ਸ੍ਤੁਤਿ ਕਰਿਕੇ ਕਰਮ ਵਿਖੈ ਵਹਿਰਮੁਖ ਪੁਰਖ ਕੀ ਪ੍ਰਵ੍ਰਿਤਿ ਕਰਾਵੈ ਹੈਂ: ਔ ਦੂਸਰੇ ਕਰਮ ਕੇ ਫਲ ਕੂੰ ਅਨਿਤ੍ਯ ਬੋਧਨ ਕਰਿਕੇ ਪੁਰਖ ਕੀ ਨਿਵ੍ਰਿਤਿ ਕਰਾਵੈ ਹੈਂ. ਤਿਨ ਵਾਕ੍ਯਨ ਕਾ

...ਾਸ ਨੈ ਵਿਭਾਗ ਕਰਿਕੇ ਸੂਤ੍ਰਨ ਮੈਂ ਇਹ ਬੋਧਨ ਕਿਯਾ

ਜੋ ਸਰਵ ਵਾਕਯਨ ਕਾ ਨਿਵ੍ਰਿਤਿ ਮੈਂ ਤਾਤਪਰਜ ਹੈ, ਪ੍ਰਵ੍ਰਿਤਿ ਮੈਂ ਕਿਸੀ ਕਾ ਵਾਕ ਕਾ ਬੀ ਤਾਤਪਰਯ ਨਹੀਂ. ਜੋ ਪ੍ਰਵ੍ਰਿਤਿ ਬੋਧਕ ਵਾਕਯ ਹੈਂ, ਤਿਨ ਕਾ ਬੀ ਸ੍ਵਭਾਵਿਕ ਜੋ ਨਿਸ਼ਿਧ ਸੋ ਪ੍ਰਵ੍ਰਿਤਿ ਹੈਂ, ਤਾ ਸੇਂ ਨਿਵ੍ਰਿਤਿ ਕਰਿ ਕੇ ਵਿਹਿਤ ਪ੍ਰਵ੍ਰਿਤਿ ਮੈਂ ਅੰਤਹਕਰਣ ਸ਼ੁੱਧ ਹੋਇ ਕੇ, ਤਾ ਸੇਂ ਬੀ ਨਿਵ੍ਰਿਤਿ ਹੋਇ ਕੇ, ਗਯਾਨ ਨਿਸ਼ਠ ਪੁਰਖ ਹੋਵੈ. ਇਸ ਰੀਤਿ ਸੇਂ ਨਿਵ੍ਰਿਤਿ ਮੈਂ ਤਾਤਪਰਜ ਹੈ. ਔ ਅਰਥਵਾਦ ਵਾਕਯਨ ਕੈ ਜੋ ਕਰਮ ਕਾ ਫਲ ਬੋਧਨ ਕੀਯਾ ਹੈ. ਸੋ ਰੁਚਿ ਨਿਮਿੱਤ ਕਥਨ ਕੀਯਾ ਹੈ. ਫਲ ਮੈਂ ਤਿਨ ਕਾ ਤਾਤਪਰਯ ਨਹੀਂ. ਇਹ ਅਰਥ ਸੂਤ ਸੰਹਿਤਾ ਮੈਂ ਵਯਾਸ ਜੀ ਨੈ ਬੋਧਨ ਕੀਯਾ ਹੈ. ਯਾ ਅਰਥ ਕੂੰ ਸੁਨ ਕੈਂ ਜਾ ਕੇ ਪੁਰਖ ਕੀ ਸਕਾਮ ਕਰਮ ਮੈਂ ਪ੍ਰਵ੍ਰਿਤਿ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ. ਜੈਸੇ ਸੁਤ ਕਾ ਬਾਲਕ ਪਰਸਪਰ ਕੂੰ ਦੇਵਨ ਮੈਂ ਨਿਰੋਧ ਕਰਤੇ ਹੈਂ; ਤੈਸੇ ਵਯਾਸ ਭਗਵਾਨ ਕੇ ਸੂਤ੍ਰ, ਸਕਾਮ ਕਰਮਨ ਮੈਂ ਨਿਰੋਧ ਕਰਤੇ ਹੈਂ ਯਾਤੈਂ ਸਾਧਨ ਰੂਪ ਕਹੇ.

ਦੋਹਾ.

ਕੇਵਲ ਸਿੱਧਾਂਤ ਉਦਾਰ ਮਤਿ, ਗੁਰੁ ਕੇ ਸਰਨੈ ਜਾਇ;
ਪੂਛ੍ਯੋ ਵਿਨੈ ਕਰ ਜੋਰਿ ਕੇ, ਪਾਦ ਪਦਮ ਸਿਰ ਨਾਇ. ੭

ਸਿੱਖ੍ਯ ਉਵਾਚ.

ਦੋਹਾ.

ਹੇ ਭਗਵਾਨ ਮੈਂ ਕੌਨ ਇਕ, ਸੰਸ੍ਰਿਤਿ ਕਾਤੇਂ ਹੋਇ ;
ਹੋਤੁ ਮੁਕਤਿ ਕੇ ਗਯਾਨ ਤੇ, ਕਰਮ ਉਪਾਸਨ ਦੋਇ. ੮

ਟੀਕਾ:-ਹੇ ਭਗਵਾਨ! ਮੈਂ ਕੌਨ ਹੂੰ? ਦੇਹ ਸ੍ਵਰੂਪ ਹੂੰ ਅਥਵਾ ਦੇਹ ਸੇਂ ਭਿੰਨ ਹੂੰ? ਮੈਂ ਮਨੁੱਖ ਹੂੰ, ਔ ਮੇਰਾ ਸ਼ਰੀਰ ਹੈ. ਇਹ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੋਵੈ ਹੈ, ਯਾਤੈਂ ਐਸੇ ਕੂੰ ਸੰਸਯ ਹੈ. ਔ ਦੇਹ ਸੇਂ ਭਿੰਨ ਜੋ ਆਪ ਕਹੋ, ਤੋ ਮੈਂ ਕਰਤਾ ਭੋਕਤਾ ਹੂੰ, ਅਥਵਾ ਅਕ੍ਰਿਯ ਹੂੰ? ਜੋ ਅਕ੍ਰਿਯ ਕਹੋ, ਤੌ ਬੀ ਸਰਵ ਸ਼ਰੀਰ ਵਿਖੇ ਏਕ ਹੂੰ, ਅਥਵਾ ਨਾਨਾ ਹੂੰ? ਇਹ ਪ੍ਰਥਮ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਾ ਅਭਿਪ੍ਰਾਯ ਹੈ. ਔ

ਇਹ ਸੰਸ੍ਰਿਤਿ ਕਹਿਏ ਸੰਸਾਰ, ਤਾਕਾ ਕਰਤਾ ਕੌਨ ਹੈ. ਯਾਕਾ ਇਹ ਅਭਿਪ੍ਰਾਯ ਹੈ:- ਯਾ ਸੰਸਾਰ ਕਾ ਕੋਈ ਕਰਤਾ ਹੈ, ਅਥਵਾ ਆਪ ਹੀ ਹੋਵੈ ਹੈ ਜੇ ਕਰਤਾ ਕਹੋ ਤੌ ਬੀ ਕੋਈ ਜੀਵ ਕਰਤਾ ਹੈ, ਅਥਵਾ ਈਸ਼੍ਵਰ ਹੈ, ਜੇ ਈਸ਼੍ਵਰ ਕਹੋ ਤੌ ਬੀ ਏਕਦੇਸ਼ ਮੈਂ ਸੋ ਈਸ਼੍ਵਰ ਸ੍ਥਿਤ ਹੈ ਅਥਵਾ ਵ੍ਯਾਪਕ ਹੈ? ਜੇ ਵ੍ਯਾਪਕ ਹੈ ਤੌ ਬੀ ਜੈਸੇ ਵ੍ਯਾਪਕ ਆਕਾਸ਼ ਤੇਂ ਜੀਵ ਭਿੰਨ ਹੈ, ਤੈਸੇ ਤਾ ਈਸ਼੍ਵਰ ਤੈਂ ਜੀਵ ਭਿੰਨ ਹੈ, ਅਥਵਾ ਅਭਿੰਨ ਹੈ? ਔ,

ਮੁਕ੍ਤਿ ਕਾ ਹੇਤੁ ਗ੍ਯਾਨ ਹੈ, ਅਥਵਾ ਕਰਮ ਹੈ, ਅਥਵਾ ਉਪਾਸਨਾ ਹੈ, ਅਥਵਾ ਦੋਏ ਹੈਂ? ਜੇ ਦੋਏ ਕਹੋ, ਤੌ ਬੀ ਗ੍ਯਾਨ ਕਰਮ ਹੈ, ਅਥਵਾ ਗ੍ਯਾਨ ਉਪਾਸਨਾ ਹੈਂ, ਅਥਵਾ ਕਰਮ ਉਪਾਸਨਾ ਹੈ?

ਸ਼੍ਰੀਗੁਰੁਰੁਵਾਚ.

ਅਥ ਦੋਹਾ.

ਸਤ ਚਿਤ ਆਨੰਦ ਏਕ ਤੂੰ, ਬ੍ਰਹ੍ਮ ਅਜਨ੍ਮ ਅਸੰਗ;

ਟੀਕਾ:- ਪ੍ਰਥਮ ਜੋ ਸ਼ਿਖ੍ਯ ਨੇ ਪ੍ਰਸ਼੍ਨ ਕਿਯਾ ਤਾਕਾ ਉੱਤਰ ਕਹੈ ਹੈਂ:- "ਤੂੰ ਸਤ ਚਿਤ ਆਨੰਦ ਸ੍ਵਰੂਪ ਹੈ." ਯਾ ਕਹਨੇ ਤੈਂ ਦੇਹ ਤੈਂ ਭਿੰਨ ਕਹ੍ਯਾ. ਕਾਹੇ ਤੈਂ ਦੇਹ ਅਸਤ ਰੂਪ ਹੈ. ਔ ਜੜ ਰੂਪ ਹੈ, ਔ ਦੁਖ ਰੂਪ ਹੈ; ਔ ਕਰਤਾ ਭੋਕ੍ਤਾ ਬੀ ਨਹੀਂ. ਕਾਹੇ ਤੈਂ,

ਜਾਕੇ ਵਿਖੈ ਦੁਖ ਹੋਵੈ, ਸੋ ਦੁਖ ਕੀ ਨਿਵ੍ਰਿਤਿ ਔ ਸੁਖ ਕੀ ਪ੍ਰਾਪ੍ਤਿ ਵਾਸ੍ਤੇ ਕ੍ਰਿਯਾ ਕਰੈ, ਸੋ ਕਰਤਾ ਕਹਿਏ ਹੈ. ਸੋ ਤੇਰੇ ਵਿਖੈ ਦੁਖ ਹੈ ਨਹੀਂ; ਯਾਤੈਂ ਦੁਖ ਕੀ ਨਿਵ੍ਰਿਤਿ ਵਾਸ੍ਤੇ ਕ੍ਰਿਯਾ ਕਾ ਕਰਤਾ ਨਹੀਂ. ਤੂੰ ਆਨੰਦ ਸ੍ਵਰੂਪ ਹੈ, ਯਾਤੈਂ ਸੁਖ ਕੀ ਪ੍ਰਾਪ੍ਤਿ ਕੇ ਨਿਮਿੱਤ ਬੀ ਤੂੰ ਕ੍ਰਿਯਾ ਕਾ ਕਰਤਾ ਨਹੀਂ. ਜੋ ਕਰਤਾ ਹੋਵੈ, ਸੋਈ ਭੋਕ੍ਤਾ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਤੂੰ ਕਰਤਾ ਨਹੀਂ, ਯਾਤੈਂ ਭੋਕ੍ਤਾ ਬੀ ਨਹੀਂ. ਪੁੰਨ੍ਯ ਪਾਪ ਕਾ ਜਨਕ ਜੋ ਕਰਮ ਹੈ, ਤਾਕਾ ਕਰਤਾ ਔ ਸੁਖ ਦੁਖ ਕਾ ਭੋਕ੍ਤਾ ਸ੍ਥੂਲ ਸੂਖਮ ਸੰਘਾਤ ਹੈ; ਤੂੰ ਨਹੀਂ. ਤੂੰ ਸੰਘਾਤ ਕਾ ਸਾਖੀ ਹੈ. ਯਾਹੀ ਤੇਂ,

ਆਤਮਾ ਏਕ ਹੈ, ਨਾਨਾ ਨਹੀਂ. ਜੋ ਆਤਮਾ ਕਰਤਾ ਭੋਕ੍ਤਾ ਹੋਵੈ ਤਬ ਤੌ

ਨਾਨਾ ਹੋਵੇ. ਕਾਹੇਤੇਂ, ਕੋਈ ਸੁਖੀ ਹੈ, ਕੋਈ ਦੁਖੀ ਹੈ. ਔ ਕਰਤਾ ਭੋਕ੍ਤਾ ਏਕਹੀ-
ਅੰਗੀਕਾਰ ਹੋਵੇ ਤੌ ਏਕ ਕੇ ਸੁਖ ਹੋਨੇ ਤੇਂ, ਤਥਾ ਦੁੱਖ ਹੋਨੇ ਤੇਂ ਸਰਵ ਕੂੰ ਸੁਖ ਤਥਾ
ਦੁੱਖ ਹੂਆ ਚਾਹਿਏ. ਯਾਤੇਂ ਭੋਕ੍ਤਾ ਨਾਨਾ ਹੈਂ. ਔ ਆਤਮਾ ਭੋਕ੍ਤਾ ਹੈ ਨਹੀਂ; ਯਾਤੇਂ ਛੋੜੇ

ਸਾਂਖ੍ਯ ਕੇ ਮਤ ਮੈਂ ਆਤਮਾ ਕਰਤਾ ਭੋਕ੍ਤਾ ਅੰਗੀਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰਿ ਕੇ ਨਾ
ਨਾ ਪੁਰੁਖ ਜੋ ਅੰਗੀਕਾਰ ਕਿਏ, ਸੋ ਅਯੁਕ੍ਤ ਵਿਰੁੱਧ ਹੈ. ਕਾਹੇਤੇਂ; ਇਹ ਸਾਂ-
ਖ੍ਯ ਕਾ ਸਿੱਧਾਂਤ ਹੈ:- ਸਤ੍ਵ ਰਜ ਤਮ ਗੁਣ ਕੀ ਸਮ ਅਵਸ੍ਥਾ ਕਾ ਨਾਮ ਪ੍ਰਧਾ
ਨ ਕਹੈ ਹੈਂ. ਸੋ ਪ੍ਰਧਾਨ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤਿ ਹੈ, ਵਿਕ੍ਰਿਤਿ ਨਹੀਂ. ਵਿਕ੍ਰਿਤਿ ਨਾਮ ਕਾਰ੍
ਯ ਕਾ ਹੈ, ਔ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤਿ ਨਾਮ ਉਪਾਦਾਨ ਕਾਰਣ ਕਾ ਹੈ. ਸੋ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮਹੱਤਤ੍ਵ
ਕਾ ਉਪਾਦਾਨ ਕਾਰਣ ਹੈ; ਯਾਤੇ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤਿ ਹੈ, ਔ ਅਨਾਦਿ ਹੈ, ਯਾਤੇਂ ਵਿਕ੍ਰਿ
ਤਿ ਨਹੀਂ. ਔ ਮਹੱਤਤ੍ਵ ਅਹੰਕਾਰ ਪੰਚ ਤਨਮਾਤ੍ਰਾ, ਏ ਸਾਤ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤਿ ਵਿਕ੍ਰਿਤਿ
ਹੈਂ. ਉੱਤਰ ਉੱਤਰ ਕੇ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤਿ ਹੈਂ. ਔ ਪੂਰਵ ਪੂਰ੍ਵ ਕੇ ਵਿਕ੍ਰਿਤਿ ਹੈਂ. ਤਨਮਾਤ੍ਰਾ ਭੀ
ਭੂਤਨ ਕੇ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤਿ ਹੈਂ. ਇਸ ਰੀਤਿ ਸੇਂ ਸਾਤ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤਿ ਵਿਕ੍ਰਿਤਿ ਹੈ. ਔ ਪੰਚ ਭੂਤ
ਔ ਦਸ ਇੰਦ੍ਰਿਯ, ਔ ਮਨ ਏ ਸੋਲਹ ਵਿਕ੍ਰਿਤਿ ਹੈਂ. ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤਿ ਨਹੀਂ. ਔ ਪੁਰੁਖ
ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤਿ ਵਿਕ੍ਰਿਤਿ ਨਹੀਂ ਕਾਹੇਤੇਂ, ਜੋ ਹੇਤੁ ਕਿਸੀ ਪਦਾਰ੍ਥ ਕਾ ਹੋਵੈ, ਤੌ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤਿ
ਹੋਵੈ, ਔ ਕਾਰ੍ਯ ਹੋਵੈ ਤੌ ਵਿਕ੍ਰਿਤਿ ਹੋਵੈ, ਸੋ ਪੁਰੁਖ ਕਿਸੀ ਕਾ ਹੇਤੁ ਨਹੀਂ. ਯਾਤੇਂ ਪ੍ਰ
ਕ੍ਰਿਤਿ ਨਹੀਂ. ਔ ਕਾਰ੍ਯ ਨਹੀਂ ਯਾਤੇਂ ਵਿਕ੍ਰਿਤਿ ਨਹੀਂ; ਯਾਤੇਂ ਪੁਰੁਖ ਅਸੰਗ ਹੈ.
ਇਸ ਰੀਤਿ ਸੈਂ ਸਾਂਖ੍ਯ ਮਤ ਮੈਂ ਪਚੀਸ ਤਤ੍ਵ ਹੈਂ. ਤਤ੍ਵ ਨਾਮ ਪਦਾਰ੍ਥ ਕਾ ਹੈ. ਸਾਂ-
ਖ੍ਯ ਮਤ ਮੈਂ ਈਸ਼੍ਵਰ ਕਾ ਅੰਗੀਕਾਰ ਨਹੀਂ. ਸ੍ਵਤੰਤ੍ਰ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤਿ ਜਗਤ ਕਾ ਕਾਰ
ਣ ਹੈ. ਔ ਪੁਰੁਖ ਕੇ ਭੋਗ ਮੋਖ ਕੇ ਨਿਮਿੱਤ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤਿ ਕੀ ਪ੍ਰਵ੍ਰਿੱਤਿ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਪੁਰੁਖ
ਨਹੀਂ. ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤਿ ਕੇ ਵਿਖਯ ਰੂਪ ਪਰਿਣਾਮ ਤੇਂ ਪੁਰੁਖਨ ਕੂੰ ਭੋਗ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਔ ਬੁ
ਧਿ ਦ੍ਵਾਰਾ ਵਿਵੇਕ ਰੂਪ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤਿ ਕੇ ਪਰਿਣਾਮ ਤੇਂ ਮੋਖ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਯਦ੍ਯਪਿ
ਪੁਰੁਖ ਅਸੰਗ ਹੈ, ਤਾਕੇ ਵਿਖੈ ਭੋਗ ਮੋਖ ਬਨੈ ਨਹੀਂ; ਤਥਾਪਿ ਗ੍ਯਾਨ ਸੁਖ ਦੁ
ਖ ਰਾਗ ਦ੍ਵੇਖ ਮੈਂ ਆਦਿ ਲੇ ਕੇ ਬੁੱਧਿ ਕੇ ਪਰਿਣਾਮ ਹੈਂ. ਤਾ ਬੁੱਧਿ ਕਾ ਆਤਮਾ
ਸੈਂ ਅਵਿਵੇਕ ਹੈ. ਵਿਵੇਕ ਨਹੀਂ, ਯਾਤੇਂ ਆਤਮਾ ਮੈਂ ਆਰੋਪਿਤ ਬੰਧ ਮੋਖ
ਹੈ. ਪਰਮਾਰ੍ਥ ਮੈਂ ਨਹੀਂ. ਅਵਿਵੇਕ ਸਿੱਧ ਜੋ ਆਤਮਾ ਮੈਂ ਭੋਗ, ਤਾ ਮੈਂ ਰੀ

ਆਤਮਾ ਕੂੰ ਸਾਂਖ੍ਯ ਮਤ ਮੇਂ ਭੋਕ੍ਤਾ ਕਹੈ ਹੈਂ. ਔ ਪਰਮਾਰਥ ਸੇਂ ਆਤਮਾ ਭੋਕ੍ਤਾ ਨਹੀਂ, ਬੁਧਿ ਹੀ ਭੋਕ੍ਤਾ ਹੈ. ਬੁਧਿ ਆਤਮਾ ਸੈਂ ਭਿੰਨ ਹੈ; ਇਸ ਗ੍ਯਾਨ ਕਾ ਨਾਮ ਵਿਵੇਕ ਹੈ. ਤਾ ਕੇ ਅਭਾਵ ਕਾ ਨਾਮ ਅਵਿਵੇਕ ਹੈ ਇਸ ਰੀਤਿ ਸੈਂ ਸਾਂਖ੍ਯ ਮਤ ਮੈਂ ਆਤਮਾ ਅਸੰਗ ਹੈ.

ਔ ਸੁਖਾਦਿਕ ਬੁਧਿ ਕੇ ਪਰਿਣਾਮ ਹੈ, ਯਾਤੈਂ ਬੁਧਿ ਕੇ ਧਰਮ ਹੈਂ. ਔ ਆਤਮਾ ਨਾਨਾ ਹੈਂ, ਸੋ ਵਾਰਤਾ ਅਯੁਕ੍ਤ ਵਿਰੁਧ ਹੈ. ਜੇ ਸੁਖ ਦੁਖ ਆਤਮਾ ਕੇ ਧਰਮ ਹੋਵੈ ਤੌ ਸੁਖ ਦੁਖ ਕੇ ਪ੍ਰਤਿ ਸ਼ਰੀਰ ਭੇਦ ਹੋਨੇ ਤੈਂ, ਆਤਮਾ ਕਾ ਭੇਦ ਹੋਵੈ, ਸੋ ਸੁਖ ਦੁਖ ਆਤਮਾ ਕੇ ਧਰਮ ਤੌ ਹੈ ਨਹੀਂ ਕਿੰਤੁ ਬੁਧਿ ਕੇ ਧਰਮ ਹੈ. ਯਾਤੈਂ, ਸੁਖ ਦੁਖ ਕੇ ਭੇਦ ਸੈਂ ਬੁਧਿ ਕਾ ਹੀ ਭੇਦ ਸਿਧ ਹੋਵੈ ਹੈ: ਆਤਮਾ ਕਾ ਭੇਦ ਸਿਧ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ. ਜੈਸੇ ਏਕ ਹੀ ਵ੍ਯਾਪਕ ਆਕਾਸ਼ ਮੈਂ ਨਾਨਾ ਉਪਾਧਿ-ਕੇ ਧਰਮ ਉਪਾਧਿ ਔ ਆਕਾਸ਼ ਕੇ ਅਵਿਵੇਕ ਸੈਂ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੋਵੈ ਹੈ: ਤੈਸੇ ਏਕ ਹੀ ਵ੍ਯਾਪਕ ਆਤਮਾ ਸੈਂ ਨਾਨਾ ਬੁਧਿ ਕੇ ਧਰਮ ਅਵਿਵੇਕ ਸੈਂ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਇਹ ਵਾਰਤਾ ਸਾਂਖ੍ਯ ਮਤ ਮੈਂ ਅੰਗੀਕਾਰ ਕਰਨੀ ਉਚਿਤ ਹੈ. ਆਤਮਾ ਕੂੰ ਅਸੰਗ ਮਾਨਿ ਕੇ ਨਾਨਾ ਅੰਗੀਕਾਰ ਕਰਣੇ ਨਿਸ਼ਫਲ ਹੈਂ. ਔ ਕੋਈ ਆਤਮਾ ਮੁਕ੍ਤ ਹੈਂ. ਔਰਨ ਕੂੰ ਬੰਧ ਹੈ; ਇਸ ਰੀਤਿ ਸੇਂ ਬੰਧ ਮੋਕ੍ਸ਼ ਕੇ ਭੇਦ ਸੈਂ ਜੋ ਆਤਮਾ ਕਾ ਭੇਦ ਅੰਗੀਕਾਰ ਕਰੇ, ਸੋ ਬੀ ਬਨੇ ਨਹੀਂ. ਕਾਹੇਤੈਂ, ਜੋ ਬੰਧ ਮੋਕ੍ਸ਼ ਆਤਮਾ ਮੈਂ ਅੰਗੀਕਾਰ ਕਰੈਂ ਤੌ ਬੰਧ ਮੋਕ੍ਸ਼ ਕੇ ਭੇਦ ਸੈਂ ਆਤਮਾ ਕਾ ਭੇਦ ਸਿਧ ਹੋਵੈ ਸੋ ਬੰਧ ਮੋਕ੍ਸ਼ ਸਾਂਖ੍ਯ ਮਤ ਮੈਂ ਅਸੰਗ ਆਤਮਾ ਮੈਂ ਅੰਗੀਕਾਰ ਕਿਏ ਨਹੀਂ ਕਿੰਤੁ

ਬੁਧਿ ਕੇ ਅਵਿਵੇਕ ਸੈਂ ਬੰਧ ਅੰਗੀਕਾਰ ਕਿਯਾ ਹੈ, ਔ ਬੁਧਿ ਕੇ ਵਿਵੇਕ ਸੈਂ ਬੰਧ ਕਾ ਮੋਕ੍ਸ਼ ਅੰਗੀਕਾਰ ਕਿਯਾ ਹੈ, ਜੋ ਵਸਤੁ ਅਵਿਵੇਕ ਸੈਂ ਹੋਵੈ ਔ ਵਿਵੇਕ ਸੈਂ ਦੂਰਿ ਹੋਵੈ, ਸੋ ਵਸਤੁ ਰੱਜੁ ਸਰਪ ਕੀ ਨ੍ਯਾਈਂ ਮਿਥ੍ਯਾ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਆਤਮਾ ਵਿਖੈ ਬੀ ਬੁਧਿ ਕੇ ਅਵਿਵੇਕ ਸੈਂ ਬੰਧ ਹੈ, ਔ ਵਿਵੇਕ ਸੈਂ ਦੂਰਿ ਹੋਵੈ ਹੈ, ਯਾਤੈਂ ਬੰਧ ਮਿਥ੍ਯਾ ਹੈ. ਜੈਸੇ ਬੰਧ ਮਿਥ੍ਯਾ ਹੈ; ਤੈਸੇ ਆਤਮਾ ਕਾ ਮੋਕ੍ਸ਼ ਬੀ ਮਿਥ੍ਯਾ ਹੈ, ਜਾ ਮੈਂ ਬੰਧ ਸਤ੍ਯ ਹੋਵੈ ਤਾ ਕਾ ਹੀ ਮੋਕ੍ਸ਼ ਸਤ੍ਯ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਔ [illegible]ਧ ਮਿਥ੍ਯਾ ਹੈ, ਯਾਤੈਂ ਮੋਕ੍ਸ਼ ਬੀ ਮਿਥ੍ਯਾ ਹੀ ਹੈ. ਇਸ ਰੀਤਿ

ਸੋ ਮਿਥ੍ਯਾ ਜੈਸੇ ਬੰਧ ਮੋਛ ਸੋ ਆਕਾਸ਼ ਕੀ ਨ੍ਯਾਈਂ ਏਕ ਆਤਮਾ ਮੈਂ ਬੀ ਬਨੇ ਹੈਂ ਤਿਨ ਕੇ ਭੇਦ ਸੇਂ ਆਤਮਾ ਕਾ ਭੇਦ ਸਿੱਧ ਹੋਵੇ ਨਹੀਂ. ਯਾਤੇਂ ਸਾਂਖ੍ਯ ਮਤ ਮੈਂ ਆਤਮਾ ਕਾ ਭੇਦ ਅਸੰਗਤ ਹੈ. ਤੈਸੇ,

ਨ੍ਯਾਯ ਮਤ ਮੈਂ ਬੀ ਆਤਮਾ ਕਾ ਭੇਦ ਅਸੰਗਤ ਹੈ; ਕਾਹੇ ਤੇਂ ਇਹ ਨ੍ਯਾਯ ਕਾ ਸਿੱਧਾਂਤ ਹੈ:- ਸੁਖ, ਦੁਖ, ਗ੍ਯਾਨ, ਇੱਛਾ, ਦ੍ਵੇਖ, ਪ੍ਰਯਤਨ, ਧਰਮ, ਅਧਰ੍ਮ, ਗ੍ਯਾਨ ਕੇ ਸੰਸਕਾਰ, ਸੰਖ੍ਯਾ, ਪਰਿਮਾਣ, ਪ੍ਰਿਥਕ, ਸੰਯੋਗ, ਵਿਭਾਗ, ਏ ਚਤੁਰਦਸ਼ ਗੁਣ ਜੀਵਰੂਪ ਆਤਮਾ ਵਿਖੇ ਹੈਂ. ਸੰਖ੍ਯਾ, ਪਰਿਮਾਣ, ਪ੍ਰਿਥਕ, ਸੰਯੋਗ, ਵਿਭਾਗ, ਗ੍ਯਾਨ, ਇੱਛਾ, ਪ੍ਰਯਤਨ; ਏ ਅਸ਼ਟ ਗੁਣ ਈਸ਼੍ਵਰ ਮੈਂ ਹੈਂ, ਇਤਨਾ ਭੇਦ ਹੈ:- ਈਸ਼੍ਵਰ ਕੇ ਗ੍ਯਾਨ, ਇੱਛਾ ਪ੍ਰਯਤਨ. ਨਿੱਤ੍ਯ ਹੈਂ; ਔ ਜੀਵ ਕੇ ਤੀਨੂੰ ਅਨਿੱਤ੍ਯ ਹੈਂ, ਈਸ਼੍ਵਰ ਵ੍ਯਾਪਕ ਹੈ, ਔ ਨਿਤ੍ਯ ਹੈ; ਜੀਵ ਨਾਨਾ ਹੈਂ, ਔ ਸੰਪੂਰ੍ਣ ਵ੍ਯਾਪਕ ਹੈਂ, ਨਿੱਤ੍ਯ ਹੈਂ. ਔ ਜੀਵ ਕਾ ਗ੍ਯਾਨ ਅਨਿੱਤ੍ਯ ਹੈ, ਯਾਤੇਂ ਜਬ ਗ੍ਯਾਨ ਗੁਣ ਹੋਵੈ, ਤਬ ਤੇ ਜੀਵ ਚੇਤਨ ਹੈ ਔ ਗ੍ਯਾਨ ਗੁਣ ਕਾ ਨਾਸ਼ ਹੋਵੈ, ਤਬ ਜੜਰੂਪ ਰਹੈ ਹੈਂ. ਈਸ਼੍ਵਰ ਜੀਵ ਕੀ ਨ੍ਯਾਈਂ ਆਕਾਸ਼, ਕਾਲ, ਦਿਸ਼ਾ, ਮਨ, ਨਿੱਤ੍ਯ ਹੈਂ. ਔ,

ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ, ਜਲ, ਤੇਜ, ਵਾਯੁ, ਕੇ ਪਰਮਾਣੂ, ਨਿੱਤ੍ਯ ਹੈਂ. ਜੋ ਝਰੋਖੇ ਮੈਂ ਸੂਖਮ ਰਜ ਪ੍ਰਤੀਤਿ ਹੋਵੈ ਹੈ; ਤਾ ਕੇ ਛਠੇ ਭਾਗ ਕਾ ਨਾਮ ਪਰਮਾਣੂ ਹੈ. ਸੋ ਪਰਮਾਣੂ ਆਤਮਾ ਕੀ ਨ੍ਯਾਈਂ ਨਿੱਤ੍ਯ ਹੈਂ ਔਰ ਬੀ ਜਾਤਿ ਸੇਂ ਆਦਿ ਲੇਕੇ ਕਿਤਨੇ ਪਦਾਰ੍ਥ ਨ੍ਯਾਯ ਮਤ ਮੈਂ. ਨਿੱਤ੍ਯ ਹੈਂ. ਵੇਦ ਵਿਰੁੱਧ ਸਿੱਧਾਂਤ ਕਾ ਬਹੁਤ ਲਿਖਨੇ ਕਾ ਜਿਗ੍ਯਾਸੂ ਕੂੰ ਉਪਯੋਗ ਨਹੀਂ. ਯਾਤੇਂ ਲਿਖੇ ਨਹੀਂ: "ਮੈਂ ਮਨੁਖ੍ਯ ਹੂੰ, ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਹੂੰ." ਐਸੀ ਜੋ ਦੇਹ ਵਿਖੇ ਆਤਮ ਭ੍ਰਾਂਤਿ; ਤਾ ਸੇਂ ਰਾਗ ਦ੍ਵੇਖ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਤਾ ਰਾਗ ਦ੍ਵੇਖ ਤੈਂ ਧਰ੍ਮ ਅਧਰ੍ਮ ਕੇ ਨਿਮਿੱਤ ਪ੍ਰਵ੍ਰਿੱਤਿ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਤਿਨ ਤੈਂ ਸ਼ਰੀਰ ਕੇ ਸੰਬੰਧ ਦੁਆਰ. ਸੁਖ ਦੁਖ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਇਸ ਰੀਤਿ ਸੇਂ ਨ੍ਯਾਯ ਮਤ ਮੈਂ ਆਤਮਾ ਕੂੰ ਸੰਸਾਰ ਕਾ ਹੇਤੁ ਭ੍ਰਾਂਤਿ ਗ੍ਯਾਨ ਹੈ.

ਸੋ ਭ੍ਰਾਂਤਿ ਗ੍ਯਾਨ ਤਤ੍ਵ ਗ੍ਯਾਨ ਸੇਂ ਦੂਰਿ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਏਹਾਂ ਇਕ ਸੰਪੂਰ੍ਣ ਪਦਾਰ੍ਥਨ ਸੇਂ "ਆਤਮਾ ਭਿੰਨ ਹੈ; ਯਾ ਨਿਸ਼੍ਚਯ ਕਾ ਨਾਮ ਤਤ੍ਵ ਗ੍ਯਾਨ

ਹੈ. ਤਾਤਪ੍ਰਜ ਗ੍ਯਾਨ ਮੈਂ "ਮੈਂ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਹੂੰ, ਮਨੁਖ੍ਯ ਹੂੰ" ਇਹ ਭ੍ਰਾਂਤਿ ਦੂਰਿ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਭ੍ਰਾਂਤਿ ਕੇ ਨਾਸ਼ ਤੈਂ ਰਾਗ ਦ੍ਵੇਖ ਕਾ ਅਭਾਵ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਤਿਨਕੇ ਅਭਾਵ ਤੈਂ ਧਰ੍ਮ ਅਧਰ੍ਮ ਕੇ ਨਿਮਿੱਤ ਪ੍ਰਵ੍ਰਿਤਿ ਕਾ ਅਭਾਵ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਪ੍ਰਵ੍ਰਿਤਿ ਕੇ ਅਭਾਵ-ਤੈਂ ਸ਼ਰੀਰ ਸੰਬੰਧ ਰੂਪ ਜਨਮ ਕਾ ਅਭਾਵ ਹੋਵੈ ਹੈ, ਔ ਪ੍ਰਾਰਬ੍ਧ ਕਾ ਭੋਗ ਤੈਂ ਨਾਸ਼ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਸ਼ਰੀਰ ਸੰਬੰਧ ਕੇ ਅਭਾਵ ਤੈਂ ਇਕੀਸ ਦੁਖ ਕਾ ਨਾਸ਼ ਹੋਵੈ ਹੈ ਸੋ ਦੁਖ ਕਾ ਨਾਸ਼ ਰੂਪ ਹੀ ਨ੍ਯਾਯ ਮਤ ਮੈਂ ਮੋਖ ਹੈ. ਏਕ ਸ਼ਰੀਰ ਔ ਸ਼੍ਰੋਤ੍ਰ ਤ੍ਵਕ ਨੇ-ਤ੍ਰ ਰਸਨਾ ਘ੍ਰਾਣ ਮਨ ਏ ਖਟ ਇੰਦ੍ਰਿਯ ਔ ਖਟ ਇੰਦ੍ਰਿਯ ਕੇ ਵਿਖਯ ਔ ਖ-ਟ ਇੰਦ੍ਰਿਯ ਕੇ ਗ੍ਯਾਨ ਔ ਸੁਖ ਦੁਖ, ਏ ਇਕੀਸ ਦੁਖ ਹੈਂ. ਸ਼ਰੀਰਾਦਿਕ ਭੀ ਦੁ-ਖ ਕੇ ਜਨਕ ਹੈਂ, ਯਾਤੈਂ ਦੁਖ ਕਹਿਏ ਹੈਂ, ਔ ਸ੍ਵਰਗਾਦਿਕ ਕਾ ਸੁਖ ਭੀ ਨਾਸ਼ ਕੇ ਭਯ ਤੈਂ ਦੁਖ ਕਾ ਹੇਤੁ ਹੈ. ਯਾਤੈਂ ਦੁਖ ਕਹਿਏ ਹੈ.

ਯਦ੍ਯਪਿ ਨ੍ਯਾਯ ਮਤ ਮੈਂ ਸ਼੍ਰੋਤ੍ਰ ਔ ਮਨ ਨਿਤ੍ਯ ਹੈਂ ਤਿਨਕਾ ਨਾਸ਼ ਬਨੈ ਨਹੀਂ ਤਥਾਪਿ ਜਿਸ ਰੂਪ ਕਰਿਕੇ ਸ਼੍ਰੋਤ੍ਰ ਮਨ ਦੁਖ ਕੇ ਹੇਤੁ ਹੈਂ. ਤਿਸ ਰੂਪ ਕਾ ਨਾਸ਼ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਪਦਾਰਥਨ ਕੇ ਗ੍ਯਾਨ ਕੀ ਉਤਪੱਤਿ ਕਰਿਕੇ ਦੁਖ ਕੇ ਹੇਤੁ ਹੈ. ਸੋ ਪਦਾਰਥਨ ਕਾ ਗ੍ਯਾਨ ਮੋਖ ਕਾਲ ਮੈਂ ਸ਼੍ਰੋਤ੍ਰ ਔ ਮਨ ਕਰੈ ਨਹੀਂ. ਕਾਹੇਤੈਂ, ਜੋ ਕਰਣ ਗੋਲਕ ਮੈਂ ਸ੍ਥਿਤ ਆਕਾਸ਼ ਹੈ. ਸੋ ਸ਼੍ਰੋਤ੍ਰ ਕਹਿਏ ਹੈ. ਤਾ ਕਰਣ ਗੋਲਕ ਕਾ ਮੋਖ ਕਾਲ ਮੈਂ ਅਭਾਵ ਹੈ. ਯਾਤੈਂ ਆਕਾਸ਼ ਰੂਪ ਸ਼੍ਰੋਤ੍ਰ ਇੰਦ੍ਰਿਯ ਹੈ. ਭੀ ਪਰੰਤੁ ਗੋਲਕ ਕੇ ਅਭਾਵ ਤੈਂ ਗ੍ਯਾਨ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ. ਇਸ ਰੀਤਿ ਸੈਂ ਗ੍ਯਾਨ ਕਾ ਜਨਕ ਜੋ ਸ਼੍ਰੋਤ੍ਰ ਇੰਦ੍ਰਿਯ ਕਾ ਸ੍ਵਰੂਪ ਸੋਈ ਦੁਖ ਹੈ; ਔ ਤਾਕਾ ਹੀ ਨਾਸ਼ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਔ,

ਆਤਮਾ ਕੇ ਸਾਥਿ ਮਨ ਕੇ ਸੰਯੋਗ ਤੈਂ ਗ੍ਯਾਨ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਸੋ ਮਨ ਕਾ ਸੰ-ਯੋਗ ਨ੍ਯਾਯ ਸਿੱਧਾਂਤ ਮੈਂ ਏਕ ਕੀ ਕ੍ਰਿਯਾ ਤੈਂ ਅਥਵਾ ਦੋਇ ਕੀ ਕ੍ਰਿਯਾ ਤੈਂ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਜੈਸੇ ਬਾਜ ਬ੍ਰਿਛ ਕਾ ਸੰਯੋਗ ਏਕ ਬਾਜ ਕੀ ਕ੍ਰਿਯਾ ਤੈਂ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਔ ਦੋ ਮੇਖਨ ਕਾ ਸੰਯੋਗ ਦੋਇ ਕੀ ਕ੍ਰਿਯਾ ਤੈਂ ਹੋਵੈ ਹੈ; ਤੈਸੇ ਵਿਭੁ ਆਤਮਾ ਮੈਂ ਤੌ ਕ੍ਰਿਯਾ ਕਦੇ-ਭੀ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ. ਔ ਮੋਖ ਕਾਲ ਮੈਂ ਮਨ ਮੈਂ ਭੀ ਕ੍ਰਿਯਾ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ. ਯਾਤੈਂ ਸੰਯੋਗਵਾਨ ਮਨ ਕਾ ਹੀ ਮੋਖ ਕਾਲ ਮੈਂ ਅਭਾਵ ਹੋਵੈ ਹੈਂ. ਔਰ,

ਕੋਈ ਏਕਦੇਸ਼ੀ ਤ੍ਵਚਾ ਕੇ ਸਾਥ ਮਨ ਕੇ ਸੰਯੋਗ ਕੂੰ ਗ੍ਯਾਨ ਕੇ ਹੇਤੁ ਕਹੈ

ਹੈਂ; ਆਤਮਾ ਕੇ ਸੰਜੋਗ ਕੂੰ ਨਹੀਂ. ਸੁਖੁਪਤਿ ਮੈਂ ਪੁਰੀਤਤ ਨਾਮ ਨਾੜੀ ਵਿਖੇ ਮਨ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰੈ ਹੈ. ਤ੍ਰਿਸ਼ਾ ਸੈਂ ਮਨ ਕਾ ਸੰਜੋਗ ਹੈ ਨਹੀਂ ਜਾਤੇਂ ਸੁਖੁਪਤਿ ਮੈਂ ਗਿਆਨ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ, ਤਿਨ ਕੇ ਮਤ ਮੈਂ ਤ੍ਰਿਸ਼ਾ ਸੈਂ ਸੰਜੋਗ ਵਾਲਾ ਮਨ ਹੀ ਗਿਆਨ ਦੁਆਰ ਦੁਖ ਕਾ ਹੇਤੁ ਹੈ ਨੈ ਤੈਂ ਦੁਖ ਹੈ; ਕੇਵਲ ਮਨ ਨਹੀਂ. ਮੋਖ ਮੈਂ ਤ੍ਰਿਸ਼ਾ ਕੇ ਨਾਸ਼ ਹੋਨੈ ਤੈਂ ਤ੍ਰਿਸ਼ਾ ਕੇ ਸਾਥ ਸੰਜੋਗ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ. ਜਾਤੇਂ ਗਿਆਨ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ. ਮੋਖ ਕਾਲ ਮੈਂ ਮਨ ਹੈ ਬੀ ਪਰੰਤੁ ਦੁਖ ਕਾ ਹੇਤੁ ਜੋ ਗਿਆਨ ਕਾ ਜਨਕ ਤ੍ਰਿਸ਼ਾ ਸੈਂ ਸੰਜੋਗ ਵਾਲਾ ਮਨ ਤਾ ਕਾ ਸੰਜੋਗ ਕੇ ਨਾਸ਼ ਤੈਂ ਨਾਸ਼ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਇਸ ਰੀਤਿ ਮੈਂ ਮੋਖ ਕਾਲ ਮੈਂ ਪਰਮਾਤਮਾ ਸੈਂ ਭਿੰਨ ਹੀ ਦੁਖ ਰਹਿਤ ਹੋਇ ਕੇ, ਵ੍ਯਾਪਕ ਆਤਮਾ ਜੜ੍ਹ ਰੂਪ ਸਥਿਤ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਕਾਹੇ ਤੈਂ ਗਿਆਨ ਗੁਣ ਤੈਂ ਆਤਮਾ ਕਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਜੋ ਜੀਵ ਕਾ ਗਿਆਨ ਸੰਪੂਰਣ ਇੰਦ੍ਰਿਯ ਜਨ੍ਯ ਹੀ ਹੈ; ਨਿਤ੍ਯ ਹੈ ਨਹੀਂ. ਤਾ ਇੰਦ੍ਰਿਯ ਜਨ੍ਯ ਗਿਆਨ ਕਾ ਮੋਖ ਕਾਲ ਮੈਂ ਨਾਸ਼ ਹੋਵੈ ਹੈ, ਯਾਤੇਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਰਹਿਤ ਜੜ੍ਹ ਰੂਪ ਹੋਇ ਕੇ ਆਤਮਾ ਮੋਖ ਕਾਲ ਮੈਂ ਸਥਿਤ ਹੋਵੈ ਹੈ; ਇਹ ਨ੍ਯਾਯ ਕਾ ਸਿਧਾਂਤ ਹੈ. ਔ

ਨ੍ਯਾਯ ਮਤ ਮੈਂ ਪੂਰਵ ਉਕਤ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸੈਂ ਸੁਖ ਦੁਖ ਔ ਬੰਧ ਮੋਖ ਆਤਮਾ ਕੂੰ ਹੋਵੈ ਹੈਂ, ਯਾਤੇਂ ਆਤਮਾ ਨਾਨਾ ਹੈਂ, ਔ ਸੰਪੂਰਣ ਵ੍ਯਾਪਕ ਹੈ. ਸਰਵ ਅਲਪ ਪਦਾਰਥਨ ਸੈਂ ਜੋ ਸੰਜੋਗ, ਸੋਈ ਨ੍ਯਾਯ ਮਤ ਮੈਂ ਵ੍ਯਾਪਕ ਕਾ ਲਛਣ ਹੈ. ਔ ਸਜਾਤੀਯ ਵਿਜਾਤੀਯ ਸ੍ਵਗਤ ਭੇਦ ਕਾ ਅਭਾਵ ਵ੍ਯਾਪਕ ਕਾ ਲਛਣ ਨਹੀਂ. ਕਾਹੇ ਤੈਂ. ਨ੍ਯਾਯ ਮਤ ਮੈਂ ਜਦ੍ਯਪਿ ਆਤਮਾ ਨਿਰਵਯਵ ਹੈ. ਯਾਤੇਂ ਸ੍ਵਗਤ ਭੇਦ ਕਾ ਤੌ ਤਾ ਕੇ ਵਿਖੈ ਅਭਾਵ ਹੈ ਬੀ ਪਰੰਤੁ ਸਜਾਤੀਯ ਔ ਵਿਜਾਤੀਯ ਕੇ ਭੇਦ ਕਾ ਅਭਾਵ ਨਹੀਂ, ਕਿੰਤੁ ਸਜਾਤੀਯ ਜੋ ਦੂਸਰਾ ਆਤਮਾ, ਤਾ ਕਾ ਭੇਦ ਆਤਮਾ ਮੈਂ ਹੈ. ਔ ਵਿਜਾਤੀਯ ਘਟਾਦਿਕਨ ਕਾ ਭੇਦ ਬੀ ਆਤਮਾ ਮੈਂ ਹੈ. ਯਾਤੇਂ ਸਜਾਤੀਯ ਵਿਜਾਤੀਯ, ਸ੍ਵਗਤ ਭੇਦ ਕਾ ਅਭਾਵ ਵ੍ਯਾਪਕ ਕਾ ਲਛਣ ਨਹੀਂ; ਕਿੰਤੁ ਸਰਵ ਅਲਪ ਪਦਾਰਥਨ ਮੈਂ ਸੰਜੋਗ ਹੀ ਵ੍ਯਾਪਕ ਕਾ ਲਛਣ ਹੈ.

ਯਾ ਕੇ ਵਿਖੈ ਕੋਈ ਸ਼ੰਕਾ ਕਰੈ ਹੈ:- ਨ੍ਯਾਯ ਮਤ ਮੈਂ ਆਤਮਾ ਕੀ ਨਾ

ਈਂ ਆਕਾਸ਼, ਕਾਲ, ਦਿਸ਼ਾ ਬੀ ਵ੍ਯਾਪਕ ਹੈ. ਔ ਪਰਮਾਣੂ ਸੂਖਮ ਹੈ, ਨਿਰਵਯਵ ਹੈਂ; ਤਿਨ ਮੈਂ ਸਰਵ ਵ੍ਯਾਪਕ ਪਦਾਰ੍ਥਨ ਕਾ ਸੰਜੋਗ ਬਨੈ ਨਹੀਂ ਕਾਹੇਤੈਂ; ਜੋ ਪਰਮਾਣੂ ਸਾਵਯਵ ਹੋਵੈ, ਤਬ ਤੌ ਕਿਸੀ ਦੇਸ਼ ਮੈਂ ਆਤਮਾ ਕਾ ਸੰਜੋਗ ਹੋਵੈ, ਔ ਕਿਸੀ ਦੇਸ਼ ਮੈਂ ਅਨ੍ਯ ਵ੍ਯਾਪਕ ਪਦਾਰਥਨ ਕਾ ਸੰਜੋਗ ਹੋਵੈ ਸੋ ਪਰਮਾਣੂ ਸਾਵਯਵ ਹੈਂ ਨਹੀਂ; ਕਿੰਤੂ ਨਿਰਵਯਵ ਹੈਂ; ਔ ਅਤਿ ਸੂਖਮ ਹੈ. ਤਿਨਕੇ ਸਾਥਿ ਏਕ ਹੀ ਦੇਸ਼ ਮੈਂ ਸਰਵ ਵ੍ਯਾਪਕ ਪਦਾਰ੍ਥਨ ਕਾ ਸੰਜੋਗ ਹੋਵੈਗਾ; ਸੋ ਬਨੈ ਨਹੀਂ. ਕਾਹੇਤੈਂ ਜੋ ਏਕ ਕੇ ਸੰਜੋਗ ਮੈਂ ਸ੍ਥਾਨ ਨਿਰੁਧ ਹੈ; ਤਾ ਦੇਸ਼ ਮੈਂ ਅਨ੍ਯ ਪਦਾਰ੍ਥਨ ਕਾ ਸੰਜੋਗ ਬਨੈ ਨਹੀਂ. ਯਾਤੈਂ ਨਾਨਾ ਪਦਾਰ੍ਥਨ ਕੂੰ ਵ੍ਯਾਪਕਤਾ ਬਨੈ ਨਹੀਂ; ਏਕ ਹੀ ਕੋਈ ਪਦਾਰ੍ਥ ਵ੍ਯਾਪਕ ਬਨੈ ਨਹੀਂ

ਇਹ ਸ਼ੰਕਾ ਬਨੈ ਨਹੀਂ. ਕਾਹੇਤੈਂ, ਜੋ ਸਾਵਯਵ ਵਸ੍ਤੁ ਕਾ ਸੰਜੋਗ ਹੈ. ਸੋ ਤੌ ਅਨ੍ਯ ਕੇ ਸੰਜੋਗ ਕਾ ਵਿਰੋਧੀ ਹੈ. ਜੈਸੇ ਜਾ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਦੇਸ਼ ਮੈਂ ਵਸ੍ਤੁ ਕਾ ਸੰਜੋਗ ਹੋਵੈ, ਤਾ ਦੇਸ਼ ਮੈਂ ਪਟ ਕਾ ਸੰਜੋਗ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ. ਔ ਨਿਰਵਯਵ ਕਾ ਸੰਜੋਗ ਸ੍ਥਾਨ ਕੂੰ ਰੋਕੇ ਨਹੀਂ, ਯਾਤੈਂ ਅਨ੍ਯ ਕੇ ਸੰਜੋਗ ਕਾ ਵਿਰੋਧੀ ਨਹੀਂ. ਇਹ ਵਾਰ੍ਤਾ ਅਨੁਭਵ ਸਿੱਧ ਹੈ; ਜੈਸੇ ਘਟ ਕੇ ਜਾ ਦੇਸ ਮੈਂ ਆਕਾਸ਼ ਕਾ ਸੰਜੋਗ ਹੈ; ਤਾ ਦੇਸ਼ ਮੈਂ ਹੀ ਕਾਲ ਕਾ ਔ ਦਿਸ਼ਾ ਕਾ ਸੰਜੋਗ ਬੀ ਹੈ. ਜੋ ਕੋਈ ਘਟ ਕਾ ਦੇਸ਼, ਆਕਾਸ਼, ਕਾਲ, ਦਿਸ਼ਾ ਸੇਂ ਬਾਹਿਰ ਹੋਵੈ; ਤੌ ਤਾ ਦੇਸ਼ ਮੈਂ ਆਕਾਸ਼ ਕਾਲ ਦਿਸ਼ਾ ਕਾ ਸੰਜੋਗ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ; ਸੋ ਬਾਹਿਰ ਤੌ ਕੋਈ ਦੇਸ਼ ਹੈ ਨਹੀਂ, ਕਿੰਤੁ ਸਰਵ ਪਦਾਰ੍ਥਨ ਕੇ ਸਰਵ ਦੇਸ਼ ਆਕਾਸ਼ ਕਾਲ ਦਿਸਾ ਮੈਂ ਹੀ ਹੈ. ਯਾਤੈਂ ਸਰਵ ਪਦਾਰ੍ਥਨ ਕੇ ਸਰਵ ਦੇਸ਼ਨ ਵਿਖੈ ਆਕਾਸ਼, ਕਾਲ ਦਿਸਾ ਕਾ ਸੰਜੋਗ ਹੈ. ਇਸ ਰੀਤਿ ਸੈਂ ਪਰਮਾਣੂ ਵਿਖੈ ਬੀ ਏਕ ਹੀ ਦੇਸ਼ ਮੈਂ ਨਾਨਾ ਨਿਰਵਯਵ ਵਿਭੁ ਕਾ ਸੰਜੋਗ ਬਨੈ ਹੈ; ਕੋਈ ਦੋਖ ਨਹੀਂ; ਯਾਤੈਂ ਆਤਮਾ ਨਾਨਾ ਹੈ. ਔਰ ਸੰਪੂਰਣ ਵ੍ਯਾਪਕ ਹੈ.

ਸਰਵ ਕਾ ਸਰਵ ਪਦਾਰਥਨ ਮੈਂ ਸੰਜੋਗ ਹੈ: ਇਹ ਨ੍ਯਾਯ ਕਾ ਸਿਧਾਂਤ ਹੈ; ਸੋ ਸਮੀਚੀਨ ਨਹੀਂ. ਕਾਹੇਤੈਂ ਜੋ ਵ੍ਯਾਪਕ ਆਤਮਾ ਨਾਨਾ ਔ

ਸਰਵ ਸਰੀਰ ਮੈਂ ਸਰਵ ਆਤਮਾ ਕਾ ਸੰਬੰਧ ਅੰਗੀਕਾਰ

ਕਰਨਾ ਹੋਵੇਗਾ. ਯਾਤੇਂ ਕੌਨ ਸਰੀਰ ਕਿਸ ਕਾ ਹੈ ਇਹ ਨਿਸ਼੍ਚਯ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇ-ਗਾ ਕਿੰਤੁ ਏਕ ਏਕ ਆਤਮਾ ਕੇ ਸਰਵ ਸਰੀਰ ਹੁਏ ਚਾਹਿਏ. ਜੇ ਐਸੇ ਕਹੋ:- ਜਾ ਕੇ ਕਰ੍ਮ ਸੇਂ ਜੋ ਸਰੀਰ ਉਤਪੰਨ ਹੁਆ ਹੈ, ਤਾ ਆਤਮਾ ਕਾ ਸੋ ਸਰੀਰ ਹੈ; ਸੋ ਬੀ ਬਨੇ ਨਹੀਂ. ਕਾਹੇਤੇਂ, ਕਰਮ ਜਾ ਸਰੀਰ ਸੈਂ ਹੋਵੇ ਹੈ, ਤਾ ਕਰਮ ਕਰਨੇ ਵਾਲੇ ਪੁਰਵ ਸਰੀਰ ਸੈਂ ਬੀ ਸਰਵ ਆਤਮਾ ਕਾ ਸੰਬੰਧ ਹੈ, ਯਾਤੈਂ ਕਰ੍ਮ ਬੀ ਸਰ੍ਵ ਆਤਮਾ ਕੇ ਹੀ ਹੋਵੈਂਗੇ; ਏਕ ਕੇ ਨਹੀਂ. ਔਰ ਐਸੇ ਕਹੋ:- ਜਾ ਆਤਮਾ ਕੇ ਮਨ ਸਹਿਤ ਸਰੀਰ ਹੈਂ. ਤਾ ਆਤਮਾ ਕਾ ਸੋ ਸਰੀਰ ਹੈ. ਸੋ ਬੀ ਬਨੇ ਨਹੀਂ. ਕਾਹੇਤੇਂ ਸਰੀਰ ਕੀ ਨ੍ਯਾਈਂ ਮਨ ਕੇ ਸਾਥ ਬੀ ਸਰ੍ਵ ਆਤਮਾ ਕਾ ਸੰਬੰਧ ਹੈ ਤਾਕੇ ਵਿਖੇ ਇਹ ਨਿਸ਼੍ਚਯ ਹੋਵੇ ਨਹੀਂ; ਜੋ ਕੌਨਸਾ ਮਨ ਕਿਸ ਆਤਮਾ ਕਾ ਹੈ ਕਿੰਤੁ ਸਰ੍ਵ ਆਤਮਾ ਕੇ ਸਰ੍ਵ ਮਨ ਹੁਏ ਚਾਹਿਏ. ਤੈਸੇ ਇੰਦ੍ਰਿਯ ਬੀ ਸਰ੍ਵ ਆਤਮਾ ਕੇ ਸਰ੍ਵ ਹੀ ਹੋਵੈਂਗੇ. ਬਾਹਰਿ ਕੇ ਪਦਾਰਥਨ ਵਿਖੇ ਇਹ ਮੇਰਾ ਹੈ "ਇਹ ਔਰ ਕਾ ਹੈ." ਐਸਾ ਵ੍ਯਵਹਾਰ ਬੀ ਸਰੀਰ ਨਿਮਿੱਤਕ ਹੈ. ਸੋ ਸਰੀਰ ਸਰ੍ਵ ਆਤਮਾ ਕੇ ਸਰ੍ਵ ਹੈ, ਯਾਤੈਂ ਬਾਹਰਿ ਕੇ ਪਦਾਰ੍ਥ ਬੀ ਸਰ੍ਵ ਆਤਮਾ ਕੇ ਸਰਵ ਹੁਏ ਚਾਹਿਏ. ਔਰ

ਜੇ ਐਸੇ ਕਹੋ:- ਜਾ ਆਤਮਾ ਕੂੰ ਜਾ ਸਰੀਰ ਮੇਂ ਅਹੰਬੁਧਿ ਔ ਮਮ ਬੁਧਿ ਹੋਵੈ; ਤਾ ਆਤਮਾ ਕਾ ਸੋ ਸਰੀਰ ਹੈ. ਸੋ ਅਹੰ ਬੁਧਿ ਔ ਮਮ ਬੁਧਿ ਏ ਕਹੋ; ਯਾਤੇਂ ਸਰ੍ਵ ਆਤਮਾ ਮੈਂ ਰਹੈ ਨਹੀਂ. ਕਿੰਤੁ ਏਕ ਧਰ੍ਮ ਏਕ ਹੀ ਧਰ੍ਮੀ ਵਿਖੇ ਰਹੈ ਹੈ. ਯਾਤੈਂ ਏਕ ਹੀ ਆਤਮਾ ਕਾ ਸਰੀਰ ਹੈ. ਜਾ ਆਤਮਾ ਕਾ ਜੋ ਸ-ਰੀਰ ਹੈ. ਤਾ ਸਰੀਰ ਕੇ ਸੰਬੰਧੀ ਮਨ ਇੰਦ੍ਰਿਯ ਔ ਬਾਹਰਿ ਕੇ ਪਦਾਰਥ ਤਾ ਆਤਮਾ ਕੇ ਹੈਂ. ਯਾਤੈਂ ਨ੍ਯਾਯ ਕਰਨਾ ਨਾ ਆਤਮਾ ਅੰਗੀਕਾਰ ਕਰਨੇ ਮੈਂ ਬੀ ਦੋਖ ਨਹੀਂ.

ਸੋ ਵਾਰਤਾ ਬੀ ਬਨੇ ਨਹੀਂ. ਕਾਹੇਤੇਂ, ਯਦ੍ਯਪਿ ਅਹੰਬੁਧਿ ਏਕ ਦੇਹ ਮੈਂ ਏਕ ਹੀ ਆਤਮਾ ਕੂੰ ਹੋਵੈ ਹੈ, ਤਥਾਪਿ ਸੋ ਨ੍ਯਾਯ ਮਤ ਮੈਂ ਬਨੇ ਨਹੀਂ. ਕਿੰਤੁ ਸ-ਰਵ ਆਤਮਾ ਕੂੰ ਏਕ ਦੇਹ ਮੈਂ ਅਹੰ ਬੁਧਿ ਹੁਈ ਚਾਹਿਏ, ਕਾਹੇਤੇਂ, ਨ੍ਯਾ-ਯ ਮਤ ਮੈਂ ਬੁਧਿ ਨਾਮ ਗ੍ਯਾਨ ਕਾ ਹੈ. ਸੋ ਗ੍ਯਾਨ ਆਤਮਾ ਔ ਮਨ ਕੇ

ਸੰਯੋਗ ਤੇ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਸੋ ਮਨ ਕੇ ਸਾਥਿ ਸੰਯੋਗ ਸਰਵ ਆਤਮਾ ਕਾ ਹੈ. ਜਾਤੇਂ ਮਨ ਕੇ ਸੰਯੋਗ ਮੈਂ ਜੈਸੇ ਏਕ ਦੇਹ ਮੈਂ ਏਕ ਆਤਮਾ ਕੂੰ ਅਹੰਬੁਧਿ ਹੋਵੈ ਹੈ; ਤੈਸੇ ਏਕ ਦੇਹ ਮੈਂ ਸਰਵ ਆਤਮਾ ਕੂੰ ਅਹੰਬੁਧਿ ਹੂਈ ਚਾਹਿਏ. ਜੋ ਐਸੇ ਕਹੈ ਯਦਯਪਿ ਮਨ ਕਾ ਸੰਯੋਗ ਤੋ ਸਰਵ ਆਤਮਾ ਸੈਂ ਹੈ; ਤਥਾਪਿ ਜਾ ਆਤਮਾ ਸੈਂ ਗ੍ਯਾਨ ਕਾ ਜਨਕ ਅਦ੍ਰਿਸ਼ਟ ਹੈ. ਤਾ ਆਤਮਾ ਕੂੰਹੀ ਅਹੰਬੁਧਿ-ਹੋਵੈ ਹੈ, ਤੈਸੇ ਬੀ ਸਰਵ ਕੂੰਹੀ ਗ੍ਯਾਨ ਹੂਆ ਚਾਹਿਏ. ਕਾਹੇਤੇਂ ਜੋ ਵ੍ਯਾਪਕ-ਨਾਨਾ ਆਤਮਾ ਅੰਗੀਕਾਰ ਕਰੈਂ ਤੋ ਏਕ ਸ਼ਰੀਰ ਕੀ ਸ਼ੁਭ ਅਸ਼ੁਭ ਕ੍ਰਿਯਾ ਤੇਂ ਸ਼ਰੀਰ ਮੈਂ ਸ੍ਥਿਤ ਸਰਵ ਆਤਮਾ ਮੈਂ ਹੀ ਅਦ੍ਰਿਸ਼ਟ ਹੂਏ ਚਾਹਿਏ; ਇਹ ਵਾਰਤਾ ਪੂਰਵ ਕਹਿ ਆਏ. ਯਾਤੇਂ ਵ੍ਯਾਪਕ ਜੋ ਨਾਨਾ ਆਤਮਾ ਅੰਗੀਕਾਰ ਕਰੈਂ ਤੋ ਏਕ ਦੇਹ ਮੈਂ ਸਰਵ ਕੂੰ ਸੁਖ ਦੁਖ ਕਾ ਭੋਗ ਹੂਆ ਚਾਹਿਏ. ਯਾਤੇਂ ਵ੍ਯਾਪਕ ਨਾਨਾ ਕਰਤਾ ਭੋਕ੍ਤਾ ਆਤਮਾ ਹੈ. ਇਹ ਨ੍ਯਾਯ ਕਾ ਸਿੱਧਾਂਤ ਸਮੀਚੀਨ ਨਹੀਂ. ਔ

ਹਮਾਰੇ ਸਿੱਧਾਂਤ ਮੈਂ ਤੋ ਕਰਤਾ ਭੋਕ੍ਤਾ ਅੰਤਸ਼ਕਰਣ ਹੈ, ਸੋ ਅੰਤਸ਼ਕਰਣ ਨਾਨਾ ਹੈਂ. ਵ੍ਯਾਪਕ ਭੀ ਅਣੁ ਨਹੀਂ. ਕਿੰਤੁ ਸ਼ਰੀਰ ਕੇ ਸਮਾਨ ਤਾ ਅੰਤਸ਼ਕਰਣ ਕਾ ਪਰਿਮਾਣ ਹੈ. ਦੀਪਕ ਕੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕੀ ਨ੍ਯਾਈਂ ਬਡੇ ਸ਼ਰੀਰ ਕੂੰ ਪ੍ਰਾਪ੍ਤਿ ਹੋਵੈ ਤਬ ਅੰਤਸ਼ਕਰਣ ਕਾ ਵਿਕਾਸ਼ ਹੋਵੈ ਹੈ; ਔ ਨ੍ਯੂਨ ਸ਼ਰੀਰ ਮੈਂ ਸੰਕੋਚ ਹੋਵੈ ਹੈ ਇਹ ਵਾਰਤਾ ਸਿੱਧਾਂਤ ਬਿੰਦੁ ਕੇ ਵ੍ਯਾਖ੍ਯਾਨ ਮੈਂ ਮਧੁਸੂਦਨ ਸ੍ਵਾਮੀ ਨੇ ਪ੍ਰਤਿਪਾਦਨ ਕਰੀ ਹੈ. ਜਾ ਅੰਤਸ਼ਕਰਣ ਕਾ ਜਾ ਸ਼ਰੀਰ ਸੈਂ ਸੰਬੰਧ ਹੈ. ਤਾ ਅੰਤਸ਼ਕਰਣ ਕੂੰ ਤਾ ਸ਼ਰੀਰ ਮੈਂ ਭੋਗ ਹੋਵੈ ਹੈ.

ਜੋ ਅੰਤਸ਼ਕਰਣ ਕੂੰ ਵ੍ਯਾਪਕ ਅੰਗੀਕਾਰ ਕਰੈਂ, ਤੌ ਸਰਵ ਸ਼ਰੀਰ ਸਰਵ ਕੇ ਹੋਵੈਂ; ਔ ਭੋਗ ਬੀ ਸਰਵ ਕੂੰ ਹੋਵੈ; ਸੋ ਵ੍ਯਾਪਕ ਅੰਤਸ਼ਕਰਣ ਨਹੀਂ, ਯਾਤੇਂ ਦੋਖ ਨਹੀਂ. ਔ ਅੰਤਸ਼ਕਰਣ ਕੂੰ ਅਣੁ ਅੰਗੀਕਾਰ ਕਰੈਂ ਤੋ ਸ਼ਰੀਰ ਕੇ ਏਕ ਦੇਸ਼ ਮੈਂ ਅੰਤਸ਼ਕਰਣ ਰਹੈ ਹੈ; ਐਸਾ ਅੰਗੀਕਾਰ ਕਰਨਾ ਹੋਵੈਗਾ, ਸੋ ਵਾਰਤਾ ਬਨੈ ਨਹੀਂ. ਕਾਹੇਤੇਂ, ਜੋ ਏਕ ਕਾਲ ਮੈਂ ਹੀ ਪਾਦ ਔ ਮਸ੍ਤਕ ਮੈਂ ਕੰਟਕ ਵੇਧ ਹੋ-[illegible] ਮੈਂ ਏਕਹੀ ਕਾਲ ਮੈਂ ਪੀੜਾ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਸੋ ਨਹੀਂ ਹੂਈ ਚਾਹਿਏ

ਕਾਹੇਤੈਂ, ਜੋ ਅੰਤਸ਼ਕਰਣ ਅਣੂ ਹੋਵੈ, ਤੌ ਏਕਹੀ ਸ੍ਥਾਨਮੈ ਏਕਹੀ ਕਾਲਮੈਂ ਰ-
ਹੈ ਯਾਤੈਂ ਜਾ ਸ੍ਥਾਨ ਮੈਂ ਅੰਤਸ਼ਕਰਣ ਹੋਵੈ, ਤਾ ਸ੍ਥਾਨਮੈਂਹੀ ਪੀੜਾ ਹੁਈ ਚਾਹਿਏ
ਦੋਨੂੰ ਸ੍ਥਾਨਮੈਂ ਨਹੀਂ ਯਾਤੈਂ ਅੰਤਸ਼ਕਰਣ ਅਣੂ ਔ ਵ੍ਯਾਪਕ ਨਹੀਂ. ਕਿੰਤੁ ਸ-
ਰੀਰਕੇ ਸਮਾਨ ਹੈ. ਯਾਤੈਂ ਕੋਈ ਦੋਖ ਨਹੀਂ. ਅਣੂ ਔ ਵ੍ਯਾਪਕ ਸੈਂ ਵਿਲੱਛਣ
ਜੋ ਹੈ; ਤਾਕੂੰਹੀ ਮਧ੍ਯਮ ਪਰਿਮਾਣ ਕਹੈ ਹੈਂ. ਔ

ਨ੍ਯਾਯਮਤ ਮੈਂ ਕਿਸੀ ਨਵੀਨਨੈ ਐਸਾ ਅੰਗੀਕਾਰ ਕਿਯਾ ਹੈ:-ਆ
ਤਮਾ ਨਾਨਾ ਹੈ, ਕਰਤਾ ਭੋਕ੍ਤਾ ਹੈ ਵ੍ਯਾਪਕ ਨਹੀਂ. ਯਾਤੈਂ, ਭੋਗਕਾ ਸੰਕਰ ਨਹੀਂ.
ਅਣੂ ਬੀ ਨਹੀਂ, ਯਾਤੈਂ ਦੋ ਸ੍ਥਾਨ ਮੈਂ ਪੀੜਾ ਕਾ ਅਸੰਭਵ ਬੀ ਨਹੀਂ. ਕਿੰਤੂ ਜੈ-
ਸੈ ਵੇਦਾਂਤਮਤ ਮੈਂ ਅੰਤਸ਼ਕਰਣ ਮਧ੍ਯਮ ਪਰਿਮਾਣ ਹੈ: ਤੈਸੈ ਆਤਮਾ ਬੀ
ਮਧ੍ਯਮ ਪਰਿਮਾਣ ਹੈ. ਤਾਕੇ ਵਿਖੈ ਚਤੁਰਦਸ਼ ਗੁਣ ਰਹੈ ਹੈਂ.

ਸੋਬੀ ਸਮੀਚੀਨ ਨਹੀਂ. ਕਾਹੇਤੈਂ, ਜੋ ਆਤਮਾ ਕੂੰ ਸੰਕੋਚ ਵਿਕਾਸ਼
ਵਾਲਾ ਅੰਗੀਕਾਰ ਕਰੈਂ, ਤੌ ਦੀਪਕ ਕੀ ਪ੍ਰਭਾ ਕੀ ਨ੍ਯਾਈਂ ਆਤਮਾ ਵਿਕਾਰੀ
ਔ ਵਿਨਾਸ਼ ਵਾਲਾ ਹੋਵੈਗਾ. ਯਾਤੈਂ ਮੋਛ ਪ੍ਰਤਿਪਾਦਕ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਔ ਸਾਧਨ-
ਨਿਸ਼ਫਲ ਹੋਵੈਂਗੇ. ਔ ਮਧ੍ਯਮ ਪਰਿਮਾਣ ਅੰਗੀਕਾਰ ਕਰਿਕੈ ਸੰਕੋਚ ਵਿ-
ਕਾਸ਼ ਅੰਗੀਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰੈਂ, ਤੌ ਕੌਨਸੇ ਸ਼ਰੀਰਕੇ ਸਮਾਨ ਆਤਮਾ ਕੂੰ ਅੰਗੀ
ਕਾਰ ਕਰੈਂ, ਇਹ ਨਿਸ਼ਚਯ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ. ਜੋ ਮਨੁਖ੍ਯ ਸ਼ਰੀਰ ਕੇ ਸਮਾਨ ਅੰਗੀ
ਕਾਰ ਕਰੈਂ; ਤੌ ਸਬ ਆਤਮਾ ਹਸ੍ਤੀ ਕੇ ਸ਼ਰੀਰ ਕੂੰ ਪ੍ਰਾਪ੍ਤ ਹੋਵੈ, ਤਬ ਸਰ੍ਵ ਸ-
ਰੀਰ ਮੈਂ ਆਤਮਾ ਨਹੀਂ ਹੋਵੈਗਾ ਯਾਤੈਂ ਜਾ ਦੇਸ਼ ਮੈਂ ਹਸ੍ਤੀ ਕੇ ਆਤਮਾ ਨਹੀਂ
ਹੈ, ਤਾ ਦੇਸ਼ ਮੈਂ ਪੀੜਾ ਨਹੀਂ ਹੁਈ ਚਾਹਿਏ. ਔ ਹਸ੍ਤੀ ਕੇ ਸ਼ਰੀਰ ਕੇ ਸਮਾਨ-
ਅੰਗੀਕਾਰ ਕਰੈਂ, ਤੌ ਤਾਸੈਂ ਔਰ ਸ਼ਰੀਰ ਬਡ਼ੇ ਹੈਂ, ਤਿਨਕੇ ਏਕਦੇਸ਼ ਮੈਂ ਪੀੜਾ
ਨਹੀਂ ਹੁਈ ਚਾਹਿਏ. ਔ ਸਰ੍ਵ ਮੈਂ ਬਡ਼ਾ ਕਿਸੀ ਕਾ ਸ਼ਰੀਰ ਹੈ ਨਹੀਂ, ਜਾਕੇ ਸ-
ਮਾਨ ਆਤਮਾ ਅੰਗੀਕਾਰ ਕਰੈਂ. ਔ ਸਰ੍ਵ ਮੈਂ ਬਡ਼ਾ ਵਿਰਾਟ ਕਾ ਸ਼ਰੀਰ ਹੈ,
ਤਾਕੇ ਸਮਾਨ ਜੋ ਆਤਮਾ ਅੰਗੀਕਾਰ ਕਰੈਂ ਤੌ ਵਿਰਾਟ ਕੇ ਸ਼ਰੀਰ ਕੇ ਅੰਤਰ
ਭੂਤ ਸਰ੍ਵ ਸ਼ਰੀਰ ਹੈਂ. ਯਾਤੈਂ ਸਰ੍ਵ ਆਤਮਾ ਕਾ ਸਰ੍ਵ ਸ਼ਰੀਰ ਸੈਂ ਸੰਬੰਧ ਹੋ-
ਵੈਗਾ; ਤਾਕੇ ਵਿਖੈ ਪੂਰਵ ਦੋਖ ਕਹੇ ਹੀ ਹੈਂ. ਔ ਇਹ ਨਿਯਮ ਹੈ:- ਜੋ ਮ-

ਧ੍ਯਮ ਪਰਿਮਾਣ ਵਸਤੂ ਹੋਵੈ, ਸੋ ਸ਼ਰੀਰ ਕੀ ਨਿਆਈਂ ਅਨਿਤ੍ਯ ਹੋਵੈ ਹੈ, ਯਾਤੇਂ ਆਤਮਾ ਬੀ ਅਨਿਤ੍ਯ ਹੋਵੈਗਾ. ਔ ਅੰਤਹਕਰਣ ਕਾ ਤੌ ਹਮਾਰੇ ਮਤ ਮੈਂ ਗ੍ਯਾਨ ਤੇਂ ਨਾਸ਼ ਹੋਵੈ ਹੈ; ਯਾਤੇਂ ਅਨਿਤ੍ਯ ਹੈ. ਮਧ੍ਯਮ ਪਰਿਮਾਣ ਅੰਗੀਕਾਰ ਕਿਏ ਤੇਂ ਦੋਖ ਨਹੀਂ. ਇਸ ਰੀਤਿ ਸੈਂ ਨਵੀਨ ਤਾਰਕਿਕ ਕਾ ਮਤ ਬੀ ਸਮੀਚੀਨ ਨਹੀਂ ਔ

ਜੋ ਕੋਈ ਐਸੇ ਕਹੈਂ:- ਆਤਮਾ ਨਾਨਾ ਹੈਂ, ਔ ਅਣੂ ਹੈ, ਸੋ ਵਾਰਤਾ ਬੀ ਬਨੈ ਨਹੀਂ. ਕਾਹੇਤੇਂ, ਜੋ ਆਤਮਾ ਕੂੰ ਕਰਤਾ ਭੋਕ੍ਤਾ ਅੰਗੀਕਾਰ ਕਰੈਂ ਤੌ, ਅੰਤਹਕਰਣ ਕੇ ਅਣੂ ਪੱਛ ਮੈਂ ਜੋ ਦੋਖ ਕਹ੍ਯਾ. ਸੋ ਦੋਖ ਹੋਵੈਗਾ. ਔ ਕਰਤਾ ਭੋਕ੍ਤਾ ਅੰਗੀਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰੈਂ ਤੌ ਨਾਨਾ ਆਤਮਾ ਅੰਗੀਕਾਰ ਨਿਸ਼ਫਲ ਹੋਵੈਗਾ. ਏਕ ਹੀ ਵ੍ਯਾਪਕ ਸਰਵ ਸ਼ਰੀਰ ਮੈਂ ਅੰਗੀਕਾਰ ਕਰਨਾ ਯੋਗ੍ਯ ਹੈ. ਔ ਕਰਤਾ ਭੋਕ੍ਤਾ ਅੰਗੀਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰੈਂ ਤੌ ਅਪਨੇ ਸਿੱਧਾਂਤ ਕਾ ਬੀ ਤ੍ਯਾਗ ਹੋਵੈਗਾ. ਕਾਹੇਤੇਂ ਅਣੂਵਾਦੀ ਕਾ ਇਹ ਸਿੱਧਾਂਤ ਹੈ:- ਗ੍ਯਾਨ ਸੁਖ ਦੁਖ ਧਰਮ ਮੈਂ ਆਦਿ ਲੇ ਕੇ ਆਤਮਾ ਕੇ ਧਰਮ ਹੈਂ, ਯਾਤੇਂ ਜੋ ਆਤਮਾ ਕੂੰ ਅਣੂ ਅੰਗੀਕਾਰ ਕਰੈਂ, ਤੌ ਜਾ ਸ਼ਰੀਰ ਦੇਸ਼ ਮੈਂ ਆਤਮਾ ਨਹੀਂ ਹੈ. ਸੋ ਦੇਸ਼ ਮ੍ਰਿਤ ਸਮਾਨ ਹੈ; ਤਾਕੇ ਵਿਖੈ ਪੀੜਾਦਿਕ ਨਹੀਂ ਹੁਈ ਚਾਹਿਏ.

ਔਰ ਜੋ ਐਸੇ ਕਹੈ:- ਯਦ੍ਯਪਿ ਆਤਮਾ ਤੌ ਸ਼ਰੀਰ ਕੇ ਏਕ ਦੇਸ਼ ਮੈਂ ਹੈ; ਪਰੰਤੂ ਕਸਤੂਰੀ ਕੇ ਗੰਧ ਕੀ ਨਿਆਈਂ ਤਾਕਾ ਗ੍ਯਾਨ ਸਾਰੇ ਸ਼ਰੀਰ ਮੈਂ ਵ੍ਯਾਪ੍ਤ ਹੈ. ਯਾਤੇਂ ਸਰਵ ਸ਼ਰੀਰ ਵਿਖੈ ਅਨੁਕੂਲ ਪ੍ਰਤਿਕੂਲ ਕੇ ਸੰਬੰਧ ਕੂੰ ਅਨੁਭਵ ਕਰੈ ਹੈ.

ਸੋ ਬੀ ਬਨੈ ਨਹੀਂ. ਕਾਹੇਤੇਂ ਇਹ ਨਿਯਮ ਹੈ:- ਜਿਤਨੇ ਦੇਸ਼ ਮੈਂ ਗੁਣ ਵਾਲਾ ਰਹੈ. ਤਾਸੈਂ ਬਾਹਰਿ ਗੁਣ ਰਹੈ ਨਹੀਂ; ਕਿੰਤੂ ਗੁਣੀ ਮੈਂ ਹੀ ਗੁਣ ਰਹੈ ਹੈ ਜੈਸੇ ਰੂਪ ਪਟ ਘਟਾਦਿਕਨ ਤੇਂ ਬਾਹਰਿ ਰਹੈ ਨਹੀਂ; ਤੈਸੇ ਆਤਮਾ ਸੈਂ ਬਾਹਰਿ ਗ੍ਯਾਨ ਬੀ ਬਨੈ ਨਹੀਂ. ਔ ਕਸਤੂਰੀ ਕੇ ਸੂਖਮ ਭਾਗ ਜਿਤਨੇ ਦੇਸ਼ ਮੈਂ ਵ੍ਯਾਪ੍ਤ ਹੋਵੈਂ ਉਤਨੇ ਦੇਸ਼ ਮੈਂ ਹੀ ਗੰਧ ਵ੍ਯਾਪ੍ਤ ਹੋਵੈ ਹੈ; ਯਾਤੇਂ ਕਸਤੂਰੀ ਕਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਬੀ ਬਨੈ ਨਹੀਂ. "ਯਾਤੇਂ ਆਤਮਾ ਅਣੂ ਹੈ." ਇਹ ਪੱਛ ਬੀ ਬਨੈ ਨਹੀਂ. ਔ,

ਕਹੰ ਸ਼ਰੁਤਿ ਮੈਂ ਆਤਮਾ ਅਤ੍ਯੰਤ ਅਣੂ ਸੈਂ ਬੀ ਅਣੂ ਜੋ ਕਹ੍ਯਾ ਹੈ, ਸੋ

ਦੁਰਵਿਗ੍ਯੇਯ ਹੈ, ਯਾਤੇਂ ਕਹ੍ਯਾ ਹੈ. ਜੈਸੇ ਅਤਿਤੇਜ ਅਣੁ ਵਸ੍ਤੁ ਕਾ ਭੇਦ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਪੁਰੁਖ ਕੂੰ ਗ੍ਯਾਨ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ, ਤੈਸੇ ਬਹਿਰਮੁਖ ਪੁਰੁਖ ਕੂੰ ਆਤਮਾ ਕਾ ਬੀ ਗ੍ਯਾਨ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ, ਯਾਤੇਂ ਅਣੁ ਕੇ ਸਮਾਨ ਹੈ; ਇਹ ਸ਼੍ਰੁਤਿ ਕਾ ਅਭਿਪ੍ਰਾਯ ਹੈ; ਔ "ਆਤਮਾ ਅਣੁ ਹੈ." ਇਹ ਅਭਿਪ੍ਰਾਯ ਨਹੀਂ. ਕਾਹੇਤੇਂ, ਬਹੁਤ ਸ੍ਥਾਨ ਮੇਂ ਵ੍ਯਾਪਕਰੂਪ ਆਪਹੀ ਵੇਦ ਨੇ ਪ੍ਰਤਿਪਾਦਨ ਕਿਯਾ ਹੈ; ਯਾਤੇਂ ਅਣੁ ਨ-ਹੀਂ. ਇਸ ਗੀਤਿ ਸੇਂ "ਵ੍ਯਾਪਕ ਤਥਾ ਮਧ੍ਯਮ ਪਰਿਮਾਣ ਅਥਵਾ ਅਣੁ ਆਤਮਾ ਨਾਨਾ ਹੈ." ਇਹ ਕਹਨਾ ਸੰਭਵੈ ਨਹੀਂ.

ਪਰਿਸ਼ੇਖਤੇਂ ਏਕ ਵ੍ਯਾਪਕ ਆਤਮਾ ਹੈ. ਤਾਕੇ ਵਿਖੈ ਧਰ੍ਮ ਅਧਰ੍-ਮ ਸੁਖ ਦੁਖ ਔ ਬੰਧ ਮੋਖ ਜੋ ਅੰਗੀਕਾਰ ਕਰੇਂ ਤੌ ਕਿਸੀ ਕੂੰ ਸੁਖ ਔ ਕਿਸੀ-ਕੂੰ ਦੁੱਖ, ਕਿਸੀ ਕੂੰ ਬੰਧ, ਕਿਸੀ ਕੂੰ ਮੋਖ, ਐਸਾ ਵ੍ਯਵਹਾਰ ਨਹੀਂ ਹੋਵੈਗਾ. ਯਾ-ਤੇਂ ਧਰ੍ਮਾਦਿਕ ਬੁਧਿ ਕੇ ਧਰ੍ਮ ਹੈਂ. ਯਦ੍ਯਪਿ ਬੁਧਿ ਜੜ ਹੈ. ਯਾਤੇਂ ਤਾਕੇ ਵਿ-ਖੈ ਬੀ ਧਰਮ ਸੁਖਾਦਿਕ ਬਨੇਂ ਨਹੀਂ. ਤਥਾਪਿ ਆਤਮਾ ਕੇ ਧਰ੍ਮ ਨਹੀਂ ਹੈ ਇਸ ਅਭਿਪ੍ਰਾਯ ਤੇਂ ਬੁਧਿ ਕੇ ਧਰ੍ਮ ਕਹੀਏ ਹੈਂ. ਔ "ਬੁਧਿ ਕੇ ਧਰ੍ਮ ਹੈਂ," ਯਾ ਕੇ ਵਿਖੈ ਅਭਿਪ੍ਰਾਯ ਨਹੀਂ. ਬੁਧਿ ਔ ਸੁਖਾਦਿਕ ਆਤਮਾ ਮੇਂ ਅਧ੍ਯਸ੍ਤ ਹੈਂ ਜੋ ਵਸ੍ਤੁ ਜਾ ਮੇਂ ਅਧ੍ਯਸ੍ਤ ਹੋਵੈ, ਸੋ ਤਾ ਮੇਂ ਪਰਮਾਰ੍ਥ ਸੇਂ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ. ਜੈਸੇ ਸ-ਰਪ ਰੱਜੁ ਮੇਂ ਅਧ੍ਯਸ੍ਤ ਹੈ ਸੋ ਪਰਮਾਰ੍ਥ ਸੇਂ ਰੱਜੁ ਮੇਂ ਹੈ ਨਹੀਂ. ਤੈਸੇ ਬੁਧਿ ਔ ਸੁਖਾਦਿਕ ਆਤਮਾ ਮੇਂ ਹੈਂ ਨਹੀਂ. ਔ ਅਧ੍ਯਸ੍ਤ ਵਸ੍ਤੁ ਬੀ ਕਿਸੀ ਕਾ ਆਸ਼੍ਰਯ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ; ਯਾਤੇਂ ਬੁਧਿ ਬੀ ਸੁਖਾਦਿਕਨ ਕਾ ਆਸ਼੍ਰਯ ਹੈ ਨਹੀਂ. ਪਰੰਤੁ ਅਗ੍ਯਾਨ ਤੇਂ ਸ਼ੁਧ ਚੇਤਨ ਮੇਂ ਅਧ੍ਯਸ੍ਤ ਹੈ. ਔ ਅੰਤਸ਼੍ਕਰਣ ਅਗ੍ਯਾਨ ਉ-ਪਹਿਤ ਮੇਂ ਅਧ੍ਯਸ੍ਤ ਹੈ, ਔ ਅੰਤਸ਼੍ਕਰਣ ਉਪਹਿਤ ਮੇਂ ਧਰ੍ਮ ਅਧਰ੍ਮ ਸੁਖ ਦੁੱਖ ਬੰਧ ਮੋਖ, ਅਧ੍ਯਸ੍ਤ ਹੈਂ. ਇਸ ਗੀਤਿ ਸੇਂ ਆਤਮਾ ਮੇਂ ਧਰ੍ਮਾਦਿ-ਕਨ ਕੇ ਅਧਿਸ਼੍ਠਾਨਪਨੇ ਕਾ ਅੰਤਸ਼੍ਕਰਣ ਉਪਾਧਿ ਹੈ, ਯਾਤੇਂ ਅੰਤਸ਼੍ਕਰ-ਣ ਕੇ ਧਰ੍ਮ ਕਹੀਏ ਹੈਂ.

ਜੋ ਅੰਤਸ਼੍ਕਰਣ ਵਿਸ਼ਿਸ਼ਟ ਮੇਂ ਧਰ੍ਮਾਦਿਕ ਅਧ੍ਯਸ੍ਤ ਕਹੋ ਤੌ ਬਨੇ ਨ-ਹੀਂ. ਕਾਹੇਤੇਂ ਵਿਸ਼ੇਖਣ ਯੁਕ੍ਤ ਕਾ ਨਾਮ ਵਿਸ਼ਿਸ਼ਟ ਹੈ. ਧਰ੍ਮਾਦਿਕ ਅਧ੍ਯਸ੍-

ਸਕਾ ਅਧਿਸ਼ਠਾਨ ਜੋ ਆਤਮਾ, ਤਾਕਾ ਅੰਤਸ਼ਕਰਣ ਜੋ ਵਿਸ਼ੇਖਣ ਅੰਗੀਕਾ-ਰ ਕਰੈਂ, ਤੌ ਅੰਤਸ਼ਕਰਣ ਬੀ ਧਰਮ ਸੁਖਾਦਿਕਨ ਕਾ ਅਧਿਸ਼ਠਾਨ ਹੋਵੈਗਾ ਸੋ ਵਾਰ੍ਤਾ ਬਨੈ ਨਹੀਂ. ਕਾਹੇਤੈਂ; ਮਿਥ੍ਯਾ ਵਸ੍ਤੁ ਅਧਿਸ਼ਠਾਨ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ. ਯਾਤੈਂ ਆਤਮਾ ਮੈਂ ਧਰਮਾਦਿਕਨ ਕੇ ਅਧ੍ਯਾਸ ਕਾ ਅੰਤਸ਼ਕਰਣ ਵਿਸ਼ੇਖਣ ਨਹੀਂ; ਕਿੰਤੂ ਉਪਾ-ਧਿ ਹੈ. ਉਪਾਧਿ ਕਾ ਇਹ ਸ੍ਵਰੂਪ ਹੈ:- ਆਪ ਤਟਸ੍ਥ ਹੋਇਕੇ ਜਿਤਨੇ ਦੇਸ਼ ਮੈਂ ਆਪ ਹੋਵੈ, ਉਤਨੇ ਦੇਸ਼ ਮੈਂ ਸ੍ਥਿਤ ਵਸ੍ਤੁ ਕੂੰ ਜਨਾਵੈ ਔ ਵਿਸ਼ੇਖਣ ਕਾ ਇਹ ਸ੍ਵਰੂਪ ਹੈ:- ਜਿਤਨੇ ਦੇਸ਼ ਮੈਂ ਆਪ ਹੋਵੈ, ਉਤਨੇ ਦੇਸ਼ ਮੈਂ ਸ੍ਥਿਤ ਵਸ੍ਤੁ ਕੂੰ ਅਪਨੇ ਸਹਿਤ ਜਨਾਵੈ. ਵਿਸ਼ੇਖਣ ਵਾਨ ਕੂੰ ਵਿਸ਼ਿਸ਼ਟ ਕਹੈਂ ਹੈਂ; ਔ ਉਪਾਧਿ ਵਾਲੇ ਕੂੰ ਉਪਹਿਤ ਕਹੈਂ ਹੈਂ. ਇਸ ਰੀਤਿ ਸੈਂ ਅੰਤਸ਼ਕਰਣ ਵਿਸ਼ਿਸ਼ਟ ਮੈਂ ਜੋ ਧਰਮਾਦਿ ਅਧ੍ਯਸ੍ਤ ਕਹੈਂ ਤੌ, ਜਿਤਨੇ ਦੇਸ਼ ਮੈਂ ਅੰਤਸ਼ਕਰਣ ਹੈ, ਤਾ ਦੇਸ਼ ਮੈਂ ਸ੍ਥਿਤ ਚੇਤਨ ਭਾਗ ਔ ਅੰਤਸ਼ਕਰਣ ਦੋਨੂੰ ਵਾਂ ਕੂੰ ਅਧਿਸ਼ਠਾਨਤਾ ਹੋਵੈ, ਸੋ ਅੰਤਸ਼ਕਰਣ ਆਪ ਬੀ ਅਧ੍ਯਸ੍ਤ ਹੈ, ਯਾਤੈਂ ਅਧਿਸ਼ਠਾਨ ਬਨੈ ਨਹੀਂ. ਇਸ ਅਭਿਪ੍ਰਾਯ ਤੈਂ ਅੰਤਸ਼ਕਰਣ ਉਪਹਿਤ ਮੈਂ ਧਰਮਾਦਿਕ ਅਧ੍ਯਸ੍ਤ ਕਹੇ. ਯਾਤੈਂ "ਜਿਤਨੇ ਦੇਸ਼ ਮੈਂ ਅੰਤਸ਼ਕਰਣ ਹੈ. ਉਤਨੇ ਦੇਸ਼ ਮੈਂ ਸ੍ਥਿਤ ਚੇਤਨ ਭਾਗ ਮਾਤ੍ਰ ਮੈਂ ਅਧਿਸ਼ਠਾਨਤਾ ਹੈ; ਅੰਤਸ਼ਕਰਣ ਮੈਂ ਨਹੀਂ." ਇਹ ਵਾਰ੍ਤਾ ਬਨੈ ਹੈ. ਤੈਸੇ.

ਅੰਤਸ਼ਕਰਣ ਬੀ ਅਗ੍ਯਾਨ ਉਪਹਿਤ ਮੈਂ ਅਧ੍ਯਸ੍ਤ ਹੈ; ਅਗ੍ਯਾਨ ਵਿਸ਼ਿਸ਼ਟ ਮੈਂ ਨਹੀਂ. ਇਸ ਰੀਤਿ ਸੈਂ ਅਧ੍ਯਸ੍ਤ ਜੋ ਧਰਮਾਦਿਕ, ਤਿਨ ਕਾ ਅਧਿਸ਼ਠਾਨ ਆਤਮਾ ਹੈ. ਅਧ੍ਯਾਸ ਕੇ ਅਧਿਸ਼ਠਾਨ ਪਨੇ ਕੀ ਅੰਤਸ਼ਕਰਣ ਉਪਾਧਿ ਹੈ. ਯਾਤੈਂ ਬੁੱਧਿ ਕੇ ਧਰਮ ਕਹੈਂ ਹੈਂ. ਔ ਅਵਿਵੇਕ ਸੈਂ ਅੰਤਸ਼ਕਰਣ ਆਤਮਾ ਦੋਨੂੰ ਵਾਂ ਵਿਖੈ ਪ੍ਰਤੀਤਿ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਯਾਤੈਂ ਅੰਤਸ਼ਕਰਣ ਵਿਸ਼ਿਸ਼ਟ ਜੋ ਪ੍ਰਮਾਤਾ, ਤਾਕੇ ਧਰਮ ਕਹੈਂ ਹੈਂ. ਧਰਮਾਦਿਕ ਅੰਤਸ਼ਕਰਣ ਕੇ ਧਰਮ ਹੋਵੈਂ ਅਥਵਾ ਅੰਤਸ਼ਕਰਣ ਵਿਸ਼ਿਸ਼ਟ ਪ੍ਰਮਾਤਾ ਕੇ ਧਰਮ ਹੋਵੈਂ, ਅਥਵਾ ਰੱਜੁ ਸਰ੍ਪ, ਸ੍ਵਪਨ ਕੇ ਪਦਾਰ੍ਥ ਗੰਧਰ੍ਵ ਨਗਰ, ਨਭ ਨੀਲਤਾ ਕੀ ਨ੍ਯਾਈਂ ਕਿਸੀ ਕੇ ਧਰਮ ਨਾ ਹੋਵੈਂ; ਸਰ੍ਵ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸੈਂ ਆਤਮਾ ਕੇ ਧਰਮ ਨਹੀਂ. ਯਦ੍ਯਪਿ ਆਤਮਾ ਮੈਂ ਅਧ੍ਯਸ੍ਤ ਹੈ, ਤਥਾਪਿ ਜੋ ਵਸ੍ਤੁ ਜਾ ਮੈਂ ਅਧ੍ਯਸ੍ਤ

ਹੋਵੈ ਸੋ ਤਾਂਹੀ ਮੈਂ ਪਰਮਾਰ੍ਥ ਸੈਂ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ. ਅਧ੍ਯਸ੍ਤ ਨਾਮ ਕਲ੍ਪਿਤ ਕਾ ਹੈ
ਯਾਤੈਂ ਰਾਗਦ੍ਵੇਖ, ਧਰ੍ਮ ਅਧਰ੍ਮ, ਸੁਖਦੁੱਖ, ਬੰਧ ਮੋਛ ਸੈਂ ਰਹਿਤ ਏਕ-
ਵ੍ਯਾਪਕ ਆਤਮਾ ਹੈ. ਸੋ

ਆਤਮਾ ਸਤ ਹੈ. ਜਾ ਵਸ੍ਤੁ ਕਾ ਗ੍ਯਾਨ ਸੈਂ ਅਭਾਵ ਹੋਵੈ ਸੋ ਅਸ-
ਤ ਕਹਿਏ ਹੈ. ਜਾ ਕੀ ਨਿਵ੍ਰਿਤਿ ਕਿਸੀ ਕਾਲ ਮੈਂ ਬੀ ਨਹੀਂ ਹੋਵੈ, ਸੋ ਸਤ ਕਹਿਏ
ਹੈ. ਸਰ੍ਵ ਪਦਾਰ੍ਥਨ ਕਾ ਔ ਤਿਨ ਕੀ ਨਿਵ੍ਰਿਤਿ ਕਾ ਆਤਮਾ ਅਧਿਸ਼੍ਠਾ
ਨ ਹੈ. ਜੇ ਆਤਮਾ ਕੀ ਨਿਵ੍ਰਿਤਿ ਹੋਵੈ ਤੌ ਤਾ ਕਾ ਔਰ ਅਧਿਸ਼੍ਠਾਨ ਕਹ੍ਯਾ ਚਾ
ਹਿਏ. ਕਾਹੇਤੇਂ ਸ਼ੂਨ੍ਯ ਮੈਂ ਨਿਵ੍ਰਿਤਿ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ. ਜੋ ਆਤਮਾ ਔ ਤਾ ਕੀ ਨਿਵ੍ਰਿ
ਤਿ ਕਾ ਅਨ੍ਯ ਅਧਿਸ਼੍ਠਾਨ ਅੰਗੀਕਾਰ ਕਰੈਂ, ਤੌ ਤਾ ਕਾ ਔਰ ਅਧਿਸ਼੍ਠਾਨ-
ਅੰਗੀਕਾਰ ਕਰਨਾ ਹੋਵੈਗਾ ਇਸ ਰੀਤਿ ਸੈਂ ਅਨਵਸ੍ਥਾ ਹੋਵੈਗੀ. ਔ
ਰ ਆਤਮਾ ਕੀ ਜੋ ਨਿਵ੍ਰਿਤਿ ਅੰਗੀਕਾਰ ਕਰੈਂ, ਤਾ ਕੂੰ ਇਹ ਪੂੰਛੈ ਹੈਂ:- ਜੋ ਆ
ਤਮਾ ਕੀ ਨਿਵ੍ਰਿਤਿ ਕਿਸੀ ਨੇ ਅਨੁਭਵ ਕਰੀ ਹੈ. ਅਥਵਾ ਨਹੀਂ? ਜੋ ਐ-
ਸੇ ਕਹੈ, ਅਨੁਭਵ ਕਰੀ ਹੈ. ਸੋ ਬਨੈ ਨਹੀਂ. ਕਾਹੇਤੇਂ, ਜੋ ਅਨੁਭਵ ਕਰਨੇ-
ਵਾਲਾ ਹੈ ਸੋਈ ਆਤਮਾ ਹੈ. ਔ ਅਪਨਾ ਸ੍ਵਰੂਪ ਹੈ, ਤਾ ਕੀ ਨਿਵ੍ਰਿਤਿ ਕਾ ਅ
ਨੁਭਵ ਅਪਨੇ ਮਸ੍ਤਕ ਛੇਦਨ ਕੇ ਅਨੁਭਵ ਸਮਾਨ ਹੈ, ਯਾਤੇਂ ਆਤਮਾ ਕੀ
ਨਿਵ੍ਰਿਤਿ ਕਾ ਅਨੁਭਵ ਬਨੈ ਨਹੀਂ, ਔ ਐਸੇ ਕਹੈ ਜੋ:- ਆਤਮਾ ਕੀ ਨਿਵ੍ਰਿ
ਤਿ ਤੌ ਹੋਵੈ ਹੈ, ਪਰੰਤੁ ਤਾ ਕੀ ਨਿਵ੍ਰਿਤਿ ਕਾ ਅਨੁਭਵ ਕਿਸੀ ਕੂੰ ਨਹੀਂ ਤੌ ਇਹ
ਵਾਰ੍ਤਾ ਸਿੱਧ ਹੁਈ, ਜੋ ਆਤਮਾ ਕੀ ਨਿਵ੍ਰਿਤਿ ਤੌ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ. ਕਾਹੇਤੇਂ, ਜੋ-
ਵਸ੍ਤੁ ਕਿਸੀ ਨੇ ਅਨੁਭਵ ਨਹੀਂ ਕਰੀ, ਸੋ ਬੰਧ੍ਯਾ ਪੁਤ੍ਰ ਕੇ ਸਮਾਨ ਹੋਵੈ ਹੈ ਯਾ
ਤੇਂ ਆਤਮਾ ਕੀ ਨਿਵ੍ਰਿਤਿ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ. ਯਾਹੀ ਤੇਂ ਆਤਮਾ ਸਤ ਹੈ. ਔ

ਆਤਮਾ ਚਿਤ ਹੈ. ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਰੂਪ ਜੋ ਗ੍ਯਾਨ ਸੋ ਚਿਤ ਕਹਿਏ ਹੈ, ਜੋ
ਅਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਰੂਪ ਆਤਮਾ ਅੰਗੀਕਾਰ ਕਰੈਂ, ਤੌ ਅਨਾਤਮ ਜੜ ਵਸ੍ਤੁ ਕਾ ਪ੍ਰ
ਕਾਸ਼ ਕਦੇ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ. ਜੋ ਅੰਤਹ਼ਕਰਣ ਔ ਇੰਦ੍ਰਿਯਨ ਸੈਂ ਪਦਾਰ੍ਥਨ ਕਾ
ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਹੈਂ, ਤੌ ਬਨੈ ਨਹੀਂ. ਕਾਹੇਤੇਂ, ਅੰਤਹ਼ਕਰਣ ਔ ਇੰਦ੍ਰਿਯ ਪਰਿਛਿੰ-
ਨ ਹੈਂ, ਯਾਤੇਂ ਕਾਰ੍ਯ ਹੈਂ, ਜੋ ਪਰਿਛਿੰਨ ਹੋਵੈ ਸੋ ਘਟ ਕੀ ਨ੍ਯਾਈਂ ਕਾਰ੍ਯ

ਹੋਵੈਹੈ. ਔਰ ਅੰਤਹਕਰਣ ਇੰਦ੍ਰਿਯਬੀ ਪਰਿਛਿੰਨ ਹੈਂ; ਯਾਤੈਂ ਕਾਰਯ ਹੈਂ. ਦੇਸ਼ ਕਾਲ ਤੈਂ ਜਾਕਾ ਅੰਤ ਹੋਵੈ, ਸੋ ਪਰਿਛਿੰਨ ਕਹਿਏ ਹੈ. ਜੋ ਕਾਰਯ ਹੋਵੈ ਸੋ ਜੜ੍ਹ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਅੰਤਹਕਰਣ ਔਰ ਇੰਦ੍ਰਿਯਬੀ ਜੜ੍ਹ ਹੈਂ. ਤਿਨ ਤੈਂ ਕਿਸੀ ਵਸਤੁ ਕਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਬਨੈ ਨਹੀਂ. ਯਾਤੈਂ ਜੋ ਆਤਮਾ ਸਰਵ ਕਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਰੈ ਹੈ. ਸੋ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਰੂਪ ਹੈ. ਔਰ

ਜੋ ਐਸੇ ਕਹੈਂ:- ਆਤਮਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਰੂਪ ਨਹੀਂ, ਕਿੰਤੂ ਆਤਮਾ ਤੌ ਜੜ੍ਹ ਹੈ. ਔਰ ਤਾਕੇ ਵਿਖੈ ਗਯਾਨ ਗੁਣ ਹੈ; ਤਾ ਗਯਨ ਤੈਂ ਆਤਮਾ ਔਰ ਅਨਾਤਮ ਕਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਤਾ ਕੂੰ ਇਹ ਪੂਛੈ ਹੈਂ:- ਆਤਮਾ ਕਾ ਗਯਾਨ ਗੁਣ ਨਿਤ੍ਯ ਹੈ, ਅਥਵਾ ਅਨਿਤ੍ਯ ਹੈ. ਜੋ ਨਿਤ੍ਯ ਕਹੈਂ ਤੌ ਆਤਮਾ ਕਾ ਸ੍ਵਰੂਪ ਹੀ ਗਯਾਨ ਸਿਧ ਹੋਵੈਗਾ. ਕਾਹੇ ਤੈਂ, ਇਹ ਨਿਯਮ ਹੈ:- ਜੋ ਆਤਮਾ ਸੈਂ ਭਿੰਨ ਹੋਵੈ, ਸੋ ਅਨਿਤ੍ਯ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਜੋ ਗਯਾਨ ਕੂੰ ਆਤਮਾ ਸੈਂ ਭਿੰਨ ਅੰਗੀਕਾਰ ਕਰੈ ਤੌ ਅਨਿਤ੍ਯ ਹੀ ਹੋਵੈਗਾ. ਯਾਤੈਂ ਨਿਤ੍ਯ ਮਾਨਿਕੇ ਆਤਮਾ ਸੈਂ ਭਿੰਨ ਗਯਾਨ ਹੈ. ਇਹ ਕਹਨਾ ਬਨੈ ਨਹੀਂ. ਔਰ ਅਨਿਤ੍ਯ ਅੰਗੀਕਾਰ ਕਰੈ ਤੌ ਘਟਾਦਿਕਨ ਕੀ ਨਾਈਂ ਜੜ੍ਹ ਹੋਵੈਗਾ. ਜੋ ਅਨਿਤ੍ਯ ਵਸਤੁ ਹੋਵੈ, ਸੋ ਜੜ੍ਹ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਯਾਤੈਂ "ਗਯਾਨ ਅਨਿਤ੍ਯ ਹੈ." ਇਹ ਕਹਨਾ ਬਨੈ ਨਹੀਂ. ਕਿੰਤੁ ਗਯਾਨ ਨਿਤ੍ਯ ਹੀ ਹੈ. ਸੋ ਨਿਤ੍ਯ ਗਯਾਨ ਆਤਮ ਸ੍ਵਰੂਪ ਹੀ ਹੈ. ਜੋ ਅਨਿਤ੍ਯ ਅੰਗੀਕਾਰ ਕਰੈ ਤੌ ਕਦਾਚਿਤ ਆਤਮਾ ਮੈਂ ਗਯਾਨ ਹੋਵੈ, ਔਰ ਕਦਾਚਿਤ ਨਹੀਂ ਯਾਤੈਂ ਆਤਮਾ ਸੈਂ ਭਿੰਨ ਹੀ ਗਯਾਨ ਹੋਵੈ; ਔਰ ਨਿਤ੍ਯ ਅੰਗੀਕਾਰ ਕਿਏ ਸੈਂ ਤੌ ਭਿੰਨ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ ਜੋ ਗੁਣ ਹੋਵੈ, ਸੋ ਗੁਣਵਾਨ ਵਿਖੈ ਕਦਾਚਿਤ ਰਹੈ; ਔਰ ਕਦਾਚਿਤ ਨਹੀਂ ਬੀ ਰਹੈ. ਜੈਸੇ ਵਸਤੁ ਕਾ ਨੀਲ ਪੀਤ ਗੁਣ ਕਦਾਚਿਤ ਰਹੈ, ਔਰ ਕਦਾਚਿਤ ਨਹੀਂ ਰਹੈ. ਯਾਤੈਂ ਜੋ ਗੁਣ ਹੋਵੈ, ਸੋ ਆਗਮਾਪਾਈ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਔਰ ਗਯਾਨ ਕੂੰ ਨਿਤ੍ਯਤਾ ਹੋਨੇ ਤੈਂ, ਆਗਮਾਪਾਈ ਹੈ ਨਹੀਂ. ਯਾਤੈਂ ਆਤਮਾ ਕਾ ਸ੍ਵਰੂਪ ਹੀ ਗਯਾਨ ਹੈ.

ਔਰ ਗਯਾਨ ਕੂੰ ਅਨਿਤ੍ਯ ਕਹੈਂ, ਤੌ ਇੰਦ੍ਰਿਯ ਅਥਵਾ ਅੰਤਹਕਰਣ ਸੈਂ ਗਯਾਨ ਇੰਦ੍ਰਿਯਜਨ੍ਯ ਹੋਵੈ ਹੈ, ਇਹ ਕਹਨਾ ਹੋਵੈਗਾ. ਸੋ ਬਨੈ ਨਹੀਂ. ਕਾਹੇ ਤੈਂ ਸੁ-

ਖੁਪ੍ਤਿ ਮੈਂ ਇੰਦ੍ਰਿਯਾਦਿਕ ਤੌ ਹੈ ਨਹੀਂ, ਔ ਸੁਖ ਕਾ ਗ੍ਯਾਨ ਹੋਵੈ ਹੈ; ਸੋ ਨਹੀਂ ਹੁਆ ਚਾਹਿਏ. ਜੋ ਸੁਖੁਪ੍ਤਿ ਮੈਂ ਸੁਖ ਕਾ ਗ੍ਯਾਨ ਅੰਗੀਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰੈਂ ਤੌ ਜਾਗਿਕੇ "ਮੈਂ ਸੁਖ ਸੈਂ ਸੋਯਾ" ਇਹ ਸੁਖੁਪ੍ਤਿ ਕੇ ਸੁਖ ਕੀ ਸਮ੍ਰਿਤਿ ਹੋਵੈ ਹੈ; ਸੋ ਨਹੀਂ ਹੁਈ ਚਾਹਿਏ. ਜਾ ਵਸਤੁ ਕਾ ਪੂਰਵ ਗ੍ਯਾਨ ਹੋਵੈ, ਤਾ ਕੀ ਸਮ੍ਰਿਤਿ ਹੋਵੈ ਹੈ; ਔ ਅਗ੍ਯਾਤ ਵਸਤੁ ਕੀ ਸਮ੍ਰਿਤਿ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ. ਔ ਸੁਖੁਪ੍ਤਿ ਕੇ ਸੁਖ ਕੀ ਜਾ-ਗਿਕੇ ਸਮ੍ਰਿਤਿ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਯਾਤੇਂ ਸੁਖੁਪ੍ਤਿ ਮੈਂ ਸੁਖ ਕਾ ਗ੍ਯਾਨ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਤਾ ਗ੍ਯਾਨ ਕੇ ਜਨਕ ਇੰਦ੍ਰਿਯਾਦਿਕ ਸੁਖੁਪ੍ਤਿ ਮੈਂ ਹੈਂ ਨਹੀਂ, ਯਾਤੇਂ ਨਿਤ੍ਯ ਹੈ. ਗ੍ਯਾਨ ਕੂੰ ਤ੍ਯਾਗਿਕੇ ਆਤਮਾ ਕਦੇ ਬੀ ਰਹੈ ਨਹੀਂ. ਯਾਤੇਂ ਗ੍ਯਾਨ ਆਤਮਾ ਕਾ ਸ੍ਵਰੂਪ ਹੈ. ਜੈਸੇ ਉਸ਼੍ਨਤਾ ਕੂੰ ਤ੍ਯਾਗਿਕੇ ਅਗ੍ਨਿ ਕਦੇ ਬੀ ਰਹੈ ਨਹੀਂ; ਯਾਤੇਂ ਉਸ਼੍ਨਤਾ ਵਹ੍ਨਿ ਕਾ ਸ੍ਵਰੂਪ ਹੈ. ਤੈਸੇ ਗ੍ਯਾਨ ਬੀ ਆਤਮਾ ਕਾ ਸ੍ਵਰੂਪ ਹੈ. ਜੋ ਆਗਮਾਪਾਯੀ ਹੋਵੈ, ਸੋ ਗੁਣ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਉਸ਼੍ਨਤਾ ਔ ਗ੍ਯਾਨ ਆਗਮਾਪਾਯੀ ਹੈ ਨਹੀਂ ਯਾਤੇਂ, ਅਗ੍ਨਿ ਔ ਆਤਮਾ ਕੇ ਸ੍ਵਰੂਪ ਹੈ. ਜੋ ਵਸਤੁ ਕਦਾਚਿਤ ਹੋਵੈ, ਔ ਕਦਾਚਿਤ ਨ ਹੋਵੈ, ਸੋ ਆਗਮਾਪਾਯੀ ਕਹਿਏ ਹੈ.

ਉਤਪੱਤਿ ਔ ਵਿਨਾਸ਼ ਅੰਤਹਕਰਣ ਕੀ ਵ੍ਰਿੱਤਿ ਕੇ ਹੋਵੈ ਹੈਂ. ਗ੍ਯਾਨ ਕੇ ਨਹੀਂ. ਆਤਮ ਸ੍ਵਰੂਪ ਜੋ ਗ੍ਯਾਨ ਹੈ, ਸੋ ਵਿਸ਼ੇਖ ਵ੍ਯਵਹਾਰ ਕਾ ਹੇਤੁ ਨਹੀਂ; ਕਿੰਤੁ ਗ੍ਯਾਨ ਸਹਿਤ ਵ੍ਰਿੱਤਿ ਅਥਵਾ ਵ੍ਰਿੱਤਿ ਮੈਂ ਆਰੂੜ੍ਹ ਗ੍ਯਾਨ, ਵ੍ਯਵਹਾਰ ਕਾ ਹੇਤੁ ਹੈ. ਇਹ ਅਵੱਛੇਦਵਾਦ ਕੀ ਰੀਤਿ ਹੈ. ਔ ਆਭਾਸਵਾਦ ਮੈਂ ਆਭਾਸ ਸਹਿਤ ਵ੍ਰਿੱਤਿ ਸੈਂ ਵ੍ਯਵਹਾਰ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਆਭਾਸ ਦ੍ਵਾਰਾ ਅਥਵਾ ਸਾੱਛਾਤ ਵ੍ਰਿੱਤਿ ਦ੍ਵਾਰਾ ਆਤਮ ਸ੍ਵਰੂਪ ਗ੍ਯਾਨ ਸੈਂ ਹੀ ਸਰਵ ਵ੍ਯਵਹਾਰ ਸਿੱਧ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਨਹੀਂ ਤੌ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ. ਇਸ ਰੀਤਿ ਸੈਂ ਸਰਵ ਕਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ ਗ੍ਯਾਨ ਸ੍ਵਰੂਪ ਆਤਮਾ ਹੈ; ਯਾਤੇਂ ਚਿਤ ਹੈ. ਔ

ਆਤਮਾ ਆਨੰਦ ਰੂਪ ਹੈ. ਜੋ ਆਤਮਾ ਆਨੰਦ ਰੂਪ ਨਹੀਂ ਹੋਵੈ ਤੌ ਵਿਖਯ ਸੰਬੰਧ ਸੈਂ ਸ੍ਵਰੂਪ ਆਨੰਦ ਕਾ ਭਾਨ ਹੋਵੈ ਹੈ, ਸੋ ਨਹੀਂ ਹੁਆ ਚਾਹਿਏ ਵਿਖਯ ਮੈਂ ਆਨੰਦ ਨਹੀਂ, ਇਹ ਵਾਰਤਾ ਪੂਰਵ ਕਹੀ ਹੈ. ਜੋ ਵਿਖਯ ਮੈਂ ਆਨੰਦ ਹੋਵੈ, ਤੌ ਜਾ ਵਿਖਯ ਤੇਂ ਏਕ ਪੁਰਖ ਕੂੰ ਸੁਖ ਹੋਵੈ ਤਾ ਸੈਂ ਹੀ ਅਨ੍ਯ ਕੂੰ ਦੁਖ

ਹੋਵੈਹੈ. ਜੈਸੇ ਅਗਨਿ ਕੇ ਸ੍ਪਰਸ਼ ਤੈਂ ਅਗਨਿ ਕੀਟ ਕੂੰ, ਔ ਸਰਪ ਸਿੰਹ ਕੇ ਰੂ-ਪ ਦੇਖਨੇ ਤੈਂ ਸਰਪਨੀ ਸਿੰਹਨੀ ਕੂੰ ਆਨੰਦ ਹੋਵੈਹੈ: ਔ ਅਨ੍ਯ ਪੁਰੁਖਨ ਕੂੰ ਦੁਖ ਹੋਵੈਹੈ: ਸੋ ਨਹੀਂ ਹੁਆ ਚਾਹਿਏ. ਔ ਸਿਧਾਂਤ ਮੈਂ ਤੌ ਅਗਨਿ ਕੀਟ ਕੂੰ-ਅਗਨਿ ਸ੍ਪਰਸ਼ ਕੀ ਇੱਛਾ ਹੋਵੈ ਤਬ ਚੰਚਲ ਬੁਧਿ ਮੈਂ ਸ੍ਵਰੂਪ ਆਨੰਦ ਕਾ ਭਾਨ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ. ਅਗਨਿ ਸੰਬੰਧ ਤੈਂ ਛਣਮਾਤ੍ਰ ਇੱਛਾ ਦੂਰਿ ਹੋਇਕੇ ਨਿਸ਼੍ਚਲ ਬੁਧਿ ਮੈਂ ਸ੍ਵਰੂਪ ਆਨੰਦ ਕਾ ਭਾਨ ਹੋਵੈਹੈ. ਅਨ੍ਯ ਪੁਰੁਖਨ ਕੂੰ ਅਗਨਿ ਸੰਬੰਧ ਕੀ ਇੱਛਾ ਹੈ ਨਹੀਂ; ਕਿੰਤੂ ਅਨ੍ਯ ਪਦਾਰ੍ਥਨ ਕੀ ਇੱਛਾ ਹੈ. ਤਿਨ ਪਦਾਰ੍ਥਨ ਕੀ ਇੱਛਾ ਅਗਨਿ ਸੰਬੰਧ ਸੈਂ ਦੂਰਿ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ. ਯਾਤੈਂ ਚੰਚਲ ਅੰਤਸ਼ਕਰਣ ਮੈਂ ਅਗਨਿ ਸੰਬੰਧ ਸੈਂ ਆਨੰਦ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ. ਯਾਕੇ ਵਿਖੈ.

ਇਹ ਸ਼ੰਕਾ ਹੋਵੈਹੈ:-ਜੋ ਇੱਛਾ ਰੂਪ ਅੰਤਸ਼ਕਰਣ ਕੀ ਬ੍ਰਿਤਿ ਹੈ, ਸੋ ਤੌ ਵਿਖਯ ਪ੍ਰਾਪ੍ਤਿ ਮੈਂ ਨਾਸ਼ ਕੂੰ ਪ੍ਰਾਪ੍ਤ ਹੋਇਗਈ. ਔ ਅਨ੍ਯ ਬ੍ਰਿਤਿ ਕਾ ਕੋਈ ਨਿਮਿੱਤ ਹੈ ਨਹੀਂ; ਯਾਤੈਂ ਉਤਪੱਤਿ ਹੁਈ ਨਹੀਂ. ਔ ਬ੍ਰਿਤਿ ਸੈਂ ਬਿਨਾ ਸ੍ਵਰੂਪ ਆਨੰਦ ਕਾ ਭਾਨ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ. ਯਾਤੈਂ ਵਿਖਯ ਮੈਂ ਹੀ ਆਨੰਦ ਹੈ.

ਸੋ ਸ਼ੰਕਾ ਬਨੈ ਨਹੀਂ. ਕਾਹੇਤੈਂ, ਯਦ੍ਯਪਿ ਇੱਛਾ ਰੂਪ ਤੌ ਅੰਤਸ਼ਕਰਣ ਕੀ ਬ੍ਰਿਤਿ ਕਾ ਅਭਾਵ ਹੈ. ਔ ਇੱਛਾ ਰੂਪ ਬ੍ਰਿਤਿ ਹੋਵੈ ਤੌ ਬੀ ਤਾਕੇ ਵਿਖੈ ਆਨੰਦ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ. ਕਾਹੇਤੈਂ, ਇੱਛਾ ਰੂਪ ਬ੍ਰਿਤਿ ਰਾਜਸ ਹੈ. ਔ ਆਨੰਦ ਕਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਾਤ੍ਵਿਕ ਬ੍ਰਿਤਿ ਮੈਂ ਹੋਵੈਹੈ. ਤਥਾਪਿ ਵਾਂਛਿਤ ਪਦਾਰ੍ਥ ਜੋ ਮਿਲ੍ਯਾ ਹੈ, ਤਾਕੇ ਸ੍ਵਰੂਪ ਕੂੰ ਵਿਖਯ ਕਰਨੇ ਵਾਸ੍ਤੇ ਜੋ ਗ੍ਯਾਨ ਰੂਪ ਅੰਤਸ਼ਕਰਣ ਕੀ ਬ੍ਰਿਤਿ ਹੈ, ਸੋ ਸਾਤ੍ਵਿਕ ਹੈ. ਕਾਹੇਤੈਂ, ਸਤ੍ਵਗੁਣ ਸੈਂ ਗ੍ਯਾਨ ਹੋਵੈਹੈ, ਇਹ ਨਿਯਮ ਹੈ, ਤਾ ਸਾਤ੍ਵਿਕ ਬ੍ਰਿਤਿ ਮੈਂ ਆਨੰਦ ਕਾ ਭਾਨ ਹੋਵੈਹੈ, ਪਰੰਤੁ ਸੋ ਗ੍ਯਾਨ ਰੂਪ ਬ੍ਰਿਤਿ ਬਹਿਰਮੁਖ ਹੈ. ਤਾਕੇ ਪ੍ਰਿਸ਼ਠ ਭਾਗ ਮੈਂ ਸ੍ਥਿਤ ਜੋ ਅੰਤਸ਼ਕਰਣ ਉਪਹਿਤ ਚੇਤਨ ਸ੍ਵਰੂਪ ਆਨੰਦ. ਤਾਕਾ ਤਿਸ ਬ੍ਰਿਤਿ ਸੈਂ ਗ੍ਰਹਣ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ; ਯਾਤੈਂ, ਵਿਖਯ ਉਪਹਿਤ ਚੇਤਨ ਰੂਪ ਆਨੰਦ ਕਾ ਭਾਨ ਹੋਵੈਹੈ. ਸੋ ਵਿਖਯ ਉਪਹਿਤ ਚੇਤਨ ਆਤਮਾ ਸੈਂ ਭਿੰਨ ਨਹੀਂ. ਯਾਤੈਂ ਆ[illegible] ਹੀ ਵਿਖਯ ਮੈਂ ਭਾਨ ਕਹਿਏ ਹੈ. ਤਾ ਗ੍ਯਾਨ ਰੂਪ ਬ੍ਰਿਤਿ ਵਿਖੈ

ਵਿਖਯਕੇ ਸਾਥਿ ਨੇਤ੍ਰਾਦਿਕਨਕਾ ਸੰਬੰਧਹੀ ਨਿਮਿੱਤ ਹੈ. ਅਥਵਾ.

ਗ੍ਯਾਨਰੂਪ ਜੋ ਬਹਿਰਮੁਖ ਬ੍ਰਿੱਤਿ. ਤਾਸੈਂ ਅਨ੍ਯ ਅੰਤਰਮੁਖ ਬ੍ਰਿੱਤਿ ਹੋਵੈਹੈ. ਤਾਕੇ ਵਿਖੈ ਅੰਤ੍ਹਕਰਣ ਉਪਹਿਤ ਚੇਤਨਰੂਪ ਆਨੰਦਕਾ ਹੀ ਭਾਨ ਹੋਵੈਹੈ; ਇਹ ਉੱਤਮ ਸਿੱਧਾਂਤ ਹੈ. ਤਾ ਬ੍ਰਿੱਤਿਕੀ ਉਤਪੱਤਿ ਮੈਂ ਇੱਛਾਦਿਕਨਕਾ ਅਭਾਵਹੀ ਨਿਮਿੱਤ ਹੈ. ਜੈਸੇ ਇੱਛਾਦਿਕਨਤੈਂ ਰਹਿਤ ਜੋ ਏਕਾਂਤ ਮੈਂ ਉਦਾਸੀਨ ਪੁਰਖ ਸਥਿਤ ਹੈ. ਤਾਕੂੰ ਬਹਿਰਮੁਖ ਗ੍ਯਾਨਰੂਪ ਤੌ ਕੋਈ ਬ੍ਰਿੱਤਿ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ; ਆਨੰਦਕਾ ਭਾਨ ਹੋਵੈਹੈ. ਯਾਤੈਂ ਇੱਛਾਦਿਕਨਕੇ ਅਭਾਵਰੂਪ ਨਿਮਿੱਤਤੈਂ ਅੰਤਰਮੁਖ ਬ੍ਰਿੱਤਿ ਆਨੰਦ ਗ੍ਰਹਣ ਕਰਨੇਵਾਲੀ ਹੋਵੈਹੈ. ਤੈਸੇਂ ਵਾਂਛਿਤ ਵਿਖਯਕੇ ਲਾਭ ਮੈਂ ਇੱਛਾਦਿਕਨਕਾ ਅਭਾਵ ਹੋਨੇਤੈਂ ਗ੍ਯਾਨ ਮੈਂ ਅਨੰਤਰ ਅੰਤਰਮੁਖ ਬ੍ਰਿੱਤਿ ਹੋਵੈਹੈ. ਤਿਸਤੈਂ ਅੰਤ੍ਹਕਰਣ ਉਪਹਿਤ ਆਨੰਦਕਾ ਹੀ ਗ੍ਰਹਣ ਹੋਵੈਹੈ. ਸੋ ਸ੍ਵਰੂਪ ਆਨੰਦਕਾ ਗ੍ਰਹਣ ਔ ਵਿਖਯਕਾ ਗ੍ਯਾਨ ਅਤ੍ਯੰਤ ਅਵ੍ਯਵਹਿਤ ਹੈ. ਯਾਤੈਂ ਪੁਰਖਕੂੰ ਐਸੀ ਭ੍ਰਾਂਤਿ ਹੋਵੈਹੈ:-"ਮੈਂਨੇ ਵਿਖਯ ਮੈਂ ਆਨੰਦ ਅਨੁਭਵ ਕਿਯਾ ਹੈ." ਪ੍ਰਥਮ ਪੱਛ ਸੈਂ ਇਹ ਪੱਛ ਉੱਤਮ ਹੈ. ਕਾਹੇਤੈਂ ਜੋ ਵਿਖਯਕਾ ਗ੍ਯਾਨਰੂਪ ਬ੍ਰਿੱਤਿ ਹੈ; ਤਾਸੈਂ ਅੰਤ੍ਹਕਰਣ ਉਪਹਿਤ ਆਨੰਦਕਾ ਤੌ ਭਾਨ ਬਨੈ ਨਹੀਂ. ਯਾਤੈਂ ਵਿਖਯ ਉਪਹਿਤ ਆਨੰਦਕਾ ਭਾਨ ਹੋਵੈਗਾ, ਤੌ ਆਰ੍ਗ ਮੈਂ ਵ੍ਰਿੱਛਕਾ ਜੋ ਗ੍ਯਾਨਰੂਪ ਬ੍ਰਿੱਤਿ ਹੈ ਸੋ ਭੀ ਸਾਤ੍ਵਿਕ ਹੈ; ਤਾਸੈਂ ਭੀ ਵ੍ਰਿੱਛ ਉਪਹਿਤ ਚੇਤਨ ਸ੍ਵਰੂਪ ਆਨੰਦਕਾ ਭਾਨ ਹੁਆ ਚਾਹਿਏ. ਤੈਸੇ ਸਰ੍ਵਗ੍ਯਾਨ ਸੈਂ ਗ੍ਯੇਯ ਉਪਹਿਤ ਚੇਤਨਰੂਪ ਆਨੰਦਕਾ ਭਾਨ ਹੁਆ ਚਾਹਿਏ. ਯਾਤੈਂ ਅਨਾਤਮ ਵਸ੍ਤੁਕਾ ਗ੍ਯਾਨਰੂਪ ਜੋ ਬਹਿਰਮੁਖ ਬ੍ਰਿੱਤਿ, ਤਾਸੈਂ ਗ੍ਯੇਯ ਉਪਹਿਤ ਚੇਤਨ ਸ੍ਵਰੂਪ ਆਨੰਦਕਾ ਗ੍ਰਹਣ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ. ਇਸ ਰੀਤਿ ਸੈਂ ਵਿਖਯਕੇ ਸੰਬੰਧ ਮੈਂ ਆਤਮ ਸ੍ਵਰੂਪਾਨੰਦਕਾ ਭਾਨ ਹੋਵੈਹੈ. ਜੋ ਆਤਮਾ ਆਨੰਦਰੂਪ ਨਹੀਂ ਹੋਵੈ, ਤੌ ਵਿਖਯ ਸੰਬੰਧ ਸੈਂ ਆਨੰਦਕਾ ਭਾਨ ਬਨੈ ਨਹੀਂ. ਯਾਤੈਂ ਆਤਮਾ ਆਨੰਦਰੂਪ ਹੈ. ਔ

ਆਤਮਾਕਾ ਸੰਬੰਧੀ ਜੋ ਵਸ੍ਤੁ ਹੈ, ਤਾਕੇ ਵਿਖੈ ਪ੍ਰੇਮ ਹੋਵੈਹੈ. ਤਾਸੈਂ ਸੰਨਿਕਟ ਮੈਂ ਅਧਿਕ ਪ੍ਰੇਮ ਹੋਵੈਹੈ. ਇਸ ਰੀਤਿ ਸੈਂ ਬਾਹਿਰ ਬਾਹਿਰ ਕੇ ਪ-

ਦਾਰ੍ਥਨ ਕੀ ਅਪੇਛਾ ਤੇਂ ਅੰਤਰ ਅੰਤਰ ਕੇ ਪਦਾਰ੍ਥਨ ਮੇਂ ਅਧਿਕ ਪ੍ਰੀਤਿ ਹੈ. ਪਰੰਪਰਾ ਤੇਂ ਆਤਮਾ ਕਾ ਸੰਬੰਧੀ ਜੋ ਪੁਤ੍ਰ ਕਾ ਮਿਤ੍ਰ ਤਾ ਮੇਂ ਪ੍ਰੀਤਿ ਹੋਵੈ ਹੈ ਪੁਤ੍ਰ ਕੇ ਮਿਤ੍ਰ ਕੀ ਅਪੇਛਾ ਤੈਂ ਪੁਤ੍ਰ ਮੇਂ ਅਧਿਕ ਪ੍ਰੀਤਿ ਹੈਂ. ਔ ਪੁਤ੍ਰ ਸੈਂ ਬੀ ਸ੍ਥੂਲ ਸੂਛਮ ਸ਼ਰੀਰ ਮੇਂ ਅਧਿਕ ਪ੍ਰੀਤਿ ਹੈ. ਔ ਸੂਛਮ ਸ੍ਥੂਲ ਸ਼ਰੀਰ ਮੈਂ ਬੀ ਸ੍ਥੂਲ ਤੈਂ ਸੂਛਮ ਮੈਂ ਅਧਿਕ ਪ੍ਰੀਤਿ ਹੈ. ਪੂਰ੍ਵ ਪੂਰ੍ਵ ਸੇ ਉੱਤਰ ਉੱਤਰ ਆਤਮਾ ਕੇ ਸਮੀਪ ਹੈਂ. ਆਤਮਾ ਕਾ ਆਭਾਸ ਸੂਛਮ ਸ਼ਰੀਰ ਮੈਂ ਹੈ; ਔਰ ਮੈਂ ਨਹੀਂ. ਯਾਤੇਂ ਆਭਾਸ ਦ੍ਵਾਰਾ ਆਤਮਾ ਕਾ ਸੂਛਮ ਸ਼ਰੀਰ ਸੈਂ ਸੰਬੰਧ ਹੈ. ਔਰ ਸੈਂ ਨਹੀਂ: ਸ੍ਥੂਲ ਸ਼ਰੀਰ ਸੈਂ ਸੂਛਮ ਸ਼ਰੀਰ ਕਾ ਸੰਬੰਧ ਹੈਂ. ਯਾਤੇਂ ਸ੍ਥੂਲ ਸ਼ਰੀਰ ਸੈਂ ਸੂਛਮ ਸ਼ਰੀਰ ਦ੍ਵਾਰਾ ਆਤਮਾ ਕਾ ਸੰਬੰਧ ਹੈਂ. ਔ ਪੁਤ੍ਰ ਸੈਂ ਸ੍ਥੂਲ ਸ਼ਰੀਰ ਦ੍ਵਾਰਾ ਸੰਬੰਧ ਹੈ. ਔ ਪੁਤ੍ਰ ਕੇ ਮਿਤ੍ਰ ਸੈਂ ਪੁਤ੍ਰ ਦ੍ਵਾਰਾ ਸੰਬੰਧ ਹੈ. ਇਸ ਰੀਤਿ ਸੈਂ ਉੱਤਰ ਉੱਤਰ ਜੋ ਆਤਮਾ ਕੇ ਸਮੀਪ, ਤਾ ਕੇ ਵਿਖੈ ਅਧਿਕ ਪ੍ਰੀਤਿ ਹੈ. ਜਾ ਆਤਮਾ ਕੇ ਸੰਬੰਧ ਹੋਨੇ ਤੈਂ ਪਦਾਰ੍ਥ ਮੈਂ ਪ੍ਰੀਤਿ ਹੋਵੈ, ਤਾ ਆਤਮਾ ਮੈਂ ਹੀ ਮੁਖ੍ਯ ਪ੍ਰੀਤਿ ਹੈ. ਔ ਪਦਾਰਥ ਮੈਂ ਨਹੀਂ. ਜੈਸੇ ਪੁਤ੍ਰ ਕੇ ਮਿਤ੍ਰ ਮੈਂ ਪੁਤ੍ਰ ਕੇ ਸੰਬੰਧ ਸੇਂ ਪ੍ਰੀਤਿ ਹੈ, ਯਾਤੇਂ ਪੁਤ੍ਰ ਮੈਂ ਹੀ ਪ੍ਰੀਤਿ ਹੈ; ਪੁਤ੍ਰ ਕੇ ਮਿਤ੍ਰ ਮੈਂ ਨਹੀਂ; ਤੈਸੇ ਆਤਮਾ ਕੇ ਅਧਿਕ ਸਮੀਪ ਮੇਂ ਅਧਿਕ ਪ੍ਰੀਤਿ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਯਾਤੇਂ ਆਤਮਾ ਵਿਖੈ ਹੀ ਸਰ੍ਵ ਕੀ ਪ੍ਰੀਤਿ ਹੈ.

ਸੋ ਪ੍ਰੀਤਿ ਆਨੰਦ ਮੈਂ ਔ ਦੁੱਖ ਕੇ ਅਭਾਵ ਮੈਂ ਹੋਵੈ ਹੈ; ਔਰ ਮੈਂ ਨਹੀਂ, ਔਰ ਪਦਾਰ੍ਥ ਮੈਂ ਜੋ ਪ੍ਰੀਤਿ ਹੋਵੈ, ਸੋ ਆਨੰਦ ਔ ਦੁੱਖ ਕੇ ਅਭਾਵ ਕੇ ਨਿਮਿੱਤ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਯਾਤੇਂ ਆਨੰਦ ਔ ਦੁੱਖ ਕੇ ਅਭਾਵ ਮੈਂ ਔਰ ਮੈਂ ਪ੍ਰੀਤਿ ਨਹੀਂ. ਯਾਤੇਂ ਸਰ੍ਵ ਕੀ ਪ੍ਰੀਤਿ ਕਾ ਵਿਖ੍ਯ ਜੋ ਆਤਮਾ, ਸੋ ਆਨੰਦ ਰੂਪ ਹੈ; ਔ ਦੁੱਖ ਕਾ ਅਭਾਵ ਰੂਪ ਹੈ. ਕਲ੍ਪਿਤ ਕਾ ਅਭਾਵ ਅਧਿਸ਼ਠਾਨ ਰੂਪ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਜੈਸੇ ਸਰ੍ਪ ਕਾ ਅਭਾਵ ਰੱਜੁ ਰੂਪ ਹੈ ਯਾਤੇਂ ਕਲ੍ਪਿਤ ਜੋ ਦੁੱਖ ਤਾ ਕਾ ਅਭਾਵ ਬੀ ਆਤਮਾ ਰੂਪ ਹੈ. ਇਸ ਰੀਤਿ ਸੈਂ ਆਤਮਾ ਆਨੰਦ ਰੂਪ ਹੈ. ਔ,

ਨ੍ਯਾਯਮਤ ਮੈਂ ਆਤਮਾ ਕਾ ਆਨੰਦ ਗੁਣ ਹੈ, ਸੋ ਸਮੀਚੀਨ ਨਹੀਂ

੨੧੧.੭

...ਨੰਦ ਗੁਣ ਕੂੰ ਨਿਤ੍ਯ ਅੰਗੀਕਾਰ ਕਰੈਂ, ਤੌ ਆਗਮਾਪਾਈ

ਨਹੀਂ ਹੋਵੈ; ਯਾਤੇਂ ਆਤਮਾ ਕਾ ਸ੍ਵਰੂਪ ਹੀ ਆਨੰਦ ਸਿੱਧ ਹੋਵੈਗਾ. ਔ ਨਿ-
ਤ੍ਯ ਆਨੰਦ ਨਾਸ਼ ਮਤ ਮੈਂ ਹੋਵੈ ਭੀ ਨਹੀਂ ਔ ਅਨਿਤ੍ਯ ਜੋ ਕਹੈਂ ਤੌ ਅਨੁਕੂਲ
ਵਿਸ਼ਯ ਔ ਇੰਦ੍ਰਿਯ ਕੇ ਸੰਬੰਧ ਸੈਂ ਆਨੰਦ ਕੀ ਉਤਪੱਤਿ ਅੰਗੀਕਾਰ ਕ-
ਰਨੀ ਹੋਵੈਗੀ ਯਾਤੇਂ ਸੁਖੁਪਤਿ ਮੈਂ ਆਨੰਦ ਕਾ ਭਾਨ ਨਹੀਂ ਹੂਆ ਚਾਹਿਏ
ਕਾਹੇਤੇਂ ਸੁਖੁਪਤਿ ਮੈਂ ਵਿਸ਼ਯ ਕਾ ਔ ਇੰਦ੍ਰਿਯ ਕਾ ਸੰਬੰਧ ਹੈ ਨਹੀਂ. ਯਾਤੇਂ ਆ
ਤਮਾ ਕਾ ਆਨੰਦ ਗੁਣ ਨਹੀਂ, ਕਿੰਤੂ ਆਤਮਾ ਆਨੰਦ ਸ੍ਵਰੂਪ ਹੈ. ਇਸ
ਰੀਤਿ ਸੈਂ ਆਤਮਾ ਸਤ ਚਿਤ ਆਨੰਦ ਰੂਪ ਹੈ. ਸੋ

ਸੋ ਚਿਦਾਨੰਦ ਪਰਸ੍ਪਰ ਭਿੰਨ ਨਹੀਂ; ਕਿੰਤੂ ਏਕ ਹੀ ਹੈ. ਜੋ ਆਤਮਾ
ਕੇ ਗੁਣ ਹੋਵੈਂ ਤੌ ਪਰਸਪਰ ਭਿੰਨ ਭੀ ਹੋਵੈਂ; ਔ ਆਤਮ ਸ੍ਵਰੂਪ ਹੈ ਯਾਤੇਂ ਭਿੰਨ
ਨਹੀਂ ਏਕ ਹੀ ਆਤਮਾ ਨਿਹ੍ਰਿਤਿਲ ਚਿਤ ਹੈ. ਯਾਤੇਂ ਸਤ ਕਹਿਯੇ ਹੈ. ਔ ਜੜ ਸੈਂ
ਵਿਲਛਣ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਰੂਪ ਹੈ. ਯਾਤੇਂ ਚਿਤ ਕਹਿਯੇ ਹੈ. ਔ ਦੁਖ ਸੈਂ ਵਿਲਛਣ ਸੁ-
ਖ ਪ੍ਰੀਤਿ ਕਾ ਵਿਸ਼ਯ ਹੈ. ਯਾਤੇਂ ਆਨੰਦ ਕਹਿਯੇ ਹੈ ਜੈਸੇ ਉਸ਼ਨ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਰੂ-
ਪ ਅਗਨਿ ਹੈ, ਤੈਸੇ ਸਤ ਚਿਤ ਆਨੰਦ ਰੂਪ ਆਤਮਾ ਹੈ, ਔ ਸਤ ਚਿਤ ਆਨੰਦ
ਸ੍ਵਰੂਪ ਹੀ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਮੈਂ ਬ੍ਰਹਮ ਕਹ੍ਯਾ ਹੈ, ਯਾਤੇਂ ਬ੍ਰਹਮ ਸ੍ਵਰੂਪ ਆਤਮਾ ਹੈ. ਔ
ਬ੍ਰਹਮ ਨਾਮ ਵ੍ਯਾਪਕ ਕਾ ਹੈ. ਦੇਸ਼ ਤੇਂ ਜਾ ਕਾ ਅੰਤ ਨਹੀਂ ਹੋਵੈ, ਸੋ ਵ੍ਯਾਪਕ ਕ-
ਹਿਯੇ ਹੈ. ਤਾ ਸੈਂ ਆਤਮਾ ਜੋ ਭਿੰਨ ਹੋਵੈ, ਤੌ ਦੇਸ਼ ਤੇਂ ਅੰਤ ਵਾਲਾ ਹੋਵੈਗਾ. ਜਾ
ਕਾ ਦੇਸ਼ ਤੇਂ ਅੰਤ ਹੋਵੈ, ਤਾ ਕਾ ਕਾਲ ਸੈਂ ਭੀ ਅੰਤ ਹੋਵੈ ਹੈ; ਇਹ ਨਿਯਮ ਹੈ. ਯਾ
ਤੇਂ ਅਨਿਤ੍ਯ ਹੋਵੈਗਾ. ਜਾ ਕਾ ਕਾਲ ਸੈਂ ਅੰਤ ਹੋਵੈ. ਸੋ ਅਨਿਤ੍ਯ ਕਹਿਯੇ ਹੈ
ਯਾਤੇਂ ਬ੍ਰਹਮ ਸੈਂ ਭਿੰਨ ਆਤਮਾ ਨਹੀਂ. ਔ ਆਤਮਾ ਸੈਂ ਭਿੰਨ ਜੋ ਬ੍ਰਹਮ ਹੋਵੈ,
ਤੌ ਅਨਾਤਮ ਹੋਵੈਗਾ. ਜੋ ਅਨਾਤਮ ਪਦਾਰਥ ਹੈਂ; ਸੋ ਜੜ ਹੈਂ, ਯਾਤੇਂ ਆ
ਤਮਾ ਸੈਂ ਭਿੰਨ ਬ੍ਰਹਮ ਭੀ ਜੜ ਹੀ ਹੋਵੈਗਾ. ਯਾਤੇਂ ਆਤਮਾ ਸੈਂ ਭਿੰਨ ਬ੍ਰਹਮ-
ਭੀ ਨਹੀਂ. ਕਿੰਤੂ ਬ੍ਰਹਮ ਸ੍ਵਰੂਪ ਹੀ ਆਤਮਾ ਹੈ.

ਏਕ ਹੀ ਚੇਤਨ ਸਰਬ ਪ੍ਰਪੰਚ ਔ ਮਾਯਾ ਕਾ ਅਧਿਸ਼ਠਾਨ ਹੈ, ਯਾਤੇਂ ਬ੍ਰ-
ਹਮ ਕਹਿਯੇ ਹੈ. ਅਵਿਦ੍ਯਾ ਔ ਤਜ੍ਜਨ੍ਯ ਦੇਹਾਦਿਕਨ ਕਾ ਅਧਿਸ਼ਠਾਨ ਹੈ,
ਕਹਿਯੇ ਹੈ. ਤਤ ਪਦ ਕਾ ਲਛ੍ਯ ਬ੍ਰਹਮ ਕਹਿਯੇ ਹੈ, ਔ

ਤ੍ਵੰਪਦਕਾ ਲਖ੍ਯ ਆਤਮਾ ਕਹਿਏਹੈ. ਈਸ਼੍ਵਰ ਸਾਖੀ ਤਤਪਦਕਾ ਲਖ੍ਯ ਹੈ,
ਔ ਜੀਵ ਸਾਖੀ ਤ੍ਵੰਪਦਕਾ ਲਖ੍ਯ ਹੈ. ਵ੍ਯਸ਼੍ਟਿ ਸੰਘਾਤ ਉਪਹਿਤ ਚੇਤਨ ਜੀਵ
ਸਾਖੀ ਹੈ. ਔ ਸਮਸ਼੍ਟਿ ਸੰਘਾਤ ਉਪਹਿਤ ਚੇਤਨ ਈਸ਼੍ਵਰ ਸਾਖੀ ਕਹਿਏ ਹੈ.
ਯਦ੍ਯਪਿ ਜੀਵ ਕੀ ਔ ਈਸ਼੍ਵਰ ਕੀ ਏਕਤਾ ਬਨੈ ਨਹੀਂ; ਤਥਾਪਿ ਜੀਵ ਸਾ-
ਖੀ ਔ ਈਸ਼੍ਵਰ ਸਾਖੀ ਕਾ ਉਪਾਧਿ ਕੇ ਭੇਦ ਸੈਂ ਭੇਦ ਹੈ; ਔ ਸ੍ਵਰੂਪ ਸੈਂ ਏਕ ਹੀ ਹੈ
ਜੈਸੇ ਮਠ ਮੈਂ ਸ੍ਥਿਤ ਜੋ ਘਟਾਕਾਸ਼ ਔ ਮਠਾਕਾਸ਼ ਤਿਨਕਾ ਉਪਾਧਿ ਕੇ ਭੇਦ
ਬਿਨਾ ਸ੍ਵਰੂਪ ਸੈਂ ਭੇਦ ਨਹੀਂ. ਤੈਸੇ ਆਤਮਾ ਔ ਬ੍ਰਹ੍ਮ ਕਾ ਉਪਾਧਿ ਭੇਦ ਬਿ-
ਨਾ ਭੇਦ ਨਹੀਂ ਏਕ ਹੀ ਵਸ੍ਤੁ ਹੈ. ਸੋ,

ਬ੍ਰਹ੍ਮਰੂਪ ਆਤਮਾ ਅਜਨਮਾ ਕਹਿਏ ਜਨਮ ਰਹਿਤ ਹੈ. ਜੋ ਆਤ-
ਮਾ ਕਾ ਜਨਮ ਅੰਗੀਕਾਰ ਕਰੈਂ ਤੌ ਅਨਿਤ੍ਯ ਹੋਵੈਗਾ. ਸੋ ਵਾਰਤਾ ਪਰਲੋਕ
ਵਾਦੀ ਜੋ ਆਸ੍ਤਿਕ ਹੈਂ. ਤਿਨਕੂੰ ਇਸ਼੍ਟ ਨਹੀਂ. ਕਾਹੇਤੇਂ ਜੋ ਆਤਮਾ ਉਤਪਤਿ
ਨਾਸ਼ਵਾਨ ਹੋਵੈ. ਤੌ ਪ੍ਰਥਮ ਜਨਮ ਵਿਖੈ ਪੂਰ੍ਵ ਕਰ੍ਮ ਬਿਨਾ ਹੀ ਸੁਖ ਦੁਖ
ਕਾ ਭੋਗ; ਔ ਕਿਏ ਕਰ੍ਮ ਕਾ ਭੋਗ ਸੈਂ ਬਿਨਾ ਨਾਸ਼ ਹੋਵੈਗਾ. ਯਾਤੇਂ ਕਰਤਾ ਭੋ-
ਕ੍ਤਾ ਜੋ ਆਤਮਾ ਅੰਗੀਕਾਰ ਕਰੈਂ ਤੌ ਬੀ ਜਨਮ ਨਾਸ਼ ਰਹਿਤ ਹੀ ਅੰਗੀਕਾਰ
ਕਰਨਾ ਹੋਵੈਗਾ. ਔ ਆਤਮਾ ਕਾ ਜਨ੍ਮ ਜੋ ਅੰਗੀਕਾਰ ਕਰੈਂ, ਤੌ ਹੇਤੁ ਸੈਂ ਬਿ-
ਨਾ ਤੌ ਕਿਸੀ ਵਸ੍ਤੁ ਕਾ ਜਨਮ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ, ਯਾਤੇਂ ਕਿਸੀ ਹੇਤੁ ਸੈਂ ਹੀ ਜਨਮ ਕਹ-
ਨਾ ਹੋਵੈਗਾ. ਸੋ ਬਨੈ ਨਹੀਂ. ਕਾਹੇਤੇਂ, ਜੋ ਆਤਮਾ ਕਾ ਹੇਤੁ ਹੈ, ਸੋ ਆਤਮਾ ਸੈਂ
ਭਿੰਨ ਹੀ ਕਹਨਾ ਹੋਵੈਗਾ. ਸੋ ਆਤਮਾ ਸੈਂ ਭਿੰਨ ਸੰਪੂਰਣ ਆਤਮਾ ਮੈਂ ਕਲ੍-
ਪਿਤ ਹੈ, ਯਾਤੇਂ ਆਤਮਾ ਕਾ ਹੇਤੁ ਬਨੈ ਨਹੀਂ. ਜੈਸੇ ਰੱਜੁ ਮੈਂ ਕਲ੍ਪਿਤ ਸਰ੍ਪ-
ਰੱਜੁ ਕਾ ਹੇਤੁ ਨਹੀਂ, ਤੈਸੇਂ ਆਤਮਾ ਮੈਂ ਕਲ੍ਪਿਤ ਵਸ੍ਤੁ ਆਤਮਾ ਕਾ ਹੇਤੁ
ਬਨੈ ਨਹੀਂ.

ਜੈਸੇ ਏਕ ਰੱਜੁ ਵਿਖੈ ਨਾਨਾ ਪੁਰੁਸ਼ਨਕੂੰ ਦੰਡ, ਸਰ੍ਪ, ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਰੇਖਾ
ਜਲਧਾਰਾ ਕੀ ਭ੍ਰਾਂਤਿ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਤਾ ਭ੍ਰਾਂਤਿ ਮੈਂ ਦੋ ਅੰਸ਼ ਹੈਂ, ਏਕ ਤੌ ਸਾਮਾਨ੍ਯ ਇ-
ਦੰ ਅੰਸ਼ ਹੈ, ਔ ਏਕ ਸਰ੍ਪਾਦਿਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅੰਸ਼ ਹੈ. ਸੋ ਸਾਮਾਨ੍ਯ ਇਦੰ

ਦਿਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅੰਸ਼ਨ ਮੈਂ ਸਾਰੇ ਵਜਾਧ ਕਹੇ: "ਇਹ ਸਰ੍ਪ

ਹੈ, ਇਹ ਦੰਡ ਹੈ, ਇਹ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਕੀ ਰੇਖਾ ਹੈ, ਇਹ ਜਲ ਕੀ ਰੇਖਾ ਹੈ." ਇਸ ਰੀਤਿ ਸੈਂ ਸਰ੍ਪਾਦਿਕ ਵਿਸ਼ੇਖ ਅੰਸ਼ ਮੈਂ ਇਦੰ ਅੰਸ ਸਾਰੇ ਵ੍ਯਾਪਕ ਹੈ. ਸੋ ਵ੍ਯਾਪਕ ਸਾਮਾਨ੍ਯ ਇਦੰ ਅੰਸ਼ ਰੱਜੁ ਸ੍ਵਰੂਪ ਹੈ. ਤਾ ਸਾਮਾਨ੍ਯ ਇਦੰ ਅੰਸ਼ ਕੇ ਗ੍ਯਾਨ ਕੂੰ ਹੀ ਭ੍ਰਾਂਤਿ ਕਾ ਹੇਤੁ ਰੱਜੁ ਕਾ ਸਾਮਾਨ੍ਯ ਗ੍ਯਾਨ ਕਹੈ ਹੈਂ. ਸੋ ਸਾਮਾਨ੍ਯ ਇਦੰ ਅੰਸ਼ ਸਤ੍ਯ ਹੈ. ਕਾਹੇਤੇਂ, ਰੱਜੁ ਕਾ ਗ੍ਯਾਨ ਹੁਏ ਸੈਂ ਅਨੰਤਰ ਭੀ ਤਾ ਇਦੰ ਅੰਸ਼ ਕੀ ਪ੍ਰਤੀਤਿ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਜੈਸੇ ਭ੍ਰਾਂਤਿ ਕਾਲ ਮੈਂ "ਇਹ ਸਰ੍ਪ ਹੈ", ਯਾ ਰੀਤਿ ਸੈਂ ਸਰ੍ਪਾਦਿਕਨ ਮੈਂ ਮਿਲਿਕੇ ਇਦੰ ਅੰਸ਼ ਕੀ ਪ੍ਰਤੀਤਿ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਤੈਸੇ ਭ੍ਰਾਂਤਿ ਕੀ ਨਿਵ੍ਰਿਤਿ ਸੈਂ ਅਨੰਤਰ ਭੀ "ਇਹ ਰੱਜੁ ਹੈ." ਯਾ ਰੀਤਿ ਸੈਂ ਰੱਜੁ ਕੇ ਸਾਥ ਮਿਲਿਕੇ ਇਦੰ ਅੰਸ਼ ਕੀ ਪ੍ਰਤੀਤਿ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਜੇ ਇਦੰ ਅੰਸ਼ ਭੀ ਮਿਥ੍ਯਾ ਹੋਵੈ ਤੌ ਸਰ੍ਪਾਦਿਕਨ ਕੀ ਨ੍ਯਾਈਂ ਭ੍ਰਾਂਤਿ ਕੀ ਨਿਵ੍ਰਿਤਿ ਸੈਂ ਅਨੰਤਰ ਤਾ ਕੀ ਭੀ ਪ੍ਰਤੀਤਿ ਨਹੀਂ ਹੁਈ ਚਾਹਿਏ. ਯਾਤੇਂ ਸਰ੍ਪਾਦਿਕ ਭ੍ਰਾਂਤਿ ਮੈਂ ਵ੍ਯਾਪਕ ਜੋ ਇਦੰ ਅੰਸ਼ ਸੋ ਸਤ੍ਯ ਹੈ. ਔ ਅਧਿਸ਼ਠਾਨ ਰੱਜੁ ਰੂਪ ਹੈ. ਔ ਪਰਸ੍ਪਰ ਵ੍ਯਭਿਚਾਰੀ ਜੋ ਸਰ੍ਪਾਦਿਕ, ਸੋ ਕਲਪਿਤ ਹੈਂ.

ਤੈਸੇ ਸਰਵ ਪਦਾਰ੍ਥਨ ਮੈਂ ਪਾਂਚ ਅੰਸ ਹੈਂ, ਏਕ ਨਾਮ ਔ ਰੂਪ ਔ ਅਸ੍ਤਿਤਾ ਭਾਤਿ ਔ ਪ੍ਰਿਯ "ਘਟ" ਇਹ ਦੋ ਅੱਛਰ ਨਾਮ, ਔ "ਗੋਲ ਰੂਪ ਘਟ ਹੈ." ਇਹ ਅਸ੍ਤਿ, ਔ "ਘਟ ਪ੍ਰਤੀਤਿ" ਹੋਵੈ ਹੈ, ਇਹ ਭਾਤਿ; ਔ "ਘਟ, ਪ੍ਰਿਯ ਹੈ" ਇਹ ਆਨੰਦ ਸਰ੍ਪਾਦਿਕ ਭੀ ਸਰ੍ਪਨੀ ਆਦਿਕਨ ਕੂੰ ਪ੍ਰਿਯ ਹੈ. ਇਸ ਰੀਤਿ ਸੈਂ ਸਰ੍ਵ ਪਦਾਰ੍ਥਨ ਮੈਂ ਪਾਂਚ ਅੰਸ਼ ਹੈਂ. ਤਿਨ ਵਿਖੈ ਅਸ੍ਤਿ ਭਾਤਿ ਪ੍ਰਿਯ ਰੂਪ ਤੀਨਿ ਅੰਸ਼ ਸਰ੍ਵ ਪਦਾਰ੍ਥਨ ਮੈਂ ਵ੍ਯਾਪਕ ਹੈ. ਔ ਨਾਮ ਰੂਪ ਵ੍ਯਭਿਚਾਰੀ ਹੈ. ਜੋ ਵਸ੍ਤੁ ਕਹੂੰ ਹੋਵੈ ਔ ਕਹੂੰ ਨਹੀਂ ਹੋਵੈ, ਸੋ ਵ੍ਯਭਿਚਾਰੀ ਕਹਿਏ ਹੈ. ਘਟ ਨਾਮ ਗੋਲ ਰੂਪ ਪਟ ਵਿਖੈ ਨਹੀਂ ਹੈਂ. ਪਟ ਨਾਮ ਔ ਤਾ ਕਾ ਰੂਪ ਘਟ ਵਿਖੈ ਨਹੀਂ ਹੈਂ. ਇਸ ਰੀਤਿ ਸੈਂ ਸਰ੍ਵ ਪਦਾਰ੍ਥਨ ਵਿਖੈ ਨਾਮ ਰੂਪ ਅੰਸ਼ ਵ੍ਯਭਿਚਾਰੀ ਹੈਂ, ਔ ਅਸ੍ਤਿ ਭਾਤਿ ਪ੍ਰਿਯ ਰੂਪ ਸਰ੍ਵ ਵਿਖੈ ਅਨੁਗਤ ਹੈ; ਜੈਸੇ ਸਰ੍ਪ ਦੰਡਾਦਿਕਨ ਮੈਂ ਅਨੁਗਤ ਇਦੰ ਅੰਸ਼ ਸਤ੍ਯ ਔ ਅਧਿਸ਼ਠਾਨ ਹੈ. ਤੈਸੇ ਸਰ੍ਵ ਪਦਾਰ੍ਥਨ ਮੈਂ ਅਨੁਗਤ

ਅਸ੍ਤਿ ਭਾਤਿ ਪ੍ਰਿਯ ਰੂਪ ਸਤ੍ਯ ਹੈ. ਔ ਅਧਿਸ਼ਠਾਨ ਰੂਪ ਹੈ. ਔ ਸਰ੍ਪ ਦੰਡਾਦਿਕਨ ਕੀ ਨਯਾਈਂ ਵ੍ਯਭਿਚਾਰੀ ਨਾਮ ਰੂਪ ਕਲ੍ਪਿਤ ਹੈਂ. ਔ ਅਸ੍ਤਿ ਭਾਤਿ ਪ੍ਰਿਯ ਸੋ ਚਿਤ ਆਨੰਦ ਰੂਪ ਹੈ; ਯਾਤੈਂ ਆਤਮ ਸ੍ਵਰੂਪ ਹੈ. ਇਸ ਰੀਤਿ ਸੇਂ ਸੋ ਚਿਤ ਆਨੰਦ ਰੂਪ ਆਤਮਾ ਵਿਖੈ ਸੰਪੂਰ੍ਣ ਨਾਮ ਰੂਪ ਪ੍ਰਪੰਚ ਕਲ੍ਪਿਤ ਹੈ. ਸੋ ਕਲ੍ਪਿਤ ਪਦਾਰ੍ਥ ਕੋਈ ਆਤਮਾ ਕੇ ਜਨ੍ਮ ਕਾ ਹੇਤੁ ਬਨੇ ਨਹੀਂ. ਯਾਤੈਂ ਆਤਮਾ ਅਜਨਮਾ ਹੈ. ਜਾ ਵਸ੍ਤੁ ਕਾ ਜਨ੍ਮ ਹੋਵੈ; ਤਾਹੀ ਕੇ ਸੱਤਾ, ਵ੍ਰਿਧਿ ਪਰਿਣਾਮ ਅਪਕ੍ਸ਼ਯ ਨਿਵਾਸ ਰੂਪ ਪਾਂਚ ਵਿਕਾਰ ਔਰ ਹੋਵੈਂ ਹੈਂ. ਆਤਮਾ ਕਾ ਜਨਮ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ; ਯਾਤੈਂ ਉੱਤਰ ਪਾਂਚ ਵਿਕਾਰ ਬੀ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ. ਇਸ ਰੀਤਿ ਸੇਂ ਅਜਨਮਾ ਕਹਿਏ, ਜਨਮਾਦਿਕ ਖਟ ਵਿਕਾਰ ਸੇਂ ਰਹਿਤ ਆਤਮਾ ਹੈ ਸੱਤਾ ਨਾਮ ਪ੍ਰਗਟਤਾ ਕਾ ਹੈ; ਔ ਅਪਕ੍ਸ਼ਯ ਨਾਮ ਘਟਨੇ ਕਾ ਹੈ ਸੋ

ਆਤਮਾ ਅਸੰਗ ਹੈ. ਸੰਗ ਨਾਮ ਸੰਬੰਧ ਕਾ ਹੈ. ਸੋ ਸਜਾਤੀਯ ਵਿਜਾਤੀਯ ਸ੍ਵਗਤ ਪਦਾਰ੍ਥ ਸੇਂ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਜੈਸੇ ਘਟ ਕਾ ਘਟ ਸੇਂ ਜੋ ਸੰਬੰਧ ਹੈ. ਸੋ ਸਜਾਤੀਯ ਸੇਂ ਸੰਬੰਧ ਹੈ. ਔ ਘਟ ਕਾ ਪਟ ਸੇਂ ਜੋ ਸੰਬੰਧ, ਸੋ ਵਿਜਾਤੀਯ ਸੇਂ ਸੰਬੰਧ ਹੈ. ਸ੍ਵਗਤ ਨਾਮ ਅਵਯਵ ਕਾ ਹੈ. ਯਾਤੈਂ ਪਟ ਕਾ ਤੰਤੂ ਸੇਂ ਜੋ ਸੰਬੰਧ, ਸੋ ਸ੍ਵਗਤ ਸੇਂ ਸੰਬੰਧ ਹੈ. ਆਤਮਾ ਦੋ ਅਥਵਾ ਅਨੰਤ ਹੋਵੈ, ਤੌ ਸਜਾਤੀਯ ਸੇਂ ਆਤਮਾ ਕਾ ਸੰਬੰਧ ਹੋਵੈ, ਸੋ ਆਤਮਾ ਏਕ ਹੈ; ਯਾਤੈਂ ਸਜਾਤੀਯ ਆਤਮਾ ਸੇਂ ਆਤਮਾ ਕਾ ਸੰਬੰਧ ਨਹੀਂ. ਔ ਆਤਮਾ ਸੇਂ ਵਿਜਾਤੀਯ ਅਨਾਤਮਾ ਹੈ, ਸੋ ਮ੍ਰਿਗ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਕੇ ਜਲ ਕੀ ਨਯਾਈਂ ਆਤਮਾ ਮੇਂ ਕਲ੍ਪਿਤ ਹੈ. ਤਾ ਕਲਪਿਤ ਸੇਂ ਆਤਮਾ ਕਾ ਸੰਬੰਧ ਬਨੇ ਨਹੀਂ. ਜੈਸੇ ਮ੍ਰਿਗ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਕੇ ਜਲ ਸੇਂ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਕਾ ਸੰਬੰਧ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ ਜੋ ਸੰਬੰਧ ਹੋਵੈ ਤੌ ਊਖਰ ਭੂਮਿ ਤਾ ਜਲ ਸੇਂ ਗਿਲੀ ਹੁਈ ਚਾਹਿਏ. ਜੈਸੇ ਮ੍ਰਿਗ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਕੇ ਜਲ ਸੇਂ ਊਖਰ ਭੂਮਿ ਕਾ ਸੰਬੰਧ ਨਹੀਂ; ਤੈਸੇ ਆਤਮਾ ਮੇਂ ਕਲਪਿਤ ਜੋ ਵਿਜਾਤੀਯ ਅਨਾਤਮਾ ਤਾ ਸੇਂ ਆਤਮਾ ਕਾ ਸੰਬੰਧ ਨਹੀਂ. ਜੋ ਆਤਮਾ ਕੇ ਅਵਯਵ ਹੋਵੈ, ਤੌ ਆਤਮਾ ਕਾ ਸ੍ਵਗਤ ਸੇਂ ਸੰਬੰਧ ਹੋਵੈ, ਆਤਮਾ ਨਿਤ੍ਯ ਹੈ; ਯਾਤੈਂ ਨਿਰਵਯਵ ਹੈ. ਤਾ ਕਾ ਸ੍ਵਗਤ ਸੇਂ ਸੰਬੰਧ ਬਨੇ ਨਹੀਂ. ਇਸ ਰੀ-

ਤਿਸੈਂ ਸਜਾਤੀਯ ਵਿਜਾਤੀਯ ਸ੍ਵਗਤ ਸੰਬੰਧ ਆਤਮਾ ਵਿਖੈ ਨਹੀਂ. ਯਾਤੈਂ ਅਸੰਗ ਹੈ. ਇਸ ਰੀਤਿ ਸੈਂ ਹੇ ਸ਼ਿਖ੍ਯ. ਸੱਚਿਤ ਆਨੰਦ ਬ੍ਰਹਮਰੂਪ, ਜਨਮਾਦਿਕ ਵਿਕਾਰ ਰਹਿਤ, ਅਸੰਗ ਆਤਮਾ ਹੈ; "ਸੋ ਤੂੰ ਹੈ:" ਇਹ ਪ੍ਰਥਮ-ਪ੍ਰਸ਼੍ਨ ਕਾ ਅਰਥ ਦੋਹੇ ਸੈਂ ਆਚਾਰ੍ਯ ਨੇ ਉੱਤਰ ਕਹ੍ਯਾ.

"ਜਗਤ ਕਾ ਕਰਤਾ ਕੌਨ ਹੈ:" ਇਹ ਦ੍ਵਿਤੀਯ ਪ੍ਰਸ਼੍ਨ ਕਾ ਉੱਤਰ ਅਰ੍ਥ ਦੋਹੇ ਸੈਂ ਕਹੈ ਹੈਂ:-

ਦੋਹਾ.

ਵਿਭੁ ਚੇਤਨ ਮਾਯਾ ਕਹੈ, ਜਗ ਕੈ ਉਤਪਤਿ ਭੰਗ;

ਟੀਕਾ:- ਵਿਭੁ ਕਹਿਯੇ ਵ੍ਯਾਪਕ ਜੋ ਚੇਤਨ, ਤਾਕੇ ਆਸ਼੍ਰਿਤ ਔ ਤਾਕੂੰ ਵਿਖਯ ਕਰਨੇ ਵਾਲੀ ਮਾਯਾ ਕਹਿਯੇ ਸਤ ਅਸਤ ਸੈਂ ਵਿਲਛਣ ਅਦ੍ਭੁਤ ਸ਼ਕ੍ਤਿਰੂਪ ਅਗ੍ਯਾਨ, ਤਾ ਸੈਂ ਜਗਤ ਕੀ ਉਤਪੱਤਿ ਭੰਗ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਉਤਪੱਤਿ ਔ ਭੰਗ ਕਹਨੇ ਤੈਂ ਸ੍ਥਿਤਿ ਕਾ ਗ੍ਰਹਣ ਅਰ੍ਥ ਤੈਂ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਯਾਤੇਂ ਇਹ ਅਰ੍ਥ ਸਿੱਧ ਹੁਆ:- ਮਾਯਾ ਯੁਕ੍ਤ ਜੋ ਚੇਤਨ ਸੋ ਈਸ਼੍ਵਰ ਕਹਿਯੇ ਹੈ. ਸੋ ਈਸ਼੍ਵਰ ਜਗਤ ਕੀ ਉਤਪੱਤਿ ਪਾਲਨ ਨਾਸ਼ ਕਾ ਹੇਤੁ ਹੈ. ਯਾ ਕਹਨੇ ਤੈਂ, "ਜਗਤ ਕਾ ਕੋਈ ਕਰਤਾ ਹੈ, ਅਥਵਾ ਆਪ ਸੈਂ ਹੋਵੈ ਹੈ." ਯਾ ਕਾ ਉੱਤਰ ਕਹ੍ਯਾ. ਔ "ਜਗਤ ਕਾ ਕਰਤਾ ਕੋਈ ਜੀਵ ਹੈ, ਅਥਵਾ ਈਸ਼੍ਵਰ ਹੈ:" ਯਾ ਕਾ ਬੀ ਉੱਤਰ ਕਹ੍ਯਾ.

ਜਗਤ ਕਾ ਕਰਤਾ ਈਸ਼੍ਵਰ ਹੈ. ਆਪ ਸੈਂ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ. ਜੋ ਕਰਤਾ ਸੈਂ ਬਿਨਾ ਜਗਤ ਹੋਵੈ, ਤੌ ਕੁਲਾਲ ਬਿਨਾ ਘਟ ਹੁਆ ਚਾਹਿਯੇ. ਯਾਤੇਂ ਜਗਤ ਕਾ ਕੋਈ ਕਰਤਾ ਹੈ. ਸੋ ਕਰਤਾ ਸਰ੍ਵਗ੍ਯ ਹੈ. ਕਾਹੇਤੈਂ, ਜੋ ਕਾਰ੍ਯ ਕਾ ਕਰਤਾ ਹੋਵੈ ਸੋ ਤਾ ਕਾਰ੍ਯ ਕੂੰ ਔ ਤਾਕੇ ਉਪਾਦਾਨ ਕੂੰ ਜਾਨਿਕੇ ਕਰੈ ਹੈ. ਯਾਤੇਂ ਜਗਤ ਕਾ ਕਰਤਾ ਬੀ ਜਗਤ ਕੂੰ ਔ ਜਗਤ ਕੇ ਉਪਾਦਾਨ ਕੂੰ ਜਾਨਿਕੇ ਕਰੈ ਹੈ, ਇਸ ਰੀਤਿ ਸੈਂ ਜਗਤ ਕਾ ਕਰਤਾ ਜਗਤ ਕੂੰ, ਔ ਜਗਤ ਕੇ ਉਪਾਦਾਨ ਕੂੰ ਜਾਨੈ ਹੈ; ਯਾਤੇਂ ਸਰ੍ਵਗ੍ਯ ਹੈ. ਔ ਸਰ੍ਵ ਸ਼ਕ੍ਤਿਮਾਨ ਹੈ. ਕਾਹੇਤੈਂ, ਜੋ ਅਲਪ ਸ਼ਕ੍ਤਿ ਵਾਲੇ ਜੀਵ ਹੈਂ. ਤਿਨ ਸੈਂ ਯਾ ਜਗਤ ਕੀ ਰਚਨਾ ਮਨ ਸੈਂ ਬੀ ਚਿੰਤਨ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ. ਯਾਤੇਂ ਅਦ੍ਭੁਤ ਜਗਤ ਕਾ ਕਰਤਾ ਅਦ੍ਭੁਤ ਸ਼ਕ੍ਤਿ ਵਾਲਾ ਹੈ ਇ-

ਸਰੀਤਿ ਮੈਂ ਜਗਤ ਕਾ ਕਰਤਾ ਸਰ੍ਵ ਸ਼ਕ੍ਤਿਮਾਨ ਹੈ. ਔ ਸ੍ਵਤੰਤ੍ਰ ਹੈ. ਕਾਹੇਤੇਂ, ਜੋ ਨ੍ਯੂਨ ਸ਼ਕ੍ਤਿ ਵਾਲਾ ਹੋਵੈ, ਸੋ ਪਰਾਧੀਨ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਔ ਸਰ੍ਵ ਸ਼ਕ੍ਤਿ ਵਾਲਾ ਪਰਾ-ਧੀਨ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ; ਯਾਤੇਂ ਸ੍ਵਤੰਤ੍ਰ ਹੈ. ਇਸ ਰੀਤਿ ਸੇਂ ਜਗਤ ਕਾ ਕਰਤਾ ਸਰ੍ਵਗ੍ਯ ਸਰ੍ਵ ਸ਼ਕ੍ਤਿਮਾਨ ਸ੍ਵਤੰਤ੍ਰ ਹੈ. ਤਾਹੀ ਕੂੰ ਈਸ਼੍ਵਰ ਕਹੈ ਹੈਂ. ਔ.

ਅਲਪਗ੍ਯ ਅਲਪ ਸ਼ਕ੍ਤਿਮਾਨ ਪਰਾਧੀਨ ਕੂੰ ਜੀਵ ਕਹੈ ਹੈਂ. ਜ੍ਯਪ੍ਯਪਿ ਅਲਪਗ੍ਯਤਾਦਿਕ ਜੀਵ ਮੈਂ ਬੀ ਪਰਮਾਰਥ ਸੇਂ ਨਹੀਂ, ਤਥਾਪਿ ਅ-ਵਿਦ੍ਯਾ ਕ੍ਰਿਤ ਮਿਥ੍ਯਾ ਅਲਪਗ੍ਯਤਾਦਿਕ ਜੀਵ ਮੈਂ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੋਵੈ ਹੈਂ: ਯਾ-ਤੈਂ ਜੀਵ ਮੈਂ ਕਹਿਏ ਹੈਂ. ਅਵਿਦ੍ਯਾ ਕ੍ਰਿਤ ਅਲਪਗ੍ਯਤਾਦਿਕਨ ਕੀ ਜੋ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਸੋਈ ਜੀਵਤਾ ਹੈ. ਸੋ ਅਲਪਗ੍ਯਤਾਦਿਕਨ ਕੀ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਈਸ਼੍ਵਰ ਮੈਂ ਹੈ ਨਹੀਂ ਕਿੰਤੁ ਮਾਯਾ ਕ੍ਰਿਤ ਸਰ੍ਵਗ੍ਯਤਾਦਿਕ ਈਸ਼੍ਵਰ ਮੈਂ ਹੈ. ਇਨ ਵਾਰਤਾ ਵਿਸ੍-ਤਾਰ ਸੇਂ ਆਗੇ ਪ੍ਰਤਿਪਾਦਨ ਕਰੈਂਗੇ. ਇਸ ਰੀਤਿ ਸੇਂ ਜਗਤ ਕਾ ਕਰਤਾ ਜੀਵ ਨਹੀਂ ਈਸ਼੍ਵਰ ਹੈ.

ਸੋ ਈਸ਼੍ਵਰ ਏਕ ਦੇਸ਼ ਮੈਂ ਸ੍ਥਿਤ ਨਹੀਂ, ਕਿੰਤੁ ਸਰ੍ਵਤ੍ਰ ਵ੍ਯਾਪਕ ਹੈ. ਜੋ ਏਕ ਦੇਸ਼ ਮੈਂ ਅੰਗੀਕਾਰ ਕਰੈਂ ਤੌ ਜਾ ਵਸ੍ਤੁ ਕਾ ਦੇਸ਼ ਤੇਂ ਅੰਤ ਹੋਵੈ, ਤਾ ਕਾ ਕਾਲ ਸੇਂ ਬੀ ਅੰਤ ਹੋਵੈ ਹੈ; ਯਾਤੇਂ ਅਨਿਤ੍ਯ ਹੋਵੈਗਾ. ਜੋ ਅਨਿਤ੍ਯ ਹੋਵੈ ਸੋ ਕਰਤਾ ਸੇਂ ਜਨ੍ਯ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਯਾਤੇਂ ਈਸ਼੍ਵਰ ਕਾ ਬੀ ਕਰਤਾ ਅੰਗੀਕਾਰ ਕਰਨਾ ਹੋਵੈਗਾ ਸੋ ਈਸ਼੍ਵਰ ਕਾ ਕਰਤਾ ਬਨੈ ਨਹੀਂ; ਕਾਹੇਤੇਂ, ਆਪ ਤੇ ਆਪਨਾ ਕਰਤਾ ਬਨੈ ਨਹੀਂ. ਜੋ ਆਪਨਾ ਕਰਤਾ ਆਪ ਹੀ ਅੰਗੀਕਾਰ ਕਰੈਂ ਤੌ ਆਤਮਾਸ਼੍ਰਯ ਦੋਸ਼ ਹੋਵੈਗਾ. ਆਪ ਹੀ ਕ੍ਰਿਯਾ ਕਾ ਕਰਤਾ, ਔ ਆਪ ਹੀ ਕ੍ਰਿਯਾ ਕਾ ਕਰ੍-ਮ ਹੋਵੈ; ਤਹਾਂ ਆਤਮਾਸ਼੍ਰਯ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਜੈਸੇ ਕੁਲਾਲ ਕ੍ਰਿਯਾ ਕਾ ਕਰਤਾ ਹੈ, ਔ ਘਟ ਕਰ੍ਮ ਹੈ. ਤੈਸੇ ਕ੍ਰਿਯਾ ਕਾ ਕਰਤਾ ਔ ਕਰ੍ਮ ਭਿੰਨ ਹੋਵੈ ਹੈ: ਏਕ-ਬਨੈ ਨਹੀਂ; ਯਾਤੇਂ ਆਤਮਾਸ਼੍ਰਯ ਦੋਖ ਹੈ. ਕਰ੍ਮ ਨਾਮ ਕਾਰਯ ਕਾ ਹੈ. ਔ ਕਾਰਜ ਕੇ ਵਿਰੋਧੀ ਕਾ ਨਾਮ ਹੈਂ. ਆਤਮਾਸ਼੍ਰਯ ਕਾਰਯ ਕਾ ਵਿਰੋਧੀ ਹੈ. ਯਾਤੇਂ ਦੋਖ ਹੈਂ, ਯਾਤੇਂ ਈਸ਼੍ਵਰ ਕਾ ਕਰਤਾ ਅਨ੍ਯ ਅੰਗੀਕਾਰ ਕਰ-ਨਾ ਹੋਵੈਗਾ. ਸੋ ਅਨ੍ਯ ਬੀ ਪ੍ਰਥਮ ਕਰਤਾ ਕੀ ਨ੍ਯਾਈਂ ਕਰਤਾ ਜਨ੍ਯ ਹੀ

ਕਹਨਾ ਹੋਵੈਗਾ. ਸੋ ਤਾ ਕਾ ਕਰਤਾ ਬੀ ਪ੍ਰਥਮ ਕੀ ਨ੍ਯਾਈਂ ਤਾਂ ਸੈਂ ਭਿੰਨ ਹੀ ਕਹਨਾ ਹੋਵੈਗਾ. ਸੋ ਪ੍ਰਥਮ ਜੋ ਈਸ਼੍ਵਰ ਹੈ, ਤਾ ਕੂੰ ਦ੍ਵਿਤੀਯ ਕਰਤਾ ਕਾ ਕਰਤਾ ਅੰਗੀਕਾਰ ਕਰੈਂ, ਤੌ ਅਨ੍ਯੋਨ੍ਯਾਸ਼੍ਰਯ ਦੋਖ ਹੋਵੈਗਾ, ਯਾਤੇਂ ਤ੍ਰਿਤੀਯ ਕਰਤਾ ਔਰ ਅੰਗੀਕਾਰ ਕਰਨਾ ਹੋਵੈਗਾ. ਤਾ ਤ੍ਰਿਤੀਯ ਕਾ ਕਰਤਾ ਜੇ ਦ੍ਵਿਤੀਯ ਮਾਨੈ ਤਬ ਤੌ ਅਨ੍ਯੋਨ੍ਯਾਸ਼੍ਰਯ ਦੋਖ ਹੋਵੈ, ਔ ਪ੍ਰਥਮ ਮਾਨੈ ਤਬ ਚਕ੍ਰਿਕਾ ਦੋਖ ਹੋਵੈਗਾ ਜੈਸੇ ਚਕ੍ਰ ਕਾ ਭ੍ਰਮਨ ਹੋਵੈ ਹੈ ਤੈਸੇ ਪ੍ਰਥਮ ਕਰਤਾ ਦ੍ਵਿਤੀਯ ਜਨ੍ਯ ਔ ਦ੍ਵਿਤੀਯ ਕਰਤਾ ਤ੍ਰਿਤੀਯ ਜਨ੍ਯ, ਔ ਤ੍ਰਿਤੀਯ ਪ੍ਰਥਮ ਜਨ੍ਯ, ਸੋ ਪ੍ਰਥਮ ਫੇਰਿ ਦ੍ਵਿਤੀਯ ਜਨ੍ਯ; ਇਸ ਰੀਤਿ ਸੈਂ ਕਾਰਯ ਕਾਰਣ ਭਾਵ ਕਾ ਭ੍ਰਮਣ ਹੋਵੈਗਾ ਚਕ੍ਰਿਕਾ ਸ੍ਥਾਨ ਮੈਂ ਕੋਈ ਭੀ ਸਿਧ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ, ਸਰ੍ਵ ਹੀ ਪਰਸ੍ਪਰ ਅਪੇਛ੍ਯਾ ਹੈ. ਅਨ੍ਯੋਨ੍ਯਾਸ਼੍ਰਯ ਮੈਂ ਦੋਈ ਪਰਸ੍ਪਰ ਅਪੇਛ੍ਯਾ ਹੈ. ਏਕ ਕੀ ਸਿਧਿ ਹੁਏ ਬਿਨਾ ਅਨ੍ਯ ਕੀ ਸਿਧਿ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ. ਯਾਤੇਂ ਜੈਸੇ ਕੁਲਾਲ ਕਾ ਕਰਤਾ ਆਪ ਨਹੀਂ, ਕਿੰਤੁ ਤਾ ਕਾ ਪਿਤਾ ਹੈ. ਤੈਸੇ ਪ੍ਰਥਮ ਈਸ਼੍ਵਰ ਕਰਤਾ ਕਾ ਅਨ੍ਯ ਕਰਤਾ ਹੈ. ਔ ਕੁਲਾਲ ਕਾ ਪਿਤਾ ਅਪਨੇ ਪੁਤ੍ਰ ਸੈਂ ਉਤਪੰਨ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ. ਕਿੰਤੁ ਅਨ੍ਯ ਪਿਤਾ ਸੈਂ ਉਤਪੰਨ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਤੈਸੇ ਦ੍ਵਿਤੀਯ ਕਰਤਾ ਪ੍ਰਥਮ ਕਰਤਾ ਸੈਂ ਉਤਪੰਨ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ. ਕਿੰਤੁ ਅਨ੍ਯ ਕਰਤਾ ਸੈਂ ਹੀ ਕਹਨਾ ਹੋਵੈਗਾ. ਔ ਕੁਲਾਲ ਕਾ ਪਿਤਾਮਹ, ਕੁਲਾਲ ਔ ਤਾ ਕੇ ਪਿਤਾ ਸੈਂ ਉਤਪੰਨ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ, ਕਿੰਤੁ ਚਤੁਰਥ ਜੋ ਕੁਲਾਲ ਕਾ ਪ੍ਰਪਿਤਾਮਹ, ਤਾ ਸੈਂ ਉਤਪੰਨ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਤੈਸੇ ਤ੍ਰਿਤੀਯ ਕਰਤਾ ਬੀ ਪ੍ਰਥਮ ਔ ਦ੍ਵਿਤੀਯ ਕਰਤਾ ਸੈਂ ਉਤਪੰਨ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ. ਯਾਤੇਂ ਚਤੁਰਥ ਕਰਤਾ ਅੰਗੀਕਾਰ ਕਰਨਾ ਹੋਵੈਗਾ, ਤਾ ਚਤੁਰਥ ਕਾ ਕਰਤਾ ਔਰ ਪੰਚਮ ਮਾਨਨਾ ਹੋਵੈਗਾ ਯਾਤੇਂ ਅਨਵਸ੍ਥਾ ਦੋਖ ਹੋਵੈਗਾ. ਧਾਰਾ ਕਾ ਨਾਮ ਅਨਵਸ੍ਥਾ ਹੈ. ਜੋ ਕਰਤਾ ਕਾ ਧਾਰਾ ਅੰਗੀਕਾਰ ਕਰੈ ਤੌ ਕੌਨ ਸਾ ਕਰਤਾ ਜਗਤ ਕਰੈ ਹੈ, ਇਹ ਨਿਰਣਯ ਨਹੀਂ ਹੋਵੈਗਾ. ਕਿਸੀ ਏਕ ਕੂੰ ਜਗਤ ਕਾ ਕਰਤਾ ਮਾਨਨੇ ਮੈਂ ਕੋਈ ਯੁਕ੍ਤਿ ਨਹੀਂ. ਤਾ ਯੁਕ੍ਤਿ ਕੇ ਅਭਾਵ ਕਾ ਨਾਮ ਹੀ ਵਿਨਗਮਨ ਵਿਰਹ ਕਹੈ ਹੈਂ. ਔ ਧਾਰਾ ਕੀ ਕਹੂੰ ਵਿਸ਼੍ਰਾਂਤ ਅੰਗੀਕਾਰ ਕਰੈ ਤੌ ਜਾ ਕ[illegible] ਕਾ ਅੰਤ ਅੰਗੀਕਾਰ ਕਿਯਾ, ਸੋਈ ਕਰਤਾ ਜਗਤ ਕਾ ਭਾ

ਨੇ ਯੋਗ੍ਯ ਹੈ. ਪੂਰਵ ਸਾਰੇ ਨਿਸ਼ਫਲ ਹੋਵੈਂਗੇ. ਯਾ ਕਾ ਨਾਮ ਹੀ ਪ੍ਰਾਗਲੋਪ ਕਹੇ ਹੈਂ. ਪਿਛਲੇ ਕੇ ਅਭਾਵ ਕਾ ਨਾਮ ਪ੍ਰਾਗਲੋਪ ਹੈ. ਇਸ ਰੀਤਿ ਸੈਂ ਈਸ਼੍ਵਰ-ਕਾ ਦੇਸ਼ ਤੈਂ ਅੰਤ ਅੰਗੀਕਾਰ ਕਰੇਂ, ਤੌ ਉਤਪੱਤਿ ਅੰਗੀਕਾਰ ਕਰਨੀ ਹੋਵੈਂਗੀ. ਔ ਉਤਪੱਤਿ ਅੰਗੀਕਾਰ ਕਰੈਂ, ਤੌ ਆਤਮਾਸ਼੍ਰਯਾਦਿ ਦੋਖ ਹੋਵੈਂਗੇ. ਯਾ-ਤੈਂ ਈਸ਼੍ਵਰ ਕਾ ਦੇਸ਼ ਤੈਂ ਅੰਤ ਨਹੀਂ, ਕਿੰਤੁ ਵ੍ਯਾਪਕ ਹੈ. ਯਾਹੀ ਤੈਂ ਨਿਤ੍ਯ ਹੈ.

ਤਾ ਵ੍ਯਾਪਕ ਈਸ਼੍ਵਰ ਕਾ ਔ ਜੀਵ ਕਾ ਸ੍ਵਰੂਪ ਸੈਂ ਭੇਦ ਨਹੀਂ. ਕਿੰਤੁ ਉਪਾਧਿ ਸੇਂ ਭੇਦ ਹੈਂ. ਕਾਹੇ ਤੈਂ, ਅਵੱਛੇਦ ਵਾਦ ਮੈਂ ਮਾਯਾ ਵਿਸ਼ਿਸ਼੍ਟ ਚੇਤਨ ਈਸ਼੍ਵਰ ਕਹੇ ਹੈਂ; ਔ ਅਵਿਦ੍ਯਾ ਵਿਸ਼ਿਸ਼੍ਟ ਚੇਤਨ ਜੀਵ ਕਹੇ ਹੈਂ. ਆਭਾਸ ਵਾਦ ਮੇਂ ਮਾਯਾ ਔ ਆਭਾਸ ਵਿਸ਼ਿਸ਼੍ਟ ਚੇਤਨ ਈਸ਼੍ਵਰ ਕਹੇ ਹੈਂ; ਔ ਆ-ਭਾਸ ਸਹਿਤ ਅਵਿਦ੍ਯਾ ਵਿਸ਼ਿਸ਼੍ਟ ਚੇਤਨ ਕੂੰ ਜੀਵ ਕਹੇ ਹੈਂ. ਆਭਾਸ ਵਾ-ਦ ਮੈਂ ਆਭਾਸ ਸਹਿਤ ਅਵਿਦ੍ਯਾ ਔ ਮਾਯਾ ਕਾ ਭੇਦ ਹੈਂ; ਚੇਤਨ ਕਾ ਨਹੀਂ. ਤੈਸੇ ਅਵੱਛੇਦ ਵਾਦ ਮੈਂ ਬੀ ਅਵਿਦ੍ਯਾ ਔ ਮਾਯਾ ਕਾ ਭੇਦ ਹੈ. ਸ੍ਵਰੂਪ ਸੈਂ ਚੇਤਨ ਕਾ ਭੇਦ ਨਹੀਂ. ਔ ਅਗ੍ਯਾਨ ਮੈਂ ਚੇਤਨ ਕਾ ਪ੍ਰਤਿਬਿੰਬ ਜੀਵ ਹੈ. ਔ ਬਿੰਬ ਈਸ਼੍ਵਰ ਹੈ. ਯਾ ਪੱਖ ਮੈਂ ਬੀ ਚੇਤਨ ਕਾ ਸ੍ਵਰੂਪ ਸੈਂ ਭੇਦ ਨਹੀਂ; ਕਿੰ-ਤੁ ਏਕ ਹੀ ਚੇਤਨ ਮੈਂ ਜੀਵ ਪਨਾ ਔ ਈਸ਼੍ਵਰ ਪਨਾ ਆਰੋਪਿਤ ਹੈ. ਇਹ ਵਾ-ਰਤਾ ਆਗੇ ਕਹੈਂਗੇ. ਇਸ ਰੀਤਿ ਸੈਂ ਜਗਤ ਕਾ ਕਰਤਾ ਸਰ੍ਵਗ੍ਯ ਸਰ੍ਵ-ਸ਼ਕ੍ਤਿਮਾਨ ਸ੍ਵਤੰਤ੍ਰ ਈਸ਼੍ਵਰ ਹੈ. ਸੋ ਈਸ਼੍ਵਰ ਵ੍ਯਾਪਕ ਹੈ. ਤਾ ਕਾ ਔ ਜੀ-ਵ ਕਾ ਵਿਸ਼ੇਖਣ ਭਾਗ ਸੈਂ ਭੇਦ ਹੈ; ਔ ਸ੍ਵਰੂਪ ਸੈਂ ਅਭੇਦ ਹੈ. ਇਹ ਦ੍ਵਿਤੀ-ਯ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਾ ਉੱਤਰ ਕਹ੍ਯਾ.

"ਮੋਛ ਕਾ ਸਾਧਨ ਗ੍ਯਾਨ ਹੈ; ਅਥਵਾ ਕਰ੍ਮ ਹੈ; ਅਥਵਾ ਉਪ-ਸਨਾ ਹੈ. ਅਥਵਾ ਦੋ ਹੈ?" ਯਾ ਕਾ ਉੱਤਰ ਕਹੇ ਹੈਂ:-

ਦੋਹਾ.

ਹੇਤੁ ਮੋਛ ਕੇ ਗ੍ਯਾਨ ਇਕ, ਨਹੀਂ ਕਰ੍ਮ ਨਹਿੰ ਧ੍ਯਾਨ;
ਰੱਜ ਸਰ੍ਪ ਤਬਹੀਂ ਨਸੈ, ਹੋਇ ਰੱਜੁ ਕੇ ਗ੍ਯਾਨ.

ਟੀਕਾ:- ਮੁਕ੍ਤਿ ਕਾ ਹੇਤੁ ਕਰ੍ਮ ਔ ਯਗ੍ਯਾਨ ਕਹਿਯੇ ਉਪਾਸਨਾ ਨਹੀਂ ਕਿੰਤੁ ਗ੍ਯਾਨ ਹੀ ਹੇਤੁ ਹੈ. ਕਾਹੇਤੇਂ, ਜੋ ਆਤਮਾ ਮੈਂ ਬੰਧ ਸਤ੍ਯ ਹੋਵੈ, ਤੌ ਤਾਕੀ ਨਿਵ੍ਰਿਤਿ ਰੂਪ ਮੋਖ ਗ੍ਯਾਨ ਸੇਂ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ; ਕਿੰਤੁ ਕਰ੍ਮ ਅਥਵਾ ਉਪਾਸਨਾ ਤੇਂ ਹੋਵੈ. ਸੋ ਬੰਧ ਆਤਮਾ ਮੈਂ ਸਤ੍ਯ ਹੈ ਨਹੀਂ; ਕਿੰਤੁ ਰੱਜੁ ਸਰ੍ਪ ਕੀ ਨ੍ਯਾਈਂ ਮਿਥ੍ਯਾ ਹੈ. ਤਾ ਮਿਥ੍ਯਾ ਕੀ ਨਿਵ੍ਰਿਤਿ ਅਧਿਸ਼ਠਾਨ ਗ੍ਯਾਨ ਸੇਂ ਹੀ ਬਨੈ ਹੈ. ਕਰ੍ਮ ਅਥਵਾ ਉਪਾਸਨਾ ਸੇਂ ਨਹੀਂ. ਜੈਸੇ ਰੱਜੁ ਕਾ ਸਰ੍ਪ ਕਿਸੀ ਕ੍ਰਿਯਾ ਤੇਂ ਦੂਰਿ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ, ਕੇਵਲ ਰੱਜੁ ਕੇ ਗ੍ਯਾਨ ਸੇਂ ਦੂਰਿ ਹੋਵੈ ਹੈ; ਤੈਸੇ ਆਤਮਾ ਕੇ ਅਗ੍ਯਾਨ ਸੇਂ ਪ੍ਰਤੀਤ ਜੋ ਹੋਵੈ ਹੈ ਬੰਧ, ਤਾ ਬੰਧ ਕੀ ਪ੍ਰਤੀਤ ਔ ਅਗ੍ਯਾਨ ਆਤਮਾ ਕੇ ਗ੍ਯਾਨ ਸੇਂ ਹੀ ਦੂਰਿ ਹੋਵੈ ਹੈ.

ਜੋ ਕਰਮ ਕਾ ਫਲ ਮੋਖ ਹੋਵੈ, ਤੌ ਮੋਖ ਅਨਿਤ੍ਯ ਹੋਵੈਗਾ. ਕਾਹੇਤੇਂ ਇਹ ਨਿਯਮ ਹੈ:- ਜੋ ਕ੍ਰਿਸੀ ਆਦਿ ਕਰਮ ਕਾ ਫਲ ਅੰਨਾਦਿਕ ਹੈਂ, ਸੋ ਅਨਿਤ੍ਯ ਹੈਂ. ਔ ਯਗ੍ਯਾਦਿ ਕਰ੍ਮ ਕਾ ਫਲ ਸ੍ਵਰਗਾਦਿਕ ਭੀ ਅਨਿਤ੍ਯ ਹੈਂ. ਜੋ ਮੋਖ ਭੀ ਕਰ੍ਮ ਕਾ ਫਲ ਅੰਗੀਕਾਰ ਕਰੈਂ ਤੌ ਅਨਿਤ੍ਯ ਹੋਵੈਗਾ ਯਾਤੇਂ ਕਰ੍ਮ ਕਾ ਫਲ ਮੋਖ ਨਹੀਂ. ਤੈਸੇ ਉਪਾਸਨਾ ਕਾ ਫਲ ਜੋ ਅੰਗੀਕਾਰ ਕਰੈਂ ਤੌ ਭੀ ਮੋਖ ਅਨਿਤ੍ਯ ਹੋਵੈਗਾ ਕਾਹੇਤੇਂ ਉਪਾਸਨਾ ਭੀ ਮਾਨਸ ਕਰ੍ਮ ਹੀ ਹੈਂ; ਔ ਕਰਮ ਕਾ ਫਲ ਅਨਿਤ੍ਯ ਹੋਵੈ ਹੈ; ਯਾਤੇਂ ਉਪਾਸਨਾ ਰੂਪ ਕਰਮ ਕਾ ਫਲ ਭੀ ਮੋਖ ਨਹੀਂ. ਔ

ਕਰ੍ਮ ਕਰਤਾ ਕੂੰ ਕਰਮ ਮੈਂ ਪਾਂਚ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕਾ ਉਪਯੋਗ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਪਦਾਰਥ ਕੀ ਉਤਪੱਤਿ, ਤਥਾ ਨਾਸ਼, ਅਥਵਾ ਪਦਾਰ੍ਥ ਕੀ ਪ੍ਰਾਪਤਿ, ਵਾ ਪਦਾਰ੍ਥ ਕਾ ਵਿਕਾਰ, ਤੈਸੇ ਸੰਸਕਾਰ. ਅਨ੍ਯ ਰੂਪ ਕੀ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਕਾ ਨਾਮ ਵਿਕਾਰ ਹੈ. ਸੰਸਕਾਰ ਦੋ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕਾ ਹੋਵੈ ਹੈ:- ਮਲ ਕੀ ਨਿਵ੍ਰਿਤਿ, ਔ ਗੁਣ ਕੀ ਉਤਪੱਤਿ ਇਹ ਪਾਂਚ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕਾ ਕਰਮ ਸੇਂ ਉਪਯੋਗ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਸੋ ਮੁਮੁਖ੍ਹੁ ਕੂੰ ਕੋਈ ਭੀ ਬਨੈ ਨਹੀਂ. ਯਾਤੇਂ ਮੁਮੁਖ੍ਹੁ ਗ੍ਯਾਨ ਕੇ ਸਾਧਨ ਸ੍ਰਵਣਾਦਿਕ ਵਿਖੈ ਹੀ ਪ੍ਰਵਿਰਤਿ ਹੋਵੈ, ਔ ਕਰਮ ਮੈਂ ਨਹੀਂ. ਜੈਸੇ ਕੁਲਾਲ ਕੇ ਕਰਮ ਤੇਂ ਕੁਲਾਲ ਕੂੰ ਘਟ ਕੀ ਉਤਪੱਤਿ ਉਪਯੋਗ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਤੈਸੇ ਮੁਮੁਖ੍ਹੁ ਕੂੰ ਕ-

ਰ੍ਮ ਤੈਂ ਮੋਛ ਕੀ ਉਤਪੱਤਿ ਉਪਯੋਗ ਬਨੈ ਨਹੀਂ, ਕਾਹੇਤੈਂ, ਜੋ ਅਨਰਥ ਕੀ ਨਿ-
ਵ੍ਰਿਤਿ ਔ ਪਰਮਾਨੰਦ ਕੀ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਰੂਪ ਮੋਛ ਹੈ, ਸੋ ਅਨਰਥ ਕੀ ਨਿਵ੍ਰਿਤਿ-
ਆਤਮਾ ਮੈਂ ਨਿਤ੍ਯ ਸਿਧ ਹੈ. ਜੈਸੇ ਰਜੁ ਮੇਂ ਸਰਪ ਕੀ ਨਿਵ੍ਰਿਤਿ ਨਿਤ੍ਯ ਸਿਧ
ਹੈ. ਆਤਮਾ ਪਰਮ ਆਨੰਦ ਸ੍ਵਰੂਪ ਹੈ. ਯਾਂਤੇ ਪਰਮਾਨੰਦ ਕੀ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਬੀ-
ਨਿਤ੍ਯ ਸਿਧ ਹੈ; ਇਸ ਰੀਤਿ ਸੇਂ ਸ੍ਵਭਾਵ ਸਿਧ ਮੋਛ ਕੀ ਕਰਮ ਸੇਂ ਉਤਪੱਤਿ
ਬਨੈ ਨਹੀਂ. ਜੋ ਵਸਤੁ ਆਗੇ ਸਿਧ ਨਹੀਂ ਹੋਵੈ, ਤਾਂਹੀ ਕੀ ਕਰਮ ਸੇਂ ਉਤਪੱਤਿ ਹੋ
ਵੈ ਹੈ; ਔ ਸਿਧ ਵਸਤੁ ਕੀ ਉਤਪੱਤਿ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ. ਔ.

ਵੇਦਾਂਤ ਸ੍ਰਵਣ ਬੀ ਮੋਛ ਕੀ ਉਤਪੱਤਿ ਕੇ ਨਿਮਿੱਤ ਨਹੀਂ ਕਹ੍ਯਾ ਕਿੰਤੂ
ਆਤਮਾ ਨਿਤ੍ਯ ਮੁਕਤ ਹੈ, ਕਿੰਚਿਤ ਮਾਤ੍ਰ ਬੀ ਕਰਤਵ੍ਯ ਨਹੀਂ; ਇਸ ਵਾਰ-
ਤਾ ਕੇ ਜਾਨਨੇ ਵਾਸਤੇ ਸ੍ਰਵਣ ਹੈ. ਇਹ ਜਾਨਿਕੇ ਕਰਤਵ੍ਯ ਭ੍ਰਾਂਤਿ ਦੂਰ ਹੋ-
ਵੈ ਹੈ. ਔ ਵੇਦਾਂਤ ਸ੍ਰਵਣ ਸੇਂ ਅਨੰਤਰ ਬੀ ਜਿਨ ਕੂੰ ਕਰਤਵ੍ਯ ਪ੍ਰਤੀਤਿ ਹੋ-
ਵੈ ਹੈ. ਤਿਨ ਨੇ ਤਤ੍ਵ ਜਾਨ੍ਯਾ ਨਹੀਂ. ਇਸੀ ਕਾਰਣ ਤੈਂ. ਨਿਤ੍ਯ ਨਿਵ੍ਰਿਤਿ ਜੋ
ਅਨਰਥ, ਤਾਂ ਕੀ ਨਿਵ੍ਰਿਤਿ, ਔ ਨਿਤ੍ਯ ਪ੍ਰਾਪਤ ਆਨੰਦ ਕੀ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਵੇਦਾਂ-
ਤ ਸ੍ਰਵਣ ਕਾ ਫਲ ਦੇਵਗੁਰੁ ਨੇ ਨੈਸ਼ਕਰਮ ਸਿਧਿ ਮੇਂ ਕਹ੍ਯਾ ਹੈ. ਯਾਂਤੇਂ,
ਮੋਛ ਕੀ ਉਤਪੱਤਿ ਰੂਪ ਕਰਮ ਕਾ, ਉਪਯੋਗ ਮੁਮੁੱਛੂ ਕੂੰ ਬਨੈ ਨਹੀਂ.

ਜੈਸੇ ਦੰਡ ਕਾ ਪ੍ਰਹਾਰ ਰੂਪ ਕਰਮ ਕਾ, ਘਟ ਕਾ ਨਾਸ਼ ਰੂਪ ਉਪਯੋਗ ਹੋਵੈ
ਹੈ; ਤੈਸੇ ਮੁਮੁੱਛੂ ਕੂੰ ਕਰਮ ਤੈਂ ਕਿਸੀ ਪਦਾਰਥ ਕਾ ਨਾਸ਼ ਰੂਪ ਉਪਯੋਗ
ਬੀ ਬਨੈ ਨਹੀਂ. ਕਾਹੇਤੈਂ, ਅਨ੍ਯ ਪਦਾਰਥ ਕਾ ਨਾਸ਼ ਤੈਂ ਮੁਮੁੱਛੂ ਕੂੰ ਵਾਂਛਿ-
ਤ ਹੈ ਨਹੀਂ, ਬੰਧ ਕਾ ਨਾਸ਼ ਹੀ ਕਰਮ ਸੈਂ ਉਪਯੋਗ ਕਹਨਾ ਹੋਵੈਗਾ. ਸੋ ਬੰਧ ਅ-
ਤਮਾ ਮੈਂ ਹੈ ਨਹੀਂ. ਮਿਥ੍ਯਾ ਪ੍ਰਤੀਤਿ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਤਾ ਮਿਥ੍ਯਾ ਪ੍ਰਤੀਤਿ ਕਾ ਨਾਸ਼
ਕਰਮ ਤੈਂ ਬਨੈਂ ਨਹੀਂ. ਔ ਆਤਮਾ ਕੇ ਯਥਾਰਥ ਗ੍ਯਾਨ ਸੈਂ ਤੌ ਮਿਥ੍ਯਾ ਪ੍ਰ-
ਤੀਤਿ ਕਾ ਨਾਸ਼ ਬਨੈ ਹੈ. ਯਾਂਤੈਂ ਮੁਮੁੱਛੂ ਕੂੰ ਪਦਾਰਥ ਕਾ ਨਾਸ ਰੂਪ ਉਪਯੋਗ
ਬੀ ਕਰਮ ਸੈਂ ਬਨੈ ਨਹੀਂ. ਜੈਸੇ ਗਮਨ ਰੂਪ ਕਰਮ ਤੈਂ ਗ੍ਰਾਮ ਕੀ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੋਵੈ
ਹੈ. ਤੈਸੇ ਮੋਛ ਕੀ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਰੂਪ ਉਪਯੋਗ ਕਰਮ ਸੈਂ ਬਨੈ ਨਹੀਂ; ਕਾਹੇਤੈਂ ਜੋ-
ਆਤਮਾ ਨਿਤ੍ਯ ਮੁਕਤ ਹੈ, ਤਾ ਕੂੰ ਮੋਛ ਕੀ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਕਹਨਾ ਬਨੈ ਨਹੀਂ; ਜਾ ਕੂੰ

ਬੰਧ ਹੋਵੈ ਤਾ ਕੂੰ ਮੋਖ ਕੀ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਕਰਨਾ ਬਨੈ ਹੈ: ਔ ਆਤਮਾ ਮੈਂ ਬੰਧ ਹੈ ਨਹੀਂ, ਯਾਤੈਂ ਮੋਖ ਕੀ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਰੂਪ ਕਰਮ ਕਾ ਉਪਯੋਗ ਮੁਮੁਖ੍ਹੂ ਕੂੰ ਬਨੈ ਨਹੀਂ.

ਜੈਸੇ ਪਾਕ ਰੂਪ ਕਰਮ ਮੇਂ ਅਗਨਿ ਕਾ ਵਿਕਾਰ ਰੂਪ ਉਪਯੋਗ ਪਾਚਕ ਕੂੰ ਹੋਵੈ ਹੈ, ਤੈਸੇ ਮੁਮੁਖ੍ਹੂ ਕੂੰ ਕਰਮ ਮੇਂ ਵਿਕਾਰ ਰੂਪ ਉਪਯੋਗ ਬੀ ਬਨੈ ਨਹੀਂ ਕਾਹੇਤੇਂ ਔਰ ਤੇ ਕੋਈ ਵਿਕਾਰ ਬਨੈ ਨਹੀਂ; ਜੋ ਆਤਮਾ ਮੈਂ ਪ੍ਰਥਮ ਬੰਧ ਅੰਗੀਕਾਰ ਕਰੈਂ ਔ ਮੋਖ ਦਸਾ ਮੈਂ ਚਤੁਰਭੁਜਾਦਿਕ ਵਿਲੱਛਣ ਰੂਪ ਕੀ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਅੰਗੀਕਾਰ ਕਰੈਂ; ਤੌ ਅਨ੍ਯ ਰੂਪ ਕੀ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਰੂਪ ਵਿਕਾਰ ਕਰਮ ਕਾ ਉਪਯੋਗ ਮੁਮੁਖ੍ਹੂ ਕੂੰ ਬਨੈ. ਸੋ ਅਨ੍ਯ ਰੂਪ ਕੀ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਆਤਮਾ ਮੈਂ ਅੰਗੀਕਾਰ ਨਹੀਂ. ਯਾਤੈਂ, ਕਰਮ ਮੈਂ ਵਿਕਾਰ ਰੂਪ ਉਪਯੋਗ ਬੀ ਮੁਮੁਖ੍ਹੂ ਕੂੰ ਬਨੈ ਨਹੀਂ.

ਜੈਸੇ ਵਸਤ੍ਰ ਕੇ ਛਾਲਨ ਰੂਪ ਕਰਮ ਕਾ, ਮਲ ਕੀ ਨਿਵ੍ਰਿਤਿ ਰੂਪ ਸੰਸਕਾਰ ਹੋਵੈ ਹੈ; ਤੈਸੇ ਮਲ ਕੀ ਨਿਵ੍ਰਿਤਿ ਰੂਪ ਸੰਸਕਾਰ ਬੀ ਮੁਮੁਖ੍ਹੂ ਕੂੰ ਕਰਮ ਮੇਂ ਉਪਯੋਗ ਨਹੀਂ ਕਾਹੇਤੇਂ, ਅਨ੍ਯ ਕੇ ਮਲ ਕੀ ਨਿਵ੍ਰਿਤਿ ਤੈਂ ਮੁਮੁਖ੍ਹੂ ਕੂੰ ਵਾਂਛਿਤ ਹੈ ਨਹੀਂ, ਆਤਮਾ ਕੇ ਮਲ ਕੀ ਨਿਵ੍ਰਿਤਿ ਕਰਨੀ ਹੋਵੈਗੀ. ਸੋ ਆਤਮਾ ਨਿਤ੍ਯ ਸ਼ੁੱਧ ਹੈ. ਤਾਕੇ ਵਿਖੈ. ਮਲ ਹੈ ਨਹੀਂ. ਯਾਤੈਂ ਮਲ ਕੀ ਨਿਵ੍ਰਿਤਿ ਰੂਪ ਸੰਸਕਾਰ ਬਨੈ ਨਹੀਂ. ਔ ਅੰਤਸ਼੍ਕਰਣ ਵਿਖੈ ਪਾਪ ਰੂਪ ਜੋ ਮਲ ਹੈ ਤਾ ਕੀ ਨਿਵ੍ਰਿਤਿ ਜੋ ਕਰਮ ਮੇਂ ਉਪਯੋਗ ਕਹੈਂ. ਤੌ ਇਹ ਵਾਰਤਾ ਸਤ੍ਯ ਹੈ; ਪਰੰਤੁ ਸ਼ੁੱਧ ਅੰਤਸ਼੍ਕਰਣ ਵਾਲਾ ਜੋ ਮੁਮੁਖ੍ਹੂ ਹੈਂ, ਤਾਕਾ ਵਿਚਾਰ ਕਰੇ ਹੈਂ. ਤਾਕੇ ਅੰਤਸ਼੍ਕਰਣ ਮੈਂ ਬੀ ਪਾਪ ਹੈ ਨਹੀਂ. ਯਾਤੇਂ ਪਾਪ ਰੂਪ ਮਲ ਕੀ ਨਿਵ੍ਰਿਤਿ ਰੂਪ ਸੰਸਕਾਰ ਬੀ ਮੁਮੁਖ੍ਹੂ ਕੂੰ ਕਰਮ ਮੇਂ ਉਪਯੋਗ ਬਨੈ ਨਹੀਂ. ਔ ਅਗ੍ਯਾਨ ਕੂੰ ਜੋ ਮਲ ਕਹੈਂ ਤੌ, ਅਗ੍ਯਾਨ ਆਤਮਾ ਮੈਂ ਹੈ ਬੀ, ਪਰੰਤੁ ਤਾ ਕੀ ਨਿਵ੍ਰਿਤਿ ਕਰਮ ਸੇਂ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ. ਕਾਹੇਤੈਂ, ਅਗ੍ਯਾਨ ਕਾ ਵਿਰੋਧੀ ਗ੍ਯਾਨ ਹੈ; ਕਰਮ ਨਹੀਂ. ਯਾਤੈਂ ਮਲ ਕੀ ਨਿਵ੍ਰਿਤਿ ਰੂਪ ਸੰਸਕਾਰ ਮੁਮੁਖ੍ਹੂ ਕੂੰ ਕਰਮ ਸੇਂ ਉਪਯੋਗ ਬਨੈ ਨਹੀਂ. ਜੈਸੇ ਵਸਤ੍ਰ ਕਾ ਕੁਸੁੰਭ ਮੇਂ ਭੇਜਨ ਰੂਪ ਕਰਮ ਕਾ ਰਕ੍ਤ ਗੁਣ ਕੀ ਉਤਪੱਤਿ ਰੂਪ ਸੰਸਕਾਰ ਉਪਯੋਗ ਹੋਵੈ ਹੈ, ਤੈਸੇ ਗੁਣ ਕੀ ਉਤਪੱਤਿ ਰੂਪ ਸੰਸਕਾਰ ਮੁਮੁਖ੍ਹੂ ਕੂੰ ਕਰਮ ਮੈਂ ਉਪਯੋਗ ਬਨੈ ਨਹੀਂ. ਕਾਹੇਤੈਂ, ਅਨ੍ਯ ਵਿਖੈ ਤਾ ਗੁ-

ਣ ਕੀ ਉਤਪੱਤਿ ਕਹਨਾ ਬਨੈ ਨਹੀਂ. ਆਤਮਾ ਵਿਖੈ ਹੀ ਕਹਨਾ ਹੋਵੈਗਾ. ਸੋ ਆਤਮਾ ਨਿਰਗੁਣ ਹੈ. ਤਾਂਕੇ ਵਿਖੈ ਗੁਣ ਕੀ ਉਤਪੱਤਿ ਬਨੈ ਨਹੀਂ. ਯਾਂਤੇਂ ਗੁਣ ਕੀ ਉਤਪੱਤਿ ਰੂਪ ਸੰਸਕਾਰ ਬੀ ਮੁਮੁੱਛੂ ਕੂੰ ਕਰਮ ਕਾ ਉਪਯੋਗ ਬਨੈ ਨਹੀਂ. ਯਾ ਪ੍ਰਕਰਣ ਮੈਂ ਉਪਯੋਗ ਨਾਮ ਫਲ ਕਾ ਹੈ. ਕਰਮ ਕਾ ਪਾਂਚ ਹੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕਾ ਫਲ ਹੋਵੈ ਹੈ, ਔਰ ਨਹੀਂ. ਸੋ ਪਾਂਚ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕਾ ਫਲ ਕਰਮ ਕਾ ਮੁਮੁੱਛੂ ਕੂੰ ਬਨੈ ਨਹੀਂ. ਯਾਂਤੇਂ ਕਰਮ ਕੂੰ ਤ੍ਯਾਗਿ ਕੇ ਗ੍ਯਾਨ ਕੇ ਸਾਧਨ ਸ੍ਰਵਣ ਵਿਖੈ ਹੀ ਮੁਮੁੱਛੂ ਪ੍ਰਵਿਰਤ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਉਪਾਸਨਾ ਬੀ ਮਾਨਸ ਕਰਮ ਹੀ ਹੈ. ਯਾਂਤੇਂ ਤਾਂਕੇ ਖੰਡਨ ਮੈਂ ਪ੍ਰਿਥਕ ਯੁਕਤਿ ਨਹੀਂ ਕਹੀ. ਇਸ ਰੀਤਿ ਸੈਂ ਕੇਵਲ ਕਰਮ ਅਥਵਾ ਉਪਾਸਨਾ ਮੋਖ੍ਯ ਕਾ ਹੇਤੁ ਨਹੀਂ; ਕਿੰਤੁ ਕੇਵਲ ਗ੍ਯਾਨ ਹੈ. ਔ ਕੋਈ ਕਰਮ ਉਪਾਸਨਾ ਸਹਿਤ ਗ੍ਯਾਨ ਕੂੰ ਮੋਖ੍ਯ ਕਾ ਹੇਤੁ ਅੰਗੀਕਾਰ ਕਰੈ ਹੈਂ. ਔ ਤਾਂਕੇ ਵਿਖੈ ਯੁਕਤਿ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਬੀ ਕਹੈ ਹੈਂ. ਜੈਸੇ ਆਕਾਸ਼ ਮੈਂ ਪੰਛੀ ਕਾ ਏਕ ਪੰਖ ਸੈਂ ਗਮਨ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ; ਕਿੰਤੁ ਦੋ ਪੰਖ ਸੈਂ ਗਮਨ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਤੈਸੇਂ ਮੋਖ੍ਯ ਲੋਕ ਕੂੰ ਬੀ ਏਕ ਗ੍ਯਾਨ ਰੂਪ ਪੰਖ ਸੈਂ ਗਮਨ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ; ਕਿੰਤੁ ਏਕ ਪੰਖ ਤੌ ਉਪਾਸਨਾ ਸਹਿਤ ਕਰਮ ਹੈ; ਔ ਦ੍ਵਿਤੀਯ ਪੰਖ ਗ੍ਯਾਨ ਹੈ. ਉਪਾਸਨਾ ਬੀ ਮਾਨਸ ਕਰਮ ਹੀ ਹੈ. ਯਾਂਤੇਂ ਏਕ ਹੀ ਪੰਖ ਹੈ.

ਅਨ੍ਯ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ:- ਜੈਸੇ ਸੇਤੁ ਕੇ ਦਰਸ਼ਨ ਸੈਂ ਪਾਪ ਕਾ ਨਾਸ਼ ਹੋਵੈ ਹੈ ਸੋ ਸੇਤੁ ਕਾ ਦਰਸ਼ਨ ਬੀ ਪ੍ਰਤ੍ਯੱਛ ਰੂਪ ਗ੍ਯਾਨ ਹੈ; ਔ ਸ਼੍ਰਧਾ ਭਕਤਿ ਸਹਿਤ ਗਮਨਾਦਿ ਨਿਯਮ ਕੀ ਅਪੇੱਛਾ ਕਰੈ ਹੈ. ਜੋ ਸ਼੍ਰਧਾ ਰਹਿਤ ਪੁਰਖ ਹੋਵੈ, ਤਾਂਕੂੰ ਸੇਤੁ ਦਰਸਨ ਸੈਂ ਫਲ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ. ਜੈਸੇ ਸੇਤੁ ਕਾ ਪ੍ਰਤ੍ਯੱਛ ਗ੍ਯਾਨ-ਸ਼੍ਰਧਾ ਨਿਯਮਾਦਿਕਨ ਕੀ, ਫਲ ਕੀ ਉਤਪੱਤਿ ਮੈਂ ਅਪੇੱਛਾ ਕਰੈ ਹੈਂ; ਤੈਸੇ-ਬ੍ਰਹਮ ਗ੍ਯਾਨ ਬੀ ਮੋਖ੍ਯ ਰੂਪ ਫਲ ਕੀ ਉਤਪੱਤਿ ਮੈਂ ਕਰਮ ਉਪਾਸਨਾ ਕੀ ਅਪੇੱਛਾ ਕਰੈ ਹੈ. ਔ,

ਕੇਵਲ ਗ੍ਯਾਨ ਸੈਂ ਜੋ ਮੋਖ੍ਯ ਅੰਗੀਕਾਰ ਕਰੈ ਹੈ. ਸੋ ਬੀ ਗ੍ਯਾਨ ਕਾ ਹੇਤੁ ਤੌ ਕਰਮ ਉਪਾਸਨਾ ਮਾਨੈ ਹੈ. ਸ਼ੁਧ ਔ ਨਿਸ਼ਚਲ ਅੰਤਸ਼ਕਰਣ ਮੈਂ ਗ੍ਯਾਨ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਸੋ ਅੰਤਸ਼ਕਰਣ ਸ਼ੁਭ ਕਰਮ ਸੈਂ ਸ਼ੁਧ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਔ ਉਪਾਸ

ਨਾ ਮੈਂ ਨਿਸ਼ਫਲ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਇਸ ਰੀਤਿ ਸੈਂ ਅੰਤਸ਼ਕਰਣ ਕੀ ਸ਼ੁਧਿ ਔ ਨਿਸ਼ਚ-
ਲਤਾ ਰੂਪ ਭਾਗ ਕਰਮ ਉਪਾਸਨਾ ਗ੍ਯਾਨ ਕੇ ਹੇਤੁ ਅੰਗੀਕਾਰ ਕਿਏ ਹੈਂ.

ਜੈਸੇ ਗ੍ਯਾਨ ਕੇ ਹੇਤੁ ਕਰਮ ਉਪਾਸਨਾ ਅੰਗੀਕਾਰ ਕਿਏ, ਤੈਸੇ ਗ੍ਯਾ-
ਨ ਕੇ ਫਲ ਮੋਖ੍ਯ ਕੇ ਹੇਤੁ ਬੀ ਅੰਗੀਕਾਰ ਕਰਨੇ ਯੋਗ੍ਯ ਹੈ.

ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ:- ਜੈਸੇ ਜਲ ਕਾ ਸੇਚਨ ਬ੍ਰਿਛ ਕੀ ਉਤਪੱਤਿ ਕਾ ਹੇਤੁ ਹੈ. ਔ
ਬ੍ਰਿਛ ਕੇ ਫਲ ਕੀ ਉਤਪੱਤਿ ਕਾ ਬੀ ਹੇਤੁ ਹੈ. ਜੈਸੇ ਬਨ ਕੇ ਬ੍ਰਿਛਨ ਕੇ ਜਲ ਸੇ-
ਚਨ ਬਿਨਾ ਫਲ ਹੋਵੈ ਹੈ, ਸੋ ਬੀ ਬ੍ਰਿਛ ਕੇ ਮੂਲ ਮੈਂ ਨੀਚੇ ਜਲ ਕਾ ਸੰਬੰਧ
ਹੈ; ਯਾਤੇਂ ਫਲ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਔ ਜਲ ਕੇ ਸੰਬੰਧ ਬਿਨਾ ਬ੍ਰਿਛ ਹੀ ਸੂਕ ਜਾਵੈ ਫ-
ਲ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ.

ਤੈਸੇ ਕਰਮ ਉਪਾਸਨਾ, ਗ੍ਯਾਨ ਕੀ ਉਤਪੱਤਿ ਕਾ ਹੇਤੁ ਹੈਂ; ਔ ਗ੍ਯਾ-
ਨ ਕਾ ਫਲ ਜੋ ਮੋਖ੍ਯ, ਤਾ ਕੇ ਬੀ ਹੇਤੁ ਹੈਂ. ਇਸ ਰੀਤਿ ਸੈਂ ਕਰਮ ਉਪਾਸਨਾ-
ਗ੍ਯਾਨ ਤੀਨੂੰ ਮੋਖ੍ਯ ਕੇ ਹੇਤੁ ਹੈਂ. ਯਾਤੇਂ ਗ੍ਯਾਨਵਾਨ ਬੀ ਕਰਮ ਕਰੈ.

ਅਥਵਾ ਕਰਮ ਉਪਾਸਨਾ ਗ੍ਯਾਨ ਕੇ ਰੱਛਾ ਕੇ ਹੇਤੁ ਹੈ ਕਾਹੇਤੇਂ, ਜੋ ਕ-
ਰਮ ਉਪਾਸਨਾ ਕਾ ਗ੍ਯਾਨਵਾਨ ਤ੍ਯਾਗ ਕਰੈ, ਤੌ ਉਤਪੰਨ ਹੁਆ ਗ੍ਯਾਨ
ਬੀ ਜਲ ਸੈਂ ਬਿਨਾ ਬ੍ਰਿਛ ਕੀ ਨ੍ਯਾਈਂ ਨਸ਼ਟ ਹੋਇ ਜਾਵੈਗਾ. ਕਾਹੇਤੇਂ, ਸ਼ੁਧ
ਅੰਤਸ਼ਕਰਣ ਮੈਂ ਗ੍ਯਾਨ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਔ ਸ਼ੁਭ ਕਰਮ ਨਹੀਂ ਕਰੈ ਤੌ ਗ੍ਯਾਨਵਾ-
ਨ ਕੂੰ ਪਾਪ ਹੋਵੈਗਾ. ਔ ਉਪਾਸਨਾ ਕੇ ਤ੍ਯਾਗ ਸੈਂ ਅੰਤਸ਼ਕਰਣ ਫੇਰਿ ਚੰਚ-
ਲ ਹੋਇ ਜਾਵੈਗਾ. ਤਾ ਮਲਿਨ ਔ ਚੰਚਲ ਅੰਤਸ਼ਕਰਣ ਮੈਂ ਗ੍ਯਾਨ ਰ-
ਹੈ ਨਹੀਂ; ਜੈਸੇ ਸੂਕੀ ਭੂਮਿ ਮੈਂ ਉਤਪੰਨ ਹੁਆ ਬ੍ਰਿਛ ਬੀ ਰਹੈ ਨਹੀਂ.

ਅਨ੍ਯ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ:- ਜੈਸੇ ਸੰਸਕਾਰ ਸੈਂ ਸ਼ੁਧਿ ਕਿਏ ਸ੍ਥਾਨ ਮੈਂ ਵੇਦ
ਪਾਠੀ ਬ੍ਰਹਮਚਾਰੀ ਨਿਵਾਸ ਕਰੈ ਹੈ. ਔ ਸ਼ੁਧ ਕਿਯਾ ਸ੍ਥਾਨ ਬੀ ਕਿਸੀ-
ਨਿਮਿੱਤ ਸੈਂ ਫੇਰਿ ਮਲਿਨ ਹੋਇ ਜਾਵੈ ਤੌ ਤਾ ਸ੍ਥਾਨ ਕੂੰ ਤ੍ਯਾਗਿ ਦੇਵੈ ਹੈ. ਤੈ-
ਸੇ ਕਰਮ ਕੇ ਤ੍ਯਾਗ ਸੈਂ ਮਲਿਨ, ਔ ਉਪਾਸਨਾ ਕੇ ਤ੍ਯਾਗ ਸੈਂ ਚੰਚਲ ਹੁ-
ਆ ਜੋ ਅੰਤਸ਼ਕਰਣ, ਤਾ ਕੇ ਵਿਖੈ ਗ੍ਯਾਨ ਰਹੈ ਨਹੀਂ; ਯਾਤੇਂ ਕਰਮ ਔ
[illegible] ਗ੍ਯਾਨ ਕੀ ਰੱਛਾ ਕੇ ਹੇਤੁ ਹੈਂ. ਇਸ ਰੀਤਿ ਸੈਂ ਕਰਮ ਉਪਾ-

ਸਨ ਗ੍ਯਾਨ, ਤੀਨੂੰ ਮੋਛ ਕੇ ਹੇਤੁ ਅੰਗੀਕਾਰ ਕਰੈਂ, ਤਥਾ ਗ੍ਯਾਨ ਕੀ ਇੱਛਾ ਕੇ ਹੇਤੁ ਕਰਮ ਉਪਾਸਨਾ ਅੰਗੀਕਾਰ ਕਰੈਂ, ਔ ਕੇਵਲ ਗ੍ਯਾਨ ਮੋਛ ਕਾ ਹੇਤੁ ਅੰਗੀਕਾਰ ਕਰੈਂ, ਦੋਨੂੰ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸੈਂ ਗ੍ਯਾਨਵਾਨ ਕੂੰ ਕਰਮ ਉਪਾਸਨਾ ਕਰਤਵ੍ਯ ਹੈ. ਯਾਕੂੰ ਸਮੁੱਚਯਵਾਦ ਕਹੈ ਹੈਂ. ਸੋ ਸਮੀਚੀਨ ਨਹੀਂ ਕਾਹੇ ਤੈਂ,

ਦੇਹ ਸੈਂ ਭਿੰਨ ਜੋ ਆਤਮਾ ਨਹੀਂ ਜਾਨੈਂ, ਤਾਸੈਂ ਕਰਮ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ ਕ੍ਯਾ ਹੇਤੈਂ ਜਨਮਾਂਤਰ ਕੇ ਭੋਗ ਕੇ ਨਿਮਿੱਤ ਕਰਮ ਕਰੈ ਹੈਂ; ਔ ਦੇਹ ਕਾ ਅਗਨਿ ਵਿਖੈ ਦਾਹ ਹੋਵੈ ਹੈ; ਤਾਸੈਂ ਜਨਮਾਂਤਰ ਕਾ ਭੋਗ ਬਨੈ ਨਹੀਂ ਯਾਤੈਂ ਸਰੀਰ ਤੈਂ ਭਿੰਨ ਆਤਮਾ ਕਾ ਗ੍ਯਾਨ ਕਰਮ ਕਾ ਹੇਤੁ ਹੈ. ਸੋ ਸਰੀਰ ਸੈਂ ਭਿੰਨ ਬੀ ਆਤਮਾ ਕਾ ਕਰਤਾ ਭੋਕਤਾ ਰੂਪ ਕਰਿਕੇ ਗ੍ਯਾਨ ਕਰਮ ਕਾ ਹੇਤੁ ਹੈ: "ਮੈਂ ਪੁੰਨ੍ਯ ਪਾਪ ਕਾ ਕਰਤਾ ਹੂੰ, ਪੁੰਨ੍ਯ ਪਾਪ ਕਾ ਫਲ ਮੇਰੇ ਕੂੰ ਹੋਵੈਗਾ," ਐਸਾ ਜਾਕੂੰ ਗ੍ਯਾਨ ਹੈ. ਸੋ ਕਰਮ ਕਰੈ ਹੈ. ਔ ਗ੍ਯਾਨਵਾਨ ਕੂੰ ਐਸਾ ਆਤਮਾ ਕਾ ਗ੍ਯਾਨ ਹੈ ਨਹੀਂ; ਕਿੰਤੁ ਪੁੰਨ੍ਯ ਪਾਪ ਔ ਸੁਖ ਦੁੱਖ ਤੈਂ ਰਹਿਤ-ਅਸੰਗ ਬ੍ਰਹਮ ਰੂਪ ਆਤਮਾ ਹੈ, ਐਸਾ ਵੇਦਾਂਤ ਵਾਕ੍ਯ ਸੈਂ ਗ੍ਯਾਨ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਸੋ ਗ੍ਯਾਨ ਕਰਮ ਕਾ ਹੇਤੁ ਨਹੀਂ, ਉਲਟਾ ਵਿਰੋਧੀ ਹੈ. ਯਾਤੈਂ ਗ੍ਯਾਨਵਾਨ ਸੈਂ ਕਰਮ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ. ਔ ਕਰਤਾ ਕਰਮ ਫਲ ਕਾ ਭੇਦ ਗ੍ਯਾਨ ਕਰਮ ਕਾ ਹੇਤੁ ਹੈ. ਸੋ ਕਰਤਾ ਕਰਮ ਫਲ ਬੀ ਗ੍ਯਾਨਵਾਨ ਕੂੰ ਆਤਮਾ ਸੈਂ ਭਿੰਨ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ; ਸੰਪੂਰਨ ਆਤਮ ਸ੍ਵਰੂਪ ਹੀ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਯਾਤੈਂ ਬੀ ਗ੍ਯਾਨਵਾਨ ਸੈਂ ਕਰਮ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ. ਔ ਭਾਸ਼੍ਯਕਾਰ ਨੈ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸੈਂ ਗ੍ਯਾਨਵਾਨ ਕੂੰ ਕਰਮ ਕਾ ਅਭਾਵ ਪ੍ਰਤਿਪਾਦਨ ਕਿਯਾ ਹੈ. ਕਰਮ ਕਾ ਔ ਗ੍ਯਾਨ ਕਾ ਫਲ ਸੈਂ ਵਿਰੋਧ ਹੈ. ਯਾਤੈਂ ਬੀ ਗ੍ਯਾਨ ਕਰਮ ਕਾ ਸਮੁੱਚਯ ਬਨੈ ਨਹੀਂ. ਕਰਮ ਕਾ ਫਲ ਅਨਿਤ੍ਯ ਸੰਸਾਰ ਹੈ: ਔ ਗ੍ਯਾਨ ਕਾ ਫਲ ਨਿਤ੍ਯ ਮੋਛ ਹੈ; ਔ,

ਆਤਮਾ ਮੈਂ ਜਾਤਿ ਆਸ਼੍ਰਮ ਅਵਸਥਾ ਕਾ ਅਧ੍ਯਾਸ ਕਰਮ ਕਾ [illegible] ਜਾਤਿ ਆਸ਼੍ਰਮ ਅਵਸਥਾ ਕੇ ਯੋਗ੍ਯ ਭਿੰਨ ਭਿੰਨ ਕਰ

Sri Satguru Jagjit Singh Ji eLibrary NamdhariElibrary@gmail.com

ਮ ਰਹੇ ਹੈਂ. ਯਾਤੈਂ ਜਾਤਿ ਆਦਿਕਨ ਕਾ ਅਧ੍ਯਾਸ ਕਰਮ ਕਾ ਹੇਤੁ ਹੈ. ਯਦ੍ਯਪਿ ਜਾਤਿ ਆਸ਼੍ਰਮ ਅਵਸਥਾ ਦੇਹ ਕੇ ਧਰਮ ਹੈਂ, ਔ ਕਰਮੀ ਕੂੰ ਦੇਹ ਮੈਂ ਆਤਮਬੁਧਿ ਹੈ ਨਹੀਂ; ਕਿੰਤੁ ਦੇਹ ਸੈਂ ਭਿੰਨ ਕਰਤਾ ਆਤਮਾ ਕਰਮੀ ਜਾਨੈ ਹੈ. ਇਹ ਵਾਰਤਾ ਪੂਰਵ ਕਹੀ. ਯਾਤੈਂ ਜਾਤਿ ਆਸ਼੍ਰਮ ਅਵਸਥਾ ਕੀ ਪ੍ਰਤੀਤਿ ਆਤਮਾ ਮੈਂ ਕਰਮੀ ਕੂੰ ਬੀ ਬਨੈ ਨਹੀਂ. ਤਥਾਪਿ ਦੇਹ ਸੈਂ ਭਿੰਨ ਆਤਮਾ ਕਾ ਕਰਮੀ ਕੂੰ ਅਪਰੋਛ ਗ੍ਯਾਨ ਨਹੀਂ. ਕਿੰਤੁ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਸੈਂ ਪਰੋਛ ਗ੍ਯਾਨ ਹੈ. ਔ ਦੇਹ ਮੈਂ ਆਤਮਗ੍ਯਾਨ ਅਪਰੋਛ ਹੈ. ਜੋ ਦੇਹ ਸੈ ਭਿੰਨ ਆਤਮਾ ਕਾ ਅਪਰੋਛ ਗ੍ਯਾਨ ਹੋਵੈ. ਤੌ ਦੇਹ ਮੈਂ ਅਪਰੋਛ ਆਤਮਗ੍ਯਾਨ ਕਾ ਵਿਰੋਧੀ ਹੋਵੈ. ਔ ਪਰੋਛ ਗ੍ਯਾਨ ਕਾ ਅਪਰੋਛ ਗ੍ਯਾਨ ਸੈਂ ਵਿਰੋਧ ਹੈ ਨਹੀਂ. ਯਾਤੈਂ ਦੇਹ ਸੈਂ ਭਿੰਨ ਕਰਤਾ ਆਤਮਾ ਕਾ ਗ੍ਯਾਨ, ਔ ਦੇਹ ਮੈਂ ਆਤਮਬੁਧਿ ਦੋਨੂੰ ਏਕ ਕਾਲ ਕੇ ਬਨੈ ਹੈ. ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ:- ਸ਼੍ਰੁਤਿ ਮੈਂ ਈਸ਼੍ਵਰ ਗ੍ਯਾਨ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਮੈਂ ਪਰੋਛ ਹੈ, ਔ ਪਾਖਾਣ ਬੁਧਿ ਅਪਰੋਛ ਹੈ; ਤਿਨ ਕਾ ਵਿਰੋਧ ਨਹੀਂ ਦੋਨੂੰ ਏਕ ਕੂੰ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਔ ਰੱਜੁ ਮੈਂ ਜਾਕੂੰ ਸਰਪ ਸੈਂ ਅਪਰੋਛ ਭੇਦ ਗ੍ਯਾਨ ਹੈ, ਤਾਕੂੰ ਅਪਰੋਛ ਸਰਪ ਭ੍ਰਾਂਤਿ ਦੂਰਿ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਯਾਤੈਂ ਇਹ ਨਿਯਮ ਸਿਧ ਹੁਆ:- ਅਪਰੋਛ ਭ੍ਰਾਂਤਿ ਕਾ ਅਪਰੋਛ ਗ੍ਯਾਨ ਸੈਂ ਵਿਰੋਧ ਹੈ, ਪਰੋਛ ਸੈਂ ਨਹੀਂ. ਯਾਤੈਂ ਦੇਹ ਸੈਂ ਭਿੰਨ ਆਤਮਾ ਕਾ ਪਰੋਛ ਗ੍ਯਾਨ, ਔ ਦੇਹ ਮੈਂ ਅਪਰੋਛ ਗ੍ਯਾਨ ਬਨੈ ਹੈ. ਸੋ ਦੋਨੂੰ ਕਰਮ ਕੇ ਹੇਤੁ ਹੈਂ. ਦੇਹ ਸੈਂ ਭਿੰਨ ਬੀ ਕਰਤਾ ਰੂਪ ਕਰਿਕੇ ਆਤਮਾ ਕਾ ਗ੍ਯਾਨ ਕਰਮ ਕਾ ਹੇਤੁ ਹੈ. ਸੋ ਕਰਤਾ ਰੂਪ ਕਰਿਕੇ ਆਤਮਾ ਕਾ ਗ੍ਯਾਨ ਭ੍ਰਾਂਤਿ ਰੂਪ ਹੈ. ਔ ਭ੍ਰਾਂਤਿ ਵਿਦ੍ਵਾਨ ਕੂੰ ਹੈ ਨਹੀਂ. ਯਾਤੈਂ ਕਰਮ ਕਾ ਅਧਿਕਾਰ ਨਹੀਂ. ਔ,

ਦੇਹ ਮੈਂ ਅਪਰੋਛ ਆਤਮਬੁਧਿ ਹੋਵੈ, ਤਬ ਦੇਹ ਕੇ ਧਰਮ ਜਾਤਿ ਆਸ਼੍ਰਮ ਅਵਸਥਾ ਪ੍ਰਤੀਤਿ ਹੋਵੈ, ਸੋ ਦੇਹ ਮੈਂ ਆਤਮਬੁਧਿ ਬੀ ਵਿਦ੍ਵਾਨ ਕੂੰ ਹੈ ਨਹੀਂ, ਕਿੰਤੁ ਬ੍ਰਹਮ ਰੂਪ ਕਰਿਕੇ ਆਤਮਾ ਕਾ ਅਪਰੋਛ ਗ੍ਯਾਨ ਹੈ. ਯਾਤੈਂ ਜਾਤਿ ਆਸ਼੍ਰਮ ਅਵਸਥਾ ਕੀ ਭ੍ਰਾਂਤਿ ਕੇ ਅਭਾਵ ਤੈਂ ਬੀ ਵਿਦ੍ਵਾਨ ਕੂੰ ਕਰਮ ਕਾ ਅਧਿਕਾਰ ਨਹੀਂ. ਔ ਉਪਾਸਨਾ ਬੀ "ਮੈਂ ਉਪਾਸਕ ਹੂੰ, ਦੇਵ ਉਪਾ-

ਸਜੈ ਹੈ." ਯਾਤ੍ਰੇ ਧਿਸੈਂ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਸੋ ਵਿਦ੍ਵਾਨ ਕੂੰ ਉਪਾਸ੍ਯ ਉਪਾਸਕ ਭਾਵ ਪ੍ਰਤੀਤਿ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ. "ਦੇਹਾਦਿਕ ਸੰਘਾਤ ਤੈਂ ਸੋਹ ਔ ਦੇਵ ਕਾ ਸ੍ਵਪ੍ਨ ਕੀ ਨ੍ਯਾਈਂ ਕਲ੍ਪਿਤ ਹੈ. ਔ ਚੇਤਨ ਏਕ ਹੈ." ਇਹ ਵਿਦ੍ਵਾਨ ਕਾ ਨਿਸ਼੍ਚਯ ਹੈ ਯਾਤੈਂ ਗ੍ਯਾਨ ਕਾ ਉਪਾਸਨਾ ਸੈਂ ਵਿਰੋਧ ਹੈ. ਔ,

ਧੁੱਪੀ ਕੇ ਗਮਨ ਕਾ ਦ੍ਰਿਸ਼੍ਟਾਂਤ ਬਨੈ ਨਹੀਂ. ਕਾਹੇਤੇਂ, ਧੁੱਪੀ ਕੈ ਤੌ ਦੋਪ-ਛ ਏਕਕਾਲ ਮੈਂ ਰਹੈ ਹੈਂ; ਤਿਨ ਕਾ ਪਰਸਪਰ ਵਿਰੋਧ ਨਹੀਂ; ਔ ਗ੍ਯਾਨ-ਕਾ ਤੌ ਕਰਮ ਉਪਾਸਨਾ ਸੈਂ ਵਿਰੋਧ ਹੈ. ਏਕਕਾਲ ਮੈਂ ਬਨੈ ਨਹੀਂ. ਔ

ਸੇਤੁ ਕੇ ਗ੍ਯਾਨ ਕਾ ਦ੍ਰਿਸ਼੍ਟਾਂਤ ਭੀ ਬਨੈ ਨਹੀਂ. ਕਾਹੇਤੈਂ, ਸੇਤੁ ਕਾ ਦਰਸ਼ਨ ਦ੍ਰਿਸ਼੍ਟ ਫਲ ਕਾ ਹੇਤੁ ਨਹੀਂ; ਕਿੰਤੁ ਅਦ੍ਰਿਸ਼੍ਟ ਫਲ ਕਾ ਹੇਤੁ ਹੈ. ਪ੍ਰਤ੍ਯਕ੍ਸ਼ ਜੋ ਫਲ ਪ੍ਰਤੀਤਿ ਹੋਵੈ, ਸੋ ਦ੍ਰਿਸ਼੍ਟ ਫਲ ਕਹਿਯੇ ਹੈ. ਜੈਸੇ ਭੋਜਨ ਕਾ ਫਲ ਤ੍ਰਿਪ੍ਤਿ ਪ੍ਰਤ੍ਯਕ੍ਸ਼ ਹੈ; ਯਾਤੈਂ ਭੋਜਨ ਦ੍ਰਿਸ਼੍ਟ ਫਲ ਕਾ ਹੇਤੁ ਹੈ. ਤੈਸੇ ਸੇਤੁ ਕੇ ਦਰਸ਼ਨ ਮੈਂ ਪ੍ਰਤ੍ਯਕ੍ਸ਼ ਫਲ ਪ੍ਰਤੀਤਿ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ. ਕਿੰਤੁ ਪਾਪ ਕਾ ਨਾਸ਼ ਰੂਪ ਫਲ ਸ਼ਾਸ੍ਤ੍ਰ ਮੈਂ ਜਾਨ੍ਯਾ ਜਾਵੈ ਹੈ. ਜੋ ਸ਼ਾਸ੍ਤ੍ਰ ਮੈਂ ਫਲ ਜਾਨਿਯੇ, ਔ ਪ੍ਰਤ੍ਯਕ੍ਸ਼ ਪ੍ਰਤੀਤਿ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ; ਸੋ ਅਦ੍ਰਿਸ਼੍ਟ ਫਲ ਕਹਿਯੇ ਹੈ. ਯਾਤੈਂ ਜੈਸੇ ਯਗ੍ਯਾਦਿਕ ਕਰਮ ਸ੍ਵਰਗਾਦਿਕ ਅਦ੍ਰਿਸ਼੍ਟ ਫਲ ਕੇ ਹੇਤੁ ਹੈਂ, ਤੈਸੇ ਸੇਤੁ ਕਾ ਦਰਸ਼ਨ ਭੀ ਪਾਪ ਕਾ ਨਾਸ਼ ਰੂਪ ਅਦ੍ਰਿਸ਼੍ਟ ਫਲ ਕਾ ਹੇਤੁ ਹੈ. ਜੋ ਅਦ੍ਰਿਸ਼੍ਟ ਫਲ ਕਾ ਹੇਤੁ ਹੋਵੈ ਹੈ, ਸੋ ਤੌ ਜਿਤਨਾ ਫਲ ਕੀ ਉਤਪੱਤਿ ਮੈਂ ਸ਼ਾਸ੍ਤ੍ਰ ਨੈ ਸਹਾਯ ਕਥਨ ਕਿਯਾ ਹੈ, ਤਾਸਹਿਤ ਫਲ ਕਾ ਹੇਤੁ ਹੋਵੈ ਹੈ, ਕੇਵਲ ਨਹੀਂ. ਯਾਤੈਂ ਸ਼੍ਰੱਧਾ ਨਿਯਮਾਦਿਕ ਸਹਿਤ ਸੇਤੁ ਕਾ ਦਰਸ਼ਨ ਪਾਪ ਨਾਸ਼ ਰੂਪ ਫਲ ਕਾ ਹੇਤੁ ਹੈ; ਸ਼੍ਰੱਧਾ ਨਿਯਮਾਦਿਕ ਰਹਿਤ ਹੇਤੁ ਨਹੀਂ. ਕਾਹੇਤੈਂ, ਸੇਤੁ ਕੇ ਦਰਸ਼ਨ ਮੈਂ ਪ੍ਰਤ੍ਯਕ੍ਸ਼ ਤੈਂ ਕੋਈ ਫਲ ਪ੍ਰਤੀਤਿ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ, ਕੇਵਲ ਸ਼ਾਸ੍ਤ੍ਰ ਸੈਂ ਜਾਨ੍ਯਾ ਜਾਵੈ ਹੈ. ਸੋ ਸ਼ਾਸ੍ਤ੍ਰ ਸ਼੍ਰੱਧਾਦਿਕ ਸਹਿਤ ਸੇਤੁ ਕੇ ਦਰਸ਼ਨ ਮੈਂ ਫਲ ਕਥਨ ਕਰੈ ਹੈ. ਕੇਵਲ ਦਰਸ਼ਨ ਮੈਂ ਫਲ ਕੀ ਉਤਪੱਤਿ ਮੈਂ ਕੋਈ ਪ੍ਰਮਾਣ ਨਹੀਂ. ਯਾਤੈਂ ਸੇਤੁ ਕਾ ਦਰਸ਼ਨ ਫਲ ਕੀ ਉਤਪੱਤਿ ਮੈਂ ਸ਼੍ਰੱਧਾ ਨਿਯਮ ਭਕ੍ਤਿ ਕੀ ਅਪੇਕ੍ਸ਼ਾ ਕਰੈ ਹੈ. ਔ

ਬ੍ਰਹਮਵਿਦ੍ਯਾ ਅਪਨੇ ਫਲ ਕੀ ਉਤਪੱਤਿ ਮੈਂ ਕਰਮ ਉਪਾਸਨਾ ਕੀ

ਅਪੇਛਾ ਕਰੈ ਨਹੀਂ. ਕਾਹੇਤੇਂ, ਜੋ ਬ੍ਰਹਮ ਵਿਦ੍ਯਾ ਕਾ ਫਲ ਬੀ ਸ੍ਵਰਗ ਕੀ ਨ੍ਯਾ-
ਈਂ ਲੋਕ ਵਿਸ਼ੇਖ ਅਦ੍ਰਿਸ਼ਟ ਹੋਵੈ, ਸੋ ਲੋਕ ਵਿਸ਼ੇਖ ਬੀ ਕੇਵਲ ਬ੍ਰਹਮ ਵਿਦ੍ਯਾ
ਸੈਂ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਨੈ ਬੋਧਨ ਨਹੀਂ ਕਿਯਾ ਹੋਵੈ; ਕਿੰਤੁ ਕਰਮ ਉਪਾਸਨਾ ਸਹਿਤ
ਸੈਂ ਬੋਧਨ ਕਿਯਾ ਹੋਵੈ; ਤੌ ਬ੍ਰਹਮ ਵਿਦ੍ਯਾ ਬੀ ਸੇਤੁ ਕੇ ਦਰਸਨ ਕੀ ਨ੍ਯਾ-
ਈਂ ਫਲ ਕੀ ਉਤਪੱਤਿ ਮੈਂ ਕਰਮ ਉਪਾਸਨਾ ਕੀ ਅਪੇਛਾ ਕਰੈ. ਸੋ ਬ੍ਰਹਮ
ਵਿਦ੍ਯਾ ਕਾ ਫਲ ਮੋਛ ਸ੍ਵਰਗ ਕੀ ਨ੍ਯਾਈਂ ਲੋਕ ਵਿਸ਼ੇਖ ਰੂਪ ਅਦ੍ਰਿਸ਼-
ਟ ਹੈ ਨਹੀਂ. ਕਿੰਤੁ ਮੋਛ ਨਿਤ੍ਯ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ. ਔ ਭ੍ਰਾਂਤਿ ਸੈਂ ਬੰਧ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੋਵੈ
ਹੈ. ਤਾ ਭ੍ਰਾਂਤਿ ਕੀ ਨਿਵ੍ਰਿਤਿ ਹੀ ਬ੍ਰਹਮ ਵਿਦ੍ਯਾ ਕਾ ਫਲ ਹੈ. ਸੋ ਭ੍ਰਾਂਤਿ ਕੀ
ਨਿਵ੍ਰਿਤਿ ਕੇਵਲ ਬ੍ਰਹਮ ਵਿਦ੍ਯਾ ਸੈਂ ਹਮਾਰੇ ਕੂੰ ਪ੍ਰਤ੍ਯਛ ਹੈ. ਔ ਰੱਜੁ ਗ੍ਯਾ-
ਨ ਸੈਂ ਸਰਪ ਭ੍ਰਾਂਤਿ ਕੀ ਨਿਵ੍ਰਿਤਿ ਸਰਵ ਕੂੰ ਪ੍ਰਤ੍ਯਛ ਹੈ. ਯਾਤੇਂ ਅਧਿਸ਼ਠਾ-
ਨ ਗ੍ਯਾਨ ਕਾ ਭ੍ਰਾਂਤਿ ਕੀ ਨਿਵ੍ਰਿਤਿ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟ ਫਲ ਹੈ. ਦ੍ਰਿਸ਼ਟ ਫਲ ਕੀ ਉਤਪੱ-
ਤਿ ਜਿਤਨੀ ਸਾਮਗ੍ਰੀ ਸੈਂ ਪ੍ਰਤ੍ਯਛ ਪ੍ਰਤੀਤਿ ਹੋਵੈ ਹੈ, ਸੋ ਸਾਮਗ੍ਰੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟ ਫ-
ਲ ਕੀ ਹੇਤੁ ਕਹਿਯੇ ਹੈ. ਜੈਸੇ ਤੁਰੀ ਤੰਤੁ ਵੇਮ ਸੈਂ ਪਟ ਕੀ ਉਤਪੱਤਿ ਪ੍ਰਤ੍ਯਛ ਹੈ.
ਯਾਤੇਂ ਤੁਰੀ ਤੰਤੁ ਵੇਮ ਪਟ ਕੇ ਹੇਤੁ ਹੈਂ. ਔ ਕੇਵਲ ਭੋਜਨ ਸੈਂ ਤ੍ਰਿਪਤਿ ਰੂਪ ਫ-
ਲ ਪ੍ਰਤ੍ਯਛ ਪ੍ਰਤੀਤਿ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਯਾਤੇਂ ਕੇਵਲ ਭੋਜਨ ਤ੍ਰਿਪਤਿ ਕਾ ਹੇਤੁ ਹੈ. ਤੈਸੇ
ਕੇਵਲ ਅਧਿਸ਼ਠਾਨ ਗ੍ਯਾਨ ਤੈਂ ਭ੍ਰਾਂਤਿ ਕੀ ਨਿਵ੍ਰਿਤਿ ਪ੍ਰਤ੍ਯਛ ਪ੍ਰਤੀਤਿ ਹੋ-
ਵੈ ਹੈ; ਯਾਤੇਂ ਕੇਵਲ ਅਧਿਸ਼ਠਾਨ ਕਾ ਗ੍ਯਾਨ ਹੀ ਭ੍ਰਾਂਤਿ ਕੀ ਨਿਵ੍ਰਿਤਿ ਕਾ ਹੇ-
ਤੁ ਹੈ. ਜੈਸੇ ਰੱਜੁ ਕਾ ਗ੍ਯਾਨ ਭ੍ਰਾਂਤਿ ਕੀ ਨਿਵ੍ਰਿਤਿ ਮੈਂ ਅਨ੍ਯ ਕੀ ਅਪੇਛਾ ਕ-
ਰੈ ਨਹੀਂ, ਤੈਸੇ ਬੰਧ ਕੀ ਭ੍ਰਾਂਤਿ ਕਾ ਅਧਿਸ਼ਠਾਨ ਜੋ ਨਿਤ੍ਯ ਮੁਕਤ ਆਤਮਾ ਤਾ
ਕਾ ਗ੍ਯਾਨ ਬੀ ਬੰਧ ਭ੍ਰਾਂਤਿ ਕੀ ਨਿਵ੍ਰਿਤਿ ਮੈਂ ਕਰਮ ਉਪਾਸਨਾ ਕੀ ਅਪੇ-
ਛਾ ਕਰੈ ਨਹੀਂ. ਔ

ਗ੍ਯਾਨ ਕੇ ਫਲ ਮੋਛ ਕੂੰ ਜੋ ਸ੍ਵਰਗ ਕੀ ਨ੍ਯਾਈਂ ਲੋਕ ਵਿਸ਼ੇਖ ਅ-
ਦ੍ਰਿਸ਼ਟ ਅੰਗੀਕਾਰ ਕਰੈ ਹੈਂ; ਸੋ ਵੇਦ ਵਾਕ੍ਯ ਸੈਂ ਵਿਰੁਧ ਹੈ; ਕਾਹੇਤੇਂ, ਗ੍ਯਾਨ-
ਵਾਨ ਕੇ ਪ੍ਰਾਣ ਕਿਸੀ ਲੋਕ ਕੂੰ ਗਮਨ ਨਹੀਂ ਕਰਤੇ ਇਹ ਵੇਦ ਮੈਂ ਕਹ੍ਯਾ ਹੈ.
ਔ ਲੋਕ ਵਿਸ਼ੇਖ ਅੰਗੀਕਾਰ ਕਰਨੇ ਤੈਂ, ਸ੍ਵਰਗ ਕੀ ਨ੍ਯਾਈਂ ਮੋਛ ਅ-

ਨਿਤ੍ਯ ਹੋਵੈਗਾ. ਯਾਤੇਂ ਲੋਕ ਵਿਸ਼ੇਖ ਰੂਪ ਮੋਛ ਨਹੀਂ. ਔ ਲੋਕ ਵਿਸ਼ੇਖ ਕੋ ਜੋ ਮੋਛ ਅੰਗੀਕਾਰ ਕਰੈਂ. ਤਾਕੂੰ ਬੀ ਕੇਵਲ ਗ੍ਯਾਨ ਸੈਂ ਹੀ ਮੋਛ ਲੋਕ ਕੀ ਪ੍ਰਾਪ੍ਤਿ ਅੰਗੀਕਾਰ ਕਰਨੀ ਯੋਗ੍ਯ ਹੈ. ਕਾਹੇਤੇਂ, ਜੋ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਨੈ ਪ੍ਰਤਿਪਾਦਨ ਕਿਯਾ ਅਰਥ ਹੋਵੈ, ਸੋ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਕੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹੀ ਅੰਗੀਕਾਰ ਕਰਿਏ ਹੈ. ਸੋ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਕੇਵਲ ਗ੍ਯਾਨ ਸੈਂ ਮੋਛ ਕਹੈ ਹੈ, ਯਾਤੇਂ ਕੇਵਲ ਗ੍ਯਾਨ ਮੋਛ ਕੇ ਹੇਤੁ ਹੈ, ਕਰ੍ਮ ਉਪਾਸਨਾ ਗ੍ਯਾਨ ਤੀਨੂੰ ਨਹੀਂ. ਔ

ਵ੍ਰਿਛ ਕਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਬੀ ਬਨੈ ਨਹੀਂ. ਕਾਹੇਤੇਂ, ਯਦ੍ਯਪਿ ਜਲ ਕਾ ਸੇਚਨ, ਵ੍ਰਿਛ ਕੀ ਉਤਪਤਿ ਔ ਰਛਾ ਮੈਂ ਹੇਤੁ ਹੈ; ਤਥਾਪਿ ਵ੍ਰਿਛ ਕੇ ਫਲ ਕੀ ਉਤਪਤਿ ਮੈਂ ਨਹੀਂ, ਵ੍ਰਿਯ ਜੋ ਵ੍ਰਿਛ ਹੈ, ਤਾਕੇ ਵਿਖੈ ਜਲ ਕਾ ਸੇਚਨ ਵ੍ਰਿਛ ਕੀ ਰਛਾ ਕੇ ਨਿਮਿੱਤ ਹੈ; ਫਲ ਕੇ ਨਿਮਿੱਤ ਨਹੀਂ. ਜਲ ਸੇ ਪ੍ਰਗਟ ਜੋ ਵ੍ਰਿਛ, ਸੋਈ ਫਲ ਕਾ ਹੇਤੁ ਹੈ, ਜਲ ਸੇਚਨ ਨਹੀਂ. ਤੈਸੇ ਕਰ੍ਮ ਉਪਾਸਨਾ ਕਾ ਬੀ ਗ੍ਯਾਨ ਕੀ ਉਤਪਤਿ ਮੈਂ ਉਪਯੋਗ ਹੈ, ਮੋਛ ਮੈਂ ਨਹੀਂ. ਯਾਤੇਂ, ਗ੍ਯਾਨ ਕੀ ਉਤਪਤਿ ਸੈਂ ਪੂਰਵ ਹੀ ਅੰਤਹਕਰਣ ਕੀ ਸੁਧਿ, ਔ ਨਿਸ਼੍ਚਲਤਾ ਕੇ ਨਿਮਿੱਤ ਕਰ੍ਮ ਉਪਾਸਨਾ ਕਰੈ, ਗ੍ਯਾਨ ਸੈਂ ਅਨੰਤਰ ਮੋਛ ਕੇ ਨਿਮਿੱਤ ਨਹੀਂ.

ਗ੍ਯਾਨ ਕੀ ਉਤਪਤਿ ਸੈਂ ਪੂਰਵ ਬੀ ਜਿਤਨੇ ਅੰਤਹਕਰਣ ਮੈਂ ਮਲ ਔ ਵਿਛੇਪ ਹੋਵੈ ਤਬ ਪਰਯੰਤ ਹੀ ਕਰੈ. ਸ਼ੁਧ ਔ ਨਿਸ਼੍ਚਲ ਅੰਤਹਕਰਣ ਜਾਕਾ ਹੋਵੈ, ਸੋ ਜਿਗ੍ਯਾਸੁ ਸ਼੍ਰਵਣ ਕੇ ਵਿਰੋਧੀ ਕਰ੍ਮ ਉਪਾਸਨਾ ਕਾ ਤ੍ਯਾਗ ਕਰੈ. ਮਲ ਨਾਮ ਪਾਪ ਕਾ ਹੈ, ਸੋ ਅਸ਼ੁਭ ਵਾਸਨਾ ਕਾ ਹੇਤੁ ਹੈ. ਜਬ ਪਰ੍ਯੰਤ ਮਲ ਹੋਵੈ ਤਬ ਪਰਯੰਤ ਅਸ਼ੁਭ ਵਾਸਨਾ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਜਬ ਅਸ਼ੁਭ ਵਾਸਨਾ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ. ਤਬ ਮਲ ਕਾ ਅਭਾਵ ਨਿਸ਼੍ਚਯ ਕਰੈਂ. ਅੰਤਹਕਰਣ ਕੀ ਚੰਚਲਤਾ ਔ ਏਕਾਗ੍ਰਤਾ ਅਨੁਭਵ ਸਿੱਧ ਹੈ. ਯਾਤੇਂ ਉੱਤਮ ਜਿਗ੍ਯਾਸੁ ਔ ਵਿਦ੍ਵਾਨ ਕੂੰ ਕਰ੍ਮ ਉਪਾਸਨਾ ਨਿਸ਼ਫਲ ਹੈ. ਔ

ਪੂਰਵ ਜੋ ਕਹ੍ਯਾ "ਗ੍ਯਾਨ ਕੀ ਰੱਛਾ ਕੇ ਨਿਮਿੱਤ ਕਰ੍ਮ ਉਪਾਸਨਾ ਕਰੈ. ਜੈਸੇ ਜਲ ਸੈਂ ਉਤਪੰਨ ਹੂਆ ਜੋ ਵ੍ਰਿਛ ਤਾ ਕੀ ਜਲ ਸੈਂ ਰੱਛਾ ਹੋਵੈ ਹੈ ਜੋ ਜਲ ਕਾ ਸੰਬੰਧ ਨਹੀਂ ਹੋਵੈ, ਤੌ ਵ੍ਰਿਯ ਵ੍ਰਿਛ ਬੀ ਸੁਕ ਜਾਵੈ ਹੈ. ਤੈਸੇ ਕਰ

ਮ ਉਪਾਸਨਾ ਸੈਂ ਉਤਪੰਨ ਹੁਆ ਜੋ ਗ੍ਯਾਨ, ਤਾ ਕੀ ਕਰ੍ਮ ਉਪਾਸਨਾ ਸੈਂ ਰੱਛਾ ਹੋਵੈਹੈ. ਜੋ ਗ੍ਯਾਨੀ ਕਰ੍ਮ ਉਪਾਸਨਾ ਨਹੀਂ ਕਰੈ ਤੌ ਅੰਤਸ਼ਕਰਣ ਮਲਿਨ ਔ ਚੰਚਲ ਫੇਰਿ ਹੋਇ ਜਾਵੈਗਾ. ਤਾ ਮਲਿਨ ਔ ਚੰਚਲ ਅੰਤਸ਼ਕਰਣ ਮੈਂ ਸੂਖੀ ਭੂਮਿ ਮੈਂ ਬ੍ਰਿਛ ਕੀ ਨ੍ਯਾਈਂ ਉਤਪੰਨ ਹੁਆ ਗ੍ਯਾਨ ਬੀ ਨਸ਼੍ਟ ਹੋਇ ਜਾਵੈਗਾ. ਯਾਤੈਂ ਗ੍ਯਾਨਵਾਨ ਬੀ ਕਰ੍ਮ ਉਪਾਸਨਾ ਕਰੈ.

ਸੋ ਬਨੈ ਨਹੀਂ. ਕਾਹੇਤੇਂ, ਆਭਾਸ ਸਹਿਤ ਅਥਵਾ ਚੇਤਨ ਸਹਿਤ ਜੋ ਅੰਤਸ਼ਕਰਣ ਕੀ "ਮੈਂ ਅਸੰਗ ਬ੍ਰਹ੍ਮ ਹੂੰ" ਇਹ ਬ੍ਰਿਤਿ; ਸੋ ਵੇਦਾਂਤ ਕਾ ਫਲ ਰੂਪ ਗ੍ਯਾਨ ਹੈ. ਤਾ ਕਾ ਕਰ੍ਮ ਉਪਾਸਨਾ ਸੈਂ ਬਿਨਾ ਨਾਸ਼ ਹੋਵੈਗਾ. ਅਥਵਾ ਚੇਤਨ ਸ੍ਵਰੂਪ ਗ੍ਯਾਨ ਕਾ ਨਾਸ਼ ਹੋਵੈਗਾ. ਜੋ ਐਸੇ ਕਹੈਂ:-ਸ੍ਵਰੂਪ-ਗ੍ਯਾਨ ਤੌ ਨਿਤ੍ਯ ਹੈ; ਯਾਤੈਂ ਤਾ ਕਾ ਤੌ ਨਾਸ਼ ਔ ਰੱਛਾ ਬਨੈ ਨਹੀਂ, ਪਰੰਤੂ ਵੇਦਾਂਤ ਕਾ ਫਲ ਜੋ ਬ੍ਰਹ੍ਮ ਵਿਦ੍ਯਾ ਰੂਪ ਗ੍ਯਾਨ ਹੈ, ਤਾ ਕੀ ਕਰ੍ਮ ਉਪਾਸਨਾ ਸੈਂ ਉਤਪੱਤਿ ਹੋਵੈਹੈ, ਔ ਕਰਮ ਉਪਾਸਨਾ ਕੀ ਤ੍ਯਾਗ ਸੈਂ ਉਤਪੰਨ ਹੁਈ-ਵਿਦ੍ਯਾ ਬੀ ਨਾਸ਼ ਹੋਇ ਜਾਵੈਗੀ. ਯਾਤੈਂ ਤਾ ਕੀ ਰੱਛਾ ਕੇ ਨਿਮਿੱਤ ਕਰ੍ਮ ਉਪਾਸਨਾ ਕਰੈ ਸੋ ਬਨੈ ਨਹੀਂ. ਕਾਹੇਤੈਂ ਏਕ ਵਾਰ ਉਤਪੰਨ ਹੁਈ ਜੋ ਅੰਤਸ਼ਕਰਣ ਕੀ ਬ੍ਰਹ੍ਮਾਕਾਰ ਬ੍ਰਿਤਿ ਤਾ ਸੈਂ ਅਗ੍ਯਾਨ ਔ ਭ੍ਰਾਂਤਿ ਕਾ ਨਾਸ਼ ਰੂਪ ਫਲ ਤਿਸ ਹੀ ਸਮਯ ਸਿੱਧ ਹੋਵੈਹੈ. ਅਗ੍ਯਾਨ ਔ ਭ੍ਰਾਂਤਿ ਕੇ ਨਾਸ਼ ਤੈਂ ਅਨੰਤਰ ਫੇਰਿ ਬ੍ਰਿਤਿ ਕੀ ਰੱਛਾ ਕੇ ਉਪਯੋਗ ਨਹੀਂ. ਔ ਅੰਤਸ਼ਕਰਣ ਕੀ ਬ੍ਰਿਤਿ ਕੀ ਕਰਮ ਉਪਾਸਨਾ ਸੈਂ ਰੱਛਾ ਬਨੈ ਬੀ ਨਹੀਂ. ਕਾਹੇਤੈਂ, ਜਬ ਕਰ੍ਮ ਉਪਾਸਨਾ ਕਾ ਅਨੁਸ਼੍ਠਾਨ ਕਰੈਗਾ ਤਬ ਕਰ੍ਮ ਉਪਾਸਨਾ ਕੀ ਸਾਮਗ੍ਰੀ ਕਾ ਹੀ ਬ੍ਰਿਤਿ ਰੂਪ ਗ੍ਯਾਨ ਹੋਵੈਗਾ; ਬ੍ਰਹ੍ਮ ਕਾ ਗ੍ਯਾਨ ਬਨੈ ਨਹੀਂ. ਔਰ ਬ੍ਰਿਤਿ ਹੁਏ ਤੈਂ ਪ੍ਰਥਮ ਬ੍ਰਿਤਿ ਰਹੈ ਨਹੀਂ. ਯਾਤੈਂ ਕਰ੍ਮ ਉਪਾਸਨਾ, ਗ੍ਯਾਨ ਕੀ ਉਤਪੱਤਿ ਕੇ ਤੌ ਪਰੰਪਰਾ ਤੈਂ ਹੇਤੁ ਹੈਂ; ਔ ਉਤਪੰਨ ਹੁਈ ਬ੍ਰਿਤਿ ਕੇ ਵਿਰੋਧੀ ਹੈਂ. ਯਾਤੈਂ ਕਰ੍ਮ ਉਪਾਸਨਾ ਤੈਂ ਗ੍ਯਾਨ ਕੀ ਰੱਛਾ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ. ਔ,

ਪੂਰਵ ਜੋ ਕਹ੍ਯਾ "ਗ੍ਯਾਨਵਾਨ ਕੂੰ ਕਰਮ ਕੇ ਤ੍ਯਾਗ ਸੈਂ ਪਾਪ ਹੋਵੈਹੈ" [illegible] ਬਨੈ ਨਹੀਂ. ਕਾਹੇਤੈਂ ਜੋ ਸ਼ੁਭ ਕਰ੍ਮ ਕਾ ਤ੍ਯਾਗ ਹੈ. ਸੋ ੨

ਪਾਪ ਕਾ ਹੇਤੁ ਨਹੀਂ. ਕਿੰਤੂ ਨਿਖਿਧ ਕਰਮ ਕਾ ਅਨੁਸ਼ਠਾਨ ਹੀ ਪਾਪ ਕਾ ਹੇਤੁ ਹੈ ਇਹ ਵਾਰਤਾ ਭਾਸ਼੍ਯਕਾਰ ਨੈ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸੈਂ ਪ੍ਰਤਿਪਾਦਨ ਕਰੀ ਹੈ, ਯਾਤੇ ਕਰਮ ਕੇ ਤ੍ਯਾਗ ਸੈਂ ਪਾਪ ਹੋਵੈ ਹੈ ਨਹੀਂ. ਔ ਗ੍ਯਾਨਵਾਨ ਕੂੰ ਤੌ ਸਰਵ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸੈਂ ਪਾਪ ਕਾ ਅਸੰਭਵ ਹੈ. ਕਾਹੇਤੈਂ, ਪੁੰਨ੍ਯ ਪਾਪ ਔ ਤਿਨ ਕਾ ਆਸ਼੍ਰਯ ਅੰਤਸ਼ਕਰਣ ਪਰਮਾਰਥ ਸੈਂ ਹੈ ਨਹੀਂ, ਅਵਿਦ੍ਯਾ ਸੈਂ ਮਿਥ੍ਯਾ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੋਵੈ ਹੈ ਸੋ ਅਵਿਦ੍ਯਾ ਔ ਮਿਥ੍ਯਾ ਪ੍ਰਤੀਤ ਗ੍ਯਾਨਵਾਨ ਕੇ ਹੈ ਨਹੀਂ. ਯਾਤੈਂ ਗ੍ਯਾਨਵਾਨ ਕੂੰ ਸ਼ੁਭ ਕਰਮ ਕੇ ਤ੍ਯਾਗ ਸੈਂ ਅਥਵਾ ਅਸ਼ੁਭ ਕਰਮ ਕੇ ਅਨੁਸ਼ਠਾਨ ਸੈਂ ਪਾਪ ਬਨੈ ਨਹੀਂ.

ਯਾ ਸ੍ਥਾਨ ਮੈਂ ਇਹ ਸਿਧਾਂਤ ਹੈ:- ਮੰਦ ਔਰ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਦੋ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕਾ ਗ੍ਯਾਨ ਹੈ. ਸੰਸ਼ਯਾਦਿਕ ਸਹਿਤ ਜੋ ਗ੍ਯਾਨ, ਸੋ ਮੰਦ ਗ੍ਯਾਨ ਕਹਿਯੇ ਹੈ, ਔ ਸੰਸ਼ਯਾਦਿਕ ਰਹਿਤ ਗ੍ਯਾਨ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਕਹਿਯੇ ਹੈ. ਜਾਕੂੰ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਗ੍ਯਾਨ ਹੋਵੈ, ਤਾਕੂੰ ਕਿੰਚਿਤ ਮਾਤ੍ਰ ਬੀ ਕਰਤਵ੍ਯ ਨਹੀਂ. ਏਕ ਵਾਰ ਉਤਪੰਨ ਹੁਆ ਜੋ ਸੰਸ਼ਯਾਦਿਕ ਰਹਿਤ ਅੰਤਸ਼ਕਰਣ ਕੀ ਵ੍ਰਿਤਿ ਰੂਪ ਗ੍ਯਾਨ, ਸੋਈ ਅਵਿਦ੍ਯਾ ਕਾ ਨਾਸ਼ ਕਰਿ ਦੇਵੈ ਹੈ. ਸੋ ਗ੍ਯਾਨ ਆਪ ਬੀ ਦੂਰਿ ਹੋਇ ਜਾਵੈ ਤੌ ਬੀ ਤੂਲੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸੈਂ ਜਾਨੈ ਆਤਮਾ ਮੈਂ ਫੇਰਿ ਭ੍ਰਾਂਤਿ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ. ਕਾਹੇਤੈਂ, ਜੋ ਭ੍ਰਾਂਤਿ ਕਾ ਕਾਰਣ ਅਵਿਦ੍ਯਾ ਹੈ. ਸੋ ਅਵਿਦ੍ਯਾ ਏਕ ਵਾਰ ਉਤਪੰਨ ਹੁਏ ਗ੍ਯਾਨ ਸੈਂ ਨਸ਼ਟ ਹੋਇ ਗਈ; ਯਾਤੈਂ ਭ੍ਰਾਂਤਿ ਔ ਅਵਿਦ੍ਯਾ ਕੇ ਅਭਾਵ ਤੈਂ ਵ੍ਰਿਤਿ ਗ੍ਯਾਨ ਕੀ ਆਵ੍ਰਿਤਿ ਕਾ ਕਛੁ ਉਪਯੋਗ ਨਹੀਂ. ਔ ਜੀਵਨ ਮੁਕ੍ਤਿ ਕੇ ਆਨੰਦ ਵਾਸ੍ਤੇ ਜੋ ਵ੍ਰਿਤਿ ਕੀ ਆਵ੍ਰਿਤਿ ਅਪੇਛਿਤ ਹੋਵੈ ਤੌ ਬਾਰੰਬਾਰ ਵੇਦਾਂਤ ਕੇ ਅਰਥ ਕਾ ਚਿੰਤਨ ਹੀ ਕਰੈ. ਵੇਦਾਂਤ ਕੇ ਅਰਥ ਚਿੰਤਨ ਸੈਂ ਹੀ ਬਾਰੰਬਾਰ ਬ੍ਰਹਮਾਕਾਰ ਵ੍ਰਿਤਿ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਔ ਕਰਮ ਉਪਾਸਨਾ ਤੈਂ ਨਹੀਂ ਕਾਹੇਤੈਂ, ਕਰਮ ਔ ਉਪਾਸਨਾ ਕਾ ਅੰਤਸ਼ਕਰਣ ਕੀ ਸ਼ੁਧਿ ਔ ਨਿਸ਼ਚਲਤਾ ਦੁਆਰਾ ਹੀ ਗ੍ਯਾਨ ਮੈਂ ਉਪਯੋਗ ਹੈ. ਔਰ ਰੀਤਿ ਸੈਂ ਨਹੀਂ. ਔ ਵਿਦ੍ਵਾਨ ਕੇ ਅੰਤਸ਼ਕਰਣ ਮੈਂ ਪਾਪ ਔ ਚੰਚਲਤਾ ਹੈ ਨਹੀਂ. ਰਾਗਦ੍ਵੇਖ [illegible] ਔ ਚੰਚਲਤਾ ਕਾ ਹੇਤੁ ਅਵਿਦ੍ਯਾ ਹੈ. ਤਾ ਅਵਿਦ੍ਯਾ

ਕਾ ਗ੍ਯਾਨ ਮੈਂ ਨਾਸ਼ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਯਾਤੈਂ ਵਿਦ੍ਵਾਨ ਕੇ ਪਾਪ ਔ ਚੰਚਲਤਾ ਕੇ ਅਭਾਵ ਤੈਂ ਕਰ੍ਮ ਉਪਾਸਨਾ ਕਾ ਉਪਯੋਗ ਨਹੀਂ. ਔਰ

ਜੋ ਕਦਾਚਿਤ ਐਸੇ ਕਹੇ:- ਰਾਗ ਦ੍ਵੇਖਾਦਿਕ ਅੰਤਹ਼ਕਰਣ ਕੇ ਸਹਜ ਧਰਮ ਹੈ. ਜਿਤਨੇ ਅੰਤਹ਼ਕਰਣ ਹੈਂ ਉਤਨੇ ਰਾਗ ਦ੍ਵੇਖ ਕਾ ਸਰ੍ਵਥਾ ਨਾਸ਼ ਗ੍ਯਾਨਵਾਨ ਕੇ ਭੀ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ. ਤਿਨ ਰਾਗ ਦ੍ਵੇਖ ਤੈਂ ਗ੍ਯਾਨਵਾਨ ਕਾ ਭੀ ਅੰਤਹ਼ਕਰਣ ਚੰਚਲ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਯਾਤੈਂ ਚੰਚਲਤਾ ਦੂਰਿ ਕਰਨੇ ਵਾਸਤੇ ਗ੍ਯਾਨਵਾਨ ਭੀ ਉਪਾਸਨਾ ਕਰੈ.

ਯਦ੍ਯਪਿ ਗ੍ਯਾਨਵਾਨ ਕੂੰ ਅੰਤਹ਼ਕਰਣ ਕੀ ਚੰਚਲਤਾ ਮੈਂ ਵਿਦੇਹ ਮੋਕ੍ਸ਼ ਮੈਂ ਹਾਨਿ ਨਹੀਂ, ਤਥਾਪਿ ਚੰਚਲ ਅੰਤਹ਼ਕਰਣ ਮੈਂ ਸ੍ਵਰੂਪ ਆਨੰਦ ਕਾ ਭਾਨ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ. ਯਾਤੈਂ ਚੰਚਲਤਾ ਜੀਵਨਮੁਕ੍ਤਿ ਕੀ ਵਿਰੋਧੀ ਹੈ. ਯਾਤੈਂ, ਜੀਵਨਮੁਕ੍ਤਿ ਕੇ ਨਿਮਿੱਤ ਚੰਚਲਤਾ, ਦੂਰਿ ਕਰਨੇ ਵਾਸਤੇ. ਉਪਾਸਨਾ ਕਰੈ. ਸੋ ਬਨੈ ਨਹੀਂ. ਕਾਹੇ ਤੈਂ ਯਦ੍ਯਪਿ ਵਿਦ੍ਵ ਬੋਧ ਜਾਕੇ ਅੰਤਹ਼ਕਰਣ ਮੈਂ ਹੁਆ ਹੈ ਤਾਕੇ ਸਮਾਧਿ ਔ ਵਿਛੇਪ ਸਮਾਨ ਹੈਂ ਯਾਤੈਂ ਅੰਤਹ਼ਕਰਣ ਕੀ ਨਿਸ਼੍ਚਲਤਾ ਕੇ ਨਿਮਿੱਤ ਕਿਸੀ ਯਤਨ ਕਾ ਆਰੰਭ ਵਿਦ੍ਵਾਨ ਕੂੰ ਬਨੈ ਨਹੀਂ.

ਤਥਾਪਿ ਵਿਦ੍ਵਾਨ ਕੀ ਪ੍ਰਵ੍ਰਿੱਤਿ ਔ ਨਿਵ੍ਰਿੱਤਿ ਪ੍ਰਾਰਬ੍ਧ ਕੇ ਆਧੀਨ ਹੈ. ਪ੍ਰਾਰਬ੍ਧ ਕਰ੍ਮ ਸਰ੍ਵ ਕਾ ਵਿਲੱਛਣ ਹੈ. ਕਿਸੀ ਵਿਦ੍ਵਾਨ ਕਾ ਜਨਕਾਦਿਕਨ ਕੀ ਨ੍ਯਾਈਂ ਭੋਗ ਕਾ ਹੇਤੁ ਪ੍ਰਾਰਬ੍ਧ ਹੈ, ਔ ਕਿਸੀ ਕਾ ਸ਼ੁਕਦੇਵ ਵਾਮਦੇਵਾਦਿਕਨ ਕੀ ਨ੍ਯਾਈਂ ਨਿਵ੍ਰਿੱਤਿ ਕਾ ਹੇਤੁ ਪ੍ਰਾਰਬ੍ਧ ਹੈ. ਜਾਕੇ ਭੋਗ ਕਾ ਹੇਤੁ ਪ੍ਰਾਰਬ੍ਧ ਹੈ. ਤਾਕੂੰ ਤੌ ਪ੍ਰਾਰਬ੍ਧ ਮੈਂ ਭੋਗ ਕੀ ਇੱਛਾ ਔ ਭੋਗ ਕੇ ਸਾਧਨ ਕਾ ਯਤਨ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਔ ਜਾਕੇ ਨਿਵ੍ਰਿੱਤਿ ਕਾ ਹੇਤੁ ਪ੍ਰਾਰਬ੍ਧ ਹੋਵੈ, ਤਾਕੂੰ ਜੀਵਨਮੁਕ੍ਤਿ ਕੇ ਆਨੰਦ ਕੀ ਇੱਛਾ ਹੋਵੈ ਹੈ, ਔ ਭੋਗ ਮੈਂ ਗ੍ਲਾਨਿ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਜਾਕੂੰ ਜੀਵਨਮੁਕ੍ਤਿ ਕੇ ਆਨੰਦ ਕੀ ਇੱਛਾ ਹੋਵੈ, ਸੋ ਬ੍ਰਹ੍ਮਾਕਾਰ ਵ੍ਰਿੱਤਿ ਕੀ ਆਵ੍ਰਿੱਤਿ ਕੇ ਨਿਮਿੱਤ ਵੇਦਾਂਤ ਅਰਥ ਕਾ ਚਿੰਤਨ ਹੀ ਕਰੈ; ਉਪਾਸਨਾ ਨਹੀਂ. ਕਾਹੇ ਤੈਂ ਅੰਤਹ਼ਕਰਣ ਕੀ ਨਿਸ਼੍ਚਲਤਾ ਮਾਤ੍ਰ ਮੈਂ ਬ੍ਰਹ੍ਮਾਨੰਦ ਕਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਰੂਪ ਸੈਂ ਭਾਨ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ, ਕਿੰਤੁ ਬ੍ਰਹ੍ਮਾਕਾਰ ਵ੍ਰਿੱਤਿ ਸੈਂ ਹੀ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਸੋ ਬ੍ਰਹ੍ਮਾਕਾਰ ਵ੍ਰਿ-

ਤਿ ਵੇਦਾਂਤ ਚਿੰਤਨ ਮੈਂ ਹੀ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਉਪਾਸਨਾ ਮੈਂ ਨਹੀਂ. ਔ ਅੰਤਹਕਰਣ ਕੀ ਚੰਚਲਤਾ ਬੀ ਵਿਦ੍ਵਾਨ ਕੂੰ ਵੇਦਾਂਤ ਕੇ ਚਿੰਤਨ ਮੈਂ ਹੀ ਦੂਰਿ ਹੋਇ ਜਾਵੈ ਹੈ. ਯਾਤੇਂ ਅੰਤਹਕਰਣ ਕੀ ਨਿਸ਼੍ਚਲਤਾ ਕੇ ਨਿਮਿੱਤ ਬੀ ਉਪਾਸਨਾ ਮੈਂ ਪ੍ਰਵਿਰਤਿ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ. ਇਸ ਰੀਤਿ ਸੈਂ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਬੋਧ ਜਾਕੋ ਹੁਆ ਹੈ. ਤਾਕੀ ਕਰ੍ਮ ਉਪਾਸਨਾ ਮੈਂ ਪ੍ਰਵਿਰਤਿ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ. ਔ

ਜਾਕੋ ਮੰਦ ਬੋਧ ਹੈ, ਸੋ ਬੀ ਮਨਨ ਔ ਨਿਦਿਧ੍ਯਾਸਨ ਹੀ ਕਰੈ, ਕਰ੍ਮ ਉਪਾਸਨਾ ਨਹੀਂ. ਕਾਹੇਤੇਂ ਮੰਦ ਬੋਧ ਜਾਕੂੰ ਹੁਆ ਹੈ, ਸੋ ਉੱਤਮ ਜਿਗ੍ਯਾਸੁ ਹੈ. ਤਾ ਉੱਤਮ ਜਿਗ੍ਯਾਸੁ ਕੂੰ ਮਨਨ ਨਿਦਿਧ੍ਯਾਸਨ ਸੈਂ ਬਿਨਾ ਅਨ੍ਯ ਕਰਤਵ੍ਯ ਨਹੀਂ; ਇਹ ਵਾਰ੍ਤਾ ਸ਼ਾਰੀਰਕ ਮੈਂ ਸੂਤ੍ਰਕਾਰ ਔ ਭਾਸ਼੍ਯਕਾਰ ਨੇ ਪ੍ਰਤਿਪਾਦਨ ਕਰੀ ਹੈ. ਔ ਵਿਦ੍ਵਾਨ ਕੂੰ ਮਨਨ ਨਿਦਿਧ੍ਯਾਸਨ ਬੀ ਕਰ੍ਤਵ੍ਯ ਨਹੀਂ. ਜੋ ਜੀਵਨ ਮੁਕ੍ਤਿ ਕੇ ਆਨੰਦ ਵਾਸਤੇ ਵਿਦ੍ਵਾਨ ਮਨਨ ਨਿਦਿਧ੍ਯਾਸਨ ਮੈਂ ਪ੍ਰਵਿਰਤਿ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਸੋ ਬੀ ਅਪਨੀ ਇੱਛਾ ਸੈਂ ਪ੍ਰਵਿਰਤ ਹੋਵੈ ਹੈ ਔ "ਮੈਂ ਵੇਦ ਕੀ ਆਗ੍ਯਾ ਨਹੀਂ ਕਰੂੰਗਾ, ਤੌ ਮੇਰੇ ਕੂੰ ਜਨਮ ਮਰਣ ਸੰਸਾਰ ਹੋਵੈਗਾ." ਇਸ ਬੁੱਧਿ ਸੈਂ ਜੋ ਕ੍ਰਿਯਾ ਕਰੈ, ਸੋ ਕਰ੍ਤਵ੍ਯ ਕਹਿਐ ਹੈ. ਸੋ ਜਨਮਾਦਿਕ ਕੀ ਬੁੱਧਿ ਵਿਦ੍ਵਾਨ ਕੇ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ. ਯਾਤੇਂ ਅਪਨੀ ਇੱਛਾ ਤੇਂ ਜੋ ਵਿਦ੍ਵਾਨ ਮਨਨ ਨਿਦਿਧ੍ਯਾਸਨ ਕਰੈ ਸੋ ਕਰਤਵ੍ਯ ਨਹੀਂ. ਇਸ ਰੀਤਿ ਸੈਂ ਮੰਦ ਬੋਧ ਅਥਵਾ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਬੋਧ ਜਾਕੋ ਹੁਆ ਹੈ, ਤਿਨ ਕੂੰ ਕਰ੍ਮ ਉਪਾਸਨਾ ਕਰਤਵ੍ਯ ਨਹੀਂ. ਔ

ਜਾਕੋ ਬੋਧ ਨਹੀਂ ਹੁਆ ਹੈ. ਕਿੰਤੁ ਆਤਮਾ ਕੇ ਜਾਨਨੇ ਕੀ ਤੀਬ੍ਰ ਇੱਛਾ ਹੈ, ਛ੍ਰੇਠਾ ਬੀ ਨਹੀਂ; ਤਾਕਾ ਅੰਤਹਕਰਣ ਸ਼ੁੱਧ ਹੈ; ਯਾਤੇਂ ਸੋ ਬੀ ਉੱਤਮ-ਹੀ ਜਿਗ੍ਯਾਸੁ ਹੈ. ਤਾਕੂੰ ਬੀ ਬੋਧ ਕੇ ਵਾਸਤੇ ਸ਼੍ਰਵਣਾਦਿਕ ਹੀ ਕਰਤਵ੍ਯ ਹੈ ਕਰ੍ਮ ਉਪਾਸਨਾ ਨਹੀਂ. ਕਾਹੇਤੇਂ, ਜੋ ਕਰ੍ਮ ਉਪਾਸਨਾ ਕਾ ਫਲ ਹੈ ਸੋ ਤਾਕੇ ਸਿੱਧ ਹੈ. ਔ ਗ੍ਯਾਨ ਕੀ ਸਾਮਾਨ੍ਯ ਇੱਛਾ ਤੇਂ. ਜੋ ਸ਼੍ਰਵਣ ਮੈਂ ਪ੍ਰਵਿਰਤ ਹੁਆ ਹੈ. ਔ ਅੰਤਹਕਰਣ ਭੋਗਨ ਮੈਂ ਆਸਕ੍ਤ ਹੈ. ਸੋ ਮੰਦ ਜਿਗ੍ਯਾਸੁ ਹੈ. ਸੋ ਬੀ ਸ਼੍ਰਵਣ ਕੂੰ ਤ੍ਯਾਗਿ ਕੇ ਫੇਰਿ ਕਰ੍ਮ ਉਪਾਸਨਾ ਮੈਂ ਪ੍ਰਵਿਰਤ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ. ਜੋ-

ਕਰਮ ਉਪਾਸਨਾ ਕਾ ਫਲ ਅੰਤਹ਼ਕਰਣ ਕੀ ਸੁੱਧਿ ਔ ਨਿਸ਼੍ਚਲਤਾ ਹੈ. ਸੋ ਤਾ
ਕੂੰ ਸ਼੍ਰਵਣ ਮੈਂ ਹੀ ਹੋਇ ਜਾਵੈਗਾ. ਸ਼੍ਰਵਣ ਕੀ ਆਵ੍ਰਿੱਤਿ ਤੈਂ ਅੰਤਹ਼ਕਰਣ
ਕਾ ਦੋਖ ਦੂਰਿ ਹੋਇ ਕੇ ਇਸ ਜਨ੍ਮ ਵਿਖੈ ਅਥਵਾ ਅਨ੍ਯ ਜਨ੍ਮ ਵਿਖੈ
ਅਥਵਾ ਬ੍ਰਹਮਲੋਕ ਵਿਖੈ ਗ੍ਯਾਨ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਆਵ੍ਰਿੱਤਿ ਨਾਮ ਬਾਰੰਬਾਰ ਕਾ
ਹੈ. ਔ ਸ਼੍ਰਵਣ ਕੂੰ ਤ੍ਯਾਗਿ ਕੇ ਜੋ ਕਰ੍ਮ ਉਪਾਸਨਾ ਮੈਂ ਪ੍ਰਵ੍ਰਿੱਤ ਹੋਵੈ ਹੈ, ਸੋ ਆ
ਰੂੜ੍ਹ ਪਤਿਤ ਕਹਿਏ ਹੈ. ਇਸ ਰੀਤਿ ਸੈਂ ਗ੍ਯਾਨਵਾਨ ਔ ਉੱਤਮ ਜਿਗ੍ਯਾਸੁ
ਕਾ ਕਰ੍ਮ ਉਪਾਸਨਾ ਵਿਖੈ ਅਧਿਕਾਰ ਨਹੀਂ. ਔ ਮੰਦ ਜਿਗ੍ਯਾਸੁ ਬੀ ਜੋ
ਵੇਦਾਂਤ ਸ਼੍ਰਵਣ ਮੈਂ ਪ੍ਰਵ੍ਰਿੱਤ ਹੁਆ ਹੈ. ਤਾ ਕਾ ਅਧਿਕਾਰ ਨਹੀਂ. ਔ ਗ੍ਯਾਨ ਕੀ
ਜਾ ਕੂੰ ਇੱਛਾ ਤੋ ਹੈ, ਪਰੰਤੁ ਭੋਗ ਮੈਂ ਬੁੱਧਿ ਆਸਕ੍ਤ ਹੈ. ਯਾਤੇਂ ਸ਼੍ਰਵਣ ਮੈਂ ਪ੍ਰਵ੍ਰਿ
ਤ ਨਹੀਂ ਹੁਆ ਐਸਾ ਜੋ ਮੰਦ ਜਿਗ੍ਯਾਸੁ. ਤਾ ਕਾ ਨਿਸ਼੍ਕਾਮ ਕਰ੍ਮ ਔ ਉ-
ਪਾਸਨਾ ਮੈਂ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ. ਔ

ਜਾ ਕੀ ਭੋਗ ਵਿਖੈ ਹੀ ਆਸਕ੍ਤਿ ਹੈ. ਗ੍ਯਾਨ ਕੀ ਇੱਛਾ ਨਹੀਂ; ਐ-
ਸਾ ਜੋ ਬਹਿਰਮੁਖ ਹੈ. ਤਾ ਕਾ ਸਕਾਮ ਕਰ੍ਮ ਵਿਖੈ ਬੀ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ. ਯਾ
ਤੈਂ ਗ੍ਯਾਨਵਾਨ ਕੂੰ ਕਰ੍ਮ ਉਪਾਸਨਾ ਕਾ ਅਧਿਕਾਰ ਨਹੀਂ. ਕਰ੍ਮ ਉਪਾ
ਸਨਾ ਕਾ ਗ੍ਯਾਨ ਵਿਰੋਧੀ ਹੈ. ਔ

ਕਰ੍ਮ ਉਪਾਸਨਾ ਬੀ ਅੰਤਹ਼ਕਰਣ ਕੀ ਸੁੱਧਿ ਔ ਨਿਸ਼੍ਚਲਤਾ ਦ੍ਵਾ-
ਰਾ ਗ੍ਯਾਨ ਕੀ ਉਤਪੱਤਿ ਕੇ ਤੌ ਹੇਤੁ ਹੈ; ਪਰੰਤੁ ਗ੍ਯਾਨ ਕੀ ਉਤਪੱਤਿ
ਸੈਂ ਅਨੰਤਰ ਜੋ ਕਰ੍ਮ ਉਪਾਸਨਾ ਕਰੈ, ਤੌ ਉਤਪੰਨ ਹੁਆ ਗ੍ਯਾਨ ਨਸ਼੍ਟ
ਹੋਇ ਜਾਵੈਗਾ, ਯਾਤੈਂ ਗ੍ਯਾਨ ਕੇ ਵਿਰੋਧੀ ਹੈਂ. ਰੱਛਾ ਕੇ ਹੇਤੁ ਨਹੀਂ. ਕਾਹੇਤੈਂ
"ਮੈਂ ਕਰਤਾ ਹੂੰ, ਔ ਯਗ੍ਯਾਦਿ ਮੇਰੇ ਕੂੰ ਕਰਤਵ੍ਯ ਹੈ, ਯਗ੍ਯਾਦਿਕਨ
ਕਾ ਸ੍ਵਰਗਾਦਿ ਫਲ ਹੈਂ;" ਯਾ ਭੇਦ ਬੁੱਧਿ ਸੈਂ ਕਰ੍ਮ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਔ "ਮੈਂ
ਉਪਾਸਕ ਹੂੰ, ਦੇਵ ਉਪਾਸ੍ਯ ਹੈਂ." ਯਾ ਭੇਦ ਬੁੱਧਿ ਸੈਂ ਉਪਾਸਨਾ ਹੋਵੈ ਹੈ.
ਸੋ ਦੋਨੂੰ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੀ ਬੁੱਧਿ "ਸਰ੍ਵ ਬ੍ਰਹਮ ਹੈ." ਯਾ ਬੁੱਧਿ ਕੂੰ ਦੂਰਿ ਕਰਿ ਕੇ ਹੋ
ਵੈ ਹੈ. ਯਾਤੈਂ ਕਰਮ ਉਪਾਸਨਾ ਗ੍ਯਾਨ ਕੇ ਵਿਰੋਧੀ ਹੈ. ਯਦ੍ਯਪਿ ਗ੍ਯਾ
ਨਵਾਨ ਆਤਮਾ ਕੂੰ ਅਸੰਗ ਜਾਨੈ ਹੈ, ਤੌ ਬੀ ਦੇਹ ਕਾ ਭੋਜਨਾਦਿਕ ਵ੍ਯ-

ਵਹਾਰ ਅਰੁ ਜਹਾਂ ਜਨਕਾਦਿਕਨ ਕੀ ਨ੍ਯਾਈਂ ਅਧਿਕ ਰਾਜ੍ਯ ਪਾਲਨਾਦਿਕ ਵ੍ਯਵਹਾਰ ਕਰੈ ਹੈ, ਤਾਂ ਵ੍ਯਵਹਾਰ ਕਾ ਗ੍ਯਾਨ ਵਿਰੋਧੀ ਨਹੀਂ: ਔ ਵ੍ਯਵਹਾਰ ਗ੍ਯਾਨ ਕਾ ਬੀ ਵਿਰੋਧੀ ਨਹੀਂ. ਕਾਹੇਤੈਂ ਜੋ ਆਤਮ ਸ੍ਵਰੂਪ ਗ੍ਯਾਨ ਸੈਂ ਅਸੰਗ ਜਾਨ੍ਯਾ ਹੈ. ਤਾਂ ਆਤਮਾ ਵਿਖੈ ਜੋ ਵ੍ਯਵਹਾਰ ਪ੍ਰਤੀਤਿ ਹੋਵੈ, ਤੌ ਵ੍ਯਵਹਾਰ ਕਾ ਵਿਰੋਧੀ ਗ੍ਯਾਨ ਤਥਾ ਗ੍ਯਾਨ ਕਾ ਵਿਰੋਧੀ ਵ੍ਯਵਹਾਰ ਹੋਵੈ; ਸੋ ਵਿਦ੍ਵਾਨ ਕੂੰ ਆਤਮਾ ਵਿਖੈ ਵ੍ਯਵਹਾਰ ਪ੍ਰਤੀਤਿ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ, ਕਿੰਤੁ ਸੰਪੂਰਣ ਵ੍ਯਵਹਾਰ ਦੇਹਾਦਿਕਨ ਕੇ ਆਸ਼੍ਰਿਤ ਹੈ. ਔ ਆਤਮਾ ਵਿਖੈ ਵ੍ਯਵਹਾਰ ਸਹਿਤ ਦੇਹਾਦਿਕਨ ਕਾ ਸੰਬੰਧ ਹੈ ਨਹੀਂ. ਯਾ ਬੋਧ ਸੈਂ ਸੰਪੂਰਣ ਵ੍ਯਵਹਾਰ ਕਰੈ ਹੈ ਇਸੀ ਕਾਰਣ ਸੈਂ ਵਿਦ੍ਵਾਨ ਕੀ ਪ੍ਰਵ੍ਰਿਤਿ ਬੀ ਨਿਵ੍ਰਿਤਿ ਹੀ ਕਹੀ ਹੈ.

ਜੈਸੇ ਅਨ੍ਯ ਵ੍ਯਵਹਾਰ ਗ੍ਯਾਨ ਕਾ ਵਿਰੋਧੀ ਨਹੀਂ. ਤੈਸੇ ਕਰ੍ਮ ਉਪਾਸਨਾ ਬੀ ਅਨ੍ਯ ਬਹਿਰਮੁਖ ਪੁਰੁਖਨ ਕੇ ਕਰਾਵਨੇ ਵਾਸਤੇ ਆਤਮਾ ਕੂੰ ਅਸੰਗ ਜਾਨਿਕੇ, ਔ ਦੇਹ ਵਾ ਅੰਤਹਕਰਣ ਕੇ ਆਸ਼੍ਰਿਤ ਕ੍ਰਿਯਾ ਜਾਨਿਕੇ ਜੋ ਕਰ੍ਮ ਉਪਾਸਨਾ ਕਰੈ, ਤੌ ਗ੍ਯਾਨ ਕੇ ਵਿਰੋਧੀ ਨਹੀਂ ਕਾਹੇਤੈਂ ਜੋ ਆਤਮਾ ਵਿਦ੍ਵਾਨ ਨੇ ਅਸੰਗ ਜਾਨ੍ਯਾ ਹੈ. ਤਾ ਕੂੰ ਕਰਤਾ ਜਾਨਿਕੇ ਜੋ ਕਰ੍ਮ ਉਪਾਸਨਾ ਕਰੈ. ਤੌ ਗ੍ਯਾਨ ਕੇ ਵਿਰੋਧੀ ਹੋਵੈ, ਸੋ ਆਤਮਾ ਕੇ ਅਸੰਗ ਰੂਪ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਨਿਸ਼੍ਚਯ ਕਰਮ ਉਪਾਸਨਾ ਸੈਂ ਵਿਦ੍ਵਾਨ ਕਾ ਦੂਰਿ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ. ਯਾਤੈਂ ਆਭਾਸ ਰੂਪ ਕਰ੍ਮ ਔ ਉਪਾਸਨਾ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਗ੍ਯਾਨ ਕੇ ਵਿਰੋਧੀ ਨਹੀਂ. ਇਸੀ ਕਾਰਣ ਤੈਂ ਜਨਕਾਦਿਕਨ ਨੈ ਆਭਾਸ ਰੂਪ ਕਰਮ ਕਰੈ ਹੈ. ਜੋ ਆਤਮਾ ਕੂੰ ਅਸੰਗ ਜਾਨਿਕੇ ਔਰ ਵ੍ਯਵਹਾਰ ਕੀ ਨ੍ਯਾਈਂ ਦੇਹਾਦਿਕਨ ਕੇ ਧਰ੍ਮ ਜਾਨਿਕੇ ਵਿਦ੍ਵਾਨ ਸ਼ੁਭ ਕ੍ਰਿਯਾ ਕਰੈ, ਸੋ ਆਭਾਸ ਰੂਪ ਕਰ੍ਮ ਕਹਿਏ ਹੈ. ਤਾ ਕਾ ਗ੍ਯਾਨ ਸੈਂ ਵਿਰੋਧ ਨਹੀਂ. ਔ ਭਾਸ਼੍ਯਕਾਰ ਨੇ ਕਰ੍ਮ ਉਪਾਸਨਾ ਕਾ ਜੋ ਗ੍ਯਾਨ ਸੈਂ ਵਿਰੋਧ ਕਹ੍ਯਾ ਹੈ, ਸੋ ਆਤਮਾ ਮੈਂ ਕਰਤਾ ਬੁਧਿ ਸੈਂ ਜੋ ਕਰ੍ਮ ਉਪਾਸਨਾ ਕਰੈ ਹੈ. ਤਾ ਕਾ ਵਿਰੋਧ ਕਹ੍ਯਾ ਹੈ: ਔ ਆਭਾਸ ਰੂਪ ਸੈਂ ਨਹੀਂ. ਤਥਾਪਿ,

ਮੰਦ ਬੋਧ ਕੇ ਆਭਾਸ ਰੂਪ ਕਰ੍ਮ ਔ ਆਭਾਸ ਰੂਪ ਉਪਾਸਨਾ-

ਬੀ ਵਿਰੋਧੀ ਹੈਂ. ਕ੍ਯਾਹੈਤੈਂ, ਜੋ ਸੰਸ਼ਯਾਦਿਕ ਸਹਿਤ ਬੋਧ ਹੈ, ਸੋ ਭੇਦ ਬੋਧ ਕ
ਵਿਸ਼ੈ ਹੈ. ਜਾਕੇ ਅੰਤਹਕ੍ਰਣ ਮੈਂ "ਆਤਮਾ ਅਸੰਗ ਹੈ, ਅਥਵਾ ਨਹੀਂ ਹੈ"
ਐਸਾ ਕਦਾਚਿਤ ਸੰਸ਼ਯ ਹੋਵੈ, ਸੋ ਪੁਰੁਖ ਜੋ ਬਾਰੰਬਾਰ "ਆਤਮਾ ਅ-
ਸੰਗ ਹੈ. ਮੇਰੇ ਕੂੰ ਕਿੰਚਿਤ ਮਾਤ੍ਰ ਬੀ ਕਰਤਵ੍ਯ ਨਹੀਂ." ਯਾ ਅਰ੍ਥ ਕੂੰ ਚਿੰਤ-
ਨ ਕਰੈ, ਤਬ ਤੈਂ ਸੰਸ਼ਯ ਦੂਰਿ ਹੋਇ ਕੇ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਬੋਧ ਹੋਇ ਜਾਵੈ, ਔ ਕਰਮ
ਉਪਾਸਨਾ ਕਰੈਗਾ. ਤੌ ਭੇਦ ਬੋਧ ਜੋ ਉਤਪੰਨ ਹੁਆ ਹੈ, ਸੋ ਦੂਰਿ ਹੋਇ ਕੈ-
"ਮੈਂ ਕਰਤਾ ਭੋਕ੍ਤਾ ਹੂੰ." ਇਹ ਵਿਪਰੀਤ ਨਿਸ਼੍ਚਯ ਹੋਇ ਜਾਵੈਗਾ. ਯਾਤੈਂ ਅਭੇ-
ਦ ਬੋਧ ਕੀ ਉਤਪੱਤਿ ਸੈਂ ਪੂਰਵ ਹੀ ਕਰਮ ਉਪਾਸਨਾ ਕਰੈ; ਔ ਅਨੰਤਰ ਨ-
ਹੀਂ. ਜੋ ਭੇਦ ਬੋਧ ਵਾਲਾ ਕਰਮ ਉਪਾਸਨਾ ਕਰੈਗਾ. ਤੌ ਉਤਪੰਨ ਹੁਆ ਬੋਧ-
ਨਸ਼ਟ ਹੋਇ ਜਾਵੈਗਾ. ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ:- ਜੈਸੇ ਪੰਛੀ ਅਪਨੇ ਅੰਡੇ ਕੂੰ ਪੰਖ ਕੀ ਉ-
ਤਪੱਤਿ ਸੈਂ ਪੂਰਵ ਸੇਵਨ ਕਰੈ ਹੈ; ਔ ਪੰਖ ਕੀ ਉਤਪੱਤਿ ਸੈਂ ਅਨੰਤਰ ਨਹੀਂ.
ਜੋ ਪੰਖ ਕੀ ਉਤਪੱਤਿ ਸੈਂ ਅਨੰਤਰ ਬੀ ਅੰਡੇ ਕੂੰ ਸੇਵਨ ਕਰੈ; ਤੌ ਬਾਲਕ ਪੰ-
ਛੀ ਕੇ ਤਾ ਅੰਡੇ ਕੇ ਜਲ ਮੈਂ ਪੰਖ ਗਲਿ ਜਾਵੈ. ਤੈਸੇ ਗ੍ਯਾਨ ਕੀ ਉਤਪੱਤਿ ਸੈਂ
ਪੂਰਵ ਹੀ ਕਰਮ ਉਪਾਸਨਾ ਕਾ ਸੇਵਨ ਕਰੈ; ਔ ਗ੍ਯਾਨ ਕੀ ਉਤਪੱਤਿ ਸੈਂ-
ਅਨੰਤਰ ਨਹੀਂ. ਜੋ ਗ੍ਯਾਨ ਕੀ ਉਤਪੱਤਿ ਸੈਂ ਅਨੰਤਰ ਬੀ ਕਰਮ ਉਪਾਸ-
ਨਾ ਕਾ ਸੇਵਨ ਕਰੈ ਤੌ. ਬਾਲਕ ਪੰਛੀ ਕੀ ਨ੍ਯਾਈਂ ਭੇਦ ਗ੍ਯਾਨ ਕਾ ਨਾਸ ਹੋ-
ਇ ਜਾਵੈ. ਔ ਵ੍ਰਿਧ ਪੰਛੀ ਕੀ ਜੈਸੇ ਅੰਡੇ ਕੇ ਸੰਬੰਧ ਸੈਂ ਹਾਨਿ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ;
ਤੈਸੇ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਬੋਧ ਕੀ ਤੌ ਹਾਨਿ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ. ਔ ਵ੍ਰਿਧ ਪੰਛੀ ਕੀ ਨ੍ਯਾਈਂ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ
ਬੋਧ ਕੂੰ ਕਰਮ ਉਪਾਸਨਾ ਮੈਂ ਉਪਯੋਗ ਬੀ ਨਹੀਂ. ਇਸ ਰੀਤਿ ਸੈਂ ਗ੍ਯਾਨ
ਵਾਨ ਕੂੰ ਮੋਖ ਕੇ ਨਿਮਿੱਤ ਕਿੰਚਿਤ ਮਾਤ੍ਰ ਬੀ ਕਰਤਵ੍ਯ ਨਹੀਂ. ਇਹ ਤ੍ਰਿਤੀ-
ਯ ਪ੍ਰਸ਼੍ਨ ਕਾ ਉੱਤਰ ਕਹ੍ਯਾ.

ਜੋ ਸ਼ਿਖ੍ਯ ਕੂੰ ਆਚਾਰ੍ਯ ਨੇ ਉੱਤਰ ਕਹੇ, ਸੋ ਵੇਦ ਕੇ ਅਨੁਸਾਰ
ਹੈ. ਯਾਤੈਂ ਯਥਾਰ੍ਥ ਹੈ; ਇਹ ਵਾਰਤਾ ਕਹੈ ਹੈਂ:-

ਦੋਹਾ.

ਸ਼ਿਖ੍ਯ ਕਹੇ ਜੋ ਤੀਨਿ ਜੌਂ, ਸਰਵ ਵੇਦ ਕੇ ਸਾਰ;

ਲਹੈ ਤਾਹਿ ਅਨਯਾਸਹੀ, ਸੰਸ੍ਰਿਤਿ ਨਸੈਂ ਅਪਾਰ.੧੧

ਟੀਕਾ:-ਹੇ ਸ਼ਿਖ੍ਯ! ਜੋ ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਕੂੰ ਕਹ੍ਯਾ ਸੋ ਸਰ੍ਵ ਵੇਦ ਕਾ ਸਾਰ ਹੈ. ਯਾਤੈਂ ਯਾ ਵਿਖੈ ਵਿਸ਼੍ਵਾਸ ਕਰ. ਔ ਯਾਕੇ ਜਾਨਨੈ ਤੈਂ ਅਨਾਯਾਸ ਕਹਿਏ ਖੇਦ ਬਿਨਾ ਅਪਾਰ ਜੋ ਸੰਸ੍ਰਿਤਿ ਕਹਿਏ ਜਨ੍ਮ ਮਰਣ ਰੂਪ ਸੰਸਾਰ ਤਾਕਾ ਨਾਸ਼ ਹੋਵੈ ਹੈ.

ਯਦ੍ਯਪਿ ਖੇਦ ਕਾ ਨਾਮ ਆਯਾਸ ਹੈ; ਤਾਕੇ ਅਭਾਵ ਕਾ ਨਾਮ-ਅਨਾਯਾਸ ਹੈ; ਤਥਾਪਿ ਛੰਦ ਕੇ ਵਾਸ੍ਤੇ ਅਨਯਾਸ ਪਢ੍ਯਾ ਹੈ. ਭਾਖਾ ਮੈਂ ਛੰਦ ਕੇ ਵਾਸ੍ਤੇ ਗੁਰੁ ਕੇ ਸ੍ਥਾਨ ਮੈਂ ਲਘੁ ਔ ਲਘੁ ਕੇ ਸ੍ਥਾਨ ਮੈਂ ਗੁਰੁ ਪੜ੍ਹਨੇ ਕਾ ਦੋਖ ਨਹੀਂ. ਔ ਐਛ ਕੇ ਸ੍ਥਾਨ ਮੈਂ ਐਛ ਹੀ ਭਾਖਾ ਮੈਂ ਪਾਠ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਕਾਹੇਤੈਂ, ਇਹ ਭਾਖਾ ਕੀ ਸੰਪ੍ਰਦਾਯ ਹੈ.

ਦੋਹਾ.

ਲਘੁ ਗੁਰ ਗੁਰੁ ਲਘੁ ਹੋਤ ਹੈ, ਵ੍ਰਿਤਿ ਹੇਤੁ ਉੱਚਾਰ;
ਵੂ ਹ੍ਵੈ ਅਰੁ ਕੀ ਠੌਰ ਮੈਂ, ਅਬ ਕੀ ਠੌਰ ਵਕਾਰ.੧
ਸੰਯੋਗੀ ਛ ਨ ਕ ਪਰ ਖ ਨ, ਨਹੀਂ ਟ ਵਰ੍ਗ ਣਕਾਰ;
ਭਾਖਾ ਮੈਂ ਰਿ ਲ੍ਰਿ ਹੁ ਨਹੀਂ, ਅਰੁ ਤਾਲਵ੍ਯ ਸ਼ਕਾਰ.੨

ਟੀਕਾ:- ਇਤਨੇ ਅੱਛਰ ਭਾਖਾ ਮੈਂ ਨਹੀਂ; ਕੋਈ ਲਿਖੈ ਤੌ ਕਹਿ ਅਸ਼ੁਧ ਕਹੇ. ਛ ਕੇ ਸ੍ਥਾਨ ਮੈਂ ਛ, ਖ ਕੇ ਸ੍ਥਾਨ ਮੈਂ ਖ, ਣਕਾਰ ਕੇ ਸ੍ਥਾਨ ਮੈਂ ਨਕਾਰ, ਰਿ ਲ੍ਰਿ ਕੇ ਸ੍ਥਾਨ ਮੈਂ ਰਿ ਲਿ ਹੈ, ਸ਼ਕਾਰ ਕੇ ਸ੍ਥਾਨ ਮੈਂ ਸਕਾਰ ਭਾਖਾ ਮੈਂ ਲਿਖਨੇ ਜੋਗ ਹੈ.

"ਜਗਤ ਕਾ ਕਰਤਾ ਈਸ਼੍ਵਰ ਹੈ, ਸੋ ਤੇਰੇ ਮੈਂ ਭਿਨ ਨਹੀਂ ਔ ਸਤ-ਚਿਤ ਆਨੰਦ ਰੂਪ ਬ੍ਰਹ੍ਮ ਤੂੰ ਹੈ." ਇਹ ਆਚਾਰ੍ਯ ਨੇ ਕਹ੍ਯਾ; ਸੋਈ ਕ੍ਰਿਪਾ ਤੈਂ ਫੇਰਿ ਕਹੇ ਹੈਂ.

ਕਵਿਤ੍ਤ.

ਦੀਨਤਾ ਕੂੰ ਤਯਾਗਿ ਨਰ. ਆਪਨੋ ਸ੍ਵਰੂਪ ਦੇਖਿ

ਤੂੰ ਤੋ ਸੁਧ ਬ੍ਰਹਮ ਅਜ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟ ਕੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ੀ ਹੈ;
ਆਪਨੇ ਅਗ੍ਯਾਨ ਤੈਂ ਜਗਤ ਸਬ ਤੂਹੀ ਰਚੈ,
ਸਰਬ ਕੇ ਸੰਹਾਰ ਕਰੇ ਆਪ ਅਵਿਨਾਸੀ ਹੈ;
ਮਿਥ੍ਯਾ ਪਰਪੰਚ ਦੇਖਿ ਦੁੱਖ ਜਿਨ ਆਨਿ ਜਿਯ,
ਦੇਵਨ ਕੇ ਦੇਵ ਤੂੰ ਤੋ ਸਬ ਸੁਖ ਰਾਸੀ ਹੈ;
ਜੀਵ ਜਗਦੀਸ਼ ਹੋਹਿ ਮਾਯਾ ਸੈਂ ਪ੍ਰਤੀਤ ਤੂਹਿ,
ਜੈਸੇ ਰੱਜੁ ਸਾਂਪ ਸੀਪ ਰੂਪ ਹ੍ਵੈ ਪ੍ਰਭਾਸੀ ਹੈ; ੧੨

ਅਰਥ ਸਪਸ਼ਟ.

ਕਵਿੱਤ.

ਰਾਗ ਜਾਰਿ ਲੋਭ ਹਾਰਿ ਦ੍ਵੇਖ ਮਾਰਿ ਮਾਰ ਵਾਰਿ,
ਬਾਰ ਬਾਰ ਮ੍ਰਿਗ ਵਾਰਿ ਪਾਰ ਵਾਰ ਪੇਖਿਏ;
ਗ੍ਯਾਨ ਭਾਨ ਆਨਿ ਤਮ ਤਮਤਾ ਵਿਭਾਗ ਤ੍ਯਾਗ,
ਜੀਵ ਸੀਵ ਭੇਦ ਛੇਦ ਵੇਦਨ ਸੁ ਲੇਖਿਏ;
ਵੇਦ ਕੇ ਵਿਚਾਰ ਸਾਰ ਆਪ ਕੂੰ ਸਭਾਰਿ ਯਾਰ,
ਟਾਰਿ ਦਾਸ ਪਾਸ ਆਸ ਈਸ਼ ਕੀਨ ਦੇਖਿਏ;
ਨਿਸ਼੍ਚਲ ਤੂੰ ਚਲ ਨ ਅਚਲ ਚਲ ਦਲ ਛਲ,
ਨਭ ਨੀਲ ਤਲ ਮਲ ਤਾਸੂੰ ਨ ਵਿਸੇਖਿਏ. ੧੩

ਟੀਕਾ:- ਗ੍ਯਾਨ ਕੇ ਸਾਧਨ ਕਹੇ ਹੈਂ:- ਹੇ ਸ਼ਿਖ੍ਯ! ਰਾਗ ਜੋ ਪਦਾਰਥਨ ਮੈਂ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਆਸ਼ਕ੍ਤਿ ਹੈ, ਤਾਕੂੰ ਜਾਰਿਕੇ, ਲੋਭ ਕੂੰ ਹਾਰਿ ਕਹਿਏ ਨਾਸ਼ ਕਰਿ; ਦ੍ਵੇਖ ਕੂੰ ਮਾਰਿ; ਮਾਰ ਕਹਿਏ ਕਾਮ ਕੂੰ, ਵਾਰਿ, ਦੂਰਿ ਕਰ, ਰਾਗ ਲੋਭ ਦ੍ਵੇਖ ਕਾਮ ਕੇ ਗ੍ਰਹਣ ਤੈਂ, ਸਰਬ ਰਾਜਸੀ ਤਾਮਸੀ ਬ੍ਰਿਤਿ ਕਾ ਗ੍ਰਹਣ ਹੈ ਯਾਤੈਂ ਸਰਬ ਰਾਜਸੀ ਤਾਮਸੀ ਬ੍ਰਿਤਿ ਕਾ ਨਾਸ਼ ਕਰ, ਇਹ ਅਰਥ-ਸਿੱਧ ਹੂਆ ਰਾਜਸੀ ਬ੍ਰਿਤਿ ਔ ਤਾਮਸੀ ਬ੍ਰਿਤਿ ਗ੍ਯਾਨ ਕੀ ਵਿਰੋਧੀ

ਹੈ. ਤਿਨਕੇ ਨਾਸ਼ ਬਿਨਾ ਗ੍ਯਾਨ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ. ਯਾਤੇਂ ਤਿਨਕੀ ਨਿਵ੍ਰਿਤਿ ਜਿਗ੍ਯਾਸੂ ਕੂੰ ਅਪੇਛਿਤ ਹੈ. ਵਿਵੇਕ, ਵੈਰਾਗ੍ਯ, ਸਮਾਦਿ ਖਟ ਸੰਪੱਤਿ, ਮੁਮੁੱਛਤਾ: ਏ ਚਾਰਿ ਜੋ ਗ੍ਯਾਨ ਕੇ ਸਾਧਨ ਹੈ. ਤਿਨ ਮੈਂ ਵਿਵੇਕ ਪ੍ਰਧਾਨ ਹੈ. ਕਾਹੇਤੈਂ ਵਿਵੇਕ ਸੇਂ ਵੈਰਾਗਾਦਿਕ ਉਤਪੰਨ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਯਾਤੇਂ ਵਿਵੇਕ ਕਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਆਚਾਰਯ ਕਰੈ ਹੈ:- ਹੇ ਸ਼ਿਸ਼੍ਯ! ਧਾਰਵਾਰ ਜੋ ਸੰਸਾਰ ਹੈ, ਤਾ ਕੂੰ ਬਾਰੰਬਾਰ ਮ੍ਰਿਗਵਾਰਿ ਕਹਿਏ ਮ੍ਰਿਗਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਕੇ ਜਲ ਸਮਾਨ ਮਿਥ੍ਯਾ ਜਾਨ. ਧਾਰਵਾਰ ਨਾਮ ਸੰਸਾਰ ਕਾ ਹੈ; ਔ ਅਧਾਰਵਾਰ ਨਾਮ ਆਤਮਾ ਕਾ ਹੈ ਧਾਰ ਵਾਰ ਮਿਥ੍ਯਾ ਹੈ; ਯਾ ਕਹਨੇ ਤੈਂ ਅਧਾਰਵਾਰ ਮਿਥ੍ਯਾ ਨਹੀਂ, ਕਿੰਤੁ ਸਤ੍ਯ ਹੈ; ਇਹ ਵਾਰਤਾ ਅਰਥ ਸੇਂ ਕਹੀ. ਜੈਸੇ ਬਾਜੀਗਰ ਕੇ ਤਮਾਸੇ ਦੇਖਤੇ ਪੁਤ੍ਰ ਕੂੰ ਪਿਤਾ ਕਹੈ:- "ਹੇ ਪੁਤ੍ਰ! ਇਹ ਆਮ੍ਰ ਵ੍ਰਿਛ ਸੇਂ ਆਦਿ ਲੇਕੇ ਜੋ ਬਾਜੀਗਰ ਨੇ ਬਨਾਏ ਹੈਂ. ਸੋ ਮਿਥ੍ਯਾ ਹੈ." ਯਾ ਕਹਨੇ ਤੈਂ ਬਾਜੀਗਰ ਕੂੰ ਮਿਥ੍ਯਾ ਨਹੀਂ ਜਾਨੈ ਹੈ; ਕਿੰਤੁ ਸਤ੍ਯ ਜਾਨੈ ਹੈ. ਤੈਸੇ ਜਗ ਕੂੰ ਮਿਥ੍ਯਾ ਕਹਨੇ ਤੈਂ ਆਤਮਾ ਕੂੰ ਸਤ੍ਯ ਜਾਨਿ ਲੇਵੈਗਾ. ਯਾ ਅਭਿਪ੍ਰਾਯ ਤੈਂ ਆਚਾਰਯ ਨੇ ਧਾਰਵਾਰ ਮਿਥ੍ਯਾ ਕਹ੍ਯਾ ਇਸ ਰੀਤਿ ਸੇਂ ਜਗਤ ਮਿਥ੍ਯਾ ਹੈ, ਔ ਆਤਮਾ ਸਤ੍ਯ ਹੈ; ਯਾ ਵਿਵੇਕ ਕਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਹ੍ਯਾ; ਤਾ ਵਿਵੇਕ ਸੇਂ ਅਨ੍ਯ ਸਾਧਨ ਆਪਹੀ ਉਤਪੰਨ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਯਾਤੇਂ ਵਿਵੇਕ ਕੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਤੈਂ ਸਰ੍ਵ ਸਾਧਨ ਕਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਅਰਥ ਸੇਂ ਕਹ੍ਯਾ. ਗ੍ਯਾਨ ਕੇ ਬਹਿਰੰਗ ਸਾਧਨ ਕਹੇ, ਅੰਤਰੰਗ ਸਾਧਨ ਸ਼੍ਰਵਣ ਕਹੈ ਹੈਂ:- ਹੇ ਸ਼ਿਸ਼੍ਯ! ਗ੍ਯਾਨ ਰੂਪੀ ਜੋ ਭਾਨੁ ਹੈ, ਤਾ ਕੂੰ ਆਨਿ ਕਹਿਏ ਸ਼੍ਰਵਣ ਸੇਂ ਸੰਪਾਦਨ ਕਰਿਕੇ. ਤਮ ਕਹਿਏ ਅਗ੍ਯਾਨ ਰੂਪੀ ਜੋ ਤਮ ਅੰਧੇਰਾ ਹੈ, ਤਾ ਕੂੰ ਤਾਰਿ ਕਹਿਏ ਨਾਸ਼ ਕਰ, ਤਮ ਨਾਮ ਅੰਧੇਰਾ ਔ ਅਗ੍ਯਾਨ ਕਾ ਹੈ. ਅੰਧੇਰਾ ਉਪਮਾਨ ਹੈ. ਔ ਅਗ੍ਯਾਨ ਉਪਮੇਯ ਹੈ. ਪ੍ਰਥਮ ਜੋ ਤਮ ਸ਼ਬਦ ਹੈ; ਸੋ ਉਪਮੇਯ ਕਾ ਵਾਚਕ ਹੈ. ਔ ਦੂਸਰਾ ਉਪਮਾਨ ਕਾ ਵਾਚਕ ਹੈ.

ਦੋਹਾ.

ਜਾਕੂੰ ਉਪਮਾ ਦੀਜਿਏ, ਸੋ ਉਪਮੇਯ ਬਖਾਨਿ;

ਜਾਕੀ ਉਪਮਾ ਦੀਜਿਏ, ਸੋ ਕਹਿਏ ਉਪਮਾਨ.੩

ਗ੍ਯਾਨ ਕਾ ਸ੍ਵਰੂਪ ਅਨ੍ਯ ਸਾਧਨ ਮੈਂ ਨਾਨਾ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕਾ ਅੰਗੀਕਾਰ ਕਿਯਾ ਹੈ. ਯਾਤੇਂ ਮਹਾ ਵਾਕ੍ਯ ਕੇ ਅਨੁਸਾਰ ਗ੍ਯਾਨ ਕਾ ਸ੍ਵਰੂਪ ਕਹੇ ਹੈਂ:- ਹੇ ਸਿਖ੍ਯ! ਜੀਵ ਔ ਈਸ਼੍ਵਰ ਵਿਖੈ ਅਵਿਦ੍ਯਾ ਔ ਮਾਯਾ-ਭਾਗ ਕੂੰ ਤ੍ਯਾਗਿ ਕੇ ਤਿਨ ਕਾ ਜੋ ਭੇਦ ਪ੍ਰਤੀਤਿ ਹੋਵੈ ਹੈ; ਤਾਕੂੰ ਛੇਦ ਕਹਿਏ ਦੂਰਿ ਕਰਿ. ਔ ਜੀਵ ਈਸ਼੍ਵਰ ਮੈਂ ਜੋ ਵੇਦਨ ਕਹਿਏ ਚੇਤਨ ਭਾਗ ਹੈ ਤਾਕੂੰ ਭੇਦ ਰਹਿਤ ਜਾਨ. ਯਾ ਕਹਨੇ ਤੈਂ ਇਹ ਵਾਰ੍ਤਾ ਕਹੀ:- ਮਹਾ ਵਾਕ੍ਯਨ ਮੈਂ ਭਾਗ ਤ੍ਯਾਗ ਲੱਛਣਾ ਤੈਂ ਜੀਵ ਈਸ਼੍ਵਰ ਕੀ ਏਕਤਾ ਜਾਨ. ਸ਼ਿਵ ਕੇ ਸ੍ਥਾਨ ਮੈਂ ਜੀਵ ਪਢ੍ਯਾ ਹੈ. ਤ੍ਰਿਤੀਯ ਪਾਦ ਕਾ ਅਰ੍ਥ ਸ੍ਪਸ਼੍ਟ ਹੈ.

ਪੂਰ੍ਵ ਕਹੇ ਅਰਥ ਕੂੰ ਸੰਛੇਪ ਤੈਂ ਚਤੁਰ੍ਥ ਪਾਦ ਸੈਂ ਕਹੈ ਹੈਂ. ਹੇ ਸਿਖ੍ਯ ਚਲ ਕਹਿਏ ਵਿਨਾਸ਼ੀ ਜੋ ਦੇਹਾਦਿਕ ਸੰਘਾਤ, ਸੋ ਤੂੰ ਨਹੀਂ. ਕਿੰਤੁ ਅਚਲ ਕਹਿਏ ਅਵਿਨਾਸ਼ੀ ਜੋ ਬ੍ਰਹ੍ਮ ਸੋ ਤੂੰ ਹੈ. ਔ ਚਲਦਲ ਕਹਿਏ ਵ੍ਰਿੱਛ ਰੂਪ ਜੋ ਸੰਸਾਰ, ਸੋ ਛਲ ਕਹਿਏ ਮਿਥ੍ਯਾ ਹੈ. ਜੈਸੇ ਨਭ ਵਿਖੈ ਨੀਲਤਾ, ਔ ਤਲਮਲ ਕਹਿਏ ਕਟਾਹ ਰੂਪਤਾ ਹੈ ਨਹੀਂ. ਕਿੰਤੁ ਮਿਥ੍ਯਾ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਤੈਸੇ ਸੰਸਾਰ ਬੀ ਆਤਮਾ ਵਿਖੈ ਹੈ ਨਹੀਂ, ਮਿਥ੍ਯਾ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਵ੍ਰਿੱਛ ਰੂਪ ਕਰਿ ਕੇ ਸੰਸਾਰ, ਸ਼੍ਰੁਤਿ ਸਮ੍ਰਿਤਿ ਮੈਂ ਕਹ੍ਯਾ ਹੈ; ਯਾਤੇਂ ਵ੍ਰਿੱਛ ਕੇ ਵਾਚਕ ਚਲ ਦਲ ਸ਼ਬਦ ਕਾ ਸੰਸਾਰ ਮੈਂ ਪ੍ਰਯੋਗ ਕਹ੍ਯਾ ਹੈ.

ਮੋਛ ਕਾ ਸਾਧਨ ਗ੍ਯਾਨ ਹੈ, ਯਾ ਅਰ੍ਥ ਕੂੰ ਅਨ੍ਯ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸੈਂ ਕਹੈ ਹੈਂ.

ਕਵਿੱਤ.

ਬੰਧ ਮੋਛ ਗੇਹ ਦੇਹਵਾਨ ਗ੍ਯਾਨਵਾਨ ਜਾਨ,
ਰਾਗ ਰੁ ਵਿਰਾਗ ਦੋਇ ਪਜਾ ਫਹਰਾਤ ਹੈ;
ਵਿਖੈ ਵਿਖੈ ਸਤ੍ਯ ਭ੍ਰਮ ਭ੍ਰਮ ਮਤਿ ਵਾਤ ਤਾਤ,
ਚਲਲਾਤ ਪ੍ਰਾਤ ਰਾਤ ਪਰੀਨ ਠਹਰਾਤ ਹੈ; ;
ਸਾਂਖ੍ਯ ਸਾਖੀ ਪ੍ਰਤਰੀ ਅਨੁਸਰੀ ਰੁਉਸਰੀ ਦ੍ਵੈ,

ਦੇਖਿ ਰਾਗੀ ਤਜਾਗੀ ਲਲਚਾਤ ਜਨ ਜਾਤ ਹੈ;
ਚੰਚਲ ਅਚਲ ਭ੍ਰਮ ਬ੍ਰਹ ਲਖਿ ਰੂਪ ਨਿਜ,
ਦੂਖ ਰੂਪ ਆਨੰਦ ਸ੍ਵਰੂਪ ਮੈਂ ਸਮਾਤ ਹੈ. ੧੪

ਟੀਕਾ:-ਹੇ ਸ਼ਿਖ਼ਜ! ਦੇਹਵਾਨ ਕਹਿਏ ਦੇਹ ਅਭਿਮਾਨੀ ਅਗਜਾਨੀ, ਔ ਗਜਾਨਵਾਨ; ਬੰਧ ਔ ਮੋਛ ਕੇ ਗੇਹ ਕਹਿਏ ਧਾਮ ਹੈ. ਅਗਜਾਨੀ ਤੌ ਬੰਧ ਕਾ ਧਾਮ ਹੈ, ਔ ਗਜਾਨੀ ਮੋਛ ਕਾ ਧਾਮ ਹੈ. ਰਾਗ ਔ ਵਿਰਾਗ ਤਿਨ ਕੀ ਧਜਾ ਹੈ. ਜੈਸੇ ਧਜਾ ਰਾਜਾ ਕੇ ਨਗਰ ਕਾ ਚਿਨ੍ਹ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਤੈਸੇ ਰਾਗ ਔ ਵਿਰਾਗ ਤਿਨ ਕੇ ਚਿਨ੍ਹ ਹੈ. ਅਗਜਾਨੀ ਕਾ ਰਾਗ ਚਿਨ੍ਹ ਹੈ. ਔ ਗਜਾਨੀ ਕਾ ਵਿਰਾਗ ਚਿਨ੍ਹ ਹੈ. ਅਗਜਾਨੀ ਵਿਖੈ ਬੀ ਵਿਰਾਗ ਹੋਵੈ ਹੈ; ਜਾਤੈਂ ਗਜਾਨੀ ਕਾ ਅਗਜਾਨੀ ਸੈਂ ਵਿਲੱਛਣ ਵਿਰਾਗ ਕਹੇ ਹੈਂ: ਹੇ ਤਾਤ! ਵਿਖਯ ਜੋ ਸ਼ਬਦਾਦਿਕ ਹੈ, ਤਿਨ ਵਿਖੈ ਸਤਜ ਭ੍ਰਮ ਕਹਿਏ ਸਤਜ ਪਨੇ ਕੀ ਭ੍ਰਾਂਤਿ, ਔ ਭ੍ਰਮ ਮਤਿ ਕਹਿਏ ਰੱਜੁ ਸਰਪ ਕੀ ਨਜਾਈਂ ਵਿਖਯ ਭ੍ਰਮ ਰੂਪ ਹੈ; ਇਹ ਜੋ ਮਤਿ ਨਿਸ਼ਚਯ ਸੋ ਵਾਤ ਕੀ ਨਜਾਈਂ ਰਾਗ ਔ ਵਿਰਾਗ ਕੂੰ ਹਲਾਵੈ ਹੈ. ਜੈਸੇ ਵਾਯੁ ਧਜਾ ਕੀ ਚੰਚਲਤਾ ਕਰੈ ਹੈ, ਤੈਸੇ ਵਿਖਯ ਮੈਂ ਸਤਜ ਬੁਧਿ ਔ ਭ੍ਰਮ ਬੁਧਿ, ਰਾਗ ਔ ਵਿਰਾਗ ਕੂੰ ਚੰਚਲ ਕਰੈ ਹੈ. ਸ਼ਿਥਿਲ ਹੋਨੇ ਦੇਵੈ ਨਹੀਂ. ਵਿਖਯ ਮੈਂ ਸਤਜ ਬੁਧਿ ਸੈਂ ਰਾਗ ਕੀ ਸ਼ਿਥਿਲਤਾ ਦੂਰਿ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਔ ਵਿਖਯ ਮੈਂ ਭ੍ਰਮ ਬੁਧਿ ਸੈਂ ਵਿਰਾਗ ਕੀ ਸਿਥਿਲਤਾ ਦੂਰਿ ਹੋਵੈ ਹੈ.

ਵਿਖਯ ਅਸਤਜ ਹੈਂ. ਯਾਤੈਂ ਤਿਨ ਮੈਂ ਸਤਜ ਬੁਧਿ ਭ੍ਰਾਂਤਿ ਰੂਪ ਹੈ. ਇਸ ਵਾਰਤਾ ਕੇ ਜਨਾਵਨੇ ਕੂੰ ਕਵਿਤ੍ਰ ਮੈਂ ਸਤਜ ਭ੍ਰਮ ਕਹਜਾ, ਸਤਜ ਬੁਧਿ ਨਹੀਂ ਕਹੀ. ਭ੍ਰਾਂਤਿ ਗਜਾਨ, ਔ ਭ੍ਰਾਂਤਿ ਗਜਾਨ ਕਾ ਵਿਖਯ ਜੋ ਮਿਥਜਾ ਵਸਤੁ ਸੋ ਦੋਨੂੰ ਭ੍ਰਮ ਕਹਿਏ ਹੈ. ਯਾ ਕਹਨੇ ਤੈਂ ਅਗਜਾਨੀ ਕੇ ਵਿਰਾਗ ਤੈਂ ਗਜਾਨੀ ਕੇ ਵਿਰਾਗ ਕਾ ਭੇਦ ਕਹਜਾ ਕਾਹੇ ਤੈਂ, ਜੋ ਅਗਜਾਨੀ ਕਾ ਵਿਰਾਗ [illegible] ਜ ਮੈਂ ਮਿਥਜਾ ਬੁਧਿ ਸੈਂ ਉਤਪੰਨ ਨਹੀਂ ਹੂਆ; ਯਾਤੈਂ

ਸੈਣ ਹੈ. ਵਿਖ੍ਯ ਮਿਥ੍ਯਾ ਹੈ ਇਹ ਬੋਧਿ ਅਗ੍ਯਾਨੀ ਕੂੰ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ. ਯਦ੍ਯ-
ਪਿ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਯੁਕ੍ਤਿ ਸੈਂ ਅਗ੍ਯਾਨੀ ਬੀ ਮਿਥ੍ਯਾ ਜਾਨੈ ਹੈ; ਤਥਾਪਿ ਵਿਖ-
ਯ ਮਿਥ੍ਯਾ ਹੈ. ਇਹ ਅਪਰੋਖ੍ਯ ਮਤਿ ਗ੍ਯਾਨਵਾਨ ਕੂੰ ਹੀ ਹੋਵੈ ਹੈ; ਅ-
ਗ੍ਯਾਨੀ ਕੂੰ ਨਹੀਂ. ਯਾਤੈਂ ਅਗ੍ਯਾਨੀ ਕੂੰ ਵਿਖ੍ਯ ਮੈਂ ਪਰੋਖ੍ਯ ਜੋ ਮਿਥ੍ਯਾ
ਬੋਧਿ, ਤਾ ਸੈਂ ਅਪਰੋਖ੍ਯ ਸਤ੍ਯ ਭ੍ਰਾਂਤਿ ਦੂਰਿ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ. ਇਸ ਰੀਤਿ ਸੈਂ ਅ-
ਗ੍ਯਾਨੀ ਕੂੰ ਵਿਖ੍ਯ ਮੈਂ ਜਬ ਵਿਰਾਗ ਹੋਵੈ ਹੈ, ਤਾ ਕਾਲ ਮੈਂ ਪਰੋਖ੍ਯ ਮਿ-
ਥ੍ਯਾ ਬੋਧਿ ਹੈ ਬੀ ਪਰੰਤੁ ਪਰੋਖ੍ਯ ਮਿਥ੍ਯਾ ਬੋਧਿ ਸੈਂ ਪ੍ਰਬਲ ਅਪਰੋਖ੍ਯ ਸ-
ਤ੍ਯ ਬੋਧਿ ਹੈ; ਯਾਤੈਂ ਅਗ੍ਯਾਨੀ ਕੀ ਪਰੋਖ੍ਯ ਮਿਥ੍ਯਾ ਬੋਧਿ ਵਿਰਾਗ ਕੀ
ਹੇਤੁ ਨਹੀਂ ਕਿੰਤੁ ਪ੍ਰਬਲ ਜੋ ਸਤ੍ਯ ਬੋਧਿ ਤਾ ਸੈਂ ਵਿਖ੍ਯ ਮੈਂ ਰਾਗ ਹੀ ਹੋਵੈ
ਹੈ, ਔ ਜੋ ਵਿਰਾਗ ਹੋਵੈ, ਤੌ ਬੀ ਮਿਥ੍ਯਾ ਬੋਧਿ ਸੈਂ ਨਹੀਂ. ਕਿੰਤੁ ਵਿਖ੍ਯ
ਮੈਂ ਦੋਖ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਸੈਂ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਔ ਗ੍ਯਾਨਵਾਨ ਸਰਬ ਪ੍ਰਪੰਚ ਕੂੰ ਅਪਰੋਖ੍ਯ
ਰੂਪ ਕਰਿਕੈ ਮਿਥ੍ਯਾ ਜਾਨੈ ਹੈ. ਤਾ ਅਪਰੋਖ੍ਯ ਮਿਥ੍ਯਾ ਬੋਧਿ ਸੈਂ, ਅਪ-
ਰੋਖ੍ਯ ਸਤ੍ਯ ਬੋਧਿ ਦੂਰਿ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਯਾਤੈਂ ਰਾਗ ਕੀ ਹੇਤੁ ਵਿਖ੍ਯ ਮੈਂ ਸਤ੍ਯ ਬੋ-
ਧਿ ਤੌ ਗ੍ਯਾਨੀ ਕੂੰ ਹੈ ਨਹੀਂ; ਵਿਰਾਗ ਕੀ ਹੇਤੁ ਵਿਖ੍ਯ ਮੈਂ ਮਿਥ੍ਯਾ ਬੋਧਿ
ਗ੍ਯਾਨਵਾਨ ਕੂੰ ਹੈ. ਜੋ ਗ੍ਯਾਨੀ ਕੂੰ ਵਿਖ੍ਯ ਮੈਂ ਸਤ੍ਯ ਬੋਧਿ ਫੇਰਿ ਹੋਵੈ ਤੌ
ਰਾਗ ਬੀ ਫੇਰਿ ਹੋਵੈ, ਔ ਵਿਰਾਗ ਦੂਰਿ ਹੋਵੈ. ਸੋ ਅਪਰੋਖ੍ਯ ਰੂਪ ਤੈਂ ਮਿਥ੍ਯਾ
ਜਾਨੇ ਪਦਾਰਥ ਮੈਂ ਫੇਰਿ ਸਤ੍ਯ ਬੋਧਿ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ. ਜੈਸੇ ਅਪਰੋਖ੍ਯ ਰੂਪ ਤੈਂ-
ਮਿਥ੍ਯਾ ਜਾਨ੍ਯਾ ਜੇਵਰੀ ਮੈਂ ਸਰਪ, ਤਾ ਕੇ ਵਿਖੈ ਸਤ੍ਯ ਬੋਧਿ ਫੇਰਿ ਹੋਵੈ ਨ-
ਹੀਂ. ਤੈਸੇ ਗ੍ਯਾਨੀ ਕੂੰ ਫੇਰਿ ਸਤ੍ਯ ਬੋਧਿ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ. ਇਸ ਰੀਤਿ ਸੈਂ ਰਾਗ ਕੀ
ਉਤਪੱਤਿ ਔ ਵਿਰਾਗ ਕੀ ਨਿਵ੍ਰਿਤਿ, ਗ੍ਯਾਨੀ ਕੇ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ. ਯਾਤੈਂ ਗ੍ਯਾ-
ਨੀ ਕਾ ਵਿਰਾਗ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਹੈ. ਔ ਦੋਖ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਸੈਂ ਜੋ ਅਗ੍ਯਾਨੀ ਕੂੰ ਵਿਰਾ-
ਗ ਹੋਵੈ ਹੈ, ਸੋ ਤੌ ਦੂਰਿ ਹੋਇ ਜਾਵੈ ਹੈ. ਕਾਹੇ ਤੈਂ, ਜਾ ਪਦਾਰਥਨ ਮੈਂ ਦੋਖ
ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਹੋਵੈ ਹੈ, ਤਾ ਪਦਾਰਥਨ ਮੈਂ ਹੀ ਅਨ੍ਯ ਕਾਲ ਮੈਂ ਸਮ੍ਯਕ ਬੋਧਿ
ਬੀ ਹੋਇ ਜਾਵੈ ਹੈ. ਜੈਸੇ ਸਰਬ ਪੁਰਖਨ ਕੂੰ ਪਸੁ ਧਰਮ ਕੇ ਅੰਤ ਮੈਂ ਸ੍ਤ੍ਰੀ
[illegible] ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਹੋਵੈ ਹੈ; ਔ ਕਾਲਾਂਤਰ ਮੈਂ ਫੇਰਿ ਸਮ੍ਯਕ ਬੋਧਿ ਹੋਵੈ

ਹੈ ਇਸ ਰੀਤਿ ਸੈਂ ਦੋਖ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਜਬ ਦੂਰਿ ਹੋਵੈ, ਤਬ ਅਗ੍ਯਾਨੀ ਕਾ ਵਿਰਾਗ ਬੀ ਦੂਰਿ ਹੋਇ ਜਾਵੈ ਹੈ. ਯਾਤੈਂ ਅਗ੍ਯਾਨੀ ਕੂੰ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਵਿਰਾਗ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ. ਇਸ ਰੀਤਿ ਸੈਂ ਰਾਗ ਔ ਵਿਰਾਗ ਅਗ੍ਯਾਨੀ ਕੇ ਔ ਗ੍ਯਾਨੀ ਕੇ ਚਿਨ੍ਹ ਕਹੇ.

ਔਰ ਬੀ ਚਿਨ੍ਹ ਕਹੈ ਹੈਂ:- ਹੇ ਸ਼ਿਸ਼੍ਯ. ਜੈਸੇ ਥਾਂਭ ਕੇ ਊਪਰਿ ਪੂਤਰੀ ਕਹਿਯੇ ਰਜ੍ਜੁ ਆਦਿਕਨ ਕੀ ਮੂਰਤਿ ਹੋਵੈ ਹੈ; ਤੈਸੇ ਬੀਚ ਭੇਦਕ ਕਾਰਯ ਜੋ ਅਗ੍ਯਾਨੀ, ਔ ਗ੍ਯਾਨੀ ਕਾ ਅੰਤਹਕਰਣ ਹੈ. ਤਾਕੇ ਵਿਖੈ ਸਾਕ੍ਸ਼੍ਯ ਸਾਕ੍ਸ਼ੀ ਪੂਤਰੀ ਹੈਂ, ਅਗ੍ਯਾਨੀ ਅੰਤਹਕਰਣ ਵਿਖੈ ਤੌ ਸਾਕ੍ਸ਼੍ਯ ਰੂਪੀ ਪੂਤਰੀ ਹੈ, ਔ ਗ੍ਯਾਨੀ ਅੰਤਹਕਰਣ ਮੈਂ ਸਾਕ੍ਸ਼ੀ ਰੂਪੀ ਪੂਤਰੀ ਹੈਂ. ਸਾਕ੍ਸ਼ੀ ਕਾ ਵਿਸ਼ਯ ਜੋ ਪ੍ਰਪੰਚ ਹੈ, ਤਾਕੂੰ ਸਾਕ੍ਸ਼੍ਯ ਕਹੈ ਹੈਂ. ਸਾਕ੍ਸ਼੍ਯ ਰੂਪੀ ਪੂਤਰੀ ਅਨ੍ਰਿਤ ਕਹਿਯੇ ਮਲਿਨ ਹੈ. ਔ ਸਾਕ੍ਸ਼ੀ ਰੂਪੀ ਪੂਤਰੀ ਉਜਲ ਕਹਿਯੇ ਸ਼ੁੱਧ ਹੈ. ਆਗੇ ਅਰ੍ਥ ਸ੍ਪਸ਼ਟ ਹੈ. ਚੰਚਲ ਬ੍ਰਹਮ ਨਿਜ ਰੂਪ ਲਖਿ, ਔ ਅਚਲ ਬ੍ਰਹਮ ਨਿਜ ਰੂਪ ਲਖਿ; ਯਾ ਕ੍ਰਮ ਤੈਂ ਅਨੂਪ ਹੈ.

ਭਾਗ ਤ੍ਯਾਗ ਲੱਛਣਾ ਕਾ ਜੋ ਕਵਿਤ੍ਤ ਮੈਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਿਕੈ ਗ੍ਰਹਣ ਕਿਯਾ ਹੈ. ਤਾ ਵਿਖੈ ਹੇਤੁ ਕਹਨੇ ਕੂੰ ਲੱਛਣਾ ਕਾ ਭੇਦ ਕਹੈ ਹੈਂ.

ਦੋਹਾ.

ਤ੍ਰਿਵਿਧ ਲੱਛਣਾ ਕਹਤ ਹੈਂ, ਕੋਵਿਦ ਬੁੱਧਿ ਨਿਧਾਨ;
ਜਹਤੀ ਅਰੁ ਅਜਹਤਿ ਪੁਨਿ ਭਾਗਤ੍ਯਾਗ ਜਿਯ ਜਾਨ.
ਆਦਿ ਦੋਇ ਨਹਿੰ ਸੰਭਵੈ, ਮਹਾ ਵਾਕ੍ਯ ਮੈਂ ਤਾਤ;
ਭਾਗ ਤ੍ਯਾਗ ਤੈਂ ਰੂਪ ਨਿਜ, ਬ੍ਰਹਮ ਰੂਪ ਦਰਸਾਤ.੧੬

ਅਰ੍ਥ ਸ੍ਪਸ਼ਟ.

ਸ਼ਿਸ਼੍ਯ ਉਵਾਚ.

ਅਰ੍ਧ ਸੰਕਰ ਛੰਦ.

... ਣਾ ਪ੍ਰਭੁ ਕਹਤ ਤਾਕੂੰ, ਦੇਹੁ ਇਹ ਸਮੁਝਾਯ;

ਪੁਨਿ ਭੇਦ ਤ੍ਰੈ ਕੇ ਤੀਨਿ ਤਿਨ ਕੇ, ਲੱਛਨਹੂੰ ਦਰਸਾਯ.੧੭

ਟੀਕਾ:- ਸਾਮਾਨ੍ਯ ਗ੍ਯਾਨ ਮੈਂ ਅਨੰਤਰ ਵਿਸ਼ੇਖ ਕਾ ਗ੍ਯਾਨ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਜੈਸੇ ਸਾਮਾਨ੍ਯ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਕੇ ਗ੍ਯਾਨ ਹੁਏ ਸੇਂ ਅਨੰਤਰ ਸਾਰਸ੍ਵਤ ਆਦਿਕ ਵਿਸ਼ੇਖ ਕਾ ਗ੍ਯਾਨ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਤੈਸੇ ਲੱਛਣਾ ਸਾਮਾਨ੍ਯ ਕਾ ਗ੍ਯਾਨ ਹੋਵੈ ਹੈ ਤੌ ਜਹਤੀ ਆਦਿਕ ਵਿਸ਼ੇਖ ਰੂਪਨ ਕਾ ਗ੍ਯਾਨ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਲੱਛਣਾ ਕਾ ਸਾਮਾਨ੍ਯ ਰੂਪ ਜਾਨੇ ਬਿਨਾ, ਜਹਤੀ ਆਦਿਕ ਵਿਸ਼ੇਖ ਰੂਪਨ ਕਾ ਗ੍ਯਾ-ਨ ਹੋਵੈ ਹੈ ਨਹੀਂ. ਇਸ ਅਭਿਪ੍ਰਾਯ ਤੈਂ ਸ਼ਿਖ੍ਯ ਕਹੈ ਹੈਂ:- ਹੇ ਪ੍ਰਭੋ! ਲੱਛਣਾ ਕਾਹੂੰ ਕਹਤ ਹੈਂ? ਇਹ ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਜਾਨੂੰ ਹੂੰ. ਯਾਤੈਂ ਲੱਛਣਾ ਕਾ ਸਾਮਾਨ੍ਯ ਰੂਪ ਦਿਖਾਯ ਕੇ ਤਿਸ ਤੈਂ ਅਨੰਤਰ ਜੋ ਜਹਤੀ ਆਦਿਕ ਲੱਛਣਾ ਕੇ ਤੀਨਿ ਭੇਦ ਕਹਿਏ ਵਿਸ਼ੇਖ ਹੈਂ; ਤਿਨ ਕੇ ਜੁਦੇ ਜੁਦੇ ਲੱਛਣ ਦਿਖਾਇ ਦੇ-ਵਹੁ ਯਾਤੈ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕੂੰ ਪ੍ਰਭੁ ਪਛਾਨ੍ਯਾ, ਔ ਸ਼ਾਖਾ ਕੀ ਸੰਪ੍ਰਦਾਯ ਤੈਂ ਲੱਛਣ ਕੇ ਜ੍ਞਾਨ ਲੱਛਨ ਪਛਾਨ੍ਯਾ.

ਗੁਰੁ ਵਾਕ੍ਯ.

ਸੋਰਠਛੰਦ.

ਸੁਤ ਚਿਤ ਨਿਜ ਦੇ ਕਾਨ ਕਰਿ ਅਬ ਸ਼ਿਖ੍ਯ ਸੁਨੁ ਮਮ ਬਾਨਿ
ਜਹੁੰ ਲੱਛਣਾ ਅਰੁ ਭੇਦ ਤਾਕੇ ਲੇਹੁ ਨੀਕੇ ਜਾਨਿ;
ਸਹੁ ਵ੍ਰਿਤਿ ਹੈ ਦ੍ਵੈ ਭਾਂਤਿ ਪਦ ਕੀ ਸ਼ਕ੍ਤਿ ਤਾਮੈਂ ਏਕ,
ਤਾਂ ਲੱਛਣਾ ਪੁਨਿ ਜਾਨਿ ਦੂਜੀ ਸੁਨਹੁ ਸੋ ਸਵਿਵੇਕ ੧੮

ਟੀਕਾ:- ਪਦ ਕਾ ਜੋ ਅਰਥ ਸੇਂ ਸੰਬੰਧ, ਸੋ ਵ੍ਰਿਤਿ ਕਹਿਏ ਹੈ ਸੋ ਵ੍ਰਿਤਿ ਦੋ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੀ ਹੈ. ਤਾ ਦੋ ਪ੍ਰਕਾਰ ਮੈਂ ਏਕ ਸ਼ਕ੍ਤਿ ਵ੍ਰਿਤਿ ਹੈ. ਔ ਦੂਜੀ ਲੱਛਣਾ ਵ੍ਰਿਤਿ ਹੈ. ਤਿਨ ਕੂੰ ਸਵਿਵੇਕ ਕਹਿਏ ਵਿਵੇਕ ਸਹਿਤ ਯਾ ਕਾ [illegible] ਲੱਛਣ ਸਹਿਤ ਸੁਨੁ.

ਅਥ ਸ਼ਕ੍ਤਿ ਲੱਛਣ.

ਦੋਹਾ.

ਜਾ ਪਦ ਤੈਂ ਜਾ ਅਰ੍ਥ ਕੀ, ਹ੍ਵੈ ਸੁਨਤੇਹਿ ਪ੍ਰਤੀਤਿ;
ਐਸੀ ਇੱਛਾ ਈਸ ਕੀ ਸ਼ਕ੍ਤਿ ਨ੍ਯਾਯ ਕੀ ਰੀਤਿ.੧੯

ਟੀਕਾ:-ਜਾ ਪਦ ਤੈਂ ਕਹਿਏ ਘਟ ਪਦ ਤੈਂ. ਜਾ ਅਰ੍ਥ ਕੀ ਕਹਿਏ ਕਲਸ ਅਰ੍ਥ ਕੀ ਸੁਨਤੇ ਹੀ ਪ੍ਰਤੀਤਿ ਕਹਿਏ ਗ੍ਯਾਨ ਸਰ੍ਬ ਪੁਰੁਖਨ ਕੂੰ ਹੋਵੈ; ਐਸੀ ਜੋ ਈਸ਼੍ਵਰ ਕੀ ਇੱਛਾ, ਤਾ ਕੂੰ ਨ੍ਯਾਯ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਮੈਂ ਸ਼ਕ੍ਤਿ ਕਹੈ ਹੈਂ.

ਅਥ ਮਤਾਂਤਰਿ ਸ਼ਕ੍ਤਿ ਲੱਛਣ.

ਅਰ੍ਧ ਸੋਰਠਾ ਛੰਦ

ਸਾਮਰ੍ਥ੍ਯ ਪਦ ਕੀ ਸ਼ਕ੍ਤਿ ਜਾਨਹੁ, ਵੇਦ ਮਤ ਅਨੁਸਾਰ,
ਸੋ ਵਹਿ ਮੈਂ ਜਿਮ ਦਾਹ ਕੀ ਹੈ, ਸ਼ਕ੍ਤਿ ਤ੍ਯੋਂ ਨਿਰਧਾਰ;

ਟੀਕਾ:-ਘਟ ਪਦ ਕੇ ਸ਼੍ਰੋਤਾ ਕੂੰ ਕਲਸ ਰੂਪ ਅਰ੍ਥ ਕੇ ਗ੍ਯਾਨ ਕਰਨੈ ਕੀ ਜੋ ਘਟ ਪਦ ਵਿਖੈ ਸਾਮਰ੍ਥ੍ਯ; ਸੋਈ ਘਟ ਪਦ ਮੈਂ ਸ਼ਕ੍ਤਿ ਹੈ. ਤੈਸੇ ਪਟ ਪਦ ਕੇ ਸ਼੍ਰੋਤਾ ਕੂੰ ਵਸ੍ਤ੍ਰ ਰੂਪ ਅਰ੍ਥ ਕੇ ਗ੍ਯਾਨ ਕਰਨੈ ਕੀ ਜੋ ਪਟ ਪਦ ਵਿਖੈ ਸਾਮਰ੍ਥ੍ਯ, ਸੋਈ ਪਟ ਪਦ ਮੈਂ ਸ਼ਕ੍ਤਿ ਵ੍ਰਿਤਿ ਹੈ. ਐਸੇ ਸਰ੍ਬ ਪਦਨ ਮੈਂ ਜਾਨਿ ਲੇਨੀ. ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ:- ਜੈਸੇ ਵਹਿ ਮੈਂ ਅਪਨੇ ਸੈਂ ਮਿਲਤੇ ਹੀ ਵਸ੍ਤੁ ਕੇ ਦਾਹ ਕਰਨੈ ਕੀ ਸਾਮਰ੍ਥ੍ਯ ਰੂਪ ਸ਼ਕ੍ਤਿ ਹੈ. ਤੈਸੇ ਸ਼੍ਰੋਤਾ ਕੇ ਕਰਨ ਸੈਂ ਮਿਲਤੇ ਹੀ ਵਸ੍ਤੁ ਕੇ ਗ੍ਯਾਨ ਕਰਨੈ ਕੀ ਜੋ ਪਦ ਵਿਖੈ ਸਾਮਰ੍ਥ੍ਯ, ਸੋ ਸ਼ਕ੍ਤਿ ਕਹਿਏ ਹੈ. ਸਾਮਰ੍ਥ੍ਯ ਨਾਮ ਸਮਰ੍ਥ ਪਨੇ ਕਾ ਹੈ, ਜਾ ਕੂੰ ਸਮਰ੍ਥਾਈ ਕਹੈ ਹੈਂ; ਔ ਬਲ ਬੀ ਕਹੈ ਹੈਂ, ਜ਼ੋਰ ਬੀ ਕਹੈ ਹੈ. ਜੈਸੇ ਅਗ੍ਨਿ ਮੈਂ ਦਾਹ ਕੀ ਸ਼ਕ੍ਤਿ ਹੈ, ਤੈਸੇ ਜਲ ਵਿਖੈ ਗੀਲਾ ਕਰਨੈ ਕੀ ਤ੍ਰਿਖਾ ਦੂਰਿ ਕਰਨੈ ਕੀ, ਪਿੰਡ ਬਾਂਧਨੇ ਕੀ ਜੋ ਸਮਰਥਾਈ ਹੈ. ਸੋ ਸ਼ਕ੍ਤਿ ਹੈ. [illegible] ਸਰ੍ਬ ਪਦਾਰ੍ਥਨ ਵਿਖੈ ਅਪਨਾ ਅਪਨਾ ਕਾਰ੍ਜ

ਕਰਨੇ ਕੀ ਸਾਮਰਥ੍ਯ ਹੈ, ਸੋਈ ਸ਼ਕ੍ਤਿ ਹੈ. ਇਹ ਵੇਦ ਕਾ ਸਿੱਧਾਂਤ ਹੈ. ਤਾਹੀ ਕੂੰ ਨਿਰਯਾਤ ਕਹਿਏ ਨਿਸ਼੍ਚਯ ਕਰ. ਔਰ ਨ੍ਯਾਯ ਕੀ ਰੀਤਿ ਤ੍ਯਾਗਨੇ ਕੂੰ ਯੋਗ੍ਯ ਹੈ.

ਸ਼ਿਖ੍ਯ ਉਵਾਚ.

ਸੋਰਠ ਛੰਦ

ਨਨੁ ਬਨ੍ਹਿ ਮੈਂ ਨਹਿੰ ਸ਼ਕ੍ਤਿ ਭਾਸੈਂ, ਬਨ੍ਹਿ ਬਿਨ ਕਛੁ ਔਰ,
ਹੈ ਹੇਤੁਤਾ ਜੋ ਦਾਹ ਕੀ ਸੋ, ਬਨ੍ਹਿ ਮੈਂ ਤਿਹਿ ਠੌਰ;
ਇਮ ਪਦਨਹੂੰ ਮੈਂ ਵਰਣ ਬਿਨ ਕਛੁ ਸ਼ਕ੍ਤਿ ਭਾਸਤ ਨਾਹਿੰ,
ਜਾ ਹੇਤੁ ਤੈਂ ਜੋ ਈਸ਼ ਇੱਛਾ, ਸ਼ਕ੍ਤਿ ਸੋ ਮਤਿ ਮਾਹਿੰ. ੨੧

ਟੀਕਾ:- ਨਨੁ ਸ਼ਬਦ ਸੰਦੇਹ ਕਾ ਵਾਚਕ ਹੈ. ਵਨ੍ਹਿ ਮੈਂ ਤਾਕੇ ਸ੍ਵਰੂਪ ਸੇ ਜੁਦੀ ਸ਼ਕ੍ਤਿ ਭਾਸੇ ਕਹਿਏ ਪ੍ਰਤੀਤਿ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ. ਔਰ ਪੂਰਵ ਕਹ੍ਯਾ ਦਾਹ ਕਾ ਹੇਤੁ ਜੋ ਵਨ੍ਹਿ ਮੈਂ ਦਾਹ ਕਾ ਸਾਮਰਥ੍ਯ, ਸੋਈ ਵਨ੍ਹਿ ਮੈਂ ਸ਼ਕ੍ਤਿ ਹੈ; ਸੋ ਬਨੇ ਨਹੀਂ. ਕਾਹੇਤੇਂ, ਦਾਹ ਕੀ ਹੇਤੁਤਾ ਕਹਿਏ ਜਨਕਤਾ ਕਾਰਣਪਨਾ ਕੇਵਲ ਵਨ੍ਹਿ ਮੇਂਹੀ ਹੈ. ਅਪ੍ਰਸਿੱਧ ਸਾਮਰਥ੍ਯ ਬਨ੍ਹਿ ਮੈਂ ਮਾਨਿਕੇ ਤਾਕੇ ਵਿਖੇ ਹੇਤੁਤਾ ਮਾਨਨੇ ਕਾ, ਔਰ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਬਨ੍ਹਿ ਮੈਂ ਹੇਤੁਤਾ ਤ੍ਯਾਗਨੇ ਕਾ ਕਛੁ ਪ੍ਰਯੋਜਨ ਨਹੀਂ. ਜੈਸੇ ਦ੍ਰਿਸ਼੍ਟਾਂਤ ਮੈਂ ਸ਼ਕ੍ਤਿ ਨਹੀਂ ਸੰਭਵੈ, ਇਮ ਕਹਿਏ ਇਸ ਰੀਤਿ ਸੇਂ ਪਦਨ ਕੇ ਵਿਖੈ ਭੀ ਵਰਣ ਕਾ ਸਮੁਦਾਯ ਜੋ ਪਦਨ ਕਾ ਸ੍ਵਰੂਪ ਤਾਸੇਂ ਜੁਦੀ ਸ਼ਕ੍ਤਿ ਭਾਸੇ ਨਹੀਂ. ਔਰ ਤਾਕਾ ਪ੍ਰਯੋਜਨ ਭੀ ਨਹੀਂ. ਜਾ ਹੇਤੁ ਤੈਂ ਈਸ਼੍ਵਰ ਕੀ ਇੱਛਾ ਰੂਪ ਜੋ ਨ੍ਯਾਯ ਕੀ ਰੀਤਿ ਮੈਂ ਸ਼ਕ੍ਤਿ, ਸੋਈ ਮੇਰੀ ਮਤਿ ਮਾਹਿ ਭਾਸੈ ਹੈ.

ਗੁਰੁਰੁਵਾਚ.

ਸੋਰਠ ਛੰਦ.

ਪ੍ਰਤਿਬੰਧ ਹੋਤੇ ਬਨ੍ਹਿ ਤੈਂ ਨਹਿੰ, ਦਾਹ ਉਪਜੇ ਔਰ,

ਉਤੇਜਕ ਹੁ ਜਬ ਧਰੈ ਤਬ, ਫਿਰਿ ਦਹੈ ਬਹਨਿ ਸ੍ਵਸੰਗ;
ਹ੍ਵੈ ਬਹਨਿ ਮੈਂ ਜੋ ਹੇਤੁਤਾ, ਤੌ ਦਾਹ ਹ੍ਵੈ ਸਬ ਕਾਲ,
ਜੋ ਨਸ਼ੈ ਉਪਜੈ ਬਹਨਿ ਹੋਤ, ਹੇਤੁ ਸ਼ਕ੍ਤਿ ਸੁ ਬਾਲ.੨੨

ਟੀਕਾ:-ਹੇ ਅੰਗ! ਪ੍ਰਿਯ! ਪ੍ਰਤਿਬੰਧ ਕੇ ਹੋਤੇ ਅਗ੍ਨਿ ਸੇਂ ਦਾਹ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ. ਔ ਉਤੇਜਕ ਸਮੀਪ ਧਰੇ, ਤਬ ਸ੍ਵਸੰਗ ਕਹਿਯੇ ਅਗ੍ਨਿ ਸੇਂ ਮਿਲ੍ਯਾ ਜੋ ਪਦਾਰ੍ਥ ਤਾ ਕਾ ਦਾਹ, ਪ੍ਰਤਿਬੰਧ ਹੋਤੇ ਬੀ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਜੋ ਸ਼ਕ੍ਤਿ ਮੈਂ ਬਿਨਾ ਕੇਵਲ ਅਗ੍ਨਿ ਕੂੰ ਦਾਹ ਕਾ ਹੇਤੁਤਾ ਹੋਵੈ ਤੌ ਸਰ੍ਵ ਕਾਲ ਕਹਿਯੇ ਉਤੇਜਕ ਸਹਿਤ ਪ੍ਰਤਿਬੰਧ ਕਾਲ ਔ ਪ੍ਰਤਿਬੰਧ ਰਹਿਤ ਕਾਲ ਕੀ ਨ੍ਯਾਈਂ ਉਤੇਜਕ ਰਹਿਤ ਪ੍ਰਤਿਬੰਧ ਕਾਲ ਮੈਂ ਬੀ ਦਾਹ ਹੂਆ ਚਾਹਿਯੇ ਕਾਹੇਤੈਂ ਦਾਹ ਕਾ ਹੇਤੁ ਕੇਵਲ ਅਗ੍ਨਿ ਤਾ ਕਾਲ ਮੈਂ ਬੀ ਹੈ. ਔ ਸ੍ਵਮਤ ਮੈਂ ਤੌ ਇਹ ਦੋਸ਼ ਨਹੀਂ. ਕਾਹੇਤੈਂ ਸ੍ਵਮਤ ਮੈਂ ਅਗ੍ਨਿ ਕੀ ਸ਼ਕ੍ਤਿ, ਅਥਵਾ ਸ਼ਕ੍ਤਿ ਸਹਿਤ ਅਗ੍ਨਿ ਦਾਹ ਕਾ ਹੇਤੁ ਹੈ: ਕੇਵਲ ਅਗ੍ਨਿ ਨਹੀਂ. ਜਹਾਂ ਪ੍ਰਤਿਬੰਧ ਹੋਤ ਤਹਾਂ ਯਦ੍ਯਪਿ ਪ੍ਰਤਿਬੰਧ ਸੇਂ ਅਗ੍ਨਿ ਕਾ ਤੌ ਨਾਸ਼ ਵਾ ਤਿਰੋਧਾਨ ਨਹੀਂ ਬੀ ਹੋਤਾ; ਤਥਾਪਿ ਅਗ੍ਨਿ ਕੀ ਸ਼ਕ੍ਤਿ ਕਾ ਨਾਸ਼ ਵਾ ਤਿਰੋਧਾਨ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਯਾਤੈਂ ਦਾਹ ਕਾ ਹੇਤੁ ਸ਼ਕ੍ਤਿ ਅਥਵਾ ਸ਼ਕ੍ਤਿ ਸਹਿਤ ਅਗ੍ਨਿ ਕਾ ਅਭਾਵ ਹੋਨੈ ਤੈਂ ਦਾਹ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ. ਔ ਜਾ ਸ੍ਥਾਨ ਮੈਂ ਪ੍ਰਤਿਬੰਧ ਕੇ ਸਮੀਪ ਉਤੇਕ ਆਯਾ ਹੈ; ਤਹਾਂ ਪ੍ਰਤਿਬੰਧ ਨੈ ਤੌ ਅਗ੍ਨਿ ਕੀ ਸ਼ਕ੍ਤਿ ਕਾ ਨਾਸ਼ ਵਾ ਤਿਰੋਧਾਨ ਕਰਿ ਦਿਯਾ, ਪਰੰਤੁ ਉਤੇਜਕ ਨੈ ਫੇਰਿ ਸ਼ਕ੍ਤਿ ਕੀ ਉਤਪੱਤਿ ਵਾ ਪ੍ਰਾਦੁਰਭਾਵ ਕਿਯਾ ਹੈ. ਯਾਤੈਂ ਪ੍ਰਤਿਬੰਧ ਕੇ ਹੋਤੇ ਬੀ ਉਤੇਜਕ ਕੇ ਆਗਮ ਤੈਂ ਦਾਹ ਕਾ ਹੇਤੁ ਸ਼ਕ੍ਤਿ ਵਾ ਸ਼ਕ੍ਤਿ ਸਹਿਤ ਅਗ੍ਨਿ ਕੇ ਹੋਨੈ ਤੈਂ ਦਾਹ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਚਤੁਰ੍ਥ ਪਾਦ ਕਾ ਅਖ੍ਯਰਾਰ੍ਥ ਇਹ ਹੈ:-ਹੇ ਬਾਲ, ਅਗ੍ਯਾਤਤ੍ਵ! ਜੋ ਨਸ਼ੈ ਕਹਿਯੇ ਨਾਸ਼ ਕੂੰ ਪ੍ਰਾਪ੍ਤ ਹੋਵੈ ਪ੍ਰਤਿਬੰਧ ਤੈਂ, ਉਪਜੈ ਉਤੇਜਕ ਤੈਂ, ਸੁ ਕਹਿਯੇ ਸੋ ਸ਼ਕ੍ਤਿ ਦਾਹ ਕਾ ਹੇਤੁ ਹੈ. ਕਾਰ੍ਯ ਕਾ ਜੋ ਵਿਰੋਧੀ ਸੋ ਪ੍ਰਤਿਬੰਧ ਔ ਪ੍ਰਤਿਬੰਧਕ ਕਹਿਯੇ ਹੈ. ਔ ਪ੍ਰਤਿਬੰਧਕ ਕੇ ਹੋਤੇ ਕਾ

ਨ੍ਯਕਾ ਸਾਧਕ ਉੱਤੇਜਕ ਕਹਿਏ ਹੈ.

ਅਗ੍ਨਿ ਕੇ ਸ੍ਥਾਨ ਪ੍ਰਤਿਬੰਧ ਔਰ ਉੱਤੇਜਕ ਮਣਿ ਮੰਤ੍ਰ ਔਖਧ ਹੈਂ ਜਾ ਮਣਿ ਵਾ ਮੰਤ੍ਰ ਵਾ ਔਖਧ ਕੇ ਸੰਨਿਧਾਨ ਮੈਂ ਦਾਹ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ, ਸੋ ਪ੍ਰਤਿਬੰਧਕ ਔਰ ਜਾ ਮਣਿ ਮੰਤ੍ਰ ਔਖਧ ਕੇ ਸੰਨਿਧਾਨ ਮੈਂ ਪ੍ਰਤਿਬੰਧਕ ਹੋਤੇ ਭੀ ਦਾਹ ਹੋਵੈ ਸੋ ਉੱਤੇਜਕ ਹੈ.

ਗੁਰੁਵਾਕ੍ਯ.

ਅਰ੍ਧ ਸੰਕਰ ਛੰਦ.

ਸਿਖ ਰੀਤਿ ਇਹ ਸਬ ਵਸ੍ਤੁ ਮੈਂ ਤੂੰ, ਸ਼ਕ੍ਤਿ ਲੇਹੁ ਪਿਛਾਨਿ;
ਬਿਨ ਸ਼ਕ੍ਤਿ ਨਹਿੰ ਕਛੁ ਕਾਜ ਹੋਵੈ, ਇਹੈ ਨਿਸ਼੍ਚਯ ਮਾਨਿ.

ਟੀਕਾ:-ਹੇ ਸ਼ਿਖ੍ਯ! ਵਹ੍ਨਿ ਕੀ ਨ੍ਯਾਈਂ ਜਲ ਆਦਿਕ ਸਰਵ ਪਦਾਰ੍ਥਨ ਵਿਖੈ ਤੂੰ ਸ਼ਕ੍ਤਿ ਪਿਛਾਨ. ਸ਼ਕ੍ਤਿ ਸੈਂ ਬਿਨਾ ਕਿਸੀ ਹੇਤੁ ਸੈਂ ਕੋਈ ਕਾਰ੍ਯ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ. ਸਾਰ੍ਧ ਸੰਕਰ ਮੈਂ ਸ਼ਕ੍ਤਿ ਕਾ ਪ੍ਰਯੋਜਨ ਕਹ੍ਯਾ.

ਪੂਰਵ ਜੋ ਸ਼ਿਖ੍ਯ ਨੈ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਿਯਾ ਥਾ:-"ਸ਼ਕ੍ਤਿ ਵਹ੍ਨਿ ਮੈਂ ਭਿੰਨ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ." ਤਾਕਾ ਸਮਾਧਾਨ ਕਰਨੈ ਕੂੰ ਅਰ੍ਧ ਸੰਕਰ ਮੈਂ ਸ਼ਕ੍ਤਿ ਕਾ ਅਨੁਭਵ ਦਿਖਾਵੈ ਹੈਂ:-

ਮੂਲ ਅਰ੍ਧ ਸੰਕਰ ਛੰਦ.

ਅਬ ਸ਼ਕ੍ਤਿ ਜਾ ਮੈਂ ਹੈ ਨਹੀਂ ਵਹ, ਸ਼ਕ੍ਤਿ ਉਪਜੀ ਔਰ,
ਇਹ ਸ਼ਕ੍ਤਿ ਕੇ ਪਰਸਿੱਧ ਅਨੁਭਵ, ਲੋਪਿ ਹੈ ਕਿਸ ਠੌਰ.

ਅਰ੍ਥ:-ਸ੍ਪਸ਼੍ਟ. ਸਿੱਧਾਂਤ ਕੀ ਰੀਤਿ ਮੈਂ ਸ਼ਕ੍ਤਿ ਕਾ ਸ੍ਵਰੂਪ ਔ-ਸ਼ਕ੍ਤਿ ਮੈਂ ਪ੍ਰਮਾਣ ਨਿਰੂਪਣ ਕਿਯਾ.

ਅਨ੍ਯ ਮਤ ਕੀ ਸ਼ਕ੍ਤਿ ਖੰਡਨ ਕਰੈ ਹੈ.

ਅਰ੍ਧ ਸੰਕਰ ਛੰਦ.

ਜੋ ਸ਼ਕ੍ਤਿ ਇੱਛਾ ਈਸ਼ ਕੀ ਸੋ ਦਹਨ ਕੇ ਨ ਨਜੀਕ;

ਮਤ ਨਜਾਨਕੈ ਅਲੰਕਾਰ ਕਾ ਵਿਧਿ. ਸ੍ਰੁਤਿ ਜਾਨਿ ਅਲੀਕ

ਟੀਕਾ:- ਜੋ ਈਸ੍ਵਰ ਕੀ ਇੱਛਾ ਰੂਪ ਪਦ ਸ੍ਰੁਤਿ ਕਹੀ, ਸੋ ਬਨੈ ਨਹੀਂ. ਕਾਹੇਤੇਂ, ਈਸ੍ਵਰ ਕੀ ਇੱਛਾ ਈਸ੍ਵਰ ਕਾ ਧਰਮ ਹੈ; ਯਾਤੇਂ ਈਸ੍ਵਰ ਮੈਂ ਰਹੈ. ਜੋ ਇੱਛਾ ਸੋ ਪਦ ਕੀ ਸ੍ਰੁਤਿ ਹੈ ਇਹ ਕਹਨਾ ਬਨੈ ਨਹੀਂ. ਜੋ ਪਦ ਕਾ ਧਰਮ ਸ੍ਰੁਤਿ ਹੋਵੈ ਤੈਂ ਪਦ ਕੀ ਸ੍ਰੁਤਿ ਹੈ. ਇਹ ਕਹਨਾ ਬਨੈ ਨਹੀਂ ਯਾਤੇਂ ਪਦ ਕੀ ਸਾਮਰ੍ਥ੍ਯ ਰੂਪ ਹੀ ਪਦ ਕੀ ਸ੍ਰੁਤਿ ਹੈ; ਈਸ ਕੀ ਇੱਛਾ ਪਦ ਕੇ ਨਜੀਕ ਕੀ ਨਹੀਂ. ਸੋ ਪਦ ਕੀ ਸ੍ਰੁਤਿ ਹੈ; ਇਹ ਕਹਨਾ ਬਨੈ ਨਹੀਂ. ਅਲੀਕ ਨਾਮ ਝੂਠ ਕਾ ਹੈ.

ਅਥ ਵੈਯਾਕਰਣ ਰੀਤਿ ਸ੍ਰੁਤਿ ਲੱਛਣ.

ਅਰ੍ਧ ਸੋਰਠ ਛੰਦ.

ਯੋਗ੍ਯਤਾ ਜੋ ਅਰਥ ਕੀ ਪਦ ਮਾਂਹਿ ਸ੍ਰੁਤਿ ਸੁਦੇਸਿ;
ਸੂੰ ਕਹਤ ਵੈਯਾਕਰਣ ਬੁਧ ਗਣ, ਵਾਹਿ ਕਾਹਿ ਲੇਸਿ. ੨੬

ਟੀਕਾ:- ਪਦ ਕੇ ਵਿਖੈ ਜੋ ਅਰਥ ਕੀ ਯੋਗ੍ਯਤਾ ਕਹਿਯੇ ਅਰਥ ਕੇ ਗ੍ਯਾਨ ਕੀ ਹੇਤੁਤਾ ਹੇਤੁਰੂਪਤਾ ਸੋ ਪਦ ਮੈਂ ਸ੍ਰੁਤਿ ਹੈ. ਜੈਸੇ ਘਟ ਪਦ ਵਿਖੈ ਕਲਸ ਰੂਪ ਅਰਥ ਕੇ ਗ੍ਯਾਨ ਕੀ ਹੇਤੁਤਾ ਰੂਪ ਯੋਗ੍ਯਤਾ ਹੈ, ਸੋਈ ਸ੍ਰੁਤਿ ਹੈ. ਇਸ ਰੀਤਿ ਸੈਂ ਵੈਯਾਕਰਣ ਬੁਧਜਨ ਗ੍ਰੰਥ ਮੈਂ ਯਹਿ ਰੀਤਿ ਵਿਚਾਰ ਅਪਨਾ ਲਿਖਿਕੇ ਸ੍ਰੁਤਿ ਕਹੀ ਹੈ. ਅਥਵਾ ਵੈਯਾਕਰਣ ਕੇ ਜੋ ਬੁਧਜਨ ਕਹਿਯੇ ਪੰਡਿਤ ਵੈਯਾਕਰਣ ਤੇਂ. ਯਹਿ ਕੀ ਕਾਹਿ ਕਹਿਯੇ ਸ੍ਰਲੇਕ ਕੂੰ ਦੇਖਿ ਕੇ ਕਹਤੇ ਹੈਂ.

ਨ੍ਯਾਯਵਾਦ.

ਸਾਰ੍ਧ ਸੋਰਠ ਛੰਦ.

ਸੁਨ ਸ਼ਿਸ਼੍ਯ ਵੈਯਾਕਰਣ ਮਤ ਮੈਂ ਪ੍ਰਬਲ ਦੂਖਣ ਦੇਹ.
[illegible]ਪਦ ਮੈਂ ਹੋਨ ਵਾ ਇਹ, ਪ੍ਰਸਿਧ ਤਾਹਿ ਵਿਦੇਹ;

ਤ੍ਰਾਂਖੈ ਜੁ ਹੈ ਤੈਂ ਸ਼ਕ੍ਤਿ ਮਾਨਹੁ, ਤਾਹਿ ਲੋਕ ਪ੍ਰਸਿੱਧ,
ਕਹਿ ਨਾਹਿੰ ਜੋ ਅਸਮਰਥ ਪਦ ਸੋ, ਯੋਗ੍ਯ ਹੈ ਇਹ ਸਿੱਧ;
ਅਸਮਰਥ ਹੈ ਪਦ ਅਰਥ ਯੋਗ੍ਯ ਹੁ, ਕਹਤ ਹੀ ਸਹਿਤੋਧ,
ਜੋ ਔਰ ਦੂਖਣ ਦੇਖਨੈ ਤੈਂ, ਗ੍ਰੰਥ ਦਰਪਣ ਸੋਧ.੨੮

ਟੀਕਾ:- ਪ੍ਰਥਮ ਪਾਦ ਸਪਸ਼ਟ. ਹੇ ਸ਼ਿਸ਼੍ਯ! ਅਰਥਗ੍ਯਾਨ ਕੀ ਹੇਤੁਤਾ ਰੂਪ ਯੋਗ੍ਯਤਾ ਕੂੰ ਜੋ ਸ਼ਕ੍ਤਿ ਮਾਨੈ ਹੈ; ਤਾ ਕੂੰ ਇਹ ਵਿਵੇਕ ਪੂਛਿ- ਤੇਰੇ ਮਤ ਮੈਂ ਪਦ ਵਿਖੈ ਸਾਮਰਥ੍ਯ ਹੈ, ਅਥਵਾ ਨਹੀਂ ਹੈ? ਪ੍ਰਥਮ ਪੱਖ ਹੈ ਤੌ ਹਮਾਰੇ ਮਤ ਕੀ ਸ਼ਕ੍ਤਿ ਬਲ ਤੈਂ ਸਿੱਧ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਇਹ ਦ੍ਵਿਤੀਯ ਪਾਦ ਮੈਂ ਕਹੈ ਹੈਂ. ਤ੍ਰਾਂਖੈ ਜੁ ਹੈ ਤੈਂ, ਇਤਿ. ਯਾਕਾ ਅਭਿਪ੍ਰਾਯ:- ਜੁ ਕਹਿਏ ਜੋ ਤ੍ਰਾਖੈ ਹੈ, ਤੈਂ ਲੋਕ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਸ਼ਕ੍ਤਿ ਤਾਹਿ ਮਾਨਹੁ. ਅਰਥ ਜੋ ਹੈ ਯਾ ਕਰਣੀ ਕਹੈ, ਪਦ ਮੈਂ ਸਾਮਰਥ੍ਯ ਹੈ ਤੌ ਲੋਕ ਮੈਂ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਜੋ ਸਾਮਰਥ੍ਯ ਰੂਪ ਸ਼ਕ੍ਤਿ ਹੈ, ਤਾਹਿ ਪਦ ਮੈਂ ਹੀ ਮਾਨਹੁ. ਪਦ ਮੈਂ ਅਰਥਗ੍ਯਾਨ ਕੀ ਜਨਕਤਾ ਰੂਪ ਯੋਗ੍ਯਤਾ ਕੂੰ ਸ਼ਕ੍ਤਿ ਮਤਿ ਮਾਨ.

ਅਭਿਪ੍ਰਾਯ ਇਹ ਹੈ:- ਜੋ ਪਦ ਮੈਂ ਸਾਮਰਥ੍ਯ ਅੰਗੀਕਾਰ ਕਰੈ ਤਾ ਕੂੰ ਸਾਮਰਥ੍ਯ ਤੈਂ ਭਿੰਨ ਰੂਪ ਸ਼ਕ੍ਤਿ ਕਾ ਮਾਨਨਾ ਯੋਗ੍ਯ ਨਹੀਂ. ਕਿੰਤੁ ਸਾਮਰਥ੍ਯ ਰੂਪ ਹੀ ਸ਼ਕ੍ਤਿ ਹੈ; ਇਹ ਮਾਨਨਾ ਯੋਗ੍ਯ ਹੈ, ਕ੍ਯੋਂ ਹੈ ਤੈਂ, ਸਾ- ਮਰਥ੍ਯ, ਬਲ, ਜ਼ੋਰ, ਸ਼ਕ੍ਤਿ, ਏਕ ਪ੍ਰਯਾਇ ਨਾਮ ਏਕ ਵਸਤੁ ਕੇ ਲੋਕ ਮੈਂ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ. ਜੋ ਕਮਜ਼ੋਰ ਕੂੰ ਲੋਕ ਕਹੈ ਹੈ. ਇਹ ਸਾਮਰਥ੍ਯ ਹੀਨ ਹੈ, ਬਲ ਹੀਨ ਹੈ, ਸ਼ਕ੍ਤਿ ਹੀਨ ਹੈ; ਔਰ ਭੁਰਜਿਤ ਅੰਨ ਕੂੰ ਕਹੈ ਹੈ. ਯਾ ਕੇ ਵਿਖੈ ਅੰਕੁਰ ਉਤਪੱਤਿ ਕੀ ਸਾਮਰਥ੍ਯ ਨਹੀਂ ਹੈ. ਬਲ ਨਹੀਂ ਹੈ. ਸ਼ਕ੍ਤਿ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜ਼ੋਰ ਨਹੀਂ ਹੈ. ਇਸ ਰੀਤਿ ਸੇਂ. ਸਾਮਰਥ੍ਯ ਔ ਸ਼ਕ੍ਤਿ ਕੀ ਏਕਤਾ ਲੋਕ ਮੈਂ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ. ਔ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਮੈਂ ਭੀ ਸਾਮਰਥ੍ਯ ਰੂਪ ਹੀ ਸ਼ਕ੍ਤਿ ਨਿਰਣੀਤ ਹੈ. ਯਾ ਤੈਂ ਪਦ ਮੈਂ ਸਾਮਰਥ੍ਯ ਰੂਪ ਹੀ ਸ਼ਕ੍ਤਿ ਮਾਨਨੀ ਯੋਗ੍ਯ ਹੈ. [illegible] ਮੈਂ ਸਾਮਰਥ੍ਯ ਮਾਨਿ ਕੇ ਤਾ ਸੇਂ ਭਿੰਨ ਯੋਗ੍ਯਤਾ ਕੂੰ ਸ਼ਕ੍ਤਿ ਕਹ

ਨੈਂ ਕਾ ਲੋਕ ਪ੍ਰਸਿੱਧਿ ਕੇ ਵਿਰੋਧ ਬਿਨਾ ਔਰ ਫਲ ਨਹੀਂ. ਕੇਵਲ ਲੋਕ ਪ੍ਰਸਿੱਧਿ ਕਾ ਵਿਰੋਧ ਹੀ ਫਲ ਹੈ. ਔ,

ਜੇ ਐਸੇ ਕਹੈ ਸਾਮਰਥ੍ਯ ਕੂੰ ਹੀ ਹਮ ਯੋਗ੍ਯਤਾ ਕਹੈ ਹੈਂ ਤੌ ਹਮਾਰਾ ਹੀ ਮਤ ਸਿੱਧ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਔ ਐਸੇ ਕਹੈ, ਹਮ ਸਾਮਰ੍ਥ੍ਯ ਅੰਗੀਕਾਰ ਕਰੈ ਤੌ ਸਾਮਰਥ੍ਯ ਰੂਪ ਸ਼ਕ੍ਤਿ ਪਦ ਮੈਂ ਸੰਭਵੈ ਹੈ. ਸੋ ਸਾਮਰਥ੍ਯ ਕੂੰ ਅੰਗੀਕਾਰ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕਰਤੇ ਯਾਤੈਂ ਅਰ੍ਥ ਗ੍ਯਾਨ ਕੀ ਜਨਕਤਾ ਰੂਪ ਯੋਗ੍ਯਤਾ ਹੀ ਪਦ ਮੈਂ ਸ਼ਕ੍ਤਿ ਹੈ. ਤਾਕੂੰ ਇਹ ਪੂਛਣਾ ਚਾਹਿਯੇ:-

ਸਾਮਰਥ੍ਯ ਕਾ ਅਭਾਵ ਕੇਵਲ ਪਦ ਮੈਂ ਹੀ ਅੰਗੀਕਾਰ ਕਰੈ ਹੈ, ਅਥਵਾ ਵਹਨਿ ਆਦਿਕ ਸਰ੍ਵ ਪਦਾਰ੍ਥਨ ਮੈਂ ਸਾਮਰ੍ਥ੍ਯ ਕਾ ਅਭਾਵ ਅੰਗੀਕਾਰ ਕਰੈ ਹੈ. ਜੇ ਅੰਤ੍ਯ ਪਖ੍ਯ ਕਹੈ ਤੌ ਵਹਨਿ ਆਦਿਕ ਪਦਾਰਥਨ ਮੈਂ ਸਾਮਰਥ੍ਯ ਰੂਪ ਸ਼ਕ੍ਤਿ ਕੇ ਪ੍ਰਤਿਪਾਦਨ ਮੈਂ ਉਕ੍ਤ ਜੋ ਯੁਕ੍ਤਿ ਤਿਨ ਤੈਂ ਖੰਡਿਤ ਹੈ. ਔ ਪ੍ਰਥਮ ਪਖ੍ਯ ਕਹੈ ਤੌ ਤਾਕੇ ਵਿਖੈ ਅੰਤ੍ਯ ਪਖ੍ਯ ਉਕ੍ਤ ਦੋਖ ਤੌ ਯਦ੍ਯਪਿ ਨਹੀਂ ਹੈ; ਕਾਹੇਤੈਂ, ਜੋ ਵਹਨਿ ਆਦਿਕ ਸਰ੍ਵ ਪਦਾਰ੍ਥਨ ਮੈਂ ਸਾਮਰਥ੍ਯ ਰੂਪ ਸ਼ਕ੍ਤਿ ਨਹੀਂ ਮਾਨੈ ਤੌ ਪ੍ਰਤਿਬੰਧਕ ਤੈਂ ਦਾਹ ਕਾ ਅਭਾਵ ਬਨੈ ਨਹੀਂ ਇਹ ਅੰਤ੍ਯ ਪਖ੍ਯ ਮੈਂ ਦੋਖ ਹੈ. ਸੋ ਦੋਖ ਪ੍ਰਥਮ ਪਖ੍ਯ ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਕਾਹੇਤੈਂ ਵਹਨਿ ਆਦਿਕ ਸਰ੍ਵ ਪਦਾਰਥਨ ਮੈਂ ਤੌ ਸਾਮਰ੍ਥ੍ਯ ਰੂਪ ਸ਼ਕ੍ਤਿ ਹੈ. ਯਾਤੈਂ ਪ੍ਰਤਿਬੰਧਕ ਤੈਂ ਦਾਹ ਕੇ ਅਭਾਵ ਕਾ ਅਸੰਭਵ ਨਹੀਂ. ਪਰੰਤੂ ਪਦ ਕੇ ਵਿਖੈ ਅਰਥ ਗ੍ਯਾਨ ਕੀ ਜਨਕਤਾ ਰੂਪ ਯੋਗ੍ਯਤਾ ਸੇਂ ਭਿੰਨ ਸਾਮਰਥ੍ਯ ਰੂਪ ਸ਼ਕ੍ਤਿ ਨਹੀਂ. ਕਿੰਤੂ ਪਦ ਮੈਂ ਅਰਥ ਕੀ ਯੋਗ੍ਯਤਾ ਹੀ ਸ਼ਕ੍ਤਿ ਹੈ. ਇਹ ਪ੍ਰਥਮ ਪਖ੍ਯ ਹੈ. ਤਾਕੇ ਵਿਖੈ ਪ੍ਰਤਿਬੰਧਕ ਤੈਂ ਦਾਹ ਕਾ ਅਸੰਭਵ ਰੂਪ ਦੋਖ ਤੌ ਨਹੀਂ. ਤਥਾਪਿ,

ਪਦ ਵਿਖੈ ਬੀ ਵਹਨਿ ਕੀ ਨ੍ਯਾਈਂ ਸਾਮਰਥ੍ਯ ਕਾ ਅੰਗੀਕਾਰ ਅਵਸ਼੍ਯ ਕੀਯਾ ਚਾਹਿਯੇ; ਇਹ ਪ੍ਰਤਿਪਾਦਨ ਕਰੈ ਹੈ; ਸੰਕਰ ਕੇ ਦੋ ਪਾਦ ਨਤੈਂ ਨਾਹਿੰ. ਜੇ ਅਸਮਰ੍ਥ, ਇਤ੍ਯਾਦਿ ਸਵਿਰੋਧ ਪਰਯੰਤ. ਅਰ-
[illegible]ਇਏ ਪਦ ਮੈਂ ਸਾਮਰਥ੍ਯ ਕਾ ਅੰਗੀਕਾਰ ਨਹੀਂ, ਤੌ ਜੋ-

ਅਸਮਰ੍ਥ ਪਦ ਸੋ ਯੋਗ੍ਯ ਕਹਿਏ ਅਰ੍ਥ ਗ੍ਯਾਨ ਕਾ ਜਨਕ ਹੈ; ਇਹ ਸਿੱਧ ਕਹਿਏ ਮਤ ਕਾ ਨਿਸ਼੍ਚਯ ਹੈ, ਸੋ ਅਸੰਗਤ ਹੈ. ਕਾਹੇਤੇਂ, ਪਦ ਅਸਮਰ੍ਥ ਹੈ, ਔ ਅਰ੍ਥ ਯੋਗ੍ਯ ਕਹਿਏ. ਅਰ੍ਥ ਗ੍ਯਾਨ ਕਾ ਜਨਕ ਹੈ; ਇਹ ਵਾਕ੍ਯ ਨਪੁੰਸਕ ਕਾ ਅਮੋਘ ਵੀਰ੍ਯ ਹੈ; ਇਸ ਵਾਕ੍ਯ ਕੀ ਨ੍ਯਾਈਂ ਕਹਤੇ ਹੀ ਸਵਿਰੋਧ ਹੈ. ਵਿਰੋਧ ਸਹਿਤ ਹੈ. ਸਾਮਰ੍ਥ੍ਯ ਸਹਿਤ ਕਾ ਨਾਮ ਸਮਰ੍ਥ ਹੈ. ਔ ਸਾਮਰ੍ਥ੍ਯ ਰਹਿਤ ਕਾ ਨਾਮ ਅਸਮਰ੍ਥ ਹੈ. ਅਸਮਰ੍ਥ ਸੇਂ ਕੋਈ ਕਾਰ੍ਯ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ. ਇਹ ਲੋਕ ਮੈਂ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ. ਯਾਤੇਂ ਅਸਮਰ੍ਥ ਪਦ ਸੇਂ ਬੀ ਅਰ੍ਥ ਕਾ ਗ੍ਯਾਨ ਰੂਪ ਕਾਰ੍ਯ ਬਨੈ ਨਹੀਂ. ਯਾਤੇਂ ਪਦ ਮੈਂ ਸਾਮਰ੍ਥ੍ਯ ਮਾਨਨਾ ਯੋਗ੍ਯ ਹੈ. ਜਬ ਸਾਮਰ੍ਥ੍ਯ ਪਦ ਮੈਂ ਅੰਗੀਕਾਰ ਕਿਯਾ ਤਬ ਸ਼ਕ੍ਤਿ ਬੀ ਪਦ ਮੈਂ ਸਾਮਰ੍ਥ੍ਯ ਰੂਪ ਹੀ ਮਾਨਨੀ ਯੋਗ੍ਯ ਹੈ. ਇਸ ਰੀਤਿ ਸੇਂ ਅਰ੍ਥ ਗ੍ਯਾਨ ਕੀ ਜਨਕਤਾ ਰੂਪ ਯੋਗ੍ਯਤਾ ਪਦ ਮੈਂ ਸ਼ਕ੍ਤਿ ਨਹੀਂ, ਕਿੰਤੂ ਸਾਮਰ੍ਥ੍ਯ ਰੂਪ ਹੀ ਸ਼ਕ੍ਤਿ ਹੈ. ਜੋ ਵੈਯਾਕਰਣ ਮਤ ਮੈਂ ਔਰ ਦੂਸ਼ਣ ਦੇਖਨਾ ਹੋਵੈ, ਤੌ ਸ਼ਕ੍ਤਿ ਕੇ ਨਿਰੂਪਣ ਮੈਂ ਦਰਪਣ ਗ੍ਰੰਥ ਕੂੰ ਸੋਧ, ਕਹਿਏ ਦੇਖ, ਦੂਸ਼ਣ ਕਲਿਸ਼੍ਟ ਹੈਂ, ਯਾਤੇਂ ਦਰ੍ਪਣ ਉਕ੍ਤ ਦੂਸ਼ਣ ਲਿਖ੍ਯਾ ਨਹੀਂ.

ਅਥ ਵ੍ਰਿਤ ਰੀਤਿ ਸ਼ਕ੍ਤਿ ਲੱਛਣ.

ਅਰ੍ਯ ਸੰਕਰ ਛੰਦ.

ਸੰਬੰਧ ਪਦ ਕੇ ਅਰ੍ਥ ਮੈਂ ਤਾਦਾਤਮ੍ਯ ਸ਼ਕ੍ਤਿ ਸੁ ਵੇਦ;
ਇਮ ਵ੍ਰਿਦ ਕੇ ਅਨੁਸਾਰਿ ਬ੍ਯਾਖ੍ਯਤ, ਤਾਹਿ ਭੇਦਾਭੇਦ. ੨੯

ਟੀਕਾ:- ਪਦ ਕਾ ਅਰ੍ਥ ਮੈਂ ਜੋ ਤਾਦਾਤਮ੍ਯ ਸੰਬੰਧ ਤਾਕੂੰ ਵ੍ਰਿਦ ਕੇ ਅਨੁਸਾਰੀ ਸ਼ਕ੍ਤਿ ਕਹੈ ਹੈਂ. ਸੋ ਵੇਦ ਕਹਿਏ ਤੂੰ ਜਾਨ. ਤਾਹਿ ਕਹਿਏ ਤਿਸ ਤਾਦਾਤਮ੍ਯ ਕੂੰ ਭੇਦਾਭੇਦ ਰੂਪ ਕਹੈ ਹੈਂ. ਇਹ ਤਿਨ ਕਾ ਅਭਿਪ੍ਰਾਯ ਹੈ:- ਅਗ੍ਨਿ ਪਦ ਕਾ ਅੰਗਾਰ ਅਰ੍ਥ ਸੇਂ ਅਤ੍ਯੰਤ ਭੇਦ ਨਹੀਂ. ਜੋ [illegible] ਹੋਵੈ ਤੌ ਜੈਸੇ ਅਗ੍ਨਿ ਪਦ ਸੇਂ ਅਤ੍ਯੰਤ ਭਿੰਨ ਜਲ ਆ

ਦਿਕ ਹੈ; ਤਿਨਕੀ ਅਗਨਿ ਪਦ ਸੈਂ ਪ੍ਰਤੀਤਿ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ. ਤੈਸੇ ਅਗਨਿ ਪਦ ਸੈਂ ਅੰਗਾਰ ਰੂਪ ਅਰ੍ਥ ਕੀ ਪ੍ਰਤੀਤਿ ਨਹੀਂ ਹੋਵੈਗੀ. ਪਦ ਸੈਂ ਅਤ੍ਯੰਤ ਭਿੰਨ ਅਰਥ ਕੀ ਪ੍ਰਤੀਤਿ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ. ਜੈਸੇ ਪਦ ਕਾ ਅਪਨੇ ਅਰ੍ਥ ਸੈਂ ਅਤ੍ਯੰਤ ਭੇਦ ਨਹੀਂ; ਤੈਸੇ ਅਤ੍ਯੰਤ ਅਭੇਦ ਬੀ ਨਹੀਂ. ਜੋ ਅਤ੍ਯੰਤ ਅਭੇਦ ਵਾਚ੍ਯ ਵਾਚਕ ਕਾ ਹੋਵੈ; ਤੌ ਜੈਸੇ ਅਗ੍ਨਿ ਪਦ ਕੇ ਵਾਚ੍ਯ ਅੰਗਾਰ ਸੈਂ ਮੁਖ ਕਾ ਦਾਹ ਹੋਵੈ ਹੈ; ਤੈਸੇ ਅੰਗਾਰ ਕਾ ਵਾਚਕ ਅਗ੍ਨਿ ਪਦ ਕੇ ਉੱਚਾਰਣ ਕਿਏ ਤੈਂ ਬੀ ਮੁਖ ਕਾ ਦਾਹ ਹੂਆ ਚਾਹਿਏ ਔ ਪਦ ਕੇ ਉੱਚਾਰਣ ਤੈਂ ਦਾਹ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ; ਯਾਤੈਂ ਅਤ੍ਯੰਤ ਅਭੇਦ ਬੀ ਨਹੀਂ. ਕਿੰਤੂ ਅਗਨਿ ਪਦ ਕਾ ਅੰਗਾਰ ਰੂਪ ਅਰ੍ਥ ਸੈਂ ਭੇਦ ਸਹਿਤ ਅਭੇਦ ਹੈ. ਭੇਦ ਹੈ ਯਾਤੈਂ ਦਾਹ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ; ਔ ਅਭੇਦ ਹੈ ਯਾਤੈਂ ਅਗਨਿ ਪਦ ਤੈਂ ਜਲ ਆਦਿਕ ਨਕੀ ਨਜਾਈਂ ਅੰਗਾਰ ਕੀ ਪ੍ਰਤੀਤਿ ਕਾ ਅਸੰਭਵ ਬੀ ਨਹੀਂ. ਜੈਸੇ ਅਗ੍ਨਿ ਪਦ ਕਾ ਅੰਗਾਰ ਰੂਪ ਅਰ੍ਥ ਸੈਂ ਭੇਦ ਸਹਿਤ ਅਭੇਦ ਹੈ; ਤੈਸੇ ਉਦਕ, ਬਨ, ਜਲ, ਦਕ, ਜੀਵਨ ਪਦਨ ਕਾ ਪਾਨੀ ਰੂਪ ਅਰ੍ਥ ਸੈਂ ਭੇਦ ਸਹਿਤ ਅਭੇਦ ਹੈ. ਜੋ ਅਤ੍ਯੰਤ ਭੇਦ ਹੋਵੈ ਤੌ ਜੈਸੇ ਉਦਕ ਆਦਿਕ ਪਦਨ ਤੈਂ ਅਤ੍ਯੰਤ ਭਿੰਨ ਅਗ੍ਨਿ ਆਦਿਕ ਹੈ; ਤਿਨਕੀ ਉਦਕ ਆਦਿਕ ਪਦਨ ਤੈਂ ਪ੍ਰਤੀਤਿ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ. ਤੈਸੇ ਪਾਨੀ ਰੂਪ ਅਰ੍ਥ ਕੀ ਬੀ ਉਦਕ ਆਦਿਕ ਪਦਨ ਤੈਂ ਪ੍ਰਤੀਤਿ ਨਹੀਂ ਹੋਵੈਗੀ; ਯਾਤੈਂ ਅਤ੍ਯੰਤ ਭੇਦ ਨਹੀਂ ਔ ਅਤ੍ਯੰਤ ਅਭੇਦ ਬੀ ਨਹੀਂ. ਜੋ ਅਤ੍ਯੰਤ ਅਭੇਦ ਹੋਵੈ ਤੌ ਜੈਸੇ ਪਾਨੀ ਤੈਂ ਮੁਖ ਮੈਂ ਸ਼ੀਤਲਤਾ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਤੈਸੇ ਉਦਕ ਆਦਿਕ ਪਦਨ ਕੇ ਉੱਚਾਰਣ ਤੈਂ ਬੀ ਮੁਖ ਮੈਂ ਸ਼ੀਤਲਤਾ ਈ ਹੁਈ ਚਾਹਿਏ; ਔ ਪਦਨ ਤੈਂ ਸ਼ੀਤਲਤਾ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ, ਯਾਤੈਂ, ਅਤ੍ਯੰਤ ਅਭੇਦ ਨਹੀਂ. ਕਿੰਤੂ ਭੇਦ ਸਹਿਤ ਅਭੇਦ ਹੋਨੇ ਤੈਂ ਦੋਊ ਦੋਖ ਨਹੀਂ. ਇਸ ਰੀਤਿ ਸੈਂ ਸਰ੍ਵ ਤ੍ਰੀ ਅਪਨੇ ਅਪਨੇ ਵਾਚ੍ਯ ਤੈਂ ਵਾਚਕ ਪਦਨ ਕਾ ਭੇਦ ਸਹਿਤ ਅਭੇਦ ਹੈ. ਤਾ ਭੇਦ ਸਹਿਤ ਅਭੇਦ ਕੂੰ ਹੀ ਭੇਦ ਕੇ ਅਨੁਸਾਰੀ ਤਾਦਾਤ੍ਮ੍ਯ ਸੰਬੰਧ ਕਹੈ ਹੈ; ਔ ਭੇਦਾਭੇਦ ਕਹੈ ਹੈਂ. ਸੋ ਭੇਦਾਭੇਦ ਰੂਪ ਤਾ-

ਦਾਤਮ੍ਯ ਸੰਬੰਧ ਹੀ, ਸਰਵ ਪਦਨ ਮੈਂ ਅਪਨੇ ਅਪਨੇ ਅਰਥ ਕੀ ਸ਼ਕ੍ਤਿ ਹੈ. ਤਾਦਾਤਮ੍ਯ ਸੰਬੰਧ ਸੇਂ ਜੁਦੀ ਸਾਮਰਥ੍ਯ ਰੂਪ ਸ਼ਕ੍ਤਿ ਨਹੀਂ. ਭੇਦਾਭੇਦ ਮੈਂ ਜੁਕ੍ਤਿ ਕਹੀ.

ਅਬ ਪ੍ਰਮਾਣ ਕਹੈ ਹੈਂ:-

ੴ ਅਰਥ ਸੰਕਰ ਛੰਦ.

ਇਹ ਓਂ ਅਛਰ ਬ੍ਰਹਮ ਹੈ ਯੂੰ ਕਹਤ ਵੇਦ ਅਭੇਦ;
ਪੁਨਿ ਵਾਣਿ ਮੈਂ ਪਦ ਅਰਥ ਬਾਹਰਿ ਦੇਖਿਯਤ ਇਹ ਭੇਦ.

ਟੀਕਾ:- ਮਾਂਡੂਕ੍ਯ ਆਦਿਕ ਵੇਦ ਵਾਕ੍ਯਨ ਮੈਂ "ਓਂ ਅਛਰ ਬ੍ਰਹਮ ਹੈ" ਇਹ ਕਹ੍ਯਾ ਹੈ, ਤਹਾਂ ਵ੍ਯਾਕਰਣ ਕੀ ਰੀਤਿ ਮੈਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਰੂਪ ਰਹੂ ਕੀ ਰੱਛਾ ਕਰਤਾ ਓਂ ਅਛਰ ਕਾ ਅਰਥ ਹੈ. ਐਸਾ ਬ੍ਰਹਮ ਹੈ. ਜਾਤੇਂ ਓਂ ਅਛਰ ਬ੍ਰਹਮ ਕਾ ਵਾਚਕ ਹੈ; ਔ ਬ੍ਰਹਮ ਵਾਚ੍ਯ ਹੈ. ਜੋ ਵਾਚ੍ਯ ਵਾਚਕ ਕਾ ਆਪਸ ਮੈਂ ਅਤ੍ਯੰਤ ਭੇਦ ਹੋਵੈ, ਤੌ ਵਾਚਕ ਓਂ ਅਛਰ ਕਾ ਔ ਵਾਚ੍ਯ ਬ੍ਰਹਮ ਕਾ, ਮਾਂਡੂਕ੍ਯ ਆਦਿਕਨ ਮੈਂ ਅਭੇਦ ਨਹੀਂ ਕਹਤੇ. ਔ "ਓਂ ਅਛਰ ਬ੍ਰਹਮ ਹੈ" ਇਸ ਰੀਤਿ ਸੇਂ ਅਭੇਦ ਕਹ੍ਯਾ ਹੈ. ਜਾਤੇਂ ਵਾਚ੍ਯ ਵਾਚਕ ਕੇ ਅਭੇਦ ਮੈਂ ਵੇਦ ਵਚਨ ਪ੍ਰਮਾਣ ਹੈ. ਔ ਸਰਵ ਲੋਕ ਕੀ ਪ੍ਰਤੀਤਿ ਮੈਂ ਵਾਚ੍ਯ ਵਾਚਕ ਕਾ ਭੇਦ ਸਿੱਧ ਹੈ. ਕਾਹੇਤੇਂ ਅਗ੍ਨਿ ਆਦਿਕ ਪਦ ਵਾਣੀ ਮੈਂ ਹੈ. ਔ ਅੰਗਾਰ ਆਦਿਕ ਤਿਨ ਕਾ ਅਰਥ ਵਾਣੀ ਤੇਂ ਬਾਹਰਿ ਚੂਲ੍ਹਿ ਆਦਿਕਨ ਮੈਂ ਹੈ. ਤੈਸੇ ਓਂ ਅਛਰ ਰੂਪ ਪਦ ਵਾਣੀ ਮੈਂ ਹੈ. ਔ ਤਾ ਕਾ ਅਰਥ ਬ੍ਰਹਮ, ਵਾਣੀ ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਹੈ. ਕਿੰਤੁ ਵਾਣੀ ਤੇਂ ਬਾਹਰਿ ਕਹਿਏ ਅਪਨੀ ਮਹਿਮਾ ਮੈਂ ਹੈਂ. ਯਦ੍ਯਪਿ ਬ੍ਰਹਮ ਵ੍ਯਾਪਕ ਹੈਂ; ਜਾਤੇਂ ਵਾਣੀ ਮੈਂ ਬ੍ਰਹਮ ਕਾ ਅਭਾਵ ਨਹੀਂ. ਤਥਾਪਿ ਬ੍ਰਹਮ ਮੈਂ ਵਾਣੀ ਹੈ. ਔ ਵਾਣੀ ਮੈਂ ਬ੍ਰਹਮ ਨਹੀਂ; ਇਸ ਰੀਤਿ ਸੇਂ ਸਰਵ ਲੋਕਨ ਕੂੰ ਪਦ ਵਾਣੀ ਮੈਂ; ਔ ਅਰਥ ਵਾਣੀ ਤੇਂ ਬਾਹਰਿ ਪ੍ਰਤੀਤਿ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਜਾਤੇਂ ਪਦ ਕਾ ਔ ਅਰਥ ਕਾ ਭੇਦ ਲੋਕ ਮੈਂ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ. ਇਸ ਰੀਤਿ ਸੇਂ ਵਾਚ੍ਯ ਵਾਚਕ ਕੇ

ਭੇਦਮੈਂ ਸਰ੍ਵਲੋਕਕਾ ਅਨੁਭਵ ਪ੍ਰਮਾਣ ਹੈ. ਔ ਤਿਨਕੇ ਅਭੇਦ ਮੈਂ ਵੇਦ ਵਚਨ ਪ੍ਰਮਾਣ ਹੈ. ਯਾਂਤੇਂ ਪਦਕਾ ਅਰ੍ਥ ਮੈਂ ਭੇਦਾਭੇਦ ਰੂਪ ਤਾਦਾਤ੍ਮ੍ਯ ਸੰਬੰਧ ਅਪ੍ਰਮਾਣ ਨਹੀਂ. ਕਿੰਤੁ ਪ੍ਰਮਾਣ ਸਿੱਧ ਹੈ.

ਪ੍ਰਸੰਗ ਤੇਂ ਅਨ੍ਯ ਸ੍ਥਾਨ ਮੈਂ ਬੀ ਭੇਦਾਭੇਦ ਤਾਦਾਤ੍ਮ੍ਯ ਸੰਬੰਧ ਦਿਖਾਵੈ ਹੈ.

ਅਰ੍ਧ ਸੰਕਰ ਛੰਦ.

ਜੋ ਗੁਣ ਗੁਣੀ ਔ ਜਾਤਿ ਵ੍ਯਕ੍ਤਿ, ਕ੍ਰਿਯਾ ਅਰੁ ਤਦ੍ਵਾਨ;
ਸੰਬੰਧ ਲਖਿ ਤਾਦਾਤ੍ਮ੍ਯ ਇਨਕੇ, ਕਾਰ੍ਯ ਕਾਰਣ ਮਾਨ.੩੧

ਟੀਕਾ:- ਰੂਪ ਰਸ ਗੰਧ ਆਦਿਕ ਗੁਣ ਹੈਂ, ਤਿਨਕਾ ਆਸ਼੍ਰਯ ਗੁਣੀ ਕਹਿਯੇ ਹੈ. ਜੈਸੇ ਰੂਪ ਆਦਿਕਨ ਕਾ ਆਸ਼੍ਰਯ ਭੂਮਿ ਗੁਣੀ ਹੈ. ਅਨੇਕਨ ਕੇ ਮਾਹਿ ਰਹੈ ਜੋ ਏਕ ਧਰ੍ਮ, ਸੋ ਜਾਤਿ ਕਹਿਯੇ ਹੈ. ਜੈਸੇ ਸਰ੍ਵ ਬ੍ਰਾਹ੍ਮਣ ਸ਼ਰੀਰਨ ਕੇ ਮਾਹਿਂ ਏਕ ਬ੍ਰਾਹ੍ਮਣਤ੍ਵ ਹੈ, ਔ ਸਰ੍ਵ ਸ਼ੂਦ੍ਰ ਮਾਹਿ ਸ਼ੂਦ੍ਰਤ੍ਵ ਹੈ; ਔ ਸਰ੍ਵ ਜੀਵਨ ਮਾਹਿਂ ਜੀਵਤ੍ਵ ਹੈ. ਪੁਰੁਖਨ ਮੈਂ ਪੁਰੁਖਤ੍ਵ ਹੈ; ਸਰ੍ਵ ਘਟਨ ਮਾਹਿਂ ਘਟਤ੍ਵ ਹੈ; ਜਾਕੂੰ ਲੋਕ ਮਾਹਿਂ ਬ੍ਰਾਹ੍ਮਣਪਨਾ, ਸ਼ੂਦ੍ਰਪਨਾ, ਜੀਵਪਨਾ, ਪੁਰੁਖਪਨਾ, ਘਟਪਨਾ, ਕਹਤੇ ਹੈਂ. ਐਸੀ ਬ੍ਰਾਹ੍ਮਣ ਆਦਿਕ ਸ਼ਰੀਰਨ ਮਾਹਿਂ, ਬ੍ਰਾਹ੍ਮਣਤ੍ਵ ਆਦਿਕ ਜਾਤਿ ਹੈਂ. ਜਾਤਿਕਾ ਆਸ਼੍ਰਯ ਜੋ ਬ੍ਰਾਹ੍ਮਣ ਆਦਿਕ ਸੋ ਵ੍ਯਕ੍ਤਿ ਕਹਿਯੇ ਹੈ. ਗਮਨ ਆਗਮਨ ਆਦਿਕ ਕ੍ਰਿਯਾ ਕਹਿਯੇ ਹੈ, ਔ ਤਦ੍ਵਾਨ ਕਹਿਯੇ ਤਿਸ ਵਾਲਾ, ਅਰ੍ਥ ਇਹ ਕ੍ਰਿਯਾ ਕਾ ਆਸ਼੍ਰਯ. ਇਤਨੇ ਪਦਾਰ੍ਥਨ ਕਾ ਤਾਦਾਤ੍ਮ੍ਯ ਸੰਬੰਧ ਹੈ; ਇਹ ਲਖਿ ਕਹਿਯੇ ਜਾਨਿ. ਔ ਕਾਰਣ ਕਾਰ੍ਯ ਕੂੰ ਮਾਨ, ਕਹਿਯੇ ਗੁਣ ਗੁਣੀ ਆਦਿਕ ਵਿਖੈ ਮਿਲਾਵ ਅਭਿਪ੍ਰਾਯ ਇਹ ਹੈ:- ਕਾਰਣ ਕਾਰ੍ਯ ਕਾ ਬੀ ਗੁਣ ਗੁਣੀ ਕੀ ਨਾਈਂ ਤਾਦਾਤ੍ਮ੍ਯ ਸੰਬੰਧ ਹੈ. ਗੁਣ ਕਾ ਔ ਗੁਣੀ ਕਾ ਆਪਸ ਮੈਂ ਤਾਦਾ- [illegible] ਹੈ. ਜਾਤਿ ਕਾ ਔ ਵ੍ਯਕ੍ਤਿ ਕਾ ਆਪਸ ਮੈਂ ਤਾਦਾਤ੍ਮ੍ਯ ਸੰ-

ਬੰਧ ਹੈ. ਤੈਸੇ ਕ੍ਰਿਯਾ ਔ ਕ੍ਰਿਯਾਵਾਨ ਕਾ ਤਾਦਾਤਮ੍ਯ ਸੰਬੰਧ ਹੈ. ਕਾਰਣ
ਕਾ ਔ ਕਾਰ੍ਯ ਕਾ ਬੀ ਤਾਦਾਤਮ੍ਯ ਸੰਬੰਧ ਹੈ, ਤਾਦਾਤਮ੍ਯ ਨਾਮ ਭੇਦ
ਸਹਿਤ ਅਭੇਦ ਕਾ ਹੈ.

ਯਦ੍ਯਪਿ ਨਿਮਿੱਤ ਕਾਰਣ ਕਾ ਔ ਕਾਰ੍ਯ ਕਾ ਤੈਂ ਭੇਦਾਭੇਦ ਰੂਪ
ਤਾਦਾਤਮ੍ਯ ਨਹੀਂ ਹੈ; ਕਿੰਤੂ ਅਤ੍ਯੰਤ ਭੇਦ ਹੈ; ਤਥਾਪਿ ਉਪਾਦਾਨ ਕਾ-
ਰਣ ਕਾ ਔ ਕਾਰ੍ਯ ਕਾ ਭੇਦਾਭੇਦ ਰੂਪ ਤਾਦਾਤਮ੍ਯ ਹੀ ਸੰਬੰਧ ਹੈ. ਜੈਸੇ-
ਘਟ ਕੇ ਨਿਮਿੱਤ ਕਾਰਣ ਕੁਲਾਲ, ਦੰਡ ਆਦਿਕ ਹੈਂ; ਤਿਨ ਕਾ ਘਟ
ਰੂਪ ਕਾਰ੍ਯ ਸੈਂ ਅਤ੍ਯੰਤ ਭੇਦ ਹੀ ਹੈ. ਪਰੰਤੂ ਉਪਾਦਾਨ ਕਾਰਣ
ਮ੍ਰਿਤਿਕਾ ਪਿੰਡ ਔ ਘਟ ਕਾਰ੍ਯ ਕਾ ਭੇਦ ਸਹਿਤ ਅਭੇਦ ਹੈ ਜੋ ਮ੍ਰਿ-
ਤਿਕਾ ਪਿੰਡ ਸੈਂ ਘਟ ਅਤ੍ਯੰਤ ਭਿੰਨ ਹੋਵੈ, ਤੌ ਜੈਸੇ ਮ੍ਰਿਤਿਕਾ ਪਿੰਡ ਸੈਂ ਅ-
ਤ੍ਯੰਤ ਭਿੰਨ ਤੈਲ ਕੀ ਉਤਪੱਤਿ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ; ਤੈਸੇ ਘਟ ਕੀ ਬੀ ਉਤਪੱਤਿ ਨ-
ਹੀਂ ਹੋਵੈਗੀ. ਔ ਉਪਾਦਾਨ ਕਾਰਣ ਕਾ ਕਾਰ੍ਯ ਤੈਂ ਅਤ੍ਯੰਤ ਅਭੇਦ ਹੋ-
ਵੈ; ਤੌ ਬੀ ਮ੍ਰਿਤ ਪਿੰਡ ਸੈਂ ਘਟ ਕੀ ਉਤਪੱਤਿ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ. ਕਾਹੇ ਤੈਂ. ਅਪਨੇ
ਸ੍ਵਰੂਪ ਸੈਂ ਅਪਨੀ ਉਤਪੱਤਿ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ. ਯਾਤੇ ਉਪਾਦਾਨ ਕਾਰਣ ਕਾ
ਕਾਰ੍ਯ ਤੈਂ ਭੇਦ ਸਹਿਤ ਅਭੇਦ ਹੈ. ਯਾਤੈਂ ਅਤ੍ਯੰਤ ਭੇਦ ਪੱਛ ਕਾ ਦੋਖ ਨਹੀਂ
ਔ ਭੇਦ ਹੈ ਯਾਤੈਂ ਅਭੇਦ ਪੱਛ ਕਾ ਦੋਖ ਨਹੀਂ ਇਸ ਰੀਤਿ ਸੈਂ ਉਪਾਦਾਨ ਕਾ-
ਰਣ ਕਾ ਕਾਰ੍ਯ ਤੈਂ ਭੇਦਾਭੇਦ ਯੁਕ੍ਤਿ ਸਿੱਧ ਹੈ. ਔ ਪ੍ਰਤੀਤਿ ਸੈਂ ਬੀ ਉਪਾਦਾਨ
ਤੈਂ ਕਾਰ੍ਯ ਕਾ ਭੇਦਾਭੇਦ ਹੀ ਸਿੱਧ ਹੈ. ਇਹ ਮ੍ਰਿਤ ਪਿੰਡ ਹੈ. ਇਹ ਘਟ ਹੈ ਇਸ
ਰੀਤਿ ਕੀ ਭਿੰਨ ਪ੍ਰਤੀਤਿ ਸੈਂ ਭੇਦ ਸਿੱਧ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਔ ਵਿਚਾਰ ਤੈਂ ਦੇਖੈਂ ਤੌ ਘਟ
ਕੇ ਬਾਹਰ ਭੀਤਰ ਮ੍ਰਿਤਿਕਾ ਸੈਂ ਭਿੰਨ ਕਛੁ ਵਸ੍ਤੁ ਪ੍ਰਤੀਤਿ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ. ਕਿੰਤੁ ਮ੍ਰਿ-
ਤਿਕਾ ਹੀ ਪ੍ਰਤੀਤਿ ਹੋਵੈ ਹੈ; ਯਾਤੈਂ ਅਭੇਦ ਸਿੱਧ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਇਸ ਰੀਤਿ ਸੈਂ ਉ-
ਪਾਦਾਨ ਕਾਰਣ ਕਾ ਕਾਰ੍ਯ ਤੈਂ ਭੇਦਾਭੇਦ ਰੂਪ ਤਾਦਾਤਮ੍ਯ ਸੰਬੰਧ ਹੈ.
ਤੈਸੇ ਗੁਣ ਔ ਗੁਣੀ ਕਾ ਬੀ ਭੇਦਾਭੇਦ ਹੈ. ਜੋ ਘਟ ਕੇ ਰੂਪ ਕਾ ਘਟ ਸੈਂ-
ਅਤ੍ਯੰਤ ਭੇਦ ਹੋਵੈ ਤੌ ਜੈਸੇ ਘਟ ਤੈਂ ਪਟ ਕਾ ਅਤ੍ਯੰਤ ਭੇਦ ਹੈ; ਸੋ ਪਟ
ਘਟ ਕੇ ਆਸ਼੍ਰਿਤ ਨਹੀਂ. ਕਿੰਤੁ ਸ੍ਵਤੰਤ੍ਰ ਹੈ. ਤੈਸੇ ਘਟ ਕਾ ਰੂਪ ਬੀ ਘਟ

ਕੇ ਆਸ਼੍ਰਿਤ ਨਹੀਂ ਹੋਵੈਗਾ. ਔ ਗੁਣ ਗੁਣੀ ਕਾ ਅਤ੍ਯੰਤ ਅਭੇਦ ਹੋਵੈ ਤੌ ਬੀ ਘਟ ਕਾ ਰੂਪ ਘਟ ਕੇ ਆਸ਼੍ਰਿਤ ਬਨੈ ਨਹੀਂ. ਕਾਹੇਤੇਂ ਅਪਨਾ ਆਸ਼੍ਰਯ ਆਪ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ. ਯਾਤੇਂ ਗੁਣ ਗੁਣੀ ਕਾ ਭੇਦਾਭੇਦ ਰੂਪ ਤਾਦਾਤਮ੍ਯ ਸੰਬੰਧ ਹੈ; ਇਹ ਯੁਕ੍ਤਿ, ਜਾਤਿ ਔ ਵ੍ਯਕ੍ਤਿ ਤਥਾ ਕ੍ਰਿਯਾ ਔ ਕ੍ਰਿਯਾਵਾਲੇ ਕੇ ਭੇਦਾਭੇਦ ਰੂਪ ਤਾਦਾਤਮ੍ਯ ਸੰਬੰਧ ਮੈਂ ਜਾਨਨੀ. ਔ ਖੰਡਨ ਕਰਨਾ ਜੋ ਮਤ ਤਾਕੇ ਵਿਖੈ ਬਹੁਤ ਯੁਕ੍ਤਿ ਕਹਨੇ ਕਾ ਪ੍ਰਯੋਜਨ ਨਹੀਂ; ਯਾਤੇਂ ਔਰ ਯੁਕ੍ਤਿ ਨਹੀਂ ਲਿਖੀ.

ਅਬ ਭੇਦ ਮਤ ਖੰਡਨ.

ਦੋਹਾ.

ਏਕ ਵਸਤੁ ਕੇ ਏਕ ਮੈਂ, ਭੇਦ ਅਭੇਦ ਵਿਰੁੱਧ;
ਯੁਕ੍ਤਿ ਯੁਕ੍ਤ ਜਾਤੇਂ ਕਹਤ, ਇਹ ਮਤ ਸਕਲ ਅਸ਼ੁੱਧ.

ਟੀਕਾ:- ਅੱਛਰ ਅਰਥ ਸ੍ਪਸ਼੍ਟ. ਅਭਿਪ੍ਰਾਯ ਇਹ ਹੈ:- ਯਦ੍ਯਪਿ ਏਕ ਘਟ ਮੈਂ ਅਪਨਾ ਅਭੇਦ ਹੈ; ਔ ਪਰ ਕਾ ਭੇਦ ਹੈ. ਤਥਾਪਿ ਜਿਸ ਕਾ ਅਭੇਦ ਹੈ, ਤਾ ਕਾ ਭੇਦ ਨਹੀਂ. ਔ ਜਾ ਕਾ ਭੇਦ ਹੈ. ਤਾ ਕਾ ਅਭੇਦ ਨਹੀਂ; ਇਸ ਅਭਿਪ੍ਰਾਯ ਤੈਂ, ਏਕ ਵਸਤੁ ਕਾ ਭੇਦ ਅਭੇਦ ਵਿਰੁੱਧ ਕਹ੍ਯਾ ਹੈ ਤਥਾ ਏਕ ਵਸਤੁ ਕਾ ਕਹਿਏ ਘਟ ਕਾ ਹੀ ਅਪਨੇ ਮੈਂ ਅਭੇਦ ਔ ਪਰ ਮੈਂ ਭੇਦ ਹੈ. ਪਰੰਤੁ ਜਾ ਮੈਂ ਅਭੇਦ ਹੈ ਤਾ ਮੈਂ ਭੇਦ ਨਹੀਂ, ਔ ਜਾ ਮੈਂ ਭੇਦ ਹੈ ਤਾ ਮੈਂ ਅਭੇਦ ਨਹੀਂ. ਇਸ ਅਭਿਪ੍ਰਾਯ ਤੈਂ ਏਕ ਵਸਤੁ ਕਾ ਭੇਦ ਅਭੇਦ ਏਕ ਮੈਂ ਵਿਰੁੱਧ ਕਹ੍ਯਾ ਹੈ. ਭੇਦ ਅਭੇਦ ਆਪਸ ਮੈਂ ਵਿਰੋਧੀ ਹੈ. ਏਕ ਵਸਤੁ ਮੈਂ ਜਾ ਕਾ ਭੇਦ ਹੋਵੈ ਤਾ ਕਾ ਅਭੇਦ, ਔ ਜਾ ਕਾ ਅਭੇਦ ਹੋਵੈ ਤਾ ਕਾ ਭੇਦ ਵਿਰੁੱਧ ਹੈ ਯਾਤੇਂ ਵਾਚ੍ਯ ਵਾਚਕ, ਗੁਣ ਗੁਣੀ, ਜਾਤਿ ਵ੍ਯਕ੍ਤਿ, ਕ੍ਰਿਯਾ ਕ੍ਰਿਯਾਵਾਨ, ਉਪਾਦਾਨ ਕਾਰਣ ਕਾਰਯ ਕਾ, ਜੋ ਭੇਦਾਭੇਦ ਰੂਪ ਤਾਦਾਤਮ੍ਯ ਅੰਗੀਕਾਰ ਕਿਯਾ, ਸੋ ਅਸ਼ੁੱਧ ਹੈ.

[illegible] ਵਾਚ੍ਯ ਵਾਚਕ ਕੇ ਭੇਦਾਭੇਦ ਮੈਂ ਪ੍ਰਮਾਣ ਜੋ ਕਹ੍ਯਾ:-

"ਵਾਣੀ ਮੈਂ ਵਾਚਕ ਔ ਬਾਹਰਿ ਵਾਚ੍ਯ, ਯਾਂਤੈਂ ਭੇਦ, ਔ ਸ਼੍ਰੁਤਿ ਮੈਂ ਓਂ ਅਛਰ ਬ੍ਰਹਮ ਕਹ੍ਯਾ ਹੈ: ਯਾਂਤੈਂ ਅਭੇਦ" ਤਾਕਾ ਸਮਾਧਾਨ:-

ਦੋਹਾ.

ਪ੍ਰਣਵ ਵਰਣ ਅਰੁ ਬ੍ਰਹਮ ਕੋ ਕਹ੍ਯੋ ਜੁ ਵੇਦ ਅਭੇਦ;
ਤਾਮੈਂ ਅਨ੍ਯ ਰਹਸ੍ਯ ਕਛੁ, ਲਖ੍ਯੋ ਨ ਭੇਦ ਸੁਭੇਦ. ੩੨

ਟੀਕਾ:- ਪ੍ਰਣਵ ਵਰਣ ਕਹਿਯੇ ਓਂ ਅੱਛਰ ਅਰੁ ਬ੍ਰਹਮ ਕਾ ਜੋ ਵੇਦ ਮੈਂ ਅਭੇਦ ਕਹ੍ਯਾ ਹੈ, ਤਾ ਵੇਦ ਵਚਨ ਕਾ ਵਾਚ੍ਯ ਵਾਚਕ ਕੇ ਅਭੇਦ ਮੈਂ ਤਾਤਪਰਜ ਨਹੀਂ. ਕਿੰਤੁ ਤਾਮੈਂ ਅਨ੍ਯ ਹੀ ਰਹਸ੍ਯ ਕਹਿਯੇ ਗੋਪ੍ਯ ਅਭਿਪ੍ਰਾਯ ਹੈਂ. ਸੋ ਭੇਦ ਕਹਿਯੇ ਅਭਿਪ੍ਰਾਯ ਭੇਦ ਨੈ ਲਖ੍ਯਾ ਨਹੀਂ. ਜਹਾਂ ਓਂ ਅਛਰ ਬ੍ਰਹਮ ਕਹ੍ਯਾ ਹੈ, ਤਿਸ ਵਾਕ੍ਯ ਕਾ ਓਂ ਅੱਛਰ ਔ ਬ੍ਰਹਮ ਕੇ ਅਭੇਦ ਮੈਂ ਤਾਤਪਰਜ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਕਿੰਤੁ "ਓਂ ਅੱਛਰ ਕੂੰ ਬ੍ਰਹਮ ਰੂਪ ਕਰਿਕੇ ਉਪਾਸਨਾ ਕਰੈ; ਇਸ ਅਰਥ ਮੈਂ ਤਾਤਪਰਜ ਹੈ. ਉਪਾਸਨਾ ਜਾਕੀ ਵਿਧਾਨ ਕਰੀ ਹੈ: ਤਾ ਉਪਾਸ੍ਯ ਕੇ ਸ੍ਵਰੂਪ ਕਾ ਇਹ ਨਿਯਮ ਨਹੀਂ ਹੈ:- ਜੈਸੀ ਉਪਾਸਨਾ ਵਿਧਾਨ ਕਰੀ ਹੈ. ਤੈਸਾ ਹੀ ਉਪਾਸ੍ਯ ਕਾ ਸ੍ਵਰੂਪ ਹੋਵੈ ਹੈ, ਕਿੰਤੁ ਜੈਸਾ ਵਸ੍ਤੁ ਕਾ ਸ੍ਵਰੂਪ ਹੈ. ਤਾ ਕੂੰ ਤ੍ਯਾਗਿਕੇ ਅਨ੍ਯ ਸ੍ਵਰੂਪ ਕੀ ਬੀ ਤਾਕੇ ਵਿਖੈ ਉਪਾਸਨਾ ਕਰਿਯੇ ਹੈ. ਜੈਸੇ ਸ਼ਾਲਿਗ੍ਰਾਮ ਔ ਨਰਵਦੇਸ਼੍ਵਰ ਕੀ ਵਿਸ਼ਨੁ ਰੂਪ ਔ ਸ਼ਿਵ ਰੂਪ ਕਰਿਕੇ ਉਪਾਸਨਾ ਕਰੀ ਹੈ. ਤਹਾਂ ਸੰਖ ਚਕ੍ਰ ਆਦਿਕ ਸਹਿਤ ਚਤੁਰਭੁਜ ਮੂਰਤਿ ਸ਼ਾਲਿਗ੍ਰਾਮ ਕੀ ਨਹੀਂ ਹੈ. ਔ ਗੰਗਾ ਭੂਖਿਤ ਜਟਾਜੂਟ ਡਮਰੂ ਚਰਮ ਕਪਾਲਿਕਾ ਸਹਿਤ, ਭਦ੍ਰਾ-

ਮੁਦ੍ਰਾ ਸੈਂ ਸ਼ਰਣਾਗਤਨ ਕੂੰ ਤ੍ਰਿਸ਼ੂਲ ਰਹਿਤ ਆਤਮਾ ਕਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇਨ ਵਾਲੀ ਮੂਰਤਿ ਨਰਵਦੇਸ਼੍ਵਰ ਕੀ ਨਹੀਂ ਹੈ; ਕਿੰਤੁ ਦੋਨੂੰ ਸ਼ਿਲਾ ਰੂਪ ਹੈਂ: ਔ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਕੀ ਆਗ੍ਯਾ ਤੈਂ ਤਿਨ ਸ਼ਿਲਾ ਰੂਪ ਕੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਤ੍ਯਾਗਿਕੇ ਦੋਨੂੰ ਵਿਖੈ ਕ੍ਰਮ ਤੈਂ ਵਿਸ਼ਨੁ ਰੂਪ ਔ ਸ਼ਿਵ ਰੂਪ ਕੀ ਉਪਾਸਨਾ ਕਰਿਯੇ ਹੈ, ਯਾਂਤੈਂ ਉਪਾਸ੍ਯ ਕੇ ਸ੍ਵਰੂਪ ਕੇ ਆਧੀਨ ਉਪਾਸਨਾ ਨਹੀਂ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਕਿੰਤੁ ਵਿਧਿ ਕੇ

ਆਧੀਨ ਹੈ. ਜੈਸੇ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਕਾ ਵਚਨ ਵਿਧਾਨ ਕਰੈ, ਤੈਸੀ ਉਪਾਸਨਾ ਕਰੈ. ਜੈਸੇ ਛਾਂਦੋਗ੍ਯ ਉਪਨਿਖਦ ਮੈਂ ਪੰਚਾਗ੍ਨਿ ਵਿਦ੍ਯਾ ਪ੍ਰਕਰਣ ਮੈਂ; ਸ੍ਵਰ੍ਗਲੋਕ, ਮੇਘ, ਭੂਮਿ, ਪੁਰੁਖ, ਸ੍ਤ੍ਰੀ, ਇਨ ਪਾਂਚ ਪਦਾਰਥਨ ਕੀ ਅਗ੍ਨਿ ਰੂਪ ਕਰਿਕੇ ਉਪਾਸਨਾ ਕਹੀ ਹੈ. ਔ ਸ਼੍ਰਧਾ, ਸੋਮ, ਵਰਖੀ, ਅੰਨ, ਵੀਰ੍ਯ ਇਨ ਪਾਂਚ ਪਦਾਰ੍ਥਨ ਕੀ ਪੰਚ ਅਗ੍ਨਿ ਕੀ ਆਹੁਤਿ ਰੂਪ ਉਪਾਸਨਾ ਕਹੀ ਹੈ. ਤਹਾਂ ਸ੍ਵਰਗ ਆਦਿਕ ਅਗਨਿ ਨਹੀਂ ਹੈਂ; ਔ ਸ਼੍ਰਧਾ, ਸੋਮ ਆਦਿਕ ਆਹੁਤਿ ਨਹੀਂ ਹੈਂ; ਤਥਾਪਿ ਵੇਦ ਕੀ ਆਗ੍ਯਾ ਤੈਂ ਸ੍ਵਰ੍ਗਲੋਕਾਦਿਕਨ ਕੀ ਅਗਨਿ ਰੂਪ ਤੈਂ; ਔ ਸ਼੍ਰਧਾਦਿਕਨ ਕੀ ਆਹੁਤਿ ਰੂਪ ਤੈਂ ਉਪਾਸਨਾ ਕਰਿਏ ਹੈ. ਇਸ ਰੀਤਿ ਸੈਂ ਓਂ ਅੱਛਰ ਕੀ ਬ੍ਰਹਮ ਰੂਪ ਕਰਿਕੇ ਉਪਾਸਨਾ ਕਹੀ ਹੈ. ਤਹਾਂ ਓਂ ਅੱਛਰ ਬ੍ਰਹਮ ਰੂਪ ਨਹੀਂ ਹੈ; ਤੌ ਬੀ ਬ੍ਰਹਮ ਰੂਪ ਕਰਿਕੇ ਉਪਾਸਨਾ ਬਨੈ ਹੈ.

ਉਪਾਸਨਾ ਵਾਕ੍ਯ ਮੈਂ ਵਸਤੁ ਕੇ ਅਭੇਦ ਕੀ ਅਪੇਛਾ ਨਹੀਂ. ਕਿੰਤੁ ਭਿੰਨ ਵਸਤੁ ਕੀ ਬੀ ਅਭਿੰਨ ਰੂਪ ਤੈਂ ਉਪਾਸਨਾ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਔ ਵਿਚਾਰ ਤੈਂ ਦੇਖਿਏ ਤੌ ਬ੍ਰਹਮ ਕਾ ਵਾਚਕ ਜੋ ਓਂ ਅੱਛਰ ਹੈ ਤਾਕਾ ਤੌ ਅਪਨੇ ਵਾਚ੍ਯ ਬ੍ਰਹਮ ਤੈਂ ਅਭੇਦ ਬਨੈ ਬੀ ਹੈ. ਘਟ ਆਦਿਕ ਅਨ੍ਯ ਪਦਨ ਕਾ ਅਪਨੇ ਅਪਨੇ ਜੜ ਰੂਪ ਅਰ੍ਥ ਮੈਂ ਅਭੇਦ ਬਨੈ ਨਹੀਂ. ਕਾਹੇ ਸੈਂ, ਸਰ੍ਵ ਨਾਮ ਰੂਪ ਬ੍ਰਹਮ ਮੈਂ ਕਲਪਿਤ ਹੈਂ; ਬ੍ਰਹਮ ਅਧਿਸ਼ਠਾਨ ਹੈ. ਓਂ ਅੱਛਰ ਬੀ ਬ੍ਰਹਮ ਕਾ ਨਾਮ ਹੈ; ਯਾਤੈਂ ਬ੍ਰਹਮ ਮੈਂ ਕਲਪਿਤ ਹੈ; ਕਲਪਿਤ ਵਸਤੁ ਅਧਿਸ਼ਠਾਨ ਸੈਂ ਭਿੰਨ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ. ਕਿੰਤੁ ਅਧਿਸ਼ਠਾਨ ਰੂਪ ਹੀ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਯਾਤੈਂ ਓਂ ਅੱਛਰ ਬ੍ਰਹਮ ਰੂਪ ਹੈ. ਔ ਘਟ ਆਦਿਕ ਪਦਨ ਕਾ ਜੋ ਜੜ ਰੂਪ ਅਪਨਾ ਅਰਥ ਸੋ ਅਧਿਸ਼ਠਾਨ ਨਹੀਂ. ਕਿੰਤੁ ਵਾਚ੍ਯ ਸਹਿਤ ਘਟ ਆਦਿਕ ਪਦ ਬ੍ਰਹਮ ਮੈਂ ਕਲਪਿਤ ਹੈਂ; ਔ ਬ੍ਰਹਮ ਤਿਨ ਕਾ ਅਧਿਸ਼ਠਾਨ ਹੈਂ. ਯਾਤੈਂ ਬ੍ਰਹਮ ਸੈਂ ਤੌ ਸਰ੍ਵ ਕਾ ਅਭੇਦ ਬਨੈ ਬੀ ਹੈ; ਪਰੰਤੁ ਘਟ ਆਦਿਕ ਪਦਨ ਕਾ ਅਪਨੇ ਜੜ ਰੂਪ ਵਾਚ੍ਯ ਅਰ੍ਥ ਮੈਂ ਅਭੇਦ ਕਿਸੀ ਰੀਤਿ ਸੈਂ ਬਨੈ ਨਹੀਂ. ਯਾਤੈਂ
ਮੈਂ ਵਾਚ੍ਯ ਵਾਚਕ ਕਾ ਅਭੇਦ ਅਸੰਗਤ ਹੈ. ਔ.

ਕੇਵਲ ਭੇਦ ਜੋ ਵਾਚ੍ਯ ਵਾਚਕ ਕਾ ਅੰਗੀਕਾਰ ਕਰੈਂ ਹੈਂ: ਤਿਨਕੇ ਮਤ ਮੈਂ ਇਹ ਦੋਖ ਭੱਟਨੇ ਕਹ੍ਯਾ ਹੈ:- ਜੋ ਘਟ ਪਦ ਕਾ ਵਾਚ੍ਯ ਘਟ ਪਦ ਸੇਂ ਅਤ੍ਯੰਤ ਭਿੰਨ ਹੋਵੈ, ਤੌ ਜੈਸੇ ਘਟ ਪਦ ਸੇਂ ਅਤ੍ਯੰਤ ਭਿੰਨ ਵਸ੍ਤੁ ਰੂਪ ਅਰ੍ਥ ਕੀ ਪ੍ਰਤੀਤਿ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ; ਤੈਸੇ ਘਟ ਪਦ ਸੇਂ ਅਤ੍ਯੰਤ ਭਿੰਨ ਕਲਸ ਰੂਪ ਅਰ੍ਥ ਕੀ ਪ੍ਰਤੀਤਿ ਬੀ ਨਹੀਂ ਹੋਵੈਗੀ. ਔ ਘਟ ਪਦ ਸੇਂ ਵਾਚ੍ਯ ਕੂੰ ਭਿੰਨ ਮਾਨਿਕੇ ਤਾਕੀ ਘਟ ਪਦ ਸੇਂ ਪ੍ਰਤੀਤਿ ਮਾਨੋਗੇ. ਤੌ ਜੈਸੇ ਘਟ ਪਦ ਤੇਂ ਅਤ੍ਯੰਤ ਭਿੰਨ ਕਲਸ ਰੂਪ ਅਰ੍ਥ ਕੀ ਪ੍ਰਤੀਤਿ ਹੋਵੈ ਹੈ: ਤੈਸੇ ਅਤ੍ਯੰਤ ਭਿੰਨ ਵਸ੍ਤੁ ਕੀ ਬੀ ਘਟ ਪਦ ਸੇਂ ਪ੍ਰਤੀਤਿ ਹੁਈ ਚਾਹਿਏ. ਇਹ ਦੋਖ ਬੀ ਜੋ ਸਾਮਰ੍ਥ੍ਯ ਅਥਵਾ ਇੱਛਾ ਰੂਪ ਸ਼ਕ੍ਤਿ ਨਹੀਂ ਮਾਨੈਂ ਤਿਨਕੇ ਮਤ ਮੈਂ ਹੈ. ਜੋ ਸ਼ਕ੍ਤਿ ਅੰਗੀਕਾਰ ਕਰੈਂ. ਤਿਨਕੇ ਮਤ ਮੈਂ ਦੋਖ ਨਹੀਂ. ਕਾਹੇਤੈਂ, ਜੋ ਘਟ ਪਦ ਕਾ ਵਾਚ੍ਯ ਕਲਸ, ਔ ਤਾਕਾ ਅਵਾਚ੍ਯ ਵਸ੍ਤ੍ਵਾਦਿਕ, ਸੋ ਦੋਨੋਂ ਘਟ ਪਦ ਸੇਂ ਭਿੰਨ ਹੈ. ਪਰੰਤੁ ਘਟ ਪਦ ਮੈਂ ਕਲਸ ਰੂਪ ਅਰ੍ਥ ਕੇ ਗ੍ਯਾਨ ਕਰਨੇ-ਕੀ ਸ਼ਕ੍ਤਿ ਹੈ; ਔ ਅਨ੍ਯ ਅਰ੍ਥ ਕੇ ਗ੍ਯਾਨ ਕਰਨੇ ਕੀ ਸ਼ਕ੍ਤਿ ਨਹੀਂ, ਯਾਤੇਂ ਘਟ ਪਦ ਤੈਂ ਕਲਸ ਰੂਪ ਅਰ੍ਥ ਤੈਂ. ਭਿੰਨ ਅਰ੍ਥ ਕੀ ਪ੍ਰਤੀਤਿ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ ਇਸ ਰੀਤਿ ਸੇਂ ਜਾ ਪਦ ਮੈਂ ਜਿਸ ਅਰ੍ਥ ਕੀ ਸ਼ਕ੍ਤਿ ਹੈ: ਤਾਹੀ ਅਰ੍ਥ ਕੀ ਤਿਸ ਪਦ ਸੇਂ ਪ੍ਰਤੀਤਿ ਹੋਵੈ ਹੈ; ਅਨ੍ਯ ਅਰ੍ਥ ਕੀ ਨਹੀਂ. ਯਾਤੈਂ ਵਾਚ੍ਯ ਵਾਚਕ ਕੇ ਅਤ੍ਯੰਤ ਭੇਦ ਮੈਂ ਦੋਖ ਨਹੀਂ. ਤਿਨਕਾ ਭੇਦ ਸਹਿਤ ਅਭੇਦ ਰੂਪ ਤਾਦਾਤਮ੍ਯ ਸੰਬੰਧ ਬਨੈ ਨਹੀਂ.

ਭੇਦ ਔ ਅਭੇਦ ਆਪਸ ਮੈਂ ਵਿਰੋਧੀ ਹੈ. ਤੈਸੇ ਉਪਾਦਾਨ ਕਾਰਣ ਕਾ ਕਾਰ੍ਯ ਤੈਂ ਭੇਦ ਸਹਿਤ ਅਭੇਦ ਨਹੀਂ; ਕੇਵਲ ਭੇਦ ਹੈ. ਔ ਕੇਵਲ ਭੇਦ ਮੈਂ ਜੋ ਦੋਖ ਕਹ੍ਯਾ ਹੈ. ਸੋ ਨੈਯਾਇਕ ਔ ਸ਼ਕ੍ਤਿ ਵਾਦੀ ਕੇ ਮਤ ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਕਾਹੇਤੈਂ, ਕਾਰਣ ਕਾਰ੍ਯ ਕੇ ਅਤ੍ਯੰਤ ਭੇਦ ਮੈਂ ਇਹ ਦੋਖ ਹੈ:- ਜੋ ਮ੍ਰਿਤ ਪਿੰਡ ਮੈਂ ਅਤ੍ਯੰਤ ਭਿੰਨ ਘਟ ਕੀ ਉਤਪੱਤਿ ਹੋਵੈ, ਤੌ ਅਤ੍ਯੰਤ ਭਿੰਨ ਤੈਲ ਕੀ-ਬੀ ਮ੍ਰਿਤ ਪਿੰਡ ਮੈਂ ਉਤਪੱਤਿ ਹੁਈ ਚਾਹਿਏ. ਔ ਅਤ੍ਯੰਤ ਭਿੰਨ ਤੈਲ ਕੀ [illegible] ਨਹੀਂ ਹੋਵੈਗੀ; ਤੌ ਅਤ੍ਯੰਤ ਭਿੰਨ ਘਟ ਕੀ ਬੀ ਮ੍ਰਿਤ ਪਿੰਡ

ਸੈਂ ਉਤਪੱਤਿ ਨਹੀਂ ਹੁਈ ਚਾਹਿਏ.

ਇਹ ਦੋਖ ਨੈਯਾਇਕ ਮਤ ਮੈਂ ਨਹੀਂ. ਕਾਹੇਤੈਂ, ਸਰ੍ਵ ਵਸ੍ਤੁ ਕੀ ਉਤਪੱਤਿ ਮੈਂ ਨੈਯਾਇਕ ਪ੍ਰਾਗਭਾਵ ਕੂੰ ਕਾਰਣ ਮਾਨੈ ਹੈ. ਜੈਸੇ ਘਟ ਕੀ ਉਤਪੱਤਿ ਮੈਂ ਦੰਡ, ਚਕ੍ਰ ਕੁਲਾਲ, ਕਾਰਣ ਹੈ; ਤੈਸੇ ਘਟ ਕਾ ਪ੍ਰਾਗਭਾਵ ਬੀ ਘਟ ਕਾ ਕਾਰਣ ਹੈ. ਤੈਸੇ ਸਰ੍ਵ ਕਾ ਪ੍ਰਾਗਭਾਵ ਸਰ੍ਵ ਕੀ ਉਤਪੱਤਿ ਮੈਂ ਕਾਰਣ ਹੈ. ਸੋ ਘਟ ਕਾ ਪ੍ਰਾਗਭਾਵ ਘਟ ਕੇ ਉਪਾਦਾਨ ਕਾਰਣ ਮ੍ਰਿਤ ਪਿੰਡ ਮੈਂ ਰਹੈ ਹੈ; ਅਨ੍ਯ ਮੈਂ ਨਹੀਂ. ਤੈਲ ਕਾ ਪ੍ਰਾਗਭਾਵ ਤਿਲਨ ਮੈਂ ਰਹੈ ਹੈ; ਅਨ੍ਯ ਮੈਂ ਨਹੀਂ. ਐਸੇ ਸਰ੍ਵ ਕਾਰ੍ਯਨ ਕਾ ਪ੍ਰਾਗਭਾਵ ਅਪਨੇ ਅਪਨੇ ਉਪਾਦਾਨ ਕਾਰਣ ਮੈਂ ਰਹੈ ਹੈ. ਜਿਸ ਪਦਾਰ੍ਥਨ ਮੈਂ ਜਾ ਕਾ ਪ੍ਰਾਗਭਾਵ ਹੋਵੈ ਤਿਸ ਪਦਾਰ੍ਥਨ ਸੈਂ ਤਾ ਕੀ ਉਤਪੱਤਿ ਹੋਵੈ ਹੈ; ਅਨ੍ਯ ਕੀ ਨਹੀਂ. ਜੈਸੇ ਮ੍ਰਿਤ ਪਿੰਡ ਮੈਂ ਘਟ ਕਾ ਪ੍ਰਾਗਭਾਵ ਹੈ; ਯਾਤੈਂ ਮ੍ਰਿਤ ਪਿੰਡ ਸੈਂ ਘਟ ਕੀ ਹੀ ਉਤਪੱਤਿ ਹੋਵੈ ਹੈ; ਤੈਲ ਕੀ ਨਹੀਂ. ਔ ਤੈਲ ਕਾ ਪ੍ਰਾਗਭਾਵ ਤਿਲਨ ਮੈਂ ਰਹੈ ਹੈ; ਯਾਤੈਂ ਤਿਲਨ ਤੈਂ ਤੈਲ ਕੀ ਹੀ ਉਤਪੱਤਿ ਹੋਵੈ ਹੈ, ਘਟ ਕੀ ਨਹੀਂ. ਐਸੇ ਸਰ੍ਵ ਕਾਰਜ ਮੈਂ ਪ੍ਰਾਗਭਾਵ ਕਾਰਣ ਹੈ. ਯਾਤੈਂ ਕਾਰਣ ਕਾਰ੍ਯ ਕਾ ਅਤ੍ਯੰਤ ਭੇਦ ਮਾਨਨੇ ਤੈਂ ਨੈਯਾਇਕ ਮਤ ਮੈਂ ਦੋਖ ਨਹੀਂ. ਔ,

ਸਾਮਰ੍ਥ੍ਯ ਰੂਪ ਸ਼ਕ੍ਤਿਵਾਦੀ ਕੇ ਮਤ ਮੈਂ ਦੋਖ ਨਹੀਂ. ਕਾਹੇਤੈਂ ਮ੍ਰਿਤ ਪਿੰਡ ਮੈਂ ਘਟ ਕੀ ਸਾਮਰ੍ਥ੍ਯ ਰੂਪ ਸ਼ਕ੍ਤਿ ਹੈ. ਤੈਲ ਕੀ ਨਹੀਂ. ਔ ਤਿਲਨ ਮੈਂ ਤੈਲ ਕੀ ਸਾਮਰ੍ਥ੍ਯ ਹੈ; ਘਟ ਕੀ ਨਹੀਂ. ਯਾਤੈਂ ਮ੍ਰਿਤ ਪਿੰਡ ਤੈਂ ਘਟ ਕੀ ਹੀ ਉਤਪੱਤਿ ਹੋਵੈ ਹੈ; ਔ ਤੈਲ ਕੀ ਨਹੀਂ. ਤੈਸੇ ਤਿਲਨ ਤੈਂ ਤੈਲ ਕੀ ਹੀ ਉਤਪੱਤਿ ਹੋਵੈ ਹੈ; ਘਟ ਕੀ ਨਹੀਂ. ਇਸ ਰੀਤਿ ਸੈਂ ਉਪਾਦਾਨ ਕਾਰਣ ਕਾ ਔ ਕਾਰ੍ਯ ਕਾ ਅਤ੍ਯੰਤ ਭੇਦ ਮਾਨਨੇ ਮੈਂ ਦੋਖ ਨਹੀਂ. ਭੇਦਾਭੇਦ ਅਸੰਗਤ ਹੈ. ਔ ਭੇਦ ਮੈਂ ਤਥਾ ਅਭੇਦ ਮੈਂ ਜੋ ਦੋਖ ਭੱਟ ਨੇ ਕਹੇ ਹੈਂ; ਸੋ ਦੋਨੂੰ ਪੱਛ ਕੇ ਦੋਖ ਭੱਟ ਕੇ ਮਤ ਮੈਂ ਅਵਸ਼੍ਯ ਰਹੈ ਹੈ. ਕਾਹੇਤੈਂ, ਭੱਟ ਨੈ ਭੇਦ ਸਹਿਤ ਅਭੇਦ ਅੰਗੀਕਾਰ ਕਿਯਾ ਹੈ. ਯਾਤੈਂ ਇਹ ਅਰ੍ਥ ਸਿੱਧ ਹੂਆ:—ਕਾਰਣ ਕਾਰ੍

...ਹੈ. ਔ ਅਭੇਦ ਬੀ ਹੈ, ਭੇਦ ਹੈ. ਯਾਤੈਂ ਭੇਦ ਪੱਛ ਉਕ੍ਤ ਦੋਖ

ਹੋਵੈਂਗੇ; ਔ ਅਭੇਦ ਹੈ ਯਾਤੇਂ ਅਭੇਦਪੱਛ ਉਕਤ ਦੋਖ ਹੋਵੈਂਗੇ. ਜੈਸੇ ਚੋਰੀ
ਕਾ ਦੋਖ ਔ ਸਤੁਤਿ ਕਾ ਦੋਖ ਜੋ ਏਕ ਏਕ ਕਰਨੇ ਵਾਲੇ ਕੂੰ ਕਹੇ ਹੈਂ; ਸੋ ਦੋਉ ਹੁਜ-
ਸਨ ਜਾਕੇ ਹੋਵੈ, ਤਾਕੇ ਚੋਰੀ ਸਤੁਤਿ ਦੋਨੂੰ ਕੇ ਦੋਖ ਹੋਵੈ ਹੈਂ. ਤੈਸੇ ਗੁਣ ਗੁਣੀ
ਆਦਿਕਨ ਕੇ ਭੇਦਾਭੇਦ ਮਾਨਨੇ ਤੇਂ ਬੀ, ਭੇਦ ਪੱਛ ਔ ਅਭੇਦ ਪੱਛ ਕੇ ਦੋ
ਨੂੰ ਦੋਖ ਹੋਵੈਂਗੇ. ਔ ਸ਼ਕ੍ਤਿਵਾਦੀ ਕੇ ਮਤ ਮੈਂ ਕੇਵਲ ਭੇਦ ਅੰਗੀਕਾਰ ਕਿਏ
ਤੇਂ ਦੋਖ ਨਹੀਂ. ਕਾਹੇਤੇਂ ਗੁਣੀ ਮੈਂ ਗੁਣ ਕੇ ਧਾਰਣ ਕਰਨੇ ਕੀ ਸ਼ਕ੍ਤਿ ਹੈ; ਅ
ਨ੍ਯ ਕੀ ਨਹੀਂ. ਯਾਤੇਂ ਭੇਦ ਪੱਛ ਮੈਂ ਜੋ ਦੋਖ ਕਹ੍ਯਾ ਥਾ:- ਘਟ ਕੇ ਰੂਪਾ
ਦਿਕ ਜੈਸੇ ਘਟ ਮੈਂ ਭਿੰਨ ਹੈ, ਤੈਸੇ ਪਟ ਆਦਿਕ ਬੀ ਘਟ ਮੈਂ ਭਿੰਨ ਹੈ.
ਰੂਪਾਦਿਕਨ ਕੀ ਨ੍ਯਾਈਂ ਪਟ ਆਦਿਕ ਬੀ ਘਟ ਮੈਂ ਰਹੇ ਚਾਹਿਏ. ਅ-
ਥਵਾ ਪਟ ਆਦਿਕਨ ਕੀ ਨ੍ਯਾਈਂ ਰੂਪਾਦਿਕ ਬੀ ਨਹੀਂ ਰਹੇ ਚਾਹਿਏ.
ਸੋ ਦੋਖ ਸ਼ਕ੍ਤਿ ਨਹੀਂ ਅੰਗੀਕਾਰ ਕਰੈ ਤਾਕੇ ਮਤ ਮੈਂ ਹੈ; ਸ਼ਕ੍ਤਿਵਾਦੀ ਕੇ ਮਤ
ਮੈਂ ਕੇਵਲ ਭੇਦ ਮਾਨਨੇ ਤੇਂ ਬੀ ਦੋਖ ਨਹੀਂ. ਉਲਟਾ ਭੱਟ ਮਤ ਮੈਂ ਭੇਦ ਅਭੇ-
ਦ ਦੋਨੋਂ ਮਾਨਨੇ ਤੇਂ ਦੋਨੂੰ ਪੱਛ ਕੇ ਦੋਖ, ਉਕਤ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਮੈਂ ਹੈ. ਔ ਭੇਦ ਅਭੇ
ਦ ਵਿਰੋਧੀ ਧਰ੍ਮ ਕਾ ਅਸੰਭਵ ਦੋਖ ਹੈ. ਤੈਸੇ ਜਾਤਿ ਵ੍ਯਕ੍ਤਿ ਕਾ ਔ ਕ੍ਰਿ-
ਯਾ ਕ੍ਰਿਯਾਵਾਨ ਕਾ ਬੀ ਕੇਵਲ ਭੇਦ ਹੈ. ਤਥਾਪਿ ਵ੍ਯਕ੍ਤਿ ਮੈਂ ਜਾਤਿ ਕੇ ਧਾਰ
ਨੇ ਕੀ ਸ਼ਕ੍ਤਿ ਹੈ. ਔ ਕ੍ਰਿਯਾਵਾਨ ਮੈਂ ਕ੍ਰਿਯਾ ਧਾਰਨੇ ਕੀ ਸ਼ਕ੍ਤਿ ਹੈ; ਅਨ੍ਯ ਧ
ਰਨੇ ਕੀ ਸ਼ਕ੍ਤਿ ਨਹੀਂ. ਇਸ ਰੀਤਿ ਮੈਂ ਉਪਾਦਾਨ ਔ ਕਾਰ੍ਯ ਕਾ ਤਥਾ ਗੁ-
ਣ ਗੁਣੀ ਆਦਿਕਨ ਕਾ ਭੇਦਾਭੇਦ ਰੂਪ ਤਾਦਾਤ੍ਮ੍ਯ ਸੰਬੰਧ ਅਸੰਗਤ
ਹੈ. ਸਰ੍ਵ ਕਾ ਆਪਸ ਮੈਂ ਭੇਦ ਮਾਨਨੇ ਮੈਂ ਭੱਟ ਉਕਤ ਦੋਖਨ ਕੂੰ ਸ਼ਕ੍ਤਿ ਗ੍ਰਸੇ
ਹੈ. ਯਦ੍ਯਪਿ ਵੇਦਾਂਤ ਸਿੱਧਾਂਤ ਮੈਂ ਬੀ ਕਾਰ੍ਯ ਗੁਣ, ਜਾਤਿ, ਕ੍ਰਿਯਾ
ਕਾ ਉਪਾਦਾਨ ਗੁਣੀ ਵ੍ਯਕ੍ਤਿ ਕ੍ਰਿਯਾਵਾਨ ਤੇਂ ਅਤ੍ਯੰਤ ਭੇਦ ਨਹੀਂ.
ਕਿੰਤੁ ਤਾਦਾਤ੍ਮ੍ਯ ਸੰਬੰਧ ਹੀ ਅੰਗੀਕਾਰ ਕਿਯਾ ਹੈ; ਤਥਾਪਿ ਵੇ-
ਦਾਂਤ ਮਤ ਮੈਂ ਭੇਦਾਭੇਦ ਰੂਪ ਤਾਦਾਤ੍ਮ੍ਯ ਨਹੀਂ. ਕਿੰਤੁ ਭੇਦ ਔ ਅਭੇ-
ਦ ਸੇਂ ਵਿਲੱਛਣ ਅਨਿਰ੍ਵਚਨੀਯ ਰੂਪ ਤਾਦਾਤ੍ਮ੍ਯ ਸੰਬੰਧ ਹੈ. ਭੇਦ
ਸੇਂ ਵਿਲੱਛਣ ਹੈ, ਯਾਤੇਂ ਅਭੇਦ ਪੱਛ ਕੇ ਦੋਖ ਨਹੀਂ. ਔ ਅਭੇਦ ਸੇਂ ਵਿਲ-

ਛਣ ਹੈ. ਯਾਤੈਂ ਭੇਦ ਪੱਛ ਕੇ ਦੋਖ ਨਹੀਂ, ਇਸ ਰੀਤਿ ਸੈਂ ਭੇਦਾਭੇਦ ਸੈਂ ਵਿਲੱਛਣ ਅਨਿਰ੍ਵਚਨੀਯ ਤਾਦਾਤ੍ਮ੍ਯ ਸੰਬੰਧ ਹੈ. ਪਰੰਤੁ ਭੇਦਾਭੇਦ ਰੂਪ ਤਾਦਾਤਮ੍ਯ ਅਸੰਗਤ ਹੈ. ਯਾਤੈਂ "ਵਾਚਕ ਵਾਚ੍ਯ ਕਾ ਭੇਦਾਭੇਦ ਰੂਪ ਤਾਦਾਤ੍ਮ੍ਯ ਸੰਬੰਧ ਹੀ ਸ਼ਕ੍ਤਿ ਹੈ." ਇਹ ਭੱਟ ਅਨੁਸਾਰੀ ਕਾ ਪੱਛ ਸਮੀਚੀਨ ਨਹੀਂ. ਕਿੰਤੁ ਪਦ ਕੇ ਸੁਨਤੇ ਹੀ ਅਰਥ ਕੇ ਗ੍ਯਾਨ ਕਰਨੇ ਕੀ ਜੋ ਪਦ ਮੈਂ ਸਾਮਰ੍ਥ੍ਯ, ਸੋਈ ਪਦ ਮੈਂ ਸ਼ਕ੍ਤਿ ਹੈ. ਇਤੀ ਸ਼ਕ੍ਤਿ ਨਿਰੂਪਣ.

ਲੱਛਣਾ ਕੇ ਗ੍ਯਾਨ ਮੈਂ ਸਕ੍ਯ ਕਾ ਗ੍ਯਾਨ ਉਪਯੋਗੀ ਹੈ. ਕਾਹੇਤੈਂ ਸਕ੍ਯ ਸੰਬੰਧ ਲੱਛਣਾ ਕਾ ਸ੍ਵਰੂਪ ਹੈ, ਸਕ੍ਯ ਜਾਨੇ ਬਿਨਾ ਸਕ੍ਯ ਸੰਬੰਧ ਰੂਪ ਲੱਛਣਾ ਕਾ ਗ੍ਯਾਨ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ. ਯਾਤੈਂ ਸਕ੍ਯ ਕਾ ਲੱਛਣ ਕਹੈਹੈਂ:-

ਦੋਹਾ.

ਹ੍ਵੈ ਪਦ ਮੈਂ ਜਾ ਅਰ੍ਥ ਕੀ, ਸ਼ਕ੍ਤਿ ਸਕ੍ਯ ਸੋ ਜਾਨਿ;
ਵਾਚ੍ਯ ਅਰ੍ਥ ਪੁਨਿ ਕਹਤ ਤਿਹਿ, ਵਾਚਕ ਪਦਹਿ ਪਿਛਾਨਿ.

ਟੀਕਾ:- ਜਾ ਪਦ ਮੈਂ ਜਾ ਅਰ੍ਥ ਕੀ ਸ਼ਕ੍ਤਿ ਹੋਇ, ਤਾ ਪਦ ਕਾ ਸੋ ਅਰ੍ਥ ਸਕ੍ਯ ਜਾਨਿ. ਔ ਸਕ੍ਯ ਅਰ੍ਥ ਕੂੰ ਹੀ ਵਾਚ੍ਯ ਅਰ੍ਥ ਬੀ ਕਹੈਹੈਂ. ਜੈਸੇ ਅਗ੍ਨਿ ਪਦ ਮੈਂ ਅੰਗਾਰ ਰੂਪ ਅਰ੍ਥ ਕੀ ਸ਼ਕ੍ਤਿ ਹੈ; ਯਾਤੈਂ ਅਗ੍ਨਿ ਪਦ ਕਾ ਅੰਗਾਰ ਸਕ੍ਯ ਅਰ੍ਥ ਔ ਵਾਚ੍ਯ ਅਰ੍ਥ ਕਹਿਏ ਹੈ. ਔ ਵਾਚ੍ਯ ਅਰ੍ਥ ਕਾ ਬੋਧਕ ਪਦ ਵਾਚਕ ਕਹਿਏ ਹੈ.

ਅਥ ਲੱਛਣਾ ਔ ਜਹਤੀ ਆਦਿਕ ਭੇਦ ਲੱਛਣ.

ਕਬਿੱਤ.

ਸਕ੍ਯ ਕੇ ਸੰਬੰਧ ਜੋ ਸ੍ਵਰੂਪ ਜਾਨਿ ਲੱਛਣ ਕੇ,
ਲੱਛਣਾ ਸੋ ਭਾਨ ਜਾ ਕੇ ਲਛ੍ਯ ਸੁ ਪਿਛਾਨਿਏ;
ਵਾਚ੍ਯ ਅਰ੍ਥ ਸਾਰੋ ਤ੍ਯਾਗਿ ਵਾਚ੍ਯ ਕੇ ਸੰਬੰਧ ਜਹਾਂ,
ਹੋਇ ਪ੍ਰਤੀਤਿ ਤਹਾਂ ਜਹਤੀ ਬਖਾਨਿਏ ; ;

ਵਾਚ੍ਯਜੁਤਵਾਚ੍ਯਕੇਸੰਬੰਧੀਕਾਜੁਗ੍ਯਾਨਹੋਇ,
ਤਾਹਿਠੌਰਲੱਛਣਾਅਜਹਤਿਹਿ ਮਾਨਿਏ ;
ਏਕਵਾਚ੍ਯਭਾਗਤ੍ਯਾਗਹੋਤਤਹਾਂਭਾਗਤ੍ਯਾਗ
ਦੂਜੇ ਨਾਮ ਜਹਤੀ ਅਜਹਤੀ ਪ੍ਰਮਾਣਿਏ.੩੬

ਟੀਕਾ:-ਸਕ੍ਯਕਹਿਏਵਾਚ੍ਯਅਰ੍ਥਕਾਜੋਸੰਬੰਧਕਹਿਏਮਿਲਾਪ,ਸੋਲੱਛਣਾਕਾਸ੍ਵਰੂਪਕਹਿਏਲੱਛਣਜਾਨਿ.ਔਜਾਅਰ੍ਥਕਾਪਦਕੀਸ਼ਕ੍ਤਿਸੈਂਗ੍ਯਾਨਨਹੋਵੈਕਿੰਤੁਲੱਛਣਾਸੈਂਭਾਨਕਹਿਏਗ੍ਯਾਨਹੋਵੈਸੋਪਦਕਾਲੱਛ੍ਯਅਰ੍ਥਕਹਿਏਹੈ.ਏਕਪਾਦਸੈਂਲੱਛਣਾਕਾਸ੍ਵਰੂਪਕਹ੍ਯਾ.ਅਥ,

ਲੱਛਣਾਕੇਜਹਤੀਆਦਿਕਤੀਨਿਭੇਦਨਕੇਲੱਛਣਏਕਏਕਪਾਦਨਸੈਂਕਹੈਹੈਂ:-"ਵਾਚ੍ਯ"ਇਤ੍ਯਾਦਿਸੈਂ.ਜਹਾਂਵਾਚ੍ਯਅਰ੍ਥਸੰਪੂਰ੍ਣਤ੍ਯਾਗਿਕੇਵਾਚ੍ਯਅਰ੍ਥਕੇਸੰਬੰਧੀਕੀਪ੍ਰਤੀਤਿਹੋਵੈ,ਤਹਾਂਜਹਤਿਲੱਛਣਾਕਹਿਏਹੈ.ਜੈਸੇਕਿਸੀਨੈਕਹ੍ਯਾ,ਗੰਗਾਮੈਂਗ੍ਰਾਮਹੈ.ਯਾਸ੍ਥਾਨਮੈਂਗੰਗਾਪਦਕੀਤੀਰਮੈਂਜਹਤਿਲੱਛਣਾਹੈ. ਕਾਹੇਤੈਂ.ਗੰਗਾਪਦਕਾਵਾਚ੍ਯਅਰ੍ਥਦੇਵਨਦੀਕਾਪ੍ਰਵਾਹਹੈ,ਤਾਕੇਵਿਖੈਗ੍ਰਾਮਕੀਸ੍ਥਿਤਿਕਾਅਸੰਭਵਹੈ.ਯਾਤੈਂਸਾਰੇਵਾਚ੍ਯਅਰ੍ਥਕੂੰਤ੍ਯਾਗਿਕੇਤੀਰਵਿਖੈਗੰਗਾਪਦਕੀਜਹਤਿਲੱਛਣਾਹੈ.ਵਾਚ੍ਯਕੇਸੰਬੰਧਕਾਨਾਮਲੱਛਣਾਹੈ.ਯਾਸ੍ਥਾਨਮੈਂਗੰਗਾਪਦਕਾਵਾਚ੍ਯਜੋਪ੍ਰਵਾਹਤਾਕਾਤੀਰਸੈਂਸੰਜੋਗਸੰਬੰਧਹੈ.ਯਾਤੈਂਗੰਗਾਪਦਕੇਵਾਚ੍ਯਕਾਜੋਤੀਰਸੈਂਸੰਬੰਧਸੋਲੱਛਣਾਔਵਾਚ੍ਯਕਾਸਾਰੇਕਾਤ੍ਯਾਗਯਾਤੈਂਜਹਤਿਲੱਛਣਾ.

ਵਾਚ੍ਯਜੁਤਇਤ੍ਯਾਦਿ,ਤ੍ਰਿਤੀਯਪਾਦਸੈਂਅਜਹਤਿਲੱਛਣਾਦਿਖਾਵੈਹੈਂ:-ਵਾਚ੍ਯਜੁਤਕਹਿਏਵਾਚ੍ਯਅਰ੍ਥਸਹਿਤ,ਵਾਚ੍ਯਕੇਸੰਬੰਧੀਕਾਜਾਪਦਸੈਂਗ੍ਯਾਨਹੋਇ,ਤਾਪਦਮੈਂਅਜਹਤਿਲੱਛਣਾਮਾਨਿਏ.ਜੈਸੇਕਿਸੀਨੈਕਹ੍ਯਾ.ਸੋਨਪਾਵਨਕਹੈਹੈ.ਤਹਾਂਸੋਨਪਦ

ਕੀ ਲਾਲ ਰੰਗ ਵਾਲੇ ਅਸ਼੍ਵ ਵਿਖੈ ਅਜਹਤਿ ਲੱਛਣਾ ਕਾਹੇਤੈਂ ਸੋਣ ਨਾਮ
ਲਾਲ ਰੰਗ ਕਾ ਹੈ. ਯਾਤੈਂ ਸੋਣ ਪਦ ਕਾ ਵਾਚ੍ਯ ਲਾਲ ਰੰਗ ਹੈ. ਤਾ ਕੇ ਵਲ ਮੈਂ
ਧਾਵਨ ਕਾ ਅਸੰਭਵ ਹੈ. ਇਸ ਕਾਰਣ ਤੈਂ ਸੋਣ ਪਦ ਕਾ ਵਾਚ੍ਯ ਜੋ ਲਾ-
ਲ ਰੰਗ, ਤਾ ਸਹਿਤ ਅਸ਼੍ਵ ਮੈਂ ਸੋਣ ਪਦ ਕੀ ਅਜਹਤਿ ਲੱਛਣਾ ਹੈ. (ਭਾਖਾ
ਮੈਂ ਸੋਣ ਕੂੰ ਸੋਨ ਪੜ੍ਹੈ ਹੈਂ.) ਗੁਣ ਕਾ ਔ ਗੁਣੀ ਕਾ ਤਾਦਾਤਮ੍ਯ ਸੰਬੰਧ ਕ-
ਹੋਹੈ: ਔ ਲਾਲ ਬੀ ਰੂਪ ਕਾ ਭੇਦ ਹੋਨੈ ਤੈਂ ਗੁਣ ਹੈ. ਯਾਤੈਂ ਸੋਣ ਪਦ ਕਾ ਵਾ-
ਚ੍ਯ ਜੋ ਲਾਲ ਗੁਣ, ਤਾ ਕਾ ਗੁਣੀ ਅਸ਼੍ਵ ਕੇ ਸਾਥਿ ਜੋ ਤਾਦਾਤਮ੍ਯ ਸੰਬੰ-
ਧ. ਸੋ ਲੱਛਣਾ. ਔ ਵਾਚ੍ਯ ਕਾ ਤ੍ਯਾਗ ਨਹੀਂ, ਅਧਿਕ ਕਾ ਗ੍ਰਹਣ. ਯਾ-
ਤੈਂ ਅਜਹਤਿ ਲੱਛਣਾ.

"ਏਕ ਵਾਚ੍ਯ" ਇਤ੍ਯਾਦਿ ਚਤੁਰ੍ਥ ਪਾਦ ਮੈਂ ਭਾਗਤ੍ਯਾਗ ਲੱਛ-
ਣਾ ਬਤਾਵੈ ਹੈ:- ਜਹਾਂ ਪਦਨ ਕੇ ਵਾਚ੍ਯ ਅਰ੍ਥ ਮਧ੍ਯ ਏਕ ਭਾਗ ਕਾ
ਤ੍ਯਾਗ ਹੋਵੈ, ਏਕ ਭਾਗ ਕਾ ਗ੍ਰਹਣ ਹੋਵੈ, ਤਹਾਂ ਭਾਗਤ੍ਯਾਗ ਲੱਛਣਾ
ਕਹਿਏ ਹੈ. ਤਾ ਭਾਗਤ੍ਯਾਗ ਕੂੰ ਹੀ. ਜਹਤਿ ਅਜਹਤਿ ਲੱਛਣਾ ਬੀ ਕ-
ਹੈ ਹੈਂ. ਜੈਸੇ ਪੂਰ੍ਬ ਮੇਂ ਦੇਖੈ ਪਦਾਰ੍ਥ ਕੂੰ ਅਨ੍ਯ ਦੇਸ਼ ਮੈਂ ਦੇਖਿ ਕੇ ਕਿਸੀ ਨੈ
ਕਹ੍ਯਾ "ਸੋ ਇਹ ਹੈ." ਤਹਾਂ ਭਾਗਤ੍ਯਾਗ ਲੱਛਣਾ ਹੈ. ਕਾਹੇਤੈਂ ਅਤੀਤ
ਕਾਲ ਮੈਂ ਔ ਅਨ੍ਯ ਦੇਸ਼ ਮੈਂ ਸ੍ਥਿਤ ਵਸ੍ਤੁ ਕੂੰ "ਸੋ" ਕਹੈ ਹੈ. ਯਾਤੈਂ ਅ-
ਤੀਤ ਕਾਲ ਸਹਿਤ ਔ ਅਨ੍ਯ ਦੇਸ਼ ਸਹਿਤ ਵਸ੍ਤੁ, ਸੋ ਪਦ ਕਾ ਵਾਚ੍ਯ
ਅਰ੍ਥ ਹੈ. ਔ ਵਰ੍ਤਮਾਨ ਕਾਲ ਸਮੀਪ ਦੇਸ਼ ਮੈਂ ਸ੍ਥਿਤ ਵਸ੍ਤੁ ਕੂੰ "ਇ-
ਹ" ਕਹੈ ਹੈ. ਯਾਤੈਂ ਵਰ੍ਤਮਾਨ ਕਾਲ ਸਹਿਤ ਔ ਸਮੀਪ ਦੇਸ਼ ਸਹਿਤ ਵ-
ਸ੍ਤੁ ਇਹ ਪਦ ਕਾ ਵਾਚ੍ਯ ਅਰ੍ਥ ਹੈ. ਔ ਅਤੀਤ ਕਾਲ ਸਹਿਤ ਅਨ੍ਯ
ਦੇਸ ਸਹਿਤ ਜੋ ਵਸ੍ਤੁ, ਸੋਈ ਵਰ੍ਤਮਾਨ ਕਾਲ ਔ ਸਮੀਪ ਦੇਸ਼ ਸਹਿਤ
ਹੈ. ਇਹ ਸਮੁਦਾਯ ਕਾ ਵਾਚ੍ਯ ਅਰ੍ਥ ਹੈ. ਸੋ ਸੰਭਵੈ ਨਹੀਂ. ਕਾਹੇਤੈਂ ਅ-
ਤੀਤ ਕਾਲ ਔ ਵਰ੍ਤਮਾਨ ਕਾਲ ਕਾ ਵਿਰੋਧ ਹੈ, ਤਥਾ ਅਨ੍ਯ ਦੇਸ਼ ਕਾ ਔ
ਸਮੀਪ ਦੇਸ਼ ਕਾ ਵਿਰੋਧ ਹੈ. ਯਾਤੈਂ ਦੋਨੂੰ ਪਦਨ ਮੈਂ ਦੇਸ਼ ਕਾਲ ਜੋ ਵਾਚ੍ਯ
ਾਗਿ ਕੇ ਵਸ੍ਤੁ ਮਾਤ੍ਰ ਮੈਂ ਦੋਨੂੰ ਪਦੋਂ ਕੀ ਭਾਗਤ੍ਯਾਗ ਲੱਛਣਾ

"ਤਤ੍ਵਮਸਿ" ਮਹਾਵਾਕ੍ਯ ਮੈਂ ਲੱਛਣਾ ਦਿਖਾਵਨੇ ਕੂੰ ਤਤ੍ਪਦ ਔ ਤ੍ਵੰਪਦ ਕਾ ਵਾਚ੍ਯ ਅਰ੍ਥ ਦਿਖਾਵੈ ਹੈ:

ਦੋਹਾ.

ਸਰ੍ਵ ਸ਼ਕ੍ਤਿ ਸਰ੍ਵਗ੍ਯ ਵਿਭੁ, ਈਸ ਸ੍ਵਤੰਤ੍ਰ ਪਰੋਛ;
ਮਾਈ ਤਤਪਦ ਵਾਚ੍ਯ ਸੋ, ਜਾਮੈਂ ਬੰਧ ਨ ਮੋਛ. ੩੬

ਟੀਕਾ:- ਸਰ੍ਵ ਸ਼ਕ੍ਤਿ, ਕਹਿਏ ਜਾਮੈਂ ਸਰ੍ਵ ਸਾਮਰ੍ਥ੍ਯ. ਸਰ੍ਵ-ਗ੍ਯ. ਕਹਿਏ ਸਰ੍ਵ ਵਸ੍ਤੁ ਕੇ ਜਾਨਨੇ ਵਾਲਾ ਵਿਭੁ ਕਹਿਏ ਵ੍ਯਾਪਕ ਈਸ਼ ਕਹਿਏ ਸਰ੍ਵ ਕਾ ਪ੍ਰੇਰਕ. ਔ ਸ੍ਵਤੰਤ੍ਰ, ਕਹਿਏ ਕਰ੍ਮ ਕੇ ਆਧੀਨ ਨਹੀਂ ਔ ਪਰੋਛ ਕਹਿਏ ਜੀਵ ਕੇ ਪ੍ਰਤ੍ਯਛ ਕਾ ਵਿਖ੍ਯ ਨਹੀਂ. ਮਾਈ ਕਹਿਏ ਮਾਯਾ ਜਾ ਕੇ ਅਧੀਨ ਔ ਬੰਧ ਮੋਛ ਰਹਿਤ. ਜਾਮੈਂ ਬੰਧ ਹੋਵੈ ਤਾ ਕਾ ਮੋਛ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਈਸ਼੍ਵਰ ਬੰਧ ਰਹਿਤ ਹੈ. ਯਾਤੇਂ ਈਸ਼੍ਵਰ ਮੈਂ ਮੋਛ ਬੀ ਨਹੀਂ. ਇਤ ਨੇ ਧਰ੍ਮ ਵਾਲਾ ਈਸ਼੍ਵਰ ਚੇਤਨ ਤਤ੍ਪਦ ਕਾ ਵਾਚ੍ਯ ਅਰ੍ਥ ਹੈ.

ਅਥ ਤ੍ਵੰਪਦ ਵਾਚ੍ਯ ਨਿਰੂਪਣ.

ਦੋਹਾ.

ਕਹੇ ਧਰ੍ਮ ਜੇ ਈਸ ਕੇ, ਸਬ ਤਿਨ ਤੈਂ ਵਿਪਰੀਤ;
ਹੈ ਜਿਹਿ ਚੇਤਨ ਜੀਵ ਤਿਹਿ, ਤ੍ਵੰਪਦ ਵਾਚ੍ਯ ਪ੍ਰਤੀਤ. ੩੭

ਟੀਕਾ:- ਜੋ ਈਸ਼ ਕੇ ਧਰ੍ਮ ਕਹੇ ਤਿਨ ਤੈਂ ਵਿਪਰੀਤ ਧਰਮ ਜਾਮੈਂ ਹੋਵੈ, ਸੋ ਜੀਵ ਚੇਤਨ ਤ੍ਵੰਪਦ ਕਾ ਵਾਚ੍ਯ: ਪ੍ਰਤੀਤਿ ਕਹਿਏ ਜਾਨ. ਜਾ ਕਾ ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ:- ਅਲ੍ਪ ਸ਼ਕ੍ਤਿ, ਅਲ੍ਪਗ੍ਯ ਪਰਿੱਛਿਨ, ਅਨੀਸ਼, ਕਰ੍ਮ ਕੇ ਅਧੀਨ, ਅਵਿਦ੍ਯਾ ਮੋਹਿਤ, ਔ ਬੰਧ ਮੋਛ ਵਾਲਾ, ਔ ਪ੍ਰਤ੍ਯਛ, ਕਾਹੇਤੈਂ, ਅਪਨਾ ਸ੍ਵਰੂਪ ਕਿਸੀ ਕੂੰ ਪਰੋਛ ਨਹੀਂ. ਪ੍ਰਤ੍ਯਛ ਹੀ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਯਦ੍ਯਪਿ ਈਸ਼੍ਵਰ ਕੂੰ ਬੀ ਅਪਨਾ ਸ੍ਵਰੂਪ ਪ੍ਰਤ੍ਯਛ ਹੈ; ਤਥਾਪਿ ਈਸ਼੍ਵਰ ਕਾ ਸ੍ਵਰੂਪ ਜੀਵਨ ਕੂੰ ਪ੍ਰਤ੍ਯਛ ਨਹੀਂ, ਯਾਤੈਂ ਪਰੋਛ ਕਹਿ

ਏਹੈ. ਔ ਜੀਵ ਕੇ ਸ੍ਵਰੂਪ ਕੂੰ ਜੀਵ ਈਸ਼੍ਵਰ ਦੋਨੋਂ ਜਾਨੈ ਹੈਂ; ਯਾਤੈਂ ਪ੍ਰਤ੍ਯੱਛ ਕਹਿਏ ਹੈ. ਇਤਨੇ ਧਰ੍ਮ ਵਾਲਾ ਜੀਵ ਚੇਤਨ ਤ੍ਵੰ ਪਦ ਕਾ ਵਾਚ੍ਯ ਕਹਿਏ ਹੈ.

ਦੋਹਾ.

ਮਹਾਵਾਕ੍ਯ ਮੈਂ ਏਕਤਾ, ਹੈ ਦੋਨੂੰ ਕੀ ਭਾਨ; ;
ਸੋ ਨ ਬਨੈ ਯਾਤੈਂ ਸੁਮਤਿ, ਲੱਛ੍ਯ ਲੱਛਣ ਹਿ ਜਾਨ. ੩੮

ਟੀਕਾ:- ਸਾਮ ਵੇਦ ਕੇ ਛਾਂਦੋਗ੍ਯ ਉਪਨਿਸ਼ਦ ਮੈਂ ਉੱਦਾਲਕ ਮੁਨਿ ਨੈ ਅਪਨੇ ਪੁਤ੍ਰ ਸ਼੍ਵੇਤਕੇਤੁ ਕੂੰ ਜਗਤ ਕੀ ਉਤ੍ਪੱਤਿ ਕਰਨੇ ਵਾਲਾ ਈਸ਼੍ਵਰ ਬਤਾਯ ਕੇ ਕਹ੍ਯਾ:- "ਤੱਤ੍ਵਮਸਿ." ਤਾਕਾ ਇਹ ਵਾਚ੍ਯ ਅਰ੍ਥ ਹੈ:- ਤਤ ਕਹਿਏ ਜੋ ਜਗਤ ਕੀ ਉਤ੍ਪੱਤਿ ਕਰਨੈ ਵਾਲਾ; ਸਰ੍ਵਸ਼ਕ੍ਤਿ ਸਰ੍ਵਗ੍ਯਤਾ ਆਦਿਕ ਧਰ੍ਮ ਸਹਿਤ ਈਸ਼੍ਵਰ; ਤ੍ਵੰ, ਕਹਿਏ ਤੂੰ ਅਲ੍ਪ ਸ਼ਕ੍ਤਿ ਅਲ੍ਪਗ੍ਯਤਾ ਆਦਿਕ ਧਰ੍ਮ ਵਾਲਾ ਜੀਵ; ਅਸਿ ਕਹਿਏ ਹੈ. ਇਹਾਂ "ਸੋ ਤੂੰ ਹੈ." ਇਸ ਕਹਨੈ ਤੈਂ ਈਸ਼੍ਵਰ ਜੀਵ ਕੀ ਏਕਤਾ ਵਾਚ੍ਯ ਅਰ੍ਥ ਮੈਂ ਭਾਨ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਸੋ ਬਨੈ ਨਹੀਂ. ਕਾਹੇਤੈਂ, ਸਰ੍ਵ ਸ਼ਕ੍ਤਿ ਔ ਅਲ੍ਪ ਸ਼ਕ੍ਤਿ, ਸਰ੍ਵਗ੍ਯ ਔ ਅਲ੍ਪਗ੍ਯ, ਵਿਭੁ ਔ ਪਰਿੱਛਿੰਨ ਸ੍ਵਤੰਤ੍ਰ ਔ ਕਰ੍ਮ ਅਧੀਨ ਪਰੋਛ ਔ ਪ੍ਰਤ੍ਯੱਛ ਮਾਯਾ ਜਾਕੇ ਅਧੀਨ; ਔ ਅਵਿਦ੍ਯਾ ਮੋਹਿਤ ਏਕ ਹੈ. ਇਹ ਕਹਨਾ "ਅਗ੍ਨਿ ਸ਼ੀਤਲ ਹੈ;" ਇਸ ਕਹਨੇ ਕੇ ਸਮਾਨ ਹੈ. ਯਾਤੈਂ ਹੇ ਸੁਮਤਿ! ਲੱਛਣਾ ਹੀ ਕਹਿਏ ਲੱਛਣਾ ਤੈਂ ਲੱਛ੍ਯ ਅਰ੍ਥ ਜਾਨ ਵਾਚ੍ਯ ਅਰ੍ਥ ਮੈਂ ਵਿਰੋਧ ਹੈ.

ਦੋਹਾ.

ਆਦਿ ਦੋਸ਼ ਨਹਿੰ ਸੰਭਵੈ, ਮਹਾ ਵਾਕ੍ਯ ਮੈਂ ਤਾਤ;
ਭਾਗ ਤ੍ਯਾਗ ਯਾਤੈਂ ਲਖਹੁ, ਹੈ ਜਾਤੈਂ ਕੁਸ਼ਲਾਤ. ੩੯

ਟੀ:- ਹੇ ਤਾਤ! ਮਹਾਵਾਕ੍ਯ ਮੈਂ ਆਦਿ ਦੋਸ਼ ਕਹਿਏ ਜਹਤਿ ਅਜ... ਭਵੈ. ਯਾਤੈਂ ਭਾਗ ਤ੍ਯਾਗ ਲੱਛਣਾ ਮਹਾ ਵਾਕ੍ਯ ਮੈਂ-

ਲਖਹੁ, ਕਹਿਏ ਜਾਨੇ. ਜਾਤੈਂ ਕੁਸ਼ਲਾਤ ਕਹਿਏ ਵਿਰੋਧ ਕਾ ਪਰਿਹਾਰ ਹੋਵੈ.

ਅਥ ਜਹਤਿ ਅਸੰਭਵ ਪ੍ਰਤਿਪਾਦਨ.

ਦੋਹਾ.

ਗ੍ਯੇਯ ਜੁ ਸਾਖੀ ਬ੍ਰਹਮ ਚਿਤ, ਵਾਚ੍ਯ ਮਾਹਿੰ ਸੋ ਲੀਨ;
ਮਾਨੈ ਜਹਤੀ ਲੱਛਨਾ, ਹ੍ਵੈ ਕਛੁ ਗ੍ਯੇਯ ਨਵੀਨ. ੪੦

ਟੀਕਾ:- ਸੰਪੂਰਣ ਵੇਦਾਂਤ ਕਾ ਗ੍ਯੇਯ, ਸਾਖੀ ਚੇਤਨ ਔ ਬ੍ਰਹਮ ਚਿਤ ਕਹਿਏ ਬ੍ਰਹਮ ਚੇਤਨ ਹੈ. ਸੋ ਸਾਖੀ ਚੇਤਨ ਔ ਬ੍ਰਹਮ ਚੇਤਨ ਰੂਪ ਜੋ ਤਤ੍ ਪਦ ਕੇ ਵਾਚ੍ਯ ਮੈਂ ਲੀਨ, ਕਹਿਏ ਪ੍ਰਵਿਸ਼੍ਟ ਹੈ. ਔ ਜਹਤਿ ਲੱਛਨਾ ਜਹਾਂ ਹੋਵੈ ਤਹਾਂ ਵਾਚ੍ਯ ਸੰਪੂਰਣ ਕਾ ਤ੍ਯਾਗ ਕਰਿਕੇ, ਵਾਚ੍ਯ ਕਾ ਸੰਬੰਧੀ ਅਨ੍ਯ ਯੋਗ੍ਯ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਯਾਤੈਂ ਮਹਾਵਾਕ੍ਯ ਮੈਂ ਜਹਤਿ ਲੱਛਨਾ ਮਾਨੈ ਤੌ, ਵਾਚ੍ਯ ਮੈਂ ਆਯਾ ਜੋ ਚੇਤਨ ਤਾ ਸੋਂ ਨਵੀਨ, ਕਹਿਏ ਅਨ੍ਯ ਕਛੁ ਗ੍ਯੇਯ ਹੋਵੈਗਾ. ਚੇਤਨ ਸੋਂ ਭਿੰਨ ਅਸਤ ਜੜ ਦੁਖ ਰੂਪ ਹੈ, ਤਾਕੇ ਜਾਨਨੇ ਤੈਂ ਪੁਰੁਖਾਰ੍ਥ ਸਿਧ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ; ਯਾਤੈਂ ਮਹਾਵਾਕ੍ਯ ਮੈਂ ਜਹਤਿ ਲੱਛਨਾ ਨਹੀਂ.

ਅਥ ਅਜਹਤਿ ਲੱਛਨਾ ਅਸੰਭਵ ਪ੍ਰਤਿਪਾਦਨ.

ਦੋਹਾ.

ਵਾਚ੍ਯਹੁ ਸਾਰੇ ਰਹਤ ਹੈ, ਜਹਾਂ ਅਜਹਤੀ ਮੀਤ;
ਵਾਚ੍ਯ ਅਰ੍ਥ ਸਵਿਰੋਧ ਯੁੰ, ਤਜਹੁ ਅਜਹਤੀ ਰੀਤ. ੪੧

ਟੀਕਾ:- ਹੇ ਮੀਤ ਪ੍ਰਿਯ. ਜਹਾਂ ਅਜਹਤਿ ਲੱਛਨਾ ਹੋਵੈ, ਤਹਾਂ ਵਾਚ੍ਯ ਅਰ੍ਥ ਸਾਰੇ ਰਹੈ ਹੈ. ਔ ਵਾਚ੍ਯ ਮੈਂ ਅਧਿਕ ਕਾ ਗ੍ਰਹਣ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਮਹਾਵਾਕ੍ਯਨ ਮੈਂ ਅਜਹਤਿ ਲੱਛਨਾ ਅੰਗੀਕਾਰ ਕਰੈ ਤੌ, ਵਾਚ੍ਯ ਅਰ੍ਥ ਸਾਰਾ ਰਹੈਗਾ. ਔ ਵਾਚ੍ਯ ਅਰ੍ਥ ਮਹਾਵਾਕ੍ਯਨ ਮੈਂ ਸਵਿਰੋਧ, ਕਹਿਏ ਵਿਰੋਧ ਸਹਿਤ ਹੈ. ਵਿਰੋਧ ਦੂਰ ਕਰਨੇ ਕੂੰ ਲੱਛਨਾ ਅੰਗੀਕਾਰ ਕਰਨੀ ਹੈ. ਅਜਹਤਿ ਮਾਨੈ ਤੈਂ ਮਹਾਵਾਕ੍ਯਨ ਮੈਂ ਵਿਰੋਧ ਦੂਰਿ ਹੋਵੈ-

ਨਹੀਂ. ਯਾਤੈਂ ਅਜਹਤੀ ਕੀ ਰੀਤਿ ਮਹਾਵਾਕ੍ਯਨ ਮੈਂ ਤਜਹੁ.

ਅਥ ਭਾਗਤ੍ਯਾਗ ਲੱਛਣਾ ਪ੍ਰਕਾਰ

ਦੋਹਾ.

ਤ੍ਯਾਗਿ ਵਿਰੋਧੀ ਧਰਮ ਸਬ, ਚੇਤਨ ਸ਼ੁੱਧ ਅਸੰਗ;
ਲਖਹੁ ਲੱਛਣਾ ਤੈਂ ਸੁਮਤਿ, ਭਾਗਤ੍ਯਾਗ ਇਹ ਅੰਗ.

ਟੀਕਾ:-ਹੇ ਅੰਗ, ਹੇ ਪ੍ਰਿਯ! ਤਤ ਪਦ ਕਾ ਵਾਚ੍ਯ ਈਸ਼੍ਵਰ, ਔ ਤ੍ਵੰ ਪਦ ਕਾ ਵਾਚ੍ਯ ਜੀਵ, ਤਿਨ ਕੇ ਆਪਸ ਮੈਂ ਵਿਰੋਧੀ ਧਰਮ ਤ੍ਯਾਗਿ ਕੇ ਸ਼ੁੱਧ ਅਸੰਗ ਚੇਤਨ ਲੱਛਣਾ ਤੈਂ ਲਖਹੁ. ਇਹ ਭਾਗਤ੍ਯਾਗ ਲੱਛਣਾ ਹੈ. ਸ਼ਾਸ੍ਤ੍ਰਨ ਮੈਂ ਇਹ ਸਿੱਧਾਂਤ ਹੈ:-ਈਸ਼੍ਵਰ ਜੀਵ ਕਾ ਸ੍ਵਰੂਪ ਅਨੇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕਾ ਅਦ੍ਵੈਤ ਗ੍ਰੰਥਨ ਮੈਂ ਕਹ੍ਯਾ ਹੈ. ਵਿਵਰਣ ਗ੍ਰੰਥ ਮੈਂ ਅਗ੍ਯਾਨ ਮੈਂ ਪ੍ਰਤਿਬਿੰਬ ਜੀਵ ਔ ਬਿੰਬ ਈਸ਼੍ਵਰ ਕਹ੍ਯਾ ਹੈ. ਔ ਵਿਦ੍ਯਾਰਣ੍ਯ ਕੇ ਮਤ ਮੈਂ ਸ਼ੁੱਧ ਸਤ੍ਵਗੁਣ ਸਹਿਤ ਮਾਯਾ ਮੈਂ ਆਭਾਸ ਈਸ਼੍ਵਰ, ਔ ਮਲਿਨ ਸਤ੍ਵਗੁਣ ਸਹਿਤ ਜੋ ਅੰਤਹਕਰਣ ਕਾ ਉਪਾਦਾਨ ਕਾਰਣ ਅਵਿਦ੍ਯਾ ਕਾ ਅੰਸ਼ ਤਾ ਮੈਂ ਆਭਾਸ ਜੀਵ ਕਹ੍ਯਾ ਹੈ.

ਯਦ੍ਯਪਿ ਪੰਚਦਸ਼ੀ ਗ੍ਰੰਥ ਮੈਂ ਵਿਦ੍ਯਾਰਣ੍ਯ ਸ੍ਵਾਮੀ ਨੈ, ਅੰਤਹਕਰਣ ਮੈਂ ਆਭਾਸ ਜੀਵ ਕਹ੍ਯਾ ਹੈ; ਤਥਾਪਿ ਅੰਤਹਕਰਣ ਕੇ ਆਭਾਸ ਕੂੰ ਜੀਵ ਮਾਨੈਂ, ਤੌ ਸੁਖੁਪਤਿ ਮੈਂ ਅੰਤਹਕਰਣ ਰਹੈ ਨਹੀਂ; ਯਾਤੈਂ ਜੀਵ ਕਾ ਬੀ ਅਭਾਵ ਹੁਆ ਚਾਹਿਏ. ਔ ਪ੍ਰਾਗ੍ਯ ਰੂਪ ਜੀਵ ਸੁਖੁਪਤਿ ਮੈਂ ਰਹੈ ਹੈ; ਯਾਤੈਂ ਵਿਦ੍ਯਾਰਣ੍ਯ ਸ੍ਵਾਮੀ ਕਾ ਇਹ ਅਭਿਪ੍ਰਾਯ ਹੈ:-ਅੰਤਹਕਰਣ ਰੂਪ ਪਰਿਣਾਮ ਕੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਜੋ ਹੋਵੈ ਅਵਿਦ੍ਯਾ ਕਾ ਅੰਸ਼, ਤਾ ਮੈਂ ਆਭਾਸ ਜੀਵ ਹੈ ਸੋ ਅਵਿਦ੍ਯਾ ਕਾ ਅੰਸ਼ ਸੁਖੁਪਤਿ ਮੈਂ ਬੀ ਰਹੈ ਹੈ, ਯਾਤੈਂ ਪ੍ਰਾਗ੍ਯ ਕਾ ਅਭਾਵ ਨਹੀਂ. ਔ ਕੇਵਲ ਆਭਾਸ ਹੀ ਜੀਵ ਈਸ਼੍ਵਰ ਨਹੀਂ ਹੈ; ਕਿੰਤੁ ਮਾਯਾ ਕਾ ਅਧਿਸ਼ਠਾਨ ਚੇਤਨ ਔ ਮਾਯਾ ਸਹਿਤ ਆਭਾਸ ਈਸ਼੍ਵਰ ਹੈ. ਔ ਅਵਿ[illegible] ਅਧਿਸ਼ਠਾਨ ਚੇਤਨ ਔ ਅਵਿਦ੍ਯਾ ਕੇ ਅੰਸ਼ ਸਹਿਤ ਆ

ਭਾਸਜੀਵਹੈ. ਈਸ਼੍ਵਰਕੀ ਉਪਾਧਿਮੈਂ ਸ਼ੁਧ ਸਤ੍ਵਗੁਣ ਹੈ. ਯਾਤੈਂ ਈਸ਼੍ਵਰਮੈਂ ਸਰ੍ਵਸ਼ਕ੍ਤਿ ਸਰ੍ਵਗ੍ਯਤਾਦਿਕ ਧਰ੍ਮ ਹੈ. ਔ ਜੀਵਕੀ ਉਪਾਧਿਮੈਂ ਮਲਿਨ ਸਤ੍ਵਗੁਣ ਹੈ, ਯਾਤੈਂ ਜੀਵਮੈਂ ਅਲ੍ਪਸ਼ਕ੍ਤਿ ਅਲ੍ਪਗ੍ਯਤਾਦਿਕ ਧਰ੍ਮ ਹੈ. ਯਾਕੂੰ ਆਭਾਸਵਾਦ ਕਹੈਹੈਂ. ਔ,

ਵਿਵਰ੍ਣਕੇ ਮਤਮੈਂ ਯਦ੍ਯਪਿ ਜੀਵ ਈਸ਼੍ਵਰ ਦੋਨੂੰਕੀ ਉਪਾਧਿ ਏਕਹੀ ਅਗ੍ਯਾਨ ਹੈ; ਯਾਤੈਂ ਦੋਨੂੰ ਅਲ੍ਪਗ੍ਯ ਹੁਏ ਚਾਹਿਏ; ਤਥਾਪਿ ਜਾ ਉਪਾਧਿਮੈਂ ਪ੍ਰਤਿਬਿੰਬ ਹੋਵੈ ਤਾਕਾ ਇਹ ਸ੍ਵਭਾਵ ਹੋਵੈਹੈ:- ਪ੍ਰਤਿਬਿੰਬਮੈਂ ਅਪਨੇ ਦੋਖ ਕਰੈਹੈ, ਬਿੰਬਮੈਂ ਨਹੀਂ. ਜੈਸੇ ਦਰ੍ਪਣ ਰੂਪ ਉਪਾਧਿਮੈਂ ਮੁਖਕਾ ਪ੍ਰਤਿਬਿੰਬ ਹੋਵੈਹੈ. ਗ੍ਰੀਵਾਮੈਂ ਸ੍ਥਿਤ ਮੁਖ ਬਿੰਬ ਹੈ; ਤਹਾਂ ਦਰ੍ਪਣ ਰੂਪ ਉਪਾਧਿਕੇ ਸ਼੍ਯਾਮ ਪੀਤ ਲਘੁਤਾਦਿਕ ਅਨੇਕ ਦੋਖ ਪ੍ਰਤਿਬਿੰਬਮੈਂ ਭਾਨ ਹੋਵੈਹੈ, ਔ ਗ੍ਰੀਵਾਮੈਂ ਸ੍ਥਿਤ ਜੋ ਬਿੰਬ ਹੈ, ਤਾਮੈਂ ਭਾਨ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ. ਤੈਸੇ ਦਰ੍ਪਣ ਸ੍ਥਾਨੀ ਜੋ ਅਗ੍ਯਾਨ, ਤਿਸ ਵਿਖੇ ਪ੍ਰਤਿਬਿੰਬ ਰੂਪ ਜੀਵਮੈਂ ਅਗ੍ਯਾਨ ਕ੍ਰਿਤ ਅਲ੍ਪਗ੍ਯਤਾਦਿਕ ਦੋਖ ਹੈ; ਔ ਬਿੰਬ ਰੂਪ ਈਸ਼੍ਵਰਮੈਂ ਨਹੀਂ. ਯਾਤੈਂ, ਈਸ਼੍ਵਰਮੈਂ ਸਰ੍ਵਗ੍ਯਤਾਦਿਕ ਹੈ; ਔ ਜੀਵਮੈਂ ਅਲ੍ਪਗ੍ਯਤਾਦਿਕ ਹੈ;

ਆਭਾਸ ਔ ਪ੍ਰਤਿਬਿੰਬਕਾ ਇਤਨਾ ਭੇਦ ਹੈ:- ਆਭਾਸ ਪੱਛਮੈਂ ਤੌ ਆਭਾਸ ਮਿਥ੍ਯਾ ਹੈ. ਔ ਪ੍ਰਤਿਬਿੰਬਵਾਦਮੈਂ ਪ੍ਰਤਿਬਿੰਬ ਮਿਥ੍ਯਾ ਨਹੀਂ, ਕਿੰਤੁ ਸਤ੍ਯ ਹੈ. ਕਾਹੇਤੈਂ ਪ੍ਰਤਿਬਿੰਬਵਾਦੀਕਾ ਇਹ ਸਿੱਧਾਂਤ ਹੈ:- ਦਰ੍ਪਣਮੈਂ ਜੋ ਮੁਖਕਾ ਪ੍ਰਤਿਬਿੰਬ ਹੈ, ਸੋ ਮੁਖਕੀ ਛਾਯਾ ਨਹੀਂ. ਕਾਹੇਤੈਂ ਛਾਯਾਕਾ ਇਹ ਸ੍ਵਭਾਵ ਹੈ:- ਜਿਸ ਦਿਸ਼ਾਮੈਂ ਛਾਯਾਵਾਨਕੇ ਮੁਖ ਔ ਪ੍ਰਿਸ਼ਠ ਹੋਵੈ, ਉਸ ਦਿਸ਼ਾਮੈਂ ਛਾਯਾਕੇ ਮੁਖ ਔ ਪ੍ਰਿਸ਼ਠ ਹੋਵੈਹੈ. ਔ ਦਰ੍ਪਣਕੇ ਪ੍ਰਤਿਬਿੰਬਕੇ ਮੁਖ, ਪੀਠਿ, ਬਿੰਬਮੈਂ ਵਿਪਰੀਤਿ ਹੋਵੈਹੈ. ਯਾਤੈਂ ਦਰ੍ਪਣਮੈਂ ਛਾਯਾਰੂਪ ਪ੍ਰਤਿਬਿੰਬ ਨਹੀਂ, ਕਿੰਤੁ ਦਰ੍ਪਣਕੂੰ ਵਿਖਯ ਕਰਨੈਵਾਸਤੈ, ਨੇਤ੍ਰਦ੍ਵਾਰਾ ਨਿਕਸੀ ਜੋ ਅੰਤਹ੍ਕਰਣਕੀ ਵ੍ਰਿਤਿ, ਸੋ ਦਰ੍ਪਣਕੂੰ ਵਿਖਯ ਕਰਿਕੇ ਤਤਕਾਲਹੀ ਦਰ੍ਪਣਸੈਂ ਨਿਵ੍ਰਿਤਿ ਹੋਇ ਕੇ-

ਗ੍ਰੀਵਾ ਮੈਂ ਸ੍ਥਿਤ ਮੁਖ ਕੂੰ ਵਿਖ੍ਯ ਕਰੈ ਹੈ. ਜੈਸੇ ਭ੍ਰਮਣ ਕੇ ਵੇਗ ਸੈਂ ਅਲਾਤ ਕਾ ਚਕ੍ਰ ਭਾਨ ਹੋਵੈ ਹੈ, ਔ ਚਕ੍ਰ ਨਹੀਂ ਹੈ; ਤੈਸੇ ਦਰ੍ਪਣ ਮੈਂ ਮੁਖ ਕੇ ਵਿਖ੍ਯ ਕਰਨੇ ਮੈਂ, ਵ੍ਰਿਤਿ ਕੇ ਵੇਗ ਤੈਂ ਮੁਖ ਦਰ੍ਪਣ ਮੈਂ ਸ੍ਥਿਤ ਭਾਨ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਔ ਮੁਖ ਗ੍ਰੀਵਾ ਵਿਖੈ ਹੀ ਸ੍ਥਿਤ ਹੈ. ਦਰਪਣ ਮੈਂ ਨਹੀਂ. ਔ ਛਾਯਾ ਬੀ ਨਹੀਂ ਵ੍ਰਿਤਿ ਕੇ ਵੇਗ ਸੈਂ ਜੋ ਦਰ੍ਪਣ ਮੈਂ ਮੁਖ ਕੀ ਪ੍ਰਤੀਤਿ, ਸੋਈ ਪ੍ਰਤਿਬਿੰਬ ਹੈ ਇਸ ਰੀਤਿ ਸੈਂ ਦਰ੍ਪਣ ਰੂਪ ਉਪਾਧਿ ਕੇ ਸੰਬੰਧ ਸੈਂ, ਗ੍ਰੀਵਾ ਮੈਂ ਸ੍ਥਿਤ ਮੁਖ ਹੀ ਬਿੰਬਰੂਪ ਔ ਪ੍ਰਤਿਬਿੰਬ ਰੂਪ ਭਾਨ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਔ ਵਿਚਾਰ ਸੈਂ ਬਿੰਬ ਪ੍ਰਤਿਬਿੰਬ ਭਾਨ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ. ਤੈਸੇ ਅਗ੍ਯਾਨ ਰੂਪ ਉਪਾਧਿ ਕੇ ਸੰਬੰਧ ਤੈਂ ਅਸੰਗ ਚੇਤਨ ਮੈਂ ਬਿੰਬ ਸ੍ਥਾਨੀ ਈਸ਼੍ਵਰ ਭਾਵ ਔ ਪ੍ਰਤਿਬਿੰਬ ਸ੍ਥਾਨੀ ਜੀਵ ਭਾਵ ਪ੍ਰਤੀਤਿ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਔ ਵਿਚਾਰ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਸੈਂ ਈਸ਼੍ਵਰਤਾ ਜੀਵਤਾ ਹੈ ਨਹੀਂ ਅਗ੍ਯਾਨ ਤੈਂ ਜੋ ਚੇਤਨ ਮੈਂ ਜੀਵ ਭਾਵ ਕੀ ਪ੍ਰਤੀਤਿ, ਸੋਈ ਅਗ੍ਯਾਨ ਮੈਂ ਪ੍ਰਤਿਬਿੰਬ ਕਹਿਏ ਹੈ. ਯਾਤੈਂ ਬਿੰਬਪਨਾ ਔ ਪ੍ਰਤਿਬਿੰਬਪਨਾ ਤੌ ਮਿਥ੍ਯਾ ਹੈ. ਔ ਸ੍ਵਰੂਪ ਸੈਂ ਬਿੰਬ ਪ੍ਰਤਿਬਿੰਬ ਸਤ੍ਯ ਹੈ. ਕਾਹੇਤੈਂ, ਬਿੰਬ ਪ੍ਰਤਿਬਿੰਬ ਕਾ ਸ੍ਵਰੂਪ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਵਿਖੈ ਤੌ ਮੁਖ ਹੈ. ਔ ਦਾਰ੍ਸ਼ਟਾਂਤ ਵਿਖੈ ਚੇਤਨ ਹੈ ਸੋ ਮੁਖ ਔ ਚੇਤਨ ਸਤ੍ਯ ਹੈ. ਇਸ ਰੀਤਿ ਸੈਂ ਪ੍ਰਤਿਬਿੰਬ ਕੂੰ ਸ੍ਵਰੂਪ ਤੈਂ ਸਤ੍ਯ ਹੋਨੇ ਤੈਂ ਸਤ੍ਯ ਕਹੈ ਹੈਂ. ਔ ਆਭਾਸ ਕਾ ਸ੍ਵਰੂਪ ਛਾਯਾ ਮਾਨੈ ਹੈਂ, ਯਾਤੈਂ ਮਿਥ੍ਯਾ ਹੈ. ਇਹ ਆਭਾਸਵਾਦ ਔ ਪ੍ਰਤਿਬਿੰਬਵਾਦ ਕਾ ਭੇਦ ਹੈ. ਔ

ਕਿਤਨੇ ਗ੍ਰੰਥਨ ਮੈਂ ਸ਼ੁੱਧ ਸਤ੍ਵਗੁਣ ਸਹਿਤ ਮਾਯਾ ਵਿਸ਼ਿਸ਼ਟ ਚੇਤਨ ਈਸ਼੍ਵਰ ਕਹਿਏ ਹੈ, ਔ ਮਲਿਨ ਸਤ੍ਵਗੁਣ ਸਹਿਤ ਅੰਤਹ਼ਕਰਣ ਕਾ ਉਪਾਦਾਨ ਅਵਿਦ੍ਯਾ ਕੇ ਅੰਸ਼ ਵਿਸ਼ਿਸ਼ਟ ਚੇਤਨ ਜੀਵ ਕਹਿਏ ਹੈ. ਯਾਕੂੰ ਅਵੱਛੇਦਵਾਦ ਕਹੈ ਹੈਂ. ਸਰ੍ਵ ਹੀ ਵੇਦਾਂਤ ਕੀ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਯਾ ਅਦ੍ਵੈਤ ਆਤਮਾ ਕੇ ਜਨਾਵਨੇ ਕੂੰ ਹੈ. ਯਾਤੈਂ ਜੌਨ ਸੀ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਯਾ ਤੈਂ ਜਿਗ੍ਯਾਸੂ ਕੂੰ ਬੋਧ ਹੋਵੈ ਸੋਈ ਤਾਕੂੰ ਸਮੀਚੀਨ ਹੈ. ਤਥਾਪਿ ਵਾਰ੍ਤਿਕ ਵ੍ਰਿਤਿ ਔ ਉਪਦੇਸ਼ ਸਹਸ੍ਰੀ ਮੈਂ ਭਾਸ਼੍ਯਕਾਰਨੇ ਆਭਾਸਵਾਦ ਹੀ ਲਿਖ੍ਯਾ ਹੈ; ਯਾਤੈਂ ਆਭਾਸ

ਹੈ. ਤਾਕੀ ਰੀਤਿ ਸੈਂ ਮਾਯਾ ਔ ਮਾਯਾ ਮੈਂ ਆਭਾਸ, ਔ-

ਮਾਯਾ ਕਾ ਅਧਿਸ਼ਠਾਨ ਜੋ ਚੇਤਨ, ਸੋ ਸਰ੍ਵ ਸ਼ਕ੍ਤਿ ਸਰ੍ਵਗ੍ਯਤਾਦਿਕ
ਧਰਮ ਸਹਿਤ ਈਸ਼੍ਵਰ ਹੈ; ਸੋਈ ਤਤ੍ ਪਦ ਕਾ ਵਾਚ੍ਯ ਹੈ. ਔ ਵ੍ਯਸ਼੍ਟਿ ਅ-
ਵਿਦ੍ਯਾ ਤਾ ਮੈਂ ਆਭਾਸ, ਔ ਤਾ ਕਾ ਅਧਿਸ਼ਠਾਨ ਚੇਤਨ ਅਲ੍ਪ ਸ਼ਕ੍ਤਿ-
ਅਲ੍ਪਗ੍ਯਤਾਦਿਕ ਧਰ੍ਮ ਸਹਿਤ ਜੀਵ ਹੈ; ਸੋ ਤ੍ਵੰ ਪਦ ਕਾ ਵਾਚ੍ਯ ਹੈ ਤਿ
ਨ ਦੋਨੋਂ ਕੀ "ਤਤ੍ਵਮਸਿ" ਵਾਕ੍ਯ ਨੈ ਏਕਤਾ ਬੋਧਨ ਕਰੀ; ਔ ਬਨੈ ਨਹੀਂ.
ਯਾਤੈਂ ਆਭਾਸ ਸਹਿਤ ਮਾਯਾ ਔ ਮਾਯਾ ਕ੍ਰਿਤ ਸਰ੍ਵ ਸ਼ਕ੍ਤਿ ਸਰ੍ਵ-
ਗ੍ਯਤਾਦਿਕ ਧਰ੍ਮ; ਇਤਨੇ ਵਾਚ੍ਯ ਭਾਗ ਕੂੰ ਤ੍ਯਾਗਿ ਕੇ ਚੇਤਨ ਭਾਗ ਵਿ
ਖੈ ਤਤ ਪਦ ਕੀ ਭਾਗ ਤ੍ਯਾਗ ਲੱਛਣਾ. ਤੈਸੇ ਆਭਾਸ ਸਹਿਤ ਅਵਿਦ੍ਯਾ
ਅੰਸ਼ ਔ ਅਵਿਦ੍ਯਾ ਕ੍ਰਿਤ ਅਲ੍ਪ ਸ਼ਕ੍ਤਿ ਅਲ੍ਪਗ੍ਯਤਾਦਿਕ ਧਰ੍ਮ
ਜੋ ਤ੍ਵੰ ਪਦ ਕਾ ਵਾਚ੍ਯ ਭਾਗ ਤਾ ਕੂੰ ਤ੍ਯਾਗਿ ਕੇ ਚੇਤਨ ਭਾਗ ਮੈਂ ਤ੍ਵੰ ਪਦ ਕੀ-
ਭਾਗ ਤ੍ਯਾਗ ਲੱਛਣਾ. ਇਸ ਰੀਤਿ ਸੇਂ

ਭਾਗ ਤ੍ਯਾਗ ਲੱਛਣਾ ਤੈਂ, ਈਸ਼੍ਵਰ ਔ ਜੀਵ ਕੇ ਸ੍ਵਰੂਪ ਮੈਂ ਲਖ੍ਯ
ਜੋ ਚੇਤਨ ਭਾਗ; ਤਿਨ ਕੀ ਏਕਤਾ "ਤੱਤ੍ਵਮਸਿ" ਮਹਾਵਾਕ੍ਯ ਬੋਧਨ ਕ
ਰੈ ਹੈ. ਤੈਸੇ "ਅਯੰ ਆਤਮਾ ਬ੍ਰਹ੍ਮ" ਇਸ ਮਹਾਵਾਕ੍ਯ ਮੈਂ ਆਤਮਾ ਪ
ਦ ਕਾ ਜੀਵ ਵਾਚ੍ਯ ਹੈ, ਔ ਬ੍ਰਹ੍ਮ ਪਦ ਕਾ ਈਸ਼੍ਵਰ ਵਾਚ੍ਯ ਹੈ. ਬ੍ਰਹ੍ਮ ਪਦ
ਕਾ ਸ਼ੁੱਧ ਵਾਚ੍ਯ ਨਹੀਂ, ਈਸ਼੍ਵਰ ਹੀ ਵਾਚ੍ਯ ਹੈ; ਇਹ ਚਤੁਰ੍ਥ ਤਰੰਗ ਮੈਂ
ਪ੍ਰਤਿਪਾਦਨ ਕਰਿ ਆਏ ਹੈਂ. ਪੂਰ੍ਵ ਕੀ ਨ੍ਯਾਈਂ ਦੋਨੂੰ ਪਦਨ ਕੀ ਲੱਛ-
ਣਾ ਹੈ. ਲਖ੍ਯ ਅਰ੍ਥ ਪਰੋਛ ਨਹੀਂ; ਇਸ ਅਰ੍ਥ ਕੂੰ ਜਨਾਵਨੇ ਕੂੰ ਅ
ਯੰ ਪਦ ਹੈ. ਅਯੰ ਕਹਿਯੇ ਸਬ ਕੇ ਅਪਰੋਛ ਆਤਮਾ ਬ੍ਰਹ੍ਮ ਹੈ. ਇਹ
ਵਾਕ੍ਯ ਕਾ ਅਰਥ ਹੈ. "ਅਹੰ ਬ੍ਰਹ੍ਮਾਸ੍ਮਿ" ਇਸ ਮਹਾਵਾਕ੍ਯ ਮੈਂ-
ਅਹੰ ਪਦ ਕਾ ਜੀਵ ਵਾਚ੍ਯ ਹੈ. ਔ ਬ੍ਰਹ੍ਮ ਪਦ ਕਾ ਈਸ਼ ਵਾਚ੍ਯ ਹੈ. ਦੋ
ਨੋਂ ਪਦਨ ਕੀ ਚੇਤਨ ਭਾਗ ਮੈਂ ਲੱਛਣਾ. "ਮੈਂ ਬ੍ਰਹ੍ਮ ਹੂੰ;" ਇਹ ਵਾਕ੍ਯ
ਕਾ ਅਰ੍ਥ ਹੈ. "ਪ੍ਰਗ੍ਯਾਨਮਾਨੰਦਬ੍ਰਹ੍ਮ" ਇਸ ਮਹਾਵਾਕ੍ਯ ਮੈਂ
ਪ੍ਰਗ੍ਯਾਨ ਪਦ ਕਾ ਜੀਵ ਵਾਚ੍ਯ ਹੈ. ਬ੍ਰਹ੍ਮ ਪਦ ਕਾ ਈਸ਼ ਹੈ; ਪੂਰ੍ਵ-
ਕੀ ਨ੍ਯਾਈਂ ਲੱਛਣਾ. ਲਖ੍ਯ ਜੋ ਬ੍ਰਹ੍ਮਾਤਮਾ, ਸੋ ਆਨੰਦ ਗੁਣ ਵਾ

ਲਾ ਨਹੀਂ. ਕਿੰਤੂ ਆਨੰਦ ਰੂਪ ਹੈ; ਇਸ ਅਰਥ ਕੇ ਜਨਾਵਨੇ ਕੂੰ ਆਨੰਦ ਪਦ ਹੈ. ਆਤਮਾ ਸੈਂ ਅਭਿੰਨ ਬ੍ਰਹਮ ਆਨੰਦ ਰੂਪ ਹੈ; ਇਹ ਵਾਕ੍ਯ ਕਾ ਅਰਥ ਹੈ. ਜੈਸੇ ਮਹਾ ਵਾਕ੍ਯਨ ਮੈਂ ਭਾਗ ਤ੍ਯਾਗ ਲੱਛਣਾ ਹੈ; ਤੈਸੇ ਅਨ੍ਯ ਵਾਕ੍ਯਨ ਮੈਂ ਸਤ੍ਯ ਗ੍ਯਾਨ ਆਨੰਦ ਪਦ ਬੀ, ਸ਼ੁੱਧ ਬ੍ਰਹਮ ਕੂੰ ਭਾਗ ਤ੍ਯਾਗ ਲੱਛਣਾ ਸੇ ਹੀ ਬੋਧਨ ਕਰੇ ਹੈਂ; ਸ਼ਕ੍ਤਿ ਸੈਂ ਨਹੀਂ. ਕਾਹੇ ਤੈਂ, ਸ਼ੁੱਧ ਬ੍ਰਹਮ ਕੀਸੀ ਪਦ ਕਾ ਵਾਚ੍ਯ ਨਹੀਂ; ਇਹ ਸਿੱਧਾਂਤ ਹੈ. ਯਾਤੇਂ ਸਾਰੇ ਪਦ ਵਿਸ਼ਿਸ਼ਟ ਕੇ ਵਾਚਕ ਹੈ, ਔ ਸ਼ੁੱਧ ਕੇ ਲੱਛਕ ਹੈ. ਮਾਯਾ ਕੀ ਅਪੇਕ੍ਸ਼ਿਕ ਸਤ੍ਯਤਾ, ਔ ਚੇਤਨ ਕੀ ਨਿਰਪੇਕ੍ਸ਼ਿਕ ਸਤ੍ਯਤਾ ਮਿਲੀ ਹੂਈ ਸਤ੍ਯ ਪਦ ਕਾ ਵਾਚ੍ਯ ਹੈ ਨਿਰਪੇਕ੍ਸ਼ਿਕ ਸਤ੍ਯ ਲਕ੍ਸ਼੍ਯ ਹੈ. ਬੁੱਧਿ ਵ੍ਰਿੱਤਿ ਰੂਪ ਗ੍ਯਾਨ ਔ ਸ੍ਵਯੰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਯਾਨ, ਦੋਨੂੰ ਮਿਲੇ ਤੈਂ ਗ੍ਯਾਨ ਪਦ ਕਾ ਵਾਚ੍ਯ, ਔ ਸ੍ਵਯੰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਭਾਗ ਲਕ੍ਸ਼੍ਯ, ਵਿਖ੍ਯ ਸੰਬੰਧ ਜਨ੍ਯ ਸੁਖਾਕਾਰ ਸਾਤ੍ਵਿਕ ਅੰਤਹਕਰਣ ਕੀ ਵ੍ਰਿੱਤਿ, ਔ ਪਰਮ ਪ੍ਰੇਮ ਕਾ ਆਸ੍ਪਦ ਸ੍ਵਰੂਪ ਸੁਖ; ਦੋਨੂੰ ਮਿਲੇ ਆਨੰਦ ਪਦ ਕਾ ਵਾਚ੍ਯ; ਔ ਵ੍ਰਿੱਤਿ ਭਾਗ ਕੂੰ ਤ੍ਯਾਗਿ ਕੇ ਸ੍ਵਰੂਪ ਭਾਗ ਲਕ੍ਸ਼੍ਯ ਇਸ ਰੀਤਿ ਸੈਂ ਸਰਵ ਪਦਨ ਕੀ ਸ਼ੁੱਧ ਮੈਂ ਲੱਛਣਾ; ਸੰਛੇਪ ਸ਼ਾਰੀਰਕ ਮੈਂ ਪ੍ਰਤਿਪਾਦਨ ਕਰੀ ਹੈ.

ਅਥ ਉਕ੍ਤ ਅਰਥ ਸੰਗ੍ਰਹ.

ਕਵਿੱਤ.

ਗੰਗਾ ਮੈਂ ਗ੍ਰਾਮ ਜਹਤਿ ਲੱਛਣਾ ਯਾ ਠੌਰ ਲਖਿ,
ਸੋਨ ਧਾਵੈ ਲੱਛਣਾ ਅਜਹਤਿ ਜਨਾਇਏ;
“ਸੋਈ ਇਹ ਵਸ੍ਤੁ” ਇਹਾਂ ਲੱਛਣਾ ਹੈ ਭਾਗ ਤ੍ਯਾਗ,
ਦੂਜੇ ਨਾਮ ਜਹਤਿ ਅਜਹਤਿ ਸੁਨਾਇਏ ;
“ਤੱਤ੍ਵਮਸਿ” ਆਦਿ ਮਹਾ ਵਾਕ੍ਯਨ ਮੈਂ ਭਾਗ ਤ੍ਯਾਗ,
ਲੱਛਣਾ ਨ ਜਹਤਿ ਅਜਹਤਿ ਬਤਾਇਏ ;

ਬ੍ਰਹ੍ਮ ਕਾਹੁ ਪਦ ਕੌਨ ਵਾਚ੍ਯ ਯੂੰ ਬਖਾਨੈ ਵੇਦ,
ਯਾਤੈਂ ਸਰ੍ਵ ਪਦਨ ਮੈਂ ਰੀਤਿ ਯੂੰ ਲਖਾਇਯੇ. ੪੩
ਮਾਯਾ ਭਾਗਿ ਸਤ੍ਯਤਾ ਜੁ ਔਰ ਭ੍ਰਾਂਤਿ ਭਾਖਿਯਤ,
ਬ੍ਰਹ੍ਮ ਭਾਗਿ ਸਤ੍ਯਤਾ ਸੁ ਔਰ ਭ੍ਰਾਂਤਿ ਭਾਖਿਯੇ;
ਦੋਊ ਮਿਲਿ ਸਤ੍ਯ ਪਦ ਵਾਚ੍ਯ ਮੁਨਿ ਭਾਖਤ ਹੈ,
ਬ੍ਰਹ੍ਮ ਭਾਗਿ ਸਤ੍ਯਤਾ ਸੁ ਲੱਛ੍ਯ ਭਾਗ ਰਾਖਿਯੇ;
ਬੋਧਿ ਵ੍ਰਿਤਿ ਮੈਂ ਚਿਤ ਹ੍ਵੈ ਮਿਲੇ ਗ੍ਯਾਨ ਪਦ ਵਾਚ੍ਯ,
ਸੋ ਚਿਤ ਸ੍ਵਰੂਪ ਲੱਛ੍ਯ ਬੋਧਿ ਵ੍ਰਿਤਿ ਨਾਖਿਯੇ;
ਆਤਮ ਔ ਵਿਖੈ ਕੇ ਸੁਖ ਵਾਚ੍ਯ ਪਦ ਆਨੰਦ ਕੇ,
ਵਿਖੈ ਸੁਖ ਤ੍ਯਾਗਿ ਆਤ੍ਮ ਸੁਖ ਲੱਛ੍ਯ ਭਾਖਿਯੇ. ੪੪

ਮਹਾਵਾਕ੍ਯਨ ਮੈਂ ਵਿਰੋਧ ਦੂਰਿ ਕਰਨੇ ਕੂੰ. ਦੋਨੂੰ ਪਦਨ ਮੈਂ ਲੱਛਣਾ ਅੰਗੀਕਾਰ ਕਰੀ. ਤਹਾਂ ਕੋਈ ਕਹੈ ਹੈ:- ਏਕ ਪਦ ਮੈਂ ਲੱਛਣਾ ਅੰਗੀਕਾਰ ਕਿਯੇ ਮੈਂ ਹੀ ਵਿਰੋਧ ਦੂਰਿ ਹੋਵੈ ਹੈ; ਦੋਯ ਪਦ ਮੈਂ ਲੱਛਣਾ ਮਾਨਨੇ ਕਾ ਪ੍ਰਯੋਜਨ ਨਹੀਂ.

ਦੋਹਾ.

ਏਕਹਿ ਪਦ ਮੈਂ ਲੱਛਣਾ, ਮਾਨੇ ਨਹੀਂ ਵਿਰੋਧ;
ਦੋਯ ਪਦਨ ਮੈਂ ਲੱਛਣਾ, ਨਿਸ਼੍ਫਲ ਕਹਤ ਸੁਬੋਧ. ੪੫

ਟੀਕਾ:- ਸੁਬੋਧ ਕਹਿਯੇ ਸੁਗ੍ਯ. ਦੋਯ ਪਦਨ ਮੈਂ ਲੱਛਣਾ ਨਿਸ਼੍ਫਲ ਕਹਤੇ ਹੈਂ. ਕਾਹੇਤੈਂ ਏਕ ਹੀ ਪਦ ਮੈਂ ਲੱਛਣਾ ਮਾਨਨੇ ਤੈਂ ਵਿਰੋਧ ਦੂਰ ਹੋਇ ਜਾਵੈ ਹੈ. ਯਾਕਾ ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ:- ਯਦ੍ਯਪਿ ਸਰ੍ਵਗ੍ਯਤਾਦਿਕ ਵਿਸ਼ਿਸ਼੍ਟ ਕੀ ਅਲਪਗ੍ਯਤਾਦਿ ਵਿਸ਼ਿਸ਼੍ਟ ਕੇ ਸਾਥ ਏਕਤਾ ਨਹੀਂ ਬ-
ਨੈ ਹੈ [illegible]ਪਿ ਏਕ ਪਦ ਕਾ ਲੱਛ੍ਯ ਜੋ ਸ਼ੁੱਧ, ਤਾਕੀ ਵਿਸ਼ਿਸ਼੍ਟ ਕੇ ਸਾ-

ਥਿ ਏਕਤਾ ਬਨੈ ਹੈ. ਦ੍ਰਿਸ਼੍ਟਾਂਤ ਜੈਸੇ "ਸ਼ੂਦ੍ਰ ਮਨੁਖ੍ਯ. ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਹੈ;" ਇਸ ਰੀਤਿ ਸੈਂ ਸ਼ੂਦ੍ਰਤ੍ਵ ਧਰ੍ਮ ਵਿਸ਼ਿਸ਼੍ਟ ਮਨੁਖ੍ਯ ਕੀ, ਬ੍ਰਾਹਮਣਤ੍ਵ ਧਰ੍ਮ ਵਿਸ਼ਿਸ਼੍ਟ ਕੇ ਸਾਥਿ, ਏਕਤਾ ਕਹਨਾ ਵਿਰੁਧ ਹੈ. ਔ "ਮਨੁਖ੍ਯ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਹੈ." ਇਸ ਰੀਤਿ ਸੈਂ ਸ਼ੂਦ੍ਰਤ੍ਵ ਧਰ੍ਮ ਰਹਿਤ ਸ਼ੁਧ ਮਨੁਖ੍ਯ ਕੂੰ ਬ੍ਰਾਹਮਣਤ੍ਵ ਵਿਸ਼ਿਸ਼੍ਟਤਾ ਕਹਨੇ ਮੈਂ ਵਿਰੋਧ ਨਹੀਂ. ਤੈਸੇ ਅਲਪਗ੍ਯਤਾਦਿ ਧਰ੍ਮ ਵਿਸ਼ਿਸ਼੍ਟ ਚੇਤਨ ਕੀ, ਔ ਸਰ੍ਵਗ੍ਯਤਾਦਿਕ ਧਰ੍ਮ ਵਿਸ਼ਿਸ਼੍ਟ ਕੀ ਏਕਤਾ ਵਿਰੁਧ ਬੀ ਹੈ. ਪਰੰਤੁ ਜੀਵ ਵਾਚਕ ਪਦ ਔ ਈਸ਼ ਵਾਚਕ ਪਦ ਕੀ ਚੇਤਨ ਮੈਂ ਲੱਛਣਾ ਕਰਿਕੇ ਚੇਤਨ ਮਾਤ੍ਰ ਕੀ ਸਰ੍ਵਗ੍ਯਤਾਦਿ ਧਰ੍ਮ ਵਿਸ਼ਿਸ਼੍ਟ ਕੇ ਸਾਥਿ, ਵਾ ਅਲਪਗ੍ਯਤਾਦਿ ਵਿਸ਼ਿਸ਼੍ਟ ਕੇ ਸਾਥਿ, ਏਕਤਾ ਕਹਨੇ ਮੈਂ ਵਿਰੋਧ ਨਹੀਂ. ਯਾਤੈਂ ਦੋ ਪਦ ਮੈਂ ਲੱਛਣਾ ਮਾਨਨੇ ਮੈਂ ਕੋਈ ਯੁਕ੍ਤਿ ਨਹੀਂ.

ਸਮਾਧਾਨ.

ਕਵਿਤ੍ਤ.

ਲੱਛਣਾ ਜੇ ਕਹੈ ਏਕ ਪਦ ਮਾਂਹਿ ਤਾਕੂੰ ਇਹ,
ਪੂੰਛਿ ਦੋਯ ਪਦਨ ਮੈਂ ਕੌਨ ਸੇ ਮੈਂ ਲੱਛਣਾ ;
ਪ੍ਰਥਮ ਵਾ ਦ੍ਵਿਤੀਯ ਮੈਂ ਕਹੈ ਤਾਹਿ ਭਾਖਿ ਇਹ ;
ਵਾਕ੍ਯਨ ਕੇ ਹੋਇੰਗੇ ਵਿਰੋਧ ਮੁਦ੍ਰ ਲੱਛਣਾ ;
ਤੀਨਿ ਵਾਕ੍ਯ ਮਧ੍ਯ ਜੀਵ ਵਾਚਕ ਪ੍ਰਥਮ ਪਦ,
"ਤਤ੍ਵਮਸਿ" ਯਾਮੈਂ ਆਦਿ ਪਦ ਈਸ਼ ਲੱਛਣਾ;
ਪ੍ਰਥਮ ਵਾ ਦ੍ਵਿਤੀਯ ਕੋ ਨੇਮ ਨਹੀਂ ਬਨੈਂ ਯਾਤੈਂ,
ਭਾਖਤ ਦ੍ਵੈ ਪਦਨ ਮੈਂ ਲੱਛਣਾ ਸੁਲੱਛਣਾ.੪੬

ਟੀਕਾ:- ਜੋ ਏਕ ਪਦ ਮੈਂ ਲੱਛਣਾ ਅੰਗੀਕਾਰ ਕਰੈਂ ਤਾਕੂੰ ਇਹ ਪੂੰਛਿ:- ਦੋਨੂੰ ਪਦਨ ਮੈਂ ਸੈਂ ਕੌਨ ਸੇ ਪਦ ਮੈਂ ਲੱਛਣਾ ਹੈ. ਜੋ ਐਸੇ ਕਹੈ, ਸ-
ਜਨ ਕੇ ਪ੍ਰਥਮ ਪਦ ਮੈਂ ਲੱਛਣਾ ਹੈ. ਦ੍ਵਿਤੀਯ ਮੈਂ ਨਹੀਂ

ਯਤ੍ਵ, ਦ੍ਵਿਤੀਯ ਪਦ ਮੈਂ ਲੱਛਣਾ ਸਰ੍ਵ ਵਾਕ੍ਯਨ ਮੈਂ ਹੈ: ਪ੍ਰਥਮ ਪਦ ਮੈਂ
ਨਹੀਂ ਤਾਕੂੰ ਹੇ ਸ਼ਿਖ੍ਯ! ਇਹ ਭਾਖੁ:-ਹੇ ਮੁਨ੍ਹ ਲੱਛਣ! ਪ੍ਰਥਮ ਵਾ ਦ੍ਵਿਤੀ
ਯ ਪਦ ਮੈਂ ਜੋ ਨੇਮ ਤੈਂ ਲੱਛਣਾ ਸਰ੍ਵ ਵਾਕ੍ਯਨ ਮੈਂ ਮਾਨੈ; ਤੌ ਵਾਕ੍ਯਨ ਕਾ
ਪਰਸਪਰ ਵਿਰੋਧ ਹੋਵੇਗਾ. ਕਾਹੇ ਤੈਂ, ਤੀਨ ਵਾਕ੍ਯ ਮਧ੍ਯ ਕਹਿਏ: "ਅਹੰ
ਬ੍ਰਹਮਾਸ੍ਮਿ," "ਪ੍ਰਗ੍ਯਾਨਮਾਨੰਦ ਬ੍ਰਹਮ," "ਅਯਮਾਤਮਾ ਬ੍ਰਹਮ," ਇਨ
ਤੀਨ ਵਾਕ੍ਯਨ ਮੈਂ ਜੀਵ ਵਾਚਕ ਪਦ ਪ੍ਰਥਮ ਕਹਿਏ ਪੂਰ੍ਵ ਹੈ. ਔ "ਤ-
ਤ੍ਵਮਸਿ," ਯਾ ਵਾਕ੍ਯ ਮੈਂ ਆਦਿ ਪਦ ਕਹਿਏ, ਪ੍ਰਥਮ ਪਦ ਈਸ਼ ਲੱਛ
ਣ ਕਹਿਏ, ਈਸ਼੍ਵਰ ਕਾ ਬੋਧਕ ਹੈ. ਜੋ ਪੂਰ੍ਵ ਪਦ ਮੈਂ ਲੱਛਣਾ ਸਾਰੇ ਮਾ
ਨੈਂ ਤੌ ਤੀਨਿ ਵਾਕ੍ਯਨ ਕਾ ਤੌ ਇਹ ਅਰ੍ਥ ਹੋਵੇਗਾ:-ਚੇਤਨ ਸਰ੍ਵਗ੍ਯ-
ਤਾਦਿ ਵਿਸ਼ਿਸ਼੍ਟ ਅਸੰਸਾਰੀ ਈਸ਼੍ਵਰ ਰੂਪ ਹੈ. ਔ "ਤੱਤ੍ਵਮਸਿ" ਵਾਕ੍ਯ
ਕਾ ਇਹ ਅਰ੍ਥ ਹੋਵੇਗਾ:-ਚੇਤਨ ਅਲ੍ਪਗ੍ਯਤਾਦਿ ਵਿਸ਼ਿਸ਼੍ਟ ਸੰਸਾ-
ਰੀ ਜੀਵ ਰੂਪ ਹੈ. ਕਾਹੇ ਤੈਂ, ਤੀਨਿ ਵਾਕ੍ਯਨ ਮੈਂ ਪੂਰ੍ਵ ਜੀਵ ਵਾਚਕ ਪਦ ਹੈ,
ਤਾਕੀ ਚੇਤਨ ਭਾਗ ਮੈਂ ਲੱਛਣਾ ਔ ਦ੍ਵਿਤੀਯ ਜੋ ਈਸ਼੍ਵਰ ਵਾਚਕ ਪਦ: ਤਾ
ਕੇ ਵਾਚ੍ਯ ਪਦ ਕਾ ਗ੍ਰਹਣ ਔ "ਤੱਤ੍ਵਮਸਿ" ਮੈਂ ਆਦਿ ਈਸ਼ ਵਾਚਕ ਪਦ
ਤਾਕੀ ਚੇਤਨ ਭਾਗ ਮੈਂ ਲੱਛਣਾ, ਔ ਦ੍ਵਿਤੀਯ ਜੀਵ ਵਾਚਕ ਪਦ ਤਾਕੇ ਵਾ
ਚ੍ਯ ਕਾ ਗ੍ਰਹਣ ਇਸ ਰੀਤਿ ਸੈਂ ਲੱਛਣਾ ਕਾ ਨੇਮ ਕਰੈ. ਤੌ ਵਾਕ੍ਯਨ ਕਾ ਪ-
ਰਸਪਰ ਵਿਰੋਧ ਹੋਵੇਗਾ. ਤੈਸੇ ਸਰ੍ਵ ਵਾਕ੍ਯਨ ਕੇ ਦ੍ਵਿਤੀਯ ਪਦ ਕਹਿਏ
ਅਗਿਲੇ ਪਦ ਮੈਂ ਲੱਛਣਾ ਮਾਨੈ; ਤੌ ਤੀਨਿ ਵਾਕ੍ਯਨ ਮੈਂ ਪੂਰ੍ਵ ਜੋ ਜੀਵ
ਪਦ, ਤਾਕੇ ਵਾਚ੍ਯ ਕਾ ਗ੍ਰਹਣ; ਔ ਉੱਤਰ ਈਸ਼ ਪਦ ਕੀ ਚੇਤਨ ਭਾਗ-
ਮੈਂ ਲੱਛਣਾ, ਯਾਤੈਂ ਅਲਪਗ੍ਯਤਾਦਿ ਧਰ੍ਮ ਵਿਸ਼ਿਸ਼੍ਟ ਚੇਤਨ ਹੈ, ਇ
ਹ ਤੀਨਿ ਵਾਕ੍ਯਨ ਕਾ ਅਰਥ ਹੋਵੇਗਾ. ਔ "ਤੱਤ੍ਵਮਸਿ" ਮੈਂ ਆਦਿ ਈ
ਸ਼ ਪਦ, ਤਾਕੇ ਵਾਚ੍ਯ ਕਾ ਗ੍ਰਹਣ ਔ ਦ੍ਵਿਤੀਯ ਜੀਵ ਪਦ ਕੀ ਚੇਤਨ ਭਾਗ
ਮੈਂ ਲੱਛਣਾ. ਯਾਤੈਂ ਸਰ੍ਵਗ੍ਯਤਾਦਿ ਧਰ੍ਮ ਵਿਸ਼ਿਸ਼੍ਟ ਚੇਤਨ ਹੈ: ਇਹ
"ਤੱਤ੍ਵਮਸਿ" ਕਾ ਅਰ੍ਥ ਹੋਨੈ ਤੈਂ ਪਰਸਪਰ ਵਿਰੋਧ ਹੀ ਹੋਵੇਗਾ. ਇਸ
ਰੀਤਿ ਸੈਂ ਪ੍ਰਥਮ ਵਾ ਦ੍ਵਿਤੀਯ ਪਦ ਮੈਂ ਲੱਛਣਾ ਕਾ ਨੇਮ ਬਨੈ ਨਹੀਂ. ਯਾ

ਤੌਂ ਸੁਲੱਛਣਾ ਕਹਿਏ, ਸੁੰਦਰ ਜਿਹੈ ਲੱਛਣ ਜਿਨਕੇ, ਤੇ ਆਚਾਰ੍ਯ ਦ੍ਵੈ ਪਦਨ ਮੈਂ ਲੱਛਣਾ ਬ੍ਯਾਖ੍ਯਤ ਹੈ. ਔਰ.

ਜੇ ਐਸੇ ਕਹੈਂ, ਪ੍ਰਥਮ ਪਦ ਵਾ ਦ੍ਵਿਤੀਯ ਪਦ ਮੈਂ ਲੱਛਣਾ ਹੈ, ਇਹ ਨਿਯਮ ਨਹੀਂ ਕਰੈ ਹੈਂ, ਕਿੰਤੁ ਸਰ੍ਵ ਵਾਕ੍ਯਨ ਮੈਂ ਜੋ ਈਸ਼੍ਵਰ ਵਾਚਕ ਪਦ ਤਾ ਮੈਂ ਲੱਛਣਾ ਹੈ, ਇਹ ਨਿਯਮ ਕਰੈ ਹੈਂ. ਸੋ ਈਸ਼੍ਵਰ ਵਾਚਕ ਪੂਰ੍ਵ ਹੋਵੈ ਵਾ ਉੱਤਰ ਹੋਵੈ, ਯਾਤੇਂ ਵਾਕ੍ਯਨ ਕਾ ਪਰਸਪਰ ਵਿਰੋਧ ਨਹੀਂ ਤਾਕਾ

ਸਮਾਧਾਨ.

ਦੋਹਾ.

ਈਸ਼ ਪਦਹਿ ਲੱਛਕ ਕਹੈ, ਸਬ ਅਨਰ੍ਥ ਕੀ ਖਾਨਿ;
ਤ੍ਯਾਜ੍ਯ ਹੋਹਿ ਸ਼੍ਰੁਤਿ ਵਾਕ੍ਯ ਮੈਂ, ਹ੍ਵੈ ਪੁਰੁਖਾਰਥ ਹਾਨਿ. ੪੭

ਟੀਕਾ:- ਜੋ ਈਸ਼੍ਵਰ ਵਾਚਕ ਪਦ ਕੂੰ ਹੀ ਲੱਛਕ ਕਹੈ, ਤੌ ਸਰ੍ਵ ਅਨਰ੍ਥ ਅਲ੍ਪਗ੍ਯਤਾ ਪਰਾਧੀਨਤਾ ਜਨ੍ਮ ਮਰਣ ਸੇਂ ਆਦਿ ਲੇਕੇ ਜੋ ਦੁੱਖ ਕੇ ਸਾਧਨ, ਤਿਨ ਕੀ ਖਾਨਿ ਜੋ ਸੰਸਾਰੀ ਜੀਵ; ਸੋ ਸ਼੍ਰੁਤਿ ਵਾਕ੍ਯਨ ਮੈਂ ਤ੍ਯਾਜ੍ਯ ਹੋਵੈ. ਯਾਤੇਂ ਪੁਰੁਖਾਰ੍ਥ ਕਹਿਏ ਮੋੱਛ ਕੀ ਹਾਨਿ ਹੋਵੈਗੀ. ਯਾ ਕਾ ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ:- ਜੋ ਈਸ਼੍ਵਰ ਵਾਚਕ ਪਦ ਮੈਂ ਹੀ ਲੱਛਣਾ ਮਾਨੈ, ਤੌ ਮਹਾਵਾਕ੍ਯਨ ਕਾ ਇਹ ਅਰ੍ਥ ਹੋਵੈਗਾ:- ਤਤ ਪਦ ਕਾ ਲੱਛ੍ਯ ਜੋ ਅਦ੍ਵਯ ਅਸੰਗ ਮਾਯਾ ਮਲ ਰਹਿਤ ਚੇਤਨ; ਸੋ ਕਾਮ ਕਰ੍ਮ ਅਵਿਦ੍ਯਾ ਕੇ ਆਧੀਨ, ਅਲ੍ਪਗ੍ਯ, ਅਲ੍ਪ ਸ਼ਕ੍ਤਿ, ਪਰਿੱਛਿੰਨ ਪੁਨ੍ਯ ਪਾਪ ਸੁਖ ਦੁੱਖ, ਜਨ੍ਮ ਮਰਣ, ਗਮਨ ਆਗਮਨ ਆਦਿਕ ਅਨੰਤ ਅਨਰ੍ਥ ਕਾ ਪਾਤ੍ਰ ਹੈ. ਜੋ ਮਹਾਵਾਕ੍ਯ ਕਾ ਐਸਾ ਅਰ੍ਥ ਹੋਵੈ, ਤੌ ਜਿਗ੍ਯਾਸੁ ਕੂੰ ਇਸੀ ਅਰ੍ਥ ਵਿਖੈ ਬੁੱਧਿ ਕੀ ਸ੍ਥਿਤਿ ਕਰਨੀ ਹੋਵੈਗੀ. ਔ ਜਾ ਮੈਂ ਬੁੱਧਿ ਕੀ ਸ੍ਥਿਤਿ ਹੋਵੈ ਹੈ, ਪ੍ਰਾਣ ਵਿਯੋਗ ਸੇਂ ਅਨੰਤਰ ਤਾਹੀ ਕੂੰ ਪ੍ਰਾਪ੍ਤ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਯਾਤੇਂ ਵੇਦ ਵਾਕ੍ਯਨ ਕੇ ਵਿਚਾਰ ਸੇਂ, ਮੁਮੁੱਛੁ ਕੂੰ ਅਨਰ੍ਥ ਕੀ [illegible] ਹੋਵੈਗੀ; ਆਨੰਦ ਕੀ ਪ੍ਰਾਪ੍ਤਿ ਨਹੀਂ ਹੋਵੈਗੀ. ਯਾਤੇਂ ਈਸ਼੍ਵਰ

ਵਾਚਕ ਪਦ ਮੈਂ ਲੱਛਣਾ ਹੈ, ਜੀਵ ਵਾਚਕ ਮੈਂ ਨਹੀਂ, ਇਹ ਨਿਯਮ ਅ-
ਸੰਗਤ ਹੈ. ਔਰ,

ਔਰ ਜੋ ਐਸੇ ਕਹੇ:- ਸਰ੍ਵ ਮਹਾਵਾਕ੍ਯਨ ਮੈਂ ਜੋ ਜੀਵ ਵਾਚਕ ਪ-
ਦ ਹੈ, ਤਿਨ ਮੈਂ ਲੱਛਣਾ ਹੈ; ਈਸ਼ ਵਾਚਕ ਮੈਂ ਨਹੀਂ. ਯਾਤੇਂ ਪੁਰੁਖਾਰ੍ਥ ਕੀ
ਹਾਨਿ ਨਹੀਂ. ਕਾਹੇਤੇਂ ਜੀਵ ਵਾਚਕ ਪਦ ਮੈਂ ਲੱਛਣਾ ਮਾਨੈ, ਤੌ ਮਹਾਵਾ-
ਕ੍ਯਨ ਕਾ ਇਹ ਅਰ੍ਥ ਹੋਵੈਗਾ:- ਜੋ ਤ੍ਵੰ ਪਦ ਕਾ ਲੱਛ੍ਯ ਚੇਤਨ ਭਾਗ
ਸੋ ਸਰ੍ਵ ਸ਼ਕ੍ਤਿ, ਸਰ੍ਵਗ੍ਯ, ਸ੍ਵਤੰਤ੍ਰ, ਜਨਮਾਦਿਕ ਬੰਧ ਰਹਿਤ ਈ-
ਸ਼੍ਵਰ ਰੂਪ ਹੈ. ਇਸ ਅਰ੍ਥ ਮੈਂ ਸ਼੍ਰੋਤਾ ਕੀ ਸ੍ਥਿਤਿ ਮੈਂ ਜਿਗ੍ਯਾਸੁ ਕੂੰ ਅ-
ਤਿ ਉੱਤਮ ਈਸ਼੍ਵਰ ਭਾਵ ਕੀ ਹੀ ਪ੍ਰਾਪ੍ਤਿ ਹੋਵੈਗੀ. ਯਾਤੇਂ ਜੀਵ ਵਾਚਕ ਪ-
ਦ ਮੈਂ ਲੱਛਣਾ ਕਾ ਨਿਯਮ ਕਰੈ ਹੈ. ਤਾਕਾ

ਸਮਾਧਾਨ.

ਦੋਹਾ.

ਸਾੱਖੀ ਤ੍ਵੰ ਪਦ ਲੱਛ੍ਯ ਕਹੁੰ, ਕੈਸੇ ਈਸ਼ ਸ੍ਵਰੂਪ?
ਯਾਤੇਂ ਦੋ ਪਦ ਲੱਛਣਾ, ਭਾਖਤ ਯਤਿ ਵਰ ਭੂਪ. ੪੮

ਟੀਕਾ:- ਤ੍ਵੰ ਪਦ ਕਾ ਲੱਛ੍ਯ ਜੋ ਸਾੱਖੀ, ਸੋ ਈਸ਼ ਸ੍ਵਰੂਪ ਕੈਸੇ?
ਇਹ ਕਹੁ. ਅਰ੍ਥ ਇਹ, ਤ੍ਵੰ ਪਦ ਕੇ ਲੱਛ੍ਯ ਕੂੰ ਈਸ਼੍ਵਰ ਰੂਪ ਕਹਨਾ ਬ-
ਨੈ ਨਹੀਂ. ਯਾਤੇਂ ਯਤੀ ਜੋ ਸੰਨ੍ਯਾਸੀ ਤਿਨ ਮੈਂ ਵਰ ਜੋ ਸ਼੍ਰੇਸ਼੍ਠ, ਤਿਨ ਕੇ ਭੂ-
ਪ ਸ੍ਵਾਮੀ, ਦੋਨੂੰ ਪਦ ਮੈਂ ਲੱਛਣਾ ਭਾਖਤ ਹੈ. ਯਾਕਾ ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ।- ਜੋ
ਜੀਵ ਵਾਚਕ ਪਦ ਮੈਂ ਲੱਛਣਾ ਮਾਨੈਂ ਔ ਈਸ ਵਾਚਕ ਮੈਂ ਨਹੀਂ, ਤਾਕੂੰ ਇ-
ਹ ਪੂਛੈ ਹੈ:- ਤ੍ਵੰ ਪਦ ਕੀ ਲੱਛਣਾ ਵ੍ਯਾਪਕ ਚੇਤਨ ਮੈਂ ਹੈ. ਅਥਵਾ ਜਿਤ-
ਨੇ ਦੇਸ਼ ਮੈਂ ਜੀਵ ਕੀ ਉਪਾਧਿ ਹੈ, ਉਤਨੇ ਦੇਸ਼ ਮੈਂ ਸ੍ਥਿਤ ਜੋ ਸਾੱਖੀ ਚੇਤਨ
ਤਾ ਮੈਂ ਤ੍ਵੰ ਪਦ ਕੀ ਲੱਛਣਾ ਹੈ. ਜੋ ਵ੍ਯਾਪਕ ਚੇਤਨ ਮੈਂ ਤ੍ਵੰ ਪਦ ਕੀ ਲੱਛ-
ਣਾ ਕਹੈ, ਤੌ ਬਨੈ ਨਹੀਂ. ਕਾਹੇਤੇਂ ਵਾਚ੍ਯ ਅਰ੍ਥ ਮੈਂ ਜਾਕਾ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਹੋ
ਹੈ, ਤਾਮੈਂ ਭਾਗ ਤ੍ਯਾਗ ਲੱਛਣਾ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਔ ਵਾਚ੍ਯ ਮੈਂ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਵ੍ਯਾਪ

ਕ ਚੇਤਨ ਕਾ ਨਹੀਂ, ਕਿੰਤੁ ਜੀਵ ਪਦੈ ਕੀ ਉਪਾਧਿ ਦੇਸ਼ ਮੈਂ ਸ੍ਥਿਤ ਜੋ ਸਾਖੀ ਚੇਤਨ ਤਾ ਕਾ ਵਾਚ੍ਯ ਮੈਂ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਹੈ. ਯਾਤੈਂ ਸਾਖੀ ਚੇਤਨ ਮੈਂ ਹੀ ਤ੍ਵੰ ਪਦ ਕੀ ਲਖ੍ਯਣਾ ਹੈ, ਵ੍ਯਾਪਕ ਚੇਤਨ ਮੈਂ ਨਹੀਂ. ਤਾ ਸਾਖੀ ਚੇਤਨ ਮੈਂ ਸਰ੍ਵ ਕੇ ਨਿਯਮ ਕਾ ਪ੍ਰੇਰਕ ਔ ਸਰ੍ਵ ਪ੍ਰਪੰਚ ਮੈਂ ਵ੍ਯਾਪਕਤਾਦਿਕ ਈਸ਼੍ਵਰ ਕੇ ਧਰ੍ਮਨ ਕਾ ਅਸੰਭਵ ਹੈ. ਔ ਸਾਖੀ ਸਦਾ ਅਪਰੋਖ਼ ਹੈ. ਤਾਕੇ ਵਿਖੈ ਪਰੋਖ਼ਤਾ ਈਸ਼੍ਵਰ ਧਰ੍ਮ ਕਾ ਅਤ੍ਯੰਤ ਅਸੰਭਵ ਹੈ. ਔ ਆਗ੍ਯਾ ਰਹਿਤ ਕੂੰ ਆਗ੍ਯਾ ਵਿਸ਼ਿਸ਼੍ਟ ਕਹਨਾ ਅਸੰਭਵ ਹੈ. ਜੈਸੇ ਦੰਡ ਰਹਿਤ ਕੂੰ ਦੰਡੀ ਕਹਨਾ; ਔ ਸੰਸਕਾਰ ਰਹਿਤ ਦ੍ਵਿਜ ਬਾਲਕ ਕੂੰ ਸੰਸਕਾਰ ਵਿਸ਼ਿਸ਼੍ਟ ਕਹਨਾ ਅਸੰਭਵ ਹੈ. ਯਾਤੈਂ ਸਾਖੀ ਚੇਤਨ ਕਾ ਈਸ਼੍ਵਰ ਸੈਂ ਅਭੇਦ ਕਹੈਂ; ਤੌ ਮਹਾਵਾਕ੍ਯ ਅਸੰਭਵ ਅਰ੍ਥ ਕੇ ਪ੍ਰਤਿਪਾਦਕ ਹੋਵੈਂਗੇ. ਔ

ਦੋਨੂੰ ਪਦ ਮੈਂ ਲਖ੍ਯਣਾ ਮਾਨੈਂ, ਤੌ ਦੋਖ ਨਹੀਂ; ਕਾਹੇਤੈਂ, ਜੋ ਏਕਤਾ ਕੇ ਵਿਰੋਧੀ ਧਰ੍ਮ ਹੈ; ਤਿਨ ਸਬ ਕੂੰ ਤ੍ਯਾਗਿ ਕੇ ਦੋਨੂੰ ਪਦਨ ਮੈਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਰੂਪ ਚੇਤਨ ਜੋ ਵਾਚ੍ਯ ਭਾਗ, ਤਾ ਸਰ੍ਵ ਧਰਮ ਰਹਿਤ ਚੇਤਨ ਮੈਂ ਦੋਨੂੰ ਪਦਨ ਕੀ ਲਖ੍ਯਣਾ ਉਪਾਧਿ ਔ ਉਪਾਧਿ ਕ੍ਰਿਤ ਧਰ੍ਮਨ ਤੈਂ ਚੇਤਨ ਕਾ ਭੇਦ ਹੈ. ਸ੍ਵਰੂਪ ਮੈਂ ਨਹੀਂ. ਉਪਾਧਿ ਔ ਉਪਾਧਿ ਕ੍ਰਿਤ ਧਰ੍ਮਨ ਕਾ ਤ੍ਯਾਗ ਕਿਏ ਤੈਂ, ਦੋਨੂੰ ਪਦਨ ਕੇ ਲਖ੍ਯ ਚੇਤਨ ਕੀ ਏਕਤਾ ਸੰਭਵੈ ਹੈ. ਜੈਸੇ ਘਟਾਕਾਸ਼ ਮੈਂ ਘਟ ਦ੍ਰਿਸ਼੍ਟਿ ਤ੍ਯਾਗਿ ਕੇ ਮਠ ਵਿਸ਼ਿਸ਼੍ਟ ਆਕਾਸ਼ ਤੈਂ ਏਕਤਾ ਬਨੈ ਨਹੀਂ. ਔ ਮਠ ਦ੍ਰਿਸ਼੍ਟਿ ਤ੍ਯਾਗ ਕਿਏ ਤੈਂ ਏਕਤਾ ਬਨੈ ਹੈ.

ਦੋਹਾ.

ਤਤ੍ਵੰ ਤ੍ਵੰਤਤ੍ ਰੀਤਿ ਇਹ ਸਬ ਵਾਕ੍ਯਨ ਮੈਂ ਜਾਨਿ;
ਜਾਤੈਂ ਹੋਇ ਪਰੋਖ਼ਤਾ, ਪਰਿਛਿੰਨਤਾ ਹਾਨਿ. ੪੯

ਟੀਕਾ:- ਸਰ੍ਵ ਵਾਕ੍ਯਨ ਮੈਂ "ਤਤ੍ਵੰ" "ਤ੍ਵੰਤਤ੍" ਇਸ ਰੀਤਿ ਮੈਂ ਓਤ ਪ੍ਰੋਤ ਭਾਵ ਕੀ ਰੀਤਿ ਜਾਨਿ. ਜਾ ਓਤ ਪ੍ਰੋਤ ਭਾਵ ਕਿਏ ਤੈਂ ਵਾਕ੍ਯ ਮੈਂ. ਪਰੋਖ਼ ਔ ਪਰਿਛਿੰਨਤਾ ਭ੍ਰਾਂਤਿ ਕੀ ਹਾਨਿ ਹੋਵੈ ਹੈ.

"ਤਤ੍ਤ੍ਵੰ" ਯਾ ਕਹਨੇ ਤੇਂ, ਤਤ੍ ਪਦ ਕੇ ਅਰ੍ਥ ਕਾ ਤ੍ਵੰ ਪਦ ਅਰ੍ਥ ਮੇਂ ਅਭੇਦ ਕਰ੍ਯਾ. ਸੋ ਤ੍ਵੰ ਪਦ ਕਾ ਅਰ੍ਥ ਸਾਖੀ ਨਿਤ੍ਯ ਅਪਰੋਛ ਹੈ; ਯਾਤੇਂ ਪਰੋਛਤਾ ਭ੍ਰਾਂਤਿ ਕੀ ਹਾਨਿ. ਔ "ਤ੍ਵੰਤਤ੍" ਯਾ ਕਹਨੇ ਤੇਂ ਤ੍ਵੰ ਪਦ ਕੇ ਅਰ੍ਥ ਕਾ ਤਤ੍ ਪਦ ਕੇ ਅਰ੍ਥ ਮੇਂ ਅਭੇਦ ਕਰ੍ਯਾ, ਸੋ ਤਤ੍ ਪਦ ਕਾ ਅਰ੍ਥ ਵ੍ਯਾਪਕ ਹੈ; ਯਾਤੇਂ ਪਰਿਛਿੰਨਤਾ ਭ੍ਰਾਂਤਿ ਕੀ ਹਾਨਿ. ਤੈਸੇ "ਅਹੰ ਬ੍ਰਹ੍ਮ" "ਪ੍ਰਗ੍ਯਾਨ ਬ੍ਰਹ੍ਮ" "ਆਤਮਾ ਬ੍ਰਹ੍ਮ" ਯਾਤੇਂ ਪਰਿਛਿੰਨਤਾ ਹਾਨਿ ਔ "ਬ੍ਰਹ੍ਮ ਅਹੰ," "ਬ੍ਰਹ੍ਮ ਪ੍ਰਗ੍ਯਾਨ," "ਬ੍ਰਹ੍ਮ ਆਤਮਾ," ਯਾਤੇਂ ਪਰੋਛਤਾ ਹਾਨਿ.

ਦੋਹਾ.

ਜੀਵ ਬ੍ਰਹ੍ਮ ਕੀ ਏਕਤਾ, ਕਹਤ ਵੇਦ ਸਿਮ੍ਰਿਤਿ ਬੈਨ;
ਸਿਖ੍ਯ ਤਹਾਂ ਪਹਿਚਾਨਿਏ, ਭਾਗਤ੍ਯਾਗ ਕੀ ਸੈਨ. ੫੦

ਟੀਕਾ:-ਹੇ ਸਿਖ੍ਯ! ਜੋ ਵੇਦ ਬੈਨ ਔ ਸਿਮ੍ਰਿਤਿ ਬੈਨ, ਜੀਵ ਬ੍ਰਹ੍ਮ ਕੀ ਏਕਤਾ ਕਹੈ; ਤਹਾਂ ਸਾਰੇ ਭਾਗਤ੍ਯਾਗ ਕੀ ਸੈਨ ਪਹਿਚਾਨਿਏ.

ਦੋਹਾ.

ਅਸ ਸਿਖ ਗੁਰੁ ਉਪਦੇਸ਼ ਸੁਨਿ ਹੋ ਤਤਕਾਲ ਨਿਹਾਲ;
ਭਲੇ ਵਿਚਾਰੇ ਜਾਹਿ ਜੋ, ਤਾਕੇ ਨਸ਼ਤ ਜੰਜਾਲ. ੫੧

ਸੋਰਠਾ.

ਸਿਖ੍ਯਾ ਗੁਰੁ ਸੁਰ ਬਾਨਿ; ਕਿਯੋ ਗ੍ਰੰਥ ਉਪਦੇਸ਼ ਇਹ;
ਸੁਨਤ ਕਰਤ ਤਮ ਹਾਨਿ, ਇਹ ਤਾ ਕੀ ਭਾਖਾ ਕਰੀ. ੫੨

ਦੋਹਾ.

ਅਗ੍ਯ ਪਰੋਛ ਕੂੰ ਸ੍ਵਪ੍ਨ ਮੈਂ, ਇਹ ਕਿਯ ਗੁਰੁ ਉਪਦੇਸ਼;
ਨਸ਼੍ਯੋ ਨ ਤਹੁ ਦੁਖ ਮੂਲ ਵਹ, ਸਿਖ੍ਯਾ ਬਨੇ ਕੇ ਵੇਸ਼. ੫੩

ਵੇਸ ਕਹਿਏ ਸ੍ਵਰੂਪ ਅਨ੍ਯ ਅਰ੍ਥ ਸ੍ਪਸ਼ਟ.

ਅਗ੍ਯ ਉਵਾਚ.

ਚੌਪਾਈ.

ਭਗਵਨ ਇਹ ਤੁਮ ਗ੍ਰੰਥ ਪੜ੍ਹਾਯੋ,
ਅਰਥ ਸਹਿਤ ਸੋ ਮੈ ਹਿਯ ਆਯੋ:
ਪਨ ਦੁਖ ਮੂਲ ਤਊ ਮਹਿ ਭਾਸੇ,
ਕਹੁ ਉਪਾਯ ਜਾਤੇਂ ਇਹ ਨਾਸੇ; ੫੪
ਬੋਲੇ ਗੁਰੁ ਸੁਨਿ ਸਿਖ ਕੀ ਬਾਨੀ,
ਸੁਨੁ ਸਿਖ ਹੈ ਜਾਤੈਂ ਪਨ ਹਾਨੀ:
ਅਸ ਉਪਾਯ ਕੋ ਔਰ ਨਹੀਂ ਹੈ,
ਪਨਕਾ ਨਾਸ਼ਕ ਹੇਤੁ ਇਹੀ ਹੈ; ੫੫
ਮਹਾ ਵਾਕ੍ਯ ਕੇ ਅਰਥ ਵਿਚਾਰਹੁ,
"ਮੈਂ ਅਗ੍ਯ" ਯੁੰ ਟੇਰਿ ਪੁਕਾਰਹੁ;
ਸੁਨਿ ਪੁਨਿ ਵਾਕ੍ਯ ਵਿਚਾਰੇ ਚੇਲਾ,
"ਅਹੰ ਅਗ੍ਯ" ਇਹ ਦੀਨੋ ਹੇਲਾ; ੫੬
ਨਿਦ੍ਰਾ ਗਈ ਨਯਨ ਪਰਕਾਸੇ,
ਪਨ ਗੁਰੁ ਗ੍ਰੰਥ ਸਬੈ ਵਹ ਨਾਸੇ:
ਭਯੋ ਸੁਖੀ ਪਨ ਦੁਖ ਵਿਸਰਾਯੋ,
ਹੁਤੋ ਅਗ੍ਯ ਨਿਜ ਰੂਪ ਸੁ ਪਾਯੋ:

ਦੋਹਾ.

ਅਗ੍ਯ ਦੇਵ ਮੈਂ ਨੀਂਦ ਤੈਂ, ਭੌਂ ਪਨ ਦੁਖ ਜਿਹਿ ਰੀਤਿ;
ਆਤਮ ਮੈਂ ਅਗ੍ਯਾਨ ਤੈਂ, ਤ੍ਯੁੰ ਜਗ ਦੁਖ ਪਰਤੀਤਿ.੫੭

ਜ੍ਯੋਂ ਮਿਥ੍ਯਾ ਗੁਰੁ ਗ੍ਰੰਥ ਤੈਂ, ਮਿਥ੍ਯਾ ਬਨ ਸੰਹਾਰ;
ਤ੍ਯੋਂ ਮਿਥ੍ਯਾ ਗੁਰੁ ਵੇਦ ਤੈਂ, ਮਿਥ੍ਯਾ ਜਗਾ ਪਰਿਹਾਰ. ੫੯
ਲਛਣਾ ਅਰ੍ਥ ਲਖਿ ਵਾਕ੍ਯ ਕੇ, ਹ੍ਵੈ ਜਿਗ੍ਯਾਸੁ ਨਿਹਾਲ;
ਨਿਰਾਵਰ੍ਣ ਸੋ ਆਪ ਹੈ, ਦਾਦੂ ਦੀਨ ਦਯਾਲ. ੬੦

ਇਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਵੇਦਾਂਤ ਦਿਸਾਪਨ ਮਿਥ੍ਯਾ ਵਰਣਨੋ
ਨਾਮ ਖਸ਼ਠਸ੍ਤੁਰੰਗ:
ਸਮਾਪ੍ਤ:

ਸ਼੍ਰੀਗਣੇਸ਼ਾਯਨਮਃ

ਅਥ ਸ਼੍ਰੀ ਵਿਚਾਰ ਸਾਗਰੇ

ਸਪਤਮਸ੍ਤਰੰਗਃ ਪ੍ਰਾਰੰਭ੍ਯਤੇ.੭

ਅਥ ਜੀਵਨਮੁਕ੍ਤਿ ਵਿਦੇਹਮੁਕ੍ਤਿ ਵਰਣਨੰ

ਦੋਹਾ.

ਉੱਤਮ ਮਧ੍ਯ ਕਨਿਸ਼੍ਠ ਤਿਹੁ, ਸੁਨਿ ਆਤਮ ਗੁਰੁ ਉਪਦੇਸ਼;
ਬ੍ਰਹ੍ਮ ਆਤ੍ਮ ਉੱਤਮ ਲਖੈ, ਰਹੈ ਨ ਸੰਸ਼ਯ ਲੇਸ਼.੧

ਟੀਕਾ:- ਯਦ੍ਯਪਿ ਗੁਰੂ ਨੈ ਉਪਦੇਸ਼ ਤੀਨੂੰ ਕੂੰ ਸਾਧਾਰਣ ਕਿਯਾ, ਤਥਾਪਿ ਗੁਰੁ ਉਪਦੇਸ਼ ਤੈਂ ਸਾਕ੍ਸ਼ਾਤਕਾਰ ਉੱਤਮ ਤੇ ਹੀ ਸ਼ਿਸ਼੍ਯ ਕੂੰ ਹੁਆ.

ਦੋਹਾ.

ਭ੍ਰਮਣ ਕਰਤ ਜ੍ਯੂੰ ਪਹ੍ਰਨ ਤੈਂ, ਸੁਤੇ ਪੀਯਰ ਪਾਤ ;
ਸ਼ੇਖ ਕਰ੍ਮ ਪ੍ਰਾਰਬ੍ਧ ਤੈਂ, ਕ੍ਰਿਯਾ ਕਰਤ ਦਰਸਾਤ.੨
ਕਬਹੁ ਕਚੜ੍ਹਿ ਰਥ ਬਾਜਿ ਗਜ, ਬਾਗ਼ ਬਗੀਚੇ ਦੇਖਿ;
ਨਗਨ ਪਾਦ ਪੁਨਿ ਏਕਲੇ, ਫਿਰ ਆਵਤ ਤਿਹਿ ਲੇਖਿ.੩
ਵਿਵਿਧ ਵੇਖ ਸੱਜਾ ਸ਼ਯਨ, ਉੱਤਮ ਭੋਜਨ ਭੋਗ ;
ਕਬਹੁਕ ਅਨਸਨ ਗਿਰਿ ਗੁਹਾ, ਰਜਨਿ ਸ਼ਿਲਾ ਸੰਜੋਗ.੪
ਕਰਿ ਪ੍ਰਣਾਮ ਪੂਜਨ ਕਰਤ, ਕਹੁੰ ਜਨ ਲਾਖ ਹਜ਼ਾਰ;
[illegible] ਕਤੈਂ ਭ੍ਰਸ਼੍ਟ ਲਖਿ, ਕਰਤ ਕਰੀਮ ਧਿਕਾਰ.੫

ਜੋ ਤਾਂਕੀ ਪੂਜਾ ਕਰਤ, ਸੰਚਿਤ ਸੁਕ੍ਰਿਤ ਸੁ ਲੇਤ ;
ਦ੍ਵੇਖ ਦ੍ਰਿਸ਼੍ਟਿ ਤਿਹਿ ਜੋ ਲਖੈ, ਤਾਹਿ ਪਾਪ ਫਲ ਦੇਤ. ੬
ਐਸੇ ਤਾਕੇ ਦੇਹਕੇ, ਬਿਨ ਨਿਯਮ ਵ੍ਯਵਹਾਰ ;
ਕਬਹੁ ਨ ਭ੍ਰਮ ਸੰਦੇਹ ਹ੍ਵੈ, ਲਖ੍ਯੋ ਤੱਤ੍ਵ ਨਿਰਧਾਰ. ੭
ਨਹਿੰ ਤਾਕੂੰ ਕਰਤਵ੍ਯ ਕਛੁ, ਭ੍ਯੋ ਭੇਦ ਭ੍ਰਮ ਨਾਸ਼;
ਉਪਜ੍ਯੋ ਵੇਦ ਪ੍ਰਮਾਣ ਤੈਂ, ਅਦ੍ਵਯ ਬ੍ਰਹ੍ਮ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ . ੮
ਗ੍ਯਾਨੀ ਕੇ ਵ੍ਯਵਹਾਰ ਮੈਂ, ਕੋਊ ਕਹਤ ਹੈ ਨੇਮ ; ;
ਤ੍ਰਿਪੁਟਿ ਤਜੈ ਦੁਖ ਹੇਤੁ ਲਖਿ, ਲਹੈ ਸਮਾਧਿ ਸਪ੍ਰੇਮ. ੯
ਹ੍ਵੈ ਵਿਖਿਪਤ ਵ੍ਯਵਹਾਰ ਜੋ, ਭਿੱਛਾਸਨ ਜਲ ਪਾਨ;
ਭੂਲੈ ਨਾਹਿੰ ਸਮਾਧਿ ਸੁਖ, ਹ੍ਵੈ ਤ੍ਰਿਪੁਟੀ ਤੈਂ ਗ੍ਲਾਨ .੧੦
ਲਹੈ ਪ੍ਰਯਤ੍ਨ ਸਮਾਧਿ ਕੋ, ਪੁਨਿ ਗ੍ਯਾਨੀ ਇਹ ਹੇਤ;
ਜੋ ਸਮਾਧਿ ਸੁਖ ਤਜਿ ਭ੍ਰਮਤ, ਨਰ ਕੂਕਰ ਖਰ ਪ੍ਰੇਤ.੧੧
ਗੌੜਪਾਦ ਮੁਨਿ ਕਾਰਿਕਾ, ਲਿਖ੍ਯੋ ਸਮਾਧਿ ਪ੍ਰਕਾਰ;
ਗ੍ਯਾਨੀ ਤਜੀ ਵਿਛੇਪ ਕੂੰ, ਲਹੈ ਸਕਲ ਸੁਖ ਸਾਰ.੧੨
ਅਸ਼੍ਟ ਅੰਗ ਬਿਨ ਹੋਤ ਨਹਿੰ, ਸੋ ਸਮਾਧਿ ਸੁਖ ਮੂਲ;
ਅਸ਼੍ਟ ਅੰਗ ਤੇ ਅਬ ਸੁਨੋ, ਜੋ ਸਮਾਧਿ ਅਨੁਕੂਲ. ੧੩
ਪਾਂਚ ਪਾਂਚ ਜਮ ਨਿਯਮ ਲਖਿ, ਆਸਨ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਕਾਰ;
ਪ੍ਰਾਣਾਯਾਮ ਅਨੇਕ ਵਿਧ, ਪ੍ਰਤ੍ਯਾਹਾਰ ਵਿਚਾਰ .੧੪
ਛਠੇ ਧਾਰਣਾ ਧ੍ਯਾਨ ਪੁਨਿ, ਅਰੁ ਸਵਿਕਲ੍ਪ ਸਮਾਧਿ;
ਅਸ਼੍ਟ ਅੰਗ ਏ ਸਾਧਿ ਕੇ, ਨਿਰ੍ਵਿਕਲ੍ਪ ਆਰਾਧਿ.੧੫
ਸੁਨਿ ਸਮਾਧਿ ਕਰ੍ਤਵ੍ਯਤਾ, ਤੱਤ੍ਵ ਦ੍ਰਿਸ਼੍ਟਿ ਹੰਸਿ ਦੇਤ ;
ਉੱਤਰ ਕਛੁ ਭਾਖਤ ਨਹੀਂ. ਲਖਿ ਤਿਹਿ ਬਕਤ ਸਪ੍ਰੇਮ ੧੬

ਟੀਕਾ:- ਜੈਸੇ ਸਚੇਤ ਕਹਿਏ ਪ੍ਰੇਤ ਸਹਿਤ ਭੂਤ ਕੇ ਆਵੇਸ਼ ਵਾਲਾ ਬ-
ਕੇ, ਤੈਸੇ ਅਨ੍ਯਥਾ ਕਹਤਾ ਸੁਨਿਕੇ ਤੱਤ੍ਵ ਦ੍ਰਿਸ਼੍ਟਿ ਹੱਸੇ ਹੈ. ਅਨ੍ਯ ਦੋਹਾ
ਕਾ ਅੱਛਰ ਅਰ੍ਥ ਸ੍ਪਸ਼੍ਟ ਹੈ. ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ:- ਗ੍ਯਾਨਵਾਨ ਕੇ ਸ਼ਰੀਰ
ਵ੍ਯਵਹਾਰ ਕਾ ਨਿਯਮ ਨਹੀਂ. ਕਾਹੇਤੈਂ, ਗ੍ਯਾਨੀ ਕੇ ਵ੍ਯਵਹਾਰ ਮੈਂ,
ਅਗ੍ਯਾਨ ਔ ਤਾ ਕਾ ਕਾਰ੍ਯ ਭੇਦ ਭ੍ਰਾਂਤਿ; ਤਥਾ ਭੇਦ ਭ੍ਰਮ ਕੇ ਕਾਰ੍-
ਯ ਰਾਗ ਦ੍ਵੇਖ ਤੌ ਹੈ ਨਹੀਂ; ਕਿੰਤੁ ਗ੍ਯਾਨਵਾਨ ਕੇ ਬੀ ਪ੍ਰਾਰਬ੍ਧ ਕ-
ਰ੍ਮ ਸ਼ੇਖ ਰਹੈ ਹੈ; ਸੋਈ ਤਾ ਕੇ ਵ੍ਯਵਹਾਰ ਮੈਂ ਨਿਮਿੱਤ ਹੈ. ਸੋ ਪ੍ਰਾਰਬ੍-
ਧ ਕਰ੍ਮ ਪੁਰਖ ਭੇਦ ਸੈਂ ਨਾਨਾ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕਾ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਯਾਤੈਂ ਗ੍ਯਾਨੀ ਕੇ
ਪ੍ਰਾਰਬ੍ਧ ਕਰ੍ਮ ਜਨ੍ਯ ਵ੍ਯਵਹਾਰ ਕਾ ਨਿਯਮ ਨਹੀਂ. ਇਹ ਸਿੱਧਾਂ-
ਤ ਪੱਛ ਹੈ.

ਕੋਈ ਐਸੇ ਕਹੈ ਹੈਂ:- ਗ੍ਯਾਨੀ ਕੇ ਵ੍ਯਵਹਾਰ ਮੈਂ ਔਰ ਕਿਸੀ ਕ-
ਰ੍ਮ ਕਾ ਤੌ ਨਿਯਮ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਪਰੰਤੁ ਗ੍ਯਾਨਵਾਨ ਕੇ ਨਿਵ੍ਰਿਤਿ ਕਾ ਨਿ-
ਯਮ ਹੈ. ਪ੍ਰਵ੍ਰਿਤਿ ਹੋਵੈ ਤੌ ਦੇਹ ਸ੍ਥਿਤਿ ਕੇ ਹੇਤੁ, ਭਿੱਛਾ ਅਸਨ ਕੌਪੀਨ
ਆੱਛਾਦਨ ਮਾਤ੍ਰ ਗ੍ਰਹਣ ਮੈਂ ਪ੍ਰਵ੍ਰਿਤਿ ਹੋਵੈ ਹੈ; ਅਨ੍ਯ ਪ੍ਰਵ੍ਰਿਤਿ ਹੋਵੈ ਨ-
ਹੀਂ. ਕਾਹੇਤੈਂ, ਗ੍ਯਾਨ ਕੀ ਉਤਪੱਤਿ ਸੈਂ ਪ੍ਰਥਮ ਜਿਗ੍ਯਾਸਾ ਕਾਲ ਮੈਂ-
ਵਿਖਯਨ ਮੈਂ ਦੋਖ ਦ੍ਰਿਸ਼੍ਟਿ ਸੈਂ ਵੈਰਾਗ੍ਯ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਸੋ ਵੈਰਾਗ੍ਯ ਗ੍ਯਾਨ
ਕੀ ਉਤਪੱਤਿ ਸੈਂ ਅਨੰਤਰ ਬੀ, ਦੋਖ ਦ੍ਰਿਸ਼੍ਟਿ ਸੈਂ ਤਥਾ ਵਿਖਯਨ ਮੈਂ-
ਮਿਥ੍ਯਾ ਬੁੱਧਿ ਸੈਂ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਅਪਰੋੱਛ ਰੂਪ ਤੈਂ ਮਿਥ੍ਯਾ ਜਾਨੇ ਪਦਾਰ੍ਥ-
ਨ ਮੈਂ ਸਤ੍ਯ ਬੁੱਧਿ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ. ਦੋਖ ਦ੍ਰਿਸ਼੍ਟਿ ਤੈਂ ਰਾਗ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ. ਔ ਪ੍ਰਵ੍ਰਿ-
ਤਿ ਰਾਗ ਤੈਂ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਗ੍ਯਾਨੀ ਕੇ ਰਾਗ ਸੰਭਵੈ ਨਹੀਂ. ਯਾਤੈਂ ਪ੍ਰਵ੍ਰਿਤਿ-
ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ.

ਸ਼ਰੀਰ ਨਿਰ੍ਵਾਹਕ ਭੋਜਨਾਦਿਕਨ ਮੈਂ ਪ੍ਰਵ੍ਰਿਤਿ ਤੌ, ਰਾਗ ਤੈਂ ਬਿ-
ਨਾ ਪ੍ਰਾਰਬ੍ਧ ਕਰ੍ਮ ਤੈਂ ਸੰਭਵੈ ਹੈ. ਕਰਮ ਤੀਨਿ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੇ ਹੈਂ. ਸੰਚਿਤ
ਆਗਾਮੀ ਔ ਪ੍ਰਾਰਬ੍ਧ, ਤਿਨ ਮੈਂ ਭੂਤ ਸ਼ਰੀਰਨ ਮੈਂ ਕਿਏ ਕਰਮ ਫ-
[illegible] ਸੰਚਿਤ ਕਹਿਏ ਹੈ. ਭਵਿਖ੍ਯਤ ਕਰ੍ਮ ਆਗਾਮੀ-

ਕਹਿਏਹੈ. ਭੂਤਸ਼ਰੀਰਨ ਮੈਂ ਕਿਯਾ ਵਰ੍ਤਮਾਨ ਸ਼ਰੀਰਕਾ ਹੇਤੁਕਰ੍ਮ ਪ੍ਰਾਰਬ੍ਧ ਕਹਿਏਹੈ. ਤਿਨਮੈਂ ਸੰਚਿਤਕਰ੍ਮ ਕਾ ਗ੍ਯਾਨਤੈਂ ਨਾਸ਼ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਗ੍ਯਾਨਵਾਨਕੂੰ.

ਆਤ੍ਮਾ ਮੈਂ ਕਰ੍ਤਿਤ੍ਵ ਭ੍ਰਾਂਤਿ ਨਹੀਂ; ਯਾਤੈਂ ਤਾਕੂੰ ਆਗਾਮੀ ਕਰ੍ਮਕਾ ਸੰਬੰਧ ਨਹੀਂ. ਔ ਜਿਸ ਪ੍ਰਾਰਬ੍ਧਕਰ੍ਮ ਨੈ ਗ੍ਯਾਨੀਕੇ ਸ਼ਰੀਰਕਾ ਆਰੰਭ ਕਿਯਾ ਹੈ; ਸੋਈ ਪ੍ਰਾਰਬ੍ਧਕਰ੍ਮ ਸ਼ਰੀਰ ਸ੍ਥਿਤਿਕੇ ਹੇਤੁ ਭਿਛਾਟਿਕਨ ਮੈਂ ਪ੍ਰਵ੍ਰਿਤਿ ਕਰਾਵੈ ਹੈ. ਪ੍ਰਾਰਬ੍ਧਕਰ੍ਮ ਕਾ ਭੋਗ ਬਿਨਾ ਨਾਸ਼ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ. ਔਰ

ਕਹੂੰ ਐਸਾ ਲਿਖ੍ਯਾ ਹੈ:- ਸੰਚਿਤ ਆਗਾਮੀ ਕਰ੍ਮ ਕੀ ਨ੍ਯਾਈਂ ਗ੍ਯਾਨੀਕੇ ਪ੍ਰਾਰਬ੍ਧਕਰ੍ਮ ਬੀ ਰਹੈ ਨਹੀਂ. ਯਾਤੈਂ ਭੋਜਨਾਦਿਕ ਪ੍ਰਵ੍ਰਿਤਿ ਬੀ ਗ੍ਯਾਨੀਕੂੰ ਸੰਭਵੈ ਨਹੀਂ. ਤਾਕਾ ਇਹ ਅਭਿਪ੍ਰਾਯ ਹੈ:- ਗ੍ਯਾਨੀਕੀ ਦ੍ਰਿਸ਼੍ਟਿ ਮੈਂ ਆਤਮਾ ਮੈਂ ਕਰ੍ਮ ਔ ਤਾਕੇ ਫਲਕਾ ਸੰਬੰਧ ਨਹੀਂ; ਯਾਤੈਂ ਆਤਮਾ ਮੈਂ ਸਰ੍ਵ ਕਰ੍ਮਕਾ ਨਿਸ਼ੇਧ ਅਭਿਪ੍ਰਾਯਤੈਂ ਪ੍ਰਾਰਬ੍ਧਕਾ ਨਿਸ਼ੇਧ ਕਿਯਾ ਹੈ. ਔ ਗ੍ਯਾਨਤੈਂ ਪੂਰ੍ਵ ਕਿਏ ਪ੍ਰਾਰਬ੍ਧ ਕਾ ਗ੍ਯਾਨੀਕੇ ਸ਼ਰੀਰਕੂੰ ਭੋਗ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ. ਇਸ ਅਭਿਪ੍ਰਾਯਤੈਂ ਪ੍ਰਾਰਬ੍ਧਕਾ ਨਿਸ਼ੇਧ ਨਹੀਂ ਕਾਹੇਤੈਂ ਸ਼੍ਰੁਤਿਕਾਰਨੈ ਇਹ ਲਿਖ੍ਯਾ ਹੈ:- ਗ੍ਯਾਨੀਕੇ ਸੰਚਿਤ ਕਰ੍ਮ ਕਾ ਗ੍ਯਾਨਤੈਂ ਨਾਸ਼ ਹੋਵੈ ਹੈ, ਆਗਾਮੀਕਾ ਸੰਬੰਧ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ; ਪ੍ਰਾਰਬ੍ਧਕਾ ਭੋਗਤੈਂ ਨਾਸ਼ ਹੋਵੈ ਹੈ, ਯਾਤੈਂ ਪ੍ਰਾਰਬ੍ਧ ਕੇ ਬਲਤੈਂ ਸ਼ਰੀਰ ਨਿਰ੍ਵਾਹਕ ਕ੍ਰਿਯਾ ਗ੍ਯਾਨੀ ਕੀ ਹੋਵੈ ਹੈ; ਅਧਿਕ ਨਹੀਂ. ਪਰੰਤੁ

ਕਰ੍ਮ ਨਾਨਾ ਪ੍ਰਕਾਰਕੇ ਹੈਂ. ਜਹਾਂ ਏਕ ਕਰ੍ਮ ਨਾਨਾ ਸ਼ਰੀਰਕਾ ਆਰੰਭਕ ਹੋਵੈ ਐਸੇ ਕਰ੍ਮਸੈਂ ਰਚਿਤ ਪ੍ਰਥਮ ਸ਼ਰੀਰ ਮੈਂ ਜਾਕੂੰ ਗ੍ਯਾਨ ਹੋਵੈ ਤਹਾਂ ਗ੍ਯਾਨਵਾਨਕੂੰ ਅਨ੍ਯ ਸ਼ਰੀਰਕੀ ਪ੍ਰਾਪ੍ਤਿ ਹੁਈ ਚਾਹਿਏ; ਕਾਹੇਤੈਂ ਫਲਕਾ ਜਾਨੈ ਆਰੰਭ ਕਿਯਾ ਹੈ ਸੋ ਪ੍ਰਾਰਬ੍ਧ ਕਹਿਏ ਹੈ. ਤਾਕਾ ਭੋਗ ਬਿਨਾ ਨਾਸ਼ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ. ਅਨੇਕ ਸ਼ਰੀਰਕਾ ਹੇਤੁ ਕਰ੍ਮ ਏਕ ਹੈ. ਤਾਨੈ ਪ੍ਰਥਮ ਸ਼ਰੀਰ ਜੋ ਉਪਜਾਯਾ ਤਾ ਮੈਂ ਗ੍ਯਾਨ ਹੁਆ; ਤਾ ਕਰ੍ਮਕੇ ਫਲ

ਗ੍ਯਾਨਤੈਂ ਅਨੰਤਰ ਔਰ ਸ਼ਰੀਰ ਸ਼ੇਖ ਰਹੈ ਹੈ, ਯਾਤੈਂ ਗ੍ਯਾਨਵਾਨਕੂੰ ਬੀ ਅਨ੍ਯ ਸ਼ਰੀਰਕੀ ਪ੍ਰਾਪ੍ਤਿ ਹੁਈ ਚਾਹਿਏ. ਔਰ

ਜੋ ਐਸੇ ਕਹੈ:-ਪ੍ਰਾਰਬ੍ਧਕਰ੍ਮਕਾ ਫਲ ਜਿਤਨੇ ਸ਼ਰੀਰ ਹੋਵੈ ਹੈ ਤਿਤਨੇ ਸ਼ਰੀਰ ਗ੍ਯਾਨੀਕੂੰ ਬੀ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਪ੍ਰਾਰਬ੍ਧਕੇ ਭੋਗਤੈਂ ਅਧਿਕ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ. ਯਾਤੈਂ ਗ੍ਯਾਨ ਬੀ ਸਫਲ ਹੋਵੈ ਹੈ, ਸੋ ਬਨੈ ਨਹੀਂ. ਕਾਹੇਤੈਂ ਇਹ ਵੇਦਕਾ ਢੰਢੋਰਾ ਹੈ:-"ਗ੍ਯਾਨਵਾਨਕੇ ਪ੍ਰਾਣ ਅਨ੍ਯ ਲੋਕਮੈਂ, ਵਾ ਇਸ ਲੋਕਕੇ ਅਨ੍ਯ ਸ਼ਰੀਰਮੈਂ ਗਮਨ ਨਹੀਂ ਕਰਤੇ." ਕਿੰਤੁ ਤਿਸੀ ਸ੍ਥਾਨਮੈਂ ਅੰਤਹ਼ਕਰਣ ਇੰਦ੍ਰਿਯ ਸਹਿਤ ਲੀਨ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਔ ਪ੍ਰਾਣ ਗਮਨ ਬਿਨਾ ਅਨ੍ਯ ਸ਼ਰੀਰਕੀ ਪ੍ਰਾਪ੍ਤਿ ਸੰਭਵੈ ਨਹੀਂ. ਯਾਤੈਂ ਗ੍ਯਾਨਵਾਨਕੂੰ ਪ੍ਰਾਰਬ੍ਧ ਸ਼ੇਖਤੈਂ, ਔਰ ਸ਼ਰੀਰ ਹੋਵੈ ਹੈ, ਇਹ ਕਹਨਾ ਤੌ ਸੰਭਵੈ ਨਹੀਂ. ਕਿੰਤੁ

ਇਹ ਸਮਾਧਾਨ ਹੈ:-ਜਹਾਂ ਅਨੇਕ ਸ਼ਰੀਰਕਾ ਆਰੰਭਕ ਏਕ ਕਰ੍ਮ ਹੋਵੈ, ਤਹਾਂ ਅੰਤ ਸ਼ਰੀਰਮੈਂ ਹੀ ਗ੍ਯਾਨ ਹੋਵੈ ਹੈ; ਪੂਰ੍ਵ ਸ਼ਰੀਰਮੈਂ ਗ੍ਯਾਨ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ. ਕਾਹੇਤੈਂ ਅਨੇਕ ਸ਼ਰੀਰਕਾ ਆਰੰਭਕ, ਪ੍ਰਾਰਬ੍ਧ ਹੀ ਗ੍ਯਾਨਕਾ ਪ੍ਰਤਿਬੰਧਕ ਹੈ. ਜੈਸੇ ਵਿਖਯਨਮੈਂ ਆਸ਼ਕ੍ਤਿ ਬੁੱਧਿਮੰਦਤਾ ਭੇਦਵਾਦੀ ਵਚਨਮੈਂ ਵਿਸ਼੍ਵਾਸ, ਗ੍ਯਾਨਕੇ ਪ੍ਰਤਿਬੰਧਕ ਹੈ; ਤੈਸੇ ਬਲਿਸ਼ਟ ਪ੍ਰਾਰਬ੍ਧ ਬੀ ਗ੍ਯਾਨਕਾ ਪ੍ਰਤਿਬੰਧਕ ਹੈ, ਔ ਗ੍ਯਾਨਕੇ ਪ੍ਰਤਿਬੰਧਕ ਹੋਤੇ, ਜਹਾਂ ਗ੍ਯਾਨ ਸਾਧਨ ਸ਼੍ਰਵਣਾਦਿਕ ਹੋਵੈ; ਤਹਾਂ ਪ੍ਰਤਿਬੰਧਕ ਦੂਰ ਹੁਏ ਤੈਂ. ਪ੍ਰਥਮ ਜਨ੍ਮ ਵਿਖੈ ਕਿਏ ਜੋ ਸ਼੍ਰਵਣਾਦਿਕ ਹੈਂ; ਤਿਨਤੈਂ ਹੀ ਅਨ੍ਯ ਸ਼ਰੀਰਮੈਂ ਗ੍ਯਾਨ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਜੈਸੇ ਵਾਮਦੇਵਨੇ ਪੂਰ੍ਵ ਜਨ੍ਮ ਵਿਖੈ ਸ਼੍ਰਵਣਾਦਿਕ ਕਿਏ, ਤਬ ਪ੍ਰਾਰਬ੍ਧਕਾ ਫਲ ਏਕ ਸ਼ਰੀਰ ਸ਼ੇਖ ਹੋਤੇ ਗ੍ਯਾਨ ਨਹੀਂ ਹੁਆ. ਕਿੰਤੁ ਸ਼੍ਰਵਣਾਦਿਕ ਕਰਤੇ ਵਰ੍ਤਮਾਨ ਸ਼ਰੀਰਕਾ ਪਾਤ ਹੋਇਕੇ, ਅਨ੍ਯ ਸ਼ਰੀਰਕੀ ਪ੍ਰਾਪ੍ਤਿ ਹੁਏ ਤੇਂ ਪੂਰ੍ਵ ਜਨ੍ਮਮੈਂ ਕਿਏ ਸ਼੍ਰਵਣਾਦਿਕਨਤੈਂ ਗਰ੍ਭ ਵਿਖੈ ਗ੍ਯਾਨ ਹੁਆ ਹੈ ਯਾਤੈਂ ਗ੍ਯਾਨਸੈਂ ਅਨੰਤਰ ਅਨ੍ਯ ਸ਼ਰੀਰਕਾ ਸੰਬੰਧ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ. ਔਰ ਵ

ਗੇਰਕੀ ਚੇਸ਼੍ਟਾ ਪ੍ਰਾਰਬ੍ਧਸੈਂ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਤਹਾਂ ਜਿਤਨੀ ਚੇਸ਼੍ਟਾ

ਸ਼ਰੀਰਕੀ ਨਿਰ੍ਵਾਹਕ ਹੈ ਸੋਈ ਹੋਵੈ; ਰਾਗ ਜਨ੍ਯ ਅਧਿਕ ਚੇਸ਼ਟਾ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ. ਯਾਤੈਂ ਸਰ੍ਵ ਪ੍ਰਵ੍ਰਿਤਿ ਰਹਿਤ ਗ੍ਯਾਨੀ ਹੋਵੈ ਹੈ.

ਇਸ ਰੀਤਿ ਸੈਂ ਨਿਵ੍ਰਿਤਿ ਪ੍ਰਧਾਨ ਗ੍ਯਾਨੀ ਕਾ ਬ੍ਯਵਹਾਰ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਯਾਕੇ ਵਿਖੈ ਐਸੀ ਸ਼ੰਕਾ ਹੈ:- ਮਨ ਕਾ ਸ੍ਵਭਾਵ ਅਤਿ ਚੰਚਲ ਹੈ ਨਿਰਾ-ਲੰਬ ਮਨ ਕੀ ਸ੍ਥਿਤਿ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ; ਕਿਸੀ ਆਲੰਬ ਤੈਂ ਮਨ ਕੀ ਸ੍ਥਿਤਿ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਯਾਤੈਂ ਮਨ ਕੇ ਕਿਸੀ ਆਲੰਬ ਕੀ ਪ੍ਰਾਪ੍ਤਿ ਨਿਮਿੱਤ ਬੀ ਗ੍ਯਾਨਵਾਨ ਕੀ ਪ੍ਰਵ੍ਰਿਤਿ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਤਾਕਾ

ਇਹ ਸਮਾਧਾਨ ਹੈ:- ਯਦ੍ਯਪਿ ਸਮਾਧਿਹੀਨ ਪੁਰੁਖ ਕਾ ਮਨ ਚੰਚਲ ਹੋਵੈ ਹੈ; ਤਥਾਪਿ ਸਮਾਧਿ ਤੈਂ ਮਨ ਕਾ ਵਿਜਯ ਹੋਵੈ ਹੈ ਔ-ਗ੍ਯਾਨਵਾਨ ਸਮਾਧਿ ਵਿਖੈ ਸ੍ਥਿਤ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਯਾਤੈਂ ਗ੍ਯਾਨਵਾਨ ਕੀ ਪ੍ਰਵ੍ਰਿਤਿ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ. ਸੋ

ਸਮਾਧਿ ਇਨ ਅਸ਼੍ਟ ਅੰਗਨ ਤੈਂ ਹੋਵੈ ਹੈ:- ਯਮ ੧, ਨਿਯਮ ੨ ਆਸਨ ੩, ਪ੍ਰਾਣਾਯਾਮ ੪, ਪ੍ਰਤ੍ਯਾਹਾਰ ੫, ਧਾਰਣਾ ੬, ਧ੍ਯਾਨ ੭, ਸਵਿਕਲ੍ਪ ਸਮਾਧਿ ੮; ਇਨ ਅਸ਼੍ਟ ਅੰਗਨ ਤੈਂ ਸਮਾਧਿ ਹੋਵੈ ਹੈ.

ਅਹਿੰਸਾ ੧, ਸਤ੍ਯ ੨, ਅਸ੍ਤੇਯ ੩, ਬ੍ਰਹਮਚਰ੍ਯ ੪, ਅਪਰਿਗ੍ਰਹ ੫; ਏ ਪਾਂਚ ਯਮ ਕਹੇ ਹੈਂ.

ਸ਼ੌਚ ੧, ਸੰਤੋਖ ੨, ਤਪ ੩, ਸ੍ਵਾਧ੍ਯਾਯ ੪, ਈਸ਼੍ਵਰ ਪ੍ਰਣਿ-ਧਾਨ ੫; ਏ ਪਾਂਚ ਨਿਯਮ ਕਹਿਏ ਹੈ. ਔ ਗ੍ਯਾਨ ਸਮੁਦ੍ਰ ਗ੍ਰੰਥ ਮੈਂ ਦਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੇ ਯਮ; ਔ ਦਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੇ ਨਿਯਮ ਕਹੇ ਹੈਂ. ਸੋ ਪੁ-ਰਾਣ ਕੀ ਰੀਤਿ ਸੈਂ ਕਹੇ ਹੈ; ਵੇਦਾਂਤ ਸੰਪ੍ਰਦਾਯ ਮੈਂ ਯਮ ਨਿਯਮ ਕੇ ਪਾਂਚ ਪਾਂਚ ਹੀ ਭੇਦ ਹੈਂ. ਔਰ

ਆਸਨ ਕੇ ਭੇਦ ਅਨੰਤ ਹੈਂ. ਤਿਨ ਮੈਂ ਸ੍ਵਸ੍ਤਿਕ ੧, ਗੋਮੁਖ ੨, ਵੀਰ ੩, ਕੂਰ੍ਮ ੪, ਪਦ੍ਮ ੫, ਕੁੱਕੁਟ ੬, ਉੱਤਾਨ ੭, ਕੂਰ੍ਮਕ ੮ ਧਨੁਖ ੯, ਮਤ੍ਸ੍ਯ ੧੦, ਪਸ਼੍ਚਿਮਤਾਨ ੧੧, ਮਯੂਰ ੧੨, ਸ਼ਵ ੧੩

ਸਿੰਹ ੧੪, ਭਦ੍ਰ ੧੪, ਸਿੱਧ ੧੬, ਇਤ੍ਯਾਦਿਕ ਚੌਰਾਸੀ ਆਸਨ ਯੋ ਗਗੰਥਨ ਮੈਂ ਲਿਖੇ ਹੈਂ; ਤਿਨਕੇ ਲੱਛਣ ਬੀ ਤਹਾਂ ਲਿਖੇ ਹੈਂ. ਗ੍ਰੰਥਕੇ ਵਿਸ੍ਤਾਰ ਭਯਤੈਂ. ਤਥਾ ਵੇਦਾਂਤ ਮੈਂ ਅਤ੍ਯੰਤ ਉਪਯੋਗੀ ਨਹੀਂ, ਯਾਤੈਂ ਲੱਛਣ ਲਿਖੇ ਨਹੀਂ. ਤਿਨ ਮੈਂ ਬੀ ਸਿੰਹ, ਭਦ੍ਰ, ਪਦਮ, ਸਿੱਧ; ਇਹ ਚਾਰਿ ਆਸਨ ਪ੍ਰਧਾਨ ਹੈਂ. ਤਿਨ ਚਾਰਿ ਮੈਂ ਬੀ

ਸਿੱਧ ਆਸਨ ਅਤ੍ਯੰਤ ਪ੍ਰਧਾਨ ਹੈ. ਤਾਕਾ ਇਹ ਲੱਛਣ ਹੈ:-ਵਾਮਪਾਦ ਕੀ ਏੜੀ ਗੁਦਾ ਮੇਢ੍ਰ ਕੇ ਮਧ੍ਯ ਸੀਵਨ ਮੈਂ ਦਾਬਿਕੇ ਧਰੈ ਦੱਛਿਣ ਪਾਦ ਕੀ ਏੜੀ ਮੇਢ੍ਰ ਕੇ ਊਪਰਿ ਦਾਬਿਕੇ ਧਰੈ: ਭ੍ਰਿਕੁਟੀ ਕੇ ਅੰਤਰ ਦ੍ਰਿਸ਼੍ਟਿ ਰਾਖੈ: ਸ੍ਥਾਣੁ ਕੀ ਨ੍ਯਾਈਂ ਸਰਲ ਨਿਸ਼੍ਚਲ ਸ਼ਰੀਰ ਤੈਂ ਸ੍ਥਿਤਿ ਕੂੰ ਸਿੱਧਾਸਨ ਕਹੈ ਹੈਂ. ਔਰ

ਕੋਈ ਐਸੇ ਕਹੈ ਹੈਂ:-ਵਾਮਪਾਦ ਕੀ ਏੜੀ ਸੀਵਨ ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਲਗਾਵੈ; ਕਿੰਤੂ ਮੇਢ੍ਰ ਕੇ ਊਪਰਿ ਲਗਾਵੈ; ਤਾਕੇ ਊਪਰਿ ਦੱਛਿਣ ਏੜੀ ਧਰੈ. ਐਂ ਪੂਰਵ ਕੀ ਨ੍ਯਾਈਂ ਇਹ ਸਿੱਧਾਸਨ ਹੀ ਅਤਿਪ੍ਰਧਾਨ ਹੈਂ. ਕਾਹੇਤੈਂ, ਕਿਤਨੇ ਆਸਨ ਤੌ ਰੋਗ ਨਾਸ਼ ਕੇ ਹੇਤੁ ਹੈਂ. ਔਰ ਕੋਈ ਆਸਨ ਐਸੇ ਹੈਂ ਪ੍ਰਾਣਾਯਾਮਾਦਿਕ ਸਾਧਨ ਕੇ ਅੰਗ ਜਿਨ ਤੈਂ ਹੋਵੈ ਹੈ, ਐ ਸਿੱਧਾਸਨ ਸਮਾਧਿਕਾਲ ਮੈਂ ਹੋਵੈ ਹੈ; ਯਾਤੈਂ ਅਤਿਪ੍ਰਧਾਨ ਹੈ. ਯਾਹੀ ਕੂੰ ਵਜ੍ਰਾਸਨ ਮੁਕ੍ਤਾਸਨ, ਗੁਪ੍ਤਾਸਨ ਕਹੈ ਹੈਂ.

ਆਸਨ ਸਿੱਧਿ ਸੈਂ ਅਨੰਤਰ, ਪ੍ਰਾਣਾਯਾਮ ਬੀ ਕਰੈ, ਸੋ ਪ੍ਰਾਣਾਯਾਮ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕਾ ਹੈ. ਤਥਾਪਿ ਸੰਛੇਪ ਤੈਂ ਇਹ ਲੱਛਣ ਹੈ:-ਨਾਸਾ ਕੇ ਵਾਮ ਛਿਦ੍ਰ ਦੁਆਰ ਇੜਾ ਨਾਮ ਨਾੜੀ ਤੈਂ ਵਾਯੁ ਕੂੰ ਪੂਰਣ ਕਰੈ ਤਾ ਕੂੰ ਪੂਰਕ ਕਹੈ ਹੈਂ. ਦੱਛਿਣ ਤੈਂ ਤ੍ਯਾਗੈ. ਤਾ ਕੂੰ ਰੇਚਕ ਕਹੈ ਹੈਂ. ਸੁਖਮਨਾ ਤੈਂ ਰੋਕੈ ਤਾ ਕੂੰ ਕੁੰਭਕ ਕਹੈ ਹੈਂ. ਇਸ ਰੀਤਿ ਸੈਂ ਪੂਰਕ ਰੇਚਕ ਕੁੰਭਕ ਕੂੰ ਪ੍ਰਾਣਾਯਾਮ ਕਹੈ ਹੈਂ. ਸੋ ਦੋ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕਾ ਹੈ:-ਏਕ ਅਗਰ੍ਭ ਹੈ, ਔ ਦੂਸਰਾ ਸਗਰ੍ਭ ਹੈ ਪ੍ਰਣਵ ਕੇ ਉਚਾਰਣ ਰਹਿਤ ਪ੍ਰਾਣਾਯਾਮ, ਅਗਰ੍ਭ ਕਹਿਯੇ ਹੈ. ਪ੍ਰਣਵ ਕੇ ਉਚਾਰਣ ਸਹਿਤ ਪ੍ਰਾਣਾਯਾਮ, ਸਗਰ੍ਭ ਕਹਿਯੇ ਹੈ.

ਵਿਖ੍ਯਨਤੈਂ ਸਕਲ ਇੰਦ੍ਰਿਯਕੇ ਨਿਰੋਧਕੂੰ ਪ੍ਰਤ੍ਯਾਹਾਰ ਕਹੈਹੈਂ. ਅੰਤਰਾਯਰਹਿਤ ਅੰਤਹਕਰਣ ਕੀ ਸ੍ਥਿਤਿ, ਧਾਰਣਾ ਕਹਿਏਹੈ. ਅੰਤਰਾਯਸਹਿਤ ਅਦ੍ਵਿਤੀਯ ਵਸ੍ਤੁ ਵਿਖੈ ਅੰਤਹਕਰਣ ਕਾ ਪ੍ਰਵਾਹ ਧ੍ਯਾਨ ਕਹਿਏਹੈ.

ਵ੍ਯੁਤ੍ਥਾਨਸੰਸਕਾਰਨਕਾ ਤਿਰਸ੍ਕਾਰ, ਔਰ ਨਿਰੋਧ ਸੰਸਕਾਰਨ ਕੀ ਪ੍ਰਗਟਤਾ ਹੂਆ, ਅੰਤਹਕਰਣ ਕਾ ਏਕਾਗ੍ਰਤਾ ਰੂਪ ਪਰਿਣਾਮ ਸਮਾਧਿ ਕਹਿਏਹੈ. ਸੋ ਸਮਾਧਿ ਦੋਪ੍ਰਕਾਰਕੀਹੈ:- ਏਕ ਸਵਿਕਲ੍ਪ ਸਮਾਧਿਹੈ, ਦੂਸਰੀ ਨਿਰ੍ਵਿਕਲ੍ਪ ਸਮਾਧਿਹੈ. ਗ੍ਯਾਤਾ, ਗ੍ਯਾਨ, ਗ੍ਯੇਯਰੂਪ ਤ੍ਰਿਪੁਟੀ ਭਾਨ ਸਹਿਤ ਅਦ੍ਵਿਤੀਯ ਬ੍ਰਹ੍ਮ ਵਿਖੈ ਅੰਤਹਕਰਣ ਕੀ ਵ੍ਰਿਤਿਕੀ ਸ੍ਥਿਤਿ ਸਵਿਕਲ੍ਪ ਸਮਾਧਿ ਕਹਿਏਹੈ. ਸੋ ਸਵਿਕਲ੍ਪ ਸਮਾਧਿ ਦੋ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੀਹੈ:- ਏਕਤੋ ਸ਼ਬ੍ਦਾਨੁਵਿੱਧ ਹੈ, ਦੂਸਰੀ ਸ਼ਬ੍ਦਾਨਨੁਵਿੱਧ ਹੈ. "ਅਹੰਬ੍ਰਹ੍ਮਾਸ੍ਮਿ" ਇਸ ਸ਼ਬ੍ਦ ਕਹਿਕੇ ਅਨੁਵਿੱਧ ਕਹਿਏ ਸਹਿਤ ਹੋਵੈ ਸੋ ਸ਼ਬ੍ਦਾਨੁਵਿੱਧ ਕਹਿਏਹੈ. ਸ਼ਬ੍ਦਰਹਿਤਕੂੰ ਸ਼ਬ੍ਦਾਨਨੁਵਿੱਧ ਕਹੈਹੈ. ਤ੍ਰਿਪੁਟੀਭਾਨਰਹਿਤ ਅਖੰਡਬ੍ਰਹ੍ਮਾਕਾਰ-ਅੰਤਹਕਰਣ ਵ੍ਰਿਤਿਕੀ ਸ੍ਥਿਤਿ, ਨਿਰ੍ਵਿਕਲ੍ਪ ਸਮਾਧਿ ਕਹਿਏਹੈ. ਇਸਰੀਤਿ ਸੇਂ ਸਵਿਕਲ੍ਪ ਔ ਨਿਰ੍ਵਿਕਲ੍ਪ ਸਮਾਧਿਕੇ ਦੋਭੇਦਹੈਂ. ਤਿਨ ਮੈਂ ਸਵਿਕਲ੍ਪ ਸਮਾਧਿ ਸਾਧਨ ਹੈ; ਔ ਨਿਰ੍ਵਿਕਲ੍ਪ ਸਮਾਧਿ ਫਲ ਹੈ. ਸਾਧਨਰੂਪ ਜੋ ਸਵਿਕਲ੍ਪ ਸਮਾਧਿ ਹੈ ਤਾਕੇ ਵਿਖੈ ਜਦ੍ਯਪਿ ਤ੍ਰਿਪੁਟੀਰੂਪ ਦ੍ਵੈਤ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਤਥਾਪਿ ਸੋ ਦ੍ਵੈਤ ਇਸਰੀਤਿ ਮੈਂ ਬ੍ਰਹ੍ਮਰੂਪ ਕਰਿਕੇ ਪ੍ਰਤੀਤਿ ਹੋਵੈ ਹੈ:- ਜੈਸੇ ਮ੍ਰਿਤਿਕਾ ਵਿਕਾਰਨਕੂੰ ਮ੍ਰਿਤਿਕਾਰੂਪ ਜਾਨੈ ਤੌ ਵਿਵੇਕੀਕੂੰ ਮ੍ਰਿਤਿਕਾਕੇ ਵਿਕਾਰ ਘਟਾਦਿਕ ਪ੍ਰਤੀਤਿ ਭੀ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਪਰੰਤੁ ਮ੍ਰਿਤਿਕਾ ਰੂਪ ਹੀ ਪ੍ਰਤੀਤਿ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਤੈਸੇ ਸਵਿਕਲ੍ਪ ਸਮਾਧਿ ਮੈਂ ਤ੍ਰਿਪੁਟੀ ਦ੍ਵੈਤ ਬ੍ਰਹ੍ਮਰੂਪ ਹੀ ਪ੍ਰਤੀਤਿ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਨਿਰ੍ਵਿਕਲ੍ਪ ਸਮਾਧਿ ਵਿਖੈ ਤੌ ਸਵਿਕਲ੍ਪ ਸਮਾਧਿ ਕੀ ਨ੍ਯਾਈਂ ਤ੍ਰਿਪੁਟੀ ਰੂਪ ਦ੍ਵੈਤ ਵਿਦ੍ਯਮਾਨ ਭੀ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਤੌ ਭੀ ਤ੍ਰਿਪੁਟੀ ਦ੍ਵੈਤ ਕੀ ਪ੍ਰਤੀਤਿ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ. ਜੈਸੇ ਜਲ ਮੈਂ-

ਲਵਣਕੂੰ ਗੇਰੇ ਤਹਾਂ ਲਵਣ ਵਿਦ੍ਯਮਾਨ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਪਰੰਤੁ ਲੋਕ ਮੈਂ ਲਵਣ ਕੀ ਸਦ੍ਭਾਵ ਪ੍ਰਤੀਤਿ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ. ਇਸ ਰੀਤਿ ਸੇਂ ਸਵਿਕਲ੍ਪ ਨਿਰ੍ਵਿਕਲ੍ਪ ਕਾ ਇਹ ਭੇਦ ਸਿਧ ਹੁਆ:- ਸਵਿਕਲ੍ਪ ਸਮਾਧਿ ਮੈਂ ਬ੍ਰਹ੍ਮਰੂਪ ਕਰਿਕੇ ਦ੍ਵੈਤ ਕੀ ਪ੍ਰਤੀਤਿ; ਔ ਨਿਰ੍ਵਿਕਲ੍ਪ ਸਮਾਧਿ ਮੈਂ ਤ੍ਰਿਪੁਟੀ ਰੂਪ ਦ੍ਵੈਤ ਕੀ ਅਪ੍ਰਤੀਤਿ. ਤੈਸੇ,

ਸੁਸ਼ੁਪ੍ਤਿ ਸੇਂ ਨਿਰ੍ਵਿਕਲ੍ਪ ਕਾ ਇਹ ਭੇਦ ਹੈ. ਸੁਸ਼ੁਪ੍ਤਿ ਮੈਂ ਅੰਤਃਕਰਣ ਕੀ ਬ੍ਰਹ੍ਮਾਕਾਰ ਵ੍ਰਿਤਿ ਕਾ ਅਭਾਵ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਔ ਨਿਰ੍ਵਿਕਲ੍ਪ ਸਮਾਧਿ ਮੈਂ ਬ੍ਰਹ੍ਮਾਕਾਰ ਵ੍ਰਿਤਿ ਤੌ ਅੰਤਃਕਰਣ ਕੀ ਹੋਵੈ ਹੈ, ਤਾਕਾ ਭਾਨ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ. ਇਸ ਰੀਤਿ ਸੇਂ ਸੁਸ਼ੁਪ੍ਤਿ ਮੈਂ ਤੌ ਵ੍ਰਿਤਿ ਸਹਿਤ ਅੰਤਃਕਰਣ ਕਾ ਅਭਾਵ ਹੋਵੈ ਹੈ; ਔ ਨਿਰ੍ਵਿਕਲ੍ਪ ਸਮਾਧਿ ਮੈਂ ਵ੍ਰਿਤਿ ਸਹਿਤ ਅੰਤਃਕਰਣ ਤੌ ਹੋਵੈ ਹੈ; ਤਾਕੀ ਪ੍ਰਤੀਤਿ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ. ਨਿਰ੍ਵਿਕਲ੍ਪ ਸਮਾਧਿ ਵਿਖੈ ਅੰਤਃਕਰਣ ਕੀ ਜੋ ਬ੍ਰਹ੍ਮਾਕਾਰ ਵ੍ਰਿਤਿ ਹੋਵੈ ਹੈ; ਤਾਕਾ ਹੇਤੁ ਸਵਿਕਲ੍ਪ ਸਮਾਧਿ ਕਾ ਅਭ੍ਯਾਸ ਹੈ. ਯਾਤੇਂ ਸਾਧਨਰੂਪ ਅਸ਼੍ਟ ਅੰਗਨ ਮੈਂ ਸਵਿਕਲ੍ਪ ਸਮਾਧਿ ਗਿਨੀ ਹੈ. ਨਿਰ੍ਵਿਕਲ੍ਪ ਸਮਾਧਿ ਫਲ ਹੈ. ਸੋ

ਨਿਰ੍ਵਿਕਲ੍ਪ ਸਮਾਧਿ ਭੀ ਦੋ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੀ ਹੋਵੈ ਹੈ:- ਏਕ ਅਦ੍ਵੈਤ ਭਾਵਨਾ ਰੂਪ. ਔ ਦੂਸਰੀ ਅਦ੍ਵੈਤਾਵਸ੍ਥਾਨ ਰੂਪ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਅਦ੍ਵੈਤ ਬ੍ਰਹ੍ਮਾਕਾਰ ਅੰਤਃਕਰਣ ਕੀ ਅਪ੍ਰਯਤ੍ਨ ਵ੍ਰਿਤਿ ਸਹਿਤ ਹੋਵੈ ਸੋ ਅਦ੍ਵੈਤ ਭਾਵਨਾ ਰੂਪ ਨਿਰ੍ਵਿਕਲ੍ਪ ਸਮਾਧਿ ਕਹਿਏ ਹੈ. ਯਾ ਸਮਾਧਿ ਮੈਂ ਅਭ੍ਯਾਸ ਅਧਿਕ ਹੁਏ ਤੈਂ, ਬ੍ਰਹ੍ਮਾਕਾਰ ਵ੍ਰਿਤਿ ਭੀ ਸ਼ਾਂਤ ਹੋਇ ਜਾਵੈ ਹੈ. ਯਾਤੇਂ ਵ੍ਰਿਤਿ ਰਹਿਤ ਕੂੰ ਅਦ੍ਵੈਤਾਵਸ੍ਥਾਨ ਰੂਪ ਨਿਰ੍ਵਿਕਲ੍ਪ ਸਮਾਧਿ ਕਹੇ ਹੈਂ. ਜੈਸੇ ਤਪ੍ਤ ਲੋਹ ਕੇ ਊਪਰਿ ਜਲ ਕੀ ਬੂੰਦ ਗੇਰੀ ਤਪ੍ਤ ਲੋਹ ਮੈਂ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰੈ ਹੈ ਤੈਸੇ ਅਦ੍ਵੈਤ ਭਾਵਨਾ ਰੂਪ ਸਮਾਧਿ ਕੇ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਅਭ੍ਯਾਸ ਤੈਂ ਅਤੀਤ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਮਾਨ ਬ੍ਰਹ੍ਮ ਵਿਖੈ ਵ੍ਰਿਤਿ ਕਾ ਲਯ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਸੋ ਅਦ੍ਵੈਤਾਵਸ੍ਥਾਨ ਰੂਪ ਨਿਰ੍ਵਿਕਲ੍ਪ ਸਮਾਧਿ ਹੀ ਮੁਖ੍ਯ ਫਲ ਹੈ. ਅਦ੍ਵੈਤ ਭਾਵਨਾ ਰੂਪ ਸਮਾਧਿ ਤਾਕਾ ਸਾਧਨ ਹੈ.

ਅਦ੍ਵੈਤਾਵਸ੍ਥਾਨਰੂਪ ਸਮਾਧਿ, ਔ ਸੁਖੁਪ੍ਤਿ ਕਾ ਇਤਨਾ ਭੇਦ ਹੈ:- ਸੁਖੁਪ੍ਤਿ ਮੈਂ ਵ੍ਰਿਤਿ ਕਾ ਲਯ ਅਗ੍ਯਾਨ ਮੈਂ ਹੋਵੈ ਹੈ; ਅਦ੍ਵੈਤਾਵਸ੍ਥਾਨ ਸਮਾਧਿ ਮੈਂ ਵ੍ਰਿਤਿ ਕਾ ਲਯ ਬ੍ਰਹ੍ਮ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਮੈਂ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਔ ਸੁਖੁਪ੍ਤਿ ਕਾ ਆਨੰਦ ਅਗ੍ਯਾਨ ਆਵ੍ਰਿਤ ਹੈ. ਔ ਸਮਾਧਿ ਮੈਂ ਨਿਰਾਵਰਣ ਬ੍ਰਹ੍ਮਾਨੰਦ ਕਾ ਭਾਨ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਪਰੰਤੁ

ਨਿਰ੍ਵਿਕਲ੍ਪ ਸਮਾਧਿ ਮੈਂ ਚਾਰਿ ਵਿਘ੍ਨ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਸੋ ਨਿਖੇਧ ਕਰਨੇ ਕੂੰ ਕਹਿਯੇ ਹੈਂ:- ਲਯ.੧, ਵਿਛੇਪ.੨, ਕਖਾਯ.੩, ਰਸਾਸ੍ਵਾਦ.੪, ਆਲਸ੍ਯ ਕਰਿਕੇ ਅਥਵਾ ਨਿਦ੍ਰਾ ਕਰਿਕੇ ਵ੍ਰਿਤਿ ਕੇ ਅਭਾਵ ਕੂੰ ਲਯ ਕਹੇ ਹੈਂ, ਤਾ ਲਯ ਤੈਂ ਸੁਖੁਪ੍ਤਿ ਸਮਾਨ ਅਵਸ੍ਥਾ ਹੋਵੈ ਹੈ; ਬ੍ਰਹ੍ਮਾਨੰਦ ਕਾ ਭਾਨ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ; ਯਾਤੇ ਨਿਦ੍ਰਾ ਆਲਸ੍ਯਾਦਿਕ ਨਿਮਿੱਤ ਤੈਂ ਜਬ ਵ੍ਰਿਤਿ ਕਾ ਅਪਨੇ ਉਪਾਦਾਨ ਅੰਤਹ੍ਕਰਣ ਮੈਂ ਲਯ ਹੋਤਾ ਦੀਖੈ, ਤਬ ਯੋਗੀ ਸਾਵਧਾਨ ਹੋਇਕੇ ਨਿਦ੍ਰਾਦਿਕਨ ਕੂੰ ਰੋਕਿਕੇ ਵ੍ਰਿਤਿ ਕੂੰ ਜਗਾਵੈ ਇਸ ਰੀਤਿ ਸੈਂ ਲਯ ਰੂਪ ਵਿਘ੍ਨ ਕਾ ਵਿਰੋਧੀ, ਜੋ ਨਿਦ੍ਰਾ ਆਲਸ੍ਯ ਨਿਰੋਧ ਸਹਿਤ ਵ੍ਰਿਤਿ ਕਾ ਪ੍ਰਵਾਹ ਰੂਪ ਜਾਗਰਣ ਤਾ ਕੂੰ ਗੌੜਪਾਦਾਚਾਰ੍ਯ ਚਿੱਤ ਸੰਬੋਧਨ ਕਹੇ ਹੈਂ.

ਵਿਛੇਪ ਕਾ ਇਹ ਅਰਥ ਹੈ:- ਜੈਸੇ ਬਾਜ ਵਾ ਬਿੱਲੀ ਤੈਂ ਡਰਿਕੇ ਚਟਿਕਾ ਗ੍ਰਿਹ ਮੈਂ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰੈ; ਤਬ ਭਯ ਵ੍ਯਾਕੁਲ ਕੂੰ ਗ੍ਰਿਹ ਕੇ ਅੰਤਰ ਤਤਕਾਲ ਸ੍ਥਾਨ ਦੀਖੈ ਨਹੀਂ; ਯਾਤੇ ਫੇਰਿ ਬਾਹਰਿ ਆਇਕੇ ਭਯ ਅਥਵਾ ਮਰਣ ਰੂਪ ਖੇਦ ਕੂੰ ਪ੍ਰਾਪ੍ਤ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਤੈਸੇ ਅਨਾਤਮ ਪਦਾਰ੍ਥਨ ਕੂੰ ਦੁਖ ਕੇ ਹੇਤੁ ਜਾਨਿਕੇ, ਅਦ੍ਵੈਤਾਨੰਦ ਕੂੰ ਵਿਖਯ ਕਰਨੇ ਵਾਸ੍ਤੇ ਅੰਤਰਮੁਖ ਹੁਈ ਜੋ ਵ੍ਰਿਤਿ, ਤਾਂ ਵ੍ਰਿਤਿ ਕਾ ਵਿਖਯ ਚੇਤਨ ਅਤਿ ਸੂਛਮ ਹੈ, ਯਾਤੇ ਕਿੰਚਿਤ ਕਾਲ ਵ੍ਰਿਤਿ ਕੀ ਸ੍ਥਿਤਿ ਬਿਨਾ, ਤਤ੍ਕਾਲ ਹੀ ਚੇਤਨ ਸ੍ਵਰੂਪ ਆਨੰਦ ਕਾ ਲਾਭ ਨਹੀਂ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਤਾਤੇ ਵ੍ਰਿਤਿ ਬਹਿਰਮੁਖ ਹੋਵੈ ਹੈ ਇਸ ਰੀਤਿ ਸੈਂ ਬਹਿਰਮੁਖ ਵ੍ਰਿਤਿ ਵਿਛੇਪ ਕਹਿਯੇ ਹੈ. ਸੋ ਵ੍ਰਿਤਿ ਕੀ ਸ੍ਥਿਰਤਾ ਬਿਨਾ ਸ੍ਵਰੂਪ ਆਨੰਦ ਕਾ ਅਭਾਵ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਯਾਤੇ ਅੰਤਰਮੁਖ ਵ੍ਰਿਤਿ

ਹੁਏ ਤੈਂ ਭੀ ਜਿਤਨੇ ਕਾਲ ਬ੍ਰਿੱਤਿ ਬ੍ਰਹਮਾਕਾਰ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ ਉਤਨੇ ਕਾਲ ਬਾਹ੍ਯ ਪਦਾਰਥਨ ਮੈਂ ਦੋਖ ਭਾਵਨਾ ਤੇਂ, ਬ੍ਰਿਤਿ ਕੂੰ ਬਹਿਰਮੁਖਤਾ ਹੋਵਤੀ ਹੈ ਨੈ ਦੇਵੈ ਨਹੀਂ, ਕਿੰਤੂ ਬ੍ਰਿਤਿ ਕੀ ਅੰਤਰਮੁਖਤਾ ਹੀ ਸਾਧਨ ਕਰੈ ਵਿਛੇਪਰੂਪ ਬਿਘਨ ਕਾ ਵਿਰੋਧੀ ਜੋ ਜੋਗੀ ਕਾ ਪ੍ਰਜਤਨ ਤਾਕੂੰ ਗੌੜਪਾਦਾਚਾਰ੍ਯ ਨੇ ਸਮ ਕਹ੍ਯਾ ਹੈ.

ਰਾਗਾਦਿਕ ਦੋਖ ਕੂੰ ਕਸ਼ਾਯ ਕਹੈ ਹੈ. ਯਦ੍ਯਪਿ ਰਾਗਾਦਿਕ ਦੋ-ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੇ ਹੈਂ:- ਏਕ ਬਾਹ੍ਯ ਹੈ. ਔਰ ਦੂਸਰੇ ਅੰਤਰ ਹੈ. ਪੁਤ੍ਰ ਸ੍ਤ੍ਰੀ ਧਨਾਦਿਕ ਜਿਨਕੇ ਵਿਖ੍ਯ ਵਰਤਮਾਨ ਹੋਵੈ ਸੋ ਬਾਹ੍ਯ ਕਹੀਏ ਹੈ. ਭੂਤਕਾ ਵਾ ਭਾਵੀ ਕਾ ਚਿੰਤਨ ਰੂਪ ਜੋ ਮਨੋਰਾਜ੍ਯ ਸੋ ਅੰਤਰ ਕਹੀਏ ਹੈ. ਜੋ ਦੋਨੂੰ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੇ ਰਾਗਾਦਿਕ ਸਮਾਧਿ ਮੈਂ ਪ੍ਰਵ੍ਰਿੱਤ ਜੋਗੀ ਵਿਖੈ ਸੋਤ੍ਰਹੇ ਨਹੀਂ ਕਹੇ ਤੈਂ,

ਚਿੱਤ ਕੀ ਪੰਚ ਭੂਮਿਕਾ ਹੈਂ:- ਤਿਨ ਮੈਂ ਏਕ ਛੇਪ ਨਾਮ ਭੂਮਿਕਾ ਹੈ. ਦੂਜੀ ਮੂੜ੍ਹਤਾ, ਤੀਜੀ ਵਿਛੇਪ, ਚੌਥੀ ਏਕਾਗ੍ਰਤਾ, ਪੰਚਮੀ ਨਿਰੋਧ ਭੂਮਿਕਾ ਹੈ. ਲੋਕ ਵਾਸਨਾ ਦੇਹ ਵਾਸਨਾ, ਸ਼ਾਸ੍ਤ੍ਰ ਵਾਸਨਾ, ਇਸ ਤੈਂ ਆਦਿ ਲੇਕੇ ਰਜੋਗੁਣ ਕਾ ਪਰਿਣਾਮ ਜੋ ਬ੍ਰਿੱਤ ਅਨਾਤਮ ਵਾਸਨਾ ਤਾਕੂੰ ਛੇਪ ਕਹੈ ਹੈ, ਨਿਦ੍ਰਾ ਆਲਸ੍ਯਾਦਿਕ ਤਮੋਗੁਣ, ਪਰਿਣਾਮ ਕੂੰ ਮੂੜ੍ਹਤਾ ਕਹੈ ਹੈ. ਧ੍ਯਾਨ ਮੈਂ ਪ੍ਰਵ੍ਰਿੱਤ ਚਿੱਤ ਕੀ ਕਦਾਚਿਤ੍ ਬਾਹ੍ਯ ਪ੍ਰਵ੍ਰਿੱਤਿ ਕੂੰ ਵਿਛੇਪ ਕਹੈ ਹੈ. ਅੰਤਹਕਰਣ ਕਾ ਅਤੀਤ ਪਰਿਣਾਮ ਔ ਵਰਤਮਾਨ ਪਰਿਣਾਮ, ਸਮਾਨਾਕਾਰ ਹੋਵੈ ਤਾਕੂੰ ਏਕਾਗ੍ਰਤਾ ਕਹੈ ਹੈ. ਇਹ ਏਕਾਗ੍ਰਤਾ ਕਾ ਲੱਛਣ ਜੋਗਸੂਤ੍ਰ ਮੈਂ ਪਤੰਜਲਿ ਨੇ ਕਹ੍ਯਾ ਹੈ ਤਾਕਾ ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ:- ਸਮਾਧਿ ਕਾਲ ਮੈਂ ਜੋਗੀ ਕੇ ਅੰਤਹਕਰਣ ਮੈਂ ਏਕਾਗ੍ਰਤਾ ਹੋਵੈ ਹੈ; ਸੋ ਏਕਾਗ੍ਰਤਾ ਬ੍ਰਿਤਿ ਕਾ ਅਭਾਵ ਰੂਪ ਨਹੀਂ; ਕਿੰਤੂ ਜਿਤਨੇ ਅੰਤਹਕਰਣ ਕੇ ਪਰਿਣਾਮ ਸਮਾਧਿ ਕਾਲ ਮੈਂ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਸੋ ਸਾਰੇ ਬ੍ਰਹਮ ਕੂੰ ਹੀ ਵਿਖ੍ਯ ਕਰੈ ਹੈ. ਯਾਤੇਂ ਅੰਤਹਕਰਣ ਕੇ ਅਤੀਤ ਪਰਿ-

ਰ੍ਤਮਾਨ ਪਰਿਣਾਮ ਕੇਵਲ ਬ੍ਰਹਮਾਕਾਰ ਹੋਨੇ ਤੈਂ ਸਮ

ਤਾਕਾਰ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਤਾਂ ਏਕਾਗ੍ਰਤਾ ਕੀ ਵ੍ਰਿਤਿ ਕੂੰ ਨਿਰੋਧ ਕਹੈ ਹੈਂ. ਏ ਪਾਂਚ ਭੂਮਿ
ਕਾ ਅੰਤਸ਼ਕਰਣ ਕੀ ਹੈ. ਭੂਮਿਕਾ ਨਾਮ ਅਵਸਥਾ ਕਾ ਹੈ. ਏ

ਪਾਂਚ ਭੂਮਿਕਾ ਸਹਿਤ ਅੰਤਸ਼ਕਰਣ ਕੇ, ਏ ਕ੍ਰਮ ਤੇਂ ਨਾਮ ਹੈਂ:- ਛਿ
ਖ੍ਤ ੧, ਮੂਢ ੨, ਵਿਛਿਖ੍ਤ ੩, ਏਕਾਗ੍ਰ ੪, ਨਿਰੋਧ ੫, ਤਿਨ ਮੈਂ ਛਿਖ੍ਤ
ਔ ਮੂਢ ਅੰਤਸ਼ਕਰਣ ਕਾ ਤੌ ਸਮਾਧਿ ਵਿਖੈ ਅਧਿਕਾਰ ਨਹੀਂ. ਵਿਛਿ
ਖ੍ਤ ਅੰਤਸ਼ਕਰਣ ਕੂੰ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ. ਏਕਾਗ੍ਰ ਔ ਨਿਰੋਧ ਅੰਤਸ਼ਕਰਣ ਸ
ਮਾਧਿ ਕਾਲ ਮੈਂ ਹੋਵੈ ਹੈ, ਇਹ ਯੋਗ ਗ੍ਰੰਥਨ ਮੈਂ ਕਹ੍ਯਾ ਹੈ. ਰਾਗਾਦਿਕ ਦ੍ਵੇ
ਖ ਸਹਿਤ ਅੰਤਸ਼ਕਰਣ ਛਿਖ੍ਤ ਹੀ ਹੈ. ਤਾ ਛਿਖ੍ਤ ਅੰਤਸ਼ਕਰਣ ਕਾ ਯੋਗ ਮੈਂ
ਅਧਿਕਾਰ ਨਹੀਂ. ਯਾਤੇਂ ਰਾਗਾਦਿਕ ਦੋਸ਼ ਰੂਪ ਕਖਾਯ ਸਮਾਧਿ ਕੇ ਵਿ
ਘ੍ਨ ਹੈਂ; ਇਹ ਕਹਨਾ ਸੰਭਵੈ ਨਹੀਂ; ਤਥਾਪਿ ਇਹ ਸਮਾਧਾਨ ਹੈ:- ਬਾ-
ਹ੍ਯ ਅਥਵਾ ਅੰਤਰ ਜੋ ਰਾਗਾਦਿਕ ਹੈਂ, ਸੋ ਤੌ ਛਿਖ੍ਤ ਅੰਤਸ਼ਕਰਣ ਮੈਂ ਹੀ
ਹੋਵੈ ਹੈਂ; ਤਾਕਾ ਅਧਿਕਾਰ ਭੀ ਨਹੀਂ. ਤੈਸੇ ਭੀ ਅਨੇਕ ਜਨ੍ਮ ਵਿਖੈ ਪੂ-
ਰਵ ਅਨੁਭਵ ਕਿਏ ਜੋ ਬਾਹ੍ਯ ਅੰਤਰ ਰਾਗ ਦ੍ਵੇਖ, ਤਿਨ ਕੇ ਸੂਖਮ ਸੰ
ਸਕਾਰ ਵਿਛਿਖ੍ਤਾਦਿਕ ਅੰਤਸ਼ਕਰਣ ਮੈਂ ਭੀ ਸੰਭਵੈ ਹੈਂ. ਯਾਤੇਂ ਰਾਗ ਦ੍ਵੇਖ
ਵਾਨਾ ਕਖਾਯ ਨਹੀਂ; ਕਿੰਤੁ ਰਾਗ ਦ੍ਵੇਖਾਦਿਕਨ ਕੇ ਸੰਸਕਾਰ ਕਖਾਯ
ਕਹਿਏ ਹੈਂ. ਸੋ ਸੰਸਕਾਰ ਅੰਤਸ਼ਕਰਣ ਮੈਂ ਜਿਤਨੇ ਦੂਰ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ ਤਾ
ਤੇਂ ਸਮਾਧਿ ਕਾਲ ਮੈਂ ਭੀ ਅੰਤਸ਼ਕਰਣ ਮੈਂ ਰਹੈ ਹੈਂ. ਪਰੰਤੂ ਰਾਗ ਦ੍ਵੇਖਾਦਿ
ਕਨ ਕੇ ਉਦਭੂਤ ਸੰਸਕਾਰ ਸਮਾਧਿ ਕੇ ਵਿਰੋਧੀ ਹੈਂ; ਅਨੁਦਭੂਤ ਵਿਰੋ
ਧੀ ਨਹੀਂ. ਪ੍ਰਗਟ ਕੂੰ ਉਦਭੂਤ ਕਹੈ ਹੈਂ; ਅਪ੍ਰਗਟ ਕੂੰ ਅਨੁਦਭੂਤ ਕਹੈ ਹੈਂ
ਸਮਾਧਿ ਮੈਂ ਪ੍ਰਵ੍ਰਿਤ ਯੋਗੀ ਕੂੰ ਜੋ ਰਾਗ ਦ੍ਵੇਖ ਕੇ ਸੰਸਕਾਰਨ ਕੀ ਪ੍ਰਗ
ਟਤਾ ਹੋਵੈ, ਤੌ ਵਿਖਯਨ ਮੈਂ ਦੋਖ ਦਰ੍ਸ਼ਨ ਤੇਂ ਬਾਧਿ ਦੇਵੈ, ਵਿਛੇਪ
ਕਖਾਯ ਕਾ ਇਹ ਭੇਦ ਹੈ:- ਬਾਹ੍ਯ ਵਿਖਯਾਕਾਰ ਵ੍ਰਿਤਿ ਕੂੰ ਵਿਛੇਪ
ਕਹੈ ਹੈਂ. ਔ ਯੋਗੀ ਕੇ ਪ੍ਰਯਤਨ ਤੇਂ ਜਹਾਂ ਵ੍ਰਿਤਿ ਅੰਤਰਮੁਖ ਤੌ ਹੋਵੈ ਪ
ਰੰਤੂ ਰਾਗਾਦਿਕਨ ਕੇ ਉਦਭੂਤ ਸੰਸਕਾਰਨ ਤੇਂ, ਅੰਤਰਮੁਖ ਹੁਈ ਵ੍ਰਿ
ਤਿ ਥੀਰ ਨਹਿ ਜਾਵੈ. ਯਾਹ ਕੂੰ ਵਿਖਯ ਕਹੈ ਨਹੀਂ; ਤਾ ਕੂੰ ਕਖਾਯ ਕਹੈ

ਹੈ. ਵਿਖੇਪ ਮੈਂ ਦੋਖਦਰ੍ਸ਼ਨ ਸਹਿਤ ਯੋਗੀ ਕੇ ਪ੍ਰਯਤ੍ਨ ਤੈਂ, ਕਖਾਯ ਵਿਘ੍ਨ ਕੀ ਨਿਵ੍ਰਿਤਿ ਹੋਵੈ ਹੈ.

ਰਸਾਸ੍ਵਾਦ ਕਾ ਇਹ ਅਰ੍ਥ ਹੈ:- ਯੋਗੀ ਕੂੰ ਬ੍ਰਹ੍ਮਾਨੰਦ ਕਾ ਅਨੁਭਵ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਔ ਵਿਖੇਪ ਰੂਪ ਦੁਖ ਕੀ ਨਿਵ੍ਰਿਤਿ ਕਾ ਅਨੁਭਵ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਕਹੂੰ ਦੁਖ ਕੀ ਨਿਵ੍ਰਿਤਿ ਮੈਂ ਬੀ ਆਨੰਦ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਜੈਸੇ ਭਾਰਵਾਹੀ ਪੁਰੁਖ ਕਾ ਭਾਰ ਉਤਰੇ ਸੈਂ ਤਾਕੂੰ ਆਨੰਦ ਹੋਵੈ. ਤਹਾਂ ਆਨੰਦ ਮੈਂ ਔਰ ਤੌ ਕੋਈ ਵਿਖਯ ਹੇਤੁ ਹੈ ਨਹੀਂ; ਕਿੰਤੁ ਭਾਰਜਨ੍ਯ ਦੁਖ ਕੀ ਨਿਵ੍ਰਿਤਿ ਮੈਂ ਇਹ ਕਹੈ ਹੈ:-"ਮੇਰੇ ਕੂੰ ਆਨੰਦ ਹੁਆ ਹੈ." ਯਾਤੈਂ ਦੁਖ ਕੀ ਨਿਵ੍ਰਿਤਿ ਬੀ ਆਨੰਦ ਕਾ ਹੇਤੁ ਹੈ ਤੈਸੇ ਯੋਗੀ ਕੂੰ ਸਮਾਧਿ ਮੈਂ ਵਿਖੇਪਜਨ੍ਯ ਦੁਖ ਕੀ ਨਿਵ੍ਰਿਤਿ ਸੈਂ ਜੋ ਆਨੰਦ ਹੋਵੈ ਤਾ ਕਾ ਅਨੁਭਵ ਰਸਾਸ੍ਵਾਦ ਕਹਿਯੇ ਹੈ. ਜੋ ਦੁਖ ਨਿਵ੍ਰਿਤਿਜਨ੍ਯ ਆਨੰਦ ਕੇ ਅਨੁਭਵ ਮੈਂ ਹੀ ਯੋਗੀ ਅਲੰਬੁਧਿ ਕਰਿ ਲੇਵੈ, ਤੌ ਸਕਲ ਉਪਾਧਿ ਰਹਿਤ ਬ੍ਰਹ੍ਮਾਨੰਦਾਕਾਰ ਵ੍ਰਿਤਿ ਕੇ ਅਭਾਵ ਤੈਂ, ਤਾ ਕਾ ਅਨੁਭਵ ਸਮਾਧਿ ਮੈਂ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ. ਯਾਤੈਂ ਦੁਖ ਨਿਵ੍ਰਿਤਿ ਜਨ੍ਯ ਆਨੰਦ ਕਾ ਅਨੁਭਵ ਰੂਪ ਰਸਾਸ੍ਵਾਦ ਬੀ ਸਮਾਧਿ ਮੈਂ ਵਿਘ੍ਨ ਹੈ. ਵਾਂਛਿਤ ਕੀ ਪ੍ਰਾਪ੍ਤਿ ਬਿਨ ਬੀ ਵਿਰੋਧੀ ਕੀ ਨਿਵ੍ਰਿਤਿ ਮੈਂ ਆਨੰਦ ਕੀ ਉਤਪੱਤਿ ਮੈਂ ਅਨ੍ਯ ਦ੍ਰਿਸ਼੍ਟਾਂਤ:- ਜੈਸੇ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਮੈਂ ਨਿਧਿ ਹੋਵੈ, ਸੋ ਨਿਧਿ ਅਤ੍ਯੰਤ ਵਿਖਧਰ ਸਰ੍ਪ ਤੈਂ ਰਛਿਤ ਹੋਵੈ ਤਹਾਂ ਨਿਧਿ ਪ੍ਰਾਪ੍ਤਿ ਸੈਂ ਪ੍ਰਥਮ ਬੀ, ਨਿਧਿ ਪ੍ਰਾਪ੍ਤਿ ਕਾ ਵਿਰੋਧੀ ਜੋ ਸਰ੍ਪ ਹੈ; ਤਾ ਕੀ ਨਿਵ੍ਰਿਤਿ ਮੈਂ ਆਨੰਦ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਤਹਾਂ ਸਰ੍ਪ ਨਿਵ੍ਰਿਤਿ ਕੇ ਆਨੰਦ ਮੈਂ ਜੋ ਅਲੰਬੁਧਿ ਕਰੈ, ਤੌ ਉਦ੍ਯਮ ਤ੍ਯਾਗ ਤੈਂ ਨਿਧਿ ਪ੍ਰਾਪ੍ਤਿ ਕਾ ਪਰਮਾਨੰਦ ਪ੍ਰਾਪ੍ਤ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ. ਤੈਸੇ ਅਦ੍ਵੈਤ ਬ੍ਰਹ੍ਮ ਰੂਪ ਨਿਧਿ ਹੈ, ਦੇਹਾਦਿਕ ਅਨਾਤਮ ਪਦਾਰ੍ਥਨ ਕੀ ਪ੍ਰਤੀਤਿ ਰੂਪ ਜੋ ਵਿਖੇਪ ਸੋ ਸਰ੍ਪ ਹੈ. ਵਿਖੇਪ ਰੂਪ ਸਰ੍ਪ ਕੀ ਨਿਵ੍ਰਿਤਿ ਜਨ੍ਯ ਜੋ ਅਵਾਂਤਰ ਆਨੰਦ ਰੂਪੀ ਰਸ ਕਾ ਅਨੁਭਵ ਰੂਪ ਆਸ੍ਵਾਦਨ ਹੈ ਸੋ ਨਿਧਿ ਰੂਪੀ ਅਦ੍ਵੈਤ ਬ੍ਰਹ੍ਮ ਕੀ ਪ੍ਰਾਪ੍ਤਿ ਜਨ੍ਯ ਜੋ ਮਹਾ ਆਨੰਦ ਹੈ; ਤਾ ਕੀ ਪ੍ਰਾਪ੍ਤਿ ਕਾ ਪ੍ਰਤਿਬੰਧਕ ਹੋਨੇ ਤੈਂ ਵਿਘ੍ਨ ਕਹਿਯੇ ਹੈ. ਅਥਵਾ.

ਰਸਾਸ੍ਵਾਦਕਾ ਇਹ ਔਰ ਅਰਥ ਹੈ:- ਸਵਿਕਲਪ ਸਮਾਧਿ ਸੈਂ ਉੱਤਰ ਨਿਰ੍ਵਿਕਲਪ ਸਮਾਧਿ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਔ ਸਵਿਕਲਪ ਸਮਾਧਿ ਮੈਂ ਤ੍ਰਿਪੁਟੀ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਯਾਤੇਂ ਸਵਿਕਲਪ ਸਮਾਧਿਕਾ ਆਨੰਦ ਤ੍ਰਿਪੁਟੀ ਰੂਪ ਉਪਾਧਿ ਸਹਿਤ ਹੋਵੈ ਹੈ ਤੈਂ ਸੋਪਾਧਿਕ ਕਹਿਏ ਹੈ. ਔ ਨਿਰ੍ਵਿਕਲਪ ਸਮਾਧਿ ਮੈਂ ਤ੍ਰਿਪੁਟੀ ਪ੍ਰਤੀਤਿ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ. ਯਾਤੇਂ, ਨਿਰੁਪਾਧਿਕ ਆਨੰਦ ਨਿਰ੍ਵਿਕਲਪ ਸਮਾਧਿ ਮੈਂ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਇਸ ਰੀਤਿ ਸੇਂ ਸਵਿਕਲਪ ਸਮਾਧਿ ਮੈਂ ਉੱਤਰ ਨਿਰ੍ਵਿਕਲਪ ਸਮਾਧਿਕੇ ਆਰੰਭ ਮੈਂ ਬੀ, ਸਵਿਕਲਪ ਸਮਾਧਿ ਕੇ ਸੋਪਾਧਿਕ ਆਨੰਦਕੂੰ ਤ੍ਯਾਗਿ ਸਕੈ ਨਹੀਂ; ਕਿੰਤੁ ਤਾਹੀਕੂੰ ਅਨੁਭਵ ਕਰੈ ਸੋ ਰਸਾਸ੍ਵਾਦ ਕਹਿਏ ਹੈ. ਯਾਤੇਂ ਵਿਛੇਪ ਨਿਵ੍ਰਿਤਿ ਜਨ੍ਯ ਆਨੰਦਕਾ ਅਨੁਭਵ ਅਥਵਾ ਸਵਿਕਲਪ ਸਮਾਧਿਕੇ ਆਨੰਦਕਾ ਅਨੁਭਵ ਰਸਾਸ੍ਵਾਦ ਕਹਿਏ ਹੈ. ਸੋ ਦੋਨੂੰ ਪ੍ਰਕਾਰਕਾ ਰਸਾਸ੍ਵਾਦ ਨਿਰ੍ਵਿਕਲਪ ਸਮਾਧਿਕੇ ਪਰਮਾਨੰਦ ਕੇ ਅਨੁਭਵਕਾ ਵਿਰੋਧੀ ਹੋਨੇ ਤੇਂ, ਵਿਘ੍ਨ ਹੈ. ਯਾਤੇਂ ਤਾਕੂੰ ਬੀ ਤ੍ਯਾਗੇ ਐਸੇ ਨਿਰ੍ਵਿਕਲਪ ਸਮਾਧਿ ਮੈਂ ਚ੍ਯਾਰਿ ਵਿਘ੍ਨ ਹੋਵੈ ਹੈਂ; ਸੋ ਚ੍ਯਾਰੂੰ ਵਿਘ੍ਨ ਸਮਾਧਿ ਕੇ ਆਰੰਭ ਮੈਂ ਹੋਵੈ ਹੈਂ. ਯਾਤੇਂ ਸਾਵਧਾਨਤਾ ਸੇਂ ਚ੍ਯਾਰੂੰ ਵਿਘ੍ਨੂੰ ਰੋਕਿ ਕੇ,

ਸਮਾਧਿ ਮੈਂ ਪਰਮਾਨੰਦਕੂੰ ਵਿਦ੍ਵਾਨ ਅਨੁਭਵ ਕਰੈ ਹੈ. ਤਾਹੀਕੂੰ ਜੀਵਨ ਮੁਕ੍ਤ ਕਹੈ ਹੈ. ਇਸ ਰੀਤਿ ਸੈਂ ਗ੍ਯਾਨੀਕਾ ਚਿੱਤ ਨਿਰਾਲੰਬ ਨਹੀਂ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਜਬ ਪ੍ਰਾਰਬ੍ਧ ਬਲ ਤੈਂ ਸਮਾਧਿ ਮੈਂ ਉਤ੍ਥਾਨ ਹੋਵੈ ਤਬ ਬੀ ਸਮਾਧਿ ਮੈਂ ਜੋ ਪਰਮਾਨੰਦਕਾ ਅਨੁਭਵ ਕਿਯਾ ਹੈ, ਤਾਕੀ ਸ੍ਮ੍ਰਿਤਿ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਯਾਤੇਂ ਉਤ੍ਥਾਨ ਕਾਲ ਮੈਂ ਬੀ ਗ੍ਯਾਨੀਕਾ ਚਿੱਤ ਨਿਰਾਲੰਬ ਨਹੀਂ ਔ ਗ੍ਯਾਨਵਾਨਕੀ ਜੋ ਭੋਜਨਾਦਿਕਨ ਮੈਂ ਪ੍ਰਵ੍ਰਿਤਿ ਹੋਵੈ ਹੈ; ਸੋ ਕੇਵਲ ਪ੍ਰਾਰਬ੍ਧ ਸੈਂ ਹੋਵੈ ਹੈ; ਪਰੰਤੁ ਭੋਜਨਾਦਿਕ ਵ੍ਯਵਹਾਰ ਮੈਂ ਗ੍ਯਾਨੀ ਖੇਦ ਮਾਨਿਕੇ ਪ੍ਰਵ੍ਰਿਤਿ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਕਾਹੇ ਤੇਂ ਭੋਜਨਾਦਿਕਨ ਮੈਂ ਪ੍ਰਵ੍ਰਿਤਿ ਬੀ- ਸ਼੍ਰੁਤਿ ਕੀ ਵਿਰੋਧੀ ਹੈ. ਜਾਕੂੰ ਭੋਜਨਾਦਿਕ ਸ਼ਰੀਰ ਨਿਰ੍ਵਾ

ਹਰੀ ਪ੍ਰਵ੍ਰਿਤਿ ਹੀ ਖੇਦਰੂਪ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੋਵੈ ਤਾਕੀ ਅਧਿਕ ਪ੍ਰਵ੍ਰਿਤਿ ਸੰਭਵੈ ਨਹੀਂ. ਇਸਰੀਤਿ ਸੇਂ ਬਹੁਤ ਆਚਾਰਯੋਂ ਨੈ ਯਹੀ ਪੱਛ ਲਿਖ੍ਯਾ ਹੈ, ਔ ਜੀਵਨਮੁਕ੍ਤਿਕਾ ਆਨੰਦ ਭੀ ਬਾਹ੍ਯਪ੍ਰਵ੍ਰਿਤਿ ਮੈਂ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ, ਕਿੰਤੁ ਨਿਵ੍ਰਿਤਿ ਮੈਂ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਯਾਤੈਂ ਜੀਵਨਮੁਕ੍ਤਿ ਕੇ ਸੁਖਾਰਥੀ ਗ੍ਯਾਨਵਾਨ ਕੀ ਬਾਹ੍ਯਪ੍ਰਵ੍ਰਿਤਿ ਸੰਭਵੈ ਨਹੀਂ.

ਤਥਾਪਿ ਗ੍ਯਾਨਵਾਨ ਕੇ ਨਿਵ੍ਰਿਤਿ ਕਾ ਭੀ ਨਿਯਮ ਕਹਨਾ ਸੰਭਵੈ ਨਹੀਂ. ਕਾਹੇਤੈਂ ਨਿਵ੍ਰਿਤਿ ਮੈਂ ਅਥਵਾ ਪ੍ਰਵ੍ਰਿਤਿ ਮੈਂ ਵੇਦ ਕੀ ਆਗ੍ਯਾ ਰੂਪ ਵਿਧਿ ਤੈਂ ਗ੍ਯਾਨੀ ਕੂੰ ਹੈ ਨਹੀਂ; ਜਾਤੈਂ ਗ੍ਯਾਨੀ ਕੇ ਵ੍ਯਵਹਾਰ ਮੈਂ ਨਿਯਮ ਹੋਵੈ ਯਾਤੈਂ ਗ੍ਯਾਨੀ ਨਿਰੰਕੁਸ ਹੈ; ਤਾਕਾ ਵ੍ਯਵਹਾਰ ਪ੍ਰਾਰਬ੍ਧ ਸੇਂ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਜਿਸ ਗ੍ਯਾਨੀ ਕਾ ਪ੍ਰਾਰਬ੍ਧ ਭਿੱਛਾ ਭੋਜਨ ਮਾਤ੍ਰ ਫਲ ਕਾ ਹੇਤੁ ਹੈ ਤਾਕੀ ਭਿੱਛਾ ਭੋਜਨ ਮਾਤ੍ਰ ਮੈਂ ਪ੍ਰਵ੍ਰਿਤਿ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਜਾਕਾ ਪ੍ਰਾਰਬ੍ਧ ਅਧਿਕ ਭੋਗ ਕਾ ਹੇਤੁ ਹੋਵੈ, ਤਾਕੀ ਅਧਿਕ ਮੈਂ ਭੀ ਪ੍ਰਵ੍ਰਿਤਿ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਔਰ

ਜੇ ਐਸੇਂ ਕਹੈ:- ਜਾਕਾ ਪ੍ਰਾਰਬ੍ਧ ਭਿੱਛਾ ਭੋਜਨ ਮਾਤ੍ਰ ਕਾ ਹੇਤੁ ਹੋਵੈ ਤਾਹੀ ਕੂੰ ਗ੍ਯਾਨ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਅਧਿਕ ਵ੍ਯਵਹਾਰ ਕਾ ਹੇਤੁ ਜਾਕਾ ਪ੍ਰਾਰਬ੍ਧ ਹੋਵੈ ਤਾਕੂੰ ਗ੍ਯਾਨ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ, ਯਾਤੈਂ ਭਿੱਛਾ ਭੋਜਨਾਦਿਕ ਵ੍ਯਵਹਾਰ ਤੈਂ ਅਧਿਕ ਵ੍ਯਵਹਾਰ ਗ੍ਯਾਨੀ ਕਾ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ. ਜਾਕੀ ਅਧਿਕ ਪ੍ਰਵ੍ਰਿਤਿ ਹੋਵੈ ਸੋ ਗ੍ਯਾਨੀ ਨਹੀਂ.

ਸੋ ਸ਼ੰਕਾ ਬਨੈ ਨਹੀਂ. ਕਾਹੇਤੈਂ, ਯਾਗ੍ਯਵਲ੍ਕ੍ਯ ਜਨਕਾਦਿਕ ਗ੍ਯਾਨੀ ਕਹੇ ਹੈਂ. ਸਭਾ ਵਿਜਯ ਤੈਂ ਧਨ ਸੰਗ੍ਰਹ ਵ੍ਯਵਹਾਰ ਯਾਗ੍ਯਵਲ੍ਕ੍ਯ ਕਾ ਤਥਾ ਰਾਜ੍ਯ ਪਾਲਨ ਵ੍ਯਵਹਾਰ ਜਨਕ ਕਾ ਕਹ੍ਯਾ ਹੈ. ਔ ਵਾਸਿਸ਼ਠ ਗ੍ਰੰਥ ਮੈਂ ਅਨੇਕ ਗ੍ਯਾਨੀ ਪੁਰੁਸ਼ਨ ਕੇ ਵ੍ਯਵਹਾਰ ਨਾਨਾ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੇ ਕਹੇ ਹੈਂ. ਯਾਤੈਂ ਗ੍ਯਾਨੀ ਕੇ ਪ੍ਰਵ੍ਰਿਤਿ ਅਥਵਾ ਨਿਵ੍ਰਿਤਿ ਕਾ ਨਿਯਮ ਨਹੀਂ. ਯਦ੍ਯਪਿ ਯਾਗ੍ਯਵਲ੍ਕ੍ਯ ਨੈ ਸਭਾ ਵਿਜਯ ਤੈਂ ਉੱਤਰ ਵਿਦ੍ਵਤ ਸੰਨ੍ਯਾਸਰੂਪ ਨਿਵ੍ਰਿਤਿ ਹੀ ਪਾਈ ਹੈ; ਔ ਪ੍ਰਵ੍ਰਿਤਿ ਮੈਂ ਗ੍ਯਾਨੀ ਕੇ ਹੇ-
... ਕਹੇ ਹੈਂ; ਤਥਾਪਿ ਯਾਗ੍ਯਵਲ੍ਕ੍ਯ ਕੂੰ ਵਿਦ੍ਵਤ ਸੰਨ੍ਯਾਸ

ਤੈਂ ਪੂਰਵ ਗ੍ਯਾਨ ਨਹੀਂ ਥਾ; ਇਹ ਕਹਨੈ ਤੈ ਸੰਭਵ ਹੈ ਨਹੀਂ. ਕਿੰਤੁ ਗ੍ਯਾਨੈ ਤੇ ਪ੍ਰਥਮ ਭੀ ਥਾ, ਪਰੰਤੁ ਵਿਦ੍ਵਤ ਸੰਨ੍ਯਾਸ ਤੈਂ ਪੂਰ੍ਵ ਜੀਵਨਮੁਕ੍ਤਿ ਕਾ ਆਨੰਦ ਪ੍ਰਾਪਤੁ ਹੁਆ ਨਹੀਂ. ਯਾਤੈਂ ਜੀਵਨਮੁਕ੍ਤਿ ਕੇ ਆਨੰਦ ਵਾਸ੍ਤੇ ਸਰ੍ਵ ਸੰਗ੍ਰਹ ਕਾ ਤ੍ਯਾਗ ਕਿਯਾ ਹੈ. ਯਾਗ੍ਯਵਲਕ੍ਯ ਕਾ ਪ੍ਰਾਰਬ੍ਧ ਪੂਰ੍ਵਕਾਲ-ਅਧਿਕ ਭੋਗ ਕਾ ਹੇਤੁ ਥਾ ਔ ਉੱਤਰਕਾਲ ਨ੍ਯੂਨ ਭੋਗ ਕਾ ਹੇਤੁ ਥਾ. ਯਾਤੈਂ ਪ੍ਰਥਮ ਤੈਂ ਯਾਗ੍ਯਵਲਕ੍ਯ ਕੂੰ ਗ੍ਲਾਨਿ ਬਿਨਾ ਅਧਿਕ ਭੋਗ, ਔ ਆਗੇ ਗ੍ਲਾਨਿ ਤੈਂ ਸਰ੍ਵ ਭੋਗਨ ਕਾ ਤ੍ਯਾਗ ਹੁਆ ਹੈ; ਔ ਜਨਕ ਕਾ ਪ੍ਰਾਰਬ੍ਧ ਮਰਣ ਪਰਯੰਤ ਰਾਜਪਾਲਨਾਦਿਕ ਸਭਿਵਿਧਿ ਭੋਗ ਕਾ ਹੇਤੁ ਹੁਆ ਹੈ; ਯਾਤੈਂ ਸਦਾ ਤ੍ਯਾਗ ਕਾ ਅਭਾਵ ਹੀ ਹੁਆ ਹੈ; ਭੋਗਨ ਮੈਂ ਗ੍ਲਾਨਿ ਭੀ ਹੁਈ ਨਹੀਂ. ਔ ਵਾਮਦੇਵਾਦਿਕਨ ਕਾ ਪ੍ਰਾਰਬ੍ਧ ਨ੍ਯੂਨ ਭੋਗ ਕਾ ਹੇਤੁ ਹੁਆ ਹੈ, ਤਿਨ ਕੂੰ ਸਦਾ ਭੋਗਨ ਮੈਂ ਗ੍ਲਾਨਿ ਤੈਂ ਪ੍ਰਵ੍ਰਿੱਤਿ ਕਾ ਅਭਾਵ ਹੀ ਰਹ੍ਯਾ ਹੈ. ਔ ਵਾਸਿਸ਼੍ਠ ਮੈਂ ਐਸਾ ਭੀ ਪ੍ਰਸੰਗ ਹੈ:- ਸ਼ਿਖਰਧ੍ਵਜ ਕੀ ਗ੍ਯਾਨ ਤੈਂ ਅਨੰਤਰ ਅਧਿਕ ਪ੍ਰਵ੍ਰਿੱਤਿ ਹੁਈ ਹੈ. ਇਸ ਰੀਤਿ ਸੈਂ ਨਾਨਾ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੇ ਵਿਲਛਣ ਵ੍ਯਵਹਾਰ ਗ੍ਯਾਨੀ ਪੁਰਖਨ ਕੇ ਹੋਤੇ ਹੈਂ; ਤਿਨ ਸਰ੍ਵ ਕੂੰ ਗ੍ਯਾਨ ਸਮਾਨ ਹੈ. ਔ ਤਾ ਕਾ ਫਲ ਮੋਛ ਭੀ ਸਮਾਨ ਹੈ; ਔ ਪ੍ਰਾਰਬ੍ਧ ਭੇਦ ਸੈਂ ਵ੍ਯਵਹਾਰ ਕਾ ਭੇਦ ਹੈ. ਵ੍ਯਵਹਾਰ ਕਾ ਨ੍ਯੂਨਤਾ ਮੈਂ ਜੀਵਨਮੁਕ੍ਤਿ ਕੇ ਸੁਖ ਕੀ ਅਧਿਕਤਾ ਔ ਵ੍ਯਵਹਾਰ ਕੀ ਅਧਿਕਤਾ ਮੈਂ ਜੀਵਨਮੁਕ੍ਤਿ ਕੇ ਸੁਖ ਕੀ ਨ੍ਯੂਨਤਾ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਯਾ ਕੇ ਵਿਖੈ,

ਕੋਈ ਇਹ ਸ਼ੰਕਾ ਕਰੈ ਹੈ:- ਜੋ ਜੀਵਨਮੁਕ੍ਤਿ ਕੇ ਸੁਖ ਕੂੰ ਤ੍ਯਾਗਿ ਕੇ-ਤੁਛ ਭੋਗਨ ਮੈਂ ਪ੍ਰਵ੍ਰਿੱਤਿ ਹੋਵੈ ਸੋ ਵਿਦੇਹ ਮੋਛ ਕੂੰ ਭੀ ਤ੍ਯਾਗਿ ਕੇ ਵੈਕੁੰਠਾਦਿਕ ਲੋਕ ਕੀ ਇੱਛਾ ਧਾਰਿ ਕੇ ਜਾਵੈਗਾ.

ਸੋ ਸ਼ੰਕਾ ਬਨੈ ਨਹੀਂ. ਕਾਹੇਤੈਂ, ਜੀਵਨਮੁਕ੍ਤਿ ਕੇ ਸੁਖ ਕਾ ਤ੍ਯਾਗ ਔ ਭੋਗਨ ਮੈਂ ਪ੍ਰਵ੍ਰਿੱਤਿ ਤੌ ਗ੍ਯਾਨੀ ਕੀ ਪ੍ਰਾਰਬ੍ਧ ਬਲ ਤੈਂ ਸੰਭਵ ਹੈ ਹੈ; ਔ-ਵਿਦੇਹ ਮੋਛ ਕਾ ਤ੍ਯਾਗ ਔ ਪਰਲੋਕ ਕੂੰ ਗਮਨ ਸੰਭਵ ਹੈ ਨਹੀਂ. ਕਾਹੇਤੇ ਪ੍ਰਾਣ ਬਾਹਰਿ ਗਮਨ ਕਰੈ ਨਹੀਂ. ਯਾਤੈਂ, ਪਰਲੋਕ

ਕੂੰ ਗਮਨ ਸੰਭਵੈ ਨਹੀਂ. ਔ ਵਿਦੇਹ ਮੋਖ ਕਾ ਤ੍ਯਾਗ ਬੀ ਸੰਭਵੈ ਨਹੀਂ ਕਾਹੇ
ਤੇ ਗ੍ਯਾਨ ਤੈਂ ਅਗ੍ਯਾਨ ਕੀ ਨਿਵ੍ਰਿਤਿ ਹੋਇ ਇਕੇ ਪ੍ਰਾਰਬ੍ਧ ਭੋਗ ਤੈਂ ਅਨੰਤਰ-
ਸ੍ਥੂਲ ਸੂਖਮ ਸ਼ਰੀਰਾਕਾਰ ਅਗ੍ਯਾਨ ਕਾ, ਚੇਤਨ ਮੈਂ ਲਯ ਵਿਦੇਹ ਮੋਖ
ਕਹਿਏ ਹੈ. ਸੋ ਅਵਸ਼੍ਯ ਹੋਵੈ ਹੈ ਜੋ ਮੂਲ ਅਗ੍ਯਾਨ ਬਾਕੀ ਰਹੈ, ਅਥ
ਵਾ ਨਸ਼੍ਟ ਅਗ੍ਯਾਨ ਕੀ ਫੇਰਿ ਉਤਪਤਿ ਹੋਵੈ, ਤੌ ਵਿਦੇਹ ਮੋਖ ਕਾ ਅਭਾ
ਵ ਹੋਵੈ, ਸੋ ਮੂਲ ਅਗ੍ਯਾਨ ਕਾ ਵਿਰੋਧੀ ਗ੍ਯਾਨ ਹੁਏ ਤੈਂ, ਅਗ੍ਯਾਨ ਬਾ
ਕੀ ਰਹੈ ਨਹੀਂ. ਔ ਪ੍ਰਮਾਣ ਤੈਂ ਨਾਸ਼ ਹੁਏ ਅਗ੍ਯਾਨ ਕੀ ਫੇਰਿ ਉਤਪਤਿ ਹੋਵੈ
ਨਹੀਂ. ਯਾਤੈਂ ਵਿਦੇਹ ਮੋਖ ਕਾ ਅਭਾਵ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ. ਔ ਵਿਦੇਹ ਮੋਖ ਕੇ ਤ੍ਯਾ
ਗ ਮੈਂ ਤਥਾ ਪਰਲੋਕ ਕੇ ਗਮਨ ਮੈਂ ਗ੍ਯਾਨੀ ਕੀ ਇੱਛਾ ਬੀ ਸੰਭਵੈ ਨਹੀਂ.
ਕਾਹੇਤੈਂ, ਗ੍ਯਾਨੀ ਕੂੰ ਇੱਛਾ ਕੇਵਲ ਪ੍ਰਾਰਬ੍ਧ ਸੈਂ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਜਿਤਨੀ ਸਾ
ਮਗ੍ਰੀ ਬਿਨਾ ਪ੍ਰਾਰਬ੍ਧ ਕਾ ਭੋਗ ਸੰਭਵੈ ਨਹੀਂ. ਉਤਨੀ ਸਾਮਗ੍ਰੀ ਕੂੰ ਪ੍ਰਾ
ਰਬ੍ਧ ਰਚੈ ਹੈ. ਇੱਛਾ ਬਿਨਾ ਭੋਗ ਸੰਭਵੈ ਨਹੀਂ. ਯਾਤੈਂ ਗ੍ਯਾਨੀ ਕੀ
ਇੱਛਾ ਬੀ ਪ੍ਰਾਰਬ੍ਧ ਕਾ ਫਲ ਹੈ. ਔ ਅਨ੍ਯ ਲੋਕ ਮੈਂ ਅਥਵਾ ਇਸ ਲੋ
ਕ ਮੈਂ, ਅਨ੍ਯ ਸ਼ਰੀਰ ਕਾ ਸੰਬੰਧ ਗ੍ਯਾਨੀ ਕੂੰ ਪ੍ਰਾਰਬ੍ਧ ਸੈਂ ਬੀ ਹੋਵੈ ਨ-
ਹੀਂ. ਇਹ ਪੂਰਵ ਇਸੀ ਤਰੰਗ ਮੈਂ ਪ੍ਰਤਿਪਾਦਨ ਕਰਿ ਆਏ ਹੈਂ. ਯਾਤੈਂ
ਗ੍ਯਾਨੀ ਕੂੰ ਪ੍ਰਾਰਬ੍ਧ ਸੈਂ ਵਿਦੇਹ ਮੋਖ ਕੇ ਤ੍ਯਾਗ ਕੀ, ਵਾ ਪਰਲੋਕ ਕੇ
ਗਮਨ ਕੀ ਇੱਛਾ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ.

ਜੀਵਨਮੁਕ੍ਤਿ ਕੇ ਸੁਖ ਕੇ ਵਿਰੋਧੀ ਵਰ੍ਤਮਾਨ ਸ਼ਰੀਰ ਮੈਂ ਅਧਿ
ਕ ਭੋਗ ਕੀ ਇੱਛਾ ਤੈਂ ਭਿੱਛਾ ਭੋਜਨਾਦਿਕਨ ਕੀ ਨ੍ਯਾਈਂ ਜਨਕਾਦਿਕ
ਨ ਕੂੰ ਸੰਭਵੈ ਹੈ. ਯਾ ਸ੍ਥਾਨ ਮੈਂ ਇਹ ਰਹਸ੍ਯ ਹੈ:-ਗ੍ਯਾਨੀ ਕੀ ਬਾਹ੍ਯ
ਪ੍ਰਵ੍ਰਿਤਿ ਜੀਵਨਮੁਕ੍ਤਿ ਕੀ ਵਿਰੋਧੀ ਨਹੀਂ; ਕਿੰਤੂ ਜੀਵਨਮੁਕ੍ਤਿ ਕੇ ਵਿ
ਲੱਛਣ ਸੁਖ ਕੀ ਵਿਰੋਧੀ ਹੈ. ਕਾਹੇਤੈਂ, ਆਤਮਾ ਨਿਤ੍ਯ ਮੁਕ੍ਤ ਹੈ, ਅਵਿ
ਦ੍ਯਾ ਮੈਂ ਬੰਧ ਪ੍ਰਤੀਤਿ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਜਿਸ ਕਾਲ ਮੈਂ ਗ੍ਯਾਨ ਹੋਵੈ ਹੈ; ਤਿਸੀ
ਕਾਲ ਮੈਂ ਅਵਿਦ੍ਯਾ ਕ੍ਰਿਤ ਬੰਧ ਭ੍ਰਮ ਨਸ਼੍ਟ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਗ੍ਯਾਨ ਹੁਏ ਤੈਂ ਫੇ-
ਰਿ [illegible] ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ. ਸ਼ਰੀਰ ਸਹਿਤ ਕੂੰ ਬੰਧ ਭ੍ਰਮ ਕਾ ਅਭਾਵ

ਹੀ ਜੀਵਨ ਮੁਕਤਿ ਕਹੀਏ ਹੈ. ਦੇਹ ਆਦਿਕਨ ਕੀ ਪ੍ਰਵ੍ਰਿਤਿ ਮੈਂ ਤਥਾ ਨਿਵ੍ਰਿਤਿ ਮੈਂ ਗਿਆਨੀ ਕੂੰ ਬੰਧ ਭ੍ਰਾਂਤਿ ਆਤਮਾ ਮੈਂ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ; ਯਾਤੇਂ ਬਾਹਜ ਪ੍ਰਵ੍ਰਿਤਿ ਮੈਂ ਭੀ ਜੀਵਨ ਮੁਕਤਿ ਦੂਰਿ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ ਤੈਂ ਭੀ ਬਾਹਜ ਪ੍ਰਵ੍ਰਿਤਿ ਮੈਂ ਜੀਵਨ ਮੁਕਤਿ ਕੂੰ ਵਿਲੱਖਣ ਸੁਖ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ. ਏਕਾਗ੍ਰਤਾ ਰੂਪ ਅੰਤਹਕਰਣ ਪਰਿਣਾਮ ਤੇਂ ਸੁਖ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਸੋ ਏਕਾਗ੍ਰਤਾ ਪਰਿਣਾਮ ਬਾਹਜ ਪ੍ਰਵ੍ਰਿਤਿ ਮੈਂ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ. ਇਸ ਰੀਤਿ ਸੋਂ ਪ੍ਰਾਰਬਧ ਭੇਦ ਤੇਂ ਗਿਆਨੀ ਪੁਰਖਨ ਕੇ ਬਿਵਹਾਰ ਨਾਨਾ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੇ ਹੈਂ, ਪਰੰਤੁ ਜਾਕਾ ਪ੍ਰਾਰਬਧ ਅਧਿਕ ਪ੍ਰਵ੍ਰਿਤਿ ਕਾ ਹੇਤੁ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਤਾਕਾ ਮੰਦ ਪ੍ਰਾਰਬਧ ਕਹੀਏ ਹੈ. ਕਾਹੇਤੇਂ, ਅਧਿਕ ਪ੍ਰਵ੍ਰਿਤਿ ਏਕਾਗ੍ਰਤਾ ਕੀ ਵਿਰੋਧੀ ਹੈ. ਔ ਏਕਾਗ੍ਰਤਾ ਬਿਨਾ ਨਿਰੁਪਾਧਿਕ ਆਨੰਦ ਪ੍ਰਤੀਤਿ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ. ਇਹ ਸਮਾਧਿ ਨਿਰੂਪਣ ਮੈਂ ਕਹੀ ਹੈ. ਔਰ

ਜੋ ਪੂਰਵ ਕਹਾ "ਗਿਆਨਵਾਨ ਕੂੰ ਸਰਵ ਅਨਾਤਮ ਪਦਾਰਥਨ ਮੈਂ ਮਿਥਿਆ ਬੁਧਿ ਹੋਵੈ ਹੈ, ਰਾਗ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ; ਯਾਤੇਂ ਪ੍ਰਵ੍ਰਿਤਿ ਸੰਭਵੈ ਨਹੀਂ.

ਸੋ ਸ਼ੰਕਾ ਬੀ ਬਨੈ ਨਹੀਂ. ਕਾਹੇਤੇਂ ਜੈਸੇ ਦੇਹ ਵਿਖੈ ਮਿਥਿਆ ਬੁਧਿ ਭੀ ਗਿਆਨੀ ਕੂੰ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਤੌ ਬੀ ਦੇਹ ਕੇ ਅਨੁਕੂਲ ਜੋ ਭਿਛਾ ਆਦਿਕ ਹੈਂ, ਤਿਨ ਮੈਂ ਕੇਵਲ ਪ੍ਰਾਰਬਧ ਸੈਂ ਪ੍ਰਵ੍ਰਿਤਿ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਤੈਸੇ ਜਿਸ ਕਾ ਅਧਿਕ ਭੋਗ ਕਾ ਪ੍ਰਾਰਬਧ ਹੋਵੈ, ਤਿਸ ਗਿਆਨੀ ਕੀ ਅਧਿਕ ਪ੍ਰਵ੍ਰਿਤਿ ਬੀ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਜੈਸੇ ਬਾਜੀਗਰ ਕੇ ਤਮਾਸੇ ਕੂੰ ਮਿਥਿਆ ਜਾਨਿਕੇ, ਸਰਵ ਲੋਕਨ ਕੀ ਪ੍ਰਵ੍ਰਿਤਿ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਤੈਸੇ ਸਰਵ ਪਦਾਰਥਨ ਮੈਂ ਗਿਆਨੀ ਕੂੰ ਮਿਥਿਆ ਬੁਧਿ ਹੁਏ ਸੈਂ ਬੀ ਪ੍ਰਵ੍ਰਿਤਿ ਸੰਭਵੈ ਹੈ. ਔਰ

ਜੋ ਐਸੇ ਕਹੈ, ਜਾਕੂੰ ਜਿਸ ਪਦਾਰਥ ਮੈਂ ਦੋਖ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਹੋਵੈ, ਤਾਕੇ ਵਿਖੈ ਤਿਸ ਪੁਰਖ ਕੀ ਪ੍ਰਵ੍ਰਿਤਿ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ. ਗਿਆਨੀ ਕੂੰ ਅਨਾਤਮ ਪਦਾਰਥਨ ਮੈਂ ਦੋਖ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਰਾਗ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ; ਯਾਤੇਂ ਪ੍ਰਵ੍ਰਿਤਿ ਸੰਭਵੈ ਨਹੀਂ

ਸੋ ਬੀ ਬਨੈ ਨਹੀਂ. ਕਾਹੇਤੇਂ, ਜਿਸ ਅਪਥ੍ਯ ਸੇਵਨ ਮੈਂ, ਰੋਗੀ ਕੋ ਅ-ਨ੍ਵਯ ਵ੍ਯਤਿਰੇਕ ਤੈਂ ਦੋਖ ਨਿਸ਼੍ਚਯ ਕਿਯਾ ਹੈ; ਤਾ ਅਪਥ੍ਯ ਸੇਵਨ ਮੈਂ ਪ੍ਰਾਰਬ੍ਧ ਤੈਂ ਜੈਸੇ ਰੋਗੀ ਕੀ ਪ੍ਰਵ੍ਰਿੱਤਿ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਤੈਸੇ ਪ੍ਰਾਰਬ੍ਧ ਸੇਂ ਗ੍ਯਾ-ਨੀ ਕੀ ਸਬ ਵ੍ਯਵਹਾਰ ਮੈਂ ਪ੍ਰਵ੍ਰਿੱਤਿ ਦੋਖ ਦ੍ਰਿਸ਼੍ਟਿ ਹੁਏ ਬੀ ਸੋਭੈ ਹੈ. ਇ-ਸ ਰੀਤਿ ਸੇਂ ਗ੍ਯਾਨੀ ਕੇ ਵ੍ਯਵਹਾਰ ਕਾ ਨਿਯਮ ਨਹੀਂ. ਇਹ ਪੱਛ ਵਿ-ਦ੍ਯਾਰਣ੍ਯ ਸ੍ਵਾਮੀ ਨੇ ਵਿਸ੍ਤਾਰ ਸੇਂ ਤ੍ਰਿਪ੍ਤਿਦੀਪ ਮੈਂ ਪ੍ਰਤਿਪਾਦਨ ਕਿਯਾ ਹੈ. ਯਾਤੈਂ ਤੱਤ੍ਵਦ੍ਰਿਸ਼੍ਟਿ ਕਾ ਵ੍ਯਵਹਾਰ ਨਿਯਮ ਰਹਿਤ ਹੈ. ਸਮਾਧਿ ਰੂਪ ਨਿਯਮ ਕੀ ਵਿਧਿ ਸੁਨਿਕੇ ਤੱਤ੍ਵਦ੍ਰਿਸ਼੍ਟਿ ਹੰਸੇ ਹੈ.

ਦੋਹਾ.

ਭ੍ਰਮਣ ਕਰਤ ਬਹੁ ਕਾਲ ਲੂੰ, ਤੱਤ੍ਵਦ੍ਰਿਸ਼੍ਟਿ ਸੁਗ੍ਯਾਨ;
ਭੋਗੈ ਨਿਜ ਪ੍ਰਾਰਬ੍ਧ ਤਬ, ਲੀਨ ਭਏ ਤਿਹਿ ਪ੍ਰਾਣ.੧੭

ਟੀਕਾ:- ਪ੍ਰਾਰਬ੍ਧ ਭੋਗ ਤੈਂ ਅਨੰਤਰ ਗ੍ਯਾਨੀ ਕੇ ਪ੍ਰਾਣ ਗਮਨ ਕਰੈ ਨਹੀਂ. ਯਾਤੈਂ ਤੱਤ੍ਵਦ੍ਰਿਸ਼੍ਟਿ ਕੇ ਪ੍ਰਾਣ ਲੀਨ ਹੁਏ ਇਹ ਕਹ੍ਯਾ. ਔ ਗ੍ਯਾਨੀ ਕੇ ਸ਼ਰੀਰ ਤ੍ਯਾਗ ਮੈਂ ਕਾਲ ਵਿਸ਼ੇਖ ਕੀ ਅਪੇਛਾ ਨਹੀਂ. ਉੱਤ-ਰਾਯਣ ਮੈਂ ਅਥਵਾ ਦੱਛਿਣਾਯਨ ਮੈਂ ਦੇਹਪਾਤ ਹੋਵੈ. ਸਰ੍ਵਥਾ ਮੁ-ਕ੍ਤ ਹੈ. ਤੈਸੇ ਦੇਸ਼ ਵਿਸ਼ੇਖ ਕੀ ਅਪੇਛਾ ਨਹੀਂ. ਕਾਸ਼ੀ ਆਦਿਕ ਪੁਨੀਤ ਦੇਸ਼ ਮੈਂ ਅਥਵਾ ਅਤ੍ਯੰਤ ਮਲੀਨ ਦੇਸ਼ ਮੈਂ ਗ੍ਯਾਨੀ ਕਾ ਦੇਹਪਾਤ ਹੋ-ਵੈ, ਸਰ੍ਵਥਾ ਮੁਕ੍ਤ ਹੈ. ਤੈਸੇ ਆਸਨ ਵਿਸ਼ੇਖ ਕੀ ਅਪੇਛਾ ਨਹੀਂ. ਪ੍ਰਿ-ਥਿਵੀ ਮੈਂ ਸਬ ਆਸਨ ਤੈਂ, ਅਥਵਾ ਸਿੰਘ ਆਸਨ ਤੈਂ ਦੇਹਪਾਤ ਹੋਵੈ ਤੈਸੇ ਸਾਵਧਾਨ ਬ੍ਰਹ੍ਮ ਚਿੰਤਨ ਕਰਤੇ ਕਾ ਅਥਵਾ ਰੋਗ ਵ੍ਯਾਕੁਲ ਹਾ-ਹਾ ਸ਼ਬ੍ਦ ਪੁਕਾਰਤੇ ਕਾ ਦੇਹਪਾਤ ਹੋਵੈ, ਸਰ੍ਵਥਾ ਮੁਕ੍ਤ ਹੈ. ਕਾਹੇਤੇਂ, ਜਿ-ਸ ਕਾਲ ਮੈਂ ਗ੍ਯਾਨ ਤੈਂ ਅਗ੍ਯਾਨ ਨਿਵ੍ਰਿੱਤਿ ਹੂਆ ਤਿਸੀ ਕਾਲ ਮੈਂ ਗ੍ਯਾ-ਨੀ ਮੁਕ੍ਤ ਹੈ. ਯਾਤੈਂ ਗ੍ਯਾਨੀ ਕੂੰ ਵਿਦੇਹ ਮੋਛ ਮੈਂ ਦੇਸ਼ ਕਾਲ ਆਸਨਾਦਿ-

ਛਾ ਨਹੀਂ ਜੈਸੇ ਗ੍ਯਾਨੀ ਕੂੰ ਦੇਹਪਾਤ ਮੈਂ ਦੇਸ਼ ਕਾਲਾਦਿ-

ਬਲ ਕੀ ਅਪੇਛਾ ਨਹੀਂ. ਤੈਸੇ ਗ੍ਯਾਨ ਕੇ ਨਿਮਿੱਤ ਸ਼੍ਰਵਣ ਮੈਂ ਬੀ, ਦੇਸ਼ ਕਾਲ ਆਸਨਾਦਿਕਨ ਕੀ ਅਪੇਛਾ ਨਹੀਂ ਔ

ਉਪਾਸਕ ਕੂੰ ਦੇਸ਼ ਕਾਲਾਦਿਕਨ ਕੀ ਅਪੇਛਾ ਹੈ. ਯਦ੍ਯਪਿ ਭੀਖਮਾਦਿਕ ਗ੍ਯਾਨੀ ਕਹੇ ਹੈਂ, ਔ ਭੀਖਮ ਨੇ ਉੱਤਰਾਯਣ ਬਿਨਾ ਪ੍ਰਾਣ ਤ੍ਯਾਗ ਕੀਏ ਨਹੀਂ; ਤਥਾਪਿ ਭੀਖਮਾਦਿਕ ਅਧਿਕਾਰੀ ਪੁਰਖ ਹੈਂ. ਯਾਤੈਂ ਉਪਾਸਕਨ ਕੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਵਾਸ੍ਤੇ, ਤਿਨੋਂ ਨੇ ਕਾਲ ਵਿਸ਼ੇਖ ਕੀ ਪ੍ਰਤੀਛਾ ਕਰੀ ਹੈ. ਔ ਵਸਿਸ਼ਠ ਭੀਖਮਾਦਿਕ ਅਧਿਕਾਰੀ ਹੈਂ; ਯਾਤੈਂ ਹੀ ਤਿਨ ਕੂੰ ਅਨੇਕ ਜਨਮ ਹੁਏ ਹੈਂ. ਕਾਹੇਤੈਂ, ਅਧਿਕਾਰੀ ਪੁਰਖਨ ਕਾ ਏਕ ਕਲਪ ਪਰਯੰਤ ਪ੍ਰਾਰਬਧ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਕਲਪ ਕੇ ਅੰਤ ਬਿਨਾ ਵਿਦੇਹ ਮੋਛ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ ਔ ਕਲਪ ਕੇ ਭੀਤਰਿ ਤਿਨ ਕੂੰ ਇੱਛਾ ਬਲ ਤੈਂ ਨਾਨਾ ਸ਼ਰੀਰ ਹੋਵੈ ਹੈਂ. ਤਥਾਪਿ ਆਤਮ ਸ੍ਵਰੂਪ ਵਿਖੈ ਤਿਨ ਕੂੰ ਜਨਮ ਮਰਣ ਭ੍ਰਾਂਤਿ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ; ਯਾਤੈਂ ਜੀਵਨ ਮੁਕਤ ਹੈਂ. ਤਿਨ ਅਧਿਕਾਰੀ ਪੁਰਖਨ ਕਾ ਵ੍ਯਵਹਾਰ ਸੰਪੂਰਣ ਅਨ੍ਯ ਕੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਨਿਮਿਤ ਹੈ. ਔ ਅਨ੍ਯ ਗ੍ਯਾਨੀ ਕੇ ਵ੍ਯਵਹਾਰ ਮੈਂ ਕੋਈ ਨਿਯਮ ਨਹੀਂ. ਇਸ ਅਭਿਪ੍ਰਾਯ ਤੈਂ ਤਤ੍ਵ ਦ੍ਰਿਸ਼੍ਟਿ ਕੇ ਦੇਹ ਪਾਤ ਕਾ ਦੇਸ਼ ਕਾਲ ਆਸਨਾਦਿਕ ਕੁਛ ਕਹ੍ਯਾ ਨਹੀਂ.

ਦੋਹਾ.

ਦੂਜੇ ਸ਼ਿਖ੍ਯ ਅਦ੍ਰਿਸ਼ਟ ਤਿਹਿ, ਗੰਗਾ ਤਟ ਸ਼ੁਭ ਥਾਨ;
ਦੇਸ਼ ਇਕੰਤ ਪਵਿਤ੍ਰ ਅਤਿ, ਕਿਯੋ ਬ੍ਰਹਮ ਕੋ ਧ੍ਯਾਨ.੧੮
ਸ਼ਾਸ੍ਤ੍ਰ ਰੀਤਿ ਤਜਿ ਦੇਹ ਕੂੰ, ਪੂਰਵ ਕਹ੍ਯੋ ਜੁ ਰਾਹ;
ਜਾਇ ਮਿਲ੍ਯੋ ਸੋ ਬ੍ਰਹਮ ਤੈਂ. ਪਾਯੋ ਅਧਿਕ ਉਛਾਹ.੧੯

ਟੀਕਾ:- ਜੈਸੇ ਗ੍ਯਾਨੀ ਕੂੰ ਦੇਸ਼ ਕਾਲ ਕੀ ਅਪੇਛਾ ਨਹੀਂ. ਤਾਸੇਂ ਵਿਪਰੀਤਿ ਉਪਾਸਕ ਕੂੰ ਜਾਨਨੀ. ਉੱਤਮ ਦੇਸ਼ ਮੈਂ ਉੱਤਮ ਉੱਤਰਾਯਣਾਦਿਕ ਕਾਲ ਮੈਂ. ਉਪਾਸਕ ਸ਼ਰੀਰ ਤਜੈ ਤਬ ਉਪਾਸਨਾ ਕਾ ਫਲ ਹੋਵੈ. ਔ ਗ੍ਯਾਨੀ ਕੂੰ ਮਰਣ ਸਮਕਾਲ ਸਾਵਧਾਨਤਾ ਸੇਂ, ਰਾਜੇ ਕੀ-

ਸ੍ਥਿਤਿਕੀ ਅਪੇਛ੍ਯਾ ਨਹੀਂ; ਉਪਾਸਕਕੂੰ ਮਰਣਸਮਯ ਧ੍ਯੇਯਕੇ ਸ੍ਵਰੂਪਕੀ ਸ੍ਥਿਤਿਕੀ ਅਪੇਛ੍ਯਾ ਹੈ. ਜਿਸ ਧ੍ਯੇਯਕਾ ਪੂਰ੍ਵ ਧ੍ਯਾਨ ਕਿਯਾ ਹੈ. ਤਾ ਧ੍ਯੇਯਕੀ ਸ੍ਥਿਤਿ ਮਰਣਸਮਯ ਹੋਵੈ; ਤਬ ਉਪਾਸਨਾਕਾ ਫਲ ਹੋਵੈ ਹੈ; ਜੈਸੇ ਧ੍ਯੇਯਕੀ ਸ੍ਥਿਤਿ ਚਾਹਿਏ; ਤੈਸੇ ਧ੍ਯੇਯਬ੍ਰਹ੍ਮਕੀ ਪ੍ਰਾਪ੍ਤਿਕਾ ਜੋ ਮਾਰ੍ਗ ਪੰਚਮ ਤਰੰਗਮੈਂ ਕਹ੍ਯਾ ਹੈ. ਤਾਕੀ ਬੀ ਸ੍ਥਿਤਿ ਚਾਹਿਏ. ਕਾਹੇਤੈਂ, ਮਾਰ੍ਗ ਚਿੰਤਨ ਬੀ ਉਪਾਸਨਾਕਾ ਅੰਗ ਹੈ. ਔ ਗ੍ਯਾਨ ਨਿਮਿੱਤ ਸ਼੍ਰਵਣ ਮੈਂ ਦੇਸ਼ਕਾਲ ਆਸਨਕੀ ਅਪੇਛ੍ਯਾ ਨਹੀਂ. ਧ੍ਯਾਨ ਮੈਂ ਉੱਤਮਦੇਸ਼, ਨਿਰੰਤਰਕਾਲ, ਸਿਧਾਦਿਕ ਆਸਨਕੀ ਅਪੇਛ੍ਯਾ ਹੈ. ਯਾਤੈਂ ਅਦ੍ਰਿਸ਼੍ਟਿਕੂੰ ਉੱਤਮਦੇਸ਼, ਗੰਗਾਤੀਰਮੈਂ ਸ੍ਥਿਤਿ; ਔ ਮਰਣਸਮਯ ਬੀ ਯੋਗਸ਼ਾਸ੍ਤ੍ਰ ਰੀਤਿਸੈਂ ਦੇਹਪਾਤ ਕਹ੍ਯਾ.

ਦੋਹਾ.

ਤਰ੍ਕਦ੍ਰਿਸ਼੍ਟਿ ਪੁਨਿ ਤੀਸਰੋ, ਲਹਿ ਗੁਰੁਮੁਖ ਉਪਦੇਸ਼;
ਅਸ਼੍ਟਾਦਸ ਪ੍ਰਸ੍ਥਾਨ ਜਿਨ, ਅਵਗਾਹਨ ਕਰਿ ਬੇਸ਼. ੨੦
ਜੇਤੀ ਵਾਣੀ ਵੈਖਰੀ, ਤਾਕੇ ਅਲੰ ਪਿਛਾਨ;
ਹੇਤੁ ਮੁਕ੍ਤਿਕੋ ਗ੍ਯਾਨ ਲਖਿ, ਅਦ੍ਵਯ ਨਿਸ਼੍ਚਯ ਗ੍ਯਾਨ. ੨੧

ਟੀਕਾ:- ਤਰ੍ਕਦ੍ਰਿਸ਼੍ਟਿ ਨਾਮ ਤੀਸਰਾ, ਗੁਰੂਦ੍ਵਾਰਾ ਉਪਦੇਸ਼ਕੂੰ ਸ਼੍ਰਵਣ ਕਰਿਕੇ, ਸ਼ੁਨੈ ਅਰ੍ਥਮੈਂ ਅਨ੍ਯ ਸ਼ਾਸ੍ਤ੍ਰਨਕਾ ਵਿਰੋਧ ਦੂਰਿ ਕਰਨੇਕੂੰ ਸਰ੍ਵ ਸ਼ਾਸ੍ਤ੍ਰਨਕਾ ਅਭਿਪ੍ਰਾਯ ਵਿਚਾਰਿਕੇ ਇਹ ਨਿਸ਼੍ਚਯ ਕਿਯਾ ਸਕਲ ਸ਼ਾਸ੍ਤ੍ਰਨਕਾ ਪਰਮ ਪ੍ਰਯੋਜਨ ਮੋਛ ਹੈ. ਮੋਛਕਾ ਸਾਧਨ ਗ੍ਯਾਨ ਹੈ. ਸੋ ਗ੍ਯਾਨ ਅਦ੍ਵਯ ਨਿਸ਼੍ਚਯ ਰੂਪ ਹੈ. ਭੇਦ ਨਿਸ਼੍ਚਯ ਯਥਾਰਥ ਗ੍ਯਾਨ ਨਹੀਂ. ਸਾਰੇ ਸ਼ਾਸ੍ਤ੍ਰ ਸਾੱਛਾਤ ਅਥਵਾ ਪਰੰਪਰਾਤੈਂ ਬ੍ਰਹ੍ਮਗ੍ਯਾਨਕਾ ਹੇਤੁ ਹੈਂ.

ਯਦ੍ਯਪਿ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਵੈਖਰੀ ਵਾਣੀਕੇ ਅਸ਼੍ਟਾਦਸ਼ ਪ੍ਰਸ੍ਥਾਨ ...ਈ ਕਰ੍ਮਕੂੰ ਪ੍ਰਤਿਪਾਦਨ ਕਰੈ ਹੈ ਕੋਈ ਵਿਸ਼ਯਸੁਖਕੇ ਉਪਾ

ਯਨਕੂੰ ਪ੍ਰਤਿਪਾਦਨ ਕਰੈਹੈ: ਕੋਈ ਬ੍ਰਹਮ ਭਿੰਨ ਦੇਵਨਕੀ ਉਪਾਸਨਾਕੂੰ ਬੋਧਨ ਕਰੈਹੈ. ਤੈਸੇ ਗਯਾਨ ਨਿਮਿੱਤ ਜੋ ਨ੍ਯਾਯ ਸਾਂਖ੍ਯ ਆਦਿਕ ਸ਼ਾਸ੍ਤ੍ਰ ਹੈ. ਸੋ ਭੀ ਭੇਦ ਗਯਾਨਕੂੰ ਹੀ ਯਥਾਰ੍ਥ ਗਯਾਨ ਕਹੈਹੈ: ਯਾਤੇਂ ਸਰ੍ਵਕੂੰ ਅਦ੍ਵੈਤ ਬ੍ਰਹਮਕੀ ਬੋਧਕਤਾ ਬਨੈ ਨਹੀਂ.

ਤਥਾਪਿ ਸਕਲ ਸ਼ਾਸ੍ਤ੍ਰਨ ਕੇ ਕਰਤਾ ਸਰ੍ਵਗਯ ਹੁਏ ਹੈਂ; ਔ ਕ੍ਰਿਪਾਲੁ ਹੁਏਹੈਂ. ਯਾਤੈਂ ਤਿਨਕੇ ਕਿਏ ਮੂਲ ਸੂਤ੍ਰਨ ਕਾ ਤੋ, ਵੇਦਕੇ ਅਨੁਸਾਰਹੀ ਅਰ੍ਥ ਹੈ. ਪਰੰਤੁ ਤਿਨਕੇ ਵ੍ਯਾਖ੍ਯਾਨ ਕਰਤਾ ਭ੍ਰਾਂਤ ਹੁਏਹੈਂ. ਮੂਲ ਸੂਤ੍ਰਕਾਰਨ ਕੇ ਅਭਿਪ੍ਰਾਯਤੈਂ ਵਿਲੱਛਣ ਅਰ੍ਥ ਕਿਯਾਹੈ. ਸੋ ਵੇਦਸੈਂ ਵਿਰੁੱਧ ਤਿਨ ਸੂਤ੍ਰਨਕਾ ਅਰ੍ਥ ਨਹੀਂ. ਕਿੰਤੁ ਸਰ੍ਵ ਸ਼ਾਸ੍ਤ੍ਰਨਕਾ ਵੇਦਾਨੁਸਾਰੀ ਅਰ੍ਥ ਹੈ. ਇਹ ਤਰ੍ਕ ਦ੍ਰਿਸ਼੍ਟਿ ਨੇ ਉੱਤਮ ਸੰਸਕਾਰ ਤੈਂ ਨਿਸ਼੍ਚਯ ਕਿਯਾ.

ਵਿਦ੍ਯਾ ਕੇ ਅਸ਼੍ਟਾਦਸ ਪ੍ਰਸ੍ਥਾਨ ਇਹਹੈ:- ਚਾਰਿਵੇਦ, ਚਾਰਿਉਪਵੇਦ, ਖਟ ਵੇਦਕੇ ਅੰਗ. ਪੁਰਾਣ, ਨ੍ਯਾਯ, ਮੀਮਾਂਸਾ, ਧਰਮ ਸ਼ਾਸ੍ਤ੍ਰ, ਇਸ ਰੀਤਿਸੈਂ ਵੈਖਰੀ ਵਾਣੀਰੂਪ ਵਿਦ੍ਯਾਕੇ ਅਠਾਰਹ ਭੇਦਹੈ. ਤਿਨਕੂੰ ਪ੍ਰਸ੍ਥਾਨ ਕਹੈਹੈ.

ਰਿਗਵੇਦ. ਯਜੁਰਵੇਦ. ਸਾਮਵੇਦ. ਅਥਰਵਵੇਦ; ਏਚਾਰਿਵੇਦਹੈਂ. ਤਿਨਮੈਂ ਕਿਤਨੇ ਵਚਨ ਗ੍ਯੇਯ ਬ੍ਰਹਮਕੂੰ ਬੋਧਨ ਕਰੈਹੈ; ਕਿਤਨੇ ਧ੍ਯੇਯਕੂੰ ਬੋਧਨ ਕਰੈਹੈ; ਬਾਕੀ ਕਰ੍ਮਕੂੰ ਬੋਧਨ ਕਰੈਹੈ. ਜੋ ਕਰਮਕੇ ਬੋਧਕ ਵੇਦ ਵਚਨ ਹੈ. ਤਿਨਕਾ ਭੀ ਅੰਤਹ੍ਕਰਣ ਸ਼ੁੱਧਿਦ੍ਵਾਰਾ ਗਯਾਨਹੀ ਪ੍ਰਯੋਜਨ ਹੈ. ਔ ਪ੍ਰਵ੍ਰਿੱਤਿ ਮੈਂ ਕਿਸੀ ਵੇਦ ਵਚਨਕਾ ਅਭਿਪ੍ਰਾਯ ਨਹੀਂ ਕਿੰਤੁ ਨਿਸ਼ਿੱਧ ਸ੍ਵਾਭਾਵਿਕ ਪ੍ਰਵ੍ਰਿੱਤਿਸੈਂ ਰੋਕਨੇਮੈਂ ਅਭਿਪ੍ਰਾਯ ਹੈ. ਯਾਤੈਂ ਅਭਿਚਾਰਾਦਿਕ ਕਰ੍ਮਕਾ ਪ੍ਰਤਿਪਾਦਕ ਜੋ ਅਥਰ੍ਵਵੇਦ ਹੈ; ਤਾਕਾ ਭੀ ਨਿਵ੍ਰਿੱਤਿ ਮੈਂ ਤਾਤਪਰਯ ਹੈ. ਜੋ ਦ੍ਵੇਖਤੈਂ ਸ਼ਤ੍ਰੁ ਮਾਰਨਮੈਂ ਪ੍ਰਵ੍ਰਿੱਤਿ ਹੋਵੈ ਤੌ ਗਰਦਾਨ ਸੈਂ ਅਥਵਾ ਅਗ੍ਨਿਦਾਹ ਸੈਂ ਸ਼ਤ੍ਰੁ ਕੋ ਨਹੀਂ ਮਾਰੈ; ਇਸ ਵਾਸ੍ਤੇ ਅਭਿਚਾਰ ਕਰ੍ਮ ਸ੍ਯੇਨ ਯਾਗਾਦਿਕ ਕਹੈਹੈ. ਸ਼ਤ੍ਰੁ ਮਾਰਨਕੇ ਨਿਮਿੱਤ ਜੋ ਕਰ੍ਮ, ਸੋ ਅਭਿਚਾਰ ਕਹਿਏ ਹੈ. ਐਸਾ ਸ੍ਯੇਨ ਨਾਮ

ਯਾਗ੍ਯ ਹੈ. ਸ੍ਯੇਨ ਯਾਗ ਕਾ ਬੋਧਕ ਜੋ ਵੇਦ ਵਚਨ ਹੈ; ਤਾ ਕਾ ਇਹ ਅ-
ਰ੍ਥ ਨਹੀਂ:- ਸ਼ਤ੍ਰੁ ਮਾਰਨ ਕੀ ਕਾਮਨਾ ਵਾਲਾ ਸ੍ਯੇਨ ਯਾਗ ਮੈਂ ਪ੍ਰਵ੍ਰਿਤਿ ਹੋ-
ਵੈ; ਕਿੰਤੁ ਸ਼ਤ੍ਰੁ ਮਾਰਨ ਕੀ ਜਾਕੂੰ ਕਾਮਨਾ ਹੋਵੈ, ਸੋ ਸ੍ਯੇਨ ਯਾਗ ਤੈਂ ਭਿ-
ਨ ਜੋ ਗਰਦਾਨਾਦਿਕ ਸ਼ਤ੍ਰੁ ਮਾਰਣ ਕੇ ਉਪਾਯ ਹੈਂ. ਤਿਨ ਮੈਂ ਪ੍ਰਵ੍ਰਿਤਿ-
ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ. ਇਸ ਰੀਤਿ ਸੇ ਦੂਖ ਤੈਂ ਪ੍ਰਾਪ੍ਤ ਜੋ ਗਰਦਾਨਾਦਿਕ ਤਿਨ ਤੈਂ ਨਿ-
ਵ੍ਰਿਤਿ ਮੈਂ ਸ੍ਯੇਨ ਯਾਗ ਬੋਧਕ ਵਚਨ ਕਾ ਅਭਿਪ੍ਰਾਯ ਹੈ; ਪ੍ਰਵ੍ਰਿਤਿ ਮੈਂ
ਨਹੀਂ. ਕਾਹੇ ਤੈਂ, ਪ੍ਰਵ੍ਰਿਤਿ ਦੂਖ ਤੈਂ ਪ੍ਰਾਪ੍ਤ ਹੈ. ਜੋ ਅਰਥ ਤੈਂ ਪ੍ਰਾਪ੍ਤ ਹੋਵੈ ਤਾ ਮੈਂ
ਵਾਕ੍ਯ ਕਾ ਅਭਿਪ੍ਰਾਯ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ. ਇਸ ਰੀਤਿ ਸੇ ਸਾਰੇ ਅਥਰ੍ਵ ਵੇਦ
ਕਾ ਨਿਵ੍ਰਿਤਿ ਮੈਂ ਤਾਤ੍ਪਰ੍ਯ ਹੈ. ਔਰ ਤੀਨਿ ਵੇਦਨ ਮੈਂ ਕਰ੍ਮ ਬੋਧਕ ਵਾ-
ਕ੍ਯਨ ਕਾ, ਅੰਤਹਕਰਣ ਸ਼ੁਧਿ ਦ੍ਵਾਰਾ ਗ੍ਯਾਨ ਮੈਂ ਉਪਯੋਗ ਸ੍ਪ-
ਸ਼੍ਟ ਹੈ. ਤੈਸੇ

ਚਾਰਿ ਉਪਵੇਦ ਹੈਂ:- ਆਯੁਰਵੇਦ ੧, ਧਨੁਰਵੇਦ ੨, ਗਾਂਧ-
ਰਵ ਵੇਦ ੩, ਅਰ੍ਥ ਵੇਦ ੪, ਤਿਨ ਮੈਂ ਆਯੁਰਵੇਦ ਕੇ ਕਰਤਾ ਬ੍ਰਹ੍ਮਾ
ਪ੍ਰਜਾਪਤਿ, ਅਸ਼੍ਵਿਨੀਕੁਮਾਰ, ਧਨ੍ਵੰਤਰਿ, ਆਦਿਕ ਹੈਂ. ਚਰਕ, ਵਾ
ਗਭੱਟਾਦਿਕ ਚਿਕਿਤ੍ਸਾ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਆਯੁਰਵੇਦ ਹੈ. ਔ ਵਾਤ੍ਸ੍ਯਾਯਨ
ਕ੍ਰਿਤ ਕਾਮ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਬੀ ਆਯੁਰਵੇਦ ਕੇ ਅੰਤਰਭੂਤ ਹੈ. ਕਾਹੇ ਤੈਂ, ਕਾਮ
ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਕਾ ਵਿਸ਼ਯ ਵਾਜੀਕਰਣ ਸ਼ੈਥੁਨਾਦਿਕ ਬੀ, ਚਰਕਾਦਿਕੂੰਨੇਂ
ਕਥਨ ਕਿਏ ਹੈਂ. ਤਿਸ ਆਯੁਰਵੇਦ ਕਾ ਵੈਰਾਗ੍ਯ ਮੈਂ ਹੀ ਅਭਿਪ੍ਰਾਯ
ਹੈ. ਕਾਹੇ ਤੈਂ, ਆਯੁਰਵੇਦ ਕੀ ਰੀਤਿ ਸੇ ਰੋਗਾਦਿਕਨ ਕੀ ਨਿਵ੍ਰਿਤਿ-
ਹੁਏ ਤੈਂ ਬੀ, ਫੇਰਿ ਰੋਗਾਦਿਕ ਉਤਪੰਨ ਹੋਵੈ ਹੈਂ. ਯਾਤੈਂ ਲੌਕਿਕ ਉਪਾ-
ਯ ਤੁੱਛ ਹੈ. ਇਸ ਅਰ੍ਥ ਮੈਂ ਆਯੁਰਵੇਦ ਕਾ ਅਭਿਪ੍ਰਾਯ ਹੈ. ਔ
ਔਖਧ ਦਾਨਾਦਿਕਨ ਤੈਂ ਪੁਨ੍ਯ ਹੋਇ ਕੇ ਅੰਤਹਕਰਣ ਕੀ ਸ਼ੁਧਿ ਦ੍ਵ-
ਆਰਾ ਬੀ ਗ੍ਯਾਨ ਮੈਂ ਉਪਯੋਗ ਹੈ. ਤੈਸੇ

ਵਿਸ਼੍ਵਾਮਿਤ੍ਰ ਕ੍ਰਿਤ ਧਨੁਰਵੇਦ ਮੈਂ ਆਯੁਧ ਨਿਰੂਪਣ ਕਿਏ
ਹੈਂ. ਆਯੁਧ ਚਾਰਿ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੇ ਹੈਂ:- ਮੁਕ੍ਤ ੧, ਅਮੁਕ੍ਤ ੨, ਮੁਕ੍ਤਾਮੁ-

ਕ੍ਤੁ ੩, ਯੰਤ੍ਰਮੁਕ੍ਤੁ ੪, ਚਕ੍ਰਾਦਿਕ ਹਾਥ ਸੈਂ ਫੇਂਕਿਏ, ਸੋ ਮੁਕ੍ਤੁ ਕਹਿਏ ਹੈ. ਖ-ੜ੍ਗਾਦਿਕ ਅਮੁਕ੍ਤੁ ਕਹਿਏ ਹੈ. ਬਰਛੀ ਆਦਿਕ ਮੁਕ੍ਤਾਮੁਕ੍ਤੁ ਕਹਿਏ ਹੈ. ਸਰਗੋਲੀ ਆਦਿਕ ਯੰਤ੍ਰਮੁਕ੍ਤੁ ਕਹਿਏ ਹੈ. ਇਸ ਰੀਤਿ ਸੈਂ ਚ੍ਯਾਰਿ ਪ੍ਰਕਰ ਕੇ ਆਯੁਧ ਹੈਂ. ਤਿਨ ਮੈਂ ਮੁਕ੍ਤੁ ਆਯੁਧ ਕੂੰ ਅਸ੍ਤ੍ਰ ਕਹੈ ਹੈ. ਅਮੁਕ੍ਤੁ ਕੂੰ ਸ਼ਸ੍ਤ੍ਰ ਕਹੈ ਹੈ. ਇਨ ਚ੍ਯਾਰਿ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੇ ਆਯੁਧਨ ਕੇ ਬ੍ਰਹ੍ਮਾ ਵਿਸ਼੍ਨੁ ਪਸ਼ੁਪਤਿ ਪ੍ਰਜਾਪਤਿ ਅਗ੍ਨਿ ਵਰੁਣ ਆਦਿਕ ਦੇਵਤਾ; ਮੰਤ੍ਰ ਕਹੈ ਹੈ ਛਤ੍ਰਿਯਕੁਮਾਰ ਅਧਿਕਾਰੀ ਕਹੈ ਹੈਂ. ਔ ਤਿਨ ਕੇ ਅਨੁਸਾਰੀ ਬ੍ਰਾਹ੍ਮਣਾਦਿਕ ਬੀ ਅਧਿਕਾਰੀ ਕਹੈ ਹੈਂ. ਤਿਨ ਕੇ ਚ੍ਯਾਰਿ ਭੇਦ ਕਹੈ ਹੈ. ਪਦਾਤਿ ੧, ਰਥਾਰੂੜ੍ਹ ੨, ਅਸ਼੍ਵਾਰੂੜ੍ਹ ੩, ਗਜਾਰੂੜ੍ਹ ੪, ਔਰ ਯੁੱਧ ਮੈਂ ਸਕੁਨ ਮੰ-ਗਲ ਕਹੈ ਹੈ. ਇਤਨਾ ਅਰ੍ਥ ਧਨੁਰਵੇਦ ਕੇ ਪ੍ਰਥਮ ਪਾਦ ਮੈਂ ਕਹ੍ਯਾ ਹੈ ਔ ਆਚਾਰ੍ਯ ਕਾ ਲੱਛਣ ਤਥਾ ਆਚਾਰ੍ਯ ਤੈਂ ਸ਼ਸ੍ਤ੍ਰੋਂ ਕੇ ਗ੍ਰਹਣ ਕੀ ਰੀਤਿ, ਧਨੁਰਵੇਦ ਕੇ ਦ੍ਵਿਤੀਯ ਪਾਦ ਮੈਂ ਕਹੀ ਹੈ. ਔ ਗੁਰੁ ਸੰਪ੍ਰਦਾਯ ਤੈਂ ਪ੍ਰਾਪ੍ਤ ਹੁਏ ਸ਼ਸ੍ਤ੍ਰੋਂ ਕਾ ਅਭ੍ਯਾਸ, ਤਥਾ ਮੰਤ੍ਰ ਸਿੱਧਿ ਦੇਵਤਾ ਸਿੱਧਿ ਕਾ ਪ੍ਰ-ਕਾਰ ਤ੍ਰਿਤੀਯ ਪਾਦ ਮੈਂ ਕਹ੍ਯਾ ਹੈ. ਸਿੱਧ ਹੁਏ ਮੰਤ੍ਰਨ ਕਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਚਤੁਰ੍ਥ ਪਾਦ ਮੈਂ ਕਹ੍ਯਾ ਹੈ. ਇਤਨਾ ਅਰ੍ਥ ਧਨੁਰ੍ਵੇਦ ਮੈਂ ਹੈ. ਸੋ ਬ੍ਰਹ੍ਮਾ ਪ੍ਰ-ਜਾਪਤਿ ਆਦਿਕਨ ਤੈਂ ਵਿਸ਼੍ਵਾਮਿਤ੍ਰ ਕੂੰ ਪ੍ਰਾਪ੍ਤ ਹੁਆ ਹੈ, ਤਾਂਨੈ ਪ੍ਰਗਟ ਕਿਯਾ ਹੈ. ਔ ਵਿਸ਼੍ਵਾਮਿਤ੍ਰ ਤੈਂ, ਧਨੁਰਵੇਦ ਉਤਪੰਨ ਨਹੀਂ ਹੁਆ. ਦੁਸ਼੍ਟ ਚੌਰਾਦਿਕਨ ਤੈਂ ਪ੍ਰਜਾਪਾਲਨ ਛਤ੍ਰਿਯ ਕਾ ਧਰ੍ਮ ਬੋਧਕ ਧਨੁਰਵੇਦ ਹੈ. ਯਾਤੈਂ ਤਾ ਕਾ ਬੀ ਅੰਤਹ਼ਕਰਣ ਸ਼ੁੱਧ ਕਰਿਕੇ ਗ੍ਯਾਨ ਦ੍ਵਾਰਾ ਮੋਛ ਮੈਂ ਹੀ ਅਭਿਪ੍ਰਾਯ ਹੈ. ਤੈਸੇਂ,

ਗਾਂਧਰਵ ਵੇਦ ਭਰਤ ਨੈ ਪ੍ਰਗਟ ਕਿਯਾ ਹੈ. ਤਾ ਮੈਂ ਸ੍ਵਰ. ਤਾਲ, ਮੂ-ਰਛਨਾ ਸਹਿਤ ਗੀਤ, ਨ੍ਰਿਤ੍ਯ, ਵਾਦ੍ਯ ਕਾ ਨਿਰੂਪਣ ਵਿਸ੍ਤਾਰ ਸੈਂ ਕਿਯਾ ਹੈ. ਦੇਵਤਾ ਕਾ ਆਰਾਧਨ, ਨਿਰਵਿਕਲਪ ਸਮਾਧਿ ਕੀ ਸਿੱ-ਧਿ ਗਾਂਧਰ੍ਵ ਵੇਦ ਕਾ ਪ੍ਰਯੋਜਨ ਕਹ੍ਯਾ ਹੈ. ਯਾਤੈਂ ਤਾ ਕਾ ਬੀ ਅੰਤਹ਼ਕਰਣ ਕੀ ਏਕਾਗ੍ਰਤਾ ਕਰਿਕੇ ਗ੍ਯਾਨ ਦ੍ਵਾਰਾ ਮੋਛ ਹੀ ਪ੍ਰਯੋਜਨ ਹੈ. ਤੈਸੇਂ,

ਅਰ੍ਥਵੇਦ ਬੀ ਨਾਨਾ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕਾ ਹੈ:- ਨੀਤਿ ਸ਼ਾਸ੍ਤ੍ਰ, ਅਸ਼੍ਵ ਸ਼ਾਸ੍ਤ੍ਰ
ਸ਼ਿਲਪਿ ਸ਼ਾਸ੍ਤ੍ਰ, ਸੂਪਕਾਰ ਸ਼ਾਸ੍ਤ੍ਰ ਸੈਂ ਆਦਿ ਲੇਕੇ ਧਨ ਪ੍ਰਾਪ੍ਤਿ ਕੇ ਉਪਾ-
ਯ ਬੋਧਕ ਸ਼ਾਸ੍ਤ੍ਰ ਅਰ੍ਥ ਵੇਦ ਕਹੀਏ ਹੈ. ਧਨ ਪ੍ਰਾਪ੍ਤਿ ਕੇ ਸਕਲ ਉਪਾ-
ਯਨ ਮੈਂ ਨਿਪੁਣ ਪੁਰਖ ਕੂੰ ਬੀ ਭਾਗ੍ਯ ਬਿਨਾ ਧਨ ਕੀ ਪ੍ਰਾਪ੍ਤਿ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ.
ਯਾਤੈਂ ਅਰ੍ਥਵੇਦ ਕਾ ਬੀ ਵੈਰਾਗ੍ਯ ਮੈਂ ਹੀ ਤਾਤ੍ਪਰ੍ਯ ਹੈ. ਤੈਸੇਂ,

ਚ੍ਯਾਰਿ ਵੇਦਨ ਕੇ ਖਟ੍ ਅੰਗ ਹੈਂ:- ਸਿੱਛਾ ੧, ਕਲ੍ਪ ੨, ਵ੍ਯਾਕਰ-
ਣ ੩, ਨਿਰੁਕ੍ਤ ੪, ਜ੍ਯੋਤਿਖ ੫, ਪਿੰਗਲ ੬. ਏ ਛਹ ਵੇਦ ਕੇ ਉਪਯੋ-
ਗੀ ਹੋਨੈ ਤੈਂ ਵੇਦ ਕੇ ਅੰਗ ਕਹੀਏ ਹੈ. ਤਿਨ ਮੈਂ

ਸਿੱਛਾ ਕਾ ਕਰਤਾ ਪਾਣਿਨਿ ਹੈ. ਵੇਦ ਕੇ ਸ਼ਬ੍ਦਨ ਮੈਂ ਅੱਛਰੋਂ ਕੇ ਸ੍ਥਾ-
ਨ ਕਾ ਗ੍ਯਾਨ; ਔ ਉਦਾਤ, ਅਨੁਦਾਤ, ਸ੍ਵਰਿਤ ਕਾ ਗ੍ਯਾਨ. ਸਿੱਛਾ ਤੈਂ
ਹੋਵੈ ਹੈ. ਵੇਦਨ ਕੇ ਵ੍ਯਾਖ੍ਯਾਨ ਰੂਪ ਜੋ ਅਨੇਕ ਪ੍ਰਤਿਸ਼ਾਖ੍ਯਾ ਨਾਮ ਗ੍ਰੰਥ ਹੈਂ
ਸੋ ਬੀ ਸਿੱਛਾ ਕੇ ਅੰਤਰਭੂਤ ਹੈ.

ਤੈਸੇਂ ਵੇਦਬੋਧਿਤ ਕਰ੍ਮ ਕੇ ਅਨੁਸ਼ਠਾਨ ਕੀ ਰੀਤਿ, ਕਲ੍ਪਸੂਤ੍ਰਨ ਤੈਂ
ਜਾਣੀ ਜਾਵੈ ਹੈ. ਯਗ੍ਯ ਕਰਾਵਨੇ ਵਾਲੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣ, ਰਿਤ੍ਵਿਕ ਕਹੀਏ ਹੈਂ.
ਤਿਨ ਕੇ ਭਿੰਨ ਭਿੰਨ ਕਰਨੇ ਯੋਗ੍ਯ ਜੋ ਕਰ੍ਮ; ਤਿਨ ਕੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੇ ਬੋਧਕ
ਕਲ੍ਪਸੂਤ੍ਰ ਹੈ. ਤਿਨ ਕਲ੍ਪਸੂਤ੍ਰ ਕੇ ਕਰਤਾ ਕਾਤ੍ਯਾਯਨ ਆਸ਼੍ਵਲਾ-
ਯਨਾਦਿਕ ਮੁਨਿ ਹੈਂ. ਯਾਤੈਂ ਕਲ੍ਪਸੂਤ੍ਰ ਬੀ ਵੇਦ ਕੇ ਉਪਯੋਗੀ ਹੋਨੈ ਤੈਂ
ਵੇਦ ਕੇ ਅੰਗ ਹੈਂ. ਤੈਸੇਂ,

ਵ੍ਯਾਕਰਣ ਤੈਂ ਵੇਦ ਕੇ ਸ਼ਬ੍ਦਨ ਕਾ ਸ਼ੁੱਧਤਾ ਕਾ ਗ੍ਯਾਨ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਸੋ
ਵ੍ਯਾਕਰਣ ਸੂਤ੍ਰ ਰੂਪ ਅਸ਼੍ਟ ਅਧ੍ਯਾਯ ਪਾਣਿਨਿ ਨਾਮ ਮੁਨਿ ਨੇ-
ਕੀਯਾ ਹੈ. ਕਾਤ੍ਯਾਯਨ ਔ ਪਤੰਜਲਿ ਨੈ ਤਿਨ ਸੂਤ੍ਰਨ ਕੇ ਵ੍ਯਾਖ੍ਯਾਨ
ਰੂਪ ਵਾਰਤਿਕ ਔ ਭਾਸ਼੍ਯ ਕੀਏ ਹੈਂ ਔਰ ਜੋ ਵ੍ਯਾਕਰਣ ਹੈ, ਤਿਨ ਮੈਂ ਵੇ-
ਦ ਕੇ ਸ਼ਬ੍ਦਨ ਕਾ ਵਿਚਾਰ ਨਹੀਂ. ਯਾਤੈਂ ਪ੍ਰਗਲਾਦਿਕਨ ਮੈਂ ਉਪਯੋ-
ਗੀ ਤੌ ਹੈਂ; ਪਰੰਤੁ ਵੇਦ ਕੇ ਉਪਯੋਗੀ ਨਹੀਂ. ਔ ਪਾਣਿਨਿ ਕ੍ਰਿਤ ਵ੍ਯਾ-
ਕਰਣ ਵੇਦ ਕੇ ਸ਼ਬ੍ਦਨ ਕੀ ਬੀ ਸਿੱਧਿ ਕਰੈ ਹੈ. ਯਾਤੈਂ ਵੇਦ ਕਾ ਅੰਗ

ਹੈ. ਤੈਸੈਂ ਯਾਸ੍ਕ ਨਾਮ ਮੁਨਿ ਨੈ ਤ੍ਰਯੋਦਸ ਅਧ੍ਯਾਯ ਰੂਪ ਨਿਰੁਕ੍ਤ ਕਿਯਾ ਹੈ. ਤਹਾਂ ਵੇਦ ਕੇ ਮੰਤ੍ਰਨ ਮੈਂ ਅਪ੍ਰਸਿੱਧ ਪਦਨ ਕੇ ਅਰ੍ਥ ਬੋਧ ਕੇ ਨਿਮਿੱਤ ਨਾਮ ਨਿਰੂਪਣ ਕਿਏ ਹੈਂ. ਯਾਤੈਂ ਵੈਦਿਕ ਅਪ੍ਰਸਿੱਧ ਪਦਨ ਕੇ ਅਰ੍ਥ ਗ੍ਯਾਨ ਮੈਂ ਉਪਯੋਗੀ ਹੋਨੈ ਤੈਂ, ਨਿਰੁਕ੍ਤ ਭੀ ਵੇਦ ਕਾ ਅੰਗ ਹੈ. ਸੰਗ੍ਯਾ-ਕਾ ਬੋਧਕ ਜੋ ਪੰਚਾਧ੍ਯਾਯ ਰੂਪ ਨਿਘੰਟੁ ਰੂਪ ਗ੍ਰੰਥ ਯਾਸ੍ਕ ਨੈ ਕਿਯਾ ਹੈ ਸੋ ਭੀ ਨਿਰੁਕ੍ਤ ਕੇ ਅੰਤਰਭੂਤ ਹੈ. ਔਰ ਅਮਰਸਿੰਹ ਹੇਮਾਦਿਕਨ ਨੈ ਕਿਏ ਜੋ ਸੰਗ੍ਯਾ ਕੇ ਬੋਧਕ ਕੋਸ ਹੈ, ਸੋ ਸਾਰੇ ਨਿਰੁਕ੍ਤ ਕੇ ਅੰਤਰਭੂਤ ਹੈ ਤੈਸੇ,

ਪਿੰਗਲ ਮੁਨਿ ਨੈ ਸੂਤ੍ਰ ਅਸ੍ਟ ਅਧ੍ਯਾਯ ਤੈਂ ਛੰਦ ਨਿਰੂਪਣ ਕਿਏ ਹੈਂ; ਤਿਨ ਤੈਂ ਵੈਦਿਕ ਗਾਯਤ੍ਰੀ ਆਦਿਕ ਛੰਦਨ ਕਾ ਗ੍ਯਾਨ ਹੋਵੈ ਹੈ; ਯਾ ਤੈਂ ਪਿੰਗਲ ਕ੍ਰਿਤ ਸੂਤ੍ਰ ਭੀ ਵੇਦ ਕੇ ਅੰਗ ਹੈਂ ਤੈਸੈਂ,

ਆਦਿਤ੍ਯ ਗਰਗਾਦਿ ਕ੍ਰਿਤ ਜ੍ਯੋਤਿਖ ਭੀ ਵੇਦ ਕਾ ਅੰਗ ਹੈ. ਕਾ-ਹੇਤੈਂ ਵੈਦਿਕ ਕਰਮ ਕੇ ਆਰੰਭ ਮੈਂ ਕਾਲ ਕਾ ਗ੍ਯਾਨ ਚਾਹਿਏ. ਸੋ ਕਾਲ ਗ੍ਯਾਨ ਜ੍ਯੋਤਿਖ ਤੈਂ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਯਾਤੈਂ ਵੇਦ ਕਾ ਅੰਗ ਹੈ. ਇਹ ਖਟ ਜੋ ਵੇਦ-ਕੇ ਅੰਗ ਹੈਂ, ਤਿਨ ਮੈਂ ਵੇਦ ਮੈਂ ਉਪਯੋਗੀ ਜੋ ਅਰਥ ਨਹੀਂ; ਤਾ ਕਾ ਪ੍ਰਸੰ-ਗ ਤੈਂ ਨਿਰੂਪਣ ਕਿਯਾ ਹੈ. ਪ੍ਰਧਾਨਤਾ ਸੇਂ ਨਹੀਂ. ਯਾਤੈਂ ਵੇਦ ਕਾ ਜੋ ਪ੍ਰਯੋ-ਜਨ ਹੈ ਸੋਈ ਖਟ ਅੰਗਨ ਕਾ ਪ੍ਰਯੋਜਨ ਹੈ; ਪ੍ਰਿਥਕ ਨਹੀਂ,

ਪੁਰਾਣ ਅਸ੍ਟਾਦਸ ਹੈਂ. ਵ੍ਯਾਸ ਨਾਮ ਮੁਨਿ ਨੈ ਕਿਏ ਹੈਂ. ਤਿਨ ਕੇ ਏ ਨਾਮ ਹੈਂ:- ਬ੍ਰਹ੍ਮ ੧, ਪਦਮ ੨, ਵੈਸ੍ਨਵ ੩, ਸੈਵ ੪, ਭਾਗਵਤ ੫, ਨਾਰਦੀਯ ੬, ਮਾਰਕੰਡੇਯ ੭, ਆਗ੍ਨੇਯ ੮, ਭਵਿਖ੍ਯ ੯, ਬ੍ਰਹ੍ਮ-ਵੈਵਰ੍ਤ ੧੦, ਲੈਂਗ ੧੧, ਵਾਰਾਹ ੧੨, ਸ੍ਕੰਦ ੧੩, ਵਾਮਨ ੧੪, ਕੌਰਮ ੧੫, ਮਾਤ੍ਸ੍ਯ ੧੬, ਗਾਰੁੜ ੧੭, ਬ੍ਰਹ੍ਮੰਡ ੧੮; ਏ ਅਸ੍ਟਾਦਸ-ਪੁਰਾਣ ਵ੍ਯਾਸ ਨੈ ਕਿਏ ਹੈਂ. ਤੈਸੇ ਕਾਲੀ ਪੁਰਾਣਾਦਿਕ ਔਰ ਬਹੁ-ਤ ਹੈਂ. ਸੋ ਉਪਪੁਰਾਣ ਹੈ. ਕੋਈ ਉਪਪੁਰਾਣ ਭੀ ਅਸ੍ਟਾਦਸ ਕਹੈ ਹੈ. ਸੋ ਨਿਯਮ ਨਹੀਂ. ਉਪਪੁਰਾਣ ਬਹੁਤ ਹੈਂ. ਭਾਗਵਤ ਦੋ ਹੈਂ:- ਏਕ ਤੌ ਵੈ-ਸ੍ਨਵ ਭਾਗਵਤ ਹੈ. ਔ ਦੂਸਰਾ ਭਗਵਤੀ ਭਾਗਵਤ ਹੈ. ਦੋਨੂੰ ਕੀ ਸ-

ਮਾਨ ਸੰਖ੍ਯਾ ਅਸ਼੍ਟਾਦਸ ਸਹਸ੍ਰ ਹੈ. ਔਰ ਏਨੂੰ ਕੇ ਦ੍ਵਾਦਸ ਸ੍ਕੰਧ ਹੈ. ਪਰੰਤੂ ਤਿਨ ਮੈਂ ਏਕ ਪੁਰਾਣ ਹੈ, ਦੂਸਰਾ ਉਪਪੁਰਾਣ ਹੈ. ਦੋਨੂੰ ਵ੍ਯਾਸ ਕ੍ਰਿਤ ਹੈ. ਯਾਤੇਂ ਦੋਨੂੰ ਪ੍ਰਮਾਣ ਹੈ. ਜੈਸੇ ਵ੍ਯਾਸ ਨੇ ਪੁਰਾਣ ਕੀਏ ਹੈਂ; ਤੈਸੇ ਉਪਪੁਰਾਣ ਭੀ ਕੇਈਕ ਵ੍ਯਾਸ ਨੇ ਕੀਏ ਹੈਂ. ਕੇਈ ਉਪਪੁਰਾਣ ਪਰਾਸਰ ਆਦਿਕ ਅਨ੍ਯ ਸਰ੍ਵਗ੍ਯ ਮੁਨਿਜੋਂ ਨੇ ਕੀਏ ਹੈਂ. ਯਾਤੇਂ ਉਪਪੁਰਾਣ ਭੀ ਪ੍ਰਮਾਣ ਹੈ. ਜੋ ਉਪਨਿਖਦਨ ਕਾ ਅਰ੍ਥ ਹੈ. ਸੋਈ ਉਪਪੁਰਾਣ ਸਹਿਤ ਪੁਰਾਣ ਕਾ ਅਰ੍ਥ ਹੈ. ਇਹ ਵਾਰ੍ਤਾ ਆਗੇ ਪ੍ਰਤਿਪਾਦਨ ਕਰੈਂਗੇ, ਤੈਸੇਂ.

ਪੰਚ ਅਧ੍ਯਾਯ ਰੂਪ ਨ੍ਯਾਯ ਸੂਤ੍ਰ ਗੋਤਮ ਨੇ ਕੀਏ ਹੈਂ. ਤਿਨ ਮੈਂ ਯੁਕ੍ਤਿ ਪ੍ਰਧਾਨ ਹੈ. ਯੁਕ੍ਤਿ ਚਿੰਤਨ ਤੇਂ ਪੁਰਖ ਕੀ ਤੀਖ੍ਣ ਬੁਧਿ ਹੋਵੈ ਹੈ; ਤਬ ਮਨਨ ਕਰਨੇ ਵਿਖੈ ਸਮਰ੍ਥ ਹੋਵੈ ਹੈ, ਯਾਤੇਂ ਯੁਕ੍ਤਿ ਪ੍ਰਧਾਨ ਨ੍ਯਾਯ ਸੂਤ੍ਰਨ ਕਾ ਭੀ, ਮਨਨ ਦੁਆਰਾ ਵੇਦਾਂਤ ਜਨ੍ਯ ਗ੍ਯਾਨ ਹੀ ਫਲ ਹੈ. ਔਰ ਕਣਾਦ ਨਾਮ ਮੁਨਿ ਨੇ ਦਸ ਅਧ੍ਯਾਯ ਰੂਪ ਵੈਸੇਖਿਕ ਸੂਤ੍ਰ ਕੀਏ ਹੈਂ: ਤਿਨ ਕਾ ਭੀ ਨ੍ਯਾਯ ਮੈਂ ਅੰਤਰਭਾਵ ਹੈ. ਤੈਸੇਂ,

ਮੀਮਾਂਸਾ ਕੇ ਦੋ ਭੇਦ ਹੈਂ:- ਏਕ ਧਰ੍ਮ ਮੀਮਾਂਸਾ, ਦੂਸਰੀ ਬ੍ਰਹ੍ਮ ਮੀਮਾਂਸਾ. ਧਰ੍ਮ ਮੀਮਾਂਸਾ ਕੂੰ ਪੂਰ੍ਵ ਮੀਮਾਂਸਾ ਕਹੇ ਹੈਂ. ਬ੍ਰਹ੍ਮ ਮੀਮਾਂਸਾ ਕੂੰ ਉੱਤਰ ਮੀਮਾਂਸਾ ਕਹੇ ਹੈਂ, ਧਰ੍ਮ ਮੀਮਾਂਸਾ ਕੇ ਦ੍ਵਾਦਸ ਅਧ੍ਯਾਯ ਹੈ. ਜੈਮਿਨਿ ਨਾਮ ਤਾ ਕਾ ਕਰਤਾ ਹੈ. ਕਰ੍ਮ ਅਨੁਸ਼ਠਾਨ ਕੀ ਰੀਤਿ ਤਾ ਮੈਂ ਪ੍ਰਤਿਪਾਦਨ ਕਰੀ ਹੈ. ਯਾਤੇਂ ਵਿਧਿ ਸੇਂ ਕਰਮ ਮੈਂ ਪ੍ਰਵ੍ਰਿਤਿ, ਧਰ੍ਮ ਮੀਮਾਂਸਾ ਕਾ ਫਲ ਹੈ. ਕਰ੍ਮ ਮੈਂ ਪ੍ਰਵ੍ਰਿਤਿ ਸੇਂ ਅੰਤਹਕਰਣ ਸ਼ੁਧਿ, ਤਾ ਸੇਂ ਗ੍ਯਾਨ ਔਰ ਗ੍ਯਾਨ ਤੇਂ ਮੋਖ੍ਯ. ਇਸ ਰੀਤਿ ਸੇਂ ਧਰ੍ਮ ਮੀਮਾਂਸਾ ਕਾ ਮੋਖ੍ਯ ਫਲ ਹੈ. ਔਰ ਧਰ੍ਮ ਮੀਮਾਂਸਾ ਕੇ ਦ੍ਵਾਦਸ ਅਧ੍ਯਾਯਨ ਮੈਂ ਆਪਸ ਮੈਂ ਅਰ੍ਥ ਕਾ ਭੇਦ ਹੈ. ਸੋ ਕਠਿਨ ਹੈ; ਯਾਤੇਂ ਲਿਖ੍ਯਾ ਨਹੀਂ ਔਰ ਸੰਕਰਖਣ ਕਾਂਡ ਪੰਚ ਅਧ੍ਯਾਯ ਰੂਪ ਜੈਮਿਨਿ ਨੇ ਕੀਆ ਹੈ. ਤਾ ਕੇ ਵਿਖੈ ਉਪਾਸਨਾ ਕਹੀ ਹੈ. ਤਾ ਕਾ ਭੀ ਧਰ੍ਮ ਮੀਮਾਂਸਾ ਕੇ ਅੰਤਰਭਾਵ ਹੈ. ਤੈਸੇਂ,

ਬ੍ਰਹਮੀਮਾਂਸਾ ਕੇ ਚ੍ਯਾਰਿ ਅਧ੍ਯਾਯ ਹੈ, ਤਾ ਕਾ ਕਰਤਾ ਵ੍ਯਾਸ ਜੀ ਹੈਂ ਏਕ ਏਕ ਅਧ੍ਯਾਯ ਕੇ ਚਾਰਿ ਚਾਰਿ ਪਾਦ ਹੈਂ ਤਹਾਂ ਪ੍ਰਥਮ ਅਧ੍ਯਾਯ ਮੈਂ ਇਹ ਅਰਥ ਹੈ:- ਸਾਰੇ ਉਪਨਿਸ਼ਦ ਵਾਕ੍ਯ, ਬ੍ਰਹਮ ਕੂੰ ਪ੍ਰਤਿਪਾਦਨ ਕਰੈ ਹੈ, ਅਨ੍ਯ ਕੂੰ ਨਹੀਂ. ਔ ਉਪਨਿਸ਼ਦ ਵਾਕ੍ਯਨ ਕਾ ਮੰਦ ਬੁੱਧਿ ਪੁਰੁਖਨ ਕੂੰ ਆਪਸ ਮੈਂ ਵਿਰੋਧ ਪ੍ਰਤੀਤਿ ਹੋਵੈ ਹੈ; ਤਾ ਕਾ ਪਰਿਹਾਰ ਦ੍ਵਿਤੀਯ ਅਧ੍ਯਾਯ ਮੈਂ ਕਹ੍ਯਾ ਹੈ. ਔ ਗ੍ਯਾਨ ਤਥਾ ਉਪਾਸਨਾ ਕੇ ਸਾਧਨ ਕਾ ਵਿਚਾਰ ਤ੍ਰਿਤੀਯ ਅਧ੍ਯਾਯ ਮੈਂ ਕਹ੍ਯਾ ਹੈ. ਗ੍ਯਾਨ ਉਪਾਸਨਾ ਕਾ ਫਲ ਚਤੁਰਥ ਅਧ੍ਯਾਯ ਮੈਂ ਕਹ੍ਯਾ ਹੈ. ਇਹ ਬ੍ਰਹਮੀਮਾਂਸਾ ਰੂਪ ਸ਼ਾਰੀਰਕ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਹੀ ਸਰਬ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰਨ ਮੈਂ ਪ੍ਰਧਾਨ ਹੈ. ਮੁਮੁਖ੍ਹੂ ਕੂੰ ਏਹੀ ਉਪਾਦੇਯ ਹੈ. ਤਾ ਕੇ ਵ੍ਯਾਖ੍ਯਾਨ ਰੂਪ ਗ੍ਰੰਥ ਯਦ੍ਯਪਿ ਨਾਨਾ ਹੈ; ਤਥਾਪਿ ਸ਼੍ਰੀ ਸ਼ੰਕਰ ਕ੍ਰਿਤ ਭਾਸ਼੍ਯ ਰੂਪ ਵ੍ਯਾਖ੍ਯਾਨ ਹੀ ਮੁਮੁਖ੍ਹੂ ਕੂੰ ਸ਼੍ਰੋਤਵ੍ਯ ਹੈ. ਤਾ ਕਾ ਗ੍ਯਾਨ ਦ੍ਵਾਰਾ ਮੋਖ੍ਹ ਫਲ ਸ੍ਪਸ਼ਟ ਹੀ ਹੈ. ਤੈਸੇਂ,

ਮਨੁ, ਯਾਗ੍ਯਵਲਕ੍ਯ, ਵਿਸ਼ਨੁ, ਯਮ, ਅੰਗਿਰਾ, ਵਸ਼ਿਸ਼ਠ, ਦੇਛ, ਸੰਵਰਤ, ਸਾਤਾਤਪ, ਪਰਾਸ਼ਰ, ਗੌਤਮ, ਸ਼ੰਖਲਿਖਿਤ, ਹਾਰੀਤ, ਆਪਸਤੰਬ, ਸ਼ੁਕ੍ਰ, ਬ੍ਰਿਹਸਪਤਿ, ਵ੍ਯਾਸ, ਕਾਤ੍ਯਾਯਨ, ਦੇਵਲ ਨਾਰਦ; ਇਤ੍ਯਾਦਿਕ ਸਰਬਗ੍ਯ ਹੁਏ ਹੈਂ. ਤਿਨੋਂ ਨੈ ਵੇਦ ਕੇ ਅਨੁਸਾਰ ਸ੍ਮ੍ਰਿਤਿ ਨਾਮ ਗ੍ਰੰਥ ਕਿਏ ਹੈਂ, ਸੋ ਧਰਮ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਕਹਿਏ ਹੈਂ. ਤਿਨ ਮੈਂ ਵਰਣ ਆਸ਼੍ਰਮ ਕੇ ਕਾਇਕ ਵਾਚਿਕ ਮਾਨਸਿਕ ਧਰਮ ਕਹੇ ਹੈਂ. ਤਿਨ ਕਾ ਬੀ ਅੰਤਹਕਰਣ ਸ਼ੁੱਧਿ ਦ੍ਵਾਰਾ ਗ੍ਯਾਨ ਹੋਇਕੇ ਮੋਖ੍ਹ ਹੀ ਪ੍ਰਯੋਜਨ ਹੈ ਤੈਸੇਂ ਵ੍ਯਾਸ ਨੈ ਮਹਾਭਾਰਤ ਔ ਵਾਲਮੀਕਿ ਨੈ ਰਾਮਾਯਣ ਕਿਯਾ ਹੈ; ਤਿਨ ਕਾ ਬੀ ਧਰਮ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਮੈਂ ਅੰਤਰਭਾਵ ਹੈ. ਔ ਦੇਵਤਾ ਆਰਾਧਨ ਕੇ ਨਿਮਿੱਤ ਜੋ ਮੰਤ੍ਰ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਹੈ; ਤਾ ਕਾ ਬੀ ਧਰਮ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਮੈਂ ਅੰਤਰਭਾਵ ਹੈ. ਦੇਵਤਾ ਆਰਾਧਨ ਕਾ ਅੰਤਹਕਰਣ ਸ਼ੁੱਧਿ ਪ੍ਰਯੋਜਨ ਹੈ. ਤੈਸੇਂ ਸਾਂਖ੍ਯ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ, ਯੋਗ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ, ਵੈਸ਼ਨਵ ਤੰਤ੍ਰ, ਸ਼ੈਵ ਤੰਤ੍ਰਾਦਿਕ ਬੀ ਧਰਮ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਕੇ ਅੰਤਰਭੂਤ ਹੈ. ਕਾਹੇ ਤੈਂ. ਇਨ ਮੈਂ ਬੀ ਮਾਨਸ ਧਰਮ ਕਾ ਨਿਰੂਪਣ ਹੈ. ਤਹਾਂ,

ਸਾਂਖ੍ਯ ਸ਼ਾਸ੍ਤ੍ਰ ਖਟ ਅਧ੍ਯਾਯਰੂਪ ਕਪਿਲ ਨੇ ਕਿਯਾ ਹੈ, ਤਾਕੇ ਪ੍ਰਥਮ ਅਧ੍ਯਾਯ ਮੇਂ ਵਿਖਯ ਨਿਰੂਪਣ ਕਿਏ ਹੈਂ. ਦ੍ਵਿਤੀਯ ਅਧ੍ਯਾਯ ਮੇਂ ਮਹੱਤਤ੍ਵ ਅਹੰਕਾਰਾਦਿਕ ਪ੍ਰਧਾਨ ਕੇ ਕਾਰ੍ਯ ਕਹੇ ਹੈਂ. ਤ੍ਰਿਤੀਯ ਅਧ੍ਯਾਯ ਮੇਂ ਵਿਖ੍ਯਨ ਤੇਂ ਵੈਰਾਗ੍ਯ ਕਹ੍ਯਾ ਹੈ. ਚੌਥੇ ਅਧ੍ਯਾਯ ਮੇਂ ਵਿਰਕ੍ਤੋਂ ਕੀ ਆਖ੍ਯਾਯਿਕਾ ਕਹੀ ਹੈ. ਪੰਚਮੇਂ ਅਧ੍ਯਾਯ ਮੇਂ ਪਰਪੱਛ ਕਾ ਖੰਡਨ ਕਯਾ ਹੈ. ਛਟੇ ਅਧ੍ਯਾਯ ਮੇਂ ਸਾਰੇ ਅਰ੍ਥ ਕਾ ਸੰਛੇਪ ਤੇਂ ਸੰਗ੍ਰਹ ਕਿਯਾ ਹੈ. ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤਿ ਪੁਰੁਖ ਕੇ ਵਿਵੇਕ ਤੇਂ ਪੁਰੁਖ ਕਾ ਅਸੰਗਾਗ੍ਯਾਨ ਸਾਂਖ੍ਯ ਸ਼ਾਸ੍ਤ੍ਰ ਕਾ ਪ੍ਰਯੋਜਨ ਹੈ. ਤਾਕਾ ਭੀ ਤ੍ਵੰਪਦ ਕੇ ਲੱਛ੍ਯ ਅਰ੍ਥ ਸੋਧਨ ਦ੍ਵਾਰਾ ਮਹਾਵਾਕ੍ਯਜਨ੍ਯ ਗ੍ਯਾਨ ਮੇਂ ਉਪਯੋਗੀ ਹੋਨੇ ਤੇਂ ਮੋਛ ਹੀ ਫਲ ਹੈ. ਤੈਸੇ,

ਯੋਗ ਸ਼ਾਸ੍ਤ੍ਰ ਚਾਰਿ ਪਾਦਰੂਪ ਹੈ. ਪਤੰਜਲਿ ਤਾਕਾ ਕਰਤਾ ਹੈ. ਸੇਸ਼ ਪਤੰਜਲਿ ਸ਼ੇਖ ਕਾ ਅਵਤਾਰ ਹੈਂ. ਏਕ ਰਿਖਿ ਸੰਧ੍ਯਾ ਉਪਾਸਨ ਕਰੇ ਥਾ, ਤਾਕੀ ਅੰਜਲਿ ਮੇਂ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਇ ਕੇ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਮੇਂ ਪਡ੍ਯਾ ਹੈ; ਯਾਤੇਂ ਪਤੰਜਲਿ ਨਾਮ ਕਹਿਏ ਹੈ. ਤਾਨੇ ਸ਼ਰੀਰ ਕਾ ਰੋਗਰੂਪੀ ਮਲ ਦੂਰਿ ਕਰਨੇ ਵਾਸ੍ਤੇ ਚਿਕਿਤਸਾ ਗ੍ਰੰਥ ਕਿਯਾ ਹੈ. ਔ ਅਸੁਧ ਸ਼ਬਦ ਕਾ ਉਚਾਰਣਰੂਪੀ ਜੋ ਵਾਣੀ ਕਾ ਮਲ ਹੈ, ਤਾਕੇ ਨਾਸ਼ ਕੂੰ ਪਾਣਿਨੀ ਵ੍ਯਾਕਰਣ ਕਾ ਭਾਸ਼੍ਯ ਕਿਯਾ ਹੈ. ਤੈਸੇ ਵਿਛੇਪਰੂਪ ਅੰਤਹਕਰਣ ਕਾ ਮਲ ਹੈ; ਤਾਕੇ ਨਾਸ਼ ਕੂੰ ਯੋਗਸੂਤ੍ਰ ਕਿਏ ਹੈਂ. ਤਹਾਂ ਪ੍ਰਥਮ ਪਾਦ ਮੇਂ ਚਿੱਤ ਵ੍ਰਿਤਿ ਕਾ ਨਿਰੋਧਰੂਪ ਸਮਾਧਿ, ਔ ਤਾਕੇ ਸਾਧਨ ਅਭ੍ਯਾਸ ਵੈਰਾਗ੍ਯਾਦਿਕ ਕਹੇ ਹੈਂ. ਤੈਸੇ ਵਿਛਿਪ੍ਤ ਚਿੱਤ ਕੂੰ ਸਮਾਧਿ ਕੇ ਸਾਧਨ; ਯਮ, ਨਿਯਮ, ਆਸਨ, ਪ੍ਰਾਣਾਯਾਮ, ਪ੍ਰਤ੍ਯਾਹਾਰ, ਧਾਰਣਾ, ਧ੍ਯਾਨ, ਸਮਾਧਿ; ਏ ਆਠ ਸਮਾਧਿ ਕੇ ਅੰਗ ਦ੍ਵਿਤੀਯ ਪਾਦ ਮੇਂ ਕਹੇ ਹੈਂ; ਤ੍ਰਿਤੀਯ ਪਾਦ ਮੇਂ ਯੋਗਕੀ ਵਿਭੂਤਿ ਕਹੀ ਹੈ. ਚਤੁਰਥ ਪਾਦ ਮੇਂ ਯੋਗ ਕਾ ਫਲ ਮੋਛ ਕਹ੍ਯਾ ਹੈ. ਇਸ ਰੀਤਿ ਸੇਂ ਯੋਗ ਸ਼ਾਸ੍ਤ੍ਰ ਭੀ ਗ੍ਯਾਨ ਸਾਧਨ, ਨਿਦਿਧ੍ਯਾਸਨ ਕੂੰ ਸੰਪਾਦਨ ਦ੍ਵਾਰਾ ਮੋਛ ਕਾ ਹੇਤੁ ਹੈ. ਔ ਸ਼ਾਰੀਰਕ ਸੂਤ੍ਰਨ ਮੇਂ ਜੋ ਸਾਂਖ੍ਯ- [illegible]ਨ ਕਿਯਾ ਹੈ, ਸੋ ਤਿਨਕੇ ਵ੍ਯਾਖ੍ਯਾਨ ਜੋ ਉਪਨਿਖਦ

ਨਸੈਂ ਵਿਰੁਧ ਕਿਏਹੈਂ; ਤਿਨਕਾ ਖੰਡਨ ਕਿਯਾ ਹੈ; ਸੁਤਨਕਾ ਨਹੀਂ. ਤੈਸੇਂ,

ਨ੍ਯਾਯ ਵੈਸੇਸਿਕ ਕਾ ਖੰਡਨ ਭੀ ਵਿਰੁਧ ਵ੍ਯਾਖ੍ਯਾਨ ਕਾ ਹੈ. ਤੈਸੇ ਨਾਰਦਨੈ ਪੰਚਰਾਤ੍ਰ ਨਾਮ ਤੰਤ੍ਰ ਕਿਯਾ ਹੈ; ਤਾਮੈਂ ਵਾਸੁਦੇਵ ਮੈਂ ਅੰਤਹਕਰਣ ਸ੍ਥਾਪਨ ਕਹ੍ਯਾ ਹੈ; ਤਾਕਾ ਭੀ ਅੰਤਹਕਰਣ ਕੀ ਸਿਥਰਤਾ ਮੈਂ ਗ੍ਯਾਨਦ੍ਵਾਰਾ ਮੋਖ਼ ਹੀ ਫਲ ਹੈ. ਸਾਰੇ ਵੈਸ੍ਨਵ ਗ੍ਰੰਥ ਪੰਚਰਾਤ੍ਰ ਕੇ ਅੰਤਰਭੂਤ ਹੈ. ਸੋ ਪੰਚਰਾਤ੍ਰ ਧਰ੍ਮਸਾਸ੍ਤ੍ਰ ਕੇ ਅੰਤਰਭੂਤ ਹੈ. ਤੈਸੇ ਪਾਸੁਪਤ ਤੰਤ੍ਰ ਮੈਂ ਪਸੁਪਤਿ ਕਾ ਆਰਾਧਨ ਕਹ੍ਯਾ ਹੈ: ਤਾਕਾ ਕਰਤਾ ਪਸੁਪਤਿ ਹੈ. ਤਾਕਾ ਭੀ ਅੰਤਹਕਰਣ ਕੀ ਨਿਸ਼੍ਚਲਤਾ ਦ੍ਵਾਰਾ ਮੋਖ਼ ਸਾਧਨ ਗ੍ਯਾਨ ਫਲ ਹੈ. ਔਰ,

ਜੋ ਸੈਵ ਗ੍ਰੰਥ ਹੈ ਸੋ ਸਾਰੇ ਪਸੁਪਤ ਤੰਤ੍ਰ ਕੇ ਅੰਤਰਭੂਤ ਹੈ. ਤੈਸੇਂ ਗਣੇਸ਼, ਸੂਰਜ, ਦੇਵੀ ਕੀ ਉਪਾਸਨਾ ਬੋਧਕ ਗ੍ਰੰਥਨ ਕਾ ਚਿੱਤ ਕੀ ਨਿਸ਼੍ਚਲਤਾ ਦ੍ਵਾਰਾ ਗ੍ਯਾਨ ਫਲ ਹੈ. ਔ ਸਰ੍ਵ ਕਾ ਧਰ੍ਮਸਾਸ੍ਤ੍ਰ ਮੈਂ ਅੰਤਰਭਾਵ ਹੈ. ਪਰੰਤੁ,

ਦੇਵੀ ਕੀ ਉਪਾਸਨਾ ਕੇ ਬੋਧਕ ਗ੍ਰੰਥਨ ਮੈਂ ਦੋ ਸੰਪ੍ਰਦਾਯ ਹੈਂ:-ਏਕ ਦੱਛਿਣ ਸੰਪ੍ਰਦਾਯ, ਦੂਸਰੀ ਉੱਤਰ ਸੰਪ੍ਰਦਾਯ ਹੈ. ਉੱਤਰ ਸੰਪ੍ਰਦਾਯ ਕੂੰ ਵਾਮਮਾਰ੍ਗ ਕਹੈ ਹੈ. ਤਿਨ ਮੈਂ ਦੱਛਿਣ ਸੰਪ੍ਰਦਾਯ ਕੀ ਰੀਤਿ ਸੇਂ ਜਿਨ ਗ੍ਰੰਥ ਮੈਂ ਦੇਵੀ ਕੀ ਉਪਾਸਨਾ ਹੈ. ਸੋ ਤੌ ਧਰਮਸਾਸ੍ਤ੍ਰ ਕੇ ਅੰਤਰਭੂਤ ਹੈ. ਔ ਵਾਮਮਾਰ੍ਗ ਜਿਨ ਗ੍ਰੰਥਨ ਮੈਂ ਹੈ, ਸੋ ਧਰ੍ਮਸਾਸ੍ਤ੍ਰ ਸੇਂ ਵਿਰੁਧ ਹੈ, ਯਾਤੇਂ ਅਪ੍ਰਮਾਣ ਹੈ. ਯਦ੍ਯਪਿ ਵਾਮਤੰਤ੍ਰ ਸਿਵਨੈ ਕਿਯਾ ਹੈ ਤਥਾਪਿ ਸਕਲ ਸਾਸ੍ਤ੍ਰ ਔ ਵੇਦ ਸੇਂ ਵਿਰੁਧ ਹੈ; ਯਾਤੇਂ ਪ੍ਰਮਾਣ ਨਹੀਂ. ਜੈਸੇ ਵਿਸ਼੍ਨੁ ਕੇ ਬੌਧ ਅਵਤਾਰ ਨੈ ਨਾਸ੍ਤਿਕ ਗ੍ਰੰਥ ਕਿਏ ਹੈਂ; ਸੋ ਵੇਦ ਵਿਰੁਧ ਹੈ; ਯਾਤੇਂ ਪ੍ਰਮਾਣ ਨਹੀਂ. ਤੈਸੇ ਸਿਵ ਕ੍ਰਿਤ ਵਾਮਤੰਤ੍ਰ ਭੀ ਅਤ੍ਯੰਤ ਵਿਰੁਧ ਹੈ, ਮਦਿਰਾਦਿਕ ਅਤ੍ਯੰਤ ਅਸੁੱਧ ਪਦਾਰਥਨ ਕਾ ਤਾਮੈਂ ਗ੍ਰਹਣ ਲਿਖ੍ਯਾ ਹੈ. ਔ ਉੱਤਮ ਪਦਾਰ੍ਥਨ ਕੇ ਜੋ ਨਾਮ ਹੈ ਸੋਈ ਮਲਿਨ ਪਦਾਰਥਨ ਕੇ ਨਾਮ ਲੋਕ ਵੰਚਕ ਕੇ ਨਿਮਿੱਤ ਕਹੈ ਹੈ. ਮਦਿਰਾ ਕਾ ਨਾਮ

ਤੀਰ੍ਥ ਮਾਂਸ ਕਾ ਨਾਮ ਸ਼ੁੱਧ ਮਦਿਰਾ ਪਾਤ੍ਰ ਕਾ ਨਾਮ ਪਦਮਾ, ਪਯਾਜ ਕਾ
ਨਾਮ ਵ੍ਯਾਸ, ਲਸੁਨ ਕਾ ਨਾਮ ਸ਼ੁਕਦੇਵ, ਮਦਿਰਾ ਕਾਰੀ ਕਲਾਲ ਕਾ
ਨਾਮ ਦੀਖ੍ਯਤ ਕਹੈਹੈ. ਤੈਸੇ ਵੇਸ਼੍ਯਾ ਸੇਵੀ ਚਰਮਕਾਰੀ ਆਦਿਕ ਚੰਡਾ-
ਲੀ ਸੇਵੀ ਕੂੰ ਪ੍ਰਯਾਗ ਸੇਵੀ ਕਾਸ਼ੀ ਸੇਵੀ ਕਹੈਹੈਂ, ਔ ਭੈਰਵੀ ਚਕ੍ਰ ਮੈਂ ਸ੍ਥਿਤ ਜੋ
ਚੰਡਾਲਾਦਿਕ ਹੈਂ; ਤਿਨ ਕੂੰ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਕਹੈਹੈ. ਔ ਅਤ੍ਯੰਤ ਵ੍ਯਭਿਚਾਰੀ
ਣੀ ਕੂੰ ਯੋਗਿਨੀ, ਔ ਵ੍ਯਭਿਚਾਰੀ ਕੂੰ ਯੋਗੀ ਕਹੈਹੈਂ. ਐਸੇਂ ਅਨੇਕ ਪ੍ਰਕਾ
ਰ ਸੈਂ ਨਿਸ਼ਿੱਧ ਤਿਨ ਕਾ ਵ੍ਯਵਹਾਰ ਹੈ. ਪੂਜਨ ਕੇ ਸਮਯ ਅਨੇਕ ਦੇਖਦ
ਤੀ ਸ੍ਤ੍ਰੀ ਕੂੰ ਉੱਤਮ ਸ਼ਕ੍ਤਿ ਕਹੈਹੈਂ. ਜਾਤਿ ਕੀ ਚੰਡਾਲੀ ਅਤਿ ਵ੍ਯਭਿਚਾ-
ਰਿਣੀ ਰਜਸ੍ਵਲਾ ਸ੍ਤ੍ਰੀ ਕੂੰ ਦੇਵੀ ਬੁੱਧਿ ਸੈਂ ਪੂਜਨ ਕਰੈਹੈ. ਤਾ ਕਾ ਉੱਛਿਸ਼੍ਟ ਮ
ਦਿਰਾ ਪਾਨ ਕਰੈਹੈ. ਔ ਅਧਿਕ ਮਦਿਰਾ ਪਾਨ ਮੈਂ ਜੋ ਵਮਨ ਕਰਿ ਦੇਵੈ ਤਾ
ਕੂੰ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਗਿਰਨੇ ਦੇਵੈਹੈ. ਕਿੰਤੁ ਆਚਾਰ੍ਯ ਸਹਿਤ ਚੂਸ-
ਕੈ ਸਾਵਧਾਨ ਭੱਛਣ ਕਰੈਹੈ. ਵਮਨ ਕੂੰ ਭੈਰਵੀ ਕਹੈਹੈ. ਔ ਸ੍ਤ੍ਰੀ ਕੀ ਯੋ-
ਨਿ ਮੈਂ ਜਿਹ੍ਵਾ ਲਗਾਯ ਕੇ ਮੰਤ੍ਰਨ ਕਾ ਜਾਪ ਕਰੈਹੈ. ਮਦਿਰਾ ੧, ਮਾਂਸ ੨,
ਮਤ੍ਸ੍ਯ ੩, ਮੁਦ੍ਰਾ ੪, ਮੈਂਤ੍ਰ ੫; ਇਨ ਪੰਚ ਮਕਾਰਨ ਕੂੰ ਭੋਗ ਮੋਛ ਨਿਂ-
ਮਿੱਤ ਸੇਵਨ ਕਰੈਹੈ. ਪ੍ਰਥਮਾ ਦ੍ਵਿਤੀਯਾਦਿਕ ਤਿਨ ਮਕਾਰਨ ਕੇ ਅਪ-
ਸਿੱਧ ਨਾਮਨ ਤੈਂ ਵ੍ਯਵਹਾਰ ਕਰੈਹੈ. ਇਸ ਤੈਂ ਆਦਿ ਲੇ ਕੇ ਵਾਮ ਤੰਤ੍ਰ ਕਾ-
ਸਕਲ ਵ੍ਯਵਹਾਰ ਇਸ ਲੋਕ ਤੈਂ ਔ ਪਰਲੋਕ ਤੈਂ ਭ੍ਰਸ਼੍ਟ ਕਰੈਹੈ. ਇਸੀ ਕਾ-
ਰਣ ਤੈਂ ਕਰਣਛੇਦੀ ਯੋਗੀ, ਔ ਅਵਧੂਤ ਗੁਸਾਈਂ ਤੈਸੇ ਅਨੇਕ ਸੰਨ੍ਯਾ
ਸੀ ਔ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਦਿਕ ਵਾਮ ਮਾਰ੍ਗ ਕੂੰ ਸੇਵਨ ਕਰੈਹੈ. ਤੌ ਬੀ ਲੋਕ ਵੇਦ
ਨਿੰਦਿਤ ਜਾਨਿ ਕੇ ਗੁਪ੍ਤ ਰਾਖੈਹੈ. ਅਧਿਕ ਕ੍ਯਾ ਕਹੈਂ. ਵਾਮਤੰਤ੍ਰ ਕੀ ਰੀ-
ਤਿ ਸੁਨਿ ਕੇ ਮਲੇੱਛ ਕੇ ਬੀ ਰੋਮਾਂਚ ਹੋਇ ਜਾਵੈ. ਐਸਾ ਨਿੰਦਿਤ ਵਾਮ
ਤੰਤ੍ਰ ਹੈ. ਸਰਵੰਗੀ ਜੋ ਅਭੱਛਣ ਕਰੈਹੈ. ਸੋ ਸਾਰੇ ਨਿੰਦਿਤ ਮਾਰ੍ਗ ਵਾ
ਮਤੰਤ੍ਰ ਮੈਂ ਕਹੈਹੈਂ. ਅਤਿ ਨੀਚ ਵ੍ਯਵਹਾਰ ਲਿਖਨੇ ਯੋਗ੍ਯ ਨਹੀਂ. ਯਾ
ਤੈਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਪ੍ਰਕਾਰ ਲਿਖ੍ਯਾ ਨਹੀਂ. ਸਰ੍ਵਥਾ ਵਾਮਤੰਤ੍ਰ ਤ੍ਯਾਗਨੇ-
ਯੋਗ੍ਯ ਹੈ ਐਸੇਂ,

ਨਾਸ੍ਤਿਕ ਮਤ ਬੀ ਤਜਾਗਨੇ ਜੋਗ੍ਯ ਹੈ. ਨਾਸ੍ਤਿਕਨ ਕੇ ਖਟ ਭੇਦ ਹੈਂ
ਮਾਧ੍ਯਮਿਕ ੧, ਜੋਗਾਚਾਰ ੨, ਸੌਤ੍ਰਾਂਤਿਕ ੩, ਵੈਭਾਖਿਕ ੪, ਚਾਰਵਾ-
ਕ ੫, ਦਿਗੰਬਰ ੬; ਏ ਛਹ ਵੇਦ ਕੂੰ ਪ੍ਰਮਾਣ ਨਹੀਂ ਮਾਨੇ ਹੈਂ. ਤਿਨ ਕਾ
ਆਪਸ ਮੈਂ ਵਿਲੱਛਣ ਸਿਧਾਂਤ ਹੈ. ਮਾਧ੍ਯਮਿਕ ਸੂਨ੍ਯਵਾਦੀ ਹੈ. ਜੋ-
ਗਾਚਾਰ ਕੇ ਮਤ ਮੈਂ ਸਾਰੇ ਪਦਾਰ੍ਥ ਵਿਗ੍ਯਾਨ ਮੈਂ ਭਿੰਨ ਨਹੀਂ; ਵਿਗ੍ਯਾ-
ਨ ਹੀ ਤੱਤ੍ਵ ਹੈ; ਸੋ ਵਿਗ੍ਯਾਨ ਛਣਿਕ ਹੈ. ਸੌਤ੍ਰਾਂਤਿਕ ਮਤ ਮੈਂ ਵਿਗ੍ਯਾਨਾਕ-
ਆਕਾਰ ਬਾਹ੍ਯ ਪਦਾਰ੍ਥ ਵਿਖ੍ਯ ਬਿਨਾ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ; ਯਾਤੇਂ ਵਿਗ੍ਯਾ-
ਨ ਤੈਂ ਬਾਹ੍ਯ ਪਦਾਰ੍ਥਨ ਕਾ ਅਨੁਮਾਨ ਹੋਵੈ ਹੈ; ਇਸ ਰੀਤਿ ਸੇ ਸੌਤ੍ਰਾਂ-
ਤਿਕ ਮਤ ਮੈਂ ਅਨੁਮਾਨ ਪ੍ਰਮਾਣ ਕੇ ਵਿਖ੍ਯ ਬਾਹ੍ਯ ਪਦਾਰ੍ਥ ਹੈ, ਪ੍ਰ-
ਤ੍ਯੱਛ ਨਹੀਂ, ਔਰ ਸ੍ਥਿਰ ਨਹੀਂ; ਕਿੰਤੁ ਸਾਰੇ ਪਦਾਰ੍ਥ ਛਣਿਕ ਹੈਂ. ਔ-
ਰ ਵੈਭਾਖਿਕ ਮਤ ਮੈਂ ਬਾਹ੍ਯ ਪਦਾਰ੍ਥ ਛਣਿਕ ਤੌ ਹੈਂ; ਪਰੰਤੁ ਪ੍ਰਤ੍ਯੱਛ ਪ੍ਰ-
ਮਾਣ ਕੇ ਵਿਖ੍ਯ ਹੈਂ; ਇਤਨਾ ਭੇਦ ਹੈ. ਏ ਚਾਰੀ ਮਤ ਸੁਗਤ ਕੇ ਹੈਂ. ਚਾਰ-
ਵਾਕ ਮਤ ਮੈਂ ਪਦਾਰ੍ਥ ਛਣਿਕ ਨਹੀਂ. ਪਰੰਤੁ ਤਿਸ ਕੇ ਮਤ ਮੈਂ ਦੇਹ ਆ-
ਤਮਾ ਹੈ. ਔ ਦਿਗੰਬਰ ਮਤ ਮੈਂ ਦੇਹ ਆਤਮਾ ਨਹੀਂ. ਦੇਹ ਸੈਂ ਆਤਮਾ
ਭਿੰਨ ਹੈ; ਪਰੰਤੁ ਜਿਤਨਾ ਦੇਹ ਕਾ ਪਰਿਮਾਣ ਹੋਵੈ, ਉਤਨਾ ਆਤਮਾ ਕਾ
ਪਰਿਮਾਣ ਹੈ. ਇਸ ਰੀਤਿ ਸੇ ਇਨ ਕਾ ਆਪਸ ਮੈਂ ਮਤ ਭੇਦ ਹੈ. ਔਰ
ਬੀ ਇਨ ਕੀ ਆਪਸ ਮੈਂ ਮਤ ਕੀ ਵਿਲੱਛਣਤਾ ਬਹੁਤ ਹੈ. ਪਰੰਤੁ ਸਾਰੇ ਵੇ-
ਦ ਕੇ ਵਿਰੋਧੀ ਹੈ. ਯਾਤੇਂ ਨਾਸ੍ਤਿਕ ਹੈ; ਇਸੀ ਕਾਰਣ ਤੈਂ ਤਿਨ ਕੇ ਮਤ ਕਾ ਉਪਪ-
ਦਨ ਔ ਖੰਡਨ ਵਿਸ਼ੇਖ ਕਰਿ ਕੇ ਲਿਖ੍ਯਾ ਨਹੀਂ. ਇਸ ਰੀਤਿ ਸੇਂ,

ਵਾਮਮਾਰ੍ਗ ਔ ਨਾਸ੍ਤਿਕ ਮਤਨ ਕੇ ਗ੍ਰੰਥ ਯਦ੍ਯਪਿ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ-
ਵਾਣੀ ਰੂਪ ਹੈ, ਤਥਾਪਿ ਵੇਦ ਬਾਹ੍ਯ ਹੈ, ਯਾਤੇਂ ਵੇਦ ਕੇ ਅਨੁਸਾਰੀ ਵਿ-
ਦ੍ਯਾ ਕੇ ਪ੍ਰਸ੍ਥਾਨ ਅਸ਼੍ਟਾਦਸ ਹੀ ਹੈ. ਔਰ ਮਮਟ ਆਦਿਕ ਨੇ ਜੋ ਸਾ-
ਹਿਤ੍ਯ ਗ੍ਰੰਥ ਕਿਏ ਹੈਂ, ਤਿਨ ਕਾ ਬੀ ਕਾਮ ਸਾਸ੍ਤ੍ਰ ਮੈਂ ਅੰਤਰਭਾਵ ਹੈ.
ਤੈਸੇ ਸਕਲ ਕਾਵ੍ਯਨ ਕਾ ਬੀ ਕਿਸੀ ਕਾ ਕਾਮ ਸਾਸ੍ਤ੍ਰ ਮੈਂ ਕਿਸੀ ਕਾ ਧ-
ਰਮ ਸਾਸ੍ਤ੍ਰ ਮੈਂ ਅੰਤਰਭਾਵ ਹੈ. ਇਸ ਰੀਤਿ ਸੇਂ ਅਸ਼੍ਟਾਦਸ ਵਿਦ੍ਯਾ ਕੇ

ਪ੍ਰਸ੍ਥਾਨ ਸਾਰੇ ਬ੍ਰਹਮਗ੍ਯਾਨਦ੍ਵਾਰਾ ਮੋਛਕੇ ਹੇਤੁ ਹੈਂ. ਕੋਈ ਸਾੱਛਾਤ-ਗ੍ਯਾਨਕਾ ਹੇਤੁ ਹੈਂ. ਕੋਈ ਪਰੰਪਰਾ ਤੇਂ ਗ੍ਯਾਨਕਾ ਹੇਤੁ ਹੈ. ਇਹ ਤਰ੍ਕਦ੍ਰਿਸ਼੍ਟਿਨੈ ਸਕਲ ਸ਼ਾਸ੍ਤ੍ਰਨਕਾ ਅਭਿਪ੍ਰਾਯ ਨਿਸ਼੍ਚਯ ਕੀਆ. ਯਦ੍ਯਪਿ ਉਤਰਮੀਮਾਂਸਾ ਬਿਨਾ ਸਾਰੇ ਸ਼ਾਸ੍ਤ੍ਰ ਜਿਗ੍ਯਾਸੂ ਕੂੰ ਹੇਯ ਹੈਂ ਇਹ ਸ਼ਾਰੀਰਕ ਮੈਂ ਸੂਤ੍ਰਕਾਰ ਭਾਸ਼੍ਯਕਾਰਨੈ ਪ੍ਰਤਿਪਾਦਨ ਕੀਆ ਹੈ. ਯਾਤੈਂ ਅਨ੍ਯ ਸ਼ਾਸ੍ਤ੍ਰ ਭੀ ਮੋਛਕੇ ਉਪਯੋਗੀ ਹੈ, ਇਹ ਕਹਨਾ ਸੰਭਵੈ ਨਹੀਂ; ਤਥਾਪਿ ਸਾਰਗ੍ਰਾਹੀ ਦ੍ਰਿਸ਼੍ਟਿ ਮੈਂ ਤਰ੍ਕਦ੍ਰਿਸ਼੍ਟਿਨੈ ਇਹ ਸਾਰ ਨਿਸ਼੍ਚਯ ਕੀਯਾ.

ਦੋਹਾ.

ਸੁਨਿ ਪ੍ਰਸਿਧ ਵਿਦ੍ਵਾਨ ਪੁਨਿ, ਮਿਲ੍ਯੋ ਆਯ ਤਿਹਿ ਜਾਯ;
ਨਿਸ਼੍ਚਯ ਅਪਨੇ ਤਾਂਹਿ ਤਿਹਿੰ, ਦੀਨੋਂ ਸਕਲ ਸੁਨਾਯ. ੨੨

ਟੀਕਾ:- ਗੁਰੁਦ੍ਵਾਰਾ ਸੁਨੇ ਅਰ੍ਥ ਮੈਂ ਬੁੱਧਿ ਕੀ ਸ੍ਥਿਰਤਾ ਕੇ ਨਿਮਿੱਤ ਸਕਲ ਸ਼ਾਸ੍ਤ੍ਰਨਕਾ ਅਭਿਪ੍ਰਾਯ ਵਿਚਾਰ੍ਯਾ; ਤੌਭੀ ਫੇਰਿ ਸੰਦੇਹ ਹੂਆ:- ਜੋ ਸ਼ਾਸ੍ਤ੍ਰਨਕਾ ਅਭਿਪ੍ਰਾਯ ਮੈਂ ਨਿਸ਼੍ਚਯ ਕੀਆ ਸੋਈ ਹੈ, ਅਥਵਾ ਅਨ੍ਯ ਅਭਿਪ੍ਰਾਯ ਹੈ? ਕਾਹੇਤੇਂ, ਤਰ੍ਕਦ੍ਰਿਸ਼੍ਟਿ ਕਨਿਸ਼੍ਠਅਧਿਕਾਰੀ ਕਹ੍ਯਾ ਹੈ; ਯਾਤੈਂ ਬਾਰੰਬਾਰ ਕੁਤਰ੍ਕਤੈਂ ਸੰਦੇਹ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਤਾਕੀ ਨਿਵ੍ਰਿੱਤਿ ਵਾਸ੍ਤੈ ਅਨ੍ਯ ਵਿਦ੍ਵਾਨਕੇ ਨਿਸ਼੍ਚਯਤੈਂ, ਅਪਨੇ ਨਿਸ਼੍ਚਯਕੀ ਏਕਤਾ ਕਰਨੇਕੂੰ ਗਯਾ.

ਦੋਹਾ.

ਤਰ੍ਕਦ੍ਰਿਸ਼੍ਟਿਕੇ ਬੈਨ ਸੁਨਿ, ਸੋ ਬੋਲ੍ਯੋ ਬੁਧ ਸੰਤ;
ਜੋ ਮੋਸੂੰ ਤੈਂ ਇਹ ਕਹ੍ਯੋ, ਸੋਈ ਮੁਖ੍ਯ ਸਿੱਧੰਤ. ੨੩
ਸੰਸ਼ਯ ਸਕਲ ਨਸਾਯਕੂੰ, ਲਖ੍ਯੋ ਬ੍ਰਹਮ ਅਪਰੋਛ;
ਜਗ ਜਾਨ੍ਯੋ ਜਿਨ ਸਭ ਅਸਤ, ਤੈਸੇ ਬੰਧਹੁ ਮੋਛ. ੨੪
ਸੇਖ ਰਹ੍ਯੋ ਪ੍ਰਾਰਬ੍ਧਸੂੰ ਇੱਛਾ ਉਪਜੀ ਏਹ;

ਚਲਿਤ ਤਤਕਾਲ ਹਿ ਦੇਖਿਏ, ਜਨਨਿ ਜਨਕ ਸੁਤ ਗੇਹ ੨੫

ਟੀਕਾ:–"ਗਜ਼ਾਨੀ ਕਾ ਸਕਲ ਵ੍ਯਵਹਾਰ ਅਗਜ਼ਾਨੀ ਕੀ ਨ੍ਯਾਈਂ ਪ੍ਰਾਰਬ੍ਧ ਮੈਂ ਹੋਵੈ ਹੈ;" ਇਹ ਪੂਰ੍ਵ ਕਹੀ ਹੈ; ਯਾਤੇਂ ਇੱਛਾ ਸੰਭਵੈ ਹੈ. ਔ ਕਹੂੰ ਸਾਸ੍ਤ੍ਰ ਮੈਂ ਐਸਾ ਲਿਖ੍ਯਾ ਹੈ:–ਗਜ਼ਾਨੀ ਕੂੰ ਇੱਛਾ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ. ਤਾਕਾ ਇਹ ਅਭਿਪ੍ਰਾਯ ਨਹੀਂ, ਗਜ਼ਾਨੀ ਕਾ ਅੰਤਸ਼ਕਰਣ ਪਦਾਰ੍ਥ ਕੀ ਇੱਛਾ ਰੂਪ ਪਰਿਣਾਮ ਕੂੰ ਪ੍ਰਾਪ੍ਤ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ. ਕਾਹੇਤੇਂ,

ਅੰਤਸ਼ਕਰਣ ਕੇ ਇੱਛਾਦਿਕ ਸਹਜ ਧਰ੍ਮ ਹੈ. ਔ ਅੰਤਸ਼ਕਰਣ ਅਪੰਚ੍ਯਪਿਭੂਤਨ ਕੇ ਸਤ੍ਵਗੁਣ ਕਾ ਕਾਰਯ ਕਹ੍ਯਾ ਹੈ; ਤਥਾਪਿ ਰਜੋਗੁਣ ਤਮੋਗੁਣ ਸਹਿਤ. ਸਤ੍ਵਗੁਣ ਕਾ ਕਾਰ੍ਯ ਹੈ; ਕੇਵਲ ਸਤ੍ਵਗੁਣ ਕਾ ਨਹੀਂ. ਕੇਵਲ ਸਤ੍ਵਗੁਣ ਕਾ ਕਾਰਯ ਹੋਵੈ, ਤੌ ਚਲ ਸ੍ਵਭਾਵ ਅੰਤਸ਼ਕਰਣ ਕਾ ਨਹੀਂ ਹੁਆ ਚਾਹਿਏ. ਤੈਸੇ ਰਾਜਸੀ ਵ੍ਰਿਤਿ ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧਾਦਿਕ; ਔ ਮੂਢਤਾਦਿਕ ਤਾਮਸੀ ਵ੍ਰਿਤਿ, ਕਿਸੀ ਅੰਤਸ਼ਕਰਣ ਕੀ ਨਹੀਂ ਹੁਈ ਚਾਹਿਏ. ਯਾਤੇਂ ਕੇਵਲ ਸਤ੍ਵਗੁਣ ਕਾ ਅੰਤਸ਼ਕਰਣ ਕਾਰ੍ਯ ਨਹੀਂ; ਕਿੰਤੁ ਅਪ੍ਰਧਾਨ ਰਜੋਗੁਣ ਤਮੋਗੁਣ ਸਹਿਤ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸਤ੍ਵਗੁਣ ਵਾਲੇ ਭੂਤਨ ਤੇਂ ਅੰਤਸ਼ਕਰਣ ਉਪਜੈ ਹੈਂ. ਯਾਤੇਂ ਅੰਤਸ਼ਕਰਣ ਮੈਂ ਤੀਨੂੰ ਗੁਣ ਰਹੈ ਹੈਂ. ਸੋ ਤੀਨੂੰ ਗੁਣ ਬੀ ਪੁਰਖਨ ਕੇ ਜਿਤਨੇ ਅੰਤਸ਼ਕਰਣ ਹੈਂ, ਤਿਨ ਮੈਂ ਸਮ ਨਹੀਂ; ਕਿੰਤੁ ਨ੍ਯੂਨ ਅਧਿਕ ਹੈ. ਯਾਤੇਂ ਗੁਣੋਂ ਕੀ ਨ੍ਯੂਨਤਾ ਅਧਿਕਤਾ ਸੇਂ ਸਰ੍ਵ ਕੇ ਵਿਲੱਛਣ ਸ੍ਵਭਾਵ ਹੈਂ. ਇਸ ਰੀਤਿ ਮੈਂ ਤੀਨੂੰ ਗੁਣ ਕਾ ਕਾਰ੍ਯ ਅੰਤਸ਼ਕਰਣ ਹੈ.

ਜਿਤਨੇ ਅੰਤਸ਼ਕਰਣ ਰਹੈਂ ਉਤਨੇ ਰਜੋਗੁਣ ਕਾ ਪਰਿਣਾਮ ਰੂਪ ਇੱਛਾ ਕਾ ਅਭਾਵ ਬਨੈ ਨਹੀਂ. ਯਾਤੇਂ ਗਜ਼ਾਨੀ ਕੂੰ ਇੱਛਾ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ. ਤਾਕਾ ਇਹ ਅਭਿਪ੍ਰਾਯ ਹੈ:– ਅਗਜ਼ਾਨੀ ਔ ਗਜ਼ਾਨੀ ਦੋਨੂੰ ਕੂੰ ਇੱਛਾ ਤੌ ਸਮਾਨ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਪਰੰਤੂ ਅਗਜ਼ਾਨੀ ਤੌ ਇੱਛਾਦਿਕ ਆਤਮਾ ਕੇ ਧਰ੍ਮ ਜਾਨੈ ਹੈ. ਔ ਗਜ਼ਾਨੀ ਕੂੰ ਜਿਸ ਕਾਲ ਮੈਂ ਇੱਛਾਦਿਕ ਹੋਵੈ ਹੈ, ਤਿਸ ਕਾਲ ਮੈਂ ਭੀ ਆਤਮਾ ਕੇ ਧਰਮ ਇੱਛਾਦਿਕਨ ਕੂੰ ਜਾਨੈ ਨਹੀਂ. ਕਿੰਤੁ

ਕਾਮ. ਸੰਕਲਪ. ਸੰਦੇਹ. ਰਾਗ. ਦ੍ਵੇਖ. ਸ਼੍ਰਧਾ. ਭੁਯ. ਲੱਜਾ. ਇੱਛਾਦਿਕ; ਅੰਤਸ਼੍ਕਰਣ ਕੇ ਪਰਿਣਾਮ ਹੈ. ਯਾਤੇਂ ਅੰਤਸ਼੍ਕਰਣ ਕੇ ਧਰਮ, ਜਾਨੇ ਹੈ. ਇਸ ਰੀਤਿ ਸੇਂ ਇੱਛਾਦਿਕ ਹੋਵੈ ਬੀ ਹੈ. ਆਤਮਾ ਕੇ ਧਰਮ ਇੱਛਾਦਿਕ ਗ੍ਯਾਨੀ ਕੂੰ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ. ਯਾਤੇਂ ਗ੍ਯਾਨੀ ਮੇਂ ਇੱਛਾ ਕਾ ਅਭਾਵ ਕਹ੍ਯਾ ਹੈ. ਤੈਸੇ ਮਨ ਬਾਣੀ ਤਨ ਮੇਂ ਜੋ ਵ੍ਯਵਹਾਰ ਗ੍ਯਾਨੀ ਕਰੈ ਸੋ-ਸਾਰਾ ਗ੍ਯਾਨੀ ਕੂੰ ਆਤਮਾ ਮੇਂ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ. ਕਿੰਤੂ ਸਾਰੀ ਕ੍ਰਿਯਾ ਮਨ ਬਾਣੀ ਤਨ ਮੇਂ ਹੈ. "ਮੈਂ ਆਤਮਾ ਅਸੰਗ ਹੈ," ਇਹ ਗ੍ਯਾਨੀ ਕਾ ਨਿਸ਼੍ਚਯ ਹੈ. ਯਾਤੇਂ ਸਰਵ ਵ੍ਯਵਹਾਰ ਕਰਤਾ ਬੀ ਗ੍ਯਾਨੀ ਅਕਰਤਾ ਹੈ. ਇਸੀ ਕਾਰਣ ਤੇਂ ਸ਼੍ਰੁਤਿ ਮੇਂ ਇਹ ਕਹ੍ਯਾ ਹੈ:- "ਗ੍ਯਾਨ ਤੇਂ ਉੱਤਰ ਕਿਏ ਜੋ ਵਰ੍ਤਮਾਨ ਸ਼ਰੀਰ ਮੇਂ ਸ਼ੁਭ ਅਸ਼ੁਭ ਕਰਮ, ਤਿਨ ਕੇ ਫਲ ਪੁਨ੍ਯ ਪਾਪ ਕਾ ਸੰਬੰਧ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ." ਪ੍ਰਾਰਬ੍ਧ ਬਲ ਤੇਂ ਅਗ੍ਯਾਨੀ ਕੀ ਨ੍ਯਾਈਂ ਸਰਵ ਵ੍ਯਵਹਾਰ ਔ ਤਾਕੀ ਇੱਛਾ ਸੰਭਵੇ ਹੈ.

ਸ਼ੁਭਸੰਤਤਿ ਨਾਮ ਰਾਜਾ ਕੂੰ ਤ੍ਯਾਗਿ ਕੇ ਤੀਨੂੰ ਪੁਤ੍ਰ ਨਿਕਸੇ ਤਹਾਂ ਪੁਤ੍ਰ ਕੀ ਕਥਾ ਕਹੀ, ਅਬ ਪਿਤਾ ਕਾ ਪ੍ਰਸੰਗ ਕਹੈ ਹੈਂ:-

ਦੋਹਾ.

ਪੁਤ੍ਰ ਗਏ ਲਖਿ ਗੇਹ ਤੇਂ. ਪਿਤੁ ਚਿਤ ਉਪਜ੍ਯੋ ਖੇਦ;
ਸੁਨੋ ਰਾਜਨ ਤਿਨ ਤਜ੍ਯੋ. ਨਹਿੰ ਯਥਾਰ੍ਥ ਨਿਰਵੇਦ ੨੬

ਟੀਕਾ:- ਪੁਤ੍ਰ ਗ੍ਰਿਹ ਤੇਂ ਨਿਕਸੇ, ਤਬ ਰਾਜਾ ਕੂੰ ਤੀਬ੍ਰ ਵੈਰਾਗ੍ਯ ਕੇ ਅਭਾਵ ਤੇਂ. ਤਿਨ ਕੇ ਵਿਯੋਗ ਕਾ ਦੁੱਖ ਹੁਆ. ਤੈਸੇ ਮੰਦ ਵੈਰਾਗ੍ਯ ਹੁਆ ਹੈ. ਯਾਤੇਂ ਵਿਖਯ ਭੋਗ ਕਾ ਸੁਖ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ. ਔ ਬਾਹਰਿ ਨਿਕਸਨੇ ਕੀ ਇੱਛਾ ਕਰੀ, ਸੋ ਪੁਤ੍ਰਨ ਕੇ ਨਿਕਸਨੇ ਤੇਂ ਸੂਨਾ ਰਾਜ੍ਯ ਛੋੜਿ ਸਕੇ ਨਹੀਂ ਯਾਤੇਂ ਬੀ ਦੁੱਖ ਹੁਆ. ਜੋ ਤੀਬ੍ਰ ਵੈਰਾਗ੍ਯ ਹੋਤਾ ਤੋ ਸੂਨਾ ਰਾਜ ਬੀ ਤ੍ਯਾਗਿ ਦੇਤਾ; ਸੋ ਵੈਰਾਗ੍ਯ ਤੀਬ੍ਰ ਹੁਆ ਨਹੀਂ; ਕਿੰਤੂ ਮੰਦ ਹੁਆ ਹੈ: ਯਾਤੇ [illegible] ਸਕੈ ਨਹੀਂ. ਔ ਭੋਗਨ ਮੇਂ ਆਸਕ੍ਤਿ ਨਹੀਂ: ਯਾਤੇਂ ਉਭਯ

ਥਾ ਖੇਦ ਹੀ ਹੈ. ਯਥਾਰਥ ਨਿਰਵੇਦ ਕਹਿਏ ਤੀਬ੍ਰ ਵੈਰਾਗ ਨਹੀਂ. ਔ
ਰ ਵੈਰਾਗ ਕਾ ਫਲ ਉਪਾਸਨ ਕੀ ਜਿਗਯਾਸਾ ਕਹੈ ਹੈਂ:-

ਚੌਪਾਈ.

ਸੁਭ ਸੰਤਤਿ ਚਿਤੁ ਸੋ ਬਡ੍ਰ ਭਾਗਾ,
ਭਯੋ ਪ੍ਰਥਮ ਤਿਹਿ ਭੀਰ ਵਿਰਾਗਾ;
ਜਿਗਯਾਸਾ ਉਪਜੀ ਇਹ ਤਾਕੂੰ,
ਦੇਵ ਯਜੋਂ ਕੋ ਪਜਾਊਂ ਜਾਕੂੰ. ੨੭
ਪੰਡਿਤ ਨਿਰਨੈ ਕਰਨ ਬੁਲਾਏ,
ਯਥਾਜੋਗ ਆਸਨ ਬੈਠਾਏ;
ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਿਯੋ ਇਹ ਸਭ ਕੇ ਆਗੈ,
ਅਸ ਕੋ ਦੇਵ ਨ ਸੇਵੇ ਜਾਗੈ. ੨੮
ਪੁਰੁਖਾਰਥ ਹਿਤ ਜਨ ਜਿਹਿ ਜਾਚੈ,
ਬੁਧਿਮਾਨ ਕੇ ਮਨ ਮੈਂ ਰਾਚੈ;
ਸੁਨਿ ਇਹ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਪਤਿ ਕੀ ਬਾਨੀ,
ਤਿਹ ਤਿਨ ਮੈਂ ਬੋਲ੍ਯੋ ਸੁਗਯਾਨੀ. ੨੯
ਸੁਨ ਰਾਜਾ ਤੁਹਿ ਕਹੂੰ ਸੁ ਦੇਵਾ,
ਸਿਵ ਵਿਰੰਚਿ ਲਾਗੇ ਜਿਹਿ ਸੇਵਾ;
ਸੰਖ ਚਕ੍ਰ ਧਾਰੀ ਹਿਤਕਾਰੀ,
ਪਦਮ ਗਦਾ ਧਰ ਪਰਉਪਕਾਰੀ. ੩੦
ਮੰਗਲ ਮੂਰਤਿ ਵਿਸ਼੍ਨੁ ਕ੍ਰਿਪਾਲੂ,
ਜਿਨ ਸੇਵਕ ਲਖਿ ਕਰਤ ਨਿਹਾਲੂ;
ਸ਼ਕ੍ਰਿ ਗਣੇਸ਼ ਸੂਰ ਸਿਵ ਜੇ ਹੈਂ,

ਸਬ ਆਗਯਾ ਤਾਕੀ ਮੈਂ ਤੇ ਹੈ ; ੩੧

ਕੁਾਰਤ ਸਕਲ ਗੰਥ ਇਹ ਭਾਖੈ,

ਪਦਮ ਪੁਰਾਣ ਤਾਪਨੀ ਆਖੈ;

ਟੀਕਾ:- ਤਾਪਨੀ ਕਹਿਏ ਨ੍ਰਿਸਿੰਹਤਾਪਨੀ. ਰਾਮਤਾਪਨੀ. ਗੋਪਾਲ ਤਾਪਨੀ, ਉਪਨਿਖਦ.

ਚੌਪਾਈ.

ਵਿਸ਼ਨੁ ਰੂਪ ਤੈਂ ਉਪਜਤ ਸਬਹੀ,

ਪਰੇਂ ਭੀਰ ਜਾਚੈਂ ਤਿਹਿ ਤਬਹੀ. ੩੨

ਵਿਵਿਧ ਦੇਖਕੈ ਧਰਿ ਅਵਤਾਰਾ,

ਸਬ ਦੇਵਨਕੂੰ ਦੇਤ ਸਹਾਰਾ ;

ਯਾਤੈਂ ਤਾਕੀ ਕੀਜੈ ਪੂਜਾ,

ਵਿਸ਼ਨੁ ਸਮਾਨ ਸੇਵ੍ਯ ਨਹਿਂ ਦੂਜਾ. ੩੩

ਵਿਸ਼ਨੁ ਭਕ੍ਤ ਸਿਵ ਉੱਤਮ ਕਹਿਏ,

ਤਥਾਪਿ ਸੇਵ੍ਯ ਸ੍ਵਰੂਪ ਨ ਲਹਿਏ;

ਰੂਪ ਅਮੰਗਲ ਸ਼ਿਵ ਕੇ ਸਵ ਸਮ,

ਧ੍ਯਾਨ ਕਰੇ ਨਹਿਂ ਤਾਕੇ ਖੁੰ ਹਮ. ੩੪

ਸ਼ਵ ਕਹਿਏ ਮੁਰਦਾ ਤਾਕੇ ਸਮ ਅਮੰਗਲ.

ਚੌਪਾਈ

ਰਾਖ ਡਮਰੁ ਗਜ ਚਰਮ ਕਪਾਲਾ,

ਧਰੇ ਆਪ ਕਿਹਿਂ ਕਰੈਂ ਨਿਹਾਲਾ;

ਤਾਕੇ ਪੂਤ ਗਣੇਸ ਹੁ ਤੈਸੇ,

ਰੂਪ ਵਿਲੱਛਣ ਨਰ ਪਸ਼ੁ ਜੈਸੇ. ੩੫

ਸ਼ਠ ਹਠ ਤੈਂ ਪਜਾਵਤ ਜੋ ਦੇਵੀ;
ਤਾ ਸਮ ਰੂਪ ਧਰਤ ਤਿਹਿਂ ਸੇਵੀ,
ਤਿਜ ਨਿੰਦਿਤ ਅਸੁਰੀਨਪਵਿਤ੍ਰਾ,
ਔਗੁਣ ਗਿਨੈ ਨ ਜਾਤ ਵਿਚਿਤ੍ਰਾ. ੩੬
ਕਪਟ ਕੂਟ ਕੇ ਆਕਰ ਕਹਿਏ,
ਪਰਾਧੀਨ ਨਿਜ ਤੰਤ੍ਰ ਨ ਲਹਿਏ;
ਐਸੇ ਰੂਪ ਜੁ ਚਹਿਏ ਜਾਕੂੰ,
ਸੋ ਸੇਵਹੁ ਨਰ ਖਰਸਮ ਤਾਕੂੰ. ੩੭
ਭ੍ਰਮਤ ਫਿਰੈ ਨਿਸ ਦਿਨ ਇਹ ਭ੍ਰਾਨੂ,
ਰਹਤ ਨ ਨਿਸ਼ਚਲ ਛਿਣ ਇਕ ਥਾਨੂ:
ਭ੍ਰਮਤੈ ਫਿਰੈ ਉਪਾਸਕ ਤਾਕੇ, ,
ਤਿਹਿ ਸਮਾਨ ਸੇਵਕ ਜੋ ਜਾਕੇ. ੩੮
ਆਨ ਦੇਵ ਜਾਤੈਂ ਸਬ ਤ੍ਯਾਗੇ,
ਸੇਵਨੀਯ ਇਕ ਹਰਿ ਨਿਤ ਜਾਗੇ;
ਪੂਜਨ ਪਜਾਨ ਕਰਨ ਵਿਧਿ ਜੋ ਹੈ,
ਨਾਰਦ ਪੰਚਰਾਤ੍ਰ ਮੈਂ ਸੋ ਹੈਂ. . ੩੯

ਟੀਕਾ:- ਵਿਸ਼ਨੁਕੂੰਤ੍ਯਾਗਿਕੇਪ੍ਰਸਿੱਧਜੋਚਾਰਿਉਪਾਸਨਾਹੈਤਿ-
ਨਏਕਏਕਕਾਨਿਸ਼ੇਧਕਿਏਤੈਂਬੀਸ੍ਮਾਰ੍ਤਉਪਾਸਨਾਕਾਬੀਨਿਸ਼ੇਧਕਿ-
ਯਾ.ਕਾਹੇਤੈਂ,ਪਾਂਚੂੰਦੇਵਨਕੂੰਸਮਬੁਧਿਕਰਿਕੇਉਪਾਸੈ, ਤਾਕੂੰਸ੍ਮਾਰ੍ਤ
ਉਪਾਸਨਾਕਹੈਹੈ. ਸ਼ਿਵਆਦਿਕਚਾਰਿਦੇਵਨਕੂੰਵਿਸ਼ਨੁਕੀਸਮਤਾਨਿ-
ਸ਼ੇਧਤੈਂ. ਸ੍ਮਾਰ੍ਤਉਪਾਸਨਾਕਾਨਿਸ਼ੇਧਬੀਅਰ੍ਥਸੇਂਕਿਯਾਹੈ.

ਚੌਪਾਈ.

ਸ਼ਿਵ ਸੇਵਕ ਮੁਨਿ ਸੁਨਿ ਤਿਹਿ ਬੈਨਾ,

ਕ੍ਰੋਧ ਸਹਿਤ ਬੋਲਣੇ ਚਲ ਨੈਨਾ;
ਸੁਨ ਰਾਜਨ ਵਾਣੀ ਇਕ ਮੇਰੀ,
ਜਾਮੈਂ ਵਚਨ ਪ੍ਰਮਾਣ ਕਰੇਗੀ. ੪੦
ਸ਼ਿਵ ਸਮਾਨ ਆਨਕੇ ਕਹਿਏ,
ਮਾਂਗੋ ਦੇਤ ਜਾਹਿ ਜੋ ਚਹਿਏ;
ਸਬ ਵਿਭੂਤਿ ਹਰਿਕੂੰ ਦੈ ਮਾਂਗੀ,
ਧਰਤ ਵਿਭੂਤਿ ਆਪ ਨਿਤ ਤ੍ਯਾਗੀ. ੪੧
ਚਰ੍ਮ ਕਪਾਲ ਹੇਤੁ ਇਹ ਧਾਰੇ,
ਸਮਨਹਿਂ ਉੱਤਮ ਅਧਮ ਵਿਚਾਰੇ;
ਨਗ੍ਨ ਰਹਤ ਉਪਦੇਸ਼ਤ ਏਹੀ,
ਨਹਿਂ ਵਿਰਾਗ ਸਮ ਸੁਖ ਹ੍ਵੈ ਕੇਹੀ. ੪੨

ਟੀਕਾ:- ਵੈਸ੍ਨਵ ਨੇ ਚਰ੍ਮਕਪਾਲਾਦਿਕ ਨਿੰਦਿਤ ਵਸ੍ਤੁਕਾ ਧਾਰਣ ਆਖ੍ਹੇਪ ਕਿਯਾ, ਤਾਕਾ ਇਹ ਸਮਾਧਾਨ ਹੈ:- ਮਹਾਦੇਵਕੂੰ ਸਰ੍ਵ ਪਦਾਰਥਨਮੈਂ ਸਮ ਬੁੱਧਿ ਹੈ. ਦ੍ਵਿਤੀਯਪਾਦਕਾ ਅਨ੍ਵਯ ਇਹ ਹੈ:- ਸਮ ਵਿਚਾਰੈ; ਉੱਤਮ ਅਧਮ ਨਹੀਂ ਵਿਚਾਰੈ.

ਚੌਪਾਈ.

ਸਦਾਵ੍ਰਤ ਐਸੇ ਦੇ ਭਾਰੀ,
ਕਾਸ਼ੀਪੁਰੀ ਮਰੇ ਨਰ ਨਾਰੀ;
ਸੋ ਸਾਯੁਜ੍ਯ ਮੁਕ੍ਤਿ ਕੂੰ ਜਾਵੈ,
ਗਰ੍ਭਵਾਸ ਸੰਕਟ ਨਹਿਂ ਪਾਵੈ. ੪੩
ਸ਼ਿਵ ਸਮਾਨ ਨਰ ਨਾਰੀ ਤੈ ਸਬ,
ਲਗਤ ਸੁ ਦਿਵ੍ਯ ਭੋਗ ਸਗਰੇ ਤਬ;

ਕਰਤ ਆਪ ਅਦ੍ਵਯ ਉਪਦੇਸ਼ਾ,
ਤਜਤ ਲਿੰਗ ਸੁੰ ਬ੍ਰਮ੍ਹ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ਾ. ੪੪
ਊਂਚ ਨੀਚ ਰੰਚਹੁ ਨਹਿਂ ਦੇਖੈ,
ਮੁਕ੍ਤੀ ਸਬਕੂੰ ਦੈ ਇਕ ਲੇਖੈ;
ਸ਼ਿਵ ਸਮਾਨ ਰਾਜਨ ਕੇ ਦਾਤਾ,
ਕ੍ਰਤੁ ਅਕ੍ਰਤੁ ਸਬਨ ਕੇ ਤ੍ਰਾਤਾ. ੪੫
ਵਿਸ਼੍ਨੁ ਸੁਭਾਵ ਸੁਨਯੋ ਰਾਮ ਐਸੇ,
ਜਗ ਮੈਂ ਜਨ ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਿਤ ਹੂੰ ਤੈਸੇ;
ਤ੍ਰਾਤਾ ਕ੍ਰਤੁ ਅਕ੍ਰਤੁਨ ਤ੍ਰਾਤਾ,,
ਇਹ ਪ੍ਰਸਿਧ ਸਬ ਜਗ ਮੈਂ ਨਾਤਾ. ੪੬
ਹਰਿ ਸੇਵਕ ਹਰ ਸੇਵ੍ਯ ਬਖਾਨੇ,
ਰਾਮਚੰਦ੍ਰ ਰਾਮੇਸ਼੍ਵਰ ਮਾਨੇ;
ਸ਼ੈਵ ਪੁਰਾਣ ਵ੍ਯਾਸ ਬਹੁ ਭਾਖੇ,
ਹਰਿ ਸੇਵਕ ਹਰ ਸੇਵ੍ਯਹਿ ਰਾਖੇ. ੪੭
ਕਹੇ ਜੁ ਭਾਰਤ ਪਦਮ ਪੁਰਾਨਾ,
ਸਬ ਦੇਵਨ ਤੈਂ ਹਰਿ ਅਧਿਕਾਨਾ;
ਭਾਰਤ ਤਾਤਪਰਯ ਨਹਿਂ ਦੇਖੇ,
ਜੋ ਅੱਪਯਦੀਕ੍ਸ਼ਿਤ ਬੁਧ ਲੇਖੇ. ੪੮

ਟੀਕਾ:- ਵੈਸ਼੍ਨਵ ਨੇ ਇਹ ਕਹ੍ਯਾ:- "ਭਾਰਤਾਦਿਕ ਗ੍ਰੰਥਨ ਮੈਂ ਵਿਸ਼੍ਨੁ ਸਰ੍ਵ ਦੇਵਨ ਕਾ ਪੂਜ੍ਯ ਕਹ੍ਯਾ ਹੈ" ਸੋ ਬਨੇ ਨਹੀਂ. ਕਾਹੇਤੈਂ, ਭਾਰਤ ਗ੍ਰੰਥ ਕਾ ਤਾਤਪਰ੍ਯ ਦੇਖੈ ਤੈਂ ਸ਼ਿਵ ਕੂੰਹੀ ਈਸ਼੍ਵਰਤਾ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੋਵੈ ਹੈ ਇਹ ਅੱਪਯ ਦੀਕ੍ਸ਼ਿਤ ਨਾਮ ਵਿਦ੍ਵਾਨ ਨੇ. ਸਕਲ ਪੁਰਾਣ ਇ-

ਤਿਹਾਸ ਕਾ ਤਾਤਪਰ੍ਯ ਲਿਖ੍ਯਾ ਹੈ. ਤਹਾਂ ਭਾਰਤ ਮੈਂ ਇਹ ਪ੍ਰਸੰਗ ਹੈ:-ਅਸ਼੍ਵਤ੍ਥਾਮਾ ਨੈ ਨਾਰਾਯਣ ਅਸ੍ਤ੍ਰ ਔ ਆਗ੍ਨੇਯ ਅਸ੍ਤ੍ਰ ਕਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਕਿਯਾ. ਤਬ ਬਹੁਤ ਸੈਨਾ ਕਾ ਤੌ ਸੰਘਾਰ ਭੀ ਹੂਆ, ਪਰੰਤੂ ਪੰਚ ਪਾਂਡਵੋਂ ਮੈਂ ਏਈ ਮਰ੍ਯਾ ਨਹੀਂ; ਤਬ ਰਥ ਕੂੰ ਤ੍ਯਾਗਿ ਕੇ ਧਨੁਰਵੇਦ ਔ ਆਚਾਰ੍ਯ ਕੂੰ ਧਿੱਕਾਰ ਕਰਤਾ ਬਨ ਕੂੰ ਚਲ੍ਯਾ, ਤਹਾਂ ਬ੍ਯਾਸ ਭਗਵਾਨ ਤਾ ਕੂੰ ਮਿਲੇ, ਔ ਇਹ ਕਹ੍ਯਾ:- "ਹੇ ਬ੍ਰਾਮ੍ਹਣ. ਤੂੰ ਆਚਾਰ੍ਯ ਔ ਵੇਦ ਕੂੰ ਧਿੱਕਾਰ ਮਤ ਕਹੁ ਇਹ ਅਰ੍ਜੁਨ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਦੋਨੂੰ ਨਰ ਨਾਰਾਯਣ ਰੂਪ ਹੈ. ਇਨ੍ਹੂੰ ਨੈ ਸ਼ਿਵ ਕਾ ਪੂਜਨ ਬਹੁਤ ਕਿਯਾ ਹੈ. ਯਾਤੈਂ ਇਨ ਕੀ ਭਕ੍ਤਿ ਕੇ ਅਧੀਨ ਹੂਆ ਤ੍ਰਿਸੂਲੀ ਮਹਾਦੇਵ, ਇਨ ਕੇ ਰਥ ਕੇ ਆਗੇ ਰਹੇ ਹੈਂ. ਯਾਤੈਂ ਇਨ ਦੋਨੂੰ ਕੇ ਊਪਰਿ ਪ੍ਰਯੋਗ ਕਿਏ ਅਨੇਕ ਸ਼ਸ੍ਤ੍ਰ ਅਸ੍ਤ੍ਰਨ ਕੀ ਸਾਮਰ੍ਥ੍ਯ ਕੂੰ ਮਹਾਦੇਵ ਨਾਸ਼ ਕਰਿ ਦੇਵੈ ਹੈ." ਇਸ ਭਾਰਤ ਪ੍ਰਸੰਗ ਤੈਂ, ਨਾਰਾਯਣ ਰੂਪ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਕੀ ਵਿਭੂਤਿ ਮਹਾਦੇਵ ਕੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਤੈਂ ਉਪਜੀ ਹੈ; ਇਹ ਸਿੱਧ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਯਾਤੈਂ ਵਿਸ਼ਨੁ ਚਰਿਤ੍ਰ ਕੇ ਪ੍ਰਤਿਪਾਦਕ ਜੋ ਗ੍ਰੰਥ ਹੈ, ਸੋ ਸ਼ਿਵ ਕੀ ਅਧਿਕਤਾ ਕੂੰ ਪ੍ਰਤਿਪਾਦਨ ਕਰੈ ਹੈ. ਕਾਹੇ ਤੈਂ, ਤਿਨ ਗ੍ਰੰਥਨ ਮੈਂ ਵਿਸ਼ਨੁ ਸੇਵ੍ਯ ਕਹ੍ਯਾ ਹੈ, ਸੋ ਵਿਸ਼ਨੁ ਭਾਰਤ ਪ੍ਰਸੰਗ ਤੈਂ ਸ਼ਿਵ ਕਾ ਭਕ੍ਤ ਹੈ. ਯਾਤੈਂ ਜਿਸ ਸ਼ਿਵ ਕੀ ਭਕ੍ਤਿ ਤੈਂ ਵਿਸ਼ਨੁ ਸੇਵ੍ਯ ਹੋਵੈ ਹੈ; ਸੋ ਸ਼ਿਵ ਹੀ ਪਰਮ ਸੇਵ੍ਯ ਹੈ. ਇਸ ਰੀਤਿ ਸੈਂ ਅੱਪਯਦੀਕ੍ਸ਼ਿਤ ਨੈ ਸਕਲ ਵੈਸ਼ਨਵ ਗ੍ਰੰਥਨ ਕਾ ਪ੍ਰਤਿਪਾਦ੍ਯ ਸ਼ਿਵ ਕਹ੍ਯਾ ਹੈ.

ਚੌਪਾਈ.

ਸ਼ਿਵ ਸਬ ਕੇ ਪ੍ਰਤਿਪਾਦ੍ਯ ਬਖਾਨੇ,
ਭਕ੍ਤਨ ਮੈਂ ਉੱਤਮ ਹਰਿ ਗਾਨੇ;
ਈਸ਼ ਦੇਵ ਪਦ ਸਬ ਮੈਂ ਕਹਿਏ,
ਮਹਤ ਸਹਿਤ ਇਕ ਸ਼ਿਵ ਮੈਂ ਲਹਿਏ. ੪੯

——— ਦੇਵ, ਮਹੇਸ਼ ਸ਼ਿਵ ਕੂੰ ਕਹੈ ਹੈ. ਔਰਨ ਕੂੰ ਦੇਵ ਈਸ਼ ਕਹੈ ਹੈ.

ਚੌਪਾਈ.

ਸ਼ਿਵ ਤੈਂ ਭਿੰਨ ਅਸ਼ਿਵ ਜੋ ਕਹਿਏ,
ਤਿਨ ਤਜਿ ਸ਼ਿਵ ਕਲ੍ਯਾਨ ਹਿ ਲਹਿਏ;
ਜਲਸਾਈ ਜਿਹਿ ਨਾਭ ਪਧਾਨੋ.
ਸੋ ਜਾਨੈ ਇਹ ਮਿਥ੍ਯਾ ਗਾਨੌ. ੫੦

ਟੀਕਾ:- ਕਲ੍ਯਾਣ ਕੂੰ ਸ਼ਿਵ ਕਹੈ ਹੈ. ਤਾਂਤੈਂ ਭਿੰਨ ਅਸ਼ਿਵ ਹੈ. ਤਾਕਾ ਇਹ ਅਰਥ ਸਿੱਧ ਹੁਆ:- ਸ਼ਿਵ ਤੈਂ ਭਿੰਨ ਔਰ ਦੇਵਤਾ ਅਸ਼ਿਵ ਕਹਿਏ ਅਕਲ੍ਯਾਣ ਰੂਪ ਹੈ. ਤਿਨ ਅਕਲ੍ਯਾਣ ਰੂਪ ਦੇਵਤਾਨ ਕੂੰ ਤ੍ਯਾਗਿਕੇ ਕਲ੍ਯਾਣ ਰੂਪ ਸ਼ਿਵ ਕੂੰ ਉਪਾਸੈਂ.

ਚੌਪਾਈ.

ਵਿਘਲੀਪਿ ਜਬ ਸਬ ਕੂੰ ਉਪਜੋ ਡਰ,
ਨਿਰਭ੍ਯ ਕਿਏ ਸਕਲ ਗਾਰ ਪਰਿਗਰ;
ਜਾਕੇ ਪੂਤ ਗਣੇਸ਼ ਕਹਾਵੈ,
ਵਿਘ੍ਨ ਜਾਲ ਤਤਕਾਲ ਨਸਾਵੈ. ੫੧
ਕਾਰਜ ਮੈਂ ਕਾਰਣ ਗੁਣ ਹੋਵੈ,
ਯੂੰ ਸ਼ਿਵ ਵਿਘ੍ਨ ਮੂਲ ਤੈਂ ਖੋਵੈ;
ਜਨ੍ਮ ਮਰਣ ਦੁਖ ਵਿਘ੍ਨ ਕਹਾਵੈ,
ਤਿਹਿ ਸਮੂਲ ਸ਼ਿਵ ਧ੍ਯਾਨ ਨਸਾਵੈ. ੫੨
ਸੇਵਨ ਜੋਗ੍ਯ ਸਦਾ ਸ਼ਿਵ ਏਕਾ,
ਜਾਨੈ ਸਹਿਤ ਸਭਾਯਿੰ ਵਿਵੇਕਾ;
ਤੰਤ੍ਰ ਪਾਸੁਪਤ ਰੀਤਿ ਜੁ ਗਾਵੈ,
ਤ੍ਯੂੰ ਪੂਜਨ ਕਰਿ ਧ੍ਯਾਨ ਲਗਾਵੈ

ਨਾਰਦ ਪੰਚਰਾਤ੍ਰ ਮਤ ਝੂਠੇ;
ਇਹ ਪਰਿਮਲ ਪਰਸੰਗ ਅਨੂਠੇ,
ਯਾਤੈਂ ਸ਼ਿਵ ਸੇਵਾ ਚਿਤ ਲਾਵੈ,
ਪੁਰਖਾਰਥ ਜੋ ਚਹੈ ਸੁ ਪਾਵੈ. ੫੪

ਟੀਕਾ:- ਨਾਰਦਪੰਚਰਾਤ੍ਰਕਾ ਮਤ ਸੂਤ੍ਰਭਾਸ਼੍ਯਮੈਂ ਖੰਡਨ ਕਿਯਾ ਹੈ. ਤਾਕੇ ਅਨੁਸਾਰੀ ਰਾਮਾਨੁਜ ਆਦਿਕ ਨਵੀਨ ਵੈਸ਼ਨਵਨ ਕਾ ਮਤ ਕਲ੍ਪਤਰੁ ਕੀ ਟੀਕਾ ਪਰਿਮਲ ਮੈਂ ਖੰਡਨ ਕਿਯਾ ਹੈ.

ਚੌਪਾਈ.

ਸ਼ਿਵਕੇ ਪੁਤ੍ਰ ਗਣੇਸ ਬਤਾਯੋ,
ਕਾਰਣ ਗੁਣ ਕਾਰਜ ਮੈਂ ਗਾਯੋ;
ਸੁਨਿ ਗਣੇਸ਼ ਕੇ ਪੂਜਕ ਬੋਲ੍ਯੋ,
ਅਸ ਕਿਯ ਕੋਪ ਸਿੰਘਾਸਨ ਡੋਲ੍ਯੋ. ੫੫
ਰਾਜਨ ਸੁਨ ਵੇਨੂੰ ਏ ਝੂਠੇ,
ਵਚਨ ਸਤ੍ਯ ਸਮ ਕਹਤ ਅਨੂਠੇ;
ਸ਼ਿਵਕੇ ਪੁਤ੍ਰ ਗਣੇਸ਼ ਬਤਾਵੈ,
ਪਰਾਧੀਨਤਾ ਤਾਮੈਂ ਗਾਵੈ. ੫੬
ਕਹੁੰ ਪ੍ਰਸੰਗ ਸੁਨਹੁ ਇਕ ਐਸੇ,
ਲਿਖ੍ਯੋ ਵ੍ਯਾਸ ਭਗਵਤ ਮੁਨਿ ਜੈਸੇ;
ਚਲ੍ਹੈ ਤ੍ਰਿਪੁਰ ਮਾਰਣ ਕੂੰ ਸਾਰੇ,
ਹਰਿਹਰ ਸਹਿਤ ਦੇਵ ਅਧਿਕਾਰੇ. ੫੭
ਨਹਿੰ ਗਣੇਸ਼ ਕੇ ਪੂਜਨ ਕੀਨੇ,
ਤ੍ਰਿਪੁਰ ਨ ਕਾਹੂੰ ਤਿਨ ਤੈਂ ਛੀਨੇ;

ਪ੍ਰਨਿਪਛਿਤਾਯਜ ਮਨਾਯ ਗਨੇਸ਼,
ਤ੍ਰਿਪੁਰ ਵਿਨਾਸ਼ੇ ਰਯੋ ਨਲੇਸ਼. ੫੮
ਭਏ ਸਮਰਥ ਕਿਏ ਜਿਹਿ ਪੂਜਾ,
ਸੇਵਨ ਯੋਗ ਸੁ ਇਕ ਨਹਿੰ ਦੂਜਾ;
ਰਾਮ ਪੂਤ ਦਸ਼ਰਥ ਕੇ ਜੈਸੇ,
ਵਿਘਨ ਹਰਨ ਸ਼ਿਵ ਕੇ ਸੁਤ ਤੈਸੇ. ੫੯
ਵ੍ਯਾਸ ਗਨੇਸ਼ ਪ੍ਰਗਟ ਬਨਾਯੋ,
ਸਬਕੇ ਹੇਤੁ ਗਨੇਸ਼ ਬਤਾਯੋ ;
ਹਰਿਹਰ ਵਿਧਿ ਰਵਿ ਸ਼ਕ੍ਤਿ ਸਮੇਤਾ,
ਤੁੰਡੀ ਤੈਂ ਉਪਜਤ ਸਬ ਤੇਤਾ. ੬੦
ਕਰਤ ਧ੍ਯਾਨ ਜਿਹਿ ਛਣ ਜਨ ਮਨ ਮੈਂ,
ਨਾਸ਼ਤ ਵਿਘਨ ਪ੍ਰਯਾਨ ਗਨਨ ਮੈਂ;
ਵਿਘਨ ਹਰਨ ਸੂੰ ਜਾਗਤ ਨਿਸ ਦਿਨ,
ਭਕ੍ਤਿ ਸਹਿਤ ਸੇਵਹੁ ਤਿਹਿ ਮਨ ਛਿਨ. ੬੧
ਹੇਤੁ ਗਨੇਸ਼ ਸ਼ਕ੍ਤਿ ਕੇ ਸੁਨਿ ਕੇ,
ਭਗਤ ਭਾਗਵਤ ਉਚਰਯੋ ਗੁਨਿ ਕੇ;
ਸੁਨ ਰਾਜਨ ਵਾਣੀ ਮਮ ਸਾਂਚੀ,
ਤੀਨੂੰ ਸਕਲ ਕਹਤ ਏ ਕਾਚੀ. ੬੨

ਟੀਕਾ:- ਭਗਤ ਭਾਗਵਤ ਕਹਿਏ ਭਗਵਤੀ ਕੇਂ ਭਗਤ.

ਚੌਪਾਈ.

ਸੁਨੇ ਦੇਵ ਸ਼ਕ੍ਤਿ ਵਿਨ ਸਾਰੇ
ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੇਹ ਸਮ ਲਖਿ ਹਤ੍ਯਾਰੇ

ਸਕ੍ਤਿ ਹੀਨ ਅਸਮਰਥ ਕਹਾਵੈ;
ਸੋ ਕੈਸੇ ਕਾਰਜ ਉਪਜਾਵੈ. ੬੩
ਜਿਨ ਬਹੁ ਸ਼ਕ੍ਤਿ ਉਪਾਸਨ ਧਾਰੀ,
ਤਾਤੈਂ ਭਏ ਸਕਲ ਅਧਿਕਾਰੀ:
ਹਰਿ ਹਰ ਸੂਰ ਗਣੇਸ਼ ਪ੍ਰਧਾਨਾ,
ਤਿਨਮੈਂ ਸ਼ਕ੍ਤਿ ਦੇਖਿਯਤ ਨਾਨਾ. ੬੪
ਸ਼ਕ੍ਤਿ ਲੋਕਮੈਂ ਭਾਖਤ ਜਾਕੂੰ.
ਰੂਪ ਭਗਵਤੀਕੇ ਲਖਿ ਤਾਕੂੰ;

ਟੀਕਾ:- ਭਗਵਤੀਕੇ ਦੋ ਰੂਪ ਹੈਂ:- ਏਕ ਸਾਮਾਨ੍ਯ ਔ ਵਿਸ਼ੇਖ. ਸਬ ਪਦਾਰ੍ਥਨ ਮੈਂ ਅਪਨਾ ਕਾਰ੍ਯ ਕਰਨੇਕੀ ਜੋ ਸਾਮਰਥ੍ਯ ਰੂਪ ਸ਼ਕ੍ਤਿ. ਸੋ ਭਗਵਤੀਕਾ ਸਾਮਾਨ੍ਯ ਰੂਪ ਹੈ. ਔ ਅਸ਼੍ਟ ਭੁਜਾਦਿਕ ਸਹਿਤ ਮੂਰ੍ਤਿ ਵਿਸ਼ੇਖ ਰੂਪ ਹੈ. ਸਾਮਾਨ੍ਯ ਰੂਪ ਸ਼ਕ੍ਤਿਕੇ ਸੰਖ੍ਯਾ ਰਹਿਤ-ਅਨੰਤ ਅੰਸ਼ ਹੈਂ. ਜਾਮੈਂ ਸ਼ਕ੍ਤਿਕੇ ਨ੍ਯੂਨ ਅੰਸ਼ ਹੋਵੈ ਸੋ ਅਲਪ ਸ਼ਕ੍ਤਿਵੇ-ਵੈਹੈ; ਅਸਮਰ੍ਥ ਕਹਿਏ ਹੈ. ਜਾਮੈਂ ਸ਼ਕ੍ਤਿਕੇ ਅਧਿਕ ਅੰਸ਼ ਹੋਵੈ, ਸੋ ਸਮਰ੍ਥ ਕਹਿਏ ਹੈ. ਵਿਸ਼੍ਨੁ ਸ਼ਿਵ ਆਦਿਕਨ ਮੈਂ ਸ਼ਕ੍ਤਿਕੇ ਅੰਸ਼ ਅਧਿਕ ਹੈਂ. ਯਾਤੈਂ ਅਧਿਕ ਸਮਰ੍ਥ ਕਹਿਏ ਹੈ. ਇਸ ਰੀਤਿ ਸੈਂ ਭਗਵਤੀ ਕਾ ਸਾਮਾਨ੍ਯ ਰੂਪ ਜੋ ਸ਼ਕ੍ਤਿ, ਤਾਕੇ ਅੰਸਨ ਕੀ ਅਧਿਕਤਾ ਸੈਂ ਵਿਸ਼੍ਨੁ ਸ਼ਿਵ, ਗਣੇਸ਼, ਸੂਰ੍ਯ ਕੀ ਮਹਿਮਾ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ. ਔ ਸ਼ਕ੍ਤਿ ਸੈਂ ਰਹਿਤ ਹੋਵੈ ਤੌ ਜੈਸੇ ਪ੍ਰਾਣ ਬਿਨਾ ਸ਼ਰੀਰ ਅਮੰਗਲ ਰੂਪ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਤੈਸੇ. ਸਾਰੇ ਦੇਵ ਹਤ੍ਯਾਰੇ ਕਹਿਏ ਅਮੰਗਲ ਰੂਪ ਹੋਇ ਜਾਵੈ. ਯਾਤੈਂ ਜਿਸ-ਸ਼ਕ੍ਤਿਕੀ ਅਧਿਕਤਾ ਸੈਂ ਦੇਵਨਕੀ ਮਹਿਮਾ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ. ਸੋ ਮਹਿਮਾ ਸ਼ਕ੍ਤਿਕਾ ਹੈ; ਤਿਨ ਦੇਵਨਕਾ ਨਹੀਂ. ਵਿਸ਼੍ਨੁ ਸ਼ਿਵ ਆਦਿਕਨ ਨੇ ਭਗਵਤੀਕੇ ਸਾਮਾਨ੍ਯ ਰੂਪ ਸ਼ਕ੍ਤਿਕੀ ਅਧਿਕ ਉਪਾਸਨਾ ਕਰੀ ਹੈ; ਯਾਤੈਂ ਤਿਨਮੈਂ ਸ਼ਕ੍ਤਿਕੇ ਅੰਸ਼ ਅਧਿਕ ਹੈ. ਇਹ ਪੂਰ੍ਵ ਗ੍ਰੰਥ ਮੈਂ ਭਗਵ-

ਤੀ ਭਕ੍ਤੂ ਕਾ ਅਭਿਪ੍ਰਾਯ ਹੈ.

ਜੈਸੈ ਭਗਵਤੀ ਕੇ ਨਿਰਾਕਾਰ ਰੂਪ ਸ਼ਕ੍ਤਿ ਕੇ ਅਨੰਤ ਅੰਸ਼ ਹੈ. ਤੈਸੇ ਸਾਕਾਰ ਰੂਪ ਕੇ ਬੀ ਅਨੰਤ ਅੰਸ਼ ਹੈ. ਤਿਨ ਸਾਕਾਰ ਅੰਸ਼ਨ ਮੈਂ ਕਾਲੀ-ਰੂਪ ਪ੍ਰਧਾਨ ਹੈ. ਔ ਮਾਹੇਸ਼੍ਵਰੀ, ਵੈਸ਼੍ਣਵੀ, ਸ਼ੈਵੀ, ਗਣੇਸ਼ੀ. ਆਦਿਕ ਬੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਅੰਸ਼ ਹੈ. ਵਿਸ਼੍ਣੁ ਕੂੰ ਭਗਵਤੀ ਕੀ ਉਪਾਸਨਾ ਤੈਂ, ਵੈਸ਼੍ਣਵੀ ਨਾਮ ਭਗਵਤੀ ਕੇ ਅੰਸ਼ ਕਾ ਲਾਭ. ਤੈਸੇਂ ਅਨ੍ਯ ਦੇਵਨ ਕੂੰ ਭਗਵਤੀ ਕੇ ਉ-ਪਾਸਨਾ ਤੈਂ ਨਿਜ ਨਿਜ ਮਾਹੇਸ਼੍ਵਰੀ ਆਦਿਕ ਅੰਸ਼ਨ ਕਾ ਲਾਭ ਹੁਆ ਹੈ. ਤਿਨ ਮੈਂ ਬੀ ਭਗਵਤੀ ਕੇ ਵਿਸ਼੍ਣੁ ਸ਼ਿਵ ਦੋਨੂੰ ਪ੍ਰਧਾਨ ਭਕ੍ਤ ਹੈਂ. ਕਾਹੇਤੈਂ ਧ੍ਯਾਤਾ ਕੂੰ ਧ੍ਯੇਯ ਰੂਪ ਕੀ ਪ੍ਰਾਪ੍ਤਿ ਉਪਾਸਨਾ ਕੀ ਪਰਮ ਅਵਧਿ ਹੈ. ਵਿ-ਸ਼੍ਣੁ ਸ਼ਿਵ ਕੂੰ ਉਪਾਸਨਾ ਮੈਂ ਧ੍ਯੇਯ ਰੂਪ ਕੀ ਪ੍ਰਾਪ੍ਤਿ ਹੁਈ ਹੈ; ਯਾਤੈਂ ਪ੍ਰਧਾ-ਨ ਉਪਾਸਕ ਹੈ. ਇਹ ਅਰ੍ਥ ਚੌਪਾਈ ਤੈਂ ਪ੍ਰਤਿਪਾਦਨ ਕਰੈ ਹੈ.

ਚੌਪਾਈ.

ਲਾਖ ਕਰੋਰਿ ਮਾਤ੍ਰਿਕਾ ਗਣ ਪੁਨਿ,
ਤੈ ਤਰੰਗ ਬਲ ਲਖਿ ਅੰਸ਼ ਸਕਲ ਗੁਨਿ. ੬੫
ਕਾਲੀ ਤਾਂ ਕੇ ਅੰਸ਼ ਪ੍ਰਧਾਨਾ,
ਮਾਹੇਸ਼੍ਵਰੀ ਆਦਿ ਲਖਿ ਨਾਨਾ;
ਹਰਿ ਹਰ ਬ੍ਰਹ੍ਮ ਸਕਲ ਤਿਹਿ ਧ੍ਯਾਵੈ,
ਨਿਜ ਨਿਜ ਅੰਸ਼ ਕ੍ਰਿਯਾ ਤਿਹਿ ਪਾਵੈ. ੬੬
ਧ੍ਯੇਯ ਰੂਪ ਧ੍ਯਾਤਾ ਹ੍ਵੈ ਜਬਹੀ,
ਸ਼ਿਵ ਉਪਾਸਨ ਲਖਿਏ ਤਬਹੀ;
ਅਸ ਉਪਾਸਨਾ ਹਰਿ ਅਰੁ ਹਰ ਕੀ,
ਨਾਰੀ ਮੂਰਤਿ ਧਰੀ ਤਜਿ ਨਰ ਕੀ. ੬੭

ਦੋਹਰਾ.

ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਮਥਨ ਪ੍ਰਸੰਗ ਮੈਂ, ਹਰਿ ਮੋਹਿਨੀ ਸ੍ਵਰੂਪ;
ਅਰ੍ਧ ਅੰਗ ਸ਼ਿਵ ਕੇ ਲਸੈ, ਦੇਵੀ ਰੂਪ ਅਨੂਪ. ੬੮

ਟੀਕਾ:- ਮਥਨ ਕਰਿਕੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਪ੍ਰਗਟ ਕਿਯਾ, ਤਬ ਸੁਰ ਅਸੁਰ ਕਾ ਵਿਵਾਦ ਮੇਟਨੇ ਮੈਂ ਵਿਸ਼੍ਨੁ ਅਸਮਰ੍ਥ ਹੂਆ; ਤਬ ਅਪਨੇ ਉਪਾਸ੍ਯ ਰੂਪ ਭਗਵਤੀ ਕਾ ਐਸਾ ਏਕਾਗ੍ਰ ਚਿੱਤ ਮੈਂ ਧ੍ਯਾਨ ਕਿਯਾ, ਜਾਤੈਂ ਆਪ ਵਿਸ਼੍ਨੁ ਉਪਾਸ੍ਯ ਰੂਪ ਕੂੰ ਪ੍ਰਾਪ੍ਤ ਹੂਆ ਤਾ ਰੂਪ ਕੇ ਮਹਾਤ੍ਮ ਸੇਂ ਅਸੁਰ ਬੀ ਤਾਕੇ ਅਨੁਕੂਲ ਹੂਏ. ਤੈਸੇਂ ਸ਼ਿਵ ਨੇ ਬੀ ਸਮਾਧਿ ਮੈਂ ਐਸਾ ਭਗਵਤੀ ਕਾ ਧ੍ਯਾਨ ਕਿਯਾ. ਜਾਤੈਂ ਅਰ੍ਧ ਵਿਗ੍ਰਹ ਸ਼ਿਵ ਕਾ ਉਪਾਸ੍ਯ ਰੂਪ ਹੂਆ. ਕਦਾਚਿਤ ਵਿਛੇਪ ਤੈਂ ਸਮਾਧਿ ਕਾ ਅਭਾਵ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਜਾਤੈਂ ਸਾਰਾ ਵਿਗ੍ਰਹ ਸ਼ਿਵ ਕਾ ਉਪਾਸ੍ਯ ਰੂਪ ਨਹੀਂ. ਇਸ ਰੀਤਿ ਸੈਂ ਸਾਰੇ ਦੇਵ ਭਗਵਤੀ ਕੇ ਉਪਾਸਕ ਹੈਂ. ਸੋ ਉਪਾਸਨਾ ਦੋ ਰੀਤਿ ਸੈਂ ਕਹੀ ਹੈ ਦੱਛਿਣ ਆਮ੍ਨਾਯ ਤੈਂ, ਔਰ ਉੱਤਰ ਆਮ੍ਨਾਯ ਤੈਂ. ਪੂਰ੍ਵ ਦੱਛਿਣ ਆਮ੍ਨਾਯ ਕਹ੍ਯਾ; ਆਗੇ ਉੱਤਰ ਆਮ੍ਨਾਯ ਕਹੇ ਹੈਂ.

ਚੌਪਾਈ.

ਭਕ੍ਤ ਭਗਵਤੀ ਕੇ ਹਰ ਹਰਿ ਹੈ,
ਇਨ ਸਮ ਕੌਨ ਉਪਾਸਨ ਕਰਿ ਹੈ;
ਤਦਪਿ ਮਹਾਮਾਯਾ ਜੋ ਧ੍ਯਾਵੈ,
ਤੁਰਤ ਸਕਲ ਪੁਰੁਸ਼ਾਰਥ ਪਾਵੈ. ੬੯
ਨਹਿੰ ਸਾਧਨ ਜਗ ਮੈਂ ਅਸ ਔਰ,
ਉਪਜੈ ਭੋਗ ਮੋਛ ਇਕ ਠੌਰ;
ਭਕ੍ਤ ਭਗਵਤੀ ਕੇ ਜੋ ਜਗ ਮੈਂ,
ਭੋਗੈ ਭੋਗ ਨ ਆਵਤ ਭਗ ਮੈਂ. ੭੦

ਸ਼ਿਵ ਕ੍ਰਿਤ ਤੰਤ੍ਰ ਰੀਤਿ ਇਹ ਗਾਈ,
ਭਕ੍ਤਿ ਭਗਵਤੀ ਅਤਿ ਸੁਖਦਾਈ;
ਪੰਚ ਮਕਾਰ ਨ ਤਜਿਏ ਕਬਹੂੰ,
ਜਿਨਹਿ ਸਨਾਤਨ ਸੇਵਤ ਸਬਹੂੰ. ੭੧
ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਦੇਵ ਬਲਦੇਵ ਸੁਗਯਾਨੀ,
ਪ੍ਰਥਮਾ ਧਿਹਤ ਸਦਾ ਜਸੁੰ ਧਾਨੀ;
ਔਰ ਪ੍ਰਧਾਨ ਪੁਰਾਤਨ ਜੇਤੇ ,
ਸੇਵਤ ਸਕਲ ਮਕਾਰਹਿ ਤੇਤੇ . ੭੨
ਤਿਨ ਸੇਵਨ ਕੀ ਜੋ ਵਿਧਿ ਸਾਰੀ,
ਸ਼ਿਵ ਨਿਜ ਮੁਖ ਭਾਖੀ ਉਪਕਾਰੀ;
ਸ਼ਿਵ ਕੇ ਵਚਨ ਧਰੈ ਜੋ ਮਨ ਮੈਂ ,
ਲਹੈ ਸੁਭੋਗ ਮੋਛ ਇਕ ਤਨ ਮੈਂ. ੭੩
ਗ੍ਰੰਥ ਭਾਗਵਤ ਵ੍ਯਾਸ ਬਨਾਯੋ,
ਉਪਪੁਰਾਣ ਕਾਲੀ ਸਮਝਾਯੋ;
ਭਕ੍ਤਿ ਭਗਵਤੀ ਕੀ ਇਕ ਗਾਈ,
ਪੂਜਾ ਵਿਧਿ ਸਗਰੀ ਸਮੁਝਾਈ. ੭੪
ਧ੍ਯਾਤਾ ਸਕਲ ਭਗਵਤੀ ਕੇ ਹੈ,
ਹਰਿ ਹਰ ਸੂਰ ਗਣੇਸ਼ ਜਿਤੈ ਹੈਂ;
ਸਕਲ ਧਿਏ ਪ੍ਰਥਮਾ ਮਤਿਵਾਰੈ,
ਪੂਜਤ ਸ਼ਕ੍ਤਿ ਮਗਨ ਮਨ ਸਾਰੈ. ੭੫
ਜਗ ਜਨਨੀ ਜਾਗੋ ਇਕ ਦੇਵੀ,
ਪਰਮਾਨੰਦ ਲਹੈ ਤਿਹਿ ਸੇਵੀ;

ਸੂਰ੍ਯ ਭਕ੍ਤ ਭਗਵਤ ਵਿਖੈ ਇਹ ਸੁਨਿ,
ਕ੍ਰੋਧ ਸਹਿਤ ਬੋਲ੍ਯੋ ਇਕ ਮੁਨਿ ਪੁਨਿ. ੭੬
ਸੁਨ ਰਾਜਨ ਬਾਨੀ ਇਕ ਭੋਗੀ,
ਤਾਕੂੰ ਝੂਠ ਨ ਸਮਝ ਕਰੋਗੀ;
ਅਤਿ ਪਾਪਿਸ਼੍ਟ ਨੀਚ ਮਤਿ ਜਾਕੇ,
ਸ਼ੂਦ੍ਰ ਸਨੇਹ ਸੁਨੇ ਤੈਂ ਜਾਕੇ. ੭੭
ਔਗੁਣ ਜਿਤੇ ਬਖਾਨਤ ਜਗਮੈਂ,
ਤੇ ਮਿਲਿਯਤ ਗੁਣ ਗਣ ਯਾ ਮਗਮੈਂ;
ਮੂਰਖ ਮਲੀਨ ਹਿਤੀ ਹਠ ਰਾਖਤ,
ਸੂਧ ਨਾਮ ਆਮਿਖ ਕੋ ਆਖਤ. ੭੮
ਕਹਤ ਔਰ ਸੂੰ ਸਬ ਵਿਪਰੀਤਾ,
ਸੀਖੁ ਤੰਤ੍ਰ ਜੇਹੀ ਮਤਿ ਰੀਤਾ;
ਦੇਖਿਲ ਸੰਪ੍ਰਦਾਯ ਜੋ ਦੂਜੀ,
ਯਦ੍ਯਪਿ ਸ੍ਰੇਸ਼੍ਟ ਅਨੇਕਨ ਪੂਜੀ. ੭੯
ਤਦਪਿ ਬਿਨ ਬ੍ਰਾਹ੍ਮ ਸਬ ਅੰਧੇ,
ਇਨ ਸਬਕੇ ਮਨ ਜਿਨ ਮੈਂ ਬੰਧੇ;
ਕਰਤ ਬ੍ਰਾਹ੍ਮ ਸਗਰੇ ਉਜਿਆਰੇ,
ਤਾ ਬਿਨ ਹੋਤ ਤੁਰਤ ਅੰਧਿਯਾਰੇ. ੮੦
ਔਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ ਜਗਮੈਂ ਜੇ ਹੈਂ,
ਅੰਸ਼ ਸਬੈ ਸੂਰਜ ਕੇ ਤੇ ਹੈਂ;
ਬ੍ਰਾਹ੍ਮ ਸਮਾਨ ਕੌਨ ਹਿਤਕਾਰੀ,
ਭ੍ਰਮਤ ਆਪ ਪਰ ਹਿਤ ਮਤਿਯਾਰੀ. ੮੧

ਕਾਲ ਅਧੀਨ ਹੋਤ ਸਬ ਕਾਰਜ,
ਤਾਹਿ ਤ੍ਰਿਵਿਧ ਭਾਖਤ ਆਚਾਰਜ;
ਵਰ੍ਤਮਾਨ ਭਾਵੀ ਅਰੁ ਭੂਤਾ,
ਸੂਰਜ ਕ੍ਰਿਯਾ ਕਰਤ ਇਹ ਸੂਤਾ. ੮੨
ਯਾ ਵਿਧਿ ਸਕਲ ਭਾਨੁ ਤੈਂ ਉਪਜੈਂ,
ਭਾਨੁ ਹੇਤ ਸਬ ਜਬ ਵਹ ਕੁਪਿਜੈਂ;
ਭਾਨੁ ਰੂਪ ਦ੍ਵੈ ਭਾਂਤਿ ਪਿਛਾਨਹੁ,
ਨਿਰਾਕਾਰ ਸਾਕਾਰਹਿ ਜਾਨਹੁ. ੮੩
ਨਿਰਾਕਾਰ ਪਰਕਾਸ਼ ਜੁ ਕਹਿਏ,
ਨਾਮ ਰੂਪ ਮੈਂ ਵ੍ਯਾਪਕ ਲਹਿਏ;
ਅਧਿਸ਼੍ਠਾਨ ਸਬਕੋ ਸੋ ਏਕਾ,
ਜਗ ਵਿਵਰ੍ਤ ਹੈ ਜਿਹਿ ਅਵਿਵੇਕਾ. ੮੪
"ਅਹੰਭਾਨੁ" ਅਸ ਵ੍ਰਿਤਿ ਉਦੈ ਜਬ,
ਤਾਮੈਂ ਪ੍ਰਗਟਿ ਵਿਨਾਸਤ ਤਮ ਸਬ; ੮੫

ਟੀਕਾ:- ਸੂਰ੍ਯ ਕੇ ਦੋ ਰੂਪ ਹੈਂ:- ਨਿਰਾਕਾਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਔ ਸਾਕਾਰ ਪ੍ਰਕਾਸ. ਤਿਨ ਦੋਨੋਂ ਮੈਂ ਨਿਰਾਕਾਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਾਰੇ ਨਾਮ ਰੂਪ ਮੈਂ ਵ੍ਯਾਪਕ ਹੈ. ਜਾਕੂੰ ਵੇਦਾਂਤੀ ਭਾਤਿ ਸ਼ਬ੍ਦ ਕਰਿਕੇ ਵ੍ਯਵਹਾਰ ਕਰੈਂ ਹੈਂ. ਸੋ ਨਿਰਾਕਾਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਰੂਪ ਜੋ ਸੂਰ੍ਯ ਕਾ ਸਾਮਾਨ੍ਯ ਰੂਪ ਹੈ. ਸੋ ਸਾਰੇ ਜਗਤ ਕਾ ਅਧਿਸ਼੍ਠਾਨ ਹੈ. ਤਾਕੇ ਅਗ੍ਯਾਨ ਤੈਂ ਜਗਤ ਰੂਪੀ ਵਿਵਰ੍ਤ ਉਪਜੈ ਹੈਂ. ਸੋਈ ਨਿਰਾਕਾਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਅੰਤਸ਼ਕਰਣ ਕੀ ਵ੍ਰਿਤਿ ਮੈਂ ਪ੍ਰਤਿਬਿੰਬ ਸਹਿਤ ਗ੍ਯਾਨ ਕਹਿਏ ਹੈ. "ਅਹੰਭਾਨੁ" ਐਸੀ ਅੰਤਸ਼ਕਰਣ ਕੀ ਵ੍ਰਿਤਿ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕੇ ਪ੍ਰਤਿਬਿੰਬ ਸਹਿਤ ਹੋਵੈ, ਤਬ ਅਗ੍ਯਾਨ ਕੀ ਨਿਵ੍ਰਿਤਿ ਦ੍ਵਾਰਾ ਜਗਤ ਕੀ ਨਿਵ੍ਰਿਤਿ ਹੋਵੈ ਹੈ.

ਚੌਪਾਈ.

ਸੁਨਿ ਸਾਕਾਰ ਰੂਪ ਇਹ ਤਾਰੇ,
ਹੋਇ ਚਾਂਦਿਨਾ ਦਿਨ ਮੈਂ ਜਾਕੇ;
ਤਾਰੇ ਅੰਸ਼ ਔਰ ਬਹੁਤੇਰੇ,
ਚੰਦ ਤਾਰਕਾ ਦੀਪ ਘਨੇਰੇ. ੮੬
ਯਾਤੈਂ ਦ੍ਵੈਵਿਧ ਭਾਨੁ ਬਤਾਯੋ,
ਗੌਣ ਪ੍ਰਧਾਨ ਕੇ ਭੇਦ ਜਨਾਯੋ;
ਵੇਦ ਸਕਲ ਯਾਹੀ ਕੂੰ ਭਾਖਤ,
ਰੂਪ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਤ੍ਯ ਤਿਹਿ ਆਖਤ. ੮੭

ਨਿਰਾਕਾਰ ਸਾਕਾਰ ਭੇਦ ਤੈਂ ਭਾਨੁ ਕੇ ਦੋ ਰੂਪ ਹੈਂ ਤਿਨ ਮੈਂ ਨਿਰਾਕਾਰ ਰੂਪ ਗੌਣ ਹੈਂ. ਸਾਕਾਰ ਰੂਪ ਪ੍ਰਧਾਨ ਹੈ. ਯਾਹੀ ਕੂੰ ਵੇਦਾਂਤਨ ਮੈਂ ਨਿਰ੍ਗੁਣ ਸਗੁਣ ਭੇਦ ਤੈਂ, ਦੋ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕਾ ਬ੍ਰਹਮ ਕਹੇ ਹੈਂ.

ਚੌਪਾਈ.

ਜਾਮੈਂ ਲੇਸ਼ ਨ ਤਮ ਕੇ ਕਬਹੀ,
ਲਖਿ ਤਿਹਿ ਜਗ ਜਨ ਜਾਗਤ ਸਬਹੀ; ੮੮
ਕਬਹੁੰ ਨ ਸੋਵੈ ਸੋ ਖੁੰ ਜਾਗੈ,
ਪਜਾਨ ਕਰਤ ਤਾਕੇ ਤਮ ਭਾਗੈ;
ਔਰਹਿ ਜਾਗਤ ਭਾਖਤ ਸਗਰੇ,
ਰਾਜਨ ਜਾਨਿ ਝੂਠ ਤੇ ਝਗਰੇ. ੮੯
ਐਸੈ ਪਾਂਚ ਉਪਾਸਕ ਬੋਲੇ,
ਨਿਜ ਗੁਣ ਅਵਗੁਣ ਪਰ ਕੇ ਖੋਲੇ;
ਪੰਡਿਤ ਔਰ ਅਨੇਕ ਜੁ ਆਏ,

ਭਿੰਨ ਭਿੰਨ ਨਿਜ ਮਤ ਸਮਝਾਏ. ੯੦

ਟੀਕਾ:- ਜੈਸੇ ਪਾਂਚ ਉਪਾਸਕ ਪਰਸਪਰ ਵਿਰੁਧ ਵਚਨ ਬੋਲੇ ਤੈ-
ਸੇ ਅਨੇਕ ਪੰਡਿਤ ਨਿਜ ਨਿਜ ਗ੍ਰੰਥਕੇ ਅਨੁਸਾਰ ਵਿਰੁਧ ਹੀ ਬੋਲੇ-
ਜੈਸੇਂ ਇਨ ਪਾਂਚੂੰ ਕਾ ਪਰਸਪਰ ਵਿਰੁਧ ਮਤ ਹੈ. ਤੈਸੇਂ ਸ੍ਮਾਰਤ ਜੋ ਪੰਡਿ-
ਤ ਪਾਂਚੂੰ ਦੇਵਨ ਮੈਂ ਭੇਦ ਬੁਧਿ ਕਰੈ ਨਹੀਂ, ਤਾਕਾ ਮਤ ਭੀ ਇਨ ਸਬਤੈਂ ਵਿ-
ਰੁਧ ਹੈ. ਕਾਹੇਤੈਂ, ਵੈਸ਼ਨਵ ਕਾ ਇਹ ਮਤ ਹੈ:- ਵਿਸ਼ਨੁ ਸਮਾਨ ਔਰ ਦੇਵਨ
ਹੀਂ; ਸਾਰੇ ਵਿਸ਼ਨੁ ਕੇ ਭ੍ਰਿਤ੍ਯ ਹੈਂ. ਔਰ ਵਿਸ਼ਨੁ ਕੇ ਜੋ ਰਾਮ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ, ਨਾਰਾਯਣ
ਆਦਿਕ ਨਾਮ ਹੈਂ, ਤਿਨਕੇ ਸਮਾਨ ਜੋ ਅਨ੍ਯ ਦੇਵਨ ਕੇ ਨਾਮ ਕੂੰ ਜਾਨੈ
ਸੋ ਨਾਮਾਪਰਾਧੀ ਹੈ. ਤਾਕੂੰ ਰਾਮਾਦਿਕ ਨਾਮ ਉੱਚਾਰਣ ਕਾ ਯਥਾਰਥ
ਫਲ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ. ਤੈਸੇ ਸ਼ੈਵ ਮਤ ਮੈਂ, ਸ਼ਿਵ ਸਮਾਨ ਅਨ੍ਯ ਦੇਵ ਨਹੀਂ;
ਔ ਸ਼ਿਵ ਕੇ ਨਾਮ ਉੱਚਾਰਣ ਕਾ ਫਲ ਵਿਸ਼ਨੁ ਨਾਮ ਉੱਚਾਰਣ ਤੈਂ ਹੋਵੈ ਨ-
ਹੀਂ. ਇਸ ਰੀਤਿ ਸੈਂ ਸਰਵ ਕੇ ਮਤ ਮੈਂ ਅਪਨੇ ਅਪਨੇ ਉਪਾਸ੍ਯ ਦੇਵ ਕੇ ਸ-
ਮਾਨ ਅਨ੍ਯ ਦੇਵ ਨਹੀਂ ਔ ਸ੍ਮਾਰਤ ਮਤ ਮੈਂ ਸਾਰੇ ਦੇਵ ਸਮ ਹੈਂ ਯਾਤੈਂ ਤਾ-
ਕਾ ਮਤ ਭੀ ਪਾਂਚੂਵਾਂ ਤੈਂ ਵਿਰੁਧ ਹੈ. ਤੈਸੇਂ,

ਸਾਂਖ੍ਯ. ਪਾਤੰਜਲ. ਨ੍ਯਾਯ. ਵੈਸ਼ੇਸ਼ਿਕ. ਪੂਰਵਮੀਮਾਂਸਾ. ਉੱਤ-
ਰਮੀਮਾਂਸਾ; ਇਨ ਖਟ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰਨ ਕਾ ਮਤ ਭੀ ਪਰਸਪਰ ਵਿਰੁਧ ਹੈ. ਕਾ-
ਹੇਤੈਂ, ਸਾਂਖ੍ਯ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਮੈਂ ਈਸ਼੍ਵਰ ਕਾ ਅੰਗੀਕਾਰ ਨਹੀਂ. ਔਰ ਮੈਂ ਨਿਰਪੇ-
ਖ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤਿ ਪੁਰਖ ਕੇ ਵਿਵੇਕ ਗ੍ਯਾਨ ਤੈਂ ਮੋਖ ਮਾਨੀ ਹੈ. ਔ ਪਾਤੰਜਲ
ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਮੈਂ ਈਸ਼੍ਵਰ ਕਾ ਅੰਗੀਕਾਰ ਸਮਾਧਿ ਤੈਂ ਮੋਖ ਮਾਨੀ ਹੈ; ਇਹ ਵਿ-
ਰੋਧ ਹੈ. ਨ੍ਯਾਯ ਮਤ ਮੈਂ ਚ੍ਯਾਰਿ ਪ੍ਰਮਾਣ, ਔ ਵੈਸ਼ੇਸ਼ਿਕ ਮਤ ਮੈਂ ਦੋਯ
ਪ੍ਰਮਾਣ, ਇਹ ਵਿਰੋਧ ਹੈ. ਤੈਸੇ ਨ੍ਯਾਯ ਵੈਸ਼ੇਸ਼ਿਕ ਕਾ ਔਰ ਭੀ ਆਪ-
ਸ ਮੈਂ ਬਹੁਤ ਵਿਰੋਧ ਹੈ. ਜਿਗ੍ਯਾਸੂ ਕੂੰ ਅਪੇਖਿਤ ਨਹੀਂ; ਯਾਤੇ, ਲਿ-
ਖ੍ਯਾ ਨਹੀਂ. ਤੈਸੇਂ ਪੂਰਵਮੀਮਾਂਸਾ ਮੈਂ ਈਸ਼੍ਵਰ ਕਾ ਅੰਗੀਕਾਰ ਨਹੀਂ; ਔ ਮੋ-
ਖ ਰੂਪ ਨਿਤ੍ਯ ਸੁਖ ਕਾ ਅੰਗੀਕਾਰ ਨਹੀਂ. ਕਿੰਤੁ ਕਰਮ ਜਨ੍ਯ ਵਿਖ੍ਯ
ਸੁਖ ਹੀ ਪਰਮਪੁਰਖਾਰਥ ਹੈ. ਔਰ ਉੱਤਰਮੀਮਾਂਸਾ ਮੈਂ ਈਸ਼੍ਵਰ ਕਾ ਮੋਖ ਕਾ

ਅੰਗੀਕਾਰ; ਵਿਖ੍ਯ ਸੁਖ ਪੁਰੁਖਾਰ੍ਥ ਨਹੀਂ. ਔਰ ਉੱਤਰਮੀਮਾਂਸਾਕਾ ਮਤ ਜਾ ਗ੍ਰੰਥਮੈਂ ਸ੍ਪਸ਼੍ਟ ਹੀ ਹੈ. ਸਰ੍ਵ ਸ਼ਾਸ੍ਤ੍ਰਨਕਾ ਮਤ ਯਾਤੈਂ ਵਿਰੁਧ ਹੈ. ਔਰਨਮੈਂ ਭੇਦਵਾਦ ਹੈ; ਯਾਮੈਂ ਭੇਦਕਾ ਖੰਡਨ ਔ ਅਭੇਦਕਾ ਪ੍ਰਤਿਪਾਦਨ ਹੈ. ਇਸ ਰੀਤਿ ਸੈਂ ਸਕਲ ਸ਼ਾਸ੍ਤ੍ਰਨਕੇ ਸਿੱਧਾਂਤ ਪਰਸਪਰ ਵਿਰੁੱਧ ਹੈਂ.

ਚੌਪਾਈ.

ਵਚਨ ਵਿਰੋਧ ਸੁਨੈ ਜਬ ਰਾਜਾ,
ਇਹ ਸੰਸ਼ਯ ਉਪਜ੍ਯੋ ਤਿਹਿ ਤਾਜਾ;
ਇਨਮੈਂ ਕੌਨ ਸਤ੍ਯ ਬਚ ਭਾਖਤ,
ਯੁਕ੍ਤਿ ਪ੍ਰਮਾਣ ਸਕਲ ਸਮ ਆਖਤ. ੯੧
ਸੰਸ਼ਯ ਸ਼ੋਕ ਦੁਖਿਤ ਭ੍ਯੁੰ ਜਿਯ ਮੈਂ,
ਕੋ ਉਪਾਸ੍ਯ ਇਹ ਲਖ੍ਯੋ ਨ ਹਿਯ ਮੈਂ;
ਚਿੰਤਾ ਹ੍ਰਿਦਯ ਹੁਤੀ ਇਹ ਜਾਕੂੰ,
ਨਿਜ ਸੰਦੇਹ ਸੁਨਾਊਂ ਕਾਕੂੰ. ੯੨
ਸ਼ਾਸ੍ਤ੍ਰ ਨਿਪੁਣ ਪੰਡਿਤ ਜਗ ਜੇਤੇ,
ਸੁਨੈ ਵਿਰੋਧ ਬਕਤ ਇਹ ਤੇਤੇ;
ਯੁੰ ਚਿੰਤਤ ਬਹੁ ਕਾਲ ਭਯੋ ਜਬ,
ਤਤ੍ਵਦ੍ਰਿਸ਼੍ਟਿ ਤਿਹਿ ਆਯ ਮਿਲ੍ਯੋ ਤਬ. ੯੩

ਦੋਹਾ.

ਮਿਲੇ ਪਰਸਪਰ ਤੇ ਉਭੇ, ਪੁਤ੍ਰ ਪਿਤਾ ਜਿਹਿ ਰੀਤਿ;
ਕਰਿ ਪ੍ਰਣਾਮ ਆਸ਼ਿਖ ਦੁਹੂੰ, ਆਸਨ ਲਹੇ ਸਪ੍ਰੀਤਿ. ੯੪
ਨਿਜ ਪਿਤੁ ਚਿੰਤਾ ਸਹਿਤ ਲਖਿ, ਸੁਤ ਬੋਲ੍ਯੋ ਇਹ ਬਾਤ;
ਕੋ ਚਿੰਤਾ ਚਿਤ ਰਾਵਰੇ, ਸੁਖ ਪ੍ਰਸੰਨ ਨਹਿਂ ਤਾਤ. ੯੫

ਚੌਪਾਈ.

ਸੁਖਮੰਤਤਿ ਸੁਤਕੀ ਸੁਨਿ ਬਾਨੀ,
ਤਿਹਿਭਾਖੀ ਨਿਜ ਸਕਲ ਕਹਾਨੀ;
ਚਿਤ ਚਿੰਤਾ ਕੇ ਹੇਤੁ ਸੁਨਾਯੇ,
ਕੇ ਉਪਾਸਨ ਇਹ ਤੱਤ੍ਵ ਨ ਪਾਯੇ. ੯੬
ਤਰੁਕਸ਼੍ਰਿਸ਼੍ਰਿ ਸੁਨਿ ਪਿਤੁਕੇ ਬੈਨਾ,
ਬੋਲ੍ਯੋ ਸੁਖਮੰਤਤਿ ਸੁਖ ਦੈਨਾ;
ਕਾਰਨ ਰੂਪ ਉਪਾਸਨ ਪਿਛਾਨਹੁ,
ਤਾਕੇ ਨਾਮ ਅਨੰਤਹਿ ਜਾਨਹੁ. ੯੭
ਕਾਰਜ ਰੂਪ ਤੁੱਛ ਲਖਿ ਤਜਿਏ,
ਇਹ ਸਿੱਧਾਂਤ ਵੇਦਕੇ ਭਜਿਏ;
ਰਚੇ ਵ੍ਯਾਸ ਇਤਿਹਾਸ ਪੁਰਾਨਾ,
ਤਿਨ ਮੈਂ ਇਹੀ ਅੰਤ ਨਹਿੰ ਨਾਨਾ. ੯੮
ਮਨ ਮੈਂ ਮਰ੍ਮ ਨ ਲਖਤ ਜੁ ਪੰਡਿਤ,
ਕਰਤ ਪਰਸ੍ਪਰ ਮਤ ਤੇ ਖੰਡਿਤ;
ਨੀਲਕੰਠ ਪੰਡਿਤ ਬੁਧ ਨੀਕੇ,
ਕਿਯੇ ਗ੍ਰੰਥ ਭਾਰਤ ਕੇ ਟੀਕੇ. ੯੯
ਤਿਨ ਇਹ ਪ੍ਰਥਮਹਿ ਲਿਖ੍ਯੋ ਪ੍ਰਸੰਗਾ,
ਸ਼੍ਰੁਤਿ ਸਿੱਧਾਂਤ ਕਹ੍ਯੋ ਜੋ ਚੰਗਾ;

ਟੀਕਾ:- ਯਦ੍ਯਪਿ ਸਕਲ ਪੁਰਾਣ ਕਾ ਕਰਤਾ ਏਕ ਵ੍ਯਾਸ ਹੈ; ਤਾ
ਨੇ ਸ਼ੈਵਪੁਰਾਣ ਮੈਂ ਸ਼ਿਵਕੂੰ ਸ੍ਵਤੰਤ੍ਰਾਦਿਕ ਈਸ਼੍ਵਰ ਧਰਮ ਕਹੇ; ਔ
ਅਨ੍ਯ ਦੇਵਨ ਕੂੰ ਸ਼ਿਵ ਕ੍ਰਿਪਾ ਤੈਂ ਸਾਰੀ ਵਿਭੂਤਿ ਕੀ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਕਹੀ; ਯਾ

ਤੈਂ ਜੀਵ ਪਰ੍ਮ ਕਹੇ. ਤੈਸੇਂ ਵਿਸ਼ਨੁਪੁਰਾਣ ਪਦਮ ਪੁਰਾਣ ਮੈਂ ਵਿਸ਼ਨੁ ਕੂੰ ਈਸ਼੍ਵਰਤਾ ਕਹੀ, ਤੈਸੇਂ ਕਿਸੀ ਕੂੰ ਪੁਰਾਣ ਮੈਂ ਕਿਸੀ ਕੂੰ ਉਪਪੁਰਾਣ ਮੈਂ ਵਿਸ਼ਨੁ ਸਿਵ ਤੈਂ ਭਿੰਨ ਜੋ ਗਣੇਸ ਸੂਰਜਾਦਿਕ ਹੈਂ. ਤਿਨ ਕੂੰ ਈਸ਼੍ਵਰਤਾ ਕਹੀ. ਇਸ ਰੀਤਿ ਸੇਂ ਵ੍ਯਾਸ ਵਾਕ੍ਯਨ ਮੈਂ ਵਿਰੋਧ ਪ੍ਰਤੀਤਿ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਤਾਂ ਕਾ,

ਇਹ ਸਮਾਧਾਨ ਕਹੇ ਹੈਂ. ਸਾਰੇ ਹੀ ਈਸ਼੍ਵਰ ਹੈਂ. ਜਾ ਪ੍ਰਕਰਣ ਮੈਂ ਅਨ੍ਯ ਦੇਵ ਕੀ ਨਿੰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਕੀ ਨਿੰਦਾ ਕਰਿਕੇ, ਤਿਸ ਕੀ ਉਪਾਸਨਾ ਤ੍ਯਾਗ ਮੈਂ ਵ੍ਯਾਸ ਕਾ ਅਭਿਪ੍ਰਾਯ ਨਹੀਂ; ਕਿੰਤੁ ਵੈਸ਼ਨਵ ਪੁਰਾਣ ਮੈਂ ਸਿਵਾਦਿਕਨ ਕੀ ਨਿੰਦਾ, ਵਿਸ਼ਨੁ ਕੀ ਸ੍ਤੁਤਿ ਕਰਿਕੇ, ਵਿਸ਼ਨੁ ਕੀ ਉਪਾਸਨਾ ਮੈਂ ਪ੍ਰਵ੍ਰਿਤਿ ਕੀ ਹੇਤੁ ਹੈ, ਤੈਸੇ ਸਿਵ ਪੁਰਾਣ ਮੈਂ ਵਿਸ਼ਨੁ ਆਦਿਕਨ ਕੀ ਨਿੰਦਾ ਭੀ ਤਿਨ ਕੀ ਉਪਾਸਨਾ ਕੇ ਤ੍ਯਾਗ ਅਰਥ ਨਹੀਂ; ਕਿੰਤੁ ਤਿਨ ਕੀ ਨਿੰਦਾ ਸਿਵ ਕੀ ਉਪਾਸਨਾ ਮੈਂ ਪ੍ਰਵ੍ਰਿਤਿ ਕੇ ਅਰ੍ਥ ਹੈ. ਜੋ ਏਕ ਪ੍ਰਕਰਣ ਮੈਂ ਅਨ੍ਯ ਕੀ ਨਿੰਦਾ ਤ੍ਯਾਗ ਵਾਸ੍ਤੇ ਹੋਵੈ, ਤੌ ਸਰ੍ਵ ਕੀ ਉਪਾਸਨਾ ਕਾ ਤ੍ਯਾਗ ਹੋਵੈਗਾ. ਯਾਤੇਂ ਅਨ੍ਯ ਕੀ ਨਿੰਦਾ ਏਕ ਕੀ ਸ੍ਤੁਤਿ ਕੇ ਅਰ੍ਥ ਹੈ. ਤ੍ਯਾਗ ਅਰ੍ਥ ਨਹੀਂ.

ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ:-ਵੇਦ ਮੈਂ ਅਗ੍ਨਿਹੋਤ੍ਰ ਕੇ ਦੋ ਕਾਲ ਕਹੇ ਹੈਂ. ਏਕ ਤੌ ਸੂਰਯ ਉਦਯ ਸੇਂ ਪ੍ਰਥਮ, ਔ ਦੂਸਰਾ ਸੂਰਯ ਉਦਯ ਤੈਂ ਅਨੰਤਰ ਕਾਲ ਕਹ੍ਯਾ ਹੈ. ਤਹਾਂ ਉਦਯ ਕਾਲ ਕੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਮੈਂ ਅਨੁਦਯ ਕਾਲ ਕੀ ਨਿੰਦਾ ਕਰੀ ਹੈ; ਔ ਅਨੁਦਯ ਕਾਲ ਕੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਮੈਂ ਉਦਯ ਕਾਲ ਕੀ ਨਿੰਦਾ ਕਰੀ ਹੈ. ਤਹਾਂ ਨਿੰਦਾ ਕਾ ਤਾਤਪਰ੍ਯ ਤ੍ਯਾਗ ਮੈਂ ਹੋਵੈ ਤੌ ਦੋਨੂੰ ਕਾਲ ਮੈਂ ਹੋਮ ਕਾ ਤ੍ਯਾਗ ਹੋਵੈਗਾ. ਔ ਨਿਤ੍ਯ ਕਰ੍ਮ ਕਾ ਤ੍ਯਾਗ ਸੰਭਵੈ ਨਹੀਂ; ਯਾਤੇਂ ਉਦਯ ਕਾਲ ਕੀ ਸ੍ਤੁਤਿ ਵਾਸ੍ਤੇ, ਅਨੁਦਯ ਕਾਲ ਕੀ ਨਿੰਦਾ ਹੈ. ਔ ਅਨੁਦਯ ਕਾਲ ਕੀ ਸ੍ਤੁਤਿ ਵਾਸ੍ਤੇ ਉਦਯ ਕਾਲ ਕੀ ਨਿੰਦਾ ਹੈ. ਤੈਸੇਂ ਏਕ ਦੇਵ ਕੀ ਉਪਾਸਨਾ ਕੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਮੈਂ ਅਨ੍ਯ ਕੀ ਨਿੰਦਾ ਕਾ ਏਕ ਕੀ ਸ੍ਤੁਤਿ ਮੈਂ ਤਾਤ੍ਪਰਯ ਹੈ; ਅਨ੍ਯ ਕੀ ਨਿੰਦਾ ਮੈਂ ਤਾਤ੍ਪਰਯ ਨਹੀਂ. ਜੈਸੇਂ ਸ਼ਾਖਾ ਭੇਦ ਤੈਂ, ਕੋਈ ਉਦਯ ਕਾਲ ਮੈਂ ਹੋਮ ਕਰੈ ਹੈ, ਕੋਈ-

ਅਨੁਵਕ੍ਤ ਕਾਲ ਮੈਂ ਕਰੈਹੈ: ਫਲ ਦੇਨੇਕੂੰ ਸਮਾਨ ਹੋਵੈਹੈ. ਤੈਸੇਂ.

ਇੱਛਾ ਭੇਦਤੇਂ ਪਾਂਚੂ ਦੇਵਨ ਮੈਂ ਜਾਕੀ ਉਪਾਸਨਾ ਕਰੈ, ਤਿਨ ਸਬ ਤੇਂ ਬ੍ਰਹਮਲੋਕ ਕੀ ਪ੍ਰਾਪ੍ਤਿ ਹੋਵੈਹੈ. ਤਹਾਂ ਭੋਗ ਭੋਗਿਕੇ ਵਿਦੇਹ ਮੋਛ ਹੋਵੈਹੈ. ਜਦ੍ਯਪਿ ਵਿਸ਼ਨੁ ਆਦਿਕਨ ਕੀ ਉਪਾਸਨਾ ਤੇਂ, ਵੈਕੁੰਠ ਲੋਕਾਦਿਕਨ ਕੀ ਪ੍ਰਾਪ੍ਤਿ ਪੁਰਾਣ ਮੈਂ ਕਹੀ ਹੈ; ਬ੍ਰਹਮਲੋਕ ਕੀ ਨਹੀਂ; ਤਥਾਪਿ ਉੱਤਮ ਉਪਾਸਕ ਵਿਦੇਹ ਮੁਕ੍ਤਿ ਕੇ ਅਧਿਕਾਰੀ ਦੇਵਯਾਨ ਮਾਰਗ ਤੇਂ ਸਾਰੇ ਬ੍ਰਹਮਲੋਕ ਕੂੰਹੀ ਜਾਵੈਹੈਂ. ਪਰੰਤੁ ਏਕਹੀ ਬ੍ਰਹਮਲੋਕ ਵੈਸ਼ਨਵ ਉਪਾਸਕ ਕੂੰ ਵੈਕੁੰਠਰੂਪ ਪ੍ਰਤੀਤਿ ਹੋਵੈਹੈ. ਔ ਲੋਕਵਾਸੀ ਸਾਰੇ ਤਿਸ ਕੂੰ ਚਤੁਰਭੁਜ ਪਾਰਖਦ ਰੂਪ ਪ੍ਰਤੀਤਿ ਹੋਵੈਹੈਂ; ਔ ਆਪ ਭੀ ਚਤੁਰਭੁਜ ਮੂਰਤਿ ਹੋਵੈਹੈ ਤੈਸੇਂ ਸ਼ੈਵ ਉਪਾਸਕ ਕੂੰ ਬ੍ਰਹਮਲੋਕ ਹੀ, ਸ਼ਿਵਲੋਕ ਪ੍ਰਤੀਤਿ ਹੋਵੈਹੈ. ਤਿਸ ਲੋਕਵਾਸੀ ਸਾਰੇ ਤ੍ਰਿਨੇਤ੍ਰ ਮੂਰਤਿ ਆਪਨੇ ਸਹਿਤ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੋਵੈਹੈਂ. ਇਸ ਰੀਤਿ ਸੈਂ ਸਰਵ ਉਪਾਸਕ ਕੂੰ ਬ੍ਰਹਮਲੋਕ ਹੀ ਅਪਨੇ ਉਪਾਸ੍ਯ ਕਾ ਲੋਕ ਪ੍ਰਤੀਤਿ ਹੋਵੈਹੈ. ਕਾਹੇਤੇਂ, ਇਹ ਨਿਯਮ ਹੈ:-ਦੇਵਯਾਨ ਮਾਰਗ ਬਿਨਾ ਅਨ੍ਯ ਮਾਰਗ ਤੇਂ ਜੋ ਜਾਵੈਹੈ. ਤਿਨਕਾ ਸੰਸਾਰ ਮੈਂ ਆਗਮਨ ਹੋਵੈਹੈ; ਔ ਦੇਵਯਾਨ ਮਾਰਗ ਏਕ ਬ੍ਰਹਮਲੋਕ ਕਾ ਹੈ; ਯਾਤੇਂ, ਵਿਦੇਹ ਮੋਛ ਕੇ ਜੋਗ੍ਯ ਉਪਾਸਕ ਸਾਰੇ ਬ੍ਰਹਮਲੋਕ ਕੂੰ ਜਾਵੈਹੈ. ਤਿਸ ਬ੍ਰਹਮਲੋਕ ਮੈਂ ਐਸੀ ਅਦਭੁਤ ਮਹਿਮਾ ਹੈ:- ਉਪਾਸਕ ਕੀ ਇੱਛਾ ਕੇ ਅਨੁਸਾਰ ਸਾਰੀ ਸਾਮਗ੍ਰੀ ਸਹਿਤ, ਵਹ ਬ੍ਰਹਮਲੋਕ ਹੀ ਤਿਨ ਕੂੰ ਪ੍ਰਤੀਤਿ ਹੋਵੈਹੈ; ਇਸ ਰੀਤਿ ਸੈਂ ਪਾਂਚੂ ਦੇਵਨ ਕੇ ਉਪਾਸਕਨ ਕੂੰ ਸਮ ਫਲ ਹੋਵੈਹੈ. ਯਾਕੇ ਵਿਖੈ,

ਇਹ ਸ਼ੰਕਾ ਹੋਵੈਹੈ:- ਪਾਂਚੂੰ ਦੇਵਨ ਕੇ ਨਾਮ ਰੂਪ ਭਿੰਨ ਭਿੰਨ ਕਹੈਹੈਂ. ਔਰ ਈਸ਼੍ਵਰ ਏਕ ਹੈ; ਏਕ ਈਸ਼੍ਵਰ ਕੇ ਨਾਨਾ ਰੂਪ ਸੰਭਵੈ ਨਹੀਂ ਤਾਕਾ ਇਹ ਸਮਾਧਾਨ ਹੈ:- ਪਰਮਾਰਥ ਸੈਂ ਨਾਮ ਰੂਪ ਕੋਈ ਪਰਮਾਤਮਾ ਮੈਂ ਹੈ ਨਹੀਂ. ਮੰਦ ਬੁੱਧਿ ਕੂੰ ਉਪਾਸਨਾ ਵਾਸਤੇ ਨਾਮ ਰੂਪ ਰਹਿਤ ਪਰਮਾਤਮਾ ਕੇ ਮਾਯਾ ਕ੍ਰਿਤ ਕਲਪਿਤ ਨਾਮ ਰੂਪ ਕਹੇ ਹੈਂ,

ਯਾਤੈਂ ਏਕ ਪਰਮਾਤ੍ਮਾ ਮੈਂ ਮਾਯਾ ਕ੍ਰਿਤ ਕਲ੍ਪਿਤ ਨਾਮਰੂਪ ਨਾਨਾ ਸੰਭ੍ਵ ਹੈਂ ਹੈ. ਇਸ ਰੀਤਿ ਸੈਂ ਸਰ੍ਵ ਪੁਰਾਣ ਵਾਕ੍ਯਨ ਕਾ ਵਿਰੋਧ ਦੂਰਿ ਹੋਵੈ ਹੈ ਔ

ਪੁਰਾਣ ਵਾਕ੍ਯਨ ਮੈਂ ਵਿਰੋਧ ਸੰਕਾ ਕਾ ਮੁਖ੍ਯ ਸਮਾਧਾਨ ਤੌ ਇਹ ਹੈ:- ਵਿਸ਼ਨੁ. ਸ਼ਿਵ. ਗਣੇਸ਼. ਦੇਵੀ. ਸੂਰ੍ਯ; ਇਸ ਤੈਂ ਆਦਿ ਲੇਕੇ ਜਿਤਨੇ ਏਕ ਏਕ ਕੇ ਨਾਮ ਹੈਂ; ਸੋ ਸਾਰੇ ਕਾਰਣ ਬ੍ਰਹ੍ਮ ਕੇ ਨਾਮ ਹੈਂ. ਔ ਕਾਰ੍ਯ ਬ੍ਰਹ੍ਮ ਕੇ ਬੀ ਸੋ ਸਾਰੇ ਨਾਮ ਹੈਂ. ਜੈਸੇ ਮਾਯਾ ਵਿਸ਼ਿਸ਼ਟ ਕਾਰਣ ਕੂੰ ਬ੍ਰਹ੍ਮ ਕਹੈਂ ਹੈਂ: ਔ ਹਿਰਣ੍ਯਗਰ੍ਭ ਕਾਰ੍ਯ ਹੈ. ਤਾਕੂੰ ਬੀ ਬ੍ਰਹ੍ਮ ਕਹੈਂ ਹੈਂ. ਇਸ ਰੀਤਿ ਸੈਂ. ਕਾਰਣ ਬ੍ਰਹ੍ਮ ਕੂੰ ਵਿਸ਼ਨੁ, ਸ਼ਿਵ, ਗਣੇਸ਼, ਦੇਵੀ, ਸੂਰ੍ਯ ਪਦ ਬੋਧਨ ਕਰੈਂ ਹੈਂ. ਔ ਕਾਰ੍ਯ ਬ੍ਰਹ੍ਮ ਕੂੰ ਬੀ ਪਾਂਚੂੰ ਪਦ ਬੋਧਨ ਕਰੇ ਹੈਂ. ਔਸੈਂ ਪਾਂਚੂੰ ਪਦਨ ਕੇ ਜੋ ਨਾਰਾਯਣ, ਨੀਲਕੰਠ, ਵਿਘ੍ਨੇਸ਼, ਸ਼ਕ੍ਤਿ, ਭਾਨੁ ਇਤ੍ਯਾਦਿਕ ਅਨੰਤ ਪਰ੍ਯਾਯ ਹੈਂ:- ਸੋ ਸਾਰੇ ਕਾਰਣ ਬ੍ਰਹ੍ਮ ਔ ਕਾਰ੍ਯ ਬ੍ਰਹ੍ਮ ਦੋਨੁਵਾਂ ਕੂੰ ਬੋਧਨ ਕਰੈਂ ਹੈਂ. ਕਹੂੰ ਕਾਰਣ ਬ੍ਰਹ੍ਮ ਕੂੰ ਕਹੂੰ ਕਾਰ੍ਯ ਬ੍ਰਹ੍ਮ ਕੂੰ. ਪ੍ਰਸੰਗ ਤੈਂ ਬੋਧਨ ਕਰੈਂ ਹੈਂ. ਜੈਸੇਂ ਸੈਂਧਵ ਪਦ, ਅਸ਼੍ਵ, ਲਵਣ ਦੋਨੁਵਾਂ ਕੂੰ ਬੋਧਨ ਕਰੈ ਹੈ. ਭੋਜਨ ਪ੍ਰਸੰਗ ਮੈਂ ਸੈਂਧਵ ਪਦ ਲਵਣ ਕੂੰ ਬੋਧਨ ਕਰੈ ਹੈ. ਔ ਗਮਨ ਪ੍ਰਸੰਗ ਮੈਂ ਸੈਂਧਵ ਪਦ ਅਸ਼੍ਵ ਕੂੰ ਬੋਧਨ ਕਰੈ ਹੈ. ਵੈਸ਼ਨਵ ਪੁਰਾਣ ਮੈਂ ਵਿਸ਼ਨੁ ਨਾਰਾਯਣਾਦਿਕ ਪਦ, ਕਾਰਣ ਬ੍ਰਹ੍ਮ ਕੇ ਬੋਧਕ ਹੈਂ: ਸ਼ਿਵ ਗਣੇਸ਼, ਸੂਰ੍ਯਾਦਿਕ ਪਦ ਕਾਰ੍ਯ ਬ੍ਰਹ੍ਮ ਕੇ ਬੋਧਕ ਹੈਂ. ਯਾਤੈਂ,

ਵੈਸ਼ਨਵ ਗ੍ਰੰਥਨ ਮੈਂ ਵਿਸ਼ਨੁ ਕੀ ਸ੍ਤੁਤਿ, ਔ ਸ਼ਿਵਾਦਿਕਨ ਕੀ ਨਿੰਦਾ ਤੈਂ ਵ੍ਯਾਸ ਕਾ ਇਹ ਅਭਿਪ੍ਰਾਯ ਹੈ:- ਕਾਰਣ ਬ੍ਰਹ੍ਮ ਉਪਾਸ੍ਯ ਹੈ. ਔ ਕਾਰ੍ਯ ਬ੍ਰਹ੍ਮ ਉਪਾਸ੍ਯ ਨਹੀਂ. ਤੈਸੈਂ ਸ੍ਕੰਦ ਪੁਰਾਣਾਦਿਕ ਸ਼ੈਵ ਗ੍ਰੰਥਨ ਮੈਂ ਸ਼ਿਵ ਮਹੇਸ਼ਾਦਿਕ ਪਦ ਕਾਰਣ ਬ੍ਰਹ੍ਮ ਕੇ ਬੋਧਕ ਹੈਂ. ਔ ਵਿਸ਼ਨੁ ਗਣੇਸ਼ ਦੇਵੀ ਸੂਰ੍ਯਾਦਿਕ ਪਦ ਕਾਰ੍ਯ ਬ੍ਰਹ੍ਮ ਕੇ ਬੋਧਕ ਹੈਂ. ਯਾਤੈਂ ਤਿਨ ਮੈਂ ਬੀ ਕਾਰਣ ਬ੍ਰਹ੍ਮ ਕੀ ਸ੍ਤੁਤਿ ਔ ਕਾਰ੍ਯ ਬ੍ਰਹ੍ਮ ਕੀ ਨਿੰਦਾ ਹੈ. ਤੈਸੈਂ ਗਣੇਸ਼ ਪੁਰਾਣ ਮੈਂ ਗਣੇਸ਼ ਪਦ, ਕਾਰਣ ਬ੍ਰਹ੍ਮ ਕਾ ਵਾਚਕ ਔ ਵਿਸ਼ਨੁ ਸ਼ਿਵਾਦਿਕ ਪਦ ਕਾਰ੍ਯ ਬ੍ਰਹ੍ਮ ਕੇ ਵਾਚਕ ਹੈਂ. ਯਾਤੈਂ, ਕਾਰਣ ਕੀ ਸ੍ਤੁਤਿ, ਕਾਰ੍ਯ ਕੀ

ਨਿੰਦਾ ਹੈ. ਤੈਸੇਂ ਕਾਲੀ ਪੁਰਾਣ ਮੈਂ ਕਾਲੀ, ਦੇਵੀ ਆਦਿਕ ਪਦ, ਕਾਰਣ ਬ੍ਰਹਮ ਕੇ ਬੋਧਕ; ਔ ਵਿਸ਼ਨੁ, ਸ਼ਿਵ, ਗਣੇਸ਼, ਸੂਰਜਾਦਿਕ ਪਦ ਕਾਰਜ ਬ੍ਰਹਮ ਕੇ ਬੋਧਕ; ਯਾਤੇਂ ਕਾਲੀ ਪਦ ਬੋਧਯ ਕਾਰਣ ਕੀ ਸ੍ਤੁਤਿ, ਔ ਵਿਸ਼ਨੁ, ਸ਼ਿਵਾਦਿਕ ਪਦ ਬੋਧਯ ਕਾਰਯ ਬ੍ਰਹਮ ਕੀ ਨਿੰਦਾ ਹੈ. ਤੈਸੇਂ ਸੌਰ ਪੁਰਾਣ ਮੈਂ ਸੂਰਜ ਭਾਨੁ ਪਦ ਬੋਧਯ ਕਾਰਣ ਬ੍ਰਹਮ ਹੈ; ਤਾਕੀ ਸ੍ਤੁਤਿ, ਔ ਅਨਯ ਪਦ ਬੋਧਯ ਕਾਰਯ ਕੀ ਨਿੰਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਰੀਤਿ ਸੇਂ ਸਕਲ ਪੁਰਾਣ ਮੈਂ ਕਾਰਯ ਕਾਰਣ ਕੀ ਸੰਗਯਾ ਰੂਪ ਸੰਕੇਤ ਕਾ ਤੌ ਭੇਦ ਹੈ; ਉਪਦੇਸ਼ ਹੇਯ ਜੋ ਅਰਥ ਤਾਕਾ ਭੇਦ ਨਹੀਂ. ਸਕਲ ਪੁਰਾਣਨ ਮੈਂ ਕਾਰਣ ਬ੍ਰਹਮ ਕੀ ਉਪਾਸਨਾ ਉਪਾਦੇਯ ਹੈ. ਔ ਕਾਰਯ ਕੀ ਉਪਾਸਨਾ ਹੇਯ ਹੈ. ਯਾਤੇਂ ਸਾਰੇ ਪੁਰਾਣ ਏਕ ਕਾਰਣ ਬ੍ਰਹਮ ਕੂੰ ਉਪਾਸਯ ਤਾ ਬੋਧਨ ਕਰੈ ਹੈਂ. ਤਿਨ ਕਾ ਆਪਸ ਮੈਂ ਵਿਰੋਧ ਨਹੀਂ.

ਯਦਯਪਿ ਚਤੁਰਭੁਜ, ਤ੍ਰਿਨੇਤ੍ਰ, ਸਤੁੰਡ, ਅਸ਼ਟ ਭੁਜਾਦਿਕ ਮੂਰਤਿ ਮਾਯਾ ਕੇ ਪਰਿਣਾਮ ਹੈ. ਔ ਚੇਤਨ ਕੇ ਵਿਵਰਤ ਹੈ. ਯਾਤੇਂ ਕਾਰਯ ਹੈ ਔ ਤਿਨ ਕੀ ਬੀ ਉਪਾਸਨਾ ਕਹੀ ਹੈ. ਤਥਾਪਿ ਤਿਨ ਚਤੁਰਭੁਜਾਦਿਕ ਮੂਰਤਿਯੋਂ ਕਾ ਜੋ ਮਾਯਾ ਵਿਸ਼ਿਸ਼ਟ ਕਾਰਣ ਹੈ. ਤਾਸੇਂ ਵਿਚਾਰ ਕਿਏ ਤੇਂ ਭੇਦ ਨਹੀਂ, ਯਾਤੇਂ ਤਿਨ ਆਕਾਰਨ ਕੇ ਬਾਧਿ ਕੇ ਕਾਰਣ ਰੂਪ ਤੇਂ ਤਿਨ ਕੀ ਉਪਾਸਨਾ ਮੈਂ ਤਾਤਪਰਯ ਹੈ. ਕਾਹੇਤੇਂ, ਆਕਾਰ ਕਾਰਯ ਹੈ. ਯਾਤੇਂ ਤੁੱਛ ਹੈ. ਔ ਕਾਰਣ ਸਤਯ ਹੈ. ਔ ਜਾਕੀ ਮੰਦ ਪ੍ਰਗਯਾ ਆਕਾਰ ਮੈਂ ਹੀ ਸ੍ਥਿਤ ਹੋਵੈ, ਸੋ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਉਕ੍ਤ ਆਕਾਰ ਕੀ ਹੀ ਉਪਾਸਨਾ ਕਰੈ; ਤਾਸੇਂ ਬੀ ਪ੍ਰਗਯਾ ਨਿਸ਼ਚਲ ਹੋਇ ਕੇ ਕਾਰਣ ਬ੍ਰਹਮ ਕੀ ਉਪਾਸਨਾ ਮੈਂ ਸ੍ਥਿਤ ਹੋਵੈ ਹੈ.

ਕਾਰਣ ਬ੍ਰਹਮ ਕੀ ਉਪਾਸਨਾ ਇਸ ਰੀਤਿ ਸੈਂ ਕਹੀ ਹੈ:- ਬ੍ਰਹਮ ਜਗਤ ਕਾ ਕਾਰਣ ਹੈ; ਸਤਯ ਕਾਮ ਹੈ. ਸਤਯ ਸੰਕਲਪ ਹੈ, ਸਰਵਗਯ ਹੈ. ਸ੍ਵਤੰਤ੍ਰ ਹੈ. ਸਰਵ ਕਾ ਪ੍ਰੇਰਕ ਹੈ. ਕ੍ਰਿਪਾਲੁ ਹੈ. ਐਸੇਂ ਈਸ਼੍ਵਰ ਕੇ ਯਰਭਨ ਕੂੰ ਚਿੰਤਨ ਕਰੈ. ਮੂਰਤਿ ਚਿੰਤਨ ਮੈਂ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਕਾ ਤਾਤਪਰਯ ਨਹੀਂ. ਔਰ ਅਨੇਕ ਮੂਰਤਿ ਜੋ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਮੈਂ ਲਿਖੀ ਹੈ; ਸੋ ਉਪਾਸਨਾ ਕੇ ਨਿਮਿੱਤ ਨਹੀਂ ਕਿ-

ਤ੍ਰਸਾਰੀ ਮੂਰਤਿ ਕਾਰਣ ਬ੍ਰਹਮ ਕੀ ਉਪਲੱਛਣ ਹੈ. ਜੋ ਵਸਤੁ ਜਾ ਕੇ ਏਕ ਦੇਸ਼ ਮੈਂ ਹੋਵੈ ਔ ਕਦਾਚਿਤ ਹੋਵੈ ਔ ਵਯਾਵ੍ਰਤਕ ਹੋਵੈ, ਸੋ, ਉਪਲੱਛਣ ਕਹੀਏ ਹੈ. ਜੈਸੇ "ਕਾਕ ਵਾਲਾ ਦੇਵਦੱਤ ਕਾ ਗ੍ਰਿਹ ਹੈ." ਯਾ ਵਾਕਯ ਮੈਂ ਦੇਵਦੱਤ ਕੇ ਗ੍ਰਿਹ ਕਾ ਕਾਕ ਉਪਲੱਛਣ ਹੈ. ਕਾਹੇਤੇਂ, ਗ੍ਰਿਹ ਕੇ ਏਕ ਦੇਸ਼ ਮੈਂ ਕਾਕ ਹੋਵੈ ਹੈ; ਔ ਕਦਾਚਿਤ ਹੋਵੈ ਹੈ, ਸਰਵਦਾ ਨਹੀਂ; ਔ ਅਨਯ ਗ੍ਰਿਹ ਤੈਂ ਦੇਵਦੱਤ ਕੇ ਗ੍ਰਿਹ ਕਾ ਵਯਾਵ੍ਰਤਕ ਹੈ. ਤੈਸੇ ਜਗਤ ਕਾ ਕਾਰਣ ਬ੍ਰਹਮ ਹੈ; ਤਾ ਕੇ ਏਕ ਦੇਸ਼ ਮੈਂ ਮੂਰਤਿ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਔ ਕਦਾਚਿਤ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਔ ਚਤੁਰਭੁਜਾਦਿਕ ਮੂਰਤਿ ਕਾਰਣ ਬ੍ਰਹਮ ਵਿਖੈ ਹੀ ਹੋਵੈ ਹੈ; ਅਨਯ ਮੈਂ ਨਹੀਂ. ਯਾਤੇਂ ਵਯਾਵ੍ਰਤਕ ਹੋਨੈਤੇਂ, ਉਪਲੱਛਣ ਹੈ, ਉਪਲੱਛਣ ਕਾ ਇਹ ਪ੍ਰਯੋਜਨ ਹੋਵੈ ਹੈ:- ਵਿਸ਼ੇਸ਼੍ਯ ਵਸਤੁ ਕੇ ਸ੍ਵਰੂਪ ਕਾ ਗਯਾਨ ਹੋਵੈ. ਜੈਸੇ ਕਾਕ ਤੈਂ ਦੇਵਦੱਤ ਕੇ ਗ੍ਰਿਹ ਕਾ ਗਯਾਨ ਹੋਵੈ, ਅਨਯ ਪ੍ਰਯੋਜਨ ਕਾਕ ਤੈਂ ਨਹੀਂ. ਤੈਸੇ ਚਤੁਰਭੁਜਾਦਿਕ ਆਕਾਰਨ ਤੈਂ, ਨਿਰਾਕਾਰ ਕਾਰਣ ਬ੍ਰਹਮ ਕਾ ਗਯਾਨ ਹੀ ਉਪਾਸਨਾ ਕੇ ਨਿਮਿੱਤ ਮੂਰਤਿ ਪ੍ਰਤਿਪਾਦਨ ਕਾ ਪ੍ਰਯੋਜਨ ਹੈ; ਅਨਯ ਨਹੀਂ. ਔ,

ਮੰਦਪ੍ਰਗਯਾ ਵਾਲੇ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਅਭਿਪ੍ਰਾਯ ਕੂੰ ਸਮਝੇ ਬਿਨਾ, ਤਿਨ ਆਕਾਰਨ ਮੈਂ ਆਗ੍ਰਹ ਕਰੈ ਹੈਂ. ਔਰ ਸਜਾਲ ਸਾਰਮੇਯ ਨ੍ਯਾਯ ਤੈਂ ਪਰਸ੍ਪਰ ਕਲਹ ਕਰੈ ਹੈਂ. ਸ੍ਤ੍ਰੀ ਕੇ ਭ੍ਰਾਤਾ ਕੂੰ ਸਜਾਲ ਕਹੈ ਹੈਂ; ਕੂਕਰ ਕੂੰ ਸਾਰਮੇਯ ਕਹੈ ਹੈਂ. ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਕੂੰ ਨ੍ਯਾਯ ਕਹੈ ਹੈਂ. ਕਿਸੀ ਕੇ ਸਾਲੇ ਕਾ ਨਾਮ ਉਤ੍ਫਾਲਕ ਥਾ, ਔ ਸਾਲੇ ਕੇ ਸ਼ਤ੍ਰੁ ਕਾ ਨਾਮ ਪਾਵਕ ਥਾ ਤਿਸ ਪੁਰਖ ਕੇ ਗ੍ਰਿਹ ਕੇ ਕੂਕਰ ਕਾ ਨਾਮ ਪਾਵਕ ਔ ਦੂਸਰੇ ਗ੍ਰਿਹ ਕੇ ਕੂਕਰ ਕਾ ਨਾਮ ਉਤਫਾਲਕ ਥਾ. ਤਹਾਂ ਤਿਸ ਪੁਰਖ ਕੀ ਸ੍ਤ੍ਰੀ ਗ੍ਰਿਹ ਵਿਖੈ ਪ੍ਰਥਮ ਆਈ, ਤਬ ਦੋਨੂੰ ਕੂਕਰ ਆਪਸ ਮੈਂ ਹਮੇਸ ਲੜੈਂ, ਤਹਾਂ ਸ੍ਤ੍ਰੀ ਕਾ ਪਤਿ ਸੁਸਰ ਆਦਿਕ ਉਤਫਾਲਕ ਕੂੰ ਗਾਲੀ ਦੇਵੈ, ਔ ਅਪਨੇ ਪਾਵਕ ਕੀ ਬਡ੍ਯਾਈ ਕਰੈ ਤਬ ਤਾ ਸ੍ਤ੍ਰੀ ਕੂੰ ਇਹ ਭ੍ਰਾਂਤਿ ਹੁਈ:- ਮੇਰੇ ਭ੍ਰਾਤਾ ਕੂੰ ਗਾਲੀ ਦੇਵੈ ਹੈਂ. ਤਾ ਕੇ ਸ਼ਤ੍ਰੁ ਕੀ ਬਡ੍ਯਾਈ ਕਰੈ ਹੈਂ ਤਾ ਸੇਂ ਦੁਖਿਤ ਹੋਇ ਕੈ ਭਰਤਾ ਮੈਂ ਕਲੇਸ਼ ਕਰਤੀ ਹੁਈ. ਜੈਸੇ ਤਿਨ ਕੇ ਅਭਿਪ੍ਰਾਯ ਜਾਨੇ ਬਿਨਾ ਸਮਾਨ ਸੰਗ੍ਯਾ ਤੈਂ ਭ੍ਰਮ

ਕਰਿਕੇ ਸ੍ਰੀ ਨੈ ਕਲੇਸ਼ ਕਿਯਾ; ਤੈਸੇ ਵੈਸ਼੍ਨਵ ਗ੍ਰੰਥਨ ਮੈਂ ਸ਼ਿਵਾਦਿਕ ਨਾ-ਮਤੈਂ ਕਾਰ੍ਯਬ੍ਰਹਮ ਕੀ ਨਿੰਦਾ ਕਰੀ ਹੈ: ਇਸ ਅਭਿਪ੍ਰਾਯ ਕੂੰ ਨਹੀਂ ਜਾ-ਨਿਕੇ ਸ਼ੈਵਾਦਿਕ ਦੁਖਿਤ ਹੋਵੈ ਹੈਂ. ਔਰ ਵਿਸ਼੍ਨੁ ਨਾਮ ਤੈਂ ਕਾਰ੍ਯ ਕੀ ਨਿੰਦਾ ਕੂੰ ਨਹੀਂ ਜਾਨਿਕੈ ਵੈਸ਼੍ਨਵ ਦੁਖਿਤ ਹੋਵੈ ਹੈਂ. ਔਰ ਸਕਲ ਪੁਰਾਣ ਕਾ ਇਹ-ਅਭਿਪ੍ਰਾਯ ਹੈ:- ਕਾਰਣ ਬ੍ਰਹਮ ਉਪਾਸ੍ਯ ਹੈ; ਕਾਰ੍ਯ ਬ੍ਰਹਮ ਤ੍ਯਾਜ੍ਯ ਹੈ. ਮਾਯਾ ਵਿਸ਼ਿਸ਼੍ਟ ਚੇਤਨ ਕਾਰਣ ਬ੍ਰਹਮ ਕਹਿਯੇ ਹੈ. ਮਾਯਾ ਕ੍ਰਿਤ ਕਾ-ਰ੍ਯ ਵਿਸ਼ਿਸ਼੍ਟ ਚੇਤਨ ਕਾਰ੍ਯ ਬ੍ਰਹਮ ਕਹਿਯੇ ਹੈ. ਇਹੀ ਅਰਥ ਭਾਗ-ਵਤ ਕੀ ਟੀਕਾ ਕੇ ਆਰੰਭ ਮੈਂ ਲਿਖ੍ਯਾ ਹੈ. ਔਰ ਸਾਰੇ ਵੇਦਾਂਤ ਕਾ ਯਹੀ ਸਿਧਾਂਤ ਹੈ.

ਚੌਪਾਈ.

ਸੁਭਮੰਤ੍ਰਿ ਸੁਨਿ ਸੁਤ ਕੇ ਬੈਨਾ,
ਉਪਜ੍ਯੋ ਜਿਯ ਮੈਂ ਕਿੰਚਿਤ ਚੈਨਾ;
ਪੁਨਿ ਤਿਨ ਪ੍ਰਸ਼੍ਨ ਕਿਯੋ ਨਿਜ ਪੁਤ੍ਰਹਿ,
ਸ਼ਾਸ੍ਤ੍ਰ ਪਰਸਪਰ ਕਹਤ ਅਸੂਤ੍ਰਹਿ. ੧੦੧

ਟੀਕਾ:- ਪੁਰਾਣ ਮੈਂ ਵਿਰੋਧ ਸ਼ੰਕਾ ਕੇ ਨਾਸ਼ ਤੈਂ ਚੈਨ ਕਹਿਯੇ ਸੁਖ ਹੁ-ਆ ਔ ਖਟ ਸ਼ਾਸ੍ਤ੍ਰਨ ਕੀ ਪਰਸਪਰ ਵਿਰੋਧ ਸ਼ੰਕਾ ਮਿਟੀ ਨਹੀਂ. ਜਾਤੈਂ-ਕਿੰਚਿਤ ਚੈਨ ਹੁਆ ਸਰਵਥਾ ਨਹੀਂ. ਅਸੂਤ੍ਰ ਕਹਿਯੇ ਵਿਰੁਧ ਕਹੈ ਹੈ.

ਚੌਪਾਈ.

ਤਿਨ ਮੈਂ ਸਤ੍ਯ ਕੌਨ ਸੋ ਕਹਿਯੇ,
ਜਾਕੇ ਅਰਥ ਬੁਧਿ ਮੈਂ ਲਹਿਯੇ;
ਤਰਕ ਦ੍ਰਿਸ਼੍ਟਿ ਸੁਨਿ ਨਿਜ ਪਿਤੁ ਵਾਨੀ,
ਬੋਲ੍ਯੋ ਵਚਨ ਸੁ ਪਰਮ ਪ੍ਰਮਾਨੀ.
ਉੱਤਰ ਮੀਮਾਂਸਾ ਉਪਦੇਸ਼ਾ,

ਵੇਦ ਵਿਰੋਧ ਨ ਜਾਮੈਂ ਲੇਸ. ੧੦੩
ਸ਼ਾਸ੍ਤ੍ਰ ਪੰਚਤੈ ਵੇਦ ਵਿਰੋਧੈ,
ਯਾਤੈਂ ਜਾਨਹੁ ਤਿਨਹਿ ਅਸ਼ੁਧੈ;
ਕਿੰਚਿਤ ਅੰਸ਼ ਵੇਦ ਅਨੁਸਾਰੀ,
ਲਖਿ ਬਹੁ ਗ੍ਰਹਤ ਭੇਦ ਅਧਿਕਾਰੀ. ੧੦੪

ਟੀਕਾ:- ਯਦ੍ਯਪਿ ਖਟ ਸ਼ਾਸ੍ਤ੍ਰਨਕੇ ਕਰਤਾ ਸਰ੍ਵਗ੍ਯ ਕਹੇ ਹੈਂ ਸਾਂਖ੍ਯਕਾ ਕਰਤਾ ਕਪਿਲ, ਪਾਤੰਜਲਕਾ ਕਰਤਾ ਪਤੰਜਲਿ ਸ਼ੇਖ ਕਾ ਅਵਤਾਰ, ਨ੍ਯਾਯਕਾ ਕਰਤਾ ਗੋਤਮ, ਵੈਸ਼ੇਸ਼ਿਕ ਸ਼ਾਸ੍ਤ੍ਰਕਾ ਕਰਤਾ ਕ-ਣਾਦ, ਪੂਰ੍ਵਮੀਮਾਂਸਾ ਕਾ ਕਰਤਾ ਜੈਮਿਨਿ, ਉੱਤਰਮੀਮਾਂਸਾ ਕਾ ਕਰਤਾ ਵ੍ਯਾਸ, ਇਨ ਸਭਨਕਾ ਮਾਹਾਤ੍ਮ੍ਯ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ. ਯਾਤੈਂ ਇਨਕੇ ਵਚਨ ਰੂਪ ਸ਼ਾਸ੍ਤ੍ਰ ਭੀ ਸਾਰੇ ਸਮਾਨ ਪ੍ਰਮਾਣ ਚਾਹਿਯੇ; ਤਥਾਪਿ ਸਰਵਾਕ੍ਯਨ ਮੈਂ ਪ੍ਰਬਲ ਪ੍ਰਮਾਣ ਵੇਦ ਵਾਕ੍ਯ ਹੈ. ਕਾਹੇਤੈਂ ਵੇਦਕਾ ਕਰਤਾ ਸਰ੍ਵਗ੍ਯ ਈਸ਼੍ਵਰ ਹੈ. ਤਾਕੇ ਵਿਖੈ ਭ੍ਰਮ ਪ੍ਰਮਾਦ ਵਿਪ੍ਰਲਿਪ੍ਸਾ ਦੋਖ ਸੰਭਵੈ ਨਹੀਂ. ਇਹ ਸ਼ਾਸ੍ਤ੍ਰਨਕੇ ਕਰਤਾ ਜੀਵ ਹੈ. ਤਿਨ ਵਿਖੈ ਭ੍ਰਮ ਆਦਿਕ ਦੋਖਨਕਾ ਸੰਭਵ ਹੈ. ਯਦ੍ਯਪਿ ਸ਼ਾਸ੍ਤ੍ਰਕਾਰ ਭੀ ਸਰ੍ਵਗ੍ਯ ਕਹੇ ਹੈਂ: ਤ-ਥਾਪਿ ਤਿਨਕੂੰ ਸਰ੍ਵਗ੍ਯਤਾ ਯੋਗਜ ਮਾਹਾਤ੍ਮ੍ਯ ਸੈਂ ਹੁਈ ਹੈ. ਯਾਤੈਂ ਯੁੰਜਾਨ ਯੋਗੀ ਹੁਏ ਹੈਂ. ਔਰ ਈਸ਼੍ਵਰਕੂੰ ਸਰ੍ਵਗ੍ਯਤਾ ਸ੍ਵਭਾਵ ਸਿੱਧ ਹੈ ਯਾਤੈਂ ਯੁਕ੍ਤ ਯੋਗੀ ਹੈ. ਜਾਕੂੰ ਚਿੰਤਨ ਕਿਯੇ ਪਦਾਰ੍ਥਨਕਾ ਗ੍ਯਾਨ ਹੋਯ ਸੋ ਯੁੰਜਾਨ ਯੋਗੀ ਕਹਿਯੇ ਹੈ. ਜਾਕੂੰ ਸਰ੍ਵਦਾ ਏਕ ਰਸ ਸਾਰੇ ਪਦਾਰ-ਥ ਅਪਰੋਕ੍ਸ਼ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੋਵੈਂ, ਸੋ ਯੁਕ੍ਤ ਯੋਗੀ ਕਹਿਯੇ ਹੈ. ਐਸਾ ਈਸ਼੍ਵਰ ਹੈ. ਯੁਕ੍ਤ ਯੋਗੀ ਕ੍ਰਿਤ ਵੇਦ ਵਚਨ ਪ੍ਰਬਲ, ਔਰ ਯੁੰਜਾਨ ਯੋਗੀ ਕ੍ਰਿ-ਤ ਸ਼ਾਸ੍ਤ੍ਰ ਵਚਨ ਦੁਰਬਲ ਹੈ. ਯਾਤੈਂ,

ਵੇਦ ਅਨੁਸਾਰੀ ਸ਼ਾਸ੍ਤ੍ਰ ਪ੍ਰਮਾਣ, ਔਰ ਵੇਦ ਵਿਰੁਧ ਅਪ੍ਰਮਾਣ ਪਾਂਚ ਸ਼ਾਸ੍ਤ੍ਰ ਜੈਸੇਂ ਵੇਦ ਵਿਰੁਧ ਹੈ. ਤੈਸੇਂ ਸ਼ਾਰੀਰਕ ਆਦਿਕ ਗ੍ਰੰਥ-

ਨ ਮੈਂ ਸ੍ਪਸ਼ਟ ਹੈ. ਔ ਉੱਤਰ ਮੀਮਾਂਸਾ ਕਿਸੀ ਅੰਸ਼ ਮੈਂ ਵੇਦ ਵਿਰੁਧ ਨਹੀਂ. ਯਾ
ਤੈਂ ਪ੍ਰਮਾਣ ਹੈ. ਔਰ ਸ਼ਾਸ੍ਤ੍ਰ ਬੀ ਕਿਸੀ ਅੰਸ਼ ਮੈਂ ਵੇਦ ਕੇ ਅਨੁਸਾਰੀ ਦੇਖਿ
ਕੇ ਮੰਦਬੁਧਿ ਤਿਨ ਮੈਂ ਵਿਸ਼੍ਵਾਸ ਕਰੈ ਹੈ. ਪਰੰਤੁ ਬਹੁਤ ਅੰਸ਼ ਮੈਂ ਵੇਦ ਵਿ-
ਰੁਧ ਹੈ; ਯਾਤੈਂ ਤ੍ਯਾਜ੍ਯ ਹੈ. ਕਿਸੀ ਅੰਸ਼ ਮੈਂ ਵੇਦ ਅਨੁਸਾਰੀ ਹੋਨੈ ਤੈਂ, ਉ-
ਪਾਦੇਯ ਹੋਵੈ ਤੌ ਜੈਨ ਸ਼ਾਸ੍ਤ੍ਰ ਬੀ ਅਹਿੰਸਾ ਅੰਸ਼ ਮੈਂ ਵੇਦ ਅਨੁਸਾਰੀ ਹੈ
ਉਪਾਦੇਯ ਹੂਆ ਚਾਹਿਯੇ ਔਰ ਤ੍ਯਾਜ੍ਯ ਹੈ; ਉਪਾਦੇਯ ਨਹੀਂ. ਯਦ੍ਯ
ਪਿ ਸੁਗਤ ਈਸ਼੍ਵਰ ਕਾ ਅਵਤਾਰ ਹੈ. ਜਾਕੂੰ ਬੁਧ ਕਹੈ ਹੈਂ; ਤਾਕੇ ਵਚਨ-
ਬੀ ਵੇਦ ਸਮਾਨ ਪ੍ਰਮਾਣ ਚਾਹਿਯੇ; ਤਥਾਪਿ ਬੁਧ ਵਿਪ੍ਰਲਿਪ੍ਸਾ ਨਿ
ਮਿਤ ਤੈਂ ਹੂਆ ਹੈ; ਯਾਤੈਂ ਤਾਕੇ ਵਚਨ ਸਰ੍ਵਥਾ ਅਪ੍ਰਮਾਣ ਹੈ. ਵੰਚਨ
ਕੀ ਇੱਛਾ ਕੂੰ ਵਿਪ੍ਰਲਿਪਸਾ ਕਹੈ ਹੈ. ਜਾਕੂੰ ਬਹਕਾਵਨੈ ਕੀ ਇੱਛਾ ਕਹੈ
ਹੈ. ਯਾਤੈਂ ਸਰ੍ਵ ਅੰਸ਼ ਮੈਂ ਵੇਦ ਅਨੁਸਾਰੀ ਉੱਤਰ ਮੀਮਾਂਸਾ ਹੀ ਸਰ੍ਵ
ਥਾ ਮੁਮੁੱਛੁ ਕੂੰ ਉਪਾਦੇਯ ਹੈ. ਯਦ੍ਯਪਿ ਉੱਤਰ ਮੀਮਾਂਸਾ ਵ੍ਯਾਸ ਕ੍ਰਿ-
ਤ ਸੂਤ੍ਰਰੂਪ ਹੈ. ਤਾਕਾ ਵ੍ਯਾਖ੍ਯਾਨ ਬੀ ਅਨੇਕ ਪੁਰਖੋਂ ਨੈ ਨਾਨਾ ਰੀਤਿ ਸੈਂ
ਕਿਯਾ ਹੈ. ਤਥਾਪਿ ਪੂਜ੍ਯ ਚਰਣ ਸ਼ੰਕਰ ਕ੍ਰਿਤ ਵ੍ਯਾਖ੍ਯਾਨ ਹੀ ਵੇਦਾ
ਨੁਸਾਰੀ ਹੈ, ਔਰ ਨਹੀਂ; ਇਹ ਪੰਚਮ ਤਰੰਗ ਮੈਂ ਪ੍ਰਤਿਪਾਦਨ ਕਰੀ ਹੈ.
ਯਾਤੈਂ ਔਰ ਪੰਚ ਸ਼ਾਸ੍ਤ੍ਰ ਅਪ੍ਰਮਾਣ ਹੈ. ਔਰ,

ਜੋ ਇਸ ਤਰੰਗ ਮੈਂ ਪੂਰ੍ਵ ਸਾਰੇ ਸ਼ਾਸ੍ਤ੍ਰ ਸ੍ਰੇਛ ਉਪਯੋਗੀ ਕਹੇ,
ਸੋ ਤਰ੍ਕ ਦ੍ਰਿਸ਼੍ਟਿ ਕੇ ਸਾਰਗ੍ਰਾਹੀ ਵਿਵੇਕ ਤੈਂ ਕਹੇ. ਜੈਸੇਂ ਕਿਸੀ ਕਾ ਸ਼ਤ੍ਰੁ
ਤਰਵਾਰਿ ਮਾਰੈ, ਤਾਸੈਂ ਰੁਧਿਰ ਨਿਕਸਿ ਕੇ, ਦੇਹਗਤਿ ਸੈਂ ਰੋਗ ਨਿਵ੍ਰਿ-
ਤ ਹੋਇ ਜਾਵੈ; ਤਬ ਸਾਰਗ੍ਰਾਹੀ ਪੁਰੁਖ ਤਰਵਾਰਿ ਮਾਰਨੇ ਕਾ ਉਪ-
ਕਾਰ ਮਾਨਿ ਲੇਵੈ; ਤੈਸੇਂ ਅਨ੍ਯ ਸ਼ਾਸ੍ਤ੍ਰਨ ਸੈਂ ਬੀ ਕਿਸੀ ਰੀਤਿ ਸੈਂ ਅੰ-
ਤਹਕਰਣ ਕੀ ਸੁਧਿ, ਵਾ ਨਿਸ਼੍ਚਲਤਾ ਹੁਯੇ ਤੈਂ ਪੁਰੁਖ ਨਿਵ੍ਰਿਤਿ ਹੋਇ
ਕੇ ਵੇਦ ਅਨੁਸਾਰ ਨਿਸ਼੍ਚਯ ਕਰੈ ਤੌ ਸ੍ਰੇਛ ਹੋਵੈ ਹੈ, ਸਰ੍ਵਥਾ ਤਿਨ
ਹੀ ਮੈਂ ਆਗ੍ਰਹ ਕਰੈ. ਤੌ, ਅੰਧਗੋਲਾਂਗੂਲ ਨ੍ਯਾਯ ਤੈਂ ਅਨਰ੍ਥ ਬ-
ਕੰ ਪ੍ਰਾਪ੍ਤ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਯਾਤੈਂ ਸਕਲ ਸ਼ਾਸ੍ਤ੍ਰ ਤ੍ਯਾਗਿ ਕੇ ਅਦ੍ਵੈਤ ਵ੍ਯਾ-

ਖ੍ਯਾਨਰੀਤਿ ਸੈਂ ਉੱਤਰਮੀਮਾਂਸਾ ਉਪਾਦੇਯ ਹੈ.

ਅੰਧਗੋਲਾਂਗੂਲ ਨ੍ਯਾਯ ਇਹ ਹੈ:- ਕਿਸੀ ਧਨੀ ਕੇ ਭੂਖਣਯੁਕ੍ਤ ਪੁਤ੍ਰ ਕੂੰ ਚੋਰ ਲੇ ਗਏ ਬਨ ਮੈਂ ਭੂਖਣ ਲੇ ਤਾਕੇ ਨੇਤ੍ਰ ਫੋੜਿਕੇ ਛੋੜਿ ਗਏ ਤਬ ਤਾ ਰੁਦਨ ਕਰਤੇ ਬਾਲਕ ਕੂੰ, ਕੋਈ ਨਿਰ੍ਦਯ ਵੰਚਕ ਬਲਉਨਮੱਤ ਬਲੀਵਰ੍ਦ ਕੀ ਲਾਂਗੂਲ ਪਕੜਾਯ ਦੇਵੈ ਹੈ; ਔਰ ਇਹ ਕਹੈ:- ਤੂੰ ਇਸਕਾ ਲਾਂਗੂਲ ਮਤਿ ਛੋੜਿਯੋ, ਤੇਰੇ ਗ੍ਰਾਮ ਮੈਂ ਇਹ ਪਹੁੰਚਾਯ ਦੇਵੈਗਾ. ਸੋ ਦੁਖੀ ਬਾਲਕ ਤਾਕੇ ਵਚਨ ਮੈਂ ਵਿਸ਼੍ਵਾਸ ਕਰਿਕੇ, ਦੁੱਖ ਅਨੁਭਵ ਕਰਿਕੇ ਨਸ਼੍ਟ ਹੋਵੈ ਹੈ, ਤੈਸੇਂ ਵਿਖਯਰੂਪ ਚੋਰ, ਵਿਵੇਕਰੂਪ ਨੇਤ੍ਰ ਕੂੰ ਫੋੜਿਕੇ ਸੰਸਾਰ ਬਨ ਮੈਂ ਗੇਰੇ ਹੈਂ. ਤਹਾਂ ਭੇਦਵਾਦੀ ਨਿਰ੍ਦਯ ਵੰਚਕ-ਅਨ੍ਯ ਸ਼ਾਸ੍ਤ੍ਰਨ ਕੇ ਸਿਧਾਂਤ ਮੈਂ ਆਗ੍ਰਹ ਕਰਾਵੈ ਹੈ; ਔ ਇਹ ਕਹੈ ਹੈ:- ਹਮਾਰਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਹੀ ਤੇਰੇ ਕੂੰ ਪਰਮਸੁਖ ਪ੍ਰਾਪ੍ਤਿ ਕਾ ਹੇਤੁ ਹੋਵੈਗਾ ਤਾਕੂੰ ਛੋੜਿਯੋ ਮਤਿ, ਤਿਨਕੇ ਵਾਕ੍ਯਨ ਮੈਂ ਵਿਸ਼੍ਵਾਸ ਕਰਿਕੇ ਪੁਰੁਖਾਰ੍ਥ ਸੁਖ ਰਹਿਤ ਹੋਵੈ ਹੈ; ਔ ਜਨ੍ਮ ਮਰਣ ਰੂਪ ਮਹਾਦੁੱਖ ਕੂੰ ਅਨੁਭਵ ਕਰੈ ਹੈ. ਯਾਤੇਂ ਅਨ੍ਯ ਸ਼ਾਸ੍ਤ੍ਰ ਤ੍ਯਾਜ੍ਯ ਹੈ.

ਦੋਹਾ.

ਤਰ੍ਕਦ੍ਰਿਸ਼੍ਟਿ ਕੇ ਵਚਨ ਸੁਨਿ, ਸੁਭ ਸੰਤਤਿ ਹਿਤ ਤਾਤ;
ਸੰਸੈ ਸ਼ੋਕਨ ਸਜੇ ਸਕਲ. ਲਹ੍ਯੋ ਹਿਏ ਕੁਸ਼ਲਾਤ.੧੦੫
ਕਾਰਣ ਬ੍ਰਹ੍ਮ ਉਪਾਸਨਾ, ਕਰੀ ਬਹੁਤ ਚਿਤ ਲਾਯ ;
ਤਰ੍ਕਦ੍ਰਿਸ਼੍ਟਿ ਨਿਜ ਲਖਿ ਗੁਰੂ, ਰਾਜ ਸਮਾਜ ਛਡਾਯ੧੦੬

ਟੀਕਾ:- ਯਦ੍ਯਪਿ ਤਰ੍ਕਦ੍ਰਿਸ਼੍ਟਿ ਪੁਤ੍ਰ ਥਾ, ਤਥਾਪਿ ਉਪਦੇਸ਼ ਉੱਤਮ ਕਰ੍ਯਾ, ਯਾਤੇਂ ਗੁਰੁ ਪਦਵੀ ਕੂੰ ਪ੍ਰਾਪ੍ਤ ਹੁਆ. ਇਹ ਬ੍ਰਹ੍ਮਵਿਦ੍ਯਾ ਕਾ ਮਾਹਾਤਮ੍ਯ ਹੈ.

ਦੋਹਾ.

ਕਛੁ ਵਦੀਤ੍ਯੋ ਕਾਲ ਤਬ, ਤਜਿ ਰਾਜਾ ਨਿਜ ਪ੍ਰਾਣ;

ਬ੍ਰਹਮਲੋਕ ਮੈਂ ਸੋ ਗਯੇ, ਮੁਨਿ ਜਹਂ ਜਾਤ ਸਯਜਾਨ. ੧੦੭

ਟੀਕਾ:- ਰਾਜਾ ਕੇ ਮਰਣ ਕਾ ਦੇਸ਼ ਕਾਲ ਕਹ੍ਯਾ ਨਹੀਂ. ਤਾਕਾ ਇਹ ਅਭਿਪ੍ਰਾਯ ਹੈ:- ਉਪਾਸਕ ਕੇ ਮਰਣ ਮੈਂ ਦੇਸ਼ ਕਾਲ ਕੀ ਅਪੇਛਾ ਨਹੀਂ: ਦਿਨ ਮੈਂ ਮਰੈ ਅਥਵਾ ਰਾਤ੍ਰਿ ਮੈਂ ਦੱਛਿਣਾਯਨ ਮੈਂ ਅਥਵਾ ਉੱਤਰਾਯਨ ਮੈਂ ਪਵਿਤ੍ਰ ਭੂਮਿ ਮੈਂ ਅਥਵਾ ਅਪਵਿਤ੍ਰ ਮੈਂ ਸਰ੍ਵਥਾ ਉਪਾਸਨਾ ਕੇ ਬਲ ਤੈਂ ਦੇਵਯਾਨ ਮਾਰ੍ਗ ਦ੍ਵਾਰਾ ਬ੍ਰਹ੍ਮਲੋਕ ਕੀ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਔਰ ਅਰ੍ਚਿਰਾਦਿ ਕੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਮੈਂ ਜੋ ਪੂਰ੍ਵ ਦੇਸ਼ ਕਾਲ ਕੀ ਅਪੇਛਾ ਕਹੀ, ਸੋ ਯੋਗ ਸਹਿਤ ਉਪਾਸਕ ਕੂੰ ਕਹੀ ਹੈ. ਕੇਵਲ ਈਸ਼੍ਵਰ ਸ਼ਰਣ ਉਪਾਸਕ ਕੂੰ ਦੇਸ਼ ਕਾਲ ਕੀ ਅਪੇਛਾ ਨਹੀਂ. ਇਹ ਅਰ੍ਥ ਸੂਤ੍ਰਕਾਰ ਭਾਸ਼੍ਯਕਾਰ ਨੇ ਪ੍ਰਤਿਪਾਦਨ ਕਿਯਾ ਹੈ.

ਦੋਹਾ.

ਰਾਜ ਕਾਜ ਸਬ ਤਬ ਕਿਯੋ; ਤਰ੍ਕ ਦ੍ਰਿਸ਼੍ਟਿ ਹੁ ਸਿਯਾਰ;
ਲਗ੍ਯੋ ਨ ਰੰਚਕ ਰੰਗ ਤਿਹਿ, ਲਖ੍ਯੋ ਬ੍ਰਹਮ ਨਿਰਧਾਰ ੧੦੮
ਅੰਤ ਭੁਗ੍ਯੋ ਪ੍ਰਾਰਬ੍ਧ ਕੇ, ਪਾਯੋ ਨਿਸ਼੍ਚਲ ਗੇਹ; ;
ਆਤਮ ਪਰਮਾਤਮ ਮਿਲ੍ਯੋ, ਦੇਹ ਖੇਹ ਮੈਂ ਛੇਹ. ੧੦੯

ਟੀਕਾ:- ਦੇਹ ਕਾ ਖੇਹ ਕਹਿਯੇ, ਰਾਖ ਮੈਂ: ਛੇਹ ਕਹਿਯੇ ਅੰਤ; ਆਤਮਾ ਕਹਿਯੇ ਕੂਟਸ੍ਥ ਸਾਖੀ: ਤਾਕਾ ਪਰਮਾਤਮਾ ਸੈਂ ਅਭੇਦ.

ਯਦ੍ਯਪਿ ਕੂਟਸ੍ਥ ਕਾ ਪਰਮਾਤਮਾ ਸੈਂ ਸਦਾ ਅਭੇਦ ਹੈ; ਤਥਾਪਿ ਉਪਾਧਿ ਕ੍ਰਿਤ ਭੇਦ ਹੈ. ਉਪਾਧਿ ਕੇ ਲਯ ਤੈਂ ਉਪਾਧਿ ਕ੍ਰਿਤ ਭੇਦ ਕਾ ਅਭਾਵ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਪਰਮਾਤਮਾ ਸੈਂ ਅਭੇਦ ਕਹ੍ਯਾ ਤਾਕਾ ਇਹ ਅਭਿਪ੍ਰਾਯ ਹੈ:- ਵਿਦੇਹ ਮੁਕ੍ਤਿ ਮੈਂ ਈਸ਼੍ਵਰ ਤੈਂ ਅਭੇਦ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਸ਼ੁੱਧ ਚੇਤਨ ਬ੍ਰਹ੍ਮ ਸੈਂ ਨਹੀਂ. ਇਹ ਵਾਰ੍ਤਾ ਸ਼ਾਰੀਰਕ ਭਾਸ਼੍ਯ ਕੇ ਚਤੁਰਥ-ਅਧ੍ਯਾਯ ਮੈਂ ਪ੍ਰਤਿਪਾਦਨ ਕਰੀ ਹੈ. ਤਹਾਂ ਇਹ ਪ੍ਰਸੰਗ ਹੈ:- ਵਿਦੇਹ ਮੁਕ੍ਤਿ ਮੈਂ ਸਤ੍ਯ ਸੰਕਲ੍ਪਾਦਿਕ ਰੂਪ ਕੀ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਜੈਮਿਨਿ ਕੇ

ਮਤ ਮੈਂ ਕਹੀ ਹੈ. ਔਰ ਤੁਲੇ ਜਿਕੇ ਮਤ ਮੈਂ ਸਤ੍ਯ ਸੰਕਲਪਾਦਿਕਨ ਕਾ ਅਭਾਵ ਕਹ੍ਯਾ ਹੈ. ਔ ਸਿਧਾਂਤ ਮਤ ਮੈਂ ਸਤ੍ਯਸੰਕਲਪਾਦਿ ਕਨ ਕਾ ਭਾਵ ਅਭਾਵ ਦੋਨੂੰ ਕਹੇ ਹੈਂ. ਤਾਕਾ ਇਹ ਅਭਿਪ੍ਰਾਯ ਹੈ:- ਈਸ਼੍ਵਰ ਤੇਂ ਅਭੇਦ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਈਸ਼੍ਵਰ ਕੇ ਸਤ੍ਯ ਸੰਕਲਪਾਦਿਕ ਮੁਕ੍ਤ ਮੈਂ, ਅਨ੍ਯ ਜੀਵੈਂ ਕਰਿ ਵ੍ਯਵਹਾਰ ਕਰਿਏ ਹੈ. ਸੋ ਈਸ਼੍ਵਰ ਪਰਮਾਰ੍ਥ ਦ੍ਰਿਸ਼੍ਟਿ ਸੈਂ ਸ਼ੁੱਧ ਹੈ. ਤਾਕੇ ਵਿਖੈ ਕੋਈ ਗੁਣ ਹੈ ਨਹੀਂ, ਕਿੰਤੁ ਨਿਰਗੁਣ ਹੈ. ਯਾਂਤੇਂ ਸਤ੍ਯ ਸੰਕਲਪਾਦਿਕਨ ਕਾ ਅਭਾਵ ਹੈ. ਯਦ੍ਯਪਿ ਸੰਸਾਰਦਸ਼ਾ ਵਿਖੈ ਬੀ ਜੀਵ ਪਰਮਾਰ੍ਥ ਸੈਂ ਨਿਰਗੁਣ ਹੈ. ਸ਼ੁੱਧ ਹੈ; ਤਥਾਪਿ ਜੀਵ ਕੂੰ ਸੰਸਾਰਦਸ਼ਾ ਮੈਂ ਅਵਿਦ੍ਯਾ ਸੈਂ ਕਰਤਾਪਨਾ ਭੋਕ੍ਤਾਪਨਾ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਈਸ਼੍ਵਰ ਕੂੰ ਕਦੇ ਬੀ ਆਤਮਾ ਮੈਂ ਅਥਵਾ ਅਨ੍ਯ ਮੈਂ ਸੰਸਾਰ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ. ਯਾਂਤੇਂ ਸਦਾ ਅਸੰਗ-ਨਿਰਗੁਣ ਸ਼ੁੱਧ ਹੈ ਯਾਂਤੇਂ ਈਸ਼੍ਵਰ ਤੈਂ ਜੋ ਅਭੇਦ ਹੈ. ਸੋਈ ਸ਼ੁੱਧ ਸੈਂ ਅਭੇਦ ਹੈ. ਔ ਈਸ਼੍ਵਰ ਤੈਂ ਅਭੇਦ ਕੂੰ ਸ਼ੁੱਧ ਬ੍ਰਹਮ ਸੈਂ ਅਭੇਦ ਨਹੀਂ ਮਾਨੈ, ਤੌ ਈਸ਼੍ਵਰ ਕੂੰ ਸ਼ੁੱਧ ਬ੍ਰਹਮ ਕੀ ਪ੍ਰਾਪ੍ਤਿ ਕਦੇ ਬੀ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ. ਕਾਹੇਤੇਂ, ਜੀਵ ਕੀ ਨਯਾਈਂ ਈਸ਼੍ਵਰ ਕੂੰ ਉਪਦੇਸ਼ ਜਨ੍ਯ ਗ੍ਯਾਨ, ਔ ਵਿਦੇਹਮੋਕ੍ਸ਼ ਤੌ ਕਦੇ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ; ਸਦਾ ਪ੍ਰਾਪ੍ਤ ਜੋ ਤਾਕਾ ਰੂਪ ਸ਼ੁੱਧ ਨਹੀਂ; ਯਾਂਤੇਂ, ਜੀਵ ਤੈਂ ਬੀ ਨ੍ਯੂਨ ਈਸ਼੍ਵਰ ਸਦਾ ਬੱਧ ਹੈ. ਇਹ ਸਿੱਧ ਹੋਵੈਗਾ. ਯਾਂਤੇਂ ਇਹ ਮਾਨਨਾ ਯੋਗ੍ਯ ਹੈ:- ਈਸ਼੍ਵਰ ਕੂੰ ਆਵਰਣ ਨਹੀਂ; ਯਾਂਤੇਂ ਉਪਦੇਸ਼ ਗ੍ਯਾਨ ਕੀ ਅਪੇਕ੍ਸ਼ਾ ਨਹੀਂ; ਆਵਰਣ ਕੇ ਅਭਾਵ ਤੈਂ, ਭ੍ਰਾਂਤਿ ਨਹੀਂ. ਯਾਂਤੇਂ ਨਿਤ੍ਯ ਸਰਵਗ੍ਯ ਹੈ; ਨਿਤ੍ਯ ਮੁਕ੍ਤ ਹੈ. ਮਾਯਾ ਔ ਤਾਕਾ ਕਾਰ੍ਯ ਆਤਮਾ ਮੈਂ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੋਵੈ ਨਹੀਂ; ਯਾਂਤੇਂ ਸਦਾ ਅਸੰਗ ਹੈ; ਯਾਹੀ ਤੈਂ ਸ਼ੁੱਧ ਹੈ. ਇਸ ਰੀਤਿ ਸੈਂ ਈਸ਼੍ਵਰ ਤੈਂ ਅਭੇਦ ਹੀ ਸ਼ੁੱਧ ਚੇਤਨ ਸੈਂ ਅਭੇਦ ਹੈ. ਔ ਦ੍ਰਿਸ਼੍ਟਾਂਤ ਸੈਂ ਬੀ ਈਸ਼੍ਵਰ ਤੈਂ ਹੀ ਅਭੇਦ ਸਿੱਧ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਜੈਸੈਂ ਮਠ ਮੈਂ ਘਟ ਕਾ ਅਭਾਵ ਹੋਵੈ, ਤੌ ਮਹਾਕਾਸ਼ ਮੈਂ ਘਟਾਕਾਸ਼ ਕਾ ਲਯ ਹੋਵੈ ਹੈ; ਮਠਾਕਾਸ਼ ਮੈਂ ਨਹੀਂ. ਤੈਸੈਂ ਵਿਦ੍ਵਾਨ ਕਾ ਸ਼ਰੀਰ ਈਸ਼੍ਵਰ ਕ੍ਰਿਤ ਬ੍ਰਹਮਾਂਡ ਮੈਂ ਨਸ਼੍ਟ ਹੋਵੈ ਹੈ. ਔ ਬ੍ਰਹਮਾਂਡ ਸਾਰਾ, ਈਸ਼੍ਵਰ ਸ਼ਰੀਰ ਮਾਯਾ ਕੇ ਅੰਤਰ

ਰੂਪ ਹੈ. ਵਿਦ੍ਵਾਨ ਕਾ ਆਤਮਾ ਵਿਦੇਹਮੋਖ ਮੈਂ ਬ੍ਰਹਮੰਡ ਕੇ ਬਾਹਰਿ ਗਮ ਨ ਕਰੈ ਹੈ ਨਹੀਂ, ਯਾਤੇਂ ਈਸ਼੍ਵਰ ਤੈਂ ਅਭੇਦ ਹੋਵੈ ਹੈ; ਪਰੰਤੁ ਜੈਸੇ ਮਠਾਕਾਸ਼ ਸੇਂ ਘਟਾਕਾਸ਼ ਕਾ ਅਭੇਦ ਹੂਆ, ਸੋ ਮਠਾਕਾਸ਼ ਮਹਾਕਾਸ਼ ਰੂਪ ਹੀ ਹੈ. ਤੈਸੇਂ ਈਸ਼੍ਵਰ ਤੈਂ ਅਭੇਦ ਹੋਵੈ ਹੈ, ਸੋ ਈਸ਼੍ਵਰ ਸ਼ੁੱਧ ਬ੍ਰਹਮ ਹੀ ਹੈ; ਯਾਤੇਂ ਸ਼ੁਧ ਬ੍ਰਹਮ ਕੀ ਪ੍ਰਾਪ੍ਤਿ ਹੋਵੈ ਹੈ.

ਦੋਹਾ.

ਇਹ ਵਿਚਾਰਸਾਗਰ ਕਿਯੋ, ਜਾਮੈਂ ਰਤ੍ਨ ਅਨੇਕ;
ਗੋਪ੍ਯ ਵੇਦ ਸਿਧਾਂਤ ਤੈਂ, ਪ੍ਰਗਟ ਲਹਤ ਸਵਿਵੇਕ.੧੧੦
ਸਾਂਖ੍ਯ ਨ੍ਯਾਯ ਮੈਂ ਸ਼੍ਰਮ ਕਿਯੋ, ਪਢ੍ਹਿ ਵ੍ਯਾਕਰਣ ਅਸ਼ੇਖ;
ਪੜ੍ਹੇ ਗ੍ਰੰਥ ਅਦ੍ਵੈਤ ਕੇ, ਰਹ੍ਯੋ ਨ ਏਕਹੁ ਸ਼ੇਖ.੧੧੧
ਕਠਿਨ ਜੁ ਔਰ ਨਿਬੰਧ ਹੈ, ਜਿਨ ਮੈਂ ਮਤ ਕੇ ਭੇਦ;
ਸ਼੍ਰਮ ਤੈਂ ਅਵਗਾਹਨ ਕਿਏ, ਨਿਸ਼੍ਚਲਦਾਸ ਸਵੇਦ.੧੧੨
ਤਿਨ ਇਹ ਭਾਖਾ ਗ੍ਰੰਥ ਕਿਯ, ਰੰਚਨ ਉਪਜੀ ਲਾਜ;
ਤਾਮੈਂ ਇਹ ਇਕ ਹੇਤੁ ਹੈ, ਦਯਾ ਧਰਮ ਸਿਰਤਾਜ.੧੧੩
ਬਿਨ ਵ੍ਯਾਕਰਣ ਨ ਪਢ੍ਹਿ ਸਕੈ, ਗ੍ਰੰਥ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਮੰਦ;
ਪੜ੍ਹੈ ਜਾਹਿ ਅਨਯਾਸ ਹੀ, ਲਹੈ ਸੁ ਪਰਮਾਨੰਦ.੧੧੪
ਦਿੱਲੀ ਤੈਂ ਪਸ਼੍ਚਿਮ ਦਿਸ਼ਾ, ਕੋਸ਼ ਅਠਾਰਹ ਗਾਮ;
ਤਾਮੈਂ ਇਹ ਪੂਰੋ ਭਯੋ, ਕਿਹਡੌਲੀ ਤਿਹਿ ਨਾਮ.੧੧੫
ਗ੍ਯਾਨੀ ਮੁਕ੍ਤਿ ਵਿਦੇਹ ਮੈਂ, ਜਾਸੇਂ ਹੋਯ ਅਭੇਦ;
ਦਾਦੂ ਆਦੂ ਰੂਪ ਸੋ, ਜਾਹਿ ਬਖਾਨਤ ਵੇਦ. ੧੧੬
ਨਾਮਰੂਪ ਜਗ ਬਿਚਾਰਿ ਮੈਂ, ਅਨੁਗਤ ਏਕ ਅਨੂਪ;
ਦਾਦੂ ਪਦ ਕੋ ਲਛ੍ਯ ਹੈ, ਅਸ੍ਤਿ ਭਾਤਿ ਪ੍ਰਿਯ ਰੂਪ.੧੧੭

ਇਤੀਸ਼੍ਰੀਵਿਚਾਰਸਾਗਰੇਜੀਵਨਮੁਕ੍ਤਿਵਿਦੇਹਮੁਕ੍ਤਿਵਰ੍ਣਨੰ
ਨਾਮਸਪ੍ਤਮਸ੍ਤਰੰਗ:੭
ਸਮਾਪ੍ਤ:

ਸਮਾਪ੍ਤੋऽਯੰਵਿਚਾਰਸਾਗਰੋਗ੍ਰੰਥ:

ਮਤਬਾ ਮੁੰਸ਼ੀ ਨਵਲ ਕਿਸ਼ੋਰ ਸਾਹਬ. ਸੀ. ਆਈ. ਈ. ਮੁਕ਼ਾਮ ਕਾਨਪੁਰ
ਮੈਂ ਛਪਾ.
ਦ੍ਵਿਤੀਯ ਆਖਾੜ੍ਹ ਸੰਵਤ੍ ੧੯੫੦ ਵਿ੦ ਮੁਤਾਵਿਕ
ਜੁਲਾਈ ਸਨ੍ ੧੮੯੩ ਈ੦

ਵਿਗ੍ਯਾਪਨਪਤ੍ਰ.

ਪ੍ਰਗਟਹੋ ਕਿ ਸ੍ਰੀਮਾਨ ਮੁੰਸ਼ੀ ਨਵਲ ਕਿਸ਼ੋਰ ਸਾਹਬ ਸੀ. ਆਈ. ਈ. ਕੇ ਲਖਨਊ. ਕਾਨਪੁਰ. ਲਾਹੌਰ ਕੇ ਯੰਤ੍ਰਾਲਯ ਮੇਂ ਵਿਕ੍ਰਯ ਕਰਨੇ ਕੇ ਲਿਏ ਜੋ ਪੁਸ੍ਤਕੇਂ ਦੇਵਨਾਗਰੀ ਅੱਖਰੋਂ ਮੇਂ ਛਪਕਰ ਮੌਜੂਦ ਹੈਂ. ਔਰ ਤਮਾਮ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਕੇ ਕਿਤਾਬ ਫ਼ਰੋਸ਼ੋਂ ਸੇ ਮਿਲ ਸਕ੍ਤੀ ਹੈਂ. ਜੋ ਨੀਚੇ ਕਿਸ੍ਮਵਾਰ ਦਰਜ ਹੈਂ.

(ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਮੇਂ.)

ਵ੍ਯਾਕਰ੍ਣ, ਪੁਰਾਣ, ਕਾਵ੍ਯ, ਸ੍ਤੋਤ੍ਰ, ਨਿਤ੍ਯਕਰ੍ਮ, ਮੁਹੂਰ੍ਤ, ਮੰਤ੍ਰ, ਜ੍ਯੋਤਿਸ਼, ਵੈਸ਼, ਵੇਦਾਂਤ, ਵੈਦ੍ਯਕ ਆਦਿ ਕੀ ਪੁਸ੍ਤਕੇਂ ਹੈਂ. ਔਰ ਵੋ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਕੀ ਪੁਸ੍ਤਕੇਂ ਭੀ ਹੈਂ ਜਿਨ ਮੇਂ ਦੇਵਨਾਗਰੀ ਔਰ ਉਰਦੂ ਅੱਖਰੋਂ ਮੇਂ ਉਲਥਾ ਸਾਥ ਹੈ.

(ਭਾਸ਼ਾ ਦੇਵਨਾਗਰੀ ਮੇਂ.)

ਇਤਿਹਾਸ, ਵੇਦਾਂਤ, ਕਾਵ੍ਯ, ਰਾਗ, ਕਹਾਨੀ, ਵੈਦ੍ਯਕ, ਜ੍ਯੋਤਿਸ਼, ਨੀਤਿ, ਉਪਨਿਸ਼ਦ, ਸ੍ਮ੍ਰਿਤਿ, ਨਾਟਕ, ਸ੍ਤ੍ਰੀਓਂ ਕੇ ਪੜ੍ਹਨੇ ਕੀ ਪੁਸ੍ਤਕੇਂ, ਐਕਟ ਔਰ ਸਰਿਸ਼ਤੇ ਤਾਲੀਮ ਕੀ ਕਿਤਾਬੇਂ ਹੈਂ.

ਜਿਨ ਮਹਾਸ਼ਯੋਂ ਕੋ ਲੇਨਾ ਮੰਜ਼ੂਰ ਹੋ ਡਾਕ ਦ੍ਵਾਰਾ ਮੰਗਾ ਸਕਤੇ ਹੈਂ. ਔਰ ਕੀਮਤ ਭੀ ਬਹੁਤ ਕਿਫ਼ਾਯਤ ਕੇ ਸਾਥ ਮਿਲ ਸਕ੍ਤੀ ਹੈ. ਔਰ ਥੋਕ ਵਾਲੇ ਸੌਦਾਗਰੋਂ ਕੇ ਲਿਏ ਔਰ ਭੀ ਕਿਫ਼ਾਯਤ ਕੇ ਸਾਥ ਮਿਲ ਸਕ੍ਤੀ ਹੈਂ. ਜਿਨ੍ਹੋ ਨੁਮਾਨਾ ਕੀਮਤ ਕਾ ਨਿਰਣਯ ਕਰ ਲੇਂਗੇ.

(ਮੈਨੇਜਰ ਮਤਬਾ ਅਵਧ ਅਖ਼ਬਾਰ.)

ਤੁਲਸੀ ਕ੍ਰਿਤ ਰਾਮਾਯਣ ਟੀਕਾ ਭਾਈ ਸੰਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਰਾਜਾਨੀ ਕ੍ਰਿਤ.

ਜਿਸ ਕੋ ਸ੍ਰੀ ਮਹਾਰਾਜਾਧਿਰਾਜ ਸ੍ਰੀ ਮਹਾਰਾਜ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸ੍ਵਰਗ ਵਾਸੀ ਕੀ ਅਮਲਦਾਰੀ ਮੇਂ ਉਕ੍ਤ ਭਾਈ ਸੰਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਰਾਜਾਨੀ ਨਿਵਾਸੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਜੀ ਨੇ ਸ਼ਾਸ੍ਤ੍ਰਾਨੁਸਾਰ ਟੀਕਾ ਕੀ ਥੀ ਔਰ ਉਸ ਟੀਕੇ ਕੋ ਬੜੇ ਬੜੇ ਸੰਤ ਮਹਾਤ੍ਮਾ ਵ ਕਾਸ਼ੀ ਵਾਸੀ ਬੜੇ ਬੜੇ ਵਿਦ੍ਵਾਨ ਪੰਡਿਤੋਂ ਨੇ ਦੇਖ ਔਰ ਪ੍ਰਸੰਨ ਕਿਯਾ ਅਬ ਥੋੜੀ ਸੀ ਮਹਿਮਾ ਇਸ ਰਾਮਾਯਣ ਕੀ ਲਿਖੀ ਜਾਤੀ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸਕੇ ਪੜ੍ਹਨੇ ਪੜ੍ਹਾਨੇ ਸੇ ਇਸ ਲੋਕ ਮੇਂ ਜੀਵਨ ਮੁਕ੍ਤ ਹੋਕਰ ਅੰਤ ਮੇਂ ਮੁਕ੍ਤਿ ਪਾਤਾ ਹੈ. ਔਰ ਇਸਕੇ ਏਕ ਏਕ ਪਦ ਭਕ੍ਤਿ ਰੂਪੀ ਰਸ ਸੇ ਪੂਰਿਤ ਹੈਂ. ਇਹ ਅਮਰ ਕਥਾ ਸ੍ਰੀ ਸ਼ੰਕਰ ਜੀ ਨੇ ਪਾਰਵਤੀ ਪ੍ਰਤਿ ਸ੍ਰਵਣ ਕਰਾਈ ਹੈ. ਔਰ ਇਹ ਪੁਸ੍ਤਕ ਹਰ ਏਕ ਕੇ ਘਰ ਮੇਂ ਰਹਨੀ ਚਾਹਿਏ. ਇਹ ਭੀ ਛਪਾ ਹੁਆ ਤੈਯਾਰ ਹੈਂ.

ਪਾਰਸ ਭਾਗ

ਜਿਸ ਮੇਂ ਵੇਦਾਂਤ ਮਤਾਨੁਸਾਰ ਕਾਮ, ਕ੍ਰੋਧ, ਮਦ, ਲੋਭ, ਮੋਹਾਹੰਕਾਰ ਕੇ ਨਾਸ਼ ਕਾ ਉਪਾਯ ਔਰ ਦਾਨ ਵ੍ਰਤ ਕਰਨੇ ਕੇ ਲਾਭ ਔਰ ਪ੍ਰੀਤਿ ਦਯਾ ਸਤ੍ਯਾਸਤ੍ਯ ਚੋਰੀ, ਈਰਖਾਦਿ ਬਹੁਤ ਸੇ ਦੇਹ ਸੰਬੰਧੀ ਕਰ੍ਮੋਂ ਕਾ ਨਿਰਣਯ, ਇਤਿਹਾਸ, ਕਥਾ ਔਰ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਯੁਕ੍ਤ ਹੈ. ਜੋ ਛਾਪੇਖਾਨੇ ਕੇ ਅਯੋਧ੍ਯਾ ਨਿਵਾਸੀ ਯੁਗਲਾਨਨ੍ਯ ਸ਼ਰਣ ਵੈਕੁੰਠ ਵਾਸੀ ਕੇ ਪੁਸ੍ਤਕਾਲਯ ਸੇ ਉਨਕੇ ਸ੍ਥਾਨਾਧੀਨ ਮਹਾਤ੍ਮਾ ਜਾਨਕੀ ਵਰ ਸ਼ਰਣ ਜੀ ਕੇ ਦ੍ਵਆਰਾ ਬੜੇ ਪਰਿਸ਼੍ਰਮ ਸੇ ਪ੍ਰਾਪ੍ਤ ਹੁਈ ਔਰ ਹਮਾਰੇ ਯੰਤ੍ਰਾਲਯ ਮੇਂ ਨਾਗਰੀ ਅਛਰੋਂ ਮੇਂ ਛਪੀ ਥੀ. ਅਬ ਗੁਰਮੁਖੀ ਅੱਛਰੋਂ ਮੇਂ ਛਪਕਰ ਤੈਯਾਰ ਹੈਂ. ਇਹ ਅਲਬਤ੍ਤ ਪੁਸ੍ਤਕ ਦੇਖਨੇ ਹੀ ਕੇ ਯੋਗ੍ਯ ਹੈ. ਇਸਕੀ ਵਾਰ੍ਤਾਏਂ ਵਰਣਨ ਕੇ ਬਾਹਰ ਹੈਂ.

ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਾਗਰ.

ਜਿਸ ਕੋ ਸ਼੍ਰੀ ਮਨ ਮਹਾਰਾਜਾਧਿਰਾਜ ਸਵਾਈ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀਰੇਸ਼ ਵੈਕੁੰਠਵਾਸੀ ਨੇ ਵੈਦ੍ਯਕ ਕੇ ਚਰਕ, ਸੁਸ਼੍ਰੁਤ, ਵਾਗਭਟ ਆਦਿ ਅਨੇਕ ਪ੍ਰਮਾਣਿਕ ਗ੍ਰੰਥੋਂ ਸੇ ਸਾਰ ਸਾਰ ਬਾਤੇਂ ਨਿਕਾਲ ਕਰ ਰਚਾ ਜਿਸਮੇਂ ਸੰਪੂਰਣ ਰੋਗੋਂ ਕੀ ਉਤਪੱਤਿ, ਲੱਛਣ, ਯਤਨ, ਔਰ ਯੰਤ੍ਰ, ਮੰਤ੍ਰ, ਤੰਤ੍ਰ, ਧਾਤੁ ਮਾਰਣ, ਸੋਧਨ, ਗੋਲੀ, ਅਵਲੇਹ, ਬਟੀ ਜੋ ਆਜਮਾਈ ਹੁਈ ਹੈਂ. ਔਰ ਜਿਨ ਕਾ ਸਾਮਾਇਕ ਰੋਗੋਂ ਮੇਂ ਪ੍ਰਚਾਰ ਹੈ ਲਿਖੀ ਹੈਂ. ਪਰੰਤੁ ਸੰਸਾਰ ਕੇ ਉਪਕਾਰ ਕੇ ਨਿਮਿੱਤ ਛਾਪੇਖ਼ਾਨੇ ਕੇ ਮਾਲਿਕ ਨੇ ਔਰ ਭੀ ਵਿਸ਼ੇਖ ਬਾਤੇਂ ਜੋ ਉਚਿਤ ਔਰ ਉਪਯੋਗਿਕ ਥੀਂ ਸੰਯੁਕ੍ਤ ਕਰਾਈ ਗਈ ਹੈਂ ਔਰ ਇਹ ਪੁਸਤਕ ਇਸ ਛਾਪੇਖ਼ਾਨੇ ਮੇਂ ਅਸੰਖ੍ਯ ਰੀ ਛਪ ਕਰ ਵਿਕ ਚੁਕੀ ਹੈਂ. ਇਸ ਲਿਏ ਅਬ ਕੀ ਬਾਰ ਇਹ ਅਲਭ੍ਯ ਪੁਸਤਕ ਕੇ ਗੁਰਮੁਖੀ ਅੱਖਰ ਕੇ ਅਵਲੋਕਨ ਕਰਨੇ ਵਾਲੇ ਮਹਾਸ਼ਯੋਂ ਕੇ ਨਿਮਿੱਤ ਅਤਿ ਸੁੰਦਰ ਗੁਰਮੁਖੀ ਅੱਖਰੋਂ ਮੇਂ ਲਿਖਵਾ ਕਰ ਅਤਿ ਸ਼ੁੱਧਤਾ ਕੇ ਸਾਥ ਛਪ ਕਰ ਤੈਯਾਰ ਹੈਂ. ਆਸ਼ਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਭੀ ਹਾਥੋਂ ਹਾਥ ਬਿਕ ਕਰ ਦੁਬਾਰਾ ਛਪਨੇ ਕਾ ਉਤਸਾਹ ਹੈ.

ਤਾਰੀਖ਼ ਰੂਸਿਯਾ.

ਜਿਸ ਕਾ ਉਲਥਾ ਡਾਕ੍ਟਰ ਮੇਕੰਜੀ ਵਾਲ੍ਸ ਸਾਹਬ ਕੀ ਉਰਦੂ ਕਿਤਾਬ ਸੇ ਸ਼੍ਰੀ ਮਾਨ ਮੁੰਸ਼ੀ ਨਵਲ ਕਿਸ਼ੋਰ. ਸੀ. ਆਈ. ਈ. ਕੀ ਆਗਯਾਨੁਸਾਰ ਬੜੇ ਪਰਿਸ਼੍ਰਮ ਸੇ ਕਿਯਾ ਗਯਾ ਹੈ. ਇਸ ਮੇਂ ਰੂਸ ਦੇਸ਼ ਕੀ ਰਾਜਨਵ ਤਿਜਾਰਤੀ ਹਾਲ ਵ ਰੂਸਿਯੋਂ ਕੀ ਵਿਦ੍ਯਾ ਵ ਗੁਣ ਔਰ ਰਿਆਯਾ ਵ ਗਵਰਨਮੈਂਟ ਕੇ ਬਾਹਮੀ ਤਾਲੁਕਾਤ, ਰੂਸ ਵ ਰੂਮ ਕੀ ਲੜਾਈ. ਪੀਟਰ ਆਜ਼ਮ ਔਰ ਮਲਿਕਾ ਕੈਥਰਾਇਨ ਕੇ ਉੱਤਮ ਕਾਰ੍ਯ ਪ੍ਰਬੰਧ ਇਤ੍ਯਾਦਿ ਬਹੁਤ ਉੱਤਮਤਾ ਸੇ ਵਰਣਨ ਕਿਯਾ ਗਯਾ ਹੈ. ਗੁਰਮੁਖੀ ਅੱਖਰੋਂ ਮੇਂ ਆਜ ਤਕ ਕਹੀਂ ਨਹੀਂ ਛਪੀ. ਇਹ ਕਿਤਾਬ ਭੀ ਦੇਖਨੇ ਹੀ ਕੇ ਯੋਗ ਹੈ.

